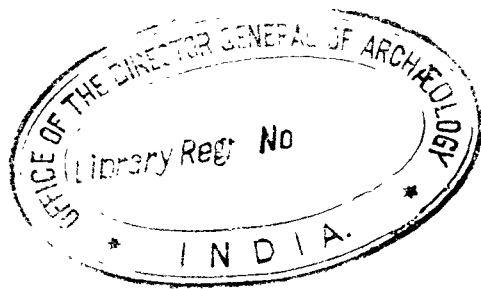

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 27158

CALL No. Sa4v/Pan/Boh.

PĀṆINI'S GRAMMATIK.

HERAUSGEGEBEN, ÜBERSETZT, ERLÄUTERT

D2940

UND

MIT VERSCHIEDENEN INDICES VERSEHEN

VON

OTTO BÖHTLINGK.

Sa 411
Pan 151

LEIPZIG

VERLAG VON H. HAESSEL

1887.

168407

GEN.
ELHL.

Acc. ... 27158

Date. ... 12.7.57

Call No. 5a 4 v

Pan / Boh
/

DEN MANEN

HENRY THOMAS COLEBROOKE'S

DES TIEFEN UND VIELSEITIGEN KENNERS

INDISCHER SPRACHE UND LITERATUR

DES BEGRÜNDERS

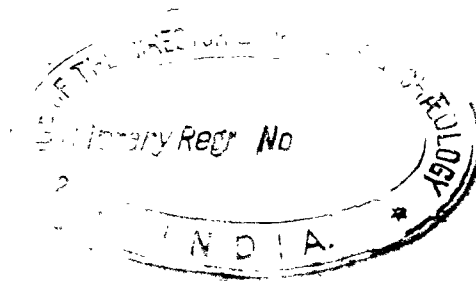
DER SANSKRIT-PHILOLOGIE.

Erste Abtheilung.

	Seite
Einleitung	VII—XX
Pāṇini's Sūtra mit Uebersetzung, Beispielen und Erläuterungen	1—476
Nachtrage und Verbesserungen zur ersten Abtheilung	477—480

Original in der Bibliothek des
Herrn Dr. G. B. S. S. S.

Einleitung.

Unser Grammatiker erwähnt einen Namen Paṇin, von dem er das Patronymicum Pāṇinā zu bilden lehrt. Von diesem Patronymicum dürfen wir nach 4, 1, 95 ein neues Patronymicum Pāṇini bilden, welches nach 4, 1, 163 fgg. einen entfernteren Nachkommen Paṇin's bezeichnet, so lange ein angesehenerer oder älterer Nachkomme desselben Mannes noch am Leben ist. Nach 4, 1, 166 (ursprünglich ein Vārttika) könnte Pāṇini, wenn man ihm eine besondere Ehre erzeigen will, auch Pāṇina genannt werden. Diese Form wird auch in der That bei einem ziemlich jungen Lexicographen als gleichbedeutend mit Pāṇini aufgeführt, und in der Kāçikā zu 2, 4, 21 und 6, 2, 14 finden wir sowohl पाणिन्युपज्ञमकालकं व्याकरणम् als auch पाणिनोपज्ञम°. Es ist nicht wahrscheinlich, dass hier Pāṇini und Pāṇina zwei verschiedene Personen bezeichnen sollten. Nach seiner Mutter Dākshī wird unser Grammatiker auch Dākshiputra und Dākshēja „Sohn der Dākshī“ genannt.

Der chinesische Reisende Hiouen-thsang, der als eifriger Buddhist Indien am Anfange des 7. Jahrhunderts n. Chr. bereiste und im Jahre 648 nach indischen Quellen und eigenen Erfahrungen ein sehr schätzbares Werk bearbeitete, berichtet uns, dass der Rshi Po-ni-ni, Verfasser einer Grammatik, in P'o-lo-tou-lo geboren sei. Ein indischer Lexicograph kennt Çālāturija als Beinamen Pāṇini's, und dieses Wort führt unser Grammatiker auf Çalātura zurück in der Bedeutung „aus diesem Orte stammend“. Hiernach unterliegt es wohl keinem Zweifel, dass

P'o-lo-tou-lo nur ein verschriebenes So-lo-tou-lo oder Sa-lo-tou-lo ist. Çalâtura haben wir in der Nähe von Attock zu suchen. Die vom chinesischen Reisenden mitgetheilten Legenden über unseren Grammatiker können wir mit Stillschweigen übergehen.¹

In Somadeva's Märchensammlung Kathâsaritsâgara, die aus dem Anfange des 12. Jahrhunderts n. Chr. stammt, erzählt Vararuki dem Kâṇabhûti (4, 20 fgg.), einem durch den Fluch Kubera's zum Piçâka gewordenen Jaksha, dass Pâṇini ein mit wenig Geist begabter Schüler des Brahmanen Varsha gewesen sei. Der Erzähler fährt folgendermaassen fort: „Da er des Dienstes überdrüssig war, wurde er von der Frau des Varsha fortgeschickt und ging betrübt zum Himâlaja, nach Wissenschaft sich sehnd. Dort erlangte er von dem über seine strengen Kasteiungen erfreuten Çiva eine neue Grammatik, alles Wissens Quell. Darauf kehrte er zurück und forderte mich zum Wettstreit auf. Sieben Tage waren hingegangen, seit unser Streit begonnen hatte. Als er am achten Tage von mir besiegt wurde, erschien plötzlich Çiva, in den Wolken stehend, und erhob ein furchtbares Geschrei. So wurde meine Aindra-Grammatik zu Nichte, und wir Alle, von Pâṇini besiegt, wurden wieder so dumm wie zuvor.“ An einer anderen Stelle desselben Werkes (2, 45 fg. 4. 116) wird gesagt, dass Varsha in der Stadt Pâtaliputra unter der Regierung des Königs Nanda, des Vaters von Kândragupta, gelebt habe. Ob eine solche Tradition wirklich bestanden, oder ob Somadeva Alles selbst erdichtet hat, lässt sich mit Sicherheit weder bejahen noch verneinen. Dass Pâṇini im 4. Jahrhundert gelebt hat, ist, wie wir später sehen werden, nicht ganz unwahrscheinlich. Ein Vers im Paṇkatantra (s. Indische Sprüche 7045) lässt Pâṇini durch einen Löwen ums Leben kommen.

Das älteste grammatische Lehrbuch, welches vollständig auf uns gekommen ist, sind die Sûtra des Pâṇini. Alle früheren

¹ Ueber alle hier mitgetheilten chinesischen Nachrichten sieh Stanislas Julien, *Mémoires sur les contrées occidentales* u. s. w. I, S. 125 fgg. 151. II, S. 310 fgg. und *Histoire de la vie de Hiouen-thsang* I, S. 85. 165.

grammatischen Werke scheinen durch sein Werk allmählich verdrängt und in Vergessenheit gerathen zu sein. Pāṇini selbst erwähnt folgende Vorgänger: Āpiṇḍali, Kācāpa, Gārgja, Gālava, Kākravarmaṇa, Bhāradvāja, Śākatājana, Śākalja, Senaka und Sphoṭājana; ausserdem noch zwei Schulen: die nördliche (s. u. उदञ्च) und die östliche (s. u. प्राञ्च). Gewöhnlich sind diese Grammatiker anderer Meinung als Pāṇini; bisweilen werden sie jedoch nur aus dem Grunde genannt, weil sie die Begründer einer Regel sind. Im ersten Falle werden sie angeführt, um anzudeuten, dass die gegebene Regel facultativ sei; im anderen Falle werden sie honoris causa erwähnt. Der Name Jāśka kommt bei Pāṇini vor, aber nur als Patronymicum von Jaska. Wir haben keinen Grund anzunehmen, dass ein anderer Jāśka als der uns bekannte damit gemeint sei.

Da wir das Zeitalter der oben erwähnten Grammatiker nicht kennen, wissen wir nicht, wie tief wir Pāṇini hinabzurücken haben. Versuchen wir aus einem späteren Werke, dem Mahābhāṣja, die Zeit zu bestimmen, in welche wir ihn hinaufzurücken wagen dürfen. Wenn es gilt, einen Fürstennamen zu nennen, führt Patañjali (zu Pāṇini 1, 1, 68, Vārttika 8) Puṣpamitra (v. l. Puṣyamitra¹) an: die v. l. fügt noch Kāndragupta hinzu; also an erster Stelle den ersten Fürsten der auf die Maurja folgenden Dynastie, an zweiter den ersten Fürsten der Maurja. An einer anderen Stelle (zu Pāṇini 5, 3, 99) berichtet Patañjali über die Maurja Etwas, das ihnen nicht gerade zur Ehre gereicht und was nur nach ihrem kurz zuvor erfolgten Sturze (178 v. Chr.) allgemein verständlich sein konnte.² Hieraus hat man, wie ich glaube, mit einigem Rechte geschlossen, dass Patañjali ungefähr um diese Zeit sein Werk, das Mahābhāṣja,

¹ Dieser Fürst wird auch zu P. 3, 2, 123, Vārtt. 1 von Patañjali genannt.

² Dieser Umstand und die Art und Weise, wie die Maurja hier eingeführt werden, scheint mir dafür zu sprechen, dass wir es mit einer Argumentation Patañjali's selbst zu thun haben, nicht mit einer aus einem älteren Commentar herubergenommenen Stelle.

geschrieben haben müsse.¹ Aus Kalhaṇa's Rāgatarāṅgiṇī (1, 176. 4, 487), die im 12. Jahrhundert n. Chr. verfasst wurde, erfahren wir, dass das Mahābhāṣja unter dem Fürsten Abhimanju, also um die Mitte des 1. Jahrhunderts n. Chr.², in Kāśmīra seit einiger Zeit bekannt war. Wir haben nicht den geringsten Grund anzunehmen, dass Kalhaṇa hier nicht nach einer Ueberlieferung berichtet hätte, und an der Richtigkeit der Ueberlieferung zu zweifeln, liegt auch keine Veranlassung vor. Wenn wir nun erwägen, dass nach den Untersuchungen Kielhorn's³ zwischen Patañjali und Pāṇini Generationen von Gelehrten, von denen wir aus dem Mahābhāṣja allein Kunde haben, sich mit Pāṇini's Grammatik gründlich beschäftigt haben, so werden wir wohl nicht fehl gehen, wenn wir zwischen den beiden genannten Grammatikern einen Abstand von zwei Jahrhunderten annehmen.

Weber⁴ will Pāṇini eine geraume Zeit nach Alexander dem Grossen setzen, weil er annimmt, dass das Wort Javanānī, womit bei Pāṇini die griechische Schrift bezeichnet wird, mit seinem echt indischen Suffix schwerlich sogleich nach dem Einfall der Javana in Indien gebildet worden sei. Diesen Einwurf, den Weber gegen Benfey's Hypothese, dass Pāṇini's Werk im Jahre 320 v. Chr. zum Abschluss gekommen sei, vorbringt, scheint mir nicht von Gewicht zu sein, da die Inder doch aller Wahrscheinlichkeit nach viel früher mit Griechen in Berührung gekommen waren und auch von ihrer Schrift Nachricht haben bekommen können.

F. Max Müller⁵ behauptet mit der grössten Entschiedenheit, dass die Schrift, selbst zu monumentalen Zwecken, vor dem

¹ Vgl. Zeitschr. d. D. M. G. 39, 528 fgg. 41, 175 fgg.

² Lassen, Indische Alterthumskunde 2, 413.

³ Vgl. seinen überaus lehrreichen Artikel „Der Grammatiker Pāṇini“ in „Nachrichten von der Königlichen Gesellschaft der Wissenschaften und der Georg-Augusts-Universität zu Göttingen“, 1885, S. 185 fgg.

⁴ Akademische Vorlesungen über Indische Literaturgeschichte S. 335.

⁵ Indien in seiner wissenschaftlichen Bedeutung, S. 180.

dritten Jahrhundert v. Chr. unbekannt gewesen sei. Diese Behauptung würde nicht gegen das von uns angenommene Zeitalter Pāṇini's sprechen, da nach des oben genannten Gelehrten Meinung auch die Brāhmaṇa und Sūtra, die er bekanntlich in ein sehr hohes Alter hinaufrückt, ohne Kenntniss der Schrift verfasst worden seien! Roth¹ hat, wie mir scheint, es beinahe zur Evidenz erhoben, dass die Saṁhitā des R̥gveda (die übrigen Saṁhitā wird er um so weniger ausschliessen) nicht mit dem blossen Gedächtniss, sondern nur mit Hülfe der Schrift hätte zu Stande kommen können. Da die Brāhmaṇa und Sūtra eine Saṁhitā voraussetzen, werden auch sie zu einer Zeit abgefasst sein, da die Schrift schon bekannt war. Dass in der ältesten Zeit geeignetes Material zum Niederschreiben eines Werkes nicht leicht zu erschwingen war, würde nicht gegen den Gebrauch der Schrift, nur gegen die Vervielfältigung eines Werkes sprechen. Eine solche Vervielfältigung lag aber auch gar nicht in der Absicht der Verfasser. Ein niedergeschriebenes Werk wurde sogleich auswendig gelernt und durch mündlichen Unterricht verbreitet. Eine andere Art der Ueberlieferung hätte ja den Interessen der Brahmanen geradezu widersprochen. Das ursprüngliche Manuscript eines Autors blieb vielleicht für immer ein Unicum, das mit der Zeit zu Grunde ging, und alle unsere älteren Texte werden in viel späterer Zeit von Neuem nach dem Gedächtniss niedergeschrieben worden sein. Dazu schritt man aber erst, wenn ein Werk der Vergessenheit anheim zu fallen drohte, wenn man einem unbegabten Schüler zu Hülfe kommen wollte oder wenn man ein Werk aus selbstsüchtigen Absichten einem nicht zur Schule Gehörigen zu verrathen gedachte. Verfahren solche Afterautoren ungenau, aus Flüchtigkeit oder in Folge mangelnder Kenntnisse, so sorgten sie dafür, dass wir Sanskritologen jetzt uns den Kopf zerbrechen über ihre Versen und diese gar dem wahren Autor zuschreiben. Unkritische Commentatoren

¹ Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung 26, S. 53 fgg.

ermangelten nicht solche Afteroriginale und sogar spätere Abschriften derselben zu erklären und auf diese Weise zu kanonischen Texten zu stempeln.

Aus dem Umstande, dass die uns bekannten indischen Alphabete auf ein bestimmtes den Semiten entlehntes zurückgehen und wahrscheinlich erst zur Zeit Kandragupta's entstanden seien,¹ darf man noch nicht schliessen, dass die Inder nicht früher eine andere Schrift besessen hätten, da nach meinem und anderer Gelehrten Dafürhalten die ganze indische Literatur mit Ausnahme der vedischen Hymnen (selbstverständlich nicht in der jetzigen Anordnung) eine Bekanntschaft mit der Schrift zur Voraussetzung haben. Wir können uns wohl denken, dass ein begabter Dichter Lieder auch ohne Kenntniss der Schrift dichtet, und dass man durch öfteres Anhören und beständiges Wiederholen Tausende von Versen und auch wohl grosse prosaische Werke auswendig zu lernen vermag; aber dass systematische Werke, wie die Brâhmaṇa und Sûtra, die ein Sammeln, Sortiren, Hin- und Hererwägen, Versetzen, Weglassen und Hinzufügen erfordern, ohne Anwendung der Schrift zu Stande kommen könnten, will mir und Anderen nicht sehr wahrscheinlich erscheinen. Also, entweder ist die Schrift den Indern schon sehr frühe bekannt gewesen, oder die ganze indische Literatur ist eine verhältnissmässig junge. Die früheste Erwähnung der Schrift finden wir im Dhâtupâṭha, wo die Wurzel लिख् die Bedeutung अक्षरविन्यास erhält.²

Eine Anzahl grammatischer Kunstaussdrücke, wie एकवचन, बहुवचन, गुण, अभ्यास, कृत्, तद्धित, die Pânini gebraucht, finden wir schon bei Jâska und zum Theil im Çatapatha-Brâh-

¹ Nach Halévy in Comptes rendus des Séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, quatr. sér. XII, S. 214 fgg.

² Ich erlaube mir bei dieser Gelegenheit auf einen von mir im Jahre 1859 veröffentlichten Artikel zu verweisen. Er ist betitelt „Ein paar Worte zur Frage über das Alter der Schrift in Indien“ und ist im Bulletin de l'Académie des Sciences de St. Pétersbourg, T. I, S. 347 fgg. = Mélanges asiatiques, T. III, S. 715 fgg. erschienen.

maṇa: mehrere bei ihm vorkommende Kunstausdrücke auch in anderen Sūtra, die aber jünger sein könnten als Pāṇini's Sūtra.¹ Die bei mir im Abschnitt „Erklärung der grammatischen Elemente“ S. 147* bis 187* verzeichneten Suffixe, Augmente, Substitute und Sigla mit ihren mannichfachen aufzulösenden und stummen Lauten mögen aber, zum grössten Theil wenigstens, eine Erfindung Pāṇini's sein. Auch die ganze wunderbare Anordnung des Stoffes werden wir wohl Pāṇini zuschreiben dürfen.

Unser Grammatiker führt, wenn er dieses auch nicht ausdrücklich sagt, alle Wörter, die uns als zerlegbar erscheinen, schliesslich auf Verbalwurzeln zurück. Einen grossen Theil aber auch für uns zerlegbarer Nominalstämme übergeht er, in dem er uns auf die *uṇāda*jas verweist. Die Präpositionen, die auch in der uns vorliegenden Redaction der *uṇādi*-Sūtra nicht zerlegt werden, wird er wahrscheinlich für primitive, unzerlegbare Wörter angesehen haben. Die für primär geltenden Verbalwurzeln finden wir im *Dhātupāṭha* verzeichnet. Diese Sammlung wird Pāṇini zugeschrieben: jedenfalls hat er sie gekannt mit ihrer Eintheilung, ihren Accenten und stummen Lauten, da er alles dieses in seiner Grammatik als bekannt voraussetzt und darauf seine Regeln gründet. Aus practischen Rücksichten führen auch die abgeleiteten Verbalstämme, wie Causativa, Desiderativa, Intensiva und Denominativa, bei Pāṇini den Namen Verbalwurzel (धातु).

Die Wurzeln erscheinen in der Sprache niemals ohne Suffix. Nominalstämme, wie **ब्रिट्** u. s. w., die wir für nackte Wurzeln ansehen, sind mit einem Suffix versehen, das wieder abgefallen ist. Jedes wirkliche Wort (**पद**) geht auf eine Personal- oder Casusendung aus. Indeclinabilia und Nominalstämme in einem Compositum haben gleichfalls ein verloren gegangenes Suffix. Von der Wurzel wird das Verbum finitum durch Anfügung von

¹ Das Wort Sūtra als Bezeichnung einer Gattung von Werken kommt bei Pāṇini mehrere Male vor, speciell werden nur *Nāṭa*- und *Bhukshu*-Sūtra genannt.

Personalendungen, und Nominalstämme durch Anfügung von *kṛt*-Suffixen gebildet. Das Verbum finitum, mit Ausnahme des reduplicirten Perfects und des Precativs, besteht immer aus drei Theilen: aus der Wurzel, aus der Personalendung und einem Suffixe, welches zwischen beiden eingefügt wird. Bei Formen, in denen dieses Zwischenglied fehlt, wie im Präsenssystem der Wurzeln zweiter und dritter Klasse und in einigen Aoristbildungen, ist das gangbare Suffix abgefallen. Auch Nominalstämme haben bisweilen zwischen Wurzel und *kṛt*-Suffix ein eben solches Zwischenglied. Einem Nominalstamm kommen drei Arten von Suffixen zu: die *taddhita*, die Femininsuffixe und die Casusendungen. Jeder andere Zuwachs, der bei der Bildung eines Stammes oder bei der Anfügung eines Suffixes zum Vorschein kommt, ist ein *Augment*, das bedeutungslos ist, während die Suffixe stets eine bestimmte Bedeutung haben. Alle übrigen Veränderungen, die ein Stamm, ein Suffix oder *Augment* erleiden, heissen *Substitute*. Auch das Verschwinden eines Lautes, einer Silbe, eines Suffixes, ja sogar eines ganzen Wortes (in einem *Compositum*) gilt für ein *Substitut*.

Nur selten besteht ein Suffix oder ein *Substitut*, ein *Augment* aber niemals, bloss aus den Lauten, die wirklich angefügt oder an die Stelle eines anderen Elements gesetzt werden. In der Regel sind sie noch mit anderen Lauten, die wir stumme nennen, versehen. Diese bezeichnen die Art und Weise der Anfügung, der Bildung des Femininums, der Declination, den Accent u. s. w. und dienen sehr zur Vereinfachung der Regeln. Ein paar Beispiele werden die Sache klar machen. Ein Suffix hat in der Regel den Acut auf der ersten Silbe; ist es aber tonlos, so erhält es ein stummes ण्; hat es den Acut auf der letzten Silbe, so wird dieses durch ein च् bezeichnet; ein stummes न् zeigt an, dass das Suffix auf der letzten Silbe den Svarita hat; erhält die erste Silbe des Stammes nach Anfügung eines Suffixes den Acut, so wird dieses durch न् (ohne Verstärkung des Stammes), ज् (mit *Vṛddhi* in der ersten Silbe) und क् (bei *taddhita*, welche

Vrddhi erfordern) ausgedrückt. Solche stumme Laute mit verschiedenen Accenten haben auch die Wurzeln im Dhâtupâṭha; sie bezeichnen die Art und Weise der Flexion, dass die Wurzel im Parasmaipada oder Âtmanepada oder in beiden gebraucht wird, dass bestimmte Suffixe den Bindevocal इ erhalten, dass ein Nasal infigirt wird, dass bestimmte Nominalstämme von ihr gebildet werden können u. s. w. Auch die Wurzel selbst trägt einen bestimmten bedeutungsvollen Accent.

Pāṇini bedient sich eines sinnigen Mittels, mehrere in irgend einer Beziehung mit einander verwandte Elemente, die in einer bestimmten Reihenfolge aufgeführt zu werden pflegen, unter eine Benennung zu bringen: er fügt an das erste Element den stummen Laut des letzten. Dieser neue Complex von Lauten bezeichnet alle dazwischenliegenden Glieder. Um alle zu einer Consonantengruppe gehörigen Laute zusammenzufassen, fügt unser Grammatiker an die erste nicht-aspirirte Tenuis ein उ; so bezeichnet कु alle fünf Gutturale, चु alle fünf Palatale, ढु alle fünf Cerebrale, तु alle fünf Dentale und पु alle fünf Labiale.

Unser Grammatiker bringt selbstverständlich wie wir begrifflich Zusammengehöriges unter eine gemeinsame Benennung. Auch er fasst z. B. alle Pronomina unter einem gemeinsamen Namen zusammen, unterscheidet sich aber darin von uns, dass er, wenn das Pronomen in einem bestimmten Falle nicht pronominal declinirt wird, nicht wie wir sagt, dass in einem solchen Falle die Regel keine Anwendung finde, sondern, dass das Pronomen in diesem Falle nicht Pronomen heiße oder sei. Ein anderes Beispiel: er sagt nicht, dass ein consonantisch auslautender Nominalstamm vor bestimmten consonantisch anlautenden Suffixen in Bezug auf die euphonische Behandlung des Auslauts wie ein fertiges Wort behandelt werde, sondern, dass der Nominalstamm (प्रातिपदिक) in diesem Falle ein fertiges Wort (पद) heiße oder sei. Aus diesem Verfahren, das den Unterricht durch Vermeidung von beständigen Wiederholungen auf Kosten der Wissenschaftlichkeit vereinfacht, erklären wir uns, dass auch

abgeleitete Verbalstämme, wie Causativa, Desiderativa, Intensiva, Denominativa u. s. w., den Namen Verbalwurzel (धातु) erhalten. Kürze des Ausdrucks ist das Ziel dieser Methode, bei der auch Alles was an oder mit Etwas in einem gegebenen Falle vorzunehmen ist, nicht durch besondere Worte, sondern durch verschiedene Casus ausgedrückt wird. So bezeichnet der blosse Nominativ das was, der Ablativ das wonach, der Locativ das wovor oder in Verbindung womit, der Genetiv das wofür oder woran Etwas treten soll.

Was und wie weit Etwas im Folgenden zu ergänzen ist, gibt Pāṇini in der Regel an. Ein solches Wort, Suffix u. s. w., heisst Adhikāra. Zu 1, 3, 11 habe ich angegeben, wie ein solcher Adhikāra in dieser Ausgabe kenntlich gemacht wird.

Die Anordnung der Sūtra kann uns hier und da befremden, ist aber streng durchdacht und in bewunderungswürdiger Weise durchgeführt. Erstrebt wird die möglichste Kürze und Vermeidung aller Wiederholungen, und dieses wird ohne allen Zweifel erreicht. Je aufmerksamer man Pāṇini's Grammatik studirt, um so mehr wird man über den Scharfsinn und die glückliche Bewältigung des ungeheuren Stoffes erstaunen. Sie ist in ihrer Art ein Meisterstück ersten Ranges. Spätere Grammatiken, die Pāṇini's Sūtra aus der unverrückbaren Ordnung gebracht haben, um alles dem Stoffe nach Zusammengehörige aneinander zu reihen, sind ohne ausführliche Commentare, die stets auf etwas weit Vorangegangenes oder Folgendes Rücksicht nehmen müssen, ganz unverständlich und als Missgriffe zu betrachten.

Nicht zu billigen ist es, wenn Pāṇini bisweilen aus der Construction fällt oder Wurzeln und grammatische Elemente (in der S. 146* angegebenen Bedeutung) gegen seine sonstige Gewohnheit nicht flectirt. Aber auch von grösserer Unachtsamkeit ist er nicht freizusprechen. So erscheint z. B. 3, 3, 90 unter den sechs Wurzeln, die ein Nomen act. auf न (नङ्) bilden, auch प्रङ्. Das stumme ङ् des Suffixes erfordert aber Schwächung der Wurzel, die hier nicht eintritt, da das Nomen act. प्रश्न

lautet und in dieser Form auch bei Pāṇini selbst auftritt. Auf andere kleine Versehen habe ich an der betreffenden Stelle aufmerksam gemacht. Wenn Kātjājana solche Versehen rügt, sucht Patañjali sie auf irgend eine spitzfindige Art zu bemänteln. Wer an einer solchen Kritik des grossen Grammatikers Gefallen findet, möge sich in das uns jetzt in musterhafter Ausgabe vorliegende Mahābhāṣya vertiefen. Ein jüngerer Gelehrter macht sich vielleicht daran, alle derartigen Schwächen zusammenzustellen und unter bestimmte Gesichtspuncte zu bringen; ich habe nur ausnahmsweise auf solche Versehen aufmerksam gemacht. Ueberaus inconsequent verfährt Pāṇini mit den Wurzeln, die bei ihm in ihrer wahren Gestalt, mit einem bedeutsamen stummen Laut, mit einem bedeutungslosen अ oder इ (wenn die Wurzel consonantisch auslautet) oder in der 3. Sg. Praes. auf ति (ohne Rücksicht auf das Genus des Verbums) erscheinen. Consonantisch auslautende Wurzeln treten in dieser ihrer Form in der Regel nur vor Casusendungen auf. In dem Abschnitt „Pāṇini's Wortschatz“ S. 193* fgg. habe ich bei den Wurzeln in Klammern die verschiedenen Formen angegeben, unter denen Pāṇini die in Rede stehenden Wurzeln aufführt.

Von den Werken der profanen Literatur im Gegensatz zur vedischen (zu der auch die Brāhmaṇa gehören¹), die Pāṇini erwähnt, und deren Sprache ohne Zweifel mit der zu seiner Zeit von den Gebildeten geredeten und schlechtweg Bhāṣhâ² „Sprache“ genannten übereinstimmte, ist keines auf uns gekommen. Hierher gehören die Nāṭa- und Bhikṣhu-Sūtra, Indragānanīja, Jambabhīja, Ćikukrandīja u. s. w.; vgl. noch 6, 2, 103. Das Mahā-

¹ Alle Eigenthümlichkeiten der Sprache in den Brāhmaṇa, die in dem späteren klassischen Sanskrit ganz verschwinden, wie die verschiedenen Infinitive, der Coniunctiv u. s. w., werden von Pāṇini ausdrücklich für vedische erklärt.

² Dass भाषार्थ im Dhātupāṭha 10, 242. 257, wie Westergaard und nach ihm F. Max Müller (The Science of Thought, S. 344 fg.) annehmen, anders als गत्यर्थ, शब्दार्थ, हिंसार्थ u. s. w., d. i. „die Bedeutung von — habend“, ebendasselbst und bei Pāṇini aufzufassen sei, ist mehr als unwahrscheinlich. Wir wundern uns auch über andere im Dhātup. einer Wurzel gegebenen Bedeutungen.

bhârata wird auch genannt, kann aber, wenn es bei Pânini überhaupt ein bestimmtes Werk bezeichnen sollte, nicht das uns jetzt vorliegende Epos sein, da auf dessen eigenthümliche ungrammatische Formen gar keine Rücksicht genommen wird. In der uns bekannten Literatur nach Pânini gewahren wir einen Verfall der Sprache. Wir vermissen hier die von Pânini geforderte genaue Unterscheidung der verschiedenen Präterita und Futura. Die Verwendung der Participia auf **त** und **तवत्** als Verba finita, die Patañgali schon kennt,¹ wird von Pânini nicht erwähnt, obgleich er es nicht versäumt anzugeben, dass bisweilen die Participia auf **अत्** und **वस्** als Verba finita auftreten. Das periphrastische Perfectum lehrt Pânini nur mit **कृ** bilden,² obgleich schon im Aitareja-Brâhmaṇa einmal (7, 17, 7) **आमन्त्रयामास** vorkommt. In dem von uns mitgetheilten Wortschatz Pânini's finden wir eine grosse Anzahl von Wörtern, nach denen wir in der uns bekannten Literatur vergebens suchen würden. Anzunehmen, dass der wortkarge Pânini solche Wörter zu seinem Vergnügen erfunden haben sollte, liegt gar keine Veranlassung vor. Alle diese Erscheinungen beweisen, dass unserem Grammatiker eine ältere Sprache als das uns jetzt bekannte, sogenannte klassische Sanskrit, vorgelegen hat. Hüten wir uns also ihn nach der uns bekannten Sprache beurtheilen und meistern zu wollen. Auch die ältesten indischen Grammatiker mögen in dieser Hinsicht bisweilen ungerecht gegen ihn gewesen sein.

Die vedische Sprache ist, wie es sich auch erwarten liess, etwas stiefmütterlich behandelt; jedoch fehlt es nicht an einigen feinen Beobachtungen. Dahin gehört z. B. die Angabe, dass **हव्यवाहन** im R̥gveda nur am Ende eines Stollens angetroffen wird, was, soweit ich weiss, kein europäischer Gelehrter bemerkt

¹ Mahābh. I, 9, 11 fgg.

² 3, 1, 40. Wenn Patañgali hier **कृञ्** nicht einfach für die Wurzel **कृ** hält, sondern für ein Siglum, das aus **कृ 5, 4, 50** und dem **ञ्** von **कृञ् 5, 4, 58** gebildet sei und demnach auch die in **5, 4, 50** erwähnten Wurzeln **भू** und **अस्** umfasse, so ist dieses eine Spitzfindigkeit, die alles Maass übersteigt.

hat. Für das, was uns Pāṇini aus uns unbekannten vedischen Texten beibringt, sind wir ihm zu Dank verpflichtet.

Pāṇini's Sūtra sind aller Wahrscheinlichkeit nach nicht übel überliefert. In einigen Handschriften, insbesondere aber in der Kāçikā, finden wir zahlreiche Einschaltungen,¹ die aber mit Hülfe des Mahābhāṣja leicht zu erkennen sind. Einige eingeschobene Sūtra wollte ich nicht entfernen, um nicht die gangbare Numeration zu stören; sie sind von mir eingeklammert worden. Aus dem Umstande, dass weder Kātjājana noch Patañjali ein Sūtra besonders besprechen, kann noch nicht gefolgert werden, dass es ihnen nicht vorgelegen habe. So ist z. B. 1, 3, 40 ohne 38 und 39 ganz unverständlich, also müssen diese Sūtra von ihnen gekannt worden sein, obgleich sie nicht besprochen werden. Ebenso verhält es sich mit 1, 3, 48. 58. Kielhorn wird uns wohl einmal alle die Sūtra angeben, auf die das Mahābhāṣja sich im Verlaufe des Werkes bezieht, ohne sie an der erwarteten Stelle vorzuführen.

In der vorliegenden Ausgabe habe ich es mir angelegen sein lassen, das Verständniss unseres Grammatikers auf jegliche Weise zu erleichtern. Die erste Abtheilung des Werkes hat E. Windisch mit liebevoller Aufmerksamkeit gelesen und mir manche gute Bemerkung zukommen lassen. Auch Kielhorn, dem grossen Kenner der indischen Grammatiker, verdanke ich Manches. Die Art und Weise, wie ich die beim ersten Anblick räthselhaft erscheinenden grammatischen Elemente wiedergegeben habe, findet man auf S. 146* fg. auseinandergesetzt. Die Beispiele habe ich der Kāçikā, ausnahmsweise aber auch dem Mahābhāṣja entlehnt. Offenbare Fehler in der Ausgabe der Kāçikā habe ich stillschweigend verbessert. Die meisten dieser Beispiele sind wohl aus älteren Commentaren herübergenommen worden. Ein Semikolon zwischen den Beispielen ist stets bedeutungsvoll; so ist z. B. zu 4, 2, 76 दात्तामित्री ein Beispiel zu

¹ Vgl. den in Note 3 S. X angeführten Artikel von Kielhorn.

सौवीर, वैधूमायी zu **सात्व, काकन्दी** und die folgenden zu **प्राञ्चः**. Die Präpositionen habe ich stets vom Verbum finitum und von anderen Präpositionen getrennt, da Pāṇini solche Verbindungen nicht für Composita hält.

Für die vortreffliche Herstellung des Werkes wird man dem Verleger desselben, Herrn Hermann Haessel, und der Drugulin'schen Officin den ihnen gebührenden Dank gewiss nicht vorenthalten.

Die Arbeit des Corrigirens ist mir bedeutend erleichtert worden durch die ausserordentliche Geschicklichkeit zweier intelligenter Setzer, der Herren Gustav Lälus und Bruno Petzold.

Leipzig, den 22. November 1887.

O. BÖHTLINGK.

॥ अथ शब्दानुशासनम् ॥

अ इ उण् ॥ १ ॥ कृ लृ क् ॥ २ ॥ ए ओङ् ॥ ३ ॥ ऐ औच् ॥ ४ ॥
ह य व रट् ॥ ५ ॥ लण् ॥ ६ ॥ ज म ङ ण नम् ॥ ७ ॥ भ् भञ् ॥ ८ ॥
घ ढ धष् ॥ ९ ॥ ज व ग ड दश् ॥ १० ॥ ख फ छ ठ थ च ट तव् ॥ ११ ॥
क पय् ॥ १२ ॥ श ष सर् ॥ १३ ॥ हल् ॥ १४ ॥

Die vorstehenden, das Alphabet enthaltenden Sūtra führen den Namen प्रत्याहारमूत्राणि oder अक्षरसमाम्नाय, später auch शिवमूत्राणि oder माहेश्वराणि मूत्राणि. Am Ende eines jeden Sūtra steht ein Consonant mit dem Virāma, der an dieser Stelle nicht zum Alphabet gehört, sondern nur dazu dient eine Anzahl von Lauten in kürzester Form zu bezeichnen. Dieses geschieht auf die Weise, dass man den ersten Laut der zusammenzufassenden Gruppe mit dem auf den letzten Laut dieser Gruppe folgenden vocallosen Consonanten verbindet (1, 1, 71). So bezeichnet z. B. अण् die Vocale अ. इ. उ; मङ् die Diphthonge म, ओ; एच् alle Diphthonge; अच् alle Vocale, हल् alle Consonanten, अल् alle Laute. Die Consonanten sind so angeordnet, wie es die Grammatik bei der Lehre von den Lautveränderungen verlangt. ह erscheint zweimal, um die Sigla (प्रत्याहार) हल् und हश् bilden zu können. Um die Consonanten in der Reihenfolge, wie wir sie kennen, nach Gruppen zusammenzufassen, setzt Pāṇini an den ersten Consonanten der Gruppe den Vocal उ; so bezeichnet कु die Gutturale, चु die Palatale u. s. w. (1, 1, 69). Die langen Vocale fehlen im Alphabet, weil in Pāṇini's Grammatik der kurze Vocal auch die entsprechende Länge in sich begreift; soll diese ausgeschlossen werden, so wird dem kurzen Vocal त् angefügt (1, 1, 70). Pāṇini verwendet folgende 40 Sigla: अक्, अच्, अट्, अण् (als Bezeichnung zweier Gruppen). अम्, अल्, अश्. इक्, इच्, इण्, उक्, एङ्, एच्, ऐच्, खय्, खर्, डम्, चर्, ऊय्, जश्, भय्, भर्, भल्, भण्. भय्, वय्, भय्, मय्, यय्, दण्, यम्, यय्, यर्, रल्, वल्, वण्, शर्, शल्, हल् und हश्.

वृद्धिरदैच् ॥ १ ॥

आ, ऐ und औ heissen Vrddhi.

Pāṇini erklärt absichtlich वृद्धि vor गुण und setzt es als Prädicat gegen seine Gewohnheit an den Anfang des Sūtra um sein Werk mit einem Glück verheissenden Worte zu beginnen.

अदेङ् गुणः ॥ २ ॥

अ, ए und औ heissen Guṇa.

इको गुणवृद्धी ॥ ३ ॥

Wenn Guṇa und Vrddhi vorgeschrieben werden, so ist implicite damit gesagt, dass sie an die Stelle von इ, उ, ऋ oder ॠ nebst deren Längen treten.

न धातुलोप आर्धधातुके ॥ ४ ॥

Wenn ein ārdhadhātuka genanntes Suffix (s. 3, 4, 114 fgg.), vor welchem ein Verbalstamm eine Einbusse erleidet, folgt, finden Guṇa und Vrddhi für jene Vocale nicht statt.

Beispiele लो॒नृ॒य, म॒री॒म॒ज्ज, Adjective vom Intens. von लृ und म॒ज्ज. Nach 2, 4 74 fällt vor dem Suffix अच्, d. i. अ, das य vom Intensivstamm लो॒नृ॒य und म॒री॒म॒ज्ज ab. Ohne unser Sūtra wurde nach 7, 3, 84 लो॒नृ॒य und nach 7 2, 114 म॒री॒म॒ज्ज zu bilden sein.

किङ्गति च ॥ ५ ॥

Auch nicht vor solchen Suffixen, die mit einem stummen क् oder ङ् versehen sind.

Nach 7, 3, 84 mussten die Participialendung त und die Personalendung तम् Guṇa bewirken, da aber jene क्त heisst und diese nach 1, 2, 4 डित् ist, bildet man क्त॒न॒त, nicht क॒र्त॒न॒त, und चि॒नु॒तः॒, nicht चि॒नो॒तः॒. In Folge unseres Sūtra heisst es auch trotz 7, 2 114 nicht म॒र्ज॒न्ति॒, sondern म॒ज्ज॒न्ति॒.

दीधीवेवीटां च ॥ ६ ॥

Auch für die Endvocale der Wurzeln दी॒धी॒ und वे॒वी॒, sowie für das Augment (Bindevocal) इ, treten jene Verstärkungen nicht ein.

Nach 7, 3, 84 wurde man von den genannten Wurzeln das Nomen act. दी॒धी॒य॒न॒ und वे॒वी॒य॒न॒ bilden müssen: es lautet aber दी॒धी॒य॒न॒ und वे॒वी॒य॒न॒. Der Charakter des periphr. Futurum (लुट्) ist ता॒म् (ता॒सि॒). Von भृ॒ lautet der Stamm dieses Fut. mit dem Augment इ (इट्) भ॒वित॒म्: für die Endung der ersten (unserer dritten) Person wird nach 2, 4 85 आ (डा) substituirt, und vor dieser Endung fällt nach 6, 4, 14: आ॒म् ab, so dass भ॒वित् als Stamm übrigbleibt. Dieses müsste ohne unser Sūtra nach 7, 3, 86 mit der Personalendung आ nicht भ॒वि॒ता॒, sondern भ॒वे॒ता॒ ergeben.

हलो ऽनन्तराः संयोगः ॥ ७ ॥

Unmittelbar aufeinander folgende Consonanten heissen Saṃjoga (Doppelconsonanz).

मुखनासिकावचनो ऽनुनासिकः ॥ ८ ॥

Ein mit Mund und Nase ausgesprochener Laut heisst anunâsika (nasal).

तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम् ॥ ९ ॥

Was an derselben Stelle und mit derselben Thätigkeit des Mundes ausgesprochen wird, heisst savarṇa (homogen).

नाज्भ्रलौ ॥ १० ॥

Ein Vocal (अच्) und ein Consonant (ह्रस्व) sind einander nicht homogen.

Wenn also von Vocalen die Rede ist, so versteht man unter einem homogenen Laute wieder einen Vocal, und ebenso bei Consonanten wieder nur einen Consonanten.

ईटदेह्विवचनं प्रगृह्यम् ॥ ११ ॥

Die Dualendungen ई, ऊ und ऋ heissen pragr̥hja.

Solche Vocale erfahren vor einem folgenden Vocale keine Veränderung.

अदसो मात् ॥ १२ ॥

Beim Pronomen अदस् heissen diese Vocale so, wenn sie nach म् stehen.

अमी अत्र und अमू अत्र, aber अमुके ऽत्र

शे ॥ १३ ॥

Das vedische ण in अस्मे und युष्मे ist auch pragr̥hja.

निपात एकाजनाङ् ॥ १४ ॥

Desgleichen eine aus einem einzigen Vocal bestehende Partikel, mit Ausnahme von आ Adverb und Präposition.

ओत् ॥ १५ ॥

Desgleichen eine auf ओ auslautende Partikel.

संबुद्धौ शाकल्यस्येतावनार्षे ॥ १६ ॥

Ein ओ des Vocat. Sg. ist nach Çākalya's Meinung vor einem nicht-vedischen इति pragr̥hja.

उज ऊँ ॥ १७ ॥ १८ ॥

An die Stelle der Partikel उज kann vor einem solchen इति auch ऊँ treten.

Wird auf eine gezwungene Weise auch in zwei Sutra (उजः und ऊँ) zerrissen.

ईदूतौ च सप्तम्यर्थे ॥ १९ ॥

Auch ई und ऊ sind pragr̥hja, wenn sie die Bedeutung des Locativs haben.

सोमो गौरी अधि अतिः RV. 9, 12, 3.

दाधा घृदाप् ॥ २० ॥

Die verschiedenen Wurzeln दा und घा heissen ghū, mit Ausnahme des दा mit dem stummen Laut प्.

दाप् wird abgesondert, weil es besonderen Regeln unterliegt.

आद्यन्तवदेकस्मिन् ॥ २१ ॥

Bei einem aus einem einzigen Laute bestehenden Elemente wendet man sowohl die für einen Anlaut, als auch die für einen Auslaut geltenden Regeln an.

Wenn 3, 1, 3 gesagt wird, dass ein Suffix den Acent auf der ersten Silbe hat, so gilt dieses auch für das अण् genannte Suffix अ. Nach 7, 3, 102 wird das auslautende अ eines Nominalstammes vor der Casusendung भ्याम् durch die Länge ersetzt. Diese Regel ist nach unserm Sūtra auch bei dem Pronominalstamm अ anzuwenden: man bildet आभ्याम् wie वृक्षाभ्याम्.

तरप्तमपौ घः ॥ २२ ॥

Die unbetonten Suffixe तर und तप्त heissen gha.

बहुगणवतुडति संख्या ॥ २३ ॥

बहु. गण und die Wörter auf वत् (wie तावत् u. s. w.) und अति (wie कति u. s. w.) heissen (wie die eigentlichen Zahlwörter) Saṁkhjâ (Zahlwörter).

Diese Wörter sind, wenn von Zahlwörtern die Rede ist, mit einbegriffen.

षणान्ता षट् ॥ २४ ॥

Ein auf प् und न् auslautendes Zahlwort heisst shash.

Diese zeigen viele gemeinsame Erscheinungen, so z. B. dass sie im Nomin. und Acc. kein Casuszeichen annehmen.

इति च ॥ २५ ॥

Desgleichen die auf अति (wie कति u. s. w.) auslautenden.

क्तवतू निष्ठा ॥ २६ ॥

Die Participialsuffixe -त und -तवत् (तवन्त्. t. ई) heissen Nishṭhâ.

सर्वादीनि सर्वनामानि ॥ २७ ॥

सर्व u. s. w. heissen Sarvanâman (Pronomina).

विभाषा दिक्समासे बहुव्रीहौ ॥ २८ ॥

Wenn diese in einem Bahuvrihi zur Bezeichnung einer Weltgegend componirt werden, können sie Pronomina sein (d. i. wie diese declinirt werden).

उत्तरपूर्वस्य oder उत्तरपूर्वाय, दक्षिणपूर्वस्य oder दक्षिणपूर्वाय. Vgl. 2, 2, 26.

न बहुव्रीहौ ॥ २९ ॥

In allen andern Fällen sind sie in einem Bahuvrīhi keine Pronomina.

प्रियत्रिंशाय, प्रियोभयाय, द्वय्याय, त्रय्याय.

तृतीयासमासे ॥ ३० ॥

Auch nicht am Ende eines Compositums, wenn das vorangehende Wort als Instrumental zu fassen ist.

मामपूर्वाय, संवत्सरपूर्वाय.

द्वंद्वे च ॥ ३१ ॥

Auch nicht am Ende eines Dvandva.

पूर्वापराणाम्. कतरकतमानाम्.

विभाषा जसि ॥ ३२ ॥

Im Nominativ Pl. eines Dvandva können sie Pronomina sein.

कतरकतमे oder कतरकतमाः.

प्रथमचरमतयाल्पार्धकतिपयनेमाश्च ॥ ३३ ॥

Auch प्रथम, चरम, die auf तय auslautenden Wörter (wie द्वितय u. s. w.), अन्य, अर्ध, कतिपय und नेम können im Nominativ Pl. Pronomina heissen.

प्रथमे oder प्रथमाः. चरमे oder चरमाः, द्वितये oder द्वितयाः u. s. w.

पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि व्यवस्थायामसंज्ञायाम् ॥ ३४ ॥

पूर्व, पर, अवर, दक्षिण, उत्तर, अपर und अधर können in ihren örtlichen oder zeitlichen Bedeutungen im Nominativ Pl. Pronomina sein, wenn kein Name damit gemeint wird.

पूर्वे oder पूर्वाः, परे oder पराः, दक्षिणे oder दक्षिणाः, उत्तरे oder उत्तराः u. s. w., aber दक्षिणा („geschickt“) इमे गायकाः und उत्तराः कुरवः.

स्वमज्ञातिधनाख्यायाम् ॥ ३५ ॥

Desgleichen स्व, wenn es nicht Verwandte oder Reichthum (Besitz) bezeichnet.

स्वे oder स्वाः पुत्राः, aber धृमायन्त इवाश्लिष्टाः प्र ज्वलन्तीव संहताः । उन्मुक्तानीव मे ऽमी स्वा ज्ञातयो भरतर्षभ ॥ und प्रभूताः स्वा (= धनानि) न दीयन्ते.

अन्तरं बहिर्योगोपसंख्यानयोः ॥ ३६ ॥

Desgleichen अन्तर in Beziehung zu „draussen“ und in Verbindung mit „Untergewand“.

अन्तरे oder अन्तरा गृहाः, ebenso श्राकटाः. Nach der Kāçikā soll अन्तर in Verbindung mit गृह „ausserhalb der Stadt gelegen“ bedeuten.

स्वरादिनिपातमव्ययम् ॥ ३७ ॥

स्व् u. s. w. und die Partikeln (s. 1, 4, 57 fgg.) heissen Avjaja (Indeclinabilia).

तद्धितश्चासर्वविभक्तिः ॥ ३८ ॥

Desgleichen ein auf ein taddhita-Suffix ausgehendes Wort, wenn es nicht mit allen Casusendungen versehen werden kann.

Hierher gehören ततस्, यतस्, तत्र, यत्र, तदा, यदा, सर्वदा, सदा u. s. w. Die Suffixe तस् u. s. w. sind sowohl taddhita als auch Casusendungen; s. 5, 3, 7 fgg.

कृन्मेजन्तः ॥ ३९ ॥

Desgleichen ein mit einem krt-Suffix gebildetes Wort, wenn es auf म oder einen Diphthongen auslautet.

Gemeint sind Formen wie स्मार्म्, भोक्तुम्, जीवसे, पिब्रथ्ये u. s. w.

क्तातोसुन्कसुनः ४० ॥

Desgleichen der Absolutiv auf $_ =$ त्वा und die Intinitive auf $_ =$ तोम् und $_ =$ अस्.

Nach 1, 1, 56 gehört auch य als Substitut von त्वा hierher.

अव्ययीभावश्च ॥ ४१ ॥

Und auch ein Avjajîbhâva.

शि सर्वनामस्थानम् ॥ ४२ ॥

Die Endung इ im Nomin. und Acc. Pl. neutr. heisst Sarvanâmasthâna.

सुडनपुंसकम् ॥ ४३ ॥

Desgleichen die Endungen des Nom. Sg., Du. und Pl., und des Acc. Sg. und Du., aber nicht bei einem Neutrum.

न वेति विभाषा ॥ ४४ ॥

„Oder auch nicht“ heisst Vibhâshâ.

Alternative, nach Belieben, facultativ, nicht nothwendig.

इग्यणः संप्रसारणम् ॥ ४५ ॥

Wenn इ, उ, ऋ und ए respective an die Stelle von य, व, र und ल treten oder getreten sind, so heisst dieses Saṃprasâraṇa. Vgl. 6, 1, 108.

आद्यन्तौ टकितौ ॥ ४६ ॥

Was ट zum stummen Laute (इत्) hat, wird an den Anfang, was क zum stummen Laute hat, an das Ende gefügt.

इट् heisst z. B. ein vorn anzufügendes इ, एक्त् ein hinten anzufügendes ए.

मिदचो ऽन्यात्परः ॥ ४७ ॥

Was म zum stummen Laute hat, folgt auf den letzten Vocal.

7, 1, 58 wird gelehrt, dass bestimmte Wurzeln das Augment लुम् d. i. न् erhalten.

Dieses muss nach unserm Sutra vor dem Endconsonanten eingeschoben werden.

एच इग्घस्वादेशे ॥ ४८ ॥

An die Stelle der Diphthonge treten, wenn eine Kürze substituiert werden soll, die entsprechenden einfachen Vocale (इ und उ).

षष्ठी स्थानेयोगा ॥ ४९ ॥

Der Genetiv in einem Sûtra bezeichnet dasjenige, an dessen Stelle Etwas treten soll.

स्थाने ऽन्तरतमः ॥ ५० ॥

An die Stelle eines Andern tritt stets das nächst Verwandte.

उरण् रपरः ॥ ५१ ॥

Wenn gelehrt wird, dass अ. इ oder उ nebst deren Längen an die Stelle von ऋ oder ॠ treten, so ist jenen Vocalen र hinten anzusetzen.

So z. B. 6, 1. 111. 7, 2, 114.

अलो ऽन्यस्य ॥ ५२ ॥

Wenn eine Substitution gelehrt wird, so heisst dieses, dass das Substitut an die Stelle des letzten Lautes (nicht des Ganzen) zu treten habe.

इदंश्याः 1, 2, 50 bedeutet, dass इ an die Stelle von ई in गोश्या tritt.

डिच्च ॥ ५३ ॥

Auch ein (aus mehr als einem Laute bestehendes) Substitut, das इ zum stummen Laute hat, tritt an die Stelle des letzten Lautes.

Ausnahme zu 1, 1 55.

आदेः परस्य ॥ ५४ ॥

Wenn eine Substitution an Etwas vorgenommen werden soll, das auf ein Andres (welches in diesem Fall im Ablativ steht) folgt, so heisst dieses, dass das Substitut an die Stelle des ersten Lautes des so folgenden Lautcomplexes tritt.

7, 2, 83 heisst es ईदामः, wozu aus dem vorangehenden Sûtra आनस्य zu ergänzen ist: für आन nach Wurzel आस् wird ई substituiert. Nach unserm Sûtra bedeutet dieses aber: ई wird für den Anlaut von आन substituiert.

अनेकाल्शित् सर्वस्य ॥ ५५ ॥

Ein aus mehr als einem Laute bestehendes Substitut und eines, das श zum stummen Laute hat, tritt an die Stelle des Ganzen.

अस्तेभ्यः 2, 4, 52 bedeutet: भू tritt an die Stelle von Wurzel अस्; जःशसोः शिः 7, 1, 20: इ tritt an die Stelle der Casusendungen अस् Nomin. und Acc. Pl., nicht aber: an die Stelle von स.

स्थानिवदादेशो ऽनत्विधौ ॥ ५६ ॥

Das Substitut ist denselben Regeln unterworfen, welche für das Primitive gelten, jedoch nicht in Betreff seiner lautlichen Bestandtheile.

So ist z. B. ल्यप् (य) als Substitut von त्वा (त्वा) nach 1, 1, 40 ein Avjaja und auch क्तिन्, aber das य verhält sich zu einem vorangehenden Laute wie य, nicht wie त्.

अचः परस्मिन्पूर्वविधौ ॥ ५७ ॥

Das durch das Folgende bedingte Substitut für einen Vocal verhält sich indessen in Bezug auf eine euphonische Regel, die einen ihm vorangehenden Laut betrifft, wie der primitive Vocal.

An पटु wird vor dem Femininsuffix ई für उ-व् substituirt. Tritt an पट्टी die Casusendung आ, so wird य् für ई substituirt, und dieses Substitut verhält sich in Bezug auf den vorangehenden Laut wie das primitive ई, indem der Halbvocal व bleibt, obgleich auf ihn kein Vocal mehr folgt. Der Instrum. lautet पट्ट्या, nicht पटुया.

न पदान्तद्विर्वचनवरेयलोपस्वरसवर्णानुस्वारदीर्घजश्चर्विधिषु ॥ ५८ ॥

Die vorangehende Regel wird aufgehoben, wenn es sich handelt 1) um den Auslaut eines Wortes, 2) um eine Lautverdoppelung, 3) um den Ausfall des Intensiv-Charakters य् vor dem Suffix वर, 4) um den Accent, 5) um einen homogenen Laut, 6) um einen Anusvāra, 7) um eine Länge, 8) um einen tönenden nicht-aspirirten Consonanten und 9) um einen tonlosen nicht-aspirirten Consonanten.

Zu 1) Der Anlaut von अन् ist in सन्ति abgefallen; wenn diesem कानि vorangeht, so ist dieses abgefallene अ wirkungslos in Bezug auf das vorangehende इ, da dieses vor सन्ति nicht in य् übergeht. Zu 2) सुधी und उपास्य giebt सुधुपास्य, hier ist das ursprüngliche ई in Bezug auf die Verdoppelung von ध् als nicht mehr vorhanden zu betrachten, da nach 8, 4, 47 wohl vor य्, aber nicht vor einem Vocal, ध् zu द्ध werden kann. Man darf also सुधुपास्य schreiben. Zu 3) Nach 3, 2, 176 bildet man vom Intensivum von या ein Adjectiv auf वर; nach 6, 4, 48 muss das अ des Intensiv-Charakters vor व् abfallen. Wenn dieser Abfall in Bezug auf die Behandlung des nachbleibenden य् als nicht geschehen betrachtet wurde, dann dürfte dieses nicht nach 6, 1, 66 ausfallen, und wir erhielten nicht यायावर. Zu 4) Der mit dem Suffix सन् von कृ gebildete Desiderativstamm चिर्कषि verliert nach 6, 4, 45 vor dem Suffix अक् (गबुल्) das schliessende अ. Wenn dieser Abfall nicht als definitiv erfolgt angesehen wurde, konnte der Acut in चिर्कषिक्, der in Folge des stammes ल् im Suffix गबुल् auf der diesem Suffix unmittelbar vorangehenden Silbe ruhen muss, nicht auf das ई bezogen werden. Zu 5) und 6) Von der Wurzel शिप् wird der Präsensstamm शिनप् gebildet. Vor gewissen Personalendungen fällt nach 6, 4, 111 das अ des Suffixes न aus; wenn nun dieser Ausfall in Bezug auf das vorangehende न als nicht erfolgt betrachtet würde, konnte nicht शिर्षान्ति nach 8, 3, 24 und nicht शिर्षिद् nach 8, 4, 58 gebildet werden. Zu 7) In प्रतिदिवन् fällt nach 6, 4, 134 vor vocalisch

anlautenden Casusendungen das **अ** aus. Wenn dieser Ausfall in Bezug auf die Verlängerung des **इ** in der vorangehenden Silbe als nicht erfolgt betrachtet würde, könnte dieses nicht nach 8, 2, 77 verlängert werden, es bliebe **प्रतिदीवः** unerklärt. Zu 8) In der Wurzel **घम्** fällt vor dem Suffix **ति** nach 6, 4, 100 der Vocal aus und in Folge dessen auch der Auslaut nach 8, 2, 26. Das **त्** des Suffixes geht wegen **घ्** nach 8, 2, 40 in **ध्** über. Wenn nun der Wurzelvocal als nicht ausgefallen betrachtet wurde in Bezug auf das vorangehende **घ्**, dann könnte dieses nicht nach 8, 4, 53 in **ग्** übergehen, und die Form **गि** bliebe unerklärt. Zu 9) Die-selbe Wurzel **घम्** verliert vor den Personalendungen **अतुम्** und **उम्** des Perfects nach 6, 4, 98 ihren Vocal. Mit diesem Ausfall hört auch der Einfluss des ausgefallenen Vocals auf das vorangehende **घ्** auf, dieses geht in Folge dessen nach 8, 4, 55 in **क्** über, worauf nach 8, 3, 60 **म्** zu **प्** wird. Auf diese Weise erhalten wir die Formen **जदतुः** und **जदुः**.

द्विर्वचने ऽचि ॥ ५९ ॥

Vor einem vocalisch anlautenden Suffix verhält sich das Substitut für einen Vocal in Bezug auf die Bildung der Reduplication wie der primitive Vocal.

Der Wurzelvocal von **पा** fällt vor den Personalendungen **अतुम्** und **उम्** nach 6, 4, 64 ab. Die Reduplication wird nach 6, 1, 1 und 7, 4, 59 gebildet, als wenn das **आ** nicht abgefallen wäre.

अदर्शनं लोपः ॥ ६० ॥

Das nicht zur Erscheinung Kommen heisst Lopa (Schwund).

प्रत्ययस्य लुक्शुलुपः ॥ ६१ ॥

Das nicht zur Erscheinung Kommen eines Suffixes wird durch **लुक्**, **शु** und **लुप्** bezeichnet.

प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् ॥ ६२ ॥

Wenn ein Suffix auch schwindet, so tritt doch Alles ein, was durch dasselbe bedingt ist.

Nach 1, 4, 14 heisst das, was mit einer Casus- oder Personalendung versehen ist, **पद** „fertiges Wort“. Obgleich nun im Nomin. **अग्निचित्** die Casusendung und im Verbum finitum **अहन्** die Personalendung abgefallen ist, so heissen diese dennoch **पद**.

न लुमताङ्गस्य ॥ ६३ ॥

Wenn ein Suffix aber durch **लुक्**, **शु** oder **लुप्** schwindet, so tritt das durch das Suffix in Bezug auf den Stamm Bedingte nicht ein.

Nach 4, 1, 105 wird das Patronymicum von **गर्ग** mit dem Suffix **यज्ञ्** gebildet, das aber im Plural nach 2, 4, 64 verschwindet. Das **ङ्** in **यज्ञ्** erfordert die Substitution von **यिद्धि** für den ersten Vocal des Stammes und auch Betonung desselben (**गोर्ग्य**). Da das Suffix durch die Bezeichnung **लुक्** verschwindet, geht die Wirkung des

stummen **ञ्** im Plural verloren (**गर्गोः**). Nach den Wurzeln der dritten Klasse verschwindet der Präsens-Charakter **अ** (**अप्**) nach 2, 4, 75 durch **शुन्**. **अप्** erfordert nach 7, 3, 84 Substitution von Guna für den Wurzelvocal, diese unterbleibt aber nach unserm Sūtra in **जुहुतः** (in **जुहोति** ist Guna durch die Personalendung hervorgerufen). Zu **लुप्** s. 1, 2, 51.

अचो ऽन्यादि टि ॥ ६४ ॥

Der letzte Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten heisst ti.

अलो ऽन्यात्पूर्व उपधा ॥ ६५ ॥

Der dem letzten Laute vorangehende Laut heisst Upadha.

तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य ॥ ६६ ॥

Wenn Etwas im Locativ angegeben wird, so heisst dieses, dass an dem diesem unmittelbar Vorangehenden Etwas vorzunehmen ist.

इको **यणचि** 6, 1, 77 bedeutet: an die Stelle von **इक्** tritt **यण्** vor einem Vocal.

तस्मादित्युत्तरस्य ॥ ६७ ॥

Wenn Etwas im Ablativ angegeben wird, so heisst dieses, dass an dem auf diesen unmittelbar Folgenden Etwas vorzunehmen ist.

तिङ्तिङः 8, 1, 28 bedeutet: ein **तिङ्** (ein Verbum finitum) nach einem **अतिङ्** (nicht Verbum finitum); zu ergänzen: ist unbetont.

स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ॥ ६८ ॥

Unter einem in den Sūtra vorkommenden Worte ist nur eben dieses Wort in dieser seiner lautlichen Erscheinung (nicht etwa die Synonyme oder Unterbegriffe) gemeint; ist aber das Wort ein grammatisch-technisches, so ist nicht dieses Wort selbst gemeint, sondern das, was es bezeichnet.

Diese Regel beobachtet Pāṇini nicht immer.

अणुदित् सवर्णस्य चाप्रत्ययः ॥ ६९ ॥

Die Vocale, die Halbvocale und ein Consonant mit stummem **उ** (wie **कु, चु, टु, तु, पु**) bezeichnen, wenn sie nicht Suffixe sind, zugleich ihre homogenen Laute.

तपरस्तत्कालस्य ॥ ७० ॥

Ein Vocal mit folgendem **त्** bezeichnet nur den Vocal seiner Quantität.

अत् nur das kurze **अ**, **इत्** nur das kurze **इ** u. s. w.

आदिरन्येन सहेता ॥ ७१ ॥

Der erste Laut und das erste Suffix einer Reihe bezeichnen, wenn sie mit dem zuletzt stehenden stummen Laute versehen werden, auch alles Dazwischenliegende.

Beispiele für die Bildung solcher Sigla für die Laute des Alphabetes sind oben unter den Āvāsūtra gegeben worden. 4, 1, 2 werden die Casusendungen aufgeführt,

die erste ist सु (सु des Nominativs), die letzte सुप् (सु des Locativs); nach unserm Sūtra wird सुप् die Bezeichnung einer Casusendung überhaupt. Nach 3, 4, 78 ist die erste Personalendung तिप् (ति), die letzte महिङ् (महि); तिङ् bezeichnet nach unserm Sūtra eine Personalendung überhaupt.

येन विधिस्तदन्तस्य ॥ ७२ ॥

Was als nähere Bestimmung eine Regel veranlasst, bezeichnet zugleich das damit Auslautende.

3, 1, 97 heisst es अचो यत् „an einen Vocal wird zur Bildung des Partic. fut. pass. das Suffix यं gefügt.“ Da hier von Wurzeln die Rede ist, so ist Vocal so v. a. eine vocalisch auslautende Wurzel.

वृद्धिर्यस्याचामादिस्तद्बृद्धम् ॥ ७३ ॥

Wenn der Vocal der ersten Silbe ein आ, ऐ oder औ ist, dann heisst der ganze Complex vrddha.

त्यदादीनि च ॥ ७४ ॥

Desgleichen die Pronomina त्यद् u. s. w.

Von diesen werden dieselben Ableitungen gebildet wie von den eigentlichen vrddha. Wie nach 4, 2, 114 von गार्ग्य गार्गीय gebildet wird, so auch त्यदीय von त्यद् u. s. w.

एङ् प्राचां देशे ॥ ७५ ॥

Wenn die erste Silbe in einem Ortsnamen der östlichen Völker ein ए oder ओ enthält, so heisst dieser Name gleichfalls vrddha (d. i. wird so behandelt).

॥ इति प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

गाङ्कुटादिभ्यो ऽञ्जिण्डित् ॥ १ ॥

Alle Suffixe, die nicht ein ञ् oder ण् zum stummen Laute haben, werden, wenn sie an die Wurzeln गा „gehen“ und an कुट् und die darauf folgenden Wurzeln angefügt werden, so angesehen, als wenn sie ein ङ् zum stummen Laute hätten.

Die Suffixe mit einem stummen ङ् bewirken keine Steigerung der Wurzel, wohl aber eine Schwächung derselben. Unter गाङ् ist nach der Kaṣkâ die für इ substituirte Wurzel गा gemeint; s. 2, 4, 49 fgg. Von dieser Wurzel bildet man nach 3, 4, 66 अर्धगीष्ठा u. s. w., obgleich das Suffix hier nicht von Hause aus ङित् ist. Ebenso कुटित्, कुटितुम् u. s. w.

विज् इट् ॥ २ ॥

Desgleichen ein mit dem Augment इ versehenes Suffix nach der Wurzel विज्. उद्विजित्, उद्विजितुम् aber उद्वेजन, उद्वेजनीय.

विभाषोर्णोः ॥ ३ ॥

Nach ऊर्णु facultativ.

ऊर्णुविता ohne Guna oder ऊर्णुविता mit Guna.

सार्वधातुकमपित् ॥ ४ ॥

Ein sârvadhâtuka genanntes Suffix (s. 3, 4, 113), das nicht प् zum stummen Laute hat, wird so angesehen, als wenn es ein इ् zum stummen Laute hätte.

कुरुतः, कुर्वन्ति, चिनुतः, चिन्वन्ति, aber करन्ति, weil das Suffix तिप् heisst.

असंयोगाल्लिट् कित् ॥ ५ ॥

Eine Personalendung des Perfects, die nicht प् zum stummen Laute hat, gilt für ein Suffix mit stummem क्, vorausgesetzt, dass die Wurzel nicht auf Doppelconsonanz auslautet.

Ein Suffix mit stummem क् bedingt gleichfalls die schwächste Form der Wurzel, hat aber noch andere Eigenthümlichkeiten. Beispiele zu unserm Sûtra: बिभित्तुः, चिच्छित्तुः, ईजुः von यज्, aber ससंसे, दध्वंसं trotz 6, 4, 24.

इन्धिभवतिभ्यां च ॥ ६ ॥

Desgleichen nach इन्ध् (trotz der Doppelconsonanz) und भ् (hier auch vor einem Suffix, welches प् zum stummen Laute hat).

ईधे mit Ausfall des न् und बभूव, बभूविथ ohne Guna.

मृदमृदगुधकुषक्लिशवदवसः क्त्वा ॥ ७ ॥

Nach मृद्, मृद, गुध्, कुप्, क्लिश्, वद् und वस् gilt das Suffix des Absolutivs —=त्वा für ein Suffix mit stummem क्.

Das Suffix क्त्वा hat schon von Hause aus ein stummes क्, dieses wird ihm aber 1, 2, 18 förmlich und 1, 2, 26 facultativ wieder abgesprochen. Unser Sutra enthält demnach eine Ausnahme zu jenen zwei späteren. Die Absolutive der genannten Wurzeln lauten: मृदित्वा, मृदित्वा, गुधित्वा, कुपित्वा, क्लिशित्वा, उदित्वा und उषित्वा.

रुदविदमुषयहिस्वपिप्रच्छः संश्च ॥ ८ ॥

Nach रुद्, विद्, मुप्, यद्, स्वप् und प्रक् hat auch das Desiderativ-Suffix —स (सन्) stummes क्.

रुदित्वा und रुदित्पति. विदित्वा und विविदिपति. मुषित्वा und मुषिपति, गृहीत्वा und जिघृक्षति, मुष्त्वा und मुषिपति, एष्त्वा und पिपिच्छति. Nach 1, 2, 26 könnten क्त्वा und सन् nach रुद्, विद् und मुप् कित् sein, nach unserm Sutra müssen sie es sein: nach 1, 2, 18 dürfte क्त्वा nach यद् nicht कित् sein; nach स्वप् und प्रक् wäre क्त्वा auch ohne unser Sutra कित्, nicht aber सन्.

इको भल् ॥ ९ ॥

Nach einer auf इ, उ oder ऋ nebst deren Längen auslautenden Wurzel hat das Desiderativ-Suffix ein stummes क्, wenn es consonantisch (d. i. ohne das Augment इ) angefügt wird.

Für den Wurzelvocal wird demnach nicht nach 7, 3, 84 Guṇa substituirt, wohl aber erfährt der Vocal nach 6, 4, 16. 7, 1, 100. 8, 2. 77 Veränderungen anderer Art. Wenn मन् nicht कित् wäre, würde nach 1, 4, 2 die 7, 3, 84 gegebene Regel die Regeln 6, 4, 16 und 7, 1, 100 aufheben. भल् umfasst alle Consonanten mit Ausnahme der Nasale und Halbvocale, und es ist kein Grund zu sehen, warum Pāṇini nicht statt dessen पर gebraucht hat. Beispiele zu unserm Sūtra: चिचार्पति. तुष्टृपति, चिकीर्षति; aber शिशयिषते mit Guṇa.

हलन्ताच्च ॥ १० ॥

Desgleichen nach einer consonantisch auslautenden Wurzel, wenn die im vorangehenden Sūtra genannten Vocale vorhergehen.

बिभित्सति. बुभुत्सते.

लिङ्सिचावात्मनेपदेषु ॥ ११ ॥

Nach einer solchen Wurzel haben ein mit म् oder ण् (auch wenn diese ausfallen) anlautender Precativ und Aorist vor den Personalendungen des Mediums ein stummes क्.

भित्सीष्ट. भुत्सीष्ट, अभित und अबुद्ध ohne Guṇa, aber वर्तिषीष्ट und अवर्तिष्ट mit Guṇa wegen des Augments.

उञ्च ॥ १२ ॥

Desgleichen nach einer auf ऋ auslautenden Wurzel.

ऊर्षीष्ट und अकृत, aber वरिषीष्ट und अवरिष्ट.

वा गमः ॥ १३ ॥

Nach गम् nicht nothwendig.

सं गसीष्ट oder सं गंसीष्ट, समगत oder समगंस्त.

हनः सिच् ॥ १४ ॥

Nach हन् hat das म् des Aorists vor medialen Personalendungen ein stummes क्.

आहत, आहसाताम्, आहसत.

यमो गन्धने ॥ १५ ॥

Desgleichen nach यम् in der Bedeutung „sticheln, auf Jemandes Fehler anspielen.“

उदायत. उदायमाताम्, उदायसत.

विभाषोपयमने ॥ १६ ॥

Nicht notwendig in der Bedeutung „heiraten“.

उपायत oder उपायंस्त कन्याम्.

स्थाघोरिच्च ॥ १७ ॥

Nach स्था und den verschiedenen Wurzeln दा und धा (घु) hat das स् des Aorists vor medialen Personalendungen gleichfalls ein stummes क्, wobei इ für den Wurzelvocal substituiert wird.

उपास्थित, उपास्थिपाताम्, उपास्थिप्रत; अदित, अधित.

न क्त्वा सेट् ॥ १८ ॥

Das Absolutiv-Suffix $-\text{त्वा}$ hat kein stummes क्, wenn es das Augment इ (इट्) erhält.

देवित्वा von दिव्, वर्तित्वा, aber कृत्वा, हुत्वा.

निष्ठा शीङ्स्विदिमिदिस्विदिधृषः ॥ १९ ॥

Nach शी, स्विद्, मिद्, च्चिद् und धृष् haben die Participialsuffixe $-\text{त}$ und $-\text{तवत्}$, wenn sie das Augment इ erhalten, kein stummes क् (obgleich sie क्त und क्तवत् heissen).

शयित und शयितवत्, प्रस्येदित und प्रस्येदितवत्, प्रमेदित und प्रमेदितवत्, प्रद्वेदित und प्रद्वेदितवत्, प्रधर्षित und प्रधर्षितवत्, aber स्विन्न und स्विन्नवत्.

मृषस्तितिक्षायाम् ॥ २० ॥

Auch nach मृष् in der Bedeutung „ertragen“.

मर्षित und मर्षितवत्, aber अपमर्षितं वाक्यमाह.

उदुपधाङ्गावादि कर्मणोरन्यतरस्याम् ॥ २१ ॥

Nach einer consonantisch auslautenden Wurzel mit vorangegehendem उ nach Belieben, wenn das Suffix impersonale Bedeutung oder eine eben begonnene Handlung bezeichnet.

दुहितम् oder द्यौतितमनेन, प्रदुहित oder प्रद्यौतित.

पूङ्ः क्त्वा च ॥ २२ ॥

Nach पू haben die Participialsuffixe $-\text{त}$ und $-\text{तवत्}$ und das Absolutivsuffix $-\text{त्वा}$ kein stummes क्, wenn sie das Augment इ erhalten.

पवित, पवितवत्, पवित्वा.

नोपधात् थफान्ताङ्गा ॥ २३ ॥

Nach einer auf थ oder फ् auslautenden Wurzel mit vorangegehendem Nasal kann das Suffix $-\text{त्वा}$, wenn es das Augment इ erhält, ein stummes क् haben.

थथित्वा oder थन्यित्वा, गुफित्वा oder गुम्फित्वा.

वञ्चिलुञ्च्युतश्च ॥ २४ ॥

Auch nach वञ्च. लुञ्च. und ऋत्.

वचित्वा oder वञ्चित्वा, लुचित्वा oder लुञ्चित्वा. ऋतित्वा oder ऋतित्वा.

तृषिमृषिकृशेः काश्यपस्य ॥ २५ ॥

Nach तृप्, मृप् und कृष् nach der Ansicht Kâcjava's.

तृषित्वा oder तर्षित्वा, मृषित्वा oder मर्षित्वा, कृषित्वा oder कर्षित्वा.

रलो व्युपधादलादेः संश्च ॥ २६ ॥

Nach einer consonantisch anlautenden und auf einen Consonanten, mit Ausnahme von ह्, य् und व्, auslautenden Wurzel auch das Desiderativsuffix लस (लन्), wenn उ oder इ dem Auslaut vorangeht.

व्युत्तित्वा oder व्योत्तित्वा. द्व्युत्तिषति oder द्विव्योत्तिषति, aber nur द्व्युत्तित्वा und द्विव्युत्तिषति von द्विक् und nur भुक्त्वा und वृभुक्ते, weil hier das Suffix ohne das Augment इ erscheint.

उकालो ऽङ्गस्वदीर्घप्लुतः ॥ २७ ॥

Je nachdem ein Vocal zu seiner Aussprache das Zeitmaass उ. ऊ oder ऊउ erfordert heisst er kurz, lang oder pluta.

Man hatte ऊउकालो erwartet.

अचश्च ॥ २८ ॥

Und zwar tritt er an die Stelle eines Vocals.

Wenn die Substitution eines kurzen, langen oder pluta-Vocals gelehrt wird, ist stets अचः d. i. „an die Stelle des Vocals“ zu ergänzen, wie z. B. 1, 2, 47, 7, 4, 25.

उच्चैरुदात्तः ॥ २९ ॥

Ein mit gehobener Stimme gesprochener Vocal heisst udatta.

नीचैरनुदात्तः ॥ ३० ॥

Ein mit gesenkter Stimme — anudatta.

समाहारः स्वरितः ॥ ३१ ॥

Die Vereinigung beider heisst svarita.

तस्यादित उदात्तमर्धह्रस्वम् ॥ ३२ ॥

Eine halbe Mora am Anfange des svarita ist udatta.

एकश्रुति दूरात्संबुद्धौ ॥ ३३ ॥

Beim Rufen aus der Ferne wird Alles gleichtönig gesprochen.

यज्ञकर्मण्यजपन्यूहसाममु ॥ ३४ ॥

Desgleichen bei einer Opferhandlung, aber nicht bei einem Gapa, Njûnkha und Sâmam.

उच्चैस्तरां वा वषट्कारः ॥ ३५ ॥

Der Ausruf वषट् kann mit stärker gehobener Stimme gesprochen werden.

विभाषा छन्दसि ॥ ३६ ॥

Im Veda ist gleichtönige Recitation freigestellt.

न सुब्रह्मण्यायां स्वरितस्य तूदात्तः ॥ ३७ ॥

Nicht bei der Subrahmanjâ, wo aber der udâtta an die Stelle des svarita tritt.

सुब्रह्मण्यायां । इन्द्रे ओ गच्छ । हरेरेव ओ गच्छ । मर्धातिथेर्मप । वृषेणयम्य मेने ।
गौरावस्कन्दिन् । अहेल्याय जाय । काशिके ब्राह्मण । गौतमे वृवाण । श्वः सुत्यामा गच्छ मघवन् ।
Vgl. Cat. Br. 3, 3, 4, 17 fgg.

देवब्रह्मणोरनुदात्तः ॥ ३८ ॥

Bei देव und ब्रह्मन् tritt in der Subrahmanjâ der anudâtta an die Stelle des svarita.

देवा ब्रह्मण ओ गच्छत । Vgl. Cat. Br. 3, 3, 4, 20.

स्वरितात्संहितायामनुदात्तानाम् ॥ ३९ ॥

In der Samhitâ tritt nach einem svarita Gleichtönigkeit der anudâtta-Vocale ein.

उदात्तस्वरितपरस्य सन्नतरः ॥ ४० ॥

Ein vor einem udâtta oder svarita stehender anudâtta wird mit mehr gesenkter Stimme ausgesprochen.

अपृक्त एकाल् प्रत्ययः ॥ ४१ ॥

Ein aus einem einzigen Laute bestehendes Suffix heisst aprkta.

तत्पुरुषः समानाधिकरणः कर्मधारयः ॥ ४२ ॥

Ein Tatpuruṣa, dessen Glieder in einem Congruenzverhältniss stehen, heisst Karmadhâraja.

प्रथमानिर्दिष्टं समास उपसर्जनम् ॥ ४३ ॥

Was im Abschnitt der Composita durch den Nominativ bezeichnet wird, heisst Upasargâna.

Dieses geht im Compositum in der Regel voran. Vgl. 2, 1. 24. 30. 36. 37. 40.

एकविभक्ति चापूर्वनिपाते ॥ ४४ ॥

So heisst auch derjenige Theil eines Compositums, der stets als in demselben Casus stehend gedacht wird, aber mit der Beschränkung, dass in einem solchen Fall das Upasargana nicht vorangeht.

Nach 2, 2, 4 werden प्राप्ता und आपन्न mit einem im Accusativ gedachten Substantiv componirt, und nach unserm Sūtra heisst dieses Substantiv Upasargana, wird aber nicht nach 2, 2, 30 im Compositum vorangestellt. Man bildet demnach प्राप्ताजीविकः = प्राप्ता जीविकाम्.

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ॥ ४५ ॥

Was bedeutsam, aber keine Wurzel und kein Suffix ist, und auch nicht auf ein Suffix auslautet, heisst Prätīpadika (Nominalstamm).

अप्रत्ययः ist hier auch wie कृत् und तद्धित im folgenden Sūtra aufzufassen.

कृत्तद्धितसमासाश्च ॥ ४६ ॥

Wohl aber was auf ein कृत्- oder taddhita-Suffix auslautet, sowie auch ein Compositum (vgl. 2, 4, 71).

ह्रस्वो नपुंसके प्रातिपदिकस्य ॥ ४७ ॥

Für den Endvocal eines Nominalstammes wird im Neutrum eine Kürze substituiert.

गोस्त्रियोरुपसर्जनस्य ॥ ४८ ॥

Für ओ in गो und für ein Femininsuffix wird eine Kürze substituiert, wenn der Nominalstamm Upasargana (s. 1, 2, 43, 44) ist.

चित्रगु, अतिखट्ट, निष्कांशाम्बि.

लुक् तद्धितलुकि ॥ ४९ ॥

Beim Schwund eines taddhita-Suffixes findet auch ein Schwund des Femininsuffixes statt.

Nach 4, 3, 163 wird die Frucht einer Pflanze durch den Schwund eines Suffixes, d. i. durch kein besonderes Suffix bezeichnet. Nach unserm Sūtra büssen in einem solchen Falle Feminina auch ihr Femininsuffix ein: man bildet demnach आमलकः von आमलकी und बदरः von बदरी.

इङ्गणयाः ॥ ५० ॥

Für इ in गोणी wird in einem solchen Falle इ substituiert.

Ein Dvigu erhält nach 4, 1, 88 in der Regel kein taddhita-Suffix. Nach diesem und nach unserm Sūtra wird z. B. पञ्चभिर्गोणीभिः कीतः durch पञ्चगोणि (nicht durch गोण nach dem vorangehenden Sūtra) ausgedrückt.

लुपि युक्तवच्चक्तिवचने ॥ ५१ ॥

Wenn der Schwund eines Suffixes durch लुप् bezeichnet wird, richten sich Geschlecht und Zahl (des scheinbar abgeleiteten Wortes) nach dem Worte, zu dem es in Beziehung steht.

Nach 4, 2, 81 wird der Schwund eines Suffixes bei der Bezeichnung des von einem Volke bewohnten Landes durch लुप् gekennzeichnet. Nach unserm Sutra heisst demnach das Land der पञ्चाला: gleichfalls पञ्चाला: ohne Aenderung des Geschlechts und der Zahl.¹

विशेषणानां चाजाते: ॥ ५२ ॥

So verhält es sich auch mit dem Geschlecht und der Zahl des Beiwortes, wenn dieses kein Gattungsbegriff ist.

पञ्चाला रमणीया: sagt man auch vom Lande, aber पञ्चाला जनपद:.

तदशिष्यं संज्ञाप्रमाणत्वात् ॥ ५३ ॥

Dieses (nämlich Geschlecht und Zahl) braucht nicht gelehrt zu werden, da schon der Name dafür maassgebend ist.

Wenn dieses und die vier folgenden Sutra von Panini selbst herrühren sollten, was aber nicht wahrscheinlich ist, würden sie eine Kritik seiner Theorie enthalten. Von Katjajana können sie nicht herrühren, da dieser, wie ich durch Kielhorn erfahre, selbst die Substitution von लुप् lehrt, z. B. 4, 3, 87, Vartt. 1. 4, 3, 166, Vartt. 1. Die Sutra 54—57 werden, wie mir ebenfalls Kielhorn mittheilt, nirgends im Mahabhashja erwähnt.

लुब्धोगाप्रख्यानात् ॥ ५४ ॥

Auch लुप् braucht nicht gelehrt zu werden, weil die Beziehung zu einem Andern nicht offen zu Tage liegt.

योगप्रमाणे च तदभावे ऽदर्शनं स्यात् ॥ ५५ ॥

Und wenn die Beziehung zu einem Andern das Maassgebende wäre, würde, wenn diese Beziehung fehlte, der Name gar nicht zur Erscheinung kommen.

प्रधानप्रत्ययार्थवचनमर्थस्यान्यप्रमाणत्वात् ॥ ५६ ॥

Auch das, was über das Hauptglied im Compositum und über die Bedeutung der Suffixe gesagt wird, braucht nicht gelehrt zu werden, weil bei der Bedeutung etwas Anderes (der allgemeine Sprachgebrauch) das Maassgebende ist.

कालोपसर्जने च तुल्यम् ॥ ५७ ॥

Gleichermaassen verhält es sich mit der Bestimmung der Zeiten und des untergeordneten Gliedes in einem Compositum.

जात्याख्यायामेकस्मिन्बहुवचनमन्यतरस्याम् ॥ ५८ ॥

Bei einem Gattungsnamen kann, wenn nur von Einem die Rede ist, auch der Plural gesetzt werden.

संपन्नो यवः oder त्रीहिः und संपन्ना यवाः oder त्रीहयः.

अस्मदो द्वयोश्च ॥ ५९ ॥

Beim Pronom अस्मद् kann der Plural gebraucht werden, auch wenn von Zweien die Rede ist.

वयं व्रमः kann sowohl für अहं ब्रवीमि als auch für आत्रां ब्रूवः gesagt werden.

फल्गुनीप्रोष्ठपदानां च नक्षत्रे ॥ ६० ॥

Auch bei फल्गुनी und प्रोष्ठपदा in der Bedeutung von „Mondhaus“ kann statt des Duals der Plural gebraucht werden.

कदा पूर्वं फल्गुन्यां oder पूर्वाः फल्गुन्यः, कदा पूर्वं प्रोष्ठपदे oder पूर्वाः प्रोष्ठपदाः.

छन्दसि पुनर्वस्वोरेकवचनम् ॥ ६१ ॥

Im Veda kann bei पुनर्वसु statt des Duals auch der Singular stehen.

पुनर्वसुर्नक्षत्रम् oder पुनर्वसु नक्षत्रम्.

विशाखयोश्च ॥ ६२ ॥

Auch bei विशाखा.

विशाखा नक्षत्रम् oder विशाखे नक्षत्रम्.

तिष्यपुनर्वस्वोर्नक्षत्रद्वये बहुवचनस्य द्विवचनं नित्यम् ॥ ६३ ॥

Wenn die Mondhäuser तिष्य und पुनर्वसु zu einem Dvāindva verbunden werden, steht stets der Dual statt des Plurals.

उदितां तिष्यपुनर्वसू दृश्येते.

सरूपाणामेकशेष एकविभक्तौ ॥ ६४ ॥

Von gleichlautenden Wörtern bleibt nur Eines übrig, wenn sie in gleichem Casus stehen.

Statt वृक्षश्च वृक्षश्च sagt man वृक्षां, statt वृक्षश्च वृक्षश्च वृक्षश्च — वृक्षाः.

वृद्धो यूना तल्लक्षणश्चेदेव विशेषः ॥ ६५ ॥

Wenn ein Vṛddha genannter Geschlechtsname mit einem Juvan genannten zusammengefasst werden soll, dann bleibt der Vṛddha genannte übrig, vorausgesetzt dass die Geschlechtsnamen sich nur dadurch unterscheiden, dass der eine Vṛddha und der andere Juvan heisst.

Statt गार्ग्यश्च गार्ग्याणश्च sagt man गार्ग्या, aber गार्ग्यास्तास्यायनां.

स्त्री पुंवच्च ॥ ६६ ॥

Wenn der Vrddha genannte Geschlechtsname ein Femininum ist, dann bleibt dieses allein übrig, nimmt aber die Form des Masculinums an.

Statt गार्गी (das Femininum zu गार्ग्य) च गार्ग्यायणश्च sagt man गार्गी.

पुमान्स्त्रिया ॥ ६७ ॥

Wenn ein Wort männlichen Geschlechts mit seinem entsprechenden Femininum zusammengefasst werden soll, bleibt das Wort männlichen Geschlechts allein übrig.

Statt ब्राह्मणश्च ब्राह्मणी च sagt man ब्राह्मणां, statt कुक्कुटश्च कुक्कुटी च — कुक्कुटां.

भ्रातृपुत्रौ स्वसृदुहितृभ्याम् ॥ ६८ ॥

Wenn भ्रातृ mit स्वसृ und पुत्र mit दुहितृ zusammengefasst werden sollen, dann bleiben die ersten allein übrig.

Statt भ्राता च स्वसा च sagt man भ्रातरौ, statt पुत्रश्च दुहिता च — पुत्रौ.

नपुंषकमनपुंसकेनैकवच्चास्यान्यतरस्याम् ॥ ६९ ॥

Wenn ein Neutrum mit seinem entsprechenden Masculinum oder Femininum zusammengefasst werden soll, dann bleibt das Neutrum allein übrig und kann in diesem Fall im Singular stehen.

Will man शुक्लश्च कम्बलः शुक्लं च वस्त्रम् zusammenfassen, so sagt man तदिदं शुक्लम् oder ते इमे शुक्लः; शुक्लश्च कम्बलः शुक्ला च बृहत्तिका शुक्लं च वस्त्रम् fasst man durch तदिदं शुक्लम् oder तानीमानि शुक्लानि zusammen.

पिता मात्रा ॥ ७० ॥

Wenn पितृ und मातृ zusammengefasst werden sollen, kann पितृ allein übrig bleiben.

Statt पिता च माता च sagt man पितरौ oder मातापितरौ.

श्वशुरश्च श्वश्रू ॥ ७१ ॥

Ebenso bei श्वशुर und श्वश्रू nur श्वशुर.

श्वशुरश्च श्वश्रूश्च = श्वशुरौ oder श्वश्रूश्वशुरौ.

त्यदादीनि सर्वैर्नित्यम् ॥ ७२ ॥

Die Pronomina त्यद् u. s. w. bleiben stets allein übrig, sie mögen mit diesem oder jenem Worte zusammengefasst werden.

Statt स च देवदत्तश्च sagt man तां, statt यश्च देवदत्तश्च — यां.

याम्यपशुसंघेष्वतरुणेषु स्त्री ॥ ७३ ॥

Wenn eine Heerde nichtjunger Haustihiere zusammengefasst werden soll, bleibt das Femininum allein übrig.

Man sagt गाव् und अजः इमाश्चरन्ति, aber न्यूव इमे und वत्सा इमे.

॥ इति प्रथमस्याध्यायस्य द्वितीयः पाठः ॥

भूवादयो धातवः ॥ १ ॥

भू u. s. w. heissen Dhātu (Verbalwurzeln).

Panini sagt भूवादयः st. भ्वादयः um diese erste Wurzel im Dhatupāṭha in ihrer wahren Gestalt hervortreten zu lassen.

उपदेशे ऽजनुनासिक इत् ॥ २ ॥

Im grammatischen Unterrichtssystem heisst ein nasaler Vocal it (stummer Laut).

Ein solcher nasaler Vocal ist z. B. in den Wurzeln गध् und मर्ध्. Zu bemerken ist aber, dass diese Nasalität durch die Schrift nicht bezeichnet wird.

हलन्त्यम् ॥ ३ ॥

Desgleichen ein auslautender Consonant.

So z. B. der Consonant am Ende der Gīvasūtra, des Suffixes मतुप् u. s. w.

न विभक्तौ तुस्माः ॥ ४ ॥

Ausgenommen sind die Dentale, स् und म् in einer Flexionsendung.

Z. B. das त् im Casussuffix आत्, das स् und म् in den Personalendungen तम्, यम्, आताम् und आयाम्.

आदिर्जिटुवः ॥ ५ ॥

Die am Anfange (von Verbalwurzeln) stehenden ज्रि, टु und वु heissen it.

षः प्रत्ययस्य ॥ ६ ॥

Desgleichen das ष् am Anfange eines Suffixes.

चुट् ॥ ७ ॥

Desgleichen ein Palatal und ein Cerebral an dieser Stelle.

लशक्वतद्धिते ॥ ८ ॥

Auch ein ल्, श् und ein Guttural an dieser Stelle, aber nicht am Anfange eines taddhita-Suffixes.

Z. B. in ल्युट्, शप्, क्त, aber nicht in लच्.

तस्य लोपः ॥ ९ ॥

Ein solcher stummer Laut verschwindet (bei der Bildung eines Stammes u.s.w.).

यथासंख्यमनुदेशः समानाम् ॥ १० ॥

Die nachfolgenden Glieder in einem Sûtra, wenn sie von gleicher Anzahl mit den vorhergehenden sind, entsprechen diesen der Reihe nach.

So bezieht sich z. B. 4, 3, 94 ढक् auf तूदी, छण् auf ग्रनातुर, ढञ् auf वर्मती und यक् auf कूचवार.

स्वरितेनाधिकारः ॥ ११ ॥

Derjenige Gegenstand, über den man zu sprechen beginnt, und der in den nachfolgenden Sûtra bis zu einem neuen Abschnitt stets hinzuzudenken ist, wird durch einen svarita bezeichnet.

Ein solcher Adhikāra ist z. B. आ कडारादेका संज्ञा 1, 4, 1. In den Handschriften fehlt das entsprechende Accentzeichen; in dieser Ausgabe wird der Anfang eines Adhikāra am äussern Rande der Seite durch Wiederholung der vollen Zahlbezeichnung des Sûtra kenntlich gemacht, das Ende desselben an der betreffenden Stelle durch dieselben Zahlen mit Hinzufügung von †. Ueberdies sind auf der Seite oben alle Sutra angegeben, die als Adhikāra noch Geltung haben.

अनुदात्तङित आत्मनेपदम् ॥ १२ ॥

An diejenigen Wurzeln, die einen anudātta-Vocal oder ein इ zum stummen Laute haben, wird das Ātmanepada (die Medialendungen) gefügt.

भावकर्मणोः ॥ १३ ॥

Desgleichen beim Impersonale und Passiv.

कर्तरि कर्मव्यतिहारे ॥ १४ ॥

Desgleichen in activer Bedeutung als Ausdruck der Gegenseitigkeit einer Handlung (d. i. beim Reciprocum).

न गतिहिंसार्थेभ्यः ॥ १५ ॥

Nicht aber nach Wurzeln des Gehens oder Schädigens in diesem Falle.

व्यति गच्छन्ति, व्यति सर्पन्ति; व्यति हिंसन्ति. व्यति घ्नन्ति.

इतरेतरान्योऽन्योपपदाच्च ॥ १६ ॥

Ueberhaupt nicht, wenn die Gegenseitigkeit durch Beifügung von इतरेतर oder अन्योऽन्य bezeichnet wird.

इतरेतरस्य oder अन्योऽन्यस्य व्यति लुनन्ति

नेर्विशः ॥ १७ ॥

An विश् nach नि wird Âtmanepada gefügt.

परिव्यवेभ्यः क्रियः ॥ १८ ॥

Desgleichen an क्री nach परि, वि und अव.

विपराभ्यां जेः ॥ १९ ॥

Ferner an जि nach वि und परा.

आडो दो ऽनास्यविहरणे ॥ २० ॥

Auch an दा nach आ. aber nicht in der Bedeutung „das Maul aufsperrn“.

विद्यामा दत्ते, aber आस्यं व्या ददाति.

क्रीडो ऽनुसंपरिभ्यश्च ॥ २१ ॥

An क्रीड् auch nach अनु, सम् und परि.

समवप्रविभ्यः स्थः ॥ २२ ॥

An स्या nach सम्, अव. प्र und वि.

प्रकाशनस्येयाख्ययोश्च ॥ २३ ॥

An स्या auch in den Bedeutungen „sich zu erkennen geben“ und „sich zu Jemand halten“.

तिष्ठते कन्या कान्तेभ्यः, त्वयि तिष्ठते.

उदो ऽनूर्ध्वकर्मणि ॥ २४ ॥

Auch nach उद्, aber nicht in der Bedeutung „aufstehen“.

कुटुम्ब (Loc.) उत्तिष्ठते = तदर्थं यतते, aber आसनादुत्तिष्ठति.

उपान्मन्त्रकरणे ॥ २५ ॥

Nach उप in der Bedeutung „mit einem Spruche seine Verehrung bezeugen“.

आग्नेय्या आग्नीध्रमुप तिष्ठते, aber भर्तारमुप तिष्ठति यौवनेन.

अकर्मकाच्च ॥ २६ ॥

Nach उप auch in intransitiver Bedeutung.

यावदोदनमुप तिष्ठते „so lange es Mus gibt, findet er sich ein“.

उद्धिभ्यां तपः ॥ २७ ॥

An तप् mit उद् und वि in intransitiver Bedeutung.

उत्तपते und वि तपते = दीप्यते, aber उत्तपति सुवर्णं सुवर्णकारः und वि तपति पृष्ठं सयिता.

आडो यमहनः ॥ २८ ॥

An यम् und हन् nach आ in intransitiver Bedeutung.

आ यच्छते und आ हते, aber आ यच्छति कृपादञ्जुम् und आ हन्ति वृषलं पादेन.

समो गम्यच्छिभ्याम् ॥ २९ ॥

An गम् und ऋक् nach सम्.

Mehrere Handschriften und Kācika गम्यच्छिप्रच्छिस्वरत्यतिशुविद्विभ्यः, die hinzugefügten Wurzeln entstammen aber den Vārtika zu diesem Sutra.

निसमुपविभ्यो ह्रः ॥ ३० ॥

An ह्या (ह्ये) nach नि, सम्, उप und वि.

स्यर्धायामाङः ॥ ३१ ॥

Nach आ in der Bedeutung „wetteifern (herausfordern)“.

मल्ली मल्लमा ह्वयते, aber गामा ह्वयति गोपालः.

गन्धनावक्षेपणसेवनसाहसिक्यप्रतियत्नप्रकथनोपयोगेषु कृञः ॥ ३२ ॥

An कृ in den Bedeutungen „sticheln, verhöhnen, dienen, vergewaltigen, Sorge tragen (sich bemühen), verkünden und verwenden“.

उत्कुरुते und उदा कुरुते = मृचयति, श्येनो वर्तिका मुडा कुरुते = भर्त्सयति. गणकानुप कुरुते = सेवते, परदारान्त्र कुरुते = तेषु सहसा प्र वर्तते, गन्धोदकस्योप स्कुरुते = तस्य सत्ता गुणान्तराधानं करोति. गाथाः प्र कुरुते = प्रकर्षेण कथयति und शतं प्र कुरुते = धर्मार्थं शतं वि नि युङ्क्ते.

अधेः प्रसहने ॥ ३३ ॥

Nach अधि in der Bedeutung „widerstehen, überwältigen“.

तमधि चक्रे = अभि बभूव, aber अर्थमधि करोति.

वेः शब्दकर्मणः ॥ ३४ ॥

Nach वि in der Bedeutung „Laute von sich geben“.

क्रोष्टा वि कुरुते स्वरान्, aber वि करोति पयः.

अकर्मकाच्च ॥ ३५ ॥

Auch in intransitiver Bedeutung.

वि कुर्वन्ते सैन्यवाः = साधु दान्ताः शोभनं वल्गन्ति, ओदनस्य पूर्णाशकात्त्रा वि कुर्वन्ते = निष्फलं चेष्टन्ते.

संमाननोत्सञ्जनाचार्यकरणज्ञानभृतिविगणनव्येषु नियः ॥ ३६ ॥

An नी (tritt Ātmanepada) in den Bedeutungen „1) hoch in Ehren stehen, 2) aufheben, 3) den Lehrer machen, 4) erkennen, 5) miethen, 6) bezahlen (abtragen) und 7) verausgaben“.

Zu 1) नयते चार्वा लोकायते „im System Lokajata spielt der Intellect die Hauptrolle“ (vgl. 1, 3, 47) wird erklärt: चार्वा बुद्धिः । तत्संबन्धादाचार्या ऽपि चार्वा । स लोकायते शास्त्रे पदार्थाच्चयते । उपपत्तिभिः स्थिरीकृत्य शिष्येभ्यः प्रापयति । ते युक्तिभिः स्थाप्यमानाः संमानिताः

पूजिता भवन्ति. Zu 2) माणवकमुदा नयते = उत्तिषति. Zu 3) माणवकमुप नयते = आत्मान-
माचार्यकुर्यन्माणवकमात्मसमीपं प्रापयति. Zu 4) नयते („gibt den Ausschlag“) चार्वा
लोकायते = तत्र प्रमेयं निश्चिनोति. Zu 5) कर्मकरानुप नयते = भूतिदानेन समीपं करोति.
Zu 6) मद्राः करं वि नयन्ते = निर्यातयन्ति. Zu 7) शतं वि नयते = धर्माद्वयं शतं वि नि युद्धे.

कर्तृस्थे चाशरीरे कर्मणि ॥ ३७ ॥

Auch dann, wenn das Object sich am eignen Selbst, aber nicht am Körper, befindet.

D. i. in der Bedeutung „an sich Etwas vertreiben, verscheuchen“, wenn dieses kein körperliches Uebel ist. Man sagt क्रोधं वि नयते, aber देवदत्तो यज्ञदत्तस्य क्रोधं वि नयति und गर्हं वि नयति.

वृत्तिसर्गतायनेषु क्रमः ॥ ३८ ॥

An क्रम् (tritt Atmanepada) in den Bedeutungen „fest gerichtet sein auf Etwas, sich an Etwas machen und gut von Statten gehen“.

ऋत्त्वस्य क्रमते बुद्धिः = न प्रति हन्यते, व्याकरणाध्ययनाय क्रमते = उत्सहते, अस्मिन्नास्त्राणि क्रमन्ते = स्फीती भवन्ति.

उपपराभ्याम् ॥ ३९ ॥

Auch nach उप und परा.

आङ उद्गमने ॥ ४० ॥

Auch nach आ in der Bedeutung „aufgehen“.

आ क्रमते चन्द्रमाः, आ क्रमन्ते ज्योतीर्णि.

वेः पादविहरणे ॥ ४१ ॥

Nach वि in der Bedeutung „die Füße bewegen“.

साधु वि क्रमते von einem Pferde gesagt.

प्रोपाभ्यां समर्थाभ्याम् ॥ ४२ ॥

Nach प्र und उप, wenn diese die gleiche Bedeutung haben (d. i. eine beginnende Handlung bezeichnen).

प्र क्रमते und उप क्रमते भोक्तुम्, aber पूर्वद्युः प्र क्रामति (= गच्छति) und अपरेद्युरूप क्रामति (= आ गच्छति).

अनुपसर्गाद्वा ॥ ४३ ॥

Wenn keine Präposition vorangeht, nicht nothwendig.

क्रमते oder क्रामति.

अपहृवे ज्ञः ॥ ४४ ॥

An ज्ञा (tritt Atmanepada) in der Bedeutung „läugnen“.

शतमप जानोते = अप लपति.

अकर्मकाच्च ॥ ४५ ॥

Desgleichen, wenn es intransitive Bedeutung hat.

सर्पिषो जानीते = सर्पिषोपायेन प्र वर्तते. Vgl. 2. 3, 51.

संप्रतिभ्यामनाध्याने ॥ ४६ ॥

Nach सम् und प्रति, aber nicht in der Bedeutung „wehmüthig zurückdenken“.

शतं सं जानीते und प्रति जानीते, aber मातुः सं जानाति = उत्कण्ठते.

भासनोपसंभाषाज्ञानयत्नविमत्युपमन्त्रणेषु वदः ॥ ४७ ॥

An वद् (tritt Âtmanepada) in den Bedeutungen „glänzen, freundlich zu-
reden, Bescheid wissen, sich um Etwas bemühen, anderer Meinung sein
und bereden“.

वदते („hat am meisten zu sagen“) चार्वा लोकायते = दीप्यमानस्तत्र पदार्थान्व्यर्त्ता
करोति, कर्मकरानुप वदते = उप सान्त्वयति. वदते चार्वा लोकायते = जानाति वदितुम्. क्षेत्रे
वदते = तद्विषयमुत्साहमाविष्करोति, क्षेत्रे वि वदन्ते = विमतिपतिता विचित्रं भाषन्ते.
कुलभार्यामुप वदते = उप चन्दयति.

व्यक्तवाचां समुच्चारणे ॥ ४८ ॥

Auch in der Bedeutung „verständliche Worte aussprechen“.

सं प्र वदन्ते ब्राह्मणाः, aber सं प्र वदन्ति कुक्कुटाः.

अनोरकर्मकात् ॥ ४९ ॥

Auch nach अनु in intransitiver Bedeutung.

अनु वदते कठः कलापस्य = यथा कलापो ऽधीयानो वदति तथा कठः.

विभाषा विप्रलापे ॥ ५० ॥

In der Bedeutung „sich widersprechen“ nicht nothwendig.

वि प्र वदन्ते oder वि प्र वदन्ति सांवत्सराः = युगपत्परस्परविरोधेन विरुद्धं वदन्ति.

अवाङ्मः ॥ ५१ ॥

An गृ (tritt Âtmanepada) nach अव.

समः प्रतिज्ञाने ॥ ५२ ॥

Nach सम् in der Bedeutung „zugeben, zugestehen“.

शतं सं गिरते, नित्यं शब्दं सं गिरते.

उद्देश्यः सकर्मकात् ॥ ५३ ॥

An च्च nach उद् in transitiver Bedeutung.

गुरुवचनमुच्चरते = उत्कम्य गच्छति, aber ब्राह्ममुच्चरति.

समस्तृतीयायुक्तात् ॥ ५४ ॥

Nach सम्, wenn es mit einem Instrumental verbunden ist.

अश्वेन सं चरते, aber ऊर्ध्वा लोकां सं चरति.

दाणश्च सा चेच्चतुर्थ्यर्थे ॥ ५५ ॥

Auch nach दा „geben“, wenn der Instrumental die Bedeutung eines Dativs hat.

दास्या सं प्र यच्छते = कामुकः सन्दास्य ददाति. Ueber die Substitution von यक् für दाश् s. 7, 3, 78.

उपाद्यमः स्वकरणे ॥ ५६ ॥

An यम् nach उप in der Bedeutung „sich zueignen, heiraten“.

ज्ञाश्रुस्मृदृशां मनः ॥ ५७ ॥

An das Desiderativ (मन्) von ज्ञा, श्रु, स्मृ und दृश्.

धर्मं जिज्ञासते गुरुं श्रुयते. नष्टं मुष्मृपते. नृपं दिदृक्षते.

नानोर्ज्ञः ॥ ५८ ॥

Nicht aber an ज्ञा im Desiderativ nach अनु.

पुत्रमनु जिज्ञासति.

प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः ॥ ५९ ॥

Auch nicht an das Desiderativ von श्रु nach प्रति und आ.

प्रति श्रुयति, आ श्रुयति.

शदेः शितः ॥ ६० ॥

An शद् (tritt Âtmanepada) nach dem Präsensstamm.

शायते; die Substitution von शीय् erfolgt nach 7, 3, 78.

म्रियतेर्लुङ्लिङोश्च ॥ ६१ ॥

An म् in demselben Falle und im Aorist und Precativ.

म्रियते. श्रमते, मृषीष्ट. aber मरिष्यति. Da म् im Dhatupatha ein stammes ङ् hat, müsste eigentlich stets Âtmanepada antreten.

पूर्ववत्सनः ॥ ६२ ॥

Beim Desiderativ richtet sich Âtmanepada nach dem Simplex.

आस्ते und आसिसिपते. शेते und शिशयिपते, नि विशते (s. 1, 3, 17) und नि विविक्षते. आ क्रमते (s. 1, 3, 40) und आ चिक्सते.

आम्प्रत्ययवत्कृजो ऽनुप्रयोगस्य ॥ ६३ ॥

Bei कृ, welches in periphrastischen Verbalformen hinzugefügt wird, richtet sich das Âtmanepada nach dem Verbum, welches das Suffix आम् erhält.

ईक्षते und daher ईक्षां चक्रे.

प्रोपाभ्यां युजेरयज्ञपात्रेषु ॥ ६४ ॥

An युज् tritt Âtmanepada nach प्र und उप, wenn es sich nicht um Opfergefässe handelt.

प्र युङ्क्ते, उप युङ्क्ते, aber द्वंद्वं न्यञ्जि पात्राणि प्र युनक्ति. Vgl. 8, 1, 15.

समः क्षणवः ॥ ६५ ॥

An क्षण nach सम.

सं क्षणते शस्त्रम्.

भुजो ऽनवने ॥ ६६ ॥

An भुज्, aber nicht in der Bedeutung „beschützen“.

भुङ्क्ते „er isst“, aber भुनक्त्येनमग्निराहितः.

णेरणी यत्कर्म णौ चेत्स कर्तानाध्याने ॥ ६७ ॥

An ein Causativ (णि), wenn das Object des Simplex im Causativ zum Agens wird; jedoch nicht bei Wurzeln in der Bedeutung „wehmüthig gedenken“.

आ रोहन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः und आ रोह्यते हस्ती स्वयमेव. पश्यन्ति भृत्या राजानम् und दर्शयते राजा स्वयमेव, aber स्मरति वनगुल्मस्य कौकिलः und स्मरयत्येनं वनगुल्मः स्वयमेव.

भीस्योर्हेतुभये ॥ ६८ ॥

An das Causativ von भी und स्मि, wenn die Furcht (oder das Staunen) unmittelbar durch den Agens des Causativs (हेतु) bewirkt wird.

जटिलां भीषयते und वि स्मापयते, aber कुञ्चिकयेनं भाययति, रूपेणं वि स्मापयति.

गृधिवञ्च्योः प्रलम्बने ॥ ६९ ॥

An das Causativ von गृध् und वञ्च् in der Bedeutung „täuschen“.

माणवकं गर्धयते und वञ्चयते, aber श्वानं गर्धयति = गर्धनमस्योत्पादयति und अहिं वञ्चयति = परि हरति.

लियः संमाननशालीनीकरणयोश्च ॥ ७० ॥

An das Causativ von ली in derselben Bedeutung und auch in der von „geehrt werden und demüthigen“.

कस्त्वामुल्लापयते = वि सं वादयति, जटाभिरा लापयते = पूजां समधि गच्छति, श्वेनो वर्तिक्रामुल्लापयते = न्यक्करोति.

मिथ्योपपदात्कुजो ऽभ्यासे ॥ ७१ ॥

An das Causativ von कृ, wenn मिथ्या dabeisteht, in der Bedeutung „wiederholen“.

पदं मिथ्या कारयते = सापचारं स्वरदि दुष्टममरुदुच्चारयति, aber पदं मिथ्या कारयति = सकृदुच्चारयति.

स्वरितजितः कर्त्रभिप्राये क्रियाफले ॥ ७२ ॥

An eine Wurzel, die einen svarita-Vocal oder ein ङ zum stummen Laute hat, tritt Âtmanepada, wenn das Ergebniss der Handlung dem Agens zu Gute kommt.

अपाङ्गदः ॥ ७३ ॥

An वद mit अप in demselben Falle.

धनक्रामो न्यायमप वदते == न्यायापङ्गादेन धर्ममर्जयिष्यामीति मन्यते.

णिचश्च ॥ ७४ ॥

Auch an das Causativ eines Verbums in demselben Falle.

ओदनं पाचयते „er kocht für sich Mus“.

समुदाङ्भ्यो यमो ऽयन्थे ॥ ७५ ॥

Auch an यम् nach सम्, उद् und आ in demselben Falle, aber nicht, wenn es sich um ein literarisches Erzeugniss handelt.

वाहीन्सं यच्छते. भारमुद्यच्छते, वस्त्रमा यच्छते, aber उद्यच्छति चिकित्सां विद्यः.

अनुपसर्गोज्ञः ॥ ७६ ॥

Auch an ज्ञा in demselben Falle, wenn es keine Präposition vor sich hat.

गां जानीते „er kennt seine Kuh“, aber स्वर्गं लोकं न प्र जानाति मूढः.

विभाषोपपदेन प्रतीयमाने ॥ ७७ ॥

Wenn sich die Beziehung zum Agens schon durch ein beigefügtes Wort ergibt, ist das Âtmanepada in den vorhin angegebenen Fällen nicht nothwendig.

स्वं यजं यजते oder यजति. स्वं पुत्रमप वदते oder अप वदति u. s. w.

शेषात्कर्तरि परस्मैपदम् ॥ ७८ ॥

An alle übrigen Wurzeln tritt Parasmaipada, wenn diese Endungen den Agens bezeichnen.

अनुपराभ्यां कृजः ॥ ७९ ॥

Desgleichen an कृ (trotz seines stummen ङ) nach अनु und परा.

अभिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः ॥ ८० ॥

Auch an क्षिप् (obgleich es einen svarita-Vocal zum stummen Laute hat) nach अभि, प्रति und अति.

प्राङ्गहः ॥ ८१ ॥

Auch an वह् (ist gleichfalls स्वरितेत्) nach प्र.

परैर्मृषः ॥ ८२ ॥

Auch an मृष् (ist gleichfalls स्वरितेत्) nach परि.

व्याङ्परिभ्यो रमः ॥ ८३ ॥

Auch an रम् (ist अनुडात्तेत्) nach वि, आ und परि.

उपाच्च ॥ ८४ ॥

Auch an रम् mit उप.

विभाषाकर्मकात् ॥ ८५ ॥

In intransitiver Bedeutung nicht nothwendig.

यावद्भुक्तमुप रमते oder उप रमति.

बुधयुधनशजनेङ्प्रुदुसुभ्यो णेः ॥ ८६ ॥

Auch an das Causativ von बुध्, युध्, नश्, जन्, ङ्, प्रु, टु und सु tritt Parasmaipada.

Ausnahme zu 1, 3. 74.

निगरणचलनार्थेभ्यश्च ॥ ८७ ॥

Desgleichen an das Causativ von Wurzeln in der Bedeutung „hinunterschlucken und sich bewegen“.

नि गारयति, आश्रयति, भोजयति; चलयति. चोपयति. कम्पयति.

अणावकर्मकाच्चित्तवत्कर्तृकात् ॥ ८८ ॥

Desgleichen an ein Causativ, wenn das Simplex intransitiv ist, und sein Agens ein vernünftiges Wesen ist.

आस्ते देवदत्तः und आसयति देवदत्तम्, aber गुण्यन्ति व्रीहयः und श्रोपयते व्रीहोनातपः.

Ausnahme zu 1, 3. 74.

न पादम्याङ्यमाङ्यसपरिमुहुरुचिन्तितिवद्वसः ॥ ८९ ॥

Nicht aber an das Causativ von पा, दम्, यम् und यम् nach आ. मुह् nach परि, रुच्, रुत्. वद् und वस्.

Beschränkung von 1, 3, 87. 88.

वा क्यषः ॥ ९० ॥

An ein mit dem Suffix क्यप् gebildetes Denominativ (s. 3, 1, 13) kann Parasmaipada treten.

लोहितायति und लोहितायते.

द्युञ्जो लुङि ॥ ९१ ॥

Auch an द्युत् u. s. w. im Aorist.

व्यद्युतत् oder व्यद्योतिष्ट. अनुटत् oder अनोतिष्ट, oder द्योते ते

वृद्धः स्यसनोः ॥ ९२ ॥

An वृत् u. s. w. im Futurum, Conditionalis und Desiderativ.

वर्त्स्यति oder वर्तिष्यते, अवर्त्स्यत् oder अवर्तिष्यत्, विवृत्सति oder विवर्तिष्यते u. s. w.

लुटि च कृपः ॥ ९३ ॥

An कृप् auch im periphrastischen Futurum.

कल्पस्यति oder कल्पिष्यते, चिक्रप्सति oder चिकल्पिष्यते, कन्प्ता oder कल्पिता.

॥ इति प्रथमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

आ कडारादेका संज्ञा ॥ १ ॥

Bis कडार (2, 2, 38) hat Jedes nur einen technischen Namen.

1, 4, 1.

Nach 1, 4, 10 heisst ein kurzer Vocal laghu, nach dem darauf folgenden Sūtra kommt ihm vor Doppelconsonanz der Name guru zu. Nach unserm und dem folgenden Sūtra kann nun der kurze Vocal in diesem Falle nur guru, nicht zugleich laghu heissen. Anders verhält es sich in andern Theilen der Grammatik; so heisst z. B. कृति nach 1, 1, 23 Saṃkhyā, nach 1, 1, 25 aber auch shash. Die Ausnahmen zu unserm Sūtra werden besonders kenntlich gemacht.

विप्रतिषेधे परं कार्यम् ॥ २ ॥

Bei einem Conflict hat man sich an das Nachfolgende zu halten.

Eine nachfolgende Regel hebt eine vorangehende auf, wenn sie mit dieser in Widerspruch steht.

यू स्थाय्यौ नदी ॥ ३ ॥

Ein auf ई und ऊ auslautendes Wort heisst Nadi, wenn es nur etwas Weibliches bezeichnet.

ग्रामणी z. B. heisst, auch wenn es auf ein Femininum bezogen wird, nicht Nadi, weil es auch als Masculinum gebraucht wird.

नेयदुवङ्स्थानावस्त्री ॥ ४ ॥

Diejenigen Feminina, jedoch mit Ausnahme von स्त्री, für deren ई vor vocalisch auslautenden Casusendungen इय् und für deren ऊ — उय् substituiert wird, heissen nicht Nadi.

Nach 6, 4, 77, 79 tritt bei भृ und स्त्री eine solche Substitution ein. Hiesse nun भृ Nadi, so müsste nach 7, 3, 107 der Vocat. Sg. भु, nicht भृम् lauten. स्त्री dagegen bewahrt nach unserm Sūtra den Namen Nadi und bildet demnach den Vocativ स्त्रि.

1, 4, 1.

वामि ॥ ५ ॥

Vor der Casusendung **आम्** können die eben gemeinten Feminina Nadi heissen.

Als Nadi bildet **भू** nach 7, 1, 74 den Genetiv Pl. **भूणाम्**, als nicht-Nadi **भुवाम्**, von **स्त्री** dagegen lautet dieser Casus **स्त्रीणाम्**.

ङिति ह्रस्वश्च ॥ ६ ॥

Vor einer ein stummes **ङ्** habenden Casusendung (Gen., Dat., Abl. und Loc. Sg.) können die in 1, 4, 4 gemeinten Feminina auf **ई** und **ऊ** desgleichen die Feminina auf **इ** und **उ**, Nadi heissen.

Als Nadi bilden **भू**, **कृति** und **धेनु** z. B. die Dative nach 7, 3, 112 **भुवे**, **कृत्ये** und **धेन्ये**, als nicht-Nadi, d. i. als ghi (vgl. das folgende Sūtra), nach 7, 3, 111 **भुवे**, **कृतये** und **धेनवे**. Von **स्त्री** dagegen lautet der Dativ nur **स्त्रिये**.

शेषो घ्यसखि ॥ ७ ॥

Die übrigen Stämme auf **इ** und **उ** heissen, mit Ausnahme von **सखि**, ghi.

पतिः समास एव ॥ ८ ॥

पति heisst nur am Ende eines Compositums ghi.

भूपति bildet als ghi nach 7, 3, 111 den Dativ **भूपतये**. **पति** aber als nicht-ghi **पत्ये**.

षष्ठीयुक्तश्छन्दसि वा ॥ ९ ॥

Im Veda kann **पति**, wenn es mit einem Genetiv verbunden wird, ghi heissen.

क्षेत्रस्य पतये (AV. 2, 8, 5) oder **क्षेत्रस्य पत्ये** (dieses ist aber nicht zu belegen).

ह्रस्वं लघु ॥ १० ॥

Ein kurzer Vocal heisst laghu.

संसोगे गुरु ॥ ११ ॥

Vor Doppelconsonanz aber guru.

दीर्घं च ॥ १२ ॥

So heisst auch ein langer Vocal.

यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादि प्रत्यये ऽङ्गम् ॥ १३ ॥

Derjenige Lautcomplex, an den ein Suffix angefügt werden soll, heisst mit dem, was noch etwa daran gefügt wird, in Bezug auf das nachfolgende Suffix Aṅga (Stamm). Vgl. 7, 1, 72.

मुपतिङन्तं पदम् ॥ १४ ॥

Was auf eine Casus- oder Personalendung ausgeht, heisst Pada (Wort).

नः क्ये ॥ १५ ॥

1, 4, 1.

Auch ein auf न् auslautender Nominalstamm heisst vor den verschiedenen Denominativsuffixen य Pada.

D. i. wird in euphonischer Beziehung wie ein fertiges Wort behandelt. Wie das न् von राजन् abfällt, wenn es Pada wird, so auch vor jenen Suffixen.

सिति च ॥ १६ ॥

Ein Nominalstamm auch vor einem Suffix, welches ein stummes स hat.

Das Pronomen भवत् erhält nach 4, 2, 115 das Suffix क्त्स, d. i. ईयः da es in diesem Falle Pada heisst, bildet man भवदीय, nicht भवतीय.

स्वादिष्वसर्वनामस्थाने ॥ १७ ॥

Auch vor सु (der Endung des Nomin. Sg.) und den darauf folgenden Suffixen (4, 1, 2 fgg.), wenn sie nicht Sarvanāmasthāna (1, 1, 42, 43) sind.

Auch hier gelten für den Anlaut des Stammes dieselben Regeln wie für den des Pada.

यचि भम् ॥ १८ ॥

Vor einem mit य् oder mit einem Vocal anlautenden Suffixe heisst ein Nominalstamm bha.

Ueber die Eigenthümlichkeiten eines solchen Stammes s. 6, 4. 129 fgg.

तसौ मत्वर्थे ॥ १९ ॥

Ein auf त् oder स् auslautender Nominalstamm heisst vor einem Suffix in der Bedeutung von मत् (s. 5. 2, 94) gleichfalls bha.

Wenn विद्युत् vor वत् und तेजस् vor विन् nach 1, 4. 17 Pada wären, würde man nicht विद्युत्वत् und तेजस्विन्, sondern विद्युद्वत् und तेजोविन् bilden müssen.

अयस्मयादीनि छन्दसि ॥ २० ॥

अयस्मय u. s. w. erscheinen im Veda.

Hier wird अयम् auch vor मय als bha behandelt.

बहुषु बहुवचनम् ॥ २१ ॥

Wenn von Vielen die Rede ist, steht der Plural.

द्वेकयोर्द्विवचनैकवचने ॥ २२ ॥

Wenn von Zweien — der Dual, wenn von Einem — der Singular.

कारके ॥ २३ ॥

1, 4, 23.

In den nun folgenden Sūtra ist von einem Kāraka (Factor) die Rede.

D. i. von einem Nomen in seiner unmittelbaren Beziehung zu einem Verbum. So passt z. B. zum folgenden Sūtra das Beispiel वृक्षात्पर्णं पतति, aber nicht वृक्षस्य पर्णं पतति, weil hier वृक्षस्य als zu पर्णम् gehörig nicht Karaka ist.

1, 4, 1. 23.

ध्रुवमपाये ऽपादानम् ॥ २४ ॥

Was bei einer Trennung am Platze verbleibt, heisst Apādāna (Wegnahme, der Begriff des Ablativs). Vgl. 2, 3, 28.

भीत्रार्थानां भयहेतुः ॥ २५ ॥

Bei Verben in der Bedeutung „sich fürchten“ und „beschützen“ heisst so die Veranlassung der Furcht.

D. i. solche Verba werden mit dem Ablativ construiert.

पराजेरसोढः ॥ २६ ॥

Bei जि nach परा heisst dasjenige so, was man nicht zu überwinden vermag.
अध्ययनात्परा जयते, aber शत्रुन्परा जयते.

वारणार्थानामीप्सितः ॥ २७ ॥

Bei Verben in der Bedeutung „abwehren“ heisst dasjenige so, was Einem am Herzen liegt.

यत्रेभ्यो गां वारयति.

अन्तर्धौ येनादर्शनमिच्छति ॥ २८ ॥

Bei Verben in der Bedeutung „sich verbergen“ heisst derjenige so, von dem man nicht gesehen sein will.

उपाध्यायादन्तर्धत्ते, उपाध्यायान्ति लीयते.

आख्यातोपयोगे ॥ २९ ॥

Desgleichen heisst derjenige, der Etwas mittheilt. Apādāna, wenn es sich um die Erlernung von Etwas handelt.

उपाध्यायादधीते.

जनिकर्तुः प्रकृतिः ॥ ३० ॥

Ferner heisst so das Primitive in Beziehung zu dem, was daraus entsteht.

गोमयादृष्टिको जायते.

भुवः प्रभवः ॥ ३१ ॥

Desgleichen der Ursprung in Beziehung zu dem, was daraus entspringt.

हिमवतो गङ्गा प्र भवति. काश्मीरेभ्यो वितस्ता प्र भवति

कर्मणा यमभि प्रैति स संप्रदानम् ॥ ३२ ॥

Derjenige, den man bei einem Object im Auge hat, heisst Sampradāna (Hingabe, der Begriff des Dativs). Vgl. 2, 3, 13.

उपाध्यायाय गां ददाति.

रुच्यर्थानां प्रीयमाणः ॥ ३३ ॥

1, 4, 1, 23.

Bei Verben in der Bedeutung „gefallen“ heisst derjenige so, der seine Freude an Etwas hat.

देवदत्ताय रोचते मोदकः. यज्ञदत्ताय स्वदते पृथः.

श्वाघहुड्स्याशपां ज्ञीप्स्यमानः ॥ ३४ ॥

Bei श्लाघ्, हु, स्या und शप् derjenige, dem man Etwas zu erkennen geben will.

देवदत्ताय श्लाघते (= देवदत्तं श्लाघमानस्तां श्लाघां तमेव ज्ञपयितुमिच्छति), हुते. तिष्ठते, शपते.

धारेरुत्तमर्णः ॥ ३५ ॥

Beim Causativ von धृ der Gläubiger.

देवदत्ताय शतं धारयति.

स्पृहेरीप्सितः ॥ ३६ ॥

Bei स्पृह् das Begehrte.

पुष्पेभ्यः स्पृहयति.

क्रुधद्रुहेर्षासूयार्थानां यं प्रति कोपः ॥ ३७ ॥

Bei Verben in der Bedeutung „zürnen, hassen, neidisch — und missmuthig sein“ derjenige, gegen den der Aerger gerichtet ist.

देवदत्ताय क्रुध्यति. द्रुह्यति, ईर्ष्यति. असूयति.

क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः कर्म ॥ ३८ ॥

Wenn क्रुध् und द्रुह् mit einer Präposition verbunden sind, heisst eine solche Person Karman (nächstes Object, der Begriff des Accusativs). Vgl. 2, 3, 2.

देवदत्तमभि क्रुध्यति, अभि द्रुह्यति.

राधीक्ष्योर्यस्य विप्रश्नः ॥ ३९ ॥

Bei राध् und ईक्ष् heisst derjenige Sampradāna, nach dessen künftigem Schicksale gefragt wird.

देवदत्ताय राध्यति. देवदत्तायेक्षते = नमिन्तिकः पृष्टः मन्देवदत्ताय देवं पर्या लोचयति.

प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः पूर्वस्य कर्ता ॥ ४० ॥

Bei श्रु nach प्रति und आ heisst so der Agens von etwas Vorangegangenen.

देवदत्ताय गां प्रति श्रुणोति, आ श्रुणोति = प्रति जानाति Hier wird angenommen, dass Devadatta vorher गां देहि gesagt hat.

अनुप्रतिगृणश्च ॥ ४१ ॥

Desgleichen bei गृ nach अनु und प्रति.

होत्रे अनु गृणाति, प्रति गृणाति Hier wird angenommen, dass der होत्र् zuerst Etwas recitirt hat.

1, 4, 1. 23.

साधकतमं करणम् ॥ ४२ ॥

Was Etwas unmittelbar zu Wege bringt, heisst Karana (Instrument. der Begriff des Instrumentals). Vgl. 2, 3, 18.

परशुना क्लिनन्ति.

दिवः कर्म च ॥ ४३ ॥

Bei दिव् „spielen“ heisst dieses auch Karman (nächstes Object).

अक्षैर्दिव्यति oder अक्षान्दीव्यति.

परिक्रयणे संप्रदानमन्यतरस्याम् ॥ ४४ ॥

Wenn von Miethen die Rede ist, kann das, was Etwas unmittelbar zu Wege bringt, auch Saṁpradāna heissen. Vgl. 1, 4, 32.

शतेन oder शताय परिक्रीतः „für hundert gemiethet“

आधारो ऽधिकरणम् ॥ ४५ ॥

Das Gebiet einer Wirksamkeit oder Thätigkeit heisst Adhikarāṇa (der Begriff des Locativs). Vgl. 2, 3, 36.

कटे शेते. स्यान्त्यां पचति.

अधिशीङ्स्यासां कर्म ॥ ४६ ॥

Bei शे, स्या und आस् nach अधि heisst dieses Gebiet Karman. Vgl. 2, 3, 2.

ग्राममधि शेते und अधि तिष्ठति. पर्वतमध्यास्ते.

अभिनिविशश्च ॥ ४७ ॥

Desgleichen bei विश् nach अभि नि.

ग्राममभि नि विशते.

उपान्वध्याङ्वसः ॥ ४८ ॥

Desgleichen bei वस् nach उप, अनु. अधि und आ.

पर्वतमुप वसति, ग्राममनु वसति, अधि वसति, आ वसति.

कर्तुरीप्सिततमं कर्म ॥ ४९ ॥

Was der Agens vor Allem zu erreichen wünscht, heisst Karman (das nächste Object, der Begriff des Accusativs). Vgl. 2, 3, 2.

तथा युक्तं चानीप्सितम् ॥ ५० ॥

Auch das, was man nicht zu erreichen wünscht, wenn es auf dieselbe Weise mit dem Verbum verbunden wird.

विषं भक्षयति, चौरान्यश्नति, ग्रामं गच्छन्वृक्षमूलान्युप सर्पति.

अकथितं च ॥ ५१ ॥

1, 4, 1. 23.

Und auch das, was bisher nicht besprochen worden ist.

D. i. Alles, was bisher mit keinem andern Namen, wie Apadana u. s. w., belegt worden ist. Durch dieses Sūtra erklärt man den Gebrauch des entfernteren Accusativs bei दुह्, याच् u. s. w.

गतिबुद्धिप्रत्यवसानार्थशब्दकर्मकामणिकर्ता स णौ ॥ ५२ ॥

Was bei Verben in der Bedeutung „sich bewegen, kennen, verzehren und Laute von sich geben“ und bei intransitiven Verben vor dem Causativ Agens war, heisst im Causativ Karman.

गच्छति माणवको ग्रामम् und गमयति माणवकं ग्रामम्, वेत्ति माणवको धर्मम् und वेदयति माणवकं धर्मम्, अश्नाति माणवकं ओदनम् und आशयति माणवकमोदनम्, अधीते माणवको वेदम् und अध्यापयति माणवकं वेदम्, आस्ते देवदत्तः und आसयते देवदत्तम्.

हक्रोरन्यतरस्याम् ॥ ५३ ॥

Bei हृ und क nicht nothwendig.

हरति भारं माणवकः und हारयति भारं देवदत्तम् oder देवदत्तेन, करोति कटं देवदत्तः und कारयति कटं देवदत्तम् oder देवदत्तेन.

स्वतन्त्रः कर्ता ॥ ५४ ॥

Der aus eigenem Antrieb Handelnde heisst Kartr (Agens).

तत्प्रयोजको हेतुश्च ॥ ५५ ॥

† 1, 4, 23.

Der diesen Antreibende heisst sowohl Kartr als auch Hetu (der Agens im Causativ).

प्रायीश्वरान्निपाताः ॥ ५६ ॥

1, 4, 56.

Vor dem Worte ईश्वर in 1, 4, 97 heisst Alles Nipāta.

Um einer Verwechselung mit 3, 4, 13, das mit ईश्वरे beginnt, vorzubeugen, hat Pāṇini das 1, 4, 97 gemeinte ईश्वर mit dem dort vorangehenden र् verbunden.

चादयो ऽसत्त्वे ॥ ५७ ॥

च u. s. w., wenn sie nicht ein Ding bezeichnen.

प्रादय उपसर्गाः क्रियायोगे ॥ ५८ ॥ ५९ ॥

प्र u. s. w. heissen Upasarga (Präposition) in Verbindung mit einem Thatigkeitsbegriff.

Nach einem Varttika hat man das Sūtra später getheilt in प्रादयः und उपसर्गाः क्रियायोगे.

1. 1, 1. 56.

1. 1, 60. **गतिश्च ॥ ६० ॥**

Diese heissen auch Gati.

Da प्र u. s. w. auch Gati heissen, sagt man nach 2, 2, 18. 7, 1, 37 प्रकृत्य, nicht प्रकृत्वा.

ऊर्यादिच्चिडाचश्च ॥ ६१ ॥

ऊरी u. s. w. und die von Nominalstämmen gebildeten Adverbia auf ई und आ (unter diesen auch einige schallnachahmende) heissen gleichfalls Gati.

ऊरीकृत्य, शुक्लीकृत्य, पटपटाकृत्य u. s. w.

अनुकरणं चानितिपरम् ॥ ६२ ॥

Desgleichen ein schallnachahmendes Wort. wenn nicht इति darauf folgt.

खाक्कृत्य, aber खाडिति कृत्वा.

आदरानादरयोः सदसती ॥ ६३ ॥

Ferner सत् und अमत् als Ausdrücke der Hoch- oder Geringachtung.

सत्कृत्य und असत्कृत्य.

भूषणे ऽलम् ॥ ६४ ॥

अलम् in der Bedeutung „schmücken“.

अलंकृत्य, aber अलं भुक्त्यादंनं गतः.

अन्तरपरिग्रहे ॥ ६५ ॥

Auch अन्तर, aber nicht in der Bedeutung „zu sich nehmen“.

अन्तर्हृत्य, aber अन्तर्हृत्वा मृषिकां श्येनो गतः.

कणेमनसी अज्ञाप्रतीघाते ॥ ६६ ॥

Ferner कणे und मनम् in der Bedeutung „sein Verlangen stillen“.

कणेहृत्य oder मनोहृत्य पयः पिबति == तावत्पिबति यावदस्याभिलाषो निवृत्तः.

पुरो ऽव्ययम् ॥ ६७ ॥

Desgleichen das Indeclinabile पुरम्.

पुरस्कृत्य.

अस्तं च ॥ ६८ ॥

Auch das Indeclinabile अस्तम्.

अस्तंगत्य सविता पुनर्दति.

अच्छ गत्यर्थवदेषु ॥ ६९ ॥

Ferner अच्छ in Verbindung mit Verben der Bewegung und वद्.

अदो ऽनुपदेशे ॥ ७० ॥

Auch अदम्, wenn nicht auf Etwas hingewiesen wird.

उपदेशः परार्थः प्रयोगः । स्वयमेव तु यदा बुद्ध्या परा मश्ति तदा नास्त्युपदेशः । अदःकृत्य, aber अदः कृत्वा काण्डं गतः.

तिरो ऽन्तर्धौ ॥ ७१ ॥

1, 4, 1. 56. 60.

Auch तिरस् in der Bedeutung „verschwinden“.

तिरोभूय, aber तिरो भूत्वा स्थितः = पार्श्वतो भूत्वा.

विभाषा कृजि ॥ ७२ ॥

In Verbindung mit कृ nicht nothwendig.

तिरस्कृत्य oder तिरः कृत्वा.

उपाजे ऽन्वाजे ॥ ७३ ॥

Ebenso verhält es sich mit उपाजे und अन्वाजे.

उपाजेकृत्य oder उपाजे कृत्वा, अन्वाजेकृत्य oder अन्वाजे कृत्वा. उपाजेऽन्वाजेशब्दां विभक्तिप्रतिरूपकां निपातां दुर्बलस्य सामर्थ्याधाने वर्तते.

साक्षात्प्रभृतीनि च ॥ ७४ ॥

Und mit साक्षात् u. s. w.

साक्षात्कृत्य oder साक्षात्कृत्वा u. s. w.

अनन्याधान उरसिमनसी ॥ ७५ ॥

Auch mit उरसि und मनसि, aber nicht in der Bedeutung „darauflegen“.

उरसिकृत्य oder उरसि कृत्वा. मनसिकृत्य oder मनसि कृत्वा, aber उरसि कृत्वा पाणिं शेते.

मध्ये पदे निवचने च ॥ ७६ ॥

Desgleichen mit मध्ये, पदे und निवचने mit derselben Beschränkung.

मध्येकृत्य oder मध्ये कृत्वा, पदेकृत्य oder पदे कृत्वा. निवचनेकृत्य oder निवचने कृत्वा — वाचं नियम्य, aber हस्तिनः पदे कृत्वा शिरः शेते.

नित्यं हस्ते पाणावुपयमने ॥ ७७ ॥

हस्ते und पाणां sind in Verbindung mit कृ stets Gati, wenn Heiraten gemeint ist.

हस्तेकृत्य. पाणांकृत्य, aber हस्ते कृत्वा कार्यापणं गतः.

प्राध्वं बन्धने ॥ ७८ ॥

Desgleichen प्राध्वम् in der Bedeutung „fesseln“.

प्राध्वंकृत्य, aber प्राध्वं कृत्वा शकटं गतः.

जीविकोपनिषदावौपम्ये ॥ ७९ ॥

Auch जीविका und उपनिषद्, wenn Aehnlichkeit gemeint ist.

जीविकाकृत्य. उपनिषत्कृत्य. Zu उपनिषद् vgl. Vāgrakṣh. 35, 10. 42. 7.

ते प्राग्धातोः ॥ ८० ॥

Die Gati stehen vor dem Verbum.

1. 4, 1. 56. 60.

(छन्दसि परे ऽपि ॥ ८१ ॥)

Im Veda auch dahinter.

Dieses und das folgende Sûtra sind ursprünglich Vārttika

† 1, 4, 60. **(व्यवहिताश्च ॥ ८२ ॥)**

Auch von jenem getrennt.

1, 4, 83. **कर्मप्रवचनीयाः ॥ ८३ ॥**

Jetzt folgen die Karmapravakāṇṭja.

Zumeist selbständige Präpositionen. die mit einem Nomen in einem bestimmten Casus verbunden werden.

अनुर्लक्षणे ॥ ८४ ॥

अनु in der Bedeutung „nach, gemäß“.

शाकन्यस्य संहितामनु प्रावर्षत् „der Regen begann nach der Angabe von Śākalja's Sāṃhitā (ein astronomisches Lehrbuch)“. अगन्त्यमन्वसिञ्चन्प्रजाः. Im zweiten Beispiel ist für स von सिञ्च nicht nach 8. 3. 65 प् substituiert worden, weil अनु hier nicht Upasarga ist.

तृतीयार्थे ॥ ८५ ॥

Auch in der Bedeutung des Instrumentals.

पर्वतमन्ववमिता मेना = पर्वतेन संबद्धा.

हीने ॥ ८६ ॥

Auch in der Bedeutung „unter, infra“.

अनु शाकटायनं वैयाकरणाः. अन्वर्जुनं योद्धारः.

उपो ऽधिके च ॥ ८७ ॥

उप auch in der Bedeutung „über, supra“.

उप शाकटायनं वैयाकरणाः. उप खार्या टोषाः. Vgl. 2. 3, 9.

अपपरी वर्जने ॥ ८८ ॥

अप und परि in der Bedeutung „mit Ausnahme von“.

अप oder परि त्रिगतेभ्यो वृष्टो देवः. Vgl. 2. 3, 10. 8. 1, 5.

आङ् मर्यादावचने ॥ ८९ ॥

आ in der Bedeutung „bis“.

आ पाटलिपुत्राद्वृष्टो देवः. आकुमारं यशः पाणिनेः. Vgl. 2. 3, 10.

लक्षणेत्थंभूताख्यानभागवीप्सासु प्रतिपर्यनवः ॥ ९० ॥

प्रति. परि und अनु in den Bedeutungen „in der Richtung von, so im Verhältniss zu, auf den Theil von und — für —“.

वृत्तं प्रति. परि oder अनु विं द्याते विद्युत्; माधुर्वेदन्तो मातरं प्रति, परि oder अनु; यदत्र मां प्रति. परि oder अनु स्योत्: वृत्तं प्रति परि oder अनु सिञ्चति „Baum für Baum“.

अभिरभागे ॥ ९१ ॥

अभि in denselben Bedeutungen, mit Ausnahme der „auf den Theil von“.

Beispiele wie beim vorangehenden Sūtra.

प्रति: प्रतिनिधिप्रतिदानयोः ॥ ९२ ॥

प्रति, wenn von Ebenbürtigkeit oder Dagegegeben die Rede ist.

अभिमान्युर्जुनतः प्रति „Abhimanju kann sich mit Arguna messen“. माषानस्मै तिलेभ्यः प्रति यच्छति. Vgl. 2, 3, 11.

अधिपरी अनर्थकौ ॥ ९३ ॥

अधि und परि, wenn sie bedeutungslos sind.

कुतौ ऽर्थो गच्छति. कुतः पर्यो गच्छति.

सुः पूजायाम् ॥ ९४ ॥

सु in der Bedeutung „wohl, gut“.

सु स्तनं भवता, aber सुपित्तं किं तवात्र. Zum ersten Beispiel wird bemerkt धात्वर्थः स्तयते. Vgl. 6. 2. 145.

अतिरतिक्रमणे च ॥ ९५ ॥

अति auch in der Bedeutung „zu viel“.

अति सित्तं भवता „du hast gut begossen“, अति सित्तमेव भवता „du hast zu stark begossen“.

अपि: पदार्थसंभावनान्ववसर्गगर्हासमुच्चयेषु ॥ ९६ ॥

अपि, wenn es irgend ein Ding, eine Supposition, eine Einwilligung, einen Tadel oder ein Auch bezeichnet.

सर्पिषो ऽपि स्यात् (hier soll अपि so v. a. मात्रा बिन्दुः oder स्तोत्रम् bedeuten). अपि सिञ्चेन्मूलकसहस्रम्, अपि सिञ्च. धिग्ज्ञान्यं देवदत्तम् । अपि सिञ्चेत्यनागडुम् oder अपि स्तुयादृषणम्; अपि सिञ्च । अपि स्तुहि = सिञ्च च । स्तुहि च.

अधिरीश्वरे ॥ ९७ ॥

अधि in der Bedeutung „über als Herrscher“.

अधि पञ्चालेषु ब्रह्मदत्तः = अधि ब्रह्मदत्ते पञ्चालाः (hier würden wir „unter“ sagen).

Vgl. 2, 3, 9.

1, 4, 1. 56. 83.

† 1, 4, 56.

विभाषा कृञि ॥ ९८ ॥

83. In Verbindung mit कृञ् nicht nothwendig.

यदत्र मामर्थं करिष्येति oder यदत्र मामर्थं करिष्येति.

लः परस्मैपदम् ॥ ९९ ॥

Die 3, 4, 78 aufgeführten (neun ersten) Personalendungen und die Participialendungen अत् (vgl. 3, 2, 124 fgg.) und वस् (vgl. 3, 2, 107 fgg.) heissen Parasmaipada.

लः ist die allgemeine Bezeichnung für alle mit लः beginnenden technischen Ausdrücke für die verschiedenen Personalendungen der verschiedenen Tempora und Modi. लः wird als Genetiv (dafür wird substituiert) gefasst.

तङानावात्मनेपदम् ॥ १०० ॥

Unter den 3, 4, 78 aufgeführten Personalendungen heissen die neun letzten und überdies die Participialendung आन Atmanepada.

तिङ्स्त्रीणि त्रीणि प्रथममध्यमोत्तमाः ॥ १०१ ॥

Unter den 3, 4, 78 aufgeführten Personalendungen heissen je drei der Reihe nach prathama (unsere dritte Person), madhjama (unsere zweite) und uttama (unsere erste).

तान्येकवचनद्विवचनबहुवचनान्येकशः ॥ १०२ ॥

Je eine dieser dreitheiligen Gruppen heisst der Reihe nach Singular, Dual und Plural.

सुपः ॥ १०३ ॥

Ebenso verhält es sich mit den 4, 1, 2 aufgeführten Casusendungen.

विभक्तिश्च ॥ १०४ ॥

Diese Personal- und Casusendungen heissen auch Vibhakti.

युष्मद्बुपपदे समानाधिकरणे स्थानिन्यपि मध्यमः ॥ १०५ ॥

Wenn das Pronomen युष्मद् (in irgend einem Numerus) dabeisteht oder dabeistehen könnte, dann wird die Endung der zweiten Person gebraucht, vorausgesetzt dass Personalendung und Pronomen in einem Congruenzverhältniss stehen.

प्रहासे च मन्योपपदे मन्यतेरुत्तम एकवच्च ॥ १०६ ॥

Auch im Spotte wird die zweite Person gebraucht, wenn das Verbum मन् (मन्यते) dabeisteht; dieses erscheint in diesem Falle in der letzten (unserer ersten) Person Sg.

एहि मन्य ओदन् भोदयसे । न हि भोदयसे । भुक्तः सो ऽतिथिभिः. Hier soll मन्ये statt मन्यसे und भोदयसे st. भोदये stehen Vgl. 8, 1, 46.

अस्मद्युत्तमः ॥ १०७ ॥

1, 4, 1.

Wenn das Pronomen **अस्मद्** (in irgend einem Numerus) dabeisteht oder dabeistehen könnte, dann wird unter den 1, 4, 105 angegebenen Verhältnissen die Endung der letzten (unserer ersten) Person gebraucht.

शेषे प्रथमः ॥ १०८ ॥

In allen übrigen Fällen wird die Endung der ersten (unserer dritten) Person gebraucht.

परः संनिकर्षः संहिता ॥ १०९ ॥

Der engste Anschluss der Laute an einander heisst *Saṁhitā*.

विरामो ऽवसानम् ॥ ११० ॥

Ein Ruhepunkt heisst *Avasāna* (Pause).

॥ इति प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थो पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

समर्थः पदविधिः ॥ १ ॥

Wenn hier von Wörtern die Rede geht, so sind darunter dem Sinne nach zu einander gehörige Wörter gemeint.

सुबामन्विते पराङ्गवत्स्वरे ॥ २ ॥

Ein Nomen mit einer Casusendung verhält sich in Bezug auf den Accent vor einem Vocativ wie ein Bestandtheil dieses nachfolgenden Wortes.

कुण्डेनाटन्, मैत्राणां राजन्, पेशुना वृश्चन्.

प्राक्कडारात्समासः ॥ ३ ॥

2, 1, 3.

Was bis zum Worte **कडार** in 2, 2, 38 abgehandelt wird, heisst *Samāsa* (Compositum).

सह सुपा ॥ ४ ॥

2, 1, 4.

Hierbei ist „mit einem flectirten Nomen“ hinzuzudenken.

Ein Compositum heisst nach 1, 2, 46 *Prātipadika* (Nominalstamm) und als solches wirft es nach 2, 4, 71 die Casusendungen ab. Hier und da erhalten sich diese aber auch im ersten Gliede.

अव्ययीभावः ॥ ५ ॥

2, 1, 5.

Zunächst der *Avajābhāva*.

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 5.

अव्ययं विभक्तिसमीपसमृद्धिवृद्धार्थाभावात्ययासंप्रतिशब्दप्रादुर्भावपश्चाद्यथानुपूर्व्ययौगपद्यसादृश्यसंपत्तिसाकल्यान्तवचनेषु ॥ ६ ॥

Ein Indeclinabile wird mit einem flectirten Nomen zu einem Avjajbhāva componirt, wenn Folgendes damit ausgedrückt werden soll: 1) eine Causendung, 2) Nähe, 3) ein gedeihlicher Zustand, 4) ein trauriger Zustand, 5) ein Nichtdasein von Etwas, 6) ein Vorübersein, 7) etwas dem Augenblick nicht Entsprechendes, 8) das Hervortreten eines Wortes, 9) ein Hinterher, 10) ein Wiesein, 11) ein Nacheinander, 12) eine Gleichzeitigkeit, 12) eine Aehnlichkeit. 13) ein Zutreffen, 14) eine Gesamtheit und 15) das Ende.

Zu 1) अधिस्त्रि (स्त्रीष्वधिकृत्य) कथा वर्तते „die Erzählung betrifft Frauen“. zu 2) उपकुम्भम् „in der Nähe des Topfes“, zu 3) सुमदं वर्तते „es geht den Madra's gut“. zu 4) दुर्यवनं वर्तते „es geht den Javana's schlecht“, zu 5) निर्मलिकं वर्तते „die Fliegen sind fort“. zu 6) निर्हिमं वर्तते „die Kälte ist vorüber“. zu 7) अतिनिद्रं वर्तते „es ist jetzt nicht an der Zeit zu schlafen“. zu 8) इतिपाणिनि so v. a. „überall heisst es Pāṇini“. zu 9) अनुरथं पादातम् „das Fussvolk hinter den Wagen“. zu 10) यथाशक्ति „nach Kräften“, zu 11) अनुज्येष्ठं प्र विशन्तु भवन्तः „die Herren mögen ihrem Alter nach eintreten“. zu 12) सचक्रम् „zugleich mit dem Rade“. zu 13) सब्रह्म ब्राभवाणाम् „die Bābhava benehmen sich wie es Brahmanen geziemt“, zu 14) सतृणम् „samt Gras“, so v. a. „auch Gras nicht ausgenommen“. zu 15) संष्टि „bis zum Opfer incl.“.

यथासादृश्ये ॥ ७ ॥

यथा auch in einer anderen Bedeutung als „wie“.

यथावृद्धं ब्राह्मणानां मन्त्रयस्य so v. a. „lade von Brahmanen Alles, was alt heisst, ein“. In der Bedeutung „wie“ ist das Compositum durch das vorangehende Sūtra erklärt.

यावद्वधारणे ॥ ८ ॥

Das Indeclinabile यावत् in der Bedeutung „soviel und nicht mehr“.

यावदमत्रं ब्राह्मणानां मन्त्रयस्य „lade so viele Brahmanen ein, als Schlüssel da sind“.

सुप् प्रतिना मात्रार्थे ॥ ९ ॥

Ein flectirtes Nomen mit प्रति in der Bedeutung „ein wenig“.

Auf die Frage अस्त्यत्र किं चिच्छाकम् antwortet man शाकप्रति.

अक्षशलाकासंख्याः परिणा ॥ १० ॥

अक्ष, शलाका und ein Zahlwort mit परि.

अक्षपरि „bis auf einen Würfel, mit Ausnahme eines Würfels“. शलाकापरि, एकपरि u. s. w. als Spielausdrücke.

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 5.

विभाषापपरिवहिरञ्चवः पञ्चम्या ॥ ११ ॥ १२ ॥

अप, परि, बहिस् und die Indeclinabilia auf अञ्च् (अक्) mit einem Ablativ, aber nicht nothwendig.

अपत्रिगतं und परित्रिगतं oder अप त्रिगतंभ्यां und परि त्रिगतंभ्यां वृष्टो देवः (über den Accent dieser Composita handelt 6, 2, 33), बहिर्यामम् oder बहिर्यामात्, प्राग्यामम् oder प्राग्यामात्. Patanğali will das Sūtra, um auch bei den folgenden विभाषा ergänzen zu können, theilen in विभाषा und अप^२. Kāçika und die Hdshrr. thun dieses auch.

आङ् मर्यादाभिविध्योः ॥ १३ ॥

Ebenso आ in der Bedeutung „bis exclusive und inclusive“.

आपाटलिपुत्रम् oder आ पाटलिपुत्रात्. आकुमारं oder आ कुमारभ्यां यशः पाणिनेः.

लक्षणेनाभिप्रती आभिमुख्ये ॥ १४ ॥

Desgleichen अभि und प्रति mit dem Ziele in der Bedeutung „dahinwärts“.

अभ्यग्नि und प्रत्यग्नि oder अग्निमभि und अग्निं प्रति शलभाः पतन्ति.

अनुर्यत्समया ॥ १५ ॥

Auch अनु wird componirt in der Bedeutung „in die Nähe davon“.

अनुवनमश्निर्गतः.

यस्य चायामः ॥ १६ ॥

Auch in der Bedeutung „diesem entlang“.

अनुगङ्गं वाराणसी, अनुयमुनं मथुरा.

तिष्ठद्गुप्रभृतीनि च ॥ १७ ॥

Auch तिष्ठद्गु u. s. w. heissen Avjajibhāva

पारे मध्ये षष्ठ्या वा ॥ १८ ॥

पारे und मध्ये können mit einem Genetiv zu einem Avjajibhāva componirt werden.

पारेगङ्गम् oder गङ्गापारम्, मध्येगङ्गम् oder गङ्गामध्यम्.

संख्या वंश्येन ॥ १९ ॥

Desgleichen ein Zahlwort mit einem Worte, welches die Angehörigen einer Familie oder einen Fachgenossen bezeichnet.

त्रिमुनि व्याकरणस्य so v. a. „drei Muni repräsentiren die Grammatik“.

नदीभिश्च ॥ २० ॥

Ebenso ein Zahlwort mit Flussnamen.

सप्तगङ्गम्, द्वियमुनम्, पञ्चनदम्, सप्तगोदावरम्.

1, 4, 1, 2, 1, 3, 4, 5.

† 2, 1, 5. **अन्यपदार्थे च संज्ञायाम् ॥ २१ ॥**

Mit Flussnamen werden auch andere Nomina zu einem Avjajibhava componirt, wenn das Compositum etwas Anderes als den Fluss bezeichnet und ein Name ist.

उन्मत्तगङ्गां नाम देशः. लोहितगङ्गम्. कृष्णगङ्गम्. शर्नगङ्गम्.

2, 1, 22. **तत्पुरुषः ॥ २२ ॥**

Jetzt folgt der Tatpurusha.

द्विगुश्च ॥ २३ ॥

Auch der Dvigu ist ein Tatpurusha.

द्वितीया श्रितातीतपतितगतात्यस्तप्राप्तापन्नैः ॥ २४ ॥

Ein Accusativ wird mit श्रित u. s. w. componirt.

कटश्रित, कान्तारातीत, नरकपतित, ग्रामगत, तरंगत्यस्त, सुखप्राप्त, सुखापन्न.

स्वयं क्तेन ॥ २५ ॥

स्वयम् mit einem Particip auf त.

स्वयंविनीनमाज्यम्.

खट्वा क्षेपे ॥ २६ ॥

खट्वा im Accusativ mit einem Particip auf त, um einen Tadel auszudrücken.

खट्वास्तु = अविनीत, खट्वाप्लुत = अपयप्रस्थित.

सामि ॥ २७ ॥

Auch सामि mit einem solchen Particip.

सामिकृत, सामिपात, सामिभुक्त.

कालाः ॥ २८ ॥

Ferner Zeitbezeichnungen im Accusativ.

अहरतिमृता und अहःसंक्रान्ता मुहूर्ताः, मासप्रमितश्चन्द्रमाः.

अत्यन्तसंयोगे च ॥ २९ ॥

Dieselben auch mit einem Nomen als Bezeichnung der ununterbrochenen Fortdauer.

मुहूर्तमुख, सर्वरात्रकल्याणी. Zum Accent dieser Wörter s. 6, 2, 2.

तृतीया तत्कृतार्थेन गुणवचनेन ॥ ३० ॥

Ein Instrumental mit einem Eigenschaftsworte, wenn das mit diesem Ausgedrückte durch jenen bewirkt worden ist.

शङ्कुनाखण्ड, किरिकाण. Das Wort अर्थ wird von Kātyajana als überflüssig bezeichnet, die Kaṭika bildet nach diesem Sūtra auch धान्यार्थ. als wenn तत्कृतैर्नार्थेन गुणवचनेन च gemeint wäre. Ueber den Accent dieser Wörter s. 6, 2, 2.

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 22.

पूर्वसदृशसमोनार्थकलहनिपुणमिश्रश्चक्षुः ॥ ३१ ॥

Desgleichen mit पूर्व, सदृश, सम. mit einem Worte in der Bedeutung von ऊन, mit कलह, निपुण, मिश्र und श्लक्ष्ण.

मासपूर्व, मातृसदृश, मातृसम. माषोन und माषविकल, वाक्कलह. वाद्विपुण. गुडमिश्र. आचारश्लक्ष्ण.

कर्तृकरणे कृता बहुलम् ॥ ३२ ॥

Agens und Instrumental werden häufig mit einem von einer Wurzel abgeleiteten Nomen zusammengesetzt.

अहिहत. नखनिर्भिन्न.

कृत्यैरधिकार्थवचने ॥ ३३ ॥

Desgleichen mit einem Partic. fut. pass., wenn eine Uebertreibung ausgedrückt wird.

काकपेया नदी, प्रवलेह्यः कूपः. बाष्पच्छेद्यानि तृणानि. कण्टकमंचेय ओदनः.

अन्नेन व्यञ्जनम् ॥ ३४ ॥

Ferner Brühe mit Mus.

दध्योदनः = दधोपमिक्त ओदनः. क्षीरोदनः.

भक्ष्येण मिश्रीकरणम् ॥ ३५ ॥

Desgleichen Ingredienz mit Speise.

गुडधानाः = गुडेन मिश्रा धानाः, गुडपृथुकाः. भक्षेण wäre wohl besser.

चतुर्थी तदर्थार्थबलिहितमुखरक्षितैः ॥ ३६ ॥

Ein Dativ wird componirt mit dem dazu dienenden Dinge (तदर्थार्थ), mit बलि, हित, मुख und रक्षित.

वृषदारु = वृषाय दारु, कुबेरबलि. गोहित. गोमुख, गोरक्षित. Wohl mit Unrecht zerlegen auch die ältesten Erklärer तदर्थार्थ in zwei einander coordinirte Wörter und erklären damit nicht nur das Adverb ब्राह्मणार्थम्, sondern auch ब्राह्मणार्था यवागूः, als wenn dieses ein Tatpurusha wäre. Für unsere Auffassung spricht auch 6, 2. 44. Ueber den Accent dieser Wörter s. 6, 2. 43.

पञ्चमी भयेन ॥ ३७ ॥

Ein Ablativ wird mit भय componirt.

वृकभय, चौरभय.

अपेतापोढमुक्तपतितापत्रस्तैरल्पशम् ॥ ३८ ॥

Desgleichen mit अपेत u. s. w., wenn der Wandel allmählich erfolgt.

मुखापेत, कल्पनापोढ. चक्रमुक्त. स्वर्गपतित. तरंगापत्रस्तः dagegen sagt man प्रामादात्पतितः und nicht प्रामादपतित, weil hier der Sturz ein plötzlicher ist.

1. 1, 1. 2, 1. 3. 4. 22.

स्तोकान्तिकदूरार्थकृच्छ्राणि क्तेन ॥ ३९ ॥

Wörter in der Bedeutung von स्तोक, अन्तिक und दूर, sowie das Wort कृच्छ्र. werden als Ablative mit einem Particip auf त componirt.

स्तोकान्मुक्त. अन्तिकादागत und अभ्याशादागत. दूरादागत und विप्रकृष्टादागत. कृच्छ्रान्मुक्त und कृच्छ्राल्लब्ध. Nach 6, 3. 2 erhält sich die Ablativendung im Compositum

सप्तमी शौरैः ॥ ४० ॥

Ein Locativ wird mit शौरैः u. s. w. componirt.

अक्षशौरैः u. s. w. Zum Accent dieser Wörter s. 6. 2. 2.

सिद्धशुष्कपक्वबन्धैश्च ॥ ४१ ॥

Auch mit सिद्ध u. s. w.

सांकाश्यसिद्ध. आतपशुष्क. स्थानीपक्व, चक्रबन्ध. Ueber den Accent dieser Composita s. 6, 2, 32.

ध्वाङ्गेण क्षेपे ॥ ४२ ॥

Mit ध्वाङ्ग als Ausdruck des Tadels.

तार्थध्वाङ्ग = अनवस्थित.

कृत्यैर्चरणे ॥ ४३ ॥

Mit einem Particip. fut. pass., wenn von Schulden die Rede ist.

मासदेयमणम्.

संज्ञायाम् ॥ ४४ ॥

Desgleichen, wenn das Compositum ein Name ist.

अरण्येतिलकाः. अरण्येमापाः. वनेकिंशुकाः. वनेबिल्वकाः. कृपेपशाचकाः. Nach 6. 3. 9 behält der Locativ seine Casusendung.

क्तेनाहोरात्रावयवाः ॥ ४५ ॥

Ferner Bezeichnungen für Theile des Tages oder der Nacht mit einem Particip auf त.

पूर्वाह्णाकृत und अपराह्णाकृत, पूर्वरात्रकृत und अपररात्रकृत.

तत्र ॥ ४६ ॥

Auch तत्र mit einem solchen Particip.

तत्रभुक्त. तत्रकृत. तत्रपीत.

क्षेपे ॥ ४७ ॥

Auch als Ausdruck des Tadels wird ein Locativ mit einem solchen Particip componirt.

अवतप्तेनकुलस्थितं तर्वतत् — चापलम्. अनवस्थितत्वम्; उदकेविर्गार्गम्. प्रवाहेमृत्रितम्. भस्मनिहुतम्. Nach 6, 3. 14 fällt die Casusendung nicht ab.

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 22.

पात्रेसमितादयश्च ॥ ४८ ॥

Auch पात्रेसमित u. s. w. gehören hierher.

पूर्वकालैकसर्वजरत्पुराणनवकेवलाः समानाधिकरणेन ॥ ४९ ॥

Ein zeitlich Vorgehendes, एक, सर्व, जरत्, पुराण, नव und केवल werden mit einem in gleichem Casus stehenden Nomen componirt.

स्नातानुलिप्त, कष्टसमीकृत und दग्धप्ररूढ; एकशटी und एकभिन्ना; सर्वदेवाः, जरद्धस्ती, पुराणात्रम्, नवात्रम्, केवलात्रम्; dagegen एकस्याः शटी.

दिक्संख्ये संज्ञायाम् ॥ ५० ॥

Desgleichen Richtungs- und Zahlwörter mit einem solchen Nomen, wenn das Compositum einen Namen ergibt.

पूर्वेयुकामशमी und अपरेयुकामशमी, पञ्चाम्नाः und सप्तर्षयः; aber उत्तरा वृक्षाः, पञ्च ब्राह्मणाः.

तद्धितार्थोत्तरपदसमाहारे च ॥ ५१ ॥

Dieselben Wörter werden mit einem Nomen in gleichem Casusverhältniss componirt um ein Derivat mit einem taddhita zu bilden, oder wenn noch ein anderes Wort im Compositum folgt, oder wenn eine Anzahl von Dingen zu einer Einheit zusammengefasst wird.

Obleich es kein पूर्वशाला und kein पञ्चकपालाः gibt, werden nach 4, 2, 107. 16 die Adjectiva पूर्वशाल und पञ्चकपाल gebildet. und auch ein neues Compositum पूर्वशालाप्रिय. पञ्चफली „eine Fünffzahl von Früchten“ ist ein Beispiel für समाहारे.

संख्यापूर्वो द्विगुः ॥ ५२ ॥

Ein solches Compositum mit einem Zahlwort als erstem Gliede heisst Dvigu.

कुत्सितानि कुत्सनैः ॥ ५३ ॥

Geschmähtes wird mit dem Schmähwort componirt.

वैयाकरणखमूचिः = निष्प्रभः, याज्ञिककितवः = अयाज्ययाजनतृष्णापरः.

पापाणके कुत्सितैः ॥ ५४ ॥

पाप und अणक mit dem Geschmähten.

पापनापितः, अणकनापितः.

उपमानानि सामान्यवचनैः ॥ ५५ ॥

Das, womit Etwas verglichen wird, mit dem Tertium comparationis.

शस्त्रीश्यामा देवदत्ता. कुमुदश्रेयनी, हंसगद्गदा. न्ययोधपरिमण्डला. Zum Accent dieser Wörter

s. 6, 2, 2.

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 22.

उपमितं व्याघ्रादिभिः सामान्याप्रयोगे ॥ ५६ ॥

Das Vergleichene mit व्याघ्र u. s. w., wenn das Tertium comparationis nicht hinzugefügt wird.

पुरुषव्याघ्रः = पुरुषो ऽयं व्याघ्र इव aber पुरुषो व्याघ्र इव शूरः.

विशेषणं विशेषेण बहुलम् ॥ ५७ ॥

Häufig ein Adjectiv mit seinem Substantiv.

नीलोत्पलम्, रक्तोत्पलम्.

पूर्वापरप्रथमचरमजघन्यसमानमध्यमध्यमवीराश्च ॥ ५८ ॥

Auch पूर्व u. s. w. mit den zu ihnen gehörigen Substantiven.

पूर्वपुरुषः, अपरः, प्रथमः, चरमः, जघन्यः, समानः, मध्यः, मध्यमः, वीरः.

श्रेण्यादयः कृतादिभिः ॥ ५९ ॥

श्रेणि u. s. w. werden mit कृत u. s. w. componirt.

श्रेणिकृताः = अश्रेणयः श्रेणयः कृताः. Zum Accent dieser Composita s. 6, 2, 46.

क्तेन नञ्विशिष्टेनानञ् ॥ ६० ॥

Ein Particip auf त ohne Negation mit demselben Particip mit der Negation.

अशितानशितेन जीवति, क्लिष्टाक्लिष्टेन वर्तते.

सन्महत्परमोत्तमोत्कृष्टाः पूज्यमानैः ॥ ६१ ॥

सत् u. s. w. mit dem, was hervorgehoben wird.

सत्पुरुषः, महाः, परमः, उत्तमः, उत्कृष्टः.

वृन्दारकनागकुञ्जरैः पूज्यमानम् ॥ ६२ ॥

Mit वृन्दारक u. s. w. das ehrenvoll Hervorgehobene.

गोवृन्दारकः, गीनागः, गोकुञ्जरः, eben so अश्ववृन्दारकः u. s. w.

कतरकतमौ जातिपरिप्रश्ने ॥ ६३ ॥

कतर und कतम werden mit einem Nomen in gleichem Casusverhältniss componirt, wenn nach dem Stande u. s. w. gefragt wird.

कतरकठः und कतरकालापः „welcher von Beiden ist der Katha der Kalapa?“,

कतमकठः und कतमकालापः „welcher unter ihnen ist u. s. w.“; dagegen कतरौ

भवतोद्वेद्यदत्तः und कतमो भवतां देवदत्तः. Zum Accent dieser Composita s. 6, 2, 57.

किं क्षेपे ॥ ६४ ॥

क्रिप्, wenn ein Tadel ausgedrückt wird.

किंराजा, किंसखा, किंर्गाः.

1. 4, 1. 2, 1. 3. 4. 22.

**पोटायुवतिस्तोककतिपयगृष्टिधेनुवशावेहद्वष्कयणीप्रवक्तृश्रोत्रि-
याध्यापकधूर्तैर्जातिः ॥ ६५ ॥**

Ein Gattungsbegriff wird mit पोट्टा u. s. w. componirt.

इभपोटा. युवतिः. अग्निस्तोकः. उदग्निवत्कतिपयम्. गोगृष्टिः. गोधेनुः, गोवशा, गोवेहत.
गोवष्कयणी, कटप्रवक्ता. कटश्रोत्रियः, कटाध्यापकः. कटधूर्तः.

प्रशंसावचनैश्च ॥ ६६ ॥

Desgleichen ein Gattungsbegriff mit Worten, die ein Lob bezeichnen.

गोप्रकाण्डम्. अश्वः; गोमतेल्लिका. अश्वः; गोमचर्चिका. अश्वः.

युवा खलतिपलितवलिनजरतीभिः ॥ ६७ ॥

युवन् mit खलति u. s. w.

युवखलति und खलती. पलित und पलिता, वलिन und वलिना, जरत् und जरती.
Daraus dass जरती mit युवन् verbunden wird, schliesst man, dass bei Pānini hier wie
anderwärts ein Nominalstamm zugleich das Femininum einschliesst.

कृत्यतुल्याख्या अजात्या ॥ ६८ ॥

Participia fut. pass. und Wörter in der Bedeutung von तुल्य mit einem
Worte, das kein Gattungsbegriff ist.

भोज्योष्ण. भोज्यलवण. पानीयगीतः तुल्यश्चेत्. सदृशश्चेत्; aber भोज्य ओदनः. Zum Accent
dieser Wörter s. 6. 2. 2.

वर्णे वर्णेन ॥ ६९ ॥

Eine Farbenbezeichnung mit einer anderen.

कृष्णमारङ्गः. लोहितमारङ्गः. कृष्णशबलः. लोहितशबलः. Zum Accent dieser Wörter s. 6. 2. 3.

कुमारः श्रमणादिभिः ॥ ७० ॥

कुमार mit श्रमणा u. s. w.

कुमारश्रमणा u. s. w.

चतुष्पादो गर्भिण्या ॥ ७१ ॥

Benennungen vierfüssiger Thiere mit गर्भिणी.

गोगर्भिणी. अजा.

मयूरव्यंसकादयश्च ॥ ७२ ॥

Hierher gehören auch मयूरव्यंसक u. s. w.

॥ इति द्वितीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

1, 4, 1. 2, 1. 3. 4. 22.

पूर्वापराधरोत्तरमेकदेशिनैकाधिकरणे ॥ १ ॥

पूर्व, अपर, अधर und उत्तर werden mit einem aus Theilen bestehenden Ganzen componirt, wenn ein Theil dieses Ganzen dadurch bezeichnet wird.

पूर्व कायस्य = पूर्वकायः „Vorderkörper“. अपरकायः „Hinterkörper“. अधरकायः „Unterkörper“, उत्तरकायः „Oberkörper“.

अर्धं नपुंसकम् ॥ २ ॥

Desgleichen अर्ध als Neutrum in derselben Verbindung.

अर्धं पिप्पल्याः = अर्धपिप्पली, aber ग्रामार्धः.

द्वितीयतृतीयचतुर्थतुर्याण्यन्यतरस्याम् ॥ ३ ॥

द्वितीय u. s. w. nicht nothwendig.

द्वितीयभिन्ना oder भिन्नाद्वितीयम् „die Hälfte der erbettelten Speise“, eben so bei तृतीयभिन्ना, चतुर्थः, तुर्यः.

प्राप्तापन्ने च द्वितीयया ॥ ४ ॥

प्राप्त und आपन्न werden mit einem Accusativ componirt.

प्राप्तजीविकः = प्राप्तो जीविकाम् und = जीविकाप्राप्तः nach 2. 1. 24. Eben so आपन्न = जीविकापन्नः. Für uns würde die erste Form ein Bahuvrihi sein.

कालाः परिमाणिना ॥ ५ ॥

Zeitbestimmungen mit dem danach Gemessenen.

मासजात „vor einem Monat geboren, einen Monat alt“.

नञ् ॥ ६ ॥

Die Negation wird mit einem Nomen componirt.

अब्राह्मणः mit Abfall des न् nach 6. 3. 73. Aus 2. 1, 4 ist सह सुपा zu ergänzen.

ईषदकृता ॥ ७ ॥

Desgleichen ईषद् mit einem Nomen, das nicht mit einem krt-Suffix gebildet ist.

ईषत्कडार, ईषत्पिङ्गल, aber ईषद्भुक्तम् in zwei Worten.

षष्ठी ॥ ८ ॥

Ein Genetiv mit dem zu ihm gehörigen Nomen.

राजपुरुषः = राज्ञः पुरुषः.

याजकादिभिश्च ॥ ९ ॥

Auch mit याजक u. s. w.

ब्राह्मणयाजकः = ब्राह्मणस्य याजकः. Nach dem vorangehenden Sutra selbstverständlich, aber nach 2. 2, 16 eigentlich verboten.

न निर्धारणे ॥ १० ॥

1, 4, 1, 2, 1, 3, 4, 22.

Ein Genetiv in der Bedeutung „unter“ wird nicht componirt.

क्षत्रियो मनुष्याणां शूततमः.

पूरणगुणसुहितार्थसद्व्ययतव्यसमानाधिकरणेन ॥ ११ ॥

Auch nicht mit einem Nomen ordinale, einer Eigenschaft in abstracto, einem Worte in der Bedeutung von सुहित, einem Particip auf अत् oder आन (सत्), einem Indeclinabile, einem Particip. fut. pass. auf तव्य und mit einem in Congruenz stehenden Genetiv.

छात्राणां प्रथमः काकस्य कार्य्यम्, फलानां सुहितः und तृप्तः. ब्राह्मणस्य कुर्वन् und कुर्याणः. ब्राह्मणस्य कृत्वा (Indeclinabile). ब्राह्मणस्य कर्तव्यम्. प्राणिनेः मृत्रकारस्य.

क्तेन च पूजायाम् ॥ १२ ॥

Auch nicht mit einem Particip auf त in der Bedeutung „geehrt“.

राजां मतः, बुद्धः oder प्रजितः. Vgl. 2, 3, 67.

अधिकरणवाचिना च ॥ १३ ॥

Auch nicht mit einem solchen Particip, wenn es den Ort bezeichnet, an dem sich Etwas ereignet hat.

इदमेषां यातम् „hier sind sie gegangen“, इदमेषां भुक्तम् Vgl. 3, 4, 76.

कर्मणि च ॥ १४ ॥

Auch ein objectiver Genetiv wird nicht componirt.

गवां दोहः, ओदनस्य भोजनम्.

तृजकाभ्यां कर्तरि ॥ १५ ॥

Auch nicht ein subjectiver Genetiv mit einem Nomen ag. auf तृ und einem Nomen auf अक (इका).

भवतः शायिका. भवत आसिका, भवतो ऽग्रगामिका. Für das Nomen ag. giebt es kein Beispiel, da dieses nicht mit einem subjectiven Genetiv verbunden werden kann; es bekommt seine Bedeutung erst durch das folgende Sūtra.

कर्तरि च ॥ १६ ॥

Auch nicht ein (objectiver) Genetiv mit einem Nomen ag. auf तृ oder अक.

पुरां भेत्ता, ओदनस्य भोजकः.

नित्यं क्रीडाजीविकयोः ॥ १७ ॥

Ein (objectiver) Genetiv wird stets mit einem Nomen auf अक oder इका componirt, wenn ein Spiel oder ein Gewerbe gemeint ist.

उट्टालकपुष्पभञ्जिका, वाग्गपुष्पप्रचायिकाः दन्तलेखकः, नखलेखकः. Zur Betonung dieser Wörter s. 6, 2, 73, 74.

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 22.

कुगतिप्रादयः ॥ १८ ॥

Desgleichen werden कु, ein Gati (s. 1, 4, 60 fgg.) genanntes Indeclinabile und प्र mit seinen Genossen componirt.

कुपुरुषः; उररीकृत; दुष्युरुषः; सुपुरुषः.

उपपदमतिङ् ॥ १९ ॥

Desgleichen eine Ergänzung, wenn diese kein Verbum finitum ist.

कुम्भकारः u. s. w. Vgl. 3, 1, 92 fgg. zu Upapada.

अमैवाव्ययेन ॥ २० ॥

Eine Ergänzung auch mit einem Indeclinabile, aber nur dann, wenn dieses ein Absolutiv auf अम् ist.

स्वादुंकारम्, संपन्नंकारं und लवणंकारं भुङ्क्ते. Vgl. 3, 4, 26.

तृतीयाप्रभृत्यन्यतरस्याम् ॥ २१ ॥

Auch ein Instrumental und ein darauf folgender Casus, aber nicht nothwendig.

मूलकोपदंशं oder मूलकेनोपदंशं भुङ्क्ते; केशयाहं oder केशेषु याहं युध्यन्ते. Vgl. 3, 4, 47 fgg.

‡ 2, 1, 4. 22. क्त्वा च ॥ २२ ॥

Desgleichen mit einem Absolutiv auf त्वा (य).

उच्चैःकृत्य oder उच्चैः कृत्वा. Vgl. 7, 1, 37.

शेषो बहुव्रीहिः ॥ २३ ॥

Ein nicht schon anders benanntes Compositum heisst Bahuvrihi.

अनेकमन्यपदार्थे ॥ २४ ॥

Zwei oder mehr Wörter in einem solchen Compositum bezeichnen ein anderes neues Ding.

संख्ययाव्ययासन्नादूराधिकसंख्याः संख्येये ॥ २५ ॥

Ein Indeclinabile, आसन्न, अदूर, अधिक und ein Zahlwort werden mit einem Zahlwort zu einem Bahuvrihi verbunden, wenn Etwas der Zahl nach bestimmt wird.

उपदशाः, आसन्नदशाः, अदूरदशाः, अधिकदशाः, द्वित्राः. Vgl. 5, 4, 73.

दिङ्नामान्यन्तराले ॥ २६ ॥

Desgleichen Benennungen für Weltgegenden zur Bezeichnung der dazwischenliegenden Gegend.

दक्षिणपूर्वा दिक्. पूर्वोत्तरा. उत्तरपश्चिमा पश्चिमदक्षिणा

तत्र तेनेदमिति सरूपे ॥ २७ ॥

1, 4, 1. 2, 1. 3.

Zwei gleichlautende Wörter verbinden sich zu einem Bahuvrihi in der Bedeutung „daran oder damit geschieht dieses“.

केशाकेशि, कचाकचि. दण्डादण्ड, मुसलामुसलि युद्धं वृत्तम्. Nach 5. 4. 127 erhält ein solcher Bahuvrihi das Suffix द्वे.

तेन सहेति तुल्ययोगे ॥ २८ ॥

सह verbindet sich mit einem Instrumental zu einem Bahuvrihi, wenn Begleitendes und Begleitetes in gleicher Weise bei Etwas betheiligt sind.

सहपुत्र oder सपुत्र आगतः, aber सहव दशभिः पुत्रैर्भारं वहति गर्दभी, weil die zehn Söhne wohl dabei sind, aber nicht mitschleppen. Zur Substitution von स s. 6, 3, 82.

चार्थे द्वंद्वः ॥ २९ ॥

Was durch „und“ verbunden gedacht wird, heisst Dvandva.

उपसर्जनं पूर्वम् ॥ ३० ॥

Das Upasargāna (s. 1, 2, 43. 44) geht im Compositum voran.

राजदन्तादिषु परम् ॥ ३१ ॥

In राजदन्त u. s. w. folgt es.

राजदन्तः = दन्तानां राजा.

द्वंद्वे घि ॥ ३२ ॥

In einem Dvandva geht ein auf इ oder उ auslautender Nominalstamm voran.

पटुगुप्तां, मदुगुप्तां.

अजाद्यदन्तम् ॥ ३३ ॥

Desgleichen ein vocalisch anlautender und auf अ auslautender.

उद्धखरम्, nicht खरोद्धम्.

अल्पाक्षरम् ॥ ३४ ॥

Desgleichen ein aus weniger Silben bestehender.

प्लक्षन्ययोर्धो.

सप्तमीविशेषणे बहुव्रीहौ ॥ ३५ ॥

In Bahuvrihi geht ein Locativ und ein Adjectiv voran.

उरसिलोमन्, चित्रगु.

निष्ठा ॥ ३६ ॥

Desgleichen ein Particip auf त.

कृतकट, भिक्षितभिक्ष.

1. 4. 1. 2, 1, 3.

वाहिताग्न्यादिषु ॥ ३७ ॥

In आहिताग्नि u. s. w. kann es auch nachstehen.

आहिताग्नि oder अग्न्याहित.

†1, 4, 1.

कडाराः कर्मधारये ॥ ३८ ॥

†2, 1, 3.

कडार u. s. w. können im Karmadhâraja voranstehen oder nachfolgen.

कडारजैमिनिः oder जैमिनिकडारः u. s. w.

॥ इति द्वितीयस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

2, 3, 1.

अनभिहिते ॥ १ ॥

In der Folge ist zu einem Locativ (कर्मणि u. s. w.) das Wort अनभिहिते „wenn (das Object u. s. w.) nicht schon ausgedrückt ist“ zu ergänzen.

कर्मणि द्वितीया ॥ २ ॥

Der Accusativ bezeichnet das Object, wenn dieses nicht schon sonst ausgedrückt ist.

कटं करोति. aber कटः क्रियते. weil hier das Object schon durch das Passiv ausgedrückt ist. Vgl. 1, 4, 49 fgg.

तृतीया च होश्छन्दसि ॥ ३ ॥

Bei हु auch der Instrumental im Veda.

यवाग्नमग्निहोत्रं जुहोति oder यवाग्नाग्निहोत्रं जुहोति.

अन्तरान्तरेणयुक्ते ॥ ४ ॥

Der Accusativ steht auch in Verbindung mit अन्तरा und अन्तरेण.

अन्तरा oder अन्तरेण त्वां च मां च कमण्डलुः.

कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे ॥ ५ ॥

Desgleichen bei Zeit- und Wegemaassen, wenn eine ununterbrochene Fortdauer gemeint ist.

मासमधीते „er studirt einen Monat hindurch“, योजनं कुटिला नदी „der Fluss krümmt sich im Verlauf eines ganzen Joḡana“.

अपवर्गे तृतीया ॥ ६ ॥

Der Instrumental, wenn dabei ein Abschluss erreicht wird.

मासेनानुवाको ऽधीतः „in einem Monat hat er den Anuvāka erlernt“, योजनेनानुवाको ऽधीतः „nach Zurücklegung eines Joḡana h. er d. A. e.“.

सप्तमीपञ्चम्यौ कारकमध्ये ॥ ७ ॥

Der Locativ oder der Ablativ, wenn zwischen dem jetzt und später oder dem hier und dort Etwas Thuenden der Zwischenraum angegeben wird.

अद्य भुक्त्वा देवदत्तो ब्रूहे oder ब्रूहाभोक्ता, इहस्थो ऽयमिष्यासः क्रोशे oder क्रोशाल्लद्वं विध्यति.

कर्मप्रवचनीययुक्ते द्वितीया ॥ ८ ॥

In Verbindung mit einem Karmapravakanija (s. 1, 4, 83 fgg.) steht der Accusativ.

यस्मादधिकं यस्य चेश्वरवचनं तत्र सप्तमी ॥ ९ ॥

In eben einer solchen Verbindung bezeichnet der Locativ das, worüber Etwas hinausgeht, oder das, worüber man Herr ist.

उप खायां टोणः. अधि पञ्चालेषु ब्रह्मदत्तः. Wegen der Zweideutigkeit des यस्य चेश्वरवचनम्, welches auch bedeuten kann „und den, der als Herr bezeichnet wird“, gibt man auch das Beispiel अधि ब्रह्मदत्ते पञ्चालाः. Vgl. 1, 4, 87. 97.

पञ्चम्यपाङ्परिभिः ॥ १० ॥

In Verbindung mit अप, आ und परि steht der Ablativ.

Beispiele sind bei 1, 4, 88 fgg. gegeben worden.

प्रतिनिधिप्रतिदाने च यस्मात् ॥ ११ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einem Karmapravakanija zur Bezeichnung dessen, mit dem eine Ebenbürtigkeit stattfindet oder wofür Etwas als Entgelt gegeben wird.

Beispiele bei 1, 4, 92.

गत्यर्थकर्मणि द्वितीयाचतुर्थ्यौ चेष्टायामनध्वनि ॥ १२ ॥

Der Accusativ oder Dativ bezeichnet das Object bei Verben in der Bedeutung von „gehen“, wenn eine wirkliche Bewegung stattfindet, und wenn nicht अध्वन् das Object ist.

ग्रामं oder ग्रामाय गच्छति, aber nur मनसा पाटलिपुत्रं गच्छति und अध्वानं गच्छति

चतुर्थी संप्रदाने ॥ १३ ॥

Der Dativ bezeichnet das Saṃpradāna (s. 1, 4, 32 fgg.).

क्रियार्थोपपदस्य च कर्मणि स्थानिनः ॥ १४ ॥

Auch das Object, wenn ein zum Verbum gehöriges anderes Wort mit verbaler Bedeutung dabeistehen könnte, aber nicht hinzugefügt wird.

एधेभ्यो व्रजति „er geht nach Brennholz“ = एधनाहर्तुं व्रजति

2, 3, 1.

तुमर्थाच्च भाववचनात् ॥ १५ ॥

Auch ein Nomen act. steht im Dativ, wenn es die Bedeutung eines Infinitivs hat.

पाकाय व्रजति = पक्तुं व्रजति.

नमःस्वस्तिस्वाहास्वधालंवषड्योगाच्च ॥ १६ ॥

Der Dativ steht auch in Verbindung mit नमस् u. s. w.

नमो देवेभ्यः, स्वस्ति प्रजाभ्यः, स्वाहाग्नये, स्वधा पितृभ्यः, अन्नं मन्त्रो मन्त्राय वषट्मनये

मन्यकर्मण्यनादरे विभाषाप्राणिषु ॥ १७ ॥

Der Dativ kann, wenn eine Geringachtung ausgedrückt wird, das (entferntere) Object von मन्, मन्यते bezeichnen, vorausgesetzt dass dieses kein lebendes Wesen ist.

न त्वा तृणाय oder तृणं मन्ये. aber nur न त्वा मृगालं मन्ये.

कर्तृकरणयोस्तृतीया ॥ १८ ॥

Der Instrumental bezeichnet den Agens (wenn dieser nicht schon durch das Verbum bezeichnet ist) und das Instrument.

देवदत्तेन कृतम्. दात्रेण लुनाति.

सहयुक्ते ऽप्रधाने ॥ १९ ॥

In Verbindung mit सह bezeichnet er das Untergeordnete.

पुत्रेण सहागतः पिता.

येनाङ्गविकारः ॥ २० ॥

Ferner bezeichnet er dasjenige, wodurch der Körper verunstaltet wird.

अक्षया काणः, पाद्रेन खञ्जः.

इत्थंभूतलक्षणे ॥ २१ ॥

Ferner das Merkmal, wodurch Jemand gerade so und nicht anders erscheint (d. i. woran man Jemand erkennt).

अपि भवान्कमण्डलुना कान्तमद्रादीन्. कान्तेणोपाध्यायम्. शिखया परिव्राजकम्.

संज्ञो ऽन्यतरस्यां कर्मणि ॥ २२ ॥

Ferner das Object von ज्ञा mit सम्. aber nicht nothwendig.

पित्रा oder पितरं सं जानीते.

हेतौ ॥ २३ ॥

Ferner die Ursache.

कन्यया शोकः, विद्यया यशः.

अकर्तर्युणे पञ्चमी ॥ २४ ॥

Sind Schulden die Ursache, so steht der Ablativ, vorausgesetzt dass die Schulden nicht als Agens gefasst werden.

शताद्वद्धः „er ist wegen einer Schuld von Hundert eingesteckt worden“, aber
शतेन बन्धितः „eine Schuld von Hundert hat ihn in's Gefangniss gebracht.“

विभाषा गुरो ऽस्त्रियाम् ॥ २५ ॥

Ist die Ursache eine Eigenschaft (in abstracto), so kann der Ablativ statt des Instrumentals gebraucht werden, vorausgesetzt dass das die Eigenschaft ausdrückende Wort nicht weiblichen Geschlechts ist.

जाड्येन oder जाड्याद्वद्धः, aber nur बुद्ध्या oder प्रज्ञया मुक्तः

षष्ठी हेतुप्रयोगे ॥ २६ ॥

Wird हेतु „Ursache“ hinzugefügt, so steht der Genetiv.

अत्रस्य हेतोर्वसति.

सर्वनामस्तृतीया च ॥ २७ ॥

In Verbindung mit einem Pronomen kann auch der Instrumental stehen.

कस्य हेतोर्वसति oder केन हेतुना वसति.

अपादाने पञ्चमी ॥ २८ ॥

Der Ablativ bezeichnet das Apâdâna (s. 1, 4. 24 fgg.).

अन्यारादितरर्तेदिक्छब्दाञ्चूत्तरपदाजाहियुक्ते ॥ २९ ॥

Der Ablativ steht ferner in Verbindung mit अन्य, आरात्, इतर, ऋते, einem Richtungsworte, einem auf अच् ausgehenden Worte und einem auf आ oder आहि auslautenden Adverb.

अन्या देवदत्तात्, आराख्येवदत्तात्, इतरो देः, ऋते देः, पूर्वा und उत्तरो ग्रामात्, पूर्वा ग्रीष्मा-
द्वसन्तः, उत्तरो ग्रीष्मा वसन्तात्, प्रागग्रामात्, प्रत्यग्रामात्; दक्षिणा und उत्तरा, दक्षिणाहि und
उत्तराहि ग्रामात्.

षष्ठ्यतसर्थप्रत्ययेन ॥ ३० ॥

In Verbindung mit einem Adverb in der Bedeutung derer auf अतस् (s. 5, 3. 28 fgg.) steht der Genetiv.

दक्षिणतो, उत्तरतो, पुरस्ताद्, उपरि oder उपरिष्ठाद्वामस्य.

एनपा द्वितीया ॥ ३१ ॥

In Verbindung mit einem Adverb auf एन steht der Accusativ.

दक्षिणेन and उत्तरेण ग्रामम्.

2, 3, 1.

पृथग्विनानानाभिसृतीयान्यतरस्याम् ॥ ३२ ॥

In Verbindung mit पृथक्, विना und नाना kann auch der Instrumental stehen.

पृथक्, विना und नाना दवदत्तेन oder देवदत्तात्.

कारणे च स्तोकाल्पकृच्छ्रकृतिपयस्यासत्त्ववचनस्य ॥ ३३ ॥

स्तोक, अल्प, कृच्छ्र und कृतिपय können, wenn sie nicht etwas Stoffliches bezeichnen, auch in instrumentaler Bedeutung im Ablativ stehen.

स्तोकान्मुक्त (als Compositum nach 2, 1, 39 6, 3, 2) oder स्तोकेन मुक्त: „mit genauer Noth frei gekommen“; ebenso bei den übrigen Wörtern. Dagegen sagt man nur स्तोकेन विषेण हतः.

दूरान्तिकार्थैः षष्ठ्यन्यतरस्याम् ॥ ३४ ॥

In Verbindung mit Wörtern in der Bedeutung von दूर „fern“ und अन्तिक „nahe“ steht der Ablativ oder der Genetiv.

दूरं, विप्रकृष्टं, अन्तिकं und अभ्याशं ग्रामात् oder ग्रामस्य.

दूरान्तिकार्थेभ्यो द्वितीया च ॥ ३५ ॥

Diese Wörter selbst können auch ausserdem noch im Accusativ stehen.

दूराद् दूरं oder दूरेण, अन्तिकाद्, अन्तिकं oder अन्तिके u. s. w. ग्रामस्य.

सप्तम्यधिकरणे च ॥ ३६ ॥

Der Locativ steht in diesem Falle und auch als Bezeichnung des Adhikarāṇa (s. 1, 4, 45).

दूरे, अन्तिके u. s. w. ग्रामस्य कट आस्ते. स्थान्यां पर्वति.

यस्य च भावेन भावलक्षणम् ॥ ३७ ॥

Auch dasjenige steht im Locativ, durch dessen Sein ein anderes Sein näher gekennzeichnet wird.

गोषु दुह्यमानासु गतः । दुग्धेष्वागतः. Erklärung des Locativus absolutus.

षष्ठी चानादरे ॥ ३८ ॥

Wenn dabei eine Geringachtung ausgedrückt wird, kann auch der Genetiv stehen.

रुदति oder रुदतः प्रावाजीत्. „obgleich (der Andere) weinte, verliess er das Haus um als Asket zu wandern“.

स्वामीश्वराधिपतिदायादसाक्षिप्रतिभूप्रसूतैश्च ॥ ३९ ॥

Auch bei स्वामिन् u. s. w. kann der Locativ oder der Genetiv stehen.

गोषु oder गवां स्वामी, ईश्वरः अधिपतिः दायादः. मार्त्ता प्रतिभूः und प्रसूतः.

आयुक्तकुशलाभ्यां चामेवायाम् ॥ ४० ॥

Desgleichen bei आयुक्त und कुशल. wenn ein Obliegen gemeint ist.

आयुक्तः und कुशलः कटकरणे oder कटकरणस्य.

यतश्च निर्धारणम् ॥ ४१ ॥

Im Locativ oder Genetiv steht ferner dasjenige. aus oder unter dem Etwas hervorgehoben wird.

मनुष्येषु oder मनुष्याणां क्षत्रियः शूद्रतमः.

पञ्चमी विभक्ते ॥ ४२ ॥

Ist das Hervorgehobene vom Andern verschieden (nicht im Andern enthalten), so steht dieses im Ablativ.

माथुराः पाटलिपुत्रेभ्य आद्यतराः.

साधुनिपुणाभ्यामर्चायां सप्तम्यप्रतेः ॥ ४३ ॥

Bei साधु und निपुण steht der Locativ, wenn es sich um Ehrerbietigkeit handelt, vorausgesetzt dass sie nicht mit प्रति verbunden werden.

मातरि साधुः oder निपुणः. aber साधुर्मातरं प्रति.

प्रसितोत्सुकाभ्यां तृतीया च ॥ ४४ ॥

Bei प्रसित und उत्सुक kann auch der Instrumental stehen.

केशेषु प्रसितः und उत्सुकः oder केशैः प्रसितः und केशैरुत्सुकः.

नक्षत्रे च लुपि ॥ ४५ ॥

Auch der Name eines Mondhauses kann als Bezeichnung einer bestimmten Zeit statt im Locativ auch im Instrumental stehen.

पुष्ये oder पुष्येण पायसमग्नीयात्. Hier bezeichnet पुष्य nach 4, 2, 4 mit Abfall des Suffixes die Zeit, da der Mond in diesem Hause steht.

प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा ॥ ४६ ॥

Wenn nichts Anderes ausgedrückt werden soll als die Bedeutung des Nominalstammes, das Geschlecht, das Maass oder der Numerus, so steht der Nominativ.

संबोधने च ॥ ४७ ॥

Eben so beim Rufen.

Im Vocativ Sg. wird nach 6, 1, 69 das Casussuffix des Nominativs in der Regel abgeworfen.

सामन्वितम् ॥ ४८ ॥

Ein solcher Nominativ heisst āmantrita (Vocativ).

2, 3, 1.

एकवचनं संबुद्धिः ॥ ४९ ॥

Im Singular heisst er Saṃbuddhi.

षष्ठी शेषे ॥ ५० ॥

In allen noch übrigen Fällen steht der Genetiv.

ज्ञो ऽविदर्थस्य करणे ॥ ५१ ॥

Bei ज्ञा, wenn es nicht die Bedeutung „kennen, erkennen“ hat, bezeichnet der Genetiv das Instrument (das Wodurch oder Womit).

सर्पिषो जानीते = सर्पिषोपायेन प्र वर्तते. Vgl. 1. 3. 45.

अधीगर्थदयेशां कर्मणि ॥ ५२ ॥

Bei Verben in der Bedeutung von इ mit अधि (d. i. „gedenken“), bei दय् und ईश् bezeichnet der Genetiv das Object.

मातुरर्धेति und मातुः स्मरति, सर्पिषो दयते und सर्पिष ईष्टे.

कृजः प्रतियत्ने ॥ ५३ ॥

Desgleichen bei कृ „für Etwas Sorge tragen“.

अर्धोदक्रम्योप स्फुरते. Vgl. 1. 3, 32. 6. 1 139.

रुजार्थानां भाववचनानामज्वरेः ॥ ५४ ॥

Auch bei Verben in der Bedeutung von रुज्, wenn das Subject ein Nomen abstr. ist, jedoch nicht bei ज्वर् im Causativ.

चौरस्य रुजति रोगः, चौरस्यामयत्यामयः, aber नदी कूलानि रुजति und चौरं ज्वरयति ज्वरः.

आशिषि नाथः ॥ ५५ ॥

Auch bei नाथ् in der Bedeutung „bitten um“.

सर्पिषो नाथते.

जासिनिप्रहणनाटक्राथपिषां हिंसायाम् ॥ ५६ ॥

Desgleichen beim Causativ von जम्, bei हन् mit नि प्र, beim Causativ von नट् und क्रय् und bei पिप्य, wenn eine Leidzufügung gemeint ist.

चौरस्योज्जामयति, नि प्र हन्ति (angeblich auch नि हन्ति und प्र हन्ति und sogar प्र णि हन्ति). उन्नाटयति, क्राथयति und पिनष्टि.

व्यवहपणोः समर्थयोः ॥ ५७ ॥

Auch bei हृ mit व्यव und bei पण् in der ihnen gemeinsamen Bedeutung.

शतस्य व्यव हरति und पणते „er handelt oder spielt um ein Hundert“

दिवस्तदर्थस्य ॥ ५८ ॥

Desgleichen bei दिव् in derselben Bedeutung.

शतस्य दीव्यति „er spielt um ein Hundert“

विभाषोपसर्गे ५९ ॥

Bei द्वि with einer Präposition nicht nothwendig.

शतस्य oder शतं प्रति दीव्यति.

द्वितीया ब्राह्मणे ॥ ६० ॥

Im Brāhmaṇa steht bei द्वि der Accusativ.

गामस्य तदहः सभायां दीव्येयुः Maitr. S. 1. 6. 11.

प्रेथब्रुवोर्हविषो देवतासंप्रदाने ॥ ६१ ॥

Bei इय, इष्यति mit प्र und bei ब्रु steht die Spende im Genetiv, wenn sie einer Gottheit dargebracht wird.

अग्नये ऋगस्य हवियो वषाया मेदसः प्रेष्य und अनु ब्रुहि. Vgl. 8, 2. 91.

चतुर्थ्यर्थे बहुलं छन्दसि ॥ ६२ ॥

Im Veda steht der Genetiv häufig im Sinne des Dativs.

यज्ञेश्च करणे ॥ ६३ ॥

Ebendasselbst bei यज्ञ auch im Sinne des Instrumentals.

घृतेन oder घृतस्य यजते.

कृत्वोऽर्थप्रयोगे काले ऽधिकरणे ॥ ६४ ॥

In Verbindung mit einem Adverb in der Bedeutung von कृत्वम् „mal“ steht die Zeit, innerhalb welcher Etwas geschieht, im Genetiv.

पञ्चकृत्वा ऽहो भुङ्क्ते द्विरहो ऽर्धाते.

कर्तृकर्मणोः कृति ॥ ६५ ॥

In Verbindung mit einem Verbalnomen bezeichnet der Genetiv sowohl den Agens als auch das Object.

भवतः शायिका. पुरां भेत्ता.

उभयप्राप्तौ कर्मणि ॥ ६६ ॥

Wenn Agens und Objectiv zugleich genannt werden, und der Genetiv also beide bezeichnen könnte, bezeichnet er das Object.

आश्चर्या गवां दोहो ऽर्गोपानकेन रोचते स ओदनस्य भोजनं देवदत्तेन

क्तस्य च वर्तमाने ॥ ६७ ॥

Auch in Verbindung mit einem Particp auf त in gegenwärtiger Bedeutung steht der Agens im Genetiv.

राजां मतः. बुद्धः. पृजितः. Ueber das Particp in gegenwärtiger Bedeutung s. 3, 2,

188. Unser Sutra bildet eine Ausnahme zu 2, 3, 69.

2, 3, 1.

अधिकरणवाचिनश्च ॥ ६८ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einem Particip auf त, wenn es den Ort, wo Etwas vorgegangen ist, bezeichnet.

इदमेषामासितम्. Vgl. 3, 4. 76.

न लोकाव्ययनिष्ठाखलर्थतृनाम् ॥ ६९ ॥

In Verbindung mit verschiedenen Participien in activer Bedeutung (न, vgl. 3, 2, 124 fgg.), mit einem auf उक auslautenden Verbalnomen, mit Abso-lutiven (अव्यय), mit den Participien auf त und तवत् (निष्ठा), mit Wörtern wie मुकर und दुष्कर (खलर्थ) und mit einem Nomen ag. auf तृ-तृ steht nicht der Genetiv als Bezeichnung des Agens oder Objects (sondern der Instru-mental im ersten und der Accusativ im andern Falle).

ओदनं पचन्, पचमानः und पेचिवान्. आगामुकं वाराणसीं रत्न आहुः. कटं कृत्वा. देवदत्तेन कृतम्, ओदनं भुक्तवान्. ईषत्करः कटो देवदत्तेन, कर्ता कटान्. Patangali zerlegt लोक in ल, उ und उक. als wenn उ und उक zuerst in ऊक verschmolzen wären, was nicht sehr wahrscheinlich ist, obgleich auch उ (चिकीर्षु u. s. w.) hierher gebort. Ausnahme zu 2, 3, 65.

अकेनोर्भविष्यदाधमर्णयोः ॥ ७० ॥

Auch nicht in Verbindung mit einem Verbalnomen auf अक und इन्, wenn es sich um die Zukunft oder um Schuldigsein handelt.

कटं कारको व्रजति „er geht eine Matte zu verfertigen“. ग्रामं गामी „er ist im Begriff ins Dorf zu gehen“. शतं दायी „er ist Hundert schuldig“.

† 2, 3, 1. कृत्यानां कर्तरि वा ॥ ७१ ॥

In Verbindung mit einem Partic. fut. pass. kann der Genetiv (oder Instru-mental) den Agens bezeichnen.

भवतः oder भवता कटः कर्तव्यः.

तुल्यार्थैरतुलोपमाभ्यां तृतीयान्यतरस्याम् ॥ ७२ ॥

In Verbindung mit Wörtern, die „ähnlich, Aehnlichkeit“ bedeuten, तुला und उपमा ausgenommen, kann der Instrumental oder der Genetiv stehen.

तुल्यो und सदृशो देवदत्तेन oder देवदत्तस्य. aber ननु तुला देवदत्तस्य नास्ति und उपमा कृष्णस्य न विद्यते.

चतुर्थी चाशिष्यायुथमद्रभद्रकुशलसुखार्थहितैः ॥ ७३ ॥

In Verbindung mit आशुष्य u. s. w. kann, wenn ein Wunsch ausgesprochen wird, ausser dem Genetiv auch der Dativ stehen.

आयुष्यं, मद्रं, भद्रं. कुशलं, सुखं, अर्थो und हितं देवदत्तस्य oder देवदत्ताय भूयात्.

॥ इति द्वितीयस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

द्विगुरेकवचनम् ॥ १ ॥

Ein Dvigu steht im Singular.

पञ्चपूली = पञ्च पूलाः समाहृताः. Vgl. 4, 1, 21.

द्वन्द्वश्च प्राणिनृत्यसेनाङ्गानाम् ॥ २ ॥

Desgleichen ein Dvandva, wenn Benennungen für Körpertheile, Musikanten oder Heeresabtheilungen mit einander verbunden werden.

पाणिपादम्, शिरोग्रीवम्; मार्दङ्गिकापाणविकम्, वीणावादकपरिवादकम्; रथिकाश्वारोहम्, रथिकापादातम्.

अनुवादे चरणानाम् ॥ ३ ॥

Auch Namen von Veda-Schulen, wenn eine solche Schule gleich darauf wieder erwähnt wird.

उदगात्कटकालापम् । प्रत्यष्ठात्कटकोथुमम्.

अध्वर्युक्रतुरनपुंसकम् ॥ ४ ॥

Auch von einem Adhvarju vollzogene Opfer, wenn sie nicht Neutra sind.

अर्काश्वमेधम्, सायाह्वातिरात्रम्; dagegen इषुवर्जा „die Feiern Ishu und Vajra“, उन्निद्र-लभिदां und राजसूयवाजयेये.

अध्ययनतो ऽविप्रकृष्टाख्यानाम् ॥ ५ ॥

Auch Bezeichnungen derjenigen, die in Bezug auf ihre Studien einander nahe stehen.

पदकक्रमकम्, क्रमकवार्तिकम्; dagegen याज्ञिकवेयाकरणं.

जातिरप्राणिनाम् ॥ ६ ॥

Auch Genusbegriffe, aber nicht Bezeichnungen lebender Wesen.

आराशस्त्र „Able und Dolch“. धानाशङ्कुलि; dagegen नन्दकपाञ्चजन्या „Krishna's Schwert und Muschel“ und ब्राह्मणक्षत्रियविद्वष्टाः.

विशिष्टलिङ्गो नदी देशो ऽयामाः ॥ ७ ॥

Auch Fluss- und Ortsnamen verschiedenen Geschlechts, jedoch mit Ausnahme von Dorfnamen.

उच्छेरावति, गङ्गाशोणम्; कुरुकुरुक्षेत्रम्, कुरुकुरुजाङ्गलम्; aber गङ्गायमुने, मद्रक्रेकयाः und जाम्बवशालूकिन्यां (zwei Dorfnamen). Man hatte im Sūtra लिङ्गो नदीदेशावयामाः erwartet.

सूद्रजन्तवः ॥ ८ ॥

Auch Namen kleiner Thierchen.

दंशमशकम्, यूकानिजम्.

येषां च विरोधः शाश्वतिकः ॥ ९ ॥

Desgleichen Namen von Thieren, die in beständiger Feindschaft mit einander leben.

मार्जारमूपकम्, श्वसृगालम्, अहिनकुलम्.

शूद्राणामनिरवसितानाम् ॥ १० ॥

Auch Bezeichnungen von Śūdra, die nicht aus der Gemeinschaft gestossen sind.

तन्नायस्कारम्, रजकतन्तुवायम्: dagegen चण्डालमृतापाः.

गवाश्चप्रभृतीनि च ॥ ११ ॥

Hierher gehören auch गवाश्वम् u. s. w.

विभाषा वृक्षमृगतृणधान्यव्यञ्जनपशुशकुन्यश्ववडपूर्वापराधरोत्तराणाम् ॥ १२ ॥

Bei Namen von Bäumen, Thieren des Waldes, Gräsern, Kornarten, Beilagen zu einem Gericht, Hausthieren, Vögeln und in den Verbindungen अश्ववडव, पूर्वापर und अधरोत्तर kann der Singular gebraucht werden.

प्लक्षन्यग्रोधम् oder ०धाः. रूपापतम् oder ०ताः. कुशकाशम् oder ०शाः. व्रीहियवम् oder ०वाः. दधिघृतम् oder ०ते. गोमहिषम् oder ०पाः. तित्तिरिकपिञ्जलम् oder ०लाः. अश्ववडवम् oder ०वौ (vgl. 2, 4, 27), पूर्वापरम् oder ०रे, अधरोत्तरम् oder ०रे.

विप्रतिषिद्धं चानधिकरणवाचि ॥ १३ ॥

Desgleichen bei Wörtern mit entgegengesetzter Bedeutung, wenn sie nicht etwas Concretes bezeichnen.

शीतोष्णम् oder ०ष्णे, सुखदुःखम् oder ०खे, जीवितमरणम् oder ०मो: dagegen शीतोष्णे उदके.

न दधिपयश्चादीनि ॥ १४ ॥

Bei दधिपयसी u. s. w. ist der Singular nicht gestattet.

अधिकरणैतावच्चे च ॥ १५ ॥

Auch nicht bei concreten Begriffen, wenn die Anzahl dabei angegeben wird.

Man sagt zwar दन्तोष्ठम् und मार्दङ्गिकापाणविकम्, aber दश दन्तोष्ठाः und दश मार्दङ्गिकापाणविकाः. Vgl. 2, 4, 2.

विभाषा समीपे ॥ १६ ॥

Wenn die Anzahl annäherungsweise bestimmt wird, kann der Singular gebraucht werden.

उपदशं दन्तोष्ठम् oder उपदशा दन्तोष्ठाः.

स नपुंसकम् ॥ १७ ॥

Ein solcher Dvaṇḍva im Singular ist ein Neutrum.

अव्ययीभावश्च ॥ १८ ॥

Desgleichen ein Avjajibhāva.

तत्पुरुषो ऽनञ्कर्मधारयः ॥ १९ ॥

2, 4, 19.

Desgleichen die nun folgenden Tatpurusha, wenn sie nicht die Negation vor sich haben und nicht Karmadhāraja sind.

संज्ञायां कन्थोशीनरेषु ॥ २० ॥

Ein auf कन्था auslautender, wenn er der Name einer im Lande der Uginara gelegenen Stadt ist.

संज्ञिककन्थम् und आह्वरकन्थम्, aber दाक्षिकन्था (weil nicht उशीनरेषु) und वीरकन्था (weil dieses kein Nomen pr. ist). Ueber den Accent dieser Wörter s. 6, 2, 124.

उपज्ञोपक्रमं तदाद्याचिख्यासायाम् ॥ २१ ॥

Ein auf उपज्ञा und उपक्रम auslautender, wenn man den Ausgangspunkt eines ersonnenen oder eingeführten Werkes ausdrücken will.

पाणिन्युपज्ञमकालकं व्याकरणम् „die die Definition der Tageszeit übergehende Grammatik ist ein von Paṇini ersonnenes Werk“, आद्योपक्रमं प्रासादः „der Palast ist eine Erfindung reicher Leute“, नन्दोपक्रमाणि मानानि „Maasse und Gewichte sind eine Erfindung der Nanda“. Ueber den Accent solcher Wörter s. 6, 2, 14, wo übrigens पाणिन्योपज्ञम् geschrieben wird.

छाया बाहुल्ये ॥ २२ ॥

Ein auf छाया auslautender, wenn jenes „Menge“ bedeutet

शलभच्छायम्, इतुच्छायम्. Zum Accent dieser Wörter s. 6, 2, 14.

सभा राजामनुषपूर्वा ॥ २३ ॥

Ein auf सभा auslautender, wenn ein Wort in der Bedeutung „Fürst“ oder „Unhold“ vorangeht.

इनसभम्, ईश्वरसभम्; रत्नःसभम् पिशाचसभम्.

अशाला च ॥ २४ ॥

Auch wenn सभा nicht die Bedeutung „Haus“ hat.

स्त्रीसभम् und दासीसभम्. weil सभा = संघात ist; aber अनाथसभा = अनाथकुटी.

विभाषा सेनासुराछायाशालानिशानाम् ॥ २५ ॥

† 2, 4, 19.

Ein auf सेना u. s. w. auslautender Tatpurusha kann ein Neutrum sein.

ब्राह्मणसेना oder ऽनम्, यवसुरा oder ऽरम्, कुड्यच्छाया oder ऽयम्. गोशाला oder ऽलम्. श्वनिशा oder ऽशम्. Zum Accent der Wörter auf ऽछाय n. s. 6, 2, 14, zu dem der Wörter auf शाल n. 6, 2, 123.

परवलिङ्गं द्वन्द्वतत्पुरुषयोः ॥ २६ ॥

Als allgemeine Regel gilt, dass das Geschlecht im Dvaṁdva und Tatpuruṣha sich nach dem letzten Worte richtet.

पूर्ववदश्ववडवौ ॥ २७ ॥

In अश्ववडवौ richtet es sich nach dem ersten Worte.

हेमन्तशिशिरावहोरात्रे च च्छन्दसि ॥ २८ ॥

Desgleichen im Veda in हेमन्तशिशिरा und अहोरात्रे.

रात्राद्वाहाः पुंसि ॥ २९ ॥

रात्र, अह्ण und अह sind am Ende eines Tatpuruṣha männlichen Geschlechts.

द्विरात्रः, त्रिरात्रः; पूर्वोच्छ्रान्तिः, अपराच्छ्रान्तिः; मध्याह्नः; द्युहः, च्यहः.

अपथं नपुंसकम् ॥ ३० ॥

अपथ ist ein Neutrum.

अर्धर्चाः पुंसि च ॥ ३१ ॥

अर्धर्च u. s. w. sind auch männlichen Geschlechts.

अर्धर्चम् und अर्धर्चः u. s. w.

इदमो ऽन्वादेशे ऽशनुदात्तसृतीयादौ ॥ ३२ ॥

Für das Pronomen इदम् wird, wenn es auf etwas Vorangehendes hinweist (d. i. Pronomen substantivum der dritten Person ist), im Instrumental und in den folgenden Casus tonloses अ substituiert.

Dieses Sūtra bestimmt nur den Unterschied in der Betonung des sonst in der Form gleichlautenden Pronomens. Die Casusendungen भ्याम् u. s. w. sind von Haus aus unbetont und bleiben es hier trotz 6. 1, 171, da die dort gegebene Regel wohl इदम्, aber nicht das dafür hier substituierte अ berührt. Beispiele: आभ्यां (6, 1, 171) कृत्वाभ्यां रात्रिरधोता । अथो आभ्यामहरप्यधीतम् ॥ अस्मै कृत्वाय कम्बलं देहि । अथो अस्मै प्राकटमपि देहि ॥ अस्मै च्छात्रस्य शोभनं शीलम् । अथो अस्य प्रभूतं स्वम् ॥ Vgl. 2, 4, 34.

एतदस्वतसोस्वतसौ चानुदात्तौ ॥ ३३ ॥

Auch für das Pronomen एतद् wird, wenn es auf etwas Vorangehendes hinweist, vor den Suffixen त्र und तम् tonloses अ substituiert, und in diesem Falle sind auch die beiden Suffixe tonlos.

एतस्मिन्ग्रामे मुखं वसामः । अथो अत्र युक्ता अधीमहे ॥ एतस्माच्छात्राच्छन्दो ऽधीष्व । अथो अतो व्याकरणमप्यधीष्ट ॥

द्वितीयाटौस्वेनः ॥ ३४ ॥

Im Accusativ aller Zahlen, im Instrumental Sg. (टा) und im Gen. und Loc. Du. (ओस्) wird für इदम् und एतद्, wenn sie auf etwas Vorangehtes hinweisen, unbetontes एन substituiert.

इमं oder एतं क्तात् कन्दो ऽध्यापय । अथो एनं व्याकरणमप्यध्यापय ॥ Ebenso entspricht einem अनेन oder एतेन च्छात्रेण im Nachsatz एनेन, einem अनयोश्च oder एतयोश्चात्रयोः — एनयोः u. s. w.

आर्धधातुके ॥ ३५ ॥

2, 4, 35.

In den folgenden Sūtra ist „vor einem ârdhadhâtuka-Suffix“ hinzuzudenken.

So heisst jedes Suffix (mit Ausnahme derer mit stummem ञ्), welches unmittelbar (ein Augment kommt dabei nicht in Betracht) an eine Verbalwurzel in weiterem Sinne (vgl. 3, 1, 32) angefügt wird.

अदो जग्धिर्ल्यप्ति किति ॥ ३६ ॥

Für अद् wird जग्ध substituiert vor dem Absolutivsuffix -त्य (ल्यप्) und vor einem mit त् anlautenden Suffix, das ein stummes क् hat.

प्रजग्ध्य, जग्ध mit क्त, जग्धवत् mit क्तवत्.

लुङ्सनोर्घसू ॥ ३७ ॥

Im Aorist und im Desiderativ wird dafür घस् substituiert.

अघसत्, जिघत्सति.

घजपोश्च ॥ ३८ ॥

Auch vor +अ and अ.

घासेः und प्रघसेः; Accent nach 6, 1, 159 und 6, 2, 144.

बहुलं छन्दसि ॥ ३९ ॥

Im Veda auch sonst häufig.

घस्तां नूनम्, सग्धिश्च मे (VS. 18. 9).

लिङ्न्यतरस्याम् ॥ ४० ॥

Im Perfect kann घस् substituiert werden.

जघास oder आद.

वेजो वयिः ॥ ४१ ॥

Für वे „weben“ kann im Perfect वय substituiert werden.

वर्वो oder उवाय.

हनो वध लिङि ॥ ४२ ॥

Für हन् wird im Precativ वध् substituiert.

वध्यात्, वध्यास्ताम्, वध्यासुः. 2, 4, 35 kennzeichnet लिङ् als Precativ.

2, 4, 35.

लुङि च ॥ ४३ ॥

Desgleichen im Aorist.

अवधीत्, अवधिष्टाम्, अवधिषुः.

आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम् ॥ ४४ ॥

Im Medium nicht nothwendig.

आवधिष्ट oder आहृत.

इणो गा लुङि ॥ ४५ ॥

Für इ wird im Aorist गा substituiert.

अगात्, अगाताम्, अगुः.

णौ गमिरबोधने ॥ ४६ ॥

Im Causativ गम्, aber nicht in der Bedeutung „zu wissen thun“.

गमयति, aber प्रत्यापयति.

सनि च ॥ ४७ ॥

Auch im Desiderativ.

जिगमिषति, aber अर्थान्तरतोषिषति.

इङश्च ॥ ४८ ॥

Auch für das mediale इ wird im Desiderativ गम् substituiert.

अधि जिगांसते.

गाङ् लिटि ॥ ४९ ॥

Im Perfectum wird dafür mediales गा substituiert.

अधि जगे.

विभाषा लुङ्लुङोः ॥ ५० ॥

Im Aorist und Conditionalis nach Belieben.

अर्थ्यष्ट oder अर्थ्यगोष्ट, अर्थ्य्यत oder अर्थ्यगीयत.

णौ च संश्चङोः ॥ ५१ ॥

Ebenso im Desiderativ des Causativs und im Aorist des Causativs.

अध्यापिष्यति oder अधि जिगापयिषति, अध्यापिषत् oder अध्यगीषत्.

अस्तेर्भूः ॥ ५२ ॥

Für अस्, अस्ति wird vor einem ârdhadhâtuka भू substituiert.

भवितु, भवितुम्, भवितव्य.

ब्रुवो वचिः ॥ ५३ ॥

Für ब्रू wird वच् substituiert.

वक्तु, वक्तुम्, वक्तव्य.

चक्षिडः ख्याञ् ॥ ५४ ॥

ख्या für चक्ष्.

आख्यातृ. आख्यातुम्. आख्यातव्य.

वा लिटि ॥ ५५ ॥

Im Perfect nicht nothwendig.

आ चक्षते oder आ चक्ष्यां.

अजेर्व्यघ्नपोः ॥ ५६ ॥

Für अज् wird vor einem ārdhahâtuka, mit Ausnahme von ±अ und अ, वि substituiert.

प्रवायक, प्रवायणीय; aber समार्ज, उदार्ज und समर्ज, उदर्ज. Zum Accent vgl. 6, 2, 144.

† 2, 4, 35.

वा यौ ॥ ५७ ॥

Vor अन् nicht nothwendig.

प्राजनो oder प्रवयणो दण्डः, प्राजनम् oder प्रवयणम् नय.

एयस्त्रियाषजितो यूनि लुगणिजोः ॥ ५८ ॥

Nach einem Geschlechtsnamen auf ±_य, nach einem solchen vom Namen eines Fürsten oder Ṛshi, so wie nach einem mit einem ein stummes ज् enthaltenden Suffix gebildeten, werden die bei der Bildung des Juvan genannten Geschlechtsnamens sonst angewendeten Suffixe ±_अ und ±_इ abgeworfen.

So bezeichnen z. B. कौरव्य (nach 4, 1, 151), श्रवाफल्क (nach 4, 1, 114), वासिष्ठ (nach 4, 1, 114) und तैकायनि (nach 4, 1, 154) sowohl den Vater als auch den Sohn. Vgl. 4, 1, 163 fgg.

पैलादिभ्यश्च ॥ ५९ ॥

Desgleichen nach पैल u. s. w.

पैल heisst sowohl der Vater als auch der Sohn.

इजः प्राचाम् ॥ ६० ॥

Auch nach einem Geschlechtsnamen auf ±_इ, wenn von einem Geschlecht der östlichen Völker die Rede ist.

प्राचागारि heisst sowohl der Vater als auch der Sohn.

न तौल्वलिभ्यः ॥ ६१ ॥

Aber nicht nach तौल्वलि u. s. w.

तौल्वलि und तौल्वलायन nach 4, 1, 101.

तद्राजस्य बहुषु तेनैवास्त्रियाम् ॥ ६२ ॥

Auch das den Fürsten (nicht aber die Fürstin) eines Volkes bezeichnende Suffix wird im Plural abgeworfen, wenn wirklich eine Pluralität von Fürsten gemeint ist.

वाङ्गः ist nach 4, 1, 170 (vgl. 174) „ein Fürst der Vaṅga“, **वङ्गाः** heissen „die Fürsten dieses Volkes“; dagegen ist der Plural zu **वाङ्गी** „eine Fürstin der Vaṅga“ **वाङ्गाः**. Auch heisst es **प्रियवाङ्गाः** „die einen Fürsten der Vaṅga lieb haben“. weil hier der Plural keine Pluralität von Fürsten involvirt.

यस्कादिभ्यो गोत्रे ॥ ६३ ॥

Nach **यस्क** u. s. w. wird zur Bezeichnung des Geschlechts im Plural das den Geschlechtsnamen bildende Suffix abgeworfen, nicht aber im Femininum.

Von **यस्क** lautet der Geschlechtsname nach 4, 1, 112 **यास्कः** und der Plural nach unserm Sūtra **यस्काः**. Dagegen sagt man **यास्क्यः** und **प्रिययास्काः** Adj.

यजजोश्च ॥ ६४ ॥

Auch die Geschlechtsnamen bildenden Suffixe **य** und **अ** fallen im Plural ab.

गार्ग्यः und **गर्गाः**, **वैदः** und **विदाः**.

अत्रिभृगुकुत्सवसिष्ठगोतमाङ्गिरोभ्यश्च ॥ ६५ ॥

Auch nach **अत्रि** u. s. w.

आत्रेयः nach 4, 1, 122, Pl. **अत्रयः**; **भार्गवः**, **क्रौत्सः**, **वासिष्ठः**, **गोतमः** und **आङ्गिरसः** nach 4, 1, 114, Pl. **भगवः**, **कुत्साः**, **वसिष्ठाः**, **गोतमाः** und **अङ्गिरसः**.

बह्वच इजः प्राच्यभरतेषु ॥ ६६ ॥

Auch das patronymische **यज** fällt im Plural ab, wenn der Geschlechtsname mehr als zweisilbig ist, und wenn das Geschlecht zu den östlichen Völkern oder zu den Bharata gehört.

पाचागारिः und **पचागाराः**, **योधिष्ठिरः** und **युधिष्ठिराः**, **आर्जुनिः** und **अर्जुनाः**.

न गोपवनादिभ्यः ॥ ६७ ॥

Nach **गोपवन** u. s. w. fällt das patronymische Suffix im Plural nicht ab.

गोपवनः nach 4, 1, 104, Pl. **गोपवनाः**. Ausnahme zu 2, 4, 64.

तिककितवादिभ्यो द्वंड्वे ॥ ६८ ॥

Nach **तिककितव** u. s. w. fällt das patronymische Suffix im Plural eines **Dvañ.dva** ab.

Die Geschlechtsnamen von **तिक** und **कितव** sind nach 4, 1, 154 **तेकायनि** und **कैतवायनि**, die Nachkommen von **तिक** und **कितव** heissen aber **तिककितवाः**.

उपकादिभ्यो ऽन्यतरस्यामद्वे ॥ ६९ ॥

Nach उपक u. s. w. kann das patronymische Suffix im Plural abfallen, wenn die Namen nicht zu einem Dvandva verbunden werden.

Die Geschlechtsnamen von उपक und लमक sind nach 4, 1, 99 औपकायनः und लामकायनः, der Plural lautet औपकायनाः oder उपकाः, लामकायनाः oder लमकाः. Dagegen bezeichnet man die Nachkommen Upaka's und Lamaka's durch उपकलमकाः.

आगस्त्यकौण्डिन्ययोरगस्तिकुण्डिनच् ॥ ७० ॥

Das patronymische Suffix in आगस्त्य und कौण्डिन्य fällt im Plural ab und für die primitiven Namen werden अगस्ति und कुण्डिनं substituiert.

अगस्त्यः, कुण्डिनौः. Der Singular soll कुण्डिनं betont sein.

मुपो धातुप्रातिपदिकयोः ॥ ७१ ॥

Eine Casusendung wird abgeworfen, wenn ein Wort in einen Verbal- oder Nominalstamm umgewandelt wird.

Der Verbalstamm पुत्रीय wird auf die Weise gewonnen, dass man die Casusendung von पुत्रम् vor ईय abwirft; पुत्रीयति ist nämlich nach 3, 1, 8 आत्मनः पुत्रमिच्छति. राज्ञः पुरुषः ist als Compositum nach 1, 2, 46 ein Nominalstamm, und als solcher verliert es nach unserm Sūtra die Casusendungen.

अदिप्रभृतिभ्यः शप् ॥ ७२ ॥

Nach den mit अद् beginnenden Wurzeln der zweiten Klasse wird das Präsensstämme bildende अ abgeworfen.

Nach 3, 1, 68 erhalten alle Wurzeln zur Bildung des Präsensstammes das Suffix अ; die Bildung aller übrigen Präsensstämme erfolgt durch Substitution eines anderen Präsenscharakters.

बहुलं छन्दसि ॥ ७३ ॥

Im Veda findet in dieser Beziehung ein Schwanken statt.

हनति statt हन्ति, शयते statt शेते, त्राध्वम् statt त्रायध्वम्.

यङो ऽचि च ॥ ७४ ॥

Das य des Intensivs fällt auch vor dem krt-Suffix अ (अच्) ab.

लोलुच, पोपुच. Vgl. 1, 1, 4.

जुहोत्यादिभ्यः श्रुः ॥ ७५ ॥

Nach den mit हु beginnenden Wurzeln der dritten Klasse wird das Präsensstämme bildende अ abgeworfen, und die Wurzel redupliciert.

Vgl. das bei 2, 4, 72 Bemerkte und 6, 1, 10 in Bezug auf die Reduplication.

बहुलं छन्दसि ॥ ७६ ॥

Im Veda findet in dieser Beziehung ein Schwanken statt.

दाति, धाति; विवष्टि, विवक्ति.

गातिस्थाघुपाभूयः सिचः परस्मैपदेषु ॥ ७७ ॥

Nach गा „gehen“, nach स्था, nach den verschiedenen Wurzeln दा und धा (घु), nach पा und भू fällt das स des Aorists im Activ ab.

अगात्, अस्थात्, अदात्, अधात्, अपात्, अभूत्.

विभाषा घ्राधेट्शाछासः ॥ ७८ ॥

Nach घ्रा, घे, शा, छा und सा nicht nothwendig.

अघ्रात् oder अघ्रासीत्, अधात् oder अधासीत्, अशात् oder अशासीत्, अछात् oder अछासीत्, असात् oder असासीत्.

तनादिभ्यस्तथासोः ॥ ७९ ॥

Desgleichen nach तन् u. s. w. vor den Medialendungen त und थास्.

अतत oder अतनिष्ट, अतथाः oder अतनिष्ठाः.

मन्त्रे घसहरनश्वृदहाडृजृकृगमिजनिभ्यो लेः ॥ ८० ॥

In einem Mantra fällt nach घस्, ह्वर् (ह्वृ), नश्, वृ, दहृ, nach einer auf आ auslautenden Wurzel, nach वृज्, कृ, गम् und जन् der Charakter des Aorists (लि) ab.

अक्षत्रमीमदन्त (RV. 1, 82. 2) पितरः. मा ह्वर्मित्रस्य त्वम्, प्र ण्डमर्त्यस्य (RV. 1, 18, 3; wird प्रणक् im Padap. geschrieben), सुरुचो वेन आवः (VS. 13, 3), मा न आ धक् (RV. 6, 61. 14), आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् (RV. 1. 115, 1). मा नो अस्मिन्महाधने परा वर्क (RV. 8, 75, 12), अक्रन्कर्म कर्मकृतः (VS. 3, 47), अगमन्, अजत वा अस्य दन्ताः (Art. Br. [1] 7. 14, 5). Nach einer Mittheilung Kielhorn's liest nur eine Hdschr. des Mahabhashja नश्, die übrigen णश्, wie Paṇini sonst nie schreibt. Statt वृज् wird auch वृक् und वृच् gelesen.

आमः ॥ ८१ ॥

Nach आम् fallen die Personalendungen des Perfects (लि) ab.

Nach 3, 1. 35 wird in bestimmten Fällen vor den Personalendungen des Perfects आम् an die Wurzel gefügt; diese Endungen fallen nach unserm Sutra ab, und nach 3, 1, 40 wird statt ihrer das Perfect von कृ angefügt. Auf diese Weise wird ईक्षां चक्रे u. s. w. erklärt.

अव्ययादाप्सुपः ॥ ८२ ॥

Nach einem Indeclinabile werden die Femininendung आ und die Casus-suffixe abgeworfen.

Da auch die Indeclinabilia nach 1, 2, 45. 46 Nominalstämme sind. konnte man versucht sein sie zu moviren und zu decliniren.

नाब्ययीभावादतो ऽम् त्वपञ्चम्याः ॥ ८३ ॥

Nach einem auf अ auslautenden Avjajibhâva wird die Casusendung nicht abgeworfen, sondern statt ihrer, wenn es nicht die des Ablativs ist, अम् substituiert.

उपकुम्भम्, aber उपकुम्भात् und अधिस्त्रि.

तृतीयासप्तम्योर्बहुलम् ॥ ८४ ॥

Dieses अम् kann auch an die Stelle der Endungen des Instrumentals und Locativs treten.

उपकुम्भं oder उपकुम्भेन कृतम्, उपकुम्भं oder उपकुम्भे नि धेहि.

लुटः प्रथमस्य डारौस्सः ॥ ८५ ॥

Für die Endungen der ersten (unserer dritten) Person werden im periphrastischen Futurum आ, रौ und रस् substituiert.

Nach 3. 1, 33 wird vor den Personalendungen dieses Tempus das Suffix तास् an die Wurzel gefügt. Der Stamm dieses Tempus lautet also कर्ताम् von कृ. Da das Substitut डा ein stummes ड् hat, fällt nach 6, 4, 143 davor die Silbe आस् ab; vor रौ und रस् fällt das स् nach 7, 4, 51 ab.

॥ इति द्वितीयस्याध्यायस्य चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

प्रत्ययः ॥ १ ॥

3, 1, 1.

Was jetzt folgt, heisst Pratjaja (Suffix).

परश्च ॥ २ ॥

3, 1, 2.

Und wird nachgesetzt.

आद्युदात्तश्च ॥ ३ ॥

3, 1, 3.

Und hat den Acut auf der ersten Silbe.

Die stummen Laute क् (in einem taddhita), च्, ज्, त्, न्, प् (s. das folgende Sūtra). र् und ल् eines Suffixes gebieten den Accent auf eine andere Silbe des Suffixes oder Stammes zu verlegen. Vgl. auch 6, 1, 162.

अनुदात्तौ सुप्पितौ ॥ ४ ॥

Unbetont sind die Casusendungen und die Suffixe mit stummen प्.

6, 1, 166 fgg. werden die Fälle angegeben, wann eine Casusendung betont ist.

गुप्तिज्किञ्चः सन् ॥ ५ ॥

An गुप्, तिज् und किज् wird (stets) das Desiderativsuffix ल्-स gefügt.

जुगुप्सते. तितित्तते. चिकित्सति

3, 1, 1. 2. 3.

मान्बधदानशान्भ्यो दीर्घश्चाभ्यासस्य ॥ ६ ॥

Desgleichen an मान्, बध्, दान् und शान्, wobei für den Vocal der Reduplication eine Länge substituiert wird.

मीमांसते, बीभत्सते, दीदांसते. शीशांसते.

धातोः कर्मणः समानकर्तृकादिच्छायां वा ॥ ७ ॥

Soll ein Wunsch ausgedrückt werden, so kann an eine Wurzel, wenn das Subject des Wünschens zugleich das Subject des als Object des Wunsches gedachten Verbalbegriffes ist, das Desiderativ-Suffix —स gefügt werden.

कर्तुमिच्छति oder चिकीर्षति.

सुप् आत्मनः क्यच् ॥ ८ ॥

An einen Accusativ kann das Denominativsuffix —य (Act.) treten, wenn man das durch das Nomen Bezeichnete für sich wünscht.

आत्मनः पुत्रमिच्छति = पुत्रीयति. Nach 2. 4. 71 wird die Endung des Accusativs abgeworfen und nach 7. 4. 33 wird ई für अ substituiert.

काम्यच्च ॥ ९ ॥

Desgleichen das Denominativsuffix काम्यं (Act.).

आत्मनः पुत्रमिच्छति = पुत्रकाम्यति.

उपमानादाचारे ॥ १० ॥

Das 3, 1, 8 erwähnte य kann an einen Accusativ auch in der Bedeutung „wie Jemand oder Etwas behandeln“ antreten.

पुत्रमिवा चरति oder पुत्रीयति छात्रम्, प्रावारमिवा चरति oder प्रावारीयति कम्बलम्.

कर्तुः क्यङ् सलोपश्च ॥ ११ ॥

In der Bedeutung „verfahren wie Jemand oder Etwas“ kann य (Med.) an den Nominativ treten, wobei ein auslautendes स abfällt.

श्येन इवा चरति oder श्येनायते काकः, पुष्करमिवा चरति oder पुष्करायते कुमुदम्, अप्सरायते. Zur Länge आ s. 7, 4. 25.

भृशादिभ्यो भुव्यच्वेर्लोपश्च हलः ॥ १२ ॥

An भृश u. s. w. wird dasselbe Suffix in der Bedeutung „dieses werden“, gefügt, wenn jene Wörter nicht die adverbiale Form auf ई annehmen; ein auslautender Consonant fällt vor य aus.

अभृशो भृशो भवति = भृशायते. aber भृशी भवति.

लोहितादिडाञ्भ्यः क्यष् ॥ १३ ॥

An लोहित u. s. w. und an schallnachahmende Wörter auf आ wird in derselben Bedeutung य (Act. Med. nach 1, 3, 90) angefügt.

लोहितायति oder षते, षट्पटायति oder षते. Zur Länge आ s. 7, 4. 25.

कष्टाय क्रमणे ॥ १४ ॥

An कष्ट wird य (Med.) angefügt in der Bedeutung „daran gehen“.

कष्टायते = कष्टाय क्रमणे क्रामति.

कर्मणो रोमन्यतपोभ्यां वर्तिचरोः ॥ १५ ॥

Ein solches य (Med.) wird auch an रोमन्य in der Bedeutung „dieses von Statten gehen lassen“ und an तपस् in der Bedeutung „dieses üben“ angefügt.

रोमन्यायते = रोमन्यं वर्तयति „kaut wieder“, तपस्यति (hier nicht Med.) = तपश्चरति „übt Kasteiung“.

बाष्पोष्मभ्यामुद्धमने ॥ १६ ॥

An बाष्प und ऊष्मन् in der Bedeutung „aus sich entlassen“.

बाष्पायते = बाष्पमुद्धमति, eben so ऊष्मायते.

शब्दवैरकलहाभ्रकण्वमेघेभ्यः करणे ॥ १७ ॥

An शब्द u. s. w. in der Bedeutung „dieses bewirken, vollbringen“.

शब्दायते, वैरायते, कलहायते, अभ्रायते, कण्वायते, मेघायते.

मुखादिभ्यः कर्तृवेदनायाम् ॥ १८ ॥

An मुख u. s. w. in der Bedeutung „dieses empfinden“.

मुखायते = मुखं वेदयते.

नमोवरिवश्चित्रङः क्यच् ॥ १९ ॥

In der 3, 1, 17 angegebenen Bedeutung tritt ँय (Act.) an नमस् und वरिवस्, und ँय (Med., was das इ in चित्रङ् besagt) an चित्र.

नमस्यति देवान्, वरिवस्यति गुरुन्, चित्रायते (s. 3, 1, 8).

पुच्छभाण्डचीवराणिङ् ॥ २० ॥

An पुच्छ, भाण्ड und चीवर wird das Suffix ँङ् mit medialen Personalendungen angefügt.

उत्पुच्छयते, परि पुच्छयते; सं भाण्डयते, सं चीवरयते. Vgl. zu 3, 1, 25.

मुण्डमिश्रश्चक्ष्णलवणव्रतवस्त्रहलकलकृततूस्तेभ्यो णिच् ॥ २१ ॥

An मुण्ड u. s. w. dasselbe Suffix mit den Personalendungen des Actives.

मुण्डयति, मिश्रयति, श्चक्ष्णायति, लवणायति, व्रतयति, सं वस्त्रयति, हलयति, कलयति, कृतयति वि तूस्तयति. Vgl. zu 3, 1, 25.

3. 1, 1. 2. 3.

धातोरेकाचो हलादेः क्रियासमभिहारे यङ् ॥ २२ ॥

An eine einsilbige consonantisch anlautende Wurzel wird, um die Wiederholung einer Handlung auszudrücken, das Suffix $_{-य}$ mit medialen Personalendungen angefügt.

पापच्यते, जाज्वल्यते.

नित्यं कौटिल्ये गतौ ॥ २३ ॥

Nach Wurzeln in der Bedeutung „gehen, sich bewegen“ drückt dieses Suffix stets die Gewundenheit des Ganges aus.

चङ्क्रम्यते = कुटिलं गच्छति, eben so दन्दम्यते.

लुपसदचरजपजभदहदशगृभ्यो भावगर्हायाम् ॥ २४ ॥

An लुप् u. s. w. gefügt drückt dieses Suffix eine Tadelhaftigkeit des Verbalbegriffes aus.

लोलुप्यते = गर्हितं लुम्पति, eben so सासद्यते. चञ्चूर्यते, जञ्जप्यते, जञ्जभ्यते, दन्दह्यते. दन्दश्यते, नि जेगिल्यते.

सत्यापपाशरूपवीणातूलश्लोकसेनालोमत्वचवर्मवर्णचूर्णचुरादिभ्यो णिच् ॥ २५ ॥

An सत्याप u. s. w. und an die mit चूर् beginnenden Wurzeln der zehnten Classe wird $_{-±इ}$ angefügt.

सत्यापयति, वि पाशयति. रूपयति. उप वीणयति. अनु तूलयति. उप श्लोकयति. अभि पेशयति. अनु लोमयति. त्वचयति. सं वर्मयति. वर्णयति. अव चूर्णयति, चोरयति u. s. w. Vor diesem इ verliert, was Pāṇini zu sagen vergessen hat, ein Nominalstamm seinen letzten Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten: सत्याप und लोमन् + $_{-±इ}$ ergeben सत्यापि und लोमि. Damit dieses nicht auch bei त्वच् vorgenommen werde, sagt Pāṇini statt dessen त्वच्. An das Suffix इ tritt das Präsensstamme bildende अ (शप्), vor welchem Guna für इ substituiert wird. Die Stämme, an welche die Personalendungen treten, sind demnach सत्यापय und लोमय. Die Wurzeln der zehnten Classe steigern vor $_{-±इ}$ den Wurzelvocal: aus चूर् wird चोरि, und aus diesem mit dem oben erwähnten अ (शप्) der Präsensstamm चोरय.

हेतुमति च ॥ २६ ॥

Dasselbe $_{-±इ}$ tritt auch an Verbalwurzeln, wenn bezeichnet werden soll, dass die durch die Wurzel ausgedrückte Thätigkeit durch einen Anderen veranlasst wird (d. i. bildet Causativa).

कारयति = कुर्वन्तं प्रेरयति. Vgl. 1, 4, 55.

3, 1, 1. 2. 3.

कण्डादिभ्यो यक् ॥ २७ ॥An कण्ड् u. s. w. wird —य gefügt.

कण्डूयति, कण्डूयते u. s. w. Vgl. zu 3, 1, 32.

गुप्धूपविच्छिपणिपनिभ्य आयः ॥ २८ ॥

An गुप्, धूप्, विक्, पण् und पन् wird आय gefügt.

गोपार्यति, धूपार्यति, विच्छार्यति, पणार्यति und पनार्यति. Accent nach 6, 1, 162, nicht nach 3, 1, 3. Vgl. zu 3, 1, 32.

ऋतेरीयङ् ॥ २९ ॥An ऋत् tritt das Suffix —ईय mit medialen Personalendungen.

ऋतीयते. Vgl. zu 3, 1, 32.

कमेर्णिङ् ॥ ३० ॥An कम् das Suffix —इ mit medialen Personalendungen.

कामयते. Vgl. zu 3, 1, 32.

आयादय आर्धधातुके वा ॥ ३१ ॥Die eben genannten Suffixe आय, ईय und —इ brauchen vor einem ârdhadhâtuka genannten Suffixe nicht angefügt zu werden.

गोप्नु oder गोपायित्, अर्तित् oder ऋर्तायित्, कमित् oder कामयित्.

सनाद्यन्ता धातवः ॥ ३२ ॥Die auf —स u. s. w. (3, 1, 5 fgg.) auslautenden Verbalstämme heissen (gleichfalls) Dhātu (Verbalwurzeln).

Von diesen Wurzeln oder Verbalstämmen wird der Präsensstamm nach 3, 1, 68 durch Anfügung von अ (अप्) gebildet. Für das अ eines Verbalstammes und für das अ des Präsenscharakters wird nach 6, 1, 97 letzteres allein substituiert. Da der Verbalstamm (mit Ausnahme des Desiderativs) auf अ auslautet, so erhält nach 8, 2, 5 auch das अ des Präsenscharakters den Acut. Vor einem consonantisch anlautenden ardhadhatuka fällt das अ des Verbalstammes nach 6. 4. 48 einfach ab.

स्यतासी लृटुः ॥ ३३ ॥

Vor den Personalendungen des ersten Futurums und des Conditionalis wird स्य, vor denen des periphr. Futurums तास् an die Wurzel gefügt.

करिष्यति, अकरिष्यत्, कर्ता. Zu der letzten Form vgl. die Erklärung zu 2, 4, 85.

सिञ्जहलं लेटि ॥ ३४ ॥

Vor den Personalendungen des Conjunctivs wird häufig स् an die Wurzel gefügt.

जोषिषत्, तारिषत्, मन्दिषत्, aber auch पताति und च्यावयाति.

3, 1. 1. 2. 3.

कास्प्रत्ययादाममन्त्रे लिटि ॥ ३५ ॥

An die Wurzel कास् und an die durch Anfügung eines Suffixes erweiterten Verbalwurzeln (s. 3, 1, 32) wird im Perfect आम् an die Wurzel gefügt, aber nicht in einem Mantra.

कासां चक्रे, लोलूयां चक्रे, aber नोनाव RV. 1, 79. 2. Vgl. 2, 4. 81. 3. 1. 40.

इजादेश्च गुरुमतो ऽनृच्छः ॥ ३६ ॥

Auch an eine auf einen andern Vocal als अ oder आ anlautende Wurzel, wenn dieser Vocal prosodisch lang ist, jedoch nicht an ऋक्.

ईहां चक्रे, ऊहां चक्रे, एहां चक्रे, aber आनर्द्ध.

दयायासश्च ॥ ३७ ॥

Desgleichen an दय्, अय् und आम्.

दयां चक्रे, पलायां चक्रे und आसां चक्रे

उषविदजागृभ्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ३८ ॥

An उप्, विद् und जाग् nach Belieben.

ओषां चकार oder उवोष. विदां चकार oder विवेद, जागरां चकार oder जजागार.

भीहीभृह्वां श्रुवच्च ॥ ३९ ॥

Desgleichen an भी, ही, भृ und हु, aber mit Reduplication der Wurzel wie im Präsens dieser Wurzeln der dritten Classe.

विभयां चकार oder विभाय, जिह्वां चकार oder जिह्वाय. विभरां चकार oder बभार, जुह्वां चकार oder जुहाय.

कृञ् चानु प्र युज्यते लिटि ॥ ४० ॥

An dieses आम् wird कृ im Perfect hinzugefügt. Vgl. 1, 3, 63. 2, 4, 81.

विदां कुर्वन्वित्यन्यतरस्याम् ॥ ४१ ॥

Es kann auch विदां कुर्वन्तु (neben विदन्तु) gebildet werden.

अभ्युत्सादयां प्र जनयां चिकयां रमयामकः पावयां क्रियाद्विदामक्रन्निति छन्दसि ॥ ४२ ॥

Im Veda werden अभ्युत्सादयाम्, प्र जनयाम्, चिकयाम् und रमयाम् mit अक्रः, पावयां mit क्रियात् und विदाम् mit अक्रन् verbunden.

च्लि लुङि ॥ ४३ ॥

Vor den Personalendungen des Aorists wird च्लि angefügt.

च्लि ist der gemeinsame Name für alle Suffixe des Aorists, die nach den nachfolgenden Sūtra dafür substituirt werden. Ein Bedürfniss diese verschiedenen Substitute zusammenzufassen lag, wie es scheint, nur für 2, 4, 80 vor.

च्लेः सिच् ॥ ४४ ॥

Für dieses च्लि wird स् substituiert.

अकार्षोत्. अहर्षोत्.

शल इगुपधादनिटः कसः ॥ ४५ ॥

Nach einer auf einen Sibilanten oder ह् auslautenden Wurzel mit einem anderen Wurzelvocal als अ oder आ wird, wenn der Charakter des Aorists nicht das Augment (Bindevocal) इ erhält, --स substituiert.

अधुवत् von दुह्, अलिचत् von लिह्; dagegen अक्रोषोत् und अमोषोत्. Vgl. 7, 2, 4. 8, 2, 28.

श्चिष आलिङ्गने ॥ ४६ ॥

Nach श्लिप् (nur) in der Bedeutung „umarmen“.

आश्लिचत्कन्याम्, aber nach 3, 1, 55 समाश्लिपज्जतु काष्ठम्.

न दृशः ॥ ४७ ॥

Nach दृश् wird nicht --स für च्लि substituiert.

अदृशत् oder अद्राक्षोत् nach 3, 1, 57.

णिश्चिदुसुभ्यः कर्तरि चङ् ॥ ४८ ॥

Nach Causativen, nach चि, दृ und सु wird --अ mit Reduplication der Wurzel für च्लि substituiert, wenn die nachfolgende Personalendung den Agens bezeichnet (also nicht im Passiv).

अचीकरत्, अशिश्चिपत्, अदुदुवत् und असुसुवत्; aber अकारयिषाताम् im Passiv.

विभाषा धेट्थ्योः ॥ ४९ ॥

Nach धे und चि nicht notwendig.

अदधत् oder nach 2, 4, 78 अधात् und अधासोत्; अशिश्चिपत् oder nach 3, 1, 58

अश्वत् und अश्वर्योत्.

गुपेष्टन्दसि ॥ ५० ॥

Nach गुप् kann im Veda --अ mit Reduplication für च्लि substituiert werden.

अजृगुपतम्, अगोप्तम्, अगोपिष्टम् oder अगोपायिष्टम्; in der klassischen Sprache nur die drei letzten Formen.

नोनयतिध्वनयत्येलयत्यर्दयतिभ्यः ॥ ५१ ॥

Nach den Wurzeln der zehnten Classe ऊन्, ध्वन्, इल् und अर्द् wird im Veda nicht --अ mit Reduplication für च्लि substituiert.

ऊनयोः, ध्वनयोः, ऐलयोः und अर्दयोः. Ausnahme zu 3, 1, 48.

3, 1, 1. 2. 3.

अस्यतिवक्तित्यातिभ्यो ऽङ् ॥ ५२ ॥

Nach अस्, अस्यति, nach वच् und ख्या wird —अ ohne Reduplication für लि substituiert.

पर्यास्यत्, अवोचत् und आख्यत्. Das Activ अस्यत् ist schon durch 3, 1, 55 erklärt, da अस् zu den पुषादि gehört. Zum Augment अ् vgl. 7, 4. 17.

लिपिसिचिह्नश्च ॥ ५३ ॥

Auch nach लिप्, सिच् und ह्या (ह्ये).

अलिपत्, असिचत्, आह्यत्.

आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम् ॥ ५४ ॥

Vor den medialen Personalendungen nicht nothwendig.

अलिपत् oder अलिप्त, असिचत् oder असिक्त, आह्यत् oder अह्यास्त.

पुषादिद्युताहृदितः परस्मैपदेषु ॥ ५५ ॥

Nach पुष् u. s. w., nach द्युत् u. s. w. und nach einer Wurzel mit stummem ल् wird vor den Personalendungen des Activs —अ ohne Reduplication für लि substituiert.

अपुषत्, अद्युत्, अगमत्; aber व्यदोतिष्ट u. s. w.

सर्तिशास्यर्तिभ्यश्च ॥ ५६ ॥

Desgleichen nach स, शास् und ऋ.

असरत्, अशिषत् (vgl. 6, 4, 24. 8, 3, 60) und आरत्.

इरितो वा ॥ ५७ ॥

Nach einer Wurzel mit stummem इर् nicht nothwendig.

अभिदत् und अभत्सीत्.

जृस्तम्भुचुमुचुमुचुग्लुचुग्लुञ्चुश्चिभ्यश्च ॥ ५८ ॥

Desgleichen nach जृ u. s. w.

अजरत् oder अजारीत्, अस्तभत् oder अस्तम्भीत्, अमुचत् oder अमोचीत्, अम्लुचत् oder अम्लोचीत्, अगुचत् oder अगोचीत्, अग्लुचत् oder अग्लोचीत्, अग्लुचत् oder अग्लुञ्चीत्, अश्वत् oder अश्वयीत् und अशिश्चिषत् nach 3, 1, 49.

कृमृहृरुहिभ्यश्छन्दसि ॥ ५९ ॥

Nach क, म, हृ und रुहृ tritt im Veda —अ ohne Reduplication an die Stelle von लि.

अकरत्, अमरत्, अदरत् und आरुहत्.

चिण् ते पदः ॥ ६० ॥

Nach पद् wird vor der medialen Personalendung त —±इ für लि substituiert.

उदपादि, समपादि. Die Personalendung fällt nach 6, 4, 104 ab.

दीपजनबुधपूरितायिषायिभ्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ६१ ॥

Nach दीप् u. s. w. nicht nothwendig.

अदीपि oder अदीपिष्ट. अजनि oder अजनिष्ट. अबोधि oder अबुद्ध. अपूरि oder अपूरिष्ट.
अतायि oder अतायिष्ट. अप्यायि oder अप्यायिष्ट.

अचः कर्मकर्तरि ॥ ६२ ॥

Nach einer vocalisch auslautenden Wurzel kann in reflexiver Bedeutung dieses $\text{—}\pm\text{इ}$ antreten.

अकारि oder अकृत कटः स्वयमेव. अलावि oder अलविष्ट केदारः स्वयमेव.

दुहश्च ॥ ६३ ॥

Desgleichen nach दुह्.

अदोहि oder अदुग्ध गौः स्वयमेव.

न रुधः ॥ ६४ ॥

Nach रुध् wird in reflexiver Bedeutung nicht $\text{—}\pm\text{इ}$ angefügt.

अन्ववारुद्ध गौः स्वयमेव, aber im Passiv nach 3, 1, 66 अन्ववारोधि गंगोपालकेन.

तपो ऽनुतापे च ॥ ६५ ॥

Nach तप् auch nicht in der Bedeutung „Reue empfinden“.

अतप्त तपस्तापसः (vgl. 3. 1. 88) und अन्वतप्त पापेन कर्मणा.

चिण् भावकर्मणोः ॥ ६६ ॥

In impersonaler und passiver Bedeutung wird regelmässig $\text{—}\pm\text{इ}$ für लि substituiert.

अशायि भवता, अकारि कटो देवदत्तेन

सार्वधातुके यक् ॥ ६७ ॥

In denselben Bedeutungen tritt vor allen Suffixen, die an den Präsensstamm gefügt werden, $\text{—}\text{य}$ an die Wurzel (in weitester Bedeutung, vgl. 3, 1, 32).

आस्यते भवता. क्रियते कटः

कर्तरि शप् ॥ ६८ ॥

Wenn dieselben Suffixe den Agens bezeichnen, tritt अ् an die Wurzel.

भवति, पचति u. s. w. Dieses अ् tritt nur an die Wurzeln der ersten Classe und an Derivata, wie Desiderativ u. s. w.; an die Wurzeln der übrigen Classen werden andere Suffixe nach den folgenden Sūtra gefügt. Vgl. zu 3, 1, 32.

3, 1, 1. 2. 3.

दिवादिभ्यः श्यन् ॥ ६९ ॥

An die mit द्वि beginnenden Wurzeln der vierten Classe wird vor denselben Suffixen **ल्य** angefügt.

दीव्यति mit langem ई nach 8, 2. 77.

वा भ्राशभ्लाशभ्रमुक्रमुक्लमुचसिचुटिलषः ॥ ७० ॥

An भाश् u. s. w. kann **ल्य** (oder **श्च**) angefügt werden.

भाश्यते oder भाशते. भ्लाश्यते oder भ्लाशते, भ्राम्यति oder भ्रमति. क्राम्यति oder क्रामति. क्लाम्यति oder क्लामति. चस्यति oder चसति. चुट्यति oder चुटति. लष्यति oder लषति

यसो ऽनुपसर्गात् ॥ ७१ ॥

Eben so an यस्, wenn keine Präposition vorangeht.

यस्यति oder यसति. aber nur आ यस्यति und प्र यस्यति.

संयसश्च ॥ ७२ ॥

Wohl aber an यस् mit सम्.

सं यस्यति und सं यसति.

स्वादिभ्यः श्रुः ॥ ७३ ॥

An die mit सु beginnenden Wurzeln der fünften Classe wird vor den 3, 1, 68 genannten Suffixen **नु** angefügt.

सुनोति u. s. w.

श्रुवः श्रु च ॥ ७४ ॥

Für श्रु wird श्र vor diesem **नु** substituirt.

श्रणोति.

अक्षो ऽन्यतरस्याम् ॥ ७५ ॥

An अक्ष kann **नु** angefügt werden.

अक्ष्णोति oder अक्षति.

तनूकरणे तक्षः ॥ ७६ ॥

Desgleichen an तक्ष in der Bedeutung „belauern“.

तक्ष्णोति oder तक्षति काष्ठम्, aber सं तक्षति वार्ष्णिः.

तुदादिभ्यः शः ॥ ७७ ॥

An die mit तुद् beginnenden Wurzeln der sechsten Classe wird **श्च** angefügt.

तुदति u. s. w.

रूधादिभ्यः श्रम् ॥ ७८ ॥

Bei den mit रूद् beginnenden Wurzeln der siebenten Classe wird nach dem Wurzelvocal das Suffix **न** eingeschaltet.

रूणच्छि u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3.

तनादिकृज्भ्य उः ॥ ७९ ॥

An die mit तन् beginnenden Wurzeln der achten Classe und an कृ wird उ angefügt.

तनाति u. s. w. und करोति.

धिन्विकृण्व्योर च ॥ ८० ॥

Bei धिन्व und क्ण्व् wird vor diesem Suffix für den Endconsonanten य् substituiert.

धिर्नोति und कृणोति. Sājana (s. Max Müller, Rgveda VI, S. XII) liest कृण्वोरञ्च, Patañgali dagegen wie wir.

क्र्यादिभ्यः श्ना ॥ ८१ ॥

An die mit क्री beginnenden Wurzeln der neunten Classe wird ना angefügt.

क्रोणाति u. s. w.

स्तम्भस्तम्भस्वम्भस्वम्भस्कुम्भ्यः शुभ ॥ ८२ ॥

An स्तम्भ, u. s. w. sowohl ना als auch नु.

स्तभ्राति und स्तभ्राति, स्तुभ्राति und स्तुभ्राति, स्क्रभ्राति und स्क्रभ्राति, स्कुभ्राति und स्कुभ्राति, स्कुनाति und स्कुनाति.

हलः श्नः शानज्भौ ॥ ८३ ॥

Wenn **ना** auf eine consonantisch auslautende Wurzel folgt, wird vor der Imperativendung **हि** dafür **आन्** (शानच्) substituiert.

मुघाणा, पुघाणा.

छन्दसि शायजपि ॥ ८४ ॥

Im Veda auch आय.

गृभाय जिह्वया मधु RV. 8, 17, 5.

व्यत्ययो बहुलम् ॥ ८५ ॥

Im Veda findet oft eine Vertauschung des Classencharakters statt.

भेदति. मरति u. s. w.

लिङ्याशिष्यङ् ॥ ८६ ॥

Im Precativ wird im Veda das Suffix $-\text{अ}$ an die Wurzel gefügt.

उप स्थेयम्, उप गेयम्, गमेम्, वीचेम्, विदेयम्, शकेयम्. आ रुहेयम्. Das आ von स्या und गा fällt vor diesem Suffix nach 6, 4, 64 ab. Die Personalendungen des Precativs sind ursprünglich ārdhadhātuka; da aber im Veda ārdhadhātuka und sāvadhātuka häufig mit einander wechseln, so fällt vor —अ nach 7, 2, 79 das म् des Augments यास् in diesem Modus ab, und nach 7, 2, 80 wird इय् für das übrigbleibende या substituiert. स्थ, ग, गम् u. s. w. werden mit diesem इय् zu स्थेय्, गेय्, गमेय् u. s. w. Vor consonantisch anlautenden Personalendungen (wie म्) fällt das य nach 6, 1, 66 ab.

3, 1, 1. 2. 3.

कर्मवत्कर्मणा तुल्यक्रियः ॥ ८७ ॥

Wenn der Agens in gleicher Weise wie das Object an einer Handlung theilhaftig ist, wird er als Object behandelt (d. i. Reflexivum und Passivum fallen in der Form zusammen).

भिद्यते und अभेदि काष्ठं स्वयमेव.

तपः तपःकर्मकस्यैव ॥ ८८ ॥

Bei तप् nur dann, wenn es तपस् zum Object hat.

तप्यते und अतपत् तपस्तापसः. Vgl. 3, 1, 65.

न दुहसुनमां यक्चिणौ ॥ ८९ ॥

Das Reflexivum von दुह्, सु und नम् nimmt nicht die Passivsuffixe $-\text{य}$ und $-\text{इ}$ (im Aorist) an.

दुधे und अदुग्ध गौः स्वयमेव. प्र सुते und प्रास्रोष्ट गौः स्वयमेव. नमते und अनंस्त दण्डः स्वयमेव.

कुषिरजोः प्राचां श्यन् परस्मैपदं च ॥ ९० ॥

Bei कुष् und रज् wird nach der Ansicht der östlichen Grammatiker das Reflexivum durch $-\text{य}$ mit den Personalendungen des Activs ausgedrückt.

कुष्यति पादः स्वयमेव, रज्यति वस्त्रं स्वयमेव.

3, 1, 91. **धातोः ॥ ९१ ॥**

Von nun an bis zum Schluss des Adhājā ist धातोः zu ergänzen.

D. i. die nun folgenden Suffixe werden an die Wurzel gefügt.

3, 1, 92. **तचोपपदं सप्रमीस्थम् ॥ ९२ ॥**

Was in diesem Abschnitt im Locativ steht, bezeichnet die vorangehende Ergänzung zum Verbalbegriff.

So z. B. सुपि 3, 1, 106, कर्मणि 3, 2, 1. Dieses Upapada wird nach 2, 2, 19 mit dem zu ihm gehörigen Worte componirt.

3, 1, 93. **कृदतिङ् ॥ ९३ ॥**

Alles was nicht Personalendung ist, heisst hier krt.

3, 1, 94. **वासरूपो ऽस्त्रियाम् ॥ ९४ ॥**

In diesem Abschnitt kann ein nach Abwerfung der stummen Laute in der Lautform verschiedenes Suffix neben einem anderen zur Anwendung kommen, vorausgesetzt dass es nicht ausschliesslich im Femininum erscheint.

Nach 3, 1, 135 bildet man von लिख् ein Nomen ag. लिख्, daneben können aber nach 3, 1, 133 लेखक und लेखित् bestehen. Dagegen kann neben गोद, das nach 3, 2, 3 gebildet wird, kein गोदाय nach 3, 2, 1 gebildet werden, weil die beiden Suffixe क

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

und **अण्** nach Abwerfung der stummen Laute gleichlautend (**अ**) sind. Desgleichen kann neben **चिकीर्षा**, welches nach 3, 3, 102 gebildet wird, kein Nomen act. auf **ति** nach 3, 3, 94 gebildet werden.

कृत्याः ॥ ९५ ॥

3, 1, 95.

Jetzt beginnen die **kṛtja** genannten Suffixe (zur Bildung des Partic. fut. pass.).

तव्यत्त्व्यानीयरः ॥ ९६ ॥

Dahin gehören **तव्यं**, **तव्य** und **अनीय**.

कर्तव्यं, **कर्तव्य**, **करणीय**.

अचो यत् ॥ ९७ ॥

An eine vocalisch auslautende Wurzel wird **य** gefügt.

गैय, **पैय**, **चैय**, **जैय**. Accent nach 6, 1, 213.

पोरदुपधात् ॥ ९८ ॥

Desgleichen an eine auf einen Labialen auslautende Wurzel mit vorangegehendem **अ**.

शृण्व, **लृभ्य**. Ausnahme zu 3, 1, 124.

शकिसहोश्च ॥ ९९ ॥

Auch an **शक्** und **सह्**.

शक्व, **सह्य**.

गदमदचरयमश्चानुपसर्गे ॥ १०० ॥

Ferner an **गद्**, **मद्**, **चर्** und **यम्**, wenn keine Präposition vorangeht.

गैद्य, **मेद्य**, **चैयै**, **यैम्य**, aber **प्रगोद्य** und **प्रमोद्य** nach 3, 1, 124.

अवद्यपण्यवर्या गर्ह्यपणितव्यानिरोधेषु ॥ १०१ ॥

Unregelmässig gebildet sind **अवद्यै** (nach 6, 2, 160) in der Bedeutung „tadelnswerth“, **पैण्य** in der von „verkäuflich“ und **वैयै** in einer anderen Bedeutung als „zurückzuhalten“.

Es soll **वैया** „um die man freien kann“ gemeint sein. Ausnahme zu 3, 1, 124.

वह्यं करणम् ॥ १०२ ॥

Ferner **वह्य** in der Bedeutung „womit gefahren wird“.

अर्यः स्वामिवैश्ययोः ॥ १०३ ॥

Auch **र्यै** in der Bedeutung „Herr“ und „Vaiçja“.

उपसर्या काल्या प्रजने ॥ १०४ ॥

Auch **उपसर्या** in der Bedeutung „reif zum Belegen, — zum Befruchten“.

3, 1, 1. 2. 3. 91—95.

अजर्ये संगतम् ॥ १०५ ॥

Auch अजर्ये (nach 6, 2, 160) in der Bedeutung „Freundschaft“.

वदः सुपि क्यप् च ॥ १०६ ॥

An वद्, wenn ein Nomen vorangeht, auch ँय्.

ब्रह्माद्यम् und ब्रह्मवैद्यम्. सत्याद्यम् und सत्यवैद्यम्.

भुवो भावे ॥ १०७ ॥

Auch an भू mit einem vorangehenden Nomen, wenn ein Zustand bezeichnet wird.

ब्रह्मभूयम् = ब्रह्मत्वम्, देवभूयम् = देवत्वम्.

हनस्त च ॥ १०८ ॥

Bei हन् wird ausserdem त् für न् substituirt.

ब्रह्महत्या, अश्वहत्या.

एतिस्तुशास्वृहजुषः क्यप् ॥ १०९ ॥

An इ, स्तु, शास्, वृ, हृ und जुष् wird ँय् gefügt.

इत्य, स्तुत्य, शिष्य, वृत्य, आदृत्य, जुष्य.

ऋदुपधाच्चाकृपिचृतेः ॥ ११० ॥

Auch an eine consonantisch auslautende Wurzel mit vorangegehendem ऋ, jedoch nicht an कृप् (कृप्) und चृत्.

वृत्य, वृध्य, aber कल्प्य und चर्त्य nach 3. 1, 124.

ई च खनः ॥ १११ ॥

Auch an खन्, wobei ई für न् substituirt wird.

खेय.

भृजो ऽसंज्ञायाम् ॥ ११२ ॥

An भृ, wenn nicht ein Name gebildet wird.

भृत्य = भर्तव्य, aber भार्या „Gattin“.

मृजेर्विभाषा ॥ ११३ ॥

An मृज् nicht nothwendig.

परिमज्ज्य und परिमार्ग्य.

राजसूयसूर्यमृषोद्यरुच्यकुप्यकृष्टपच्याव्यथ्याः ॥ ११४ ॥

Unregelmässig gebildet sind mit dem genannten Suffix राजसूय, सूर्य, मृषोद्य, रुच्य, कुप्य, कृष्टपच्य und अव्यथ्य.

भिद्योद्यौ नदे ॥ ११५ ॥

Ferner भिद्य und उद्य in der Bedeutung „Fluss“.

पुष्यसिध्यौ नक्षत्रे ॥ ११६ ॥

Auch पुष्य und सिध्य als Namen von Mondhäusern.

विपूयविनीयजित्या मुञ्जकल्कहलिषु ॥ ११७ ॥

Desgleichen विपूय „Saccharum Munjia“, विनीय in der Bedeutung von कल्क und जित्य in der von हलि.

प्रत्यपिभ्यां ग्रहेऽह्नुदसि ॥ ११८ ॥

Ein solches =ग्र tritt im Veda auch an ग्रह nach प्रति und अपि.

प्रतिग्रह, अपिग्रह.

पदास्वैरिवाह्यापक्ष्येषु च ॥ ११९ ॥

Dasselbe Suffix tritt an ग्रह, wenn das Derivat eine Art von Wörtern bezeichnet oder die Bedeutungen „nicht frei über sich verfügend“, „ausserhalb gelegen“ (als Fem.) und „zu einer Partei gehörig“ hat.

ग्रह्यं und अग्रह्यं पदम्, गृह्यकाः (sic) = गृहीतकाः „in der Gefangenschaft lebend“, ग्रामगृह्या und नगरगृह्या सेना „ausserhalb des Dorfes oder der Stadt gelagert“, वासुदेवगृह्य.

विभाषा कृवृषोः ॥ १२० ॥

An कृ und वृप् kann ein solches =ग्र treten.

कृत्य oder कार्य, वृष्य oder वर्ष्य.

युग्यं च पत्ते ॥ १२१ ॥

Unregelmässig ist युग्य in der Bedeutung „Vehikel“.

अमावस्यदन्यतरस्याम् ॥ १२२ ॥

Neben अमावस्या besteht auch अमावास्या.

Das त् in अमावस्यत् bezeichnet den Accent des Wortes.

**छन्दसि निष्टर्क्यदेवहूयप्रणीयोन्नीयोच्छिष्यमर्यस्तर्थाध्वर्यखन्यखान्य-
देवयज्यापृच्छचप्रतिषीव्यब्रह्मवाद्यभाष्यस्ताव्योपचाय्यपृडानि ॥ १२३ ॥**

Dem Veda eigenthümlich sind: निष्टर्क्य, देवहूय, प्रणीय, उन्नीय, उच्छिष्य, मर्य, स्तर्या, ध्वर्य, खन्य, खान्य, देवयज्या, आपृच्छ, प्रतिषीव्य, ब्रह्मवाद्य, भाष्य, स्ताव्य und उपचाय्यपृड.

ऋहलोर्ण्यत् ॥ १२४ ॥

An Wurzeln, die auf ऋ (ऋ) oder einen Consonanten auslauten, wird —±य angefügt.

कार्य, हार्य, वाक्य. पाक्य. Man hätte den Ablativ ऋहलो erwartet, aber dieselbe Inconsequenz finden wir auch sonst häufig.

. 3, 1, 1. 2. 3. 91—95.

ओरावश्यकै ॥ १२५ ॥

Desgleichen an eine auf उ (ऊ) auslautende Wurzel, um auszudrücken, dass Etwas mit absoluter Nothwendigkeit geschehen müsse.

लाव्य „jedenfalls abzuschneiden“, aber लव्य „abzuschneiden“ nach 3, 1, 97.

आसुयुवपिरपिलपिचपिचमश्च ॥ १२६ ॥

Auch an सु nach आ, an यु, वप्, रप्, लप्, ऋप् und चम्.

आसाव्य. याव्य. वाव्य. राव्य. लाव्य. ऋव्य und आचाम्य.

आनाय्यो ऽनित्ये ॥ १२७ ॥

Unregelmässig ist आनाय्य in der Bedeutung „nicht beständig“.

Das Wort soll m. = गार्हपत्यादानीतो दक्षिणाग्निः sein. In einer anderen Bedeutung, d. i. als Partic. fut. pass., आनेय.

प्रणाय्यो ऽसंमतौ ॥ १२८ ॥

Desgleichen प्रणाय्य, wenn damit eine Missbilligung ausgedrückt wird.

प्रणाय्यश्चौरः.

पाय्यसांनाय्यनिकाय्यधाय्या मानहविर्निवाससामिधेनीषु ॥ १२९ ॥

Ferner पाय्य „Maass“, सांनाय्य „eine best. Spende“, निकाय्य „Wohnung“ und धाय्या „Zusatzvers in einer Litanei“.

क्रतौ कुण्डपाय्यसंचाय्यौ ॥ १३० ॥

Auch कुण्डपाय्य und संचाय्य als Bezeichnungen von Opfern.

अग्नौ परिचाय्योपचाय्यसमूह्याः ॥ १३१ ॥

Desgleichen परिचाय्य, उपचाय्य und समूह्य als Bezeichnungen verschiedener Feuer.

† 3, 1, 95. चित्याग्निचित्ये च ॥ १३२ ॥

Schliesslich चित्य und अग्निचित्या.

खुल्लतृचौ ॥ १३३ ॥

Die Suffixe -तृचक und तृच bezeichnen den Agens (vgl. 3, 4, 67).

कारक und कर्तृ. हारक und हर्तृ.

नन्दियहिपचादिभ्यो ल्युणिन्यचः ॥ १३४ ॥

Nach नन्द u. s. w. bezeichnet den Agens das Suffix -ल्युणिन्यच, nach ग्रह u. s. w. -ल्युणिन्यच und nach पच u. s. w. ञ्.

नन्दन u. s. w., ग्राहिन् u. s. w., पच u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

इगुपधज्ञाप्तीकिरः कः ॥ १३५ ॥

Nach einer consonantisch auslautenden Wurzel mit vorangehendem इ, उ oder ऋ (nebst deren Längen), nach ज्ञा, प्री und किर (कृ) das Suffix $-\text{अ}$.

वित्तिष, विलिख; बुध, कथ; ज्ञ, प्रिय, किर.

आतश्चोपसर्गे ॥ १३६ ॥

Desgleichen nach einer auf आ auslautenden Wurzel, wenn eine Präposition vorangeht.

प्रस्थ, सुम्न, सुग्ल.

पाघ्राध्माधेट्टशः शः ॥ १३७ ॥

Nach पा, घ्रा, ध्मा, धे und ट्टश् tritt श an den Präsensstamm.

उत्पिब, विपिब; उज्जिघ्न, विजिघ्न; उद्धम, विधम; उद्धय, विधय; उत्पश्य, विपश्य. Vgl.

7, 3, 78.

अनुपसर्गास्लिम्पविन्दधारिपारिवेद्युदेजितेति सातिसाहिभ्यश्च ॥ १३८ ॥

Desgleichen nach लिम्प्, विन्द् und nach den Causativen धारि, पारि, वेदि, उदेजि, चेति, साति und साहि, wenn keine Präposition vorangeht (उदेजि ausgenommen).

लिम्प, विन्द. धारय, पारय. वेदय, उदेजय, चेतय. सातय. साहय.

ददातिदधात्योर्विभाषा ॥ १३९ ॥

Nach दा, ददाति und धा, दधाति nicht nothwendig.

दद oder दाय, दध oder धाय. Wegen des stummen श् des Suffixes tritt dieses an den Präsensstamm. Die zweite Form nach 3, 1, 141.

ज्वलितिकसन्तेभ्यो णः ॥ १४० ॥

An ज्वल् u. s. w. bis कस् tritt das Suffix $-\text{अ}$, aber nicht nothwendig.

ज्वाल oder ज्वल, चाल oder चल u. s. w.

श्याद्वधासुसंस्वतीणवसावहलिहश्चिषश्चसश्च ॥ १४१ ॥

Auch nach श्या (श्ये), nach einer auf आ auslautenden Wurzel, nach व्यध्, nach सु mit आ und सम्, nach इ mit अति, nach सा (सो) mit अव, nach हृ mit अव, nach लिह्, श्लिष् und श्वस् wird $-\text{अ}$ angefügt.

अवश्याय, प्रतिश्याय; दाय, धाय; व्याध. आसाव, संसाव, अत्याय, अवसाय, अवहार, लेह. श्लेष, श्वास. Vgl. 7, 3, 33.

दुन्योरनुपसर्गे ॥ १४२ ॥

Nach दु und नी, wenn keine Präposition vorangeht.

दाव und नाय.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

विभाषा ग्रहः ॥ १४३ ॥

Nach ग्रह nicht nothwendig.

ग्रह oder ग्रह.

गेहे कः ॥ १४४ ॥

In der Bedeutung „Haus“ tritt अ an ग्रह.

ग्रहम्.

शिल्पिनि ष्वन् ॥ १४५ ॥

Das Suffix ल-अक mit dem Femininum auf ई bildet Bezeichnungen von Gewerbsleuten.

नर्तक und नर्तकी, खनक und खनकी, रजक und रजकी.

गस्थकन् ॥ १४६ ॥

An गा (गे) „singen“ tritt in dieser Bedeutung लथक.

गाथक

ग्युट् च ॥ १४७ ॥

Auch अन्तन mit dem Femininum auf ई.

गायन. गायनी. Vgl. 7, 3, 33.

हश्च व्रीहिकालयोः ॥ १४८ ॥

Dasselbe Suffix tritt auch an हा zur Bezeichnung einer Reisart und eines Zeitabschnittes (Jahr).

हार्यन, aber हायन in den accentuirten Texten.

प्रसृत्वः समभिहारे वुन् ॥ १४९ ॥

Nach प्र, स und लू wird लथक angefügt, um eine Wiederholung der Thätigkeit zu bezeichnen.

प्रवक, सरक, लवक. Kaçikā bemerkt, dass in einer Hdschr. सु st. स gelesen wird mit dem Beispiel सवक.

आशिषि च ॥ १५० ॥

Dasselbe Suffix drückt auch einen Wunsch aus.

जीवक „Einer, dem man langes Leben wünscht“.

॥ इति तृतीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

कर्मण्यण् ॥ १ ॥

Wenn ein Object dabeisteht, tritt $\text{—}\pm\text{अ}$ an die Wurzel.

कुम्भकार, काण्डलाव, वेदाध्याय.

ह्रावामश्च ॥ २ ॥

Desgleichen an ह्या (ह्ये), वा (वे) und मा.

स्वर्गह्याय, तन्तुवाय, धान्यमाय. Vgl. 7, 3, 33. Ausnahme zu 3, 2, 3.

आतो ऽनुपसर्गे कः ॥ ३ ॥

An eine auf आ auslautende Wurzel tritt $\text{—}\text{अ}$, wenn keine Präposition vorangeht.

गोद, पार्णित्र, aber गोसंदाय nach 3, 2, 1.

सुपि स्थः ॥ ४ ॥

An स्या, wenn überhaupt ein flectirtes Nomen dabeisteht.

समस्य, विषमस्य.

तुन्दशोकयोः परिमृजापनुदोः ॥ ५ ॥

An मज् mit परि, wenn तुन्द, und an नुद् mit अप, wenn शोक dabeisteht.

तुन्दपरिमज्, शोकापनुद्.

प्रे दाज्ञः ॥ ६ ॥

An दा und ज्ञा, wenn प्र vorangeht.

सर्वप्रद, पथिप्रज्ञ.

समि ख्यः ॥ ७ ॥

An ख्या, wenn सम् vorangeht.

गोसंख्या.

गापोष्टक् ॥ ८ ॥

An गा (गै) „singen“ und पा „trinken“ tritt Suffix $\text{—}\text{अ}$ mit dem Femininum auf है.

सामग und सामगी, सुराप und सुरापी.

हरतेरनुद्यमने ऽच् ॥ ९ ॥

An हृ, wenn es nicht „aufheben“ bedeutet, wird अच् mit dem Femininum auf आ angefügt.

अंशहर, aber भारहार.

वयसि च ॥ १० ॥

Desgleichen, wenn ein Lebensalter bezeichnet wird.

अस्थिहरः प्रवा, कवचहरः क्षत्रियकुमारः.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

आडि ताच्छील्ये ॥ ११ ॥

Auch nach हृ mit आ, wenn durch das Wort eine gewohnte Beschäftigung ausgedrückt wird.

पुष्पाहर, फलाहर.

अर्हः ॥ १२ ॥

Desgleichen nach अर्ह.

पूजार्ह, गन्धारह.

स्तम्बकर्णयो रमिजपोः ॥ १३ ॥

Auch nach रम्, wenn स्तम्ब, und nach जप्, wenn कर्ण dabeisteht.

स्तम्बेरम् und कर्णेजप्. Vgl. 6, 3, 14.

शमि धातोः संज्ञायाम् ॥ १४ ॥

Nach verschiedenen Wurzeln in Verbindung mit शम्, wenn das mit श्रै (अच्) gebildete Wort ein Name ist.

शंकरः, शंभवः, शंवदः.

अधिकरणे शेतेः ॥ १५ ॥

Nach शी, wenn ein in einem Locativ gedachtes Wort dabeisteht.

खशय, गर्तशय.

चरेष्टः ॥ १६ ॥

Nach चर् in derselben Verbindung tritt अ mit dem Femininum auf ई an.

कुरुचर, ँरी, मद्रचर, ँरी.

भिक्षासेनादायेषु च ॥ १७ ॥

Auch in Verbindung mit भिक्षा, सेना und आदाय.

भिक्षाचर, सेनाचर, आदायचर.

पुरोऽयतोऽयेषु सर्तेः ॥ १८ ॥

Desgleichen nach सृ in Verbindung mit पुरम्, अयतम् und अये.

पुरःसर, अयतःसर, अयेसर.

पूर्वे कर्तरि ॥ १९ ॥

Auch in Verbindung mit पूर्व, wenn dieses als Agens aufzufassen ist.

पूर्वसरः = पूर्वः सरति.

कृत्रो हेतुताच्छील्यानुलोम्येषु ॥ २० ॥

Nach कृ in den Bedeutungen „Etwas bewirkend“, „zu thun pflegend“ und „willfahrend“.

शोककरी कन्या, यशस्करी विद्या und कुलकरं धनम्; आद्धकर und अर्थकर; प्रेयकर und वचनकर.

दिवाविभानिशाप्रभाभास्कारान्तानन्तादिबहुनान्दीकिंलिपिलिबि- बलिभक्तिकर्तृचित्रक्षेत्रसंख्याजङ्गाबाह्वह्यत्तद्वनरुष्षु ॥ २१ ॥

Desgleichen in Verbindung mit दिवा u. s. w.

दिवाकर, विभाकर, निशाकर, प्रभाकर, भास्कर, कारकर, अन्तकर, अनन्तकर, आदिकर, बहुकर, नान्दीकर, किंकर, लिपिकर, लिबिकर, बलिकर, भक्तिकर, कर्तृकर, चित्रकर, क्षेत्रकर, एककर, द्विकर u. s. w. (unter संख्या ist jedes Zahlwort gemeint), जङ्घाकर, बाहुकर, अहस्कर, यत्कर, तत्कर, धनुष्कर und अरुष्कर.

कर्मणि भृतौ ॥ २२ ॥

Auch in Verbindung mit कर्मन्, wenn ein Lohnverhältniss gemeint ist.

कर्मकर: = भृत्यः, aber कर्मकार „ein Werk vollbringend“.

न शब्दश्लोककलहगाथावैरचाटुसूत्रमन्त्रपदेषु ॥ २३ ॥

In Verbindung mit श्लोक u. s. w. tritt aber nicht jenes अं an (sondern ±अ nach 3, 2, 1).

शब्दकार, श्लोककार, कलहकार, गाथाकार, वैरकार, चाटुकार, सूत्रकार, मन्त्रकार, पदकार.
Ausnahme zu 3, 2, 20.

स्तम्बशकृतोरिन् ॥ २४ ॥

In Verbindung mit स्तम्ब und शकृत् tritt ँइ an कृ.

स्तम्बकरि, शकृत्करि.

हरतेर्दृतिनाथयोः पशौ ॥ २५ ॥

इत्ति tritt auch an हृ, wenn दृति und नाथ dabeistehen, und wenn mit dem Worte ein Hausthier gemeint ist.

दृतिहरि: und नाथहरि: पशुः, sonst दृतिहार und नाथहार nach 3, 2, 1.

फलेयहिरात्मभरिश्च ॥ २६ ॥

Hierher gehören auch फलेयहि und आत्मभरि.

छन्दसि वनसनरक्षिमथाम् ॥ २७ ॥

Im Veda wird ein solches ँइ an वन्, सन्, रक्ष् und मथ् gefügt.

ब्रह्मवनि, क्षत्रवनि; गोसनि, पथिरक्षि, हविर्मथि.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

एजेः खश् ॥ २८ ॥

An das Causativ von एज् wird अ an den Präsensstamm gefügt, und das vorangehende Wort erhält das Augment म्.

अङ्गमेजय. जनमेजय.

नासिकास्तनयोर्ध्माधेतोः ॥ २९ ॥

Dasselbe Suffix tritt an ध्मा in Verbindung mit नासिका und an धे in Verbindung mit स्तन.

नासिक्रंथम und स्तन्रंथय. Vgl. 6, 3, 66 zur Kurze in नासिक्रंथम.

(नाडीमुष्टयोश्च ॥ ३० ॥)

Auch in Verbindung mit नाडी und मुष्टि.

नाडिंथम und नाडिंथय, मुष्टिंथम und मुष्टिंथय. Dieses Sūtra rührt nicht von Panini her. Vgl. 6, 3, 66.

उदि कूले रुजिवहोः ॥ ३१ ॥

Auch an रुज् und वह्, wenn sie mit उद् verbunden sind, und कूल dabeisteht.

कूलमुद्गज. कूलमुद्गह.

वहाभ्रे लिहः ॥ ३२ ॥

Auch an लिह्, wenn वह् und अभ्र dabeistehen.

वहंलिह. अभ्रंलिह.

परिमाणे पचः ॥ ३३ ॥

Ferner an पच् in Verbindung mit einer Maassbenennung.

प्रस्थंपचा स्थाली. द्वोणंपचः und खारिंपचः कटाहः.

मितनखे च ॥ ३४ ॥

Auch in Verbindung mit मित und नख.

मितंपचा ब्राह्मणी. नखंपचा यवागूः.

विध्वरुषोस्तुदः ॥ ३५ ॥

Ferner an तुद्, wenn विधु und अरुस् dabeistehen.

विधुंतुद, अरुंतुद. Zur letzten Form vgl. 6, 3, 67.

असूर्यललाटयोर्दृशितपोः ॥ ३६ ॥

An दृश् in Verbindung mit असूर्य und an तप् in Verbindung mit ललाट.

असूर्यपश्य. ललाटंतप.

उयंपश्येरंमदपाणिंधमाश्च ॥ ३७ ॥

Hierher gehören auch उयंपश्य, इरंमद und पाणिंधम.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

प्रियवशे वदः खच् ॥ ३८ ॥

An वद् in Verbindung mit प्रिय und वश tritt अ (an die Wurzel selbst) an, und das vorangehende Wort erhält das Augment म्.

प्रियंवद, वशंवद.

द्विषत्परयोस्तापेः ॥ ३९ ॥

Auch an das Causativ von तप् in Verbindung mit द्विषत् und पर.

द्विषंतप (vgl. 6, 3, 67) und परंतप. Zur Kürze in तप s. 6, 4, 94.

वाचि यमो व्रते ॥ ४० ॥

Ferner an यम् in Verbindung mit वाच्, wenn ein Gelübde gemeint ist.

वाचंयम्. Vgl. zur Form 6, 3, 69.

पूःसर्वयोर्दारिहोः ॥ ४१ ॥

Auch an das Causativ von दृ in Verbindung mit पूर् und an सह् in Verbindung mit सर्व.

पूरंदर (vgl. 6, 3, 69), सर्वसह. Zur Kürze in दर s. 6, 4, 94.

सर्वकूलाभ्रकरीषेषु कषः ॥ ४२ ॥

An कप्, wenn सर्व, कूल, अभ्र und करीष dabeistehen.

सर्वकष, कूलकष, अभ्रकष, करीषकष.

मेघर्तिभयेषु कृजः ॥ ४३ ॥

An क्, wenn मेघ, ऋति und भय dabeistehen.

मेघंकर, ऋतिकर. भयंकर.

क्षेमप्रियमद्रे ऽण् च ॥ ४४ ॥

In Verbindung mit क्षेम, प्रिय und मद्र auch ऽअ.

क्षेमंकर und क्षेमकार, प्रियंकर und प्रियकार, मद्रंकर und मद्रकार.

आशिते भुवः करणभावयोः ॥ ४५ ॥

An भू in Verbindung mit आशित wird das 3, 2, 38 genannte Suffix angefügt in der Bedeutung „dadurch satt werdend“ und „das Sattsein“.

आशितंभव ओदनः und आशितंभवं वर्तते.

संज्ञायां भृतृवृजिधारिहिसहितपिदमः ॥ ४६ ॥

Desgleichen an भ, तृ, वृ, जि, ध im Causativ, सह्, तप् und दम्, wenn ein Name gebildet wird.

विश्वंभरा „die Erde“, रयंतरम् „ein best. Sāman“, पतिंवरा „ein Mädchen, das sich selbst den Gatten wählt“, शत्रुंजयः Nomen pr. eines Elephanten, युगंधरः Nomen pr. eines Berges, शत्रुंसहः, शत्रुंतपः und अरिंदमः Nomina prr. von Personen. Zur Kürze in धर s. 6, 4, 94. Warum nicht तापि wie 3, 2, 39?

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

गमश्च ॥ ४७ ॥

Auch an गम् in demselben Falle.

सुतंगमः N. pr. eines Mannes.

अन्तात्यन्ताध्वदूरपारसर्वानन्तेषु डः ॥ ४८ ॥

Wenn अन्त u. s. w. dabeistehen, tritt अ an गम्, wobei der Wurzelvocal mit dem Auslaut abfällt.

अन्तगः अत्यन्तगः अध्वगः दूरगः पारगः सर्वगः und अनन्तगः.

आशिषि हनः ॥ ४९ ॥

Auch an हन् tritt dieses Suffix, wenn das Compositum einen Wunsch ausdrückt.

शत्रुह „Einer, von dem man wünscht, dass er die Feinde niederwerfen möge“.

अपे क्लेशतमसोः ॥ ५० ॥

Auch an हन् mit अप, wenn क्लेश und तमस् dabeistehen.

क्लेशापहः तमोऽपहः.

कुमारशीर्षयोर्णिनिः ॥ ५१ ॥

An हन् mit dabeistehendem कुमार und शीर्ष tritt णिन्.

कुमारघातिन् und शीर्षघातिन्. Ueber die Substitution des घ् für ह् und des त् für न् s. 7. 3. 32. 54.

लक्षणे जायापत्योष्टक् ॥ ५२ ॥

An हन् in Verbindung mit जाया und पति wird =अ mit dem Femininum auf ई gefügt, wenn ein böses Omen gemeint ist.

जायाघो ब्राह्मणः, पतिघी वृषली.

अमनुष्यकर्तृके च ॥ ५३ ॥

Auch in Verbindung mit anderen Objecten, wenn der Agens kein Mensch ist.

श्लेष्मघं मधुः पित्तघं घृतम्, aber आखुघातः शूद्रः.

शक्तौ हस्तिकपाटयोः ॥ ५४ ॥

In Verbindung mit हस्तिन् und कपाट als Ausdruck der Kraft.

हस्तिघ्न „einen Elephanten zu tödten im Stande seind“. कपाटघ्न „einen Thürflügel zu zerbrechen vermögend“.

पाणिघताडघौ शिल्पिनि ॥ ५५ ॥

पाणिघ्न und ताडघ्न als Bezeichnungen von Gewerbtreibenden sind unregelmässig.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

**आद्यसुभगस्थूलपलितनगान्धप्रियेषु च्यर्थेष्वचवौ कृजः कारणे
ख्युन् ॥ ५६ ॥**

An कृ mit आद्य u. s. w. wird, wenn diese ohne die adverbiale Form auf ई anzunehmen die Bedeutung einer solchen Form haben, zur Bezeichnung des zum Reichwerden u. s. w. führenden Mittels das Suffix अन angefügt, wobei das vorangehende Nomen das Augment म् erhält.

अद्यंकरणम् „ein Mittel reich zu machen“, eben so सुभगंकरणम्. स्थूलंकरणम्. पलितंकरणम्. नगंकरणम्. अन्धंकरणम् und प्रियंकरणम्.

कर्तरि भुवः खिणुच्छुक्जौ ॥ ५७ ॥

Um auszudrücken, dass Jemand das wird, was er früher nicht gewesen ist. werden in Verbindung mit आद्य u. s. w. an भू die Suffixe इष्णु und उक् angefügt, wobei das vorangehende Nomen das Augment म् erhält.

आद्यंभविष्णु und °भावुक „reich werdend“, eben so सुभगंभविष्णु und °भावुक, स्थूलंभविष्णु und °भावुक, पलितंभविष्णु und °भावुक, नगंभविष्णु und °भावुक, अन्धंभविष्णु und °भावुक, प्रियंभविष्णु und °भावुक.

स्पृशो ऽनुदके क्तिन् ॥ ५८ ॥

An स्पृश, wenn es mit einem anderen Worte als उदक verbunden wird, tritt das Suffix उक् , das nach 6, 1, 67 wieder abfällt.

द्यतस्पृश. मन्त्रस्पृश. जलस्पृश. aber उदकस्पृश.

ऋत्विग्दधृक्सग्दिगुणिगञ्चुयुजिकृच्चां च ॥ ५९ ॥

Mit demselben Suffix sind theils unregelmässig ऋत्विज्, दधृक्, सज्, दिग् und उणिक् gebildet, und dieses Suffix tritt auch an अञ्च्. युज् und कृच्.

प्राङ्, प्रत्यङ्, उदङ्, युङ् (युज्जो u. s. w.) und कृङ् (कृच्चो u. s. w.).

त्यदादिषु दृशो ऽनालोचने कज् च ॥ ६० ॥

An दृश् in Verbindung mit त्यद् u. s. w. tritt dasselbe Suffix und auch उक् , wenn die Wurzel nicht „sehen“ bedeutet.

त्यादृश् und त्यादृश्, तादृश् und तादृश्. यादृश् und यादृश्. aber तदृश् = तं पश्यति.

Zu त्या u. s. w. s. 6, 3, 91.

सत्सूडिषदुहदुहयुजविदभिदच्छिदजिनीराजामुपसर्गे ऽपि क्तिप् ॥ ६१ ॥

An सद् u. s. w. tritt ein wieder verschwindendes उक् auch nach Präpositionen (nicht bloss nach einem Nomen).

शुचिषद्, अन्तरिक्षसद्, उपसद्, अगडसू. शतसू, प्रसू; मित्रद्विष्. प्रद्विष्; मिददुह. प्रदुह; गोदुह. प्रदुह; अश्वयुज्. प्रयुज्; वेदविद्. प्रविद्; काष्ठभिद्. प्रभिद्; रज्जुच्छिद्. प्रच्छिद्; शत्रुजित्. प्रजित् (vgl. 6, 1, 71); सेनानो. प्रणो; विराज्. सम्राज्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

भजो णिः ॥ ६२ ॥

An भज् tritt ein wieder verschwindendes ±व्.

अर्धभाज्. प्रभाज्.

छन्दसि सहः ॥ ६३ ॥

Im Veda an सह्.

तुराषाद् Nomin.

वहश्च ॥ ६४ ॥

Auch an वह्.

प्रष्ठवाद्, दित्यवाद्.

कव्यपुरीषपुरीषेषु ज्युट् ॥ ६५ ॥

In Verbindung mit कव्य, पुरीष und पुरीष्य wird im Veda an वह् ±अन mit dem Femininum auf ट् angefügt.

कव्यवाहन, पुरीषवाहन, पुरीष्यवाहन.

हव्ये ऽनन्तःपादम् ॥ ६६ ॥

Auch in Verbindung mit हव्य, wenn das Wort nicht innerhalb eines Stollens auftritt.

हव्यवाहन kommt im RV. 17 Mal vor und steht immer am Ende eines Stollens, während हव्यवाह् hier und auch an anderer Stelle sich findet.

जनसनखनक्रमगमो विट् ॥ ६७ ॥

An जन्, सन्, खन्, क्रम् und गम् wird im Veda das Suffix व् (verschwindet wieder nach 6, 1, 67) angefügt, wobei nach 6, 4, 41 आ für den Nasal der Wurzel substituiert wird.

अब्जा, गोज्ञा; गोषा, नृषा; बिसखा, कूपखा; दधिक्रा. अयोगा.

अदो ऽनन्ते ॥ ६८ ॥

Desgleichen an अद्, wenn nicht अन्न dabeisteht.

आमाद्. सस्याद्. aber अन्नाद्.

क्रव्ये च ॥ ६९ ॥

Auch nach क्रव्य.

क्रव्याद्, was aber sich schon aus dem vorangehenden Sūtra ergeben würde.

दुहः कव्यश्च ॥ ७० ॥

An दुह् wird =अ angefügt, und dabei घ् für ह् substituiert.

कामदुघा, घर्मदुघा. अर्थदुघा.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

मन्त्रे श्वेतवहोक्थशस्पुरोडाशो खिन् ॥ ७१ ॥

In einem Mantra wird an वह् nach श्वेत, an शस् (d. i. शंस) nach उक्थ und an डाश (d. i. दाश) nach पुरस् das Suffix $\pm व$ (welches wieder abfällt) gefügt.

श्वेतवाह्, उक्थशास् und पुरोडाश.

अवे यजः ॥ ७२ ॥

Desgleichen an यज् nach अव.

अवयाज्.

विजुपे छन्दसि ॥ ७३ ॥

An यज् nach उप wird im Veda ein wieder verschwindendes व् (विच्) gefügt.

उपयज्.

आतो मनिन्क्वनिव्वनिपश्च ॥ ७४ ॥

An eine auf आ auslautende Wurzel werden im Veda auch $\pm मन्$, $\pm वन्$ und $\pm पश्$ angefügt.

कीलालपा und शुभंया; सुदामन् und अश्वत्यामन्; सुधीवन् und सुपीवन् (nach 6. 4, 66); भृदिदावन् und द्यतपावन्.

अन्येभ्यो ऽपि दृश्यन्ते ॥ ७५ ॥

Dieselben Suffixe erscheinen auch nach anderen Wurzeln.

सुशर्मन्, प्रातरित्वन्; विजावन्, अग्नेगावन्.

क्विप् च ॥ ७६ ॥

Auch $\pm व्$, das wieder verschwindet.

Dieses Sūtra erklärt alle mit der schwachen Form einer Wurzel zusammenfallenden Nominalstämme am Ende eines Compositums. Vgl. 3, 2, 178.

स्थः क च ॥ ७७ ॥

Nach स्था auch $\pm अ$.

शंस्थ्या und शंस्थ.

सुयजातौ णिनिस्ताच्छील्ये ॥ ७८ ॥

In Verbindung mit einem Nomen, wenn dieses kein Gattungsbegriff ist, wird $\pm इन्$ an die Wurzel gefügt in der Bedeutung „dieses zu thun gewohnt“.

उप्यभोजिन्, शीतभोजिन्.

कर्तर्युपमाने ॥ ७९ ॥

Desgleichen in der Bedeutung „wie dieser Etwas thuerd“.

उद्गक्रोशिन्, ध्वाङ्कराविन्. Ueber die Betonung dieser Wörter s. 6, 2, 80.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

वते ॥ ८० ॥

Desgleichen, wenn ein Gelübde gemeint ist.

स्थण्डिलशायिन् अत्राद्धर्माजिन्.

बहुलमाभीक्ष्ण्ये ॥ ८१ ॥

Häufig wird dieses Suffix angefügt, wenn die Wiederholung einer Handlung ausgedrückt werden soll.

कषायपायिणो गान्धाराः, क्षीरपायिण उशीनराः, सौवीरपायिणो ब्राह्मीकाः, aber auch कुन्माषखादः.

मनः ॥ ८२ ॥

Auch an मन् tritt dieses Suffix.

दर्शनीयमानिन् शोभनमानिन्

आत्ममाने खश्च ॥ ८३ ॥

In der Bedeutung „sich für Etwas haltend“ kann auch ein an den Präsensstamm tretendes अ (खश्) an मन् gefügt werden, wobei das vorangehende Wort das Augment म् erhält.

दर्शनीयमानिन् oder दर्शनीयमन्य.

3, 2, 84. भूते ॥ ८४ ॥

In den jetzt folgenden Sūtra ist भूते „in der Bedeutung der Vergangenheit“ zu ergänzen.

करणे यजः ॥ ८५ ॥

An यज् wird das 3, 2, 78 erwähnte Suffix ±ङ्न् gefügt, wenn das dabei stehende Nomen als Instrumental aufzufassen ist.

अग्निष्टोमयाजिन्.

कर्मणि हनः ॥ ८६ ॥

An हन्, wenn ein Object (Accusativ) dabeisteht.

पितृव्यघातिन्. मातुलघातिन्. Vgl. 7, 3, 32. 54.

ब्रह्मभूणवृत्रेषु क्तिप् ॥ ८७ ॥

In Verbindung mit ब्रह्मन्, भूण und वृत्र wird =क् (welches abfällt) an हन् gefügt.

ब्रह्महन. भूणहन. वृत्रहन.

बहुलं छन्दसि ॥ ८८ ॥

Im Veda findet bei हन् ein Schwanken statt.

मातृहन. पितृहन. aber auch मातृघात und पितृघात.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 84.

सुकर्मपापमन्त्रपुराणेषु कृजः ॥ ८९ ॥

An कृज wird das Suffix =ञ् gefügt, wenn सु u. s. w. dabeistehen.

सुकृत्, कर्मकृत्, पापकृत्, मन्त्रकृत्, पुराणकृत्. Ueber die Anfügung von त s. 6, 1, 71.

सोमे सुजः ॥ ९० ॥

An सु, सुनोति in Verbindung mit सोम.

सोमसुत्.

अग्नौ चेः ॥ ९१ ॥

An चि mit अग्नि.

अग्निचित्.

कर्मण्यग्न्याख्यायाम् ॥ ९२ ॥

In passiver Bedeutung, wenn mit dem Worte ein Feuer bezeichnet wird.

अग्नेनचित् = अग्नेन इव चितः.

कर्मणीनिर्विक्रियः ॥ ९३ ॥

An क्री mit वि wird in Verbindung mit einem Accusativ इन् gefügt.

सोमविक्रयिन्. रसविक्रयिन्. Kāṣika कर्मणीनि वि.

दृशेः क्वनिप् ॥ ९४ ॥

An दृश् in einem solchen Falle =वन्.

मेरुदृश्वन्, परलोकदृश्वन्.

राजनि युधिकृजः ॥ ९५ ॥

Dieses auch an युध् und कृज in Verbindung mit राजन्.

राजयुध्वन्, राजकृत्वन्. कृत्वन् mit त् nach 6, 1, 71.

सहे च ॥ ९६ ॥

Und mit सह.

सहयुध्वन्, सहकृत्वन्.

सप्रम्यां जनेर्देः ॥ ९७ ॥

An जन् wird in Verbindung mit einem Locativ अ (mit Abfall von अन्) gefügt.

उपसरज, मन्दुरज.

पञ्चम्यामजातौ ॥ ९८ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einem Ablativ, wenn dieser kein Gattungsbegriff ist.

बुद्धिज, संस्कारज, दुःखज, aber हस्तिनो जातः.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 84.

उपसर्गे च संज्ञायाम् ॥ ९९ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einer Präposition, wenn ein Name gebildet wird.

प्रजा mit dem Femininsuffix आ.

अनौ कर्मणि ॥ १०० ॥

Mit अनु, wenn ein Accusativ dabeisteht.

पुमनुजः = पुमांसमनुजातः, स्त्र्यनुजः.

अन्येष्वपि दृश्यते ॥ १०१ ॥

Auch in anderen Verbindungen wird ein solches अ an जन् gefügt.

अज, द्विज, ब्राह्मणज, अभिज, परिज, अनुज.

निष्ठा ॥ १०२ ॥

Die Participialsuffixe त und तवत् drücken die Vergangenheit aus.

सुयजोर्द्वनिप् ॥ १०३ ॥

Bei सु und यज् das Suffix = वृन्.

सुत्वं. यज्वन्. Zu त् in सुत्वं ३ 6. 1, 71.

जीर्यतेरतृन् ॥ १०४ ॥

Bei जृ ऽअत्.

जरत्. Nomin. जरम् (nach 7, 1, 70) „alt geworden“.

छन्दसि लिट् ॥ १०५ ॥

Im Veda drückt das Perfect die vergangene Zeit aus.

अहं सूर्यसुभयतो ददर्श VS. 8, 9. अहं द्यावापृतिर्वी आ ततान. Ausnahme zu 3, 2, 115.

लिटः कानञ्वा ॥ १०६ ॥

Im Veda kann an die Stelle der Personalendungen des Perfects —अनं treten.

अग्निं चिक्वानः, सोमं oder वरुणं सुयुवाणः.

क्वसुश्च ॥ १०७ ॥

Auch —वस् (वंस्).

जद्धिवान्, पयिवान्. Vgl. 7, 1, 70. 6, 4, 10.

भाषायां सदवसश्चुवः ॥ १०८ ॥

In der Umgangssprache bei सद, वस् und शु.

उप ससाद oder उपसेदिवान्, अनूवास oder अनूषिवान्, उप शुआव oder उपशुशुवान्.

उपेयिवाननाश्चाननूचानश्च ॥ १०९ ॥

Auch उपेयिवान्, अनाश्चान् und अनूचानः gehören hierher.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 84.

लुङ् ॥ ११० ॥

Der Aorist bezeichnet die vergangene Zeit.

अनद्यतने लङ् ॥ १११ ॥

Die hinter dem Heute gelegene Vergangenheit bezeichnet das Imperfect.

अभिज्ञावचने लट् ॥ ११२ ॥

In Verbindung mit einem Verbum in der Bedeutung „daran denken, sich erinnern“ steht in diesem Fall das erste Futurum.

अभि जानासि, स्मरसि, वृध्यसे oder चेतयसे देवदत्त कर्मरिपु वत्स्यामः.

न यदि ॥ ११३ ॥

Nicht aber, wenn यद् dabeisteht.

अभि जानासि u. s. w. देवदत्त यत्कर्मरिष्ववसाम.

विभाषा साकाङ्क्षे ॥ ११४ ॥

Wenn ein zweiter Satz als Ergänzung hinzugefügt wird, können beide Tempora gebraucht werden.

अभि जानासि u. s. w. देवदत्त कर्मरिपु वत्स्यामस्तत्रादनं भोक्त्यामहे oder अवसाम und अभुञ्जमहि. Eben so mit यद्.

परोऽक्षे लिट् ॥ ११५ ॥

Das Perfect bezeichnet eine vor dem Heute vergangene Handlung, bei der man nicht zugegen war.

हशश्वतोर्लङ् च ॥ ११६ ॥

Wenn ह् und शश्वत् dabeistehen, kann auch das Imperfect gesetzt werden.

इति ह् चकार oder अकरोत्, शश्वच्चकार oder शश्वदकरोत्.

प्रश्ने चासन्नकाले ॥ ११७ ॥

Desgleichen in einer Frage, wenn es sich um die nächste Vergangenheit handelt.

जगाम देवदत्तः oder अगच्छत् देवदत्तः „ist D. schon fortgegangen?“

लट् स्मे ॥ ११८ ॥

In Verbindung mit स्म steht das Präsens.

नलेन स्म पुराधीयते. Vgl. 3, 2, 122. 8. 1, 42.

अपरोऽक्षे च ॥ ११९ ॥

Auch dann, wenn man dabei gewesen ist.

एवं स्म पिता ब्रवीति „so hat der Vater gesagt“.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 84.

ननौ पृष्टप्रतिवचने ॥ १२० ॥

Desgleichen in Verbindung mit ननु, wenn auf eine Frage geantwortet wird.

अकार्षीः कटं देवदत्त । ननु करोमि भोः „jawohl habe ich die Matte gemacht“.

नन्वोर्विभाषा ॥ १२१ ॥

In Verbindung mit न und नु nicht nothwendig.

अकार्षीः कटं देवदत्त । न करोमि oder नाकार्षी भोः. अहं नु करोमि oder अहं न्वकार्षम्.

+3, 2, 84. पुरि लुङ् चास्मे ॥ १२२ ॥

In Verbindung mit पुरा kann auch der Aorist gebraucht werden, wenn nicht स्म dabeisteht.

वसन्तीह पुरा छात्राः oder auch अवात्सुः अवसन् und ऊषुः, aber नलेन स्म पुराधीयते.
Vgl. 3, 2, 118.

वर्तमाने लट् ॥ १२३ ॥

Das Präsens bezeichnet die Gegenwart.

लटः शतृशानचावप्रथमासमानाधिकरणे ॥ १२४ ॥

Für die Personalendungen des Präsens werden die an den Präsensstamm tretenden Suffixe अत् (अन्त्, f. ई) und आर्ने (oder मान्) substituirt, wenn die Handlung nicht auf einen Nominativ bezogen wird.

पचन्तं und पचमानं देवदत्तं पश्य „sieh. D. kocht“. पचता und पचमानेन कृतम्. aber देवदत्तः पचति.

संबोधने च ॥ १२५ ॥

Auch in Beziehung auf einen Nominativ beim Rufen.

हे पचन्. हे पचमान „o, du kochst“.

लक्षणहेत्वोः क्रियायाः ॥ १२६ ॥

Desgleichen, wenn eine Handlung näher charakterisirt oder die Veranlassung derselben angegeben wird.

शयाना भुञ्जते यवनाः „die Javana liegen beim Essen“. अधीयानां वसति „er weilt hier um zu studiren“.

तौ सत् ॥ १२७ ॥

Diese Participialsuffixe heissen sat (seiend).

पूङ्यजोः शानन् ॥ १२८ ॥

An पू und यज् tritt an den Präsensstamm das Suffix ॥ शान्.

पचमान. यजमान.

ताच्छील्यवयोवचनशक्तिषु चानश् ॥ १२९ ॥

Zur Bezeichnung einer Gewohnheit, eines bestimmten Lebensalters oder des Vermögens Etwas zu vollbringen wird das Suffix आनै (oder मानै) an den Präsensstamm gefügt.

कर्ताह मुण्डयमानाः, कर्ताह कवचं पर्यस्यमानाः, कर्ताह निघ्नानाः.

इङ्धार्योः शत्रुकृच्छ्रिणि ॥ १३० ॥

An इ und das Causativ von घृ wird das Suffix शत्रु d. i. अत्र (अन्त, f. ई) an den Präsensstamm gefügt, wenn der Agens die Handlung ohne Mühe vollbringt.

अधीयन्वारायणम्, धारयन्नुपनिषदम्, aber कृच्छ्रेणार्थीते und धारयति.

द्विषो ऽमित्रे ॥ १३१ ॥

An द्विष् in der Bedeutung „Feind“.

द्विषन्, aber द्वेषि भायां पतिम्.

सुजो यज्ञसंयोगे ॥ १३२ ॥

An सु, wenn eine Beziehung zu einem Opfer stattfindet.

सर्वे सुन्वन्तः so v. a. „Alle sind beim Opfer theilhaft“.

अर्हः प्रशंसायाम् ॥ १३३ ॥

An अर्ह, wenn es sich um etwas Lobenswerthes handelt.

अर्हन्निह भवान्पूजाम् „du bist hier der Ehre würdig“, aber अर्हति चोरो वधम्.

आ क्सेत्च्छीलितद्धर्मतत्साधुकारिषु ॥ १३४ ॥

3, 2, 134.

Bis 3, 2, 177 fg. (wo das Suffix क्स्विप् hier abgekürzt क्स्वि, erscheint), haben die Suffixe folgende Bedeutungen „dieses zu thun gewohnt“, „dieses als Obliegenheit vollbringend“ und „dieses zu Stande bringend“.

तृन् ॥ १३५ ॥

In diesen Bedeutungen wird तृन् an eine Wurzel gefügt.

कर्ता कटान् „Matten zu verfertigen pflegend“, अन्नमपहर्तार आह्वयका भवन्ति आक्षेपिच्छे „die Obliegenheit habend die Speisen fortzutragen“, कर्ता कटान् „der sich auf die Verfertigung von Matten versteht“.

अलंकृञ्जिराकृञ्प्रजनोत्पचोत्पतोन्मदरूपपत्रपवृतुवृधुसहचर

इष्णुच् ॥ १३६ ॥

An कृ mit अलम् und निरा, an जन् mit प्र, an पच्, पत् und मद् mit उद्, an रुच्, an त्रप् mit अप, an दत्, वृध्, सह und चर् wird इष्णुच् angefügt.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 134.

अलंकरिष्णु, निराकरिष्णु, प्रजनिष्णु, उत्पचिष्णु, उत्पतिष्णु, उन्मदिष्णु, रंचिष्णु, अपत्रपिष्णु, वर्तिष्णु, वर्धिष्णु, सहिष्णु und चरिष्णु.

शोछन्दसि ॥ १३७ ॥

Im Veda tritt dieses Suffix an ein Causativ.

धारयिष्णु, पारयिष्णु.

भुवश्च ॥ १३८ ॥

Auch an भू.

भविष्णु.

ग्लाजिस्थश्च कस्रुः ॥ १३९ ॥

An dieses und an ग्ला (ग्लै), जि und स्था tritt das Suffix =सु.

भृष्णु, ग्लासु, जिष्णु, स्थासु (gegen 6, 4. 66).

त्रसिगृधिधृषिक्षिपेः क्लुः ॥ १४० ॥

An त्रस्, गृध्, धृप् und क्षिप् wird =नु gefügt.

त्रसु, गृधु, धृष्णु, क्षिप्नु.

शमित्यष्टाभ्यो घिनुण् ॥ १४१ ॥

An die acht mit शम् beginnenden Wurzeln wird ±हन् gefügt.

शमिन्, तमिन्, दमिन्, अमिन्, भमिन्, क्षमिन्, क्लमिन् und प्रमादिन्. Die auf म् auslautenden Wurzeln substituieren nach 7. 3. 34 keine Vṛddhi für den Wurzelvocal. Das घ् im Suffix erhält erst im folgenden Sutra seine Bedeutung.

**संपृचानुरुधाङ्यमाङ्यसपरिसृसंसृजपरिदेविसंज्वरपरिक्षिपपरि-
टपरिवटपरिदहपरिमुहदुषद्विषद्रुहदुहयुजाक्रीडविविचत्यजरजभजाति-
चरापचरामुषाभ्याहनश्च ॥ १४२ ॥**

Desgleichen an एच् mit सम्, an रुध् mit अनु, an यस् und यस् mit आ, an स्र् mit परि, an सृज् mit सम्, an देव् mit परि, an ज्वर् mit सम्, an क्षिप्, रट्, वट्, दह् und मुह् mit परि, an दुष्, द्विष्, दृह्, दुह् युज्, an क्रीड् mit आ, an विच् mit वि, an त्यज्, रज्, भज्, an चर् mit अति und अप, an सुष् mit आ und an हन् mit अभ्या.

संपर्किन्, अनुरोधिन्, आयामिन्, आयासिन्, परिसारिन्, संसर्गिन्, परिदेविन्, संज्वारिन्, परि-
क्षेपिन्, परिराटिन्, परिवदिन्, परिदाहिन्, परिमोहिन्, द्रोषिन्, द्वेषिन्, द्रोहिन्, द्रोहिन्, योगिन्,
आक्रोडिन्, विवेकिन्, त्यागिन्, रागिन्, भागिन्, अतिचारिन्, अपचारिन्, आमोषिन् und अभ्याघातिन्
(vgl. 7, 3. 32. 54). Das घ् des Suffixes zeigt an, dass ein Guttural für einen aus-
lautenden Palatal zu substituieren ist.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 134.

वौ कषलसकथसम्भः ॥ १४३ ॥

An कष, नस्, कथ् und सम्भ् nach वि.

विकापिन्, विलापिन्, विकथिन् und विसम्भिन्.

अपे च लषः ॥ १४४ ॥

An लप् auch nach अप.

विलापिन् und अपलापिन्.

प्रे लपसृदुमथवदवसः ॥ १४५ ॥

An लप्, स, द्रु, मथ्, वद् und वस् nach प्र.

प्रलापिन्, प्रसारिन्, प्रटापिन्, प्रमाथिन्, प्रवादिन् und प्रवासिन्.

निन्दहिंसक्लिशखादविनाशपरिक्षिपपरिरटपरिवादिव्याभाषासूयो**बुज् ॥ १४६ ॥**An निन्द, हिंस, क्लिश, खाद्, an das Causativ von नश् mit वि, an त्रिप्, रट् und das Causativ von वद् mit परि, an भाप् mit व्या und an असृय् wird $\angle \pm$ अक् gefügt.

निन्दक, हिंसक, क्लेशक, खादक, विनाशक, परिक्षेपक, परिराटक, परिवादक, व्याभाषक und असृयक.

देविक्रुशोश्चोपसर्गे ॥ १४७ ॥

Desgleichen an देव् und क्रुश् in Verbindung mit einer Präposition.

आदेवक, परिदेवक; आक्रोशक, परिक्रोशक.

चलनशब्दार्थादकर्मकाद्युच् ॥ १४८ ॥

An eine intransitive Wurzel mit der Bedeutung „sich bewegen“ und „Laute von sich geben“ tritt अर्न्.

चलन, चोपन; शब्दन, रवण; dagegen पठिता विद्याम्.

अनुदात्तेश्च हलादेः ॥ १४९ ॥

Desgleichen an eine consonantisch anlautende Wurzel, deren stummer Vocal unbetont ist.

वर्तन, वर्धन.

जुचङ्क्रम्यदन्द्रम्यसृगृधिज्वलशुचलषपतपदः ॥ १५० ॥

Ferner an जु, an die Intensiva von क्रम् und दम्, an स, गृध्, ज्वल्, शुच्, लप्, पत् und पद्.

जयन, चङ्क्रमण, दन्द्रमण, सरण, गर्धन, ज्वलन, शोचन, लपण, पतन und पदन.

क्रुधमराडार्थेभ्यश्च ॥ १५१ ॥

Ferner an Wurzeln in der Bedeutung von „zürnen“ und „schmücken“.

क्रोधन, रोषण; मराडन, भूषण.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 134.

न यः ॥ १५२ ॥

Nicht aber an eine auf **य्** auslautende Wurzel.

Nur कृयित् und क्षायित् nach 3, 2, 135.

सूददीपदीक्षश्च ॥ १५३ ॥

Auch nicht an सूद्, दीप् und दीक्ष्.

Nur सूदित्. दीपित् und दीक्षित्. Ausnahme zu 3. 2. 149.

लघपतपदस्थाभूवृषहनकमगमशृभ्य उक्ञ् ॥ १५४ ॥

An लप् u. s. w. tritt in den 3, 2, 134 angegebenen Bedeutungen \pm उक्ञ् an.

अपलापुक, प्रपातुक, उपपातुक. उपस्थायुक (vgl. 7. 3. 33), प्रभावुक. प्रवर्षुक. आघातुक (vgl. 7. 3. 32. 54). कामुक. आगामुक. किंशारुक.

जल्पभिक्षुकुट्टलुगटवृडः षाकन् ॥ १५५ ॥

An जल्प् u. s. w. tritt \angle आक mit dem Femininum auf ई.

जल्पाक. भिक्षाक. कुट्टाक. लुगटाक und वराक.

प्रजोरिनिः ॥ १५६ ॥

An जु mit प्र wird इन् gefügt.

प्रजविन्.

जिहक्षिविश्रीण्वमाव्यथाभ्यमपरिभूप्रसूभ्यश्च ॥ १५७ ॥

Desgleichen an जि, द्व, क्षि, श्रि mit वि, इ, वम्, व्यथ् mit अ, अम् mit अभि. भू mit परि und सू mit प्र.

जयिन्. दर्नि. क्षयिन्. विश्रयिन्. अत्ययिन्. वमिन्. अव्यथिन्. अभ्यमिन्. परिभविन् und प्रसविन्.

स्पृहिगृहिपतिदयिनिद्रातन्द्राश्रद्धाभ्य आलुच् ॥ १५८ ॥

An स्पृह्, गृह् und पत der zehnten Classe, an दय्, an द्रा mit नि und तन् und an धा mit अद् wird आलु gefügt.

स्पृह्यालु. गृह्यालु. पतयालु. दयालु. निद्रालु. तन्द्रालु und श्रद्धालु. Vgl. 6, 4. 55.

दाधेट्सिश्दसदो रुः ॥ १५९ ॥

An दा, धे, सि, शद् und सद् wird रु gefügt.

दारु. धारु. सरु, शट् und सट्.

सृघस्यदः क्स्मरच् ॥ १६० ॥

An सृ, घस् und अद् das Suffix =स्मरं.

स्मर, घस्मर und अस्मर.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 134.

भञ्जभासमिदो घुरच् ॥ १६१ ॥

An भञ्ज्, भास् und मिद् das Suffix उर् (vor welchem ein Palatal in einen Guttural übergeht).

भङ्गुर. भासुर und मेदुर.

विदिभिदिच्छिदेः कुरच् ॥ १६२ ॥

An विद्, भिद् und छिद् das Suffix = उर्.

विदुर. भिदुर und छिदुर.

इणानशजिसर्तिभ्यः क्कुरप् ॥ १६३ ॥

An इ, नश्, जि und स्र् das Suffix = क्वर.

इत्वर. नश्वर, जित्वर und स्रत्वर. Zum Augment त् s. ६, 1, 71. Kāçikā नश् st. नश

गत्वरश्च ॥ १६४ ॥

Auch गत्वर gehört hierher.

जागुरूकः ॥ १६५ ॥

An जाग् tritt ऊक.

जागरूक.

यजजपदशां यङः ॥ १६६ ॥

Desgleichen an das Intensivum von यज्, जप् und दश्.

यायजूक, जज्जपूक und दन्दशूक.

नमिकम्पिस्स्यजसकमहिंसदीपो रः ॥ १६७ ॥

An नम्, कम्प, स्मि, जस् mit अ, कम्, हिस् und दीप् wird र gefügt.

नम. कम्प. स्मेर, अजस. कम. हिंस und दीप्.

सनाशंसभिश्च उः ॥ १६८ ॥

An ein Desiderativ, an शंस mit आ und an भिच् das Suffix उ.

चिकीर्षु, आशंसु und भिच्. Kāçikā सनाशंस^३, aber im Commentar सन्निति und सन्नन्तेभ्यः.

विन्दुरिच्छुः ॥ १६९ ॥

Hierher gehören auch विन्दु und इच्छु.

विन्दु = वेदनशील, इच्छु = गृहणशील.

क्याच्छन्दसि ॥ १७० ॥

Im Veda wird an die Denominativa auf --य das Suffix उ gefügt.

मित्रयु. संस्वेठयु. सुम्बयु.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 134.

आह्वगमहनजनः किकिनौ लिट् च ॥ १७१ ॥

An Wurzeln, die auf आ, ऋ oder ॠ auslauten, an गम्, हन् und जन् werden im Veda die Suffixe --इ , und --उ gefügt mit Reduplication der Wurzel wie im Perfect.

षपि. ददि. ततुरि. जगुरि; जग्मि. जग्नि und जजि.

स्वपितृषोर्नजिङ् ॥ १७२ ॥

An स्वप् und तृप् tritt das Suffix --नज् .

स्वप्नज्. तृप्नज्.

शृवन्द्योरारुः ॥ १७३ ॥

An शृद् und वन्द् das Suffix आरु.

शरारु und वन्दारु.

भियः कृकुकनौ ॥ १७४ ॥

An भो die Suffixe --रु und --लुक .

भोरु und भोलुक.

स्थेशभासपिसकसो वरच् ॥ १७५ ॥

An स्था. ईश्. भास्. पिस् und कस् das Suffix वरच्.

स्थावर. ईश्वर. भास्वर. पेस्वर. विकस्वर.

यश्च यङः ॥ १७६ ॥

Auch an das Intensivum von या.

यायावर. Vgl. 1. 1, 58 unter 3).

भाजभासधुर्विद्युतोर्जिपृजुयावस्तुवः क्विप् ॥ १७७ ॥

An भाज्, भास्, धुर्व्, द्युत्, ऊर्ज्, पृ, जु und an स्तु mit vorangehendem यावन् wird --व (welches wieder abfällt) gefügt.

विभाज्. भास्. धुर् (vgl. 6, 4, 21), विद्युत्, ऊर्ज्, पुर, जू (sic) und यावस्तुत्.

अन्येभ्यो ऽपि दृश्यते ॥ १७८ ॥

Dieses Suffix tritt auch an andere Wurzeln.

युज्, छिद्, भिद्. Vgl. 3, 2, 76.

†3,2,134. भुवः संज्ञान्तरयोः ॥ १७९ ॥

An भू wird es gefügt um einen Namen zu bilden und in der Bedeutung „Bürge (Mittelsperson)“.

विभू. प्रतिभू.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

विप्रसम्भ्यो ड्वसंज्ञायाम् ॥ १८० ॥

An भू mit वि. प्र und सम् wird उ (mit Abfall des Wurzelvocal) angefügt, wenn kein Name gemeint ist.

विभु. प्रभु. संभु.

धः कर्मणि घृन् ॥ १८१ ॥

An धा wird ळ्त्र mit dem Femininum auf ई gefügt, wenn das Object der Handlung bezeichnet werden soll.

धात्री „Amme“ wird durch धयन्ति ताम् erklärt, dasselbe Wort in der Bedeutung „Myrobalane“ durch दधति तां भेषज्यार्थम्.

दाब्रीशसयुयुजस्तुतुदसिसिचमिहपतदशनहः करणे ॥ १८२ ॥

An दा (दाप्), नी, शस्. यु, युज्, स्तु, तुद्, सि. सिच्, मिह्, पत्. दश् (दंच्) und नह्. wenn das Instrument der Handlung bezeichnet werden soll.

दात्रम्. नेत्रम्. शस्त्रम्. योत्रम्. योक्तम्. स्तोत्रम्. तोत्रम्. सेत्रम्. सेक्तम्. मेङ्कम्. पत्रम्. दंष्ट्रा. नद्धी.

हलसूकरयोः पुवः ॥ १८३ ॥

An पृ in der Bedeutung „Pflugschar“ und „Schweinsrüssel“.

पोत्रम्.

अर्तिलूधूसूखनसहचर इवः ॥ १८४ ॥

An ऋ, लृ, धृ, मृ, खन्, सह् und चर् wird in der 3, 2, 182 angegebenen Bedeutung इव angefügt.

अरित्रम्. लवित्रम्. धवित्रम्. सवित्रम्. खनित्रम्. सहित्रम् und चरित्रम्.

पुवः संज्ञायाम् ॥ १८५ ॥

An पृ, wenn das Wort in seiner Instrumentalbedeutung ein Name ist.

पवित्रम् = दर्भ und बर्हिम्.

कर्तरि चर्षिदेवतयोः ॥ १८६ ॥

Auch zur Bezeichnung des Agens, wenn ein Rshi oder eine Gottheit gemeint ist.

पवित्रो ऽयम्पिः, अग्निः पवित्रम् । स मा पुनातु.

जीतः क्तः ॥ १८७ ॥

Das Participialsuffix -त hat nach einer Wurzel mit einem stummen जि gegenwärtige Bedeutung.

मिच्. द्विष्ण. धृष्ट. Aus 3, 2, 123 wird वर्तमाने hierher gezogen.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

मतिबुद्धिपूजार्थेभ्यश्च ॥ १८८ ॥

Desgleichen nach Wurzeln in der Bedeutung „achten“, „kennen“ und „ehren“.

राज्ञां मतः, राज्ञामिष्टः; राज्ञां बुद्धः. — ज्ञातः; — पूजितः. राज्ञामर्चितः. Zum Genetiv vgl. 2, 2. 12. 3. 67.

॥ इति तृतीयस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

उणादयो बहुलम् ॥ १ ॥

Die Suffixe —उ u. s. w. bezeichnen oft die Gegenwart.

Pāṇini erwähnt diese Classe von Suffixen nur noch 3, 4. 75.

भूते ऽपि दृश्यन्ते ॥ २ ॥

Sie erscheinen auch in vergangener Bedeutung.

वर्त्मन् n. = वर्तमानम्. चर्मन् n. = चरितं तत्. भस्मन् n. = भसितं तत्.

भविष्यति गम्यादयः ॥ ३ ॥

गमिन् u. s. w. bezeichnen die Zukunft.

गमी ग्रामम् „er gedenkt ins Dorf zu gehen“.

यावत्पुरानिपातयोर्लट् ॥ ४ ॥

In Verbindung mit den Indeclinabilien यावत् und पुरा steht das Präsens im Sinne des Futurums.

यावद्भुङ्क्ते „so lange er essen wird“. पुरा भुङ्क्ते „bevor er essen wird“. Vgl. 8. 1. 42.

विभाषा कदाकर्ह्योः ॥ ५ ॥

In Verbindung mit कदा und कर्हि können beide Tempora gebraucht werden.

कदा oder कर्हि भुङ्क्ते भोक्ष्यते oder भोक्ता.

किंवृत्ते लिप्सायाम् ॥ ६ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einem Interrogativpronomen, wenn dabei ein Wunsch Etwas zu haben ausgedrückt wird.

कं भवन्तो भोजयन्ति oder भोजयितारः. कतरो oder कतमो भिक्षां ददाति. दास्यति oder दाता; dagegen कः पाटनिपुत्रं गमिष्यति.

लिप्स्यमानसिद्धौ च ॥ ७ ॥

Desgleichen bei Angabe des Lohns, der für das Gewähren des Gewünschten erfolgt.

यो भवतामोदनं ददाति oder दास्यति स स्वर्गं लोकं गच्छति oder गमिष्यति.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

लोडर्थलक्षणं च ॥ ८ ॥

Desgleichen wenn das Verbum eine darauffolgende Aufforderung zu Etwas (einen Imperativ) erwarten lässt.

उपाध्यायश्चेदा गच्छति. आ गमिष्यति oder आ गन्ता । अथ त्वं कन्दो ऽर्धाण्व ॥

लिङ् चोर्ध्वमौहर्तिके ॥ ९ ॥

Wenn die Veranlassung zu einer solchen Aufforderung als unmittelbar bevorstehend gedacht wird, kann auch der Potential stehen.

ऊर्ध्वं मुहूर्तादुपाध्यायश्चेदा गच्छत्, आ गच्छति. आ गमिष्यति oder आ गन्ता । अथ त्वं कन्दो ऽर्धाण्व ॥

तुमुन्खुलौ क्रियायां क्रियार्थायाम् ॥ १० ॥

Wenn ausgedrückt werden soll, dass eine Handlung einer anderen wegen geschieht, so bezeichnet der Infinitiv auf —तुम् oder ein Nomen ag. auf —अक die in der Zukunft gedachte Handlung.

भोक्तुं oder भोजको व्रजति „er geht in der Absicht zu essen“.

भाववचनाश्च ॥ ११ ॥

Desgleichen die verschiedenen Nomina actionis.

पाकाय. भृतये. पुष्टये व्रजति.

अण् कर्मणि च ॥ १२ ॥

Auch das Suffix —अ , wenn ein Object dabeisteht.

काण्डलावो व्रजति „er geht Gerten zu schneiden“.

लृट् शेषे च ॥ १३ ॥

Im genannten wie in den übrigen Fällen bezeichnet das erste Futurum die Zukunft.

करिष्यामीति व्रजति „er geht um Etwas zu verrichten“ und करिष्यति „er wird Etwas verrichten“.

लृटः सङ्गा ॥ १४ ॥

Für die Personalendungen dieses Futurums können die Participialsuffixe अत् (अन्त) und मान substituiert werden.

करिष्यन्तं und करिष्यमाणं देवदत्तं पश्य. हे करिष्यन् und करिष्यमाण, अर्जयिष्यमाणो व्रसति.

Zum Verständniss der Beispiele s. 3. 2. 124 fgg.

अनद्यतने लृट् ॥ १५ ॥

Wenn es sich nicht um das Heute handelt, wird das periphrastische Futurum gebraucht.

श्वः कर्ता.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

पदरुजविशस्पृशो घञ् ॥ १६ ॥

An पद्, रुज्, विश् und स्पृश् tritt das Suffix \pm ञ्, wobei ein Guttural für den auslautenden Palatal einer Wurzel substituiert wird.

पादः = पद्यते ऽर्त्तः. रोगः = रुजत्यर्त्तः, वेशः = विशत्यर्त्तः. स्पर्शः = स्पृशति = उपतापः.

सृ स्थिरे ॥ १७ ॥

An सृ zur Bezeichnung der Festigkeit.

चन्दनसारः, खदिरसारः. Gegen die sonstige Art und Weise steht die Wurzel nicht im Ablativ. Vgl. 3, 3, 30. 48.

भावे ॥ १८ ॥

Das 3, 3, 16 genannte Suffix bezeichnet schlechtweg ein Sein oder eine Thätigkeit (bildet Nomina actionis).

पाकः u. s. w.

अकर्तरि च कारके संज्ञायाम् ॥ १९ ॥

Desgleichen verschiedene Casusbegriffe mit Ausnahme des Agens, wenn ein Name gebildet wird.

प्रासः = प्रास्यन्ति तम्, प्रसेवः = प्र सीव्यन्ति तम्. आहारः = आ हरन्त्यस्माद्रसम्.

परिमाणाख्यायां सर्वेभ्यः ॥ २० ॥

Dasselbe Suffix kann an alle Wurzeln gefügt werden, wenn ein Maass oder eine Anzahl bezeichnet werden soll.

एकस्तण्डुलनिचायः. द्वां शूर्पनिष्पावां.

इङश्च ॥ २१ ॥

Auch an इङ्.

अध्यायः, उपाध्यायः.

उपसर्गे रुवः ॥ २२ ॥

An रु nach einer Präposition.

संरावः und उपरावः, aber रवः.

समि युटुदुवः ॥ २३ ॥

An यु, टु und दु nach सम्.

संयावः, संद्रावः und संदावः, aber प्रदवः.

अग्निनीभुवो ऽनुपसर्गे ॥ २४ ॥

An अग्नि, नी und भू, wenn keine Präposition vorangeht.

आयः, नायः und भावः, aber प्रअयः. प्रणयः und प्रभवः. खो v. l. für नो. Vgl. 3, 3, 26.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

वौ क्षुश्रुवः ॥ २५ ॥

An क्षु und श्रु nach वि.

विज्ञावः und विश्रावः, aber क्षवः und श्रवः.

अवोदोर्नियः ॥ २६ ॥

An नो nach अव und उद्.

अवनायः und उन्नायः. Vgl. 3. 3, 24.

प्रे दुस्तुमुवः ॥ २७ ॥

An दु, स्तु und मु nach प्र.

प्रद्रावः, प्रस्तावः und प्रसावः; dagegen द्रवः, स्तवः und सवः.

निरभ्योः पूल्वोः ॥ २८ ॥

An पृ nach निस् und an लू nach अभि.

निष्पावः und अभिलावः, aber पवः und लवः.

उन्ध्योर्गः ॥ २९ ॥

An गृ nach उद् und नि.

उद्गारः, निगारः.

कृ धान्ये ॥ ३० ॥

An कृ nach उद् und नि, wenn von Getreide die Rede ist.

उत्कारो und निकारो धान्यस्य. कृ ohne Flexion wie स्र 3, 3, 17 und वृ 48.

यज्ञे समि स्तुवः ॥ ३१ ॥

An स्तु nach सम्, wenn von einem Opfer die Rede ist.

संस्तावश्छन्दोगानाम् d. i. समेत्य स्तुवन्ति यस्मिन्देष्टे छन्दोगाः स देशः.

प्रे स्त्रो ऽयज्ञे ॥ ३२ ॥

An स्तृ nach प्र, wenn es sich um kein Opfer handelt.

शङ्खप्रस्तारः.

प्रथने वावशच्चे ॥ ३३ ॥

An स्तृ nach वि in der Bedeutung „Umfang“, wenn nicht Worte dabei gemeint sind.

पटस्य विस्तारः, aber विस्तरो वचसाम्.

छन्दोनाम्नि च ॥ ३४ ॥

Desgleichen, wenn ein Metrum gemeint ist.

विष्टारपङ्क्तिः, विष्टारबृहती. Vgl. 8, 3, 94.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

उदि ग्रहः ॥ ३५ ॥

An ग्रह nach उद्.

उद्वाहः.

समि मुष्टौ ॥ ३६ ॥

An ग्रह nach सम, wenn die Faust gemeint ist.

अहो मल्लस्य oder मुष्टिकस्य संग्राहः.

परियोनीणोर्द्यूताभेषयोः ॥ ३७ ॥

Desgleichen an नी nach परि, wenn von einem Spiele die Rede ist, und an द्यूता nach नि, wenn „Ordnung, Regel“ gemeint ist.

परिणयेन शरान्दहन्ति. एषो उत्र न्यायः.

परावनुपात्यय इणः ॥ ३८ ॥

An इ nach परि in einer anderen Bedeutung als „Verlauf, Ablauf“.

तव पर्यायः. aber कालस्य पर्ययः.

व्युपयोः शेतेः पर्याये ॥ ३९ ॥

An शेते nach वि und उप, wenn „Reihe“ gemeint ist.

तव विशयः, तव राज्ञोपशयः = तव राजानमुपशयितुं पर्यायः.

हस्तादाने चेरस्तेये ॥ ४० ॥

An चि, wenn ein Erfassen mit der Hand, jedoch nicht Stehlen, gemeint ist.

पुण्यप्रचायः. aber पुण्यप्रचयश्चायैषा.

निवासचितिशरीरोपसमाधानेष्वदेशे कः ॥ ४१ ॥

Desgleichen in den Bedeutungen „Wohnstätte“, „Schicht“, „Körper“ und „Anhäufung“, wobei क् für den Anlaut substituiert wird.

चित्रवल्गुनिकायः. आकायमग्निं चिन्वीत, अनित्यः कायः, महान्गोमयनिकायः

संघे चानौत्तराधर्ये ॥ ४२ ॥

Auch in der Bedeutung „Schaar“, wenn nicht ein blosses Durcheinander gemeint ist.

भिन्नकनिकायः, ब्राह्मणनिकायः; dagegen सुकरनिचयः.

कर्मव्यतिहारे णच् स्त्रियाम् ॥ ४३ ॥

Um die Gegenseitigkeit einer Thätigkeit auszudrücken wird —±ञ् an die Wurzel gefügt, und das Wort ist ein Femininum.

Nach 5, 4. 14 wird an diesen imaginären Nominalstamm ein neues taddhita-Suffix ±_अ gefügt: schliesslich tritt noch das Femininsuffix ई an. व्यौवक्रोशी, व्यौवलेखी, व्यौवहासी. Vgl. 7, 3, 6.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

अभिविधौ भाव इनुण् ॥ ४४ ॥

Um einen durch allgemeine Mitwirkung erfolgenden Zustand zu bezeichnen wird \pm इन् an eine Wurzel gefügt.

Nach 5, 4, 15 wird an diesen imaginären Nominalstamm ein neues taddhita-Suffix \pm अ gefügt. Es ergeben sich demnach die Formen सांकृटिनैम्, सांरात्रिणैम्, सांद्रात्रिणैम्.

आक्रोशे ऽवन्योर्यहः ॥ ४५ ॥

An ग्रह् nach अव् und नि wird bei einem Fluche das 3, 3, 16 genannte Suffix \pm अ gefügt.

अवग्रहो und निग्रहो हन्त ते वृषन् भूयात्, aber अवग्रहः पदस्य und निग्रहश्चोरस्य.

प्रे लिप्सायाम् ॥ ४६ ॥

An ग्रह् mit प्र, wenn von einem Wunsch Etwas zu haben die Rede geht.

पात्रप्रग्राहेण चरति भिक्षुः पिण्डार्थं. सुवप्रग्राहेण चरति द्विजो दक्षिणार्थं; dagegen प्रग्रहो देवदत्तस्य.

परौ यज्ञे ॥ ४७ ॥

Desgleichen mit परि, wenn es sich um ein Opfer handelt.

उत्तरपरिग्राहः und अधरपरिग्राहः, aber परिग्रहो देवदत्तस्य.

नौ वृ धान्ये ॥ ४८ ॥

An वृ nach नि zur Bezeichnung einer Kornart.

नीवारा नाम व्रीहयः. वृ ohne Flexion wie 3, 3, 17, 30.

उदि श्रयतियौतिपूदुवः ॥ ४९ ॥

An यि, यु, पू und दृ nach उद्.

उच्छ्रायः, उद्यावः, उत्पावः und उद्ध्रावः.

विभाषाडि रूप्सुवोः ॥ ५० ॥

Nicht nothwendig an रु und प्लु nach आ.

आरावः und आरवः. आप्लावः und आप्लवः.

अवे ग्रहो वर्षप्रतिबन्धे ॥ ५१ ॥

Desgleichen an ग्रह् nach अव् in der Bedeutung „Regenmangel, Dürre“.

अवग्रहो oder अवग्रहो देवस्य.

प्रे वणिजाम् ॥ ५२ ॥

Ferner nach प्र, wenn es sich um Etwas bei Handelsleuten handelt.

तुलाप्रग्राहेण oder प्रग्रहेण चरति वणिक्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

रश्मौ च ॥ ५३ ॥

Auch in der Bedeutung „Zügel“.

प्रग्राहः oder प्रग्रहः.

वृणोतेराच्छादने ॥ ५४ ॥

Auch an वृ. वृणोति nach प्र in der Bedeutung „Decke“.

प्रवारः oder प्रवरः.

परौ भूवो ऽवज्ञाने ॥ ५५ ॥

Auch an भू nach परि in der Bedeutung „Geringschätzung“.

परिभावः oder परिभवः.

एरच् ॥ ५६ ॥

An eine auf इ oder ई auslautende Wurzel tritt अ.

चयः, अयः, जयः, क्षयः.

ऋदोरप् ॥ ५७ ॥

An eine auf ऋ, उ oder ऊ auslautende Wurzel इ.

गरः, शरः; यवः; लवः, पवः. Es wird auch ऋदोरप् gelesen, vgl. jedoch Mahābh. I, S. 23.

यहवृहनिश्चिगमश्च ॥ ५८ ॥

Auch an ग्रह, वृ, दृ, चि nach निस् und an गम्.

ग्रहः, वरः, दरः, निश्चयः, गमः.

उपसर्गे ऽदः ॥ ५९ ॥

Desgleichen an अद् nach einer Präposition.

प्रघसः, विघसः, प्रघसः, aber घासः. Zur Substitution von घस् s. 2, 4, 38.

नौ ण च ॥ ६० ॥

Nach नि sowohl अ als auch ±अ.

निघसः und न्यादः.

व्यधजपोरनुपसर्गे ॥ ६१ ॥

An व्यध् und जप् wird अ gefügt, wenn keine Präposition vorangeht.

व्यधः und जपः, aber आव्याधः und उपजापः.

स्वनहसोर्वा ॥ ६२ ॥

An स्वन् und हस् können, wenn keine Präposition vorangeht, sowohl अ als auch ±अ antreten.

स्वनः oder स्वानः, हसः oder हासः. aber प्रस्वानः und प्रहासः.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

यमः समुपनिविषु च ॥ ६३ ॥

An यम् auch nach सम्, उप, नि und वि.

यमः oder यामः, संयमः oder संयामः, उपयमः oder उपयामः, नियमः oder नियामः. वियमः
oder वियामः.**नौ गदनदपठस्वनः ॥ ६४ ॥**

Desgleichen an गद्. नद्. पठ् und स्वन् nach नि.

निगदः oder निगादः, निनदः oder निनादः, निपठः oder निपाठः, निस्वनः oder निस्वानः.

क्वणो वीणायां च ॥ ६५ ॥

An क्वण् auch dann, wenn von einer Laute die Rede ist.

निक्वणः oder निक्वाणः, क्वणः oder क्वाणः, कल्याणप्रक्वणा वीणा.

नित्यं पणः परिमाणे ॥ ६६ ॥

An पण् tritt stets अ an in der Bedeutung von „Maass“.

मूलकपणः, शाकपणः, aber पाणः in anderer Bedeutung.

मदो ऽनुपसर्गे ॥ ६७ ॥

Desgleichen an मद, wenn keine Präposition vorangeht.

विद्यामदः, धनमदः, कुलमदः; dagegen उन्मादः, प्रमादः.

प्रमदसंमदौ हर्षे ॥ ६८ ॥

Hierher gehören auch प्रमद und संमद in der Bedeutung „Freude“.

समुदोरजः पशुषु ॥ ६९ ॥

An अज् nach सम् und उद् wird अ angefügt, wenn von Hausvieh die Rede ist.

समजः und उदजः पशूनाम्, aber समाजो ब्राह्मणानाम् und उदाजः क्षत्रियाणाम्.

अक्षेषु ग्लहः ॥ ७० ॥

An ग्लह्, wenn von Würfeln die Rede geht.

अक्षस्य ग्लहः.

प्रजने सर्तेः ॥ ७१ ॥

An म्, wenn Belegen (einer Kuh u. s. w.) gemeint ist.

गवासुपसरः, पशूनामुपसरः.

हः संप्रसारणं च न्यभ्युपविषु ॥ ७२ ॥

Wenn an ह्या (ह्ये) nach नि, अभि, उप und वि das Suffix अ antritt, wird व् vocalisirt.

निहवः. अभिहवः, उपहवः und विहवः; dagegen प्रह्वायः. हु + आ ergibt nach

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

आङि युद्धे ॥ ७३ ॥

Desgleichen, wenn आ vorangeht, in der Bedeutung „Kampf“.

आहवः, aber आह्वायः in einer anderen Bedeutung.

निपानमाहावः ॥ ७४ ॥

आहव ist eine unregelmässige Bildung in der Bedeutung „Tränker“.

भावे ऽनुपसर्गस्य ॥ ७५ ॥

Von ह्य wird, wenn keine Präposition vorangeht, das Nomen act. durch अ gebildet.

हवः, aber आह्वायः.

हनश्च वधः ॥ ७६ ॥

Desgleichen von हन्, wobei वध् substituirt wird.

वधः.

मूतौ घनः ॥ ७७ ॥

घन bezeichnet eine feste Masse.

अन्तर्घनो देशे ॥ ७८ ॥

अन्तर्घन eine Oertlichkeit.

अगारैकदेशे प्रघणः प्रघाणश्च ॥ ७९ ॥

प्रघण und प्रघाण bezeichnen einen Theil des Hauses.

उद्धनो ऽत्याधानम् ॥ ८० ॥

उद्धन ist die Werkbank eines Zimmermanns (worauf Etwas gelegt wird).

अपघनो ऽङ्गम् ॥ ८१ ॥

अपघन ein Körpertheil.

करणे ऽयोविद्रुषु ॥ ८२ ॥

In Verbindung mit अयस्, वि und द्रु bezeichnet घन ein Werkzeug.

अयोघनः, विघनः, द्रुघनः oder द्रुघणः.

स्तम्बे क च ॥ ८३ ॥

In Verbindung mit स्तम्ब kann an हन् auch अ treten.

स्तम्बघः oder स्तम्बघनः.

परौ घः ॥ ८४ ॥

In Verbindung mit परि wird परिघ gebildet.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

उपघ्न आश्रये ॥ ८५ ॥

उपघ्न hat die Bedeutung „Lehne, Angrenzung“.

पर्वतोपघ्नः, ग्रामोपघ्नः.

संघोद्धौ गणप्रशंसयोः ॥ ८६ ॥

संघ bedeutet Schaar und उद्घ drückt ein Lob aus.

संघः पशूनाम्, उद्घो मनुष्यः.

निघो निमित्तम् ॥ ८७ ॥

निघ hat die Bedeutung von निमित्त.

निघा वृत्ताः, निघाः शालयः wohl „in gleicher Entfernung von einander stehend“.
 Nach der Kāçikā ist निमित्तम् = समन्तान्मितम्, समारोहपरिणाहम्. Das Wort kann sowohl auf मा als auch auf मि zurückgeführt werden. Im ersten Falle wurde es „abgemessen“, im andern „gesteckt, gepflanzt“ bedeuten; vgl. meine Bemerkung zu Āpast. Dh. 1, 20, 3 in der Zeitschrift d. D. M. G. 39, 521. Man hätte übrigens निमित्ते erwartet.

ड्वितः क्तिः ॥ ८८ ॥

An eine Wurzel mit stummem डु wird —=त्रि gefügt.

An dieses imaginäre —=त्रि wird nach 4, 4, 20 das taddhita-Suffix म् gefügt, so erhält man die Adjectiva पक्त्रिम, उक्त्रिम, क्त्रिम.

द्वितो ऽयुच् ॥ ८९ ॥

An eine Wurzel mit stummem टु wird अयुच् gefügt.

वेपयुः, श्वययुः, क्षययुः.

यजयाचयतविच्छप्रच्छरक्षो नङ् ॥ ९० ॥

An यज्, याच्, यत्, विच्छ्, प्रच्छ् und रक्ष् tritt =न.

यज्जः, याच्छा, यत्तः, विश्चनः, प्रश्चनः, रक्ष्णः.

स्वपो नन् ॥ ९१ ॥

An स्वप् das Suffix नन्.

स्वप्नः.

उपसर्गे घोः किः ॥ ९२ ॥

An दा und धा (घु) nach einer Präposition das Suffix =ङ्.

प्रदिः, प्रधिः, अन्तर्धिः. Ueber den Ausfall des Wurzelvocals s. 6, 4, 64.

कर्मण्यधिकरणे च ॥ ९३ ॥

Auch in der Bedeutung des Locativs (eines Behälters), wenn ein Object vorangeht.

जलधिः = जलं धीयते ऽस्मिन्, शरधिः.

3. 1, 1. 2. 3. 91—94.

स्त्रियां क्तिन् ॥ ९४ ॥

Mit dem Suffix \angle =ति werden Feminina gebildet.

कृति. चिति. मति, इष्टि u. s. w.

स्थागापापचो भावे ॥ ९५ ॥

Dieses Suffix wird auch an स्था, गा (गै), पा und पच् gefügt zur Bildung des Nomen act.

प्रस्थिति; उद्गति, संगति; प्रपीति, संपीति; पक्तिः. Zu den substituirten Vocalen इ und ई s. 7, 4, 40. 6. 4, 66. Ausnahme zu ङ, 3, 104. 106.

मन्वे वृषेषपचमनविद्भूवीरा उदात्तः ॥ ९६ ॥

In einem Mantra hat dieses Suffix nach वृप् u. s. w. den Acut.

वृष्टिः, इष्टिः, पक्तिः, मतिः; व्रित्तिः, भूतिः, व्रीतिः und रातिः.

ऊतियूतिजूतिसातिहेतिकीर्तयश्च ॥ ९७ ॥

Auch ऊति u. s. w. sind in einem Mantra Oxytona.

व्रजयजोर्भावे क्यप् ॥ ९८ ॥

An व्रज् und यज् wird zur Bildung des Nomen act., das ein Femininum ist, betontes =य angefügt.

व्रज्या, इज्या.

संज्ञायां समजनिषदनिपतमनविदमुञ्शीङ्भृजिणः ॥ ९९ ॥

Von अज् nach सम्, von सद् und षत् nach नि, von मन्, विद्, मु, शी, भृ und इ wird mit diesem Suffix ein Name gebildet.

समज्या, निषद्या, निपत्या, मन्या, विद्या, सुत्या, शय्या, भृत्या und इत्या. Vgl. 6, 1. 71. Kāc. पुञ् st. मुञ्.

कृजः श च ॥ १०० ॥

An कृ kann auch अ (welches nach 3, 1, 67 an den Passivstamm क्रिय gefügt wird) antreten.

कृत्या (vgl. 6, 1, 71) und क्रिया.

इच्छा ॥ १०१ ॥

Hierher gehört auch इच्छा.

अ प्रत्ययात् ॥ १०२ ॥

An Desiderativa und andere abgeleitete Wurzeln (s. 3, 1, 32) tritt अ (mit der Femininendung ञ्) an.

चिकीर्षा, जिह्वा, पुत्रीया, पुत्रकाम्या, लीलया. कण्डूया. Im Sūtra wird auch अः प्रत्ययात् gelesen.

3. 1. 1. 2. 3. 91—94.

गुरोश्च हलः ॥ १०३ ॥

Desgleichen an eine consonantisch auslautende Wurzel mit prosodisch langem Wurzelvocal.

ईहा, ऊहा, कुण्डा, हुण्डा.

षिद्धिदादिभ्यो ऽङ् ॥ १०४ ॥

An Wurzeln mit stummem ष् und an भिद् u. s. w. wird =अ (mit dem Feminin-suffix आ) gefügt.

जरा (vgl. 7, 4, 16), त्रपा; भिदा, छिदा u. s. w.

चिन्तिपूजिकथिकुम्बिचर्चश्च ॥ १०५ ॥

Desgleichen an चिन्त् u. s. w.

चिन्ता, पूजा, कथा, कुम्भा und चर्चा. Ausnahme zu 3. 3, 107.

आतश्चोपसर्गे ॥ १०६ ॥

Auch an eine auf आ auslautende Wurzel, wenn eine Präposition vorangeht.

प्रदा, उपदा, प्रधा, उपधा.

एयासश्चन्थो युच् ॥ १०७ ॥

An Verbalstämme auf —±इ, an आम् und अन्य् wird अर्न् (अर्ना) gefügt.

कारणा, हारणा; आसना, अन्यना. Das Suffix इ fällt nach 6, 4. 51 ab.

रोगाख्यायां खुल् बहुलम् ॥ १०८ ॥

Zur Bezeichnung einer Krankheit wird häufig —±अक (im Femininum इका) angefügt.

प्रच्छर्दिका, प्रवाहिका, विचर्चिका.

संज्ञायाम् ॥ १०९ ॥

Desgleichen, wenn ein Name gebildet wird.

उद्दालकपुष्पभञ्जिका, शालभञ्जिका, तालभञ्जिका.

विभाषाख्यानपरिप्रश्नयोरिञ् ॥ ११० ॥

Nicht nothwendig bei einer Frage nebst darauf folgender Antwort; hier kann neben anderen Suffixen auch —±इ (Femininum) antreten.

कां कारिकाम्, कारिम्, क्रियाम्, कृत्याम् oder कृतिसकार्पाः । सर्वां कारिकाम् u. s. w. अकारिम्

Ebenso गणिकाम्, गणिम् oder गणनाम्; याजिकाम् oder याजिम्; याचिकाम् oder याचिम्.

Die unlogische Stellung im Dvandva wird durch 2, 2, 34 erklärt.

3. 1. 1. 2. 3. 91—94.

पर्यायार्हणोत्पत्तिषु खुच् ॥ १११ ॥

Zur Bezeichnung des an der Reihe Seins, des Verdienens, des Schuldens und des Gekommenseins von Etwas wird $\text{—}\pm\text{अर्कै}$ (Femininum इका) an die Wurzel gefügt.

भवतः शायिका. अर्हति भवानिदुभक्तिकाम्. इदुभक्तिकां मे धारयसि, इदुभक्तिका म उदपादि.

आक्रोशे नञ्यनिः ॥ ११२ ॥

Bei einer Verwünschung wird अनि (Femininum) angefügt, wenn die Negation vorangeht.

अक्राणिस्ते वृषल भूयात् so v. a. „möchtest du es nicht zu Stande bringen“.

कृत्यल्युटो बहुलम् ॥ ११३ ॥

Die kṛtja genannten Suffixe und das Suffix $\text{—}\angle\text{अन}$ (mit dem Femininum auf ई) haben häufig andere Bedeutungen als diejenigen, die ihnen zugetheilt wurden.

So bedeutet z. B. स्नानीय auch „zum Bade dienend“. दानीय „der Spenden würdig“.

राजभोजन „von Fürsten gegessen werdend“, राजाच्छादन „von Fürsten getragen (Gewand)“. Ueber den Accent solcher Wörter s. 6. 2, 150.

नपुंसके भावे क्तः ॥ ११४ ॥

Das Suffix $\text{—}\text{त}$ bezeichnet im Neutrum das Nomen actionis.

हसितम्. जल्पितम्.

ल्युट् च ॥ ११५ ॥

Desgleichen das Suffix $\text{—}\angle\text{अन}$.

हसनम्. जल्पनम्.

कर्मणि च येन संस्पर्शात्कर्तुः शरीरमुखम् ॥ ११६ ॥

Auch in Verbindung mit einem Object, wenn durch die Berührung mit diesem der Agens der Handlung ein leibliches Wohlbehagen empfindet.

पयःपानं oder ओदनभोजनं मुखम्; aber तूलिकाया उत्थानं मुखम्, weil तूलिकायाः nicht Object ist; अग्निकुण्डल्योपासनं मुखम्, weil hier keine Berührung stattfindet; गुरोः स्नापनं मुखम्, weil der Lehrer nicht der Agens der Handlung ist; पुत्रस्य परिष्वजनं मुखम्, weil dieses kein leibliches Wohlbehagen ist.

करणाधिकरणयोश्च ॥ ११७ ॥

Das Suffix $\text{—}\angle\text{अन}$ bezeichnet auch den Begriff des Instrumentals (ein Werkzeug) und des Locativs (einen Behälter).

इध्मप्रवश्चनः. पलाशशतनः; गोदोहनी, सक्तुधानी.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

पुंसि संज्ञायां घः प्रायेण ॥ ११८ ॥

In diesen Bedeutungen wird gewöhnlich das Suffix **अ** angefügt, wenn das Wort ein Name männlichen Geschlechts ist.

दन्तच्छदः, उरश्छदः, घटः; आकरः, आलयः. छद geht auf das Causativum zurück, dessen **आ** nach 6. 4. 96 wegen des stummen **घ** verkürzt wird.

गोचरसंचरवहव्रजव्यजापणनिगमाश्च ॥ ११९ ॥

Hierher gehören auch **गोचरः, संचरः, वहः, व्रजः, व्यजः, आपणः** und **निगमः**.

अवे तृस्त्वोर्घञ् ॥ १२० ॥

An **तृ** und **स्त्वृ** nach **अव** wird **अ** an die Wurzel gefügt.

अवतारः, अवस्तारः. Das stumme **घ** erhält erst beim folgenden Sūtra seine Bedeutung.

हलश्च ॥ १२१ ॥

Desgleichen an eine consonantisch auslautende Wurzel, wobei ein Guttural für einen Palatalen substituiert wird.

लेखः, वेदः, वेपः, बन्धः, मार्गः.

अध्यायन्यायोद्यावसंहाराश्च ॥ १२२ ॥

Hierher gehören auch **अध्यायः, न्यायः, उद्यावः** und **संहारः**.

उदङ्को ऽनुदके ॥ १२३ ॥

Auch **उदङ्क**, wenn es nicht mit **उदक** verbunden wird.

तलोदङ्कः. aber **उदकोदञ्चनः.**

जालमानायः ॥ १२४ ॥

Ferner **आनायः** in der Bedeutung „Netz“.

खनो घ च ॥ १२५ ॥

An **खन्** kann auch **अ** treten.

आखानः oder **आखनः.**

ईषहुःसुषु कृच्छ्राकृच्छ्रार्येषु खल् ॥ १२६ ॥

In Verbindung mit **ईषद्, दुम्** und **सु** in der Bedeutung „schwer“ oder „leicht“ tritt **अ** an.

ईषत्करो, दुष्करो und **सुकरो भवता कटः**, ebenso **ईषत्भोज, दुर्भोज** und **सुभोज**. Die Wirkung des stummen **ख** tritt erst beim folgenden Sūtra ein.

कर्तृकर्मणोश्च भूकृजोः ॥ १२७ ॥

Desgleichen an **भू** in Verbindung mit einem Agens und an **कृ** in Verbindung mit einem Object, wobei das vorangehende Wort das Augment **म्** erhält.

ईषदाद्यंभवं, दुराद्यंभवं und **स्वाद्वंभवं भवता** „du kannst leicht u. s. w. reich werden“;

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

ईषदाढं करो, दुराढं करो und स्वाढं करो देवदत्तो भवता „du kannst den Devadatta leicht u. s. w. reich machen“.

आतो युच् ॥ १२८ ॥

An eine auf आ auslautende Wurzel tritt nach ईषद् u. s. w. अने an.

ईषत्यानः, दुष्यानः und सुषानः सोमो भवता; ebenso ईषद्भान u. s. w.

छन्दसि गत्यर्थेभ्यः ॥ १२९ ॥

Im Veda tritt dieses Suffix an Wurzeln mit der Bedeutung „gehen, sich bewegen“.

सृपसदनो ऽग्निः.

†3, 1, 94. **अन्येभ्यो ऽपि दृश्यते ॥ १३० ॥**

Auch nach anderen Wurzeln wird es angetroffen.

सुदोहना und सुवेदना गांः.

वर्तमानसामीप्ये वर्तमानवद्वा ॥ १३१ ॥

Was an die Gegenwart grenzt, kann als Gegenwart bezeichnet werden.

Auf die Frage कदागतो ऽसि kann man, wenn man so eben gekommen ist, mit अयमा गच्छामि, अयमागमम् oder एष आगतो ऽस्मि antworten; auf die Frage कदा गमिष्यसि, wenn man sogleich zu gehen gedenkt, mit एष गच्छामि, गमिष्यामि oder गन्तास्मि.

आशंसायां भूतवच्च ॥ १३२ ॥

Wenn ein Wunsch im Spiele ist, kann die Zukunft wie Gegenwart oder Vergangenheit behandelt werden.

उपाध्यायश्चेदा गमिष्यति, आ गच्छति oder आगमत् । एते व्याकरणमध्येष्यामहे, अर्धमहे oder अध्यर्गामहि ॥ „wenn der Lehrer käme, möchten wir Grammatik studiren“.

क्षिप्रवचने लृट् ॥ १३३ ॥

Wenn in einem solchen Falle ein „bald“ hinzugefügt wird, erscheint das erste Futurum.

उपाध्यायश्चेत्क्षिप्रमा गमिष्यति । क्षिप्रं व्याकरणमध्येष्यामहे ॥ Ebenso mit आगु, त्वरितम् und शीघ्रम्.

आशंसावचने लिङ् ॥ १३४ ॥

Wird ein Wort wie „wünschen“ hinzugefügt, so steht der Potential.

उपाध्यायश्चेदा गच्छेत् । आ शंसे oder अव कल्पये युक्तो oder क्षिप्रमधीयीय ॥

नानद्यतनवत्क्रियाप्रबन्धसामीप्योः ॥ १३५ ॥

Wenn von der beständigen Fortdauer einer Handlung oder von einer nahen Vergangenheit oder Zukunft die Rede ist, werden Vergangenheit

3, 1, 1. 2. 3. 91—93

und Zukunft nicht wie 3, 2, 111. 3, 15 gelehrt wurde, durch das Imperfectum und zweite Futurum ausgedrückt (sondern durch den Aorist und das erste Futurum).

यावज्जीवं भृशमन्नमदात् und अन्नं दास्यति, येयं पौर्णमास्यतिक्रान्ता एतस्यामुपाध्यायो ऽग्नीनाधित. येयममावास्यागमिनी एतस्यामुपाध्यायो ऽग्नीना धास्यते.

भविष्यति मर्यादावचने ऽवरस्मिन् ॥ १३६ ॥

Bei Angabe der diesseitigen Grenze (im Raume) wird die Zukunft nicht, wie 3, 3, 15 gelehrt wurde, durch das zweite (sondern durch das erste) Futurum ausgedrückt.

यो ऽयमध्वा गन्तव्य आ पाटनिपुत्रात् तस्य यदवरं कांशाम्ब्यास्तत्र द्विरोदनं भोक्तव्यमहे.

कालविभागे चानहोरात्राणाम् ॥ १३७ ॥

Auch nicht bei Angabe der diesseitigen Grenze einer Zeit, es sei denn, dass es bestimmte Tage wären.

यो ऽयं संवत्सर आगामी तत्र यदवरमायहायण्यास्तत्र युक्ता अध्येष्यामहे, aber यो ऽयं मास आगामी तस्य यो ऽवरः पञ्चदशरात्रस्तत्र युक्ता अध्येतास्महे. Eben so, wenn त्रिंशदरात्रः oder त्रिंशदहोरात्रः statt मासः und अर्धमासः statt पञ्चदशरात्रः gesagt wird.

परस्मिन्विभाषा ॥ १३८ ॥

Bei Angabe der jenseitigen Grenze in der Zeit können beide Futura angewandt werden.

यो ऽयं संवत्सर आगामी तस्य यत्परमायहायण्यास्तत्र युक्ता अध्येष्यामहे oder अध्येतास्महे.

लिङ्गिमित्ते लृङ् क्रियातिपत्तौ ॥ १३९ ॥

In Conditionalsätzen, welche nach 3, 3, 156 den Potential erfordern, steht, wenn von der Zukunft die Rede ist, der Conditional in dem Falle, dass die Handlung nicht eintritt.

अभोक्ष्यत भवान्शतेन यदि मत्समीपमगमिष्यत् „du würdest Ghee zu essen bekommen, wenn du zu mir kämest“ sagt man zu Jemand, wenn man weiss, dass er nicht kommen wird.

भूते च ॥ १४० ॥

Desgleichen, wenn von der Vergangenheit die Rede ist.

यदि स तेन दृष्टो ऽभविष्यन्नदाभोक्ष्यत „wenn er von diesem gesehen worden wäre, hätte er zu essen bekommen“.

वोताप्योः ॥ १४१ ॥

Nicht nothwendig in Verbindung mit उत und अपि.

Patañgali zerlegt die Worte in वा आ उताप्योः, welches = वा प्रागुतापिभ्याम् sein soll; vgl. 3, 3, 152. Die Kāṣikā sagt, dass bis zu diesem Sūtra भूते लिङ्गिमित्ते क्रियातिपत्तौ Pāṇini's Grammatik

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

लङ् वा भवति zu ergänzen sei. Wenn Pānini dieses gemeint hätte, würde er sich wohl deutlicher ausgedrückt haben.

गर्हायां लङ्पिजात्वोः ॥ १४२ ॥

Wenn ein Tadel ausgedrückt wird, steht bei अपि und जातु das Präsens.

अपि oder जातु तत्र भवान्वृषलं याजयति so v. a. „es könnte geschehen, dass“.

विभाषा कथमि लिङ् च ॥ १४३ ॥

Bei कथम् auch der Potential.

कथं नाम तत्र भवान्वृषलं याजयति oder याजयेत्. Nach der Kāçikā soll wegen विभाषा im Sūtra je nach der Zeit, die man im Auge hat, auch gesagt werden können याजयिष्यति, याजिता, अयाजयत् und याजयां चकार.

किंवृत्ते लिङ्लटौ ॥ १४४ ॥

In Verbindung mit einem Pronomen interrogativum steht, wenn ein Tadel ausgedrückt wird, der Potential oder das erste Futurum.

को oder कतरो नाम वृषलो यं तत्र भवान्याजयेत् oder याजयिष्यति.

अनवकूप्यमर्षयोरकिंवृत्ते ऽपि ॥ १४५ ॥

Wenn ausgedrückt wird, dass man Etwas nicht für wahrscheinlich halte oder es nicht leiden würde, stehen Potential und erstes Futurum auch ohne ein Pronomen interrogativum.

नाव कल्पयामि, न सं भावयामि, न अद्वधे oder न मर्षयामि तत्र भवात्ताम वृषलं याजयेत oder याजयिष्यति, को नाम वृषलो यं तत्र भवान्याजयेत् oder याजयिष्यति.

किंकिलास्यर्थेषु लट् ॥ १४६ ॥

In Verbindung mit किं किल oder einem Worte wie „es geschieht, es ereignet —, es findet sich“ steht in solchem Falle das erste Futurum.

किं किल, अस्ति, भवति oder विद्यते नाम तत्र भवान्वृषलं याजयिष्यति न अद्वधे oder न मर्षयामि.

जातुयदोर्लिङ् ॥ १४७ ॥

In Verbindung mit जातु und यद् steht in demselben Falle der Potential.

जातु oder यत्तत्र भवान्वृषलं याजयेत् अद्वधे oder न मर्षयामि.

यच्चयचयोः ॥ १४८ ॥

Desgleichen in Verbindung mit यच्च und यत्र.

यच्च oder यत्र तत्र भवान्वृषलं याजयेत् अद्वधे oder न मर्षयामि.

गर्हायां च ॥ १४९ ॥

In eben dieser Verbindung auch dann, wenn ein Tadel ausgedrückt wird.

यच्च oder यत्र तत्र भवान्वृषलं याजयेद्गर्हामहे oder अहो अन्यायमेतत्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

चित्रीकरणे च ॥ १५० ॥

Auch wenn eine Verwunderung ausgedrückt wird.

यच्च oder यत्र तत्र भवान्वृषलं याजयेदाश्चर्यमेतत्.

शेषे लृडयदौ ॥ १५१ ॥

Wird die Verwunderung anders als durch यच्च oder यत्र ausgedrückt, dann steht das erste Futurum, jedoch nicht bei यदि.

आश्चर्यम् चित्रम् oder अद्भुतमन्थो नाम पर्वतमा रोह्यति, aber आश्चर्यं यदि स भुञ्जीत.

उतापोः समर्थयोर्लिङ् ॥ १५२ ॥

In Verbindung mit उत und अपि, wenn diese gleiche Bedeutung haben, steht der Potential.

उत oder अपि कुर्यात्. Hier sollen die Partikeln die Bedeutung von वाढम् haben.

कामप्रवेदने ऽकच्चिति ॥ १५३ ॥

Beim Kundthun eines Wunsches wird der Potential gebraucht, wenn nicht कच्चित् dabeisteht

कामो मे भुञ्जीत भवान्, aber कच्चिज्जीवति मे माता.

संभावेने ऽलमिति चेत्सिद्धाप्रयोगे ॥ १५४ ॥

Desgleichen, wenn ausgedrückt wird, dass man Jemand Etwas zutraue, vorausgesetzt dass der wirkliche Erfolg nicht hinzugefügt wird.

अपि पर्वतं शिरसा भिन्द्यात्, अपि द्रोणपाकं भुञ्जीत; dagegen अलं देवदत्तो हस्तिनं हनिष्यति so v. a. „Devadatta ist im Stande einen Elephanten zu tödten und wird es auch ausführen“.

विभाषा धातौ संभावनवचने ऽयदि ॥ १५५ ॥

Nicht nothwendig in Verbindung mit einem Verbum in der Bedeutung „für möglich halten“, es sei denn, dass यद् dabeistände.

सं भावयामि. अथ कल्पयामि oder अदधे भुञ्जीत oder भोक्त्यते भवान्, aber सं भावयामि II. s. w. यद्भुञ्जीत भवान्.

हेतुहेतुमतोर्लिङ् ॥ १५६ ॥

Der Potential bezeichnet die Bedingung nebst ihrem Erfolge, d. i. wird in conditionalen Sätzen gebraucht.

दक्षिणेन चेद्यायात्र शक्रटं पथं भवेत्. Vgl. 3, 3, 139 fig.

इच्छार्थेषु लिङ्लोटौ ॥ १५७ ॥

In Verbindung mit einem Verbum in der Bedeutung „wünschen“ steht der Potential oder der Imperativ.

इच्छामि, कामये oder प्रार्थये भुञ्जीत oder भुङ्क्ता भवान्.

1. 1. 2. 3. 91—93.

समानकर्तृकेषु तुमुन् ॥ १५८ ॥

Haben beide Verba denselben Agens, so steht der Infinitiv auf \angle -तुम्.

इच्छति u. s. w. भोक्तुम्.

लिङ् च ॥ १५९ ॥

Aber auch der Potential.

भुञ्जीयेताच्छति.

इच्छार्थेभ्यो विभाषा वर्तमाने ॥ १६० ॥

Verba mit der Bedeutung „wünschen“ können, wenn von der Gegenwart die Rede ist, im Potential stehen.

इच्छति oder इच्छेत्, वारि oder उश्यात्, कामयेत oder कामयेत्.

विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसंप्रश्नप्रार्थनेषु लिङ् ॥ १६१ ॥

Der Potential bezeichnet einen Befehl, eine Aufforderung, eine Einladung, einen Wunsch, eine Anfrage oder eine Bitte.

कटं कुर्यात्, इह भवान्भुञ्जीत (als Aufforderung oder Einladung), माणवकं भवानुपनयेत्, किं नु खलु भो व्याकरणमधीयीत und व्याकरणमधीयीत „ich möchte gern die Grammatik studiren“.

लोट् च ॥ १६२ ॥

Auch der Imperativ.

Dieselben Beispiele mit dem Imperativ.

प्रैषातिसर्गप्राप्तकालेषु कृत्याश्च ॥ १६३ ॥

Einen Befehl, eine Gewährung (Bewilligung) und ein an der Zeit Sein drücken auch die kṛtja genannten Suffixe aus.

भवता कटः करणीयः, कर्तव्यः u. s. w. können bedeuten „du sollst oder du kannst eine Matte verfertigen“ und auch „es ist jetzt an der Zeit eine Matte zu machen“. Dieselben Nuancen drückt करोतु कटं भवान् aus.

लिङ् चोर्ध्वमौहूर्तिके ॥ १६४ ॥

Auch der Potential, wenn es heisst „jetzt gleich“.

ऊर्ध्वं सुहूर्तात् oder उपरि सुहूर्तस्य भवान्खलु कटं कुर्यात्.

स्मे लोट् ॥ १६५ ॥

Wenn स्म dabeisteht, wird in den eben angegebenen Fällen der Imperativ gebraucht.

ऊर्ध्वं सुहूर्तात्भवान्कटं करोतु स्म.

3, 1, 1. 2. 3. 91 – 93.

अधीष्टे च ॥ १६६ ॥

Desgleichen beim Wunsche.

अङ्ग स्म राजन्माणवक्रमध्यापय

कालसमयवेलासु तुमुन् ॥ १६७ ॥In Verbindung mit काल. समय und वेला steht das Verbum im Infinitiv auf \angle -तुम्.

कालो, समयो oder वेला भोक्तम्

लिङ् यदि ॥ १६८ ॥

Wenn यद् hinzugefügt wird, steht der Potential.

, कालो u. s. w. यद्भुज्जोत भवान्.

अर्हे कृत्यतृचश्च ॥ १६९ ॥

Das Würdigsein bezeichnen auch die kṛtja genannten Suffixe und तृ.

भवता खलु कन्या वोटव्या. भवान्खलु कन्याया वोट्टा und भवान्खलु कन्यां वहेत् bedeuten „du verdienst fürwahr das Mädchen zu heiraten“.

आवश्यकामर्यायोरर्णिनिः १७० ॥Das Suffix \angle -इन् drückt eine Nothwendigkeit und ein Schuldigsein aus.

अवश्यंकारिन् und शतदायिन्.

कृत्याश्च ॥ १७१ ॥

Desgleichen die kṛtja genannten Suffixe.

भवता खलु अवश्यं कटः कर्तव्यः; भवता शतं दातव्यम्.

शकि लिङ् च ॥ १७२ ॥

Im Sinne von „können, vermögen“ kann auch der Potential stehen.

भवता खलु भारो वोटव्यः oder भवान्खलु भारं वहेत् „du vermagst die Last zu tragen“.

आशिषि लिङ्लोटौ ॥ १७३ ॥

Einen Segenswunsch drücken Precativ und Imperativ aus.

चिरं जीव्याद्भवान्. चिरं जीवतु भवान्.

क्तिच्क्त्तौ च संज्ञायाम् ॥ १७४ ॥Desgleichen die Suffixe \angle -क्ति und \angle -त्त, wenn ein Name damit gebildet wird.

तन्तिः = तनुतात्. सातिः = सनुतात्. भूतिः = भवतात्. देवदत्तः = देवा एनं देवासुः.

Vgl. 6, 4, 39. 45.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

माङि लुङ् ॥ १७५ ॥

In Verbindung mit der Prohibitivpartikel **मा** steht der Aorist.

मा कार्षीत्, **मा** हार्षीत्. Zum Fehlen des Augments s. 6, 4, 74.

स्मोत्तरे लङ् च ॥ १७६ ॥

Wenn **स्म** darauf folgt, auch das Imperfect.

मा स्म कार्षीत् oder करोत्. Vgl. 6, 4, 74.

॥ इति तृतीयस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

धातुसंबन्धे प्रत्ययाः ॥ १ ॥

Mit Suffixen gebildete Wörter stehen (in Bezug auf die Zeit) in genauer Beziehung zum Verbum (mit dem sie verbunden werden).

3, 2, 85 wird gelehrt, dass Wörter wie **अग्निष्टोमयाजिन्** vergangene Bedeutung haben, d. h. denjenigen bezeichnen, der ein Agnishtoma dargebracht hat. Nach unserm Sūtra kann man trotzdem dieses Wort mit einem Futurum verbinden, wodurch es in die Zukunft versetzt wird. **अग्निष्टोमयाज्यस्य पुत्रो जनिता** heisst „ihm wird ein Sohn geboren werden, der das genannte Opfer darbringen wird“. Eben so kann man **कृतः कटः श्वो भविता** sagen, obgleich **कृत** etwas Vergangenes bezeichnet.

क्रियासमभिहारे लोट् लोटो हिस्वौ वा च तद्ध्वमोः ॥ २ ॥

Um die Wiederholung einer Handlung auszudrücken wird der Imperativ gebraucht und zwar die zweite Person Sg., die auch statt der zweiten Pl. stehen kann.

लुनीहि लुनीहीत्येवायं लुनाति, **इमां लुनीतः**, **इमे लुनन्ति** u. s. w. in allen Personen, Numeris und Temporibus. In Verbindung mit der zweiten Person Pl. kann man sowohl **लुनीहि लुनीहीत्येव यूयं लुनीथ** oder **लुनीत लुनीतेत्येव** u. s. w. sagen. Eben so **अधीष्वधीष्वेत्येवाधीते** u. s. w., in der zweiten Person Pl. aber auch **अधीध्वमधीध्वमित्येव यूयमधीध्वे**. Im Deutschen könnte man diese Ausdrucksweise etwa so wiedergeben: „er studirt, als wenn ihm Jemand stets „studire doch, studire doch“ zurief“. Zu der Verdoppelung des Imperativs s. 8, 1, 4. Diese in der Literatur nicht zu belegende Redeweise soll nach Kielhorn und Bhandarkar im Marāṭhī noch jetzt ganz gebräuchlich sein. Statt **लोट् लोटो** wird auch **लोटो** gelesen.

समुच्चये ऽन्यतरस्याम् ॥ ३ ॥

Wenn mehrere Sätze auf einander folgen, ist diese Construction nicht nothwendig.

Man sagt **कन्दो ऽधीष्व व्याकरणमधीष्व निरुक्तमधीष्वेत्येवायमधीते** u. s. w. oder **कन्दो ऽधीते व्याकरणमधीते निरुक्तमधीते इत्येवायमधीते**.

यथाविध्यनुप्रयोगः पूर्वस्मिन् ॥ ४ ॥

Das nach dem Imperativ hinzugefügte Verbum richtet sich nach dem vorangehenden.

Es kann also nach लुर्नाहि लुर्नाहि nur लुनाति u. s. w. folgen, aber nicht das Synonym छिनत्ति. und nach अर्धाष्वार्धाष्व nur अर्धाते u. s. w., aber nicht पठति.

समुच्चये सामान्यवचनस्य ॥ ५ ॥

Wenn in dem 3, 4, 3 erwähnten Falle verschiedene Verba vorangehen, muss in der Folge ein Verbum gesetzt werden, welches alle diese Bedeutungen umfasst.

अदं भुङ्क्त्व सक्तृन्पि धानाः खादेत्येवायमभ्यव हरति.

छन्दसि लुङ्लङ्लिटः ॥ ६ ॥

Im Veda können Aorist, Imperfectum und Perfectum jegliche Vergangenheit bezeichnen.

लिङर्थे लेट् ॥ ७ ॥

Der Conjunctiv steht im Sinne des Potentials.

उपसंवादाशङ्कयोश्च ॥ ८ ॥

Er drückt auch die Gegenforderung bei einem Uebereinkommen und eine Besorgniss aus.

अहमेव पशूनामीशं, मदया एव वो गृहा गृह्यान्ते. मर्त्येवत्यान्यव वः पात्राययुच्यान्तेः नेज्जिह्मायन्या (यन्तो Kāç.; vgl. zu 8, 1, 30) नरकं पताम Nir. 1, 11.

तुमर्थे सेसेनसेअसेन्कसेकसेनध्यैअध्यैन्कध्यैकध्यैन्शध्यैशध्यैन्तवै- तवेइतवेनः ॥ ९ ॥

Im Veda haben folgende Suffixe die Bedeutung von तुम् des Infinitivs:

1) से, 2) ऽ_से, 3) अमे, 4) ऽ_अमे, 5) _=से, 6) ऽ_अमे, 7) अध्ये, 8) ऽ_अध्यै, 9) _=अध्यै, 10) ऽ_अध्यै, 11) अध्ये mit Anfügung an den Präsensstamm, 12) ऽ_अध्यै gleichfalls mit Anfügung an den Präsensstamm, 13) ऽ_तवै (vgl. 6, 1, 200. 2, 51), 14) _=तवे und 15) ऽ_तवे.

Zu 1) वस्ते रायः; zu 2) ता वामेषे रथानाम् RV. 5, 66, 3; zu 3) und 4) कृत्वे दत्ताय जीर्वसे RV. 10, 57, 4; zu 5) प्रेषे भगाय; zu 6) श्रियसे (श्रियसे RV.); zu 7) und 8) कर्मण्युपाचरथ्यै; zu 9) इन्द्राग्नी आहुर्वध्यै RV. 6, 60, 13; zu 10) श्रियथ्यै; zu 11) und 12) सह मादयेथ्यै RV. 6, 60, 13 und पिबथ्यै RV.; zu 13) सोममिन्द्राय पातवै; zu 14) दशमे मासि मृतवे RV. 10, 184, 3; zu 15) सर्वदेवेषु गन्तवे, कर्तवे, हर्तवे. Es wird auch सेसेनसे ऽसेन् gelesen.

प्रयै रोहिथै अव्यथिथै ॥ १० ॥

Auch diese drei sind vedische Infinitive.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

दृशे विख्ये च ॥ ११ ॥

Und auch diese zwei.

शक्ति णमुल्कमुलौ ॥ १२ ॥

In Verbindung mit शक् haben im Veda $\text{—}\text{+}\text{अम्}$ und $\text{—}\text{—}\text{अम्}$ die Bedeutung von तुम्.

अग्निं वै देवा विभाजं नाशक्रुवन्. अपलपं नाशक्रुवन्.

ईश्वरे तोसुन्कसुनौ ॥ १३ ॥

In Verbindung mit ईश्वर die Suffixe $\text{—}\text{+}\text{तोम्}$ und $\text{—}\text{+}\text{अम्}$.

ईश्वरो ऽभिचरितोः. — विलिखः —, वितृदः.

कृत्यार्थे तवैकेनकेन्यत्वनः ॥ १४ ॥

Die Bedeutung der kṛtja genannten Suffixe haben $\text{—}\text{+}\text{तवै}$ (vgl. 6, 1, 200. 2, 51), $\text{—}\text{+}\text{ए}$, $\text{—}\text{+}\text{ग्न्य}$ und $\text{—}\text{+}\text{त्व}$.

अन्वेतवै = अन्वेतव्यम्. परिधातवै = परिधातव्यम्; नावगाहे = नावगाहितव्यम्; दिदृक्षेण्य = दिदृक्षितव्य, शुश्रूषेण्य = शुश्रूषितव्य; कर्तवै = कर्तव्य.

अवचक्षे च ॥ १५ ॥

Auch अवचक्षे.

भावलक्षणे स्येणकृज्वदिचरिहुतमिजनिभ्यस्तोसुन् ॥ १६ ॥

An स्था, इ, ऊ, वद्, चर्, हु, तम् und जन् wird im Veda $\text{—}\text{+}\text{तोम्}$ gefügt zur Bezeichnung des Nomen actionis.

आ संस्थातोर्वेद्यां सीदन्ति. पुरा सूर्यस्थोदेतोराधेयः, पुरा वत्सानामपाकतोः. पुरा प्रवदितोरग्नौ प्रहोतव्यम्, पुरा प्रचरितोरानीधौ होतव्याः (Gop. Br. 2, 2, 10), आ होतोरप्रमत्तस्तिष्ठति. आ तमितोरसीत (Taitt. Br. 1. 4. 4. 2), आ विजनिताः सं भवाम (Taitt. S. 2, 5. 1, 5).

सृपितृदोः कसुन् ॥ १७ ॥

An सप् und तृद् wird in einem solchen Falle $\text{—}\text{+}\text{अम्}$ angefügt.

पुरा क्रूरस्य विमैपः (VS. 1, 28), पुरा जत्रुभ्य आतृदः (RV. 8, 1, 12).

अलंखत्वाः प्रतिषेधयोः प्राचां क्त्वा ॥ १८ ॥

In Verbindung mit अलम् und खलु steht nach der Meinung der östlichen Grammatiker der Absolutiv auf $\text{—}\text{+}\text{त्वा}$ (oder $\text{—}\text{+}\text{य}$), wenn jene Partikeln ein Verbot ausdrücken.

अलं बाले रुदित्वा, खलु कृत्वा.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

उदीचां माङो व्यतीहारे ॥ १९ ॥

Dasselbe Suffix wird nach der Meinung der nördlichen Grammatiker an मा in der Bedeutung „abwechseln“ gefügt.

अपमित्य याचते „er bettelt abwechselnd“, wofür auch याचित्वाप मयते gesagt werden kann.

परावरयोगे च ॥ २० ॥

Auch in Verbindung mit dem, was jenseits oder diesseits von Etwas gelegen ist.

अप्राप्य नदीं पर्वतः स्थितः, अतिक्रम्य तु पर्वतं नदी स्थिता. Im ersten Beispiel liegt der Fluss jenseits, im zweiten der Berg diesseits.

समानकर्तृकयोः पूर्वकाले ॥ २१ ॥

Wenn zwei Handlungen denselben Agens haben, bezeichnet der Absolutiv auf —त्वा (—त्वा) die in der Zeit vorangehende.

भुक्त्वा व्रजति.

आभीक्ष्ये णमुल् च ॥ २२ ॥

Findet die Handlung wiederholt statt, so kann auch das Suffix —त्वा (—त्वा) angefügt werden.

भोजं भोजं oder भुक्त्वा भुक्त्वा व्रजति. Zur Wiederholung s. 8, 1, 4.

न यद्यनाकाङ्क्षे ॥ २३ ॥

In Verbindung mit यद् werden die genannten Absolutive nicht angewendet, es sei denn, dass die beiden Handlungen noch eine Ergänzung erfordern.

यद्यमधीते ततः शेते, aber यद्यं भुक्त्वा व्रजति ततो ऽधीते. Es wird auch अनाकाङ्क्षे gelesen.

विभाषायप्रथमपूर्वेषु ॥ २४ ॥

In Verbindung mit अग्रे, प्रथमम् und पूर्वम् können die Absolutive in dem 3, 4, 21 angegebenen Falle gebraucht werden.

अग्रे, प्रथमम् oder पूर्वम् भुक्त्वा oder भोजं व्रजति; man kann aber auch अग्रे u. s. w. भुङ्क्षे ततो व्रजति sagen.

कर्मण्याक्रोशे कृजः खमुञ् ॥ २५ ॥

An कृ mit vorangehendem Object wird, wenn geschmäht wird, —त्वा (—त्वा) angefügt, wobei das vorangehende Nomen das Augment म् erhält.

चोरंकारमा क्रोशति „er schimpft ihn Dieb“.

स्वादुमि णमुल् ॥ २६ ॥

In Verbindung mit स्वादु (welches in diesem Fall das Augment म् erhält) wird —त्वा (—त्वा) angefügt.

स्वादुंकारं भुङ्क्षे „er versüsst die Speise vor dem Essen“.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

अन्यथैव कथमित्थं सु सिद्धाप्रयोगश्चेत् ॥ २७ ॥

Desgleichen in Verbindung mit अन्यथा, एवम्, कथम् und इत्थम्. wenn nicht hinzugefügt wird, was namentlich anders u. s. w. gemacht wird.

अन्यथाकारं, एवंकारं, कथंकारं oder इत्थंकारं भुङ्क्ते, aber अन्यथा कृत्वा शिरो भुङ्क्ते.

यथातथयोरसूयाप्रतिवचने ॥ २८ ॥

Desgleichen bei यथा und तथा bei einer mit Unwillen ausgesprochenen Antwort.

यथाकारं und तथाकारमहं भोक्ष्ये । किं तवानेन ॥

कर्मणि दृशिविदोः साकल्ये ॥ २९ ॥

Auch an दृश् und विद् in Verbindung mit einem Object, wenn es sich um die Gesamtheit desselben handelt.

कन्यादर्शं वरयति „er wirbt um jedes Mädchen, das er sieht“, ब्राह्मणवेदं भोजयति „er speist alle Brahmanen, die er kennt“.

यावति विन्दजीवोः ॥ ३० ॥

An विन्द und जीव nach यावत्.

यावद्वेदं भुङ्क्ते „er isst Alles, was er findet“, यावज्जीवमधीते „er studirt, so lange er lebt“.

चर्मोदरयोः पूरेः ॥ ३१ ॥

An पूर nach चर्मन् und उदर.

चर्मपूरं स्तृणाति, उदरपूरं भुङ्क्ते.

वर्षप्रमाण ऊलोपश्चास्यान्यतरस्याम् ॥ ३२ ॥

Desgleichen zur Bezeichnung der Regenmenge, wobei der Vocal ऊ ausfallen kann.

गोष्पदपूरं oder गोष्पदग्रं वृष्टो देवः.

चले क्रोपेः ॥ ३३ ॥

Ferner an das Causativ von कृष् nach चेल.

चेलक्रोपं वृष्टो देवः. Die Kāçikā sagt, dass auch die Synonyme von चेल gemeint seien, dass man also auch वस्त्रक्रोपम् und वसनक्रोपम् bilden könne. Vgl. jedoch 1, 1, 68.

निमूलसमूलयोः कषः ॥ ३४ ॥

Auch an कष् nach निमूल und समूल.

निमूलकापं und समूलकापं कषति.

शुष्कचूर्णरूक्षेषु पिषः ॥ ३५ ॥

An पिप् nach शुष्क, चूर्ण und रूक्ष.

शुष्कपेयं, चूर्णपेयं und रूक्षपेयं पिनिष्टि.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

समूलाकृतजीवेषु हनकृज्यहः ॥ ३६ ॥

An हन् nach समूल, an कृ nach अकृत und an ज्य् nach जीव.

समूलघातं (vgl. 7. 3. 32. 54) हन्ति. अकृतकारं करोति. जीवग्राहं गृह्णाति. Es wird auch हनकृ^२ gelesen.**करणे हनः ॥ ३७ ॥**

An हन्, wenn ein Instrumental dabeisteht.

पाणिघातं वेदिं हन्ति, पादघातं भूमिं हन्ति. Zur Form घातम् vgl. 7. 3. 32. 54.

स्नेहने पिषः ॥ ३८ ॥

An पिप् nach dem, womit befeuchtet wird.

उदपेषं und तैलपेषं पिनष्टि.

हस्ते वर्तिमहोः ॥ ३९ ॥

An das Causativ von वृत् und an गृह्, wenn हस्त als Instrumental dabeisteht.

हस्तवर्तं वर्तयति und हस्तग्राहं गृह्णाति. Nach der Kaṣika sind gegen 1, 1, 68 auch die Synonyme von हस्त gemeint.

स्वे पुषः ॥ ४० ॥

An पुष् nach स्व.

स्वपोषं पुष्णाति. Auch hier soll nach der Kaṣika unter स्व nicht nur dieses Wort, sondern auch Alles, was unter die-en Begriff gefasst werden kann, gemeint sein. Sie bildet demnach auch आत्मपोषम्. गो^२, पितृ^२, मातृ^२, धन^२ und रै^२.**अधिकरणे बन्धः ॥ ४१ ॥**

An बन्ध्, wenn ein Locativ dabeisteht.

चक्रबन्धम्, कूटबन्धं. मुष्टिबन्धं und चोरकबन्धं बध्नाति.

संज्ञायाम् ॥ ४२ ॥

Desgleichen, wenn ein Name gebildet wird.

क्राञ्चबन्धं, मयूरिकाबन्धं und अट्टालिकाबन्धं बध्नाति.

कर्त्राजीवपुरुषयोर्नशिवहोः ॥ ४३ ॥

An नश् nach जीव und an वह् nach पुरुष, wenn diese Nomina als Subjecte der Handlung erscheinen.

जीवनाशं नश्यति = जीवो नश्यति. पुरुषवाहं वहति = पुरुषः प्रेष्यो भूत्वा वहति.

ऊर्ध्वे शुषिपूरोः ॥ ४४ ॥

An शुष् und पूर nach ऊर्ध्व, wenn dieses als Agens erscheint.

ऊर्ध्वशापं शुष्यति = ऊर्ध्वं शुष्यति. ऊर्ध्वपूरं पूर्यते = ऊर्ध्वं पूर्यते.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

उपमाने कर्मणि च ॥ ४५ ॥

Dasselbe Suffix tritt an Wurzeln in Verbindung mit dem, womit verglichen wird, auch dann, wenn dieses Object ist.

अजकनाशं नष्टः „verloren gegangen wie ein armes Schäfchen“, द्यतनिधायं निहितः „verwahrt, wie man Ghee verwahrt“.

कषादिषु यथाविध्यनुप्रयोगः ॥ ४६ ॥

In den 3, 4, 34 fgg. besprochenen Fällen richtet sich das nachfolgende Verbum nach dem vorangehenden.

Auf °कायम् folgt wieder कष, auf °पेषम् wieder पिष् u. s. w.

उपदंशस्तृतीयायाम् ॥ ४७ ॥

An दंश् nach उप wird das Suffix —त्त्रिअम् angefügt, wenn ein Instrumental dabeisteht.

मूलकेनोपदंशं oder मूलकोपदंशं भुङ्क्ते. Vgl. 2, 2, 21.

हिंसार्थानां च समानकर्मकाणाम् ॥ ४८ ॥

In derselben Verbindung auch an Wurzeln in der Bedeutung „weh thun, schlagen“, wenn das Object von „schlagen“ und das des beigefügten Verbums dasselbe ist.

दण्डेनोपघातं oder दण्डोपघातं गाः कालयति „er treibt die Kühe, indem er sie mit einem Stocke schlägt“, aber चोरं दण्डेनोपहत्य गोपालको गाः कालयति. Vgl. 2, 2, 21.

सप्तम्यां चोपपीडरुधकर्षः ॥ ४९ ॥

An पीड्, रुध् und कर्ष् nach उप auch in Verbindung mit einem Locativ.

पाश्व्रीभ्यामुपपीडं, पाश्वरीरुपपीडं oder पाश्वरीपपीडं शेते; व्रजेनोपरोधं, वज्र उपरोधं oder व्रजोपरोधं गाः स्थापयति; पाणिनोपकर्षं, पाणानुपकर्षं oder पाण्युपकर्षं धानाः सं गृह्णाति. Vgl. 2, 2, 21.

समासतौ ॥ ५० ॥

In derselben Verbindung auch sonst, wenn von einem Aneinandergerathen die Rede ist.

केशैर्ग्राहं, केशेषु ग्राहं oder केशग्राहं युध्यन्ते; eben so हस्तैर्ग्राहम्, हस्तेषु ग्राहम् oder हस्तग्राहम्. Vgl. 2, 2, 21.

प्रमाणे च ॥ ५१ ॥

Auch bei Angabe des Maasses.

द्व्यङ्गुलेनोत्कर्षं, द्व्यङ्गुल उत्कर्षं oder द्व्यङ्गुलोत्कर्षं खण्डिकां छिनत्ति Vgl. 2, 2, 21.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

अपादाने परीप्सायाम् ॥ ५२ ॥

In Verbindung mit einem Ablativ zur Bezeichnung der Hast.

शय्याया उत्थायं oder शय्योत्थायं धावति, रन्ध्रापकर्षं पयः पिबति, भाट्टापकर्षमपृणान्भक्षयति.
Vgl. 2, 2, 21.

द्वितीयायां च ॥ ५३ ॥

In einem solchen Falle auch in Verbindung mit einem Accusativ.

यष्टिं ग्राहं oder यष्टिग्राहं युध्यन्ते. Vgl. 2, 2, 21.

स्वाङ्गे ऽध्रुवे ॥ ५४ ॥

Auch in Verbindung mit einem ablösbaren Körpertheil im Accusativ.

अक्षिनिकाणं जल्पति, भृविक्षेपं कथयति. aber उत्तिष्ठ शिरः कथयति. अध्रुवं स्वाङ्गम् soll einen Körpertheil bezeichnen, dessen Entfernung nicht den Tod herbeiführt. Vgl. 6, 2, 177.

परिक्षिश्यमाने च ॥ ५५ ॥

Aber auch mit einem anderen Körpertheil, wenn es sich nur um einen Schmerz desselben handelt.

उरःपेपं und शिरःपेपं युध्यन्ते.

विशिपतिपदिस्कन्दां व्याप्यमानासेव्यमानयोः ॥ ५६ ॥

विश्, पत्, पद् und स्कन्द् verbinden sich im Absolutiv auf $_{-}\pm\text{अम्}$ mit einem Accusativ, wenn man ausdrücken will, dass jedes Object dieses Namens bei der Handlung einbegriffen ist, oder dass die Handlung bei diesem Object sich stets wiederholt.

गेहानुप्रवेशमास्ते bedeutet sowohl „in jedem Hause, das er betritt, setzt er sich“ als auch „so oft er ein Haus betritt, setzt er sich“. Eben so गेहानुप्रपातम्, गेहानुप्रपादम् und गेहावस्कन्दम्. Wenn keine Composition stattfindet, wird nach 8, 1, 4 das Object oder der Absolutiv doppelt gesetzt, je nachdem das „jedes“ oder das „so oft“ hervortreten soll. गेहं गेहमनुप्रवेशमास्ते oder गेहमनुप्रवेशमनुप्रवेशमास्ते u. s. w.

अस्यतितृषोः कियान्तरे कालेषु ॥ ५७ ॥

अस्, अस्यति und तृप् werden im Absolutiv auf $_{-}\pm\text{अम्}$ mit einer Zeitbestimmung im Accusativ verbunden, wenn eine Unterbrechung der Handlung ausgedrückt werden soll.

द्वहमत्यासं oder द्वहात्यासं गाः पाययति „er trinkt die Kühe mit Ueberspringung von zwei Tagen“, d. i. „jeden dritten Tag“; द्वहं तर्पं oder द्वहतर्पं गाः पाययति „er tr. d. K., indem er sie immer zwei Tage dursten lässt“.

नाभ्यादिशियहोः ॥ ५८ ॥

An दिश् nach आ und an ग्रह् wird in Verbindung mit नामन् im Accusativ das Suffix $_{-}\pm\text{अम्}$ gefügt.

नामादेशम् und नामग्राहमा चष्टे.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

अव्यये ऽयथाभिप्रेताख्यानं कृजः क्लान्मुलौ ॥ ५९ ॥

An क in Verbindung mit einem Indeclinabile werden die Suffixe —=त्वा und —±अम् gefügt, wenn Etwas auf eine unerwünschte Weise mitgetheilt wird.

Auf die Mittheilung einer angenehmen Nachricht mit leiser Stimme sagt man: किं तर्हि वृषल नीचैः कृत्वा, नीचैःकृत्य oder नीचैःकारमा चत्ते; auf die Mittheilung einer unangenehmen Nachricht mit lauter Stimme: किं तर्हि वृषनोच्चैः कृत्वा, उच्चैःकृत्य oder उच्चैःकारमा चत्ते. Vgl. 2, 2, 22.

तिर्यच्यपवर्गे ॥ ६० ॥

Auch in Verbindung mit तिर्यच् Adv. (d. i. तिर्यक्) in der Bedeutung „zu Ende führen“.

तिर्यक्कृत्वा, तिर्यक्कृत्य oder तिर्यक्कारं गतः = समाप्य गतः. Vgl. 2, 2, 22.

स्वाङ्गे तस्प्रत्यये कृभ्वोः ॥ ६१ ॥

Dieselben Suffixe treten an कृ und भू in Verbindung mit einem Worte, das einen Körpertheil bezeichnet, wenn das Suffix तस् daran gefügt ist.

मुखतः कृत्वा, मुखतःकृत्य oder मुखतःकारं गतः; मुखतो भूत्वा, मुखतोभूय oder मुखतोभावं गतः. Eben so mit पृष्ठतस्. Vgl. 2, 2, 22.

नाधार्यप्रत्यये च्यर्थे ॥ ६२ ॥

Auch in Verbindung mit einem Worte, das mit einem Suffix im Sinne von ना oder धा (s. 5, 2, 27. 3, 42 fgg.) versehen ist in der Bedeutung „dazu machen oder werden, was Etwas vorher nicht gewesen ist“.

नाना कृत्वा, नानाकृत्य oder नानाकारं गतः; eben so mit विना, द्विधा, द्वैधम् u. s. w. Vgl. 2, 2, 22.

तूष्णीमि भुवः ॥ ६३ ॥

In derselben Bedeutung an भू mit तूष्णीम्.

तूष्णीं भूत्वा, तूष्णींभूय oder तूष्णींभावम्. Vgl. 2, 2, 22.

अन्वचानुलोम्ये ॥ ६४ ॥

Desgleichen in Verbindung mit अन्वच् Adv. (d. i. अन्वक्) in der Bedeutung „willfahren“.

अन्वभूत्वा, अन्वभूय oder अन्वभावमास्ते.

शकधृषज्ञाग्लाघटभलभक्रमसहाहास्यर्थेषु तुमुन् ॥ ६५ ॥

In Verbindung mit शक् u. s. w. und mit einem Verbum in der Bedeutung „da sein“ steht der Infinitiv auf —तुम् .

शक्नोति, धृष्णोति, जानाति, ग्लायति, घटते, आ रभते, लभते, प्र क्रमते, सहते, अर्हति, अस्ति, भवति oder विद्यते भोक्तुम्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

पर्याप्तिवचनेष्वलमर्थेषु ॥ ६६ ॥

Desgleichen in Verbindung mit अलम् und seinen Synonymen, wenn diese Wörter ein Vermögen zu Etwas ausdrücken.

अलं, पर्याप्तो oder पारयति भोक्तुम्.

कर्तरि कृत् ॥ ६७ ॥

Ein krt genanntes Suffix bezeichnet (in der Regel) den Agens.

भव्यगेयप्रवचनीयोपस्थानीयजन्याप्राव्यापात्या वा ॥ ६८ ॥

भव्य u. s. w. können den Agens bezeichnen.

भव्यः = भवत्यर्मा. गेयो माणवकः माम्नाम्. प्रवचनीयो गुरुः स्वाध्यायस्य. उपस्थानीयो जन्तेवार्मा. गुरोः, जन्यः = जायते ज्मा. आप्लाव्यः = आ प्लवते ज्मा. आपात्यः = आ पतत्यर्मा. Daneben auch die 3, 4, 70 angegebenen Bedeutungen.

लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः ॥ ६९ ॥

Ein Verbum finitum bezeichnet (ausser dem Agens) auch das Object, bei intransitiven Verben auch die impersonal aufgefasste Handlung.

गच्छति ग्रामं देवदत्तः. गम्यते ग्रामो देवदत्तेन: आस्ते देवदत्तः. आस्यते देवदत्तेन.

तयोरेव कृत्यक्तखलर्थाः ॥ ७० ॥

Nur dieses Beides bezeichnen die krtja genannten Suffixe, das Participialsuffix --त und die Wörter wie मुकर u. s. w.

कर्तव्यः कटो भवता und आसितव्यं भवता. कृतः कटो भवता und आसितं भवता, मुकरो कटो भवता und ईषद्राद्यंभवं भवता.

आदिकर्मणि क्तः कर्तरि च ॥ ७१ ॥

Wenn das Suffix --त eine beginnende Handlung ausdrückt, bezeichnet es auch den Agens.

प्रभुक्त आदत्तो देवदत्तेन. प्रभुक्तं देवदत्तेन und प्रभुक्त आदत्तं देवदत्तः.

गत्यर्थाकर्मकश्चिषशीङ्स्थासवसजनरुहजीर्यतिभ्यश्च ॥ ७२ ॥

Desgleichen bei Verben mit der Bedeutung „gehen“, bei intransitiven Verben und bei श्लिष u. s. w.

गतो ग्रामं देवदत्तः, गतो देवदत्तेन ग्रामः und गतं देवदत्तेन; ग्लानो भवान् und ग्लानं भवता; उपश्लिष्यो गुहं भवान्, उपश्लिष्यो गुरुर्भवता und उपश्लिष्यं भवता; उपश्रयितो गुहं भवान्, उपश्रयितो गुरुर्भवता und उपश्रयितं भवता; उपस्थितो गुहं भवान्, उपस्थितो गुरुर्भवता und उपस्थितं भवता; उपासितो गुहं भवान्. उपासितो गुरुर्भवता und उपासितं भवता; अनूषितो गुहं भवान्, अनूषितो गुरुर्भवता und अनूषितं भवता; अनुजातो माणवको माणविकाम्. अनुजाता माणवकेन माणविका und अनुजातं माणवकेन; आरूढो वृक्षं भवान्. आरूढो वृक्षो भवता und आरूढं भवता; अनुजीर्णो वृक्षो देवदत्तः. अनुजीर्णो वृक्षो देवदत्तेन und अनुजीर्णं देवदत्तेन. Die im Sūtra erscheinenden Intransitiva müssen wegen des vorangehenden अकर्मक als Transitiva gefasst werden, wozu sie nur in Verbindung mit Präpositionen werden.

3, 1. 1. 2. 3. 91—93.

दाशगोघ्नौ संप्रदाने ॥ ७३ ॥

In दाश und गोघ्न drückt das Suffix einen Dativbegriff aus.

दाशः = दाशन्ति तस्मै. गोघ्नः = तस्मै दातुं गां घ्नन्ति.

भीमादयो ऽपादाने ॥ ७४ ॥

In भीम u. s. w. den Ablativbegriff.

भीम ist derjenige, vor dem man sich fürchtet.

ताभ्यामन्यत्रोणादयः ॥ ७५ ॥

Die unâdi genannten Suffixe drücken andere Begriffe als diese beiden aus.

Vgl. zu 3, 3, 1.

क्तो ऽधिकरणे च ध्रौव्यगतिप्रत्यवसानार्थेभ्यः ॥ ७६ ॥

—त, das an Wurzeln in der Bedeutung von „verharren am Platze“, „gehen“ und „zu sich nehmen“ gefügt wird, bezeichnet auch den Ort der Handlung.

इदमेषामसितम्, यातम् und भुक्तम् . hier haben sie gegessen. sind sie gegangen, haben sie gegessen“.

3, 4 77. लस्य ॥ ७७ ॥

In den folgenden Sûtra ist लस्य d. i. „an die Stelle der in ihrer Gesamtheit als ल bezeichneten Personalendungen der verschiedenen Tempora und Modi“ zu ergänzen.

तिप् तस् भि सिप् थस् थ मिव्वस् मस् तातां भ् यासाथां ध्व- मिडुहि महिड् ॥ ७८ ॥

Es sind dies zunächst ति, तस्, भि (für भ् wird in der Folge अन्त् oder अत् substituiert); सि, थस्, थ; मि, वस्, मस्: त, आताम्, भ् (für भ् wird später अन्त् oder अत् substituiert); थाम्, आथाम्, ध्वम्; इ, वहि und महि.

Im Activum erscheinen die primären Endungen, im Medium die secundären, aus denen im folgenden Sûtra die primären sich auf die einfachste Weise ergeben.

टित आत्मनेपदानां टेरे ॥ ७९ ॥

Für den letzten Vocal nebst dem etwa darauf folgenden Consonanten der medialen Personalendungen wird im Präsens u. s. w. ण substituiert.

Auf diese Weise erhalten wir zunächst die Personalendungen ते, आते, भे (für भ् wird später अन्त् oder अत् substituiert), आथे, ध्वे. ए. महे und वहे.

यासः से ॥ ८० ॥

Für याम् wird im Präsens u. s. w. से substituiert.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93. 4, 77.

लिटस्त्भयोरेशिरेच् ॥ ८१ ॥

Im Perfectum wird ए für das mediale त und इरे für das mediale भ substituiert.

परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसण्वमाः ॥ ८२ ॥

Für die activen Personalendungen werden im Perfectum substituiert: $-\pm\text{अ}$, अतुस्, उस्, $-\pm\text{थ}$, अथुस्, अ, $-\pm\text{अ}$, व und म.

विदो लटो वा ॥ ८३ ॥

An विद् können diese Endungen im Präsens antreten.

वेत्ति oder वेद. वित्स् oder विदतुस्, विदन्ति oder विदुस्, वेत्सि oder वेत्थ, वित्थस् oder विदथुस्, वित्थ oder विद, वेत्थि oder वेद, विद्वस् oder विद्व. विद्वम् oder विद्व.

ब्रुवः पञ्चानामादित आहो ब्रुवः ॥ ८४ ॥

Desgleichen an ब्रू die fünf ersten, wobei आह् für ब्रू substituiert wird.

आह, आहतुस्, आहुस्, आत्थ und आहथुस् oder ब्रवीति, ब्रूतस्, ब्रूवन्ति, ब्रवीषि und ब्रूथस्.

लोटो लङ् ॥ ८५ ॥

Die Personalendungen beim Imperativ sind wie beim Imperfectum.

Dieses Sûtra lehrt uns, dass die Endungen ताम्, तम्, त, व und म des Activs mit denen des Imperfects zusammenfallen; die Uebereinstimmung der medialen Endungen आताम्, आथाम् und ध्वम् ergibt sich schon aus 3, 4, 78. Die abweichenden Endungen werden später besonders besprochen.

एरुः ॥ ८६ ॥

Für इ wird im Imperativ उ substituiert.

Diese Regel betrifft nur die Endungen ति und भि, für welche तु und भु (d. i. अन्तु oder अन्तु) substituiert werden; die übrigen इ werden in den nächst folgenden Sûtra behandelt.

सेह्यपिच्च ॥ ८७ ॥

Für सि wird im Imperativ betontes हि substituiert.

लुनीहि, राघुहि. Als अपिच् ist हि nach 1, 2, 4 auch डित्, d. i. davor findet kein Guṇa statt.

वा छन्दसि ॥ ८८ ॥

Im Veda ist dieses हि auch unbetont.

युयोधि, प्रोशाहि und प्रोशीहि. Als पित् ist es nach 1, 2, 4 nicht डित्; vgl. 6, 4, 103.

मेनिः ॥ ८९ ॥

Für मि wird im Imperativ नि substituiert.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93. 4, 77.

आमेतः ॥ ९० ॥

Für das nach 3, 4, 79 substituierte ए wird im Imperativ आम् substituiert.

Das folgende Sūtra gibt die Ausnahme.

सवाभ्यां वामौ ॥ ९१ ॥

Für ein solches ए nach स् wird व, nach व् aber अम् substituiert.

पचस्व und पचध्वम्.

आडुत्तमस्य पिच्च ॥ ९२ ॥

Das Suffix der letzten (unserer ersten) Person erhält im Imperativ das Augment आ, und das ganze Suffix ist tonlos.

करवाणि, करवाव. करवाम. कर्वे. करवावहे und करवामहे. Vgl. das folgende Sūtra.

एत ऐ ॥ ९३ ॥

Für ए dieser Personalendung wird ऐ substituiert.

कर्वे. करवावहे und करवामहे.

लेटो ऽडाटौ ॥ ९४ ॥

Die Personalendungen des Conjunctivs erhalten die Augmente अ und आ.

जोषिषत्, तारिषत्, मन्दिषत्; पताति. च्यावयाति. Ueber das vorangehende स् s. 3, 1, 34.

आत ऐ ॥ ९५ ॥

Für आ in einer solchen Personalendung wird ऐ substituiert.

मन्त्रयते. मन्त्रयये. करवते, करवये.

वैतो ऽन्यत्र ॥ ९६ ॥

Für ए einer solchen Personalendung kann ऐ substituiert werden, aber nicht in dem im vorangehenden Sūtra angegebenen Falle.

शयं, ईशं, गृह्यान्ते. उच्यन्ते, aber auch दधमे. Dagegen kann in मन्त्रयते u. s. w. kein ऐ eintreten.

इतश्च लोपः परस्मैपदेषु ॥ ९७ ॥

Im Activum kann auch ein auslautendes इ abfallen.

जोषिषत्. तारिषत्. मन्दिषत्, aber auch पताति, च्यावयाति.

स उत्तमस्य ॥ ९८ ॥

Desgleichen ein auslautendes स् in der letzten (unserer ersten) Person.

करवावस् oder करवाव. करवामस् oder करवाम.

नित्यं ङितः ॥ ९९ ॥

Im Imperfectum u. s. w. fällt dieses स् stets ab.

अपचाव, अपचाम u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93. 4, 77.

इतश्च ॥ १०० ॥

Desgleichen das auslautende इ (im Activum).

अपचत्, अपाक्षीत् u. s. w.

तस्थस्थमिपां तांतंतामः ॥ १०१ ॥

Für तम्, थम्, थ und मि werden der Reihe nach ताम्, तम्, त und अम् substituiert.

अपचताम्, अपचतम्, अपचत und अपचम्; अपाक्ताम्, अपाक्तम्, अपाक्त und अपाक्षम् u. s. w.

लिङः सीयुट् ॥ १०२ ॥

Die Personalendungen des Optativs und Precativs erhalten das Augment सीय्.

Im Potential fällt das म् dieses Augments nach 7, 2, 79 ab, das य् vor consonantisch anlautenden Personalendungen nach 6, 1. 66. Auf diese Weise erhalten wir पचेत्, पचेयाताम् und nach 3, 4, 105 पचेरन्. Für den Precativ ergeben sich aus unserm Sutra mit Berücksichtigung von 6, 1. 66 पक्षीष्ट, पक्षीयास्ताम् und पक्षीरन्.

यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिञ्च ॥ १०३ ॥

Vor den Personalendungen des Activs wird betontes —याम् hinzugefügt.

Im Potential fällt das म् nach 7, 2, 79 ab. So erhalten wir die Formen कुर्यात्, कुर्याताम् und mit Berücksichtigung von 3, 4, 108 und 6, 1. 96 कुर्युम्. Für den Precativ gibt das folgende Sūtra noch eine besondere Bestimmung.

किदाशिषि ॥ १०४ ॥

Im Precativ bewirkt dieses Augment eine geringere Schwächung des Wurzelvocals.

इष्यात्, इष्यास्ताम् und इष्यामुस्; जाग्यात् Potential, aber जाग्यात् Precativ.

भस्य रन् ॥ १०५ ॥

Für die Endung der ersten (unserer dritten) Person Pl. Med. wird रन् substituiert.

पचेरन्, कषीरन्.

इटो ऽत् ॥ १०६ ॥

Für die Endung der dritten (unserer ersten) Sg. Med. wird अ substituiert.

पचेय, कषीय.

सुट् तिथोः ॥ १०७ ॥

Die mit त् und थ् anlautenden Personalendungen erhalten das Augment स्.

Im Potential fällt dieses Augment nach 7, 2, 79 ab. Für den Precativ ergeben sich die Formen कषीष्ट, कषीयास्ताम्, कषीष्टास् und कषीयास्थाम्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93. 4, 77.

ऋजुस् ॥ १०८ ॥

Für die Endung der ersten (unserer dritten) Person Pl. Act. wird उस् substituiert.

पच्युस्, इष्यासुस्.

सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च ॥ १०९ ॥

Desgleichen im Aorist mit स und im Imperfectum der reduplicirten Verba und विद्.

अकार्युस्, अविभ्युस् und अविदुस्.

आतः ॥ ११० ॥

Desgleichen im Wurzelaorist der auf आ auslautenden Wurzeln.

अदुस्, अधुस्, अस्युस्.

लङः शाकटायनस्यैव ॥ १११ ॥

Im Imperfectum der auf आ auslautenden Wurzeln nur nach der Meinung Çakaṭājana's.

अयुस्, अवुस्, nach den Uebrigen aber अयान् und अवान्.

द्विषश्च ॥ ११२ ॥

Auch bei द्विष् nach der Meinung desselben.

अद्विषुस्, nach den Uebrigen aber अद्विषन्.

तिङ्शित् सार्वधातुकम् ॥ ११३ ॥

Alle Personalendungen und alle Suffixe mit stummem ङ् heißen sârvadhâtuka.

Ausnahmen in 3, 4, 115 fg.

आर्धधातुकं शेषः ॥ ११४ ॥

Alle übrigen Suffixe, die an eine Wurzel gefügt werden, heißen ârdhadhâtuka.

लिट् च ॥ ११५ ॥

Auch die Personalendungen des Perfects.

लिङाशिषि ॥ ११६ ॥

Desgleichen die des Precativs.

†3,1,91-93. छन्दस्युभयथा ॥ ११७ ॥

4, 77. Im Veda wird diese Unterscheidung nicht immer beachtet.

In वर्धन्तु in der Bedeutung von वर्धयन्तु soll die Personalendung ârdhadhâtuka sein und daher der Abfall des Causativsuffixes nach 6, 4, 51. In स्वस्ति soll das Suffix

3, 1, 1. 2. 3.

sārvadhātuka sein, daher keine Substitution von भू für अस् nach 2, 4, 52. In (त्रि) शृण्वरे und सुन्विरे soll die Personalendung sārvadh. sein, daher die Anwendung der Regeln 3, 1, 74 und 6, 4, 87. (उप) स्थेयाम soll der Bedeutung nach Precativ sein, aber nach zweimaliger Verwechslung der Suffixe das Aussehen eines Potentials erhalten haben.

॥ इति तृतीयस्याध्यायस्य चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

इचाप्रातिपदिकात् ॥ १ ॥

4, 1, 1.

Die nun folgenden Suffixe treten an die mit ई oder आ gebildeten Feminina und an Nominalstämme.

Da die Femininsuffixe ई und आ weder krt noch taddhita sind, ist der darauf ausgehende Lautcomplex kein Nominalstamm (Pratipadika); vgl. 1, 2, 45, 46.

स्वौ जसमौट्छष्टा भ्याम् भिस् डे भ्याम् भ्यस् ङ्सि भ्याम् भ्यस् ङ्सोसाम् ङ्योस् सुप् ॥ २ ॥

Die Casussuffixe sind Nomin.: स् (सु), औ und अस् (जस्); Acc.: अस्, औ (आंत्) und अस् (शस्); Instr.: आ (टा), भ्याम् und भिस्; Dat.: ऐ (डे), भ्याम् und भ्यस्; Abl.: अस् (ङ्सि), भ्याम् und भ्यस्; Gen.: अस् (ङस्), औस् und आम्; Loc.: इ (ङि), औस् und सु (सुप्).

Die Casussuffixe sind nach 3, 1, 4 in der Regel tonlos.

स्त्रियाम् ॥ ३ ॥

4, 1, 3.

Die nun folgenden Suffixe bezeichnen das Femininum.

अजाद्यतष्टाप् ॥ ४ ॥

An अज u. s. w. und an auf अ auslautende Nominalstämme wird आ gefügt.

अज u. s. w. werden besonders genannt, damit man von diesen das Femininum nicht nach 4, 1, 20, 63 anders bildet.

ऋन्नेभ्यो ङीप् ॥ ५ ॥

An auf ऋ und न auslautende Nominalstämme tritt ई.

कर्त्रे, दसिङ्नी.

उगितश्च ॥ ६ ॥

Desgleichen an Nominalstämme, die mit einem ein stummes उ oder ऋ enthaltenden Suffix gebildet sind.

Hierher gehören z. B. die Adjectiva auf मत् und वृत्, weil diese Suffixe मतुप् und वृतुप् heißen; desgleichen die Participia auf अत्, weil dieses Suffix शत् lautet.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3.

बनो र च ॥ ७ ॥

Bei auf वन् auslautenden Stämmen wird zugleich र् für न् substituiert.

धीवरी von धीवन्, पीवरी von पीवन्.

पादो ऽन्यतरस्याम् ॥ ८ ॥

Ein auf पाद् auslautender Stamm kann ण् anfügen.

द्विपाद् oder द्वीपदी. Vgl. 5, 4, 140. 6, 4, 130.

टाबृचि ॥ ९ ॥

Zur Bezeichnung eines Verses tritt आ an पाठ.

त्रिपदा ऋक् „ein dreistolliger Vers“. Vgl. 5, 4, 140. 6, 4, 130.

न षट्स्वस्रादिभ्यः ॥ १० ॥

An die shash genannten Zahlwörter (s. I. 1, 24) sowie an स्वस्व u. s. w. tritt kein Femininsuffix an.

मनः ॥ ११ ॥

Auch nicht an die auf **मन्** auslautenden Stämme.

सीमा, सामानां. Ausnahme zu 4, 1. 5.

अनो बहुव्रीहेः ॥ १२ ॥

Auch nicht an einen auf अन् auslautenden Bahuvrîhi.

सुपर्वा, सुपर्वाणां.

डाब्रुभाभ्यामन्यतरस्याम् ॥ १३ ॥

In den beiden zuletzt genannten Fällen kann auch **अ** antreten, wovor **अन्** abfällt.

पामा. पामे oder पामा. पामानां; बहुराजा. राजे oder -राजा. राजानां.

4. 1, 14. अनुपसर्जनात् ॥ १४ ॥

Die nun folgenden Regeln gelten nicht für Nominalstämme, die im Compositum als untergeordnete Glieder erscheinen.

Von कुरुचर lautet das Femininum nach 4, 1, 15 चरी, vom Bahuvrīhi बहुकुरुचर aber °चरा nach 4, 1, 4.

टिडढाणज्झयसज्झज्झमात्रचत्तयपठकठज्जककपः ॥ १५ ॥

ई tritt an auf अ auslautende Nominalstämme, die mit folgenden Suffixen gebildet sind: mit einem ein stummes द enthaltenden. एय (ट), ±अ (अण् कर्त्त) und ±अ (अण् तद्ध.), ±अ, द्वयम्, दघे. मात्रे, तय, ±कै oder ±इकै (ठक् तद्ध.), ±क oder ±इक (ठज तद्ध.), ±अ (कर्त्त) und ±अ (कर्त्त).

3, 1. 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

कुरुचरी von चर (das nach 3, 2, 16 mit ट gebildet ist), सौपण्यी, कुम्भकारी und श्रौपगवी, श्रौत्सी, ऊरुद्वयी, ऊरुद्वी, ऊर्मारी, पञ्चतयी, आक्षिकी नावणिकी यादृशी, नश्वरी. Der Auslaut des Stammes fällt vor ई ab nach 6. 4, 14s.

यजश्च ॥ १६ ॥

Desgleichen an einen mit taddh. \pm य gebildeten Stamm.

गार्गी von गार्थ. Vgl. 6, 4, 150.

प्राचां ष्फ तद्धितः ॥ १७ ॥

Nach der Meinung der östlichen Grammatiker tritt an dieses \pm य taddh. आयन an, und an dieses betontes ई (wegen des य in ष्फ).

गार्ग्यायणी = गार्गी.

सर्वत्र लोहितादिकतन्त्रेभ्यः ॥ १८ ॥

An लोहित u. s. w. bis कत tritt das eben genannte Suffix stets an.

लोहितायनी u. s. w. und कात्यायनी. Warum wird nicht कतान्त्रेभ्यः gesagt?

कौरव्यमाण्डूकाभ्यां च ॥ १९ ॥

Desgleichen an कौरव्य und माण्डूक.

कौरव्यायणी und माण्डूकायनी.

वयसि प्रथमे ॥ २० ॥

An einen Nominalstamm auf अ, der ein Geschöpf im ersten Alter bezeichnet, tritt ई.

कुमारी, किशोरी, वरकरी.

द्विगोः ॥ २१ ॥

Desgleichen an einen Dvigu.

पञ्चपूर्ली „fünf Buschel als Einheit gefasst“.

अपरिमाणविस्तारचितकम्बल्येभ्यो न तद्धितलुकि ॥ २२ ॥

Nicht aber an einen auf अ auslautenden Dvigu, dessen zweites Glied etwas Anderes als ein Maass bezeichnet (unter diesen aber auch nicht an विस्त, आचित und कम्बल्य), wenn bei der Composition ein taddhita-Suffix abgefallen ist.

Nach 5, 1, 28 ist पञ्चाश्व ohne Suffix so v. a. „für fünf Pferde erstanden u. s. w.“, eben so verhält es sich mit द्विविस्त, द्वाचित und द्विकम्बल्य. Das Femininum dieser Composita geht also nach 4, 1, 4 auf आ aus; dagegen bildet man von द्वादक u. s. w. das Femininum auf ई.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

काण्डान्तात्सेवे ॥ २३ ॥

Auch nicht an einen adjectivischen Dvigu auf काण्ड, wenn von einem Felde die Rede ist.

द्विकाण्डा क्षेत्रभक्तिः, aber द्विकाण्डो रज्जुः.

पुरुषात्ममाणे ऽन्यतरस्याम् ॥ २४ ॥

Nach Belieben an einen solchen Dvigu auf पुरुष, wenn ein Maass bezeichnet wird.

द्विपुरुषा oder ०पो परिखा „ein zwei Manneslängen tiefer Graben“, aber nur द्विपुरुषा = द्वाभ्यां पुरुषाभ्यां क्रीता.

बहुव्रीहेरुधसो डीष् ॥ २५ ॥

Am Ende eines Bahuvrihi erhält ऊधस् betontes ई.

घटोर्धो, कुण्डोर्धो. Ueber die Substitution von अन् s. 5, 4, 131.

संख्याव्ययादेर्डीप् ॥ २६ ॥

Geht in einem solchen Bahuvrihi ein Zahlwort oder ein Indeclinabile voran, so tritt ई an.

द्व्यर्धो, अत्यूर्धो, निर्यूर्धो.

दामहायनान्ताच्च ॥ २७ ॥

Nach denselben Wörtern auch wenn der Bahuvrihi auf दामन् oder हायन auslautet.

द्विदाम्नी. द्विहायनी.

अन उपधालोपिनो ऽन्यतरस्याम् ॥ २८ ॥

An einen auf अन् auslautenden Bahuvrihi kann ई treten, wenn अ dem Ausfall unterworfen ist.

बहुराज्ञी, ०राजन् (nach 4, 1, 12) oder ०राजा (nach 4, 1, 13).

नित्यं संज्ञाछन्दसोः ॥ २९ ॥

Bei einem Namen und im Veda wird an einen solchen Bahuvrihi stets ई gefügt.

सुराज्ञी und अतिराज्ञी (Namen von Dörfern); पञ्चदाम्नी गोः, समानमूर्ध्नि.

केवलमामकभागधेयपापापरसमानार्थकृतसुमङ्गलभेषजाच्च ॥ ३० ॥

Auch an केवल u. s. w. wird im Veda ई angefügt.

केवली, मामकी, भागधेयी, पापी, अपरी. समानी, आर्थकृती. सुमङ्गली und भेषजी, in der klassischen Sprache aber केवला. मामिका u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

रात्रेश्चाजसौ ॥ ३१ ॥

Auch रात्रि erhält im Veda ई, aber nicht im Nomin. Pl.

अन्तर्वत्पतिवतोर्नक् ॥ ३२ ॥

An अन्तर्वत् und पतिवत् wird न् vor ई hinzugefügt.

अन्तर्वत्नी, पतिवत्नी.

पत्युर्नो यज्ञसंयोगे ॥ ३३ ॥

Für das इ von पति wird न् vor ई substituiert, wenn die Genossin am Opfer bezeichnet werden soll.

पति वाचं यच्छ, aber ग्रामस्य पतिरियं ब्राह्मणी. Da पत्नी auch schlechtweg „Gattin“ bedeutet, so soll diese, wie Patanğali sagt, nach der Aehnlichkeit mit jener so heissen!

विभाषा सपूर्वस्य ॥ ३४ ॥

Nach Belieben tritt dieses ein, wenn ein anderes Wort vorangeht.

वृद्धपति oder वृद्धपत्नी.

नित्यं सपत्न्यादिषु ॥ ३५ ॥

In सपत्नी u. s. w. tritt der Fall stets ein.

पूतक्रतोरै च ॥ ३६ ॥

In पूतक्रतु wird ऐ für उ vor ई substituiert.

पूतक्रतायी.

वृषाकथमिकुसितकुसीदानामुदात्तः ॥ ३७ ॥

In वृषाकपि u. s. w. ist dieses Substitut betont.

वृषाकर्षायी, अर्ग्न्यायी, कुसितायी und कुसीदायी.

मनोरौ च ॥ ३८ ॥

In मनु kann auch औ für उ substituiert werden.

मनौर्या oder मनावी.

वर्णादनुदात्तात् तोपधात् तो नः ॥ ३९ ॥

An einen Stamm, der eine Farbe bezeichnet und auf unbetontes अ auslautet, dem ein त् vorangeht, kann ई gefügt werden, wobei न् für त् substituiert wird.

वैता oder वेंनी, श्रयैता oder श्रयेंनी, हिरिता oder हिरिणी, aber nur श्रवैता.

अन्यतो डीष् ॥ ४० ॥

Geht kein त् voran, so wird betontes ई angefügt.

सारङ्गी, कल्माषी, शबली.

3. 1. 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

षिन्नैरादिभ्यश्च ॥ ४१ ॥

Ein solches betontes ई wird auch an Stämme gefügt, die mit einem ein-
stimmigen प् enthaltenden Suffix gebildet sind, so wie an गोर u. s. w.

नर्तकी von नर्तक, welches nach 3. 1, 145 das Suffix लुन् enthält; गोरौ u. s. w.

जानपदकुण्डगोणस्थलभाजनागकालनीलकुशकामुककबरादृत्य- मत्रावपनाकृत्रिमाश्राणास्थैल्यवर्णानाच्छादनायोविकारमैथुनेच्छा- केशवेषेषु ॥ ४२ ॥

Desgleichen an 1) जानपद, 2) कुण्ड, 3) गोण, 4) स्थल, 5) भाज, 6) नाग, 7) काल,
8) नील, 9) कुश, 10) कामुक und 11) कबर, wenn der Reihe nach Folgendes
damit gemeint ist: 1) वृत्ति, 2) अमत्र, 3) आवपन, 4) अकृत्रिमा, 5) आणा, 6) स्थैल्य,
7) वर्ण, 8) अनाच्छादन, 9) अयोविकार, 10) मैथुनेच्छा und 11) वेष.

Alle वेश st. वेष.

शोणात्प्राचाम् ॥ ४३ ॥

An शोण tritt betontes ई nach der Meinung der östlichen Grammatiker.

शोणौ und शोणा वडबा.

वोतो गुणवचनात् ॥ ४४ ॥

An einen Stamm auf उ, der eine Eigenschaft bezeichnet, kann betontes
ई treten.

पटु oder पट्टी, मटु oder मट्टी.

बह्नादिभ्यश्च ॥ ४५ ॥

Desgleichen an बहु u. s. w.

बहु oder बह्वी u. s. w.

नित्यं छन्दसि ॥ ४६ ॥

Im Veda tritt an diese Stämme stets betontes ई an.

भुवश्च ॥ ४७ ॥

Desgleichen an भु.

विभ्वी. प्रभ्वी. सुभ्वी.

पुंयोगादाख्यायाम् ॥ ४८ ॥

Desgleichen zur Bezeichnung der Frau in Beziehung zu ihrem Manne.

गणकी = गणकस्य स्त्री, eben so महामात्री. प्रष्टी. प्रचरी.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

इन्द्रवरुणभवशर्वरुद्रमृडहिमारण्यवयवनमातुलाचार्योणामा-

नुक् ॥ ४९ ॥

इन्द्र u. s. w. erhalten vor diesem betonten ई das Augment आन्.

इन्द्राणी. वरुणाणी. भवानी. शर्वाणी. रुद्राणी. मृडाणी. हिमानी, अरण्यानी. यवानी. यवनानी,
मातुलानी und आचार्यानी (sic).

क्रीतात्करणपूर्वात् ॥ ५० ॥

An क्रीत tritt betontes ई an, wenn ein im Instrumental gedachtes Wort vorangeht.

वस्त्रक्रीती = वस्त्रेण क्रीता, वसनक्रीती.

क्तादल्पाख्यायाम् ॥ ५१ ॥

Desgleichen an ein Particip auf —त in gleichem Falle als Ausdruck eines geringen Maasses.

अभिविलिप्ती ट्याः „ein nur mit wenigen Wolken bezogener Himmel“, सूपविलिप्ती पात्री „eine mit Brühe nur beschmierte Schüssel“, d. i. „eine Sch. mit ganz wenig Brühe“.

बहुव्रीहेश्वान्तोदात्तात् ॥ ५२ ॥

Desgleichen an ein solches Particip am Ende eines oxytonirten Bahuvrihi.

शङ्खभित्री, ऊरुभित्री, गलकोत्कृती, केशजूनी. Nach 2, 2, 37 ist hier das Particip nachgesetzt. und nach 6, 2, 170 ist der Bahuvrihi oxytonirt.

अस्वाङ्गपूर्वपदाद्वा ॥ ५३ ॥

Nicht nothwendig, wenn das vorangehende Wort kein Körpertheil ist.

शङ्खजग्धी oder जग्धा, पलायडुभिन्नित्ती oder भिन्नित्ता, सुरापती oder पोता.

स्वाङ्गाच्चोपसर्जनादसंयोगोपधात् ॥ ५४ ॥

Eben so an ein einen Körpertheil bezeichnendes Wort, das im Compositum als untergeordnetes Glied erscheint (d. i. in einem Bahuvrihi) und vor dem auslautenden अ nicht Doppelconsonanz hat.

चन्द्रमुखी oder मुख्या, अतिकेशी oder केशा माना, aber सुगुन्फा. सुपाश्वी.

नासिकोदरोष्ठजङ्घादन्तकर्णशृङ्गाच्च ॥ ५५ ॥

Desgleichen an नासिका u. s. w. in einem gleichen Compositum.

तुङ्गनासिकी oder नासिका, तिलोदरो oder रा, बिम्बोष्ठी oder ष्ठा, दीर्घजङ्घी oder जङ्घा, समदन्ती oder दन्ता, चारुकर्णी oder कर्णा, तीक्ष्णशृङ्गी oder शृङ्गा. Ausnahme zu 4, 1, 56. 54.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

न क्रोडादिबह्वचः ॥ ५६ ॥

Aber nicht an क्रोड u. s. w. und an einen mehr als zweisilbigen Stamm.

कल्याणक्रोडा u. s. w., पृथुजघना, महाललाटा.

सहनञ् विद्यमानपूर्वाच्च ॥ ५७ ॥

Auch nicht wenn सह, die Negation oder विद्यमान vorangehen.

सकेशा, अकेशा, विद्यमानकेशा. Zur Substitution von स für सह s. 6, 3, 78.

नखमुखात्संज्ञायाम् ॥ ५८ ॥

Auch nicht an नख und मुख, wenn ein Name gebildet wird.

शूर्पणखा, वज्रणखा; गोरमुखा, कालमुखा; aber ताम्रमुखी und चन्द्रमुखी कन्या.

दिर्घजिह्वी च छन्दसि ॥ ५९ ॥

Auch दीर्घजिह्वी ist im Veda unregelmässig gebildet.

दिक्पूर्वपदान्डीप् ॥ ६० ॥

Geht dem Körpertheil ein Richtungswort voran, so wird ई angefügt.

प्राङ्मुखी, प्राङ्नासिका. Nach der Kāçikā auch °मुखा und °नासिका.

वाहः ॥ ६१ ॥

An वाह tritt betontes ई an.

दित्योही, प्रष्टोही. Von hier an gelangt das betonte ई wieder zur Geltung. Zur Contraction von वाह s. 6, 4, 132.

सख्यशिश्र्वीति भाषायाम् ॥ ६२ ॥

In der Umgangssprache gelten सखी und अशिश्र्वी.

जातेस्त्रीविषयादयोपधात् ॥ ६३ ॥

An einen Gattungsbegriff wird betontes ई gefügt, wenn das Wort nicht von Anfang an auf das Femininum beschränkt ist und nicht vor dem Endvocal ein य hat.

कुक्कुटी, सूकरी, ब्राह्मणी, वृषली, नाडायनी, कटी, बह्वृची, aber मत्तिका (weil dieses von Haus aus auf das Femininum beschränkt ist) und क्षत्रिया.

पाककर्णपर्णपुष्पफलमूलवालोत्तरपदाच्च ॥ ६४ ॥

Desgleichen an einen auf पाक u. s. w. auslautenden Gattungsbegriff.

ओदनपाकी, शङ्खकर्णी, शालपर्णी, शङ्खपुष्पी, दासीफली, दर्भमूली, गोवाली. Diese dürften nach dem vorangehenden Sūtra nicht betontes ई haben, da sie auf das Femininum beschränkt sind.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

इतो मनुष्यजातेः ॥ ६५ ॥

Desgleichen an einen auf इ auslautenden Stamm, wenn er eine Gattung von Menschen bezeichnet.

अवन्ती, कुन्ती, दाक्षी, प्लाक्षी, aber तित्तिरि

ऊङुतः ॥ ६६ ॥

Lautet ein solcher Stamm auf उ aus, so tritt ऊ an.

कुरु, ब्रह्मबन्धू, वीरबन्धू.

बाहूनात्संज्ञायाम् ॥ ६७ ॥

An बाहु tritt ऊ an, wenn das Compositum ein Name ist.

भट्टबाहु, जालबाहु, aber वृत्तबाहु.

पङ्गोश्च ॥ ६८ ॥

Auch an पङ्गु.

पङ्गु.

ऊरूत्तरपदादौपम्ये ॥ ६९ ॥

An einen auf ऊरू auslautenden Stamm, wenn eine Aehnlichkeit mit Etwas ausgedrückt wird.

कदलीस्तम्भोरू, नागनासोरू, करभोरू, aber वृत्तोरू.

संहितशफलक्षणवामादेश्च ॥ ७० ॥

Auch wenn संहित, शफ u. s. w. vorangehen.

संहितोरू, शफोरू, लक्षणोरू, वामोरू.

कटुकमण्डल्वोश्छन्दसि ॥ ७१ ॥

कटु und कमण्डलु erhalten im Veda ऊ.

कटु, कमण्डलू.

संज्ञायाम् ॥ ७२ ॥

Auch (in der Umgangssprache), wenn diese Wörter Namen sind.

शार्ङ्गैरवाद्यजो डीन् ॥ ७३ ॥

An शार्ङ्गैरव u. s. w. und an mit taddh. ऽ-अ gebildete Stämme tritt ऽ-ई an.

शार्ङ्गैरवी u. s. w., बैदी.

यङश्चाप् ॥ ७४ ॥

An Stämme, die mit ऽ-य (यङ्) oder य (यङ्) gebildet sind, tritt betontes आ.

आम्बष्ठ्या, सौवीर्या, कौसल्याः कारीषगन्ध्या, वाराह्या, बालाक्या.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

आवट्याच्च ॥ ७५ ॥

Auch an आवट्य.

आवट्या.

4, 1, 76. तद्धिताः ॥ ७६ ॥

Die jetzt folgenden Suffixe heissen taddhita.

यूनस्तिः ॥ ७७ ॥

An युवन् wird zur Bildung des Femininums ति gefügt.

युवति. युवन् heisst nach 1. 4, 17 vor ति Pada und busst in Folge dessen sein न् ein.

अणिजोरनार्थयोगुरुूपोत्तमयोः थङ् गोत्रे ॥ ७८ ॥

Bei Patronymicis im engern Sinne (erst vom Enkel an gerechnet), die mit den Suffixen *±_अ und ±_इ gebildet sind, wird, wenn sie nicht ein R̥shi-Geschlecht bezeichnen, und wenn die vorletzte Silbe prosodisch lang ist, für das अ und इ dieser Suffixe im Femininum य substituiert, an welches nach 4, 1, 74 betontes आ tritt.

Von करीषगन्ध würde das Patron. nach 4, 1, 92 mit ±_अ zu bilden sein, von वराह nach 4, 1. 95 mit ±_इ; die entsprechenden Feminina sind करीषगन्ध्या und वाराह्या; dagegen heisst es वासिष्ठी und वैश्वामित्री, weil dieses R̥shi-Geschlechter sind, und eben so आपगवी, weil die vorletzte Silbe nicht prosodisch lang ist.

गोत्रावयवात् ॥ ७९ ॥

Auch bei Patronymicis im weitesten Sinne, wenn ihm jene Suffixe zukommen.

पाणिक्वा, भाणिक्वा. मांखया.

क्रौड्रादिभ्यश्च ॥ ८० ॥

Desgleichen bei क्रौडि u. s. w

क्रौड्या, नाड्या u. s. w.

† 4, 1, 3. 11. दैवयज्ञिशौचिवृक्षिसात्यमुपिकाण्ठेविद्भिभ्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ८१ ॥

Bei देवयज्ञि u. s. w. nicht nothwendig.

दैवयज्ञ्या oder यज्ञी, शौचिवृक्ष्या oder वृक्षी. सात्यमुष्या oder ष्यी, काण्ठेविद्भ्या oder व्द्धी.

4, 1, 82. समर्थानां प्रथमाद्वा ॥ ८२ ॥

Wenn von nun an die Bedeutung angegeben wird, in welcher ein Suffix angefügt wird, so wisse man, dass die Regel unter den dem Sinne nach mit einander verbundenen Wörtern das zuerst genannte betrifft, und dass das Suffix nicht nothwendig ist.

3, 1, 1. 2. 3. 4. 1, 1. 76 82.

Wenn 4, 1, 92 तस्यापत्यम् „dessen Nachkomme“ gesagt wird, so betrifft die Regel den mit तस्य gemeinten Namen des Stammvaters, und besagt ferner, dass man statt आंपगवः auch उपगोरपत्यम् sagen kann.

प्राग्दीव्यतो ऽण् ॥ ८३ ॥

4, 1, 83.

Bis 4, 4, 2 excl. gilt das Suffix ±_अ.

D. i. wenn kein anderes Suffix ausdrücklich vorgeschrieben wird. Die Bedeutungen dieser Suffixe werden 4, 1, 92. 2, 1. 3. 7. 10. 14 u. s. w. angegeben.

अश्वपत्यादिभ्यश्च ॥ ८४ ॥

Dieses Suffix wird auch an अश्वपति u. s. w. gefügt.

आश्वपत u. s. w. Ausnahme zum folgenden Sūtra.

दित्यदित्यादित्यपत्युत्तरपदाण्यः ॥ ८५ ॥

An दिति, अदिति, आदित्य und an einen auf पति auslautenden Stamm wird ±_य gefügt.

दित्य, अदित्य von अदिति und आदित्य, प्राजापत्य, सैनापत्य.

उत्सादिभ्यो ऽञ् ॥ ८६ ॥

An उत्स u. s. w. tritt ±_अ an.

आत्स u. s. w.

स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्सूत्रौ भवनात् ॥ ८७ ॥

4, 1, 87.

An स्त्री wird ±_न und an पुंस् ±_ञ gefügt in den vor 5, 2, 1 angegebenen Bedeutungen.

स्त्रेण und पौंसे. Das स् von पुंस् fällt vor स् nach 8, 2, 23 ab. Für पुंस् musste ein neues Suffix mit स् angenommen werden, weil sonst das स् vor न् nach derselben Regel 8, 2, 23 verschwinden würde.

द्विगोलुगनपत्ये ॥ ८८ ॥

An einen Dvigu wird in den angegebenen Bedeutungen, jedoch nicht bei der Bildung eines Patronymicums, kein Suffix angefügt.

पञ्चकपालः = पञ्चम् कपालेषु संस्कृतः. द्विवेदः = द्वौ वेदावधीने, aber द्वेदेवदत्ति Patron.

गोत्रे ऽलुगचि ॥ ८९ ॥

Der 2, 4, 63 fgg. gelehrte Abfall eines patronymischen Suffixes im Plural gilt nicht, wenn es sich um die Anfügung eines vocalisch anlautenden neuen Suffixes handelt.

Der Plural von गार्ग्यः ist गर्गाः; soll von diesem Plural nach 4, 2, 114 ein Adjectiv auf ईय gebildet werden, so wird dieses Suffix an गार्ग्य, nicht an गर्ग gefügt; es heisst गार्गीय (vgl. 6, 4, 151) und nicht गर्गीय. Dagegen bildet man गर्गरूप्यम् = गर्गोभ्य आगतम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

यूनि लुक् ॥ ९० ॥

Ein Suffix, das ein Juvan genanntes Patronymicum (vgl. 4, 1, 163 fgg.) bildet, fällt in dem eben erwähnten Falle ab.

Das Patron. von फाण्टाहुत्त ist फाण्टाहुत्ति, der Juvan davon lautet nach 4, 1, 150 फाण्टाहुत्ते. Das Adjectiv dazu wird nach unserm Sûtra nicht davon, sondern von फाण्टाहुत्ति gebildet und lautet nach 4, 2, 112 फाण्टाहुत्ते. Der Juvan von भागवन्ति ist nach 4, 1, 148 ऋ, das Adj. dazu wird von भागवन्ति gebildet und lautet nach 4, 2, 112 भागवन्ते.

फक् फिजोरन्यतरस्याम् ॥ ९१ ॥

±_अयने und ±_अयनि brauchen nicht abzufallen.

Der Juvan zu गार्ग्य ist nach 4, 1, 101 गार्ग्यायण, der zu यास्क nach 4, 1, 156 यास्कायनि, die davon gebildeten Adjectiva lauten गार्ग्यायणीय oder गार्गीय, यास्कायनीय oder यास्कीय

तस्यापत्यम् ॥ ९२ ॥

Das 4, 1, 83 genannte Suffix ±_अ und die darauf folgenden bezeichnen Jemandes Abkömmling.

एको गोत्रे ॥ ९३ ॥

Zur Bezeichnung der entfernteren Nachkommen dient ein und dasselbe Suffix.

गार्ग्य bezeichnet alle Abkömmlinge Garga's vom dritten Gliede an. Vgl. 4, 1, 162.

गोत्राद्यन्यस्त्रियाम् ॥ ९४ ॥

Um den sogenannten Juvan (s. 4, 1, 163 fgg.) zu bezeichnen tritt ein neues Suffix an den Geschlechtsnamen, aber nicht im Femininum.

Von गार्ग्य wird der Juvan गार्ग्यायण gebildet, dagegen ist गार्गी das Femininum sowohl zu गार्ग्य als zu गार्ग्यायण.

अत इज् ॥ ९५ ॥

Der Abkömmling eines auf अ auslautenden Stammes wird mit ±_इ gebildet.

दाक्षि von दक्ष.

बाह्यादिभ्यश्च ॥ ९६ ॥

Desgleichen der von बाहु u. s. w.

बाह्वि u. s. w.

सुधातुरकङ् च ॥ ९७ ॥

Bei सुधातृ wird ausserdem अक् für ऋ substituiert.

सौधातकि.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

गोत्रे कुञ्जादिभ्यश्चफञ् ॥ ९८ ॥

Um einen entfernten Nachkommen zu bezeichnen wird an कुञ्ज u. s. w. \pm आयन^१ angefügt.

An dieses Suffix wird nach 5, 3, 113 noch \pm य^२ gefügt, das aber im Plural nach 2, 4, 62 abfällt: कौञ्जायन्यः. कौञ्जायन्यो. कौञ्जायनाः. Der Sohn des कुञ्ज heißt aber nach 4, 1, 95 कौञ्जिज. Vgl. 6, 1, 164.

नडादिभ्यः फक् ॥ ९९ ॥

An नड u. s. w. in demselben Falle \pm आयन^१.

नाडायन ist ein entfernter Nachkomme von नड der Sohn dagegen heißt नाडि.

हरितादिभ्यो ऽजः ॥ १०० ॥

An हरित u. s. w. dasselbe Suffix, wenn diese Namen nach 4, 1, 104 mit \pm अ versehen sind.

हरित, हरित, हरितायन; letzteres soll den Javan bezeichnen.

यजिजोश्च ॥ १०१ ॥

Auch an Patronymica auf \pm य^२ und \pm इ^३.

गार्ग्यायण von गार्ग्य und प्लात्तायण von प्लात्ति.

शरद्वच्छुनकदर्भाङ्गुवत्सायायणेषु ॥ १०२ ॥

Von शरद्वत्, शुनक und दर्भ wird der Geschlechtsname (Enkel u. s. w.) mit diesem Suffix gebildet, wenn der Reihe nach ein भार्गव, ein वात्स्य und आयायण gemeint sind.

शारद्वतायन, शौनकायन und दार्भायण, aber sonst शारद्वत्, शौनक und दर्भि. Ausnahme zu 4, 1, 104 fg.

द्रोणपर्वतजीवन्तादन्यतरस्याम् ॥ १०३ ॥

Von द्रोण, पर्वत und जीवन्त kann der Geschlechtsname mit diesem Suffix gebildet werden.

द्रोणायन oder द्रोणि. पार्वतायन oder पार्वति. जीवन्तायन oder जीवन्ति.

अनृथानन्तर्ये विदादिभ्यो ऽज् ॥ १०४ ॥

\pm अ an विद u. s. w. gefügt, bildet Geschlechtsnamen; wird dieses Suffix aber an hierher gehörige Stämme, die nicht R̥shi-Namen sind, gefügt, so bezeichnet es den unmittelbaren Abkömmling.

बिद ist ein entfernter Abkömmling von विद. पौत्र dagegen des Sohnes Sohn und दौहित्र der Tochter Sohn. Der Sohn des विद ist बिदि.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

गर्गादिभ्यो यञ् ॥ १०५ ॥

Von गर्ग u. s. w. wird der Geschlechtsname mit \pm _य gebildet.

गार्ग्य, वात्स्य u. s. w.

मधुबभ्रोर्ब्राह्मणकौशिकयोः ॥ १०६ ॥

Eben so von मधु, wenn es ein Brahmane ist, und von बभ्रु, wenn ein Kauçika gemeint ist.

माधव्य und ब्राभव्य, andererseits aber माधव und ब्राभव. Im Sûtra wird auch मधुबभ्रवो gelesen.

कपिबोधदाङ्गिरसे ॥ १०७ ॥

Von कपि und बोध, wenn ein Âṅgīrasa gemeint ist.

काप्य und बांध्य, aber sonst कापेय und बांधि.

वतण्डाच्च ॥ १०८ ॥

Von वतण्ड in demselben Falle.

वातण्ड्य, wenn ein Âṅgīrasa gemeint ist, sonst वातण्ड.

लुक् स्त्रियाम् ॥ १०९ ॥

Im Femininum fällt in diesem Falle das Suffix ab.

वतण्डी, wenn eine Âṅgīrasī gemeint ist, sonst वातण्ड्यायनी und वातण्डी.

अश्वदिभ्यः फञ् ॥ ११० ॥

Von अश्व u. s. w. wird der Geschlechtsname mit \pm _आयन gebildet.

आश्वायन, आश्वमायन u. s. w.

भर्गाच्चैर्गते ॥ १११ ॥

Von भर्ग, wenn ein Traigarta gemeint ist.

भार्गायण, aber sonst भार्गि.

शिवादिभ्यो ऽण् ॥ ११२ ॥

Von शिव u. s. w. wird der Abkömmling durch \pm _अ bezeichnet.

शैव, प्रौढ u. s. w.

अवृद्धाभ्यो नदीमानुषीभ्यस्तन्नामिकाभ्यः ॥ ११३ ॥

Desgleichen von Fluss- und Frauennamen, wenn die erste Silbe nicht Vrddhi hat.

यामुन von यमुना, गेरावत von इरावती, वैतस्त von वितस्ता, नार्मद von नर्मदा; शैक्षित von शिक्षिता; aber चान्द्रभागेय und वामवदत्तेय nach 4, 1, 120 von चान्द्रभाग्या und वासवदत्ता. Ausnahme zu 4, 1, 120.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

ऋथन्धकवृणिकुरुभ्यश्च ॥ ११४ ॥

Auch von R̥shi und anderen Männern, wenn die Namen dieser letzteren zum Geschlecht der Andhaka, Vṛsh̥ni oder Kuru gehören.

वासिष्ठ, वैश्वामित्र; श्वाफल्क, रान्धस; वासुदेव, आनिरुद्र; नाकुल, साहदेव.

मातुरुत् संख्यासंभद्रपूर्वायाः ॥ ११५ ॥

Auch von मातृ, wenn ein Zahlwort, सम् oder भद्र vorangehen; hierbei wird उत् (vgl. 1, 1, 51) für ऋ substituiert.

द्वैमातुर, षाण्मातुर; सांमातुर und भाद्रमातुर.

कन्यायाः कनीन च ॥ ११६ ॥

Für कन्या wird hierbei कनीन substituiert.

कानीन als Bezeichnung Karna's und Vjāsa's.

विकर्णशुङ्गच्छगलाद्वत्सभरद्वाजात्रिषु ॥ ११७ ॥

Von विकर्ण, शुङ्ग und छगल, wenn der Reihe nach ein Abkömmling von Vatsa, Bharadvāga und Atri gemeint ist.

वैकर्ण, शङ्ग und छगल; sonst aber विकर्णि, शङ्गि und छगलि. Einige lesen शुङ्गा statt शुङ्ग und führen demnach शङ्ग्ये als Gegenbeispiel an.

पीलाया वा ॥ ११८ ॥

Von पीला nach Belieben.

पेल oder nach 4, 1, 121 पलेय.

ढक् च मण्डूकात् ॥ ११९ ॥

Von मण्डूक auch mit ँ_एय.

माण्डूक, माण्डूकेय oder nach 4, 1, 95 माण्डूकि.

स्त्रीभ्यो ढक् ॥ १२० ॥

Von Femininis auf आ oder ई wird der Abkömmling mit ँ_एय gebildet.

वैनतेय von विनता, सौपर्ण्य von सुपर्णा.

द्वचः ॥ १२१ ॥

Auch wenn sie zweisilbig sind.

दात्तेय von दत्ता und गोपेय von गोपी. Ausnahme zu 4, 1, 113.

इतश्चानिजः ॥ १२२ ॥

Auch von einem zweisilbigen Namen auf इ, wenn dieses nicht das patronymische Suffix ँ_इ ist.

आत्रेय von अत्रि, नैधेय von निधि, aber प्लाक्षायण von प्लाक्षि.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

शुभादिभ्यश्च ॥ १२३ ॥

Auch von शुभ u. s. w.

शोभेय. विष्टपुरेय u. s. w.

विकर्णकुपीतकात्काश्यपे ॥ १२४ ॥

Von विकर्ण und कुपीतक, wenn ein Kāçjapa gemeint ist.

विकर्णोय und कौपीतकोय aber sonst विकर्णि und कौपीतकि nach 4. 1. 95.

भ्रुवो वुक् च ॥ १२५ ॥

Nach भ्रु wird vor diesem Suffix व् hinzugefügt.

भ्रुवेय.

कल्याण्यादीनामिनङ् च ॥ १२६ ॥

Bei कल्याणी u. s. w. wird vor diesem Suffix इन् für den Auslaut substituiert.

काल्याणिनेय. सांभाणिनेय. दार्भाणिनेय. Zur doppelten Vṛddhi s. 7, 3, 19. च fehlt in der Kāç.

कुलटाया वा ॥ १२७ ॥

Bei कुलटा ist diese Substitution nicht nothwendig.

कौलटोय oder कौलटिनेय.

चटकाया ऐरक् ॥ १२८ ॥

Von चटका wird der Abkömmling mit ±_ऐरै gebildet.

चाटकैर.

गोधाया द्रक् ॥ १२९ ॥

Von गोधा mit ±_ऐरै.

गोधैर. द्रक् ist eigentlich ±_ऐरै. aber das य् fällt nach 6, 1, 66 ab.

आरुदीचाम् ॥ १३० ॥

Nach der Meinung der nördlichen Grammatiker mit ±_आरै.

गोधार.

सुद्राभ्यो वा ॥ १३१ ॥

Von elenden Geschöpfen weiblichen Geschlechts mit ±_ऐरै oder (nach 4, 1, 120. 121) ±_ऐरै.

काणेर oder काणोय von काणा „eine Einäugige“. दासेर oder दासेय von दासी „Sclavin“.

पितृष्वसुच्छ्ण ॥ १३२ ॥

Von पितृष्वस mit ±_ईय.

पितृष्वसीय.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

ढकि लोपः ॥ १३३ ॥

Wenn ±_एयै an diesen Stamm gefügt wird, fällt der Auslaut ab.
 ढतृष्वसेय.

मातृष्वसुश्च ॥ १३४ ॥

Auch मातृष्वसु unterliegt denselben Regeln.
 मातृष्वसीय und मातृष्वसेय.

चतुष्पाद्भ्यो ढञ् ॥ १३५ ॥

Von Namen vierfüßiger Thiere wird der Abkömmling durch ±_एय bezeichnet.

कामण्डलेय von कमण्डलू, श्रुतिबाहेय von श्रुतिबाहु. Zur Anfügung des Suffixes s. 6, 4, 147.

गृष्ट्यादिभ्यश्च ॥ १३६ ॥

Desgleichen von गृष्टि u. s. w.
 गार्ष्टेय u. s. w.

राजश्चशुराद्यत् ॥ १३७ ॥

Von राजन् und श्वशुर durch यं.
 राजन्य und श्वशुर्य.

क्षत्राद्भ्यः ॥ १३८ ॥

Von क्षत्र durch इय.
 क्षत्रिय.

कुलात्खः ॥ १३९ ॥

Von कुल durch ईन.
 कुलीन, आद्यकुलीन. श्रोत्रियकुलीन.

अपूर्वपदादन्यतरस्यां यङढकञौ ॥ १४० ॥

Von कुल, wenn es kein anderes Wort vor sich hat, auch durch यं (यत्) und ±_एयक.

कुल्य (nach 6, 1, 213), कालेयक und कुलीन.

महाकुलादञ्खञौ ॥ १४१ ॥

Von महाकुल durch ±_अ oder ±_ईन.
 माहाकुल und माहाकुलीन; nach 4, 1, 139 auch महाकुलीन. wie die Kāçikā meint.

दुष्कुलाड्ढक् ॥ १४२ ॥

Von दुष्कुल durch ±_एयै.
 दाष्कुलेय; nach der Kāçikā auch दुष्कुलीन.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

स्वसुच्छः ॥ १४३ ॥

Von स्वसु durch ईय.

स्वसीय.

भ्रातृव्यच्च ॥ १४४ ॥

Von भ्रातृ auch durch व्यं (व्यत्).

भ्रात्रोय und भ्रातृव्य.

व्यन्सपत्ने ॥ १४५ ॥

Durch \pm -व्य in der Bedeutung „Nebenbuhler“.

भ्रातृव्य.

रेवत्यादिभ्यष्ठक् ॥ १४६ ॥

Von रेवती u. s. w. wird der Abkömmling durch \pm -कै oder \pm -इकै bezeichnet.

रेवतिक, आश्वपानिक u. s. w.

गोत्रस्त्रियाः कुत्सने ण च ॥ १४७ ॥

Wenn ein Tadel ausgedrückt werden soll, kann auch \pm -अ an den Geschlechtsnamen einer Frau treten zur Bezeichnung eines Abkömmlings von ihr.

गार्ग oder गार्गिक nennt man einen Abkömmling der गार्गी, wenn man nicht den Vater kennt.

वृद्धाट्ठक् सौवीरेषु बहुलम् ॥ १४८ ॥

An einen zu den Sauvira gehörigen Geschlechtsnamen mit Vṛddhi in der ersten Silbe wird in demselben Falle häufig \pm -कै oder \pm -इकै angefügt.

भार्गवित्त्तिक von भार्गवित्ति, तार्णबिन्दविक von तार्णबिन्दव; aber auch भार्गवित्तायन und तार्णबिन्दवि.

फेच्छ च ॥ १४९ ॥

Geht der Geschlechtsname der Sauvira auf आयनि aus, so kann im erwähnten Falle auch ईय antreten.

यामुन्दायनिक oder यामुन्दायनीय von यामुन्दायनि.

फाण्टाहृतिमिमताभ्यां णफिजौ ॥ १५० ॥

Die Abkömmlinge von फाण्टाहृति und मिमत werden durch \pm -अ oder \pm -आयनि bezeichnet.

फाण्टाहृत oder फाण्टाहृतायनि, मिमत oder मिमतायनि. Wenn diese nicht zu den Sauvira gehören, sollen die Abkömmlinge फाण्टाहृतायन und मिमतायन heissen. Weil beim Compositum फाण्टा° die Regel 2, 2, 34 nicht beobachtet worden ist, soll hier auch die Regel 1. 3, 10 nicht gelten.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

कुर्वादिभ्यो ण्यः ॥ १५१ ॥Von कुरु u. s. w. durch \pm -य.

कौरव्य, गार्ग्य u. s. w.

सेनान्तलक्षणकारिभ्यश्च ॥ १५२ ॥

Desgleichen von Namen auf सेन, von लक्षण und von Handwerkerbezeichnungen.

कारिषेण्य, हारिषेण्य; लाक्षण्य; तान्त्रवाय्य, कौम्भकार्य, नापित्य.

उदीचामिञ् ॥ १५३ ॥Nach der Ansicht der nördlichen Grammatiker durch \pm -इ.

कारिषेणि, हारिषेणि; लाक्षणि; तान्त्रवायि, कौम्भकारि.

तिकादिभ्यः फिञ् ॥ १५४ ॥Von तिक u. s. w. durch \pm -आयनि.

तैकायनि, कैतवायनि u. s. w.

कौसल्यकार्मार्याभ्यां च ॥ १५५ ॥

Desgleichen von कौसल्य und कार्मार्य.

कौसल्यायनि und कार्मार्यायणि.

अणो द्वचः ॥ १५६ ॥Desgleichen von einem zweisilbigen auf \pm -अ ausgehenden Namen.

कार्त्रायणि von कार्त्र, हार्त्रायणि von हार्त्र.

उदीचां वृद्धादगोत्रात् ॥ १५७ ॥

Nach der Meinung der nördlichen Grammatiker von Stämmen mit Vṛddhi in der ersten Silbe, wenn sie keine Geschlechtsnamen sind.

आम्रगुप्तायनि von आम्रगुप्त, ग्रामरक्षायणि von ग्रामरक्ष; aber आपगवि von आपगव.

वाकिनादीनां कुक् च ॥ १५८ ॥

An वाकिन u. s. w. tritt vor diesem Suffix noch क् an den Stamm.

वाकिनकायनि u. s. w.

पुत्रान्तादन्यतरस्याम् ॥ १५९ ॥

Nach Stämmen auf पुत्र ist dieses Augment nicht notwendig.

गार्गपुत्रायणि oder गार्गपुत्रकायणि; nach der Kaçikā auch गार्गपुत्र.

प्राचामवृद्धात् फिन् बहुलम् ॥ १६० ॥Nach der Meinung der östlichen Grammatiker wird von Stämmen, die keine Vṛddhi in der ersten Silbe haben, der Abkömmling häufig durch \pm -आयनि bezeichnet.

ग्लुचुकायनि von ग्लुचुक, अहिचुम्बकायनि von अहिचुम्बक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

मनोर्जातावज्यतौ षुक् च ॥ १६१ ॥

An मनु werden ङ_अ und यं gefügt und ष् an den Stamm angesetzt, wenn das Geschlecht gemeint ist.

मानुष und मनुष्य.

अपत्यं पौत्रप्रभृति गोत्रम् ॥ १६२ ॥

Die Nachkommenschaft vom Enkel an heisst Gotra (Geschlechtsname).

जीवति तु वंश्ये युवा ॥ १६३ ॥

Wenn aber ein Glied in der aufsteigenden Linie noch am Leben ist, heisst die Nachkommenschaft Juvan.

भ्रातरि च ज्यायसि ॥ १६४ ॥

Desgleichen wenn ein älterer Bruder am Leben ist.

वान्यस्मिन्सपिण्डे स्थविरतरे जीवति ॥ १६५ ॥

Nicht nothwendig, wenn ein älterer (oder angesehenerer) Sapiṇḍa am Leben ist.

In diesem Falle kann der jüngere Nachkomme z. B. गार्ग्यायण oder गार्ग्य genannt werden.

(वृद्धस्य च पूजायाम् ॥ १६६ ॥)

Auch statt des Geschlechtsnamens kann man das zweite Patronymicum brauchen, wenn man Jemand ehren will.

So kann z. B. गार्ग्य auch गार्ग्यायण genannt werden. Das Sūtra ist ein Vārtika.

(यूनश्च कुत्सायाम् ॥ १६७ ॥)

Auch den Juvan kann man mit dem Geschlechtsnamen bezeichnen, wenn man ihn schmähen will.

Ist gleichfalls ein späterer Zusatz.

जनपदशब्दात्क्षत्रियादञ् ॥ १६८ ॥

An die Namen von Kshatrija, die mit dem Namen des Volkes zusammenfallen, tritt zur Bezeichnung des Abkömmlings ङ_अ an.

पाञ्चान, मेह्व्राक, वैदेह. Dieses Suffix bezeichnet nach 4, 1, 174 einen Fürsten des Volkes.

सात्वेयगान्धारिभ्यां च ॥ १६९ ॥

Auch an सान्वेय und गान्धारि.

सान्वेय, गान्धार.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

झञ्मगधकलिङ्गसूरमसादण् ॥ ११० ॥

An zweisilbige solche Namen, so wie an मगध u. s. w. tritt ±_अ an.

आङ्ग. वाङ्ग. पाण्डु. मागध, कालिङ्ग. मारम्म.

वृद्धेकोसलाजादाञ्ज्यङ् ॥ १११ ॥

An Namen mit Vṛddhi in der ersten Silbe, an auf इ auslautende, so wie an कोसल und अजाद das Suffix ±_य.

आम्बव्य, मांवीर्य; आवन्त्य; कोसल्य, अजाद्य. Vgl 4, 1. 74.

कुरुनादिभ्यो ण्यः ॥ ११२ ॥

An कुरु und an mit न् anlautende Namen ±_य.

कौरव्य, नैषध्य.

साल्वावयवप्रत्ययथकलकूटाश्मकादिञ् ॥ ११३ ॥

An Namen von Abtheilungen der Sālva so wie an प्रत्ययथ u. s. w. ±_इ.

आंदुम्बरि. तैलखनि, माटकारि, यागंधरि. भौलिङ्गि. शागदगिडि, प्रात्ययथि. कालकूटि und आश्मकि.

ते तद्राजाः ॥ ११४ ॥

Die Suffixe von 4, 1, 168 an heißen tadrāga.

कम्बोजाल्लुक् ॥ ११५ ॥

Nach कम्बोज fällt dieses Suffix ab.

कम्बोज heißt auch ein Fürst der Kambōja.

स्त्रियामवन्तिकुन्तिकुरुभ्यश्च ॥ ११६ ॥

Auch nach अवन्ति u. s. w. im Femininum.

अवन्ती. कुन्ती, कुरु. In einigen Hdsehr. fehlt das च am Ende.

अतश्च ॥ ११७ ॥

Desgleichen, wenn das entsprechende Masculinum auf Suffix अ auslautet.

शारमेन und शूरमेनी, माट und मट्री.

न प्राच्यभर्गादियौधेयादिभ्यः ॥ ११८ ॥

Aber nicht nach Namen östlicher Völker, nach भर्ग u. s. w. und nach यौधेय u. s. w.

पाञ्चाली, वैदेही. आङ्गी, वाङ्गी, मागधी; भार्ग u. s. w., यौधेयी u. s. w.

॥ इति चतुर्थस्याध्यायस्य प्रथमः पाठः ॥

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

तेन रक्तं रागात् ॥ १ ॥

An den Namen einer Farbe tritt ±_अ an in der Bedeutung „damit gefärbt“.

कापाय, माज्जिष्ठ, क्रांसुम्भ. रागात् musste hinzugefügt werden, da mit तेन auch der Färber gemeint sein konnte.

लाक्षारोचनाट्टक् ॥ २ ॥

An लाक्षा und रोजना ±_ट्टक्.

लाक्षिक, रोजनिक. Kāṣikā und einige Hdschr. रोजनागकलकट्टमाट्टक्. der Zusatz aber ist einem Vārttika entlehnt.

नक्षत्रेण युक्तः कालः ॥ ३ ॥

An den Namen eines Mondhauses tritt ±_अ an um eine damit in Verbindung stehende Zeit zu bezeichnen.

प्राय (vgl. 6, 4, 148 fg.) und माघ als Adjectiva zur Bezeichnung des Tages oder der Nacht, in welchen der Mond mit den Mondhäusern पुष्य und मघा in Conjunction steht.

लुबविशेषे ॥ ४ ॥

Wenn die Zeit nicht besonders angegeben wird, fällt das Suffix ab.

अद्य पुष्यः, अद्य कृत्तिकाः „heute ist der Mond mit पुष्य, mit कृत्तिका in Conjunction“.

संज्ञायां श्रवणाश्रवत्याभ्याम् ॥ ५ ॥

Auch nach श्रवणा und अश्रवत्य, wenn ein Name gemeint ist.

श्रवणा als Bezeichnung einer bestimmten Nacht, अश्रवत्य m. als Bez. eines best. Muhūrta.

द्वन्द्वच्छः ॥ ६ ॥

An einen Dvandva von Mondhäusern wird द्व्य gefügt.

राधानुराधीया रात्रिः. तिष्यपुनर्वसर्वायमहः. अद्य राधानुराधीयम्. अद्य तिष्यपुनर्वसर्वायम्.

दृष्टं साम ॥ ७ ॥

±_अ an den Namen desjenigen gefügt, der ein Sāman erschaut hat, bezeichnet ein solches Sāman.

क्राञ्चं साम, वासिष्ठम्, वश्वामित्रम्.

कलेर्दक् ॥ ८ ॥

An कलि ±_एय्.

कालेयं साम. Scheint ursprünglich ein Vārttika zu sein.

वामदेवाद्भ्यश्च ॥ ९ ॥

An वामदेव die Suffixe यं oder य, vor denen der Auslaut des Stammes abfällt.

वामदेव्यं oder वामदेव्यै. साम.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

परिवृतो रथः ॥ १० ॥

An das, womit Etwas überdeckt ist, tritt \pm -अ, wenn es sich um einen Wagen handelt.

वास्त्रो. काम्बूलो und चर्मणो रथः.

पाण्डुकम्बलादिनिः ॥ ११ ॥

An पाण्डुकम्बल das Suffix इन्.

पाण्डुकम्बलो रथः.

द्वैपवैयाघ्रादञ् ॥ १२ ॥

An द्वैप und वैयाघ्र \pm -अ.

द्वैपो und वैयाघ्रो रथः.

कौमारापूर्ववचने ॥ १३ ॥

Man bildet कौमारं (von कुमारी), wenn ausgedrückt werden soll, dass das Mädchen, um welches es sich handelt, vor der Ehe kein geschlechtliches Verhältniss zu Jemand gehabt hat.

कौमारः पतिः ist ein Gatte, dessen Frau als Jungfrau mit ihm in die Ehe getreten ist. कौमारी भार्या eine Gattin, die als Jungfrau in die Ehe getreten ist.

तत्रोद्धृतममचेभ्यः ॥ १४ ॥

An Wörter für Gefässe tritt \pm -अ an in der Bedeutung „da hinein gethan“.

शाराय, मार्लिक und कार्पर ओदनः.

स्थगिडलाच्छयितरि व्रते ॥ १५ ॥

An स्थगिडल wird \pm -अ gefügt um denjenigen zu bezeichnen, der in Folge eines Gelübdes darauf schläft.

स्थगिडलो भित्तुः oder ब्रह्मचारी.

संस्कृतं भक्ष्याः ॥ १६ ॥

An das, worin Etwas zubereitet ist, tritt \pm -अ an, wenn es sich um Speise handelt.

भाण्डा, कालशा und कौम्मा अप्रपाः.

शूलीखाद्यत् ॥ १७ ॥

An शूल und उखा das Suffix यं.

शूल्यं und उख्यं मांसम्. Der Acut nach 6, 1, 213.

दधष्ठक् ॥ १८ ॥

An दधि das Suffix \pm -कं.

दाधिकम् = दधनि संस्कृतम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

उदश्वितो ऽन्यतरस्याम् ॥ १९ ॥

An उदश्वित् nicht notwendig.

आंदश्वित्क oder आंदश्वित nach 4, 1. 83.

क्षीराड्डञ् ॥ २० ॥

An क्षीर das Suffix \pm ण्य.

क्षीरेयी यवागृः.

सास्मिन्पौर्णमासीति ॥ २१ ॥

\pm अ tritt an den Namen einer Vollmondsnacht zur Bezeichnung der Zeit, in welche diese Nacht fällt.

पौर्णो मासः ist derjenige Monat, in welchen die पौर्णी genannte Vollmondsnacht fällt. Kāṭhika und die meisten Hd-schr. fügen am Ende संज्ञायाम् aus einem Vārttika hinzu.

आग्रहायण्यश्चत्वार्षट्ठक् ॥ २२ ॥

An आग्रहायणी und अश्वत्य wird \pm ङ्क् angefügt.

आग्रहायणिको und आश्वत्यिको मासः.

विभाषा फाल्गुनीश्रवणाकार्तिकीचैत्रीभ्यः ॥ २३ ॥

An फाल्गुनी u. s. w. nicht notwendig.

फाल्गुनिको oder फाल्गुनो, श्रवणिको oder श्रवणो, कार्तिकिको oder कार्तिको, चैत्रिको oder चैत्रो मासः.

सास्य देवता ॥ २४ ॥

An den Namen einer Gottheit tritt \pm अ an in der Bedeutung „dieser geweiht“.

सेन्द्रं, आदित्यं, बार्हस्पत्यं, प्राजापत्यं हविः.

कस्येत् ॥ २५ ॥

Bei क wird davor इ für अ substituiert.

कायं हविः.

शुक्राङ्गन् ॥ २६ ॥

An शुक्र wird ङ्ङ् angefügt.

शुक्रियं हविः, शुक्रियो ऽध्यायः.

अपोनप्पानप्पभ्यां घः ॥ २७ ॥

An अपोनप्त् und अपानप्त् das Suffix ङ्घ.

अपोनप्त्रियं und अपानप्त्रियं हविः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

छ च ॥ २८ ॥

Auch ईय.

अपोनर्ज्वायं und अपानर्ज्वायं हविः.

महेन्द्राङ्गाणी च ॥ २९ ॥

An महेन्द्र dieses und auch इय und ±_अ.

महेन्द्रायं. महेन्द्रयं und माहेन्द्रं हविः.

सोमाट्ठ्यण ॥ ३० ॥

An सोम ±_य (fem. ई).

सोम्यं सूक्तम्. सोमी ऋक् Zur Form des Femininums s. 6. 4, 150.

वाय्वृतुपित्रुषसो यत् ॥ ३१ ॥

An वायु u. s. w. य.

वायव्य. ऋतव्य. पित्र्य (nach 6. 1, 213) und उपस्य.

द्यावापृथिवीशुनासीरमरुत्वदग्नीषोमवास्तोष्पतिगृहमेधाच्छ च ॥ ३२ ॥

An द्यावापृथिवी u. s. w. auch ईय.

द्यावापृथिव्य oder *पृथिवीय, शुनासीर्य oder *सीरीय. मरुत्वत्य oder मरुत्वतीय. अग्नीषोम्य oder *षोमीय. वास्तोष्पत्य oder *पतीय. गृहमेध्य oder *मेधीय.

अग्नेर्देक् ॥ ३३ ॥

An अग्नि ±_ग्यै.

आग्नेयो ऽष्टक्रपालः

कालेभ्यो भववत् ॥ ३४ ॥

An Zeitbenennungen treten die für die Bedeutung „dort sich befindend“ (4, 3, 53) 4. 3. 11 fgg. angegebenen Suffixe.

मामो देवतास्य = मासिकः, प्रावृषेयः u. s. w.

महाराजप्रोष्ठपदाट्ठञ् ॥ ३५ ॥

An महाराज und प्रोष्ठपद das Suffix ±_इक्.

महाराजो देवतास्य = माहाराजिक. प्रोष्ठपदिक.

पितृव्यमातुलमातामहपितामहाः ॥ ३६ ॥

पितृव्य, मातुल. मातामह und पितामह sind unregelmässige Bildungen.

तस्य समूहः ॥ ३७ ॥

±_अ wird auch angefügt um eine Menge von Etwas auszudrücken.

काकम्. वाकम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

भिक्खादिभ्यो ऽण् ॥ ३८ ॥

Auch an भिक्खा u. s. w.

भिक्षम् u. s. w. Verstände sich von selbst, wenn nicht 4, 2, 44, 47 auch auf diese Wörter sich erstrecken würde.

गोत्रोक्षोष्ट्रोभ्रराजराजन्यराजपुत्रवत्समनुष्याजाहुज् ॥ ३९ ॥

An Geschlechtsnamen sowie an उत्तन् u. s. w. wird \pm -अक angefügt.

आपण्यकम्, आन्तिकम्, आप्टकम्, आरभ्रकम्, राजकम्, राजन्यकम्, राजपुत्रकम्, वात्सकम्, मानुष्यकम् und आजकम्. Vgl. 6, 4, 144.

केदाराद्यञ् च ॥ ४० ॥

An केदार auch \pm -य.

कैदारकम् und कैदार्यम्.

ठञ् कवचिनश्च ॥ ४१ ॥

\pm -इक an केदार und auch an कवचिन्.

कैदारिकम् und कैवचिकम्. Zu letzterer Form vgl. 6, 4, 144.

ब्राह्मणमाणववाडवाद्यन् ॥ ४२ ॥

An ब्राह्मण u. s. w. \angle -य.

ब्राह्मण्यम्, माणव्यम्, वाडव्यम्.

ग्रामजनबन्धुभ्यस्तल् ॥ ४३ ॥

An ग्राम u. s. w. \angle -ता.

ग्रामता, जनता, बन्धुता. Kaṅka-बन्धुसहायेभ्यस्तल् mit einer späteren Einschlebung.

अनुदात्तादेरञ् ॥ ४४ ॥

An einen Stamm, dessen erste Silbe tonlos ist, wird \pm -अ angefügt.

कापोतम्, मायूरम्, तैत्तिरम्.

खण्डिकादिभ्यश्च ॥ ४५ ॥

Auch an खण्डिक u. s. w.

खण्डिकम् u. s. w. Kaṅ. खण्डिका, aber Patañgah खण्डिक.

चरणेभ्यो धर्मवत् ॥ ४६ ॥

An Namen von Veda-Schulen werden die zur Bezeichnung der Regeln einer Schule angewandten Suffixe gefügt.

Es sind die 4, 3, 126 fgg. angegebenen Suffixe, wo aber nicht धर्म erwähnt wird.

चरणार्द्धमाम्नाययोः ist ein zu 4, 3, 120 gehöriges Varttika, das aber, wenigsten theilweise, schon Pānini vorgelegen haben muss. Beispiele: काठकम्, कानापकम्, छान्दोग्यम्, आश्विन्यम्, आयर्वशम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82 83. 87.

अचित्तहस्तिधेनोष्ठक् ॥ ४७ ॥

An Bezeichnungen unbelebter Dinge, an हस्तिन् und धेनु wird \pm क oder \pm इक^१ gefügt.

आपृषिकम्, शाष्कुलिकम्, हास्तिकम् (vgl. 6, 4, 144), धेनुकम्.

केगश्चाभ्यां यञ्छावन्यतरस्याम् ॥ ४८ ॥

An केग \pm य und an अश्च ईय, aber nicht nothwendig.

केश्यम् oder केशिकम् nach 4, 2, 47, अश्वायम् oder आश्वम् nach 4, 1, 83.

पाशदिभ्यो यः ॥ ४९ ॥

An पाश u. s. w. य.

पाश्या, तृण्या u. s. w.

खलगोरथात् ॥ ५० ॥

Auch an खल, गो und रथ.

खल्या, गव्या und रथ्या

इनिचकट्यचश्च ॥ ५१ ॥

An die eben genannten Stämme können auch der Reihe nach इन्, च und कट्ये gefügt werden.

खनिनी, गोत्रा und रथकट्या.

विषयो देशे ॥ ५२ ॥

\pm अ bezeichnet auch Jemandes Bereich, wenn eine Oertlichkeit gemeint ist.

शिब्रानां विषयो देशः = शिब्रः, eben so आन्द्र.

राजन्यादिभ्यो वुञ् ॥ ५३ ॥

An राजन्य u. s. w. wird in dieser Bedeutung \pm अक gefügt.

राजन्यक u. s. w.

भौरिक्याद्यैषुकार्यादिभ्यो विधलभक्तलौ ॥ ५४ ॥

An भौरिकि u. s. w. wird \pm विध und an यैषुकारि u. s. w. \pm भक्त gefügt.

भौरिकिविध u. s. w., यैषुकारिभक्त u. s. w.

सो ऽस्यादिरिति छन्दसः प्रगाथेषु ॥ ५५ ॥

\pm अ. an den Namen eines Metrums gefügt, bezeichnet einen damit beginnenden Pragâtha.

पाङ्कः, आनुष्टुभः, जगत्, प्रगाथः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

संग्रामे प्रयोजनयोद्धभ्यः ॥ ५६ ॥

Dasselbe Suffix bezeichnet, wenn es an das Wort, welches die Veranlassung zu einem Kampfe oder die dabei beteiligten Kämpfer angibt, gefügt wird, den darum oder den von diesen geführten Kampf.

भाट्टः संग्रामः „ein Kampf um die Bhadrā“, भारतः संग्रामः „der Kampf der Bharata“.

तदस्यां प्रहरणमिति क्रीडायां णः ॥ ५७ ॥

±_अ mit dem Femininum auf आ, an den Namen einer Waffe gefügt, bezeichnet ein damit ausgeführtes Spiel.

दाण्डा. मण्डा क्रीडा.

घञः सास्यां क्रियेति ज्ञः ॥ ५८ ॥

±_अ mit dem Femininum auf आ, an ein Nomen act. auf ±_अ gefügt, besagt, dass das, was durch jenes ausgedrückt wird, dabei (durch अस्याम als Femininum gekennzeichnet) vor sich geht.

श्येनपातां ज्ञ्यां वर्तते = श्येनपाता. eben so तिलपाता. Ueber den Hinzutritt des Nasals s. 6, 1, 71. Kaṭika bildet auch दाण्डपाता und मण्डलपाता तिथिः.

तदधीते तद्वेद ॥ ५९ ॥

Das ±_अ von 4, 1, 83 wird auch an dasjenige gefügt, was Jemand studirt oder kennt, um diesen damit zu bezeichnen.

छान्दस, व्याकरण. नरुक्तः नमिन्, मण्डित, आत्पात

क्रतूक्थादिसूत्रान्ताट्ठक् ॥ ६० ॥

An Namen von Opfern, an उक्थ u. s. w. und an einen auf सूत्र auslautenden Stamm wird in diesen Bedeutungen ±_इक् gefügt.

आग्निष्टोमिक, वाजपेयिक; आन्त्रिक. लांकायतिक; वार्त्तिकमृत्त्रिक. मांयहृमृत्त्रिक.

क्रमादिभ्यो वुन् ॥ ६१ ॥

An क्रम u. s. w. ±_अक.

क्रमक, पदक u. s. w.

अनुब्राह्मणादिनिः ॥ ६२ ॥

An अनुब्राह्मण das Suffix इन्.

अनुब्राह्मणिन्.

वसन्तादिभ्यश्चक् ॥ ६३ ॥

An वसन्त u. s. w. ±_इक्.

वासन्तिक, वार्त्तिक u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

प्रोक्ताल्लुक् ॥ ६४ ॥

An den Titel eines Werks, welches nach dem Verkünder desselben benannt worden ist, wird kein neues Suffix angefügt.

पाणिनीयम् = पाणिनिना प्रोक्तम्, पाणिनीयः = तदधीते: eben so अपिशलम् und अपिशलः. Vgl. 4, 3, 101 fgg.

सूत्राच्च कोपधात् ॥ ६५ ॥

Auch nicht an den Titel eines Sūtra, wenn dem Auslaut ein क् vorangeht.

अष्टकाः पाणिनीयाः „die Schüler Panini's, die sein aus acht Büchern bestehendes Sūtra studiren“, eben so त्रिकाः काशकृत्स्नाः, दशका वैयाघ्रपदीयाः.

छन्दोब्राह्मणानि च तद्विषयाणि ॥ ६६ ॥

Auch die nach ihrem Verkünder benannten Veda-Texte und Brāhmaṇa werden (nur) in dieser Beziehung gebraucht.

4, 3, 101 fgg. werden von Namen alter Weisen Benennungen für die von ihnen verkündeten Texte zu bilden gelehrt. Diese Benennungen kommen in Wirklichkeit nicht vor, bezeichnen aber in eben dieser Form diejenigen, welche diese Texte studiren oder kennen. Die den von Kaṭha verkündeten Veda-Text studiren, heissen nach 4, 3, 107 कटाः. Andere Beispiele für Studirende solcher Texte sind: मांदाः und पृष्यनादाः nach 4, 3, 101. आर्चायिनः nach 4, 3, 104, वाजसनेयिनः nach 4, 3, 106. Beispiele für Studirende von Brahmana: ताण्डिनः, भाल्लविनः, शाठ्यायनिनः und ऐतरेयिणः nach 4, 3, 105.

तदस्मिन्नस्तीति देशे तन्नाम्नि ॥ ६७ ॥

±_अ (s. 4, 1, 83) bezeichnet ferner eine nach dem darin sich Vorfindenden benannte Oertlichkeit.

आंदुम्बरो देशः ist eine an Udumbara reiche Gegend. Eben so gebildet sind बाल्बज्ज und पार्वत.

तेन निर्वृत्तम् ॥ ६८ ॥

Auch eine Oertlichkeit, die nach den Mitteln oder den Personen, mit welchen oder durch welche sie hergestellt wurde, benannt wird.

साहस्री परिखा ist ein mit tausend (Goldstücken) zu Stande gebrachter Graben, कौशाम्बी नगरी eine von Kuṣāmba gegründete Stadt.

तस्य निवासः ॥ ६९ ॥

Auch eine Oertlichkeit, die nach demjenigen, dessen Wohnort sie ist, benannt wird.

शंखो देशः „das von den Śibi bewohnte Land“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

अदूरभवश्च ॥ ७० ॥

Endlich eine nach etwas in ihrer Nähe Befindlichem benannte Oertlichkeit.

वैदिशं नगरम् ist die in der Nähe vom Flusse Vidica gelegene Stadt.

ओरञ् ॥ ७१ ॥

An einen auf उ oder ऊ ausgehenden Stamm wird in den vier so eben angegebenen Bedeutungen ±_अ angefügt.

आरड्व von अरड्, कान्तव von कन्तु, कार्कटेलव von कर्कटेलु.

मतोश्च बह्वज्ज्ञात् ॥ ७२ ॥

Desgleichen an einen mit dem Suffix मत् (वत्) versehenen Stamm, der vor der Anfügung dieses Suffixes mehr als zweisilbig war.

गैष्कावत् (v. l. गैष्ट-, गैकटावत्), संधकावत्, aber अहिमते und मानावते mit ±_अ

बह्वचः कूपेषु ॥ ७३ ॥

Auch an einen mehr als zweisilbigen Stamm, wenn Brunnen danach benannt werden.

दध्वरत्रः कूपः „ein von Dirghavaratra angelegter Brunnen“; eben so कार्पिलवरत्र.

उदकच विपाशः ॥ ७४ ॥

Auch an kürzere Stämme, wenn die Brunnen nördlich von der Vipâç gelegen sind.

दौतः कूपः „ein von Datta angelegter Brunnen“, eben so गौतः; aber दान्तं und गौतं von Brunnen, die südlich von jenem Flusse gelegen sind.

संकलादिभ्यश्च ॥ ७५ ॥

Auch an संकल u. s. w. in den oben angegebenen vier Bedeutungen.

सौकल, पौष्कल u. s. w.

स्त्रीषु सौवीरसात्वप्राक्षु ॥ ७६ ॥

Auch wenn die Oertlichkeit im Lande der Sauvîra, Sâlva oder der östlichen Völker gelegen ist; das Wort ist in diesem Falle ein Femininum.

दत्तामित्रो „die von Dattamitra gegründete Stadt“; वैधृमार्गो, काकन्दो, माकन्दो, माणिचरी, जारुर्पो.

सुवास्वादिभ्यो ऽण् ॥ ७७ ॥

An सुवास्तु u. s. w. tritt aber ±_अ an.

सौवास्तवम् ein Stadt-, und ऽवो ein Flussname, वारणवम् u. s. w. Ausnahme zu 4, 2, 71. 73.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

रोणी ॥ ७८ ॥

Auch an रोणी.

रोग, आजकरोण, संहिकरोण. Ausnahme zu 4, 2, 74. Der Nominativ wird sehr künstlich erklärt.

कोपधाच्च ॥ ७९ ॥

Desgleichen an einen vocalisch auslautenden Stamm mit vorangegehendem क्.

कार्णच्छिद्रकः कृपः, कार्णवेष्टकः, कार्कवाक्यम्, त्रैशङ्क्यम्. Ausnahme zu 4, 2, 71. 73.

**वुञ्छणकठजिलसेनिरढज्जययफक्फिजिञ्ज्यककठको ऽरीहण-
कृशाश्चश्यकुमुदकाशतृणप्रेक्षाश्मसखिसंकाशबलपक्षकर्णमुतंगमप्रग-
दिवराहकुमुदादिभ्यः ॥ ८० ॥**

In den angegebenen vier Bedeutungen werden angefügt: \pm —अक an श्रीहण u. s. w., \pm —ईय an कृशाश्च u. s. w., क an ऋश्य u. s. w., इके an कुमुद u. s. w., इल an काश u. s. w., स an तृण u. s. w., इन् an प्रेक्षा u. s. w., र an अश्मन् u. s. w., \pm —एय an सखि u. s. w., \pm —य an संकाश u. s. w., य an बल u. s. w., \pm —आयने an पक्ष u. s. w., \pm —आयनि an कर्ण u. s. w., \pm —इ an मुतंगम u. s. w., \pm —य an प्रगदिन् u. s. w., \pm —के an वराह u. s. w. und \pm —इके an कुमुद u. s. w.

श्रीरीहणक, काश्वाश्चोय, ऋश्यके, कुमुदिके, काशिल, तृणमे, प्रेक्षिन्, अश्मरे, मोखिय, सां-काश्ये, वन्ये, पात्तायणे, कार्णायनि, सातंगमि, प्राग्य, वाराहके, कामुदिके. Statt प्रगदि wird im Sūtra auch प्रगदिन् gelesen.

जनपदे लुप् ॥ ८१ ॥

Den Namen eines Reiches erhält man durch Abwerfung jedes Suffixes, indem der Name des Volkes ohne Aenderung des Numerus und Geschlechts zugleich der Name des Reiches ist. Vgl. 1, 2, 51.

पञ्चालाः, कुरुवः, मत्स्याः, अङ्गाः, वङ्गाः, मगधाः, मुह्ताः, पुण्ड्राः.

वरणादिभ्यश्च ॥ ८२ ॥

Auch nach वरण u. s. w. wird zur Bezeichnung einer Oertlichkeit das Suffix abgeworfen, ohne dass Numerus oder Geschlecht geändert würde. Vgl. 1, 2, 51.

वरणानामदूरभवनं नगरं वरणाः, शङ्खी, शान्मलयः.

शर्कराया वा ॥ ८३ ॥

Nach शर्करा nicht notwendig.

शर्करा, शर्करैम् nach 4, 1, 83, शर्करिकैम् nach 4, 2, 89 (da शर्करा im ersten कुमुदादि aufgeführt wird) und शर्करकैम् gleichfalls nach 4, 2, 80 (da शर्करा auch unter वराहदि erscheint).

3, 1. 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

ठक्छौ च ॥ ८४ ॥

Ausserdem können auch noch \pm —इक् und ईय angefügt werden.

शार्करिकम् und शर्करीयम्.

नद्यां मतुप् ॥ ८५ ॥

Wenn ein Flussname nach etwas dabei sich Vorfindendem bezeichnet werden soll, wird मत् (वृत्) angefügt.

उदुम्बरोवती. मशकोवती. वीरणावती. पुष्करोवती. इक्ष्मती. दुर्मती. Zur Verlängerung und Betonung in उदुम्बरावती u. s. w. vgl. 6, 3, 119 und 6, 1, 219.

मध्वादिभ्यश्च ॥ ८६ ॥

Auch an मधु u. s. w. wird dieses Suffix in den vier oben (4, 2, 67 fgg.) angegebenen Bedeutungen angefügt.

मधुमान्. विसवान् u. s. w.

कुमुदनड्वेतसेभ्यो इमतुप् ॥ ८७ ॥

An कुमुद, नड und वेतम dasselbe Suffix, vor welchem aber der Auslaut des Stammes abfällt.

कुमुद्वान्, नड्वान्, वेतस्वान्.

नडशादाड्डुलच् ॥ ८८ ॥

An नड und शाद das Suffix वल्ने mit Abfall des Auslauts.

नड्वलम्. शाद्वलम्.

शिखाया वलच् ॥ ८९ ॥

An शिखा das Suffix वल्ने.

शिखावलं नाम नगरम्.

उत्करादिभ्यश्छः ॥ ९० ॥

An उत्कर u. s. w. ईय.

उत्करीयम्, शर्करीयम् u. s. w.

नडादीनां कुक् च ॥ ९१ ॥

An नड u. s. w. dasselbe Suffix mit Hinzufügung eines क् an den Stamm.

नडकीयम्, फलक्षकीयम् u. s. w.

4, 2, 92. शेघे ॥ ९२ ॥

Die nun folgenden Suffixe haben andere Bedeutungen als die bis jetzt angegebenen.

Nämlich die 4, 3, 25 fgg. angegebenen.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

राष्ट्रावारपाराङ्खौ ॥ ९३ ॥

An राष्ट्र wird इय und an अवारपार ईन gefügt.
राष्ट्रिय, अवारपाराण.

ग्रामाद्यखजौ ॥ ९४ ॥

An ग्राम die Suffixe य und ङ-ईन.
ग्राम्य und ग्रामीण.

कक्ष्यादिभ्यो ढकञ् ॥ ९५ ॥

An कक्षि u. s. w. ङ-मयक.
कान्क्षेयक, आम्भेयक u. s. w.

कुलकुक्षिगीवाभ्यः श्वास्यलंकारेषु ॥ ९६ ॥

An कुल, कुक्षि und गीवा dasselbe Suffix, wenn der Reihe nach ein Hund,
ein Schwert und ein Schmuck dadurch näher bezeichnet werden.
कान्क्षेयकः श्वा, कान्क्षेयको ऽसिः und गीवेयको ऽलंकारः.

नद्यादिभ्यो ढक् ॥ ९७ ॥

An नदी u. s. w. ङ-मये.
नादेय, माहेय u. s. w.

दक्षिणापश्चात्पुरमस्त्यक् ॥ ९८ ॥

An दक्षिणा. पश्चात् und पुरम् das Suffix ङ-त्यै.
दक्षिणात्य, पाश्चात्य und प्राग्स्त्य.

कापिश्याः छफक् ॥ ९९ ॥

An कापिशी das Suffix ङ-आयर्न mit dem Femininum auf ई.
कापिशायनं मधु, यनी द्राक्षा.

रङ्गैरमनुष्ये ऽण् च ॥ १०० ॥

An रङ्ग, dasselbe Suffix oder ङ-अ, wenn nicht von einem Menschen die
Rede ist.

राङ्गवायणो oder राङ्गवो गांः, aber राङ्गवको मनुष्यः nach 4, 2, 134.

द्युप्रागपागुदकप्रतीचो यत् ॥ १०१ ॥

An दिव् u. s. w. das Suffix यं.
दिद्यं, प्राच्यं, अपाच्यं, उदीच्यं, प्रतीच्यं. Die Paroxytona nach 6, 1, 213.

कन्यायाष्टक् ॥ १०२ ॥

An कन्या das Suffix ङ-इकै.
कान्यिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

वर्णो वृक् ॥ १०३ ॥

An diesen Stamm tritt \pm -अक, wenn es sich um etwas im Lande Varṇu Befindliches handelt.

क्रान्थक.

अव्ययात् त्यप् ॥ १०४ ॥

An ein Indeclinabile wird त्य् gefügt.

अमात्य, इहत्य, कृत्य, इतस्य, तत्रत्य, यत्रत्य.

ऐषमोह्यःश्वसोऽन्यतरस्याम् ॥ १०५ ॥

An ऐषमम् u. s. w. nicht notwendig.

ऐषमस्य, ह्यस्य und श्वस्य Die anderen Formen lauten nach 1, 3, 23 ऐषमस्तन, ह्यस्तन und श्वस्तन; nach 4, 3, 15 auch शांवास्तिक.

तीरूप्योत्तरपदादञ्जौ ॥ १०६ ॥

An Stämme, die auf तीर auslauten, wird \pm -अ mit dem Femininum auf ङ, an solche, die auf रूप्य auslauten, dasselbe Suffix mit dem Femininum auf आ gefügt.

काकतीरम्, पाल्वलतीरम्, वार्कूरूप्यम्, शैवूरूप्यम्.

दिक्पूर्वपदादसंज्ञायां जः ॥ १०७ ॥

An einen Stamm mit vorangehendem Richtungsworte, der kein Name ist, wird \pm -अ mit dem Femininum auf आ gefügt.

पार्श्वशाल, दक्षिणशाल, आपरशाल, aber पूर्वपुकामगमे von पूर्वपुकामशमी; vgl. 2, 1, 50. 7, 3, 14.

मदेभ्यो ङ् ॥ १०८ ॥

An मद्र mit vorangehendem Richtungsworte dasselbe Suffix mit dem Femininum auf ई.

पार्श्वमद्र, आपरमद्र.

उदीच्ययामाच्च बह्वचोऽन्तोदात्तात् ॥ १०९ ॥

Auch an einen mehr als zweisilbigen oxytonierten Namen eines Dorfes der nördlichen Völker.

शैवपुरम्, माण्डवपुरम्.

प्रस्थोत्तरपदपलद्यादिकोपधादण् ॥ ११० ॥

An einen auf प्रस्थ auslautenden Namen, an पलद्री u. s. w. und an einen vocalisch auslautenden Stamm mit vorangehendem क् wird \pm -अ (f. ई) angefügt, wenn diese Worte Dörfer der nördlichen Völker bezeichnen.

माट्रीप्रस्थ, माहक्रीप्रस्थ; पालद, पारिषद; नैलीनक, चयातक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

कख्वादिभ्यो गोत्रे ॥ १११ ॥

Auch an die Geschlechtsnamen von कख्वा u. s. w.

Der Geschlechtsname von कख्वा und गोकुत्र ist nach 4, 1, 105 कौख्वा und गोकुत्र; vor dem Suffix \pm अ fällt nach 6, 4, 148. 151 य ab, wir erhalten demnach die Adjectiva काख्वे und गोकुत्रे.

इजश्च ॥ ११२ ॥Desgleichen an einen auf \pm इ auslautenden Geschlechtsnamen.

दाज्ज von दाज्जि und फनाज्ज von फनाज्जि. Ueber den Abfall von इ s. 6, 4, 148.

न द्व्यचः प्राच्यभरतेषु ॥ ११३ ॥

Nicht aber an einen zweisilbigen, wenn er zu den östlichen Völkern oder den Bharata gehört.

प्रांकीय und काशीय von प्रांकि und काशि nach dem folgenden Sutra. Die Bharata gehören auch zu den Prakja, sollen aber hier neben diesen genannt werden, um anzuzeigen, dass sie an andern Orten nicht mit zu verstehen sind.

वृद्धाच्छः ॥ ११४ ॥

An einen Stamm, der आ, मे oder औ in der ersten Silbe hat, wird द्व्य gefügt.

गार्गीय (vgl. 6, 4, 148. 151) von गार्ग्य, शर्नीय von शर्ला

भवतष्ठक्छसौ ॥ ११५ ॥

An भवत् wird \pm के und द्व्य gefügt.

भावत्क und भवदीय. Es ist hier das Pronomen gemeint, da वृद्धात् aus dem vorangehenden Sutra zu ergänzen ist, und nur das Pronomen, nicht das Particp, nach 1, 1, 74 so heisst. Die Substitution von द् für त् erfolgt nach 1, 4, 16.

काश्यादिभ्यष्ठञ्जिठौ ॥ ११६ ॥

An काशि u. s. w. tritt \pm क oder \pm इक mit dem Femininum auf ई oder dasselbe Suffix mit dem Femininum auf आ.

काशिकी und काशिका u. s. w.

वाहीकयामेभ्यश्च ॥ ११७ ॥

Desgleichen an Dorfnamen der Bâhika, wenn sie आ, मे oder औ in der ersten Silbe haben.

शाकलिकी und शाकलिका, मान्यविकी und मान्यविका.

विभाषोशीनरेषु ॥ ११८ ॥

Nicht nothwendig bei solchen Dorfnamen, wenn sie zu den Uçinara gehören.

आल्लवज्जालिकी. का oder लाया nach 4, 2, 114. Eben so सांदर्शनिकी, का oder नाय

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

ओर्देशे ठञ् ॥ ११९ ॥

An einen auf उ oder ऊ auslautenden Ortsnamen wird \pm क gefügt.

नपादकर्पुक, शाबरजम्बुक.

वृद्धात्माचाम् ॥ १२० ॥

Gehört der Ort zu den östlichen Völkern, so tritt \pm क nur an solche Namen auf उ oder ऊ, die ein आ, ऐ (म्) oder औ (ओ) in der ersten Silbe haben.

आढकजम्बुक, शाकजम्बुक oder v. l. शालजम्बुक, नापितवास्तुक. Vgl. 1. 1, 75.

धन्वयोपधाङ् ॥ १२१ ॥

An einen Ortsnamen, der eine Wüste bezeichnet, so wie an einen vocalisch auslautenden mit vorangegehendem य् wird \pm अक gefügt, wenn die erste Silbe ein आ u. s. w. hat.

पारेधन्वक, मेरावतक; सांकाश्यक, काम्पिल्यक.

प्रस्थपुरवहान्ताच्च ॥ १२२ ॥

Desgleichen an einen auf प्रस्थ, पुर und वह auslautenden Ortsnamen, wenn die erste Silbe आ u. s. w. hat.

मालाप्रस्थक; नान्दीपुरक, कान्तीपुरक; पेलुवहक, फालुनीवहक.

रोपधेतोः प्राचाम् ॥ १२३ ॥

Desgleichen an einen vocalisch auslautenden Ortsnamen mit vorangegehendem र्, so wie an einen auf ई auslautenden, wenn die erste Silbe आ u. s. w. hat, und der Ort zu den östlichen Völkern gehört.

पाटलिपुत्रक, ऐकचक्रक; काकन्दक von काकन्दी und माकन्दक von माकन्दी

जनपदतदवधोश्च ॥ १२४ ॥

Desgleichen an den Namen eines Reiches und was daran grenzt, wenn die erste Silbe आ u. s. w. hat.

आभिमारक, आदर्शक; आप्टक, श्यामायनक. जगतक. Das dunkle अवधि wird nicht erklärt.

अवृद्धादपि बहुवचनविषयात् ॥ १२५ ॥

An eben solche Namen, die nur im Plural auftreten (s. 4, 2, 81), auch dann, wenn die erste Silbe kein आ u. s. w. hat.

आङ्गक, वाङ्गक. कालिङ्गक; आजमीटक. आजक्रन्दक. Beispiele für Namen, die in der ersten Silbe Vddhi haben. दार्वक, जाम्बुक; कालञ्जरक, वकुलिशक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2. 92.

कच्छामिवक्त्वर्तोत्तरपदात् ॥ १२६ ॥

Auch an Ortsnamen, die auf कच्छ, अग्नि, वक्त्र und वर्त auslauten.

दासकच्छक, पण्णलीकच्छक: काण्डाग्नक, विभुजाग्नक; मेन्द्रवक्त्रक, मेन्धुवक्त्रक; ब्राह्मवर्तक.
Statt वर्त liest Kācika गर्त mit den Beispielen ब्राह्मगर्तक und चाक्रगर्तक; vgl. jedoch
4. 2, 137.

धूमादिभ्यश्च ॥ १२७ ॥

Auch an die Ortsnamen धूम u. s. w.

धामक u. s. w.

नगरात्कुत्सनप्रावीण्ययोः ॥ १२८ ॥

An नगर tritt ±_अक, wenn ein Tadel oder eine Geschicklichkeit ausgedrückt werden soll.

नागरक kann sowohl ein Dieb als auch ein Maler genannt werden.

अरण्यान्मनुषे ॥ १२९ ॥

An अरण्य, wenn von einem Menschen die Rede ist.

अरण्यको मनुष्यः. aber अरण्योः पशवः.

विभाषा कुर्युगंधराभ्याम् ॥ १३० ॥

An कुरु und युगंधर nicht nothwendig.

कांरवक oder कांरवै. यंगंधरक oder यंगंधरै.

मद्रवृज्योः कन् ॥ १३१ ॥

An मद्र und वृजि wird _क gefügt.

मद्रक. वृजिक.

कोपधादण् ॥ १३२ ॥

An einen vocalisch auslautenden Ortsnamen mit vorangehendem क् tritt
±_अ an.

आर्षिक von ऋषिकाः, माहिषिक, ऐत्वाक (vgl. 6. 4. 174) Ausnahme zu 4, 2. 124.

कच्छादिभ्यश्च ॥ १३३ ॥

Auch an कच्छ u. s. w.

काच्छ. मेन्धव u. s. w.

मनुष्यतत्स्थयोर्वृज् ॥ १३४ ॥

An dieselben Stämme wird ±_अक gefügt, wenn das damit abgeleitete Adjectiv einem Menschen oder etwas an ihm Befindlichen beigelegt wird.

काच्छको मनुष्यः. कं हमितम् oder जल्पितम्. काच्छिका वृडा.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

अपदातौ साल्वात् ॥ १३५ ॥

An साल्वा in denselben Fällen, jedoch nicht in Verbindung mit पदाति.

साल्वको मनुष्यः, °कं हसितम्, aber साल्वः पदातिः.

गोयवाग्बोश्च ॥ १३६ ॥

Wohl aber in Verbindung mit गो und यवागु.

साल्वको गोः. साल्विका यवागुः.

गर्तोत्तरपदाच्छः ॥ १३७ ॥

An einen auf गर्त auslautenden Ortsnamen wird ईय gefügt

वृकगर्तीय. समालगर्तीय. श्वाविद्वर्तीय.

गहादिभ्यश्च ॥ १३८ ॥

Auch an गह् u. s. w.

गर्हीय u. s. w.

प्राचां कटादेः ॥ १३९ ॥

Auch an einen auf कट anlautenden Ortsnamen, wenn er zu den östlichen Völkern gehört.

कटनगरीय, कटघोषीय, कटपन्वलीय.

राज्ञः क च ॥ १४० ॥

Für den Auslaut von राजन् wird vor diesem Suffix द् substituiert.

राजकीय. Da राजन् kein Ortsname ist, hätte die Regel an anderer Stelle gegeben werden müssen.

वृद्धादकेकान्तखोपधात् ॥ १४१ ॥

Auch an einen auf अक oder इक auslautenden Ortsnamen, so wie auf einen vocalisch auslautenden mit vorangegehendem ख्, wird ईय angefügt, wenn die erste Silbe Vṛddhi hat.

आरीहणकीय, द्रौघणकीय; आश्वपयिकीय, शान्मलिकीय; कौटिशिखीय. आयोमुखीय.

कन्यापलदनगरयामहदोत्तरपदात् ॥ १४२ ॥

Desgleichen an einen auf कन्या u. s. w. auslautenden Ortsnamen mit Vṛddhi in der ersten Silbe.

दाक्षिकन्याय, माहकिकन्याय; दाक्षिपलदीय, माहकिकपलदीय; दाक्षिनगरीय, माहकिनगरीय; दाक्षिणामीय, माहकिणामीय; दाक्षिहदीय, माहकिहदीय.

पर्वताच्च ॥ १४३ ॥

Auch an पर्वत.

पर्वतीय.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

विभाषामनुषे ॥ १४४ ॥

Nicht nothwendig, wenn nicht von einem Menschen die Rede ist.

पर्वतीयानि oder पार्वतीयानि फलानि, पर्वतीयम् oder पार्वतमुदकम्. aber nur पर्वतीयो मनुष्यः.

कृकणपर्णाङ्गरद्वाजे ॥ १४५ ॥

An कृकण und पर्णा wird ईय gefügt, wenn das Land Bharadvâga gemeint ist.

कृकणीय und पर्णाय, aber sonst कार्कणै und पार्णै.

॥ इति चतुर्थस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

युष्मदस्मदोरन्यतरस्यां खञ् च ॥ १ ॥An युष्मद् und अस्मद् kann sowohl ईय als auch \pm -ईन und \pm -अ (nach 4, 1, 83) gefügt werden.**तस्मिन्नणि च युष्माकास्माकौ ॥ २ ॥**Vor diesem \pm -ईन und vor \pm -अ werden für diese Pronomina युष्माक und अस्माक substituiert.

यौष्माकीण und आस्माकीन, यौष्माक und आस्माक; nach dem vorangehenden Sûtra auch युष्मदीय und अस्मदीय.

तवकममकावेकवचने ॥ ३ ॥

Im Singular werden für jene Pronomina तवक und ममक substituiert.

तावकीन und मामकीन, तावक und मामक; nach 4, 3, 1 auch त्वदीय und मदीय.

अर्धाद्यत् ॥ ४ ॥

An अर्ध tritt यं an.

अर्ध्य nach 6. 1, 213.

परावराधमोत्तमपूर्वाच्च ॥ ५ ॥

Auch wenn पर. अवर u. s. w. vorangehen.

परार्थ्य. अवरार्थ्य. अधमार्थ्य und उत्तमार्थ्य.

दिक्पूर्वपदाट्ठञ् च ॥ ६ ॥Wenn ein Richtungswort vorangeht, auch \pm -इक.

पूर्वार्थ्य und पार्वार्थ्य, दक्षिणार्थ्य und दक्षिणार्थ्य.

3 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

ग्रामजनपदैकदेशादञ्ठञौ ॥ ७ ॥

Wenn mit einem solchen Compositum ein Theil des Dorfes oder Reiches gemeint ist, dann treten \pm —अ oder \pm —इक an.

इमे खल्वस्माकं ग्रामस्य जनपदस्य वा पौर्वार्धाः oder पौर्वार्धिकाः. दक्षिणार्धा oder दक्षिणार्धिकाः.

मध्यान्मः ॥ ८ ॥

An मध्य wird म angefügt.

मध्यम.

अ सांप्रतिके ॥ ९ ॥

अ in der Bedeutung „gerade recht, die Mitte haltend, mittelmässig“.

मय्यं काष्ठम् „ein Stück Holz von mittlerer Grösse“, मय्यो वैयाकरणः „ein mittelmässiger Grammatiker“.

द्वीपादनुसमुद्रं यञ् ॥ १० ॥

An द्वीप „Insel, Meeresküste“ wird \pm —य angefügt.

द्विप्यं भवन्तो ऽनु चरन्ति चक्रम्.

कालाट्ठञ् ॥ ११ ॥

An Zeitbenennungen \pm —इक.

मासिक, आर्धमासिक. सांवत्सरिक.

आद्धे शरदः ॥ १२ ॥

Auch an शरद्, wenn von einem Grāddha die Rede ist.

शरदिकं आद्धम्, sonst शरदे nach 4, 3. 16.

विभाषा रोगातपयोः ॥ १३ ॥

Nicht nothwendig in Verbindung mit रोग und आतप.

शरदिको oder शरदो (nach 4, 3, 16) रोगः, शरदिक oder शरद आतपः.

निशाप्रदोषाभ्यां च ॥ १४ ॥

Eben so verhält es sich mit निशा und प्रदोष.

नैशिक oder नैश. प्रादोषिक oder प्रादोष.

श्वसस्तुट् च ॥ १५ ॥

Nach श्वस् erhält \pm —इक das Augment त्.

शौवस्तिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

संधिवेलाद्यृतनक्षत्रेभ्यो ऽण् ॥ १६ ॥

An संधिवेला u. s. w., so wie an Namen von Jahreszeiten und Mondhäusern tritt \pm -अ an.

संधिवेल u. s. w.; ग्रैष्म. शिशिरः तेष पाप. Ausnahme zu 4, 3, 11.

प्रावृष एण्यः ॥ १७ ॥

An प्रावृष् tritt एण्य.

प्रावृषेण्य

वर्षाभ्यष्टक् ॥ १८ ॥

An वर्षा das Suffix \pm -इक्.

वर्षाष्टिक.

छन्दसि ठञ् ॥ १९ ॥

Im Veda \pm -इक्.

वैष्टिक.

वसन्ताच्च ॥ २० ॥

Auch an वसन्त ebendasselbst.

वैसन्तिक.

हेमन्ताच्च ॥ २१ ॥

Auch an हेमन्त ebendasselbst.

हैमन्तिक

सर्वत्राण् च तलोपश्च ॥ २२ ॥

Sowohl im Veda als in der Umgangssprache auch \pm -अ mit Abfall der Silbe त.

हैमन

सायंचिरंप्राह्णेप्रगेऽव्ययेभ्यष्ट्युलौ तुट् च ॥ २३ ॥

An सायम्, चिरम्, प्राह्णे, प्रगे und an temporale Indeclinabilia werden अन् und \pm -अन् (beide mit dem Femininum auf ई) mit Antritt von त् angefügt.

सायन्तेन und सायन्तेन. चिरन्तेन und चिरन्तेन. प्राह्णेन und प्राह्णेन. प्रगेन und प्रगेन, दिवातेन und दिवातेन. दोषातेन und दोषातेन.

विभाषा पूर्वापराह्णाभ्याम् ॥ २४ ॥

† 4, 2, 92.

An पूर्वाह्ण und अपराह्ण nicht notwendig.

पूर्वाह्णान्तेन und पूर्वाह्णान्तेन. अपराह्णान्तेन und अपराह्णान्तेन. Nach 6, 3, 17 kann dieses Suffix auch an den Locativ treten: पूर्वाह्णान्तेन und अपराह्णान्तेन. Nach 4, 3, 11 kann auch पूर्वाह्णिक und अपराह्णिक gebildet werden.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

तत्रजातः ॥ २५ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten und die jetzt folgenden Suffixe haben (zunächst) die Bedeutung „dort oder dann geboren, gewachsen oder entstanden“.

तत्रजातः als Compositum nach 2, 1. 46.

प्रावृषष्टप् ॥ २६ ॥

An प्रावृष् wird in dieser Bedeutung वृक् angefügt.

प्रावृषिक „in der Regenzeit geboren, gewachsen“.

संज्ञायां शरदो वुञ् ॥ २७ ॥

An शरद् das Suffix \pm अक, wenn ein Name gebildet wird.

शरदका दर्भाः und मुद्गाः sind besondere Species von Darbha und Mudga

पूर्वाह्णापराह्णाद्रामूलप्रदोषावस्कराहुन् ॥ २८ ॥

An पूर्वाह्ण u. s. w. tritt in demselben Falle \angle अक an.

पूर्वाह्णकः. अपराह्णकः. आर्द्रकः. मूलकः, प्रदोषकः, अवस्करकः.

पथः पन्थ च ॥ २९ ॥

Auch an पथिन्, wobei पन्थ substituirt wird.

पन्थकः.

अमावास्याया वा ॥ ३० ॥

An अमावास्या kann \angle अक antreten.

अमावास्याक oder अमावास्यै.

अ च ॥ ३१ ॥

Auch अ kann angefügt werden.

अमावास्यै.

सिन्धुपकराभ्यां कन् ॥ ३२ ॥

An सिन्धु und अपकर tritt in der 4, 3, 25 angegebenen Bedeutung \angle क an.

सिन्धुक, अपकरक.

अणजौ च ॥ ३३ ॥

Auch \pm अ an सिन्धु und \pm अ an अपकर.

सिन्धव, अपकर.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

**अविष्ठाफल्गुन्यनुराधास्वातितिथ्यपुनर्वसुहस्तविशाखाषाढावहु-
लाल्लुक ॥ ३४ ॥**

Nach अविष्ठा u. s. w. findet in dieser Bedeutung Schwund des Suffixes, und nach 1, 2, 49 auch des Feminincharacters statt.

अविष्ठ, फल्गुन, अनुराध, स्वाति, तिथ्य. पुनर्वसु, हस्त, विशाख, अषाढ und वहुल.

स्थानान्तगोशालखरशालाच्च ॥ ३५ ॥

Desgleichen nach einem auf स्थान auslautenden Stamme, so wie nach गोशान und खरशाल.

गोस्थान, अश्वस्थान; गोशान. खरशाल.

वत्सशालाभिजिदश्वयुकछतभिषजो वा ॥ ३६ ॥

Nach वत्सशाला u. s. w. nicht nothwendig.

वत्सशाल. अभिजित्. अश्वयुज् und शतभिषज्. Nach 4, 3, 16 kann auch ±-अ an-
treten: वात्सशाल. आभिजित्, आश्वयुज् und शतभिषज्.

नक्षत्रेभ्यो बहुलम् ॥ ३७ ॥

Nach Namen von Mondhäusern findet häufig ein solcher Schwund statt.

रोहिण. मृगशिरस् oder nach 4, 3, 16 रोहिण. मार्गशीर्ष.

कृतलब्धक्रीतकुशलाः ॥ ३८ ॥

Die 4, 1, 53 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutungen „dort verfertigt, — erhalten, — gekauft und darin geschickt“.

प्रायभवः ॥ ३९ ॥

Desgleichen „zumeist sich dort vorfindend“.

उपजानूपकर्णोपनीवेष्टक् ॥ ४० ॥

An उपजानु u. s. w. wird in dieser Bedeutung ±-कं oder ±-इके angefügt.

आपजानुक, आपकर्णिक und आपनीविक.

संभूते ॥ ४१ ॥

Die 4, 1, 53 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dort auf-
gekommen, — entstanden“.

संघः = सुघे सं भवति (').

कोशाड्डज् ॥ ४२ ॥

An कोश tritt in dieser Bedeutung ±-एय an.

कांशेयं वस्त्रम् = कोशे संभूतम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

कालात्साधुपुष्प्यत्यच्यमानेषु ॥ ४३ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. (insbes. 4, 3, 11 fgg.) erwähnten Suffixe haben nach Zeitbenennungen die Bedeutungen „dann gut, — blühend und — reif werdend“.

हेमन्तः प्रावारः. शिशिरमनुलेपनम्; वासन्त्यः कुन्दलताः; ग्रीष्मः पाटलाः; शारदाः शालयः.
ग्रीष्मा यवाः.

उप्ने च ॥ ४४ ॥

Auch die Bedeutung „dann gesäet“.

हेमन्ता यवाः. ग्रीष्मा व्रीहयः.

आश्वयुज्या वुज् ॥ ४५ ॥

An आश्वयुज्या wird in dieser Bedeutung ँ-अक angefügt.

आश्वयुजका माषाः.

ग्रीष्मवसन्तादन्यतरस्याम् ॥ ४६ ॥

An ग्रीष्म und वसन्त nicht nothwendig.

ग्रीष्मकं und वसन्तकं मस्यम्, oder nach 4, 3, 16 ग्रीष्मम् und वसन्तम्.

देयमृणे ॥ ४७ ॥

Nach Zeitbenennungen haben die 4, 1, 83 fgg. (insbes. 4, 3, 11 fgg.) genannten Suffixe auch die Bedeutung „dann abzutragen“, wenn von einer Schuld die Rede ist.

मासिकम्. आर्धमासिकम् und सांवत्सरिकमणम् nach 4, 3, 11. Vgl. 4, 3, 59.

कलाप्यश्वत्ययवबुसाहुन् ॥ ४८ ॥

An कलापिन् u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ँ-अक an.

कलापकम्, अश्वत्यकम् und यवबुसकमणम्. कलापिन् soll hier die Zeit bezeichnen, wann die Pfauen ihr Rad schlagen, अश्वत्य, wann die Früchte dieses Baumes reif werden, und यवबुस, wann es Weizenspreu gibt.

ग्रीष्मावरसमाहुज् ॥ ४९ ॥

An ग्रीष्म und अवरसम् ँ-अक.

ग्रीष्मकम् und आवरसमकमणम्.

संवत्सराग्रहायणीभ्यां ठज् च ॥ ५० ॥

An संवत्सर und आग्रहायणी auch ँ-इक.

संवत्सरक und संवत्सरिक, आग्रहायणक und आग्रहायणिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

व्या हरति मृगः ॥ ५१ ॥

Nach Zeitbenennungen haben die 4, 1, 83 fgg. (insbes. 4, 3, 11 fgg.) genannten Suffixe auch die Bedeutung „dann wandelnd“, wenn von einem Wilde die Rede ist.

नैशिको oder नैशो, प्रादोषिको oder प्रादोषो मृगः nach 4, 3, 11. 14.

तदस्य सोढम् ॥ ५२ ॥

Nach Zeitbenennungen haben die erwähnten Suffixe auch die Bedeutung „das ist von ihm bewältigt worden“.

नैशिकशृङ्गान्नः oder नैशशृङ्गान्नः ist ein Schuler, der sein Nachipsum bewältigt hat.

तत्र भवः ॥ ५३ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „sich dort befindend“.

दिगादिभ्यो यत् ॥ ५४ ॥

An दिग् u. s. w. tritt in dieser Bedeutung यं an.

दिश्य (nach 6, 1, 213), जघन्यं u. s. w.

शरीरावयवाच्च ॥ ५५ ॥

Auch an die Bezeichnung eines Körpertheils.

देन्त्य, कैर्ग्य, औष्ठ्य nach 6, 1, 213.

दृतिकुक्षिकलशिवस्त्यस्त्यहेर्दञ् ॥ ५६ ॥

An दृति u. s. w. ±_स्त्य.

दार्तिय, कांक्षेय, कालशेय, वास्तेय, आस्तेय und आह्वेय.

ग्रीवाभ्यो ऽण् च ॥ ५७ ॥

An ग्रीवा auch ±_अ.

ग्रीवेय oder ग्रीव.

गम्भीराञ्ज्यः ॥ ५८ ॥

An गम्भीर ±_य.

गाम्भीर्य.

अव्ययीभावाच्च ॥ ५९ ॥

Auch an einen Avjajibhāva.

पारिमुख्य, पारिहन्य.

अन्तःपूर्वपदाट्ठञ् ॥ ६० ॥

An einen Avjajibhāva mit अन्तर als erstem Gliede ±_इक.

आन्तर्वैश्विक, आन्तर्गोहिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

यामात्पर्यनुपूर्वात् ॥ ६१ ॥

Auch an einen Avjajibhāva auf ग्राम mit vorangehendem परि oder अनु.
परिग्रामिक und आनुग्रामिक.

जिह्वामूलान्जुलेष्टः ॥ ६२ ॥

An जिह्वामूल und अङ्गुलि tritt ईय an.
जिह्वामूलीय und अङ्गुलीय.

वर्गान्ताच्च ॥ ६३ ॥

Desgleichen an einen auf वर्ग auslautenden Stamm.
कवर्गीय, चवर्गीय.

अशच्चे यत्खावन्यतरस्याम् ॥ ६४ ॥

Wenn dem वर्ग ein anderes Wort als eine Lautbezeichnung vorangeht,
neben ईय auch यं und ईन.

वामुदेववर्गीय, -वर्ग्य und -वर्गण; dagegen nur कवर्गीयो वर्गः.

कर्णललाटात्कनलंकारे ॥ ६५ ॥

An कर्ण und ललाट ८-क. wenn ein Schmuck gemeint ist.
कर्णिका und ललाटिका.

तस्य व्याख्यान इति च व्याख्यातव्यनाम्नः ॥ ६६ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dieses erklärend, behandelnd“, wenn sie an die Benennung des zu Erklärenden treten.

मांषो, तंडो. कार्त्तौ ग्रन्थः „ein die Casus- (मुष्), die Personalendungen (तिङ्), die kritischen Suffixe behandelndes Werk“. Die Kāṭikā nimmt an, dass wegen des च hier und in dem folgenden Sūtra auch die Bedeutung तत्र भवः gelte.

बह्वचो ऽनोदात्ताट्ठञ् ॥ ६७ ॥

Ist die Benennung des zu Erklärenden mehr als zweisilbig und oxytoniert,
so wird ८-क angefügt.

पात्वणत्विक „die Substitution von प् und ण् behandelnd“ von पत्वणत्वे, नातानतिक
„die Substitution der Cerebrale und die Unterbleibung derselben behandelnd“ von
नतानते.

क्रतुयज्ञेभ्यश्च ॥ ६८ ॥

Auch an Benennungen von Kratu und Jāgīa.

आग्निष्टोमिक, वाजपेयिक, राजसूयिक; पाकयज्ञिक, नावयज्ञिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

अध्यायेष्वेवर्षेः ॥ ६९ ॥

Auch an den Namen eines Rishi (wenn darunter nach ihm benannte Hymnen gemeint sind), aber nur in Verbindung mit अध्याय.

वामिष्ठिको अध्यायः, aber वामिष्ठी in Verbindung mit ऋच्.

पौरोडाशपुरोडाशात् षन् ॥ ७० ॥

An पौरोडाश und पुरोडाश das Suffix \pm -इक् mit dem Femininum auf ई.

पौरोडाशिक und पौरोडाशिकी. पुरोडाशिक und पुरोडाशिकी.

छन्दसो यदणौ ॥ ७१ ॥

An छन्दस् die Suffixe यं und \pm -अ.

छान्दस्य und छान्दस.

झञ्झाझणर्कप्रथमाध्वरपुरश्चरणनामाख्याताट्टक् ॥ ७२ ॥

An einen zweisilbigen, an einen auf ऋ auslautenden Stamm, sowie an ब्राह्मण u. s. w. \pm -के oder \pm -इके.

गण्टिक, पाशुक; चातुर्होतृक, पाञ्चहोतृक; ब्राह्मणिक. आर्चिक, प्रार्थमिक. आध्वरिक. पौरश्चर-
णिक, नामाख्यातिक oder नामिक und आख्यातिक.

अणुगयनादिभ्यः ॥ ७३ ॥

An ऋगयन u. s. w. \pm -अ.

आर्गयन, पादव्याख्यान u. s. w.

तत आगतः ॥ ७४ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „daher kom-
mend, — stammend“.

ठगायस्थानेभ्यः ॥ ७५ ॥

\pm -के oder \pm -इके wird in dieser Bedeutung an Bezeichnungen von Ein-
nahmestellen gefügt.

शौल्कशानिक, आकरिक.

शुशुडकादिभ्यो ऽण् ॥ ७६ ॥

An शुशुडक् u. s. w. aber \pm -अ.

शुशुडिक, कार्यण u. s. w.

विद्यायोनिबंधेभ्यो वुञ् ॥ ७७ ॥

An Bezeichnungen von Studiengenossen und Blutsverwandten \pm -अक.

आपाध्यायक, आचार्यक, श्रेष्ठक; मातामहक, पितामहक. मातुलक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

ऋतष्ठञ् ॥ ७८ ॥

Geht aber ein solches Nomen auf ऋ aus, so wird ण्क angefügt.

होतृक, पोतृक; भातृक, स्वासृक, मातृक

पितुर्यच्च ॥ ७९ ॥

An पितृ auch य.

पैतृक und पित्र्य nach 6, 1, 213.

गोत्रादङ्कवत् ॥ ८० ॥

An einen Geschlechtsnamen treten in dieser Bedeutung die 4, 3, 126 fg. angegebenen Suffixe.

अङ्क erscheint erst 4, 3, 127, es soll aber nach der Kaṭika auch das diesem vorangehende Sūtra hier anzuwenden sein. Als Beispiele werden gegeben: आंगवक, कापटवक, नाडायनक und चारायणक.

हेतुमनुषेभ्यो ऽन्यतरस्यां रूप्यः ॥ ८१ ॥

Bezeichnet das, woher Etwas stammt, die Ursache, oder ist es der Name eines Menschen, dann kann रूप्य antreten.

समरूप्य, विषमरूप्य; देवरूप्य, oder nach 4, 2, 138 समीय und विषमीय, und nach 4, 1, 83 देवदत्त.

मयट् च ॥ ८२ ॥

Aber auch मय mit dem Femininum auf ई.

सममय, विषममय, देवदत्तमय, सममयी u. s. w.

प्र भवति ॥ ८३ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „von dort her seinen Ursprung nehmend“.

हेमवती गङ्गा, दारदी सिन्धुः.

विदूराञ्ज्यः ॥ ८४ ॥

An विदूर wird in dieser Bedeutung ण्क angefügt.

वैदूर्यो मणिः.

तद्गच्छति पथिदूतयोः ॥ ८५ ॥

In Verbindung mit „Weg“ und „Bote“ haben jene Suffixe die Bedeutung „dahin gehend“.

सांघः पन्थाः सांघो दूतो वा „ein nach Sughna gehender Weg oder Bote“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

अभि निष्क्रामति द्वारम् ॥ ८६ ॥

In Verbindung mit „Thor“ die Bedeutung „dahin hinausgehend“.

कान्यकुब्जद्वारं सांघम् „ein nach Srugghna hinausgehendes Thor von Kanjakubga.

अधिकृत्य कृते ग्रन्थे ॥ ८७ ॥

In Verbindung mit „literarisches Erzeugniss“ die Bedeutung „darüber handelnd“.

सांभट्टो, गौरिमित्रो, यायातो ग्रन्थः.

शिशुकन्दयमसभइन्द्वेन्द्रजननादिभ्यश्चः ॥ ८८ ॥

An शिशुकन्द, यमसभ, einen Dvandva und an इन्द्रजनन u. s. w. wird in dieser Bedeutung ईय angefügt.

शिशुकन्दो यमसभयो, प्रयेनकपोतीयो, इन्द्रजननीयो u. s. w. ग्रन्थः.

सो ऽस्य निवासः ॥ ८९ ॥

Die erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „das ist sein Wohnort“.

सांघः „ein Bewohner von Srugghna“.

अभिजनश्च ॥ ९० ॥

Desgleichen „dies ist seine Heimat von jeher“.

आयुधजीविभ्यश्चः पर्वते ॥ ९१ ॥

Ist eine solche Heimat ein Gebirge, so tritt an den Namen ईय zur Bezeichnung des daselbst von jeher wohnenden Kriegerstammes.

हृद्दोलोयाः, अन्धकवर्तयाः, रोहितगिरीयाः. Man hätte पर्वतात् und आयुधजीविषु erwartet.

शशिङ्कादिभ्यो ऽयः ॥ ९२ ॥

An शशिङ्क u. s. w. tritt in der 4. 3, 90 angegebenen Bedeutung ऽय an.

शशिङ्क्य, सार्वकेश्य u. s. w.

सिन्धुतक्षशिलादिभ्यो ऽणञौ ॥ ९३ ॥

An सिन्धु u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ऽय an, an तक्षशिला u. s. w.

ऽय-अ.

सिन्धव u. s. w., तक्षशिल u. s. w.

तूदीशलातुरवर्मतीकूचवाराड्क्छण्डञ्यकः ॥ ९४ ॥

An तूदी ऽय, an शलातुर ऽय, an वर्मती ऽय und an कूचवार ऽय.

तांदेय, शलातुरीय, वार्मतेय und कौचवार्य.

भक्तिः ॥ ९५ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dies ist der Gegenstand seiner Zuneigung oder Verehrung“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

अचिन्तादेशकालाट्ठक् ॥ ९६ ॥

Ist der Gegenstand der Zuneigung etwas Unbelebtes, jedoch etwas Anderes als ein Ort oder eine Zeit, so wird \pm -कं oder \pm -इकं angefügt.

आपृषिक. शाकलिक. पायसिक; dagegen देवदर्शनं. मंद्यं und शर्म.

महाराजाट्ठञ् ॥ ९७ ॥

An महाराज wird in dieser Bedeutung \pm -इक angefügt.

माहाराजिक.

वासुदेवाजुनाभ्यां वुन् ॥ ९८ ॥

An वासुदेव und अर्जुन \pm -अक.

वासुदेवक. अर्जुनक.

गोत्रक्षत्रियाख्येभ्यो बहुलं वुञ् ॥ ९९ ॥

An Geschlechtnamen und an Namen von Kshatrija tritt häufig \pm -अक an.

गोत्रुकायनक von गोत्रुकायनि. आपगवक. काटपवक; नाकुलक. माहदेवक.

जनपदिनां जनपदवत्सर्वे जनपदेन समानशब्दानां बहुवचने ॥ १०० ॥

Von Fürstennamen, die im Plural mit dem Namen des Reiches lautlich zusammenfallen, und von den Namen dieser Reiche gilt Alles, was 4, 2, 124 fgg. in Bezug auf Namen von Reichen gelehrt wird.

Von अङ्गाः, es mag die Fürsten oder das Reich bezeichnen, wird in der 4, 3, 95 angegebenen Bedeutung nach 4, 2, 125 आङ्गक gebildet.

तेन प्रोक्तम् ॥ १०१ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „von diesem verkündet“.

माथुरी वृत्तिः, पाणिनीयम्, आपिशलम्, काशकत्वम्.

तित्तिरिवरतन्तुखण्डिकोखाच्छरण ॥ १०२ ॥

An तित्तिरि u. s. w. tritt in dieser Bedeutung \pm -इय an.

तैत्तिरीयाः, वारतन्त्रवीयाः. खाण्डिकीयाः und आखीयाः. Nach 4, 2, 66 bezeichnen die hier und in den folgenden Sūtra gelehrt Suffixe nicht sowohl den von Jemand verkündeten Veda-Text oder ein solches Brahmana, sondern die ein solches Werk Studirenden. Daher alle Beispiele im Pl. m.

काश्यपकौशिकाभ्यामृषिभ्यां णिनिः ॥ १०३ ॥

An काश्यप und कौशिक wird, wenn unter diesen Namen R̥shi verstanden werden, \pm -इन् angefügt.

काश्यपिनः und कौशिकिनः. Die Wirkung des stummen ण् kommt erst in den folgenden Sūtra zur Geltung.

3, 1, 1. 2. 3. 4. 1, 1. 76. 82. 83. 87.

कलापिवैशंपायनान्तेवासिभ्यश्च ॥ १०४ ॥

Desgleichen an die Namen der Schüler von Kalâpin und Vaimpâyana.

हारिद्रविणः, ताम्बरविणः, आलपिनः, आलम्बिनः, पालङ्गिनः, कामलिनः, आर्चाभिनः, आरु-
गिनः, तामिडिनः, श्यामायनिनः.**पुराणप्रोक्तेषु ब्राह्मणकल्पेषु ॥ १०५ ॥**Desgleichen, wenn von alten Muni verkündete Brâhmaṇa und Kalpa ge-
meint sind.

भाल्लविनः, शाठ्यायनिनः, गेतरैयिणः, पैङ्गी und आरुणपरजो कल्पः. Vgl. zu 4, 3, 102.

शैनकादिभ्यश्छन्दसि ॥ १०६ ॥

An शानक u. s. w., wenn ein vedischer Text gemeint ist.

शानकिनः, वाजमनेयिनः u. s. w.

कठचरकाल्लुक् ॥ १०७ ॥

Nach कठ und चरक findet Schwund des Suffixes statt.

कटाः, चरकाः.

कलापिनो ऽण् ॥ १०८ ॥

An कलापिन् tritt ±_अ an.

कालापाः. Den Abfall von इन् vor diesem Suffix lehrt uns ein Vârttika.

छगलिनो ढिनुक् ॥ १०९ ॥

An छगलिन् ±_रयिन्.

छागनेयिनः.

पाराशर्यशिलालिभ्यां भिक्षुनटसूत्रयोः ॥ ११० ॥An पाराशर्य und शिलालिन् tritt das 4, 3, 103 erwähnte Suffix ±_इन् an, wenn
es sich bei jenem um das Studium eines Sûtra für Bettelmönche, bei
diesem um ein solches für Mimen handelt.

पाराशरिणां भिक्षवः, शिलालिनो नटाः. Über den Abfall von य in पाराशर्य s. 6. 4, 148. 150.

कर्मन्दकृशाश्चादिनिः ॥ १११ ॥

An कर्मन्द und कृशाश्च tritt im gleichen Falle इन् an.

कर्मन्दिनो भिक्षवः, कृशाश्चिनो नटाः.

तेनैकदिक् ॥ ११२ ॥Die 4, 1, 83 fgg. erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „in glei-
cher Richtung damit“.

हैमवती. पलुमुनी विद्युत्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

तसिश्च ॥ ११३ ॥

Auch das Suffix तस् hat diese Bedeutung.

हिमवतस्, पीलुमूलतस्.

उरसो यच्च ॥ ११४ ॥

Nach उरस् auch यं (यत्).

उरस्तम् und उरस्य.

उपज्ञाते ॥ ११५ ॥

Die oben erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „von diesem er-sonnen“.

पाणिनीयं व्याकरणम्.

कृते ग्रन्थे ॥ ११६ ॥

Auch die Bedeutung „von diesem gemacht, verfertigt“, wenn ein literari-sches Erzeugniss gemeint ist.

वाररुचाः श्लोकाः, हिकुपादो, भेकुराटो, जालूको ग्रन्थः.

संज्ञायाम् ॥ ११७ ॥

In der Bedeutung „gemacht, verfertigt“ auch dann, wenn das abgeleitete Wort ein Name ist.

मादिकम्, मारघम् als Bezeichnungen verschiedener Honigarten.

कुलालादिभ्यो वुञ् ॥ ११८ ॥

An कुलाल u. s. w. tritt in einem solchen Falle \pm —अक् an.

कालालकम्, वारुडकम् u. s. w.

क्षुद्राभ्रमरवटरपादपादञ् ॥ ११९ ॥

An क्षुद्रा u. s. w. \pm —अ.

क्षौद्रम्, भ्रामरम्, वाटरम् und पादपम्.

तस्येदम् ॥ १२० ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dazu oder ihm, zu ihm gehörig, diesem eigenthümlich“.

रथाद्यत् ॥ १२१ ॥

An रथ tritt in dieser Bedeutung यं an.

रथं चक्रम्. Zur Betonung s. 6, 1, 213.

पञ्चपूर्वादञ् ॥ १२२ ॥

Geht dem रथ ein Wort in der Bedeutung „Zugthier“ voran, so tritt \pm —अ an.

आश्वरथं, आर्द्धरथं, गार्धभरथं चक्रम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87

पक्षाध्वर्युपरिषदश्च ॥ १२३ ॥

Auch an Benennungen für Zugthiere, so wie an अध्वर्यु und परिषद्.

आश्वं, आर्ध्रं, गार्धभं वहनीयम्; आध्वर्यव, परिषद.

हलसीराट्ठक् ॥ १२४ ॥

An हल und सीर tritt ±_इक् an.

हालिक, सैरिक.

इवांद्वाद्वाद् वैरमैथुनिकयोः ॥ १२५ ॥

An einen Ivaṁdva wird ±_अक् gefügt, wenn von Feindschaft oder ehelicher Verbindung die Rede geht.

काकोलूकिका, अत्रिभरद्वाजिका.

गोत्रचरणाद्वा ॥ १२६ ॥

An einen Geschlechtsnamen so wie an den Namen einer Schule tritt ±_अक् an.

गोत्रचुकायनक, आंगवक; काठक, कालापक, मांदक, पण्णलादक.

संघाङ्गलक्षणेष्वन्यत्रिजामण ॥ १२७ ॥

An Stämme, die auf die Suffixe ±_अ, ±_य oder ±_इ ausgehen, wird in Verbindung mit संघ, अङ्ग und लक्षण ±_अ angefügt.

वैदः संघः, वैदोऽङ्गः, वैदं लक्षणम् von वैद; eben so गार्ग von गार्ग्य (vgl. 6 4, 148. 151) und दाक्ष von दाक्षि.

शाकलाद्वा ॥ १२८ ॥

An शाकल in dieser Verbindung nicht nothwendig.

शाकल oder शाकलक nach 4, 3, 126.

छन्दोगैकिकयाज्ञिकबह्वचनटाञ्ज्यः ॥ १२९ ॥

An छन्दोग u. s. w. tritt ±_य an.

छान्दोग्यम्, आर्षिक्यम्, याज्ञिक्यम्, ब्राह्म्यम् und नाट्यम्.

न दण्डमाणवान्तेवासिषु ॥ १३० ॥

Nicht aber, wenn An anger oder vorgerückte Schüler gemeint sind.

गोक्षो दण्डमाणवा अन्तेवासिनो वा. Ausnahme zu 4, 3, 126.

रैवतिकादिभ्यश्च ॥ १३१ ॥

An रैवतिक u. s. w. tritt ईय an.

रैवतिकीय, स्वापिशोय u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

(कौपिञ्जलहास्तिपदादण् ॥ १३२ ॥)

An कौपिञ्जल und हास्तिपद ±_अ.

कौपिञ्जल und हास्तिपद. Ist ursprünglich ein Vārttika

(आथर्वणिकस्येकलोपश्च ॥ १३३ ॥)

Von आथर्वणिक fällt davor die Silbe ङ्क ab.

आथर्वण. Ist gleichfalls ein Vārttika.

तस्य विकारः ॥ १३४ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. aufgeführten Suffixe haben auch die Bedeutung „durch Umwandlung daraus entstanden“.

अवयवे च प्राणयोषधिवृक्षेभ्यः ॥ १३५ ॥

Nach Benennungen von lebenden Wesen, Kräutern und Bäumen auch die Bedeutung „ein Theil davon seiend“.

वित्वादिभ्यो ऽण् ॥ १३६ ॥

An वित्त्व u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ±_अ an.

वित्त्व u. s. w. Ausnahme zu 4, 3, 139 fgg.

कीपधाच्च ॥ १३७ ॥

Desgleichen an einen vocalisch auslautenden Stamm mit vorangehendem क.

तार्क्य, तन्त्रिङ्क, माण्डूक.

चपुजतुनोः षुक् ॥ १३८ ॥

An चपु und जतु wird ष् vor ±_अ hinzugefügt.

चापुष, जातुष.

ओरञ् ॥ १३९ ॥

An einen auf उ oder ऊ auslautenden Stamm wird ±_अ angefügt.

देवदारव, भाद्रदारव.

अनुदात्तादेश्च ॥ १४० ॥

Desgleichen an einen Stamm, dessen erste Silbe unbetont ist.

दाधित्य, कापित्य, माहित्य.

पलाशादिभ्यो वा ॥ १४१ ॥

An पलाश u. s. w. nicht nothwendig.

पलाश oder पालाश u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4. 1, 1. 76. 82. 83. 87

शम्याः प्लज् ॥ १४२ ॥An शमी tritt \pm ल mit dem Femininum auf ई.

शामील und शामीली. Kāç. शम्याप्लज्.

मयैतयोर्भाषायामभक्षाच्छादनयोः ॥ १४३ ॥

In den beiden angegebenen Bedeutungen (4, 3, 134 fg.) kann auch मय mit dem Femininum auf ई in der Umgangssprache angefügt werden, wenn nicht eine Speise oder ein Gewand gemeint ist.

मूर्वामय oder मॉर्व, aber nur मॉद्वः मृषः und कर्षाममाच्छादनम्.

नित्यं वृद्धशरादिभ्यः ॥ १४४ ॥

Stets wird aber मय an Stämme gefügt, die Vṛddhi in der ersten Silbe haben, sowie an शर u. s. w.

आममय, शाकमय; शरमय u. s. w.

गोश्च पुरीषे ॥ १४५ ॥

Und an गो zur Bezeichnung des Mistes.

गोमयम्, aber गव्यं प्रयः.

पिष्टाच्च ॥ १४६ ॥

Und an पिष्ट.

पिष्टमयं भस्म.

संज्ञायां कन् ॥ १४७ ॥Wenn ein Name gebildet wird, tritt \angle क an.

पिष्टकः.

व्रीहेः पुरोडाशे ॥ १४८ ॥

An व्रीहि tritt मय, wenn das Wort mit पुरोडाश verbunden wird.

व्रीहिमयः पुरोडाशः, sonst व्रीह.

असंज्ञायां तिलयवाभ्याम् ॥ १४९ ॥

An तिल und यव, wenn kein Name gebildet wird.

तिलमय. यवमय, aber तैलम् und यावकः.

द्व्यचश्छन्दसि ॥ १५० ॥

Im Veda an einen zweisilbigen Stamm.

पर्णमयी, दर्भमय, शरमय.

नोत्वद्धर्ध्वित्वात् ॥ १५१ ॥

Nicht aber an einen ein उ enthaltenden Stamm und auch nicht an वर्ध und ब्रित्त्व.

मॉड्व, गार्मत; वार्धा, व्रित्त्व.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

तालादिभ्यो ऽण् ॥ १५२ ॥

An ताल u. s. w. wird ±_अ gefügt.

तालं धनुः u. s. w.

जातरूपेभ्यः परिमाणे ॥ १५३ ॥ १५३ ॥

Auch an Benennungen für Gold, wenn ein Gewicht gemeint ist.

हाटकौ निष्कः, जातरूप, तापनीय.

प्राणिरजतादिभ्यो ऽञ् ॥ १५४ ॥

An Benennungen für lebende Wesen und an रजत u. s. w. tritt ±_अ an.

कापोत, मायूर, तैत्तिर; रजत u. s. w.

जितश्च तत्प्रत्ययात् ॥ १५५ ॥

Auch an einen Stamm, der schon mit einem Suffix in den beiden Bedeutungen, von denen hier die Rede ist, versehen ist, wenn dieses Suffix ein stummes ज hat.

Es sind die Suffixe ±_अ 4, 3, 139. 154. 168, ±_ल 142, ±_अक 157, ±_स्य 159 und ±_य 168 gemeint. Beispiele: देवदारव, शमील, आंष्ट्रक, गेण्य, कांस्य von gleichlautenden Stämmen.

क्रीतवत्परिमाणात् ॥ १५६ ॥

An Benennungen von Maassen irgend einer Art treten die 5, 1, 19 fgg. genannten Suffixe, die nach 5, 1, 37 auch die Bedeutung „um diesen Preis gekauft“ haben.

नैष्किक ist sowohl निष्केण क्रीतम् als auch निष्कस्य विकारः; शतिक und शत्य, welche nach 5, 1, 37 = शतेन क्रीतम् sind, haben auch die Bedeutung शतस्य विकारः.

उष्ट्राङ्गु ॥ १५७ ॥

An उष्ट्र wird ±_अक gefügt.

आंष्ट्रक.

उमोर्णयोर्वा ॥ १५८ ॥

An उमा und उर्णा nicht nothwendig.

आमक und आर्णक oder आम und आर्ण.

एराया ढञ् ॥ १५९ ॥

An एराय tritt ±_स्य an.

गेण्यं मांसम्.

गोपयसोर्यत् ॥ १६० ॥

An गो und पयस् Suffix यं.

गैव्य (s. 6, 1, 213) und पयस्यं.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

द्रोश्च ॥ १६१ ॥

Auch an द्रु.

द्रैव्यम् nach 6. 1, 213.

माने वयः ॥ १६२ ॥

वय, wenn ein Maass gemeint ist.

द्रुवयम्.

फले लुक् ॥ १६३ ॥

Zur Bezeichnung der Frucht tritt kein Suffix an.

आमलकम् ist die Frucht der आमलकी. Vgl. 1, 2, 49.

प्रक्षादिभ्यो ऽण् ॥ १६४ ॥

An प्लत्त u. s. w. jedoch ±_अ.

प्लान्तम् u. s. w.

जम्ब्वा वा ॥ १६५ ॥

An जम्बू nicht notwendig.

जाम्बवम् oder जम्ब. Vgl. 1, 2, 49.

लुप् च ॥ १६६ ॥

Auch Schwund des Suffixes ohne Aenderung des Geschlechts kann bei diesem Worte erfolgen.

जम्बूः. Vgl. 1, 2, 51.

हरीतक्यादिभ्यश्च ॥ १६७ ॥

So auch bei हरीतकी u. s. w.

हरीतकी ist auch die Frucht der हरीतकी.

कंसीयपरशव्ययोर्यज्ञौ लुक् च ॥ १६८ ॥

† 4, 1, 83.

In der 4, 3, 134 angegebenen Bedeutung tritt ±_य an कंसीय und ±_अ an परशव्य, wobei die beiden Stämme ihr Suffix einbüßen.

कंस्य und पारशव.

॥ इति चतुर्थस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87.

4, 4, 1. **प्राग्वहतेष्टक् ॥ १ ॥**

Bis 4, 4, 76 excl. gilt das Suffix \pm -कं oder \pm -इकं.

तेन दीव्यति खनति जयति जितम् ॥ २ ॥

Dieses Suffix hat die Bedeutungen „damit spielend, — grabend, — siegend und — gewonnen“.

आक्षिप्तक = अक्षेर्दीव्यति. जयति oder जितम्; आभ्रिक = अभ्रया खनति.

संस्कृतम् ॥ ३ ॥

Desgleichen die Bedeutung „damit zubereitet“.

दाधिकम् = दध्ना संस्कृतम्.

कुलत्थकोपधादण् ॥ ४ ॥

An कुलत्थ und an einen vocalisch auslautenden Stamm mit vorangegehendem क् wird in dieser Bedeutung \pm -अ angefügt.

कौलत्थ, तन्तिडीक.

तरति ॥ ५ ॥

\pm -कं oder \pm -इकं hat auch die Bedeutung „damit über ein Wasser setzend“.

काण्डप्लविक, आंडुपिक.

गोपुच्छाट्ठञ् ॥ ६ ॥

An गोपुच्छ tritt in dieser Bedeutung \pm -इक an.

गोपुच्छिक.

नौद्यचघ्नन् ॥ ७ ॥

An नन् und einen zweisilbigen Stamm \angle -क oder \angle -इक.

नाविक, घटिक, प्लविक, बाहुक.

चरति ॥ ८ ॥

\pm -कं oder \pm -इकं hat auch die Bedeutung „damit umherziehend“.

दाधिक. हास्तिक, शाकटिक.

आकर्षात् षल् ॥ ९ ॥

An आकर्ष tritt in dieser Bedeutung \angle -इक mit dem Femininum auf ई an.

आकर्षिक, आकर्षिकी. Es wird auch die Lesart आकर्षात् erwähnt.

पर्यादिभ्यः घ्नन् ॥ १० ॥

An पर्य u. s. w. \angle -इक mit dem Femininum auf ई.

पर्यिक, पर्यिकी u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

श्वगणाट्टञ् च ॥ ११ ॥An श्वगण auch \pm -इक.

श्वगणिक, श्वगणिकी und श्वगणिक, की.

वेतनादिभ्यो जीवति ॥ १२ ॥ \pm -कै oder \pm -इकै hat nach वेतन u. s. w. die Bedeutung „davon lebend“.

वेतनिक, वाहिक u. s. w.

वस्तक्रयविक्रयाट्टन् ॥ १३ ॥An वस्त्र, क्रय und विक्रय tritt in dieser Bedeutung \angle -इक an.

वस्तिक, क्रयिक, विक्रयिक und angeblich auch क्रयविक्रयिक.

आयुधाच्छ च ॥ १४ ॥

An आयुध auch ईय.

आयुधिक und आयुधीय.

हरत्युत्सङ्गादिभ्यः ॥ १५ ॥ \pm -कै oder \pm -इकै hat nach उत्सङ्ग u. s. w. die Bedeutung „damit oder darauf tragend“.

आत्सङ्गिक, आङुपिक u. s. w.

भस्त्रादिभ्यः छन् ॥ १६ ॥An भस्त्रा u. s. w. tritt in dieser Bedeutung \angle -इक mit dem Femininum auf ई an.

भस्त्रिक, भस्त्रिकी u. s. w.

विभाषा विवधात् ॥ १७ ॥

Nach विवध nicht nothwendig.

विवधिक und विवधिकी oder nach 4, 4, 15 विवधिकै. Kāçikā liest विवधविवधात्, aber der Zusatz entstammt einem Vārttika.

अण् कुटिलिकायाः ॥ १८ ॥An कुटिलिका tritt \pm -अ an.

कौटिलिक.

निर्वृत्ते ऽक्षद्यूतादिभ्यः ॥ १९ ॥ \pm -कै oder \pm -इकै hat nach अक्षद्यूत u. s. w. die Bedeutung „dadurch entstanden, bewirkt“.

आक्षद्यूतिक u. s. w. विरम.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

चेर्मन्त्रित्यम् ॥ २० ॥

An das Suffix त्रि (s. 3, 3, 88) tritt in dieser Bedeutung stets म् (मप्) an.

पक्रिम, उप्त्रिम, कृत्रिम. Es wird auch केर्मन्त्रित्यम् geschrieben.

अपमित्ययाचिताभ्यां कक्कनौ ॥ २१ ॥

An अपमित्य wird in dieser Bedeutung ±_के, an याचित ८_क angefügt.

आपमित्यक, याचितक.

संसृष्टे ॥ २२ ॥

±_के oder ±_इके hat auch die Bedeutung „damit gemischt, vermengt“.

दाधिक, मारिचिक. शार्ङ्गवेरिक. पर्णालिक.

चूर्णादिनिः ॥ २३ ॥

An चूर्णं tritt in dieser Bedeutung इन् an.

चूर्णिनो ऽपृषाः oder धानाः.

लवणाल्लुक् ॥ २४ ॥

Nach लवण fällt das Suffix ab.

लवणं शाकम्, लवणा यवागूः.

मुद्गादण् ॥ २५ ॥

An मुद्ग tritt ±_अ an.

मोद्ग ओदनः, मोद्गी यवागूः.

व्यञ्जनैरुपसिक्ते ॥ २६ ॥

±_के oder ±_इके hat auch die Bedeutung „mit der oder der Brühe übergossen“.

दाधिक, मोंपिक, खारिक.

ओजःसहोऽम्भसा वर्तते ॥ २७ ॥

Nach ओजस् u. s. w. hat es die Bedeutung „damit verfahren, — zu thun habend“.

ओजसिकः गूरः, साहसिकश्चोरः, आम्भसिको मत्स्यः.

तत्प्रत्यनुपूर्वमीपलोमकूलम् ॥ २८ ॥

Nach ईप, लोम und कूल mit vorangegehendem प्रति oder अनु hat dieses Suffix die Bedeutung „so verfahren“.

प्रातोंपिक, आन्वोंपिक. प्रातिलोमिक, आनुलोमिक, प्रातिकूलिक und आनुकूलिक

परिमुखं च ॥ २९ ॥

Auch nach परिमुख.

पारिमुखिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

प्र यच्छति गर्ह्यम् ॥ ३० ॥

±_कै oder ±_इकै hat auch die Bedeutung „gebend, ausleihend“, wenn damit ein Tadel ausgedrückt wird.

द्वेगुणिक „hundert Procent beim Ausleihen nehmend“.

कुसीददशैकादशात् घन्ष्टचौ ॥ ३१ ॥

In dieser Bedeutung wird \pm _इक an कुसीद und इकै (beide Suffixe mit dem Femininum auf ई) an दशैकादश gefügt.

कुसीदक und कुसीदकौ. दशैकादशिकै und कौ „für zehn eilf nehmend“, so v. a. „zu zehn Procent ausleihend“. v. l. °दशैकादशाभ्यां.

उञ्छति ॥ ३२ ॥

±_कै oder ±_इकै hat auch die Bedeutung „nachlesend, liegen Gebliebenes auflesend“.

बादरिक, श्यामाकिक, काशिक.

रक्षति ॥ ३३ ॥

Auch die Bedeutung „schützend, bewachend“.

मामाजिक, सानिवेशिक.

शब्दददुरं करोति ॥ ३४ ॥

Nach शब्द und ददुर die Bedeutung „dieses machend“.

शब्दिको वैयाकरणः, दार्दुरिकः कुम्भकारः.

पक्षिमत्स्यमृगान्हति ॥ ३५ ॥

Nach Benennungen von Vögeln, Fischen und Wild die Bedeutung „diese tödtend, erlegend“.

पान्तिक, शाकुनिक, मायूरिक, तैत्तिरिक; मात्स्यिक, मैनिक, शाफरिक, शाकुनिक; मार्गिक. हारिणिक, मैकारिक, मारङ्गिक.

परिपन्थं च तिष्ठति ॥ ३६ ॥

Ferner nach परिपन्थम् die Bedeutung „dort stehend“.

पारिपन्थिकश्चौरः.

माथोत्तरपदपदव्यनुपदं धावति ॥ ३७ ॥

Nach einem auf माथ ausgehenden Stamme, nach पदवी und अनुपद die Bedeutung „dem entlang laufend“.

दाण्डमाथिक, शाल्कमाथिक; पादविक, आनुपदिक. माथ soll = पथिन् sein.

आक्रन्दाट्ठञ् च ॥ ३८ ॥

An आक्रन्द tritt in dieser Bedeutung auch \pm _इक an.

आक्रन्दिकै und आक्रन्दिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

पदोत्तरपदं गृह्णाति ॥ ३९ ॥

Nach einem auf पद auslautenden Stamme hat ±-इक die Bedeutung „dieses erfassend“.

पर्वपदिक, अन्तरपदिक. Dieses und das folgende Sūtra werden auch in eines zusammengefasst.

प्रतिकन्थार्थललामं च ॥ ४० ॥

Auch nach प्रतिकन्थ, अर्थ und ललाम.

प्रातिकन्थिक, आर्थिक, ललामिक.

धर्मं चरति ॥ ४१ ॥

Nach धर्म bedeutet ±-इक „dieses ühend“.

धार्मिक.

प्रतिपथमेति ठश्च ॥ ४२ ॥

An प्रतिपथ wird in der Bedeutung „gehend“ auch ठ-इक (ठन्) gefügt.

प्रातिपथिक und प्रतिपथिक.

समवायान्समवेति ॥ ४३ ॥

Nach Wörtern in der Bedeutung „Versammlung“ hat ±-क oder ±-इक die Bedeutung „diese besuchend, sich dahin begebend“.

सामवायिक, सामाजिक, सामूहिक, सानिवेशिक.

परिषदो गयः ॥ ४४ ॥

An परिषद् tritt in dieser Bedeutung ±-य an.

परिषद्व.

सेनाया वा ॥ ४५ ॥

An सेना nicht nothwendig.

सैन्य oder सैनिक.

संज्ञायां ललाटकुक्कुट्यौ पश्यति ॥ ४६ ॥

Nach ललाट und कुक्कुटौ hat ±-इक die Bedeutung „danach schauend“, wenn ein Name gebildet wird.

ललाटिकः = सेवकः, कुक्कुटिकः = भिक्षुः.

तस्य धर्म्यम् ॥ ४७ ॥

±-क oder ±-इक hat auch die Bedeutung „diesem entsprechend, zukommend“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

अण् महिषादिभ्यः ॥ ४८ ॥

An महिषो u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ±_अ an.

माहिष, प्राजावत u. s. w.

ऋतो ऽञ् ॥ ४९ ॥

An einen auf ऋ auslautenden Stamm ±_अ.

पौत्र, आर्द्रात्र.

अवक्रयः ॥ ५० ॥

±_कै oder ±_इकै hat auch die Bedeutung „dieses in Pacht habend“

शाल्कशालिक, आकरिक, आपणिक.

तदस्य परायम् ॥ ५१ ॥

Auch „damit handelnd“.

आपूयिक, शाष्कुलिक, मांदक्रिक.

लवणाट्ठञ् ॥ ५२ ॥

An लवण tritt in dieser Bedeutung ±_इक an.

लावणिक.

किसरादिभ्यः षन् ॥ ५३ ॥

An किसर u. s. w. ङ_क oder ङ_इक mit dem Femininum auf इ.

किसरिक und किसरिकी u. s. w. Kāçikā किशरा^३.**शलालुनो ऽन्यतरस्याम् ॥ ५४ ॥**

An शलालु nicht nothwendig.

शलालुक und शलालुकी oder शलालुक, की.

शिल्पम् ॥ ५५ ॥

±_कै oder ±_इकै hat auch die Bedeutung „dieses als Kunst oder Handwerk betreibend“.

मडुकभर्भरादन्यतरस्याम् ॥ ५६ ॥

An मडुक und भर्भर kann in dieser Bedeutung auch ±_अ angefügt werden.

माडुकिक oder माडुक, भर्भरिक oder भर्भर.

प्रहरणम् ॥ ५७ ॥

±_वै oder ±_इकै hat auch die Bedeutung „dieses als Waffe führend“.

आसिक, प्रासिक, चाक्रिक, धानुष्क.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

परश्वधाट्ठञ् च ॥ ५८ ॥

An परश्वध kann auch \pm -इक् treten.

पारश्वधिके oder पौरश्वधिक.

शक्तियष्टोरीकक् ॥ ५९ ॥

An शक्ति und यष्टि tritt \pm -इके.

शार्त्तिक, याष्टीक.

अस्तिनास्तिदिष्टं मतिः ॥ ६० ॥

Nach अस्ति, नास्ति und दिष्ट hat \pm -के oder \pm -इके die Bedeutung „diesen Glauben habend“.

आस्तिक, नास्तिक, दिष्टिक.

शीलम् ॥ ६१ ॥

Dieses Suffix hat auch die Bedeutung „daran gewöhnt“.

आपूपिक, शाष्कलिक, मांदकिक.

छत्त्रादिभ्यो णः ॥ ६२ ॥

An छत्र u. s. w. tritt in dieser Bedeutung \pm -अ an.

छात्र, वांमुत्र u. s. w.

कर्माध्ययने वृत्तम् ॥ ६३ ॥

\pm -के oder \pm -इके hat auch die Bedeutung „dieses ist ihm beim Studium begegnet“.

ऐकान्यिक „der beim Studium einen Fehler begangen hat“.

बह्वचूर्वपदाट्ठच् ॥ ६४ ॥

Geht ein mehr als zweisilbiges Wort im Compositum voran, so tritt in dieser Bedeutung के oder इके an.

द्वादशान्यिक, त्रयोदशान्यिक. v. l. ठञ् statt ठच्.

हितं भक्षः ॥ ६५ ॥

\pm -के oder \pm -इके, an Benennungen für Speisen gefügt, bedeutet „dieses ist ihm zuträglich“.

आपूपिक, शाष्कलिक, मांदकिक.

तदस्मै दीयते नियुक्तम् ॥ ६६ ॥

Dieses Suffix hat auch die Bedeutung „dieses wird ihm vorgeschriebener Weise (oder »stets«) gereicht“.

आग्रभोजनिक, आपूपिक, शाष्कलिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

आणामांसौदनाट्टिठञ् ॥ ६७ ॥

An आणा und मांसौदन tritt in dieser Bedeutung ङङ्क mit dem Femininum auf ङ् an.

आणिक und ँकी, मांसौदनिक und ँकी.

भक्तादण्यतरस्याम् ॥ ६८ ॥

An भक्त kann neben ङङ्क auch ङङ्क an treten.

भक्तिक oder भक्त.

तत्रनियुक्तः ॥ ६९ ॥

ङङ्क oder ङङ्क hat auch die Bedeutung „dabei angestellt“.

शाल्कशालिक, आक्रिक, आपणिक, गोल्लिक, दौवारिक. तत्रनियुक्तः als Compositum gefasst nach 2, 1, 46.

अगारान्ताट्टन् ॥ ७० ॥

An einen auf अगार auslautenden Stamm tritt in dieser Bedeutung ङङ्क an.

देवागारिक, कोष्ठागारिक, भाण्डागारिक.

अध्यायिन्यदेशकालात् ॥ ७१ ॥

ङङ्क oder ङङ्क nach einer Orts- oder Zeitbenennung, wenn Ort und Zeit zum Studium ungeeignet sind, bezeichnet den dort oder dann Studirenden.

ग्रामाशानिक, चातुष्यथिक; चातुर्देशिक, आमावास्थिक.

कठिनान्तप्रस्तारसंस्थानेषु व्यव हरति ॥ ७२ ॥

Nach einem auf कठिन ausgehenden Stamme, so wie nach प्रस्तार und संस्थान hat dieses Suffix die Bedeutung „sich damit beschäftigend“.

वांशकठिनिक, वार्धकठिनिक; प्रास्तारिक, सांस्थानिक.

निकटे वसति ॥ ७३ ॥

Nach निकट bedeutet es „sich daselbst aufhaltend“.

निकटिको भिद्युः.

आवसथात् षल् ॥ ७४ ॥

† 4, 4, 1.

Nach आवसथ tritt in dieser Bedeutung ङङ्क an, mit dem Femininum auf ङ्.

आवसथिक und आवसथिकी.

प्राग्घिताद्यन् ॥ ७५ ॥

4, 4, 75.

Bis 5, 1, 5 excl. gilt das Suffix यं oder ङ्य (s. 6, 1, 213).

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

तद्वहति रथयुगप्रासङ्गम् ॥ ७६ ॥

Nach रथ, युग und प्रासङ्ग hat dieses Suffix die Bedeutung „dieses fahrend, ziehend, schleppend“.

रथ्य, युग्य, प्रासङ्ग्यं.

धुरो यड्ढकौ ॥ ७७ ॥

An धुर् treten in dieser Bedeutung ऽय (यत्) und ऽय्ये an.
धुर्य und धंर्य.

खः सर्वधुरात् ॥ ७८ ॥

An सर्वधुर das Suffix ईन्.
सर्वधुरीण.

एकधुराल्लुक् च ॥ ७९ ॥

Nach एकधुर kann auch Schwund des Suffixes stattfinden.
एकधुरीण und एकधुर.

शकटादण् ॥ ८० ॥

An शकट wird ऽ-अ angefügt.
शाकट.

हलसीराट्ठक् ॥ ८१ ॥

An हल und सीर ऽ-इकै.
हालिक, सिरिक.

संज्ञायां जन्याः ॥ ८२ ॥

Hierher gehört auch जन्य m. Pl. als Name (Brautführer).
Fehlerhafte Lesart जन्या.

विध्यत्यधनुषा ॥ ८३ ॥

यं oder ऽय hat auch die Bedeutung „durchbohrend, durchstechend, verwundend“, wenn die Verletzung nicht durch einen Bogen geschieht.

पद्माः शर्कराः, ऊरव्याः कण्टकाः. Vgl. 6, 3, 53.

धनगणं लब्धा ॥ ८४ ॥

Nach धन und गण hat dieses Suffix die Bedeutung „dieses erhaltend, bekommend“.

धन्य, गण्य.

अन्नासः ॥ ८५ ॥

An अन्न wird in dieser Bedeutung ऽ-अ angefügt.
आन्न.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

वशं गतः ॥ ८६ ॥Nach वश bedeutet $\underline{\text{य}}$ „darin gerathen“.

वैश्यः.

पदमस्मिन्दृश्यम् ॥ ८७ ॥

Nach पद hat dieses Suffix die Bedeutung „dieses darin sichtbar“.

पैद्यः कर्दमः, पैद्याः पांसवः.

मूलमस्यावर्हि ॥ ८८ ॥

Nach मूल hat es die Bedeutung „damit ausgezogen werdend“.

मूल्या माषाः oder मुद्राः.

संज्ञायां धेनुषा ॥ ८९ ॥

धेनुष्या als Name ist unregelmässig gebildet.

Nach der Kāçikā soll das Wort ein Oxytonon sein.

गृहपतिना संयुक्ते ज्यः ॥ ९० ॥An गृहपति tritt $\pm \underline{\text{य}}$ an in der Bedeutung „mit diesem verbunden“.

गार्हपत्यो ऽग्निः.

**नैवयोधर्मविषमूलमूलसीतातुलाभ्यस्तार्यतुल्यप्राप्यवध्यानाम्य-
समसमितसंमितेषु ॥ ९१ ॥**यं oder $\underline{\text{य}}$ hat nach नं die Bedeutung „damit zu durchschiffen“, nach वयस् „daran gleich“, nach धर्म „dadurch zu erlangen“, nach विष „damit zu tödten“, nach मूल „sammt diesem zu beugen“ und „dem gleich“, nach सीता „damit versehen“ und nach तुला „damit gemessen“.

नाव्यमुदकम्, वयस्यः सखा, धर्म्यं, विष्य, मूल्य, सीत्यं क्षेत्रम्, तुल्य. Zu den verschiedenen Betonungen s. 6, 1, 213. मूल musste wegen 1, 3, 10 wiederholt werden.

धर्मपथ्यर्थन्यायादनपेते ॥ ९२ ॥

Nach धर्म, पथिन्, अर्थ und न्याय hat das erwähnte Suffix die Bedeutung „davon nicht abgegangen, — gewichen“.

धर्म्यं, पथ्य, अर्थ्य und न्याय्य.

छन्दसो निर्मिते ॥ ९३ ॥

Nach छन्दस् hat dieses Suffix die Bedeutung „damit zu Stande gebracht“.

छन्दस्य. छन्दस् soll nach der Kāçikā hier = इच्छा sein.

उरसो ऽण् च ॥ ९४ ॥An उरस् wird in dieser Bedeutung auch $\pm \underline{\text{अ}}$ angefügt.

उरस्यः oder औरसैः पुत्रः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

हृदयस्य प्रियः ॥ ९५ ॥

Nach हृदय hat यं oder लय die Bedeutung „diesem lieb“.

हृद्यो देशः. Zur Substitution von हृद् s. 6, 3, 50.

बन्धने चषौ ॥ ९६ ॥

In Verbindung mit einem Spruche auch die Bedeutung „fesselnd, bannend“.

हृद्यो मन्त्रः.

मतजनहलात्करणजल्पकर्षेषु ॥ ९७ ॥

Nach मत bezeichnet das Suffix „ein Werkzeug“, nach जन „Gerede“ und nach हल „Zug“.

मैत्यम्, जैन्यः, हैन्यः. Kāçikā: मतं ज्ञानं तस्य करणं मत्यम्; es ist aber मत्य „Egge“ oder „Walze“ gemeint.

तत्र साधुः ॥ ९८ ॥

Dasselbe Suffix bedeutet auch „dafür gut“.

सामन्यं, कर्मण्यं, शरण्यं.

प्रतिजनादिभ्यः खञ् ॥ ९९ ॥

An प्रतिजन u. s. w. tritt in dieser Bedeutung लृ-ईन an.

प्रतिजनीन, ऐदंयुगीन u. s. w.

भक्ताखः ॥ १०० ॥

An भक्त das Suffix लृ-अ.

भान्तः शालिः.

परिषदो ण्यः ॥ १०१ ॥

An परिषद् das Suffix लृ-य.

पारिषद्य.

कथादिभ्यश्चक् ॥ १०२ ॥

An कथा u. s. w. लृ-कै oder लृ-इकै.

काथिक, वैकाथिक u. s. w.

गुडादिभ्यश्चञ् ॥ १०३ ॥

An गुड u. s. w. लृ-क oder लृ-इक.

गण्डिक इक्षुः, काल्माषिको मुद्गः.

पथ्यतिथिवसतिस्वपतेर्दञ् ॥ १०४ ॥

An पथिन्, अतिथि, वसति und स्वपति लृ-ण्य.

पाथेय, आतिथेय, वासतेय, स्वापतेय.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

सभाया यः ॥ १०५ ॥

An सभा das Suffix य.

सभ्य.

ढञ्छन्दसि ॥ १०६ ॥

Im Veda ण्य.

सभेय.

समानतीर्थे वासी ॥ १०७ ॥

Nach समानतीर्थ hat य die Bedeutung „dort sich aufhaltend.“

मतीर्थः. Ueber die Substitution von स für समान s. 6, 3, 87.

समानोदरे शयित ओ चोदात्तः ॥ १०८ ॥

Nach समानोदर hat य die Bedeutung „gelegen, geruht“, und das ओ hat in diesem Falle den Acut.

समानौदर्यो भ्राता. Vgl. 6, 3, 88.

सोदराद्यः ॥ १०९ ॥

An सोदर wird in dieser Bedeutung य angefügt.

सोदर्यो भ्राता. Vgl. 6, 3, 88.

भवे छन्दसि ॥ ११० ॥

Im Veda hat य oder ङय die Bedeutung „darin befindlich“.

मैथ्य, विद्युत्यं. भवे ist nach der Kācikā bis 4, 4, 118 छन्दसि bis zum Schluss des Adhijāja zu ergänzen.

पाथोनदीभ्यां अण् ॥ १११ ॥

An पाथम् und नदी tritt in dieser Bedeutung ङय an, vor welchem der letzte Vocal mit dem darauf folgenden Consonanten abfällt.

पाथ्य und नाद्य.

वेशन्तहिमवज्ञामण् ॥ ११२ ॥

An वेशन्त und हिमवत् das Suffix ङय.

वेशन्ती und हिमवती.

स्रोतसो विभाषा अङ्गौ ॥ ११३ ॥

An स्रोतस् können ausser dem regelmässigen य auch यङ्(यत्) und य mit Abfall des letzten Vocals nebst dem darauf folgenden Consonanten treten.

स्रोतस्यं, स्रोत्यं und स्रोत्यं.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

सगर्भस्यूथसनुताद्यन् ॥ ११४ ॥

An सगर्भ, स्यूथ und सनुत ऽ-य.

सगर्भ्य, स्यूथ्य und सनुत्य.

तुयाङ्घ्रन् ॥ ११५ ॥

An तुय das Suffix ऽङ्घ्र.

तुयिघ्र.

अयाद्यत् ॥ ११६ ॥

An अय ऽय.

अय्य. Dieses würde sich schon nach 4, 4, 110 ergeben, wird aber besonders gelehrt, damit dieses ऽय nicht durch das folgende Sūtra aufgehoben werde.

घच्छौ च ॥ ११७ ॥

Auch इयै (घच्) und ईय.

अय्यि und अय्यिघ. Kaçikā bildet auch अय्यि, indem sie auch das Suffix in 4, 4, 115 wegen des च herbeizieht. Vgl. Sājana zu RV. 1, 13, 10. 10, 120, 8.

समुद्राभाङ्घः ॥ ११८ ॥

An समुद्र und अभ्र tritt इय an.

समुद्रिय und अभ्रिय.

बर्हिषि दत्तम् ॥ ११९ ॥

Nach बर्हिस् hat यं die Bedeutung „darauf gelegt“.

बर्हिष्येषु निधियु प्रियेषु RV. 10, 15, 5.

दृतस्य भागकर्मणी ॥ १२० ॥

Nach दृत die Bedeutungen „Antheil“ und „Geschäft“.

यत्ते अग्ने दृत्यम्. Nach 6, 1, 213 दृत्य, die accentuirten Texte aber दृत्यं.

रक्षोयातूनां हननी ॥ १२१ ॥

Nach रक्ष् und यातु die Bedeutung „schlagend, vertreibend“ im Femininum.

या ते रक्षस्यां und यातव्यां तनूः.

रेवतीजगतीहविष्याभ्यः प्रशस्ये ॥ १२२ ॥

Nach रेवती, जगती und हविष्या bezeichnet das Suffix das Lobenswerthe daran.

यद्वो रेवती रेवत्यम्, यद्वो जगती जगत्यम्, यद्वो हविष्या हविष्यम्.

असुरस्य स्वम् ॥ १२३ ॥

Nach असुर bedeutet das Suffix „diesem gehörig“.

असुर्य वा गतत्पात्रं यच्चक्रधृतं कुलालकृतम्. Vgl. Maitr. S. 1, 8, 3.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

मायायामण ॥ १२४ ॥

In Verbindung mit माया erhält dieses Wort das Suffix ±_अ.

आसुरे^{नी} माया.

तद्वानासामुपधानो मन्त्र इतीष्टकासु लुक् च मतोः ॥ १२५ ॥

यं nach einem Spruche, der nach dem Worte, das er enthält, benannt ist und der beim Aufsetzen von Backsteinen hergesagt wird, bezeichnet die auf diese Weise aufgesetzten Backsteine; hierbei fällt das Suffix मत् (वत्) des Spruches ab.

वर्चस्याः von वर्चस्वत्, तेजस्याः von तेजस्वत्, प्रयस्याः von प्रयस्वत्, रेतस्याः von रेतस्वत्.

अश्विमानण ॥ १२६ ॥

An अश्विमत् „das Wort अश्विन् enthaltend“, tritt in dieser Bedeutung ±_अ an, mit Abfall von मत्.

अश्विनोरूप दधाति TS. 3, 3, 1, 1.

वयस्यासु मूर्ध्नो मतुप् ॥ १२७ ॥

An मूर्धन् (im Sinne von मूर्धन्वान्मन्त्रः) tritt das Suffix मत् (वत्), wenn वयस्याः genannte Backsteine gemeint sind.

मूर्धन्वेतीरूप दधाति. Vgl. 6, 1, 176.

मत्वर्थे मासतन्वोः ॥ १२८ ॥

यं hat im Veda die Bedeutung des Suffixes मत्, wenn von einem Monat oder einem Körper die Rede ist.

नभस्यो मासः = नभसि विद्यन्ते जस्मिन्, eben so सहस्य, तपस्य. मध्व्यः ओजस्या. रत्न-
स्या तदूः.

मधोर्ज च ॥ १२९ ॥

Nach मधु hat auch ±_अ mit dem Femininum auf आ die Bedeutung von मत्
मधव्या und माधवा तदूः.

ओजसो ऽहनि यत्खौ ॥ १३० ॥

Nach ओजस् haben यं und ईन diese Bedeutung, wenn von einem Tage die Rede geht.

ओजस्यम् oder ओजसीनमहः.

वेशोयशआदेर्भगाद्यल् ॥ १३१ ॥

Nach भग mit vorangegehendem वेशस् und यशस् hat _अय diese Bedeutung.

वेशोर्भैग्य, यशोर्भैग्य. Siddhāntak. verbindet dieses Sūtra mit dem folgenden, indem sie यत्खौ hest.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

ख च ॥ १३२ ॥

Auch ईन.

वेशोभर्गोन, यशोभर्गोन

पूर्वैः कृतमिनियौ च ॥ १३३ ॥

Nach पूर्व haben ईन, इन् und य die Bedeutung „von diesen gemacht“.

पर्याभिः पूर्वार्णिः, पूर्वभिः und पूर्व्यैः.

अग्निः संस्कृतम् ॥ १३४ ॥

Nach अप् hat ऽय die Bedeutung „damit zubereitet“.

अप्यं हविः.

सहस्रेण संमितौ घः ॥ १३५ ॥

Nach सहस्र hat इय die Bedeutung „die-em gleichkommend“.

सहस्रियो ऽग्निः. Kaçikā erwähnt eine Lesart समितौ.

मती च ॥ १३६ ॥

Auch die von मत्.

सहस्रिय = सहस्रमस्य विद्यते.

सोममर्हति यः ॥ १३७ ॥

Nach सोम hat य die Bedeutung „diesen verdienend“.

सोम्या ब्राह्मणाः.

मये च ॥ १३८ ॥

Auch die des Suffixes मय.

सोम्यं मधु.

मधोः ॥ १३९ ॥

Nach मधु hat य (s. 4, 4, 75) diese Bedeutung.

मधव्यान्स्तोकान्.

वसोः समूहे च ॥ १४० ॥

Nach वसु hat य auch die Bedeutung „Menge“.

वसव्यः.

नक्षत्राच्चः ॥ १४१ ॥

An नक्षत्र wird इय angefügt.

नक्षत्रियेभ्यः स्वाहा. Angeblich = नक्षत्र.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

सर्वदेवात् तातिल् ॥ १४२ ॥An सर्व und देव tritt —ताति an.

सर्वताति, देवताति.

शिवशमरिष्टस्य करे ॥ १४३ ॥

Nach शिव, शम् und अरिष्ट hat dieses Suffix die Bedeutung „thuend, bewirkend“.

शिवताति, शन्ताति, अरिष्टताति.

भावे च ॥ १४४ ॥

† 4, 4, 75.

Auch die des Seins (eines Nomen act.).

॥ इति चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

प्राक्कीताच्छः ॥ १ ॥

5, 1, 1.

Bis 5, 1, 37 (genauer 17) excl. gilt das Suffix ईय.

उगवादिभ्यो यत् ॥ २ ॥An einen auf उ oder ऊ auslautenden Stamm, so wie an गो u. s. w. tritt यं oder —य .In den 5, 1, 5 fgg. angegebenen Bedeutungen. शुद्धयं, पित्रयं, कमण्डलयं, गैयं u. s. w.
Vgl. 6, 1, 213.**कम्बलाच्च संज्ञायाम् ॥ ३ ॥**

Auch an कम्बल, wenn ein Name gebildet wird.

कम्बलयम् = ऊर्णापलशतम्.

विभाषा हविरपूपादिभ्यः ॥ ४ ॥

An Benennungen von Spenden und an अपूप nicht nothwendig.

आमिद्व्यं oder आमिद्वीयं दधि, पुरोडाश्यास्तण्डुलाः oder पुरोडाश्यास्तः; अपूप्य oder अपृ-
पोय u. s. w.**तस्मै हितम् ॥ ५ ॥**

Die genannten Suffixe haben die Bedeutung „diesem wohlthätig, dazu gut“.

शरीरावयवाद्यत् ॥ ६ ॥An Benennungen von Körpertheilen tritt in dieser Bedeutung दं oder —य an.

दैन्य, कैश्य, आष्य, नैभ्य, नैस्य. Vgl. 6, 1, 213.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1. 1. 76. 82. 87. 5, 1, 1.

खलयवमाषतिलवृषब्रह्मणश्च ॥ ७ ॥

Auch an खल u. s. w.

खैल्य, यैल्य, मौष्य, तिल्य, वृष्य und ब्रह्मण्यं.

अजाविभ्यां थ्यन् ॥ ८ ॥

An अज und अत्रि ङ-थ्य.

अजथ्या und अत्रिथ्या वृथिः.

आत्मन्विश्वजनभोगोत्तरपदात्सः ॥ ९ ॥

An आत्मन्, विश्वजन und an einen auf भोग auslautenden Stamm ईन.

आत्मनीन, विश्वजनीन, मातृभोगीण u. s. w. आत्मन् statt आत्म, um daran zu erinnern, dass das न् vor dem Suffix nicht abfällt.

सर्वपुरुषाभ्यां णट्जौ ॥ १० ॥

An सर्व tritt ङ-अ und an पुरुष ङ-एय.

सर्व und पुरुषेय.

माणवचरकाभ्यां खञ् ॥ ११ ॥

An माणव und चरक ङ-ईन.

माणवीन, चारकीण.

तदर्थे विकृतेः प्रकृतौ ॥ १२ ॥

Nach einem ein Erzeugniss benennenden Dinge bezeichnen die erwähnten Suffixe das dazu dienende Primitive.

अङ्गारीयाणि काष्ठानि „zu Kohlen dienende Hölzer“ und प्राकारीया इष्टकाः nach 5 1, 1. शङ्खव्यं दारु und पिचव्यः कार्पासः nach 5, 1, 2.

छदिरुपधिबलेर्दञ् ॥ १३ ॥

An छदिस्, उपधि und बलि tritt in dieser Bedeutung ङ-एय an.

छदिप्रेयाणि तृणानि, आप्पधेयं दारु, बालेयास्तण्डुनाः.

ऋषभोपानहोर्ज्यः ॥ १४ ॥

An ऋषभ und उपानह् das Suffix ङ-य.

आर्षभ्यो वत्सः, आपानह्यो मुञ्जः.

चर्मणो ऽञ् ॥ १५ ॥

Zur Bezeichnung eines Erzeugnisses aus Leder tritt ङ-अ an.

वार्धं und वारचं चर्म.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 1.

तदस्य तदस्मिन्स्यादिति ॥ १६ ॥

† 5, 1, 1.

Die erwähnten Suffixe haben ferner die Bedeutungen „dazu wohl hinreichend“ und „darin wohl anzubringen“.

प्राकारीया इष्टकाः und प्राकारीयो देशः.

परिखाया ढञ् ॥ १७ ॥

An परिखा tritt in dieser Bedeutung ँ_स्य an.

परिखेयी भूमिः.

प्राग्वतेष्टञ् ॥ १८ ॥

5, 1, 18.

Bis 5, 1, 115 (genauer 110) excl. gilt das Suffix ँ_क oder ँ_इक (in den 5, 1, 37 und später angegebenen Bedeutungen).

आर्हादगोपुच्छसंख्यापरिमाणाट्ठक् ॥ १९ ॥

5, 1, 19.

Bis 5, 1, 63 (genauer 65) incl. gilt (in den 5, 1, 37 und später angegebenen Bedeutungen) ँ_कै oder ँ_इकै, aber nicht für गोपुच्छ, ein Zahlwort oder eine Maassbezeichnung im weitesten Sinne.

नैष्किकै, पाणिकै nach 5, 1, 20, aber गौपुच्छिक, पौष्टिक. प्रौस्थिक nach 5, 1, 18.

असमासे निष्कादिभ्यः ॥ २० ॥

Wohl aber nach निष्क u. s. w., wenn sie nicht componirt sind.

नैष्किकै u. s. w., aber परमनैष्किक nach 5, 1, 18. Vgl. 7, 3, 17.

शताच्च ठन्यतावशते ॥ २१ ॥

An शत (wenn es nicht componirt ist) werden ँ_इक und ँ_य gefügt, wenn nicht „hundert“ schlechtweg gemeint ist.

शतिक und शत्य „für hundert Goldstücke oder dgl. gekauft“, aber शतकः संघः u. s. w. „aus hundert bestehend“ nach 5, 1, 22. 58; eben so द्विशतक in der Bedeutung द्विशतेन क्रीतम्.

संख्याया अतिशदन्तायाः कन् ॥ २२ ॥

An ein Zahlwort (vgl. 1, 1, 23) wird ँ_क gefügt, wenn es nicht auf ति oder शत् auslautet.

पञ्चक, बहुक, गगाक, aber सौप्ततिक und चात्वारिंशत्क nach 5, 1, 18. 19

वतोरिङ् ॥ २३ ॥

Nach einem auf वत् ausgehenden Zahlwort kann an dieses Suffix das Augment इ (इट्) treten.

तावत्क oder तावतिक. यावत्क oder यावतिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

विंशतिचिंशद्वां इवुनसंज्ञायाम् ॥ २४ ॥

An विंशति und चिंशत् tritt, wenn kein Name gebildet wird, \angle -अक an, wovor ti nach 6, 4, 142 und अत् nach 6, 4, 143 abfallen.

विंशक, चिंशक.

कंसाट्टिठन् ॥ २५ ॥

An कंस tritt \angle -इक an mit dem Femininum auf ई.

कंसिक und कंसिकी.

शूर्पादजन्यतरस्याम् ॥ २६ ॥

An शूर्पे kann \pm -अ antreten.

शूर्प oder शूर्पिक nach 5, 1, 18.

शतमानविंशतिकसहस्रवसनादण् ॥ २७ ॥

An शतमान u. s. w. wird \pm -अ angefügt.

शतमान, विंशतिक, माहस्र und वासन.

अध्यर्धपूर्वङ्गिगोलुगसंज्ञायाम् ॥ २८ ॥

Nach einem mit अध्यर्ध beginnenden Stamme und nach einem Dvigu findet, wenn kein Name gebildet wird, Schwund des Suffixes statt.

अध्यर्धकंस, द्विकंस.

विभाषा कार्षापणसहस्राभ्याम् ॥ २९ ॥

Nicht nothwendig nach einem solchen Stamme und nach einem Dvigu, wenn diese auf कार्षापण oder सहस्र auslauten.

अध्यर्धकार्षापण und द्विकार्षापण, अध्यर्धसहस्र und द्विसहस्र, oder अध्यर्धकार्षापणिक, द्विकार्षापणिक, अध्यर्धमाहस्र und द्विमाहस्र. Zur unregelmässigen Vrddhi s. 7, 3, 17.

द्वित्रिपूर्वान्निष्कात् ॥ ३० ॥

Eben so nach निष्क mit vorangehendem द्वि oder त्रि.

द्विनिष्क oder द्विर्निष्किक, त्रिनिष्क oder त्रिर्निष्किक. Vgl. 7, 3, 17.

विस्ताच्च ॥ ३१ ॥

Eben so nach विस्त.

द्विविस्त oder द्विर्विस्तिक, त्रिविस्त oder त्रिर्विस्तिक.

विंशतिकात्खः ॥ ३२ ॥

Nach विंशतिक wird ईन angefügt.

अध्यर्धविंशतिकीन, द्विविंशतिकीन und त्रिविंशतिकीन.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1. 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

खारी ईकन् ॥ ३३ ॥An खारी tritt $\frac{1}{2}$ -ईक an.

अध्यर्धखारीक, द्विखारीक, त्रिखारीक.

पणपादमाषशताद्यत् ॥ ३४ ॥

An पण u. s. w. यं.

अध्यर्धपण्य, द्विपण्य, त्रिपण्य; अध्यर्धपाद्य, द्विपाद्य, त्रिपाद्य; अध्यर्धमाष्य, द्विमाष्य, त्रिमाष्य;
अध्यर्धशत्य, द्विशत्य, त्रिशत्य.**शाणाद्वा ॥ ३५ ॥**

An शाण nicht nothwendig.

अध्यर्धशाण्य oder °शाण, द्विशाण्य oder °शाण, त्रिशाण्य oder °शाण. Vgl. 5, 1, 28.

द्वित्रिपूर्वादण् च ॥ ३६ ॥An शाण mit vorangegehendem द्वि oder त्रि auch \pm -अ.

द्वैशाण und त्रैशाण.

तेन क्रीतम् ॥ ३७ ॥

Die 5, 1, 18 fgg. genannten Suffixe haben die Bedeutung „für diesen Preis gekauft“.

तस्य निमित्तं संयोगोत्पातौ ॥ ३८ ॥

Ferner die Bedeutung „dieses bewirkend“, wenn von einer Verbindung oder einer ungewöhnlichen Erscheinung die Rede ist.

शतिको oder शत्यो धनपतिना संयोगः „eine Verbindung mit einem reichen Mann kann Hundert einbringen“, eben so mit दक्षिणाक्षिस्यन्दनम्. Vgl. 5, 1, 21.

गोद्वचो ऽसंख्यापरिमाणाश्चादेर्यत् ॥ ३९ ॥In dieser Bedeutung tritt an गो und an einen zweisilbigen Stamm, jedoch mit Ausnahme einer Zahl- oder Maassbenennung und von अश्व u. s. w., यं oder $\frac{1}{2}$ an.

गैव्य, घैव्य, स्वैव्यं, यशस्यं, आयुष्यं, aber पञ्चक, प्रास्थिक, आश्विक u. s. w. nach 5, 1, 22. 18. 19.

पुत्राच्छ च ॥ ४० ॥

An पुत्र auch ईय.

पुत्र्य oder पुत्रीय.

सर्वभूमिपृथिवीभ्यामणजौ ॥ ४१ ॥An सर्वभूमि tritt in der angegebenen Bedeutung \pm -अ und an पृथिवी \pm -अ an.

सार्वभौम und पार्थिव. Zur unregelmässigen Vrddhi s. 7, 3, 20.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

तस्येश्वरः ॥ ४२ ॥

Dieselben Suffixe, an dieselben Stämme gefügt, bedeuten auch „Herr darüber“.

तच्चविदित इति च ॥ ४३ ॥

Und auch „dort bekannt“.

लोकसर्वलोकाट्ठञ् ॥ ४४ ॥

An लोक und सर्वलोक wird in dieser Bedeutung ऽ-इक angefügt.
लौकिक und सार्वलौकिक.

तस्य वापः ॥ ४५ ॥

Die 5, 1, 18 fgg. erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „mit soviel besäet“.

प्रास्थिकं, द्रोणिकं, खारीकं क्षेत्रम् nach 5, 1, 18. 33.

पात्रात् छन् ॥ ४६ ॥

An पात्र tritt in dieser Bedeutung ऽ-इक mit dem Femininum auf ई.
पात्रिकं क्षेत्रम्, पात्रिकी क्षेत्रभक्तिः.

तदस्मिन्वृद्धायलाभशुल्कोपदा दीयते ॥ ४७ ॥

Die erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutungen „dabei oder diesem als Zins, Einkommen, Gewinn, Abgabe oder Geschenk gegeben werdend“.

पूरणार्धाट्ठन् ॥ ४८ ॥

An ein Ordinale und an अर्ध tritt in dieser Bedeutung ऽ-इक an.
द्वितीयिक, तृतीयिक; अर्धिक. अर्ध soll hier = रूपकार्ध sein.

भागाद्यच्च ॥ ४९ ॥

An भाग auch ऽय (यत्).

भागिकं oder भाग्यं शतम्, भागिका oder भाग्या विंशतिः. Auch भाग soll hier = रूपकार्ध sein.

तच्चरति वहत्या वहति भाराङ्गशदिभ्यः ॥ ५० ॥

Nach भार mit vorangegehendem वंश u. s. w. haben die erwähnten Suffixe die Bedeutungen „dieses tragend, fahrend oder herbeifahrend“.

वांशभारिक u. s. w.

वस्तद्रव्याभ्यां ठन्कनौ ॥ ५१ ॥

An वस्त wird ऽ-इक und an द्रव्य ऽ-क in diesen Bedeutungen angefügt.
वस्तिक, द्रव्यक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

सं भवत्यव हरति पचति ॥ ५२ ॥

Die genannten Suffixe haben auch die Bedeutungen „dieses fassend (in sich aufnehmen können), — enthaltend und — kochend (kochen können)“.

आढकाचितपात्रात् खो ऽन्यतरस्याम् ॥ ५३ ॥

An आढक, आचित und पात्र kann in dieser Bedeutung auch ईन antreten.

आढकिक oder आढकीन, आचितिक oder आचितीन, पात्रिक oder पात्रीण.

द्विगोः द्वंश्च ॥ ५४ ॥

Wenn diese Wörter im Dvigu stehen, kann auch ऽङ्क mit dem Femininum auf ई angefügt werden.

द्व्याढकिक oder द्व्याढकीन, द्व्याचितिक oder द्व्याचितीन, द्विपात्रिक oder द्विपात्रीण. Nach der Kāçikā auch द्व्याढक, द्व्याचित und द्विपात्र mit Schwund des Suffixes.

कुलिजाल्लुक्खौ च ॥ ५५ ॥

Nach कुलिज am Ende eines Dvigu kann auch Schwund des Suffixes stattfinden oder ईन angefügt werden.

द्विकुलिजिक, द्विकुलिज, द्विकुलिजीन oder द्वेकुलिजिक nach 5, 1, 18. 19.

सो ऽस्यांशवस्तृभृतयः ॥ ५६ ॥

Die 5, 1, 18 fgg. besprochenen Suffixe haben auch die Bedeutungen „dieses ist dessen Antheil, Preis oder Löhnung“.

तदस्य परिमाणम् ॥ ५७ ॥

Auch die Bedeutung „dieses ist dessen Maass“.

संख्यायाः संज्ञासंघसूत्राध्ययनेषु ॥ ५८ ॥

An ein Zahlwort werden jene Suffixe in der angegebenen Bedeutung angefügt, wenn mit dem abgeleiteten Worte ein Name, eine Schaar (Menge), ein Sūtra oder eine bestimmte Art und Weise des Studiums gemeint ist.

पञ्चकाः „die Fünfe“ = शकुनयः, त्रिकाः „die Dreie“ = शालङ्कायनाः; पञ्चकः संघः, अष्टकं पाणिनीयम्, पञ्चको ऽर्धोतः „auf fünffache Weise studirt“.

पङ्क्तिविंशतित्रिंशच्चत्वारिंशत्पञ्चाशत्षष्टिसप्तत्यशीतिनवतिशतम्

॥ ५९ ॥

Hierher gehören auch die unregelmässig gebildeten पङ्क्ति, विंशति, त्रिंशत्, चत्वारिंशत्, पञ्चाशत्, षष्टि, सप्तति, अशीति, नवति und शत.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

पञ्चदशतौ वर्गे वा ॥ ६० ॥

Statt पञ्चत् und दशत् in Verbindung mit वर्ग kann auch die regelmässige Form gebraucht werden.

पञ्चद्वर्गः oder पञ्चको वर्गः, दशद्वर्गः oder दशको वर्गः.

सप्तनो ऽञ् छन्दसि ॥ ६१ ॥

Im Veda wird an सप्तन् ±ञ् angefügt.

सप्त साप्तानि.

त्रिंशच्चत्वारिंशतीर्ब्राह्मणे संज्ञायां ऽण् ॥ ६२ ॥

An त्रिंशत् und चत्वारिंशत् tritt, wenn ein Brāhmaṇa benannt wird, ±ञ् an mit Abfall des letzten Vocals und des darauf folgenden Consonanten.

त्रिंशानि und चात्वारिंशानि ब्राह्मणानि „dreissig, vierzig Adhjája enthaltend“.

तदर्हति ॥ ६३ ॥

Die 5, 1, 18 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dieses verdienend“.

छेदादिभ्यो नित्यम् ॥ ६४ ॥

Nach छेद u. s. w. die Bedeutung „stets, unter allen Umständen dieses verdienend“.

कैदिक u. s. w. nach 5. 1, 19.

† 5, 1, 19. शीर्षच्छेदाद्यच्च ॥ ६५ ॥

An शीर्षच्छेद tritt in dieser Bedeutung auch यं (यत्) an.

शीर्षच्छेदिक und शीर्षच्छेद.

दण्डादिभ्यो यः ॥ ६६ ॥

An दण्ड u. s. w. य.

Padamaṅgarī sagt, wie der Herausgeber der Kāçika angibt, दण्डादिभ्य इत्येव सूत्रम्, अन्तरश्च यत्प्रत्ययो वि धीयते. Jedenfalls würde, wie eben daselbst bemerkt wird, das richtige वैध्य sich nicht durch das Suffix य ergeben. Auch ist zu beachten, dass im folgenden Sūtra यत् ergänzt wird.

छन्दसि च ॥ ६७ ॥

Auch im Veda tritt in der angegebenen Bedeutung यं oder ऽय an.

उदक्यं, दूष्यं, गैर्त्यं. Vgl. 6, 1, 213.

पात्राङ्गश्च ॥ ६८ ॥

An पात्र wird auch ऽङ्ग्य (घन्) angefügt.

पौत्र्य und पौत्रिय.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18.

कडङ्करदक्षिणाच्छ च ॥ ६९ ॥

An कडङ्कर und दक्षिणा auch ईय.

कडङ्कर्थ und कडङ्करीय, दक्षिण्य und दक्षिणीय.

स्थालीबिलात् ॥ ७० ॥

Auch an स्थालीबिल.

स्थालीबिल्य und स्थालीबिलीय.

यज्ञत्विग्भ्यां घसजौ ॥ ७१ ॥

An यज्ञ tritt इय und an ऋत्विज् ±-ईन an.

यज्ञिय und अर्त्विजोन.

पारायणतुरायणचान्द्रायणं वर्तयति ॥ ७२ ॥

Nach पारायण u. s. w. bedeutet das 5, 1, 18 genannte Suffix ±-इक „dieses vollziehend“.

पारायणिक, तौरायणिक und चान्द्रायणिक.

संशयमापन्नः ॥ ७३ ॥

Nach संशय bedeutet es „in dieses gerathen, diesem unterworfen“.

संशयिकः स्यात्.

योजनं गच्छति ॥ ७४ ॥

Nach योजन bedeutet es „dieses gehend“.

योजनिक.

पथः ष्कन् ॥ ७५ ॥

An पथिन् tritt in dieser Bedeutung ङ-क an mit dem Femininum auf ई.

पथिक und पथिके.

पन्थो ण नित्यम् ॥ ७६ ॥

An पन्थ् tritt ±अ an in der Bedeutung „stets dieses gehend“.

पान्थो भित्तां याचते. v. l. पथो st. पन्थो.

उत्तरपथेनाहतं च ॥ ७७ ॥

Nach उत्तरपथ hat ±-इक die Bedeutung „auf diesem Wege gehend“ und „auf diesem Wege eingeführt“.

उत्तरपथिक.

कालात् ॥ ७८ ॥

5, 1, 78.

Im Folgenden ist „an eine Zeitbenennung“ (d. i. anzufügen) zu ergänzen.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 78.

तेन निर्वृत्तम् ॥ ७९ ॥

±_क oder ±_इक hat die Bedeutung „in dieser Zeit zu Stande gekommen“.

आह्निक, आर्धमासिक, सांवत्सरिक.

तमधीष्टो भूतो भूतो भावी ॥ ८० ॥

Auch die Bedeutungen „auf so lange um Unterweisung angegangen, — gemiethet, so lange gewährt habend und so lange andauernd“.

मासिको ऽध्यापकः, °कः कर्मकरः, °को व्याधिः, °क उत्सवः.

मासाद्वयसि यत्खजौ ॥ ८१ ॥

An मास treten ±य und ±ईन zur Bezeichnung des Lebensalters.

मास्य und मासीन „einen Monat alt“.

द्विगोर्यप् ॥ ८२ ॥

An मास in einem Dvigu tritt in demselben Falle य an.

द्विमास्य, त्रिमास्य.

षण्मासाण्यच्च ॥ ८३ ॥

An षण्मास auch ±_यं (ययत्).

षण्मास्य, षाण्मास्य und nach der Kaṣikā auch षाण्मासिक.

अवयसि ठञ्च ॥ ८४ ॥

Wenn es sich nicht um das Lebensalter handelt, auch ±_इक (ठन्).

षाण्मास्यो oder षण्मासिको रोगः.

समायाः खः ॥ ८५ ॥

An समा wird ईन gefügt.

समीन nach der Kaṣikā in der 5, 1, 80 angegebenen Bedeutung, nach Andern auch in der von 79.

द्विगोर्वा ॥ ८६ ॥

An समा in einem Dvigu nicht nothwendig.

द्विसमीन oder द्वैसमिक.

रात्र्यहःसंवत्सराच्च ॥ ८७ ॥

Auch nicht an रात्रि, अहन् und संवत्सर in einem Dvigu.

द्विरात्रीण oder द्वैरात्रिक, द्वहोन् (vgl. 6, 4, 145) oder द्वैराह्निक, द्विसंवत्सरोण oder द्वि-सांवत्सरिक (vgl. 7, 3, 15).

वर्षाल्लुक् च ॥ ८८ ॥

Nach वर्ष in einem Dvigu kann auch Schwund des Suffixes eintreten.

द्विवर्षिको, द्विवर्षोणो oder द्विवर्षो व्याधिः. Vgl. 7, 3, 16.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 78.

चित्तवति नित्यम् ॥ ८९ ॥

Stets findet nach वर्प Schwund des Suffixes statt, wenn von einem mit Vernunft begabten Wesen die Rede geht.

द्विवर्पो दारकः.

षष्टिकाः षष्टिरात्रेण पच्यन्ते ॥ ९० ॥

Das hierher gehörige Wort षष्टिक hat die Bedeutung „in sechzig Tagen reifend“.

वत्सरान्ताच्छब्दसि ॥ ९१ ॥

An einen auf वत्सर auslautenden Stamm wird im Veda ईय angefügt.

इद्वत्सरीय, इदावत्सरीय.

संपरिपूर्वान् च ॥ ९२ ॥

Wenn सम् oder परि vorangehen, auch ईन.

संवत्सरीय und संवत्सरीय. परिवत्सरीय und परिवत्सरीय.

तेन परिज्यलभ्यकार्यसुकरम् ॥ ९३ ॥

±_क oder ±_इक hat auch die Bedeutungen: „in dieser Zeit zu bewältigen, zu erlangen, zu vollbringen und leicht zu vollbringen“.

मासिको व्याधिः, मासिकः पटः, मासिकं चान्द्रायणम् und मासिकः प्रासादः. Eben so सांवत्सरिक u. s. w.

तदस्य ब्रह्मचर्यम् ॥ ९४ ॥

Auch die Bedeutung „so lange Enthaltsamkeit üabend“, oder „so lange während (von einer Enthaltsamkeit)“.

मासिको, आर्धमासिको und सांवत्सरिको ब्रह्मचारी; मासिकं u. s. w. ब्रह्मचर्यम्.

तस्य दक्षिणा यज्ञाख्येभ्यः ॥ ९५ ॥

Nach Benennungen von Opfern hat es die Bedeutung „dafür der Lohn seiend“.

आग्निष्टोमिकी, वाजपेयिकी und राजसूयिकी दक्षिणा. Kāṣṭhikā तस्य च दक्षिणा.

तत्र च दीयते कार्यं भववत् ॥ ९६ ॥

In den Bedeutungen „dann gegeben werdend“ und „dann zu thun“ treten die für „dort sich befindend“ (4, 3, 53. 4, 3, 11 fgg.) gelehrten Suffixe.

मासिक, प्रावृषेय, वासन्तिक u. s. w.

व्युष्टादिभ्यो ऽण् ॥ ९७ ॥

† 5, 1, 78.

An व्युष्ट u. s. w. tritt in diesen Bedeutungen ±_अ an.

व्युष्ट. नैत्य u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18.

तेन यथाकथाचहस्ताभ्यां णयतौ ॥ ९६ ॥

An यथा कथा च wird \pm —अ und an हस्त \angle य angefügt in den Bedeutungen „auf solche Weise oder damit gegeben werdend oder zu thun“.

याथाकथाच, हस्त्य.

संपादिनि ॥ ९९ ॥

\pm —क oder \pm —इक hat auch die Bedeutung „dazu passend“.

कार्णवेष्टिकिकं मुखम्, वास्त्वयुगिकं शरीरम्.

कर्मवेषाद्यत् ॥ १०० ॥

An कर्मन् und वेष wird in dieser Bedeutung यं oder \angle य angefügt.

कर्मण्यं शरीरम्, वैष्यो नटः. Vgl. 6, 1, 213.

तस्मै प्र भवति संतापादिभ्यः ॥ १०१ ॥

Nach संताप u. s. w. hat \pm —क oder \pm —इक die Bedeutung „dieses zu bewirken vermögend“.

संतापिक, संनाहिक u. s. w.

योगाद्यच्च ॥ १०२ ॥

An योग wird in dieser Bedeutung auch \angle य angefügt.

योगिक und योग्य.

कर्मण उकञ् ॥ १०३ ॥

An कर्मन् \pm उक.

कर्मुकम् = धनुः.

समयस्तदस्य प्राप्तम् ॥ १०४ ॥

Nach समय bedeutet \pm —इक, dass jenes für Etwas gekommen ist.

सामयिकं कर्म „ein Geschäft, für welches die Zeit gekommen ist“.

ऋतोरण ॥ १०५ ॥

An ऋतु tritt in dieser Bedeutung \pm —अ an.

ऋतवं पुष्पम्. Guṇa für उ nach 6, 4, 146.

छन्दसि घस् ॥ १०६ ॥

Im Veda इय.

ऋत्विज. Kein Guṇa für उ nach 6, 4, 146 wegen 1, 4, 16.

कालाद्यत् ॥ १०७ ॥

An काल wird in der 5, 1, 104 angegebenen Bedeutung \angle य angefügt.

काल्यं शीतम्. Vgl. 6, 1, 213.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18.

प्रकृष्टे ठञ् ॥ १०८ ॥Ist eine lange Zeit gemeint, so tritt \pm इक an कान्.

कालिकं वरम् „eine langwierige Feindschaft“.

प्रयोजनम् ॥ १०९ ॥

† 5, 1, 18.

 \pm क oder \pm इक hat auch die Bedeutung „durch dieses veranlasst“.

येन्द्रमहिक, गाङ्गामहिक.

विशाखाषाढादण मन्थदण्डयोः ॥ ११० ॥An विशाखा und अषाढा wird in dieser Bedeutung \pm अ angefügt, wenn das Derivat des ersten mit मन्थ, das des zweiten mit दण्ड verbunden wird.

विशाखो मन्थः, अषाढो दण्डः.

अनुप्रवचनादिभ्यश्च ॥ १११ ॥

An अनुप्रवचन u. s. w. tritt ईय an.

अनुप्रवचनीय, उत्पापनीय u. s. w.

समापनात्सपूर्वपदात् ॥ ११२ ॥

Desgleichen an समापन, wenn ein Wort im Compositum vorangelt.

कृन्दः समापनीय. व्याकरणसमापनीय.

ऐकागारिकट् चौरे ॥ ११३ ॥

Hieher gehört auch ऐकागारिक mit dem Femininum auf ई in der Bedeutung „Dieb“.

आकालिकडाद्यन्तवचने ॥ ११४ ॥

Auch आकालिक mit dem Femininum auf ई (wegen des angefügten ट्) in der Bedeutung „mit dem Anfange und mit dem Ende zusammenfallend, nur einen Augenblick während“.

आकालिकः स्तनयितुः, आकालिकी विद्युत्.

तेन तुल्यं क्रिया चेद्वतिः ॥ ११५ ॥

In der Bedeutung „diesem gleich, wie dieser“ wird वत् angefügt, wenn von einer Handlung die Rede ist.

ब्राह्मणवद्वर्तते = ब्राह्मणेन तुल्यं वर्तते.

तत्र तस्येव ॥ ११६ ॥

Auch in der Bedeutung „wie dort“ und „wie dessen“.

मथुरावत् (= मथुरायामिव) सुग्रे प्राकारः, देवदत्तवद् (= देवदत्तस्येव) यज्ञदत्तस्य गावः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87.

तदर्हम् ॥ ११७ ॥

Ferner in der Bedeutung „diesem angemessen“.

राजवत् (राजानमर्हति) पालनम्.

उपसर्गाच्छन्दसि धात्वर्थे ॥ ११८ ॥

Im Veda tritt वत् an Präpositionen im Sinne einer Verbalform.

यदुद्धृतो (= उद्धृतानि) निर्वृतो (= निगृतानि) यासि RV. 10, 142, 4.

तस्य भावस्त्वतलौ ॥ ११९ ॥

त्व und -त (त) haben die Bedeutung „das Sein von diesem“.

अश्वत्वेम्, अश्वेता.

5, 1, 120. आ च त्वात् ॥ १२० ॥

Diese Suffixe gelten auch bis 5, 1, 136.

न नञ्पूर्वात्तत्पुरुषादचतुरसंगतलवणवटबुधकतरसलसेभ्यः ॥ १२१ ॥

Die im Folgenden gelehrtten Suffixe gelten nicht für mit der Negation zusammengesetzte Tatpuruṣa, es sei denn, dass चतुर u. s. w. mit dieser verbunden sind.

Von अर्पति, अपटु und अरमणीय bildet man nur अपतित्व oder अपतिता. अपटुत्व oder अपटुता, अरमणीयत्व oder अरमणीयता; dagegen nach 5, 1, 124 auch आचतुर्यम्, आसंगत्यम्, आलवण्यम्, आवट्यम्, आबुध्यम्, आकृत्यम्, आरस्यम् und आलस्यम्. v. l. युध st. बुध.

पृथ्वादिभ्य इमनिञ्वा ॥ १२२ ॥

Nach पृथु u. s. w. kann in der 5, 1, 119 angegebenen Bedeutung इमेन् antreten.

प्रथिमन् (vgl. 6, 4, 155, 161) oder पार्थिव nach 5, 1, 131. Eben so मदिमन् und मर्दिव u. s. w.

वर्णहठादिभ्यः ष्यञ् च ॥ १२३ ॥

An Farbenbenennungen und an दृढ u. s. w. auch ष्य_य mit dem Femininum auf ई.

शुक्लिमन्, शोक्ल्य, शुक्लत्व und शुक्लता; द्रुढिमन् (vgl. 6, 4, 155, 161), दार्ढ्य, दृढत्व und दृढता; आंचित्य und आंचिती (vgl. 6, 4, 148, 150) u. s. w.

गुणवचनब्राह्मणादिभ्यः कर्मणि च ॥ १२४ ॥

Dieses Suffix ष्य_य bezeichnet nach Eigenschaftswörtern und nach ब्राह्मण u. s. w. ausser dem Sein von Etwas auch Jemandes Thätigkeit oder Beruf.

जाड्यम्, ब्राह्मण्यम् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 120.

स्तेनाद्यन्तलोपश्च ॥ १२५ ॥

An स्तेन wird in dieser Bedeutung लघु (यत्, vgl. 6, 1, 213) angefügt, wovor n abfällt.

स्तेयम्.

सख्युर्यः ॥ १२६ ॥

An सखि tritt य an.

सख्यम्.

कपिज्ञात्योढक् ॥ १२७ ॥

An कपि und ज्ञाति ±_एय्.

कापेयम्, ज्ञातेयम्.

पत्यन्तपुरोहितादिभ्यो यक् ॥ १२८ ॥

An Composita auf पति und an पुरोहित u. s. w. ±_य्.

सनापत्यम्, गार्हपत्यम्, प्राजापत्यम्; पुरोहित्यम् u. s. w.

प्राणभृज्जातिवयोवचनोद्गात्रादिभ्यो ऽञ् ॥ १२९ ॥

An Thiernamen, Altersbezeichnungen und an उद्गात्र u. s. w. wird ±_अ an-gefügt.

आश्वम्, ओष्ट्रम्; क्रौमारम्, कैशोरम्; ओद्गात्रम् u. s. w.

हायनान्तयुवादिभ्यो ऽण् ॥ १३० ॥

An Composita auf हायन und an युवन् u. s. w. ±_अ.

द्वैहायनम्, यौवनम् u. s. w.

ङ्गन्ताच्च लघुपूर्वात् ॥ १३१ ॥

Desgleichen an einen auf ह, ई, उ, ऊ oder ऋ auslautenden Stamm, wenn die vorangehende Silbe prosodisch kurz ist.

शौचम् von शुचि, मोनम् von मुनि, हरीतकम् von हरीतकी, लाघवम् von लघु; dagegen nur काण्डूत्वम् oder ता und पाण्डूत्वम् oder ता.

योपधाद्गुणोत्तमाङ्गुञ् ॥ १३२ ॥

An einen mehrsilbigen Stamm, der auf einen Vocal auslautet, dem य् vorangeht, wird ±_अङ् angefügt, wenn die vorletzte Silbe prosodisch lang ist.

रामणीयम् von रमणीय, aber विमानत्वम् und क्षत्रियत्वम्.

द्वन्द्वमनोज्ञादिभ्यश्च ॥ १३३ ॥

Desgleichen an einen Dvandva und an मनोज्ञ u. s. w.

गोपालपशुपालिका, श्रेष्ठोपाध्यायिका; मानोज्ञकम् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 120.

गोत्रचरणाच्छ्लाघात्याकारतद्वेषु ॥ १३४ ॥

Desgleichen an einen Geschlechtsnamen und den Namen einer Schule, wenn man damit prahlt oder eine Geringschätzung an den Tag legt, oder wenn es heisst, dass man dieses erreicht hat (oder zur Einsicht davon gekommen ist).

गार्गिकया oder काठिकया श्लाघते oder अत्या कुरुते, गार्गिकाम् oder काठिकामवेतः = प्राप्तः oder अवगतवान्. Zum Abfall von य in गार्ग्ये s. 6, 4, 148. 151.

होत्राभ्यङ्गः ॥ १३५ ॥

An Benennungen für die verschiedenen Priester wird ह्यं angefügt.

अच्छावाक्यम्, मन्त्रावरुणायम्, ब्राह्मणाच्छंसायम्, आग्नीध्रायम्, प्रतिप्रस्थात्रायम्, नेद्रीयम्, पौत्रायम्.

†4, 1, 87.

†5, 1, 120.

ब्रह्मणस्त्वः ॥ १३६ ॥

An ब्रह्मन् als Priesternamen tritt त्व an.

ब्रह्मत्वम्, aber ब्रह्मत्वम् und ब्रह्मता von ब्रह्मन् „ein Brahmane“.

॥ इति पञ्चमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

धान्यानां भवने स्त्रे खञ् ॥ १ ॥

An Getreidenamen wird ±_ईन angefügt zur Bezeichnung des Feldes, auf dem das Getreide wächst.

मांद्वाणम्, कांठवाणम्, कांलत्याणम्.

व्रीहिशाल्योर्ढक् ॥ २ ॥

An व्रीहि und शालि tritt in dieser Bedeutung ±_स्य an.

व्रीहेयम्, शालियम्.

यवयवकषष्टिकाद्यत् ॥ ३ ॥

An यव, यवक und षष्टिक das Suffix य oder ङ्य.

यैव्यम्, यवक्यम्, षष्टिक्यम्. Vgl. 6, 1, 213.

विभाषा तिलमाषोमाभङ्गाणुभ्यः ॥ ४ ॥

An तिल u. s. w. nicht nothwendig.

तिल्यम् oder तैलीनम्, माष्यम् oder माषीणम्, उम्यम् oder उमीनम्, भङ्ग्यम् oder भाङ्गीनम्, अणव्यम् oder अणवीनम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

सर्वचर्मणः कृतः खखजौ ॥ ५ ॥An सर्वचर्मन् tritt ईन oder \pm ईन an in der Bedeutung „daraus gemacht“.

सर्वचर्मण oder सर्वचर्मणि „ganz aus Leder gemacht“.

यथामुखसंमुखस्य दर्शनः खः ॥ ६ ॥

An यथामुख und संमुख wird ईन angefügt in der Bedeutung „zeigend, wieder-spiegelnd“.

यथामुखीन und संमुखीन आदर्शः.

तत्सर्वादेः पथ्यङ्गकर्मपक्षपात्रं व्याप्नोति ॥ ७ ॥

An पथिन्, अङ्ग, कर्मन्, पक्ष und पात्र tritt, wenn ihnen सर्व vorangeht, dasselbe Suffix in der Bedeutung „dieses ganz einnehmend, erfüllend“.

सर्वपथीनो रथः, सर्वाङ्गीणस्तापः, सर्वकर्मणिः पुरुषः, सर्वपक्षीणः सारथिः, सर्वपात्रोण आदनः.

आप्रपदं प्राप्नोति ॥ ८ ॥

An आप्रपद in der Bedeutung „bis dahin reichend“.

आप्रपदीनः पटः.

अनुपदसर्वान्नायानयं बद्धाभक्षयतिनेयेषु ॥ ९ ॥

Nach अनुपद hat dieses Suffix die Bedeutung „so gebunden“ (und das Wort ist ein Femininum), nach सर्वात्र „dieses essend“ und nach अयानय „dahin zu ziehen“ (von einer Spielfigur).

अनुपदीना „eine Art Schuhe“. सर्वात्रीनो भिक्षुः, अयानयीनः शारः. Patañgali: अयानयं नेय इत्युच्यते । तत्र न जायते को जयः को जनय इति । अयः प्रदक्षिणम् । अनयः प्रसव्यम् । प्रदक्षिणप्रसव्यगामिनां शाराणां यस्मिन्परः पदानामसमावेशः सो ज्यानयः ॥

परोऽवरपरंपरपुत्रपौत्रमनु भवति ॥ १० ॥

Nach परोऽवर u. s. w. hat dieses Suffix die Bedeutung „erlebend“.

परोऽवरीण, परंपरीण, पुत्रपौत्रीण.

अवारपारात्यन्तानुकामं गामी ॥ ११ ॥

Nach अवारपार u. s. w. die Bedeutung „zu gehen beabsichtigend“.

अवारपारीण, अत्यन्तीन, अनुकामीन.

समां समां वि जायते ॥ १२ ॥

Nach समां समां die Bedeutung „gebärend, Junge bekommend“.

समांसमीना वडवा.

अद्यश्चीनावष्टब्धे ॥ १३ ॥

अद्यश्चीना hat die Bedeutung „nächstens gebärend, — werfend“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

आगवीनः ॥ १४ ॥

Auch आगवीन gehört hierher.

अनुग्वलंगामी ॥ १५ ॥

Nach अनुगु hat ईन die Bedeutung „gehörig nachgehend“.

अनुगवीनो गोपालकः.

अध्वनो यत्खौ ॥ १६ ॥

An अध्वन् werden in dieser Bedeutung यं und ईन angefügt.

अध्वन्य und अध्वनीन.

अभ्यमित्राच्छ च ॥ १७ ॥

An अभ्यमित्र auch ईय.

अभ्यमित्र्य, अभ्यमित्राण्य und अभ्यमित्राय.

गोष्ठात् खञ् भूतपूर्वे ॥ १८ ॥

An गोष्ठ tritt ±_ईन an in der Bedeutung „dieses früher gewesen“.

गोष्ठीनो देशः.

अश्वस्यैकाहगमः ॥ १९ ॥

Nach अश्व bedeutet dieses Suffix „von diesem in einem Tage zurückgelegt“.

आश्वीनो ऽध्वा, आश्विनानि शतं पतित्वा.

शालीनकौपीने अधृष्टाकार्ययोः ॥ २० ॥

Hierher gehören auch शालीन „bescheiden“ und कौपीन n. „Schandthat“.

व्रातेन जीवति ॥ २१ ॥

Nach व्रात bedeutet ±_ईन „dieses Leben führend“.

व्रातीन.

साप्त्रपदीनं सख्यम् ॥ २२ ॥

Hierher gehört auch साप्त्रपदीन „Freundschaft“.

हैयंगवीनं संज्ञायाम् ॥ २३ ॥

Und हैयंगवीन als Name.

तस्य पाकमूले पीत्वादिकर्णादिभ्यः कुणञ्जाहचौ ॥ २४ ॥

Nach पीलु u. s. w. bezeichnet कुण् die Fruchtzeit von diesen, nach कर्ण u. s. w. जाह् die Wurzel von diesen.

पीलुकुणः, कर्कन्धुकुणः u. s. w.; कर्णजाहम्, अर्त्तिजाहम् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

पक्षान्तिः ॥ २५ ॥

Nach पक्ष bezeichnet ति dessen Wurzel.

पक्षति.

तेन वित्तश्चुचुप्चणपौ ॥ २६ ॥

चुचु und चण bedeuten „dadurch berühmt“.

विद्याचुचु und विद्याचण.

विनञ्भ्यां नानाजौ न सह ॥ २७ ॥

ना mit वि und नाना mit der Negation न drücken ein Nichtbeisammensein aus.

विना, नाना.

वेः शालच्छङ्कटचौ ॥ २८ ॥

An die Präposition वि werden शाले und शङ्कटे angefügt.

विशाल, विशङ्कट.

संप्रोदश्च कटच् ॥ २९ ॥

An वि, sowie an सम्, प्र und उद् wird कटे angefügt.

चिकट, सङ्कट, प्रकट und उत्कट.

अवात् कुटारच् च ॥ ३० ॥

An अव auch कुटारं.

अवकट und अवकुटार.

नते नासिकायाः संज्ञायां टीटज्नाटञ्भटचः ॥ ३१ ॥

An अव treten die Suffixe टीटं, नाटं und भटं zur Bezeichnung einer gebogenen Nase; das so gebildete Wort ist ein Name.

अवटीटम्, अवनाटम् und अवभटम्. Alle टीटज् und Einige नाटच्.

नेर्विडज्बिरीसचौ ॥ ३२ ॥

An नि in derselben Bedeutung बिडे und बिरीसे.

निविडम् und निबिरीसम्.

इनच् पिटच् चिकचि च ॥ ३३ ॥

Auch इने und पिटे, wobei vor dem ersten Suffix चिक, vor dem zweiten चि für नि substituiert wird.

चिकिनम्, चिपिटम्.

उपाधिभ्यां त्यक्नासन्नारूढयोः ॥ ३४ ॥

त्यक् wird an उप zur Bezeichnung der Nähe, an अधि zur Bezeichnung der Höhe angefügt.

उपत्यका = पर्वतस्यासन्नम्, अधित्यका = पर्वतस्यारूढम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

कर्मणि घटो ऽटच् ॥ ३५ ॥

Nach कर्मन् bedeutet अट् „sich eifrig damit beschäftigt“.

कर्मटः पुरुषः.

तदस्य संजातं तारकादिभ्य इतच् ॥ ३६ ॥

Nach तारका u. s. w. bedeutet इत् „dieses ist daran zum Vorschein gekommen“.

तारकितं नभः, पुष्यितो वृक्षः u. s. w.

प्रमाणे द्वयसज्दघ्नज्मात्रचः ॥ ३७ ॥

द्वयम्, दघ्नं und मात्रं drücken ein Maass aus.

ऊरुद्वयस, ऊरुदघ्न, ऊरुमात्र. Es wird auch °दघ्नज्मात्रचः geschrieben.

पुरुषहस्तिभ्यामण् च ॥ ३८ ॥

An पुरुष und हस्तिन् kann in diesem Falle auch ±_अ antreten.

पुरुषद्वयस, °दघ्न. °मात्र und पौरुष; हस्तिद्वयस, °दघ्न. °मात्र und हास्तिन.

यत्तदेतेभ्यः परिमाणे वतुप् ॥ ३९ ॥

Nach यद्, तद् und एतद् bezeichnet वत् (वन्त्, f. वती) den Umfang.

यावत्, तावत्, एतावत्. Vgl. 6, 3, 91.

किमिदम्भ्यां वो घः ॥ ४० ॥

Nach किम् und इदम् wird für व् dieses Suffixes इय् substituirt.

क्रियत्, इयत्. Nach 6, 3, 90 wird vor diesem Suffix की für किम् und ई für इदम् substituirt, und nach 6, 4, 148 fallen die beiden ई vor इयत् ab.

किमः संख्यापरिमाणे इति च ॥ ४१ ॥

An किम् wird auch अति mit Abfall von इम् zur Bezeichnung der Anzahl gefügt.

क्रियन्तो oder कति ब्राह्मणाः.

संख्याया अवयवे तयप् ॥ ४२ ॥

Nach einem Zahlwort bedeutet तय „aus so vielen Theilen bestehend“.

चतुष्टय, पञ्चतय, दशतय.

द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्वा ॥ ४३ ॥

Nach द्वि und त्रि kann für dieses तय् auch अय् substituirt werden.

द्वितय oder द्वय, त्रितय oder त्रय. Vgl. 6, 4, 148.

उभादुदात्तो नित्यम् ॥ ४४ ॥

Nach उभ wird stets अय् für तय् substituirt und zwar mit dem Acut auf der ersten Silbe.

उभैयो मणिः, उभैये देवमनुष्याः. Vgl. 6, 4, 148.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

तदस्मिन्नधिकमिति दशान्ताडुः ॥ ४५ ॥

Nach einem Zahlwort auf दशन् hat अ mit Abfall von अन् die Bedeutung „dieses ist dabei überschüssig“.

एकादशं शतम् „hundert + eilf“, eben so द्वादशं सहस्रम्.

शदन्तविंशतेश्च ॥ ४६ ॥

Auch nach einem Zahlwort auf शत् und nach विंशति mit Abfall von अत् und अति (vgl. 6, 4, 142 fg.).

विंशं, एकविंशं, एकचत्वारिंशं शतम्; विंशं, एकविंशं शतम्.

संख्याया गुणस्य निमाने मयट् ॥ ४७ ॥

Nach einem Zahlwort bedeutet मय mit dem Femininum auf ई „sovielmals mehr von Etwas enthaltend“.

द्विमयमुदञ्चिद्वयवानाम् „ein Theil Udaṣvit mit zwei Theilen Java“.

तस्य पूरणे इट् ॥ ४८ ॥

अ mit dem Femininum auf ई bedeutet nach einem Zahlwort „diese Zahl voll machend“; hierbei fällt der letzte Vocal des Zahlwortes mit dem darauffolgenden Consonanten ab.

एकादश „der eilfte“, अशी „die eilfte“.

नान्तादसंख्यादेर्मट् ॥ ४९ ॥

An ein Zahlwort auf अन् tritt म mit dem Femininum auf ई in dieser Bedeutung an, wenn kein anderes Zahlwort vorangeht.

पञ्चम, सप्तम. Vgl. zu 5, 2, 56.

यट् च छन्दसि ॥ ५० ॥

Im Veda auch य.

पञ्चय, सप्तय. Vgl. zu 5, 2, 56.

षट्कृतिकतिपयचतुरां युक् ॥ ५१ ॥

An षष्, कति, कतिपय und चतुर् tritt vor dem Suffix अ (इट्) das Augment य् an.

षष्ठ, कतिथ, कतिपयथ, चतुर्थ. Hier und in den zwei folgenden Sūtra verschwindet die Wirkung des stummen इ in इट् selbstverständlich wegen des Augments.

बहुपूगणसंघस्य तिथुक् ॥ ५२ ॥

An बहु, पूग, गण und संघ das Augment तिथ्.

बहुतिथ, पूगतिथ, गणतिथ, संघतिथ.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

वतोरिथुक् ॥ ५३ ॥

An einen auf वत् auslautenden Stamm tritt das Augment इय्.

यावतिथ, तावतिथ, एतावतिथ.

द्वेस्तीयः ॥ ५४ ॥

An द्वि tritt in der 5, 2, 48 angegebenen Bedeutung तीय an.

द्वितीय.

त्रेः संप्रसारणं च ॥ ५५ ॥

Bei त्रि tritt ausserdem Samprasāraṇa ein.

तृतीय. तृ + इ ergibt nach 6, 1, 108 तृ.

विंशत्यादिभ्यस्तमदन्यतरस्याम् ॥ ५६ ॥

An विंशति u. s. w. kann auch तम mit dem Femininum auf ई angefügt werden.

विंश oder विंशतितम, त्रिविंश oder त्रिविंशतितम, त्रिंश oder त्रिंशतम. Die Erklärer fassen तमट् hier und in den folgenden Sūtra als Augment von डट् (5, 2, 48) auf, weil विंशति u. s. w. mit dem Suffix तमट् विंशतितम nach 3, 1, 3 ergeben würde, während es विंशतितमै betont wird. In Folge dessen erklären sie auch मट् 5, 2, 49 und थट् 5, 2, 50 für Augmente, obgleich diese auch als Suffixe die richtige Form ergeben wurden. Dass Pāṇini unter den dem डट् in der Form so ähnlichen मट्, थट् und तमट् nicht auch Suffixe gemeint haben sollte, ist nicht wahrscheinlich. Auch sieht man nicht wohl ein, warum er, wenn er म. थ und तम als Augmente fassen wollte, diese nicht, schon der Deutlichkeit wegen, dem Stamm zuerkannt, sie also mit einem stimmenden क् bezeichnet haben sollte, wie er es bei षट् u. s. w. 5, 2, 51 fgg. that. Ich nehme also an, dass Pāṇini, indem er das Suffix तमट् benannte, an den Accent nicht gedacht hat.

नित्यं शतादिमासार्धमाससंवत्सराच्च ॥ ५७ ॥

An शत u. s. w., so wie an मास u. s. w. wird stets तम angefügt.

शततम, सहस्रतम, लक्षतम; मासतम, अर्धमासतम und संवत्सरतम. Auch hier ist die letzte Silbe betont.

षष्ठ्यादेश्चासंख्यादेः ॥ ५८ ॥

Desgleichen an षष्टि u. s. w., wenn kein anderes Zahlwort vorangeht.

षष्टितम, सप्ततितम. Auch hier ruht der Acut auf der letzten Silbe.

मतौ छः सूक्तसाम्नोः ॥ ५९ ॥

Wenn ein Sūkta oder ein Sāman bezeichnet werden soll, tritt ह्य in der Bedeutung von Suffix मत् (s. 5, 2, 94) an einen Nominalstamm.

अच्छावाकीयं (= अच्छावाकशब्दो ऽस्मिन्नस्ति) सूक्तम्. मित्रावरुणीयम्; यज्ञायज्ञीयं. वारवन्तीयं साम.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

अध्यायानुवाकयोर्लुक् ॥ ६० ॥

Wenn ein Adhājā oder Anuvāka bezeichnet werden soll, findet Schwund des Suffixes in dem angegebenen Falle statt.

गर्दभाण्डो, दीर्घजावितो, पलितस्तम्भो ऽध्यायो ऽनुवाको वा.

विमुक्तादिभ्यो ऽण् ॥ ६१ ॥

An विमुक्त u. s. w. wird in diesem Falle ±_अ angefügt.

वैमुक्तो, देवामुरो ऽध्यायो ऽनुवाको वा.

गोषदादिभ्यो वुन् ॥ ६२ ॥

An गोषद् u. s. w. ±_अक.

गोषदको, इषेत्वको u. s. w. ऽध्यायो ऽनुवाको वा. Kaṣika गोषद st. गोषद्.

तच्च कुशलः पथः ॥ ६३ ॥

Nach पथिन् bedeutet ±_अक „darin bewandert, dessen kundig“.

पथक. Zur Anfügung des Suffixes vgl. 6, 4, 144.

आकर्षादिभ्यः कन् ॥ ६४ ॥

An आकर्ष u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ±_क an.

आकर्षक, त्सरुक u. s. w. Es wird auch eine Lesart आकष erwähnt.

धनहिरण्यात्कामे ॥ ६५ ॥

Nach धन und हिरण्य hat dieses Suffix die Bedeutung „ein Verlangen danach“.

धनको, हिरण्यको देवदत्तस्य.

स्वाङ्गेभ्यो प्रसिते ॥ ६६ ॥

Nach Körpertheilen hat ±_क die Bedeutung „darum besorgt, darauf Sorgfalt verwendend“.

केशक, दन्तांष्टक, केशनखक.

उदरादृग्गाद्यूने ॥ ६७ ॥

उदर mit ±_इकै hat die Bedeutung „gefräßig“.

आंदरिक. Die Kaṣikā ergänzt in diesem Sūtra auch प्रसिते ohne alle Noth.

सस्येन परिजातः ॥ ६८ ॥

Nach सस्य hat ±_क (s. 5, 2, 64) die Bedeutung „reichlich damit versehen“.

सस्यकः शालिः „über alles Lob erhabener, ganz ausgezeichnete Reis“, सस्यको मणिः „ein ganz vorzüglicher Edelstein“, सस्यकः साधुः „ein braver Mann, an dem Nichts auszusetzen ist“. शस्येन wird nur in der Calc. Ausg. des Pāṇini als v. l. erwähnt. सस्य soll गुणवाचिन् sein.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

अंशं हारी ॥ ६९ ॥

Nach अंश hat ङ-क die Bedeutung „dieses zu empfangen habend“.

अंशको दायदः, अंशकः पुत्रः.

तन्नादचिरापहते ॥ ७० ॥

Nach तन्त्र die Bedeutung „vor Kurzem davon abgenommen“.

तन्त्रकः (= प्रत्यग्रः, नवः) पटः oder प्रावारः.

ब्राह्मणकोष्णिके संज्ञायाम् ॥ ७१ ॥

Hierher gehören auch ब्राह्मणक und उष्णिका als Namen.

ब्राह्मणको देशः, उष्णिका यवागुः.

शीतोष्णाभ्यां कारिणि ॥ ७२ ॥

Nach शीत und उष्ण hat ङ-क die Bedeutung „so zu Werke gehend“.

शीतक = अलस, जड; उष्णक = शीघ्रकारिन्, दक्ष.

अधिकम् ॥ ७३ ॥

Hierher gehört auch अधिक.

अनुकामिकाभीकः कमिता ॥ ७४ ॥

अनुक, अभिक und अभीक bedeuten „mögend, gern habend“.

पार्श्वेनान्विच्छति ॥ ७५ ॥

Nach पार्श्व hat ङ-क die Bedeutung „damit Etwas erstrebend“.

पार्श्व = मायाविन्, कामतिक, जालिक „auf Seitenwegen Etwas zu erlangen suchend“.

अयःशूलदण्डाजिनाभ्यां ठक्ठञौ ॥ ७६ ॥

An अयःशूल wird ङ-क und an दण्डाजिन ङ-क in dieser Bedeutung angefügt.

अयःशूलिक = साहसिक, दण्डाजिनिक = दाम्भिक.

तावतिथं ग्रहणमिति लुग्वा ॥ ७७ ॥

An ein Ordnungszahlwort tritt ङ-क an um auszudrücken, zum wievielten Male ein Erlernen erfolgt; hierbei kann das Suffix des abgeleiteten Zahlwortes abfallen.

द्वितीयकं oder द्विकं, तृतीयकं oder त्रिकं, चतुर्थकं oder चतुर्थ ग्रहणम्.

स एषां यामणीः ॥ ७८ ॥

ङ-क hat auch die Bedeutung „diesen zum Führer habend“.

देवदत्तकाः = देवदत्तो ग्रामणारियाम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

शृङ्खलमस्य बन्धनं करभे ॥ ७९ ॥

Nach शृङ्खल hat dieses Suffix die Bedeutung „daran gebunden“, wenn von einem Kameljungen die Rede ist.

शृङ्खलकः करभः.

उक्त उन्मनाः ॥ ८० ॥

Hierher gehört auch उक्त in der Bedeutung „sehnüchzig“.

कालप्रयोजनाद्गो ॥ ८१ ॥

Eine Krankheit wird näher bezeichnet, wenn an eine Zeitbenennung oder an das, was die Veranlassung jener ausdrückt, लङ्क angefügt wird.

द्वितीयको ज्वरः „jeden zweiten Tag sich einstellendes Fieber“. विषपुष्पको ज्वरः „durch giftige Blüthen erzeugtes Fieber“.

तदस्मिन्नन्नं प्राये संज्ञायाम् ॥ ८२ ॥

An die Bezeichnung einer Speise wird लङ्क angefügt um auszudrücken, dass bei einer bestimmten Gelegenheit hauptsächlich diese Speise genossen wird; ein auf diese Weise gebildetes Wort ist ein Name.

गुडापूपिका, तिलापूपिका पौर्णमासी. v. l. प्रायेण.

कुल्माषादञ् ॥ ८३ ॥

An कुल्माष tritt in einem solchen Falle लङ्क an.

कौल्माषो पौर्णमासी.

श्रोत्रियंश्छन्दो ऽधीते ॥ ८४ ॥

श्रोत्रिय hat die Bedeutung „den Veda studirend“.

Das न् in श्रोत्रियन् gibt den Accent des Wortes an.

आद्धमनेन भुक्तमिनिठनौ ॥ ८५ ॥

An आद्ध treten die Suffixe इन् und लङ्क in der Bedeutung „dieses genossen habend“.

आद्धिन् und आद्धिक.

पूर्वादिनिः ॥ ८६ ॥

An पूर्व wird इन् gefügt.

पूर्विन् „Etwas früher gethan habend“.

सपूर्वाच्च ॥ ८७ ॥

Auch wenn ein anderes Wort im Compositum vorangeht.

कृतपूर्वा कटम्, भुक्तपूर्वादनम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

इष्टादिभ्यश्च ॥ ८८ ॥

Auch an इष्ट u. s. w. wird इन् angefügt.

इष्टो यज्ञे, पूर्तौ आद्धे.

छन्दसि परिपन्थिपरिपरिणौ पर्यवस्थातरि ॥ ८९ ॥

Im Veda haben die mit diesem Suffix gebildeten परिपन्थिन् und परिपरिन् die Bedeutung „Widersacher“.

अनुपद्यन्वेष्टा ॥ ९० ॥

Das mit इन् gebildete अनुपदिन् bedeutet „nachgehend, suchend“.

अनुपदी गत्राम्, अनुपद्यद्गणाम्.

मास्नाद्दृष्टरि संज्ञायाम् ॥ ९१ ॥

Nach साज्ञ (साज्ञात्) hat इन् die Bedeutung „zuschauend“; das damit gebildete Wort ist ein Name.

साज्ञिन् „Zeuge“.

क्षेत्रियच् परक्षेत्रे चिकित्स्यः ॥ ९२ ॥

क्षेत्रिये bedeutet „erst in einem andern Körper zu heilen“ d. i. „in diesem Leben unheilbar“.

Das च bezeichnet das Wort als Oxytonon.

इन्द्रियमिन्द्रलिङ्गमिन्द्रदृष्टमिन्द्रसृष्टमिन्द्रजुष्टमिन्द्रदत्तमिति वा ॥ ९३ ॥

इन्द्रिय bedeutet „Indra's Glied“, „von Indra gesehen“, „von Indra geschaffen“, „von Indra erwünscht“ oder „von Indra gegeben“.

तदस्यास्यस्मिन्निति मतुप् ॥ ९४ ॥

Das Suffix मत् (मन्त्, f. ई) hat die Bedeutung „dieses hat er“, und „dieses befindet sich an ihm“.

गोमान्देवदत्तः, वृक्षवान्यवतः. Ueber die Substitution von व् für म् s. 8, 2, 9 fgg.

रसादिभ्यश्च ॥ ९५ ॥

Auch nach रस u. s. w.

रसवत्, रूपवत्, गन्धवत्. Beschränkung von 5, 2, 115.

प्राणिस्थादातो लजन्यतरस्याम् ॥ ९६ ॥

An einen auf आ auslautenden Stamm, der etwas an einem lebenden Wesen Befindliches bezeichnet, kann auch ल् antreten.

वृडावत् oder वृडाल, कर्णिकावत् oder कर्णिकाल.

सिध्मादिभ्यश्च ॥ ९७ ॥

Desgleichen an सिध्म u. s. w.

सिध्मवत् oder सिध्मल, गडुमत् oder गडुल u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

वत्सांसाभ्यां कामबले ॥ ९८ ॥

Dieses Suffix ल drückt nach वत्स Liebe, nach अंस Kraft aus.

वत्सल „das Kalb liebend, liebevoll, zärtlich“, अंसल „starkschultrig, kräftig“.

फेनादिलच् च ॥ ९९ ॥

An फेन kann auch इन्ने angefügt werden.

फेनवत्, फेनल und फेनिल.

लोमादिपामादिपिच्छादिभ्यः शनेलचः ॥ १०० ॥

An लोमन् u. s. w. wird श्, an पामन् u. s. w. न und an पिच्छ u. s. w. इन्ने angefügt in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung.

लोमश् oder लोमवत्, पामवत् oder पामन, पिच्छवत् oder पिच्छल u. s. w.

प्रज्ञाश्रद्धार्चाभ्यो णः ॥ १०१ ॥

An प्रज्ञा, श्रद्धा und अर्चा wird ण् angefügt.

प्रज्ञा oder प्रज्ञावत्, श्रद्धा oder श्रद्धावत्, आर्चा oder अर्चावत्. Kāṣikā °आर्चावृत्तिभ्यां, der Zusatz entstammt einem Vārttika.

तपःसहस्राभ्यां विनीनी ॥ १०२ ॥

Au तपस् wird विन् und an सहस्र इन् angefügt.

तपस्विन्, सहस्विन्.

अण् च ॥ १०३ ॥

Auch ण्-अ.

तापस, साहस.

सिकताशर्कराभ्यां च ॥ १०४ ॥

Auch an सिकता und शर्करा tritt ण्-अ an.

सिकटो घटः, शर्करं मधु.

देशे लुबिलचौ च ॥ १०५ ॥

Wenn von einer Oertlichkeit die Rede ist, kann auch Schwund des Suffixes mit Bewahrung des Geschlechts und der Zahl stattfinden oder इन्ने angefügt werden.

सिकता देशः, सिकतिनः, सिकतः oder सिकतावान्; शर्करा देशः, शर्करिनः, शर्करः oder शर्करावान्. Vgl. 1, 2, 51 fg.

दन्त उन्नत उरच् ॥ १०६ ॥

दन्त mit उरै bedeutet „hervorstehende Zähne habend“.

दन्तर.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

ऊषमुषिमुष्कमधो रः ॥ १०७ ॥

An ऊष u. s. w. wird in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung र angefügt.

ऊषरं क्षेत्रम्, मुषिरं काष्ठम्, मुष्करः पशुः, मधुरो गुडः.

द्युदुभ्यां मः ॥ १०८ ॥

An द्यु und द्रु wird म gefügt.

द्युम, द्रुम.

केशाङ्गो ऽन्यतरस्याम् ॥ १०९ ॥

An केश kann च treten.

केशवत् und केशव, nach 5, 2, 115 auch केशिन् und केशिक.

गाण्ड्यजगात्संज्ञायाम् ॥ ११० ॥

An गाण्डो und अजग tritt च, wenn eine Name gebildet wird.

गाण्डोचं (oder गाण्डिवं) und अजगचं धनुः.

काण्डाण्डादीरन्नीरचौ ॥ १११ ॥

An काण्ड wird ऽईर und an आण्ड ईर gefügt in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung.

काण्डारः, आण्डारः. Kāṅikā अण्ड und अण्डारः.

रजःकृष्यामुतिपरिषदो वलच् ॥ ११२ ॥

An रजस्, कृषि u. s. w. वलच्.

रजस्वला स्त्री, कृषोवलः कुटुम्बी, आमुतोवलः शोण्डिकः, परिषद्वलो राजा. Zur Anfügung vgl. 6, 3, 118. Es soll auch परिषदो gelesen werden.

दन्तशिखात्संज्ञायाम् ॥ ११३ ॥

An दन्त und शिखा, wenn ein Name gebildet wird.

दन्तावलो गजः, शिखावलं नगरम्. Vgl. 6, 3, 118.

ज्योत्स्नातमिस्राष्टृङ्गिणोर्जस्विनूर्जस्वलगोमिन्मलिनमलीमसाः

॥ ११४ ॥

ज्योत्स्ना, तमिस्रा, ष्टृङ्गिण, ऊर्जस्विन्, ऊर्जस्वल, गोमिन्, मलिन und मलीमस sind unregelmässig gebildet.

अत इनिठनौ ॥ ११५ ॥

An einen auf अ auslautenden Stamm werden इन् und ऽ-इक gefügt.

दण्डिन्, दण्डिक und दण्डवत्; कृत्तिन्, कृत्तिक und कृत्तवत्.

ब्रीह्यादिभ्यश्च ॥ ११६ ॥

Auch an ब्रीहि u. s. w.

ब्रीहिन्, ब्रीहिक und ब्रीहिमत्; मायिन्, मायिक und मायावत् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

तुन्दादिभ्य इलच् च ॥ ११७ ॥

An तुन्द् u. s. w. auch इल्.

तुन्दिन्. तुन्दिक. तुन्दिल und तुन्दवत् u. s. w.

एकगोपूर्वाट्ठञ् नित्यम् ॥ ११८ ॥

An einen Stamm, dem एक oder गो im Compositum vorangeht, wird stets

—इक angefügt.

एकशतिक, एकसहस्रिक; गौशतिक, गौसहस्रिक.

शतसहस्रान्ताच्च निष्कात् ॥ ११९ ॥

Desgleichen an शत und सहस्र, wenn sie auf निष्क folgen.

नैष्कशतिक, नैष्कसहस्रिक.

रूपादाहतप्रशंसयोर्यप् ॥ १२० ॥

An रूप. wenn Prägung oder Lob gemeint ist, tritt य् an.

रूप्यो दीनारः. रूप्यं कार्पापणम्; रूप्यः पुरुषः.

अस्मायामेधास्रजो विनिः ॥ १२१ ॥

An einen auf अस्म auslautenden Stamm, sowie an माया, मेधा und स्रज् wird विन् gefügt.

पयस्विन्. यशस्विन्. मायाविन्. मेधाविन् und स्रज्विन्.

बहुलं छन्दसि ॥ १२२ ॥

Im Veda tritt häufig विन् an.

तेजस्विन् u. s. w.

ऊर्णाया युस् ॥ १२३ ॥

An ऊर्णा tritt in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung यु an.

ऊर्णायु. Das Suffix musste स् (vgl. 1, 4, 16) wegen 6, 4, 148 bekommen.

वाचो ग्मिनिः ॥ १२४ ॥

An वाच् das Suffix ग्मिन्.

वाग्मिन्. Das Wort lautet ursprünglich वाग्मिन्, das Suffix ist aber deshalb nicht मिन् genannt worden, weil mit diesem auch वाङ्मिन् hätte gebildet werden können.

आलजाटचौ बहुभाषिणि ॥ १२५ ॥

वाच् mit den Suffixen आल् und आट् bedeutet „geschwätzig“.

वाचाल und वाचाट.

स्वामिन्निश्चर्ये ॥ १२६ ॥

Das unregelmässig gebildete स्वामिन् bedeutet „Herr“.

Der Stamm statt des Nominativs um das Suffix kenntlich zu machen.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

अर्शआदिभ्यो ऽच् ॥ १२७ ॥

An अर्शम् u. s. w. wird in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung अं angefügt.
अर्शम्, उरस u. s. w.

इन्दीपतापगर्ह्यात्प्राणिस्थादिनिः ॥ १२८ ॥

An einen Dvandva, an den Namen einer Krankheit und an Etwas, das Tadelhaftes bezeichnet, wird इन् gefügt, wenn die genannten Dinge sich an einem lebenden Wesen befinden.

कटकवलयिनी, शङ्खनूपुरिणीः कुण्डिन्. क्लिप्तामिन्. ककुदावर्तिन्, काकतानुकिन्; aber पुष्पफलवान्वृत्तः.

वातातीसाराभ्यां कुक् च ॥ १२९ ॥

An वात und अतीसार tritt vor diesem Suffix das Augment क् an.
वातकिन्. अतीसारकिन्. Kāṣkā वाताति- und अतिसारकिन्.

वयसि पूरणात् ॥ १३० ॥

An ein Ordnungszahlwort tritt इन् an zur Bezeichnung des Lebensalters.
पञ्चमिन् „fünf Monate oder Jahre alt“, नवमिन्. दशमिन्.

मुखादिभ्यश्च ॥ १३१ ॥

Auch an मुख u. s. w. wird इन् angefügt.
मुखिन्. दुःखिन् u. s. w.

धर्मशीलवर्णान्ताच्च ॥ १३२ ॥

Desgleichen an einen auf धर्म, शील und वर्ण auslautenden Stamm.
ब्राह्मणधर्मिन्, ब्राह्मणशीलिन्, ब्राह्मणवर्णिन्.

हस्ताज्जातो ॥ १३३ ॥

An हस्त, wenn ein Gattungsbegriff gebildet wird.
हस्तिन् „Elephant“, aber हस्तवान्पुरुषः.

वर्णाद्ब्रह्मचारिणि ॥ १३४ ॥

An वर्ण zur Bezeichnung eines Brahmakārin.
वर्णिन्.

पुष्करादिभ्यो देशे ॥ १३५ ॥

An पुष्कर u. s. w. zur Bezeichnung einer Oertlichkeit.
पुष्करिणी, पश्चिमी u. s. w.

बलादिभ्यो मतुबन्यतरस्याम् ॥ १३६ ॥

An बल u. s. w. kann in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung auch मत् antreten.
बलवत् oder बलिन्, उत्साहवत् oder उत्साहिन् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

संज्ञायां मन्माभ्याम् ॥ १३७ ॥

An einen auf मन् oder म auslautenden Stamm tritt इन् an, wenn ein Name gebildet wird.

प्रथिमिनी, टामिनी (vgl. 6, 4, 144); होमिनी, सोमिनी

कंशभ्यां वभयुस्ति तुतयसः ॥ १३८ ॥

An कम् und शम् treten die Suffixe व. भ. यु. ति. तु. त und य an.

कम्ब, कम्भ, कंयु, कन्ति, कन्तु, कन्त, कंय, शम्ब, शम्भ, शंयु, शन्ति शन्त् शन्त शंय. Vor den Suffixen युम् und यम् heisst der Stamm nach 1. 4. 16 Pada; in Folge dessen wird für das म् von कम् und शम् nach 8, 3, 23 Anusvara substituit.

तुन्दिवलिवटेर्भः ॥ १३९ ॥

An तुन्दि, वलि und वटि wird भ angesetzt.

तुन्दिभ, वलिभ, वटिभ

अहंशुभमोर्युम् ॥ १४० ॥

† 1, 1, 82.

An अहम् und शुभम् tritt यु an.

अहंयु, शुभंयु. Vgl. zu 5, 2, 138.

॥ इति षष्ठमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

प्राग्दिशो विभक्तिः ॥ १ ॥

5, 3, 1.

Bis 5, 3, 27 excl. heissen die Suffixe Vibhakti (Flexionsendungen).

किंसर्वनामबहुभ्यो ऽद्यादिभ्यः ॥ २ ॥

Diese Suffixe treten an क्रिम्, an die Sarvanāman genannten Stämme und an बहु, aber nicht an द्वि u. s. w.

क्रिम् gehört zu den Sarvanāman, wird aber besonders erwähnt, weil es auch unter den द्वादशः erscheint.

इदम् इप् ॥ ३ ॥

Für इदम् wird vor diesen Suffixen इ substituit.

Also इह nach 5, 3, 11. Ueber die Bedeutung des stammes इ s. 1, 1, 55.

एतेतौ रथोः ॥ ४ ॥

Vor einem mit र anlautenden Suffix wird dafür एत्, vor einem mit थ anlautenden इत् substituit.

एतर्हि nach 5, 3, 16 und इत्यम् nach 5, 3, 24.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 3, 1.

एतदो ऽन् ॥ ५ ॥

Für एतद् wird vor den in Rede stehenden Suffixen अन् substituiert.

अतम् nach 5, 3, 7 und अत्र nach 5, 3, 10. Das न् fällt nach 8, 2, 7 aus. Kaçikā und mehrere Hdschr. lesen ऽश् statt अन्, was eben so gut wäre (vgl. zu 5, 3, 3), aber Patañgali hat unsere Lesart vor Augen gehabt.

सर्वस्य सो ऽन्यतरस्यां दि ॥ ६ ॥

Für सर्व kann vor einer mit द् anlautenden Vibhakti स substituiert werden

सर्वदा und सदा.

पञ्चम्यास्तसिल् ॥ ७ ॥

Die Ablativendung vertritt -तम्.

कुतम्, यतम्, ततम्, बहुतम्.

तसेश्च ॥ ८ ॥

Dieses -तम् kann auch für das 5, 4, 44 fgg. besprochene तम् substituiert werden.

कुत, यत, तत, बहुत आगतः.

पर्यभिभ्यां च ॥ ९ ॥

-तम् tritt auch an परि und अभि an.

परितम् = सर्वतम् und अभितम् = उभयतम्.

सप्तम्यास्तल् ॥ १० ॥

Die Locativendung vertritt -त्र.

कुत्र (vgl. 7, 2, 104), तत्र (vgl. 7, 2, 102). बहुत्र.

इदमो हः ॥ ११ ॥

ह् bei इदम्.

इह nach 5, 3, 3.

किमो ऽत् ॥ १२ ॥

अं bei किम्.

क्वम् nach 7, 2, 105.

वा ह च छन्दसि ॥ १३ ॥

Im Veda nach Belieben auch ह्.

कुह (nach 7, 2, 104), क्व und कुत्र.

इतराभ्यो ऽपि दृश्यन्ते ॥ १४ ॥

Die genannten Suffixe erscheinen auch als Stellvertreter anderer Casus-
endungen.

Hierher stellt man Verbindungen wie ततो und तत्र भवान् statt स भवान्, तत्र und ततो भवन्तम् statt तं भवन्तम् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 3, 1.

सर्वैकान्यकिंयत्तदः काले दा ॥ १५ ॥

Nach सर्व, एक, अन्य, किम्, यद् und तद् vertritt दा die Stelle des Locativs in temporaler Bedeutung.

सर्वदा, एकदा, अन्यदा. कदा (vgl. 7, 2, 103), यदा und तदा (vgl. 7, 2, 102).

इदमो हिंल् ॥ १६ ॥

An इदम् wird in dieser Bedeutung —इहि angefügt.

एतहिं. Vgl. 5, 3, 4.

अधुना ॥ १७ ॥

In dieser Bedeutung wird auch अधुना gebraucht.

दानीं च ॥ १८ ॥

An इदम् tritt auch दानीम् an.

इदानीम्. Vgl. 5, 3, 3.

तदो दा च ॥ १९ ॥

An तद् wird auch दा angefügt in dem 5, 3, 15 angegebenen Falle.

तदानीम् und तदा nach 7, 2, 102.

तयोर्दाहिंलौ च छन्दसि ॥ २० ॥

Im Veda wird auch an इदम् दा und an तद् —इहि angefügt.

इदा und तहिं. Vgl. 5, 3, 3. 7. 2. 102.

अनद्यतने हिंलन्यतरस्याम् ॥ २१ ॥

—इहि kann in dem 5, 3, 15 erwähnten Falle an die 5, 3, 2 angegebenen Stämme treten, wenn nicht der heutige Tag gemeint ist.

कहिं oder कदा, यहिं oder यदा. तहिं oder तदा.

सद्यः परुत् परायैषमः परेद्यव्यद्य पूर्वद्युरन्येद्युरन्यतरेद्युरितरेद्युरपरेद्युरधरेद्युरुभयेद्युरुत्तरेद्युः ॥ २२ ॥

Hierher gehören auch die unregelmässigen Formen सद्यस्, परुत्, परारि, ऐषमस्, परेद्यवि, अद्य, पूर्वद्युस्, अन्येद्युस्, अन्यतरेद्युस्, इतरेद्युस्, अपरेद्युस्, अधरेद्युस्, उभयेद्युस् und उत्तरेद्युस्.

प्रकारवचने थाल् ॥ २३ ॥

Das Suffix —इथा bezeichnet nach den 5, 3, 2 genannten Stämmen die Art und Weise.

तथा = तेन प्रकारेण, eben so यथा, सर्वथा.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 3, 1.

इदमस्यमुः ॥ २४ ॥

An इदम् tritt in dieser Bedeutung यम् an.

इत्यम् Vgl. 5, 3, 4.

किमश्च ॥ २५ ॥

Auch an किम्.

कथम्. Vgl. 7, 2, 103.

† 5, 3, 1. **था हेतौ च छन्दसि ॥ २६ ॥**

किम् mit था hat im Veda auch die Bedeutung „warum“.

कथा देवा आसन्पुराग्रिदः, कथा ग्रामं न पृच्छसि.

दिक्छन्देभ्यः सप्तमीपञ्चमीप्रथमाभ्यो दिग्देशकालेष्वस्तातिः ॥ २७ ॥

Bei Richtungswörtern vertritt अस्तात् den Locativ, Ablativ und Nominativ, wenn von einer Richtung, einem Orte oder einer Zeit die Rede geht.

पुरस्तादुसति, आगतः oder रमणीयम्. eben so अधस्तात्. Siddh. Kaum. °प्रथमादिभ्यो.

दक्षिणोत्तराभ्यामतमुच् ॥ २८ ॥

An दक्षिण und उत्तर tritt in diesem Falle अतस् an.

दक्षिणतो वसति, दक्षिणत आगतः, दक्षिणतो रमणीयम्; eben so उत्तरतस्.

विभाषा परावराभ्याम् ॥ २९ ॥

An पर und अवर nicht nothwendig.

परस्तात् oder परतम्. अवरस्तात् oder अवरतम्.

अञ्चेलुक् ॥ ३० ॥

Nach Richtungswörtern auf अञ्च findet Schwund des Suffixes statt.

प्राक्. प्रत्यक् u. s. w.

उपर्युपरिष्ठात् ॥ ३१ ॥

Hierher gehören auch die unregelmässig gebildeten उपरि und उपरिष्ठात्.

पश्चात् ॥ ३२ ॥

Auch पश्चात्.

पश्च पश्चा च छन्दसि ॥ ३३ ॥

Im Veda steht statt dessen auch पश्च und पश्चा.

पुरा व्याघ्रो जायते । पश्च, पश्चा oder पश्चात्सिंहः.

उत्तराधरदक्षिणादातिः ॥ ३४ ॥

An उत्तर, अधर und दक्षिण tritt in dem 5, 3, 27 angegebenen Falle आत् an.

उत्तरात्, अधरात् und दक्षिणात्.

3. 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

एनबन्धतरस्यामदूरे ऽपञ्चम्याः ॥ ३५ ॥

Auch एन neben den früher erwähnten Suffixen, jedoch nicht als Stellvertreter der Ablativendung und auch nicht, wenn es sich um eine Ferne handelt.

उत्तराद्, उत्तरतो oder उत्तरेण वसति oder रमणीयम्; अधस्तात्, अधरात्, अधरतम् oder अधरेण; दक्षिणतम्, दक्षिणात् oder दक्षिणेन; dagegen nur उत्तरादागतः u. s. w.

दक्षिणादाच् ॥ ३६ ॥

An दक्षिण kann in dem 5, 3, 27 angegebenen Falle ओ antreten.

दक्षिणा वसति oder रमणीयम्, aber nur दक्षिणत आगतः, indem अपञ्चम्याः hier fortgilt.

आहि च दूरे ॥ ३७ ॥

Auch आहि, wenn von einer Ferne die Rede ist.

दक्षिणा oder दक्षिणाहि वसति oder रमणीयम्, aber nur दक्षिणत आगतः.

उत्तराच्च ॥ ३८ ॥

Mit उत्तर verhält es sich eben so.

उत्तरा oder उत्तराहि वसति oder रमणीयम्, aber nur उत्तरादागतः.

पूर्वाधरावराणामसि पुरधवश्चैषाम् ॥ ३९ ॥

An पूर्व, अधर und अवर tritt in dem 5, 3, 27 angegebenen Falle अस an, wovor पुर् für पूर्व, अध् für अधर und अव् für अवर substituirt werden.

पुरो वसति. पुर आगतः und पुरो रमणीयम्; eben so अधम् und अवम्.

अस्ताति च ॥ ४० ॥

Dieselben Substitutionen finden vor अस्तात् statt.

पुरस्तात्, अधस्तात् und अवस्तात्.

विभाषावरस्य ॥ ४१ ॥

Bei अवर jedoch nicht nothwendig.

अवरस्तात् oder अवस्तात्.

संख्याया विधार्थे धा ॥ ४२ ॥

An ein Zahlwort tritt धा an zur Bezeichnung der Art und Weise.

एकधा, द्विधा, त्रिधा u. s. w. भुङ्क्ते oder गच्छति.

अधिकरणविचाले च ॥ ४३ ॥

Auch dann, wenn von einer anderen Vertheilung des Stoffes die Rede geht.

एकं राशिं पञ्चधा oder अष्टधा कुरु, अनेकमेकधा कुरु.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

एकाङो धमुजन्यतरस्याम् ॥ ४४ ॥

Nach एक kann auch \pm धम् statt धा gesetzt werden.

एकधा oder एकध्वं भुङ्क्ते, एकधा oder एकध्वं राशिं कुरु.

द्वित्र्योश्च धमुञ् ॥ ४५ ॥

Nach द्वि und त्रि \pm धम्.

द्विधा oder द्वेधम्, त्रिधा oder त्रैधम्.

एधाच् च ॥ ४६ ॥

Auch एधौ.

द्वेधा, त्रैधा. Vgl. 6. 4, 148.

यापे पाशप् ॥ ४७ ॥

पाश् bezeichnet Jemand als unbedeutend.

वैयाकरणपाशः „ein ganz schlechter Grammatiker“, eben so याज्ञिकपाशः.

पूरणाङ्गागे तीयादन् ॥ ४८ ॥

An die Endung तय eines Ordnungszahlwortes tritt \pm अ an zur Bezeichnung von „Theil“.

द्वितीयो भागः „Hälfte“, तृतीय „Drittel“.

प्रागेकादशभ्यो ऽच्छन्दसि ॥ ४९ ॥

Auch an die Ordnungszahlwörter bis एकादश excl., aber nicht im Veda.

चैतुर्थ, पञ्चम, षष्ठम, नवम, दशम.

षष्ठाष्टमाभ्यां ज च ॥ ५० ॥

An षष्ठ und अष्टम kann auch \pm अ antreten.

षष्ठ oder षोष्ठ, अष्टम oder ओष्टम.

मानपञ्चङ्गयोः कन्लुक्ौ च ॥ ५१ ॥

Nach षष्ठ kann, wenn ein Maass gemeint ist, auch \pm क angefügt werden, nach अष्टम aber, wenn von einem Körpertheil des Opferthieres die Rede ist, auch Schwund des Suffixes eintreten.

षष्ठको भागः „ein Sechstel als Maass“, अष्टमो भागः „ein Achtel als bestimmter Theil eines Opferthiers“.

एकादाकिनिच् चासहाये ॥ ५२ ॥

An एक kann auch आकिन् gefügt werden in der Bedeutung „ohne Gefährten“.

सैकक, एक oder एकाकिन्.

3, 1, 1. 2. 3. 1, 1, 1 76.

भूतपूर्वे चरट् ॥ ५३ ॥

चर mit dem Femininum auf ई bedeutet „dieses ehemals gewesen“.

आद्यचर und ऋ, सुकुमारचर und ऋ.

षष्ठ्या रूप्य च ॥ ५४ ॥

In der Bedeutung „ehemals Jemand gehört habend“, kann auch रूप्य angefügt werden.

देवदत्तचरो und देवदत्तरूप्यो गोः.

अतिशयने तमविष्टनौ ॥ ५५ ॥

तम् und लङ् drücken ein Uebersteigen (Uebertreffen) aus.

तिङश्च ॥ ५६ ॥

Auch nach einem Verbum finitum (aber nur तम्).

पचतितमाम्, जल्पतितमाम्. Vgl. ३, 4, 11.

द्विवचनविभज्योपपदे तरवीयसुनौ ॥ ५७ ॥

Wenn von Zweien die Rede geht oder wenn dasjenige hinzugefügt wird, was vom Andern unterschieden wird, treten in der ३, 3, 55 angegebenen Bedeutung तृ und लङ् ईयस् an.

अयमनयोराद्यतरः, अयमनयोः पटीयान्; मायुराः पाटलिपुत्रकेभ्य आद्यतराः, केभ्यः पटीयांसः;
पचतितराम् (vgl. ३, 4, 11).

अजादी गुणवचनादेव ॥ ५८ ॥

Die beiden vocalisch anlautenden Suffixe लङ् und लङ् ईयस् werden nur an ein Eigenschaftswort (im engsten Sinne) gefügt.

तुच्छन्दसि ॥ ५९ ॥

Im Veda werden sie auch an auf त् auslautende Stämme angefügt.

करिष्ठ, दोहीयसी. त् fällt nach 6, 4, 154 ab.

प्रशस्यस्य अः ॥ ६० ॥

Für प्रशस्य wird vor diesen Suffixen अ substituiert.

श्रेष्ठ, श्रेयस्. Vgl. 6, 4, 163.

ज्य च ॥ ६१ ॥

Auch ज्य.

ज्येष्ठ, ज्यायस्. Vgl. 6, 4, 163, 160.

वृडस्य च ॥ ६२ ॥

Dieses ज्य wird auch für वृड substituiert.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

अन्तिकबाढयोर्नेदसाधौ ॥ ६३ ॥

Für अन्तिक wird vor jenen Suffixen नेद und त्तिर बाढ --- साध substituiert.

नेदिष्ठ, नेदीयस्; साधिष्ठ, साधीयस्.

युवाल्पयोः कनन्यतरस्याम् ॥ ६४ ॥

Für युवन् und अल्प kann कन् substituiert werden.

Statt यविष्ठ, यवीयस् und अल्पिष्ठ, अल्पीयस् kann auch कनिष्ठ und कनीयस् gesagt werden. Zu यविष्ठ und यवीयस् vgl. 6, 4, 156.

विन्मतोर्लुक् ॥ ६५ ॥

Die Suffixe विन् und मत् (वत्) fallen vor लुक्-इष्ठ und लुक्-ईयस् ab.

सजिष्ठ und सजीयस् von सजिन्. त्वचिष्ठ und त्वचीयस् von त्वग्वत्.

प्रशंसायां रूपम् ॥ ६६ ॥

Das Suffix रूप drückt ein Lob aus.

वैयाकरणरूपः „ein ausgezeichneter Grammatiker“, eben so याज्ञिकरूपः.

ईषदसमाप्नौ कल्पन्तेऽप्यदेशीयः ॥ ६७ ॥

Die Suffixe कल्प, देश्य und देशीय drücken aus, dass Etwas noch nicht ganz vollkommen ist.

पटुकल्प. पटुदेश्य und पटुदेशीय „recht. ziemlich geschickt“.

विभाषा सुपो बहुच् पुरस्तात् ॥ ६८ ॥

An ein Nomen kann in dieser Bedeutung auch बहुच् angefügt werden, aber vorn.

बहुपटु, बहुमटु. So zu betonen nach 6, 1, 163.

प्रकारवचने जातीयम् ॥ ६९ ॥

Das Suffix जातीय hat die Bedeutung „derartig“.

पटुजातीय „der zu den Geschickten gezählt werden kann“, eben so मटु, दर्शनीय.

5, 3, 70. प्रागिवात् कः ॥ ७० ॥

Bis 5, 3, 96 excl. (genau genommen nur bis 5, 3, 86 incl.) gilt das Suffix क.

अव्ययसर्वनामामकच् प्राक् टेः ॥ ७१ ॥

An Indeclinabilia und an Pronomina wird अक् angefügt und zwar vor dem letzten Vocal, der in Folge dessen den Acut erhält.

उच्चक्रस्, नीचक्रस् und शनक्रस् von उच्चस्, नीचस् und शनस्; सर्वके, विश्वके und उभयके von सर्वे, विश्वे und उभये.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 3, 70.

कस्य च दः ॥ ७२ ॥

Für ein auslautendes क् wird in einem solchen Falle द् substituiert.

धक्दिद् (-त्), हिरकुद् (-त्) und एथक्दिद् (-त्) von धिक्, हिरक् und एथक्.

अज्ञाते ॥ ७३ ॥

Das 5, 3, 70 erwähnte Suffix क् bezeichnet Jemand oder Etwas als nicht näher bekannt.

कुत्सिते ॥ ७४ ॥

Oder als von elender Beschaffenheit.

संज्ञायां कन् ॥ ७५ ॥

Wird in dieser Bedeutung ein Name gebildet, so tritt लङ्क an

शूद्रकः, धारकः, चूर्णकः.

अनुकम्पायाम् ॥ ७६ ॥

क wird auch als Ausdruck des Mitleides hinzugefügt.

पुत्रकः, वत्सकः, दुर्वलकः, बुभुक्षितकः.

नीतौ च तद्युक्तात् ॥ ७७ ॥

Auch als Ausdruck der Höflichkeit, indem das Suffix an das aus Mitleid Gereichte angefügt wird.

हन्त ते धानकाः. हन्त ते तिलकाः.

बह्वचो मनुष्यनाम्नश्च ॥ ७८ ॥

An einen mehr als zweisilbigen Mannsnamen kann als Ausdruck des Mitleides oder der Höflichkeit auch कै oder इकं angefügt werden.

वायुदत्तकः oder वायुकः, देवदत्तकः oder देविकः, यज्ञदत्तकः oder यज्ञिकः; aber nur दत्तकः. गुप्तकः. Zur kurzen Form vgl 5, 3, 83.

घनिलचौ च ॥ ७९ ॥

Auch लङ्चय und इले.

देवियः und देविलः, यज्ञियः und यज्ञिलः. Vgl. 5, 3, 83.

प्राचामुपादेडज्बुचौ च ॥ ८० ॥

Nach der Ansicht der östlichen Grammatiker auch अडे und अके, wenn der Name mit उप beginnt.

उपडः und उपकः von उपेन्द्रदत्त. Vgl. 5, 3, 83.

जातिनाम्नः कन् ॥ ८१ ॥

An einen Mannsnamen, der einen Gattungsbegriff ausdrückt, wird लङ्क gefügt.

व्याघ्रकः, सिंहकः, शरभकः von व्याघ्र, सिंह, शरभ.

3. 1. 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 3, 70.

अजिनान्तस्योत्तरपदलोपश्च ॥ ८२ ॥

Lautet ein Mannsname auf अजिन aus, so fällt dieses Wort vor \angle -क ab.

व्याघ्रकः von व्याघ्राजिन, eben so सिंहकः von सिंहाजिन.

ठाजादावूर्ध्वे द्वितीयादचः ॥ ८३ ॥

Vor dem 5, 3, 78 erwähnten क und vor einem mit einem Vocal anlautenden Suffixe fällt bei einem Mannsnamen alles auf den zweiten Vocal des Namens Folgende ab.

Beispiele bei 5, 3. 78 fgg.

शेवलमुपरिविशालवरुणार्यमादीनां तृतीयात् ॥ ८४ ॥

Bei Mannsnamen, die mit शेवल, सुपरि, विशाल, वरुण und अर्यमन् anlauten, fällt vor den genannten Suffixen alles auf den dritten Vocal des Namens Folgende ab.

शेवालिकः, शेवालियः und शेवालिनः von शेवलदत्तः सुपरिकः, सुपरियः und सुपरिनः von सुपरिदत्तः, eben so विशालिकः, विशालियः und विशालिनः वरुणिकः, वरुणियः und वरुणिनः अर्यमिकः, अर्यमियः und अर्यमिनः.

अल्पे ॥ ८५ ॥

Das Suffix क (s. 5, 3, 70) drückt ein geringes Quantum oder eine geringe Anzahl von Etwas aus.

तेलकम् „etwas Oel“, घृतकम्.

† 5, 3, 70. ह्रस्वे ॥ ८६ ॥

Auch eine geringe Höhe (Länge) von Etwas.

वृक्षकः, प्लक्षकः, स्तम्भकः.

संज्ञायां कन् ॥ ८७ ॥

Wenn das niedrige (kurze) Ding zu einem Namen erhoben wird, tritt \angle -क an.

वंशकः, वेणुकः, दण्डकः.

कुटीशमीशुण्डाभ्यो रः ॥ ८८ ॥

An कुटी, शमी und शुण्डा wird zur Bezeichnung der geringen Höhe (Länge) र angefügt.

कुटीरः, शमीरः, शुण्डारः.

कुत्वा डुपच् ॥ ८९ ॥

An कुत्वा das Suffix उर्प, wobei das ऊ des Stammes abfällt.

कुतुपः = ह्रस्वा कुतूः = चर्ममयं संहभाजनम्. Kācika कुतुपम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76,

कासूगोणीभ्यां ष्टरच् ॥ ९० ॥

An कासू und गोणी das Suffix तर्त् mit dem Femininum auf ई.

कासूतरी = ह्रस्वा कासूः, गोणीतरी.

वत्सोक्षाश्वर्षभेभ्यश्च तनुत्वे ॥ ९१ ॥

Nach वत्स, उक्षन्, अश्व und ऋषभ drückt dieses Suffix Schwächtigkeit aus.

वत्सतरः, उक्षतरः, अश्वतरः, ऋषभतरः.

किंयत्तदो निर्धारणे द्वयोरेकस्य डतरच् ॥ ९२ ॥

Wenn unter Zweien Einer abgesondert werden soll, wird an किम्, यद् und तद् das Suffix अतरं angefügt, wobei इम् und अद् abfallen.

कतरो oder यतरो भवतोः पटुः oder भवतोर्देवदत्तस्ततर आ गच्छतु. किंयत्तदोर्नि v. 1.

वा बहूनां जातिपरिप्रश्ने डतमच् ॥ ९३ ॥

Soll unter Vielen Einer abgesondert werden, so kann, wenn nach dem Stande u. s. w. gefragt wird, अतमं mit demselben Abfall angefügt werden.

कतमो oder को, यतमो oder यो भवतां कटस्ततम oder स आ गच्छतु. Nach der Kāṣikā auch एकः und सकः nach 5, 3, 71.

एकाच्च प्राचाम् ॥ ९४ ॥

Nach der Ansicht der östlichen Grammatiker können die erwähnten Suffixe अतरं und अतमं auch an एक antreten.

एकतरो भवतोर्देवदत्तः. एकतमो भवतां देवदत्तः.

अवक्षेपणे कन् ॥ ९५ ॥

कन् drückt eine Verhöhnung aus.

व्याकरणाक्रेण oder याज्ञिक्यक्रेण नाम त्वं गर्वितः.

इवे प्रतिकृतौ ॥ ९६ ॥

Dieses Suffix hat auch die Bedeutung „wie dieses“, wenn die Nachbildung eines Dinges bezeichnet werden soll.

अश्वकः „ein bildlich dargestelltes Pferd“, ebenso उष्ट्रकः, गर्दभकः.

संज्ञायां च ॥ ९७ ॥

Desgleichen bei der Bildung eines Namens.

अश्वकः „ein an ein Pferd erinnerndes Ding“.

लुभ्मनुष्ये ॥ ९८ ॥

Wenn ein Mensch auf diese Weise bezeichnet wird, findet Schwund des Suffixes statt, wobei Genus und Numerus der Wörter unverändert bleiben.

चञ्चा „Rohrwerk“, so v. a. „Strohmann“. Eben so दासी, खरकुटी. Vgl. 6, 1, 204.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

जीविकार्थे चापत्ये ॥ ९९ ॥

Ein solcher Schwund des Suffixes findet auch dann statt, wenn die Nachbildung einen Erwerb bildet, vorausgesetzt, dass damit kein Handel getrieben wird.

वासुदेवः, शिवः, स्कन्दः, विष्णुः, आदित्यः als Namen von Idolen

देवपथादिभ्यश्च ॥ १०० ॥

Auch nach देवपथ u. s. w. findet Schwund des Suffixes statt in dem 5, 3, 96. 97 angegebenen Falle.

वस्तेर्देज् ॥ १०१ ॥

An वस्ति wird in der Bedeutung „wie dieses“ \pm एय angefügt.

वास्तेयः, °यी = वस्तिरिव.

शिलाया ढः ॥ १०२ ॥

An शिला das Suffix एय .

शिलेयं (= शिलेव) दधि.

शाखादिभ्यो यत् ॥ १०३ ॥

An शाखा u. s. w. यं oder य (s. 6, 1, 213).

शाख्यः = शाखेव, eben so मुख्य u. s. w. v. l. यः statt यत् .

द्रव्यं च भव्ये ॥ १०४ ॥

Hierher gehört auch द्रव्य in der Bedeutung „wie es sich gehört“.

द्रव्यो जयं राजपुत्रः.

कुशायाच्छः ॥ १०५ ॥

An कुशाय wird ईय angefügt.

कुशायायं (= कुशायमिव सूक्ष्मत्वात्) वस्त्रम्. या वुद्धिः.

समासाच्च तद्विषयात् ॥ १०६ ॥

Auch an ein Compositum, wenn es sich hier um das „wie dieses“ handelt.

काकतालीय, अजाकपाणीय, अन्धकवर्तीय.

शर्करादिभ्यो ऽण् ॥ १०७ ॥

An शर्करा u. s. w. wird in der Bedeutung „wie dieses“ \pm अ angefügt.

शर्कर, कापालिक u. s. w.

अङ्गुल्यादिभ्यश्चक् ॥ १०८ ॥

An अङ्गुलि u. s. w. \pm के oder \pm ङ्के .

आङ्गुलिक = अङ्गुलिरिव u. s. w. Kāçikā nimmt अङ्गुली an, aber Pāṇini braucht sonst nur अङ्गुलि.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

एकशालायाष्ठजन्यतरस्याम् ॥ १०९ ॥

An एकशाला auch ईकं.

एकशालिक oder एकशालिक.

कर्कलोहितादीकक् ॥ ११० ॥

An कर्क und लोहित das Suffix ±-ईकं.

कार्किक, लोहितीक.

प्रत्नपूर्वविश्वेमात् थाल् छन्दसि ॥ १११ ॥

An प्रत्न, पूर्व, विश्व und इम wird im Veda -त्था in der Bedeutung „wie“ angefügt.

प्रत्नथा, पूर्वथा, विश्वथा, इमथा.

पूगाञ्ज्यो ऽयामणीपूर्वात् ॥ ११२ ॥

An den Namen einer Horde, der nicht auf den Namen ihres Führers zurückgeht, wird ±-य gefügt.

लोहध्वज्य (v. l. लोहितः), श्वय. चातक्य. Dieses und die folgenden Suffixe heissen tadraḡa und bezeichnen also die Anführer der Horde u. s. w. Der Plural lautet nach 2, 4, 62 ohne Suffix लोहध्वजाः. श्वयः und चातकाः. Zu यामणीपूर्व vgl. 5, 2, 78.

व्रातच्छजोरस्त्रियाम् ॥ ११३ ॥

Auch an den Namen einer wilden Bande und an die auf ±-आयने (s. 4, 1, 98) ausgehenden Namen, aber nicht im Femininum.

कापोतपाक्यः und कपोतपाकाः, व्रह्मिन्यः und व्रह्मिमताः, कौञ्जायन्यः und कौञ्जायनाः. ब्राधायन्यः und ब्राधायनाः; aber कपोतपार्का. व्रह्मिमर्ता, कौञ्जायनी und ब्राधायनी.

आयुधजीविसंघाञ्ज्यद्वाहीकेष्वब्राह्मणराजन्यात् ॥ ११४ ॥

An den Namen einer zu den Vâhika gehörenden vom Waffenhandwerk lebenden Verbindung, wenn unter dieser nicht Brahmanen und Râganja gemeint sind, wird ±-य mit dem Femininum auf ई angefügt.

कौण्डोबृस्यः, कौण्डोबृसी und कौण्डोबृसाः; चौद्रक्यः, चौद्रकी und लुद्रकाः; मालक्यः, मालकी und मालवाः; aber गोपालवा ब्राह्मणाः und शालङ्कायना राजन्याः.

वृकाट्रेण्यम् ॥ ११५ ॥

An वृक wird ±-स्य mit dem Femininum auf ई gefügt.

वार्कस्यः, वार्कणी und वृकाः.

दामन्यादिचिगर्तषष्ठाच्छः ॥ ११६ ॥

An दामनि und an die Namen der sechs त्रिगर्तषष्ठ genannten Kriegerstämme tritt ईय an.

दामनीयः und दामनयः. श्रोलपीयः und उलपयः. कौण्डोपरयीयः und कौण्डोपरथाः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

दाण्डकीयः und दाण्डक्यः, क्रौष्टकीयः und क्रौष्टक्यः, जालमानीयः und जालमानयः, ब्रह्मगुप्तीयः und ब्रह्मगुप्ताः, जानकीयः und जानक्यः.

पश्चादियौधेयादिभ्यो ऽणञौ ॥ १११ ॥

An पर्शु u. s. w. wird ±_अ, an यौधेय u. s. w. ±_अ angefügt.

पार्श्वः und पश्वः, आसुरः und असुराः u. s. w.; यौधेयः und यौधेयाः (mit anderer Accentuation) u. s. w. यौधेयादिभ्यामणञौ Kāçikā.

अभिजिह्विदभृच्छालावच्छिखावच्छमीवदूर्णावच्छुमदणो यञ् ॥ ११८ ॥

An अभिजित् u. s. w. wird, wenn sie mit dem patronymischen Suffix ±_अ versehen sind, ±_य angefügt.

आभिजित्यः und आभिजिताः, विदभृत्यः und विदभृताः, शालावत्यः und शालावताः, शिखावत्यः und शिखावताः, शमीवत्यः und शमीवताः, आर्णावत्यः und आर्णावताः, आमत्यः und आमताः.

ज्यादयस्तद्राजाः ॥ ११९ ॥

Die Suffixe ज्य u. s. w. (5, 3, 112 fgg.) heissen tadrāga.

॥ इति पञ्चमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

पादशतस्य संख्यादेर्वीप्सायां वुन् लोपश्च ॥ १ ॥

An पाद und an शत mit vorangehendem Zahlwort wird, um ein distributives Verhältniss auszudrücken, ऽ_अक angefügt, wobei der Auslaut der Stämme abfällt.

द्विपदिकां ददाति = द्वां द्वां पादां ददाति, द्विशतिकां ददाति = द्वे द्वे शते ददाति. Wenn der Abfall hier nicht gelehrt würde, könnte man ihn nach 6, 4, 148 erfolgen lassen, in diesem Falle würde man aber wegen 1, 1, 57 hier nicht die Regel 6, 4, 130 über die Substitution von पद् für पाद anwenden dürfen. Zum इ in *पदिका und *शतिका vgl. 7, 3, 44.

दण्डव्यवसर्गयोश्च ॥ २ ॥

Auch wenn von einer Strafe oder einer Schenkung die Rede geht.

द्विपदिकां दण्डितः = द्वां पादां दण्डितः, eben so द्विशतिकां; द्विपदिकां व्यव सजति = द्वां पादां व्यव सजति, eben so द्विशतिकां.

स्थूलादिभ्यः प्रकारवचने कन् ॥ ३ ॥

An स्थूल u. s. w. wird ऽ_क angefügt in der Bedeutung „derartig“.

स्थूलक = स्थूलप्रकार, eben so अणुक, मायक. Ausnahme zu 5, 3, 69.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

अनत्यन्तगतौ क्तात् ॥ ४ ॥

Dasselbe Suffix tritt an ein Particip auf **न्त** um auszudrücken, dass Etwas noch nicht ganz vollendet ist.

भिन्नक „noch nicht ganz gespalten“.

न सामिवचने ॥ ५ ॥

Nicht aber, wenn ein Wort in der Bedeutung „halb“ hinzugefügt wird.

सामिकृत, अर्धकृत, नेमकृत.

बृहत्या आच्छादने ॥ ६ ॥

An **बृहती** tritt **लृक्** zur Bezeichnung eines Kleidungsstückes.

वृहत्तिका.

अषडक्षाशितंग्वलंकर्मालंपुरुषाध्युत्तरपदात् खः ॥ ७ ॥

An **अषडक्ष**, **आशितंगु**, **अलंकर्मन्**, **अलंपुरुष** und an einen auf **अधि** auslautenden Stamm wird **ईन** gefügt.

अषडक्षीणो मन्त्रः, **आशितंगवीनमरणयम्**, **अलंकर्मणि**, **अलंपुरुषीण**, **राजाधीन**.

विभाषाच्चेरदिकिस्त्वयाम् ॥ ८ ॥

ईन kann auch an einen auf **अञ्** auslautenden Stamm gefügt werden, aber nicht im Femininum, wenn dieses eine Weltgegend bezeichnet.

प्राक् oder **प्राचीनम्**, **अर्वाक्** oder **अर्वाचीनम्**, aber nur **प्राची** und **प्रतीची दिक्**, während **प्राचीना ब्राह्मणी** zulässig ist.

जात्यन्ताच्छ बन्धुनि ॥ ९ ॥

An einen auf **जाति** auslautenden Stamm wird **ईय** gefügt, wenn Zugehörigkeit gemeint ist.

ब्राह्मणजातीय, **क्षत्रियजातीय**, **वैश्यजातीय**.

स्थानान्ताद्विभाषा सस्थानेनेति चेत् ॥ १० ॥

An einen auf **स्थान** auslautenden Stamm kann **ईय** antreten, wenn jenes mit Etwas componirt wird, mit dem ein Anderes als eine gleiche Stellung einnehmend gedacht wird.

पितृस्थानः oder **पितृस्थानीयः** = **पित्रा तुल्यः**.

किमेत्तिडव्ययधादाम्बद्व्यप्रकर्षे ॥ ११ ॥

An die Suffixe **तर** und **तम (घ)** nach **किम्**, nach einem auf **र** auslautenden Worte, nach einem Verbum finitum und nach einem Indeclinabile wird **आम्** angefügt, wenn es sich nicht um das Hervorragen eines Dinges handelt (d. i. in adverbialer Bedeutung).

किन्तराम्, **किन्तमाम्**; **पूर्वाह्णोतराम्**, **पूर्वाह्णोतमाम्**; **पचतितराम्**, **पचतितमाम्**; **उर्ध्वस्तराम्**, **उर्ध्वस्तमाम्**; aber **उर्ध्वस्तरौ** und **उर्ध्वस्तमौ वृद्धः**.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

अमु च छन्दसि ॥ १२ ॥

Im Veda auch अम्.

प्रतरम् und प्रतराम्.

अनुगादिनष्टक् ॥ १३ ॥

An अनुगादिन् wird ±इकं angefügt.

आनुगादिक angeblich ohne Aenderung der Bedeutung.

णचः स्त्रियामञ् ॥ १४ ॥

An einen auf das 3, 3, 43 besprochene Suffix ±ञ् auslautenden Stamm tritt ±अ an.

Beispiele und Erläuterung s. u. 3, 3, 43.

अणिनुणः ॥ १५ ॥

An einen auf das 3, 3, 44 besprochene Suffix ±इन् auslautenden Stamm tritt ±अ an.

Beispiele und Erläuterung s. u. 3. 3. 44.

विसारिणो मत्स्ये ॥ १६ ॥

±अ wird an विसारिन् angefügt, wenn ein Wort für „Fisch“ gebildet werden soll.

वैसारिणः.

संख्यायाः क्रियाभ्यावृत्तिगणने कृत्वमुच् ॥ १७ ॥

An ein Zahlwort wird कृत्वम् angefügt, wenn die Wiederholung einer Handlung gezählt wird.

पञ्चकृत्वो भुङ्क्ते = पञ्च वारान्भुङ्क्ते.

द्विचिचतुर्भ्यः सुच् ॥ १८ ॥

Nach द्वि, त्रि und चतुर् tritt in dieser Bedeutung स् mit dem Acut auf der letzten Silbe an.

द्विस्, त्रिस्, चतुर् mit Abfall des स् nach 8. 2. 24.

एकस्य सकृच्च ॥ १९ ॥

Für एक wird vor diesem Suffix सकृत् substituiert.

Das स् fällt nach 8, 2, 23 ab.

विभाषा बहोर्धाविप्रकृष्टकाले ॥ २० ॥

An बहु (welches auch Zahlwort heisst) kann धा-treten, wenn es sich nicht um einen längern Zeitraum handelt.

बहुकृत्वो oder बहुधा दिवसस्य भुङ्क्ते, aber nur बहुकृत्वो मासस्य भुङ्क्ते.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

तत्प्रकृतवचने मयट् ॥ २१ ॥

मय mit dem Femininum auf ट् bedeutet „daraus gemacht, daraus bestehend“.

समूहवच्च बहुषु ॥ २२ ॥

Wenn das, woraus Etwas gemacht ist oder besteht, eine Vielheit ist, können auch die 4, 2, 37 fgg. für die Bezeichnung einer Menge gelehrten Suffixe angefügt werden.

मोदकमय und शष्कुलीमय oder nach 4, 2, 47 मोंदकिक und शाष्कुलिक.

अनन्तावसथेतिहभेषजाञ्ज्यः ॥ २३ ॥

An अनन्त, आवसथ, इति ह und भेषज wird ङ्-य angefügt.

आनन्त्यम् = अनन्तः, आवसथ्यम् = आवसथः. गेतिह्यम्, भेषज्यम् = भेषजम्.

देवतान्तात्तार्थ्ये यत् ॥ २४ ॥

An einen auf देवता auslautenden Stamm wird य angefügt in der Bedeutung „dazu bestimmt“.

अग्निदेवत्य. पितृदेवत्य. वायुदेवत्य.

पादार्धाभ्यां च ॥ २५ ॥

Auch an पाद und अर्ध.

पौट्य und द्वैर्घ्य. Betonung nach 6. 1, 21b.

अतिथेर्ज्यः ॥ २६ ॥

An अतिथि wird in dieser Bedeutung ङ्-य angefügt.

अतिथ्य.

देवात्तल ॥ २७ ॥

An देव wird ल-त (ता) angefügt.

देवता = देवः.

अवेः कः ॥ २८ ॥

An अवि das Suffix क.

अविकः = अविः.

यावार्दिभ्यः कन् ॥ २९ ॥

An याव u. s. w. ङ्-क.

यावकः = यावः. मणिकः = मणिः u. s. w.

लोहितान्मणौ ॥ ३० ॥

An लोहित tritt dieses ङ्-क. wenn ein Edelstein gemeint ist.

लोहितकः „Rubin“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

वर्णे चानित्ये ॥ ३१ ॥

Auch in der Bedeutung einer Farbe, wenn diese vorübergehend ist.

लोहितकः कोपेन oder पीडनेन, aber लोहितो गोः, लोहितं रुधिरम्.

रक्ते ॥ ३२ ॥

Auch in der Bedeutung „roth gefärbt“.

लोहितकः पटः.

कालाच्च ॥ ३३ ॥

Auch an काल „blauschwarz, schwarz“ in den angegebenen Fällen.

कालकं मुखं विलक्ष्य, कालकः पटः.

विनयादिभ्यश्च ॥ ३४ ॥

An विनय u. s. w. tritt \pm -कै oder \pm -इक an.

वनयिकः angeblich = विनयः, सामयिक u. s. w.

वाचो व्याहृतार्थायाम् ॥ ३५ ॥

Auch an वाच, wenn darunter der (von einem Andern) ausgesprochene Inhalt einer Rede gemeint ist.

वाचिकम् „ein mündlicher Auftrag“.

तद्युक्तात्कर्मणो ऽण् ॥ ३६ ॥

An कर्मन् „Geschäft“ tritt \pm -अ an, wenn es zu einem mündlichen Auftrage in Beziehung steht.

कर्मणम् „ein aufgetragenes Geschäft“.

श्रोषधेरजातौ ॥ ३७ ॥

An श्रोषधि tritt dieses Suffix an, wenn kein Gattungsbegriff gemeint ist.

श्रोषधम् „Arznei“, sonst aber श्रोषधि.

प्रज्ञादिभ्यश्च ॥ ३८ ॥

Auch an प्रज्ञ u. s. w. wird \pm -अ angefügt.

प्राज्ञ = प्रज्ञ, वाणिज् = वणिज् u. s. w.

मृदस्त्तिकन् ॥ ३९ ॥

An मृद् tritt \angle त्तिक an.

मृत्तिका = मृद्.

सस्त्रौ प्रशंसायाम् ॥ ४० ॥

स und स्र werden an मृद् gefügt zur Bezeichnung der Vorzüglichkeit.

मृत्सा und मृत्सा = प्रशम्ता मृत्

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

वृकज्येष्ठाभ्यां तिलतातिलौ च छन्दसि ॥ ४१ ॥

Im Veda wird $_त$ ति an वृक und $_त$ ताति an ज्येष्ठ angefügt.

वृकतिः, ज्येष्ठतातिः angeblich प्रशंसायाम्.

बहुल्यार्थाच्छस् कारकादन्यतरस्याम् ॥ ४२ ॥

An Wörter in der Bedeutung „viel“ oder „wenig“ kann शस् antreten, wenn sie in irgend einer Beziehung zu einem Verbalbegriff stehen.

बहुशो ददाति = बहूनि, बहुभिर्, बहुभ्यो u. s. w. ददाति; अन्यशो ददाति = अन्यं, अन्येन u. s. w. ददाति.

संख्यैकवचनाच्च वीप्सायाम् ॥ ४३ ॥

In demselben Falle auch an ein Zahlwort und an ein im Singular aufzufassendes Wort, wenn ein distributives Verhältniss ausgedrückt wird.

द्विशो मोदकां ददाति = द्वौ द्वौ मोदकां ददाति, कार्षापणशो ददाति „er giebt immer zu einem Kārshāpana“.

प्रतियोगे पञ्चम्यास्तसिः ॥ ४४ ॥

Für die Ablativendung in Verbindung mit प्रति (s. 2, 3, 11) kann तम् substituiert werden.

प्रद्युम्नो वासुदेवतः प्रति.

अपादाने चाहीयरूहोः ॥ ४५ ॥

Auch für die Ablativendung, die den Begriff des Apādāna ausdrückt (s. 1, 4, 24 fgg.), aber nicht in Verbindung mit dem Passiv von हा, जहाति und mit रूह.

ग्रामादा गच्छति oder ग्रामत आ ग^३, चोराद्विभति oder चोरतो वि^३, अध्ययनात्परा जयते oder अध्ययनतः परा जा^३, aber nur सार्थाद्धोयते und पर्वतादव रोहति.

अतियहाव्यथनक्षेपेष्वकर्तरि तृतीयायाः ॥ ४६ ॥

Auch für die Instrumentalendung, wenn sie nicht den Agens bezeichnet, in Verbindung mit Verben in der Bedeutung „übertreffen“, „nicht weichen“ und „tadeln“.

चारित्र्येणाति गृह्यते oder चारित्रतो ऽति गृ^३, चारित्र्येण न व्यथते oder चारित्रतो न व्य^३, चारित्र्येण क्षिप्तः oder चारित्रतः क्षिप्तः, aber nur देवदत्तेन क्षिप्तः.

हीयमानपापयोगाच्च ॥ ४७ ॥

Auch in Verbindung mit dem Passiv von हा, जहाति und mit पाप.

चारित्र्येण oder चारित्रतो ह्रायते, चारित्र्येण oder चारित्रतः पापः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

षष्ठ्या व्याश्रये ॥ ४८ ॥

तम् kann auch für die Genetivendung substituiert werden, wenn von einer Parteinahme die Rede geht.

देवा अर्जुनतो ऽभवन् = देवा अर्जुनस्य पक्षे ऽभवन्.

रोगाच्चापनयने ॥ ४९ ॥

Auch für die Genetivendung nach dem Namen einer Krankheit, wenn es sich um die Heilung derselben handelt.

प्रवाहिकातः, कासतः oder कृटिकातः कुरु = प्रतीकारं प्रवाहिकायाः u. s. w. कुरु.

कृत्वस्त्रियोगे संपद्यकर्तरि च्विः ॥ ५० ॥

In Verbindung mit कृ, भू und अस् wird an einen Nominalstamm das Suffix व् mit Betonung der Endsilbe angefügt, wenn ausgedrückt werden soll, dass Jemand oder Etwas das werde, was der Stamm aussagt.

शुक्लं करोति, भवति und स्यात्; घटी करोति मृदम्, घटी भवति und स्यान्मृत्. Das व् fällt nach 6, 1, 67 ab, und nach 7, 4, 32 wird ई für den Auslaut अ substituiert. Kāçikā fügt am Anfange des Sūtra nach einem Vārttika अभूततद्भावे hinzu.

अरुर्मनश्चक्षुश्चेतोर्होरजसां लोपश्च ॥ ५१ ॥

Bei अरुस्, मनस्, चक्षुस्, चेतस्, रहस् und रजस् fällt hierbei der Endconsonant ab.

अरु, उन्मनी, उच्चक्षु, विचेती, विरही. विरजी करोति u. s. w. Zur Verlängerung in अरु und चक्षु und zum Wandel von अ in ई in den übrigen Formen s. 7, 4. 26. 32.

विभाषा साति कात्तर्ये ॥ ५२ ॥

Wenn man ausdrücken will, dass Etwas in allen seinen Theilen zu Etwas werde, kann auch सात् angefügt werden.

उदकी oder उदकसात्भवति लवणम्, अग्नी oder अग्निसात्भवति शस्त्रम्, aber एकदेशेन पटः शुक्ली (nicht शुक्लिसात्) भवति.

अभिविधौ संपदा च ॥ ५३ ॥

Soll ausgedrückt werden, dass Alles in allen seinen Theilen zu Etwas wird, so kann सात् auch in Verbindung mit पट् nach सम् angefügt werden.

वर्षासु सर्वं लवणमुदकसात्भवति und उदकमात्मं पद्यते.

तदधीनवचने ॥ ५४ ॥

In Verbindung mit den genannten Verben hat सात् auch die Bedeutung „von diesem abhängig“.

राजमात्करोति = राजाधीनं करोति. राजमात्भवति. राजमात्स्यात्, राजमात्मं पद्यते

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

देये चा च ॥ ५५ ॥

In der Bedeutung „diesem gegeben werdend“ wird auch चा angefügt.

ब्राह्मणमात् und ब्राह्मणत्रा करोति „er gibt es den Brahmanen“, mit भवति „es wird den Br. gegeben“, eben so mit स्यात् und सं पठ्यते.

देवमनुष्यपुरुषपुरुमर्त्येभ्यो द्वितीयासप्रम्योर्बहुलम् ॥ ५६ ॥

Nach देव, मनुष्य, पुरुष, पुरु und मर्त्य kann चा häufig den Accusativ und Locativ vertreten.

देवत्रा गच्छति = देवान्गच्छति, देवत्रा वसति = देवेषु वसति, eben so मनुष्यत्रा, पुरुषत्रा, पुरुत्रा und मर्त्यत्रा.

अव्यक्तानुकरणाद्व्यज्वरार्धादनितौ डाच् ॥ ५७ ॥

An aus wenigstens zwei Silben bestehende Schallnachahmungen wird, wenn nicht इति folgt, औ angefügt, wobei der letzte Vocal mit dem darauf folgenden Consonanten abfällt.

पटपटा करोति, भवति u. s. w., aber पटिति करोति. Die einfache Schallnachahmung ist पटत्; wird dieses verdoppelt, so tritt für त् und das प् des nachfolgenden पटत् nach 6, 1, 100 das प् allein an die Stelle. So erhalten wir पटपटत्, dessen अत् vor dem Suffix औ nach 6, 4, 143 abfällt. पटत् mit folgendem इति ergibt nach 6, 1, 98 पटिति. Es wird auch die Lesart व्यज्वरार्धाद^१ erwähnt.

कृजो द्वितीयतृतीयशम्बवीजात्कृषौ ॥ ५८ ॥

Dieses Suffix tritt auch an द्वितीय, तृतीय, शम्ब und बीजा an, wenn diese mit कृ verbunden werden, und wenn es sich um Pflügen handelt.

द्वितीया करोति = द्वितीयं कर्षणं (= विलेखनं) करोति, eben so तृतीया करोति; शम्बा करोति = अनुलोमकृष्टं क्षेत्रं पुनः प्रतिनोमं कृषति, बीजा करोति = सह बीजेन विलेखनं करोति.

संख्यायाश्च गुणान्तायाः ॥ ५९ ॥

In demselben Falle auch an ein Zahlwort, wenn गुण darauf folgt.

द्विगुणा करोति क्षेत्रम् = द्विगुणं विलेखनं करोति क्षेत्रस्य, eben so त्रिगुणा करोति.

समयाच्च यापनायाम् ॥ ६० ॥

औ tritt auch an समय in Verbindung mit कृ an, wenn Zeitversäumniß gemeint ist.

समया करोति = कालक्षेपं करोति.

सपत्ननिष्पत्तादतिव्यथने ॥ ६१ ॥

Auch an सपत्न und निष्पत्न, wenn das Verursachen von heftigen Schmerzen gemeint ist.

सपत्ना करोति मग्नं व्याधः = सपत्नं शरमस्य शरीरे प्रवेशयति, निष्पत्ता क^२ = शरीराच्छरम-परपाश्वे निष्क्रामयति.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

निष्कुलान्निष्कोषणे ॥ ६२ ॥

An निष्कुल, wenn von einem Auskernen (Ausweiden) die Rede ist.

निष्कुला करोति दाडिमम्. Kaṭika पशून् st. दाडिमम्.

मुखप्रियादानुलोम्ये ॥ ६३ ॥

An मुख und प्रिय, wenn ein Willfahren gemeint ist.

मुखा und प्रिया करोति स्वामिनम्.

दुःखात्प्रातिलोम्ये ॥ ६४ ॥

An दुःख, wenn ein Entgegenhandeln gemeint ist.

दुःखा करोति स्वामिनम्.

शूलात्पाके ॥ ६५ ॥

An शूल, wenn von Rösten die Rede ist.

शूला करोति मांसम्.

सत्यादशपथे ॥ ६६ ॥

An सत्य, wenn dieses nicht Schwur bedeutet.

सत्या करोति वणिग्भाण्डम् „der Kaufmann schliesst den Handel mit der Waare ab“.

मद्रात्परिवापणे ॥ ६७ ॥

An मद्र, wenn von Rasiren die Rede geht.

मद्रा करोति = मङ्गलं मुण्डनं करोति.

5, 4, 68. **समासान्ताः ॥ ६८ ॥**

Die nun folgenden Suffixe werden an das Ende eines Compositums gefügt (ohne die Bedeutung desselben zu ändern).

न पूजनात् ॥ ६९ ॥

Ein solches Suffix wird nicht angefügt, wenn ein Lob ausdrückendes Wort vorangeht.

Es heisst सुराजा, अतिराजा, सुगोः und अतिगोः trotz 5, 4, 91. 92.

किमः क्षेपे ॥ ७० ॥

Auch nicht, wenn das einen Tadel ausdrückende किम् vorangeht.

किंसखा und किर्गोः trotz 5, 4, 91. 92.

नञस्तत्पुरुषात् ॥ ७१ ॥

Auch nicht an einen Tatpuruṣa mit der Negation im ersten Theile.

अराजा. असखा, अगोः trotz 5, 4, 91. 92.

3. 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5. 4, 68.

पथो विभाषा ॥ ७२ ॥

Nach पथिन् mit vorangehender Negation kann ein solches Suffix antreten.

अपन्थाः und अपथम् nach 5. 4. 74. Vgl. 2, 4. 30.

बहुव्रीहौ संख्येये डजबहुगणात् ॥ ७३ ॥

Wenn mit einem Bahuvrīhi gezählt wird, tritt ड (mit Verkürzung des Stammes) an, aber nicht nach बहु und गण am Ende eines solchen Bahuvrīhi.

उपदशाः, उपविंशाः, आसन्नदशाः, अदूरदशाः, अधिकदशाः, द्वित्राः, पञ्चपाः; aber उपबहवः, उपगणाः. Zu diesen Compositis vgl. 2, 2, 25, zur Verkürzung der Stämme 6, 4, 142 fg.

ऋक्पूरब्धूः पथामानक्षे ॥ ७४ ॥

An ऋक्, पुर, अप्, धुर (aber nicht in Verbindung mit अन्न) und an पथिन् wird अ (mit dem Femininum auf आ) angefügt.

अनृचः, बह्वृचः, अर्धर्चः; नलाटपुरम्, नान्दीपुरम्, द्वीपम्, अन्तरीपम्, समीपम् (über die Substitution von ई s. 6. 3. 97); राजधुरा, महाधुरा (aber अन्नधूः, दृढधूरक्षः); जनपथः.

अच् प्रत्यन्ववपूर्वात्सामलोमः ॥ ७५ ॥

An सामन् und लोमन् wird अच् angefügt, wenn प्रति, अनु und अव ihnen vorangehen.

प्रतिसामम्, अनुसामम्, अवसामम्; प्रतिलोमम्, अनुलोमम्, अवलोमम्.

अक्ष्णो ऽदर्शनात् ॥ ७६ ॥

Auch an अक्षि, wenn es nicht „Auge“ bedeutet.

नवणाक्षम्, पुष्कराक्षम्; aber ब्राह्मणाक्षि.

**अचतुरविचतुरसुचतुरस्त्रीपुंसधेन्वनडुहर्कसामवाङ्मनसाक्षिभुवदा-
रगवोर्वष्टीवपदष्टीवनक्तदिवरात्रिदिवाहर्दिवसरजसनिःश्रेयसपुरुषा-
युषद्वायुषत्रायुषर्ग्यजुषजातोक्षमहोक्षवृद्धोक्षोपशुनगोष्ठश्वाः ॥ ७७ ॥**

Hierher gehören auch अचतुर, विचतुर, सुचतुर, स्त्रीपुंसां, धेन्वनडुहर्कः, ऋक्तामे, वाङ्मनमे, अक्षिभुवम्, दारगवम्, ऊर्वण्टीवम्, पदण्टीवम्, नक्तदिवम्, रात्रिदिवम्, अहर्दिवम् (= अहन्यहनि Kāṣikā), सरजसम् (Adv.), निःश्रेयसम्, पुरुषायुषम्, द्वायुषम्, त्रायुषम्, ऋग्यजुषम्, जातोक्षः, महोक्षः, वृद्धोक्षः, उपशुनम् (Adv.) und गोष्ठश्वाः.

ब्रह्महस्तिभ्यां वर्चसः ॥ ७८ ॥

An वर्चस् wird अच् angefügt, wenn es auf ब्रह्मन् und हस्तिन् folgt.

ब्रह्मवर्चसम्, हस्तिवर्चसम्.

अवसमन्थेभ्यस्तमसः ॥ ७९ ॥

An तमस्, wenn es auf अव, सम् und अन्य folgt.

अवतमसम्, संतमसम्, अन्यतमसम्

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

असो वसीयः श्रेयसः ॥ ८० ॥

An वसीयस् und श्रेयस्, wenn sie auf श्वस् folgen.

श्वोवसीयसम्, श्वःश्रेयसम्.

अन्ववतप्रादहसः ॥ ८१ ॥

An रहस्, wenn es auf अनु, अव und तप्त folgt.

अनुरहसम्, अवग्रहसम्, तप्तरहसम्.

प्रतेरुसः सप्रमीस्थात् ॥ ८२ ॥

An उरस्, wenn es auf प्रति folgt und in der Bedeutung des Locativs steht.

प्रत्युरसम् „gegen —, auf die Brust“.

अनुगवमायामे ॥ ८३ ॥

Hierher gehört auch अनुगव in der Bedeutung „den Kühen stets nachfolgend“.

अनुगवं यानम्. Zur Composition vgl. 2, 1, 16.

द्विस्तावा त्रिस्तावा वेदिः ॥ ८४ ॥

Auch द्विस्तावा und त्रिस्तावा „zwei — dreimal so gross“ in Verbindung mit वेदि.

उपसर्गादध्वनः ॥ ८५ ॥

An अध्वन् wird अ (अच्) gefügt, wenn es auf eine Präposition folgt.

प्राध्वो रथः, प्राध्वं शकटम्, निरध्व und प्रत्यध्व.

तत्पुरुषस्याङ्गुलेः संख्याव्ययादेः ॥ ८६ ॥

An अङ्गुलि am Ende eines Tatpuruṣa, wenn ein Zahlwort oder ein Indeclinabile vorangeht.

द्व्यङ्गुल, त्र्यङ्गुल, निरङ्गुल, अत्यङ्गुल. Der Dvigu ist ein Tatpuruṣa, die Composition erfolgt nach 2, 1, 51. Den Schwund des taddhita-Suffixes in diesem Falle lehrt nur ein Vārttika.

अहःसर्वैकदेशसंख्यातपुण्याच्च रात्रेः ॥ ८७ ॥

An रात्रि auch dann, wenn अहन्, सर्व, ein den Theil der Nacht anzeigendes Wort, संख्यात und पुण्य vorangehen.

द्विरात्रः, त्रिरात्रः, अतिरात्रः, नीरात्रः, अर्होरात्रः, सर्वरात्रः, पूर्वरात्रः, अपररात्रः (vgl. 2, 2, 1); संख्यातरात्रः, पुण्यरात्रः.

अहो ऽह एतेभ्यः ॥ ८८ ॥

Für अहन् wird nach diesen Wörtern अह substituiert.

द्व्यहः, त्र्यहः, अत्यहः, निरहः, सर्वोहः, पूर्वोहः, अपरोहः. संख्याताहः. Für पुण्य wird 5, 4, 90 eine andere Regel gegeben.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

न संख्यादेः समाहारे ॥ ८९ ॥

Nach einem Zahlwort unterbleibt diese Substitution, wenn die Zahl der Tage als Einheit zusammengefasst wird.

द्वहः = द्वे अहनी समाहृते, eben so त्रहः. Hier wird Regel 5, 4, 91 angewendet.

उत्तमैकाभ्यां च ॥ ९० ॥

Auch nach dem in 5, 4, 87 zuletzt genannten Worte (d. i. पुण्य) und nach एक.

पुण्याहः, एकाहः. Auch hier gilt die folgende Regel.

राजाहःसखिभ्यष्टच् ॥ ९१ ॥

An राजन्, अहन् und सखि tritt am Ende eines Compositums अ (mit dem Femininum auf ई) an.

महाराजः, मदराजः; परमाहः, उत्तमाहः (vgl. 6, 4, 145); राजसखः, ब्राह्मणसखः.

गोरतद्धितलुकि ॥ ९२ ॥

An गो am Ende eines Tatpurusha wird अ angefügt, wenn kein Schwund eines taddhita-Suffixes stattgefunden hat.

परमगवः, उत्तमगवः, पञ्चगवम्, दशगवम्; aber पञ्चगुः = पञ्चभिर्गाभिः क्रीतः mit Schwund des Suffixes nach 5, 1, 28. 37.

अपार्यायामुरसः ॥ ९३ ॥

An उरस् in einem Tatpurusha, wenn es die Bedeutung „das Vorzüglichste in seiner Art“ hat.

अश्वोरसम् „das schönste Pferd“, eben so हस्त्युरसम्.

अनोऽश्मायःसरसां जातिसंज्ञयोः ॥ ९४ ॥

An अन्, अश्मन्, अयस् und सरस् in einem solchen Compositum, wenn ein Gattungsbegriff oder ein Name gebildet wird.

उपानसम्, अमृताश्मः, कालायसम् und मण्डूकसरसम् werden als Beispiele für जाति gegeben, महानसम्, पिण्डाश्मः, लोहितायसम् und जलसरसम् als Beispiele für संज्ञा.

ग्रामकौटाभ्यां च तद्धृणः ॥ ९५ ॥

An तद्धन् wird nach ग्राम und कौट das Suffix अ (टच्) angefügt.

ग्रामतद्धः = ग्रामस्य तद्धा = बहूनां साधारणः; कौटतद्धः = कौटस्य (und dieses = कुट्यां भवस्य) तद्धा = स्वतन्त्रः कर्मजीवी, न कस्य चित्प्रतिबद्धः.

अतेः श्रुनः ॥ ९६ ॥

An श्रवन् nach अति.

अतिश्रुः (= अतिक्रान्तः श्रवानम् = जववान्) वराहः. अतिश्रवः (= सुष्ठु स्वामिभक्तः) सेवकः,

अतिश्रुः (= अतिनीचा) सेवा.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

उपमानादप्राणिषु ॥ ९७ ॥

Auch nach einem Worte, mit dem श्वन् verglichen wird, wenn jenes kein lebendes Wesen bezeichnet.

आकर्षश्वः = आकर्ष इव श्वा. eben so फलकश्वः: aber वानरश्वा = वानर इव श्वा.

उत्तरमृगपूर्वाच्च सक्थः ॥ ९८ ॥

An सक्थि auch nach उत्तर, मृग und पूर्व in einem Tatpurusha.

फलकसक्थम् = फलकमिव सक्थि, उत्तरसक्थम्. मृगसक्थम्, पूर्वसक्थम्.

नावो द्विगोः ॥ ९९ ॥

An नां am Ende eines Dvigu.

द्विनावम् = द्वे नावां समाहृते. eben so त्रिनावम्.

अर्धाच्च ॥ १०० ॥

Auch an नां nach अर्ध.

अर्धनावम् = अर्धं नावः. Zur Composition vgl. 2, 2, 2.

खार्याः प्राचाम् ॥ १०१ ॥

An खारी am Ende eines Dvigu und nach अर्ध nach der Meinung der östlichen Grammatiker.

द्विखारम् oder द्विखारि = द्वे खार्यो समाहृते, अर्धखारम् oder अर्धखारि.

द्वित्रिभ्यामञ्जलेः ॥ १०२ ॥

An अञ्जलि wird अं (टच्) nach द्वि und त्रि hinzugefügt.

द्व्यञ्जलम् = द्वावञ्जली समाहृतां, eben so त्र्यञ्जलम्.

अनसन्तानपुंसकाच्छन्दसि ॥ १०३ ॥

Auch an ein Neutrum auf अन् und अस् im Veda.

हस्तिचर्मं जुहोति, ऋषभचर्मं ऽभि पिञ्चति: देवच्छन्दसानि. मनुष्यच्छन्दसानि.

ब्रह्मणो जानपदाख्यायाम् ॥ १०४ ॥

An ब्रह्मन् wird अं (टच्) angefügt, wenn das Compositum dessen Landesangehörigkeit ausdrückt.

सुराष्ट्रब्रह्म: „ein Brahmane von Surāshtra“. अवन्तिब्रह्म:.

कुमहद्भ्यामन्यतरस्याम् ॥ १०५ ॥

Auch nach कु und महत् (महा), aber nicht nothwendig.

कुब्रह्म: oder कुब्रह्मा. महाब्रह्म: oder महाब्रह्मा.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

इडाचुदषहान्तात्समाहारे ॥ १०६ ॥

Auch an einen auf einen Gutturalen (चु), द, प oder ह auslautenden Dvandva, wenn die Glieder als Einheit zusammengefasst werden (d. i. wenn das Compositum im Sg. n. erscheint).

वात्त्वचम्, सत्त्वचम्, श्रीमजम्, इड्जम्, वागृजम्, समिद्धृषदम्, संपद्विषदम्; वाग्विषुषम्; कृत्रोपानहम्, धेनुगोदुहम्.

अव्ययीभावे शरत्प्रभृतिभ्यः ॥ १०७ ॥

An शरद् u. s. w. in einem Avjajibhāva.

उपशरदम्, उपविषाशम् u. s. w.

अनश्च ॥ १०८ ॥

Auch an einen auf अन् auslautenden Stamm in einem solchen Compositum.

अध्यात्मम्, प्रत्यात्मम्, उपराजम्. Zur Anfügung vgl. 6, 4, 144.

नपुंसकादन्यतरस्याम् ॥ १०९ ॥

Nicht nothwendig, wenn ein solcher Stamm ein Neutrum ist.

प्रतिचर्मम् oder प्रतिचर्म, उपचर्मम् oder उपचर्म.

नदीपौर्णमास्याग्रहायणीभ्यः ॥ ११० ॥

Ebenfalls nicht nothwendig, wenn der Avjajibhāva auf नदी, पौर्णमासी und आग्रहायणी auslautet.

उपनदम् oder उपनदि, उपपौर्णमासम् oder मासि, उपाग्रहायणम् oder ह्रायणि.

भूयः ॥ १११ ॥

Eben so, wenn der Stamm auf eine Muta auslautet.

उपसमिधम् oder उपसमिध्, उपदृषदम् oder उपदृषत्.

गिरेश्च सेनकस्य ॥ ११२ ॥

Eben so bei गिरि nach der Meinung Senaka's.

अन्तर्गिरम् oder अन्तर्गिरि, उपगिरम् oder उपगिरि.

बहुव्रीहौ सकथ्यदृणोः स्वाङ्गात् षच् ॥ ११३ ॥

An सकथ्य und अन्ति in einem Bahuvrihi wird अं mit dem Femininum auf ई angefügt, wenn mit jenen Worten wirklich Körpertheile gemeint sind.

दीर्घसकथ्य, कल्याणात्, wenn von lebenden Wesen die Rede geht, aber दीर्घसकथ्य शकटम्, स्थूलाक्षिरिक्षुः.

अङ्गुलेर्दारुणि ॥ ११४ ॥

An अङ्गुलि in einem Bahuvrihi, wenn von einem Holz die Rede ist.

अङ्गुलं, अङ्गुलं दारु । अङ्गुलिसदृशावयवं धान्यादीनां वित्तेषुकाष्टमुच्यते ।

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

द्वित्रिभ्यां ष मूर्धः ॥ ११५ ॥

An मूर्धन् nach द्वि und त्रि wird in einem Bahuvrihi अ with dem Femininum auf द्वे angefügt.

द्विमूर्ध, त्रिमूर्ध. Vgl. 6, 2, 197.

अप् पूरणीप्रमाणयोः ॥ ११६ ॥

An ein Ordnungszahlwort weiblichen Geschlechts und an प्रमाणी wird in einem Bahuvrihi अ angefügt.

कल्याणीपञ्चमा रात्रयः = कल्याणी पञ्चमी यासां रात्रीणां ताः, स्त्रीप्रमाणाः कुटुम्बिनः = स्त्री प्रमाणी येषां ते.

अन्तर्बहिर्भ्यां च लोमः ॥ ११७ ॥

Auch an लोमन् nach अन्तर् und बहिस्.

अन्तर्लामः प्रावारः, बहिर्लोमः पटः.

अज्नासिकायाः संज्ञायां नसं चास्थूलात् ॥ ११८ ॥

An नासिका tritt अ (अच्) in einem Bahuvrihi an, wenn ein Name gebildet wird; hierbei wird नस् für नासिका substituiert, aber nicht nach स्थूल.

गोनसः, दुणसः, वार्धणसः; aber स्थूलनासिकः = वराहः. Nur in den Scholien zu Bhattik. अज्ज, sonst अज्ज, auch im Mahabhāshja.

उपसर्गाच्च ॥ ११९ ॥

Auch dann, wenn eine Präposition vorangeht.

उचसः, प्रणसः.

सुप्रातसुश्वसुदिवशारिकुक्षचतुरश्रेणीपदाजपदप्रोष्ठपदाः ॥ १२० ॥

Hierher gehören auch die Bahuvrihi सुप्रात, सुश्व, सुदिव, शारिकुक्ष, चतुरश्र, एणीपद, अजपद und प्रोष्ठपद.

नञ्दुःसुभ्यो हलिसक्थोरन्यतरस्याम् ॥ १२१ ॥

An हलि und सक्थि nach der Negation, दुस् und सु kann in einem Bahuvrihi अ (अच्) angefügt werden.

अहलि oder अहल, दुर्हलि oder दुर्हल, सुहलि oder सुहल; असक्थि oder असक्थ, दुःसक्थि oder दुःसक्थ, सुसक्थि oder सुसक्थ.

नित्यमसिच् प्रजामेधयोः ॥ १२२ ॥

An प्रजा und मेधा nach den im vorigen Sūtra genannten Partikeln wird im Bahuvrihi stets अस् angefügt.

अप्रजस्, दुष्प्रजस्, सुप्रजस्; अमेधस्, दुर्मेधस्, सुमेधस्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

बहुप्रजाश्छन्दसि ॥ १२३ ॥

बहुप्रजस् erscheint im Veda.

धर्मादनिच् केवलात् ॥ १२४ ॥

An धर्म wird अन् angefügt, wenn es als letztes Glied in einem Bahuvrīhi nur ein einziges Wort vor sich hat.

कल्याणधर्मन्, प्रियधर्मन्; aber परमस्वधर्म. Vgl. 6, 4, 148.

जम्भा सुहरितृणसोमेभ्यः ॥ १२५ ॥

जम्भन् erscheint am Ende eines Bahuvrīhi nach सु, हरित, तृण und सोम.

सुजम्भन्, हरितजम्भन्, तृणजम्भन्, सोमजम्भन्.

दक्षिणेर्मा लुब्धयोगे ॥ १२६ ॥

दक्षिणेर्मन् steht in Beziehung zum Jäger.

दक्षिणेर्मा मगः „eine an der rechten Flanke verwundete Gazelle“.

इच् कर्मव्यतिहारे ॥ १२७ ॥

इच् tritt an einen Bahuvrīhi, wenn von der Wechselseitigkeit einer Handlung die Rede ist.

Beispiele s. unter 2, 2, 27.

द्विदण्डादिभ्यश्च ॥ १२८ ॥

Auch an द्विदण्ड u. s. w.

द्विदण्डि, द्विसुप्ति प्र हरति. Man hätte im Sūtra द्विदण्डा erwartet, da das fertige Wort ja den Nominativ ऽदयश्च erfordert.

प्रसभ्यां जानुनोर्बुः ॥ १२९ ॥

Nach प्र und सम् wird in einem Bahuvrīhi नु für जानु substituiert.

प्रनु, संनु. Man könnte जानुनो नु; vermuthen, aber auch der Dual lässt sich bei diesem Körpertheil vertheidigen.

ऊर्ध्वाङ्घ्रिभाषा ॥ १३० ॥

Nach ऊर्ध्व nicht nothwendig.

ऊर्ध्वजानु oder ऊर्ध्वनू.

ऊधसो ऽनङ् ॥ १३१ ॥

Für den Auslaut von ऊधस् wird in einem Bahuvrīhi अन् substituiert.

कुण्डोर्ध्वी. घटोर्ध्वी nach 4, 1, 25. ऊध + अन् wird ऊधन् nach 6, 4, 148.

3, 1. 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

धनुषश्च ॥ १३२ ॥

Auch für den von धनुस्.

शार्ङ्गधन्वन्. गाराडीवधन्वन्, पुष्पधन्वन्, अधिज्यधन्वन्.

वा संज्ञायाम् ॥ १३३ ॥

Nicht nothwendig, wenn der Bahuvrihi ein Name ist.

शतधनुस् oder शतधन्वन्, दृढधनुस् oder दृढधन्वन्.

जायाया निङ् ॥ १३४ ॥

Für den Auslaut von जाया wird in einem Bahuvrihi नि substituiert.

युवजानि, वृद्धजानि. य् fällt vor नि nach 6, 1, 66 ab.

गन्धस्येदुत्पृतिसुसुरभिभ्यः ॥ १३५ ॥

Für den Auslaut von गन्ध wird nach उद्. पृति, सु und सुरभि in einem Bahuvrihi इ substituiert.

उद्गन्धि, पृतिगन्धि, सुगन्धि, सुरभिगन्धि.

अल्पाख्यायाम् ॥ १३६ ॥

Auch dann, wenn गन्ध „ein Bischen“ ausdrückt.

सूपगन्धि भोजनम् „eine Speise mit einem Bischen Brühe“. eben so दृतगन्धि, क्षीरगन्धि.

उपमानाच्च ॥ १३७ ॥

Auch dann, wenn dasjenige vorangeht, mit dessen Geruch der eines Andern verglichen wird.

पद्मगन्धि, उत्पलगन्धि, करीषगन्धि.

पादस्य लोपो ऽहस्त्यादिभ्यः ॥ १३८ ॥

Von पाद fällt der Auslaut in einem Bahuvrihi ab, wenn dasjenige vorangeht, mit dessen Fusse Jemandes Fuss verglichen wird, jedoch nicht nach हस्तिन् u. s. w.

व्याघ्रपाद. सिंहपाद, aber हस्तिपाद u. s. w.

कुम्भपदीषु च ॥ १३९ ॥

Auch in कुम्भपदी u. s. w. hat ein solcher Abfall stattgefunden.

Für पाद् wird vor dem Femininsuffix ई nach 6, 4, 130 पद् substituiert.

संख्यासुपूर्वस्य ॥ १४० ॥

Auch nach einem Zahlwort und nach सु fällt der Auslaut von पाद ab.

द्विपाद. त्रिपाद; सुपाद.

3. 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

वयसि दन्तस्य दत् ॥ १४१ ॥

Für दन्त wird in einem Bahuvrīhi nach einem Zahlwort und सु, wenn das Lebensalter bezeichnet wird, दत् substituiert.

द्विदत्, त्रिदत्, चतुर्दत्; सुदत्. Das stumme ऋ drückt unter Andern aus, dass nach 7, 1. 70 in den starken Casus das Augment न् eingeschoben wird.

छन्दसि च ॥ १४२ ॥

Im Veda auch in andern Verbindungen.

पञ्चदत्. उभयदत्.

स्त्रियां संज्ञायाम् ॥ १४३ ॥

Auch dann, wenn ein Name weiblichen Geschlechts gebildet wird.

अयोदती, फालदती.

विभाषा श्यावारोकाभ्याम् ॥ १४४ ॥

Nach श्याव und अरोक ist die Substitution nicht nothwendig.

श्यावदन्त oder श्यावदत्. अरोकदन्त oder अरोकदत्.

अग्रान्तशुद्धशुभ्रवृषवराहेभ्यश्च ॥ १४५ ॥

Auch nicht nach einem auf अग्र auslautenden Worte, sowie nach शुद्ध u. s. w.

कुञ्जलायदन्त oder दत्, शुद्धदन्त oder दत्, शुभ्रदन्त oder दत्, वृषदन्त oder दत्, वराहदन्त oder दत्.

ककुदस्यावस्यायां लोपः ॥ १४६ ॥

Der Auslaut von ककुद fällt in einem Bahuvrīhi ab, wenn das Lebensalter oder ein anderer allgemeiner Zustand des Thieres bezeichnet werden soll.

असंज्ञातककुद = बाल, पूर्णककुद = मध्यमवयस्, उन्नतककुद = वृद्धवयस्, स्थूलककुद = वलवत्, यष्टिककुद = नातिस्थूलो नातिकृशः; aber प्रवेतककुद.

त्रिककुपर्वते ॥ १४७ ॥

त्रिककुद ist der Name eines Berges.

उड्विभ्यां काकुदस्य ॥ १४८ ॥

Nach उड् und वि fällt von काकुद der Auslaut ab in einem Bahuvrīhi.

उत्काकुद, विकाकुद.

पूर्णाड्विभाषा ॥ १४९ ॥

Nach पूर्ण nicht nothwendig.

पूर्णकाकुद oder पूर्णकाकुद.

सुहृद्दुर्हृदौ मित्रामित्रयोः ॥ १५० ॥

सुहृद् „Freund“ und दुर्हृद् „Feind“ sind unregelmässige Bahuvrīhi.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

उरःप्रभृतिभ्यः कप् ॥ १५१ ॥

An उरम् u. s. w. wird am Ende eines Bahuvrihi क् angefügt.

व्यूढोरस्क. प्रियसर्पिष्क u. s. w.

इनः स्त्रियाम् ॥ १५२ ॥

Auch an einen auf इन् ausgehenden Bahuvrihi im Femininum.

बहुदण्डिका und बहुच्छत्रिका शाला, बहुस्वामिका नगरी, बहुवामिका सभा.

नद्यतश्च ॥ १५३ ॥

Auch an einen Bahuvrihi, dessen letztes Glied mit dem Femininsuffix ई oder ऊ versehen ist oder auf ऋ auslautet.

बहुकुमारीको देशः, बहुवृक्षबन्धूकः, बहुकर्तृकः.

शेषाङ्गिभाषा ॥ १५४ ॥

An alle übrigen, nicht besonders besprochenen Bahuvrihi kann क् angefügt werden.

बहुखट्व, खट्वक oder खट्वाक. बहुवीणा. वीणाक oder वीणाक u. s. w.

न संज्ञायाम् ॥ १५५ ॥

Wenn ein Name gebildet wird, tritt kein क् im Bahuvrihi an.

विश्वदेवः, विश्वयणाः.

ईयसश्च ॥ १५६ ॥

Auch nicht an das Suffix ईयस्.

बहुश्रेयान् = बहुवो श्रेयांसो ऽस्य, बहुश्रेयसी (sic) = बहुयः श्रेयस्यो ऽस्य.

वन्दिते भ्रातुः ॥ १५७ ॥

Auch nicht an भ्रातृ, wenn dieser gelobt wird.

सुभ्रातृ „einen guten Bruder habend“, aber सूर्यभ्रातृक und दुष्टभ्रातृक.

ऋतश्छन्दसि ॥ १५८ ॥

Auch nicht an einen auf ऋ auslautenden Stamm im Veda.

हतमातृ, हतपितृ. हतस्वस्र, सुहोतृ.

नाडीतन्त्र्योः स्वाङ्गे ॥ १५९ ॥

Auch nicht an नाडी und तन्त्री, wenn sie Körperteile bezeichnen.

बह्वर्नाडः कायः, बह्वतन्त्रीर्यावाः aber बह्वर्नाडीकः स्तम्भः und बह्वतन्त्रीका वीणा.

निष्प्रवाणिश्च ॥ १६० ॥

Auch निष्प्रवाणि gehört hierher.

†3, 1, 1. 2. 3.

†4, 1, 1. 76.

†5, 4, 68.

॥ इति षष्ठमस्याध्यायस्य चतुर्थः पाठो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

एकाचो द्वे प्रथमस्य ॥ १ ॥

6, 1, 1.

Bis 6, 1, 12 incl. ist stets hinzuzudenken: „für die erste Silbe werden zwei gesetzt, d. i. die erste Silbe wird reduplicirt“.

Unter **एकाच्** ist hier ein Wurzelvocal mit den ihn umgebenden Consonanten gemeint. Die Reduplication wird durch ein nachfolgendes Suffix hervorgerufen. **पच्** + **—±अ** des Perfects ergibt **पौच**; die Substitution der Vrddhi muss bei der Bildung der Reduplication nach 1, 1. 59 als nicht erfolgt betrachtet werden. Es wird also **पच्** zweimal gesetzt, aber das **च्** der Reduplication fällt nach 7, 4, 60 ab; so erhalten wir **पपौच**.

अजाद्वितीयस्य ॥ २ ॥

6, 1, 2.

Und: „lautet die erste Silbe aber vocalisch an, so werden für die zweite Silbe zwei gesetzt, d. i. so wird die zweite Silbe reduplicirt“.

Diese Regel betrifft selbstverständlich nur zwei- und mehrsilbige Wurzeln. Von **अद्** lautet das Desiderativ, das auch Wurzel heisst, vor der Reduplication **अटिप्**. Nach unserer Regel wird nun nicht **अद्**, sondern **टिप्** verdoppelt, das **प्** der ersten Silbe fällt aber nach 7, 4, 60 ab; so erhalten wir **अटिटिप्** als Desiderativstamm.

न द्राः संयोगादयः ॥ ३ ॥

In dem erwähnten Falle werden **न्**, **द्** und **र्**, wenn mit ihnen eine Doppelconsonanz beginnt, bei der Reduplication nicht wiederholt.

Das Desiderativ von **उन्द्** ist **उन्दिप्**; es wird nun nicht **न्दिप्**, sondern nur **दिप्** (dessen **प्** nach 7, 4. 60 abfällt) wiederholt; so erhalten wir **उन्दिदिप्** als Desiderativstamm. Eben so verhält es sich mit **अर्द्** (dessen **र्** sich dem **ड्** assimiliert) und **अर्च्चि**: **अर्द्धिदिप्** und **अर्च्चिदिप्**.

पूर्वा अभ्यासः ॥ ४ ॥

Die erste Silbe heisst Abhijāsa (Reduplication).

उभे अभ्यस्तम् ॥ ५ ॥

Beide zusammen abhijasta (reduplicirt).

जक्षित्यादयः षट् ॥ ६ ॥

So heissen auch die sechs mit **जक्ष्** beginnenden Wurzeln.

Dieses sind: **जक्ष्**, **जाग्**, **दरिडा**, **चक्रास्**, **शास्** und **देधी**. **वेधी** hat Panini übersehen. Diese können also keine Reduplication nach 6, 1, 8. 9 erhalten.

तुजादीनां दीर्घो अभ्यासस्य ॥ ७ ॥

Bei **तुज्** u. s. w. wird in der Reduplication eine Länge für eine Kürze substituiert.

Es werden aus dem Veda folgende Belege angeführt: **तृतुजानः** मामहान्.. **अनञ्जान्दाधारः**, **स्वर्धा मीमाय**, **स तृताव**.

6, 1, 1, 2.

लिटि धातोरनभ्यासस्य ॥ ८ ॥

Die 6, 1, 1, 2 gelehrte Reduplication findet vor den Personalendungen des Perfects bei einer Wurzel statt, wenn diese nicht schon reduplicirt ist.

सन्यङोः ॥ ९ ॥

Desgleichen vor dem Suffix des Desiderativs ल-स und dem des Intensivs ल-य .

श्चौ ॥ १० ॥

Und vor dem durch श्नु gekennzeichneten Abfall des Präsenscharakters bei den Wurzeln der dritten Klasse.

जुहोति, विभेति.

चङि ॥ ११ ॥

Und vor dem Suffix des reduplicirten Aorists.

अपीपच्चत् (vgl. 7, 4, 93, 94), आटिटत्.

† 6, 1, 1, 2. दाश्चान् साह्वान् मीढ्वाश्च ॥ १२ ॥

Die aufgeführten Participia sind unregelmässige Bildungen ohne Reduplication.

यङः संप्रसारणं पुत्रपत्योस्तत्पुरुषे ॥ १३ ॥

Das य् des 4, 1, 78 besprochenen या wird in einem Tatpuruṣa vor पुत्र und पति vocalisirt.

कारीषगन्धीपुत्र und कारीषगन्धीपति u. s. w. Ueber das Verschwinden des nachfolgenden Vocals s. 6, 1, 108, über die Verlängerung des übriggebliebenen इ 6, 3, 139.

बन्धुनि बहुव्रीहौ ॥ १४ ॥

Auch vor बन्धु in einem Bahuvrihi.

कारीषगन्धीबन्धु.

वचिस्वपियजादीनां किति ॥ १५ ॥

Die Halbvocale in वच्, स्वप् und यज् u. s. w. werden vor einem Suffix, das ein stummes क hat, vocalisirt.

Zum Beispiel vor dem Participialsuffix क्त. d. i. =त , also उक्त. सुप्त. इष्ट u. s. w. Ueber das Verschwinden des nachfolgenden अ s. 6, 1, 108.

यहिज्यावयिब्यधिवष्टिविचतिवृश्चतिपृच्छतिभृज्जतीनां ङिति च ॥ १६ ॥

In यह्, ज्या, वय् = वे (s. 2, 4, 41), व्यध्, वश्, व्यच्, वश्च्, प्रह् und भृज् wird der Halbvocal auch vor einem Suffix mit stummem ङ vocalisirt.

Beispiele für कृत् Partic. perf. pass. auf क्त (=त) und 3. Pl. Perf. (vgl. 1. 2. 5),
für डित् Intensivum (यङ्): गृहीत. जरीगृह्यते; जीन. जेजीयते; ऊयतुः; विद्ध. वेविध्यते; उशित;
विचित. वेविच्यते; वृक्णा. वरीवृश्च्यते; पृष्ट. परीपृच्छते; भृष्ट. बरीभृज्ज्यते.

लिङ्गभ्यासस्योभयेषाम् ॥ १७ ॥

Im Perfectum wird bei den in den beiden vorangehenden Sūtra aufgezählten Wurzeln der Halbvocal in der Reduplication vocalisirt.

उवाच, सुष्वाप, इयाज u. s. w., जयाह. जिज्या, उवाय, विव्याध, उवाश. विव्याच, वव्रश्च, पप्रच्छ, बभञ्ज. जयाह, वव्रश्च. पप्रच्छ und बभञ्ज würden auch ohne unsere Regel die Reduplication so bilden.

स्वापेश्चडि ॥ १८ ॥

Im Causativ von स्वप् wird der Halbvocal im reduplicirten Aorist vocalisirt.

असृपुपत्, असृपुपताम्, असृपुपन्. Vgl. 7, 4, 93. 94.

स्वपिस्यमिथेडां यडि ॥ १९ ॥

In स्वप्, स्यम् und व्ये wird der Halbvocal im Intensivum vocalisirt.

सोपुष्यते, सेसिष्यते, वेवीयते. Vgl. 7, 4, 82.

न वशः ॥ २० ॥

Nicht aber in वश्.

वावश्यते. Ausnahme zu 6, 1. 16.

चायः की ॥ २१ ॥

Für चाय् wird im Intensivum की substituirt.

चेकीयते. Auch von क्रि würde nach 7, 4, 25 चेकीयते gebildet werden können, aber nicht चेकीतः, weil hier यङ् durch लुक् abgefallen ist, die Wirkung des stummen इ also nach 1, 1, 63 aufhören würde.

स्फायः स्फी निष्ठायाम् ॥ २२ ॥

Für स्फाय् wird स्फी vor den Suffixen =त und =तवत् substituirt.

स्फीत und स्फीतवत्.

स्त्यः प्रपूर्वस्य ॥ २३ ॥

In स्त्या (स्त्ये) wird vor diesen Suffixen der Halbvocal vocalisirt, wenn प्र vorangeht.

प्रस्तीत und प्रस्तीतवत् (vgl. 6, 4, 2), aber संस्त्यान und संस्त्यानवत्. Vgl. 8, 2, 54.

द्रवमूर्तिस्पर्शयोः श्यः ॥ २४ ॥

Auch in श्या (श्ये) in der Bedeutung „geronnen“ und „kalt“.

शीनं द्रवम्, शीना वसा; शीतो वायुः, शीतं वर्तते. Zur Länge vgl. 6. 4. 2.

प्रतेश्च ॥ २५ ॥

Auch nach प्रति.

प्रतिशीन und प्रतिशीनवत्. Vgl. 6, 4, 2.

विभाषाभ्यवपूर्वस्य ॥ २६ ॥

Freigestellt ist die Vocalisation in श्या nach अभि und अव vor den genannten Suffixen.

अभिश्यान und अभिशीन, अवश्यान und अवशीन.

शृतं पाके ॥ २७ ॥

शृत von आ zeigt Vocalisation des Halbvocals in der Bedeutung „gekocht“.

प्यायः पी ॥ २८ ॥

Für प्या wird पी vor ण्त und ण्तवत् substituiert.

पीनं सुखम्, पीनो ब्राह्म.

लिङ्गडोश्च ॥ २९ ॥

Auch im Perfect und Intensivum.

आ पिप्ये, आ पेपीयते.

विभाषा श्वेः ॥ ३० ॥

In श्वि kann im Perfect und Intensivum der Halbvocal vocalisirt werden.

शिश्वाय oder शुशाव, शेश्वीयते oder शोश्वीयते.

णौ च संश्वडोः ॥ ३१ ॥

Desgleichen im Desiderativum und im reduplicirten Aorist vom Causativum.

शिश्वाययिषति oder शुशावयिषति, अशिश्वयत् oder अशूश्वत्.

ह्रः संप्रसारणमभ्यस्तस्य च ॥ ३२ ॥ ३३ ॥

In ह्र्वा (ह्र्वे) wird in einer reduplicirten Form der Halbvocal in beiden Silben vocalisirt.

जुहाव, जुहूषति, जोहूयते. Das Sūtra wird nach dem Vorgange eines Vārttika getheilt in ह्र्वः संप्रसारणम् und अभ्यस्तस्य च. Durch den ersten Theil werden, indem man das ganze vorangehende Sūtra ergänzt, die Beispiele जुहावयिषति und अजूहवत् erklärt, durch den zweiten die oben angeführten.

बहुलं छन्दसि ॥ ३४ ॥

Im Veda wird in dieser Wurzel der Halbvocal häufig vocalisirt.

हुवे, aber auch ह्र्वयामि.

चायः की ॥ ३५ ॥

Für चाय् wird im Veda häufig की substituiert.

नि चिक्युः, aber auch निचाय्यः.

अपस्पृधेयामानृचुरानृहुश्चिच्युषे तित्याज आताः श्रितमाशीराशीर्तः

॥ ३६ ॥

Im Veda kommen folgende unregelmässige Formen vor: अपस्पृधेयाम्, आनृचुः, आनृहुः, चिच्युषे, तित्याज, आताः, श्रितम्, आशीर् und आशीर्तः.

न संप्रसारणे संप्रसारणम् ॥ ३७ ॥

Wenn ein Halbvocal vocalisirt worden ist, wird der ihm vorangehende Halbvocal nicht vocalisirt.

Von व्यध् wird विद्ध ohne Vocalisation des व् gebildet, eben so विचित् von व्यच्, संवीत von व्ये.

लिटि वयो यः ॥ ३८ ॥

In der substituirten Wurzel वय् (s. 2, 4, 41) wird das य im Perfect nicht vocalisirt.

उवाय, ऊयतुः, ऊयुः.

वश्चास्यान्यतरस्यां किति ॥ ३९ ॥

Vor einer Personalendung des Perfects, die ein stummes क् hat (s. 1, 2, 5), kann für dieses य ein व् substituiert werden.

ऊयतुः und ऊवतुः, ऊयुः und ऊवुः.

वेजः ॥ ४० ॥

Der Halbvocal in वे wird im Perfect nicht vocalisirt.

वर्गो, ववतुः, ववुः. Ausnahme zu 6, 1, 15. 17, da वे zum यज्ञादि gehört.

ल्यपि च ॥ ४१ ॥

Auch nicht vor dem Absolutivsuffix ल्य.

प्रवाय, उपवाय.

ज्यश्च ॥ ४२ ॥

Vor diesem Suffix wird auch य in ज्या nicht vocalisirt.

प्रज्याय, उपज्याय.

व्यश्च ॥ ४३ ॥

Auch nicht in व्या (व्ये).

प्रव्याय, उपव्याय.

विभाषा परेः ॥ ४४ ॥

Nach परि kann es vocalisirt werden.

परिव्याय oder परिवीय.

आदेच उपदेशे ऽशिति ॥ ४५ ॥

In Wurzeln, die im grammatischen Unterrichtssystem (d. i. im Dhâtupâthâ) auf einen Diphthongen auslauten, wird आ für diesen substituiert, jedoch nicht vor einem Suffix mit stummem श्.

दातृ und दातुम् von दे. ग्लातृ und ग्लातुम् von ग्ले, शातृ und शातुम् von शो: aber ग्लायति von ग्ले, weil der Präsenscharakter शप् heisst.

न व्यो लिटि ॥ ४६ ॥

Nicht aber für den Diphthongen in व्या (व्ये) im Perfect.

सं विव्याय, सं विव्ययिथ.

स्फुरतिस्फुलत्योर्घञि ॥ ४७ ॥

In स्फुर् und स्फुल् wird vor dem Suffix ±अ für den Diphthongen आ substituiert.

विस्फार statt विस्फोर und विस्फाल statt विस्फोन.

क्रीड्जीनां णौ ॥ ४८ ॥

In क्री, ड् „studiren“ und ञि findet im Causativum diese Substitution statt.

क्रायति, अध्यापयति, जापयति. Die Wurzel wird in Folge dieser Substitution als auf आ auslautend betrachtet und erhält daher nach 7, 3. 36 das Augment प्.

सिध्यतेरपारलौकिके ॥ ४९ ॥

Auch in सिध्, wenn es sich nicht um das Jenseits handelt.

अन्नं, ग्रामं साधयति, aber तपस्तापमं मेधयति und स्वान्धेर्वनं कर्माणि मेधयन्ति मेधयति mit Acc. soll nach Patanğali = ज्ञानमस्य प्रकाशयति bedeuten.

मीनातिमिनोतिदीडं ल्यपि च ॥ ५० ॥

In मी, मि und दी wird आ nicht nur vor solchen Suffixen, die sonst die Substitution eines Diphthongen erfordern, sondern auch vor dem Absolutivsuffix ल्य substituiert.

प्रमातृ, प्रमातुम्, प्रमातव्य und प्रमाय; निमातृ. निमातुम्, निमातव्य und निमाय; उपदातृ. उपदातुम्, उपदातव्य und उपदाय.

विभाषा लीयतेः ॥ ५१ ॥

In ली in diesen Fällen nicht nothwendig.

विलातृ, विलातुम्, विलातव्य und विलाय oder विलेतृ. विलेतव्य. विलेतुम् und विलीय.

खिदेच्छन्दसि ॥ ५२ ॥

In खिद् kann im Veda आ substituiert werden.

चिन्नं चिखाद oder चिखेद.

अपगुरो णमुलि ॥ ५३ ॥

Auch in गुर nach अप kann vor dem Absolutivsuffix \pm अम् für den Diphthongen आ substituiert werden.

अपगोरम् oder अपगारम्.

चिस्फुरोणौ ॥ ५४ ॥

Desgleichen in चि und स्फुर् im Causativum.

चाययति oder चापयति (vgl. zu 6, 1, 48), स्फोरयति oder स्फारयति.

प्रजने वीयते: ॥ ५५ ॥

Auch in वी im Causativum, wenn von Empfängniss einer Leibesfrucht die Rede geht.

पुरोव्रातो गाः प्र व्राययति oder वापयति (vgl. zu 6, 1, 48) = गर्भं ग्राहयति.

बिभेतेर्हेतुभये ॥ ५६ ॥

Auch in भी im Causativum, wenn die Furcht unmittelbar durch den Agens des Causativs bewirkt wird.

मुण्डो oder जटिलो भीषयते (vgl. 7, 3, 40) oder भाषयते (vgl. zu 6, 1, 48), aber कुञ्चिकर्यं भाषयति. Zum Âtmanepada s. 1, 3, 68.

नित्यं स्मयते: ॥ ५७ ॥

In स्मि im Causativum findet diese Substitution stets statt, wenn das Staunen unmittelbar durch den Agens des Causativs hervorgerufen wird.

मुण्डो oder जटिलो वि स्मापयते, कुञ्चिकर्यं वि स्मापयति. Zum Âtmanepada s. 1, 3, 68. zum Augment प् zu 6, 1, 48.

सृजिदृशोर्भक्ष्यमकिति ॥ ५८ ॥

In सृज् und दृश् wird vor einem mit einer Muta oder einem Sibilanten anlautenden Suffix, das kein stummes क hat, अ nach ऋ eingefügt.

सष्ट्, सष्टम्. सष्टव्य, असाक्षीत्; दष्ट्, दष्टम्. दष्टव्य, अद्राक्षीत्. Dagegen सष्ट und दष्ट, weil das Suffix क् heisst.

अनुदात्तस्य चर्दुपधस्यान्यतरस्याम् ॥ ५९ ॥

Auch in einer consonantisch auslautenden Wurzel mit vorangegehendem ऋ, wenn sie im grammatischen Unterrichtssystem (d. i. im Dhâtupâṭha) अनुदात्ता ist, aber nicht nothwendig.

तर्प्, तर्पितृ oder त्रप्, दर्प्, दर्पितृ oder द्रप् u. s. w.; aber तृप् und दृप् mit क्.

शीर्षश्छन्दसि ॥ ६० ॥

Im Veda erscheint शीर्षन् als Nominalstamm.

शीर्षाणि हि तत्र मोमं क्रीतं हरन्ति, यत्ने शीर्षाणि दांभायम्.

ये च तद्धिते ॥ ६१ ॥

Auch vor einem mit य् anlautenden taddhita-Suffix erscheint dieser Stamm.
शीर्षाय, aber शिरस्यति, weil hier य् kein taddhita ist.

(अचि शीर्षः ॥ ६२ ॥)

Vor einem vocalisch anlautenden taddhita ist der Stamm dieses Wortes शीर्ष.
हस्तिशीर्षि Patron. von हस्तिशिरस्. Dieses Sūtra ist ursprünglich ein Vārttika.

पदन्त्रोमासहन्निशसन्धूषन्धोषन्यकञ्छकनुदनासञ्छस्रभृतिषु ॥ ६३ ॥

In den schwachen Casus (Acc. Pl. u. s. w.) erscheinen folgende Stämme:
पद् (für पाद), दत् (für दन्त), नस् (für नामिका), मास् (für मास), हृद् (für हृदय),
निग् (für निशा), अमन् (für अमञ्ज), यूषन् (für यूष), दोषन् (für दोम्), यकन् (für यकत्),
शक्रन् (für शक्रत्), उदन् (für उदक) und आमन् (für आम्य).

Fast Alle schreiben "ककञ्दन्त्रा". आसञ्छम् = आमन् शम्.

धात्वादेः षः सः ॥ ६४ ॥

Für das im grammatischen Unterrichtssystem im Anlaut einer Wurzel stehende ष् wird स् substituiert.

Im Dhātupāṭha erhalten diejenigen mit स् anlautenden Wurzeln statt dessen ein ष्, in welchen das स् in gewissen Verbindungen zu ष् wird.

णो नः ॥ ६५ ॥

Für ein solches ण् wird न् substituiert.

Im Dhātupāṭha werden diejenigen mit न् anlautenden Wurzeln mit ण् geschrieben, welche न् nach bestimmten Präpositionen in ण् umwandeln.

लोपो व्योर्वलि ॥ ६६ ॥

व् und य् fallen vor jedem Consonanten mit Ausnahme von य् ab.

Das Partic. auf वस् lautet von दिव् — दिदिवस्, das Partic. auf त् von ऊय् und कूय् — ऊत und कूत. Dagegen heisst es ऊय्यते und कूय्यते ohne Ausfall des य्.

वेरपृक्तस्य ॥ ६७ ॥

Ferner fällt ab ein nur aus dem Laute व् bestehendes Suffix.

Hierher gehört das व् der Suffixe क्विप्, क्विन्, क्वि u. s. w. Diese Suffixe, die nach unserm Sūtra nie in die Erscheinung treten, sich aber durch ihre verschiedene Einwirkung auf die Wurzel unterscheiden, sind zu Suffixen gestempelt worden, um aus einer Verbalwurzel einen Nominalstamm zu gewinnen. Nach 1, 2, 45 fg. kann nämlich eine Verbalwurzel kein Nominalstamm sein, wohl aber eine Wurzel mit einem darauf folgenden क्त. Obgleich nun व् wieder abfällt, so behält das Suffix doch nach 1, 1, 62 seine charakteristischen Merkmale, d. i. ein mit diesem wieder abfallenden Suffix gebildetes Derivat ist ein Nominalstamm. Vgl. auch च्वि im Index.

हल्ङ्याभ्यो दीर्घात् सुतिस्यपृक्तं हल् ॥ ६८ ॥

Nach einem Consonanten fallen die Nominativendung **स्** und die Personalendungen **त्** und **स्** ab, nach den Femininsuffixen **ई** und **आ**, wenn sie ihre Länge bewahren, die Nominativendung **स्**.

राजा, उखासत्; कुमारी, खट्वा; अविभर्भवान्, अभिनो (vgl. 8, 2, 75) उत्र. Da die Personalendungen **ति** und **सि** heissen, mussten die durch den Abfall des **इ** hier gemeinten kürzeren Endungen **त्** und **स्** durch **अपृक्तम्** d. h. „wenn sie aus einem einzigen Laut bestehen“ gekennzeichnet werden. Um die Personalendung des Perfects **अ**, die ursprünglich auch **ति** heisst, auszuschliessen, musste **हल्** „Consonant“ hinzugefügt werden. **दीर्घात्** wurde hinzugefügt, weil die Femininsuffixe in solchen Compositis, in denen sie verkürzt werden, das Nominativzeichen annehmen: **निष्कांशाम्बिः**, **अतिखट्वः**.

एङ्ङस्वात्संबुद्धेः ॥ ६९ ॥

Die Nominativendung **स्** fällt im Vocativ Sg. nach **ए**, **ओ** und einer Kürze ab.

Das Suffix des Nominativs ist auch das des Vocativs. Nach 7, 3, 108 wird vor dem Suffix des Vocativs Sg. **गुण** für eine Kürze substituirt, also **अग्ने** und **वायो** für **अग्नि** und **वायु**; nach 7, 3, 107 eine Kürze für die Femininsuffixe **ई** und **ऊ**, also **नदि** und **वधु** für **नदी** und **वधू**. Nach unserm Sutra fällt nach diesen umgebildeten Stämmen das Nominativzeichen ab. Vom Neutrum **कुण्ड** wird der gleichlautende Vocativ auf folgende Weise erklärt: das Suffix des Nominativs ist nach 7, 1, 24 **अम्**, das **अ** des Stammes tritt nach 6, 1, 107 an die Stelle beider **अ**; wir erhalten demnach **कुण्डम्**. Dieses übrig gebliebene **अ** gilt nach 6, 1, 85 sowohl als Auslaut des Stammes als auch als Anlaut des Suffixes; im ersten Falle ist das Suffix ein **अपृक्तं हल्** und fällt demnach ab.

शेषेच्छन्दसि बहुलम् ॥ ७० ॥

Im Veda fällt die Endung **इ** im Nom. und Acc. Pl. neutr. häufig ab.

क्षेत्रा für क्षेत्राणि, वना für वनानि.

ह्रस्वस्य पिति कृति तुक् ॥ ७१ ॥

Vor einem **kṛt**-Suffix mit stummem **प्** wird an eine Wurzel, die auf eine Kürze auslautet, **त्** angefügt.

अग्निचित् und **सोममुत्** mit dem Suffix **क्विप्**, **प्रकृत्य** und **उपस्तृत्य** Absolute mit dem Suffix **ल्यप्**.

संहितायाम् ॥ ७२ ॥

In den folgenden Sūtra bis 6, 1, 157 incl. ist stets **संहितायाम्** „in einem ununterbrochenen Verlauf der Rede“ zu ergänzen.

छे च ॥ ७३ ॥

Auch vor **छ** wird an eine vorangehende Kürze ein **त्** angefügt.

इच्छति, **गच्छति**. Für **त्** wird **च्** substituirt nach 8, 4, 40.

6, 1, 72.

आङ्माङोश्च ॥ ७४ ॥

Auch an die Partikel आ und an die Prohibitivpartikel मा.

आच्छाया = ईषच्छाया आ छायायाः, आच्छायम् आ छादयति, मा छिदत्. Also hier nicht facultativ, wie man ohne dieses Sutra nach 6, 1 76 glauben konnte. Wenn ich आ छायायाः, आ छादयति und मा छिदत् trenne, so geschieht es nur der Deutlichkeit wegen.

दीर्घात् ॥ ७५ ॥

Auch an eine Länge.

ह्योच्छति, म्लोच्छति.

पदान्ताद्वा ॥ ७६ ॥

An eine Länge am Ende eines Wortes nicht nothwendig.

कुटीच्छाया oder कुटीच्छाया.

इको यणचि ॥ ७७ ॥

Für die Vocale इ, उ, ऋ und ए, kurz oder lang, werden vor einem Vocale der Reihe nach य्, ण्, र् und ल् substituirt. Vgl. 6, 1, 101.

दध्यन्न statt दधि अन्न. मध्वन्न st. मधु अन्न. कर्त्रर्थम् st. कर्तृअर्थम् नाकृति st. लृ-आकृति.

एचो ऽयवायावः ॥ ७८ ॥

Für ए, ओ, ऐ und औ werden vor einem Vocale der Reihe nach अय्, अव्, आय् und आव् substituirt.

चयन = चे + Suffix अन्न. लवन = लो + Suffix अन्न. चायक = चै + Suffix अन्न.

लावक = लो + Suffix अन्न.

वान्तो यि प्रत्यये ॥ ७९ ॥

Die Substitution von अव् und आव् (वान्त „auf व् auslautend“) für ओ und औ findet auch vor einem mit य् anlautenden Suffixe statt.

Nach 4, 1, 106 wird an वभु das Suffix ण्य् angefügt, für das उ des Stammes wird nach 6, 4, 146 गुण, d. i. ओ substituirt und für dieses ओ nach unserm Sutra अव्; so erhalten wir व्राम्य. नां erhält nach 4 4, 91 das Suffix यं, नां + य gibt nach unserm Sutra नाय.

धातोस्तन्निमित्तस्यैव ॥ ८० ॥

Für die finalen Diphthonge ओ und औ einer Wurzel werden अव् und आव् vor einem mit य् anlautenden Suffixe nur dann substituirt, wenn die Diphthonge erst durch das Suffix hervorgerufen wurden.

लू bildet das Partic. fut. pass. nach 3, 1, 97 mit यं (यत्), dieses य erfordert nach 7, 3, 84 die Substitution von गुण für ऊ. nach unserm Sutra gibt लो + य — लय. Von derselben Wurzel wird dasselbe Partic. in einer anderen Bedeutung nach 3, 1, 125 mit ण्य् gebildet, लो + य gibt nach unserm Sutra लाय. Dagegen lautet das Passiv von वे mit आ — ओयते und औयत, weil hier die Diphthonge nicht durch das Suffix hervorgerufen worden sind.

क्षय्यजय्यौ शक्यार्थे ॥ ८१ ॥

In क्षय्य und जय्य findet die Substitution von श्य् für ह् statt in der Bedeutung „zu — möglich“.

क्षय्यः = क्षेतुं शक्यः. जय्यः = जेतुं शक्यः; aber क्षेयं पापम् und जेयं मनः. weil hier ein Muss gemeint ist.

क्रय्यस्तदर्थे ॥ ८२ ॥

In क्रय्य in der Bedeutung „zum Kauf ausgestellt. verkäuflich“.

क्रय्यो गाः क्रय्यः कम्बलः, aber क्रयं नो धान्यं न चास्ति क्रय्यम् „wir müssen Getreide kaufen, aber es ist keines zum Verkauf ausgestellt“.

भय्यप्रवय्ये च छन्दसि ॥ ८३ ॥

Hierher gehören auch die vedischen भय्य und प्रवय्या

एकः पूर्वपरयोः ॥ ८४ ॥

6, 1, 84.

Von hier an bis 6, 1, 111 incl. ist stets zu ergänzen „für das Vorangehende und Folgende (wird) Eines (substituirt)“.

अन्तादिवच्च ॥ ८५ ॥

Und dieses Eine gilt als Auslaut des Vorangehenden und als Anlaut des Folgenden.

Für das उ des Stammes ब्रह्मबन्धु und für das Femininsuffix ऊ wird nach 6, 1, 101 ऊ substituirt. Dieses ऊ wird auch als Auslaut des Stammes betrachtet, daher können nach 4, 1, 1 flg. daran Casussuffixe u. s. w. gefügt werden, was ohne unsere Regel nicht geschehen konnte, da diese Feminina nicht in 4, 1, 1 enthalten sind. Für das अ von वृत्त und für die Casusendung आं wird nach 6, 1, 88 आं substituirt; dieses आं ist nach unserm Sūtra auch der Anlaut des Suffixes oder, was in diesem Falle dasselbe ist, das Suffix selbst, und der darauf ausgehende Lautcomplex heisst in Folge dessen nach 1, 4, 14 Pada und wird als solches behandelt.

षत्वत्तुकोरसिद्धः ॥ ८६ ॥

Die Substitution, von der nun die Rede sein wird, ist als nicht geschehen zu betrachten in Bezug auf die Verwandlung eines स in ष und auf die Hinzufügung von त्.

को ऽसिचत् ohne Uebergang des स in ष. Für das स des Nominativs कस् wird zunächst nach 8, 2, 66 र् substituirt. für dieses र् vor असिचत् ein उ nach 6, 1, 113, क + उ ergeben nach 6, 1, 87 को und dieses आ + अ nach 6, 1, 109 blosses आ, nach welchem in Folge unseres Sūtra das स von सिचत् nicht nach 8, 3, 59 in ष verwandelt werden darf. In अर्धात्य ist nach 6, 1, 71 ein त् hinzugefügt worden, obgleich eine Lange vorangeht, weil diese, da sie an die Stelle von इ + इ getreten ist, in diesem Falle als nicht eingetreten betrachtet wird.

6, 1, 72. 84.

आहुणः ॥ ८७ ॥

Für अ oder आ + Vocal wird Guṇa allein substituiert.

Guṇa richtet sich nach dem folgenden Vocal. तव + इदम् = तवेदम्, खट्वा + इन्द्रः = खट्वेन्द्रः, तव + ईहते = तवेहते, खट्वा + ईहते = खट्वेहते. तव + उदकम् = तवोदकम्. खट्वा + उदकम् = खट्वोदकम्, तव + ऋश्यः = तवश्यः. खट्वा + ऋश्यः = खट्वश्यः. Zu den beiden letzten Beispielen ist 1, 1, 51 in Betracht zu ziehen. Nach der Analogie dieser wird auch तव + लकारः in तवल्लकारः und खट्वा + लकारः in खट्वल्लकारः zusammengezogen. Die allgemeine Regel wird durch nachfolgende vielfach beschränkt.

वृद्धिरेचि ॥ ८८ ॥

Für अ oder आ + Diphthong wird Vṛddhi allein substituiert.

ब्रह्म + एङका = ब्रह्मङका, खट्वा + एङका = खट्वङका, ब्रह्म + ऐतिकायनः = ब्रह्मैति. खट्वा + ऐति = खट्वैति, ब्रह्म + ओदनः = ब्रह्मोदनः. खट्वा + ओदनः = खट्वोदनः, ब्रह्म + ओपगवः = ब्रह्मोपगवः, खट्वा + ओपगवः = खट्वोपगवः.

एत्येधन्यूहसु ॥ ८९ ॥

Auch für अ oder आ + ए der Wurzeln इ und एध् sowie für अ + ऊ, das nach 6, 4, 132 an die Stelle von वा in वाह् tritt.

उप + एति und एधते = उपैति und उपैधते trotz 6, 1, 94. प्रष्ट + ऊहा = प्रष्टाहा, Iustr. von प्रष्टवाह्, trotz 6, 1, 87.

आटश्च ॥ ९० ॥

Auch für das vocalisch anlautenden Wurzeln vorangesetzte Augment आ + Vocal eines Verbums.

ऐतिष्ट, ऐदत, ऐतिष्यत, आभीत्, आर्धत्, आर्ज्जत्

उपसर्गादिति धातौ ॥ ९१ ॥

Auch für अ oder आ einer Präposition + ऋ eines Verbums.

उपार्कति, प्रार्कति, उपार्धति.

वा सुयापिशलेः ॥ ९२ ॥

Nach Āpiṇali's Meinung nicht nothwendig, wenn das mit ऋ anlautende Verbum ein Denominativ ist.

उपर्यभीयति oder उपार्थभीयति.

आतो ऽम्शसोः ॥ ९३ ॥

Für ओ eines Nominalstammes + अ der Accusativendungen अम् und अस् wird आ allein substituiert.

गाम्, गाम्, व्याम्, व्यास्. आतो ist आ + आतो.

एङि पररूपम् ॥ ९४ ॥

Für das अ oder आ einer Präposition + ए oder ओ eines Verbums wird der zweite Vocal allein substituiert.

उपेयति, प्रेयति, उपोषति, प्रोषति.

ओमाङीश्च ॥ ९५ ॥

Auch für अ oder आ + ओ in ओम्, oder + Vocal, der die Präposition आ enthält.

का ओम् und या ओम् ergeben कोम् und योम्. अद्य und तदा + ओढा — अद्योढा und तदोढा. अद्य + अर्थात् (= आ ऋयात्) — अद्यर्थात्.

उस्यपदान्तात् ॥ ९६ ॥

Auch für ein nicht am Ende eines Wortes stehendes (अ oder) आ + उ von उम् (d. i. vor der Personalendung उम्).

अटुम्, अयुम्, भिन्दुम्, छिन्दुम्. Zum Verständniss der Formen des Potentials s. zu 3, 1, 103. Da उम् nicht unter den Personalendungen aufgeführt wird, nur ein Substitut für ऋ ist (s. 3, 4, 82), kennzeichnet es Pāṇini dadurch, dass er अपदान्तात् hinzufügt. Dieses braucht er ausserdem für das folgende Sūtra.

अतो गुणे ॥ ९७ ॥

Für kurzes अ. das nicht am Ende eines Wortes steht, + Guṇa wird dieser Guṇa allein substituiert.

Der Präsensstamm पच + अन्ति oder ए ergibt पचन्ति und पचे.

अव्यक्तानुकरणस्यात् इतो ॥ ९८ ॥

Für अत् einer Schallnachahmung + इ von इति wird इ allein substituiert.

पटत् + इति gibt पटिति. ऋटत् + इति — ऋटिति.

नाम्नेडितस्यान्यस्य तु वा ॥ ९९ ॥

Wird die Schallnachahmung verdoppelt, so findet diese Substitution nicht statt, jedoch kann für das auslautende त् + इ in इति इ allein substituiert werden.

पटत्पटिति oder पटत्पटिति; dieses letztere ist aus पटत्पट + इति entstanden.

(नित्यमाप्नेडिते डाचि ॥ १०० ॥)

Folgt auf eine solche verdoppelte Schallnachahmung das Suffix आ, welches den Abfall des letzten अत् bewirkt, so wird für das auslautende त् des ersten Theils und für den anlautenden Consonanten des zweiten Theils dieser letztere allein substituiert.

पटपटा und दमदमा करोति. Vgl. 5. 4. 57. Das Sūtra, welches in einigen Hdschr. fehlt, ist ursprünglich ein Vārttika.

6, 1, 72. 84.

अकः सवर्णे दीर्घः ॥ १०१ ॥

Wenn auf einen einfachen Vocal ein homogener Vocal folgt, wird für beide die entsprechende Länge allein substituiert.

दण्डायम्. दधीन्द्रः, मधूदके, होतृश्रयः.

प्रथमयोः पूर्वसवर्णः ॥ १०२ ॥

Für den einfachen Vocal eines Stammes und für den Vocal der Casusendungen des Nominativs und Accusativs in allen Zahlen wird die dem ersten Vocal entsprechende Länge allein substituiert.

वृक्षाः, अग्नी, वायुः, कुमारोः, धेनुः, मातृः. Die Accusative Pl. m. werden im folgenden Sûtra besprochen; die Ausnahmen folgen später.

तस्माच्छसो नः पुंसि ॥ १०३ ॥

Nach einer solchen Länge wird für das **म्** der Accusativendung **अम्** im Masculinum **न्** substituiert.

वृक्षान्, अग्नीन्, वायून्, कर्तृन्.

नादिचि ॥ १०४ ॥

Eine solche Länge wird nicht für **अ** oder **आ** + einem folgenden Vocal (mit Ausnahme von **अ**) der Casusendungen des Nominativs und Accusativs substituiert.

वृक्षां, खट्वे, कुण्डे. Vgl. 6, 1. 87 ff.

दीर्घाज्जसि च ॥ १०५ ॥

Auch nicht für eine Länge + einem im vorigen Sûtra erwähnten nachfolgenden Vocal oder + **अ** der Endung **अम्** des Nomn. Pl.

कुमार्योः, कुमार्यः, ब्रह्मवन्त्याः, वन्त्यः.

वा छन्दसि ॥ १०६ ॥

Im Veda kann in diesen Casus die Länge allein für beide Vocale substituiert werden.

मारुतोः und मारुत्यः, पिण्डोः und पिण्ड्यः, वाराहो und वाराह्याः, उपानहो und उपानह्याः.

अमि पूर्वः ॥ १०७ ॥

Für einen einfachen Vocal und das **अ** der Casusendung **अम्** wird der erste Vocal allein substituiert.

वृक्षम्, अग्निम्, वायुम्, दुग्धम्, गर्गम्, वधूम्.

संप्रसारणाच्च ॥ १०८ ॥

Auch für einen vocalisirten Halbvocal und einen folgenden Vocal wird jener Vocal allein substituiert.

इअष्ट gibt इष्ट, उअप्त — उप्त. गृअहीत — गृहीत.

एङः पदान्तादति ॥ १०९ ॥

Für ein am Ende eines Wortes stehendes ए und ओ und ein folgendes अ werden ए und ओ allein substituiert.

अग्ने ऽत्र, वायो ऽत्र.

ऊसिङ्सोश्च ॥ ११० ॥

Dieselbe Substitution findet auch für ए und ओ und das nachfolgende अ der Endung अस् des Abl. und Gen. Sg. statt

अग्ने und वायो + अस् geben अग्नेस् und वायोस्. Zum Guna vgl. 7, 3, 111.

ऋत उत् ॥ १११ ॥

† 6, 1, 84.

Für ऋ und ein solches अ wird उ (d. i. उर् nach 1, 1, 51) allein substituiert.

हेतुर्स् und mit Abfall des स् nach 8, 2, 74 हेतुर्.

ख्यत्यात्परस्य ॥ ११२ ॥

Nach सखि und प्रति wird für das अ der beiden genannten Casusendungen उ substituiert, wenn für das इ der beiden Stämme य eintritt.

सख्युस्, पत्युस्. aber अतिसखेस् und अश्वपतेस्.

अतो रोऽसुतादसुते ॥ ११३ ॥

Für ein aus स् entstandenes र् wird उ substituiert, wenn ein अ, das nicht pluta ist, vorangeht und folgt.

Aus वृक्ष् wird nach 8, 2, 66 वृक्षर्, das für dieses र् eingetretene उ gibt mit dem vorangehenden अ nach 6, 1, 87 ओ, und ओ + अ nach 6, 1, 109 wieder ओ; so erhalten wir वृक्षो ऽत्र. In den folgenden Beispielen dagegen geht das र् nicht in उ über: एहि सुसोता३ अत्र स्वाहि (vgl. 8, 2, 84) und तिष्ठतु पय आ३ग्निदत्त (vgl. 8, 2, 86).

हशि च ॥ ११४ ॥

Für ein solches aus स् entstandenes र् wird nach अ auch vor tönenden Consonanten उ substituiert.

पुरुषो याति. हसति. ददाति u. s. w.

नान्तःपादमव्यपरे ॥ ११५ ॥

Ein auslautendes ए und ओ und ein nachfolgendes अ unterliegen im Veda innerhalb eines Stollens nicht der Regel 6, 1, 109, es sei denn, dass व oder य auf das अ folgen.

6, 1, 72.

So lautet das Sûtra bei Kâtjâjana und Patañgali und so wird es auch erklärt; die Handschriften und Kâçikâ lesen प्रकृत्यान्तः. Patañgali gibt folgende Beispiele: मुञ्जाते अश्वमूढते (RV. 5, 79, 1), अध्वर्या अद्रिभिः सुतम् (RV. 9, 51, 1) und गुक्रं ते अन्यत् (RV. 6, 58, 1). Als Gegenbeispiele führt Kâç. an: ते ज्वदन् (RV. 10, 109, 1) und ते ज्यम्भयम् (nicht im RV.).

अव्यादवद्यादवक्रमुरव्रतायमवन्ववस्युषु च ॥ ११६ ॥

अव्यात् u. s. w. machen jedoch eine Ausnahme.

अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्यात् (nicht im RV.), मित्रमहो अवद्यात् (RV. 4, 4, 15), माशिवामो अव क्रमुः (RV. 7, 32, 27), ते नो अव्रताः (nicht im RV., dagegen सीदन्तो अव्रतम् 6, 14, 3, संदहन्तो अव्रतान् 9, 73, 5, कर्ते अव्रतान् 9, 73, 8), शतधरो अयं मणिः (nicht im RV.). ते नो अवन्तु पितरः (nicht im RV., wo überhaupt das अ von अवन्तु nach ग und ओ stets abfällt), कुशिकासो अवस्यवः (RV. 3, 42, 9).

यजुषुरः ॥ ११७ ॥

Im Jagurveda erhält sich ein अ nach उरम् (उरो).

उरो अन्तरिक्ष (Kâç. अन्तरिक्षम्) VS. 4, 7. Ausserdem führt Kâç. noch उरोअन्तरिक्षात्मजूः an, aber VS. 6, 11 wird उरोअन्तरिक्षात्मजूः gelesen. Im Sûtra sollen Einige उरो lesen.

आपो जुषाणो वृषाणो वर्षिष्ठे ऽम्बेअम्बाले ऽम्बिकेपूर्वे ॥ ११८ ॥

In demselben Veda erhält sich ein अ auch nach आपो, जुषाणो, वृषाणो, वर्षिष्ठे und in und nach अम्बे अम्बाले, wenn diese vor अम्बिके stehen.

आपो अस्मान्मातरः शुन्ध्यन्तु VS. 4, 2, जुषाणो अप्तराज्यस्य 5, 35, वृषाणो अंगुभ्यां गभस्तिपूतः (गभस्तिभिः Kâç.) 7, 1, वर्षिष्ठे अधि नाके (वर्षिष्ठे अधि VS. 1, 22; dagegen वर्षिष्ठे अधि TS. 1, 1, 8, 1. 4, 43, 2. 5, 5, 4), अम्बे अम्बाले अम्बिके (VS. 23, 18 hat अम्बे अम्बिके अम्बालिके und TS. 7, 4, 19, 1 wie TBr. 3, 9, 6, 3 अम्बे अम्बाल्याम्बिके). Ich habe अम्बिकेपूर्वे nach der Kâç. wiedergegeben, nach Pânini's Sprachgebrauch bedeutet es „wenn अम्बिके ihnen vorangeht“. Im Sûtra lesen Einige अम्बेअम्बाले.

अङ्ग इत्यादौ च ॥ ११९ ॥

Ebendasselbst erhält sich das अ von अङ्गे auch nach अङ्गे.

ऐन्द्रः प्राणो अङ्गे अङ्गे नि दीध्यत् und ऐन्द्र उदानो अङ्गे अङ्गे निधीतः VS. 6, 20.

अनुदात्ते च कुधपरे ॥ १२० ॥

In demselben Veda auch ein unbetontes अ, wenn ein Guttural oder ध darauf folgt.

अयं सो अर्निः (VS. 12, 47), अयं सो अध्वर्यः, aber अधो ज्ये und यो ज्यमग्निः महमियः.

अवपथासि च ॥ १२१ ॥

Desgleichen das अ von अवपथासि.

त्री रुदेभ्यो अवपथाः.

सर्वत्र विभाषा गोः ॥ १२२ ॥

Nach गो kann ein अ sich erhalten sowohl im Veda als auch in der Umgangssprache.

गोअग्रम् oder गोऽग्रम्, अपशवो वा अन्ये गोअश्वेभ्यः, पशवो गोऽश्वतः.

अवङ् स्फोटायनस्य ॥ १२३ ॥

Nach Sphoṭājana's Meinung wird für das ओ von गो vor einem Vocal अव substituiert.

गवाग्रम्, गवाजिनम्, गवोद्गम्, गर्वादनम्.

इन्द्रे च ॥ १२४ ॥

Auch vor इन्द्र findet diese Substitution statt.

गवेन्द्रः. Einige fügen am Ende des Sūtra नित्यम् hinzu; vgl. das folgende Sūtra.

प्लुतप्रगृह्या अचि नित्यम् ॥ १२५ ॥

Pluta (s. 8, 2, 82 fgg.) and pragr̥hja (s. 1, 1, 11 fgg.) genannte Vocale bleiben vor einem folgenden Vocal gleich diesem unverändert.

यज्ञदत्ता३ इदमा नय, अग्नी इति, वायू इति, माले इति. नित्यम् fehlt hier und da; vgl. das vorangehende Sūtra.

आङो ऽनुनासिकाञ्छन्दसि ॥ १२६ ॥

Für das Adverb आ wird im Veda आँ vor einem Vocal substituiert.

अध आँ अपः (RV. 5, 48, 1), गर्भोर आँ उपपुत्रे जिघांसतः (RV. 8, 67, 11).

इको ऽसवर्णे शाकल्यस्य ह्रस्वश्च ॥ १२७ ॥

Nach Śākalja's Meinung bleibt ein einfacher Vocal mit Ausnahme des अ vor einem ihm nicht homogenen Vocal unverändert, wird aber verkürzt, wenn er lang ist.

दधि अत्र, मधु अत्र, कुमारि अत्र.

ऋत्यकः ॥ १२८ ॥

Vor ऋ bleibt nach desselben Grammatikers Meinung jeder einfache Vocal unverändert, wird jedoch verkürzt, wenn er lang ist.

खल्व ऋश्यः, माल ऋश्यः, होतृ ऋश्यः.

अप्लुतवदुपस्थिते ॥ १२९ ॥

Vor einem इति im Padapāṭha wird ein pluta-Vocal wie ein gewöhnlicher behandelt.

सुश्लोका३ इति gibt सुश्लोकेति. Ausnahme zu 6, 1, 125.

6, 1, 72.

ई३ चाक्रवर्मणस्य ॥ १३० ॥

Nach K'ākravarman's Meinung kann ई३ wie ein gewöhnliches इ behandelt werden.

चिनु होदम् oder चिनु हो३ इदम्.

दिव उत् ॥ १३१ ॥

Für den Auslaut des Stammes दिव् wird उ substituiert, wenn der Stamm Pada heisst (s. 1, 4, 14 fgg.).

दुकाम, विमलद्यु दिनम्, द्युमत्, द्युभ्याम्, द्युभिः.

एतत्तदोः सुलोपो ऽकोरनञ्समासे हलि ॥ १३२ ॥

Nach एतद् und तद् fällt vor einem Consonanten die Casusendung स् ab, wenn sie nicht mit क् versehen sind (vgl. 5, 3, 71) und nicht mit der Negation componirt sind.

एष und स ददाति oder भुङ्क्ते. aber एषको. अनेपो. सकां und असौ ददाति.

स्यञ्छन्दसि बहुलम् ॥ १३३ ॥

Im Veda verliert स्यस् häufig die Casusendung.

उत स्य वाजी त्रिपणिं तुरगयति RV. 4, 40, 4. एष स्य ते मधुर्मा इन्द्र सोमः 9, 87, 4. यत्र स्यो नि पतेत्.

सो ऽचि लोपे चेत्पादपूरणम् ॥ १३४ ॥

Die Casusendung von सस् fällt vor einem Vocal ab, wenn durch diesen Abfall der Stollen metrisch vollständig wird.

सेदु राजा क्षयति चर्षणीनाम् RV. 1, 32, 15. सांपथीरनु रुध्यसे 8, 43, 9.

सुट् कात् पूर्वः ॥ १३५ ॥

Bis 6, 1, 135. ist zu ergänzen: „vor क् wird स् hinzugefügt“.

(अडभ्यासव्यवाये ऽपि) ॥ १३६ ॥

Dieses स् wird vor क् hinzugefügt, auch wenn das Augment und die Reduplication dazwischentreten (d. i. zwischen Präposition und Verbum).

समस्करोत्, समस्कार्षीत्, सं चस्कार u. s. w. Das Sūtra ist aus zwei Varttika gebildet worden.

संपर्युषेभ्यः करोतौ भूषणे ॥ १३७ ॥

Dieses स् tritt an क्, करोति nach सम्, परि und उप in der Bedeutung „schmücken“.

संस्कर्तुम्, परिष्कर्तुम्. उपस्कर्तुम्.

समवाये च ॥ १३८ ॥

Auch in der Bedeutung „zusammenthun“.

तत्र नः संस्कृतम् परिष्कृतम् und उपस्कृतम्.

उपात्प्रतियत्नवैकृतवाक्याध्याहारेषु ॥ १३९ ॥

Nach उप wird स an कृ, करोति hinzugefügt in den Bedeutungen „für Etwas sorgen, zubereiten und einen Satz ergänzen“.

एधोदकस्य उप स्कुम्ते, उपस्कृतं भुङ्क्ते. उपस्कृतं जल्पति oder अधीते.

किरतौ लवने ॥ १४० ॥

An कृ, किरति wird स nach उप hinzugefügt, wenn von Spalten die Rede geht.

उपस्कारं (= विक्षिप्य) लुनन्ति.

हिंसायां प्रतेश्च ॥ १४१ ॥

In der Bedeutung „ein Leid anthun“ auch nach प्रति.

उपस्कीर्णं und प्रतिस्कीर्णं हन्त (हं Kāçika) ते वृषल भूयात् = तथा ते वृषल विक्षेपां भूया-
द्यथा हिंसामनु बध्नाति.

अपाच्चतुष्पाच्छकुनिष्वालेखने ॥ १४२ ॥

Nach अप, wenn vom Scharren vierfüssiger Thiere und Vögel die Rede geht.

अप स्क्रिते वृषभो वृष्टः. अप स्क्रिते श्वाश्वयार्थः. अप स्क्रिते कुक्कुटो भक्ष्यार्थः.

कुस्तुम्बुरुणि जातौ ॥ १४३ ॥

कुस्तुम्बुरु mit vorgesetztem स ist ein Gattungsbegriff (Koriander).

अपरस्पराः क्रियासातत्ये ॥ १४४ ॥

अपरस्पराः wird gesagt, wenn von einer ununterbrochenen Thätigkeit die Rede ist.

अपरस्पराः सार्था गच्छन्ति = संततमविच्छेदेन गच्छन्ति.

गोष्यदं सेवितासेवितप्रमाणेषु ॥ १४५ ॥

गोष्यद mit vorgesetztem स wird gebraucht, wenn von einem Besuchen oder Nichtbesuchen (eines Ortes von Kühen) und von einem Maasse die Rede ist.

गोष्यदो देशः = गोभिः सेवितो देशः. अगोष्यदान्यरण्यानि. गोष्यदमात्रं क्षेत्रम्. गोष्यदपूरं
वृष्टो देवः.

आस्पदं प्रतिष्ठायाम् ॥ १४६ ॥

आस्पद mit vorgesetztem स bedeutet „Stätte“.

आश्चर्यमनित्ये ॥ १४७ ॥

आश्चर्य mit vorgesetztem स bezeichnet etwas Ungewöhnliches.

Im Mahabhashja steht dieses Sūtra nach 150.

6, 1, 72. 135.

वर्चस्के ऽवस्करः ॥ १४८ ॥

अवस्कर mit vorgesetztem स् bedeutet „stercus“.

अपस्करो रथाङ्गम् ॥ १४९ ॥

अपस्कर ist ein Theil des Wagens.

विष्क्रिः शकुनिर्वा ॥ १५० ॥

In विष्क्रि „eine Vogelart“ ist das स् nicht nothwendig.

Diese Art von Vogel heisst auch विक्किर. Alle schreiben शकुनिर्विकिरो वा, aber die Einschaltung geht auf ein Vārttika zurück.

ह्रस्वाच्चन्द्रोत्तरपदे मन्त्रे ॥ १५१ ॥

In einem Mantra wird an चन्द्र ein स् angesetzt, wenn eine Kürze im Compositum vorangeht.

सुश्चन्द्र.

प्रतिष्कशश्च कशेः ॥ १५२ ॥

In प्रतिष्कश ist स् an die Wurzel कश् getreten.

प्रस्कण्वहरिश्चन्द्रावृषी ॥ १५३ ॥

प्रस्कण्व und हरिश्चन्द्र sind R̥shi-Namen.

मस्करमस्करिणौ वेणुपरिव्राजकयोः ॥ १५४ ॥

मस्कर bedeutet „Bambus“ und मस्करिन् „Bettelmönch“.

कास्तीराजस्तुन्दे नगरे ॥ १५५ ॥

कास्तीर und अजस्तुन्द sind Städtenamen.

कारस्करो वृक्षः ॥ १५६ ॥

कारस्कर bezeichnet eine Pflanze.

† 6, 1, 72. **पारस्करप्रभृतीनि च संज्ञायाम् ॥ १५७ ॥**

135.

Hierher gehören auch पारस्कर u. s. w. als Namen.

अनुदात्तं पदमेकवर्जम् ॥ १५८ ॥

Ein Wort ist mit Ausnahme einer Silbe unbetont (d. i. in einem Worte ist nur eine Silbe betont).

कर्षात्वतो घञो ऽन्त उदात्तः ॥ १५९ ॥

Ein mit dem krt-Suffix लृप् gebildeter Stamm hat den Acut auf der Endsilbe, wenn er von कर्प्, कर्षति gebildet ist oder ein आ enthält.

कर्षेः, पार्केः, त्वार्गेः, रागेः, दार्येः, धार्येः. Ausnahme zu 6, 1, 197.

उञ्छादीनां च ॥ १६० ॥

Auch उञ्छ u. s. w. haben den Acut auf der letzten Silbe.

उञ्छः u. s. w. Bildet eine Ausnahme zu verschiedenen Regeln.

अनुदात्तस्य च यचोदात्तलोपः ॥ १६१ ॥

Auch ein unbetonter Vocal erhält den Acut, wenn ein mit dem Acut versehener davor abfällt.

कुमारै + ई ergibt कुमारै, पथिन् + Casusendungen आ und ए ergibt पथ्या und पथ्यै
कुमुदं, नडं und वेतमै + मत् (अतुप्) ergeben कुमुद्वत्, नड्वत् und वेतम्वत्.

धातोः ॥ १६२ ॥

Eine Wurzel hat auf der Endsilbe den Acut.

पैचति, पैठति, यैति, ऊयैति, गोपयैति (vgl. 3, 1, 28, 32).

चितः ॥ १६३ ॥

Auch was ein stummes च enthält.

भङ्गुरै, भासुरै, मेदुरै sind nach 3, 2 161 mit dem Suffix घृच gebildet. कुगिडनैः weil dieses 2, 4, 70 कुगिडनच् bezeichnet wird. Vgl. noch 5, 3, 68, 71.

तद्धितस्य ॥ १६४ ॥

Auch ein Stamm, der mit einem taddhita-Suffix gebildet ist, das ein stummes च hat.

काञ्जायनैः, das nach 4, 1, 98 das Suffix च्फञ् enthält. Da च् nur diese eine Function hat, wird bei च्फञ् durch unser Sūtra für das stumme ज्, das noch eine andere Function hat (s. 7, 2, 117), die 6, 1, 197 gegebene Regel aufgehoben. Bei einsilbigen Suffixen, deren Betonung sich schon durch 3, 1, 3 ergeben würde, dient das च् nur zur besonderen Kennzeichnung dieser Suffixe.

कितः ॥ १६५ ॥

Auch ein mit einem taddhita-Suffix, das ein stummes क् enthält, gebildeter Stamm.

नाडायनैः, das nach 4, 1, 99 mit dem Suffix फक् gebildet ist.

तिसृभ्यो जसः ॥ १६६ ॥

Auch der Nominativ Pl. von तिम्र hat den Acut auf der letzten Silbe.

तिम्रैस्तिष्ठन्ति. Nach 8, 2, 4 müsste die Endsilbe den svarita haben.

चतुरः शसि ॥ १६७ ॥

Von चतुर् hat der Accusativ Pl. den Acut auf der Endsilbe.

चतुरैः पश्य.

सावेकाचस्तृतीयादिर्विभक्तिः ॥ १६८ ॥

Die Endungen des Instrumentals und der darauf folgenden Casus haben den Acut, wenn der Stamm im Locativ Pl. einsilbig ist.

वाचा, वाग्भ्याम्, वाग्भिः, वाग्यैः, यातो, यात्र्याम्, यात्रिभैः.

अन्तोदात्तादुत्तरपदादन्यतरस्यामनित्यसमासे ॥ १६९ ॥

Dieselben Casusendungen können den Acut haben, wenn das einsilbige Wort am Ende eines Compositums steht und hier den Acut hat, vorausgesetzt, dass dieses Compositum ein leicht auflösbares ist.

परमयोच्चा oder वाचा. वाचे oder वाचै. Dieses Compositum ist nach 6, 1, 223 oxytonirt. Dagegen nur अग्निर्चिता und सोमसुता, weil diese fest componirt sind.

अञ्चेश्छन्दस्यसर्वनामस्थानम् ॥ १७० ॥

Im Veda haben die auf अञ् auslautenden Stämme den Acut nicht nur auf diesen Casusendungen, sondern auch auf der des Acc. Pl.

दधीर्चम् Gen. Sg., दधीर्चै Dat. u. s. w.

ऊडिदंपदाद्यप्पुमैद्युभ्यः ॥ १७१ ॥

Dieselben Casusendungen haben den Acut auch nach den auf वाह् auslautenden Stämmen, nach इदम्, nach पद् u. s. w. bis निष् (s. 6, 1, 63), nach अप्, पुंस, रे und दिव्.

प्रष्टाहैः, ष्टाहैः, आभ्याम्, गर्भिः (vgl. 2, 4, 32); पदैः, दतैः, अपैः, अत्रिभैः, अत्र्यैः, पुंसैः, पुम्भ्याम्, पुम्भ्यैः, पुंसौ, पुंसैः, रायैः, राभ्याम्, राभिः, दिवैः, दिवो, दिवै. Ueber den Accent von दिव् in andern Casus wird 6, 1, 183 eine besondere Regel gegeben. ऊङ् ist ऊङ्; vgl. 6, 1, 89.

अष्टनो दीर्घात् ॥ १७२ ॥

Eine Casusendung hat nach अष्टन् den Acut, wenn dieses davor in der Form अष्टा erscheint.

अष्टाभिः, अष्टाभ्यैः, अष्टासु.

शतुरनुमो नद्यजादी ॥ १७३ ॥

Nach einem oxytonirten Participium auf अन् haben das Femininsuffix ई und die vocalisch anlautenden Casusendungen (mit Ausnahme der starken Casus) den Acut, wenn das Suffix nicht das Augment न् erhält (nicht अन्त् ist).

तुदती, लुनती, तुदता, लुनता; aber तुदन्ती und तुदन्त्याम्.

उदात्तयणो हल्पूर्वात् ॥ १७४ ॥

Dieselben Endungen erhalten den Acut, wenn für den betonten auslautenden Vocal eines Stammes der entsprechende Halbvocal substituiert worden ist, und diesem ein Consonant vorangeht.

कर्त्रा und कर्त्रो von कर्तृ. प्रलवित्रा und प्रलवित्रो von प्रलवितृ; aber कर्त्रा und कर्त्रो von कर्तृ und बहुतितवा nach 8, 2, 4 von बहुतितडे Adj. f.

नोङ्धात्वोः ॥ १७५ ॥

Nicht aber, wenn dieser Vocal das Femininsuffix ऊ oder der Auslaut einer Wurzel ist.

ब्रह्मवन्ध्या und वन्ध्या von वन्धे. खलप्या und प्ये von खलपे. Der svarita nach 8, 2, 4.

ह्रस्वनुङ्भ्यां मतुप् ॥ १७६ ॥

Das sonst unbetonte मतु (वत्) erhält den Acut, wenn ein oxytonirter Stamm auf eine Kürze auslautet oder das Suffix nach ihm das Augment न् (s. 8, 2, 16) erhält.

अग्निमेत्, वायुमेत्, कर्तृमेत् (von कर्तृ), अक्षरवेत्, शीर्षरवेत्.

नामन्यतरस्याम् ॥ १७७ ॥

Nach oxytonirten Stämmen, die auf eine Kürze auslauten, kann die Genetivendung नाम den Acut erhalten.

अर्गनाम् oder अर्गनाम, वायृनाम् oder वायृनाम, कर्तृणाम् oder कर्तृणाम. Vgl. 7, 1, 54

ङ्चाञ्छन्दसि बहुलम् ॥ १७८ ॥

Im Veda hat diese Casusendung nach dem Femininsuffix ई öfters den Acut.

अभिभञ्जतानाम्, बह्वानाम्; aber auch जयन्तानाम्, नर्दनाम्.

षट्त्रिचतुर्भ्यां हलादिः ॥ १७९ ॥

Nach den shash genannten Zahlwörtern (s. 1, 1, 24) sowie nach त्रि und चतुर् hat eine consonantisch anlautende Casusendung den Acut.

पञ्चाम्, षड्भिः, पड्यैः, पञ्चानाम्, सप्तानाम्; त्रयाणाम्, त्रिभिः, त्रिभ्यैः; चतुर्णाम्. Vgl. 7, 1, 55.

फल्युपोत्तमम् ॥ १८० ॥

In den drei- und mehrsilbigen Formen dieser Zahlwörter hat vor den mit भ् und म् (प्) anlautenden Casusendungen die vorletzte Silbe den Acut.

पञ्चैभिः, सप्तैभिः, तिस्रैभिः, चतुर्भिः, चतस्रैभिः, चतस्रेषु.

विभाषा भाषायाम् ॥ १८१ ॥

In der Umgangssprache nicht nothwendig.

Hier kann der Acut nach der vorangehenden Regel (6, 1. 179) auch auf der Casusendung stehen.

न गोश्वन्साववर्णराडङ्कुङ्कृञः ॥ १८२ ॥

Die 6, 1, 168 gegebene Regel findet keine Anwendung bei गो und श्वन्, bei einsilbigen Stämmen, die im Nomin. Sg. अ oder आ vor der Casusendung haben, bei राज्, bei den auf अञ्च् auslautenden Stämmen, sowie bei कृञ्च und कृत्.

गोत्रा, गोत्रे, गोत्र्याम्; शुना, शुने, श्वभ्याम्; यैभ्यः, तैभ्यः, कैभ्यः; राज्ञा, राज्ञे, प्रौञ्चा, प्रौङ्भ्याम्; कृञ्चा, कृञ्चे; कृता, कृते. Nach der Kāṣikā wird hiernit auch die Regel 6, 1, 169 aufgehoben: सुगुना, सुगुवे, सुगुभ्याम्; परमगुना, गुने, श्वभ्याम्; परमकृता. Es wird im Sūtra auch गोश्वन्साव^२ geschrieben.

दिवो भल् ॥ १८३ ॥

Nach दिव् ist eine mit भ् und स् (प्) anlautende Casusendung unbetont.

द्वभ्याम्, द्वैभिः, द्वेषु. Ausnahme zu 6, 1, 171.

नृ चान्यतरस्याम् ॥ १८४ ॥

Nach नृ können diese Casusendungen unbetont sein.

नृभ्याम् oder नृभ्याम्, नृभिः oder नृभिः, नृभ्यः oder नृभ्यः, नृषु oder नृषु.

तित् स्वरितम् ॥ १८५ ॥

Was त् zum stummen Laute hat, ist ein Perispomenon.

चिकीर्ष्य, जिह्वांर्ष्य mit Suffix यत् nach 3, 1, 97. कार्य, हार्य mit Suffix श्यत् nach 3, 1, 124. Die Ausnahmen geben 6, 1, 213 fg.

तास्यनुदात्तेन्दिदपदेशल्लसार्वधातुकमनुदात्तमहिङोः ॥ १८६ ॥

Die Personalendungen und ihre Substitute (s. 3, 2, 124—126) sind, wenn sie sārvaadhātuka heißen (s. 3, 4, 113 fgg.), unbetont nach dem Charakter des periphrastischen Futurums, nach Wurzeln, die im Dhātupāṭha einen unbetonten Vocal oder ein ङ् (jedoch mit Ausnahme von हृ und इ Med.) zum stummen Laute haben, sowie nach einem im grammatischen Unterrichtssystem auf अ auslautenden Tempusstamm.

कर्ता, कर्तारो, कर्तारः (s. zu 2, 4, 85): आस्ते, वस्ते; मृते, शते, पवमानः पवतः, तुष्टतः, दैव्यतः, यैजमान, दास्यतः, पच्यध्वे; aber हृतं und यदर्थतः. Ausnahme zu 3, 1, 3.

आदिः सिचो ऽन्यतरस्याम् ॥ १८७ ॥

Im स-Aorist kann die erste Silbe den Acut haben.

मा हि काष्ठाम् oder काष्ठैम्. मा हि लौविष्टाम् oder लौविष्टैम्. Da der Charakter स् dieses Aorists ein stummes च् hat, erhält das vorangehende Augment इ nach 6, 1, 163 den Acut. Die augmentirten Formen haben nach 6. 4. 71 fg. den Acut auf dem Augment. Gleichfalls Ausnahme zu 3, 1, 3.

स्वपादिहिंसामच्यनिटि ॥ १८८ ॥

Desgleichen bei स्वप् u. s. w. und bei हिंस् vor den 6, 1, 186 genannten Suffixen, wenn sie vocalisch anlauten, aber nicht, wenn dieser Vocal das Augment इ ist.

स्वपन्ति oder स्वपन्ति. श्वसन्ति oder श्वसन्ति; हिंसन्ति oder हिंसन्ति; dagegen स्वपितेः und श्वसितेः.

अभ्यस्तानामादिः ॥ १८९ ॥

Bei reduplicirten Verben hat vor denselben Endungen die erste Silbe den Acut.

ददति, ददतु, दधति, दधतु, जहति, जहतु, जपति, जपतु; dagegen जचितेः

अनुदात्ते च ॥ १९० ॥

Auch vor den unbetonten Endungen der drei Personen im Sg.

ददाति, जहति, दधाति, जिहति, मिमीते.

सर्वस्य सुपि ॥ १९१ ॥

सर्व hat vor den Casusendungen den Acut auf der ersten Silbe.

सर्वेः, सर्वैः, सर्वेः; aber सर्वेतर. सर्वेतम.

भीहीभृहुमदजनधनदरिद्राजागरां प्रत्ययात्पूर्वं पिति ॥ १९२ ॥

In भी, ही, भृ, हु, मद्, जन्, धन्, दरिद्रा und जाग्र hat vor den unbetonten Endungen der drei Personen im Sg. die diesen vorangehende Silbe den Acut.

बिभेति, जिहति, बिभेति, जुहति, ममन्तु, जजन्तु, दधन्तु, दरिद्राति, जागर्ति. Ausnahme zu 6, 1, 190.

लिति ॥ १९३ ॥

Was ein Suffix mit stummem ल् enthält, hat den Acut auf der diesem Suffix unmittelbar vorangehenden Silbe.

चिकीर्षक und जिह्नीर्षक mit dem Suffix श्वल् nach 3, 1, 133. भोरिकीर्षध und श्वेपुकारिभक्त mit den Suffixen विधल् und भक्तल् nach 4, 2, 54.

आदिर्णमुल्यन्यतरस्याम् ॥ १९४ ॥

Vor dem Absolutivsuffix -त्/अम् kann auch die erste Silbe betont werden.

लौल्यम् oder लौल्यम्. Die Regel betrifft selbstverständlich nur mehr als zweisilbige Absolutive.

अचः कर्तृयकि ॥ १९५ ॥

Vocalisch auslautende Wurzeln können vor dem Suffix des Passivs $_{-य}$ den Acut auf der ersten Silbe haben, wenn das Verbum reflexive Bedeutung hat.

लूयते oder लूयते केदारः स्वयमेव. eben so स्तैर्यते oder स्तैर्यते. Auch जन्, सन् und खन् werden dieser Regel unterworfen. wenn sie nach 6, 4, 43 in der Form जायते, सायते und खायते erscheinen.

थलि च सेटीडन्तो वा ॥ १९६ ॥

Vor der Endung $_{-य}$ der 2. Sg. Perf. kann, wenn diese Endung das Augment इ hat, die erste Silbe, dieses इ oder die Personalendung den Acut haben.

Da auch das stumme ल् seine Wirkung nicht einbüsst, kann z. B. लुनविथ auf jeder beliebigen Silbe betont werden.

ञिनत्यादिर्नित्यम् ॥ १९७ ॥

Was ein Suffix mit stummem ज् oder न् enthält, hat den Acut stets auf der ersten Silbe.

गौर्यं mit यज् nach 4, 1, 105. वासुदेवक und अर्जुनक mit कन् nach 4, 3, 98.

आमन्वितस्य च ॥ १९८ ॥

Desgleichen ein Vocativ.

पथिमथोः सर्वनामस्थाने ॥ १९९ ॥

पथिन् und मथिन् haben in den starken Casus den Acut auf der ersten Silbe.

पेन्याः. पेन्यानां, पेन्यानः; मेन्याः. मेन्यानां, मेन्यानः.

अन्तश्च तवै युगपत् ॥ २०० ॥

Die Infinitive auf तवै haben den Acut auf der ersten und auf der letzten Silbe zugleich.

कैतव, हर्तवै.

क्षयो निवासे ॥ २०१ ॥

क्षय hat den Acut auf der ersten Silbe in der Bedeutung „Wohnung, Haus“.

क्षये जाग्रहि प्रपश्यन्, aber क्षयौ वर्तते दस्यूनाम्.

जयः करणम् ॥ २०२ ॥

जय in der Bedeutung „wodurch man zum Siege gelangt“.

जयौ जयः, aber जयौ वर्तते ब्राह्मणानाम्.

वृषादीनां च ॥ २०३ ॥

Auch वृष u. s. w. haben den Acut auf der ersten Silbe.

संज्ञायामुपमानम् ॥ २०४ ॥

Auch das, womit Jemand verglichen wird, wenn es ein Name ist.

चैज्वा, वैधिका, खैरकुटी. दासा. Vgl. 5, 3, 98.

निष्ठा च द्व्यजनात् ॥ २०५ ॥

Auch ein zweisilbiges Particip auf त in einem Namen, aber nicht, wenn die erste Silbe आ hat.

दैतः, गुप्तः, दुष्टः; aber ज्ञातेः, आप्तेः, रक्षितेः.

शुष्कधृष्टौ ॥ २०६ ॥

Auch शुष्क und धृष्ट haben den Acut auf der ersten Silbe.

आशितः कर्ता ॥ २०७ ॥

Auch आशित in der Bedeutung „gegessen habend“.

रिक्ते विभाषा ॥ २०८ ॥

रिक्त kann auf beiderlei Weise betont werden.

जुष्टार्पिते च छन्दसि ॥ २०९ ॥

Desgleichen जुष्ट und अर्पित im Veda.

नित्यं मन्त्रे ॥ २१० ॥

In einem Mantra haben diese stets den Acut auf der ersten Silbe.

युष्मदस्मदोर्दसि ॥ २११ ॥

युष्मद् und अस्मद् haben im Genetiv Sg. den Acut auf der ersten Silbe.

तैव स्वम्. मम स्वम्.

ऊयि च ॥ २१२ ॥

Auch im Dativ Sg. (डे).

तुभ्यम्. मेह्यम्.

यतो ऽनावः ॥ २१३ ॥

Was das Suffix यं enthält, hat, wenn es zweisilbig ist, den Acut auf der ersten Silbe; ausgenommen ist नाव्य.

चैय und जैय nach 3, 1, 97. केग्य und औग्य nach 5, 1, 6. Dagegen चिकीर्ष्य, ललाट्य und नाव्य nach 6, 1, 185. Die Ergänzung „zweisilbig“ aus 6, 1, 205 ist wohl sehr künstlich, aber das Sūtra hätte sonst keinen Sinn.

ईडवन्दवृशंसदुहां एयतः ॥ २१४ ॥

ईड्, वन्द्, वृ, शंस् und दुह् haben den Acut auf der ersten Silbe, wenn sie mit ±य verbunden sind.

ईड्य, वन्द्य, वीर्य, शंस्य. दाह्या. Ausnahme zu 6, 1, 185.

विभाषा वेखिव्थानयोः ॥ २१५ ॥

वेणु und इन्थान haben nicht nothwendig den Acut auf der ersten Silbe.

वेणु oder वेणुः; ईन्थान, इन्थान oder इन्थाने, je nachdem es शानच् oder चानश्च enthält.

त्यागरागहासकुहश्चठकुथानाम् ॥ २१६ ॥

Desgleichen त्याग u. s. w.

त्यागः oder त्यागेः, रागः oder रागेः, हासः oder हासेः, कुहः oder कुहेः, श्वठः oder श्वठेः, कुथः oder कुथेः. Kaç. कथानाम्.

उपोत्तमं रिति ॥ २१७ ॥

Was ein Suffix mit stummem र् enthält, hat den Acut auf der vorletzten Silbe.

करणीय und हरणीय mit अनीयर् nach 3, 1, 96. पटुजार्तीय mit जार्तीयर् nach 5, 3, 69. Selbstverständlich sind diese Wörter hier und in den folgenden Sutra mehr als zweisilbig.

चडच्यन्यतरस्याम् ॥ २१८ ॥

In einem mehr als zweisilbigen reduplicirten Aorist kann die vorletzte Silbe den Acut haben.

मा हि चीकरेताम् oder चीकरेताम्. Die augmentirten Formen haben nach 6, 4, 71 den Acut auf dem Augment.

मतोः पूर्वमात् संज्ञायां स्त्रियाम् ॥ २१९ ॥

Ein आ vor dem Suffix मत् hat den Acut, wenn das Wort ein Name weiblichen Geschlechts ist.

उदुम्बरोवती, पुष्करोवती, वीरणोवती, शरोवती. Vgl. 6, 3, 120.

अन्तो ऽवत्याः ॥ २२० ॥

Namen auf अवती haben den Acut auf der letzten Silbe.

अजिरवती, खदिरवती, हंसवती, कारण्डवती.

ईवत्याः ॥ २२१ ॥

Desgleichen die auf ईवती.

अर्हावती, कर्षावती, मुनीवती.

चौ ॥ २२२ ॥

In den auf अच् ausgehenden Wörtern hat der Endvocal des vorangehenden Wortes den Acut in den schwächsten Casus (in denen nur च übrigbleibt).

दर्धोचः, दर्धोचा, दर्धोचे; मधूचः, मधूचा, मधूचे. Vgl. 6, 1, 170. 2, 52 fg.

समासस्य ॥ २२३ ॥

Ein Compositum hat den Acut auf der letzten Silbe.

Die Ausnahmen folgen im nächsten Pada.

॥ इति षष्ठस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

बहुव्रीहौ प्रकृत्या पूर्वपदम् ॥ १ ॥

In einem Bahuvrīhi bewahrt das erste Glied seinen Accent.

कौर्णोत्तिरामङ्गः ब्रह्मचारिर्परिष्कन्दः सौतकपुत्रः अर्ध्यापकपुत्रः मनुष्यनाथः.

तत्पुरुषे तुल्यार्थतृतीयासप्तम्युपमानाव्ययद्वितीयाकृत्याः ॥ २ ॥

Auch in einem Tatpuruṣa, wenn das erste Glied 1) „gleich“ bedeutet, 2) als Instrumental, 3) als Locativ, 4) in der Bedeutung „wie dieses“, oder 6) als Accusativ aufzufassen ist, 5) ein Indeclinabile oder 7) ein Particip. fut. pass. ist.

Zu 1) तुल्यश्वेतः, सद्रौगोहितः. सद्रौगमहत्; vgl. 2, 1, 68. Zu 2) शङ्खलौखण्डः. किर्किशः. vgl. 2, 1, 30. Zu 3) अक्षौशोण्डः, पौनशोण्डः; vgl. 2, 1, 40. Zu 4) शस्त्रौश्यामाः. कुमुदश्रेणीः. हेमैगद्रदाः. न्यशोधपरिमण्डलाः. दृवाक्रौण्डश्यामाः; vgl. 2, 1, 55. Zu 6) मुहूर्तमुखः. सर्वरात्रः-कल्याणीः; vgl. 2, 1, 29. Zu 5) अब्राह्मणः. कुब्राह्मणः; vgl. 2, 2, 6. Zu 7) भोज्यलवणः, पा-नीयशीतः; vgl. 2, 1, 68.

वर्णो वर्णेष्वनेते ॥ ३ ॥

Auch eine Farbenbezeichnung vor einer anderen, aber nicht vor एतः.

कृष्णोमारङ्गः. लोहितमारङ्गः, कृष्णकल्माषः. लोहितकल्माषः; dagegen कृष्णते und लोहितते Vgl. 2, 1, 69.

गाधलवणयोः प्रमाणे ॥ ४ ॥

Auch vor गाध und लवण, wenn der Tatpuruṣa ein Maass ausdrückt.

अरिर्त्रगाधमुदकम् „so tief wie ein Ruder“. गोलवणम् „so viel Salz, wie einer Kuh gegeben wird“.

दायाद्यं दायादे ॥ ५ ॥

Auch das die Erbschaft ausdrückende Wort vor दायादः.

विद्योदायादः, धेनदायादः.

प्रतिबन्धि चिरकृच्छ्रयोः ॥ ६ ॥

Vor चिर und कृच्छ्र ein Wort, welches das, was ein Hinderniss erfährt, angibt.

गैमनचिरम्, व्याहरेणचिरम्. गैमनकृच्छ्रम्, व्याहरेणकृच्छ्रम्.

पदे ऽपदेशे ॥ ७ ॥

Auch das Wort vor पद, wenn dieses „Vorwand“ bedeutet.

मूत्रपदेन, उच्चारणपदेन प्रस्थितः.

निवाते वातचारे ॥ ८ ॥

Auch vor निवात in der Bedeutung „Schutz gegen den Wind“.

कुटीरनिवातम् „eine Hütte als Schutz vor dem Winde“, शर्मनिवातम्, कुंडनिवातम्
oder nach Andern कुड्यं aber राजनिवाते वसति. मुखं मानुनिवातेम्, da hier निवात =
पाश्वर्त ist.

शरदे ऽनार्तवे ॥ ९ ॥

Auch vor शरद. wenn es eine andere Bedeutung als „herbstlich“ hat.

रञ्जुशरदमुदकम् „frisch geschöpftes Wasser“, द्रुपेच्छारदाः सक्तवः.

अध्वर्युकषाययोजातौ ॥ १० ॥

Auch vor अध्वर्यु und कषाय, wenn der Tatpuruṣa einen Gattungsbegriff bezeichnet.

प्रोच्याध्वर्युः, कठोऽध्वर्युः, कानापोऽध्वर्युः; सर्पिर्मण्डकषायम् उमापुष्पकषायम्. दौवारिककषायम्:
dagegen परमाध्वर्युः und परमकषायेः.

सदृशप्रतिरूपयोः सादृश्ये ॥ ११ ॥

Auch vor सदृश und प्रतिरूप, wenn eine Gleichheit mit Jemand oder Etwas ausgedrückt wird.

पितृसदृश und पितृप्रतिरूप.

द्विगौ प्रमाणे ॥ १२ ॥

Ferner vor einem Dvigu, wenn ein Maassverhältniss ausgedrückt wird.

प्रोच्यसप्तमम् etwa „mit sieben Ostländern es aufnehmend“ गौन्धारिमप्तमम् oder
nach Andern गान्धारिः.

गन्तव्यपण्यं वाणिजे ॥ १३ ॥

Und vor वाणिज „Kaufmann“, wenn das vorangehende Wort den Ort, wohin gegangen, oder die Waare, mit der gehandelt wird, angibt.

मद्रवाणिज. काश्मेरवाणिज, गौन्धारिवाणिज oder गान्धारि : गौवाणिज, श्रेयवाणिज.

मात्रीपक्षोपक्रमच्छाये नपुंसके ॥ १४ ॥

Und vor मात्रा, उपजा, उपक्रम und छाया, wenn diese Wörter als Neutra erscheinen.

भिन्नोमात्रं न ददाति याचितः, समुद्रोमात्रं न मरो ऽस्ति किं च न; पाणिनापक्षमकालकं व्याक-
रणम्, व्योद्युपज्ञं दुष्करणम् (sc. व्या-). औपिगन्त्यपज्ञं गुरुनाद्यवम् (sc. व्या-). आद्यापक्रमं प्रासादः.
नन्दापक्रमाणि मानानि; द्वेषुच्छायम्, धनुश्छायम्. Vgl. 2, 4, 21, 22, 25.

सुखप्रिययोर्हिते ॥ १५ ॥

Auch vor सुख und प्रिय, wenn damit Wohlthun, Wohlbekommen gemeint ist.

गैमनसुखम् „das Wohlthun des Gehens“, eben so गैमनप्रियम्.

प्रीतौ च ॥ १६ ॥

Auch in der Bedeutung „diesem angenehm, erwünscht“.

ब्राह्मणैः सुखं पायसम्, कृत्वा प्रियो जनध्यायः.

स्वं स्वामिनि ॥ १७ ॥

Vor स्वामिन् behält das den Besitz ausdrückende Wort seinen ursprünglichen Accent.

गौ स्वामिन्, अश्वस्वामिन्, धेनुस्वामिन्.

पत्यावैश्वर्ये ॥ १८ ॥

Auch vor पति, wenn dieses „Herr“ bedeutet.

गृहपति, सैनापति, नैरपति; dagegen वृषर्नापति „Gatte einer Çûdrâ“.

न भूवाकिचहिधिषु ॥ १९ ॥

भू u. s. w. bewahren jedoch vor einem solchen पति nicht ihren ursprünglichen Accent.

भूपति, वाक्पति, चित्पति, दिधिपति.

वा भुवनम् ॥ २० ॥

भुवन kann ihn bewahren.

भुवनपति oder भुवनपति.

आशङ्काबाधनेदीयस्स संभावने ॥ २१ ॥

Vor आशङ्क, आबाध und नेदीयस् behält das erste Glied in einem Tatpuruṣa seinen ursprünglichen Accent, wenn es sich um eine Voraussetzung handelt.

गैमनाशङ्कं वर्तते „man befürchtet die Abreise“, गैमनाबाधं वर्तते „es ist ein Reisehinderniss eingetreten“, गैमननेदीयो व „die Abreise steht unmittelbar bevor“.

पूर्वे भूतपूर्वे ॥ २२ ॥

Auch vor पूर्व in der Bedeutung „dieses früher gewesen“.

आद्यपूर्व „früher reich gewesen“, दर्शनैः पूर्व.

सविधसनीडसमर्यादसवेशसदेशेषु सामीप्ये ॥ २३ ॥

Auch vor सविध u. s. w. in der Bedeutung „in der Nähe davon befindlich“.

मर्दसविध, मर्दसनीड, मर्दसमर्याद, मर्दसवेश, मर्दसदेश.

विस्पष्टादीनि गुणवचनेषु ॥ २४ ॥

Auch विस्पष्ट u. s. w. vor Eigenschaftswörtern.

विस्पष्टकटुक, विस्पष्टलवण; व्यक्तकटुक, व्यक्तलवण u. s. w.

अज्यावमकन्पापवत्सु भावे कर्मधारये ॥ २५ ॥

Ferner ein Nomen actionis vor अ, ज्य, अवम, कन् und den von पाप gebildeten Formen in einem Karmadhâraja.

Unter अ, ज्य und कन् sind die 5, 3, 60, 61, 64 gelehrten Superlative und Comparative gemeint, unter पापवत् (पाप enthaltend) gleichfalls पापिष्ठ und पापीयस्. गैमन-
श्रेष्ठम्, श्रेयः; ज्येष्ठम्, ज्येयः; गैमनावमम्; गैमनकनिष्ठम्, कनीयः; पापिष्ठम्, पापीयः.

कुमारश्च ॥ २६ ॥

Auch कुमार bewahrt seinen Accent in einem Karmadhâraja.

कुमारैश्रमणा, कुमारैकुलटा, कुमारैतापसी. Vgl. 2, 1, 70.

आदिः प्रत्येनसि ॥ २७ ॥

Vor प्रत्येनस् hat कुमार den Acut auf der ersten Silbe.

कुमारप्रत्येनाः.

पूगेष्वन्यतरस्याम् ॥ २८ ॥

Vor dem Namen einer Horde nicht nothwendig.

कुमारलोहध्वजाः, कुमारैलोहध्वजाः oder nach Emigen auch कुमारलोहध्वजाः. Zu पूग vgl. 5, 3, 112.

इगन्तकालकपालभगालशरावेषु द्विगौ ॥ २९ ॥

Vor einem auf einen einfachen Vocal (mit Ausnahme des अ) auslautenden Stamme, vor einer Zeitbezeichnung, sowie vor कपाल, भगाल und शराव bewahrt das vorangehende Wort seinen Accent in einem Dvigu.

पञ्चारवि, दैशारवि; पञ्चमास्य, दैशमास्य, पञ्चवर्ष, दैशवर्ष; पञ्चकपाल, दैशकपाल; पञ्च-
भगाल, दैशभगाल; पञ्चशराव, दैशशराव.

बह्वन्यतरस्याम् ॥ ३० ॥

बहु kann in diesem Falle seinen Accent bewahren.

बह्वरवि oder बह्वरवि, बहुमास्य oder बहुमास्य, बहुकपाल oder बहुकपाल, बहुभगाल
oder बहुभगाल, बहुशराव oder बहुशराव.

दिष्टिवितस्त्योश्च ॥ ३१ ॥

Auch vor दिष्टि und वितस्ति kann das vorangehende Wort seinen Accent in einem Dvigu behalten.

पञ्चदिष्टि oder पञ्चदिष्टि, पञ्चवितस्ति oder पञ्चवितस्ति.

सप्तमी सिद्धशुष्कपक्वबन्धेष्वकालात् ॥ ३२ ॥

Ein im Locativ aufzufassendes Wort, wenn es keine Zeit bezeichnet, bewahrt seinen Accent vor सिद्ध, शुष्क, पक्व und बन्ध.

सांकाश्यसिद्ध oder सांकाश्यसिद्ध, निर्धनशुष्क, भौद्रपक्व, चक्रबन्ध. Zur Composition vgl. 2, 1, 41.

परिप्रत्युपापा वर्ज्यमानाहोरात्रावयवेषु ॥ ३३ ॥

परि, प्रति, उप und अप bewahren ihren Accent vor dem Worte, welches das Ausgeschlossene angibt, und vor Bezeichnungen von Tagesabschnitten.

परिन्निर्गतं वृष्टो देवः „der Gott hat überall geregnet, nur nicht in Trigarta“ (vgl. 2, 1, 11. 12); प्रतिपूर्वाह्णम्, प्रैत्यपराह्णम्, प्रैतिपूर्वरात्रम्, प्रैत्यपररात्रम्; उपपूर्वाह्णम् u. s. w.: अपन्निर्गतं वृष्टो देवः (vgl. 2, 1, 11. 12).

राजन्यबहुवचनद्वन्द्वे ऽन्धकवृष्णिषु ॥ ३४ ॥

Im Plural gedachte Kriegernamen bewahren als erste Glieder eines Dvaṇḍva ihren Accent, wenn die Krieger zu den Andhaka oder Vṛshṇi gehören.

शवाफल्लकैचक्रकाः, शिनिवासुदेवाः.

संख्या ॥ ३५ ॥

Ein Zahlwort bewahrt seinen Accent in einem Dvaṇḍva.

एकादशन्, द्वादशन्, त्रयोदशन् (त्रयोः die accentuirten Texte).

आचार्योपसर्जनश्चान्तेवासी ॥ ३६ ॥

Wenn nach ihrem Lehrer benannte Schüler zu einem Dvaṇḍva verbunden werden, bewahrt das erste Glied seinen Accent.

आपिशर्लपाणिनीयाः, पाणिनीयराठीयाः, राठीयकाशकृत्वाः.

कार्तिकाजपादयश्च ॥ ३७ ॥

Auch in den Dvaṇḍva कार्तिकाजप u. s. w. behält das erste Glied seinen Accent.

कार्तिकाजपां, सौवर्णिमागडूकेयां u. s. w.

महान् ब्रीह्यपराह्णगृष्टीष्वासजाबालभारभारतहैलिहिलरौरवप्रवृद्धेषु ॥ ३८ ॥

महत् (महा) bewahrt seinen Accent vor ब्रीहि u. s. w.

महोब्रीहि, महोपराह्ण, महोऽष्टि, महोष्वास, महोजाबाल, महोभार, महोभारत, महोहैलिहिल, महोरौरव und महोप्रवृद्ध.

क्षुल्लकश्च वैश्वदेवे ॥ ३९ ॥

Ausser महत् auch क्षुल्लक vor वैश्वदेव.

महोवैश्वदेव und क्षुल्लकवैश्वदेव.

उद्गः सादिवाम्योः ॥ ४० ॥

उद्गः behält seinen Accent vor सादि und वामि.

उद्गसादि und उद्गवामि. Nach der Kaṣikā sind diese Karmadharaja oder Shashṭhi-samasa. Wie ist aber das Neutrum zu erklären? Aus der Kaṣ. ist nicht zu ersehen,

ob sie **वामि** oder **वामि** annimmt; die Scholien in der Calc. Ausg. des Panini schreiben **वामि** und versehen die Beispiele mit einem Visarga.

गौः सादसादिसारथिषु ॥ ४१ ॥

गो vor साद, सादि und सारथि.

गौसादः (= गोः सादः oder गां सादयति Kāç.), गौसादिः (= गोः सादिः Kaç.) und गौसारथिः.

कुरुगार्हपतरिक्तगुर्वसूतजरत्यश्चलीलद्वद्रूपा पारिवडवा तैतिलकदूः पण्यकम्बलो दासीभाराणां च ॥ ४२ ॥

Auch in कुरुगार्हपत u. s. w. bewahrt das erste Glied seinen Accent.

कुरुगार्हपतम्, रिक्तगुरुः oder रिक्तगुरुः, अंसूतजरती, अश्लीलद्वद्रूपा, पारिवडवा. तैतिलकदूः, पण्यकम्बलः, दासीभारः u. s. w. Im Sūtra Stämme, Nominative und Genetive durch-einander!

चतुर्थी तदर्थे ॥ ४३ ॥

Ein im Dativ gedachtes Wort behält seinen Accent, wenn das zweite Glied dasjenige ausdrückt, was zu jenem dient.

यृषदारु. कुरङ्गर्लहरण्यम्. Zur Composition s. 2, 1, 36.

अर्थे ॥ ४४ ॥

Auch vor अर्थ.

मात्रार्थम्. देवैतार्थम्, अतिथ्यर्थम्.

क्ते च ॥ ४५ ॥

Auch vor dem Particip auf —त .

गौहित, अश्वहित, मनुष्यहित, गौरहित, तापमेरहित. Vgl. 2, 1, 36.

कर्मधारये ऽनिष्ठा ॥ ४६ ॥

In einem Karmadhâraja behält in diesem Falle das vorangehende Glied seinen Accent, wenn es nicht selbst ein solches Particip ist.

अणिक्ताः, पूर्णक्ताः, निर्धनक्ताः; dagegen क्ताकृतैः. Zur Composition vgl. 2, 1, 59 fg.

अहीने द्वितीया ॥ ४७ ॥

Ein im Accusativ aufzufassendes Wort behält vor diesem Particip seinen Accent, wenn es sich nicht um eine Trennung handelt.

कर्णश्रित, त्रिशकलपतित. ग्रामगत; dagegen कान्ताराताते. योजनाताते, weil man hier कान्तार und योजन hinter sich hat.

तृतीया कर्मणि ॥ ४८ ॥

Ein im Instrumental aufzufassendes Wort, wenn das Particip passive Bedeutung hat.

अहिहत (nach Einigen अहिहत), वैजहत, महाराजहत, नखेनिर्भिन्न, टात्रलून; dagegen रथयात = रथेन यातः.

गतिरनन्तरः ॥ ४९ ॥

Auch ein Gati genanntes Wort (s. 1, 4, 60 fgg.) vor einem solchen Particip, aber nur die unmittelbar vorangehende.

प्रेकृत, प्रेहृत, अभ्युद्धृत, समुद्धृत, समुदाहृत.

तादौ च निति कृत्यतौ ॥ ५० ॥

Auch eine unmittelbar vorangehende Gati vor einem mit त् beginnenden krt-Suffix, das ein stummes न् hat, jedoch nicht vor तु.

प्रेकृतं mit तुन्, प्रेकृतम् mit तुमुन्, प्रेकृति mit क्तिन्; dagegen आगन्तुं mit uadi-Suffix तुन्.

तवै चान्तश्च युगपत् ॥ ५१ ॥

Auch vor einem Infinitiv auf तवै, wobei aber zugleich der Auslaut den Acut hat.

अन्वेतवै, परिस्तरितवै, परिपातवै, अभिचरितवै.

अनिगन्तो ऽच्चतौ वप्रत्यये ॥ ५२ ॥

Desgleichen eine nicht auf इ oder उ auslautende Gati vor अच्च् mit dem wieder abfallenden Suffix व्.

पेराङ्, पेराञ्चौ, पेराञ्चः, पेराचः, पेराचा. Es wird im Sutra auch wie 6, 3. 92 अञ्चता-वप्रत्यये gelesen; vgl. jedoch zu 6, 1, 67. Ueber den Accent anderer Composita mit अच्च् s. 6, 1. 222.

न्यधी च ॥ ५३ ॥

Jedoch auch नि und अधि.

न्यङ्, न्यञ्चौ, न्यञ्चः, न्योचः, न्योचा, अय्यङ्, अय्यञ्चौ u. s. w.

ईषदन्यतरस्याम् ॥ ५४ ॥

ईषद् kann seinen Accent bewahren.

ईषत्कडार oder ईषत्कडारै, ईषत्पिङ्गल oder ईषत्पिङ्गलै.

हिरण्यपरिमाणं धने ॥ ५५ ॥

Desgleichen ein Wort in der Bedeutung „so und so viel in Gold“ vor धन.

द्विसुवर्णधनम् oder द्विसुवर्णधनेम्. Dieselbe Betonung soll auch der Bahuvrīhi haben

प्रथमो ऽचिरोपसंपत्तौ ॥ ५६ ॥

Auch प्रथम in der Bedeutung „Neuling“.

प्रथमवैयाकरण oder प्रथमवैयाकरणौ „ein beginnender Grammatiker“, aber nur प्रथम-वैयाकरणे „ein Grammatiker ersten Ranges“.

कतरकतमौ कर्मधारये ॥ ५७ ॥

Auch कतर und कतम in einem Karmadhâraja.

कतरकठः oder कतरकठैः, कतमैकठः oder कतमकठैः. Ueber diese Composita s. 2, 1, 63.

आर्यो ब्राह्मणकुमारयोः ॥ ५८ ॥

Desgleichen आर्य vor ब्राह्मण und कुमार.

आर्यब्राह्मणः oder आर्यब्राह्मणैः, आर्यकुमारः oder आर्यकुमारैः. Nach den accentuirten Texten wäre आर्य^२ zu betonen.

राजा च ॥ ५९ ॥

Auch राजन् vor denselben Wörtern in einem Karmadhâraja.

राजब्राह्मणः oder राजब्राह्मणैः, राजकुमारः oder राजकुमारैः.

षष्ठी प्रत्येनसि ॥ ६० ॥

Auch im Genetiv aufzufassendes राजन् vor प्रत्येनस्.

राजप्रत्येनाः oder राजप्रत्येनैः = राज्ञः प्रत्येनाः.

क्ते नित्यार्थे ॥ ६१ ॥

Auch ein Wort in der Bedeutung „stets“ vor einem Particip auf —त् .

नित्यप्रहसित oder नित्यप्रहसितं, सततप्रहसित oder सततप्रहसितं.

ग्रामः शिल्पिनि ॥ ६२ ॥

Ferner ग्राम vor dem Namen eines Gewerbtreibenden.

ग्रामनापित oder ग्रामनापितैः, ग्रामकुलाल oder ग्रामकुलालैः.

राजा च प्रशंसायाम् ॥ ६३ ॥

Desgleichen राजन् in derselben Verbindung, wenn ein Lob ausgedrückt werden soll.

राजनापित oder राजनापितैः, राजकुलाल oder राजकुलालैः.

6, 2, 64. आदिरुदात्तः ॥ ६४ ॥

Im Folgendem bis 6, 2, 91 incl. ist stets „die erste Silbe in — (das Wort steht im Nominativ) hat den Acut“ zu ergänzen.

सप्तमीहारिणौ धर्म्ये ऽहरणे ॥ ६५ ॥

In einem Locativ und in dem Namen des Empfängers einer Abgabe vor dieser, wenn sie eine rechtmässige ist, jedoch nicht vor हरण.

स्तूपेशणः, मुकुटेकार्पाषणम्, हँलेद्विपदिका, हँलेत्रिपदिका, द्विपदिमाषकः, योजिकाश्वः „das dem Liturgiker gebührende Pferd“, वैयाकरणहस्ती, मातुलाश्वः, पितृव्यगवः; dagegen वाडवहरणम् „das dem Beschäler gebührende Futter“. Zum Locativ vgl. 6, 3, 10.

युक्ते च ॥ ६६ ॥

Auch in einem Worte, wenn das darauf folgende einen dabei Angestellten bezeichnet.

गौबल्लवः, अश्वबल्लवः, गौमणिन्दः, अश्वमणिन्दः, गौसंख्यः, अश्वसंख्यः.

विभाषाध्यक्षे ॥ ६७ ॥

Vor अध्यक्ष nicht nothwendig.

गवाध्यक्षः oder गवाध्यक्षः, अश्ववाध्यक्षः oder अश्ववाध्यक्षः.

पापं च शिल्पिनि ॥ ६८ ॥

Desgleichen in पाप vor dem Namen eines Gewerbtreibenden.

पापनापितः oder पापनापितः. पापकुलालः oder पापकुलालः.

गोचान्तेवासिमाणवब्राह्मणेषु स्त्रेपे ॥ ६९ ॥

Die erste Silbe des ersten Gliedes hat den Acut vor einem Geschlechts- oder Schülernamen, sowie vor माणव und ब्राह्मण, wenn ein Tadel ausgedrückt wird.

जड्घावात्स्यः (= यो जड्घादानं ददान्यहमिति वात्स्यः सं पद्यते सः), भौर्यासीयुतः „ein unter dem Pantoffel seiner Frau stehender Abkömmling des Suçruta“, वैशाखाह्नकतेयः, कुमारीदाक्षाः, कौम्वलचारायणीयाः, हृतरांढीयाः, औदनपाणिनीयाः; भिक्षामाणवः; देवीब्राह्मणः; वैष्णवीब्राह्मणः, भैयब्राह्मणः.

अङ्गानि मैरेये ॥ ७० ॥

Vor मैरेय in einem Worte, welches dessen Bestandtheil angibt.

गुडमैरेयः, मधुमैरेयः.

भक्ताख्यास्तदर्थेषु ॥ ७१ ॥

In einem Worte, das eine Speise bezeichnet, vor dem Worte, welches den dazu dienenden Behälter ausdrückt.

भिक्षाकंसः, अणाकंसः, भोजीकंसः.

गोविडालसिंहसैन्यवेषूपमाने ॥ ७२ ॥

In einem Worte vor गो, विडाल, सिंह und सैन्यव, wenn es sich um einen Vergleich handelt.

धौन्यगवः (= धान्यं गौरिव), हिरण्यगवः; भिक्षाविडालः; देवासिंहः, कौण्डसिंहः; सैन्धुसैन्यवः, पौनसैन्यवः.

अके जीविकार्थे ॥ ७३ ॥

Auch vor einem auf अक auslautenden Worte, wenn das Compositum einen Lebensberuf bezeichnet.

दन्तलेखकः, नखलेखकः, अक्षरशोधकः, रमणीयकारकः. Vgl. 2, 2, 17.

6, 2, 64.

प्राचां क्रीडायाम् ॥ ७४ ॥

Auch in einem solchen Compositum, wenn es ein Spiel der östlichen Völker bezeichnet.

उद्दालकपुष्पभञ्जिका, वीरणपुष्पप्रचायिका, शौलभञ्जिका, तौलभञ्जिका. Vgl. 2, 2, 17.

अणि नियुक्ते ॥ ७५ ॥

Auch vor einem mit dem kṛt-Suffix $-\pm\text{अ}$ versehenen Worte, wenn das Compositum einen Angestellten bezeichnet.

द्वेजधारः, तृणीधारः, कैमण्डलुग्राहः, भेङ्गारधारः.

शिल्पिनि चाकुञः ॥ ७६ ॥

Auch wenn das Compositum einen Gewerbetreibenden bezeichnet, aber nicht vor कार.

तैन्तुवायः, तुन्नवायः, वौलवायः; dagegen कुम्भकारः und अयस्कारः.

संज्ञायां च ॥ ७७ ॥

Auch wenn ein solches Compositum ein Name ist.

तैन्तुवायो नाम कीटः, वौलवायो नाम पर्वतः aber ग्यकारो नाम ब्राह्मणः.

गोतन्तियवं पाले ॥ ७८ ॥

In गो, तन्ति und यव vor पाल.

गौपालः, तैन्तिपालः, यैवपालः.

णिनि ॥ ७९ ॥

Auch vor einem mit dem kṛt-Suffix $-\pm\text{इन्}$ versehenen Worte hat das erste Glied den Acut auf der ersten Silbe.

फैलहारिन्, पैणीहारिन्.

उपमानं शब्दार्थप्रकृतावेव ॥ ८० ॥

Bezeichnet das vorangehende Glied dasjenige, womit ein Vergleich an- gestellt wird, dann hat es den Acut auf der ersten Silbe vor einem mit $-\pm\text{इन्}$ gebildeten Worte nur dann, wenn dieses von Haus aus ohne Prä- position „bestimmte Laute von sich gehend“ bedeutet.

उद्भ्रकोशिन्, ध्वौह्वराविन्, खैरनादिन्: nicht aber in वृकवर्ज्जिन्, वृकप्रेन्निन्, गर्दभोच्चारिन्, कौकिलाभिव्याहारिन्, wohl aber in मिह्विन्दर्दि, weil schon नर्दिन् „brüllend“ bedeutet. Vgl. 3, 2, 79.

युक्तारोह्यादयश्च ॥ ८१ ॥

Auch युक्तारोहिन् u. s. w. haben den Acut auf der ersten Silbe.

दीर्घकाशतुषभाष्टवटं जे ॥ ८२ ॥

Auch ein auf eine Länge auslautendes Wort, sowie काश, तुष, भाष्ट und वट vor ज.

कुँटीज, शमीज; काँशज, तुँषज, भाँष्टज, वँटज.

अन्यात्पूर्वं बह्वचः ॥ ८३ ॥

In einem mehr als zweisilbigen Worte hat vor ज die vorletzte Silbe den Acut.

उपसैरज, मन्दुरैरज, आमलैकीज, वडैबाज.

ग्रामे ऽनिवसन्तः ॥ ८४ ॥

Vor ग्राम hat das erste Glied den Acut auf der ersten Silbe, wenn damit nicht Bewohner gemeint sind.

D. i. wenn ग्राम = समूह ist. मँल्लग्रामः, वैणिग्रामः, देँवग्रामः (angeblich = देवस्वामिकः); aber nicht in दाक्षिग्रामः „ein von Dākshi bewohntes Dorf“.

घोषादिषु च ॥ ८५ ॥

Auch vor घोष u. s. w. hat das erste Glied den Acut auf der ersten Silbe.

दैँक्षिघोषः, दैँक्षिकटः u. s. w.

छात्त्यादयः शालायाम् ॥ ८६ ॥

In छात्ति u. s. w. vor शाला.

छैँत्तिशाला, ऐँलिशाला u. s. w.

प्रस्थे ऽवृद्धमकर्षादीनाम् ॥ ८७ ॥

Vor प्रस्थ in einem Worte, das nicht Vṛddhi in der ersten Silbe hat, und auch nicht in कर्क u. s. w.

कुँयडप्रस्थः, हुँदप्रस्थः; jedoch nicht in दाक्षिप्रस्थः, कर्कप्रस्थः u. s. w.

मालादीनां च ॥ ८८ ॥

Auch in माला u. s. w. (trotz der Vṛddhi).

मैँलाप्रस्थः, शैँलाप्रस्थः u. s. w.

अमहन्नवं नगरे ऽनुदीचाम् ॥ ८९ ॥

Auch vor नगर hat das erste Glied den Acut auf der ersten Silbe, jedoch nicht महत् (महा) und नव, und auch nicht, wenn die Stadt im Lande der nördlichen Völker gelegen ist.

मुँहन्नगरम्, पुँयड्नगरम्, विँराटनगरम्; aber nicht in महानगरम्, नवनगरम्, नान्दीनगरम् und कान्तीनगरम्.

6, 2, 64.

अर्म चावर्णं द्व्यच्यच् ॥ ९० ॥

Auch ein auf अ oder आ auslautendes (jedoch nicht महा und नव) zwei- oder dreisilbiges Wort vor अर्म.

दत्तार्मम्, गुप्तार्मम्, कुक्कुटार्मम्, वीयसार्मम्: aber nicht in बृहदर्मम्, कपिञ्जलार्मम्, महामर्मम् und नवार्मम्.

† 6, 2, 64.

न भूताधिकसंजीवमद्राश्मकज्जलम् ॥ ९१ ॥

Aber nicht भूत, अधिक u. s. w.

भूतार्मम्, अधिकार्मम्, संजीवार्मम्, मद्रार्मम्, अश्मार्मम्, मद्राश्मार्मम्, कज्जलार्मम्.

6, 2, 92.

अन्तः ॥ ९२ ॥

Im Folgenden bis 6, 2, 110 incl. ist stets „die letzte Silbe in — (das Wort steht im Nominativ) hat den Acut“ zu ergänzen.

सर्वं गुणकात्सर्व्ये ॥ ९३ ॥

In सर्वं vor einem Eigenschaftswort in der Bedeutung „ganz, durch und durch“.

सर्वैश्वेत, सर्वैक्य, सर्वैमहत्; aber nicht in सर्वैश्वर्ण, सर्वैराजत, weil „golden“ und „silbern“ im engeren Sinne keine Eigenschaft bezeichnen.

संज्ञायां गिरिनिकाययोः ॥ ९४ ॥

In einem Worte vor गिरि und निकाय, wenn das Compositum ein Name ist.

अञ्जनौगिरिः, भञ्जनौगिरिः; श्यापिण्डनिकायः, माण्डिण्डनिकायः.

कुमार्या वयसि ॥ ९५ ॥

Vor कुमारी, wenn das Compositum ein Lebensalter bezeichnet.

वृद्धकुमारी und जर्तुकुमारी „eine alte Jungfer“.

उदके ऽकेवले ॥ ९६ ॥

Vor उदक, wenn das Compositum eine Mischung bezeichnet.

गुडोदकम् oder गुडोदकम्, तिलोदकम् oder तिलोदकम्

द्विगौ क्रतौ ॥ ९७ ॥

Vor einem Dvigu, wenn das Compositum ein Opfer bezeichnet.

गर्गेत्रिरात्रः, चारकेत्रिरात्रः, कुसुखिन्दसप्तरात्रः.

सभायां नपुंसके ॥ ९८ ॥

Vor सभा, wenn es als Neutrum erscheint.

गोपालेसभम्, पशुपालेसभम्, स्वर्गसभम्, दाससभम्.

पुरे प्राचाम् ॥ ९९ ॥

Vor **पुर**, wenn das Compositum eine Stadt der östlichen Völker bezeichnet.

लनाटपुरम्, काञ्चैपुरम्, शिवदत्तपुरम्, काण्णपुरम्, नामैपुरम्.

अरिष्टगौडपूर्वे च ॥ १०० ॥

Auch wenn **अरिष्ट** und **गौड** vorangehen.

अरिष्टपुरम्, गौडपुरम्, अरिष्टश्चित्तपुरम्, गौडभृत्यपुरम्.

न हास्तिनफलकर्माद्याः ॥ १०१ ॥

Aber nicht in **हास्तिनपुर**, **फलकपुर** und **मार्दयपुर**.

Ausnahme zu 6, 2, 99.

कुसूलकूपकुम्भशालं बिले ॥ १०२ ॥

कुसूल, **कूप**, **कुम्भ** und **शाला** haben den Acut auf der letzten Silbe vor **बिल**.

कुसूलैबिलम्, कूपैबिलम्, कुम्भैबिलम्, शालैबिलम्.

दिक्छन्दा यामजनपदाख्यानचानराटेषु ॥ १०३ ॥

Auch Richtungswörter vor Dorf- und Ländernamen, vor Benennungen von Erzählungen und vor **चानराट**.

पूर्वैषुकामशमी oder पूर्वैः, अपरैषुकामशमी oder अपरैः, पूर्वैकृष्णाम्तिका, अपरैकृष्णाम्तिका; पूर्वैषज्ज्वालः, अपरैषज्ज्वालः; पूर्वैधिरामम् oder पूर्वा, पूर्वैयायातम्, अपरैयायातम्; पूर्वैचानराटम्, अपरैचानराटम्.

आचार्योपसर्जनश्चान्तेवासिनि ॥ १०४ ॥

Dieselben Wörter vor Schülernamen, die aus dem Namen des Lehrers gebildet sind.

पूर्वैषाणिनीयाः, अपरैषाणिनीयाः, पूर्वैकाशकृत्स्नाः, अपरैकाशकृत्स्नाः. Man hätte **आचार्योपसर्जने** erwartet; vgl. 6, 2, 36.

उत्तरपदवृद्धौ सर्वे च ॥ १०५ ॥

Dieselben Wörter und **सर्व** vor einem Worte, welches nach 7, 3, 12 Vṛddhi in der ersten Silbe erhält.

पूर्वैषाञ्ज्वालकः, अपरैषाञ्ज्वालकः und सर्वैषाञ्ज्वालकः.

बहुव्रीहौ विश्वं संज्ञायाम् ॥ १०६ ॥

विश्व in einem Bahuvrīhi, wenn dieser ein Name ist.

विश्वैदेवः, विश्वैयशाः, विश्वैमहान्.

उदराश्वेषु क्षेपे ॥ १०७ ॥ १०८ ॥

Auch ein Wort vor **उदर**, **अश्व** und **इषु** in einem Bahuvrīhi, wenn ein Tadel ausgedrückt wird.

6, 2, 92.

कुण्डादर, घटादर; कटुकाश्व, स्यन्दिताश्व; अनिघातैषु, चलाचनैषु. Kaṣikā theilt nach dem Vorgange vieler Handschriften das Sutra in zwei उदराश्वेषु und क्षेपे und führt für das erste, in welchem sie संज्ञायाम् ergänzt, als Beispiele an: वृकादर, दामादर; हर्षश्व, यावनाश्व; सुवर्णपुङ्खेषु und महेषु an. Statt des Acuts kann überall auch der Circumflex stehen nach 8, 2, 6.

नदी बन्धुनि ॥ १०९ ॥

Auch ein auf das Femininsuffix ई auslautendes Wort vor बन्धु.

गार्गीबन्धुः, वात्सीबन्धुः.

† 6, 2, 92.

निष्ठापसर्गपूर्वमन्यतरस्याम् ॥ ११० ॥

Ein mit einer Präposition versehenes Particip auf त kann am Anfange eines Bahuvrihi den Acut auf der letzten Silbe haben.

प्रधातैमुख oder प्रधातमुखे nach 6, 2, 107. प्रक्षालितपाद oder प्रक्षालितपाद.

6, 2, 111.

उत्तरपदादिः ॥ १११ ॥

Im Folgenden bis 6, 2, 136 incl. ist stets „hat den Acut auf der ersten Silbe des zweiten Gliedes“ zu ergänzen.

कर्णो वर्णलक्षणात् ॥ ११२ ॥

कर्ण in einem Bahuvrihi nach einer Farbenbezeichnung und einem Merkmale.

शुक्लकर्णः, कृष्णकर्णः; दात्राकर्णः, शङ्खकर्णः. Zur Verlängerung in दात्रा und शङ्ख s. 6, 3, 115.

संज्ञापम्ययोश्च ॥ ११३ ॥

Dasselbe Wort auch in einem Namen und wenn ein Aehnlichkeitsverhältniss ausgedrückt wird.

कुञ्चिकर्णः, मणिकर्णः; गोकर्ण „ein Kuhohr habend“, खरकर्ण.

कण्ठपृष्ठयीवाजङ्ग च ॥ ११४ ॥

Auch कण्ठ, पृष्ठ, योवा und जङ्घा in denselben Fällen.

शितिकर्णः; नीलकर्णः; खरकर्णः; उष्ट्रकर्णः; काण्डपृष्ठः; नाकर्णः; गोपृष्ठः; अजपृष्ठः; सुयोवः; नीलयोवः; दशयोवः; गोयोव, अश्वयोव; नाडीजङ्घः; तालजङ्घः; गोजङ्घ, अश्वजङ्घ, एणीजङ्घ.

शृङ्गमवस्थायां च ॥ ११५ ॥

शृङ्ग auch bei einer Altersbestimmung.

अश्वशृङ्गः; गोशृङ्गः; मेघशृङ्गः; उद्रतशृङ्गः; अङ्गुलशृङ्गः; छङ्गुलशृङ्गः.

नञो जरमरमिचमृताः ॥ ११६ ॥

जर, मर, मित्र und मृत nach der Negation in einem Bahuvrihi.

अजैर, अमैर. अमित्रै, अमृतै.

सोर्मनसी अलोमोषसी ॥ ११७ ॥

Ein auf **मन्** und **अस्** auslautender Stamm, mit Ausnahme von **लोमन्** und **उपस्**, nach **सु** in einem Bahuvrihi.

सुर्कर्मन्, **सुधर्मन्**, **सुप्रथिमन्**; **सुपयस्**, **सुयशस्**, **सुमौतस्**, dagegen **सुलोमन्** und **सृषेस्** nach 6, 2, 172.

क्रत्वादयश्च ॥ ११८ ॥

Auch **क्रतु** u. s. w. in einem Bahuvrihi nach **सु**.

सुक्रतु, **सुदृशीक**, **सुप्रेतीक** u. s. w.

आद्युदात्तं अच् छन्दसि ॥ ११९ ॥

Im Veda ein zweisilbiges Wort mit dem Acut auf der ersten Silbe nach **सु**.

स्वैश्व und **सुरैथ**.

वीरवीर्यौ च ॥ १२० ॥

Auch **वीर** und **वीर्य**.

सुवीर und **सुवीर्य**, obgleich **वार** und **वीर्य** nicht den Acut auf der ersten Silbe haben.

कूलतीरतूलमूलशालाक्षसममव्ययीभावे ॥ १२१ ॥

कूल u. s. w. haben in einem Avjajibhāva den Acut auf der ersten Silbe.

परिकूलम्, **उपकूलम्**; **परितोरम्**, **उपतोरम्**; **परितूलम्**, **उपतूलम्**; **परिमूलम्**, **उपमूलम्**,
परिशालम्, **उपशालम्**; **परैक्षम्**, **उपैक्षम्**; **सूपैक्षम्**, **विपैक्षम्**, **निपैक्षम्**, **दुःपैक्षम्**.

कंसमन्थशूर्पपाय्यकाण्डं द्विगौ ॥ १२२ ॥

कंस u. s. w. in einem Dvigu.

द्विकंस, **त्रिकंस**; **द्विमन्थ**, **त्रिमन्थ**; **द्विशूर्प**, **त्रिशूर्प**; **द्विपाय्य**, **त्रिपाय्य**; **द्विकाण्ड**, **त्रिकाण्ड**.

तत्पुरुषे शालायां नपुंसके ॥ १२३ ॥

शाला am Ende eines Tatpurusha, wenn es als Neutrum erscheint.

ब्राह्मणशालम्, **क्षत्रियशालम्**. Richtiger wäre wohl gewesen zu sagen **शाला नपुंसके**.
Zum Neutrum s. 2, 4, 25.

कन्या च ॥ १२४ ॥

Auch **कन्या** in demselben Falle.

सांशमिकन्यम्, **आह्वरकन्यम्**. Zum Neutrum s. 2, 4, 20.

आदिश्चिहणादीनाम् ॥ १२५ ॥

चिहण u. s. w. haben vor dem neutralen **कन्य** den Acut auf der ersten Silbe.

चिहणकन्यम्. **मंडर** oder **मंडुर** u. s. w.

6, 2, 111.

चेलखेटकटुककाराडं गर्हायाम् ॥ १२६ ॥

चेल u. s. w. haben, wenn sie einen Tadel ausdrücken, in einem Tatpurusha den Acut auf der ersten Silbe.

पुत्रचैलम्, भार्याचैलम्; उपानतखैटम्, नगरखैटम्: दधिकैटुकम्, उदशिवत्कैटुकम्; भूतकौण्डम्, प्रजाकौण्डम्.

चीरमुपमानम् ॥ १२७ ॥

चीर, wenn damit Etwas verglichen wird.

वस्त्रचीरम् = वस्त्रं चीरमिव, पटचीरम्, कम्बलचीरम्.

पललसूपशाकं मिश्रे ॥ १२८ ॥

पलल. सूप und शाक, wenn der Tatpurusha eine mit Etwas gemischte oder gewürzte Speise bezeichnet.

गुडपललम्, छतपललम्, छतमूषः, मूलकमूषः; छतशौकम्, सुद्रशौकम्.

कूलमूदस्थलकर्षाः संज्ञायाम् ॥ १२९ ॥

कूल u. s. w., wenn der Tatpurusha ein Name ist.

दाक्षिकूलम्, माहकिकूलम्; देवमूदम्, भार्जिमूदम्; दाण्डायनस्थली, माहकिस्थली; दाक्षिकर्षः.
Alles Dorfnamen.

अकर्मधारये राज्यम् ॥ १३० ॥

राज्य in einem Tatpurusha, der nicht Karmadhāraja ist.

ब्राह्मणराज्यम्, क्षत्रियराज्यम्; aber nicht in परमराज्यम्.

वर्ग्यादयश्च ॥ १३१ ॥

Auch वर्ग्य u. s. w. in demselben Falle.

वासुदेववैर्ग्यः, वासुदेवपैक्ष्यः u. s. w.

पुत्रः पुम्भ्यः ॥ १३२ ॥

Auch पुत्र nach einem Masculinum.

कौन्तिपुत्रैः, दामकपुत्रैः, माहिषकपुत्रैः; dagegen nicht in गार्गीपुत्र und वात्सीपुत्र.

नाचार्यराजर्त्तिकसंयुक्तज्ञात्याख्येभ्यः ॥ १३३ ॥

Nicht aber nach Wörtern, die unter die Kategorien „Lehrer, Fürst, Priester, Angehöriger und Blutsverwandter“ fallen.

आचार्यपुत्रैः, उपाध्यायपुत्रैः, शाकटायनपुत्रैः; राजपुत्रैः, ईश्वरपुत्रैः, नन्दपुत्रैः; ऋत्विक्पुत्रैः, याजकपुत्रैः, होतृपुत्रैः (vgl. 6, 3, 23); संयुक्तपुत्रैः, संबन्धिपुत्रैः, स्यालपुत्रैः; ज्ञातिपुत्रैः, भ्रातृपुत्रैः (vgl. 6, 3, 23). Hier ruht der Ton auf der letzten Silbe nach 6. 1, 223.

चूर्णादीन्यप्राणिषष्ठ्याः ॥ १३४ ॥

चूर्णं u. s. w. haben in einem Tatpurusha den Acut auf der ersten Silbe, wenn das vorangehende Wort als Genetiv aufzufassen ist, aber kein lebendes Wesen bezeichnet.

मुद्गचूर्णम्, ममूरचूर्णम् u. s. w., aber मत्स्यचूर्णम्.

षट् च काण्डादीनि ॥ १३५ ॥

Auch die sechs 6, 2, 126 fgg. genannten काण्ड, चीर, पल्ल, मृष, शाक und कूल in den im vorigen Sūtra genannten Falle.

दर्भकाण्डम्, शर्काण्डम्: दर्भचीरम्, कुशचूर्णम्: तिलपल्लम्, मुद्गमृषः, मूलकशाकम्, नदी-
कूलम्. समुद्रकूलम्.

कुण्डं वनम् ॥ १३६ ॥

†6.2,111.

कुण्ड in der Bedeutung „Wald“.

दर्भकुण्डम्, शर्कुण्डम्.

प्रकृत्या भगालम् ॥ १३७ ॥

भगाल behält am Ende eines Tatpurusha seinen ursprünglichen Accent.

कुम्भीभगालम्. Kaṇka sagt, dass auch die Synonyme gemeint seien, und gibt noch die Beispiele. कुम्भीकर्षालम्, कुम्भीनदालम्.

शितेर्नित्याबह्वृषीहावभसत् ॥ १३८ ॥

Nach शिति behält ein Wort in einem Bahuvrihi seinen ursprünglichen Accent, wenn es stets nicht mehr als zweisilbig ist, jedoch ist भमद् hierbei ausgeschlossen.

शितिषाद, शित्यंस, शित्याष्ट; aber शितिककुद्, weil neben ककुद् auch ककुद erscheint, und शितिभसद् nach 6, 2, 1.

गतिकारकोपपदाकृत ॥ १३९ ॥

Auch ein auf ein kṛt-Suffix ausgehendes Wort behält in einem Tatpurusha seinen Accent, wenn ein Gati genanntes Indeclinabile (s. 1, 4, 60 fgg.), ein zum Verbalbegriff in nächster Beziehung stehendes Nomen oder ein anderes zur Composition Veranlassung gebendes Wort (s. 3, 1, 92) vorangeht.

प्रकारक, प्रकरणम्. प्रहारक, प्रहरणम्; इध्वत्रेश्चन. पलाशशोतन. प्रमथुर्कल्पनः ईषत्कर्, दुष्कर्, सुर्कर.

उभे वनस्पत्यादिषु युगपत् ॥ १४० ॥

In वनस्पति u. s. w. behalten beide Glieder des Compositums ihren Accent.

वनस्पतिः, बृहस्पतिः (nach Einigen auch बृह्ते) u. s. w.

देवताङ्गे च ॥ १४१ ॥

Desgleichen in einem aus Götternamen gebildeten Dvandva.

इन्द्रासौम्यं, इन्द्रावर्णं, इन्द्राबृहस्पतिं.

नोत्तरपदे ऽनुदात्तादावपृथिवीरुद्रपूषमन्थिषु ॥ १४२ ॥

Nicht aber, wenn die erste Silbe des zweiten Wortes unbetont ist, mit Ausnahme jedoch von पृथिवी, रुद्रै, पृषेन् und मन्थिन्.

इन्द्राग्नी, इन्द्रावृषे: jedoch द्यौवापृथिव्यां¹ (die accentuirten Texte -व्यां). सौमार्द्रा.
इन्द्रापूषेणां; शुक्रामन्थिनां.

6, 2, 143. अन्तः ॥ १४३ ॥

Im Folgenden bis zum Schluss des Pāda ist stets „die letzte Silbe im zweiten Gliede hat den Acut“ zu ergänzen.

थाथघञ्क्ताजविचकाणाम् ॥ १४४ ॥

In einem auf थ, अथ, ऽथ (घञ्), -त (क्त), औ (अच्), अ (अप्), इत्र und -अ (क) auslautenden Verbalnomen, wenn ein in 6, 2, 139 genanntes Wort vorangeht.

सुनीर्यैः, अवभर्थैः; आवसथैः, उपवसथैः; प्रभेदैः, काष्ठभेदैः, रज्जुभेदैः; विगुष्कैः (gilt für ein Particip auf त). आतपगुष्कैः, दूरादागतैः; प्रक्षयैः, प्रजयैः; प्रलवैः, प्रसवैः; प्रलवित्रैः, प्रसवित्रैः; प्रवृषैः, गोवृषैः, खरीवृषैः.

सूपमानात् क्तः ॥ १४५ ॥

In einem Particip auf -त nach सु oder wenn das vorangehende Wort dasjenige angibt, womit ein Vergleich angestellt wird.

सुकर्तम्, सुभुक्तम्, सुपीतम्; वृकावलुप्तम्, शशप्नुतम्, सिंहविन्दितम्.

संज्ञायामनाचितादीनाम् ॥ १४६ ॥

Auch dann, wenn das Compositum ein Name ist, aber nicht in आचित u. s. w.

संभूतौ रामायणः, उपहृतैः शाकल्यः, परिजग्धैः कांशिडन्यः; dagegen औचित u. s. w.

प्रवृद्धादीनां च ॥ १४७ ॥

Auch in प्रवृद्ध u. s. w.

प्रवृद्धे, प्रयुक्तै, अवहितै u. s. w.

कारकाद्वत्श्रुतयोरेवाशिषि ॥ १४८ ॥

Wenn in einem Compositum, das ein Name ist und einen Segenswunsch ausdrückt, ein in nächster Beziehung zum Verbalbegriff stehendes Wort vorangeht, nur in दत्त und श्रुत.

देवदत्तैः = देवा एनं देयासुः, विष्णुश्रुतैः = विष्णुरेनं श्रूयात्; dagegen देवैषानितः nach

इत्थंभूतेन कृतमिति च ॥ १४९ ॥

Ferner in einem Particip auf —त , wenn das Compositum besagt „von Einem in solchem Zustande gethan“.

मुत्तप्रलपिते, उन्मत्तप्रलपिते, प्रमत्तगीते, विपन्नश्रुते als Adjectiva und Nomina actionis.

अनो भावकर्मवचनः ॥ १५० ॥

In einem mit अन abgeleiteten Nomen, wenn das Suffix die Handlung in abstracto oder das Object bezeichnet (d. i. passive adjectivische Bedeutung hat), und ein in 6, 2, 148 genanntes Wort vorangeht.

आदनभोजने. पयःपाने und चन्दनप्रियङ्गुकालेपने मुखम्; राजभोजनेः शालयः, राजाच्छा-
दनानि वासांसि. Vgl. 3, 3, 113 fgg.

मन्क्तिन्व्याख्यानशयनासनस्थानयाजकादिक्रीताः ॥ १५१ ॥

Auch in Wörtern mit den Suffixen मन् oder —ति , in व्याख्यान, शयन, आसन, स्थान, याजक u. s. w. und क्रीत.

शकटवर्त्म; पाणिनिकर्तिः. आपिशलिकर्तिः. ऋगयनव्याख्यानम्. छन्दोव्याख्यानम्. राजशयनम्.
ब्राह्मणशयनम्. राजासनम्. ब्राह्मणासनम्. गोस्थानम्. अश्वस्थानम्. ब्राह्मणयाजकं, क्षत्रिययाजकं,
ब्राह्मणपूजकं u. s. w.; गोकर्ति. अश्वक्रीत.

सप्तम्याः पुरयम् ॥ १५२ ॥

In पुरय nach einem im Locativ aufzufassenden Nomen.

अध्ययनपुरयम् = अध्ययने पुरयम्. वेदपुरयम्; aber nicht in वेदपुरयम् = वेदेन पुरयम्.

ऊनार्थकलहं तृतीयायाः ॥ १५३ ॥

In Wörtern in der Bedeutung von ऊन und in कलह nach einem im Instrumental aufzufassenden Worte.

माणेन, कार्यापणने, माषविकले. असिकलहेः, वाक्कलहेः.

मिश्रं चानुपसर्गमसंधौ ॥ १५४ ॥

Auch in मिश्र nach einem Instrumental, wenn es mit keiner Präposition zusammengesetzt ist und nicht „in Verbindung stehend mit“ bedeutet.

गुडमिश्रं. तिलमिश्रं. सर्पिमिश्रं; aber nicht in गुडसमिश्र und ब्राह्मणमिश्र (= ब्राह्मणः सह
सहितं ऐकार्यमापन्नो) राजा.

नञो गुणप्रतिषेधे संपाद्यर्हहितालमर्थस्तद्धिताः ॥ १५५ ॥

Ferner in mit einem taddhita gebildeten Worte, wenn das Suffix die Bedeutungen „dazu passend (5, 1, 99), dieses verdienend (5, 1, 63), dazu gut (5, 1, 5) und dieses zu bewirken vermögend (5, 1, 101)“ hat, nach der Negation, wenn diese die angegebenen Eigenschaften negirt.

अकारणविष्यद्विष्ये मुखम्. अर्द्धदिवे, अवत्सीये. असांतापिष्ये; aber nicht in अगार्दभरथिक =
गार्दभरथिकादन्यः.

6, 2. 143.

ययतोश्चातदर्थे ॥ १५६ ॥

Auch in einem mit den taddhita य und यं gebildeten Worte nach der Negation, wenn das Suffix nicht die Bedeutung „dazu dienend“ hat.

अपाय्यो, अतृण्यो (s. 4, 2, 49); अदन्ये, अकरणे (s. 5, 1. 6); aber nicht in अपाद्य (s. 5, 4, 25).

अच्कावशक्तौ ॥ १५७ ॥

Auch in einem mit den krt-Suffixen अच् und अच्- gebildeten Worte, wenn von einem Nichtkönnen die Rede ist.

अपचं = पक्तं न शक्नोति, eben so अपटं; अविनिर्प, अविनिखं. Vgl. 3, 1. 134 fg.

आक्रोशे च ॥ १५८ ॥

In denselben Wörtern auch dann, wenn man mit dem Worte Jemand schmäht.

अपचो ज्यं जान्मः „dieser Schelm kocht nicht, obgleich er es könnte“. अपटं; अविनिर्प, अविनिखं.

संज्ञायाम् ॥ १५९ ॥

In eben diesem Falle auch in einem Namen.

अदेवदत्तैः „kein Devadatta, diesen Namen nicht verdienend“. अयजदत्तैः, अविष्णमित्रैः.

कृत्योक्तेषु चार्वाद्यश्च ॥ १६० ॥

Auch in einem Worte, welches mit einem krtja genannten Suffixe (s. 3, 1, 95 fgg.), mit उक् oder इष्णु gebildet ist, sowie in चारु u. s. w. nach der Negation.

अकर्तव्ये, अकरणीये; अनागामुक्, अनपलापुक्; अनलंकरीष्णु, अनिराकरीष्णु. अनाद्यम्भविष्णु. असुभगम्भविष्णु; अचार्ये, असाधु u. s. w.

विभाषा तृन्नन्तीक्षणशुचिषु ॥ १६१ ॥

Nicht nothwendig in einem mit तृ- gebildeten Worte, sowie in अन्न. तीक्ष्ण und शुचि.

अकर्तृ oder अकर्तृ, अनन्न oder अनन्न, अतीक्ष्ण oder अतीक्ष्ण, अशुचि oder अशुचि.

बहुव्रीहाविदमेतत्तद्वाः प्रथमपूरणयोः क्रियागणने ॥ १६२ ॥

In प्रथम und in den eigentlichen Ordnungszahlwörtern hat die letzte Silbe in einem Bahuvrihi den Acut nach इदम्, एतद् und तद्, wenn das Mal einer Handlung angegeben wird.

इदंप्रथमे „dieses zum ersten Mal thuend“. इदं द्वितीये, इदं तृतीये; एतत्प्रथमे u. s. w., तत्प्रथमे u. s. w.

संख्यायाः स्तनः ॥ १६३ ॥

In स्तन nach einem Zahlwort.

द्विस्तनौ, त्रिस्तनौ, चतुःस्तनौ.

विभाषा छन्दसि ॥ १६४ ॥

Im Veda nicht nothwendig.

द्विस्तनौ und द्विस्तना, चतुःस्तनौ und चतुःस्तना.

संज्ञायां मित्राजिनयोः ॥ १६५ ॥

In मित्र und अजिन hat die letzte Silbe den Acut, wenn der Bahuvrihi ein Name ist.

देवमित्रैः, ब्रह्ममित्रैः; वृकाजिनैः, कृलाजिनैः, कृष्णाजिनैः.

व्यवायिनोऽन्तरम् ॥ १६६ ॥

In अन्तर nach einem Worte, welches das Dazwischenliegende angibt.

वस्त्रान्तरे „durch ein Gewand getrennt“, षटान्तरे, कम्बलान्तरे.

मुखं स्वाङ्गम् ॥ १६७ ॥

In मुख, wenn es wirklich einen Körperteil bezeichnet.

गौरमुखे, भद्रमुखे; aber nicht in दीर्घमुखा शाला.

नाव्ययदिकच्छृङ्गोमहत्स्थूलमुष्टिपृथुवत्सेभ्यः ॥ १६८ ॥

Nicht aber nach einem Indeclinabile, einem Richtungsworte, गो, महत् (महा), स्थूल, मुष्टि, पृथु und वत्स.

उर्ध्वमुख, नीचमुख; प्रौङ्मुख, प्रत्यङ्मुख, गौमुख, महौमुख, स्थूलमुख, मुष्टिमुख, पृथुमुख und वत्समुख. In diesen Bahuvrihi bewahrt nach 6, 2, 1 das erste Glied seinen Accent.

निष्ठोपमानादन्यतरस्याम् ॥ १६९ ॥

Die letzte Silbe in मुख hat in einem Bahuvrihi nicht nothwendig den Acut, wenn ein Particip auf त vorangeht oder dasjenige, womit ein Vergleich angestellt wird.

प्रक्षालितमुखे. प्रक्षालितमुख oder प्रक्षालितमुख nach 6, 2, 110. सिंहमुखे oder सिंहमुख, व्याघ्रमुखे oder व्याघ्रमुख; vgl. 6, 2, 1.

जातिकालमुखादिभ्योऽनाच्छादनात् क्तोऽकृतमितप्रतिपन्नाः

॥ १७० ॥

In einem Particip auf —त , jedoch mit Ausnahme von कृत, मित und प्रतिपन्न, ruht der Acut in einem Bahuvrihi auf der Endsilbe, wenn ein Gattungsbegriff (mit Ausnahme eines Wortes für „Gewand“), eine Zeitbezeichnung oder मुख u. s. w. vorangehen.

6, 2, 143.

सारङ्गजार्धे, पलाण्डुभक्षिते. सुरापीते, मामजाते, संवत्सरजाते, द्रुहजाते, अहजाते, सुखजाते, दुःखजाते u. s. w. Dagegen वस्त्रच्छन्न, वसनच्छन्न, कुण्डकृत, कुण्डमित und कुण्डप्रतिपन्न nach 6, 2, 1. Vgl. 4, 1, 52.

वा जाते ॥ १११ ॥

In जात nicht nothwendig.

दन्तजाते oder दन्तजात. स्तनजाते oder स्तनजात; मासजाते oder मासजात. संवत्सरजाते oder संवत्सरजात; सुखजाते oder सुखजात u. s. w.

नञ्सुभ्याम् ॥ ११२ ॥

Ein mit der Negation und सु gebildeter Bahuvrihi ist ein Oxytonon.

अयवो देशः, अर्वाहि, अमार्प; सुयव, सुर्वाहि, सुमार्प.

कपि पूर्वम् ॥ ११३ ॥

Wird an einen solchen Bahuvrihi क angefügt, so hat die vorangehende Silbe den Acut.

अकुमारौक, अवृणौक, अब्रह्मबन्धूक; सुकुमारौक, सुवृणौक, सुब्रह्मबन्धूक.

ह्रस्वान्ते ऽन्यात्पूर्वम् ॥ ११४ ॥

Geht diesem क ein kurzer Vocal voran, so hat die diesem vorangehende Silbe den Acut.

अयवको देशः, अर्वाहिक, अमार्पक; सुयवक, सुर्वाहिक, सुमार्पक. अर्जक und सुर्जक sind Paroxytona nach 6, 2, 173, weil es hier kein ऽन्यात्पूर्वम् gibt.

बहोर्नञ्वदुत्तरपदभूम्नि ॥ ११५ ॥

Für einen Bahuvrihi mit बहु im ersten Gliede gelten, wenn dieses zur Bezeichnung der Vielheit des im zweiten Gliede Ausgedrückten dient, die 6, 2, 172 fgg. gegebenen Regeln für einen Bahuvrihi mit der Negation.

बहुयव, बहुर्वाहि, बहुमार्प wie 6, 2, 172. बहुकुमारौक, बहुवृणौक, बहुब्रह्मबन्धूक wie 6, 2, 173. बहुयवक, बहुर्वाहिक, बहुमार्पक wie 6, 2, 174. बहुमनम् = बहुषु मनो ऽस्य wird nach 6, 2, 1 betont.

न गुणादयो ऽवयवाः ॥ ११६ ॥

गुण u. s. w. haben nach बहु in einem Bahuvrihi nicht den Acut auf der Endsilbe, wenn sie im Compositum als Bestandtheil von Etwas auftreten.

बहुगुणा रज्जुः. बह्वक्षरं पदम्, बहुच्छन्दोमान, बह्वध्याय nach 6, 2, 1 Dagegen बहुगुणौ ब्राह्मणः.

उपसर्गात्स्वाङ्गं ध्रुवमपर्शु ॥ ११७ ॥

Ein Wort für einen nicht ablösbaren Körpertheil, jedoch mit Ausnahme von पर्शु, hat nach einer Präposition in einem Bahuvrihi den Acut auf der letzten Silbe.

पर्यष्टे, प्रोद, प्रललाटे; dagegen उद्वाहु und उत्पशु, विपशु nach 6, 2, 1.

वनं समासे ॥ १७८ ॥

वन hat diese Betonung nach einer Präposition in einem Compositum jeglicher Art.

प्रवशा यष्टव्यम्, निर्वाणं प्र णि धीयते.

अन्तः ॥ १७९ ॥

Desgleichen nach अन्तर.

अन्तर्वर्णा देशः.

अन्तश्च ॥ १८० ॥

Auch अन्त hat nach einer Präposition den Acut auf der Endsilbe.

प्रान्ते, पर्यन्ते.

न निविभ्याम् ॥ १८१ ॥

Jedoch nicht nach नि und वि.

न्यन्त, व्यन्त.

परेरभितोभाविमण्डलम् ॥ १८२ ॥

Nach परि hat ein Wort, welches Etwas bezeichnet, was ein Diesseits und ein Jenseits hat, sowie मण्डल den Acut auf der Endsilbe.

परिकूर्लेम्, परितारैम्; परिमण्डलेम्.

प्रादस्वाङ्गं संज्ञायाम् ॥ १८३ ॥

Nach प्र ein Wort, das keinen Körpertheil bezeichnet, wenn das Compositum ein Name ist.

प्रकोष्टम्, प्रगृहम्, प्रद्वारम्: dagegen ग्रहस्तम् und प्रपेदम्.

निरुद्धादीनि च ॥ १८४ ॥

Auch निरुद्धक u. s. w. sind Oxytona.

अभेर्मुखम् ॥ १८५ ॥

Nach अभि hat मुख den Acut auf der Endsilbe.

अभिमुखै Adj. und अभिमुखैम् Adv.

अपाच्च ॥ १८६ ॥

Desgleichen nach अप.

अपमुखै Adj. und अपमुखैम् Adv.

स्फिगपूतवीणाञ्जोऽध्वकुक्षिसीरनामनाम च ॥ १८७ ॥

Nach अप auch स्फिग, पूत, वीणा, अञ्जम्, अध्वन्, कुक्षि, ein Wort für „Pflug“ und das Wort नामन्.

अपस्फिगैम्, अपपूतैम्, अपवीणैम्, अपाञ्जैः, अपाध्वै, अपकुक्षिः; अपसीरैम्, अपहलैम्, अपलाङ्गलैम्; अपनामै.

6, 2, 143.

अधेरुपरिस्थम् ॥ १८८ ॥

Nach अधि dasjenige Wort, welches das Ueberstehende angibt.

अधिदन्तः. अधिकर्णः. अधिकर्णः.

अनोरप्रधानकनीयसी ॥ १८९ ॥

Nach अनु ein Wort, welches in einem von अनु abhängigen Verhältniss steht, und कनीयम्.

अनुज्येष्ठः = अनुगतो ज्येष्ठम्. अनुमध्यमेः अनुकर्नाथो = अनुगतः कर्नीयान्; dagegen nicht in अनुज्येष्ठः = अनुगतो ज्येष्ठः.

पुरुषश्चान्वादिष्टः ॥ १९० ॥

Auch पुरुष, wenn ein Mann gemeint ist, von dem schon die Rede war.

अनुपुरुषः = अन्वादिष्टः पुरुषः.

अतिरकृत्यदे ॥ १९१ ॥

Nach अति ein nicht mit einem krt-Suffix gebildetes Wort und पद.

अत्यङ्कुरो नागः. अतिकर्णो ऽश्वः; अतिपटो शस्त्ररः, dagegen nicht in अतिकारक

नेरनिधाने ॥ १९२ ॥

Nach नि, wenn von keinem Niederlegen die Rede ist.

निमृने, न्यजे. निवृणे dagegen निवाच् -- निहितवाच् und निदग्द -- निहितदग्द

प्रतेरंश्चादयस्तत्पुरुषे ॥ १९३ ॥

अंशु u. s. w. nach प्रति in einem Tatpurusha.

प्रत्यंशुः = प्रतिगतो ऽंशुः. प्रतिजनैः u. s. w.

उपाद्द्वजजिनमगौरादयः ॥ १९४ ॥

Nach उप ein zweisilbiges Wort, jedoch mit Ausnahme von गौर u. s. w., und अजिन in einem Tatpurusha.

उपदेवैः. उपसोमैः. उपेन्द्रैः. उपहोदैः, उपाजिनम्. Dagegen nicht in उपगौर u. s. w.

मोरवक्षेपणे ॥ १९५ ॥

Ein Wort nach सु, wenn aus dem Zusammenhange trotz des lobenden म sich ein Tadel herausstellt.

इह खन्विदानीं सुम्यगिडनै सुस्फीतोभ्यां सुप्रत्यवमितः.

विभाषोत्पुच्छे ॥ १९६ ॥

Im Tatpurusha उत्पुच्छ kann die Endsilbe den Accent haben.

उत्पच्छे oder उत्पच्छ nach 6, 2, 2.

6, 2, 143.

द्वित्रिभ्यां पादन्मूर्धसु बहुव्रीहौ ॥ १९७ ॥

Desgleichen पाद्, दत् and मूर्धन् in einem Bahuvrīhi nach द्वि und त्रि
द्विपाद् oder द्विपाद्, द्विदेत् oder द्विदेत् द्विमूर्धन् oder द्विमूर्धन्, eben so mit त्रि

मकथं चाक्रान्तात् ॥ १९८ ॥

Desgleichen मकथ, wenn nicht ein auf क्र auslautendes Wort vorangeht.

गौरमकथं oder गौरमकथ, प्रलङ्गामकथं oder प्रलङ्गामकथ aber mit चक्रमकथ nach 6, 2, 1.
Zu -मकथ vgl. 5, 4, 113.

परादिष्ठन्दसि बहुलम् ॥ ॥ १९९ ॥

6, 2, 143

Im Veda hat auch das diesem vorangehende Wort häufig den Aent.

अजिजमकथे neben लोमशेमकथ

॥ इति षष्ठ्याध्यायस्य द्वितीयः पाठः ॥

अलुगुत्तरपदे ॥ १ ॥

6, 3, 1.

In der Folge bis 6, 2, 24 incl. ist stets „vor dem zweiten Gliede des Compositums findet kein Schwund statt“ zu ergänzen.

पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः ॥ २ ॥

Der Ablativendung nach स्तोक् u. s. w.

स्तोक्रान्मुक्त अल्यान्मुक्त. अन्तिकादागत अभ्याशादागत. दृशादागत विषकृष्ठादागत कृच्छ्रान्मुक्त
Zur Composition s. 2, 1, 39

अञःसहोऽम्भस्तमसस्तृतीयायाः ॥ ३ ॥

Der Instrumentalendung nach अञस्, सहस्, अम्भस् und तमस्.

अञमाकृत. सहमाकृत. अम्भमाकृत. तममाकृत.

मनसः संज्ञायाम् ॥ ४ ॥

Nach मनस्, wenn das Compositum ein Name ist.

मनमागुप्ता. मनसामंगता.

आज्ञायिनि च ॥ ५ ॥

Auch vor आज्ञायिन्.

मनसाज्ञायिन् = मनसाज्ञातुं शीलमस्य

आत्मनश्च (पूरणे) ॥ ६ ॥

Ein Schwund der Instrumentalendung findet auch nach आत्मन् nicht statt,
wenn ein Ordnungszahlwort folgt.

आत्मनापञ्चम. आत्मनाषष्ठ पूरणे ist ein späterer Zusatz.

6, 3, 1.

वैयाकरणाख्यायां चतुर्थ्याः ॥ ९ ॥

Auch nicht der Dativendung nach demselben Worte, wenn das Compositum ein grammatischer Kunstausdruck ist.

आत्मनेपदम्, आत्मनेभाषा.

परस्य च ॥ ८ ॥

In demselben Falle auch nicht nach पर.

परस्मैपदम्, परस्मैभाषा.

हलदन्तात्सप्तम्याः संज्ञायाम् ॥ ९ ॥

Die Locativendung fällt nicht ab nach einem auf einen Consonanten oder auf अ auslautenden Stamme, wenn das Compositum ein Name ist.

युधिष्ठिरः, त्वचिमारः, अरण्येतिलकाः, अरण्येमाषकाः, वनेकिंशुकाः, वनेहर्षिकाः, वनेवल्ल-
जकाः, पृथक्तेस्फोटकाः, कृपेपिशाचकाः.

कारनाम्नि च प्राचां हलादौ ॥ १० ॥

Auch nicht bei Namen von Abgaben bei den östlichen Völkern, wenn das zweite Glied consonantisch anlautet.

मृषेशाणः, द्वर्षदिमाषकः, हनेद्विषदिका, हनेत्रिषदिका. Zum Accent dieser Wörter s.
6, 2, 65.

मध्याङ्गुरौ ॥ ११ ॥

Auch nicht nach मध्य vor गुरु.

मध्यगुरु.

अमूर्धमस्तकात्स्वाङ्गाटकामे ॥ १२ ॥

Auch nicht nach einem einen Körpertheil (mit Ausnahme von मूर्धन् und मस्तक) bezeichnenden Worte vor einem andern Worte als काम.

कण्ठकाल, उरमिलोमन्, उदरेमणि. aber मूर्ध्निगव्य, मस्तकगव्य und मुखकाम.

बन्धे च विभाषा ॥ १३ ॥

Vor बन्ध kann die Locativendung abfallen.

हस्तबन्ध oder हस्तवन्ध, चक्रबन्ध oder चक्रवन्ध. Vel. 2, 1, 41.

तत्पुरुषे कृति बहुलम् ॥ १४ ॥

In einem Tatpurusha, dessen zweites Glied ein mit einem kit-Suffix gebildetes Wort ist, erhält sich die Locativendung häufig.

स्तम्भेरम, कर्णेजप; aber auch कुम्भर, मद्रचर.

प्रावृत्शरत्कालदिवां जे ॥ १५ ॥

Nach प्रावृत्, शरद्, काल und दिव् erhält sich die Locativendung vor ज.

प्रावृत्तिज, शरदिज, कालेज, दिविज.

6, 3, 1.

विभाषा वर्षक्षरशरवरात् ॥ १६ ॥

Nach वर्ष, क्षर, शर und वर nicht nothwendig.

वर्षेज् oder वर्षज् क्षरेज् oder क्षरज् शरेज् oder शरज्, वरेज् oder वरज्.

घकालतनेषु कालनाम्नः ॥ १७ ॥

Desgleichen nach einer Zeitbezeichnung vor den Suffixen त्त्त und त्त्त, vor काल und vor dem Suffix त्त

पूर्वाह्णोत्तरे oder पूर्वाह्णोत्तरे पूर्वाह्णोत्तरे oder पूर्वाह्णोत्तरे पूर्वाह्णोत्तरे oder पूर्वाह्णोत्तरे, पूर्वाह्णोत्तरे oder पूर्वाह्णोत्तरे Vgl. 4 3 2.

शयवामवामिष्वकालात् ॥ १८ ॥

Auch vor शय, वाम und वामिन्, wenn das vorangehende Wort keine Zeitbezeichnung ist.

शयशय oder शयशय, वामवाम oder वामवाम, वामवामिन् oder वामवामिन्, dagegen nur पूर्वाह्णशय.

नेन्सिद्धवधातिषु च ॥ १९ ॥

Vor einem auf इन् auslautenden Stamme, vor सिद्ध und vor einem von वन्त् abgeleiteten Worte erhält sich die Locativendung nicht.

म्यगिडलशायिन् मांकाशयसिद्ध, चक्रवन्त्, Ausnahme zu 6, 3, 14

स्थे च भाषायाम् ॥ २० ॥

Auch nicht vor स्थ in der Umgangssprache.

ममस्थ, त्रिषमस्थ, कृतस्थ, प्रवृत्तस्थ, dagegen आख्येष्ट im Veda, Ausnahme zu 6, 3, 14

षष्ठ्या आक्रोशे ॥ २१ ॥

Die Genetivendung erhält sich, wenn durch das Compositum eine Beschreibung ausgedrückt wird.

चाम्यकुलम्, दुषलम्यकुलम्.

पुत्रे ऽन्यतरस्याम् ॥ २२ ॥

Vor पुत्र in eben diesem Falle nicht nothwendig.

दास्याःपुत्र् oder दास्यपुत्र्, वृषस्याःपुत्र् oder वृषस्यपुत्र्.

ऋतो विद्यायोनिमवन्धेभ्यः ॥ २३ ॥

Nach einem auf ऋ auslautenden Stamme, der einen Studiengenossen oder Blutsverwandten bezeichnet, fällt die Genetivendung nicht ab.

होतुरन्नेवामिन् होतुःपुत्र् पितुरन्नेवामिन् पितुःपुत्र्.

विभाषा स्वसृपत्योः ॥ २४ ॥

† 6, 3, 1.

Nach eben solchen Stämmen vor स्वम् und पति nicht nothwendig.

मातुःस्वम्, मातुःपत्यम् oder मातृपत्यम्, पितुःस्वम्, पितुःपत्यम् oder पितृपत्यम् (vgl. 8, 3, 84-85).

दुहितुःपति oder दुहितृपति ननान्तुःपति oder ननान्द्रपति.

आनङुतो ङङ्वे ॥ २५ ॥

Für ein solches ङ्ग wird in einem Dvandva आन् substituiert.

होतापोतारी, नेष्टोद्धातारी, प्रशान्ताप्रतिहर्तारी, मातापितरौ, याताननान्दरौ. Das न् des Substantivs fällt nach 8. 2. 7 ab. Blosses आ dürfte Pāṇini nicht substituieren, da an dieses nach 1. 1. 51 noch र् hätte gefügt werden müssen.

देवताङ्वे च ॥ २६ ॥

Dieses आन् wird auch für den Auslaut des ersten Gliedes substituiert in einem aus Götternamen gebildeten Dvandva.

इन्द्रावरुणां, इन्द्रासोमौ, इन्द्रावृहस्पतौ.

ईदमेः सोमवरुणयोः ॥ २७ ॥

Für den Auslaut von अग्नि wird ई vor सोम und वरुण substituiert.

अग्नीषोमौ (vgl. 8. 3. 82), अग्नीवरुणां.

इद्वृद्धौ ॥ २८ ॥

Wenn in einem von einem solchen Dvandva abgeleiteten Worte beide Glieder Vṛddhi erhalten, wird für den Endlaut von अग्नि wieder इ substituiert.

Es heisst अग्नीवरुणां, aber अग्निवरुणां, अग्नामारुतौ, aber अग्निमारुतः. Dagegen bildet man आग्नेन्द्र nach 6. 3. 26, weil इन्द्र keine Vṛddhi hat. Vgl. 7. 3. 11. 33.

दिवो द्यावा ॥ २९ ॥

Für दिव् wird in einem Dvandva von Götternamen द्यावा substituiert.

द्यावान्नामा, द्यावाभृमी.

दिवसश्च पृथिव्याम् ॥ ३० ॥

Vor पृथिवी auch दिवस्.

द्यावार्पृथिव्यां oder दिवस्पृथिव्यां.

उषासौषसः ॥ ३१ ॥

Für उपस् wird in einem solchen Dvandva उपामा substituiert.

उषाममृत्यम्, उपामानक्ता.

मातरपितराबुदीचाम् ॥ ३२ ॥

Die nördlichen Grammatiker lehren die Form मातरपितरौ.

पितरामातरा च छन्दसि ॥ ३३ ॥

Und im Veda heisst es पितरामातरा.

स्त्रियाः पुंवद्भाषितपुंस्कादनूङ् समानाधिकरणे स्त्रियामपूरणीप्रियादिषु ॥ ३४ ॥

Ein Femininum, zu dem ein entsprechendes Masculinum vorhanden ist, nimmt, wenn es nicht auf das Femininsuffix ऊ ausgeht, im Compositum

vor einem Femininum, jedoch nicht vor einem Ordnungszahlwort und vor *प्रिया* u. s. w., mit dem es im Congruenzverhältniss steht, die entsprechende männliche Form an.

दर्शनीयभार्य *श्वत्नणवृद्ध* *दीर्घजड्घ* aber *ब्रह्मवन्द्यभार्य*, *कन्याणीपञ्चमा रात्रयः*, *कन्याणी-प्रिय*. Unter *भाषितप्रेम्क* sind Adjectiva und Substantiva gemeint (vgl. 7, 1, 71). Man liest im Sutra *अनृड* d. h. *अनृडः* erwartet, auch *प्रेम्कात्* bei *स्त्रियाः* fehlender.

तमिलादिष्वा कृत्वमुचः ॥ ३५ ॥

Desgleichen vor den Suffixen *—तम्* u. s. w. bis *कृत्वम्* (5, 3, 7 fgg. bis 5, 4, 17).

ततम्, *तत्र* u. s. w. können auch auf ein Femininum bezogen werden.

क्यङ्मानिनोश्च ॥ ३६ ॥

Desgleichen vor dem Denominativsuffix *य* Med. und vor *मानिन*.

गतायते von *गनी*, *श्रेतायते* von *श्रेनी*, *दर्शनीयमान्ययमस्याः* „dieser halt sie für hoch“ *दर्शनीयमानिन्यामस्याः* „diese halt sie für hoch“.

न कोपधायाः ॥ ३७ ॥

Ein Femininum, dessen vorletzter Laut *कृ* ist, nimmt nicht die männliche Form an.

मटिकाभार्य *मटिकाकन्या*, *मटिकायते* (nicht *मटकायते*) u. s. w.

मंज्ञापूरणीश्च ॥ ३८ ॥

Auch nicht ein Name und ein Ordnungszahlwort.

गुप्ताभार्य, *गुप्तापाशा*, *गुप्तामानिनी*, *पञ्चमाभार्य*, *पञ्चमापाशा*, *पञ्चमायते*, *पञ्चमामानिनी*.

वृद्धिनिमित्तस्य च तद्धितस्यारक्तविकारे ॥ ३९ ॥

Auch nicht ein mit einem, Vrdhhi in der ersten Silbe verlangenden tadhlita gebildetes Wort, jedoch mit Ausnahme derjenigen tadhlita, welche die Bedeutung „damit gefärbt“ und „daraus gemacht“ haben.

संघ्राभार्य, *मायुराभार्य*, *संघ्रापाशा*, *संघ्रायते*, *संघ्रामानिनी*; aber *काषायवृद्धिक* (8, 4, 2, 1) *लंहिप* (8, 4, 3, 1-4).

स्वाङ्गाच्चेतः ॥ ४० ॥

Auch nicht ein auf den Namen eines Körpertheils auslautendes Femininum auf *ई*.

दार्धकेशाभार्य, *केशापाशा*, *केशायते*. Kaṅka liest *चेता उमानिनि* mit dem Beispiel *दार्धकेशमानिनी*. Der Zusatz ist einem Varttika entlehnt.

जातेश्च ॥ ४१ ॥

Auch nicht ein einen Gattungsbegriff bezeichnendes Femininum.

कटाभार्य, *ब्रह्मचारीभार्य*, *कटायते*, *ब्रह्मचारीयते*. Kaṅka ergänzt *उमानिनि* und gibt die Beispiele: *कटमानिनी*, *ब्रह्मचारीमानिनी*.

पुंवक्तर्मधारयजातीयदेशीयेषु ॥ ४० ॥

In einem Karmadhâraja und vor den Suffixen जातीय und देशीय nimmt das Femininum die männliche Form an.

पाचकवृन्दारिका. पाचकजातीया, पाचकदेशीया trotz 6, 3, 37. गुप्तवृन्दारिका. गुप्तजातीया. गुप्तदेशीया, पञ्चमवृन्दारिका, पञ्चमजातीया, पञ्चमदेशीया trotz 6, 3, 38. सौम्यवृन्दारिका. सौम्यजातीया, सौम्यदेशीया trotz 6, 3, 39. दीर्घकेशवृन्दारिका. दीर्घकेशजातीया. दीर्घकेशदेशीया trotz 6, 3, 40. कठवृन्दारिका. कठजातीया, कठदेशीया trotz 6, 3, 41.

घरूपकल्पचेलड्ब्रुवगोत्रमतहतोषु इचो ऽनेकाचो ह्रस्वः ॥ ४३ ॥

Für die Länge des Femininsuffixes ई wird vor den Suffixen त्र, तम्, रूप, कल्प, vor चेल (mit dem Femininum auf ई), व्रुव, गोत्र, मत und हत die Kürze substituiert, vorausgesetzt, dass dieses Femininum zwei- oder mehrsilbig ist und ein entsprechendes Masculinum hat.

ब्राह्मणितरा, ब्राह्मणितमा, ब्राह्मणिरूपा ब्राह्मणिकन्या. ब्राह्मणिचेनी ब्राह्मणिद्रुवा ब्राह्मणिगोत्रा. ब्राह्मणिमता, ब्राह्मणिहता; aber आमलकांतरा, weil zu आमलका kein entsprechendes Masculinum besteht.

नद्याः शेषस्यान्यतरस्याम् ॥ ४४ ॥

In allen übrigen Nadi genannten Femininis (s. 1, 4, 3, 4) kann in dem angegebenen Falle die Kürze substituiert werden.

ब्रह्मवन्धृतरा oder वन्धृतरा, वन्धृतमा oder वन्धृतमा, स्त्रीतरा oder स्त्रितरा, स्त्रीतमा oder स्त्रितमा u. s. w.

उगितश्च ॥ ४५ ॥

Auch ई, das an ein taddhita-Suffix mit stummem उ oder ऋ angetreten ist, kann verkürzt werden.

श्रेयसांतरा oder श्रेयसितरा (das Suffix heisst ईयमन्), विदुषांतरा oder विदुषितरा (das Suffix heisst क्वसु) u. s. w.

आन्महतः समानाधिकरणजातीययोः ॥ ४६ ॥

Für den Auslaut von महत् wird आ (आत्) substituiert vor einem mit diesem in Congruenz stehenden Worte und vor dem Suffix जातीय.

महादेव, महाब्राह्मण, महाब्राह्म, महावन, महाजातीय.

द्वघ्नः संख्यायामबहुव्रीह्यशीत्योः ॥ ४७ ॥

Für den Auslaut von द्वि und अष्टन् wird आ substituiert vor einem andern Zahlworte, aber nicht in einem Bahuvrīhi und nicht vor अगति.

द्वविंशति, द्वत्रिंशत्, अष्टादशन्, अष्टाविंशति, अष्टात्रिंशत्, aber द्वित्राः, त्रिदशः (vgl. 2, 2, 25) und द्व्यगति.

चेस्त्वयः ॥ ४८ ॥

Für त्रि wird in demselben Falle त्रयम् substituiert

त्रयोदशन्, त्रयोविंशति त्रयस्त्रिंशत् aber त्रिदशः (vgl. 2. 2, 29) und अत्रिंशति.

विभाषा चत्वारिंशत्प्रभृता सर्वेषाम् ॥ ४९ ॥

Vor चत्वारिंशत् und den folgenden Zahlen sind alle eben genannten Substitutionen nicht nothwendig.

द्वाचत्वारिंशत् oder द्विचत्वारिंशत्, अष्टापञ्चाशत् oder अष्टपञ्चाशत् त्रयःपञ्चाशत् oder त्रिपञ्चाशत्.

हृदयस्य हृल्लेखयदण्णामेषु ॥ ५० ॥

Für हृदय wird हृद् substituiert vor लेख, vor den Suffixen य und ण्ण und vor णाम.

हृल्लेख्यः, हृदय, हार्द, हृल्लामः

वा शोकथञ्जरीगेषु ॥ ५१ ॥

Vor शोक, vor dem Suffix -ञ्ज-य und vor रीग nicht nothwendig.

हृच्छोकः oder हृदयशोकः, मांहाय्यम् oder मांहृदय्यम्, हृद्रीगः oder हृदयरीगः

पादस्य पदाज्यातिगोपहतेषु ॥ ५२ ॥

Für पाद wird पद substituiert vor आजि, अति, ग und उपहत.

पदाजि, पदाति, पदग, पदापहत.

पद्यन्तदर्थे ॥ ५३ ॥

Vor dem Suffix य in anderer Bedeutung als „dazu dienend“ wird पद् substituiert.

पद्याः शर्कराः पद्याः कण्टकाः aber पाद्यमुष्टकम्. Vgl. 1. 4. 5. 1. 1. 2.

हिमकाषिहतिषु च ॥ ५४ ॥

Auch vor हिम, कापिन् und हति.

पच्छिमम्, पल्कापिन्, पछतिः.

ञ्चुचः शे ॥ ५५ ॥

Auch vor श् (Suffix शम्), wenn von einer Hymne die Rede geht.

पच्छो गायत्री शंसति oder पादशः कार्पापणं उदति

वा घोषमिश्रशब्देषु ॥ ५६ ॥

Vor घोष, मिश्र und शब्द kann diese Substitution stattfinden.

पद्घोषः oder पादघोषः, पन्मिश्र oder पादमिश्र, पच्छब्दः oder पादशब्दः.

उदकस्योदः संज्ञायाम् ॥ ५७ ॥

Für उदक wird उद substituiert, wenn das Compositum ein Name ist.

उदमेघः, उदवाहः als Nomina propria von Personen

पेषंवासवाहनधिषु च ॥ ५८ ॥

Auch vor पेषम्, वास. वाहन und धि.

उदपेषं (s. 3, 4, 58) पिनाष्टि. उदवास. उदवाहन उदधि.

एकहलादौ पूरयितव्ये ऽन्यतरस्याम् ॥ ५९ ॥

Nicht nothwendig vor einem mit einem einfachen Consonanten anlautenden Worte, welches dasjenige bezeichnet, was mit Wasser gefüllt wird.

उदककुम्भः oder उदकुम्भः. उदकपात्रम् oder उदपात्रम्, aber nur उदकस्थान.

मन्यौदनमक्तुविन्दुवज्रभारहारवीवधगाहेषु च ॥ ६० ॥

Desgleichen vor मन्य u. s. w.

उदकमन्यः oder उदमन्यः. उदकौदनः oder उदौदनः. उदकमक्तुः oder उदमक्तुः. उदकविन्दुः oder उदविन्दुः. उदकवज्रः oder उदवज्रः. उदकभारः oder उदभारः. उदकहारः oder उदहारः. उदकवीवधः oder उदवीवधः. उदकगाहः oder उदगाहः.

इको ह्रस्वो ऽङ्चो गालवस्य ॥ ६१ ॥

Für ई, wenn dieses nicht das Femininsuffix ई ist, und ऊ wird im Compositum vor dem zweiten Gliede nach Gālava's Meinung die Kürze substituiert.

ग्रामणिपुत्रः oder ग्रामणीपुत्रः. ब्रह्मधन्वपुत्रः oder धन्वपुत्रः.

एक तद्धिते च ॥ ६२ ॥

Für die Länge in एका wird auch vor einem taddhita die Kürze substituiert.

एकक्षीरम् — एकस्याः क्षीरम्. एकदुग्धम्, एकरूप्य — एकस्या आगतम्. एकमय एकत्वम्. एकता.

उच्चापोः संज्ञाछन्दसोर्वहलम् ॥ ६३ ॥

Für die Femininsuffixe ई und आ wird in einem Namen und im Veda häufig eine Kürze substituiert.

रेवतिपुत्रः, रोहिणिपुत्रः, भरणिपुत्रः, aber auch नान्दीकरः. नान्दीघ्रावः. नान्दीविशालः. Vedisch sind: कुमारिद्राग (wohl कुमारिद्रा), प्रदर्विद्रा (es ist wohl प्रकर्विद्रा gemeint). Beispiele für आः शिलवहम्. शिलप्रस्थम्, aber auch लोमक्राग्रहम्. लोमक्राग्रहः, vedisch sind. अजक्षीरम्, ऊर्णसदम्. ऊर्णामृत्रम्.

त्वे च ॥ ६४ ॥

Auch vor dem Suffix त्व.

रोहिणित्वम् oder रोहिणीत्वम्, अजत्वम् oder अजात्वम्.

इष्टकेषीकामालानां चिततूलभारिषु ॥ ६५ ॥

Für die Länge wird eine Kürze substituiert in इष्टका vor चित, in इषाका vor तूल und in माला vor भारिन्.

इष्टकचितम्, इषाकतूलम्. मालभारिन्.

खित्यनव्ययस्य ॥ ६६ ॥

Eine Kürze wird ferner substituirt vor einem Worte, welches mit einem ein stummes *य्* enthaltenden Suffix gebildet ist, jedoch nicht bei einem Indeclinabile.

कानिमन्या. हरिगिमन्या oder द्रोणामन्यमहः. दिव्यामन्या रात्रिः. Das zweite Glied des Compositums enthält das Suffix *ख्यञ्*. 8, 3, 2, 84.

अरुद्विषदजन्तस्य मुम् ॥ ६७ ॥

In *अरुम्*, *द्विषत्* und in einem vocalisch auslautenden Stamme wird vor einem solchen Worte nach dem letzten Vocale *म्* hinzugefügt.

अरुन्तुट्. द्विषन्तप. कानिमन्या. Vgl. 3, 2, 35, 39, 83. Das *म्* von *अरुम्* und das *त्* von *द्विषत्* fallen nach 8, 2, 23 ab.

इच एकाचो ऽम् प्रत्ययवच्च ॥ ६८ ॥

Ein einsillbiger, auf einen andern Vocal als *अ* auslautender Stamm erhält vor einem in 6, 3, 66 genannten Worte das Augment *अम्*, welches auf dieselbe Weise wie die Accusativendung *अम्* angefügt wird.

गामन्य. म्रामन्य oder म्रियमन्य यियमन्य भवमन्य.

वाचंयमपुंरंदरौ च ॥ ६९ ॥

वाचंयम und *पुंरंदर* sind unregelmässig gebildet.

Vgl. 3, 2, 40, 41, 6, 4, 94.

कारे सत्यागदस्य ॥ ७० ॥

Vor *कार* erhalten *सत्य* und *अगद* das Augment *म्*.

सत्यंकार und अगदंकार. Aus 6, 3, 37 ist *मुम्* zu ergänzen.

श्येनतिलस्य पाते जे ॥ ७१ ॥

श्येन und *तिल* erhalten das Augment *म्* vor *पात* in einer Ableitung mit *प्राञ्*.

श्येनंपाता. तिलंपाता. Vgl. 4, 2, 58.

रात्रेः कृति विभाषा ॥ ७२ ॥

रात्रि kann dieses Augment erhalten vor einem mit einem *krt* gebildeten Worte.

रात्रिंचर und रात्रिंचर. रात्रिमट und रात्र्यट.

नलोपो नञः ॥ ७३ ॥

Die Negation *न* verliert das *न्* am Anfange eines Compositums.

तस्मान्नुडचि ॥ ७४ ॥

Nach diesem übriggebliebenen *अ* wird an ein vocalisch anlautendes Wort *न्* vorn angefügt.

**नभ्राएनपान्नवेदा नासत्या नमुचिनकुलनखनपुंसकनक्षत्रनक्रना-
केषु प्रकृत्या ॥ ७५ ॥**

Unverändert bleibt die Negation in नभ्राज्, नपात्, नवेदम्, नासत्या (Da.), नमुचि-
नकुल, नख, नपुंसक, नक्षत्र, नक्र und नाक.

नवेदा und नासत्या sind doch offenbar Nominative und dann folgt ein Locativ!

एकादिश्चैकस्य चादृक् ॥ ७६ ॥

Auch nach एक, wobei dieses das Augment अद् erhält.

एकाद्विंशति, एकार्वात्रिंशत्.

नगो ऽप्राणिष्वन्यतरस्याम् ॥ ७७ ॥

In नग kann sich das न् erhalten, wenn nicht von lebenden Wesen die Rede geht.

नगः oder अगः „Baum“ und „Berg“. über अगो („sich nicht bewegen können“) वृषनः
गतिन.

सहस्य सः संज्ञायाम् ॥ ७८ ॥

Für सह wird स substituiert vor einem Namen.

माप्रवत्य. सपलाश. सर्गिशय.

ग्रन्थान्ताधिके च ॥ ७९ ॥

Und wenn es die Bedeutung hat „bis incl.“ (in Verbindung mit einem literarischen Werke) oder „plus“.

सकलं (= कलान्तं) und समुहूर्तं (= मुहूर्तान्तं) ज्योतिषमधीते. समग्रं व्याकरणमधीते
मद्राणां ग्वारी, समापः कार्यापणः. सकाकिर्णाक्रो मापः.

द्वितीये चानुपाख्ये ॥ ८० ॥

Auch in Verbindung mit einem Worte, welches etwas Zweites angibt, das selbst nicht unmittelbar wahrzunehmen ist.

माग्निः कपोतः „eine Taube, welche auf Feuer deutet“, सर्पिशाश्चा वात्या „ein Sturm-
wind, der Piraka ankündigt“, मरात्तर्माका शाला.

अव्ययीभावे चाकाले ॥ ८१ ॥

Auch in einem Avyayibhāva, wenn das folgende Wort nicht eine Zeitbe-
zeichnung ist.

मचक्रं धेहि. मधुरं प्राज, aber सहपृवात्तम्.

वोपसर्जनस्य ॥ ८२ ॥

Die Substitution kann stattfinden, wenn das Compositum ein Bahuvrīhi ist.

सपुत्र oder सहपुत्र. सच्छात्र oder सहच्छात्र.

प्रकृत्याणिषि ॥ ८३ ॥

In einem Segensspruche erhält sich सह.

स्यस्मि देवदनाय महपुत्राय सहस्रत्राय महामात्याय. Kaṭika best. प्रकृत्याणिष्यगोवत्सहनेषु. der Zusatz entstammt einem Vatrka und einer Erklärung Patañjali's. Man sagt demnach स्यस्मि भवते सहस्रत्रे oder सगवे, सहस्रत्राय oder सवत्साय, सहस्रनाय oder सहनाय

समानस्य छन्दस्यमूर्धप्रभृत्युदर्केषु ॥ ८४ ॥

Im Veda wird स für समान substituirt, aber nicht vor मूर्धन्, प्रभृति und उदर्क.

समर्घ्य सयूय्य, मनुव्य, vgl. 4. 4. 114. Dagegen समानमूर्धन्, समानप्रभृति und समानोदर्क.

ज्योतिर्जनपदराविनाभिनामगोत्ररूपस्थानवर्णवयोवचनबन्धुषु

॥ ८५ ॥

Diese Substitution findet (auch in der Umgangssprache) vor ज्योतिम् u. s. w. statt.

सज्योतिस्, सजनपद, सरात्रि, सनाभि, सनामन, सगोत्र, सरूप, समस्थान, सवर्ण, सवयम्, सवचन, सवन्धु

चरणे ब्रह्मचारिणि ॥ ८६ ॥

Vor ब्रह्मचारिन्, wenn es sich um ein gemeinsames Erfüllen eines Gelübes handelt.

सब्रह्मचारिन्.

तीर्थे ये ॥ ८७ ॥

Vor तीर्थ, wenn Suffix य angetügt wird.

सतीर्थ. Vgl. 4. 4. 197.

विभाषोदरे ॥ ८८ ॥

Vor उदर mit Suffix य nicht nothwendig

समानोदर्य oder सोदर्य. Vgl. 4. 4. 198 f2.

दृग्दृशवतुषु ॥ ८९ ॥

Vor दृग्, दृश und dem Suffix वत् wird स für समान substituirt.

सदृग्, सदृश. Das Suffix वत् kommt erst zu folgenden Satra zur Anwendung.

इदंकिमोरीष्की ॥ ९० ॥

Vor den eben genannten Wörtern und dem Suffix वत् werden ई für इदम् und की für किम् substituirt.

ईदृग्, ईदृश, इयत्, कीदृग्, कीदृश und कियत्. Zum Wandel des Suffixes वत् in इयत् und कियत् s. 5, 2. 49, zum Abfall des ई s. 6, 4, 148.

आ सर्वनाम्नः ॥ ९१ ॥

Für den Auslaut der (übrigen) Pronomina (s. 1, 1, 27) wird davor आ substituiert.

तादृश्, तादृश्, तावत्; यादृश्, यादृश्, यावत्.

विष्वग्देवयोश्च देरद्व्यञ्चतौ वप्रत्यये ॥ ९२ ॥

Für den letzten Vocal und den etwa darauf folgenden Consonanten eines Pronomens und der Wörter विष्वक् und देव wird अट् substituiert, wenn अञ्च् mit dem Suffix व् (das aber wieder abfällt) folgt.

तद्व्यञ्च्, यद्व्यञ्च्; विष्वद्व्यञ्च् und देवद्व्यञ्च्. Es wird auch wie 6, 2, 52 अञ्चतावप्रत्यये gelesen. Vgl. zu 6, 1, 47.

समः समि ॥ ९३ ॥

Für सम् wird समि vor diesem अञ्च् substituiert.

सम्यञ्च्.

तिरसस्तिर्यलोपे ॥ ९४ ॥

Für तिरम् wird तिरि substituiert, wenn अञ्च् nicht einen Verlust (des अ) erfährt.

तिर्यङ्, तिर्यञ्च्, तिर्यञ्च्; aber तिरश्चा, तिरश्चे.

सहस्य सध्रिः ॥ ९५ ॥

Für सह् wird सध्रि vor अञ्च् substituiert.

सध्यङ्, सध्यञ्च्, सध्यञ्च्; सध्रीचः, सध्रीचे. Zur Länge s. 6, 3, 138.

सध मादस्ययोश्छन्दसि ॥ ९६ ॥

Für सह् wird im Veda सध substituiert vor माद und स्य.

सधमादः, सधस्य.

द्वान्तरूपसर्गेभ्यो ऽप ईत् ॥ ९७ ॥

Nach द्वि, अन्तर् und einer Präposition wird ई für das अ (vgl. 1, 1, 54) von अप् substituiert.

द्वीपः, अन्तरीपः, नीपम्, वीपम्, सर्मापम्.

ऊदनोर्देशे ॥ ९८ ॥

Nach अनु wird ऊ dafür substituiert, wenn eine Oertlichkeit bezeichnet wird.

अनूपो देशः; aber अन्त्रीपम्.

अषष्ठ्यचतृतीयास्थस्यान्यस्य दुगाशीराशस्थास्थितोत्सुकीतिकार- करागच्छेषु ॥ ९९ ॥

अन्य, wenn es nicht als Genetiv oder Instrumental aufzufassen ist, erhält das Augment द् vor आशिम् u. s. w. und vor dem Suffix ईय.

अन्यदाशिम्, अन्यदाशा, अन्यदास्या, अन्यदास्थित, अन्यदुत्सुक, अन्यदृति, अन्यत्कारक, अन्य-
द्राग und अन्यदंय. Dagegen kann अन्यस्याशः nur durch अन्याशिम् und अन्येनास्थितः
nur durch अन्यास्थित ausgedrückt werden.

अर्थे विभाषा ॥ १०० ॥

Vor अर्थ kann dieses Augment antreten.

अन्यदर्थ oder अन्यार्थ.

कोः कत् तत्पुरुषे ऽचि ॥ १०१ ॥

Für कु wird in einem Tatpuruṣha कत् (oder कद्) für कु substituirt, wenn
das zweite Glied vocalisch anlautet.

कदञ्ज कदश्च, कदुष्ट कदन्न.

रथवदयोश्च ॥ १०२ ॥

Auch vor रथ und वद.

कदथ कद्वद

तृणे च जातौ ॥ १०३ ॥

Auch vor तृण, wenn ein Gattungsbegriff gebildet wird.

कनृणा नाम जातिः, aber कुतृणम् = कुत्सितं तृणम्.

का पथ्यक्षयोः ॥ १०४ ॥

Vor पथिन् und अक्ष wird का für कु substituirt.

कापथ, काक्ष.

ईषदर्थे ॥ १०५ ॥

Dieselbe Substitution findet statt, wenn कु die Bedeutung „ein wenig“ hat.

कामधुर, कालवगा, काम्न कोष्ण.

विभाषा पुरुषे ॥ १०६ ॥

Vor पुरुष kann diese Substitution stattfinden.

कुपुरुष oder कापुरुष.

कवं चोष्णे ॥ १०७ ॥

Vor उष्ण kann auch क्व substituirt werden.

कवाष्ण, कदुष्ण und कोष्ण.

पथि च छन्दसि ॥ १०८ ॥

Auch vor पथिन् im Veda.

कवपथ, कापथ und कुपथ.

पृषोदरादीनि यथोपदिष्टम् ॥ १०९ ॥

Mit पृषोदर u. s. w. verhält es sich, wie gelehrt wird.

संख्याविसायपूर्वस्याहस्याहनन्यतरस्यां ङौ ॥ ११० ॥

Nach einem Zahlwort, nach त्रि und साय kann im Locativ Sg. अहन् für अह- substituirt werden.

अह्नेः अहनि oder अहहिः अह्नेः अहनि oder अहहिः अह्नेः अहनि oder अहहिः सायाह्ने साया- हनि oder सायाह्निः.

ढलोपे पूर्वस्य दीर्घो ऽणः ॥ १११ ॥

Wenn ढ् oder र् ausfallen, wird für ein vorangehendes ञ, इ und उ eine Länge substituirt.

नीढः, मीढः, उपगृढः, पुनारक्तः, नीरक्तः, अर्गो रयः, इन्द्र रयः. Ueber den Ausfall von ढ् s. 8, 3, 13, über den von र् s. 3, 14.

सहिवहोरोदवर्णस्य ॥ ११२ ॥

In सह् und वह् wird in diesem Falle ओ für य oder आ substituirt.

मोढः, मोढुम्, मोढव्यः, वोढः, वोढुम्, वोढव्यः dagegen nicht in ऊढः, wohl aber in उदवो- ढास्, weil hier ein आ als ursprünglich angenommen wird.

साढ्यै साढ्वा साढेति निगमे ॥ ११३ ॥

साढ्यै, साढ्वा und साढ्वा sind unregelmässige Formen im Veda.

6, 3, 114. संहितायाम् ॥ ११४ ॥

In den folgenden Sūtra bis zum Schluss des Pāda ist stets संहितायाम् am einem ununterbrochenen Verlauf der Rede zu ergänzen.

कर्णे लक्षणस्याविष्टापञ्चमणिभिन्नच्छिन्नच्छिद्रसुवस्वस्तिकस्य ॥ ११५ ॥

Vor कर्णे wird für den Endvocal des vorangehenden Wortes eine Länge (s. 6, 3, 111) substituirt, wenn dieses ein Merkmal am Ohre bezeichnet; ausgenommen sind चिष्ट u. s. w.

दानाकर्णः, द्विगुणाकर्णः, त्रिगुणाकर्णः, द्वाङ्गुलाकर्णः, aber चिष्टकर्णः, अष्टकर्णः, पञ्चकर्णः, मणि- कर्णः, भिन्नकर्णः, छिन्नकर्णः, छिद्रकर्णः, सुवर्णः und स्वस्तिककर्णः. Zum Accent dieser Wörter vgl. 6, 2, 112.

नहिवृतिवृषिव्यधिरुचिसहितनिषु कौ ॥ ११६ ॥

Vor नह् u. s. w. wird, wenn diese Wurzeln mit dem Suffix ण्व् (das wieder abfüllt) versehen sind, für den Endvocal des vorangehenden Wortes eine Länge substituirt.

उपानहः, परीणहः, नीवृत्, उपावृत्, प्रावृप्, उपावृप्, धर्माविध्, हृदयाविध्, श्वाविध्, नीरुच्, अभोरुच्, ऋतापहः, परीतत्.

वनगिर्योः संज्ञायां कीटरकिंशुलुकादीनाम् ॥ ११७ ॥

Vor वन wird für den Endvocal von कीटर u. s. w. vor गिरि der von किंशुलुक u. s. w. eine Länge substituirt, wenn das Compositum ein Name ist.

कीटरावणम्. मिश्रावणम् u. s. w. (vgl. 8, 4, 40); किंशुलुकार्गिरिः अञ्जनागिरिः u. s. w.
Kaṭika किंशुलुक st. किंशुलुक im Sutra und im Comm.

वले ॥ ११८ ॥

Auch vor dem Suffix वल findet Verlängerung statt.

आर्मुतावल. कर्पावल. दन्तावल

मतौ बह्वचो ऽनजिरादीनाम् ॥ ११९ ॥

Auch vor dem Suffix मत् wird der Endvocal eines mehr als zweisilbigen Wortes in einem Namen verlängert, jedoch nicht von अजिर u. s. w.

उदुम्बरावती. मशकावती. वीरणावती. पुष्करावती. अमरावती; dagegen ब्राह्मता. अजिर-
वती u. s. w. Vgl. 4, 2, 83.

शरादीनां च ॥ १२० ॥

Auch von शर u. s. w. vor demselben Suffix.

शरावती. वंशावती u. s. w.

इको वह् ऽपीलोः ॥ १२१ ॥

इ und उ, mit Ausnahme des उ in पीलु, werden vor वह verlängert.

ऋषीवहम्. कर्षीवहम्. मुनीवहम्, aber पीलुवहम्.

उपसर्गस्य घञ्यमनुषे बहुलम् ॥ १२२ ॥

Der Endvocal einer Präposition wird vor einem mit ket \underline{z} =अ gebildeten Worte häufig verlängert, nicht aber, wenn das Compositum ein menschliches Wesen bezeichnet.

नीक्रेदः. वीमार्गः. अपामार्गः. aber auch प्रसेचः. प्रसारः. In निषादः ist der Vocal nicht verlängert, weil hier मनुष्य gemeint ist.

इकः काशे ॥ १२३ ॥

Vor काश wird nur इ und उ einer Präposition verlängert.

नीकाशः. वीकाशः. अनुकाशः. aber प्रकाशः.

दस्ति ॥ १२४ ॥

Vor दा findet eine solche Verlängerung dann statt, wenn द् zu त् wird.

नीत. वीत. परीत. Vgl. 7, 4, 47.

अष्टनः संज्ञायाम् ॥ १२५ ॥

In अष्टन् wird für den Auslaut eine Länge substituirt, wenn das Compositum ein Name ist.

अष्टावक्रः. अष्टावन्धुरः अष्टापदम्, aber अष्टपत्र. अष्टभाय.

6, 3, 114.

छन्दसि च ॥ १२६ ॥

Im Veda auch sonst.

अष्टाहिरण्या दक्षिणा, अष्टापदो देवता मुधन्ती.

चित्तेः कपि ॥ १२७ ॥

In चिति wird der Endvocal verlängert, wenn das Suffix क् antritt.

एकचित्ताक, द्विचित्ताक, त्रिचित्ताक.

विश्वस्य वसुराटोः ॥ १२८ ॥

In विश्व vor वसु und राज्, wenn letzteres in der Form गट् auftritt.

विश्वावसुः, विश्वागट्; aber विश्वराजां, विश्वराजः.

नरे संज्ञायाम् ॥ १२९ ॥

Vor नर, wenn das Compositum ein Name ist.

विश्वानरः.

मित्रे चषौ ॥ १३० ॥

Und vor मित्र, wenn ein Rshi gemeint ist.

विश्वामित्रः, aber विश्वमित्रो माणवकः.

मन्त्रे सोमाश्चेन्द्रियविश्वदेव्यस्य मर्ता ॥ १३१ ॥

In einem Mantra wird der Endvocal von सोम u. s. w. vor dem Suffix मत verlängert.

सोमावर्ता, अश्वावर्ता, इन्द्रियावर्ता, विश्वदेव्यावर्ता.

ओषधेश्च विभक्तावप्रथमायाम् ॥ १३२ ॥

Der von ओषधि vor einer Casusendung, jedoch nicht im Nominativ.

ओषधीभिः, ओषधीभ्यः; aber ओषधिः.

अचि तुनुधमस्तुतङ्कुचोरुष्याणाम् ॥ १३३ ॥

Im Rgveda werden die Partikeln तु, नु, च, मन्त्र, die Personalendung =त, कु, die Endung त्र und उरुण्य verlängert.

Für die Personalendung तङ् wird das Beispiel भरता जातघेटमम् RV. 10, 176, 2 angeführt, für कु—कूमनम् (?), für त्र—अत्रा.

इकः सुञि ॥ १३४ ॥

Vor der Partikel सु wird ebendasselbst ein vorangehendes इ und उ verlängert.

अग्नी पु णः सर्वानाम् RV. 4, 31, 3. ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये 1 36, 13.

अचो ऽतस्तिङः ॥ १३५ ॥

Desgleichen ebendasselbst eine auf अ auslautende Personalendung.

विष्मा häufig.

निपातस्य च ॥ १३६ ॥

Auch der Endlaut einer Partikel ebendasselbst.

मया. अच्छा.

अन्येषामपि दृश्यते ॥ १३७ ॥

Die Verlängerung wird auch bei andern Wörtern angetroffen.

केशाकेशि. कक्षाकचि. जनापाट्. नारकः, पृरूपः.

चौ ॥ १३८ ॥

Auch vor अच्. wenn der Vocal abfällt.

दधीच्. दधीच्चा. दधीच्चे मधृच्. मधृच्चा. मधृच्चे. Ueber den Abfall des अ s. 6, 4, 18.

संप्रसारणस्य ॥ १३९ ॥

‡ 6.3.114.

Auch der für einen Halbvocal substituirte Vocal wird, wenn das Wort am Anfange eines Compositums steht, verlängert.

कारीषगन्धीपुत्रः कारीषगन्धीषतिः. Vgl. 6, 1, 13.

॥ इति षष्ठ्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

अङ्गस्य ॥ १ ॥

6, 1, 1.

Was im Folgenden bis zum Schluss des siebenten Adhijā gelehrt werden wird, erfolgt an einem Stamme.

हलः ॥ २ ॥

Für einen vocalisirten Halbvocal (s. 6, 3, 139) im Auslaut eines Stammes wird, wenn ihm ein Consonant vorangeht, die Länge substituiert.

हृत von ह्या. जीन von ज्या. संवीत von व्या.

नामि ॥ ३ ॥

Die Länge wird substituiert vor der Genetivendung नाम्.

अग्नीनाम्. वायुनाम्. कर्तृणाम्. Zum न् der Endung s. 7, 1, 54.

न तिसृचतसृ ॥ ४ ॥

Nicht aber in तिम् und चतम्.

तिमणाम्. चतमणाम्.

छन्दस्युभयथा ॥ ५ ॥

Im Veda findet Beides statt.

तिमणाम् und तिमृणाम्, चतमणाम् und चतमृणाम्.

6, 4, 1.

नृ च ॥ ६ ॥

Eben so bei नृ.

नृणाम् und नृणाम्.

नोपधायाः ॥ ७ ॥

Bei einem auf न् auslautenden Stamme wird der vorangehende Vocal vor नाम् verlängert.

पञ्चानाम्, सप्तानाम्, नवानाम्, दशानाम्. Zur Endung नाम् s. 7, 1, 55, zum Abfall des न् im Stamme 8, 2, 7.

सर्वनामस्थाने चासंबुद्धौ ॥ ८ ॥

Auch in den starken Casus, mit Ausnahme des Voc. Sg.

राजा, राजानो, राजानः, राजानम्, मामानि. राजा ist aus राजान् entstanden; das म् ist nach 6, 1, 68, das न् nach 8, 2, 7 abgefallen.

वा षपूर्वस्य निगमे ॥ ९ ॥

Geht dem Vocal ein ष् voran, so ist im Veda die Verlängerung nicht nothwendig.

तन्नाशम् und तन्नाशम्, ऋभुक्षणम् und ऋभुक्षणम्

सान्तमहतः संयोगस्य ॥ १० ॥

In Stämmen auf स् mit vorangehendem Consonanten (Nasale) und in महत् wird der Vocal in den angegebenen Casus verlängert.

श्रेयान्, श्रेयांसो, श्रेयांसः, श्रेयांसि. महान्, महान्तो, महान्तः. Zum eingeschobenen Nasal s. 7, 1, 70.

अप्तनृत्स्वमृन्मृन्मृत्पृष्ठत्तृहोतृपोतृप्रशास्तृणाम् ॥ ११ ॥

Desgleichen in अप्, in den Stämmen auf ऌ-तृ und तृ, in स्वम् u. s. w.

आपः, वक्ष्यामि तडागानि. कर्तारो und कर्तारः कटान्, वेदितारो जनाप्रवादान्, कर्तारो und कर्तारः कटम्यः, स्वमा, स्वमारो, स्वमारः. नप्ता नप्टारो नप्टारः. नेप्ता, नेप्टारो, नेप्टारः. त्वप्टा, त्वप्टारो. त्वप्टारः. क्षत्ता, क्षत्तारो. क्षत्तारः, होता होतारो, होतारः. पोता, पोतारो. पोतारः; प्रशाम्ता, प्रशास्तारो. प्रशास्तारः. Für ऋ wird zunächst अर् substituiert nach 7, 3, 110.

इन्हन्पूर्धार्यम्णां शौ ॥ १२ ॥

In Stämmen auf इन्, in हन्, पृणन् und अर्थमन् wird der Vocal vor dem इ des Nomin. Acc. Pl. verlängert.

बहुदण्डानि, बहुच्छत्रीणि, बहुयुत्रहाणि, बहुभृगुहानि, बहुपृषाणि, वक्ष्यर्धमाणि.

सौ च ॥ १३ ॥

Desgleichen im Nomin. Sg.

दण्डी युत्रहा, पृषा, अर्थमा. न् ist nach 8, 2, 7 abgefallen; die Casusendung nach 6, 1, 68.

अत्वमन्तस्य चाधातोः ॥ १४ ॥

In diesem Casus auch die auf अत् (अन्त्) und अम् auslautenden Stämme, wenn der Consonant nicht zur Wurzel gehört.

भवान् (mit unāli-Suffix डवतुष्), कृतवान् (mit कवतु), गोमान् (mit मतुष्): सुषयाः, सुयशाः. Dagegen पिण्डग्रः, weil म् zur Wurzel ग्रम् gehört. Zum न् in भवान् u. s. w. s. 7, 1. 70 das म् der Casusendung fällt nach 6, 1, 68 ab, das त् des Stammes nach 8, 2, 23.

अनुनासिकस्य क्किफलोः किङ्ति ॥ १५ ॥

Ein vor dem nasalen Auslaut eines Stammes stehender Vocal wird verlängert vor dem Suffix —=व् (das wieder abfällt) und vor einem consonantisch (jedoch nicht mit einem Halbvocal oder Nasal) anlautenden Suffix, welches ein stummes क् oder ङ् hat.

प्रशान् und प्रतान् von den Wurzeln श्रम् und तम् nach 8, 2, 64. शान्त (mit क्), शान्तवत् (mit कवतु), शान्त्वा (mit क्त्वा). शान्ति (mit क्तिन्); शंशान्तः und तन्तान्तः (die Personalendung तम् ist डित् nach 1, 2, 4). Es wird auch क्विचकफलोः gelesen.

अङ्भनगमां सनि ॥ १६ ॥

In vocalisch auslautenden Wurzeln, sowie in हन् und गम् wird der Vocal verlängert vor dem Desiderativsuffix —म , wenn dieses nicht das Augment इ erhält.

चिचीयति. तुष्टयति चिचीर्यति (vgl. 7, 1, 100): जिघांसति. अधि जिघांसते

तनोतेर्विभाषा ॥ १७ ॥

In तन् nicht nothwendig.

तितांसति und तितंमति.

क्रमश्च क्त्वि ॥ १८ ॥

Desgleichen in क्रम् vor —त्वा .

क्रान्त्वा oder क्रन्त्वा.

ह्योः शूडनुनासिके च ॥ १९ ॥

Für ein auslautendes क् wird श् und für ein auslautendes व्—ऊ substituiert nicht nur vor den 6, 4, 15 angegebenen Suffixen, sondern auch vor einem Nasal.

शब्दप्राश् (s. Unādisūtra 2, 57). एष्ट. एष्टवत्, एष्ट्या (य् für श् nach 8, 2, 36, würde aber nach derselben Regel auch für क् eintreten), प्रश्नः. विप्रश्नः. अक्षय्य, द्युत. द्युतवत्, द्यत्वा, म्योनः (von मिव्). Es wird nach dem Vortrage Patanjalis auch क्योः (d. i. क् mit dem Augment त्) im Sūtra gelesen.

6, 4, 1.

ज्वरत्वरस्त्रिव्यविमवामुपधायाश्च ॥ २० ॥

In ज्वर्, त्वर्, स्त्रिव्, अर्, अर्, अर् und मर् wird vor den angegebenen Suffixen ऊ für व् und den dem Endconsonanten vorangehenden Vocal substituiert.

जूः, जूर्गः, जूरः, जूर्तिः, तूः, तूर्गः, तूरः, तूर्तिः, मूः, मूर्गः, मूरः, मूर्तिः, ऊः, उर्गः, उूरः, ऊर्तिः, मूः, मूर्गः, मूरः, मूर्तिः, मूतः, मूतवत्, मूर्तिः, कालिका ग्रिवि st. मिवि und diesem entsprechend auch die Beispiele.

राल्लोपः ॥ २१ ॥

Nach ॥ fallen छ् und व् ab.

मूरः, मूर्गः, मूरः, मूर्तिः, मूर्तवत् und मूर्तिः von मूर्च्छः, हूरः, हूर्गः, हूरः, हूर्तिः, हूर्तवत् und हूर्तिः von हूर्च्छः, तूरः, तूर्गः, तूरः, तूर्तिः, तूर्तवत् und तूर्तिः von तूर्च्छः, धूरः, धूर्गः, धूरः, धूर्तिः, धूर्तवत् und धूर्तिः von धूर्च्छः.

6, 4, 22.

असिद्धवदत्रा भात् ॥ २२ ॥

Jede Veränderung, die von nun an bis 6, 4, 129 fgg. an einem Stamme vorgenommen wird, ist als nicht geschehen zu betrachten bei Anwendung einer anderen Regel in eben diesem Abschnitte.

6, 4, 101 wird gesagt, dass nach हु und nach den auf भल् auslautenden Wurzeln धि für हि im Imperativ substituiert wird. Diese Regel wird nach unserem Sutra auch nach ग्राम् angewandt, obgleich 6, 4, 35 gelehrt wird, dass ग्रा für ग्राम् von हि substituiert wird, also diese Wurzel nicht mehr auf भल् auslautet. Eben so verhält es sich mit अस्, für welches nach 6, 4, 111, 119 ए vor हि substituiert wird.

आन्त्रलोपः ॥ २३ ॥

Nach न्, welches in den Wurzeln der siebenten Klasse als Präsenscharakter eingeschoben wird, fällt ein nachfolgendes न् ab.

अनक्ति, भनक्ति und हिनस्ति von अन्ज्, भन्ज् und हिमि (d. i. हिन्म nach 7, 1, 58) wie die Wurzeln im Dhātupāṭha geschrieben werden.

अनिदितां हल उपधायाः किङ्कति ॥ २४ ॥

In consonantisch auslautenden Wurzeln mit vorangegehendem न् fällt, wenn sie kein stummes इ haben, dieses न् aus, wenn ein Suffix mit stummem क् oder ङ् folgt.

Von मन्म् und ध्वन्म् werden gebildet. मस्त und ध्वस्त mit क्. मस्यते und ध्वस्यते mit यङ्, सनीमस्यते und दर्नीध्वस्यते mit यङ्; dagegen नन्द्यते und नानन्द्यते, weil diese Wurzel नदि geschrieben wird.

दंशसञ्जस्वञ्जां शपि ॥ २५ ॥

In दंश्, सञ्ज् und स्वञ्ज् fällt der Nasal aus vor dem Präsenscharakter अ der ersten Klasse.

दशति, सजति, परि प्वजते.

रञ्जेश्च ॥ २६ ॥

Desgleichen der von रञ्ज्.

रजति. रजतः. रजन्ति.

घञि च भावकरणयोः ॥ २७ ॥

Auch vor Suffix \pm अ, wenn das damit gebildete Wort einen Zustand bezeichnet oder instrumentale Bedeutung hat.

रागः „Farbe. Rothe“ und „Färbestoff“; dagegen रङ्गः = रजन्ति तस्मिन्.

स्यदो जवे ॥ २८ ॥

स्यद् mit demselben Suffix hat seinen Nasal in der Bedeutung „Geschwindigkeit“ eingebüsst.

गोस्यदः und अश्वस्यदः, aber तैलस्यन्दः und घृतस्यन्दः

अवोदैधौघप्रथयहिमथयाः ॥ २९ ॥

Auch अवोट, गध, ओघ (vielleicht ist ओघम् gemeint), प्रथय und हिमथय haben ihren Nasal eingebüsst.

नाच्चेः पूजायाम् ॥ ३० ॥

अञ्च् in der Bedeutung „ehren“ verliert nicht seinen Nasal.

अञ्जिता अस्य गुरवः, अञ्जितमिव शिरो वहति; dagegen उदकमुदकं कृषात्.

क्लि स्क्न्दिस्यन्दोः ॥ ३१ ॥

स्क्न्द und स्यन्द bewahren ihren Nasal vor $_$ =त्वा.

स्क्न्त्वा, स्यन्त्वा und स्यन्दित्वा (nach 7. 2. 44). Im Sutra wird auch स्क्न्द geschrieben

जान्तनशां विभाषा ॥ ३२ ॥

In Wurzeln, die auf ज् auslauten, und in नश् kann der Nasal vor त्वा abfallen.

रङ्क्त्वा oder रक्त्वा. नण्क्त्वा oder नण्त्वा. Vgl. 7. 1. 60.

भञ्जेश्च चिणि ॥ ३३ ॥

In भञ्ज् kann der Nasal ausfallen in der dritten Person Pass. des Aoristes auf $_$ ±इ.

अभञ्जि oder अभञ्जि.

शस् इडङ्हलोः ॥ ३४ ॥

Für den Vocal in शस् wird im $_$ =अ — Aorist und vor einem consonantisch anlautenden Suffix mit stummem क् oder ङ् (s. 6, 4, 24) इ substituiert.

अन्वशिषत्, अन्वशिषताम्. अन्वशिषन्, शिष्ट mit क् und शिष्टवत् mit क्त्वत्. तां शिष्टः वयं शिष्मः (die Personalendungen sind डित् nach 1. 2, 4).

6, 4, 1. 22.

शा हो ॥ ३५ ॥

Vor der Imperativendung हि wird शा für शाम् substituiert.

शाधि nach 6, 4. 101 mit Berücksichtigung von 6. 4. 22.

हन्तेर्जः ॥ ३६ ॥

Für हन् wird ज् vor हि substituiert.

जहि.

अनुदात्तोपदेशवनतितनोत्यादीनामनुनासिकलोपो भूलि किङ्गति**॥ ३७ ॥**

Der auslautende Nasal derjenigen Wurzeln, welche im Dhātupatha einen unbetonten Wurzelvocal haben, sowie der von वन् und तन् u. s. w. fällt ab vor einem consonantisch (jedoch nicht mit einem Halbvocal oder Nasal) anlautenden Suffix, wenn dieses ein stummes क् oder ङ् hat.

यत्वा mit ल्वा. यत् mit क् यतवत् mit क्तवत् und यति mit क्तिन् von यम्: ebenso रत्वा नत्वा. गत्वा und हत्वा: वति von वन् mit क्तिन्. तत् von तन् mit क्त् u. s. w.; अतत् und अतथा: (hier ist das Suffix डित् nach 1. 2. 11).

वा ल्यपि ॥ ३८ ॥

Vor dem Absolutivsuffix -ल्य nicht nothwendig.

प्रयत्य oder प्रयम्य, प्ररत्य oder प्ररम्य, प्रणत्य oder प्रणम्य, आगत्य oder आगम्य: aber nur आहृत्य. प्रमत्य. प्रवत्य, प्रनत्य trotz dieses Sutra. Zum Augment त् s. 6, 1, 71.

न क्तिचि दीर्घश्च ॥ ३९ ॥

Vor त्ति findet bei diesen Wurzeln weder Abfall des Nasals, noch Verlängerung des Wurzelvocals (nach 6, 1, 15) statt.

यन्ति. वन्ति. तन्ति.

गमः कौ ॥ ४० ॥

In गम् fällt der Nasal vor dem Suffix =व् (das wieder abfällt) ab.

अङ्गगत्, कलिङ्गगत्, अध्वगत्. Zum Augment त् s. 6, 1, 71

विङ्वनोरनुनासिकस्यात् ॥ ४१ ॥

Vor den Suffixen व् (das wieder abfällt) und वन् wird für den auslautenden Nasal आ substituiert.

अव्जाः, गोजाः, ऋतजाः, अद्रिजाः. गोषाः, कूपखाः, शतखाः. दधिक्राः, अग्रेगाः. विजावन् अग्रेजावन्. Vgl. 3, 2, 67. 75.

जनसनखनां सन्भलोः ॥ ४२ ॥

Dieselbe Substitution findet in जन्, सन् und खन् statt vor dem consonantisch anlautenden Desiderativsuffix -लस und vor einem andern consonan-

6, 4, 1. 22.

tisch (jedoch nicht auf einen Halbvocal oder einen Nasal) anlautenden Suffixe, wenn dieses ein stummes क् oder इ hat.

जात, जातवत्, जाति; सिपासति, सात. सातवत्, सार्ति; खात, खातवत्, खाति. Bei जन् und खन् lautet das Desiderativsuffix nicht consonantisch an, da es das Augment इ erhält: जिजनिषति, चिखनिषति. Neben सिपासति besteht auch सिमनिषति. Es wird auch मञ्जलाः im Sutra geschrieben.

ये विभाषा ॥ ४३ ॥

Vor einem mit य् anlautenden Suffixe ist diese Substitution bei den genannten Wurzeln nicht nothwendig.

जन्यते oder जायते mit यक्, जञ्जन्यते oder जाजायते mit यङ्. Eben so मन्यते oder मायते, संमन्यते oder सासायते. खन्यते oder खायते, चङ्खन्यते oder चाख्यायते. Vor dem य der vierten Klasse, das nach 1, 2. 4 डित् ist, wird nach 7, 3, 79 जा für जन् substituiert: जायते.

तनोतेर्यकि ॥ ४४ ॥

In तन् kann diese Substitution vor dem Passivcharakter ण्य eintreten.

तन्यते oder तायते.

सनः क्तिचि लोपश्चास्यान्यतरस्याम् ॥ ४५ ॥

In सन् kann vor dem Suffix ति diese Substitution stattfinden, aber auch der Nasal einfach abfallen.

सन्ति, सार्ति oder सति.

आर्धधातुके ॥ ४६ ॥

6, 4, 16.

Bis 6, 4, 68 incl. ist stets „vor einem ardhadhātuka genannten Suffix (s. 3, 4, 114 fgg.)“ zu ergänzen.

भस्जो रोपधयो रमन्यतरस्याम् ॥ ४७ ॥

In भस्ज् kann für र् und स् ein nach dem Wurzelvocal einzuschaltendes र् antreten.

भट् oder भट्ट. भट्टम् oder भट्टम्, भट्टय् oder भट्टय. भज्जन oder भर्जन. Das ज् von भस्ज् geht vor त् nach 8, 2, 36 in ण् über, worauf das त् nach 8, 4, 41 ट् wird. In भज्जन ist zuerst ण् für स् nach 8, 4, 40 substituiert worden, für dieses ण् aber ज् nach 8, 4, 53. भट् u. s. w. sind durch 6, 1. 16 erklärt.

अतो लोपः ॥ ४८ ॥

Das im Auslaut eines Verbalstammes stehende अ fällt vor einem ārdha-dhātuka ab.

चिक्रीर्षित्, चिक्रीर्षितुम् und चिक्रीर्षितव्य vom Desiderativstamme चिक्रीर्ष.

6, 4, 1. 22. 46.

यस्य हलः ॥ ४९ ॥

Wenn dem Auslaut य in einem Verbalstamm ein Consonant vorangeht, so fällt auch das य ab.

ब्रेभिदित्, ब्रेभिदितुम् und ब्रेभिदितव्य vom Intensivstamm ब्रेभिद्य.

क्यस्य विभाषा ॥ ५० ॥

Nicht nothwendig in einem Denominativstamm auf $\text{--}\text{य}$.

समिध्यत् oder समिधित् vom Stamme समिध्य, दृषाद्यत् oder दृषदित् vom Stamme दृषद्य.

णेरनिति ॥ ५१ ॥

Auch das इ des Verbalstämme bildenden Suffixes $\text{--}\text{इ}$ fällt vor einem ārdhādhatuka ab, wenn dieses ohne Augment इ angefügt wird.

अततन्नत्, अररन्नत्, आशिश्नत्, आटिटत्, कारणा, कारक, कार्यते, ज्ञाप्सति. Zu den Aoristen vgl. 7. 4, 1.

निष्ठायां सेटि ॥ ५२ ॥

Vor den Suffixen $\text{--}\text{त}$ und $\text{--}\text{तयत्}$, wenn diese das Augment इ erhalten.

कारित, हारित, गणित; in संज्ञपितः पशुः; dagegen soll इ der Charakter des Causativs sein.

जनिता मन्त्रे ॥ ५३ ॥

जनित् hat in einem Mantra das Suffix $\text{--}\text{इ}$ eingebüsst.

जनित् = जनयित्.

शमिता यज्ञे ॥ ५४ ॥

शमित् bei einer Opferhandlung.

शतं हविः शमितः (Cat. Br. 3, 8, 3. 4. 5. Sonst angeblich शमयित्.

अयामन्तात्वाय्येन्निष्णुषु ॥ ५५ ॥

Vor den Suffixen आम्, अन्त, आनु, आध्य, इत्, इत्तु und इत्तु wird अय् für das इ des Suffixes $\text{--}\text{इ}$ substituirt.

कार्यां चकार, गण्डयन्त. स्पृहयात्, स्पृहयाध्य. स्तनयितु. पोषयिष्णु.

ल्यपि लघुपूर्वात् ॥ ५६ ॥

Desgleichen vor der Absolutivendung $\text{--}\text{त्य}$, wenn der dem इ vorangehende Vocal kurz ist.

प्रशमय्य. संदमय्य, प्रब्रेभिदय्य, प्रगणय्य; aber प्रपात्य nach 6, 4, 51.

विभाषापः ॥ ५७ ॥

Nach आप् kann अय् vor $\text{--}\text{त्य}$ substituirt werden.

प्रापय्य oder प्राप्य.

6, 4. 1. 22. 46.

युष्मवोर्दीर्घश्छन्दसि ॥ ५८ ॥

In यु und णु wird im Veda vor —८य eine Länge für उ substituiert.

त्रिव्यूय. परिण्यूय; in der Umgangssprache संयून्य und आप्णून्य

क्षियः ॥ ५९ ॥

Auch für das इ in क्षि.

प्रक्षीय.

निष्ठाया मण्यदर्थे ॥ ६० ॥

Auch vor dem Participialsuffix —त , wenn dieses nicht die Bedeutung eines Partic. fut. pass. (गयत्) hat.

आक्षीण und प्रक्षीण mit activer Bedeutung. प्रक्षीणमिदं देवदत्तस्य mit locativer (s. 3, 4, 76) Bedeutung, dagegen अक्षित „unvergänglich“.

वाक्रोशदन्ययोः ॥ ६१ ॥

Die Verlängerung kann stattfinden, wenn es sich um eine Verwünschung oder eine traurige Lage handelt.

क्षितायुरेधि oder क्षीणायुरेधि; क्षितो oder क्षीणो ज्यां तपस्वी क्षितक oder क्षीणक.

स्यसिचसीयुट्तासिषु भावकर्मणोरुपदेशेऽङ्गनग्रहदृशां वा चिख- दिट् च ॥ ६२ ॥

Verbalstämme, 1) die im grammatischen Unterrichtssystem vocalisch auslauten, so wie 2) हन्. 3) ग्रह् und 4) दृश् können im Impersonale und Passiv des ersten Futurums, Conditionalis, s-Aorists, Precativs und paraphrastischen Futurums wie die dritte Person des passiven Aorists auf —इ behandelt werden; geschieht dieses, so erhalten die Charaktere der genannten Tempora und Modi das Augment इ.

Zu 1) चायिष्यते, अचायिष्यत. अचायिष्याताम्, चायिष्यीष्ट und चायिता wie अचायि; oder चेष्यते, अचेष्यत, अचेष्याताम्. चेषीष्ट und चेषा. शामिष्यते und शमिष्यते. अशामिष्यत und अशमिष्यत (der Causativcharakter ist in diesen vier Formen nach 6, 4. 51 abgefallen da das in unserm Sūtra gelehrt Augment इ nach 6, 4. 22 als nicht vorhanden zu betrachten ist; wenn शमि nicht wie चिण् behandelt wird, lautet das Futurum शर्मयिष्यते und der Conditionalis अशर्मयिष्यत), अशामिष्याताम् und अशमिष्याताम्. शमिष्यीष्ट und शमिष्यीष्ट. शामिता und शमिता wie अशामि und अशमि. Zu 2) घानिष्यते. अघानिष्यत. अघानिष्याताम्. घानिष्यीष्ट und घानिता wie अघानि, oder हनिष्यते, अहनिष्यत, अवधिष्याताम् oder अहमाताम् (s. 2, 4, 44) und हन्ता. Zu 3) ग्राहिष्यते. अग्राहिष्यत, अग्राहिष्याताम्. ग्राहिष्यीष्ट und ग्राहिता wie अग्राहि. oder ग्रहीष्यते. अग्रहीष्यत. अग्रहीष्याताम्, ग्रहीष्यीष्ट und ग्रहीता (zur Länge ई vgl. 7, 2, 57). Zu 4) दर्शिष्यते. अदर्शिष्यत. अदर्शिष्याताम्. दर्शिष्यीष्ट und दर्शिता wie अदर्शि. oder द्रक्ष्यते. अद्रक्ष्यत. अद्रक्षाताम्. दृक्षीष्ट und दृष्टा

6, 4, 1. 22. 46.

दीडो युडचि किङति ॥ ६३ ॥

दी erhält das Augment य् vor einem vocalisch anlautenden ârdhadhâtuka, das ein stummes क् oder ङ् hat.

उप दिदीये, उप दिदीयाते, उप दिदीयिरे. Die Personalendungen sind कित् nach 1, 2, 5.

आतो लोप इटि च ॥ ६४ ॥

Auslautendes आ einer Wurzel fällt ab vor diesen Suffixen und vor einem ârdhadhâtuka mit dem Augment इ.

पपतुः, पपुः, तस्यतुः, तस्युः: hier die Personalendung कित् nach 1, 2, 5. गोढ und कम्बलद mit Suffix क् nach 3, 2, 3. प्रदा und प्रधा mit Suffix अङ् nach 3, 3, 106 पपिय तस्यथ.

ईद्यति ॥ ६५ ॥

Vor dem krt-Suffix य् wird ई für ein solches आ substituiert.

देय, धेय, हेय, स्तेय. Guna nach 7, 1, 84.

घुमास्यागापाजहातिसां हलि ॥ ६६ ॥

Für den Auslaut der verschiedenen Wurzeln दा und धा, sowie für den von मा, स्या, गा, पा, हा जहाति und मा (मो) wird ई substituiert vor einem consonantisch anlautenden ârdhadhâtuka, das क् oder ङ् zum stummen Laute hat.

दीयते, धीयते, मीयते, स्यायते, गीयते, पीयते, हीयते und अय मीयते mit यक्: देदीयते, देधीयते, मेमीयते, तेष्टीयते, जेगीयते, पेपीयते, जेहीयते und अय मेमीयते mit यङ्: अभ्यर्गाष्ट, अद्यर्गापाताम् und अद्यर्गापीत mit सिच्, das nach 1, 2, 1 hier ङित् ist.

एलिङि ॥ ६७ ॥

Im Precativ Act. wird ए für dieses आ substituiert.

देयात्, धेयात्, मेयात्, स्येयात्, गेयात्, पेयात्, हेयात् und अय मेयात्. Unter लिङ् ist hier der Precativ gemeint, da nach 3, 4, 116 nur die Personalendungen dieses Modus ârdhadhâtuka heißen. Da im Sūtra क्ङिति zu ergänzen ist, betrifft die Regel das Parasmaipada, da nur dieses nach 3, 4, 104 कित् ist.

†6,4,46. वान्यस्य संयोगादेः ॥ ६८ ॥

Für ein auslautendes आ anderer Wurzeln (also nicht von स्या) kann न substituiert werden, wenn Doppelconsonanz vorangeht.

म्लयात् oder म्लेयात्, म्लायत् oder म्लेयात्, aber nur म्लेयात्

न ल्यपि ॥ ६९ ॥

Die 6, 4, 66 gegebene Regel gilt nicht für das Absolutivsuffix _ल्य.

प्रदाय, प्रधाय, प्रमाय, प्रस्याय, प्रगाय, प्रपाय, प्रहाय अवमाय. Das Suffix ल्यप् ist als Substitut von ल्या (_=त्वा) कित् nach 1, 1, 56.

मयतेरिदन्यतरस्याम् ॥ ७० ॥

Für मा (मे), मयते kann इ vor —८य substituiert werden.

अपमाय oder अपमित्य.

लुङ्लङ्लङ्ङुदात्तः ॥ ७१ ॥

Im Aorist, Imperfect und Conditionalis tritt betontes अ vor die Wurzel.

अकार्षात्, अकरोत्, अकरिष्यत्.

आडजादीनाम् ॥ ७२ ॥

An vocalisch anlautende Wurzeln tritt statt dessen betontes आ an.

गेक्षिष्ट, गेक्षत, गेक्षिष्यत; आंक्षीत्, आंक्षत्, आंक्षिष्यत्. Vel. 6. 1, 90.

छन्दस्यपि दृश्यते ॥ ७३ ॥

Auch im Veda wird dieses Augment आ angetroffen (d. i. vor consonantisch anlautenden Wurzeln).

आवः, आनक्, आयुनक्.

न माङ्योगे ॥ ७४ ॥

In Verbindung mit der Prohibitivpartikel मा wird das Augment nicht angefügt.

मा भवान्कार्षात्, मा स्म भवान्करोत्, मा भवान्हिष्ट, मा स्म भवानिहत

बहुलं छन्दस्यमाङ्योगे ऽपि ॥ ७५ ॥

Im Veda fehlt das Augment häufig auch dann, wenn मा nicht dabeisteht.

जनिष्ठा उग्रः RV. 10, 73, 1. काममूनर्यात् (anders RV. 1, 53, 3), काममर्दर्यात्. Beispiele für das Augment bei मा, was aber Pāṇini nicht erwähnt, sind. मा वः क्षेत्रे पर-
वीजान्यवाप्सुः, मा अभित्याः, मा आवः.

इरयो रे ॥ ७६ ॥

Für die Personalendung इरे wird im Veda häufig रे substituiert.

कं स्विद्वर्भं प्रथमं दध आवः RV. 10, 82, 5.

अचि श्रुधातुभ्रवां खोरियडुवङ्गौ ॥ ७७ ॥

Für das उ von लु, dem Charakter der fünften Klasse der Wurzeln, für das auslautende इ, ई, उ und ऊ einer Wurzel, sowie für das ऊ von भृ werden vor einem vocalisch anlautenden Suffix इय् (für इ und ई) und उय् (für उ und ऊ) substituiert.

राधुवन्ति, शक्रुवन्ति, चिन्नियुः, चिन्नियुः, लुलुवतुः, लुलुवुः, नियां, नियः (von नी), लुवां.

लुवः (von लृ); भ्रुवां, भ्रवः 7, 2, 115 und 7, 3, 84 beschränken unsere Regel.

6, 4, 1. 22.

अभ्यासस्यासवर्णे ॥ ७८ ॥

Auch für das इ und उ einer Reduplication vor einem nicht homogenen Vocale.

इयेष. उवोष. इयति.

स्त्रियाः ॥ ७९ ॥

Auch für das ई von स्त्री wird vor einer vocalisch anlautenden Casusendung इय् substituiert.

स्त्रियां. स्त्रियः u. s. w.

वामशसोः ॥ ८० ॥

Vor den Accusativendungen अम् und अस् nicht nothwendig.

स्त्रीम् oder स्त्रियम्, स्त्रीः oder स्त्रियः.

इणो यण ॥ ८१ ॥

Für das इ der Wurzel इ, यति wird vor einem vocalisch anlautenden Suffix य् substituiert.

यन्ति, यन्तु. आयन्. 7, 2, 115 und 7, 3, 84 beschränken unsere Regel.

एरनेकाचो ऽसंयोगपूर्वस्य ॥ ८२ ॥

Auch für das auslautende इ oder ई einer Wurzel mit vorangegehendem einfachen Consonanten, wenn das Wort nicht ein-silbig ist.

चिक्चतुः und चिक्चुः. निन्यतुः und निन्युः. उच्यो und उच्यः. ग्रामग्यो und ग्रामग्यः. dagegen यवक्रियो und यवक्रियः, नियो und नियः.

ओः सुपि ॥ ८३ ॥

Für das auslautende ऊ einer Wurzel wird unter denselben Verhältnissen vor einer vocalisch anlautenden Casusendung व् substituiert.

खलव्यो und खलव्यः. सकल्व्यो und सकल्व्यः. dagegen कटप्रव्यो und कटप्रव्यः. लुव्यो und लुव्यः.

वर्षाभ्वश्च ॥ ८४ ॥

Auch für das ऊ von वर्षाभू.

वर्षाभ्व्यो und वर्षाभ्व्यः.

न भूसुधियोः ॥ ८५ ॥

Für das ऊ in भू wird nicht व्. und für das ई von सुधा nicht य् substituiert.

प्रतिभुव्यो und प्रतिभुव्यः. सुधियो und सुधियः.

छन्दस्युभयथा ॥ ८६ ॥

Im Veda findet auch diese Substitution statt.

विभ्वम् und विभुवम्. सुध्यः und सुधियः.

हुश्रुवोः सार्वधातुके ॥ ८७ ॥

Für das उ von हु und für das von नु, dem Charakter der fünften Klasse, wird vor einem vocalisch anlautenden sârvadhâtuka (s. 3, 4, 113 fgg.) व् substituiert, wenn dem नु kein Consonant vorangeht.

जुह्वति, जुह्वतु. अजुह्वन्; मुन्यन्ति. मुन्यन्तु. अमुन्यन्; dagegen आप्तुवन्ति. राघुवन्ति.

भुवो वुग्लुङ्लिटोः ॥ ८८ ॥

भू erhält das Augment व् vor den vocalisch anlautenden Personalendungen des Aorists und des Perfects.

अभूवन्. अभूवम्, वभूव, वभूवतुः, वभूवुः.

ऊदुपधाया गोहः ॥ ८९ ॥

In गुह् wird vor einem vocalisch anlautenden Suffix ऊ für das erwartete ओ substituiert.

नि गृहति, नि गृहन्ति. निगृहक, साधुनिगृहन्. निगृहम् गृहो वर्तते.

दोषो णौ ॥ ९० ॥

Eben so für das उ von दुप् vor dem Causativsuffix -±इ.

दृष्यति. दृष्यतः. दृष्यन्ति.

वा चित्तिविरागे ॥ ९१ ॥

Nicht nothwendig, wenn von einer geistigen Störung die Rede geht.

चित्तं und प्रज्ञां दृष्यति oder दांप्यति.

मितां ह्रस्वः ॥ ९२ ॥

Eine Wurzel, die म् zum stummen Laute hat, bewahrt die Kürze im Causativ.

घटयति. व्यथयति. जनयति. रजयति. शमयति. जपयति.

चिण्णमुलोदीर्घो ऽन्यतरस्याम् ॥ ९३ ॥

In der dritten Person des Aor. pass. auf -±ई und vor dem Absolutivsuffix -±अम् kann bei diesen Wurzeln auch die Länge eintreten.

अगमि oder अगामि. अतमि oder अतामि; शमम् oder शामम्. तमम् oder तामम्.

खचि ह्रस्वः ॥ ९४ ॥

Wenn auf das Causativ das Suffix खच् folgt, bleibt der Wurzelvocal kurz.

द्विपंतप, परंतप, पुरंदर. Vgl. 3, 2, 39, 41.

ह्लादो निष्ठायाम् ॥ ९५ ॥

Im Causativ von हृद् bleibt die Kürze vor den Participialsuffixen =त und =तवत्.

प्रहृच, प्रहृचवत्.

6, 4, 1. 22.

छादेर्घे ऽद्युपसर्गस्य ॥ ९६ ॥

Desgleichen im Causativ von छद् vor dem Suffix अ (घ, s. 3, 3. 118), wenn nicht zwei Präpositionen vorangehen.

उरश्छदः, प्रच्छदः, दन्तच्छदः; dagegen समुपच्छादः.

इस्मन्चनक्लिषु च ॥ ९७ ॥

Auch vor den Suffixen इस्, मन्, ऽत्र und ऽव् (welches wieder abfällt).

कृदित्, कृत्स्नम् n., कृत् n., धामच्छद्, उपच्छद्.

गमहनजनखनघसां लोपः किङ्त्यनङि ॥ ९८ ॥

Der Wurzelvocal von गम्, हन्, जन्, खन् und घम् fällt vor einem vocalisch anlautenden Suffixe ab, wenn dieses ein क् oder ङ् zum stummen Laute hat, jedoch nicht vor dem Aoristsuffix ँअ (अङ्).

जग्मतुः, जग्मुः; जघतुः, जघुः; जज्ञे, जज्ञाते, जज्ञिरे; चग्मतुः, चग्मुः. जहत्तुः, जहत्तुः, jedoch अगमत् und अघमत्. Die Personalendungen des Perfects sind कित् nach 1. 2, 5.

तनिपत्योश्छन्दसि ॥ ९९ ॥

Im Veda findet unter denselben Bedingungen ein Ausfall des Wurzelvocals von तन् und पत् statt.

वि तन्निरे, पत्तिम.

घसिभसोर्हलि ॥ १०० ॥

Im Veda fällt der Wurzelvocal von घम् und भम् vor einem consonantisch anlautenden Suffix mit stummem क् oder ङ् aus.

सन्धिः, ब्रथ्याम्, बर्षति. Fast überall steht noch च am Ende des Sûtra, aber Kâtjâ-jana hat es nicht vorgelegen.

हुक्लभ्यो हेर्धिः ॥ १०१ ॥

Nach हु und nach einem Consonanten (mit Ausnahme der Halbvocale und Nasale) wird für die Imperativendung हि (ohne Augment इ) धि substituiert.

जुहुधि, भिन्दि, छिन्दि; aber रुदिहि, स्वर्षहि.

श्रुशृणुपृकृवृभ्यश्छन्दसि ॥ १०२ ॥

Im Veda auch nach श्रु, शृणु, पृ, कृ und वृ.

श्रुधी, शृणुधी, पृथि, कृथि, अपा वृथि.

अङितश्च ॥ १०३ ॥

Aber auch dann, wenn diese Personalendung kein stummes ङ् hat.

रारन्धि, यन्धि, युयोधि. Nach 3. 4, 88 kann हि im Veda auch पित् sein; ist es पित्, so ist es nach 1. 2, 4 nicht ङित्. Da es in den angeführten Beispielen nicht ङित् ist, erfährt die Wurzel keine Schwächung, wird sogar verstärkt. Trotz पित् Oxytona!

6, 4, 1. 22.

चिणो लुक् ॥ १०४ ॥

Nach dem Charakter $-\pm\ddot{r}$ des Aorists vor der 3. Person Sg. pass. fällt die Personalendung ab.

अक्रारि, अह्रारि, अलार्घि. Das \ddot{r} ist selbstverständlich nur dann betont, wenn das Augment fehlt.

अतो हेः ॥ १०५ ॥

Nach einem अ fällt die Personalendung हि des Imperativs ab.

पच. पठ. गच्छ. धाव.

उतश्च प्रत्ययादसंयोगपूर्वात् ॥ १०६ ॥

Auch nach dem उ des Suffixes, welches Präsensstämme bildet, wenn nicht Doppelconsonanz vorangeht.

सुन्. कुरु, dagegen प्राप्नुहि. गार्धुहि. तद्गुहि.

लोपश्चास्यान्यतरस्यां म्वोः ॥ १०७ ॥

Ein solches उ kann vor den mit म् und व् anlautenden Personalendungen abfallen.

सुन्वः oder सुनुवः, सुन्मः oder सुनुमः, तन्वः oder तनुवः, तन्मः oder तनुमः; dagegen nur शक्रुवः und शक्रमः wegen der Doppelconsonanz.

नित्यं करोतेः ॥ १०८ ॥

Ein solches उ von कृ. करोति fällt in diesem Fall stets ab.

कुर्वः und कुर्मः.

ये च ॥ १०९ ॥

Auch vor einer mit य् anlautenden Personalendung.

कुर्यात्, कुर्याताम्. कुर्युः. Das Augment यासुद् tritt an die Personalendung, insofern wird sie als mit य् anlautend betrachtet.

अत उत् सार्वधातुके ॥ ११० ॥

Vor einem sārvaadhātuka mit einem stummen (क् oder) इ् wird उ für das अ von कृ. करोति substituiert.

कुरुतः, कुर्यन्ति. कुरु; dagegen करोति. करोषि. करामि, weil hier die Personalendung nicht nach 1, 2, 4 डित् ist.

असोरलोपः ॥ १११ ॥

Vor denselben Suffixen fällt das अ (अत्) von न. dem Charakter der siebenten Klasse, und von अस् aus.

रुद्धः, रुन्धन्ति. भिन्तः, भिन्दन्ति. स्तः, सन्ति. Dieser Ausfall ist im Sutra schon durch प्रनसां: ausgedrückt; das अ erleichtert hier nur die Aussprache.

6, 4, 1. 22.

आभ्यस्तयोरातः ॥ ११२ ॥

Vor denselben Suffixen fällt das आ von ना, dem Charakter der neunten Klasse, und das der reduplicirten Stämme ab.

लुनते, लुनताम्. अलुनत. मिमते. मिमताम्. अमिमत, सं जिहते. सं जिहताम्. समजिहत.

ई हल्यघोः ॥ ११३ ॥

Für dasselbe आ, jedoch nicht in दा und धा (घु) wird vor einem consonantisch anlautenden sârvadhâtuka mit stummem (क् oder) इ ई substituiert.

लुनीते, लुनीयः. लुनीते: मिमीते. मिमीये. मिमीध्वे. सं जिहीते. सं जिहीये. सं जिहीध्वे. Dagegen दत्तः und धत्तः von दा und धा.

इहरिद्रस्य ॥ ११४ ॥

Für das आ von दरिद्रा wird in demselben Falle इ substituiert.

दरिद्रितः, दरिद्रियः. दरिद्रिवः, दरिद्रिमः.

भियो ऽन्यतरस्याम् ॥ ११५ ॥

Für das ई von भि ist vor denselben Endungen die Substitution von इ nicht nothwendig.

बिभीतः oder बिभितः, बिभीथः oder बिभियः. बिभीवः oder बिभिवः. बिभीमः oder बिभिमः.

जहातेश्च ॥ ११६ ॥

Für das आ von हा, जहार्ति können इ und ई substituiert werden vor den 6, 4, 113 genannten Endungen.

जहितः oder जहीतः, जिह्यः oder जहीयः.

आ च हौ ॥ ११७ ॥

Vor der Imperativendung हि kann auch आ bleiben.

जहाहि, जर्हाहि oder जर्हाहि.

लोपो यि ॥ ११८ ॥

Lautet eine 6, 4, 113 genannte Endung mit य् an, so fällt das आ dieser Wurzel ab.

जह्यात्, जह्याताम्, जह्युः. Vgl. zu 6, 4, 109.

ध्वसोरेङ्वावभ्यासलोपश्च ॥ ११९ ॥

Für den Vocal der Wurzeln दा und धा (घु) und für das स् von अस् wird ए vor der Imperativendung हि substituiert, wobei die Reduplication bei दा und धा abfällt.

देहि. धेहि. एधि. Wollte man ए für अ von अस् substituieren, so würde der Abfall des स् durch 8, 2, 25 erklärt werden; die Kaṭika lasst aber mit Recht (s. 1, 1, 52. 54) das ए nicht für अ, sondern für स् eintreten, und erklärt den Abfall des अ durch 6, 4, 111.

अत एकहल्मध्ये ऽनादेशादेर्लिटि ॥ १२० ॥

Für ein zwischen zwei einfachen Consonanten stehendes अ eines Verbalstammes wird vor den Personalendungen des Perfects, die ein stummes क् haben (s. 1, 2, 5), ए substituiert, wenn für den Anlaut der Wurzel in der Reduplication kein anderer Consonant substituiert wird; bei dieser Substitution fällt die Reduplication ab.

रेणतुः, रेणुः, येमतुः, येमुः, पेचतुः, पेचुः; dagegen ररक्षतुः, तत्सरतुः, चक्रणतुः, जगणतुः.
वभणतुः.

यलि च सेटि ॥ १२१ ॥

Unter denselben Verhältnissen auch vor der Endung —ल्य des Perfects, wenn diese das Augment इ hat.

पेचिय. शेकिय; aber पपक्य.

तृफलभजत्रपश्च ॥ १२२ ॥

Das 6, 4, 120 fg. Gesagte gilt auch für तृ, फल्, भज् und त्रप् (obgleich diese den dort und 6, 4, 126 erwähnten Bedingungen nicht entsprechen).

तेरतुः, तेरुः. तेरिय. फेलतुः, फेलुः, फेलिय, भेजतुः, भेजुः, भेजिय, त्रेपे. त्रेपाते. त्रेपिरे.

राधो हिंसायाम् ॥ १२३ ॥

Auch für राध् in der Bedeutung „Jemand zu nahe treten“.

अप रेधतुः. अप रेधुः. अप रेधिय. dagegen रराधतुः. रराधुः und रराधिय in einer anderen Bedeutung.

वा जृभ्रमुत्रसाम् ॥ १२४ ॥

Bei जृ, भ्रम् und त्रम् kann das 6, 4, 120 fg. Gesagte eintreten.

जेरतुः, जेरुः. जेरिय oder जजरतुः, जजरुः, जजरिय, भ्रेमतुः, भ्रेमुः, भ्रेमिय oder वभ्रमतुः.
वभ्रमुः, वभ्रमिय. त्रेमतुः, त्रेमुः, त्रेमिय oder तत्रमतुः, तत्रमुः und तत्रमिय.

फणां च सप्तानाम् ॥ १२५ ॥

Desgleichen bei den sieben mit फण् beginnenden Wurzeln.

फेणतुः, फेणुः, फेणिय oder पफणतुः, पफणुः, पफणिय. Hierher gehören noch राज् Act., भाज्. भाग् und भ्लाग् Med., स्यम् und स्वन् Act.

न शसददवादिगुणानाम् ॥ १२६ ॥

शस्, दद्, mit व् anlautende Wurzeln und solche Verbalstämme, in denen das अ erst durch die Substitution von Guna eintritt, unterliegen nicht den Regeln 6, 4, 120 fg.

वि शशमतुः. वि शशमुः. वि शशमिय. दददे. दददाते. दददिरे. ववमतुः. ववमुः. ववमिय.
वि शशगतुः. वि शशरुः. विशशरिय. लुलविय. पुपविय.

6, 4, 1. 22.

अर्वणस्त्रसावनजः ॥ १२७ ॥

Für den Auslaut von अर्वन् wird त् (तृ), das in den starken Casus zu न्त् wird und im Femininum ई annimmt, substituiert, aber nicht im Nominativ Sg. und auch nicht, wenn das Wort mit der Negation verbunden wird.

अर्वन्ताः. अर्वन्तः. अर्वन्तम्. अर्वतः. अर्वता. अर्वत्र्याम्. अर्वत्रिभः. अर्वती. अर्वतः. dagegen अर्वा, अनर्वाणा u. s. w.

मघवा बहुलम् ॥ १२८ ॥

Bei मघवन् findet dasselbe häufig statt.

मघवान्. मघवन्ताः. मघवतः. मघवन्तम्. मघवतः. मघवता. मघवती. माघवतः; aber auch मघवा, मघवानां. मघवानः. मघवानम्. मघोः. मघोना. मघवभ्याम्. मघवभिः. मघोनी. माघवन. Vgl. 6, 4, 133.

†6,4,129. **भस्य ॥ १२९ ॥**

Was im Folgenden bis zum Schluss dieses Adhijāja gesagt werden wird, erfolgt an einem bha genannten Nominalstamm (s. 1, 4, 18 fgg.).

पादः पत् ॥ १३० ॥

Für पाद् wird पद् substituiert.

द्विपदः पश्य. द्विपदा. द्विपदे. द्विपदिकां ददाति. वैयाघ्रपद्यः.

वसोः संप्रसारणम् ॥ १३१ ॥

Der Halbvocal व् im Suffix वम् (वंम्) wird vocalisirt.

विदुषः पश्य. विदुषा. विदुषे. पेक्षुषः पश्य. पेक्षुषा. पेक्षुषे. ययुषः पश्य. उ + अ ergibt nach 6, 1, 108 blosses उ. Zu विदुम् s. 7, 1, 36.

वाह ऊट् ॥ १३२ ॥

Das व् in वाह् wird zu ऊ vocalisirt.

प्रष्टांहः. प्रष्टांहा. प्रष्टांहे. दित्यांहः. दित्यांहा. दित्यांहे. Nach 6, 1, 108 wird für ऊ + आ blosses ऊ substituiert. für ein vorangehendes अ + ऊ nach 6, 1, 89 आँ. Es wird im Sutra auch ऊट् gelesen.

श्वयुवमघोनामतद्धिते ॥ १३३ ॥

Auch in श्वन्, युवन् und मघवन् wird das व् vocalisirt. aber nicht vor einem taddhita.

शूनः. शुना. शुने. यूनः. यूना. यूने. मघोः. मघोना. मघोने. dagegen शौवनं मांसम्. यौवनं वतते. माघवनः स्थालपाकः. Vgl. 6, 4, 128.

अस्त्रोपो ऽनः ॥ १३४ ॥

Das अ (अत्) der Endung अन् fällt aus.

राजः पश्य. राजा. राजे. तद्वणः पश्य. तद्वणा. तद्वणे.

6, 4, 1. 22. 129.

षपूर्वहन्धृतराज्ञामणि ॥ १३५ ॥

In einem Stamme auf अन् mit vorangegehendem ष, sowie in हन् und धृतराजन् fällt das अ vor dem Suffix ±अ aus.

आंक्षः ताक्षः; भ्रांणघ्नः वार्चघ्नः; धार्तराजः.

विभाषा डिश्योः ॥ १३६ ॥

In einem auf अन् auslautenden Stamme braucht das अ nicht auszufallen vor der Locativendung इ und vor der Endung ई im Nomin. und Acc. Du. neutr.

राजि oder राजनि, सामि oder सामनि: सामी oder सामनी.

न संयोगाद्धमन्तात् ॥ १३७ ॥

Geht ein Stamm auf मन् und वन् mit vorangegehendem Consonanten aus, so fällt das अ nicht aus.

पर्वणा. पर्वणे, अथर्वणा, अथर्वणे: चर्मणा. चर्मणे.

अचः ॥ १३८ ॥

Das अ von अच् (अञ्च्) fällt ab.

दर्धाचः पश्य. दर्धाचा. दर्धाचे; मधूचः पश्य. मधूचा. मधूचे. Ueber die Verlängerung des Auslautes des vorangehenden Ghedes s. 6, 3, 138.

उद् ईत् ॥ १३९ ॥

Nach उद् wird ई für das अ von अच् substituiert.

उर्दाचः, उर्दाचा, उर्दाचे.

आतो धातोः ॥ १४० ॥

Auch das auslautende आ einer Wurzel fällt ab.

कीनालपः पश्य, कीनालपा. कीनालपे von कीनालपा; शुभंयः पश्य, शुभंया und शुभंये von शुभंया. Panini declinirt aber auch die Suffixe त्वा und णा auf dieselbe Weise.

मन्त्रेष्वान्यादेरात्मनः ॥ १४१ ॥

In einem Mantra fällt der Anlaut von आत्मन् im Instrumental Sg. ab.

त्मना. Auch in andern Casus fällt er ab, aber lange nicht so häufig wie im Instrumental.

ति विंशतेर्दिति ॥ १४२ ॥

In विंशति fällt ति ab vor einem Suffix mit stummem इ.

विंशक mit झुन् nach 5, 1, 24. विंश mit उद् nach 5, 2, 48.

टेः ॥ १४३ ॥

Vor einem solchen Suffix fällt sonst der letzte Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten ab.

कुमुद्वत्. नद्यत् und वेतस्यत् mit झुत्पु nach 4, 2, 87.

6, 4, 1. 22. 129.

नस्तद्धिते ॥ १४४ ॥

Ein auslautendes न् fällt mit dem vorangehenden Vocal vor einem taddhita ab.

अग्निशर्मि und अहुनोमि von अग्निशर्मन् und उहुनोमन् mit ±इ nach 4. 1, 96.
6, 4, 164 fgg. geben die Ausnahmen an.

अहृष्टखोरेव ॥ १४५ ॥

अन् von अहन् fällt nur vor den Suffixen ट् und ख् ab.

द्वह् und त्रह् mit टच् nach 5. 4, 91. द्वाहीन und त्रहीन mit ख् nach 5, 1, 87.

ओर्गुणः ॥ १४६ ॥

Für उ und ऊ wird vor einem taddhita Guna substituirt.

वाभ्य von वभु, शङ्ख्य von शङ्कु. कमण्डल्य von कमण्डलू.

ढे लोपो ऽकट्वाः ॥ १४७ ॥

Vor dem Suffix स्य fallen उ und ऊ ab, jedoch nicht bei कट्.

श्रुतिब्राह्मे von श्रुतिब्राह्म, कामण्डलेय von कमण्डलू, dagegen काट्टयेय.

यस्येति च ॥ १४८ ॥

इ und अ nebst ihren Längen fallen vor einem taddhita und dem Feminin-suffix ई ab.

दांलेय von दानि, आत्रेय von अत्रि; दात्री von दानि, मखी von मखि; दान्ति von दन्त.
सोमिन्नि von सुमित्रा; कुमारी von कुमार, शाङ्खरी von शाङ्खरव.

सूर्यतिथ्यागस्त्यमत्स्यानां य उपधायाः ॥ १४९ ॥

In सूर्य, तिथ्य, अगस्त्य und मत्स्य fällt vor denselben Suffixen auch das an vor-
letzter Stelle stehende य् ab.

संरी, तैय; आगस्तो, आगस्त्योय; मत्सी. Es ist auffallend, dass Papini bei तिथ्य nicht
auch an पुण्य gedacht hat.

हलस्तद्धितस्य ॥ १५० ॥

Auch ein solches य् in einem taddhita vor dem Femininsuffix ई, wenn ihm
ein Consonant vorangeht.

गार्गी von गार्ग्य, वात्सी von वात्स्य.

आपत्यस्य च तद्धिते ऽनाति ॥ १५१ ॥

Auch ein zu einem patronymischen Suffix gehöriges य् mit vorangehendem
Consonanten fällt vor einem taddhita-Suffix ab, wenn dieses nicht mit आ
anlautet.

गार्गकम् von गार्ग्य, वात्सकम् von वात्स्य; aber गार्ग्यायण. वात्स्यायन.

6, 4, 1. 22. 129.

क्यच्योश्च ॥ १५२ ॥

Ein solches य् auch vor dem Denominativsuffix य् und vor dem adverbialen Suffix च् (s. 5, 4, 50).

गार्गयति und ते von गार्ग्य, गार्गभूत von गार्ग्य. Zur Substitution von ई für अ s. 7, 4, 32 fg.

बिल्वकादिभ्यश्छस्य लुक् ॥ १५३ ॥

Das an बिल्वक् u. s. w. angetretene Suffix ईय fällt vor einem taddhita ab.

बिल्वक् von बिल्वकीय, वणक् von वणकीय, ऐक्षुक् von ऐक्षुकीय, काष्ठक् von काष्ठकीय, कापोतक् von कापोतकीय. Vgl. 4, 2, 91 und 4, 3, 53.

तुरिष्ठेमेयस्सु ॥ १५४ ॥

Das Suffix त् fällt vor den Suffixen इष्ठ, इमन् und ईयस् ab.

करिष्ठ, विजयिष्ठ वहिष्ठ; दोहीयसी. Vgl. 5, 3, 59. इमन् kommt erst in den folgenden Sutra zur Anwendung.

टेः ॥ १५५ ॥

Vor den genannten Suffixen fällt (in der Regel) der letzte Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten ab.

पठिष्ठ, पठिमन् und पठीयस् von पठ् लघिष्ठ, लघिमन् und लघीयस् von लघु.

स्थूलदूरयुवह्रस्वक्षिप्रक्षुद्राणां यणादि परं पूर्वस्य च गुणः ॥ १५६ ॥

In स्थूल u. s. w. fallen vor diesen Suffixen die letzten (wegen युवन् und ह्रस्व) Halbvocale mit den darauf folgenden Lauten ab, und für den ersten Vocal wird Guṇa substituiert.

स्थविष्ठ und स्थवीयस्, द्रविष्ठ und द्रवीयस्, यविष्ठ und यवीयस्, ह्रमिष्ठ und ह्रमीयस्, क्षेपिष्ठ und क्षेपीयस्, क्षोदिष्ठ und क्षोदीयस्.

**प्रियस्थिरस्फिरोरुवहुलगुरुवृद्धतृप्रदीर्घवृन्दारकाणां प्रस्थस्फवर्ब-
ह्निगर्वर्षिचन्द्राघिवृन्दाः ॥ १५७ ॥**

Vor denselben Suffixen finden folgende Substitutionen statt: प्र für प्रिय, स्थ für स्थिर, स्फ für स्फिर, वर für उरु, वंह् für वहुल, गर für गुरु, वर्प् für वृद्ध, त्रप् für तृप्, द्राघ् für दीर्घ und वृन्द् für वृन्दारक.

प्रेष्ठ, प्रेमन्, प्रेयस्; स्थेष्ठ, स्थेयस्, स्फेष्ठ, स्फेयस्, वरिष्ठ, वरिमन्, वरीयस्; वंहिष्ठ, वंहिमन्, वंहीयस्; गरिष्ठ, गरिमन्, गरीयस्; वर्पिष्ठ, वर्पीयस्; त्रपिष्ठ, त्रपीयस्; द्राघिष्ठ, द्राघिमन्, द्राघीयस्; वृन्दिष्ठ, वृन्दीयस्. Wegen 6, 4, 22 können hier 6, 4, 148, 155, 163 nicht in Anwendung kommen. In वंहि u. s. w. erleichtert das इ nur den Anschluss; auch das अ in वृन्द् gehört nicht zum Substitut. Einige lesen im Sutra त्रप्द्राघिवृन्दाः.

6, 4, 1. 22 129.

बहोर्लोपो भू च बहोः ॥ १५८ ॥

Nach बहु werfen die genannten Suffixe ihr इ ab, und für बहु wird भू substituiert.

भूमन् und भूयस्. Wegen des vorangehenden Ablativs बहोः ist nach 1, 1. 54. 67 der Anlaut der Suffixe gemeint.

इष्टस्य यिट् च ॥ १५९ ॥

इष्ट erhält nach diesem Abfall und dieser Substitution das Augment यि.

भूयिष्ट.

ज्यादादीयसः ॥ १६० ॥

Nach ज्य wird आ für den Anlaut von ईयस् substituiert.

ज्यायस्. Zur Substitution von ज्य für प्रशस्य s. 5, 3, 61.

र ऋतो हलादेर्लघोः ॥ १६१ ॥

Für ऋ in einem Stamme wird vor den in Rede stehenden Suffixen र substituiert, wenn diesem ऋ ein Consonant vorangeht, und wenn das ऋ nicht (durch nachfolgende Doppelconsonanz) prosodisch lang ist.

प्रथिष्ट. प्रथिमन् und प्रथीयम् von पृथु; स्रदिष्ट. स्रदिमन् und स्रदीयम् von स्रदु; dagegen ऋजिष्ट. ऋजिमन् und ऋजीयम् von ऋजु, und कृषिष्ट. कृषिमन् und कृषीयम् von कृषा.

विभाषर्जोश्छन्दसि ॥ १६२ ॥

Im Veda kann diese Substitution auch bei ऋजु eintreten.

रजिष्ट und ऋजिष्ट.

प्रकृत्यैकाच् ॥ १६३ ॥

Ein einsilbiger Stamm erfährt vor den angegebenen Suffixen keinen Wandel.

सजिष्ट und सजीयम् von सग्विन्; सुचिष्ट und सुचीयम् von सुग्वत्; aber वमिष्ट von वसुमत्. Die Suffixe विन् und मत् fallen nach 5, 3, 65 ab. Ausnahme zu 6, 4, 155.

इनण्यनपत्ये ॥ १६४ ॥

Auslautendes इन् bleibt vor dem Suffix ±_अ, wenn dieses nicht Patronymica bildet, unverändert.

सांकूटिनम्, सांगविणम्, सांमार्जिनम् (vgl. 3, 3, 44 und 5, 4, 15); सांगिवणम् von सग्विन्; dagegen मेधाव Patron. von मेधाविन्.

गाथिविदथिकेशिगणिपणिनश्च ॥ १६५ ॥

गाथिन्, विदथिन्, केशिन्, गणिन् und पणिन् bleiben auch vor dem patronymischen ±_अ unverändert.

गाथिन, विदथिन, केशिन, गाणिन, पाणिन.

संयोगादिश्च ॥ १६६ ॥

Desgleichen ein auf इन् auslautender Stamm, wenn Doppelconsonanz vorangeht.

शङ्खिन्. माट्टिण् und वाज्जिण् Patronymica von शङ्खिन्. मट्ठिन् und वज्जिन्.

अन् ॥ १६७ ॥

Ein auf अन् auslautender Stamm bleibt vor jedem ±_अ unverändert.

सामन्, वेमन्, मात्वन, जैत्वन von सामन्. वेमन्. सुत्वन und जित्वन्.

ये चाभावकर्मणोः ॥ १६८ ॥

Auch vor einem mit य् anlautenden Suffix, wenn dieses nicht das Sem in abstracto oder Jemandes Beruf bezeichnet.

सामन्यः = सामसु साधुः. ब्रह्मण्यः; dagegen राज्यम् = राज्ञो भावः कर्म वा.

आत्माध्वानौ खे ॥ १६९ ॥

आत्मन् und अध्वन् bleiben vor dem Suffix ईन् unverändert.

आत्मनीन् und अध्वनीन्.

न मपूर्वो ऽपत्ये ऽवर्मणः ॥ १७० ॥

In einem Stamme auf अन् mit vorangegehendem म्, वर्मन् ausgenommen, bleibt vor einem patronymischen ±_अ die Endung अन् nicht unverändert.

सांपाम् von सुषामन्, चान्दमाम् von चन्द्रमामन्. aber चाक्रवर्मणः.

ब्राह्मो ऽजातो ॥ १७१ ॥

Von ब्रह्मन् wird ब्राह्म gebildet, wenn nicht ein Gattungsbegriff gemeint ist.

ब्राह्मो गर्भः. ब्राह्ममस्त्रम्, ब्राह्मं हविः; dagegen ब्राह्मणः „ein Brahmane“.

कर्मस्ताच्छील्ये ॥ १७२ ॥

Von कर्मन् wird in der Bedeutung „an Beschäftigung gewöhnt, thätig“ काम gebildet.

अश्वमनपत्ये ॥ १७३ ॥

Von उन्नन् wird अन्न gebildet, wenn nicht ein Nachkömmling gemeint ist.

अन्नं पदम्; aber अन्नणः = उत्तरो ऽपत्यम्.

दाण्डिनायनहास्तिनायनार्थर्वणिकजैह्माग्निनेयवासिनायनिभौ- राहत्यधैवत्यसारवैश्वकमैत्रेयहिरण्मयानि ॥ १७४ ॥

Unregelmässig gebildet sind दाण्डिनायन (von दाण्डिन्). हास्तिनायन (von हस्तिन्). आथर्वणिक (von अथर्वन्), जैह्माग्निनेय (von जैह्माग्निन्), वासिनायनि (von वासिन्), भौराहत्य (von भृणहन्), धैवत्य (von धावन्), सारव (von सरयू). गेन्द्राक (von इन्द्राकु), मैत्रेय (von मित्रयु) und हिरण्मय (von हिरण्य).

6, 4, 1. 22. 129.

6,4,22.129.

ऋत्वास्त्वमाधीहिरण्ययानि छन्दसि ॥ १७५ ॥

Im Veda sind unregelmässig gebildet: ऋत्वा (von ऋतु), वास्त्वा (von वास्तु), वास्त्व (von वस्तु), माधी (von मधु) und हिरण्यय (von हिरण्य).

॥ इति षष्ठस्याध्यायस्य चतुर्थः पादोऽध्यायश्च समाप्तः ॥

युवोरनाकौ ॥ १ ॥

Für यु und वु in einem Suffixe werden respective अन und अक substituiert.

Kit ल्यु ist —अन, taddh. ट्यु ist अन, f. ई, taddh. ट्युल् ist —अन, f. ई; कृत् एवुल् ist —अक, taddh. वुल् ist —अक.

आयनेयीनीयियः फढखछघां प्रत्ययादीनाम् ॥ २ ॥

आयन् wird für फ, एय् für ढ, ईन् für ख, ईय् für छ und इय् für घ substituiert, wenn diese Consonanten am Anfange eines Suffixes stehen.

फक् ist आयने, ढक् ist एयै, ख् ist ईन्, छ् ist ईय und घ् ist इय.

भोऽन्तः ॥ ३ ॥

Für भ् in einer Personalendung (s. 3, 4, 78) wird अन्त substituiert.

भि ist अन्ति. भ् ist अन्त. Durch Substitutionen für den Endvocal dieser Endungen (s. 3, 4, 79. 86. 90) ergeben sich अन्ते अन्त und अन्ताम्.

अदभ्यस्तात् ॥ ४ ॥

Ist der Verbalstamm reduplicirt, so wird अत् für भ् substituiert.

So erhalten wir अति अत, अते. अतु und अताम्.

आत्मनेपदेष्वनतः ॥ ५ ॥

Im Atmanepada findet diese Substitution von अत् stets statt, wenn nicht ein अ vorangeht.

चिन्वते, चिन्वताम्, अचिन्वत; dagegen अचिन्ते und अचिन्ते.

शीङो रुट् ॥ ६ ॥

Nach शी erhält diese Personalendung das Augment र्.

शेरते. शेरताम्, अशेरत.

वेत्तेर्विभाषा ॥ ७ ॥

Nach विद्, वेत्ति kann dieses Augment antreten.

सं विदते oder सं विदते, सं विदताम् oder सं विदताम्, समविदत oder समविदत.

बहुलं छन्दसि ॥ ८ ॥

Im Veda findet ein Schwanken in dieser Beziehung statt.

अदुह् and अदुहत्. Vgl. 7, 1, 41.

अतो भिस् ऐस् ॥ ९ ॥

Nach Nominalstämmen auf अ wird ऐस् für die Casusendung भिस् substituiert.

वृत्तेः u. s. w.

बहुलं छन्दसि ॥ १० ॥

Im Veda findet ein Schwanken in dieser Beziehung statt (d. i. भिस् statt ऐस् und dieses statt भिस्).

देवेभिः. सर्वेभिः. नद्यैः.

नेदमदसोरकोः ॥ ११ ॥

Bei इदम् und अदम् findet diese Substitution von ऐस् nicht statt, es sei denn, dass sie क् anfügen.

एभिः und अर्माभिः, aber इमर्कः und अमुर्कः. Für den Auslaut von इदम् wird zunächst nach 7, 2, 102 अ substituiert, इद + अ ergibt इद nach 6, 1, 97. इद् fällt vor भिम् nach 7, 2, 113 ab, es bleibt also schliesslich nur अ nach, das nach 7, 3, 103 ग् wird. Für den Auslaut von अदम् wird nach 7, 2, 102 gleichfalls अ substituiert, अद + अ ergibt अद nach 6, 1, 97; nach unserm Sutra würde man demnach अदेभिः bilden, das द् geht aber nach 8, 2, 80 in स् und das ए nach 8, 2, 81 in ई über.

टाङ्सिङ्सामिनात्स्याः ॥ १२ ॥

Nach einem auf अ auslautenden Stamm werden substituiert: इन für die Instrumentalendung आ, आत् für die Ablativendung अस् und स्य für die Genetivendung अम्.

वृत्तेण. वृत्तात् und वृत्तस्य.

डेर्यः ॥ १३ ॥

Für die Dativendung ए wird nach einem eben solchen Stamme य substituiert.

वृत्ताय mit Substitution der Länge nach 7, 3, 102.

सर्वनाम्नः स्मै ॥ १४ ॥

Nach einem Pronomen auf अ wird स्मै für ए substituiert.

मर्वस्मै, विश्वस्मै. यस्मै, कस्मै u. s. w. Vgl. 7, 2, 102 f. g. und die Ausnahmen und Beschränkungen 1, 1, 27 fgg.

ङ्सिङ्योः स्मात्स्मिनौ ॥ १५ ॥

Nach einem eben solchen Pronomen werden स्मात् für die Ablativendung अम् und स्मिन् für die Locativendung इ substituiert.

मर्वस्मात्. विश्वस्मात् u. s. w. मर्वस्मिन्. विश्वस्मिन् u. s. w. Vgl. 7, 2, 102 f. g. und 1, 1, 27 fgg.

6, 4, 1.

पूर्वादिभ्यो नवभ्यो वा ॥ १६ ॥

Nach पूर्व und den acht darauf folgenden (s. 1, 1, 34 fgg.) nicht nothwendig.

पूर्वस्मात् oder पूर्वात्. पूर्वस्मिन् oder पूर्वे. Eben so bei पर, अवर. दक्षिण, उत्तर, अपर, अधर. स्व und अन्तर. Vgl. 1, 1, 28 fgg.

जसः शी ॥ १७ ॥

Für die Nominativendung अस् des Plurals wird nach einem auf अ auslautenden Pronomen ई substituiert.

सर्वे. विश्वे, ये. के. ते u. s. w. Vgl. 7, 2, 102 fg. und 1, 1, 28 fgg.

औड आपः ॥ १८ ॥

Nach Stämmen mit dem Femininsuffix आ wird ई für die Dualendung औ substituiert.

खट्वे von खट्वा.

नपुंसकाच्च ॥ १९ ॥

Auch nach einem neutralen Stamme.

कुण्डे von कुण्ड, दधिनी von दधि, मधुनी von मधु. Zum Augment न् s. 7, 1, 73.

जःशसोः शिः ॥ २० ॥

Für das अस् des Plurals im Nomin. (जस्) und Acc. (शस्) wird nach solchen neutralen Stämmen इ substituiert.

कुण्डानि. दधानि, मधूनि. Zum Augment न् s. 7, 1, 72. Es wird auch जःशसोः im Sutra geschrieben.

अष्टाभ्य औष् ॥ २१ ॥

Nach अष्टन् wird für diese Casusendungen औ substituiert.

अष्टौ; für das न् von अष्टन् wird nach 7, 2, 84 vor Casusendungen आ substituiert.

षडभ्यो लुक् ॥ २२ ॥

Nach den shash genannten Zahlwörtern (s. 1, 1, 24 fgg.) fallen diese Casusendungen ab.

षट्, पञ्च, सप्त, नव, दश, कति u. s. w. Ueber den Abfall des न् s. 8, 2, 7.

स्वमोर्नपुंसकात् ॥ २३ ॥

Nach einem neutralen Stamme fallen die Casusendungen des Nomin. (सु) und Acc. (अस्) Sg. ab.

वारि und त्रुपु Nomin. und Acc. Sg. Vgl. das folgende Sutra.

अतो ऽम् ॥ २४ ॥

Nach einem neutralen Stamme auf अ wird अम् für dieselben substituiert.

वनम् Nomin. und Acc. Sg. वन + अम् ergibt वनम् nach 6, 1, 107.

अद् इतरादिभ्यः पञ्चभ्यः ॥ २५ ॥

In den mit den Suffixen अतर und अतम् gebildeten Stämmen (s. 5, 3, 92 fgg.), sowie in इतर, अन्य und अन्यतर wird अद् (oder अत्) dafür substituiert.

कतरत्, कतम् u. s. w. इतर, इतम्, इतर, अन्य und अन्यतर, diese fünf, folgen auf einander im Verzeichniss von सर्व u. s. w. (1, 1, 27). Für den Auslaut des Stammes und den Anlaut des Suffixes musste nach 6, 1, 102 eigentlich आ eintreten. Damit dieses nicht geschehe, wollte Kātyājana अद्ङ् lesen, wie auch die Meisten nach ihm schreiben. Das stumme ङ् wurde den Abfall des Auslauts im Stamme bewirken.

नेतराच्छन्दसि ॥ २६ ॥

Nicht nach इतर im Veda.

इतरमितरमण्डमजायत (doch wohl आण्डम्), वार्त्रघ्नमितरम्.

युष्मदस्मद्भां ङसो ऽप् ॥ २७ ॥

Nach युष्मद् und अस्मद् wird अ (vgl. 1, 1, 55) für die Genetivendung अम् substituiert.

तव und मम. Nach 7, 2, 96 werden vor dieser Endung तव für युष्मद् und मम für अस्मद् substituiert; तव und मम + अ ergeben nach 6, 1, 97 wieder तव und मम.

डेप्रथमयोरम् ॥ २८ ॥

Für die Dativendung ऋ und für die Endungen des Nomin. und Acc. aller Zahlen wird nach diesen Stämmen अम् substituiert.

तुभ्यम् und मत्तम् (vgl. 7, 2, 95 und 6, 1, 97); त्वम् und अहम् (vgl. 7, 2, 94 und 6, 1, 97); त्वाम् und माम् (vgl. 7, 2, 97 und 7, 2, 87); युवाम् und आवाम् (vgl. 7, 2, 92 und 7, 2, 88); वृथम् und वयम् (vgl. 7, 2, 93 und 6, 1, 97). Die Erklärer trennen डे प्रथ- weil schon प्रथमा als Dual zu fassen ist; डे soll der bloße Stamm sein. Warum sollte aber Paṇini nicht hier, wie 7, 1, 13, डे: gesagt haben? Uebrigens wurde man bei dieser Auffassung auch प्रथमयोश्च erwarten. डेप्रथमयो: scheint mir ein eher zu erklärendes Versehen zu sein.

शसो नः ॥ २९ ॥

Für das ण् der Accusativendung अम् wird न् substituiert.

युष्मान् und अस्मान्. Zum Ausfall von ढ् s. 7, 2, 90.

भ्यसो ऽभ्यम् ॥ ३० ॥

Für die Casusendung भ्यम् wird अभ्यम् substituiert.

युष्मभ्यम् und अस्मभ्यम्. Zum Ausfall von ढ् s. 7, 2, 90. युष्म und अस्म + अभ्यम् ergeben nach 6, 1, 97 युष्मभ्यम् und अस्मभ्यम्. अभ्यम् statt भ्यम् wegen 7, 3, 103.

पञ्चम्या अत् ॥ ३१ ॥

Für die Ablativendung wird अत् substituiert.

युष्मत् und अस्मत्. Das ढ् fällt nach 7, 2, 90 vor dieser Casusendung ab, युष्म und अस्म + अत् ergeben nach 6, 1, 97 युष्मत् und अस्मत्.

6, 4, 1.

एकवचनस्य च ॥ ३२ ॥

Auch im Singular findet diese Substitution statt.

त्वत् und मत्. Zur Substitution von त्व und म s. 7, 2, 97. त्व und म + अत् ergeben nach 6, 1, 97 त्वत् und मत्.

साम आकम् ॥ ३३ ॥

Für die Endung साम् (s. 7, 1, 52) wird आकम् substituiert.

युष्माकम् und अस्माकम्. Zum Ausfall von द् s. 7, 2, 90.

आत औ णलः ॥ ३४ ॥

Nach Wurzeln auf आ wird औ für die Endung —तृअ der ersten und dritten Person Sg. des Perfects substituiert.

ददौ + औ gibt ददौ.

तुह्योस्तातडाशिथन्यतरस्याम् ॥ ३५ ॥

Für die Endungen तु und हि des Imperativs kann, wenn ein Segenswunsch ausgesprochen wird, —तात् substituiert werden.

जीवताम्भवान् oder जीवतु भवान्. जीवतात्वम् oder जीव त्वम्. Eben so वृतात्.

विदेः शतुर्वसुः ॥ ३६ ॥

Nach विद् wird für das Participialsuffix des Präsens अत् das Suffix वम् substituiert.

विद्वान्, विद्वान्मो, विद्वान्मः. Einige ergänzen अन्यतरस्याम् im Sutra und gestatten demnach auch विदत्.

समासे ऽनञ्पूर्वे क्त्वो ल्यप् ॥ ३७ ॥

In einem Compositum, es sei denn, dass die Negation das erste Glied ist, wird —ल्य für —त्वा substituiert.

प्रकृत्य, पार्श्वतःकृत्य, नानाकृत्य, द्विधाकृत्य; dagegen अकृत्या.

क्वापि छन्दसि ॥ ३८ ॥

Im Veda trifft man hier auch —त्वा an.

ऋषां वामो यजमानं परिधापयित्वा. प्रत्यञ्चमर्कं प्रत्यर्थयित्वा.

सुपां सुलुक्पूर्वसवर्णाच्छेयाडाद्यायाजालः ॥ ३९ ॥

Für verschiedene Casusendungen werden im Veda folgende unregelmässige Endungen substituiert: 1) स् des Nomin. Sg. für अम् des Plurals. 2) Abfall der Casusendung. 3) die blosse Substitution der homogenen Länge für den Endvocal des Stammes. 4) आ. 5) आत्. 6) ण für die Endung des Nomin. Pl.. 7) या. 8) आ mit Abfall des letzten Vocals sammt dem darauf folgenden Consonanten im Stamme. 9) या mit derselben Schwächung des Stammes. 10) यो und 11) —लआ .

6. 4, 1.

Zu 1) अनृत्तरा ऋजवः सन्तु पन्याः (statt पन्यानः) RV. 10, 85, 25; zu 2) आदं चर्मन् (statt चर्मणि) und हविर्धाने यत्सुन्वन्ति तत्सार्माधेनारन्वाह (यद् statt यस्मिन् und तद् statt तस्मिन्); zu 3) धीर्ता, मर्ता. सुष्टृता (statt धीत्या, मत्या, सुष्टृत्या); zu 4) उभा (statt उर्भा) यन्तारा; zu 5) न ताद्वाह्मणाद् (sic! statt तान्वाह्मणान्) निन्दामि; zu 6) न युष्मे (statt वृषम्) वाजवन्धवः (RV. 8, 68, 19) und अस्मे (= वयम्) इन्द्रावृहस्पतां (RV. 4, 49, 4). zu 7) उरूया (statt उरूणा) und धृष्ण्या (statt धृष्णना); zu 8) नाभा (statt नार्भा) पृथिव्याः (RV. 1 14, 4); zu 10) ता अनुष्टोत्रं च्छावयतात् (Ait. Br. 2, 6, 15. अनुष्टा = अनुष्टुभा); zu 10) साधुर्यो (statt साधु); zu 11) वसन्ता (= वसन्ते) यजत. Ob वर्णाच्छे im Sūtra wirklich आ und आत् enthält, ist sehr fraglich.

अमो मन् ॥ ४० ॥

Für die Personalendung अम् (im Aorist) wird im Veda म (vgl. 1, 1, 55) substituiert.

वर्धा वृत्रम् RV. 1, 165, 8. कर्मा वृत्तस्य शाखाम्.

लोपस्त आत्मनेपदेषु ॥ ४१ ॥

Im Veda pflegt das त् in einer medialen Personalendung abzufallen.

गन्धर्वा अप्सरसो अदुह (statt अदुहत; vgl. 7, 1, 5), दुहामश्विभ्यां (दुहाम् statt दुग्धाम्) पयो अध्येयम् RV. 1, 164, 27. दक्षिणतः शये (statt शेते).

ध्वमो ध्वात् ॥ ४२ ॥

Und ध्वात् für ध्वम् substituiert zu werden.

अन्तरेवोष्माणं वारयध्वात् Ait. Br. 2, 6, 14.

यजध्वैनमिति च ॥ ४३ ॥

Auch यजध्वैनम् (für यजध्वमेनम्) RV. 8, 2, 37 ist unregelmässig.

तस्य तात् ॥ ४४ ॥

Für die Endung त der 2. Pl. Imperat. wird im Veda तात् substituiert.

गात्रं गात्रमस्यानृन् ऋणुतात् (= ऋणुत) und ऊवध्यगोहं पार्थिवं खनतात् (= खनत) Ait. Br. 2, 6, 15, 16.

तप्तनप्तनथनाश्च ॥ ४५ ॥

Auch त्, तन् (vor beiden wird wegen des stummen प् der vorangehende Vocal des Verbalstammes verstärkt oder wenigstens nicht geschwächt). तन und थन.

शृणात statt शृणुत, सुनात statt सुनुत: दधातन statt धत्त. जुजुष्टन statt जुष्टत. इष्टन statt इच्छत.

इदन्तो मसि ॥ ४६ ॥

Ebendasselbst lautet die Personalendung मम् auf इ aus.

दीपयामसि statt दीपयामः. भजयामसि statt भजयामः. वामयामसि statt वामयामः.

6, 4, 1.

ह्यो यक् ॥ ४७ ॥Das Absolutivsuffix —त्वा erhält am Ende das Augment य.

दत्वाय statt दत्त्वा.

इष्टीनमिति च ॥ ४८ ॥Unregelmässig ist auch der Absolutiv इष्टीनम् (statt इष्ट्वा).**स्नात्थादयश्च ॥ ४९ ॥**Auch स्नात्वा u. s. w. sind unregelmässige Formen im Veda.**आज्जसेरमुक् ॥ ५० ॥**

Nach einem auf अ oder आ auslautenden Stamme erhält die Endung अम् des Nomin. Pl. im Veda das Augment अम् am Ende.

ब्राह्मणाः पितरः सोम्याः RV. 6, 75, 10. ये पूर्वासो य उपरासः 10, 15, 2.

अश्वक्षीरवृषलवणानामात्मप्रीतौ क्यचि ॥ ५१ ॥Dasselbe Augment tritt an अश्व, क्षीर, वृष und लवण vor dem Denominativsuffix —यै , wenn eine Freude des Subjects an diesen Dingen ausgedrückt werden soll.

अश्वस्यति वडवा, क्षीरस्यति माणवकः, वृषस्यति गौः. लवणस्यत्युद्गः. Vgl. 6, 1, 97.

आमि सर्वनाम्नः सुट् ॥ ५२ ॥

Nach einem auf अ oder आ auslautenden Pronominalstamme erhält die Endung आम् des Gen. Pl. am Anfange das Augment म्.

सर्वेषाम् und सर्वानाम्, येषाम् und यानाम् u. s. w.

चेस्तयः ॥ ५३ ॥

Für त्रि wird vor derselben Endung त्रय substituirt.

त्रयाणाम्.

ह्रस्वनद्यापो नुट् ॥ ५४ ॥

Nach Stämmen, die auf eine Kürze auslauten, nach denen, die Nach heissen (s. 1, 4, 3 fgg.) und nach denen, die das Femininsuffix आ enthalten, erhält jene Endung das Augment न्.

वृक्षाणाम्, अग्नीनाम्, वायूनाम्, कर्तृणाम्, कुमारीणाम्, ब्रह्मवन्धूनाम्, खट्वानाम्. Ueber die Verlängerung der kurzen Endvocale s. 6, 4, 3.

षट्चतुर्भ्यश्च ॥ ५५ ॥

Auch nach den shash genannten Zahlwörtern (s. 1, 1. 21 fgg.) und nach चतुर्.

पञ्चाम्, पञ्चानाम्, सप्तानाम्, नवानाम्, दशानाम्, चतुर्णाम्. Zur Länge in पञ्चानाम् u. s. w. s. 6, 4, 7.

श्रीग्रामण्योऽह्नुदसि ॥ ५६ ॥

Im Veda auch nach श्री und ग्रामणी.

श्रीणाम् und ग्रामणीनाम्.

गोः पादान्ते ॥ ५७ ॥

Nach गो am Ende eines Stollens.

गोनाम्, aber ausnahmsweise auch गवाम् an dieser Stelle.

इदितो नुम् धातोः ॥ ५८ ॥

In einer Wurzel, die इ zum stummen Laut hat, wird nach dem Wurzelvocal न् eingefügt.

कुण्डित्. कुण्डितुम् und कुण्डितव्य von कुडि. Für न् wird zunächst nach 8, 1, 24 Anusvara substituiert, für diesen nach 8, 4, 58 ein dem nachfolgenden Consonanten homogener Nasal.

शे मुचादीनाम् ॥ ५९ ॥

In मुच् u. s. w. vor dem Präsenscharakter अ.

मुञ्चति, लुम्पति, विन्दति. निम्पति, सिञ्चति, कृन्तति. खिन्दति und पिंशति.

मस्जिनशोर्भलि ॥ ६० ॥

In मस्ज् und नश् vor einem consonantisch (jedoch nicht mit einem Halb-vocal oder Nasal) anlautenden Suffix.

मङ्गः, मङ्गम्, मङ्गव्य, नंष्ट्र, नंष्टुम्, नंष्टव्य; aber मज्जन, मग्न und नशिन्तु. Vel. 6, 4, 12

रधिजभोरचि ॥ ६१ ॥

In रध् und जभ् vor einem vocalisch anlautenden Suffix.

रन्धयति. रन्धक. साधुरन्धिन्. रन्धो वर्तते. जम्भयति, जम्भक. साधुजम्भिन्. जम्भम् Absol. जम्भो वर्तते. Dagegen रद्ध् und जभ्य.

नेच्छलिटि रधेः ॥ ६२ ॥

In रध् nicht vor einem mit dem Augment इ anlautenden Suffix, jedoch auch hier im Perfect.

रधितु, रधितुम्, रधितव्य; aber ररन्धिव, ररन्धिम.

रभेरशब्लिटोः ॥ ६३ ॥

In रभ् wird न् vor einem vocalisch anlautenden Suffix eingeschoben, jedoch nicht vor dem Präsenscharakter अ und im Perfect.

आ रम्भयति, आरम्भक, साध्वारम्भिन्. आरम्भम् Absol. आरम्भो वर्तते, dagegen आ रभते. आ रभे.

लभेच्च ॥ ६४ ॥

Eben so verhält es sich mit लभ्.

लम्भयति. लम्भक. साधुलम्भिन्. लम्भम् Absol. लम्भो वर्तते, dagegen लभते. लेभे.

6, 4, 1.

आङो यि ॥ ६५ ॥

In लम् nach आ auch vor einem mit य् anlautenden Suffix.

आलम्भ्या गोः, aber लभ्य.

उपात्रशंसायाम् ॥ ६६ ॥

In लम् nach उप, wenn von etwas Lobenswerthem die Rede ist.

उपलम्भ्या भवता विद्या. उपलम्भ्यानि धनानि; dagegen उपलभ्यमस्मादुपलार्त्तिकं चित्.

उपसर्गात्खलघञोः ॥ ६७ ॥Vor dem ३, ३, 126 besprochenen Suffix $-\text{अ}$ und vor $-\text{अ}$ nur nach einer Präposition.

ईषलम्भ, सुप्रलम्भ, दुष्प्रलम्भ; प्रलम्भ m., विप्रलम्भ m.; dagegen ईषल्लभ und लाभो वर्तते.

न सुदुर्भ्या केवलाभ्याम् ॥ ६८ ॥

Nicht aber nach सु und दुस्, wenn sie allein (ohne eine andere Präposition) vorangehen.

सुलभ, दुर्लभ; सुलाभ m., दुर्लाभ m.

विभाषा चिण्णमुलोः ॥ ६९ ॥Nach Belieben vor dem Aoristcharakter $-\text{इ}$ und vor dem Absolutivsuffix $-\text{अम्}$.

अनाभि oder अलभि, लाभम् oder लम्भम्.

उगिद्वां सर्वनामस्थाने ऽधातोः ॥ ७० ॥

Was उ, ऋ oder ऌ zum stummen Laut hat (jedoch nicht eine Wurzel) und अच् erhalten in den starken Casus das Augment न्.

भवान्, भवन्तां, भवन्तः von भवत्, welches mit dem unādi-Suffix डवतुप् gebildet ist; श्रेयान्, श्रेयांसां, श्रेयांसः von श्रेयस् mit Suffix ईयमुन्; पचन्, पचन्तां, पचन्तः von पचत् mit Suffix शतृ, प्राङ्. प्राञ्चां, प्राञ्चः. Dagegen von संसु und ध्वंसु (wie die Wurzeln geschrieben werden) उखासत् und पर्णध्वत्. Zur Länge in भवान् u. s. w. s. 6, 4, 10, 14; zum Ausfall des च् in प्राङ् s. 2, 23, zum इ s. 2, 62; zum त् (द्) in सत् und ध्वत् s. 8, 2, 72.

युजेरसमासे ॥ ७१ ॥

Der Nominalstamm युज् erhält in dem angegebenen Falle das Augment न्, wenn er nicht im Compositum steht.

युङ् (vgl. s. 2, 23, 62), युज्जां, युज्जः; dagegen अश्वयुक्, युजां, युजः.

नपुंसकस्य ऋलचः ॥ ७२ ॥

Ein consonantisch (jedoch nicht auf einen Halbvocal oder Nasal) und ein vocalisch auslautendes Neutrum erhalten in den starken Casus das Augment न्.

6, 4, 1.

उदश्विन्ति. शक्रन्ति, यशांसि (vgl. 6, 4, 10); वनानि, त्रपृणि. Dagegen बहुपुगि, विमलदिवि, चत्वारि (vgl. 7, 1, 98). In वनानि und त्रपृणि ist die Länge durch 6. 4. 8 erklärt, da durch das Augment die Stämme als auf न् auslautend angesehen werden. Vgl. 1, 4, 13

इको ऽचि विभक्तौ ॥ ७३ ॥

Ein auf einen einfachen Vocal, mit Ausnahme des अ, auslautender neutraler Stamm erhält das Augment न vor einer vocalisch anlautenden Casusendung.

वारिणी, वारिणे; त्रपुणी, त्रपुणे.

तृतीयादिषु भाषितपुंस्कं पुंवन्नालवस्य ॥ ७४ ॥

Ein so auslautendes Neutrum, zu welchem ein entsprechendes Masculinum vorhanden ist, wird vor den vocalisch anlautenden Endungen des Instrumentals und der folgenden Casus nach der Meinung Gálava's wie das Masculinum behandelt.

शुचिने oder शुचये. शुचिनः oder शुचैः, शुचिनाः oder शुच्याः, शुचिनि oder शुचाः; ग्रामिणानि oder ग्रामण्या u. s. w. Es sind unter भाषितपुंस्क hier Adjectiva gemeint; vgl. 6, 3, 34

अस्थिदधिसक्थ्यक्षणांमनुदात्तः ॥ ७५ ॥

Für den Auslaut von अस्थि, दधि, मक्थ्य und अन्न wird vor denselben Casusendungen betontes अन् substituirt.

अस्थ्यौ, अस्थ्यै; दधौ, दधै. मक्थ्यौ, मक्थ्यै; अन्नौ, अन्नै. Zum Accent s. 6, 1, 161.

छन्दस्यपि दृश्यते ॥ ७६ ॥

Auch im Veda erscheint bei diesen Stämmen dieses Substitut (und zwar noch in anderen Verbindungen).

अस्थिभिः, अन्नैभिः. अस्थ्यैनि. अस्थ्यैर्नत्. अन्नैर्नत्. Vgl. 6, 1, 176.

ई च द्विवचने ॥ ७७ ॥

Im Dual wird ebendasselbst bei diesen Stämmen auch ein betontes ई für den Auslaut substituirt.

अन्नौ, अन्नौभ्याम्.

नाभ्यस्ताच्छतुः ॥ ७८ ॥

Nach einem reduplicirten Verbalstamm erhält das Participialsuffix अत् (अन्त) nicht das Augment न्.

ददत्. ददतां. ददतः, जजत्. जजतां. जजतः, जायत्. जायतां. जायतः. Ausnahme zu 7, 1, 70

वा नपुंसकस्य ॥ ७९ ॥

Im Neutrum nach Belieben.

ददति oder ददन्ति. जजति oder जजन्ति. जायति oder जायन्ति कुनानि.

6, 4, 1.

आच्छीनद्योर्नुम् ॥ ८० ॥

Wenn dieses Suffix nach einem Verbalstamm auf **अ** oder **आ** steht, kann es vor der neutralen Casusendung **ई** (ग्री) und vor dem Femininsuffix **ई** das Augment **न** erhalten.

तुदती oder तुदन्ती कुले. तुदती oder तदन्ती ब्राह्मणी. याती oder यान्ती कुले. याती oder यान्ती ब्राह्मणी; करिष्यती oder करिष्यन्ती कुले. करिष्यती oder करिष्यन्ती ब्राह्मणी.

शप्श्यनोर्नित्यम् ॥ ८१ ॥

Nach einem Präsensstamm auf **अ** und **अ_य** erhält dieses Suffix in dem eben genannten Falle stets das Augment **न**.

पचन्ती कुले. पचन्ती ब्राह्मणी; दीव्यन्ती कुले. दीव्यन्ती ब्राह्मणी.

सावनदुहः ॥ ८२ ॥

अनदुह् erhält das Augment **न** vor der Endung des Nomin. Sg.

अनदुह् erhält nach 7, 1, 98 das Augment **आ** nach **उ** in den starken Casus, **अ** nach 7, 1, 99 im Voc. Sg.; wir erhalten demnach zunächst **अनद्वह्** und **अनद्वह्**. Nach unserm Sutra wird nach **आ** und **अ** ein **न** eingeschoben, die Casusendung fällt nach 6, 1, 68 ab, der Auslaut **ह्** nach 8, 2, 23. So entstehen **अनद्वान्** Nomin. und **अनद्वन्** Voc. Sg.

दृक्स्ववःस्वतवमां छन्दसि ॥ ८३ ॥

दृग्, **स्ववम्** und **स्वतवम्** erhalten im Veda das Augment **न** im Nomin. Sg.

ईदृङ्, **तादृङ्**, **यादृङ्**, **मदृङ्**; **स्ववान्**, **स्वतवान्**. Das **श्** von **ईदृग्** u. s. w. (zur Bildung dieser Wörter s. 3, 2, 60) fällt nach 8, 2, 23 ab, für **न्** wird nach 8, 2, 62 **ङ्** substituiert. Die Länge in **स्ववान्** und **स्वतवान्** wird durch 6, 4, 14 erklärt.

दिव औत् ॥ ८४ ॥

Für den Auslaut von **दिव्** wird im Nomin. Sg. **औ** substituiert.

द्वौः.

पथिमथ्यभुक्षामात् ॥ ८५ ॥

Für den Auslaut von **पथिन्**, **मथिन्** und **ऋभुक्षिन्** wird im Nomin. Sg. **आ** substituiert.

S. zu 7, 1, 57.

उतो ऽत् सर्वनामस्थाने ॥ ८६ ॥

Für das **इ** dieser Stämme wird in den starken Casus **अ** substituiert

S. zum folgenden Sutra.

थो न्यः ॥ ८७ ॥

Für **थ्** dieser Stämme wird in den starken Casus **न्य** substituiert.

6, 4, 1.

Wir erhalten demnach mit Berücksichtigung von 7, 1, 85 fg. für den Nomin. Sg. die Stämme **पन्या**, **मन्या** und **ऋभुक्षा**, für die übrigen starken Casus: **पन्यन्**, **मन्यन्** und **ऋभुक्षन्**. Die starken Casus lauten also: **पन्याः**, **पन्यानी**, **पन्यानः**, **पन्यानम्**; **मन्याः**, **मन्यानी**, **मन्यानः**, **मन्यानम्**; **ऋभुक्षाः**, **ऋभुक्षानी**, **ऋभुक्षाणः**, **ऋभुक्षाणम्**. **ऋभुक्षन्** kann nach 6, 4, 9 auch die Kurze bewahren.

भस्य टेलोपः ॥ ८८ ॥

Vor den vocalisch anlautenden schwachen Casusendungen (vor denen der Stamm nach 1, 4, 18 bha heisst) fällt in den genannten Stämmen der letzte Vocal mit dem darauf folgenden Consonanten ab.

पयः. पया. पये: मयः. मया. मये; ऋभुक्षः. ऋभुक्षा. ऋभुक्षे

पुंसो ऽसुङ् ॥ ८९ ॥

Für den Auslaut von **पुंस्** wird in den starken Casus **अस्** substituiert.

Der Anusvāra in **पुंस्** ist für **म्** substituiert, da dieser Stamm von **पा** mit dem upādi-Suffix **डुम्सुन्** gebildet ist. Das **उ** im Substitut deutet an, dass nach **अ** in den starken Casus nach 7, 1, 70 **न्** einzuschalten ist. Auf diese Weise erklären sich **पुमान्**, **पुमांसः** und **पुमांसः**.

गोतो णित् ॥ ९० ॥

Nach **गो** sind die Endungen der starken Casus **णित्**, d. i. bewirken die Substitution von Vṛddhi für **ओ**.

गोः, **गावो**, **गावः**. Pāṇini hat die Form **गोतः** vorgezogen, um anzudeuten, dass die Regel sich nicht auf das gekurzte **गु** im Bahuvrīhi erstreckt.

णलुक्त्वमो वा ॥ ९१ ॥

Die Endung der letzten (unserer ersten) Person Sg. im Perfect **—अ** braucht nicht **णित्** zu sein (d. i. Vṛddhi zu bewirken).

अहं पपाच oder **पपच**. **अहं चकार** oder **चक्र**.

सख्युरसंबुद्धौ ॥ ९२ ॥

Nach **सखि** sind die Endungen der starken Casus mit Ausnahme des Vocat. Sg. **णित्**, d. i. erfordern die Substitution von Vṛddhi für den Auslaut.

सखायां, **सखायः**; aber **सखे**. Vgl. das folgende Sūtra.

अनङ् सौ ॥ ९३ ॥

Im Nominativ Sg. wird **अन्** für **इ** substituiert.

सखा. Der Vocat. Sg. ist auch hier ausgeschlossen.

ऋदुशनस्पुरुदंशोऽनेहसां च ॥ ९४ ॥

Auch für den Auslaut **ऋ**, sowie für den von **उशनस्**, **पुरुदंशस्** und **अनेहस्** wird im Nomin. Sg. **अन्** substituiert.

कर्ता, **माता**, **पिता**, **भाता**; **उशना**, **पुरुदंशा**, **अनेहा**. Auch hier ist der Vocat. Sg. ausgeschlossen.

6, 4, 1.

तृज्वत् क्रोष्टुः ॥ ९५ ॥

क्रोष्टु wird in den starken Casus so behandelt, als wenn es auf तृ auslautete.

क्रोष्टौ, क्रोष्टौरौ, क्रोष्टौरः, क्रोष्टौर्म. Auch hier ist der Voc. Sg. ausgeschlossen.

स्त्रियां च ॥ ९६ ॥

Auch bei der Bildung des Femininum.

क्रोष्ट्रैः, क्रोष्ट्रैर्भ्याम् u. s. w.

विभाषा तृतीयादिष्वचि ॥ ९७ ॥

Vor den vocalisch anlautenden Suffixen des Instrumentals und der folgenden Casus kann क्रोष्ट wie क्रोष्टु behandelt werden.

क्रोष्टुना oder क्रोष्टो, क्रोष्टवे oder क्रोष्ट्रै, क्रोष्टाः oder क्रोष्टुः, क्रोष्टां oder क्रोष्टैरि, क्रोष्ट्याः oder क्रोष्ट्राः.

चतुरनुहोरामुदात्तः ॥ ९८ ॥

चतुर् und अननुह् erhalten in den starken Casus das den Acut habende Augment आ nach dem उ.

चत्वारः, अनञ्चारः (vgl. 7, 1, 82), अनञ्चारोः, अनञ्चारः, अनञ्चारम्.

अम् संबुद्धौ ॥ ९९ ॥

Im Voc. Sg. das Augment अ.

हे प्रियचत्वरः (Bahuvrīhi), हे अनञ्चन् (vgl. 7, 1, 82).

चतुर् उच्चातोः ॥ १०० ॥

Für das auslautende ऋ einer Wurzel wird इर् (s. 1, 1, 51) substituiert.

किरति von कृ, गिरति von गृ, स्तीर्णा (zur Länge s. 8, 2, 77) von मृ.

उपधायाश्च ॥ १०१ ॥

Auch für ein inlautendes.

कीर्तयति von कृत्. Zur Länge s. 8, 2, 77.

उदोष्ठचपूर्वस्य ॥ १०२ ॥

Wenn dem auslautenden ऋ ein labialer Consonant vorangeht, wird उर् (s. 1, 1, 51) für ऋ substituiert.

पूर्त und पुपूर्ति von पृ. Zur Länge s. 8, 2, 77.

बहुलं छन्दसि ॥ १०३ ॥

Im Veda findet in dieser Beziehung ein Schwanken statt.

ततुरि von तृ, जगुरि von गृ, पप्रितम von पृ; aber auch पपुगि.

॥ इति मज्जिमव्याख्यायस्य प्रथमः पादः ॥

6, 4, 1.

तितुचतथसिसुसरकसेषु च ॥ ९ ॥

Auch nicht die Suffixe ति, तु, च, त, थ, मि, सु, सर, क und स.

तन्ति, दीप्ति; सक्तु; पक्षम्, तन्त्रम्; हस्त. लोत, पोत, धूर्त, कुष्ठ, काष्ठ; कुत्ति, इक्षु. अक्षर, शल्क, वत्स. Ausnahme zu 7, 2, 35.

एकाच उपदेशे ऽनुदात्तात् ॥ १० ॥

Auch nicht ein Suffix, das an eine Wurzel gefügt wird, die im grammatischen Unterrichtssystem (im Dhâtupâṭha) einsilbig und unbetont ist.

दातृ, नेतृ, स्तोतृ, कर्तृ, आरब्धृ, लब्धृ u. s. w. Ausnahme zu 7, 2, 35.

श्र्युकः किति ॥ ११ ॥

Auch nicht ein Suffix mit stummem क्, das an श्रि und an eine auf उ, ऊ, ऋ oder ॠ auslautende Wurzel gefügt wird.

श्रित्वा, युत्वा, लूत्वा, वृत्वा und तीर्त्वा mit त्वा; श्रित, युत, लून, वृत und तीर्ण mit क्त. Ausnahme zu 7, 2, 35.

सनि महगुहोश्च ॥ १२ ॥

Das Desiderativsuffix —स nicht nur nicht nach den auf उ u. s. w. auslautenden Wurzeln, sondern auch nicht nach ग्रह् und गुह्.

रूपति, लूनपति; जिघृक्षति, जुघृक्षति. Ausnahme zu 7, 2, 35. 44.

कृसृभृवृस्तुदुसुश्रुवो लिटि ॥ १३ ॥

Nach क u. s. w. erhalten die Personalendungen des Perfects nicht das Augment इ.

चक्रव und चक्रम, सस्रव und सस्रम, ब्रभ्रव und ब्रभ्रम; ववृव, ववृवहे und ववृम, ववृमहे; तुष्टुव und तुष्टुम, दुदुव und दुदुम. सुस्रव und सुस्रम, शुश्रुव und शुश्रुम. Die erwähnten Wurzeln mit Ausnahme von वृ sind unbetont und dürften demnach schon nach 7, 2, 10 kein Augment annehmen; bei वृ ist die Abwesenheit des Augments durch 7, 2, 11 erklärt. Da Pāṇini dessenungeachtet für diese Wurzeln eine besondere Regel gibt, so schliesst man daraus, dass die Personalendungen des Perfects bei allen andern Wurzeln nach 7, 2, 35 das Augment erhalten. Ferner schliesst man aus unserer Regel, dass bei den vier zuletzt genannten Wurzeln auch die Personalendung —ल्य stets ohne das Augment angefügt wird, was nach 7, 2, 63 nicht erforderlich wäre. Ausnahme zu 7, 2, 35.

श्रीदितो निष्ठायाम् ॥ १४ ॥

Nach श्रि und nach Wurzeln mit stummem ई erhalten die Participialsuffixe —त und —तवत् nicht das Augment इ.

शून und शूनवत्; लग्न und लग्नवत्, उद्विग्न und उद्विग्नवत्, दीप्त und दीप्तवत्.

यस्य विभाषा ॥ १५ ॥

An jede Wurzel, an welche irgend ein Suffix mit oder ohne das Augment इ antreten kann, werden die Participialsuffixe ohne dieses Augment angefügt.

विधूत und विधूतवत्, गूढ und गूढवत् wegen 7, 2, 44. वृद्ध und वृद्धवत् wegen 7, 2, 56.

आदितश्च ॥ १६ ॥

Desgleichen an eine Wurzel, die ein stummes आ hat.

मित्र und मित्रवत्, द्विग्न und द्विग्नवत्, स्विन्न und स्विन्नवत्.

विभाषा भावादिकर्मणोः ॥ १७ ॥

Nach solchen Wurzeln können die genannten Participialsuffixe das Augment इ erhalten, wenn sie impersonale Bedeutung haben oder eine beginnende Handlung ausdrücken.

मित्रम् oder मेदितमनेन, प्रमित्र oder प्रमेदित.

क्षुब्धस्वान्तध्वान्तलग्नस्निष्टविरिब्धफाण्टवाढानि मन्यमनस्तमःस- क्ताविस्पष्टस्वरानायासभृशेषु ॥ १८ ॥

1) क्षुब्ध, 2) स्वान्त, 3) ध्वान्त, 4) लग्न, 5) स्निष्ट, 6) विरिब्ध, 7) फाण्ट und 8) वाढ sind ohne Augment इ gebildet in den Bedeutungen: 1) Butterstößel, 2) Herz, 3) Finsterniss, 4) anhaftend, 5) unverständlich, 6) Ton, 7) durch blossen Ueberguss und Durchseihung (ohne besondere Beimischung) gewonnen und 8) stark.

धृषिशसी वैयान्ये ॥ १९ ॥

Nach धृष und शस् erhält इत nicht das Augment इ, wenn das Particip die Bedeutung „dreist, unverschämt“ hat.

धृष्ट und विगस्त.

दृढः स्थूलबलयोः ॥ २० ॥

Das unregelmässig gebildete दृढ bedeutet „fest“ und „stark“.

प्रभौ परिवृढः ॥ २१ ॥

Das unregelmässige परिवृढ bedeutet „Herr“.

कृच्छ्रगहनयोः कषः ॥ २२ ॥

Nach कृष् erhält das Suffix इत kein Augment, wenn das Particip die Bedeutungen „schlimm“ und „undurchdringlich“ hat.

कष्टो जनिः, कष्टं व्याकरणम्, ततो ऽपि कष्टतराणि सामानि; कष्टानि वनानि, कष्टाः पर्वताः.

6, 4, 1.

घुषिरविशब्दने ॥ २३ ॥

Auch nach घुप् in einer anderen Bedeutung als „laut verkünden“.

घुष्टा रज्जुः. घुष्टा पादा; dagegen अवघुषितं वाक्यमाह. विशब्दन = प्रतिज्ञान Kāṭika.
घुषिर् befremdet, man mag es als Nomin. von घुषि fassen oder mit den Erklärern इर्
für bedeutsame stumme Laute ansehen.

अर्देः संनिविभ्यः ॥ २४ ॥

Auch nicht nach अर्दे, wenn सम्, नि oder वि vorangehen.

समर्ण, न्यर्ण, व्यर्ण.

अभेश्चाविदूर्ये ॥ २५ ॥

Auch nicht nach अर्दे mit अभि, wenn das Particip die Bedeutung „nahe“ hat.

अभ्यर्णा सेना oder शरत्, aber अभ्यर्दित „geplagt, gequält“.

णेरध्ययने वृत्तम् ॥ २६ ॥

Vom Causativ von वृत् wird वृत्न gebildet in der Bedeutung „durchstudirt“.

वा दान्तशान्तपूर्णदस्तस्पष्टच्छन्नज्ञप्ताः ॥ २७ ॥

Die vom Causativ gebildeten Participia दान्त u. s. w. können auch das Augment इ erhalten.

दान्त oder दमित. शान्त oder शमित, पूर्ण oder पूरित. दस्त oder दासित, स्पष्ट oder म्या-
शित, छन्न oder छादित, जप्त oder जपित जपित durfte nach 7, 2, 15 wegen 7, 2, 49
nicht gebildet werden.

रुथमत्वरसंघुषास्वनाम् ॥ २८ ॥

Nach रूप, अम्, त्वर्, nach घुप् mit सम् und nach स्वन् mit आ kann =त das Augment इ erhalten.

रुष्ट oder रूपित. अभ्यान्त oder अभ्यमित. तूर्ण oder त्वरित संघुष्ट oder संघुषित, आस्यान्त
oder आस्वनित. Vgl. 7, 2, 18. 23.

हृषेलोमसु ॥ २९ ॥

Nach हृप् in Verbindung mit लोमन्.

हृष्टानि oder हृषितानि लोमानि.

अपचितश्च ॥ ३० ॥

Auch अपचित hat eine Nebenform mit dem Augment इ.

अपचितो oder अपचायितो जनेन गुरुः.

हु हरेच्छन्दसि ॥ ३१ ॥

Für ह्वर् wird im Veda हु vor =त substituiert.

हृतस्य चाहुतस्य च, अहुतमसि हविर्धानम् VS. 1, 9.

अपरिहृताश्च ॥ ३२ ॥

Auch अपरिहृताः ist im Veda unregelmässig.

अपरिहृताः मनुयाम वाजम् RV. 1, 100, 19.

सोमे ह्वरितः ॥ ३३ ॥

Das unregelmässige ह्वरित wird vom Soma gesagt.

मा नः सोमो ह्वरितो विह्वरितस्त्वम्. Die Cal. Ausg. des Paumi liest मा नः सोमो दुरितो विह्वरितः. मा verlangt einen Aorist, und den finden wir, wenn wir ह्वरितः in ह्वर् (richtiger ह्यार्) इतः auflösen. Particp ist विह्वरितः.

**यसितस्कभितस्तभितोत्तभितचत्तविकस्ता विशस्तृशंस्तृशास्तृतरु-
तृतृरुतृवरुतृवरुतृवरुचीरुज्ज्वलिति क्षरिति क्षमिति वमित्यमि-
तीति च ॥ ३४ ॥**

Im Veda erscheinen noch folgende unregelmässige Formen theils mit, theils ohne Augment इः यमित. स्कभित. स्तभित, उत्तभित, चत्त. विकस्त, विशस्तृ. शंस्तृ. शास्तृ, तरुतृ, तरुतृ, वरुतृ, वरुतृ, वरुचीः, उज्ज्वलिति, क्षरिति, क्षमिति (fehlt auch), वमित und अमिति.

आर्धधातुकस्येड्‌लादेः ॥ ३५ ॥

Ein consonantisch (jedoch nicht mit य्) anlautendes ârdhadhâtuka-Suffix (s. 3, 4, 114 fgg.) erhält (in der Regel) das Augment इ.

लवितृ, लवितुम्, लवितव्य; aber लव्य.

सुक्रमोरनात्मनेपदनिमित्ते ॥ ३६ ॥

Nach सु und क्रम् nur dann, wenn diese nicht die medialen Personalendungen erfordern.

प्रस्रवितृ, प्रस्रवितुम्, प्रस्रवितव्य, प्रक्रमितृ, प्रक्रमितुम् und प्रक्रमितव्य, wenn diese ihrer Bedeutung nach einem प्र स्रवति und प्र क्रामति entsprechen. Dagegen प्र स्रवोष्ट, प्र क्रमोष्ट, प्र स्रव्यते, प्र क्रम्यते und auch प्रक्रन्तृ, wenn dieses einem प्र क्रमते in der Bedeutung entspricht.

यहो ऽलिटि दीर्घः ॥ ३७ ॥

Nach यह् erhält ein 7, 2, 35 genanntes Suffix (jedoch mit Ausnahme der Personalendungen des Perfects) das Augment ई.

ग्रहोतृ, ग्रहोतुम्, ग्रहोतव्य; dagegen जग्ग्रहिव und जग्ग्रहम्. Die Regel gilt nicht für das nach 6, 4, 62 antretende इ.

वृत्तो वा ॥ ३८ ॥

Nach वृ und nach einer auf ऋ anlautenden Wurzel nicht notwendig.

वरितृ oder वरीतृ, प्रावरितृ oder प्रावरीतृ; तरितृ oder तरीतृ, आम्तरितृ oder आम्तरीतृ.

6, 4, 1.

न लिङि ॥ ३९ ॥

Nach denselben Wurzeln erhalten jedoch die Endungen des Precativs nicht die Länge.

वि वरिषीष्ट, प्रा वरिषीष्ट; आ स्तरिषीष्ट. Es ist hier unter लिङ् der Precativ gemeint, da nur dieser ārdhadhātuka heisst.

सिचि च परस्मैपदेषु ॥ ४० ॥

Auch nicht der Aoristcharakter स, wenn Parasmaipada folgt.

प्रावारिष्टाम्, प्रावारिपुः; अतारिष्टाम्, आस्तारिष्टाम्, आस्तारिपुः; dagegen प्रावरिष्ट oder प्रावरीष्ट.

इट् सनि वा ॥ ४१ ॥

Der Desiderativcharakter ळ्-स kann nach diesen Wurzeln das Augment इ (oder ई) erhalten.

विवरिष्यते, विवरीष्यते oder वुवृष्यते, प्रा विवरिष्यति, प्रा विवरीष्यति oder प्रा वुवृष्यति; तितरिष्यति, तितरीष्यति oder तितोष्यति, आ तिस्तरिष्यति, आ तिस्तरीष्यति oder आ तिस्तीष्यति.

लिङ्सिचोरात्मनेपदेषु ॥ ४२ ॥

Desgleichen die medialen Endungen des Precativs und der Aoristcharakter स, wenn mediale Endungen folgen.

वरिषीष्ट oder वृषीष्ट, प्रा वरिषीष्ट oder प्रा वृषीष्ट; आ स्तरिषीष्ट oder आ स्तीर्षीष्ट; अवरिष्ट, अवरीष्ट oder अवृत, प्रावरिष्ट, प्रावरीष्ट oder प्रावृत; आस्तरिष्ट, आम्तरीष्ट oder आस्तीर्ष्ट.

ऋतश्च संयोगादेः ॥ ४३ ॥

Eben so verhält es sich mit diesen beiden nach einer auf ऋ auslautenden Wurzel mit vorangehender Doppelconsonanz.

ध्वरिषीष्ट oder ध्वृषीष्ट, स्मरिषीष्ट oder स्मृषीष्ट; अध्वरिषाताम् oder अध्वृषाताम्, अस्मरिषाताम् oder अस्मृषाताम्.

स्वरतिसूतिसूयतिधूज्जुदितो वा ॥ ४४ ॥

Nach स्, nach den zwei Wurzeln सू „gebären“, nach धू mit einem stummen ज् und nach einer Wurzel, welche ऊ zum stummen Laut hat, können die 7, 2, 35 genannten Suffixe das Augment इ erhalten.

स्वरित् oder स्वृत्, प्रसवित् oder प्रसोत्, सवित् oder सोत्, धवित् oder धोत्; विगाहित् oder विगाढ्, गोपित् oder गोप्त्.

रधादिभ्यश्च ॥ ४५ ॥

Desgleichen nach रध् und den darauf folgenden Wurzeln.

रधित् oder रद्ध्, नशित् oder नष्ट्, तर्पित्, तर्प्त् oder त्रप्त्, दर्पित्, दर्प्त् oder द्रप्त्, द्रोहित्, द्रोग्ध् oder द्रोढ्, मोहित्, मोग्ध् oder मोढ्, मोहित्, मोग्ध् oder मोढ्, मोहित्, मोग्ध् oder मोढ्, मोहित्, मोग्ध् oder मोढ्.

निरः कुषः ॥ ४६ ॥

Desgleichen nach कुष, wenn निर् vorangeht.

निष्क्रोषितृ oder निष्क्रोष्टृ. निष्क्रोषितृम् oder निष्क्रोष्टृम्. निष्क्रोषितव्य oder निष्क्रोष्टव्य.

इग्निष्ठायाम् ॥ ४७ ॥

Die Participialsuffixe --त und --तवत् erhalten das Augment इ (इट्) nach कुष mit निर.

निष्कृषित und निष्कृषितवत्.

तीषसहलुभरुषरिषः ॥ ४८ ॥

Nach इप्, सह, लुभ्, रुप् und रिप् kann ein mit त् anlautendes ârdhadhâtuka-Suffix das Augment इ erhalten.

गृषितृ oder एष्टृ. सहितृ oder साष्टृ. लोभितृ oder लोष्टृ. रोषितृ oder रोष्टृ, रेषितृ oder रेष्टृ.

सनीवन्तर्धभस्जदम्भुश्चिस्व्यूर्णुभरज्ञपिसनाम् ॥ ४९ ॥

Nach einer auf इव् auslautenden Wurzel, sowie nach ऋध्, भस्ज्, दम्भ्, चि, स्तृ यु, ऊर्णु, भ् (भरति), जप् und सन् kann das Desiderativsuffix --स das Augment इ erhalten.

दिदेविषति oder दुदृषति, सिमेविषति oder सुस्पृषति; अर्दिधिषति oder ईर्त्सति. विभज्जिषति. विभर्जिषति, विभर्त्तति oder विभर्त्तति; दिदम्भिषति, धिष्मति oder धीष्मति; उच्छिष्यति oder उच्छिष्यति; सिस्वर्गिषति oder सुस्वर्गिषति, यियविषति oder युयुषति; प्रोर्णुनिषति, प्रोर्णुनिषति oder प्रोर्णुनिषति; विभरिषति oder वुभूर्पति; जिज्ञपयिषति oder जीष्मति; सिमनिषति oder सिषासति.

क्लिशः क्लानिष्ठयोः ॥ ५० ॥

Nach क्लिष् können die Suffixe --त्वा , --त und --तवत् das Augment इ erhalten.

क्लिषित्वा oder क्लिष्या, क्लिषित oder क्लिष्ट. क्लिषितवत् oder क्लिष्टवत्.

पूङ्श्च ॥ ५१ ॥

Desgleichen nach पू.

पयित्वा oder पूत्वा, अतिपयित oder अतिपृत. पयितवत् oder पूतवत्. Vgl. 1, 2, 22.

वसतिशुधोरिट् ॥ ५२ ॥

Nach वस्, वसति und nach क्षुप् erhalten die genannten Suffixe das Augment इ.

उपित्वा, उपित und उपितवत्; क्षुधित्वा, क्षुधित und क्षुधितवत्.

अञ्चः पूजायाम् ॥ ५३ ॥

Desgleichen nach अञ्च in der Bedeutung „ehren, aus Ehrfurcht Etwas thun“.

अञ्चित्वा जानु जुहोति, अञ्चिता अम्य गुरवः. Vgl. 7, 2, 56.

6, 4, 1.

लुभो विमोहने ॥ ५४ ॥

Nach लुभ् in der Bedeutung „verwirren“.

लुभित्वा und लोभित्वा, विलुभिताः केशः. विलुभितः सामन्तः, विलुभितानि पदानि

जुव्रश्च्योः क्ति ॥ ५५ ॥Nach जु and व्रश्च erhält --त्वा das Augment इ

जरित्वा und जरीत्वा (s. 7, 2, 38). व्रश्चित्वा.

उदितो वा ॥ ५६ ॥Nach einer Wurzel mit stummem उ kann --त्वा das Augment इ erhalten.

ग्रमित्वा oder ग्रान्त्वा. तमित्वा oder तान्त्वा. दमित्वा oder दान्त्वा

मे ऽसिचि कृतचृतच्छृदतृदनृतः ॥ ५७ ॥

Nach कृत्, चृत्, छृत्, तृत् und नृत् kann ein mit स् (jedoch mit Ausnahme des Aoristcharakters स्) anlautendes ārdhadhâtuka-Suffix das Augment इ erhalten.

कर्तिष्यति oder कर्त्स्यति, चिकर्तिष्यति oder चिकर्त्स्यति; चर्तिष्यति oder चर्त्स्यति, चिचर्तिष्यति oder चिचर्त्स्यति; छर्तिष्यति oder छर्त्स्यति, चिच्छर्तिष्यति oder चिच्छर्त्स्यति; तर्तिष्यति oder तर्त्स्यति, तितर्तिष्यति oder तितृत्स्यति; नर्तिष्यति oder नर्त्स्यति. निनर्तिष्यति oder निनृत्स्यति.

गमेरिद् परस्मैपदेषु ॥ ५८ ॥

Nach गम् erhalten solche Suffixe das Augment इ, wenn Parasmaipada folgt.

गमिष्यति. जिगमिष्यति; jedoch सं गम्यते. अथ जिगांसते u. s. w.

न वृद्धश्चतुर्भ्यः ॥ ५९ ॥

Nach वृत् und den drei darauf folgenden Wurzeln erhalten die in 7, 2, 57 genannten Suffixe in dem angegebenen Falle nicht das Augment इ.

वर्त्स्यति und विवृत्स्यति von वृत् und वृध्. गर्त्स्यति und गिगृत्स्यति von गृध्. स्म्यन्त्स्यति und सिम्यन्त्स्यति von स्म्यन्द्. Ausnahme zu 7, 2, 33, 44.

तासि च कृपः ॥ ६० ॥

Nach कृप् auch nicht ताम्, der Charakter des periphrastischen Futurums.

कन्त्यस्यति, चिकृत्स्यति und कन्प्ता; dagegen vor medialen Endungen: कन्त्यिष्यते, कन्त्यिष्याट्, चिकन्त्यिष्यते und कन्त्यितामे.

अचस्तास्वत् थल्यनिटो नित्यम् ॥ ६१ ॥Die Personalendung des Perfects --त्थ erhält nach einer vocalisch anlautenden Wurzel nicht das Augment इ, wenn das im vorangehenden Sūtra erwähnt ताम् nach eben diesen Wurzeln stets ohne dieses Augment angefügt wird.

ययाथ wie याता. चित्रेथ wie च्रेता. निनेथ wie नेता जुहोथ wie होता.

उपदेशे ऽत्वतः ॥ ६२ ॥

Eben so verhält es sich mit dieser Personalendung nach Wurzeln, die im grammatischen Unterrichtssystem (im Dhātupātha) अ zum Wurzelvocal haben.

पपकथ्य wie पक्ता. इयष्ट wie यष्टा शशकथ्य wie शक्ता

ऋतो भारद्वाजस्य ॥ ६३ ॥

Nach der Meinung Bhāradvāja's (nur) nach einer auf ऋ auslautenden Wurzel.

मन्मर्थ्य wie स्मर्ता, दध्वर्थ्य wie ध्वर्ता. Nach des hier genannten Grammatikers Meinung bildet man demnach ययिय, पेचिय und शेक्रिय trotz 7, 2. 61. 62.

बभूया ततन्थ जगृभ्म ववर्थेति निगमे ॥ ६४ ॥

Im Veda erscheinen die unregelmässigen Formen बभूय, आ ततन्थ, जगृभ्म und ववर्थ.

विभाषा सृजिहशोः ॥ ६५ ॥

Nach सृज् und दृश् kann die Personalendung des Perfects -त्थ das Augment इ erhalten.

समर्जिथ oder ससृष्ट, दर्दार्जिथ oder दद्रष्ट.

इडत्स्यर्तिव्ययतीनाम् ॥ ६६ ॥

Nach अट्, ऋ und व्यप् erhält diese Endung das Augment इ.

आदिथ. आरिथ und सं विव्ययिथ.

वस्वेकाजादघसाम् ॥ ६७ ॥

Das Participialsuffix वस् (वंस्) erhält das Augment इ (nur) dann, wenn die reduplicirte Wurzel davor einsilbig ist, ausserdem nach einer auf आ auslautenden Wurzel und nach घस्.

आदिवान्, पेचिवान्, शेक्रिवान्; ययिवान्, तस्थिवान्; जत्रिवान्. Ob घस् hier, wie die Erklärer darzuthun versuchen, neben den एकाच् besonders erwähnt werden musste, mag dahingestellt bleiben.

विभाषा गमहनविद्विशाम् ॥ ६८ ॥

Nach गम्, हन्, विद् und विश् kann वस् (वंस्) das Augment इ erhalten.

जमिवान् oder जगन्वान्, जघिवान् oder जघन्वान्, विविदिवान् oder विविद्वान्, विविदिश्वान् oder विविश्वान्.

सनिं ससनिवांसम् ॥ ६९ ॥

Unregelmässig ist ससनिवांसम् in der Verbindung mit सनिम्.

6, 4, 1.

ऋञ्ज् नोः स्ये ॥ ७० ॥

Der Charakter des Futurums und Conditionalis स्य erhält das Augment इ nach einer auf ऋ auslautenden Wurzel und nach हन्.

करिष्यति und अकरिष्यत्. हरिष्यति und अहरिष्यत्, हनिष्यति und अहनिष्यत्. Ausnahme zu 7, 2, 10.

अञ्जेः सिचि ॥ ७१ ॥

Nach अञ्ज् erhält der Aoristcharakter स् (immer) das Augment इ.

आञ्जीत्, आञ्जिष्टाम् und आञ्जिषुः; dagegen अञ्जा oder अञ्जिता nach 7, 2. 44, da अञ्ज् ein ऊ zum stummen Laut hat.

स्तुमुधूञ्भ्यः परस्मैपदेषु ॥ ७२ ॥

Nach स्तु, सु und धू mit stummem ज् erhält dieses Suffix das Augment, wenn Parasmaipada folgt.

अस्तावीत्, अमावीत् und अधावीत्; aber अस्ताष्ट, अमाष्ट, अधोष्ट oder अधाविष्ट. Ausnahme zu 7, 2, 10. 44.

यमरमनमातां सकृ च ॥ ७३ ॥

यम्, रम्, नम् und auf आ auslautende Wurzeln fügen vor dem Aoristcharakter स्, der das Augment इ erhält. स् aus Ende, wenn Parasmaipada folgt.

अयंसीत्, अयंसिष्टाम्, अयंसिषुः; व्यंसीत्, व्यंसिष्टाम्, व्यंसिषुः; अनंसीत्, अनंसिष्टाम्, अनंसिषुः; अयासीत्, अयासिष्टाम्, अयासिषुः; aber अयंस्त, अयंस्त, अनंस्त. Ausnahme zu 7, 2, 10. 44.

स्मिपूङ्गञ्चशां सनि ॥ ७४ ॥

Nach स्मि, पू (mit stummem इ), ऋ, अञ्ज् und अग् erhält das Desiderativsuffix लृप् das Augment इ.

स्मिष्यति. पिपिष्यति, अरिष्यति. अञ्जिष्यति und अगिष्यति. Ausnahme zu 7, 2, 10. 44.

किरश्च पञ्चभ्यः ॥ ७५ ॥

Desgleichen nach कृ und den vier darauf folgenden Wurzeln.

चिकरिष्यति, जिगरिष्यति, दिदरिष्यति, दिधरिष्यति und पिप्राच्छिष्यति.

रुदादिभ्यः सार्वधातुके ॥ ७६ ॥

Nach रुद् und den vier darauf folgenden Wurzeln erhält ein consonantisch anlautendes sârvadhâtuka-Suffix (s. 3, 4, 113) das Augment इ.

रोदति, स्थापति, श्वसति, प्राणिति und जज्ञिति.

ईशः से ॥ ७७ ॥

Nach ईश् die Endung der zweiten Person Praes. und Imperat. im Medium.

ईशिषे, ईशिष्य. Zu से s. 3, 4, 80, zu dem daraus entstandenen स्व 3, 4, 91.

6, 4, 1.

ईडजनोर्ध्वे च ॥ ७८ ॥

Nach ईड् und जन् auch vor den Personalendungen ध्वे und ध्वम् im Praesens und Imperativ.

ईडिपे, ईडिष्व, ईडिध्वे und ईडिध्वम्; जनिपे, जनिष्व, जनिध्वे und जनिध्वम्.

लिङः सलोपो ऽनन्यस्य ॥ ७९ ॥

Im Potential fällt das nicht — auslautende स् (d. i. das स् der Augmente याम् und सीय्) ab.

कुर्यात्, कुर्याताम्, कुर्युः, कुर्वति, कुर्यायाताम्, कुर्याग्न. Zum Verständniß vgl. 3, 4, 102 fg. Unter dem auslautenden स् ist das स् der wirklichen Personalendung gemeint, d. i. das स् in कुर्युम् und कुर्याम्.

अतो येयः ॥ ८० ॥

Nach einem auf अ auslautenden Präsensstamm wird इय् für das im Potential vom Augment याम् übrig bleibende या substituiert.

पचते, पचेताम्, पच्युः. Das य् von इय् fällt vor einem Consonanten nach 6, 1, 66 ab.

आतो ङितः ॥ ८१ ॥

Auch für das आ der Personalendungen आते, आये, आताम् und आयाम् wird nach einem auf अ auslautenden Tempusstamm इय् substituiert.

पचते, पचेथे, पचेताम्, पचेथाम्, दास्येते, दास्येथे. Das य् fällt vor den Consonanten nach 6, 1, 66 ab. Da im Sūtra सार्वधातुकस्य zu ङितः zu ergänzen ist, so ersieht man aus 3, 4, 11-3, dass eine Personalendung gemeint ist.

आने मुक् ॥ ८२ ॥

Vor der Participialendung आन erhält ein auf अ auslautender Tempusstamm das Augment म्.

पचमान, दास्यमान.

ईदासः ॥ ८३ ॥

Nach आम् wird ई für das आ von आन substituiert.

आसीन. Vgl. 1, 1, 54.

अष्टन आ विभक्तौ ॥ ८४ ॥

Für den Auslaut von अष्टन् wird vor einer Casusendung आ substituiert.

अष्टाभिः, अष्टाभ्यः, अष्टानाम्, अष्टासु. Vgl. 7, 1, 21.

रायो हलि ॥ ८५ ॥

आ wird für den Auslaut von र् substituiert vor einer consonantisch anlautenden Casusendung.

राभ्याम्, राभिः.

6, 4, 1.

युष्मदस्मदोऽनादेशे ॥ ८६ ॥

Desgleichen für den Auslaut von युष्मद् und अस्मद् vor einer eben solchen Casusendung, wenn sie kein Substitut ist.

युष्माभिः, अस्माभिः; युष्मासु, अस्मासु. Der Zusatz अनादेशे ist hier überflüssig, da keine von den substituirten Casusendungen (vgl. 7, 1, 27 fgg.) consonantisch anlautet.

द्वितीयायां च ॥ ८७ ॥

Aber auch vor den Endungen des Accusativs.

युष्मान्, अस्मान्, युवाम्, आवाम्, त्वाम् माम्. Vgl. 7, 1, 28, 29, 2, 92, 97.

प्रथमायाश्च द्विवचने भाषायाम् ॥ ८८ ॥

Auch im Nomin. Du. in der Umgangssprache

युवाम्, आवाम्; im Veda aber युवम् und आवम्. Vgl. 7, 1, 28, 2, 92.

यो ऽचि ॥ ८९ ॥

Vor einer vocalisch anlautenden, nicht substituirten (vgl. 7, 1, 27 fgg.) Casusendung wird für den Auslaut dieser Pronomina य् substituiert.

युवयोः, आवयोः; त्वया, मया; त्वयि, मयि. Vgl. 7, 2, 92, 97.

शेषे लोपः ॥ ९० ॥

Vor allen übrigen Casusendungen fällt der Auslaut ab.

यूयम्, वयम्; अहम्, त्वम्; युष्मभ्यम्, अस्मभ्यम्, तुभ्यम्, मय्यम्, युष्मत्, अस्मत्, त्वत्, मत्.
युष्माकम्, अस्माकम्; तव, मम. Vgl. 7, 1, 27 fgg., 2, 93 fgg.

7, 2, 91. मपर्यन्तस्य ॥ ९१ ॥

Die in den folgenden Sūtra bis 7, 2, 98 incl. angegebenen Formen werden für die Anfangslaute von युष्मद् und अस्मद् bis म् incl. substituiert, d. i. für युष्म् und अस्म्.

युवावौ द्विवचने ॥ ९२ ॥

Im Dual wird युव für युष्म् und आव für अस्म् substituiert.

युवाम् und आवाम्, युवाभ्याम् und आवाभ्याम्, युवयोः und आवयोः. Vgl. 7, 2, 86 fgg.

यूयवयौ जसि ॥ ९३ ॥

Im Nomin. Pl. wird यूय für युष्म् und वय für अस्म् substituiert.

Der Auslaut द् fällt nach 7, 2, 90 ab, यूय und वय + अ + अस्म् (s. 7, 1, 28) ergeben nach 6, 1, 97, 107 यूयम् und वयम्.

त्वाहौ सौ ॥ ९४ ॥

Im Nomin. Sg. wird त्व für युष्म् und अह für अस्म् substituiert.

Nach 7, 2, 99 fällt der Auslaut द् ab, त्व und अह + अ + अस्म् (s. 7, 1, 28) ergeben nach 6, 1, 97, 107 त्वम् und अहम्.

6. 4, 1. 7, 2, 91.

तुभ्यमह्यौ इयि ॥ ९५ ॥

Im Dat. Sg. (ङे) wird तुभ्य für द्यम् und मह्य für अस्म् substituiert.

Nach 7, 2, 90 fällt der Auslaut द् ab, तुभ्य und मह्य + अ + अस् (s. 7, 1, 28) ergeben nach 6, 1, 97, 107 तुभ्यम् und मह्यम्.

तवममौ इमि ॥ ९६ ॥

Im Gen. Sg. wird तव für द्यम् und मम für अस्म् substituiert.

Der Auslaut द् fällt nach 7, 2, 90 ab, तव und मम + अ + अस् (s. 7, 1, 27) ergeben nach 6, 1, 97 wieder तव und मम.

त्वमावेकवचने ॥ ९७ ॥

In den übrigen Casus des Singulars wird त्व für द्यम् und म für अस्म् substituiert.

Im Acc. wird nach 7, 2, 87 आ für द् substituiert, त्वा und मा + अस् (s. 7, 1, 28) ergeben त्वाम् und माम्; im Instrum. und Loc. wird nach 7, 2, 89 य् für द् substituiert, त्वय् und मय् (vgl. 6, 1, 97) ergeben mit आ — त्वया und मया, mit इ — त्वयि und मयि. Im Abl. fällt द् nach 7, 2, 90 ab, त्व und म + अ + अत् (s. 7, 1, 31) ergeben nach 6, 1, 97 त्वत् und मत्.

प्रत्ययोत्तरपदयोश्च ॥ ९८ ॥

† 7, 2, 91.

Die eben erwähnte Substitution findet auch vor einem Suffix und vor einem im Compositum nachfolgenden Worte statt.

त्वर्तीय. मर्तीय. त्वत्पुत्र. मत्पुत्र

त्रिचतुरोः स्त्रियां तिसृचतसृ ॥ ९९ ॥

Im Femininum wird तिसृ für त्रि und चतसृ für चतुर् substituiert.

तिस्रभिः, चतस्रभिः.

अचि र चतुतः ॥ १०० ॥

Vor einer vocalisch anlautenden Casusendung wird र् für अ von तिसृ und चतसृ substituiert.

तिस्रः und चतस्रः.

जराया जरसन्यतरस्याम् ॥ १०१ ॥

Für जरा kann vor einer vocalisch anlautenden Casusendung जरम् substituiert werden.

जरया oder जरमा. जराय् oder जरमे.

त्यदादीनामः ॥ १०२ ॥

Für den Auslaut von त्यद् und seine Genossen wird vor einer Casusendung अ substituiert.

त्यां. त्ये. तां. ते. याः. यां. ये. गतां. गते u. s. w. अ + अ ergibt nach 6, 1, 97 wieder अ

6, 4, 1.

किम् कः ॥ १०३ ॥

Für किम् wird क substituiert.

कः, कां, के.

कु तिहोः ॥ १०४ ॥

Vor einer mit त् und ह् anlautenden Casusendung wird कु für किम् substituiert.

कुतः, कुत्र, कुह.

क्वाति ॥ १०५ ॥

Vor der Casusendung अ (s. 5, 3, 12) wird क्व für किम् substituiert.

क्व + अ ergibt nach 6, 1, 97 wieder क्व.

तदोः सः सावनन्ययोः ॥ १०६ ॥

Für das nicht — auslautende त् und द् von त्यद् und seinen Genossen wird im Nomin. Sg. स substituiert.

स्यः, सः, गणः, अर्मा. Zur Substitution von अ für द् in त्यद्, तद् und एतद् s. 7, 2, 102.

Zum आ in अर्मा s. das folgende Sutra.

अदस औ सुलोपश्च ॥ १०७ ॥

Für das स् von अदम् wird औ substituiert, worauf das स् des Nominativs abfällt.

इदमो मः ॥ १०८ ॥

Für das स् von इदम् wird im Nomin. Sg. म् (nicht अ nach 7, 2, 102) substituiert.

इयम्, अयम्. Die Casusendung fällt nach 6, 1, 68 ab. Zum य् s. 7, 2, 110.

दश्च ॥ १०९ ॥

Auch für das द् von इदम् wird म् vor einer Casusendung substituiert.

इमां, इमे, इमम्, इमान्. Für das स् von इदम् wird nach 7, 2, 102 अ substituiert, इम + अ + अम् gibt nach 6, 1, 97, 107 इमम्.

यः सौ ॥ ११० ॥

Im Nomin. Sg. wird य् für das द् in इदम् substituiert.

इयम्. Vgl. 7, 2, 108.

इदो ऽय् पुंसि ॥ १११ ॥

Im Nomin. Sg. masc. wird अय् für इद् substituiert.

अयम्. Vgl. 7, 2, 108.

अनायकः ॥ ११२ ॥

Im Instr. Sg. und den folgenden Casus wird **अन** für **इद्** in **इदम्** substituiert, wenn dieses nicht mit **क्** versehen ist.

अनेन, अनयोः; dagegen **इमकेन इमकयोः**. Vgl. 7, 2, 109 und 6, 1, 97.

हलि लोपः ॥ ११३ ॥

Vor einer consonantisch anlautenden Casusendung fällt **इद्** von **इदम्** ab.

आभ्याम्, रभिः (s. 7, 1, 11), **रभ्यः, गणाम्, गणुः**. Für **म्** wird nach 7, 2, 102 **अ** substituiert, **अ + अ** ergibt nach 6, 1, 97 **अ**.

मृजेर्वृद्धिः ॥ ११४ ॥

Für den Wurzelvocal in **मृज्** wird vor einem Suffix Vṛddhi, d. i. **आर्** (s. 1, 1, 51) substituiert (nicht Guṇa nach 7, 3, 84).

मार्द्धं, मार्द्धम्, मार्द्ध्यः.

अचो ङिति ॥ ११५ ॥

Vṛddhi wird auch für den Endvocal eines Stammes substituiert vor einem Suffix mit stummem **ञ्** oder **ण्**.

गृकस्तयङुलनिच्चायः, कारः und **हारः** mit Suffix **घञ्**; **गोः, गार्वा, गावः**, weil hier das Casussuffix nach 7, 1, 90 **ङित्** ist.

अत उपधायाः ॥ ११६ ॥

Wenn in einem consonantisch auslautenden Stamme **अ** unmittelbar vorangeht, wird vor eben solchen Suffixen Vṛddhi für dasselbe substituiert.

पाकः, त्यागः und **यागः** mit **घञ्**; **पाचि** Causalstamm mit **णि**, **पाचक्र** mit **श्वुल्**.

तद्धितेष्वचामादेः ॥ ११७ ॥

Ist das Suffix mit stummem **ञ्** oder **ण्** ein taddhita, so wird für den ersten Vocal des Stammes Vṛddhi substituiert.

गार्थ von **गर्ग** mit **यञ्**, **दार्ति** von **दत्त** mit **इञ्**; **आपगव** von **उपगु** mit **अण्**.

किति च ॥ ११८ ॥

Auch vor einem taddhita mit stummem **क्** wird Vṛddhi für den ersten Vocal des Stammes substituiert.

नाडायन von **नड** mit **फक्**, **आत्तिक** von **अत्त** mit **ठक्**.

॥ इति सप्तमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

6, 4, 1.

देविकाशिशपादित्यवाङ्दीर्घसत्त्वश्रेयसामात् ॥ १ ॥

In देविका u. s. w. wird vor einem taddhita mit stummem ञ्, ण् oder क् für den ersten Vocal des Stammes आ statt der entsprechenden Vṛddhi substituiert.

दाविकाकूलाः (von देविकाकूल) शालयः. पार्वदाविक von पृर्वदेविका N. pr. eines Dorfes; शांशपश्चमसः, शांशपास्थल von शिशपास्थल; दात्याह von दित्यवाह्, दार्घसत्त्व von दीर्घसत्त्व. श्रायस von श्रेयस्.

केकयमित्रयुप्रलयानां यादेरियः ॥ २ ॥

In केकय, मित्रयु und प्रलय wird vor einem solchen taddhita ausserdem इय für auslautendes य und यु substituiert.

केकेय, मित्रेयिका, प्रालेय.

न खाभ्यां पदान्ताभ्यां पूर्वौ तु ताभ्यामैच् ॥ ३ ॥

Für den ersten Vocal eines Compositums wird, wenn er auf ein mit य् oder व् auslautendes Wort folgt, vor den genannten taddhita nicht Vṛddhi substituiert, sondern jenen Halbvocalen werden respective ऐ und औ vorgesetzt.

वैयसन von व्यसन, वैयाकरण von व्याकरण; सांवश्व von स्वश्व. Man beachte den Dual पूर्वौ, obgleich ऐच् nur dem Sinne nach ein Dual ist.

द्वारादीनां च ॥ ४ ॥

Auch in द्वार u. s. w. wird ein solcher Diphthong dem Halbvocal vorgesetzt.

दांवारिक von द्वार. सांवर von स्वर u. s. w.

न्यग्रोधस्य च केवलस्य ॥ ५ ॥

Eben so verhält es sich mit न्यग्रोध, wenn es nicht im Compositum steht.

नैवग्रोध, aber न्याग्रोधमूल von न्यग्रोधमूल.

न कर्मव्यतिहारे ॥ ६ ॥

Die 7, 3, 3 gegebene Regel findet keine Anwendung bei der Bildung der Wörter zur Bezeichnung der Gegenseitigkeit einer Thätigkeit.

व्यावक्रोशी, व्यावलेखी, व्याववर्ती. व्यावहासी. Vgl. 3, 3, 4, 5, 4, 14.

स्वागतादीनां च ॥ ७ ॥

Auch nicht bei स्वागत u. s. w.

स्वागतिक von स्वागत, स्वाध्वरिक von स्वध्वर. स्वाङ्गि von स्वङ्ग u. s. w.

श्वादेरिजि ॥ ८ ॥

Auch nicht bei einem mit श्वन् anlautenden Compositum vor dem Suffix \pm -इ.

श्वामस्त्र von श्वभस्त्र. Beschränkung von 7, 3, 4

6, 4, 1.

पदान्तस्यान्यतरस्याम् ॥ ९ ॥

Wenn पद auf श्वन् folgt, so kann Regel 7, 3, 4 angewandt werden.

श्वापद oder शंवापद von श्वापद.

उत्तरपदस्य ॥ १० ॥

7, 3, 10.

Bis 7, 3, 31 incl. handelt es sich um die Substitution von Vrddhi für den ersten Vocal des nachfolgenden Gliedes in einem Compositum.

अवयवाद्गतोः ॥ ११ ॥

Für den ersten Vocal einer Jahreszeitbenennung wird vor einem taddhita mit stummem ञ्, ण् oder क् Vrddhi substituiert, wenn eine Theilbezeichnung vorangeht.

पूर्ववार्षिक. अपरवार्षिक. पूर्वर्हमन. अपरर्हमन. Vgl. 4, 3, 18, 22.

सुसर्वाधाञ्जनपदस्य ॥ १२ ॥

Desgleichen für den ersten Vocal eines Ländernamens, wenn सु, सर्व oder अर्ध vorangehen.

सुपाञ्चालक. सर्वपाञ्चालक. अर्धपाञ्चालक. Vgl. 4, 2, 125.

दिशो ऽमद्राणाम् ॥ १३ ॥

Auch wenn ein Richtungswort vorangeht, jedoch nicht bei मद्र.

पूर्वपाञ्चालक. अपरपाञ्चालक. दक्षिणपाञ्चालक; dagegen पूर्वमद्र. अपरमद्र. Vgl. 4, 2, 125, 108, 6, 2, 105 (Accent.).

प्राचां यामनगराणाम् ॥ १४ ॥

Nach einem solchen Worte auch für den ersten Vocal eines Dorf- oder Städtenamens im Lande der östlichen Völker.

पूर्वयुकामशम. अपरयुकामशम. पूर्वकार्ष्णमत्तिक. अपरकार्ष्णमत्तिक. पूर्वपाटलिपुत्रक. अपरपाटलिपुत्रक. पूर्वकान्यकुब्ज. अपरकान्यकुब्ज. Vgl. 2, 1, 50, 6, 2, 103.

संख्यायाः संवत्सरसंख्यस्य च ॥ १५ ॥

Für den ersten Vocal von संवत्सर und eines Zahlworts, wenn ein Zahlwort vorangeht.

द्विसंवत्सरिक. द्विपाटिक. द्विसप्ततिक.

वर्षस्याभविष्यति ॥ १६ ॥

Auch für den ersten Vocal von वर्ष nach einem Zahlwort, wenn das taddhita-Suffix nicht zukünftige Bedeutung hat.

द्विवार्षिक. त्रिवार्षिक; jedoch त्रैवार्षिक „für drei Jahre ausreichend“.

6, 4, 1, 7, 3, 10.

परिमाणान्तस्यासंज्ञाशरणयोः ॥ १७ ॥

Auch für den ersten Vocal einer Maassbenennung im weitesten Sinne (mit Ausnahme von शरण) nach einem Zahlwort, wenn das abgeleitete Wort nicht ein Name ist.

द्विकोडविक, द्विसावर्गिक, द्विर्नष्किक; dagegen द्वेशाण, त्रेशाण und पाञ्चलोहितिकम्, पाञ्च-
कपालिकम्.

जे प्रोष्ठपदानाम् ॥ १८ ॥

In प्रोष्ठपदा wird für den ersten Vocal des zweiten Wortes Vrddhi substituiert, wenn das angefügte Suffix die Bedeutung „zu dieser Zeit geboren“ hat.

प्रोष्ठपादो माणवकः; aber प्रोष्ठपदो मेघः.

हृङ्गसिन्धन्ते पूर्वपदस्य च ॥ १९ ॥

In einem auf हृद्, भग und सिन्धु auslautenden Compositum wird für den ersten Vocal beider Glieder Vrddhi substituiert.

संहार्दम्; सांभाग्यम्, दांभाग्यम्, सांभागिनेय, दांभागिनेय; साक्तुमन्थव, पानसन्थव.

अनुशतिकादीनां च ॥ २० ॥

Desgleichen in अनुशतिक u. s. w.

अनुशतिक, आनुमात्रत्सरिक u. s. w.

देवताद्वये च ॥ २१ ॥

Auch in einem Dvandva von Götternamen.

आग्निमारुत.

नेन्द्रस्य परस्य ॥ २२ ॥

Jedoch nicht in इन्द्र, wenn dieses in einem Dvandva nachsteht.

सोमेन्द्र, आग्नेन्द्र. Vgl. 6, 3, 26.

दीर्घाच्च वरुणस्य ॥ २३ ॥

Auch nicht in वरुण, wenn eine Länge vorangeht.

मेन्द्रावरुण, मेत्रावरुण; dagegen आग्निवारुणी Vgl. 6, 3, 26, 28.

प्राचां नगरान्ते ॥ २४ ॥

In Städtenamen der östlichen Völker, die auf नगर ausgehen, wird für den ersten Vocal beider Glieder Vrddhi substituiert.

सांख्यनागर, पाण्डूनागर.

जङ्गलधेनुबलजान्तस्य विभाषितमुत्तरम् ॥ २५ ॥

In Stämmen, die auf जङ्गल, धेनु und बलज ausgehen, wird für den ersten Vocal des ersten Gliedes Vrddhi substituiert, für den des zweiten aber nicht nothwendig.

कारुजङ्गल oder जाङ्गल, वंशधेनुव oder धेनुव, सांवर्याबलज oder वालज.

6, 4. 1. 7, 3, 10.

अर्धात्परिमाणस्य पूर्वस्य तु वा ॥ २६ ॥

Für den ersten Vocal einer Maassbenennung im weitesten Sinne wird nach अर्ध Vṛddhi substituiert, für den von अर्ध aber nicht nothwendig.

अर्धद्राणिक oder आर्ध^२, अर्धकांडविक oder आर्ध^२.

नातः परस्य ॥ २७ ॥

Wenn der erste Vocal der Maassbenennung ein अ ist, wird in dem angegebenen Falle keine Vṛddhi für denselben substituiert.

अर्धप्रस्थिक oder आर्ध^२, अर्धकंसिक oder आर्ध^२.

प्रवाहणस्य ढे ॥ २८ ॥

In प्रवाहण wird vor dem Suffix एय nicht nothwendig Vṛddhi für den Vocal von प्र substituiert.

प्रावाहणेय oder प्रवाहणेय. Es ist das Suffix ±_एय^२ 4. 1, 123 gemeint.

तत्प्रत्ययस्य च ॥ २९ ॥

Eben so in einem neuen Derivat von diesem auf ±_एय^२ auslautenden Stamme.

प्रावाहणेयि oder प्रवाहणेयि. प्रावाहणेयक oder प्रवाहणेयक.

नञः शुचीश्वरक्षेत्रज्ञकुशलनिपुणानाम् ॥ ३० ॥

In शुचि u. s. w. wird, wenn sie mit der Negation zusammengesetzt sind, Vṛddhi für den ersten Vocal substituiert, für den Vocal der Negation aber ist diese Substitution nicht nothwendig.

अशंचम् oder आ^२, अनश्वर्यम् oder आ^२, अक्षेत्रज्ञम् oder आ^२, अकुशलम् oder आ^२, अनपुणम् oder आ^२.

यथातथयथापुरयोः पर्यायेण ॥ ३१ ॥

† 7, 3, 10.

In यथातथ und यथापुर kann entweder für den ersten Vocal des ersten oder für den des zweiten Vṛddhi substituiert werden.

आयथातथ्यम् oder अयातथ्यम्, आयथापुर्यम् oder अयापुर्यम्.

हनस्तो ऽचिण्णलोः ॥ ३२ ॥

Für das न् der Wurzel हन् wird त् substituiert vor einem Suffix mit stummem ञ् oder ण्, jedoch nicht vor dem Aoristcharakter ±_इ^२ und vor der Personalendung ±_अ des Perfects.

घातः mit घञ्, माधुघातिन् mit इञ्. घातयति mit णिच्. घातक mit गबुल्, घातम् mit णमुल्; dagegen अघाति und जघान. Zur Substitution von घ् für ह् s 7. 3, 34. Da nicht mehr von taddhita-Suffixen die Rede ist, wird nur das ङिणति von 7. 2, 115 ergänzt, nicht auch das किति von 7, 2. 118. da nur ein taddhita mit stummem क् Vṛddhi erfordert.

6, 4, 1.

आतो युक् चिण्कृतोः ॥ ३३ ॥

Eine auf आ auslautende Wurzel erhält das Augment य् vor dem Aorist-charakter $-\pm\ddot{a}$ und vor einem krt-Suffix mit stummen ञ् oder ण्.

अदायि und अधायि; दायः und धायः mit ण्. दायक und धायक mit ण्वुन्.

नोदात्तोपदेशस्य मान्तस्यानाचमेः ॥ ३४ ॥

Für den Vocal einer auf म् auslautenden und im grammatischen Unterrichtssystem (im Dhâtupâtha) betonten Wurzel (mit Ausnahme jedoch von चम् nach आ) wird vor den eben genannten Suffixen keine Vṛddhi substituiert.

अशमि, अतमि, अदमि, शमक, तमक, दमक, शमः, तमः, दमः; dagegen आचामक und आचामः.

जनिवध्योश्च ॥ ३५ ॥

Auch nicht für den Vocal von जन् und वध्.

अजनि, अर्वाधि; जनक, वधक; प्रजनः, वधः.

अर्तिह्रीव्लीरीक्यूीक्ष्माय्यातां पुग्लौ ॥ ३६ ॥

An ऋ, ह्री, व्ली, री, क्यू, क्ष्माय् und an eine auf आ auslautende Wurzel wird das Augment ए् gefügt, wenn der Causalcharakter $\pm\ddot{a}$ folgt.

अर्पयति, ह्रेपयति, व्लेपयति, रेपयति, क्रोपयति, क्ष्मापयति, दापयति, धापयति. Das ए् von क्यू und क्ष्माय् fällt nach 6, 1, 66 ab. Vgl. 7, 3, 86. Im Sutra wird auch व्री st. व्ली gelesen.

शास्त्रासाहाय्यावेपां युक् ॥ ३७ ॥

Vor demselben Suffix erhalten शा, छा, सा, ह्या, व्या, वे und पा das Augment ए्.

नि शाययति, अत्र छायायति, अत्र साययति, हत्राययति, सं व्याययति, वाययति, पाययति.

वो विधूनने जुक् ॥ ३८ ॥

वा erhält vor diesem Suffix das Augment ज्, wenn das Causativ „hinundher bewegen“ bedeutet.

पक्षेणाप वाजयति, aber आ वापयति केशान्.

लीलोर्नुग्लुकावन्यतरस्यां स्नेहविपातने ॥ ३९ ॥

An ली und ला können vor diesem Suffix respective die Augmente न् und ल् treten, wenn das Causativ „Fett schmelzen“ bedeutet.

वि लीनयति, वि लालयति, वि लाययति oder वि लापयति घृतम्.

भियो हेतुभये षुक् ॥ ४० ॥

An भौ tritt das Augment ए्, wenn die Furcht unmittelbar durch den Agens des Causativs bewirkt wird.

मुण्डो oder जटिलो भौषयते, dagegen कुञ्चिकर्कनं भाययति. Vgl. 1, 3, 68. 6, 1, 56.

स्फायो वः ॥ ४१ ॥

Für den Auslaut von स्फाय् wird im Causativ व् substituiert.

स्फावयति.

शदेरगतौ तः ॥ ४२ ॥

त् für den Auslaut von शद्. wenn das Causativ nicht „treiben“ bedeutet.

पुष्पाणि oder फलानि श्रातयति, aber गाः श्रादयति गोपालकः.

रूहः षो ऽन्यतरस्याम् ॥ ४३ ॥

Für den Auslaut von रूह् kann im Causativ ष् substituiert werden.

व्रीहीन्नोहयति oder रोपयति.

प्रत्ययस्थात् कात् पूर्वस्यात् इदाप्सुपः ॥ ४४ ॥

Für अ, welches vor einem zum Suffix gehörigen क् steht, wird vor der Femininendung आ, wenn diese nicht auf eine Casusendung folgt (d. i. wenn ein solches Wort auf अक nicht am Ende eines Bahuvrihi steht), इ substituiert.

जटिलिका, मुण्डिका. कारिका. dagegen बहुपरिव्राजका मथुरा. Hier ist das Femininsuffix insofern an eine Casusendung getreten, als बहुपरिव्राजक auf बहवो परिव्राजका यस्य zurückzuführen ist; die Casusendungen sind nach 2, 4, 71 abgefallen, 1, 1. 62 heisst es aber प्रत्ययनोपे प्रत्ययनक्षणम्.

न यासयोः ॥ ४५ ॥

Bei या und ज्ञा unterbleibt diese Substitution.

यका, सका.

उदीचामातः स्थाने यकपूर्वायाः ॥ ४६ ॥

Nach der Meinung der nördlichen Grammatiker wird für das vor dem Suffix क nach 7, 4, 13 an die Stelle des Femininsuffixes आ getretene अ, wenn ihm य् oder क् vorangeht, kein इ substituiert.

इभ्यका oder इभ्यिका, तत्रियका oder तत्रियिका: चटकका oder चटकिका, मृषिकका oder मृषिकिका.

भस्त्रिषाजाज्ञाद्वास्वा नञ्पूर्वाणामपि ॥ ४७ ॥

Nach der Meinung derselben Grammatiker auch nicht für das अ, welches vor dem Suffix क nach 7, 4, 13 an die Stelle des आ von भस्त्रा. एषा, जा, ज्ञा, द्वा (vgl. 7, 2, 102) und स्वा getreten ist, auch dann nicht, wenn diese mit der Negation zusammengesetzt sind.

6, 4, 1.

भस्त्रका oder भस्त्रिका, अभस्त्रका oder अभस्त्रिका; ग्यका oder ग्यिका; अजका oder अजिका, अनजका oder अनजिका; जका oder जिजा, अजका oder अजिका; द्वके oder द्विके; स्वका oder स्त्रिका, अस्वका oder अस्त्रिका. Man könnte an einen Abfall der Silbe नां vor नञ् denken, und eine Hdschr. der Kāṣkī soll nach Kielhorn in der That श्वानां lesen. Auch die Kāṇḍa-Grammatik scheint, wie derselbe Gelehrte mir mittheilt, einen Genetiv zu haben.

अभाषितपुंस्काच्च ॥ ४८ ॥

Nach der Meinung derselben Grammatiker auch nicht für ein solches substituirtes अ, wenn zu dem Femininum auf आ kein entsprechendes Masculinum vorhanden ist.

खट्वका oder खट्विका, अखट्वका oder अखट्विका.

आदाचार्याणाम् ॥ ४९ ॥

Nach der Meinung (aller) Lehrer kann in diesem Falle auch das आ sich erhalten.

खट्वाका, अखट्वाका, परमखट्वाका.

ठस्येकः ॥ ५० ॥

Für ट am Anfange eines taddhita wird इक् substituiert.

ठक् ist ±—इक्, ठञ् ±—इक्, ठन् —इक्.

इमुसुक्तान्तात् कः ॥ ५१ ॥

Nach einem auf इस्, उस्, उ (ऊ), ऋ und त् auslautenden Stamme wird क् dafür substituiert.

सार्षिष्क, धानुष्क, नैपादकर्दुक, मातृक, आदश्वित्क.

चजोः कु घिरण्यतोः ॥ ५२ ॥

Für च् und ज् im Auslaut einer Wurzel wird vor einem Suffix mit stummem घ् (घित्) und vor —±य् der entsprechende Guttural substituiert.

पाकः, त्यागः und रागः mit घञ्. पाक्य, वाक्य und रेक्य mit रण्यत् Vgl. 7, 3, 59 fgg.

न्यङ्कादीनां च ॥ ५३ ॥

Auch in न्यङ्क् u. s. w. ist ein Guttural substituiert worden.

हो हन्तेर्जिह्वेषु ॥ ५४ ॥

Für das ह् in हन् wird ein Guttural substituiert vor einem Suffix mit stummem ज् oder ण् und vor einem न्.

घातः mit घञ्. साधुघातिन् mit इञ्; घातयति mit णिच्, घातक mit ण्युल्. घातम् mit णमुल्; घन्ति, घन्त, अघन्. Vgl. 7, 3, 32 zum त् m घात u. s. w.

अभ्यासाच्च ॥ ५५ ॥

Auch nach einer Reduplication.

जिघांसति. जङ्घन्यते. जघान.

हेरचङि ॥ ५६ ॥

Auch für das ह् von हि, jedoch nicht im reduplicirten Aorist.

प्र जिघीषति, प्र जेघीयते. प्र जिघाय; aber प्राजीहयत्.

सन्लिटोर्जेः ॥ ५७ ॥

Für das ज् in जि wird ein Guttural substituirt vor dem Desiderativsuffix
ल-स und im Perfect.

जिगीषति und जिगाय. Es wird auch सल्लिटोर्जेः und सलिटोर्जेः geschrieben.

विभाषा चेः ॥ ५८ ॥

Für das च् von चि in demselben Falle nicht nothwendig.

चिचीषति oder चिकीषति. चिचाय oder चिकाय.

न क्वादेः ॥ ५९ ॥

Für auslautendes च् und ज् einer mit einem Guttural anlautenden Wurzel
wird kein Guttural substituirt.

कूजः, खजः und गजः mit घज्; कूज्य. खज्य und गज्य mit ययत्. Ausnahme zu 7, 3, 52

अजिव्रज्योश्च ॥ ६० ॥

Auch nicht für das ज् von अज् und व्रज्.

समाजः. उदाजः und परिव्राजः; परिव्राज्य.

भुजन्युञ्जौ पाण्युपतापयोः ॥ ६१ ॥

भुज „Arm“ und न्युञ्ज „ein bestimmtes körperliches Leiden“ haben ihr ज्
bewahrt.

प्रयाजानुयाजौ यज्ञाङ्गे ॥ ६२ ॥

Desgleichen प्रयाज und अनुयाज als Bezeichnungen von Theilen eines Opfers.

वञ्चेर्गौ ॥ ६३ ॥

Für den Palatal von वञ्च् wird kein Guttural substituirt in der Bedeutung
„gehen“.

वञ्च्यं वञ्चन्ति वणिजः, aber वङ्ग = कुटिल.

ओक उचः के ॥ ६४ ॥

ओक ist mit dem Suffix -अ unregelmässig von उच् gebildet.

6, 4, 1.

एय आवश्यके ॥ ६५ ॥

Vor dem Suffix $_{\pm y}$ wird für den Palatal kein Guttural substituiert, wenn das zu Thuende als eine absolute Nothwendigkeit bezeichnet wird.

अवश्यपाच्य, अवश्यवाच्य, अवश्यरेच्य; sonst aber पाक्य, वाक्य, रेच्य.

यजयाचरुचप्रवचर्चश्च ॥ ६६ ॥

Vor demselben Suffix auch nicht für den Palatal von यज्, याच्, रुच्, वच् nach प्र und ऋच्.

याज्य, याच्य, रोच्य, प्रवाच्य, अर्च्य.

वचो ऽशब्दसंज्ञायाम् ॥ ६७ ॥

Auch nicht für den von वच्, wohl aber in der Bedeutung „Wort, Rede“.

वाच्यमाह. अवाच्यमाह; dagegen अवधुषितं वाक्यमाह.

प्रयोज्यनियोज्यौ शक्यार्थे ॥ ६८ ॥

प्रयोज्य und नियोज्य bewahren ihren Palatal in der Bedeutung „dieses zu thun möglich“.

प्रयोज्यः = प्रयोक्तुं शक्यः, नियोज्यः = नियोक्तुं शक्यः; sonst aber प्रयोग्य und नियोग्य.

भोज्यं भक्ष्ये ॥ ६९ ॥

भोज्य bewahrt seinen Palatal in der Bedeutung „essbar“.

भोज्य आदनः, भोज्या यवामृः; aber भोग्यः कम्बलः.

घोर्लोपो लेटि वा ॥ ७० ॥

Die Wurzeln दा und धा können im Conjunctiv ihren Auslaut abwerfen.

सोमो दददन्धर्वाय RV. 10, 85, 41. दधद्रत्ना दागुणे 1, 35, 8. Aber auch यदग्निरग्नये ददात्.

ओतः श्यनि ॥ ७१ ॥

Eine auf ओ auslautende Wurzel verliert diesen Auslaut vor dem Präsenscharakter $_{\pm y}$.

नि श्यति, अय च्छ्यति, अय ट्यति, अय स्यति.

कसस्याचि ॥ ७२ ॥

Das अ des Aoristcharakters $_{\pm s}$ fällt vor einer vocalisch anlautenden Personalendung ab.

अधुक्षाताम्, अधुक्षाथाम्, अधुक्त्रि. Wenn das अ vor आताम् und आथाम् nicht abfiel, müsste nach 7, 2, 81 dafür इय् substituiert werden.

लुग्वा दुहदिहलिहगुहामात्मनेपदे दन्त्ये ॥ ७३ ॥

Nach दुह्, दिह्, लिह् und गुह् kann vor einer mit einem Dental anlautenden Personalendung des Mediums dieses ganze Suffix abfallen.

6, 4, 1.

अदुग्ध oder अधुक्त, अदुग्धाः oder अधुक्ताः, अदुग्धम् oder अधुक्तध्वम्, अदुह्यहि oder अधुक्तावहि; अदिग्ध oder अधिक्त, अनीढ oder अनिक्त, न्यगूढ oder न्यधुक्त. Pāṇini sagt दन्त्ये st. तां, um auch das dentalabiale व einzuschliessen. Zur Aoristform s. 3, 1, 45.

शमामष्टानां दीर्घः श्यनि ॥ ७४ ॥

In शम् und den sieben folgenden Wurzeln wird vor dem Präsenscharakter ऽय eine Länge für den Wurzelvocal substituiert.

शाम्यति, ताम्यति, दाम्यति, शाम्यति, भाम्यति, क्षाम्यति, क्राम्यति und माम्यति.

ष्ठिवुक्कमुचमां शिति ॥ ७५ ॥

In ष्टिव्, क्कम् und चम् auch vor einem anderen Präsenscharakter.

ष्ठीवति, क्रामति, आ चामति. Es wird auch ष्टिवुक्कस्याचमां und ष्टिवुक्कम्याचमां gelesen; der Zusatz entstammt einem Vārttika.

क्रमः परस्मैपदेषु ॥ ७६ ॥

In क्रम् wird vor den Endungen des Activs die Länge substituiert.

क्रामति, aber आ क्रमत आदित्यः.

इषगमियमां छः ॥ ७७ ॥

Für den Auslaut von इप्, गम् und यम् wird छ् vor dem Präsenscharakter substituiert.

इच्छति, गच्छति, यच्छति. Die Meisten, aber nicht Kātjājana und Patañgali, lesen इप्पु st. इष, weil jenes gemeint ist.

पाघ्राध्मास्थान्नादाण्हश्यर्तिसर्तिशदसदां पिबजिघ्रधमतिष्ठमन- यच्छपश्यर्द्धधीशीयसीदाः ॥ ७८ ॥

Vor dem Präsenscharakter finden folgende Substitutionen statt: पिब् für पा, जिघ्र् für घ्रा, धम् für ध्मा, तिष्ठ् für स्था, मन् für म्ना, यच्छ् für दा (दाण्), पश्य् für दृश्, ऋच्छ् für ऋ, र्ध् for स, शीय् für शद् und सीद् für सद्.

पिबति, जिघ्रति, धमति, तिष्ठति, मनति, यच्छति. पश्यति, ऋच्छति, धावति, शीयते und सीदति.

ज्ञाजनोर्जा ॥ ७९ ॥

Für ज्ञा und जन् wird in diesem Falle जा substituiert.

जानाति und जायते.

प्वादीनां ह्रस्वः ॥ ८० ॥

In प्वा u. s. w. wird vor dem Präsenscharakter eine Kürze substituiert.

पुनाति, लुनाति, स्तृणाति u. s. w.

6, 4, 1.

मीनातेर्निगमे ॥ ८१ ॥

In मी im Veda.

प्र मिनन्ति व्रतानि RV. 19, 19, 5.

मिदेर्गुणः ॥ ८२ ॥

Für इ in मिद् wird vor dem Präsenscharakter Guṇa substituiert.

मेव्यति.

जुसि च ॥ ८३ ॥

Auch vor der Personalendung उम् des Imperfects wird Guṇa für die auslautenden Vocale इ u. s. w. (nebst ihren Längen) substituiert.

अजुह्वुः, अविभयुः, अविभरुः. Diese Personalendung ist nach 1, 2, 4 डित्, unser Sutra ist demnach eine Ausnahme von 1, 1, 5.

सार्वधातुकार्धधातुकयोः ॥ ८४ ॥

Dieselbe Substitution findet vor den sârvadhâtuka und ârdhadhâtuka genannten Suffixen (s. 3, 4, 113 fgg.) statt.

तरति, नयति, भवति; कर्तु, चेतु, स्तातु. Die Hauptausnahme gibt 1, 1, 5 an.

जायौ ऽविचिण्णलङित्सु ॥ ८५ ॥Für ऋ in जाय् wird Guṇa substituiert, ausgenommen vor dem Suffix चि. vor dem Aoristcharakter $\text{—}\pm\text{ई}$, vor der Personalendung des Perfects $\text{—}\pm\text{अ}$ und vor einem Suffix mit stummem इ.

जागरयति. जागरक. साधुजागरिन्. जागरम् Absol., जागरो वर्तते. जागरित. जागरितवत्; dagegen जागृचि. अजागारि, जजागार; जाग्रतः. जाग्रयः. Ausnahme zu 1, 1, 5 und 7, 2, 11..

पुगन्तलघूपधस्य च ॥ ८६ ॥

Für die Vocale इ u. s. w. der im Causativ durch das Augment प् (s. 7, 3, 36) verstärkten Wurzeln, sowie für den kurzen Vocal einer auf einen einfachen Consonanten auslautenden Wurzel wird vor den 7, 3, 84 genannten Suffixen Guṇa substituiert.

ज्येपयति, ह्येपयति. क्रोपयति; भेदन, केदन, भेत्, केत्.

नाभ्यस्तस्याचि पिति सार्वधातुके ॥ ८७ ॥

In einer reduplicirten Form einer Wurzel mit solchem Vocal findet diese Substitution vor einem vocalisch anlautenden sârvadhâtuka mit stummem प् nicht statt.

नेनिजानि. अनेनिजम्; परि वेविषाणि. पर्यवेविषम्; dagegen नेनेति. Die drei Personalendungen des Sg. sind पित्.

भूमुवोस्तिङि ॥ ८८ ॥

भू und मृ erhalten keinen Guṇa vor einer (unmittelbar folgenden) Personalendung, die sārvaadhātuka ist.

अभूत्, अभूः, अभूवम्. सुर्वे. सुवावर्ह, सुवामर्ह; dagegen भवति, weil die Personalendung nicht unmittelbar folgt, und व्यति भविष्याद्. weil der Precativ kein sārvaadh. ist (das Augment ist ein Bestandtheil der Personalendung).

उतो वृद्धिर्लुकि हलि ॥ ८९ ॥

Eine auf उ auslautende Wurzel, die keinen Präsenscharakter annimmt, erhält Vṛddhi vor einem consonantisch anlautenden sārvaadhātuka mit stummem प्.

यांति. यांषि. यांसि; नांति. नांषि. नांसि स्तांति स्तांषि. स्तांसि. Diese Personalendungen heißen तिप्. सिप् und मिप्.

ऊर्णोतेर्विभाषा ॥ ९० ॥

ऊर्णु nicht nothwendig.

प्रोर्णोति oder प्रोर्णोति u. s. w.

गुणो ऽपृक्ते ॥ ९१ ॥

Besteht eine solche Personalendung aus einem einzigen Consonanten, so erhält ऊर्णु Guṇa

प्रोर्णोत्, प्रोर्णोः.

तृणह इम् ॥ ९२ ॥

Im Verbalstamm तृणह् wird vor den 7, 3, 89 angegebenen Personalendungen इ nach dem अ eingeschoben.

तृणोडि, तृणोचि, तृणोहि. अतृणोद्.

ब्रुव ईट् ॥ ९३ ॥

Nach वृ erhalten diese Personalendungen das Augment ई.

ब्रवीति. ब्रवीषि. ब्रवीमि. अब्रवीत्.

यङो वा ॥ ९४ ॥

Im Intensiv können diese Personalendungen das Augment ई erhalten.

लानर्षति, वानर्षति, रानर्षति; aber auch वर्षति चक्रम्.

तुरुस्तुशम्यमः सार्वधातुके ॥ ९५ ॥

Nach तु, रु, स्तु, शम् und अम् kann ein consonantisch anlautendes sārvaadhātuka-Suffix das Augment ई erhalten.

उत्तांति oder उत्तर्वाति. उप रंति oder उप र्वाति. उप स्तांति oder उप स्तर्वाति, शाम्यध्वम् oder शमाध्वम्. अभ्यमति oder अभ्यर्माति Die Apṛāla sollen nach der Kaṣṭka धातुकासु (?) च्छन्दसि lesen.

6, 4, 1.

अस्तिमिचो ऽपृक्ते ॥ ९६ ॥

Nach अम्, अस्ति und nach dem Aoristcharakter म् erhält ein aus einem einzigen Consonanten bestehendes sârvadhâtuka-Suffix das Augment ई.

आसीत्. आसीः; अकार्षीत्, अमावीत्.

बहुलं छन्दसि ॥ ९७ ॥

Im Veda findet in diesem Falle ein Schwanken statt.

आप एवेदं सलिनं सर्वमाः (= आसीत्). अहरेवार्मान्न रात्रिः (vgl. Maitr. S. 1, 5, 12); गो-भिरक्षाः RV. 9, 107, 9. प्रत्यञ्चमत्साः 10, 28, 4. Vgl. 8, 2, 73.

रुदश्च पञ्चभ्यः ॥ ९८ ॥

Auch nach रुद् und den vier folgenden Wurzeln erhält das 7, 3, 96 genannte Suffix das Augment ई.

अरोदीत्. अरोदीः; अस्वर्षीत्. अस्वर्षीः; अश्वसीत्, अश्वसीः; प्राणीत्. प्राणीः; अजक्षीत्. अजक्षीः.

अङ्गार्यगालवयोः ॥ ९९ ॥

Nach der Meinung Gârgja's und Gâlava's das Augment अ.

अरोदत्. अरोदः; अस्वपत्. अस्वपः; अश्वसत्, अश्वसः; प्राणत्. प्राणः; अजक्षत्. अजक्षः.

अदः सर्वेषाम् ॥ १०० ॥

Nach अद् erhält das 7, 3, 96 genannte Suffix dieses Augment nach der Meinung aller Grammatiker.

आदत् und आदः.

अतो दीर्घो यञि ॥ १०१ ॥

Vor einem mit म् oder व् anlautenden sârvadhâtuka wird für den Auslaut अ eines Tempusstammes die Länge substituiert.

पचामि, पचावः, पचामः; पक्ष्यामि, पक्ष्यावः, पक्ष्यामः.

सुपि च ॥ १०२ ॥

Vor einer mit य् oder भ् anlautenden Casusendung wird auch das auslautende अ eines Nominalstammes verlängert.

वृक्षाय (vgl. 7, 1, 13), वृक्षाभ्याम्.

बहुवचने भ्रल्येत् ॥ १०३ ॥

Im Plural wird ए für ein solches अ substituiert, wenn die Casusendung mit भ् oder म् anlautet.

वृक्षेभ्यः, वृक्षेभ्यः.

ओसि च ॥ १०४ ॥

Desgleichen vor der Casusendung ओस्.

वृक्षयोः Gen. und Loc. Du.

आङि चापः ॥ १०५ ॥

Vor diesem अस् und vor आ des Instrum. wird ण् substituirt für das आ des Femininsuffixes.

खट्वयोः und खट्वया.

संबुद्धौ च ॥ १०६ ॥

Desgleichen im Vocativ Sg.

हे खट्वे.

अम्भार्थनद्योर्ह्रस्वः ॥ १०७ ॥

Für das आ der Feminina in der Bedeutung von „Mutter, Mütterchen“, so wie für die Länge der Nadi genannten Feminina (s. 1, 4, 3 fgg.) wird im Vocativ Sg. eine Kürze substituirt.

हे अम्ब, हे अक्क, हे अल्ल; हे कुमारि, हे ब्रह्मबन्धु.

ह्रस्वस्य गुणः ॥ १०८ ॥

Für इ und उ wird im Vocativ Sg. Guṇa substituirt.

हे अग्ने, हे वायो.

जसि च १०९ ॥

Auch vor der Endung अस् des Nomin. Pl.

अग्नयः, वायवः.

ऋतो ङिसर्वनामस्थानयोः ॥ ११० ॥

Für ein auslautendes ऋ wird im Loc. Sg. und in den starken Casus Guṇa substituirt.

पितरि, मातरि, कर्तारि; मातरौ, पितरौ, कर्तारौ, कर्तारः. Zur Länge in कर्तारौ und कर्तारः s. 6, 4, 11.

घेङिति ॥ १११ ॥

Für das इ und उ der ghi genannten Stämme (s. 1, 4, 7) wird Guṇa substituirt im Dat., Abl. und Gen. Sg.

अग्नये, वायवे; अग्नेः und वायोः. Vgl. 6, 1, 110.

आणनद्याः ॥ ११२ ॥

Nach den Nadi genannten Stämmen (s. 1, 4, 3 fgg.) erhalten die Endungen der eben genannten Casus das Augment आ.

कुमार्यै, ब्रह्मबन्ध्वै; कुमारीः, ब्रह्मबन्धवाः.

याडापः ॥ ११३ ॥

Nach den Femininis auf आ erhalten diese Casusendungen das Augment या.

खट्वार्यै, खट्वायाः.

6, 4, 1.

सर्वनामः स्याद्दुस्वश्च ॥ ११४ ॥

Nach einem weiblichen Pronominalstamm auf आ erhalten die genannten Casusendungen das Augment स्या und das आ des Stammes wird verkürzt.

सर्वस्य, विश्वस्य, यस्य, सर्वस्याः, विश्वस्याः, यस्याः u. s. w.

विभाषा द्वितीयातृतीयाभ्याम् ॥ ११५ ॥

Nach द्वितीया und तृतीया können jene Casusendungen das Augment स्या erhalten, vor welchem das आ gekürzt wird.

द्वितीयस्य oder द्वितीयार्य, तृतीयस्य oder तृतीयार्य. द्वितीयस्याः oder द्वितीयायाः, तृतीयस्याः oder तृतीयायाः.

ङेनाम् नद्यास्त्रीभ्यः ॥ ११६ ॥

Nach den Nadi genannten Stämmen (s. 1, 4, 3 fgg.), nach den Femininis auf आ (आप्) und nach नी wird आम् für die Endung ङ des Locativ Sg. substituiert.

कुमार्याम्, ब्रह्मवन्ध्याम्; खट्वायाम्, मेनान्याम्.

इदुङ्ग्राम् ॥ ११७ ॥

Auch nach den auf इ und उ ausgehenden Femininstämmen.

कृत्याम्, धेन्वाम्. Vgl. 1, 4, 6.

आदच्च घेः ॥ ११८ ॥ ११९ ॥

Nach anderen Stämmen auf इ und उ wird für die Dativendung आं substituiert, wobei für den Auslaut der ghi genannten Stämme (s. 1, 4, 7) अ substituiert wird.

सख्यां, पत्यां; अग्नां, वार्यां, कृतां, धेनां. Das Sutra wird auch in zweie zerlegt: आंत् und अच्च घेः, aber erst nach dem Vorschlage Katjajana's.

आङो नास्त्रियाम् ॥ १२० ॥

Für die Endung आ des Instr. Sg. wird nach den ghi genannten Stämmen, wenn sie nicht Feminina sind, ना substituiert.

अग्निना, वायुना, dagegen कृत्या, धेन्या.

॥ इति सप्तमम्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

णौ चङ्चुपधाया ह्रस्वः ॥ १ ॥

Im reduplicirten Aorist des Causativs wird für den an vorletzter Stelle des Causativstammes stehenden Vocal eine Kürze substituiert.

अर्चोकरत्, अर्जोहरत्, अर्पोपठत्, अर्लोन्नवत्; dagegen अचक्राङ्कत्, weil der Vocal in Folge der Doppelconsonanz nicht an vorletzter Stelle steht. Ueber den Ausfall des causativen इ s. 6, 4, 51.

नाग्लोपिशास्वृदिताम् ॥ २ ॥

Diese Verkürzung findet nicht statt bei Denominativen mit dem Suffix -लइ, vor dem der Endvocal des Nominalstammes abfällt, und auch nicht bei शास् und bei den Wurzeln mit stummem ऋ.

अममालत् = मालामाख्यत्, अममातरत् = मातरमाख्यत्, अशशास्त्; अब्रवाधत्, अययाचत्, अडुर्दाकत्.

भाजभासभाषदीपजीवमीलपीडामन्यतरस्याम् ॥ ३ ॥

Bei भाज्, भास् u. s. w. kann die Kürze substituiert werden.

अबिभजत् oder अबभाजत्, अब्रोभसत् oder अबभासत्, अब्रोभयत् oder अबभायत्, अदीदिपत् oder अदीदीपत्, अर्जोजिवत् oder अर्जोर्जिवत्, अर्मोमिलत् oder अर्मोमिलत्, अर्पोपिडत् oder अर्पोपीडत्. Vgl. 7, 4, 93 fig.

लोपः पिबतेरीच्चाभ्यासस्य ॥ ४ ॥

Bei पा „trinken“ fällt in diesem Aorist der an vorletzter Stelle stehende Vocal des Stammes ab, und für den Vocal der Reduplication wird ई substituiert.

अपीष्यत्, अर्पीष्यताम्, अर्पीष्यन्. Die Causativform von पा ist nach Abfall des Causativcharakters इ (s. 6, 4, 51) nach 7, 3, 37 पाय्.

तिष्ठतेरित् ॥ ५ ॥

Bei स्या wird für den Vocal des Stammes इ substituiert.

अतिष्ठिपत्, अतिष्ठिपताम्, अतिष्ठिपन्. Der Stamm des Causativs ist nach Abfall des इ (s. 6, 4, 51) nach 7, 3, 36 स्याप्.

जिघ्रतेर्वा ॥ ६ ॥

Bei घ्रा kann dieses geschehen.

अर्जिघ्रपत् oder अर्जिघ्रपत्, अर्जिघ्रपताम् oder अर्जिघ्रपताम्, अर्जिघ्रपन् oder अर्जिघ्रपन्. Wenn इ nicht substituiert wird, tritt nach 7, 4, 1 die Kürze für घ्राप् ein.

उच्यत् ॥ ७ ॥

Für ein an vorletzter Stelle stehendes ऋ oder ॠ kann in diesem Aorist ऋ substituiert werden.

अर्वाच्यत् oder अववर्तत् nach 7, 3, 86; अर्मोमजत् oder अममार्जत् nach 7, 2, 114; अर्चोक्तत् oder अर्चोर्कित् nach 7, 1, 101 und 8, 2, 77.

6, 4, 1.

नित्यं छन्दसि ॥ ८ ॥

Im Veda findet diese Substitution stets statt.

अवीवृधत्. अवीवृधताम्. अवीवृधन्

दयतेर्दिगि लिटि ॥ ९ ॥

Für दे, दयते wird im Perfect दिगि substituiert.

अव दिग्ये, अव दिग्याते, अव दिग्यरे

ऋतश्च संयोगादेर्गुणः ॥ १० ॥

Eine auf ऋ auslautende Wurzel mit vorangehender Doppelconsonanz erhält Guna im Perfect.

सम्वरतुः, सम्वरः. दध्वरतुः. दध्वरः; सम्मरतुः. सम्मरः. Ausnahme zu 1, 1. 5. Im Sg. सम्वार. दध्वार सम्मार nach 7, 2. 115, da hier die Personalendung णन् ist.

ऋच्छत्यताम् ॥ ११ ॥

ऋच्छ्. ऋ und Wurzeln auf ऋ erhalten im Perfect Guna.

आनर्छत्, आनर्छतुः. आनर्छः. आरतुः. आरः; नि चकरतुः und नि चकरः; नि जगरतुः und नि जगरः. Im Sg. नि चकार und नि जगार nach 7, 2. 115

शृदृप्रां ह्रस्वो वा ॥ १२ ॥

In श. दृ. and पृ kann im Perfect der Vocal verkürzt werden.

वि शशरतुः oder शयतुः. वि ददरतुः oder ददतुः. नि पप्रतुः oder प्रप्रतुः

के ऽणः ॥ १३ ॥

Vor dem taddhita-Suffix क wird ein vorangehendes आ. ई und ऊ verkürzt.

जका. कुमारिका. ब्रह्मबन्धका.

न कपि ॥ १४ ॥

Nicht aber vor dem an Bahuvrīhi antretenden क.

बहुकुमारीक. बहुलक्ष्मीक. बहुवधृक

आपो ऽन्यतरस्याम् ॥ १५ ॥

Das Femininsuffix आ kann vor diesem Suffix verkürzt werden.

बहुव्यव्याक oder व्यव्यक. बहुमालाक oder मालाक

ऋदृशो ऽङि गुणः ॥ १६ ॥

In Wurzeln auf ऋ oder दृ, so wie in दृश् wird vor dem Aoristcharakter ऽङ् Guna für den Wurzelvocal substituiert.

शकलाङ्गुलको ऽकरत्. अहं तेभ्यो ऽकरं नमः. अमरत्. अरत्. अदृशत्. अदृशताम्. अदृशनं. Kaçika faßt अङ् auch als kṛ und cṛkṛ da. . . जगत्. Ausnahme zu 1. 1. 5.

अस्यतेस्युक् ॥ ११ ॥

अस्, अस्यति erhält vor diesem Aoristcharakter das Augment य्.

आस्यत्, आस्यताम्, आस्यन्.

अयतेरः ॥ १८ ॥

Für den Auslaut von श्वि wird अ vor diesem Suffix substituiert.

अश्वत्, अश्वताम्, अश्वन्. Für das अ des Stammes und für das des Suffixes wird nach 6, 1. 97 das letztere allem substituiert.

पतः पुम् ॥ १९ ॥

In पत् wird vor diesem Suffix प् nach dem Wurzelvocal eingeschoben.

अपतत्, अपतताम्, अपतन्.

वच् उम् ॥ २० ॥

In वच् wird उ nach अ eingeschoben.

अवोचत्, अवोचताम्, अवोचन्.

शीङः सार्वधातुके गुणः ॥ २१ ॥

Für den Wurzelvocal in शी wird vor einem sârvadhâtuka Guna substituiert.

शेते, शयाते, शेते. Ausnahme zu 1, 1. 5.

अयङ् यि किङिति ॥ २२ ॥

Vor einem mit य् anlautenden Suffix mit stummem क् oder ङ् wird अय् für ई in शी substituiert.

शय्यते mit यङ्, शाशय्यते mit यङ्, प्रशय्य und उपशय्य mit न्यप्, welches als Substitut von तत्रा auch कित् ist.

उपसर्गाङ्गस्व ऊहतेः ॥ २३ ॥

Für das ऊ von ऊह् wird, wenn eine Präposition vorangeht, vor einem solchen Suffix die Kürze substituiert.

समुह्यते, समुह्य, अभ्युह्यते, अभ्युह्य.

एतेर्लिङि ॥ २४ ॥

Die Kürze der Wurzel इ, गति erhält sich vor dem Augment यास् im Pre-cativ, wenn eine Präposition vorangeht.

उदियात्, समियात्, अन्वियात्: dagegen ईयात्. Ausnahme zum folgenden Sutra.

अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः ॥ २५ ॥

Vor einem mit य् anlautenden Suffix mit stummem क् oder ङ् wird, wenn es kein कृत् und kein sârvadhâtuka ist, eine Länge für den auslautenden Vocal des Stammes substituiert.

6, 4, 1.

भूयायते. सुखायते und दुःखायते mit dem Denominativsuffix क्ङ् nach 3, 1, 12, 18. चीयते und स्तूयते mit यङ्; चेचीयते und तोष्टूयते mit यङ्; चीयात् und स्तूयात् Precative (vgl. 3, 4, 116). Dagegen प्रकृत्य, weil das Suffix ein क्त ist, und चिनुयात्, मुनुयात्, weil die Personalendungen des Potentialis sarvadhatuka sind.

च्वौ च ॥ २६ ॥

Desgleichen vor dem adverbialen Suffix च् (s. 5, 4, 50).

गुची करोति, गुची भवति, गुची स्यात्, पट्ट करोति, पट्ट भवति, पट्ट स्यात्. Vgl. 7, 4, 32.

रीडुतः ॥ २७ ॥

Für री wird in den 7, 4, 25, 26 angegebenen Fällen री substituiert.

मात्रीयति und पित्रीयति mit क्यच् nach 3, 1, 8. चेकीयते mit यङ्; मात्रीभूत.

रिङ् शयग्लिङ्गु ॥ २८ ॥

Für das auslautende ऋ einer Wurzel wird रि substituiert vor dem Präsenscharakter अ, vor dem Passivcharakter _=य und vor dem Augment याम् im Precativ.

आ द्रियते und आ ध्रियते (zum य् s. 6, 4, 77); क्रियते, ह्रियते; क्रियात्, ह्रियात्.

गुणो ऽर्तिसंयोगाद्योः ॥ २९ ॥

In der Wurzel ऋ, so wie in denjenigen Wurzeln auf ऋ, in denen diesem Vocal Doppelconsonanz vorangeht, wird in dem angegebenen Falle गुण für ऋ substituiert.

अर्थते und अर्थात्. स्मर्थते und स्मर्थात्. Ausnahme zu 1, 1, 5.

यङि च ॥ ३० ॥

Auch vor dem Intensivcharakter _=य.

अरार्थते; सास्वर्थते. दाध्वर्थते. सास्मर्थते. अरार्थते entsteht auf folgende Weise: ऋ + य ergibt nach unserm Sūtra अर्थ; dieses mit der Reduplication nach 6, 1, 2 अर्थयर्थ; nach 7, 4, 60 muss das erste य् abfallen, wir erhalten demnach अरर्थ und nach 7, 4, 83 schliesslich अरार्थ. Ausnahme zu 1, 1, 5.

ई घ्राध्मोः ॥ ३१ ॥

Für den Wurzelvocal von घ्रा und ध्मा wird im Intensivum ई substituiert.

जेघ्रीयते. देध्मीयते. Vgl. 7, 4, 82.

अस्य च्वौ ॥ ३२ ॥

ई wird auch für अ und आ eines Nominalstammes vor dem Adverbialsuffix च् (s. 5, 4, 50) substituiert

गुक्की करोति, गुक्की भवति; खट्खी करोति, खट्खी भवति.

क्यचि च ॥ ३३ ॥

Desgleichen vor dem Denominativsuffix --ये .

पुत्रीयति, घटीयति; खट्वीयति. मालीयति.

अशनायोदन्यधनाया बुभुक्षापिपासागर्धेषु ॥ ३४ ॥

Die Denominativa अशनाय „hungrig sein“, उदन्य „durstig sein“ und धनाय „habstüchtig sein“ sind unregelmässig gebildet.

अशनायति, उदन्यति, धनायति. In anderen Bedeutungen अशनीयति, उदकीयति, धनीयति.

न छन्दस्यपुत्रस्य ॥ ३५ ॥

Im Veda haben die für das Denominativsuffix --ये gegebenen Regeln nur bei पुत्र Geltung.

मित्रयु. संस्वेदयु. सुमयु; dagegen पुत्रीयन्तः सुदानवः RV. 7, 96, 4.

दुरस्युर्द्विणस्युर्वृषण्यति रिषण्यति ॥ ३६ ॥

दुरस्यु, द्विणस्यु. वृषण्यति und रिषण्यति sind unregelmässige Bildungen im Veda.

अश्वाघस्यात् ॥ ३७ ॥

Für den Auslaut von अश्व und अघ wird im Veda vor dem genannten Suffix आ substituiert.

अश्वायन्तो मघवन् RV. 7, 32, 23. मा त्वा वृका अघायवो विदन्.

देवसुमन्योर्यजुषि काठके ॥ ३८ ॥

Desgleichen für den Auslaut von देव und सुम im Jagus Kâthaka.

देवायन्तो यजमानाय, सुमनायन्तो हवामहे.

कव्यध्वरपृतनस्यर्चि लोपः ॥ ३९ ॥

Im R̥gveda fällt der Auslaut von कवि, अध्वर und पृतना vor dem genannten Suffix ab.

कव्यन्तः सुमनसः (nicht im RV.). अध्वर्यन्तः (nicht in diesem Casus im RV.), पृतन्यन्त-
स्तिष्ठन्ति (nicht in dieser Verbindung im RV.).

द्यतिस्यतिमास्थामिति किति ॥ ४० ॥

Für den Auslaut von द्यो, सो, मा und स्था wird इ vor einem mit त् anlautenden Suffix mit stummem क् substituiert.

निर्दित und निर्दितवत्, अग्रमित und अग्रमितवत्, मित und मितवत्, स्थित und स्थितवत्
mit क्त und क्तवत्. Fast Alle lesen इ ति statt इत्ति.

6, 4, 1.

शाछोरन्यतरस्याम् ॥ ४१ ॥

Auch für den Auslaut von शा (शो) und छा (छो), aber nicht nothwendig.

निशित oder निशात, निशितवत् oder निशातवत्, अवच्छित oder अवच्छात, अवच्छितवत् oder अवच्छातवत्.

दधातेर्हिः ॥ ४२ ॥

Für धा, दधाति wird in diesem Falle हि substituiert.

हित, हितवत्, हित्वा (mit त्वा).

जहातेश्च क्ति ॥ ४३ ॥

Auch für हा, जहाति wird हि vor ण्त्वा substituiert.

हित्वा राज्यं वनं गतः.

विभाषा छन्दसि ॥ ४४ ॥

Im Veda nicht nothwendig.

हित्वा शरीरं यातव्यम्, aber auch हत्वा.

मुधित वसुधित नेमधित धिष्व धिषीय च ॥ ४५ ॥

Diese fünf vedischen Formen sind unregelmässig gebildet.

दो दङ्घोः ॥ ४६ ॥

Für दा, wenn es ghu heisst (s. 1, 1, 20), wird in dem 7, 4, 40 genannten Falle दद् substituiert.

दत्त, दत्तवत्; dagegen दात von दाप्) und अवदात von दे(प्)

अच उपसर्गात्तः ॥ ४७ ॥

Wenn eine vocalisch auslautende Präposition vorangeht, wird in dem gegebenen Falle त् für jenes दा substituiert.

प्रत्त, अवत्त, नीत्त, परीत्त. Zur Länge s. 6, 3, 124.

अपो मि ॥ ४८ ॥

त् wird auch für den Auslaut von अप् vor einer mit भ् anlautenden Casus-endung substituiert.

अप्त्रिः, अप्त्र्यः.

सः स्यार्धधातुके ॥ ४९ ॥

Auch für den Auslaut स् einer Wurzel vor einem mit स् anlautenden ārdhadhātuka.

वत्स्यति, अवत्स्यत्, विवत्सति, जिवत्सति.

तासस्योर्लोपः ॥ ५० ॥

Das **स्** von **तास्**, dem Charakter des zweiten Futurums, und das von **अस्**, **अस्ति** fällt vor einem mit **स्** anlautenden Suffix ab.

कर्तासि, कर्तासे (vgl. 2, 4, 85); त्वमसि. व्यति मेः vgl. 6, 4, 111.

रि च ॥ ५१ ॥

Auch vor einem mit **र्** anlautenden Suffix.

कर्तारो, कर्तारः, अध्येतारो, अध्येतारः (vgl. 2, 4, 85); व्यति रे Perfect von **अस्**; vgl. 6, 4, 111

ह एति ॥ ५२ ॥

Vor der Personalendung **ए** wird **ह** für jenes **स्** substituiert.

कर्ताहे, व्यति हे (von **अस्**). Vgl. 6, 4, 111.

यीवर्णयोर्दीधीवेव्योः ॥ ५३ ॥

Vor einem mit **य्**, **व्** oder **व्ह्** anlautenden Suffix fällt der Auslaut von **दीधी** und **वेवी** ab.

आदीध्य und **आवेव्य गतः**, **आ दीध्यते** und **आ वेव्यते**; **आदीध्यतृ** und **आवेव्यतृ**; **आ दीधीत** und **आ वेवीत**. Das lange **ई** in **यीवर्णयोः** vermag ich nicht zu erklären. **ह्वर्ण** bezeichnet sowohl **ह्** als auch **व्ह्**, und ein Consonant erhält bei Panini sonst nie ein **इ** zur Erleichterung der Aussprache. **यि** kann bei Panini nur Locativ von **य्** sein, aber dieser ist hier nicht am Platze, da **यीवर्णयोः** wegen des Duals nur als Compositum zu fassen ist.

सनि मीमाघुरभलभशकपतपदामच इस् ॥ ५४ ॥

Für den Wurzelvocal von **मी**, **मा**, **दा** und **धा** (**घु**), **रभ्**, **लभ्**, **शक्**, **पत्** und **पट्** wird **इस्** vor dem **स्** des Desiderativsuffixes **लृप्** substituiert.

मिस्मिति, **प्र मिस्मिति** **मिस्मते**, **अप मिस्मते**, **दिस्मिति**, **धिस्मिति**; **आ रिस्मते**, **आ निस्मते**, **शिस्मिति**, **पिस्मिति**, **प्र पिस्मते**. Bei den vocalisch anlautenden Wurzeln wird für das substituierte **स्** nach 7, 4, 49 **त्** substituiert, bei den consonantisch anlautenden fällt dieses **स्** nach 8, 2, 29 aus. Die Reduplication fällt nach 7, 4, 58 ab.

आप्ज्ञप्धामीत् ॥ ५५ ॥

Für den Wurzelvocal von **आप्**, **ज्ञप्** und **ऋध्** wird **ई** vor **लृप्** substituiert.

ईप्सिति, **जीप्सिति**, **ईर्त्सिति**. Vgl. 7, 4, 58.

दम्भ इच्च ॥ ५६ ॥

Für den von **दम्भ** auch **द्व**.

धीप्सिति oder **धिप्सिति**. Vgl. 7, 4, 58.

मुचो ऽकर्मकस्य गुणो वा ॥ ५७ ॥

Wenn **मुच्** intransitive Bedeutung hat, kann im Desiderativ Guna für den Vocal substituiert werden.

मोक्षते oder **मुमुक्षते** **वत्सः स्वयमेव** Vgl. 7, 4, 58.

6, 4, 1.

अत्र लोपो ऽभ्यासस्य ॥ ५८ ॥

In den 7, 4, 54 fgg. angegebenen Fällen schwindet die Reduplicationssilbe.

ह्रस्वः ॥ ५९ ॥

Sonst wird in der Reduplication die Kürze substituiert.

डुढांके und डुढांकिपते, तुत्रांके und तुत्रांकिपते.

हलादिः शेषः ॥ ६० ॥

Von den wiederholten Consonanten erhält sich nur der erste.

पपाच. मम्नां, आट. Vgl. 6, 1, 1 fgg.

शर्पूर्वाः खयः ॥ ६१ ॥

Wenn tonlose aspirierte und nicht-aspirierte Consonanten auf einen Sibilanten folgen, erhalten sich jene, während diese abfallen.

चुश्चांतिपति. तिष्ठासति. पिम्पिन्दपते.

कुहोश्चुः ॥ ६२ ॥

Für einen Guttural und ह् wird ein Palatal substituiert.

चकार, चखान, जगाम, जघान, जहार.

न कवतेर्यङि ॥ ६३ ॥

Nicht aber im Intensiv von कु, कवते.

कौकूयत उद्गः. कौकूयते खरः. Von einem andern कु wird कौकूयते gebildet.

कृषेच्छन्दसि ॥ ६४ ॥

Auch nicht im Intensiv von कृष् im Veda.

करोकूयते यजकूयतः.

**दाधर्ति दधर्ति दधर्षि वोभूतु तेतिक्ते ऽलर्था पणीफणत्सं सनि-
षदत्करिक्कनिकदद्गरिभ्रह्विध्वतो दविद्युतत्तरिचतः सरीसृपतं वरी-
वृजन्मर्मृज्या गनीगन्तीति च ॥ ६५ ॥**

Im Veda findet man folgende unregelmässig reduplicierte Formen: दाधर्ति, दधर्ति, दधर्षि, वोभूतु, तेतिक्ते, अलर्षि, आ पणीफणत्, सं सनिष्यदत्, करिक्त्, कनिकदत्, भरिभ्रत्, दविध्वतः, दविद्युतत्, तरिचतः, सरीसृपतम्, वरीवृजत्, मर्मृज्य und आ गनीगन्ति.

मर्मृज्य ist offenbar ein Fehler für मर्मृज्म.

उरत् ॥ ६६ ॥

Für ऊ und ऊ wird in der Reduplication अर् (s. 1, 1, 51) substituiert.

वृत्त. वृधे. नर्नर्त्ति, नरिनर्त्ति. नरीनर्त्ति. र् fällt ab nach 7, 4, 60. Zu den Intensivformen s. 7, 4, 99 fgg.

द्युतिस्वाथोः संप्रसारणम् ॥ ६७ ॥

Der Halbvocal in द्युत् und im Causativ von स्वप् wird in der Reduplication vocalisirt.

व्यदिद्यत्, वि दिद्योतिषते, वि दिद्यतिषते. वि देद्यत्यते; सुष्वापयिषति.

व्यथो लिटि ॥ ६८ ॥

Der Halbvocal in व्यथ् wird im Perfect vocalisirt.

विव्यथे, विव्यथाते, विव्यथिरे.

दीर्घ इणः किति ॥ ६९ ॥

In der Wurzel इ, एति wird eine Länge in der Reduplication substituiert vor einer Personalendung des Perfects, die क् zum stummen Laut hat.

ईयुः, ईयुः; dagegen इयाय, इययिष्य. Vgl. 1, 1, 59.

अत आदेः ॥ ७० ॥

Für anlautendes अ einer Reduplication wird im Perfect eine Länge substituiert.

आट, आटतुः, आटुः.

तस्मान्नुङ्ङिहलः ॥ ७१ ॥

Geht die Wurzel auf Doppelconsonanz aus, so tritt nach diesem आ an den Anlaut der Wurzel das Augment न्.

आनङ्, आनङ्गतुः, आनङ्गुः; आनञ्ज, आनञ्जतुः, आनञ्जुः.

अघ्नोतेश्च ७२ ॥

Auch bei अश्, अघ्नोति.

व्यानशे, व्यनशाते, व्यानशिरे.

भवतेरः ॥ ७३ ॥

Bei भू wird im Perfect अ in der Reduplication substituiert.

बभूव, वभूवतुः, बभूवुः; dagegen वुभूषति, बोभूयते.

ससूवेति निगमे ॥ ७४ ॥

Im Veda auch in ससूव.

ससूव (= सुषुवे) स्थविरं विपश्चिताम्. In der Calc. Ausgabe des Pāṇini dasselbe Beispiel, aber mit vorangegehendem गृष्टिः. Vgl. RV. 4, 18, 10.

निजां चयाणां गुणः श्रौ ॥ ७५ ॥

Bei निज्, विज् und विप् wird in den reduplicirten Präsensformen Guna für den Vocal in der Reduplication substituiert.

नेनेक्ति, वेवेक्ति, वेवेष्टि.

6, 4, 1.

भृजामित् ॥ ७६ ॥

Bei भ, मा (माङ्) und हा (आहाङ्) in demselben Falle इ.

बिभर्ति, मिमंते, जिहीते.

अर्तिपिपत्योश्च ॥ ७७ ॥

Desgleichen bei ऋ und ए

इर्ति (vgl. 6, 4, 78), पिपति.

बहुलं छन्दसि ॥ ७८ ॥

Im Veda findet in den reduplicirten Praesensformen ein Schwanken statt.

विव्रष्टि, विवक्ति, सिपक्ति, जिघर्ति; aber auch ददाति, जजनम्, दधनत्.

सन्यतः ॥ ७९ ॥

Im Desiderativ wird in der Reduplication इ für अ substituiert.

पिपन्नति, यियन्नति, तिष्ठसति, पिपासति.

ओः पुयणज्यपरे ॥ ८० ॥

Desgleichen für उ und ऊ vor einem Labial, einem Halbvocal und ञ्, wenn auf diese Consonanten ein अ oder आ folgt.

पिपत्रिपते, पिपात्रयिपति, विभात्रयिपति; यियत्रिपति, यियात्रयिपति, रिरात्रयिपति, लिलात्रयिपति; जिजात्रयिपति.

स्रवतिशृणोतिद्रवतिप्रवतिप्रवतिच्यवतीनां वा ॥ ८१ ॥

Bei सु, श्रु, ढु, प्रु, णु und च्यु kann diese Substitution stattfinden.

सिस्रात्रयिपति oder सुसात्रयिपति, शिश्रात्रयिपति oder शुश्रात्रयिपति, दिद्रात्रयिपति oder दुद्रात्रयिपति, पिप्रात्रयिपति oder पुप्रात्रयिपति, पिप्णात्रयिपति oder पुप्णात्रयिपति, चिच्चात्रयिपति oder चुच्चात्रयिपति. Dagegen सुसृपति und शुश्रृपति, weil ein ऊ auf र् folgt.

गुणो यङ्लुकोः ॥ ८२ ॥

Für इ und उ und deren Längen wird vor dem Intensivcharakter ँ=य, auch wenn dieser abfällt, Guṇa in der Reduplication substituiert.

चेचायते, लोलुयते; जोहर्वाति, चोक्रुर्वाति.

दीर्घो ऽकितः ॥ ८३ ॥

Für अ wird in diesem Falle eine Länge substituiert, wenn die Reduplication kein Augment erhält.

पापच्यते, यायज्यते; पापत्राति, यायर्जाति; dagegen यंयम्यते und रंरम्यते, यंयर्माति und रंरर्माति. Vgl. die folgenden Sūtra.

नीग्वञ्चुसंमुध्वंसुभंशुकसपतपदस्कन्दाम् ॥ ८४ ॥

Bei वञ्च, संस्, ध्वंस्, भंश्, कस्, पत्, पद् und स्कन्द् erhält die Reduplication im Intensivum das Augment नी.

6, 4 1.

वनीवच्यते und वनीवज्जीति, सनीस्रस्यते und सनीस्रसीति. दनीध्वस्यते und दनीध्वसीति, वनीभ्रश्यते und वनीभ्रशीति. चनीकस्यते und चनीकसीति. पनीपत्यते und पनीपतीति, पनीपद्यते und पनीपदीति. चनीस्कद्यते und चनीस्कदीति. Alle भंम् statt भंशु.

नुगतो ऽनुनासिकान्तस्य ॥ ८५ ॥

Ein अ in der Reduplication erhält im Intensiv das Augment न्, wenn die Wurzel auf einen Nasal auslautet.

तन्तन्यते und तन्तनीति. जङ्गस्यते und जङ्गमीति, यंयस्यते und यंयमीति. रंस्यते und रंसीति.

जपजभदहदशभञ्जपशां च ॥ ८६ ॥

Auch die Reduplication von जप्. जभ्. दह्, दश्, भञ्ज् und पश्.

जज्जप्यते und जज्जपीति. जज्जभ्यते und जज्जभीति. दन्दह्यते und दन्दहीति. दन्दश्यते und दन्दशीति, बम्भज्यते und बम्भजीति, पम्पश्यते und पम्पशीति.

चरफलोश्च ॥ ८७ ॥

Auch von चर् und फल्.

Vgl. das folgende Sūtra.

उत्तरस्यातः ॥ ८८ ॥

Für das nachfolgende अ (d. i. für das der Wurzel) wird in diesem Falle उ substituiert.

चञ्चूर्यते und चञ्चुरीति. पम्फुल्यते und पम्फुलीति. Zur Länge s. 8, 2, 77.

ति च ॥ ८९ ॥

Auch vor einem mit त् anlautenden Suffix wird उ für den Vocal von चर् und फल् substituiert.

चूर्ति, प्रफुल्लि. प्रफुल्ल. Vgl. 8, 2, 55.

रीगृदुपधस्य च ॥ ९० ॥

Die Reduplication einer Wurzel, die an vorletzter Stelle ein ऋ hat, erhält das Augment री.

वरीवृत्यते und वरीवृतीति. वरीवृध्यते und वरीवृधीति, नरीनृत्यते und नरीनृतीति. Man bildet aber auch वरीवृश्च्यते und वरीवृश्चीति, obgleich das ऋ nicht an vorletzter Stelle steht.

रुयिकौ च लुकि ॥ ९१ ॥

In dem Intensiv mit Abfall von य aber auch die Augmente र् und रि.

वर्वर्त्ति und वरिवर्त्ति, नर्नर्त्ति und नरिनर्त्ति.

ञृतश्च ॥ ९२ ॥

Auch die Reduplication einer auf ऋ auslautenden Wurzel erhält die erwähnten Augmente in dem Intensiv ohne य.

चरीकर्त्ति. चर्कृत्ति und चरिर्कर्त्ति, जरीहर्त्ति, जर्हृत्ति und जरिहर्त्ति.

6, 4, 1.

सन्वल्लघुनि चङ्परे ऽनग्लोपे ॥ ९३ ॥

Im reduplicirten Aorist des Causativs richtet sich die Reduplication nach der des Desiderativs, wenn der Wurzelvocal leicht ist, und die Wurzel nicht ihren Endvocal vor dem Causativsuffix einbüsst.

Beispiele beim folgenden Sûtra.

दीर्घो लघोः ॥ ९४ ॥

Ein prosodisch kurzer Vocal in der Reduplicationssilbe wird indessen verlängert.

अचीकरत्, अपीपचत् (vgl. 7, 4, 79); अपीपवत्, अलीलवत्, अजीजवत् (vgl. 7, 4, 80); असिभवत् oder असुभवत्, अशिशवत् oder अशुशवत्, अदिदवत् oder अदुदवत्, अपिप्रवत् oder अपुप्रवत्, अपिप्पवत् oder अपुप्पवत्, अचिच्यवत् oder अचुच्यवत् (vgl. 7, 4, 81). Dagegen bildet man vom zweisilbigen कथ, dessen Auslaut vor णि abfällt, अचकथत्.

अत् स्मृदृत्वरप्रथमदत्स्त्वयशाम् ॥ ९५ ॥

Für den Vocal in der Reduplication von स्म u. s. w. wird indessen im reduplicirten Aorist des Causativs अ substituirt.

असस्मरत्, अददरत्, अतत्वरत्, अपप्रथत्, अममदत्, अतस्तरत् und अपस्वशत्. Einige lesen fehlerhaft दृ statt दृ.

विभाषा वेष्टिचेष्टयोः ॥ ९६ ॥

Bei वेष्ट् und चेष्ट् kann dieses geschehen.

अविवेष्टत् oder अववेष्टत्, अचिचेष्टत् oder अचचेष्टत्.

† 6, 4, 1. ई च गणः ॥ ९७ ॥

Bei गण् kann auch ई für den Vocal der Reduplication in dem genannten Aorist substituirt werden.

अजगणात् oder अजीगणात्.

॥ इति सप्तमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

8, 1, 1. सर्वस्य द्वे ॥ १ ॥

Von hier an bis 8, 1, 15 incl. ist stets zu ergänzen: „das ganze Wort wird wiederholt“.

तस्य परमाप्तेडितम् ॥ २ ॥

Das nachfolgende Wort heist âmredita (wiederholt).

अनुदात्तं च ॥ ३ ॥

Und dieses ist unbetont.

नित्यवीप्सयोः ॥ ४ ॥

Es wird ein Wort wiederholt, wenn man ein „Immer“ oder ein „Jedes“ ausdrücken will.

पचति पचति „er kocht beständig“, भुक्त्वा भुक्त्वा oder भोजं भोजं व्रजति „jedesmal, wenn er gegessen hat, geht er“. लुनीहि लुनीहीत्यवायं लुनाति (vgl. 3, 4, 2); ग्रामो ग्रामो रमणीयः „jedes Dorf ist reizend“, पुरुषः पुरुषो निधनमुपैति.

परेर्वर्जने ॥ ५ ॥

परि wird in der Bedeutung „mit Ausnahme von“ wiederholt.

परि परि त्रिगतैभ्यो वृष्टो देवः „rundherum um Trigarta (aber nicht in Tr. selbst) hat es geregnet“. Vgl. 1, 4, 88. 2, 3, 10.

प्रसमुपोदः पादपूरणे ॥ ६ ॥

प्र, सम्, उप und उद् werden wiederholt, wenn ein Stollen vollzählig gemacht werden soll.

प्र प्रायमन्निर्भरतस्य शृण्वे RV. 7, 8, 4. सं समिद्युवसे वृषन् 10, 191, 1. उपोष मे परा मश 1, 126, 7. किं नोदुदु हर्षमे दातवा उ 4, 21, 9.

उपर्यध्यधसः सामीप्ये ॥ ७ ॥

उपरि, अधि und अधम् um die unmittelbare Nähe anzudeuten.

उपर्युपरि दुःखम् oder ग्रामम्, अध्यधि ग्रामम्, अधो अधो नगरम्.

वाक्यादेरामन्वितस्यासूयासंमतिकोपकुत्सनभर्त्सनेषु ॥ ८ ॥

Ein Vocativ am Anfange eines Satzes wird wiederholt, wenn Neid, Lob, Aerger, Tadel oder eine Drohung ausgesprochen wird.

अभिरूपका ३ अभिरूपकं रिक्तं त अभिरूप्यम्, अभिरूपका ३ अभिरूपकं शोभनः खल्वसि. अविनीतका ३ अविनीतक इदानीं ज्ञास्यसि ज्ञानम्, शोक्तीका ३ शाक्तीक रिक्ता ते शक्तिः. चोर चोरौ ३ घातयिष्यामि त्वा. Zum pluta-Vocal und seine Betonung s. 8, 2, 10., 95.

एकं बहुव्रीहिवत् ॥ ९ ॥

Wenn एक wiederholt wird, verbinden sich beide Theile zu einem Bahuvrīhi.

एकैकमक्षरं पठति, एकैकयाहुत्या जुहोति. Der Accent nach 6, 2, 1.

आबाधे च ॥ १० ॥

Eine Wiederholung und eine gleiche Verbindung findet auch dann statt, wenn ein Schmerz über Etwas ausgedrückt wird.

गतं गत „zu meinem Leidwesen fortgegangen“, नष्टं नष्ट, पतितं पतित. Der Accent nach 6, 2, 1.

कर्मधारयवदुत्तरेषु ॥ ११ ॥

Im Folgenden bilden die beiden Theile einen Karmadhâraja.

Als Karmadhâraja ist das Wort nach 6, 1, 223 ein Oxytonon.

8, 1, 1.

प्रकारे गुणवचनस्य ॥ १२ ॥

Ein Eigenschaftswort wird wiederholt, wenn ausgedrückt werden soll, dass die genannte Eigenschaft einem Dinge nur in einem gewissen Grade eigen sei.

पटुपटु „ziemlich scharf u. s. w.“, मदुमदु, पण्डितपण्डित.

अकृच्छे प्रियमुखयोरन्यतरस्याम् ॥ १३ ॥

प्रिय und मुख können wiederholt werden, wenn damit „gern“ ausgedrückt wird.

प्रियेण oder प्रियप्रियेण ददाति, eben so मुखेन oder मुखमुखेन.

यथास्वे यथायथम् ॥ १४ ॥

यथायथम् „wie es sich gebührt, je auf seine Weise“ ist unregelmässig gebildet.

ज्ञाताः सर्वे पदार्था यथायथम् सर्वेषां तु यथायथम्.

† 8, 1, 1. इदं रहस्यमर्यादावचनव्युत्क्रमणयज्ञपात्रप्रयोगाभिव्यक्तिषु ॥ १५ ॥

इदं ist unregelmässig gebildet in der Bedeutung „Geheimniss“ und wenn es sich um eine Grenzbestimmung, eine Absonderung, eine Anwendung von Opfergefässen und eine Manifestation handelt.

इदं मन्त्रयन्ते, आचतुरं हीमे पशवो इदं मिथुनायन्ते (vgl. Matr. S. 1. 7, 3. Çaṅkh. Br. 3, 9), इदं व्युत्क्रान्ताः (= द्विवर्गसंबन्धेन पृथगवस्थिताः), इदं यज्ञपात्राणि प्र युनक्ति (vgl. 1, 3, 64) धीरः, इदं संकर्षणवासुदेवा.

8, 1, 16. पदस्य ॥ १६ ॥

Bis 8, 3, 54 incl. ist stets पदस्य „eines Wortes“ oder „an die Stelle eines Wortes“ zu ergänzen.

8, 1, 17. पदात् ॥ १७ ॥

Bis 8, 1, 68 incl. ist stets पदात् „nach einem Worte“ zu ergänzen.

8, 1, 18. अनुदात्तं सर्वमपादादौ ॥ १८ ॥

Bis 8, 1, 74 incl. ist stets zu ergänzen „ist alles unbetont, wenn es nicht am Anfange eines Stollens steht“.

आमन्वितस्य च ॥ १९ ॥

Alle Silben eines Vocativs sind unbetont, wenn ein Wort vorangeht.

पचसि देवदत्त.

युष्मदस्मदोः षष्ठीचतुर्थीद्वितीयास्थयोर्वानावौ ॥ २० ॥

Für den Genetiv, Dativ und Accusativ Du. von युष्मद् wird वाम्, für dieselben Casus von अस्मद् aber नौ substituirt, wenn ein Wort vorangeht.

8, 1, 16. 17. 18.

ग्रामो वां स्वम्, जनपदो नो स्वम्; ग्रामो वां दीयते, जनपदो नो दीयते; ग्रामो वां पश्यति,
जनपदो नो पश्यति.

बहुवचनस्य वसन्सौ ॥ २१ ॥

Für dieselben Casus im Pl. werden in demselben Falle वस् und नस् substituirt.

ग्रामो वः स्वम्, जनपदो नः स्वम्; ग्रामो वो दीयते, जनपदो नो दीयते; ग्रामो वः पश्यति,
जनपदो नः पश्यति.

तेमयावेकवचनस्य ॥ २२ ॥

Für den Genetiv und Dativ Sg. werden in demselben Falle ते und मे substituirt.

ग्रामस्ते स्वम्, ग्रामो मे स्वम्; ग्रामस्ते दीयते, ग्रामो मे दीयते.

त्वामौ द्वितीयायाः ॥ २३ ॥

Für den Accusativ Sg. werden in demselben Falle त्वा und मा substituirt.

ग्रामस्त्वा पश्यति, ग्रामो मा पश्यति.

न चवाहहैवयुक्ते ॥ २४ ॥

In Verbindung mit च, वा, ह, अह und एव finden die genannten Substitutionen nicht statt.

ग्रामस्तव च स्वम्, ग्रामो मम च स्वम्, युवयोश्च स्वम्, आवयोश्च स्वम्, युष्माकं च स्वम्, अस्माकं
च स्वम् u. s. w. Eben so ग्रामस्तव वा स्वम्, ग्रामस्तव ह स्वम्, ग्रामस्तवाह स्वम्, ग्रामस्तवैव
स्वम् u. s. w.

पश्याथैश्चानालोचने ॥ २५ ॥

Auch nicht in Verbindung mit Verben des Sehens, wenn nicht ein sinnliches Sehen gemeint ist.

ग्रामस्तव स्वं समीच्यागतः, ग्रामस्तभ्यं दीयमानं समीच्यागतः, ग्रामस्त्वां समीच्यागतः u. s. w.
Dagegen ग्रामस्त्वा पश्यति.

सपूर्वायाः प्रथमाया विभाषा ॥ २६ ॥

Wenn das Pronomen auf einen Nominativ folgt, dem noch ein Wort vorangeht, dann können die genannten Substitutionen stattfinden.

ग्रामे कम्बलस्तव oder ते स्वम्, ग्रामे कम्बलस्तुभ्यं oder ते दीयते, ग्रामे छात्रास्त्वां oder
त्वा पश्यन्ति u. s. w. Dagegen sagt man stets कम्बलस्ते स्वम् und कम्बलो ग्रामे ते स्वम्.

तिङो गोत्रादीनि कुत्सनाभीक्ष्णयोः ॥ २७ ॥

गोत्र u. s. w. sind nach einem Verbum finitum unbetont, wenn ein Tadel oder eine Wiederholung ausgedrückt wird.

पचति गोत्रम्, पचति पचति गोत्रम्; जल्पति ब्रुवम्, जल्पति जल्पति ब्रुवम् u. s. w.

8, 1, 16. 17. 18.

तिङ्तिङः ॥ २८ ॥

Ein Verbum finitum ist unbetont, wenn ein Wort vorangeht, das nicht Verbum finitum ist.

देवदत्तः पृच्छति, dagegen भवति पृच्छति.

न लुट् ॥ २९ ॥

Nicht aber das periphrastische Futurum.

श्वः कर्ता, कर्तारो, कर्तारः.

निपातैर्यद्यदिहन्तकुविन्नेच्चेच्चण्कच्चिद्यच्चयुक्तम् ॥ ३० ॥

In Verbindung mit den Partikeln यद्, यदि, हन्त, कुवित्, नेत्, चेत्, च „wenn“, कच्चित् und यत्र bewahrt das Verbum finitum seinen Accent.

यत्पृच्छति, यदि पृच्छति, हन्त पृच्छति, कुवित्पृच्छति, नेज्जिह्मायन्त्यो (-यन्तो Kāg.; vgl. 3, 4, 8) नरकं पंताम (Nir. 1, 11), स चेत्भुङ्क्ते, अयं च मरिष्यति (= अयं चेन्मरिष्यति), कच्चिद्भुङ्क्ते, यत्र भुङ्क्ते.

नह प्रत्यारम्भे ॥ ३१ ॥

Auch in Verbindung mit dem verbotenden नह.

नह भोर्ह्यसे.

सत्यं प्रश्ने ॥ ३२ ॥

Auch in Verbindung mit dem fragenden सत्यम्.

सत्यं भोर्ह्यसे.

अङ्गाप्रातिलोम्ये ॥ ३३ ॥

Auch in Verbindung mit dem freundlich auffordernden अङ्ग.

अङ्ग पंच, dagegen अङ्ग कूर्जोऽ वृषल । इदानीं ज्ञास्यसि ज्ञानम्. Zum pluta-Vocal und zu seinem Acut s. 8, 2, 96.

हि च ॥ ३४ ॥

Auch in Verbindung mit einem eben solchen हि.

स हि पंच, dagegen स हि कूर्ज वृषल । इदानीं ज्ञास्यसि ज्ञानम्.

छन्दस्यनेकमपि साकाङ्क्षम् ॥ ३५ ॥

Im Veda bewahrt in Verbindung mit हि auch ein zweites in Correlation stehendes Verbum finitum seinen Accent (aber nicht immer).

अनृतं हि मत्तो वेदति । पाप्मा एनं वि पुनर्नाति ॥ अग्निर्हि पूर्वमुदैजयत् । तमिन्द्रो जूदृजयत् ॥ अजा ह्यग्नेरैजनिष्ट गर्भात् (गर्भम् Kāg.) । सा वा अपृश्यज्जनितामये TS. 4, 2, 10, 4. पाप्मा एनं im ersten Beispiel kann, wie schon der Hiatus zeigt, nicht richtig sein. Das Mahabh. liest eben so, die v. l. daselbst hat पाप्मा एनं पुनर्नाति und पा- एतं वि पुनर्नाति. Mit grosser Wahrscheinlichkeit kann पाप्मनं vermuthet werden; vgl. पाप्मनं वि पुनर्नाति Maitr. S. 1, 11, 6.

8, 1, 16. 17. 18.

यावद्यथाभ्याम् ॥ ३६ ॥

Auch in Verbindung mit यावत् und यथा bewahrt ein Verbum finitum seinen Accent.

यावद्वुक्त्वा, यथा भुङ्क्ते देवदत्तः पँचति यावत्, देवदत्तः पँचति यथा.

पूजायां नानन्तरम् ॥ ३७ ॥

Nicht aber, wenn diese Partikeln ein Lob ausdrücken und unmittelbar vorangehen.

यावत्प्रवृत्तिं शोभनम् und यथा प्रवृत्तिं शोभनम्, dagegen यावद्वेददत्तः पँचति शोभनम् und यथा देवदत्तः पँचति शोभनम्.

उपसर्गव्यवेतं च ॥ ३८ ॥

Auch nicht, wenn diese Partikeln nur durch eine Präposition vom Verbum getrennt sind.

यावत्प्रवृत्तिं शोभनम् und यथा प्रवृत्तिं शोभनम्, dagegen यावद्वेददत्तः प्र पँचति शोभनम् und यथा विष्णुमित्रः प्र कर्तति चारु Kaçika व्यपेतं.

तुपश्यपश्यतहिः पूजायाम् ॥ ३९ ॥

Das Verbum bewahrt seinen Accent in Verbindung mit तु, पश्य, पश्यत und अह, wenn ein Lob ausgedrückt wird.

माणवकस्तु भुङ्क्ते शोभनम्, पश्य oder पश्यत माणवको भुङ्क्ते शोभनम्, अह माणवको भुङ्क्ते शोभनम्; dagegen पश्य मृगो धावति.

अहो च ॥ ४० ॥

Auch in Verbindung mit अहो in demselben Falle.

अहो देवदत्तः पँचति शोभनम्.

शेषे विभाषा ॥ ४१ ॥

In einem andern Falle nicht nothwendig.

कटमहो करिष्येति oder कुरिष्येति. Dieses soll ein असूयावचनम् sein.

पुरा च परीप्सायाम् ॥ ४२ ॥

In Verbindung mit पुरा bewahrt das Verbum seinen Accent, wenn es sich um etwas Eiliges handelt (d. i. wenn पुरा „bevor“ bedeutet).

अधीष्व माणवक पुरा वि द्यौतते विद्युत्, aber नलेन स्म पुरार्थायते (vgl. zu ३, २, 118. 122).

Zum Präsens s. ३, ३, 4.

न न्वित्यनुज्ञैषणायाम् ॥ ४३ ॥

Auch in Verbindung mit न तु, wenn mit dieser Partikel um Erlaubniss gebeten wird.

न तु गँच्छामि भोः „darf ich gehen?“ Dagegen न तु व रोमि भोः als Antwort auf die Frage अकर्तार्षिः कटं देवदत्त.

8, 1, 16. 17. 18.

किं क्रियाप्रश्ने ऽनुपसर्गमप्रतिषिद्धम् ॥ ४४ ॥

Auch in Verbindung mit किम्, wenn mit diesem nach einer Handlung gefragt wird, und wenn dem Verbum keine Präposition und keine Negation vorangeht.

किं देवदत्तः पँचति आहो स्विभुङ्क्ते; nach Einigen soll auch das zweite Verbum seinen Accent behalten, also भुङ्क्ते. Dagegen heisst es: किं देवदत्त ओदनं पृच्छति आहो स्विच्छाकम्, किं देवदत्तः प्र पृच्छति आहो स्वित्र करोति und किं देवदत्तो न पृच्छति आहो स्वित्र करोति.

लोपे विभाषा ॥ ४५ ॥

Wird in einer solchen Frage किम् nicht hinzugefügt, so braucht das Verbum seinen Accent nicht zu behalten.

देवदत्तः पँचति (oder पृच्छति) आहो स्वित्पठति (das wohl auch betont sein kann).

एहि मन्ये प्रहासे लट् ॥ ४६ ॥

In Verbindung mit dem spöttischen एहि मन्ये bewahrt das darauf folgende erste Futurum seinen Accent.

एहि मन्य ओदनं भोक्ष्यसे । न हि भोक्ष्यसे । भुक्तः सो ऽतिथिभिः ॥ एहि मन्ये रथेन यास्यसि न हि यास्यसि । यातस्तेन पिता ॥ Vgl. 1, 4, 106.

जातपूर्वम् ॥ ४७ ॥

Nach जातु bewahrt ein Verbum seinen Accent, wenn dem जातु kein anderes Wort vorangeht.

जातु भोक्ष्यसे, जातु करिष्यामि; dagegen कटं जातु कृषिष्यति.

किंवृत्तं च चिदुत्तरम् ॥ ४८ ॥

Auch nach einer Form von किम्, wenn चित् auf diese folgt, unter denselben Bedingungen.

कश्चिच्छुभङ्क्ते, केन चित्करोति, कस्मै चिच्छेदाति, कतरश्चित्करोति, कतमश्चिच्छुभङ्क्ते; dagegen देवदत्तः किं चित्पठति.

आहो उताहो चानन्तरम् ॥ ४९ ॥

Auch nach einem unmittelbar vorangehenden आहो und उताहो, wenn diese auf kein anderes Wort folgen.

आहो und उताहो भुङ्क्ते, dagegen देवदत्त आहो und उताहो भुङ्क्ते.

शेषे विभाषा ॥ ५० ॥

Wenn die genannten Partikeln nicht unmittelbar vorangehen, kann das Verbum seinen Accent bewahren.

आहो und उताहो देवदत्तः पँचति oder पृच्छति.

8, 1, 16. 17. 18.

गत्यर्थलोटा लृण चेत्यकारकं सर्वान्यत् ॥ ५१ ॥

Ein erstes Futurum bewahrt in Verbindung mit dem Imperativ eines Verbums in der Bedeutung „gehen, kommen, fahren u. s. w.“ seinen Accent, aber nur in dem Falle, wenn die Subjecte und Objecte der beiden Verba nicht ganz unter einander verschieden sind.

आ गच्छ देवदत्त ग्रामं द्रव्यैस्तेनम् (gleiche Subjecte und gleiche Objecte), आ गच्छ देवदत्त ग्राममोदनं भोक्ष्यसे (nur die Objecte verschieden), उह्यन्तां देवदत्तेन शालयो यज्ञदत्तेन भोक्ष्यन्ते (nur die Subjecte verschieden). आ गच्छ देवदत्त ग्रामं त्वं चाहं च द्रव्याव एनम् (die Objecte gleich, die Subjecte nur zum Theil verschieden). Dagegen: आ गच्छ देवदत्त ग्रामं पिता त ओदनं भोक्ष्यते und उह्यन्तां देवदत्तेन शालयः सक्तवस्तेन पास्यन्ते, weil hier Subjecte und Objecte unter einander ganz verschieden sind.

लोट् च ॥ ५२ ॥

Auch ein nachfolgender Imperativ bewahrt in diesem Falle seinen Accent.

आ गच्छ देवदत्त ग्रामं ईश्य. आ गम्यतां देवदत्तेन ग्रामो दृश्येतां यज्ञदत्तेन.

विभाषितं सोपसर्गमनुत्तमम् ॥ ५३ ॥

Geht ihm aber eine Präposition voran, so kann er unbetont sein, jedoch nicht die letzte (unsere erste) Person.

आ गच्छ देवदत्त ग्रामं प्र विश्वं oder प्रै विश्व, aber आ गच्छानि देवदत्त ग्रामं प्र विश्वानि.

हन्त च ॥ ५४ ॥

Auch in Verbindung mit हन्त kann ein Imperativ, wenn eine Präposition vorangeht, unbetont sein, jedoch nicht die letzte (erste) Person.

हन्त प्रै विश्व oder प्र विश्व, aber हन्त कुर्वे und हन्त प्र भुर्नजावहे nach 8, 1, 30.

आम एकान्तरमामन्वितमनन्तिके ॥ ५५ ॥

Ein durch nicht mehr als ein Wort von आम getrennter Vocativ bewahrt seinen Accent, wenn der Anruf nicht aus der Nähe erfolgt.

आं पचसि देवदत्तां३; vgl. 8, 2, 84.

यद्वितुपरं छन्दसि ॥ ५६ ॥

Im Veda bewahrt ein Verbum seinen Accent vor nachfolgendem यद्, हि und तु.

गवां गोत्रमुर्द्वेसुजो यदङ्गिरः, इन्द्रवो वामुर्शन्ति हि RV. 1, 2, 4. आ ख्यास्यामि तु ते.

चनचिदिव गोत्रादितद्धितामेडितेष्वगतेः ॥ ५७ ॥

Ein Verbum bewahrt seinen Accent, wenn nicht eine Gati genannte Partikel (s. 1, 4, 60 fgg.) vorangeht, vor चन, चित्. इव, गोत्र u. s. w., vor einem taddhita-Suffix und vor २erselben wiederholten Form.

8, 1, 16. 17. 18.

देवदत्तः पँचति चन. दे० पँचति चित्, दे० पँचतीव; दे० पँचति गोत्रम् — ब्रुवम् u. s. w.; दे० पँचतिकल्पम्, दे० पँचतिरूपम्; दे० पँचति पचति. Dagegen दे० प्र पँचति चन u. s. w.

चादिषु च ॥ ५८ ॥

Auch vor च u. s. w. (s. 8, 1, 24) in demselben Falle.

देवदत्तः पँचति च खादति च; eben so mit वा, ह, अह und एव Dagegen heisst es देवदत्तः प्र पँचति च प्र खादति च u. s. w. Vgl. das folgende Sūtra.

चवायोगे प्रथमा ॥ ५९ ॥

In Verbindung mit च und वा bewahrt (nur) das erste Verbum seinen Accent.

गर्दभांश्च कालैर्यति वीणां च वादयति, eben so mit वा. प्रथमा -c. विभक्तिः.

हेति स्त्रियायाम् ॥ ६० ॥

In Verbindung mit ह bewahrt das erste Verbum seinen Accent, wenn ein Verstoss gegen die Sitte gerügt wird.

स्वयं ह रथेन द्यौती३ उपाध्यायं पदातिं गृम्यति. vgl. 8, 2, 104.

अहेति विनियोगे च ॥ ६१ ॥

In Verbindung mit अह in demselben Falle und wenn es sich um verschiedene Aufträge handelt.

स्वयमह रथेन द्यौती३ (vgl. 8, 2, 104) उपाध्यायं पदातिं गृम्यति. त्वमह ग्रामं गच्छ त्वम-हारणं गच्छ.

चाहलोप एवेत्यवधारणम् ॥ ६२ ॥

Auch beim Ausfall von च und अह bewahrt das erste Verbum seinen Accent, wenn das beschränkende एव an deren Stelle tritt.

देवदत्त एव ग्रामं गच्छतु देवदत्त एवारणं गच्छतु. देवदत्त एव ग्रामं गच्छतु यज्ञदत्त एवारणं गच्छतु.

चादिलोपे विभाषा ॥ ६३ ॥

Wenn च u. s. w. (s. 8, 1, 24) ausgelassen werden, kann das erste Verbum seinen Accent bewahren.

शुक्ला व्रीहयो भवन्ति (oder भवन्ति) श्वेता गा आज्याय दुहन्ति. व्रीहिभिर्यजेत (oder यजेत) यवैर्यजेत.

वै वावेति च छन्दसि ॥ ६४ ॥

Auch in Verbindung mit वै und वाव kann im Veda das erste Verbum seinen Accent bewahren.

अहवै देवानामौसादात्रिमुराणामासीत्, बृहस्पतिर्वै देवानां पुरोहित औसाच्छण्डामकावमु-राणाम् (TS. 6, 4, 10, 1, aber ohne वै). अयं वाव हस्त औसावतर आसीत्. आसीत् kann in allen drei Beispielen auch unbetont sein.

8, 1, 16. 17. 18.

एकान्याभ्यां समर्थेभ्याम् ॥ ६५ ॥

Auch in Verbindung mit एक und अन्य, wenn diese gleiche Bedeutung („der eine, der andere“) haben.

प्रजामेका जिन्वत्यृजमेका रक्षति (oder जिन्वति), तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वैत्यनश्नन्नन्यो अभि चाकरोति (RV. 1, 164. 20 mit betontem अति).

यद्वृत्तान्नित्यम् ॥ ६६ ॥

In Verbindung mit यद् in allen seinen Formen bewahrt das Verbum stets seinen Accent.

यो oder येन भुङ्क्ते, यं भोजयति. यस्मिं देदाति, यत्कामास्ते जुहुर्मः RV. 10, 121, 10. यद्विषयं वा-
युर्वैति TS. 5, 5, 1, 1. यद्वायुः पर्वते.

पूजनात्पूजितमनुदात्तम् ॥ ६७ ॥

Nach einem ein Lob ausdrückenden Worte ist das das Gelobte angehende Wort (im Compositum) unbetont.

काष्ठाध्यापक. दास्याध्यापक u. s. w. Mehrere Handschriften fügen am Ende des Sutra
काष्ठादिभ्यः hinzu, was aber ursprünglich einem Vārttika angehört.

सगतिरपि तिङ् ॥ ६८ ॥

† 8, 1, 17.

Nach solchen Wörtern ist ein Verbum mitsammt einer etwa vorangehenden Gati (s. 1, 4, 60 fgg.) unbetont.

यत्काष्ठं पृच्छति und प्र पृच्छति.

कुत्सने च सुष्यगोत्रादौ ॥ ६९ ॥

Ein Verbum mitsammt seiner etwa vorangehenden Gati ist auch unbetont, wenn ein einen Tadel der Handlung ausdrückendes Nomen, jedoch mit Ausnahme von गोत्र u. s. w. (s. 8, 1, 27), nachfolgt.

पृच्छति oder प्र पृच्छति पूति oder मिथ्या; dagegen पृच्छति गोत्रम्, ब्रुवम्, प्रवृत्तम् u. s. w.

गतिर्गतौ ॥ ७० ॥

Eine Gati genannte Partikel (s. 1, 4, 60 fgg.) ist vor einer anderen Gati unbetont.

अभ्युद्धरति. सुमुदौ नयति, अभि सं पृथो हरति.

तिङि चोदात्तवति ॥ ७१ ॥

Desgleichen vor einem betonten Verbum finitum.

यत्प्र पृच्छति.

आमन्त्रितं पूर्वमविद्यमानवत् ॥ ७२ ॥

Ein vorangehender Vocativ wird in Bezug auf die Betonung der folgenden Wörter als nicht vorhanden angesehen.

8, 1, 16. 18.

दैवदत्त षेजदत्त (vgl. 8. 1. 19), दैवदत्त पंचसि (vgl. 8. 1, 28), देवदत्त तव ग्रामः स्वम् (vgl. 8, 1, 22), यावद्वेवदत्त पंचसि (vgl. 8, 1, 37), देवदत्त जातु पंचसि (vgl. 8, 1, 47) u. s. w.

नामन्त्रिते समानाधिकरणे ॥ ७३ ॥

Die vorangehende Regel wird aufgehoben, wenn ein in einem Congruenzverhältniss stehender Vocativ folgt.

अने गृह्यते, मौणवक जटिलकाध्यायक. Die Meisten setzen das zum folgenden Sūtra gehörige सामान्यवचनम् hierher ans Ende und lassen es dort weg. Patañgali hat das Sūtra in der von uns gegebenen Form vor sich gehabt. Das सामान्यवचनम् wurde hierher gezogen wegen अध्ये दैवि संस्वति ईडे काव्ये विह्व्ये एतानि ते अध्ये नामानि.

†8, 1, 18. सामान्यवचनं विभाषितं विशेषवचने ॥ ७४ ॥

Drückt der vorangehende Vocativ einen allgemeineren Begriff aus, als der nachfolgende, ihn näher kennzeichnende, so braucht er nicht als nicht vorhanden angesehen zu werden.

दैवाः शरण्याः oder शरण्याः, ब्राह्मणा वैयाकरणाः oder वैयाकरणाः. Der Zusatz बहुवचनम् am Ende, der in den meisten Handschriften und in der Kāṣikā sich findet, ruht von Patañgali her. Für den Singular gilt nämlich die Regel nicht.

॥ इत्यष्टमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

8, 2, 1. पूर्वचासिद्धम् ॥ १ ॥

Was bis zum Schlusse des Werkes gelehrt werden wird, ist als nicht geschehen zu betrachten in Bezug auf die Anwendung einer vorangehenden Regel.

8, 3, 19 wird gelehrt, dass य् und व् am Ende eines Wortes, wenn ihnen अ oder आ vorangeht, nach Çakalja's Meinung vor gewissen Lauten abfalle, dass man हर एहि st. हरयेहि sprechen könne. Ohne unser Sūtra würde man versucht sein nach 6, 1, 88 हर एहि in हरैहि zusammenzuziehen. Diese Regel ist übrigens nicht überall gültig, vgl. zu 8, 3, 13.

नलोपः सुप्स्वरसंज्ञातुग्विधिषु कृति ॥ २ ॥

Der Abfall eines auslautenden न् (s. 8, 2, 7) ist als nicht geschehen zu betrachten, wenn es sich handelt um die Anwendung einer Regel in Betreff 1) einer Casusendung, 2) des Accentes, 3) eines grammatischen terminus technicus und 4) des Augments त् vor einem krt-Suffix.

8, 1, 16. 2, 1.

Zu 1) Man bildet राजभिः, राजभ्याम् und राजसु, nicht aber राजैः, राजाभ्याम् und राजेषु, wie man von einem Stamm auf अ bilden würde. Zu 2) Von राजन् bildet man राजवती und nicht राजवती nach 6, 1, 220; bei पञ्चार्मम् und दशार्मम् darf man nicht die Regel 6, 2, 90 anwenden. Zu 3) Obgleich पञ्चन् u. s. w. am Ende nach 8, 2, 7 ihr न् einbüßen, behalten sie dennoch den 1, 1, 24 ihnen gegebenen Namen shash und werden als solche Zahlwörter behandelt. Zu 4) Wenn वृत्रहन् in वृत्रहभ्याम् u. s. w. seinen Auslaut einbüßt, darf die Regel 6, 1, 71 nicht angewandt werden.

न सु ने ॥ ३ ॥

Die 8, 2, 80 gelehrte Substitution von सु im Pronomen अदम् ist als geschehen zu betrachten in Bezug auf die Casusendung ना.

असु heisst also nach 1, 4, 7 ghi und bildet als solches nach 7, 3, 120 den Instr. Sg. असुना.

उदात्तस्वरितयोर्यणः स्वरितो ऽनुदात्तस्य ॥ ४ ॥

Ein unbetonter Vocal, der auf einen aus einem udātta- oder svarita-Vocal entstandenen Halbvocal folgt, wird svarita.

कुमारो^१ ergibt mit den unbetonten Casusendungen कुमार्ये^२ und कुमार्यैः^३ खलपृ^४ + ई ergibt खलप्यी^५ und dieses mit folgenden आशा — खलप्याशा.

एकादेश उदात्तेनोदात्तः ॥ ५ ॥

Ein unbetonter Vocal, für den sammt dem vorangehenden udātta-Vocal ein einziger Vocal substituiert worden ist, wird udātta.

Für das इ von अग्निं und für die Casusendung अग्नी wird nach 6, 1, 102 ई allein substituiert: nach unserem Sūtra ist अग्नी^१ zu betonen. Eben so वार्यै^२, वृक्षैः^३; vgl. 6, 1, 88.

स्वरितो वानुदात्ते पदादौ ॥ ६ ॥

Befindet sich dieser unbetonte Vocal am Anfange eines Wortes, so kann er in dem angegebenen Falle auch svarita werden.

विं + ईक्षते ergibt वीक्षते oder वीक्षते.

नलोपः प्रातिपदिकान्तस्य ॥ ७ ॥

Ein न् am Ende eines Stammes, der zugleich Pada (1, 4, 17) heisst, fällt ab.

राजा, राजभ्याम्, राजभिः u. s. w. Vgl. 8, 1, 16.

न ङिसंबुद्धोः ॥ ८ ॥

Jedoch nicht im Locativ und Vocativ Sg.

आर्द्रं चर्मन्, हे राजन्.

8, 1, 16. 2, 1.

मादुपधायाश्च मतोर्वो ऽयवादिभ्यः ॥ ९ ॥

Für das म् des Suffixes मत् wird व् substituiert, wenn der Stamm auf म् oder अ (आ) auslautet, oder wenn diese Laute an vorletzter Stelle stehen, jedoch nicht nach यव u. s. w.

किंवत्, शंवत्; वृक्षवत्, खट्वावत्; शमीवत्, दाडिमीवत्; पयस्वत्, यशस्वत्, भास्वत्, dagegen यवमत्, ऊर्मिमत् u. s. w. मात् ist der Ablativ von म d. i. म् + अः व् wird nach 1, 1, 54 für den Anlaut des Suffixes substituiert.

भ्यः ॥ १० ॥

Desgleichen, wenn der Stamm auf eine Muta auslautet.

अग्निचित्वत्, उदशित्वत्, विद्युत्त्वत्, मरुत्वत्, दृषद्वत्.

संज्ञायाम् ॥ ११ ॥

Ferner, wenn das mit dem Suffix versehene Wort ein Name ist.

अहीवती, कपीवती, मर्गावती, मुनीवती. Zur Länge s. 6, 3, 120.

आसन्दीवदष्टीवच्चक्रीवत्कक्षीवदुमण्वच्चर्मण्वती ॥ १२ ॥

Unregelmässig sind: आसन्दीवत्, अष्टीवत्, चक्रीवत्, कक्षीवत्, रुमण्वत् und चर्मण्वती.

उदन्वानुदधौ ॥ १३ ॥

Auch उदन्वत् in der Bedeutung „Meer“.

राजन्वान्सौराज्ये ॥ १४ ॥

Auch राजन्वत्, wenn von einer guten Regierung die Rede ist.

राजन्वान्देशः, राजन्वती एर्यी.

छन्दसीरः ॥ १५ ॥

Im Veda wird व् für म् in मत् substituiert, wenn der Stamm auf इ (ई) oder र् auslautet.

त्रिवती, हरिवत्, अधिपतिवती, अग्निवत्, सरस्वतीवत्, भारतीवत्, दधीवत्; गार्ध्वत्, धूर्ध्वत्, आर्शार्ध्वत्.

अनो नुट् ॥ १६ ॥

Nach Stämmen auf अन् erhält im Veda das Suffix मत् das Augment न्.

अक्षण्वत्, अस्यन्वत्, शोषण्वत्, मूर्धन्वत्. Das न् des Stammes fällt nach 8, 2, 7 ab, das Augment ist nach 8, 2, 1 असिद्ध, so dass nach 8, 2, 9 व् für म्, nicht nach 1, 1, 54 für das angetretene न्, substituiert wird.

नाङ्गस्य ॥ १७ ॥

Nach einem Stamm auf न् erhalten im Veda die Suffixe त्त्वर und त्त्तम (घ) das Augment न्.

मुषयिन्तर, दस्युहन्तम. Das न् des Stammes fällt nach 8, 2, 7 ab.

कृपो रो लः ॥ १८ ॥

Für das र der Wurzel कृप् wird ल substituiert.

Die Wurzel कृप् wird im Dhātupāṭha कृप् geschrieben, unterliegt demnach den Regeln, welche für Wurzeln mit कृ gelten.

उपसर्गस्यायतौ ॥ १९ ॥

Für das र einer Präposition wird ल substituiert, wenn अयते folgt.

प्लायते. ज्ञायते, प्ल्ययते.

घो यङि ॥ २० ॥

Für das र von ग् wird im Intensivum ल substituiert.

नि जेगिन्यते.

अचि विभाषा ॥ २१ ॥

Vor einem vocalisch anlautenden Suffix nach Belieben.

नि गिरति oder नि गिलति. निगरणम् oder निगलनम्, निगारक oder निगालक.

परेश्च घाङ्कयोः ॥ २२ ॥

Auch für das र von परि kann ल vor घ und अङ्क substituiert werden.

परिघः oder पलिघः, पर्यङ्कः oder पन्यङ्कः.

संयोगान्तस्य लोपः ॥ २३ ॥

Wenn ein Wort auf Doppelconsonanz auslautet, fällt der auslautende Consonant ab.

गोमान्, श्रेयान्, भूयान्

रात्सस्य ॥ २४ ॥

Nach र fällt (nur) स ab am Ende des Wortes.

अक्षाः für अक्षार्ः, अत्साः für अत्सार्ः, Aoriste von क्षर् und त्सर्. पितुः für पितुर्ः; vgl. 6, 1, 111. Dagegen ऊर्क् und अमार्द् von मज्.

धि च ॥ २५ ॥

Ein स fällt auch vor einem mit ध् anlautenden Suffix ab.

अलविध्वम्, अपविध्वम् für अलविस्वम् und अपविस्वम्.

भ्रलो भ्रलि ॥ २६ ॥

Auch nach einem Consonanten mit Ausnahme der Halbvocale und Nasale vor einem mit eben einen solchen Consonanten anlautenden Suffix.

अभित्त् für अभित्त. अभित्याः für अभित्स्याः; dagegen अमंस्त und अभित्साताम्.

ह्रस्वादङ्गात् ॥ २७ ॥

Desgleichen nach einem auf einen kurzen Vocal auslautenden Stamme vor einem im vorangehenden Sūtra genannten Suffix.

. अकृत für अकृस्त, अकृयाः für अकृस्याः; dagegen अच्योष्ट अज्योष्ट. अकृपाताम्, अकृपत.
Pāṇini's Grammatik. 56

8, 1, 16. 2, 1.

इट ईटि ॥ २८ ॥

स् fällt ferner aus nach dem Augment इ, wenn auf das स् das Augment ई folgt.

Der Aoriststamm von लू ist nach 3, 1, 44. 7, 2, 35 अनाविस्, die Personalendung त् erhält nach 7, 3, 96 das Augment ई; nach dem Ausfall von स् ergibt sich die Form अनावीत्.

स्कोः संयोगाद्योरन्ते च ॥ २९ ॥

स् und क् fallen als erste Bestandtheile einer Doppelconsonanz vor einem consonantisch (jedoch nicht auf einen Halbvocal oder Nasal) anlautenden Suffix und am Ende eines Wortes ab.

लग्न, लग्नवत् (die Substitution von न् für त् wird erst später gelehrt, ist also nach 8, 2, 1 hier als nicht erfolgt zu betrachten) und माधुनक् von लम्ज्; तष्ट, तष्टवत् und काष्टतद् von तक्. Die Veränderungen, denen ज् und ष् nach diesem Abfall unterworfen sind, werden später besprochen werden.

चोः कुः ॥ ३० ॥

Für einen Palatal wird vor den erwähnten Suffixen und am Ende eines Wortes ein Guttural substituiert.

पक्त, पक्तुम्, पक्तव्य und ओदनपक् von पच्.

हो ढः ॥ ३१ ॥

Für ह wird in demselben Falle ढ substituiert.

वोढ्, वोढुम्, वोढव्य und प्रष्टवाढ् von वह्. Für das त् der Suffixe वृ, तुम् und तव्य wird nach 8, 2, 40 ध् substituiert, für dieses nach 8, 4, 41 ढ्; vor diesem fällt das erste ढ् nach 8, 3, 13 ab. Für das ढ् von प्रष्टवाढ् wird nach 8, 2, 9 इ oder nach 8, 4, 56 ढ् substituiert.

दादेर्धातोर्घः ॥ ३२ ॥

Für das auslautende ह einer mit द् anlautenden Wurzel wird in dem angegebenen Falle घ substituiert.

दग्ध, दग्धुम्, दग्धव्य und काष्ठधक् von दह्. Für das त् der Sonne नृ u. s. w. wird nach 8, 2, 40 ध् substituiert, das vorangehende घ् wird nach 8, 4, 53 ग्. Für das घ् in काष्ठदघ् wird nach 8, 2, 39 ग् oder nach 8, 4, 53 क् substituiert; द् wird ध् nach 8, 2, 37.

वा दुहमुहस्रुहस्निहाम् ॥ ३३ ॥

In दुह्, मुह्, स्रुह् und स्निह् nicht nothwendig.

दोग्ध oder दोट्, मित्रधक् oder ध्रुद्; उन्मोग्ध oder उन्मोट्, उन्मुक् oder उन्मुट्; उत्मोग्ध oder उत्मोट्, उत्स्रुक् oder उत्स्रुट्; सेग्ध oder सेट्, सिक् oder सिट्. Die Meisten schreiben °ष्णहृष्णिहाम्.

8, 1, 16. 2, 1.

नहो धः ॥ ३४ ॥

Für das ह von नह् wird im angegebenen Falle ध substituiert.

नद्ध, नद्धम्, नद्धव्य. उपानत्. Das त् in न् u. s. w. geht nach 8, 2, 40 in ध über, für das vorangehende ध् wird nach 8, 4, 53 द् substituiert. उपानत् wird durch 8, 2, 39 und 8, 4, 56 erklärt.

आहस्यः ॥ ३५ ॥

Für das ह der Wurzel आह् wird थ substituiert.

इदमात्य. Aus आथ्य wird nach 8, 4, 53 आत्य.

वश्चभस्जमृजमृजयजराजभाजच्छां षः ॥ ३६ ॥

Für den Endconsonanten von वश्च्, भस्ज्, सृज्, मृज्, यज्, राज्, भाज् und für ein auslautendes छ् und श् wird in dem 8, 2, 29 angegebenen Falle ष substituiert.

वष्ट्, वष्टम्, वष्टव्य und मूलवृट्; भष्ट्, भष्टम्, भष्टव्य und धानाभट्; सष्ट्, सष्टम्, सष्टव्य und रज्जुमट्. माष्ट्, माष्टम्, माष्टव्य und कंसपरिमट्; यष्ट्, यष्टम्, यष्टव्य und उपयट्; ममाट्. स्वराट्, विराट्; विभाट्; प्रष्ट्. प्रष्टम्, प्रष्टव्य und शब्दप्राट्; लेष्ट्, लेष्टम्, लेष्टव्य und लिट्. Der Sibilant in वश्च् (im Dhatupāṭha mit स् geschrieben) und भस्ज् fällt nach 8, 2, 29 ab. Für das त् der Suffixe त् u. s. w. wird nach 8, 4, 41 द् substituiert. Das auslautende ष् wird nach 8, 2, 39 ड् oder nach 8, 4, 56 ट्.

एकाचो बगो भष् भूषन्तस्य स्ध्वोः ॥ ३७ ॥

Für eine tönende nicht-aspirierte Muta (mit Ausnahme von ज्) im Anlaut einer einsilbigen, auf eine tönende aspirierte Muta auslautenden Wurzel wird vor einem mit म् oder च् anlautenden Suffix und am Ende des Wortes die entsprechende Aspirata substituiert.

घोक्ष्यते. अभुग्ध्यम् und गोधुक् von दुह् (दुघ् nach 8, 2, 32); नि घोक्ष्यते, न्यघुक्ष्यम् und पर्णघुट् von गुह् (गुट् nach 8, 2, 31); भोत्स्यते, अभुक्ष्यम् und अर्थभुत् von बुध्. Dagegen दामलिट् vom Denominativ दामलिह्य.

दधस्तथोश्च ॥ ३८ ॥

Für das द् von दध् (das reduplicierte धा) wird auch vor einem mit त् und थ् anlautenden Suffix ध् substituiert.

धत्से, धत्स्य, धच्छम्, धत्तः, धत्यः.

भलां जशो ऽन्ते ॥ ३९ ॥

Für alle Consonanten, mit Ausnahme der Halbvocale und Nasale, wird am Ende eines Wortes die entsprechende tönende nicht-aspirierte Muta substituiert.

8, 1, 16. 2, 1.

Die Ausnahmen geben 8, 2, 30 fgg. und 86. In der Pause können nach 8, 4, 56 für die tönenden Mutae auch die tonlosen substituirt werden; vor einem folgenden tonlosen Consonanten muss die tönende Muta in die tonlose übergehen.

ऋषस्तथोर्धो ऽधः ॥ ४० ॥

Für त् und य् nach einer tönenden aspirirten Muta wird ध् substituirt, jedoch nicht nach der Wurzel धा (दध्).

लव्य, लव्यम्, लव्यव्य, अलव्य und अलव्याः von लभ्: दांघ्, दांघुम्, दांघव्य, अदुग्ध und अदुग्धाः von दुह् (दुघ् nach 8, 2, 32), लेढ्, लेढुम्, लेढव्य, अलीढ und अलीढाः von लिह् (लिढ् nach 8, 2, 31); वोद्ध्, वोद्धम्, वोद्धव्य, अवुद्ध und अवुद्धाः von वृध्, dagegen धनः, धन्यः. Nach 8, 4, 53 wird für भ् in लभ् व, für घ् in दुह् ग् und für ध् in वृध् द् substituirt; für das ध् in लेढु u. s. w. wird nach 8, 4, 41 ढ् substituirt, vor welchem das vorangehende ढ् nach 8, 3, 13 abfällt.

षढोः कः सि ॥ ४१ ॥

Für ष् und ढ् wird क् vor einem स् substituirt.

वेद्वयति, अवेद्वयत् und विविजति von विष्; लेद्वयति, अलेद्वयत् und निलिजति von लिह् (लिढ् nach 8, 2, 31). Für das स् des Suffixes wird nach 8, 3, 59 प् substituirt.

रदाभ्यां निष्ठातो नः पूर्वस्य च दः ॥ ४२ ॥

Nach र् und द् wird für das त् der Participialsuffixe त् und तवत् न् substituirt; dieselbe Substitution findet auch für das vorangehende द् statt.

आस्तीर्णः, विशीर्णः, निर्गोर्णः, अवगृर्णः, भिन्नः, क्लिन्नः.

संयोगादेरातो धातोर्त्यखतः ॥ ४३ ॥

Für das त् derselben Suffixe wird न् ferner substituirt nach einer auf आ auslautenden Wurzel mit vorangehender Doppelconsonanz, wenn diese einen Halbvocal enthält.

प्रद्राण, ग्लान; dagegen स्यात्.

त्वादिभ्यः ॥ ४४ ॥

Desgleichen nach लृ und den darauf folgenden Wurzeln.

लून, धून, जून u. s. w.

ओदितश्च ॥ ४५ ॥

Desgleichen nach einer Wurzel, die ein stummes ओ hat.

लग्न, उद्विग्न, आपीन, मृन u. s. w. Die Wurzeln मृ (मृङ्) fgg. der 4ten Klasse gelten gleichfalls für ओदितः.

क्षियो दीर्घात् ॥ ४६ ॥

Nach क्षि, wenn der Wurzelvocal verlängert wird.

क्षीणाः, क्षीणो जाल्मः, क्षीणस्तपस्वी; dagegen अक्षित. Vgl. 8, 4, 60.

8, 1, 16, 2, 1.

श्रयो ऽस्पर्शे ॥ ४७ ॥

Auch nach श्रय, aber nicht, wenn das Particip die Bedeutung „kalt“ hat.

शीनं धृतम् oder मेदः, aber शीतो वायुः, शीतं वर्तते.

अञ्चो ऽनपादाने ॥ ४८ ॥

Nach अञ्च, wenn es nicht mit einem Ablativ verbunden wird.

समक्रो शकुनेः पादो तस्मात्पशवो न्यक्राः; dagegen उदक्तमुदकं कृपात् „herausgezogen aus“.

दिवो ऽविजिगीषायाम् ॥ ४९ ॥

Nach दिव्, wenn nicht vom Gewinnenwollen (Spielen) die Rede geht.

आद्यन, परिद्यन, dagegen द्यतं वर्तते.

निर्वाणो ऽवाते ॥ ५० ॥

निर्वाण sagt man, wenn nicht der Wind gemeint ist.

निर्वाणो ऽग्निः, निर्वाणः प्रदीपः; dagegen निर्वातो वातः, निर्वातं वातेन.

शुषः कः ॥ ५१ ॥

Nach शुप् wird क् für das त् der Participialsuffixe substituiert.

शुष्क und शुष्कवत्.

पचो वः ॥ ५२ ॥

व् nach पच्.

पक्व und पक्ववत्.

क्षायो मः ॥ ५३ ॥

म् nach क्षे.

क्षाम und क्षामवत्.

प्रस्त्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ५४ ॥

Nach स्त्ये mit प्र kann म् substituiert werden.

प्रस्तीम, प्रस्तीमवत् oder प्रस्तीत, प्रस्तीतवत्. Vgl. 6. 1, 23.

अनुपसर्गात्फुल्लक्षीबकृशोऽल्लाघाः ॥ ५५ ॥

Die unregelmässigen Participia फुल्ल, क्षीब, कृश und उल्लाघ erscheinen in diesen Formen nur dann, wenn keine Präposition vorangeht.

Mit Präposition regelmässig: प्रफुल्लाः सुमनसः, प्रक्षीवित, प्रकृशित, प्रोल्लाघित.

नुदविदोऽन्द्वाघ्राहीभ्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ५६ ॥

Nach नुद्, विद्, उन्द्, त्रा, घ्रा und ही kann न् für त् substituiert werden.

नुत्त oder नुत्त, वित्त oder वित्त, समुत्त oder समुत्त, त्रात oder त्राण, घ्रात oder घ्राण, हीत oder हीण.

8, 1, 16. 2, 1.

न ध्याख्यापमूर्द्धिमदाम् ॥ ५७ ॥

Nach ध्या (ध्या). ख्या. पृ. मूर्द्ध् und मद् wird nicht न् für त् substituiert.

ध्यात. ख्यात. पृत. मूर्त. मन. Ausnahme zu 8. 2. 42. 43. Im Sūtra wird auch पृ geschrieben. मूर्द्धि ist schon die modifizierte Wurzel, die Verlängerung wird erst 8, 2, 78 gelehrt; über den Ausfall von क् s. 6, 4, 21.

वित्तो भोगप्रत्यययोः ॥ ५८ ॥

Das unregelmässige वित्त erscheint in den Bedeutungen „Besitz“ und „berühmt“.

भित्तं शकलम् ॥ ५९ ॥

भित्त in der Bedeutung „Stück, Abschnitt“.

ऋणमाधमर्ये ॥ ६० ॥

ऋण in der Bedeutung „Schuld“.

नसत्तनिषत्तानुत्तप्रतूर्तसूर्तगूर्तानि च्छन्दसि ॥ ६१ ॥

नसत्त, निषत्त, अनुत्त, प्रतूर्त, सूर्त und गूर्त sind unregelmässige Bildungen im Veda.

क्विन्नत्ययस्य कुः ॥ ६२ ॥

Die 3, 2, 58 fgg. mit क्विन् gebildeten Stämme substituieren am Ende eines Wortes einen Guttural für den auslautenden Consonanten.

द्यतस्पृक्, हनस्पृक्, मन्त्रस्पृक्.

नशेर्वा ॥ ६३ ॥

In नश् ist diese Substitution nicht nothwendig.

सा वै जीवन्डाहुतिः Mastr. S. 1, 4, 13. जीवन्क् ist nicht zu belegen.

मो नो धातोः ॥ ६४ ॥

Für auslautendes म् einer Wurzel wird am Ende des Wortes न् substituiert.

प्रशान्, प्रतान्, प्रदान्. Zur Länge vgl. 6, 4, 15.

म्बोश्च ॥ ६५ ॥

Für ein solches म् wird auch vor einem mit म् und व् anlautenden Suffix न् substituiert.

अगन्म, अगन्व, जगन्वम्.

ससजुषो रुः ॥ ६६ ॥

Für ein auslautendes स् und für das प् von सजुप् wird am Ende des Wortes ein रु genanntes र् substituiert.

अग्निरत्र, वायुरत्र; सजृर्कृषिभिः. सजृर्देवेभिः. Dieses secundäre रु unterliegt anderen Veränderungen als das primäre रु.

अवयाः श्वेतवाः पुरोडाश्च ॥ ६७ ॥

Dieselbe Substitution ist für den Auslaut in den Nominativen अवयाः, श्वेतवाः und पुरोडाः eingetreten.

अहन् ॥ ६८ ॥

रु wird auch für das न् von अहन् am Ende eines Pada substituiert.

अहोभ्याम्. अहोभिः. Hier heisst der Nominalstamm Pada nach 1, 4, 17. Nur für das रु genannte र् kann उ substituiert werden.

रो ऽसुपि ॥ ६९ ॥

Wenn keine Casusendung folgt (d. i. am Ende eines Pada im engeren Sinne), wird र् für das न् von अहन् substituiert.

अहर्ददाति. अहर्भुङ्क्ते. Hier geht also das र् nicht in उ über.

अमरुधरवरित्युभयथा छन्दसि ॥ ७० ॥

Für den Auslaut von अमरम्, ऊधम् und अवम् können im Veda beide र् substituiert werden.

अम एव oder अमरेव, ऊध एव oder ऊधरेव. अव एव oder अवरैव. Für रु wird nach 8, 3, 17 य् substituiert, das nach 8, 3, 19 abfallen kann.

भुवश्च महाव्याहतेः ॥ ७१ ॥

Eben so verhält es sich mit dem Auslaut des als Ausruf gebrauchten भुवम्.

भुव इत्यन्तरिक्षम् oder भुवरित्यन्तरिक्षम्.

वमुसंसुध्वंस्वनदुहां दः ॥ ७२ ॥

Für den Auslaut des Suffixes वम् und für den von संस्, ध्वंस् und अनदुह् wird am Ende eines Pada (im weitesten Sinne, vgl. 1, 4, 14, 17) द् substituiert.

विद्वद्भ्याम्, विद्वद्भिः; उवाचद्भ्याम्. सद्भिः; पर्णध्वद्भ्याम्, ध्वद्भिः; अनदुद्भ्याम्, अनदुद्भिः. Ausnahme zu 8, 2, 31. 66.

तिथनस्तेः ॥ ७३ ॥

द् wird auch für das auslautende स् einer Wurzel, mit Ausnahme jedoch von अस्, vor der Personalendung त्ति (त्) substituiert, wenn es ans Ende des Wortes zu stehen kommt.

अचक्रात्प्रवान् und अन्वशात्प्रवान्, aber आप एवेदं सन्निलं सर्वमाः. Die Personalendung ist nach 6, 1. 68 abgefallen, und dadurch kommt das स् ans Ende des Wortes zu stehen.

सिपि धातो र्वा ॥ ७४ ॥

Vor der Personalendung सि (स्) kann für das स् einer Wurzel auch das रु genannte र् substituiert werden.

8, 1, 16. 2, 1.

अचक्रात्वम् oder अचक्रास्त्वम्. अन्वशात्वम् oder अन्वशास्त्वम्. Für das र् wird hier zunächst der Visargānija substituiert, dann für diesen स्.

दश्च ॥ ७५ ॥

Vor derselben Personalendung können dieselben Substitutionen auch für das auslautende द् einer Wurzel eintreten.

अभिनत्वम् oder अभिनस्त्वम्. अचिन्नत्वम् oder अचिन्नस्त्वम्.

वोरूपधाया दीर्घ इकः ॥ ७६ ॥

Ein an vorletzter Stelle stehendes इ und उ wird verlängert, wenn das auslautende र् oder व् einer Wurzel ans Ende des Pada zu stehen kommt.

गोः, धूः, घूः, आशाः. Das व् kommt erst im folgenden Sūtra zur Geltung.

हलि च ॥ ७७ ॥

Auch vor einem nachfolgenden Consonanten.

आस्तीर्ण, विग्रीर्ण, अवग्रीर्ण; दीव्यति, सीव्यति.

उपधायां च ॥ ७८ ॥

Auch dann, wenn र् und व् in der Wurzel an vorletzter Stelle stehen, vorausgesetzt dass ein Consonant auf diese folgt.

हृङ्ङित्, मृङ्ङित्; ऊर्वित्, धूर्वित्; dagegen चिखिणोति und जिखिणोति von चिरि und जिरि.

न भकुर्धुराम् ॥ ७९ ॥

Die 8, 2, 77 gelehrte Substitution findet nicht statt, wenn der Nominalstamm bha heisst (d. i. wenn ein य् folgt), und auch nicht in कुर् (von कृ) und कुर.

धुर्य und दिव्य, कुर्यात्, कुर्यात्.

अदसो ऽसेर्दादु दो मः ॥ ८० ॥

Wenn das Pronomen अदस् nicht auf स् auslautet, wird उ oder ऊ für den Vocal nach द् und स् für द् substituiert.

Nach 7, 2, 102 wird für अदस् vor einer Casusendung अद substituiert, im Femininum erscheint अदा. Nach unserm Sūtra wird man in Berücksichtigung von 1, 1, 50 अमु für अद und अमू für अदा substituieren. Auf diese Weise erhalten wir: अमुम्, अमूम्, अमुना, अमू, अमून् u. s. w.

एत ईद्वहवचने ॥ ८१ ॥

Für das auf द् von अदस् folgende ए wird im Plural ई substituiert.

अमी für अदे (wie ते), अमीभिः für अदेभिः (wie तेभिः). अमीभ्यः für अदेभ्यः (wie तेभ्यः), अमीणाम् für अदेणाम् (wie तेणाम्) und अमीषु für अदेषु (wie तेषु).

8, 2, 82. **वाक्यस्य टेः श्रुत उदात्तः ॥ ८२ ॥**

Bis zum Schlusse dieses Pada ist stets zu ergänzen: der letzte Vocal im Satze ist pluta und hat den Acut.

उदात्तः gilt nur bis 8, 2, 99 incl.

8, 1, 16. 2, 1. 82.

प्रत्यभिवादे ऽणूदे ॥ ८३ ॥

Bei der Erwiederung eines Grusses, jedoch nicht, wenn diese an einen Īśdra gerichtet ist.

अभि वादये देवदत्तां ऽहम् । भो आयुष्मानधि देवदत्तां ॥ Dagegen अभि वादये तुषज्जको ऽहम् । भो आयुष्मानधि तुषज्जक ॥

दूराङ्गते च ॥ ८४ ॥

Desgleichen beim Rufen aus der Ferne.

आ गच्छ भो माणवक देवदत्तां.

हैहेप्रयोगे हैहयोः ॥ ८५ ॥

Wenn dabei है und हे angewandt werden, so ist deren Vocal pluta und betont.

हैः देवदत्त, देवदत्त हैः; हैः देवदत्त, देवदत्त हैः.

गुरोरनृतो ऽनन्यस्याथेकैकस्य प्राचाम् ॥ ८६ ॥

In den angegebenen Fällen kann nach der Meinung der östlichen Grammatiker auch jeder nicht an letzter Stelle stehende Vocal, mit Ausnahme des ऋ, pluta sein, wenn er prosodisch lang ist; aber immer nur einer zur Zeit.

देवदत्त, देवदत्तां oder देवदत्तां, aber nicht देवदत्त und ऋषामित्र.

ओमभ्यादाने ॥ ८७ ॥

Der Vocal in ओम् ist pluta im Beginne eines heiligen Textes.

ओम्. अग्निर्माते पुरोहितम् RV. 1. 1. 1.

ये यज्ञकर्मणि ॥ ८८ ॥

Auch der in ये bei einer Opferhandlung.

यैः यजामहे Maitr. S. 1, 4, 11 (59, 21).

प्रणवष्टेः ॥ ८९ ॥

Für den letzten Vocal und den etwa darauf folgenden Consonanten eines Spruches wird bei einer Opferhandlung ओम् substituiert.

Für अपां रतांसि जिन्यति (RV. 8, 44, 16) wird अः रे जिन्यतांम् gesprochen, für देवाज्जिगति सुमयुः (RV. 3, 27, 1) दे जि सुमयौम्.

याज्यान्तः ॥ ९० ॥

Der letzte Vocal am Ende eines Jâḡjâ genannten Spruches ist bei einer Opferhandlung pluta und hat den Acut.

स्तोमैर्विधेमान्यौऽह (vgl. RV. 8, 43, 11), जिह्वामग्ने चक्षुषे हव्यवाहौऽह (vgl. RV. 10, 8, 6).

Vgl. 8, 2, 107.

8, 1, 16. 2, 1. 82.

बृहिप्रेथश्रौषड्वौषडावहानामादेः ॥ ९१ ॥

In बृहि, प्रेथ, श्रौषट्, वौषट् und आ वह ist die erste Silbe pluta bei einer Opferhandlung.

अग्नये जु बृहहि (vgl. Maitr. S. 1, 4, 11, wo अंनु बृहहि zu lesen ist), अग्नये गोमयानि (गोमयान् Kaç.) प्रेथ्य, अस्तु श्रौषट् (Maitr. S. 1, 4, 11, wo श्रौषट् zu lesen ist). सोमस्याने वौहोऽ वौषट्, अग्निमोऽ वह.

अग्नीन्प्रेषणे परस्य च ॥ ९२ ॥

In einer an den Agnidh gerichteten Aufforderung ist auch die nachfolgende Silbe pluta.

श्रौऽ oder श्रौऽ श्रौऽवय.

विभाषा पृष्टप्रतिवचने हेः ॥ ९३ ॥

हि am Ende einer Antwort auf eine Frage kann pluta sein.

अक्रार्पाः कटं देवदत्त । अक्रापं ह्येहि oder हि.

निगृह्णानुयोगे च ॥ ९४ ॥

Desgleichen die Endsilbe einer Rüge, nachdem man Jemand die Unhaltbarkeit seiner Behauptung dargethan hat.

अद्यामावास्येत्यार्थाऽ oder आत्य so v. a. „so steht es mit deiner Behauptung, dass heute Neumond sei“.

आमेडितं भर्त्सने ॥ ९५ ॥

Die Endsilbe eines bei einer Drohung wiederholten Vocativs (s. 8, 1. 8) ist pluta.

चौर चोरोऽ घातयिष्यामि त्वा.

अङ्गयुक्तं तिङाकाङ्क्षम् ॥ ९६ ॥

Desgleichen eines mit अङ्ग verbundenen Verbums, wenn dieses einen Nachsatz erfordert.

अङ्ग कूर्जोऽ । इदानीं जाम्यसि जान्म. Vgl. 8, 1, 33.

विचार्यमाणानाम् ॥ ९७ ॥

Desgleichen die Endsilbe eines Satzes, der eine Erwägung enthält.

होतव्यं दीक्षितस्य गृहोऽ न होतव्योऽम् „soll man im Hause des Geweihten opfern oder nicht?“ Vgl. 8, 2, 107.

पूर्वं तु भाषायाम् ॥ ९८ ॥

In der Umgangssprache ist aber der Endvocal nur das erste Mal pluta.

अहिर्ऽ रज्जुर्न लोष्टो नृऽ कपोतो न.

8, 1, 16, 2, 1. 82.

प्रतिश्रवणे च ॥ ९९ ॥

Auch der Endvocal eines eine Zusage oder Zustimmung enthaltenden Satzes ist pluta.

गां देहि भोः, अहं ते ददामि^{१३}; नित्यः शब्दो भवितुमर्हति^{१३}. Kaṭikā fasst प्रतिश्रवणं auch in der Bedeutung von „Hinhorchen“ und gibt dazu das Beispiel देवदत्त भोः किमात्म्यो^३.

अनुदात्तं प्रश्नान्ताभिपूजितयोः ॥ १०० ॥

Der Endvocal am Ende einer Frage oder einer Lobertheilung ist pluta, aber unbetont.

अगमा^३: पृथो^३न्यामा^३ननिभूता^३इ oder पटा^३उ, शोभनः खन्वसि माणवका^३. Zum pluta und svarita im ersten Beispiel s. 8, 2, 105. Vgl. auch 8, 2, 107.

चिदिति चोपमार्थे प्रयुज्यमाने ॥ १०१ ॥

Auch der Endvocal am Ende eines Satzes, in welchem die Vergleichungspartikel चित् „wie“ hinzugefügt wird.

अग्निचिदभ्या^३त् „er glänze wie Feuer“.

उपरि स्विदासीदिति च ॥ १०२ ॥

Auch in उपरि स्विदासीत् ist der Endvocal pluta und unbetont.

अधः स्विदासी^३त्दुपरि स्विदासी^३त् RV. 10, 129, 5. Vgl. meine Chr. S. 348.

स्वरितमाम्रेडिते ऽसूयासंमतिकोपकुत्सनेषु ॥ १०३ ॥

Von zwei gleichlautenden Vocativen am Anfange eines Satzes ist die Endsilbe des ersten pluta und svarita, wenn Neid, Lob, Aerger oder Tadel ausgesprochen wird.

Beispiele s. u. 8, 1, 8.

क्षियाशीःप्रेषेषु तिङाकाङ्क्षम् ॥ १०४ ॥

Wenn ein Verstoß gegen die Sitte gerügt wird, bei einem Segenswunsch und bei einer Aufforderung ist die Endsilbe des Verbum finitum, wenn dieses einen Nachsatz erfordert, pluta und svarita.

स्वयं ह रथेन याति^{१३} उपाध्यायं पठति गमयति. सुतांश्च लप्सोष्ठा^३ धनं च तात, कटं कुरु^३ ग्रामं च गच्छ. Vgl. 8, 1, 60 fg.

अनन्यस्यापि प्रश्नाख्यानयोः ॥ १०५ ॥

Wenn gefragt oder erzählt wird, ist der Endvocal auch eines den Satz nicht schliessenden Wortes pluta und svarita.

अगमा^३: पृथो^३न्यामा^३ननिभूता^३इ oder पटा^३उ (vgl. 8, 2, 100), अगमा^३ पृथो^३न्यामा^३-नो^३:

8, 1, 16. 2, 1. 82.

प्लुतावैच इदुतौ ॥ १०६ ॥

In den Diphthongen **मे** und **औ** sind die letzten Bestandtheile, d. i. **इ** und **उ**, pluta.

येऽतिकायन, औऽपगव. Vgl. 8, 2, 86. Nach Patanğali sollen diese Diphthonge vier Moren haben.

एचो ऽप्रगृह्यस्यादूराद्भूते पूर्वस्यार्धस्यादुत्तरस्येदुतौ ॥ १०७ ॥

Bei auslautenden Diphthongen, die nicht *pragbhja* (s. 1, 1, 11 fgg.) sind, wird in den 8, 2, 83 fgg. erwähnten Fällen, jedoch nicht beim Rufen aus der Ferne (s. 8, 2, 84), für den ersten Bestandtheil derselben **आ**, welches pluta ist, substituiert, für die letzten Bestandtheile aber **इ** und **उ**.

Diese Regel soll nur in den 8, 2, 83, 90, 97, 100 angegebenen Fällen zur Anwendung kommen. Beispiele: **आदुष्मानेधि अग्निभूताऽइ** oder **पटाऽउ** (zu 8, 2, 83), **उक्ताचाय वशाचाय सोमपृष्ठाय वेधमे । स्तोमर्विधेमानयाऽइ** (zu 8, 2, 90; vgl. TS. I. 3, 14, 7) **होतव्यं दक्षितस्य गृहाऽइ** (zu 8, 2, 97). **अगमाऽः पूर्वाऽन्ग्रामाऽनग्निभूताऽइ** oder **पटाऽउ** und **भटं करोषि अग्निभूताऽइ** oder **पटाऽउ** (zu 8, 2, 100). Dagegen findet in **शोभने खलु स्यः खट्वेऽ** keine Auflösung der Diphthonge statt, weil hier **ए** *pragbhja* ist.

† 8, 2, 82.
8, 2, 108.

तयोर्यावचि संहितायाम् ॥ १०८ ॥

Für diese Vocale **इ** und **उ** werden in einem ununterbrochenen Verlauf der Rede **य** und **व** substituiert, wenn ein Vocal auf sie folgt.

Diese Regel musste gegeben werden, da hier wegen 8, 2, 1 die Regeln 6, 1, 77 u. s. w. mehr angewendet werden durften. **संहितायाम्** ist bis zum Ende des Werkes zu ergänzen.

॥ इत्यष्टमस्याध्यायस्य द्वितीयः पाठः ॥

मनुवसो रु संबुद्धौ छन्दसि ॥ १ ॥

Für den Auslaut der Suffixe **मन्** und **वम्** wird im Veda im Vocativ Sg. ein **रु** genanntes **र** substituiert.

इन्द्र मरुत्व इह पाहि सोमम् RV. 3, 51, 7. **मीध्वस्तोकाय तनयाय मरु** 2, 33, 14. Die Veränderungen, denen dieses **र** unterworfen ist, werden später besprochen werden.

8, 3, 2.

अचानुनासिकः पूर्वस्य तु वा ॥ २ ॥

In der Folge bis 8, 3, 12 ist stets zu ergänzen: „für den diesem substituierten **रु** vorangehenden reinen Vocal kann ein nasaler substituiert werden“.

8, 1, 16. 2, 1. 108. 3, 2.

आतो ऽटि नित्यम् ॥ ३ ॥

Stets wird ein solcher nasaler Vocal (vor रु) für आ substituiert, wenn ein Vocal, य, व् oder र folgt.

महँ असि (RV. 3, 46, 2 und sonst), महँ इन्द्रो य ओजसा (RV. 8, 6, 1). देवँ अच्चादीव्यत्.

अनुनासिकात्परो ऽनुस्वारः ॥ ४ ॥

Wenn nicht der nasale Vocal substituiert wird, wird Anusvâra angefügt.

Beispiele bei dem folgenden Sûtra.

समः सुटि ॥ ५ ॥

Für das स् von सम् wird ऋ (und davor अँ oder अं für अ) substituiert, wenn das Augment स् folgt.

सँस्कृत् oder संस्कृत्. Zu सुट् vgl. 6, 1, 137 fg. Den Ausfall des स् in सँस्कृत् und संस्कृत् lehrt Pāṇini nicht; vgl. aber Mahābh. Th. 3, S. 425, Z. 8.

पुमः खय्यम्परे ॥ ६ ॥

Für das स् von पुम् wird ऋ (und davor उँ oder उं für उ) substituiert vor einer tonlosen Muta mit darauf folgendem Vocal oder Halbvocal.

पुँस्कामा oder पुंस्कामा, पुँस्पुत्रः oder पुंस्पुत्रः, पुँस्कलम् oder पुंस्कलम्, पुँश्चली oder पुंश्चली. Das स् von पुंस् fällt nach 8, 2, 23 ab, der vorangehende Laut ist स्, der in पुमान् u. s. w. zum Vorschein kommt. Pāṇini hat die am Anfange eines Compositums erscheinende kürzere Form der Deutlichkeit wegen gewählt.

नञ्छव्यप्रशान् ॥ ७ ॥

Für ein auslautendes न्, mit Ausnahme des in प्रशान्, wird ऋ substituiert vor क्, ट्, थ्, च्, ट् und त् mit darauf folgendem Vocal oder Halbvocal.

भवाँश्छादयति oder भवांश्छादयति, भवाँष्टीकते oder भवांष्टीकते, भवाँश्चिनोति oder भवांश्चिनोति, भवाँस्तरति oder भवांस्तरति; dagegen प्रशाञ्छादयति u. s. w.

उभयथर्शु ॥ ८ ॥

Im R̥gveda findet in dieser Beziehung ein Schwanken statt.

तस्मिँस्त्वा दधाति oder तस्मिन्त्वा दधाति. Findet sich nicht im R̥gveda.

दीर्घादटि समानपादे ॥ ९ ॥

Für ein auf einen langen Vocal folgendes न् wird ऋ substituiert vor einem Vocale und vor य्, व्, र्, wenn die zusammenstossenden Laute in demselben Stollen stehen.

परिधँरति RV. 9, 107. 19. Vgl. auch zu 8, 3. 3.

8, 1, 16. 2, 1. 108. 3, 2.

नृन्पे ॥ १० ॥

Für न् von नृन् vor einem प्.

नृः पाहि oder नृः पाहि (नृन्पाहि RV.), नृः प्राणाहि oder नृः प्रा०.

स्वतवान्पायौ ॥ ११ ॥

Für न् von स्वतवान् vor पाय्.

स्वतवाः पायुरने RV. 4, 2, 6.

8, 3, 2. कानाम्पेडिते ॥ १२ ॥

Für न् von कान् vor nachfolgendem कान्.

कास्कान् oder कास्कान्.

ढो ढे लोपः ॥ १३ ॥

ढ् fällt vor ढ् ab.

लोढ von लिह्. Das ह् in लिह् wird vor त् nach 8, 2, 41 ढ्, das त् nach 8, 2, 49 ध्. dieses nach 8, 4, 41 ढ्. Dieses ढ् ist aber nach 8, 2, 1 in Bezug auf die Anwendung einer vorangehenden Regel als nicht eingetreten zu betrachten, was Pāṇini nicht beachtet hat.

रो रि ॥ १४ ॥

र् fällt vor र् ab.

दृक्त, अग्नी रथः, इन्द्र रथः, पुनारक्त, प्राता राजक्रयः. Im vorangehenden Sūtra lautet der Loc. von ढ् ढे, in diesem der Loc. von र् रि.

खरवसानयोर्विसर्जनीयः ॥ १५ ॥

Vor tonlosen Consonanten und in der Pause wird der Visargānija für र् (vgl. 8, 2, 66) substituiert.

वृक्षश्चादयति, वृक्षस्तरति; वृक्षः. Vor tonlosen Consonanten wird nach 8, 3, 34 स् für den Visargānija substituiert, für स् vor Palatalen ण् nach 8, 4, 40.

रोः सुपि ॥ १६ ॥

Vor der Locativendung सु wird der Visargānija (nur) für das र् genannte र् substituiert.

पयःसु, सर्पिःसु; aber गार्पु. धृषु. Für auslautendes स् wird nach 8, 2, 66 र् substituiert; an die Stelle des Visargānija können wiederum die verschiedenen Sibilanten treten.

भोभगोअघोअपूर्वस्य यो ऽशि ॥ १७ ॥

Für das र् genannte र् wird nach भो, भगो, अघो, und wenn ihm ein अ oder आ vorangeht, vor Vocalen und vor tönenden Consonanten य् substituiert.

भोयत्र, भगोयत्र, अघोयत्र. भो ददाति, भगो ददाति. अघो ददाति, कयास्ते, देवायिह, ब्राह्मणा ददाति. Zum Ausfall des य् s. 8, 3, 19 fgg.

ब्योर्लघुप्रयत्नतरः शाकटायनस्य ॥ १८ ॥

Nach der Meinung Śākatājana's werden व् und य् in भगोय् u. s. w. und nach अ and आ im Auslaut mit geringerer Articulation als sonst ausgesprochen.

लोपः शाकल्यस्य ॥ १९ ॥

Nach der Meinung Śākalja's fallen sie ab.

द्वा अत्र, असा आदित्यः; क आस्ते, अस्मा उद्धर.

ओतो गार्ग्यस्य ॥ २० ॥

Nach der Meinung Gārgja's fallen sie nach ओ ab.

भो अत्र, भगो अत्र, अघो अत्र, भो इदम् u. s. w.

उजि च पदे ॥ २१ ॥

Auch vor der Partikel उ fallen sie ab.

स उ एकविंशतिः, स उ एकाग्निः.

हलि सर्वेषाम् ॥ २२ ॥

Vor einem Consonanten fallen sie nach der Meinung Aller ab.

मो ऽनुस्वारः ॥ २३ ॥

Für म् am Ende eines Wortes wird vor einem Consonanten der Anusvāra substituiert.

वनं हसति, कुण्डं याति.

नश्चापदान्तस्य झलि ॥ २४ ॥

Für inlautendes म् und न् wird vor allen Consonanten, mit Ausnahme der Nasale und Halbvocale, der Anusvāra substituiert.

आ क्रंस्यते, अधि जिगांसते; यशांसि, सर्पांसि, यजूंसि. Der Nasal in यशांसि u. s. w. ist ursprünglich ein न् (7, 1, 72). Vor anderen Consonanten als den Sibilanten werden nach 8, 4, 58 für den Anusvāra nasale Consonanten substituiert.

मो राजि समः कौ ॥ २५ ॥

Für das म् von सम् wird vor राज् mit dem Suffix व् (das wieder abfällt) म् substituiert.

सम्नाट्, सामाज्यम्.

हे मपरे वा ॥ २६ ॥

Vor ह् mit folgendem म् kann für auslautendes म् wieder म् substituiert werden.

किं ह्यनयति oder किम्ह्यनयति. कथं ह्यनयति oder कथम्ह्यनयति.

8, 1, 16, 2, 1. 108.

नपरे नः ॥ २७ ॥

Wenn न् auf ह् folgt, kann न् für म् substituirt werden.

किं हुते oder किन्हुते, कथं हुते oder कथन्हुते.

ङ्णोः कुक्कुक् शरि ॥ २८ ॥

An ein auslautendes ङ् kann क् und an ein auslautendes ण् ट् vor einem Sibilanten antreten.

प्राङ् शेते oder प्राङ्क शेते, प्राङ् पठः oder प्राङ्क पठः, प्राङ् साये oder प्राङ्क साये; वण् शेते oder वण् ट् शेते.

डः सि धुट् ॥ २९ ॥

Nach einem auslautenden ङ् kann ध् vor म् antreten.

श्वनिट् साये oder श्वनिट् त्साये. Für das ह् von श्वनिह् wird nach 8, 2, 31 ट् substituirt, für dieses ङ् nach 8, 2, 39; für das Augment ध् wird nach 8, 4, 55 त् substituirt, für ड् nach derselben Regel ट्.

नश्च ॥ ३० ॥

Auch nach einem auslautenden न्.

भवान्साये oder भवान्त्साये, महान्साये oder महान्त्साये.

शि तुक् ॥ ३१ ॥

Vor श् kann ein auslautendes न् das Augment त् erhalten.

भवाञ्शेते oder भवाञ्छेते. Vgl. 8, 4, 40.

ङमो ह्रस्वादचि ङमुणित्यम् ॥ ३२ ॥

Nach einem auslautenden ङ्, ण् und न् mit vorangegehendem kurzen Vocal tritt an einen nachfolgenden Vocal stets derselbe Nasal als Augment.

प्रत्यङ्गाम्ते, वशास्ते, कुर्वन्नास्ते.

मय उजो वो वा ॥ ३३ ॥

Nach einem auslautenden Consonanten, mit Ausnahme der Halbvocale, kann für die Partikel उ, wenn ein Vocal folgt, व् substituirt werden.

शमु अस्तु वेदिः oder शम्बस्तु वेदिः, तदु अस्य रेतः oder तद्वम्य रेतः, किमु आवापनम् oder किम्वावपनम्. Nach 1, 1, 14 dürfte उ keine euphonische Veränderung erleiden; das म् von शम् und किम् darf wegen 8, 2, 1 nicht nach 8, 3, 24 in Anusvāra übergehen.

विसर्जनीयस्य सः ॥ ३४ ॥

An die Stelle des 8, 3, 15 substituirt Visarganīja tritt स्, wenn ein tonloser Consonant folgt.

वृक्षस्तरति. वृक्षस्यकारः, वृक्षर्षीकते, वृक्षर्षकारः, वृक्षश्चिनोति. वृक्षश्चादयति. Ueber den ferneren Wandel von स् s. 8, 4, 40. 41.

8, 1. 16. 2, 1. 108.

शर्परे विसर्जनीयः ॥ ३५ ॥

Folgt auf den tonlosen Consonanten ein Sibilant, so bleibt der Visargānija

शशाः क्षुरम्. पुरुषः क्षुरम्. अश्विः क्षातम्. पुरुषः त्सरः.

वा शरि ॥ ३६ ॥

Der Visargānija kann bleiben, wenn ein Sibilant folgt.

प्लज्जः शते oder प्लज्जशते, वृज्जः पण्डे oder वृज्जपण्डे. वृज्जः माये oder वृज्जस्माये. Vgl. s. 4 40, 41 wegen श् und य्.

कुष्पोः ऋक०पौ च ॥ ३७ ॥

Vor einem tonlosen Guttural kann ऋ, vor einem tonlosen Labial ० für den Visargānija substituirt werden.

वृज्जः करोति oder वृज्जः करोति. वृज्जः पतति oder वृज्जः पतति.

सो ऽपदादौ ॥ ३८ ॥

Vor einem mit einem tonlosen Guttural oder Labial anlautenden Suffix tritt स an die Stelle des Visargānija.

पयस्कल्प. पयस्क, पयस्काम्यति, पयस्याश. Ein nicht am Anfange eines Wortes stehender Laut ist so v. a. ein in einem Suffix stehender Laut.

इणः घः ॥ ३९ ॥

Geht dem Visargānija ein इ oder उ voran, so tritt vor den genannten Suffixen घ an die Stelle desselben.

सर्पिष्कल्प und यजुष्कल्प, सर्पिष्क und यजुष्क. सर्पिष्काम्यति und यजुष्काम्यति. सर्पिष्याश und यजुष्याश.

नमस्पुरसोर्गत्योः ॥ ४० ॥

Für den Visargānija in नमस् und पुरस् wird स substituirt, wenn diese Wörter Gati (s. 1, 4, 67. 74) sind.

नमस्कृत्. नमस्कृत्तुम्, नमस्कृत्तव्यः पुरस्कृत्. पुरस्कृत्तुम्. पुरस्कृत्तव्य.

इदुदुपधस्य चाप्रत्ययस्य ॥ ४१ ॥

Gehört der Visargānija nicht zu einem Suffix, und geht ihm ein इ oder उ voran, so tritt vor einem tonlosen Guttural oder Labial (s. 8, 3, 37) प an seine Stelle.

निष्कृत und निर्णोत, वहिष्कृत und वहिर्णोत, आविष्कृत und आविर्णोत. दुष्कृत und दुर्णोत, प्रादुष्कृत und प्रादुर्णोत.

तिरसो ऽन्यतरस्याम् ॥ ४२ ॥

Für den Visargānija in der Gati तिरस् kann स substituirt werden.

तिरःकर्तृ oder तिरस्कृत्, तिरःकर्तुम् oder तिरस्कृत्तुम्. तिरःकर्तव्य oder तिरस्कृत्तव्य. Vgl.

1, 4, 72.

8, 1, 16. 2. 1. 108.

द्विस्त्रिश्चतुरिति कृत्वोऽर्थे ॥ ४३ ॥

An die Stelle des Visargānija in den Zahladverbien द्विस्, त्रिस् und चतुस् kann प् treten, wenn ein tonloser Guttural oder Labial folgt.

द्विः करोति oder द्विष्करोति, द्विः पचति oder द्विप्पचति. Eben so bei den beiden anderen.

इमुसोः सामर्थ्ये ॥ ४४ ॥

Für den Visargānija eines auf इस् und उस् auslautenden Wortes kann vor den genannten Lauten प् substituiert werden, wenn die zusammenstossenden Wörter mit einander in Correlation stehen.

सर्पिः करोति oder सर्पिष्करोति, यजुः करोति oder यजुष्करोति.

नित्यं समामे ऽनुत्तरपदस्यस्य ॥ ४५ ॥

In der Composition findet diese Substitution stets statt, wenn das Wort auf इस् oder उस् kein anderes Wort vor sich hat.

सर्पिष्कुण्डिका. सर्पिष्पानम्. धनुष्कपालम्. धनुष्फलम्: aber परमसर्पिःकुण्डिका. परमधनुःकपालम्.

अतः कृकमिकंसकुम्भपात्रकुशाकर्णीष्वनव्ययस्य ॥ ४६ ॥

Für den Visargānija eines auf अस् auslautenden Wortes, mit Ausnahme eines Indeclinabile, wird in der Composition स् substituiert, wenn eine Form von कृ und कम् oder die Wörter कंस, कुम्भ, पात्र, कुशा und कर्णा folgen.

अयस्कार. पयस्कार; अयस्काम, पयस्काम; अयस्कंस, पयस्कंस; अयस्कुम्भ, पयस्कुम्भ; अयस्यात्र. पयस्यात्र; अयस्कृशा. पयस्कृशा, अयस्कृर्णा, पयस्कृर्णा; dagegen श्वःकार und पुनःकार. Die Kaṭika versteht unter कुम्भ auch कुम्भी und unter पात्र auch पात्री.

अधःशिरसी पदे ॥ ४७ ॥

म् wird auch in अधम् und शिरम् vor पद substituiert.

अधम्यद, शिरम्यद, अधम्यदी, शिरम्यदी.

कस्कादिषु च ॥ ४८ ॥

Desgleichen in कस्क: u. s. w.

इन्द्रसि वाप्राभेडितयोः ॥ ४९ ॥

Im Veda kann vor einem tonlosen Guttural oder Labial स् an die Stelle des Visargānija treten, jedoch nicht vor प्र und nicht vor einem wiederholten Worte.

अयःपात्र oder अयस्यात्र, विश्वतः पात्रम् oder विश्वतस्यात्रम्, उरुणाः कारः oder उरुणास्कारः: dagegen अग्निः प्रविद्वान् (AV. 5, 26, 1) und परुषः परुषः परि.

8, 1, 16, 2, 1, 108.

कःकरत्करतिकृधिकृतेष्वनदितेः ॥ ५० ॥

Auch vor कः, करत्, करति, कृधि und कृत findet die Substitution von क् in Veda statt, jedoch nicht in अदितिः.

विश्वतस्कः. विश्वतस्करत्. पयस्करति, उरु शस्कृधि. सदस्कृतम्: dagegen यथा नो अदितिः करत् RV. 1, 43, 2.

पञ्चम्याः परावध्यर्थे ॥ ५१ ॥

Ebendasselbst auch für den Visargānija eines Ablativs vor परि „über“.

दिवस्परि प्रथमं जज्ञे RV. 10, 45, 1. अग्निर्हिमवतस्परि. महस्परि: dagegen दिवः पृथिव्याः पर्येज उद्धृतम् (RV. 6, 47, 27. aber mit स्), weil hier परि „überall“ bedeuten soll.

पातौ च बहुलम् ॥ ५२ ॥

Vor पातु findet im Veda ein Schwanken in dieser Beziehung statt.

दिवस्यातु. राजस्यातु. परिषदः पातु.

षष्ठ्याः पतिपुत्रपृष्ठपारपदपयस्पोषेषु ॥ ५३ ॥

Für den Visargānija eines Genetivs wird im Veda स् substituiert vor पति u. s. w.

वाचस्पतिम्, दिवस्पुत्राय. दिवस्पृष्ठे. तमसम्यारम्. इडस्पृष्टे. दिवस्पयः. रायस्पोंषम्.

इडाया वा ॥ ५४ ॥

†8, 1, 16.

In इडायाः kann diese Substitution stattfinden.

इडायाः पतिः oder इडायास्पतिः, eben so mit den übrigen im vorigen Sutra genannten Wörtern.

अपदान्तस्य मूर्धन्यः ॥ ५५ ॥

8, 3, 55.

Von nun an bis zum Schluss des Pāda ist überall zu ergänzen „ein cerebraler Laut tritt an die Stelle von —, wenn dieser Laut nicht im Auslaut steht“.

सहेः साडः सः ॥ ५६ ॥

प् tritt an die Stelle des स् in साह्, wenn dieses in der Form von साड् (साट्) erscheint.

जलाषाट्, तुराषाट्. पृतनाषाट्. Es wird auch साटः, साडः und साड् geschrieben.

इण्कोः ॥ ५७ ॥

8, 3, 57.

Von nun an bis zum Schluss des Pāda ist zu ergänzen „wenn ein Vocal. mit Ausnahme des अ und आ, र् oder ein Guttural (क्व) vorangeht“.

8, 2, 1, 108, 3, 55, 57.

नुम्विसर्जनीयशब्दवाये ऽपि ॥ ५८ ॥

Die Substitution von **प** findet auch dann statt, wenn das Augment **न**, der Visargānija oder ein Sibilant zwischen die genannten Vocale und das **म्** tritt.

सर्पिषि. यज्ञपि: सर्पि:पु. यज्ञु:पु: सर्पिष्यु. यज्ञुष्यु. Vgl. das folgende Sūtra.

आदेशप्रत्यययोः ॥ ५९ ॥

Unter den angegebenen Bedingungen tritt **प** an die Stelle von **स्**, wenn dieses für **प** (im Dhātupāṭha, s. 6, 1, 64) substituiert worden ist oder am Anfange eines Suffixes steht.

सिपेव, सुष्याप; अग्निपु. वायुपु. कर्तृपु. वक्तृ von वह्. यक्तृ von यज्.

शसिवसिघसीनां च ॥ ६० ॥

Auch für das **स्** von शास्, वस् und घस् wird **प** substituiert.

अन्वशिपत्, शिष्ट, शिष्टवत्; उपित. उपितवत्; जक्तुः, जक्तुः.

स्तौतिण्योरेव षण्यभ्यासात् ॥ ६१ ॥

Nach einem **इ** oder **उ** in der Reduplication wird im Desiderativ, wenn dieses auf **प** ausgeht, nur in स्तु und in Causativen von Wurzeln, die im Dhātupāṭha mit **प** anlauten, **प** substituiert.

तुष्टृपति, सिपेवयिपति. सिपञ्जयिपति. सुष्यापयिपति; dagegen सिसिञ्चति und सुसृपति. पणि ist der Locativ von सन्, nachdem **स्** in **प** übergegangen ist.

सः स्वदिस्वदिसहीनां च ॥ ६२ ॥

In स्विद्, स्वद् und मह् bleibt in dem angegebenen Falle das **स्** unverändert.

8, 3, 63. प्राक्सिताद्व्यवाये ऽपि ॥ ६३ ॥

Bis स्ति excl. in 8, 3, 70 findet die Substitution statt, auch wenn das Augment **अ** dazwischentritt.

8, 3, 64. स्थादिष्वभ्यासेन चाभ्यासस्य ॥ ६४ ॥

In स्था u. s. w. (8, 3, 65) bis सेव् incl. (8, 3, 70) findet die Substitution auch dann statt, wenn die Reduplication dazwischentritt, und auch das **स्** der Reduplication geht in **प** über.

उपसर्गात् मुनोतिमुवतिस्यतिस्रौतिस्तोभतिस्थासेनयसेधसिच- सञ्जस्वञ्जाम् ॥ ६५ ॥

Nach einer auf **इ** oder **उ** auslautenden Präposition wird **प** für **स्** substituiert in मु (मुनोति), मृ (मुवति), मो (स्यति), स्तु (स्तांति). स्तुम् (स्तांभते), स्था, सेनय (Denominativ), सिध् (सेधति), सिच्, सञ्ज् und स्वञ्ज्.

8, 2, 1. 108. 3. 55. 57. 63. 64.

अभि und परि पुणोति, अभ्यपुणोत् und पर्यपुणोत्; अभि und परि पुवति, अभ्यपुवत् und पर्यपुवत्; अभि und परि ष्यति, अभ्यष्यत् und पर्यष्यत्; अभि und परि ष्टोति, अभ्यष्टोत् und पर्यष्टोत्; अभि und परि ष्टोभते, अभ्यष्टोभत und पर्यष्टोभत; अभि und परि ष्टास्यति, अभ्यष्टात् und पर्यष्टात्, अभि und परि तष्टा; अभि und परि पेषायति, अभ्यपेषायत् und पर्यपेषायत्, अभि und परि पिपेषायति; अभि und परि पेधति, अभ्यपेधत् und पर्यपेधत्; अभि und परि पिञ्चति, अभ्यपिञ्चत् und पर्यपिञ्चत्; अभि und परि पिपिञ्चति; अभि und परि पजति, अभ्यपजत् und पर्यपजत्; अभि und परि पिपङ्कति; अभि und परि प्वजते, अभ्यप्वजत und पर्यप्वजत, अभि und परि पिप्वङ्कते. Vgl. 8, 3. 62. 64. 117.

सदिरप्रतेः ॥ ६६ ॥

Auch in सद, aber nicht nach प्रति.

नि und वि षीदति, न्यषीदत् und व्यषीदत्, नि und वि पमादः dagegen प्रति सीदति. Vgl. 8, 3, 63. 64. 118. Sājana (s. M. Müller, R̥gveda VI, S. XIII fg.) liest सदिरप्रतेः, was grammatisch richtiger ist; Paṇini ist jedoch in dieser Hinsicht unberechenbar. Der Nominativ 8, 3, 80 fgg. ist eben so unberechtigt.

स्तम्भेः ॥ ६७ ॥

Auch in स्तम्भ.

अभि, परि und प्रति ष्टभाति, अभ्यष्टभात्, पर्यष्टभात् und प्रत्यष्टभात्, अभि, परि und प्रति तष्टम्भ. Vgl. 8, 3, 63. 64. 116. Einige lesen स्तम्भेः statt स्तम्भेः.

अवाच्चालम्बनाविदूरयोः ॥ ६८ ॥

In स्तम्भ auch nach अव in den Bedeutungen „sich anlehnen“ und „in der Nähe sein“.

अवष्टम्भास्ते. अवष्टम्भ तिष्ठति; अवष्टम्भा सेना oder शरत्; dagegen अवस्तम्भो वृषनः शतितन.

वेश्च स्वनो भोजने ॥ ६९ ॥

In स्वन nach अव und वि in der Bedeutung „beim Essen schmatzen“.

अव und वि प्वणति अवाप्वणत् und व्यप्वणत्, अव und विप्वणत्. Vgl. 8, 3. 63. 64.

परिनिविभ्यः सेवसितसयसिवुसहमुट्स्तुस्वञ्जाम् ॥ ७० ॥

† 8, 3, 63. 64.

In सेव्, सित, सय, सिव्, सह्, in dem vorn tretenden Augment स् (s. 6, 1, 137), in स्तु und स्वञ्ज nach परि, नि und वि.

परि. नि und वि पेवते, पर्यपेवत, न्यपेवत und व्यपेवत, परि. नि und वि पिपेविपते (vgl. 8, 3, 63. 64); परिषित. निषित. विषित; परिषय, निषय und विषय; परि. नि und वि षीष्यति; परि. नि und वि प्वहते; परि प्वहोति; परि. नि und वि ष्टाति; परि. नि und वि प्वजते. Vgl. das folgende Sūtra und 8, 3, 115. 116.

सिवादीनां वाङ्मवाये ऽपि ॥ ७१ ॥

In सिव् u. s. w. (s. das vorangehende Sūtra) kann die Substitution stattfinden, auch wenn das Augment dazwischentritt.

8, 2. 1. 108. 3, 55. 57.

पर्यसीव्यत्, न्यसीव्यत् und व्यसीव्यत् oder पर्यपीव्यत्, न्यपीव्यत् und व्यपीव्यत्: पर्यसहत
न्यसहत und व्यसहत oder पर्यपहत, न्यपहत und व्यपहत: पर्यस्करोत् oder पर्यपकरोत्, पर्यस्तात्,
न्यस्तात् und व्यस्तात् oder पर्यष्टात्, न्यष्टात् und व्यष्टात्, पर्यन्वजत oder पर्यव्वजत.

अनुविपर्यभिनिभ्यः स्यन्दतेरप्राणिषु ॥ ७२ ॥

In स्यन्द् kann प् für स् substituirt werden nach अनु, वि, परि, अभि und नि, wenn nicht ein lebendes Wesen Subject ist.

अनु, वि, परि, अभि und नि स्यन्दते oder व्यन्दते तलम्; dagegen अनु स्यन्दते मत्स्य उदके.

वेः स्कन्देरनिष्ठायाम् ॥ ७३ ॥

Desgleichen in स्कन्द् nach वि, jedoch nicht in den Participien auf त und तवत्.

विस्कन्तृ oder विष्कन्तृ, विस्कन्तुम् oder विष्कन्तुम्, dagegen विस्कृञ्.

परेश्च ॥ ७४ ॥

Auch nach परि.

परिस्कन्तृ oder परिष्कन्तृ, परिस्कृञ् oder परिष्कृञ्.

परिस्कन्दः प्राच्यभरतेषु ॥ ७५ ॥

परिस्कन्द ist etwas bei den östlichen Völkern und den Bharata Vorkommendes.

Kāṣikā: भरतग्रहणं प्राच्यविशेषणम्. Sollte प्राच्यभरतेषु hier wirklich anders als in 2. 4. 66 und 4. 2. 113 aufzufassen sein?

स्फुरतिस्फुलत्योर्निर्विभ्यः ॥ ७६ ॥

In स्फुर् und स्फुल् kann nach निम्, नि und वि für स् प् substituirt werden.

निः, नि und वि स्फुरति und स्फुलति oder प्फुरति und प्फुलति.

वेः स्कन्धातेर्नित्यम् ॥ ७७ ॥

In स्कम्म् wird nach वि stets प् für स् substituirt.

वि ष्कन्धाति, विष्कम्भित्, विष्कम्भितुम्, विष्कम्भितव्य.

इणः षीध्वंलुङ्लिट्ठां धो ऽङ्गात् ॥ ७८ ॥

Nach einem vocalisch (jedoch nicht auf अ) auslautenden Stamme tritt an die Stelle des ध् in षीध्वम् und in den Personalendungen des Aorists und Perfects der entsprechende cerebrale Laut.

च्यापीध्वम् und ज्ञोपीध्वम्; अच्याध्वम् und अज्ञोध्वम्; चक्रध्वे.

विभाषेतः ॥ ७९ ॥

Nach dem Augment इ ist in diesem Falle die Substitution nicht nothwendig.

लविपीध्वम् oder लविपीध्वम्, पविपीध्वम् oder पविपीध्वम्; अलविध्वम् oder अलविध्वम्:
लुलुविध्वे oder लुलुविध्वे. dagegen आसिपीध्वम्, weil hier der Stamm nicht auf इण्
auslautet.

४, २, १. १०८. ३, ५३. ५७.

समासे ऽङ्गुलेः सङ्गः ॥ ८० ॥Für **स्** in **सङ्ग** wird nach **अङ्गुलि** im Compositum **प्** substituirt.**अङ्गुलिषङ्गः.****भीरोः स्थानम् ॥ ८१ ॥**Desgleichen in **स्थान** nach **भीरु**.**भीरुष्ठानम्.****अग्नेः स्तुत्स्तोमसोमाः ॥ ८२ ॥**In **स्तुत्**, **स्तोम** und **सोम** nach **अग्नि**.**अग्निष्टुत्. अग्निष्टोमः, अग्नीषोमाः.****ज्योतिरायुषः स्तोमः ॥ ८३ ॥**In **स्तोम** nach **ज्योतिस्** und **आयुस्****ज्योतिःष्टोमः, आयुःष्टोमः.****मातृपितृभ्यां स्वसा ॥ ८४ ॥**In **स्वम्** nach **मातृ** und **पितृ**.**मातृष्वसा, पितृष्वसा.****मातुःपितृभ्यामन्यतरस्याम् ॥ ८५ ॥**Nach **मातुः** und **पितुः** im Compositum nicht nothwendig.**मातुःष्वसा** oder **मातुःष्वसा, पितुःष्वसा** oder **पितुःष्वसा**; dagegen **मातुः स्वसा** und **पितुः स्वसा**. Zur Composition vgl. ६, ३, २४.**अभिनिःस्तनः शब्दसंज्ञायाम् ॥ ८६ ॥**Eben so in **स्तन्** nach **अभिनिस्**, wenn das abgeleitete Wort der Name eines bestimmten Lautes ist.**अभिनिःस्तानो** oder **अभिनिःष्ठानो वर्योः** oder **विमर्जनीयः.****उपसर्गप्रादुर्भ्यामस्तिर्यच्परः ॥ ८७ ॥**Für das **स्** von **अस्**, **अस्ति** wird nach einer auf **इ** oder **उ** auslautenden Präposition und nach **प्रादुस्** **प्** substituirt, wenn **य्** oder ein Vocal auf das **स्** von **अस्** folgt.**अभि, नि, वि** und **प्रादुः** **प्यात्** oder **यन्ति**.**सुविनिर्दुर्भ्यः सुपिसूतिसमाः ॥ ८८ ॥**Für das **स्** von **सुप्** (aus **स्वप्** entstanden), **सूति** und **सम** wird **प्** substituirt nach **सु**, **वि**, **निस्** und **दुस्**.**सुपुप्त. विपुप्त, निःपुप्त, दुःपुप्तः सुपृति. विपृति, निःपृति. दुःपृतिः सुषम. विषम. निःषम. दुःषम.**

8, 2, 1. 108. 3, 55. 57.

निनदीभ्यां स्रातेः कौशले ॥ ८९ ॥

Für das *स्* von *स्रा* nach *नि* und *नदी*, wenn das abgeleitete Wort „geschickt“ bedeutet.

निष्णातः कटकरणे, नदीप्रा.

सूत्रं प्रतिष्ठातम् ॥ ९० ॥

प्रतिष्ठात *sagt* man von einem *Sūtra*.

Das Wort wird durch *शुद्ध* erklärt.

कपिष्ठलो गोत्रे ॥ ९१ ॥

कपिष्ठल *sagt* man, wenn man den Gründer eines Geschlechtes meint.

प्रष्टो ऽग्रगामिनि ॥ ९२ ॥

प्रष्ट in der Bedeutung „vorangehend“ ist unregelmässig.

वृक्षासनयोर्विष्टरः ॥ ९३ ॥

विष्टर in den Bedeutungen „Baum“ und „Sitz“.

छन्दोनाम्नि च ॥ ९४ ॥

Auch als Name eines *Metrum*s.

Vgl. 3, 3, 34.

गवियुधिभ्यां स्थिरः ॥ ९५ ॥

Das *स्* in *स्थिर* wird *प्* nach *गवि* und *युधि*.

गविष्टरः, युधिष्टरः.

विकुशमिपरिभ्यः स्थलम् ॥ ९६ ॥

Das *स्* in *स्थल* nach *वि*, *कु*, *शमि* und *परि*.

विष्ठलम्, कुष्ठलम्, शमिष्ठलम्, परिष्ठलम्.

**अम्बाम्बोभूमिसव्यापद्वित्रिकुशेकुशङ्कुङ्कुमञ्जिपुञ्जिपरमेवर्हिर्दिव्य-
यिभ्यः स्थः ॥ ९७ ॥**

Das *स्* von *स्थ* nach *अम्ब*, *आम्ब*, *गो*, *भूमि*, *सव्य*, *अप*, *द्वि*, *त्रि*, *कु*, *शेकु*, *शङ्कु*, *अङ्कु*, *मञ्जि*, *पुञ्जि*, *परमे*, *वर्हिस्*, *दिवि* und *अग्नि*.

अम्बष्ठः, आम्बष्ठः, गोष्ठः, भूमिष्ठः, सव्येष्ठः, अपेष्ठः, द्विष्ठः, त्रिष्ठः, कुष्ठः, शेकुष्ठः, शङ्कुष्ठः, अङ्कुष्ठः, मञ्जिष्ठः, पुञ्जिष्ठः, परमेष्ठः, वर्हिष्ठः, दिविष्ठः und अग्निष्ठः.

सुषामादिषु च ॥ ९८ ॥

Auch in *सुषामन्* u. s. w. ist *स्* zu *प्* geworden.

8, 2, 1. 108. 3, 55. 57.

एति संज्ञायामगात् ॥ ९९ ॥

Auch ein **म्** mit nachfolgendem **ए** wird unter den früher angegebenen Bedingungen **प्**, wenn das Wort ein Name ist, und wenn dem **म्** kein **ग्** (**क्**) vorangeht.

हरिपेणः, **वारिपेणः**, **जानुपेणो**; dagegen **हरिसक्थम्** und **विष्वक्नेन**: Für das **च्** von **विष्वच्** ist nach 8, 2, 30 **क्**, für dieses nach 8, 2, 39 **ग्** substituirt worden. Dieses **ग्** ist bis zur feineren Substitution von **क्** nach 8, 4, 55 der normale Laut.

नक्षत्राद्वा ॥ १०० ॥

Ist das vorangehende Wort in dem eben angegebenen Falle der Name eines Mondhauses, dann ist die Substitution nicht nothwendig.

रोहिणिसेनः oder **रोहिणिपेणः**, **भरणिसेनः** oder **भरणिपेणः**; dagegen nur **शतभिषक्नेनः**.
Zum kurzen **इ** s. 6, 1, 63.

ह्रस्वात्तादौ तद्धिते ॥ १०१ ॥

Für ein auslautendes **म्** mit vorangehendem **इ** oder **उ** wird vor einem mit **त्** anlautenden taddhita **प्** substituirt.

सर्पिष्टर und **यजुष्टर**. **सर्पिष्टम** und **यजुष्टम**, **सर्पिष्ट्र** und **यजुष्ट्र**, **सर्पिष्टा** und **यजुष्टा**, **सर्पिष्टम्** und **यजुष्टम्**, **आविष्ट्र**. **चतुष्टय**.

निसस्तपतावनासेवने ॥ १०२ ॥

Für das **म्** von **निम्** vor **तप्**, wenn nicht von einem wiederholten Glühen die Rede ist.

निष्टपति सुवर्णम् = **सकृदग्निं स्पर्शयति**, dagegen **निम्नपति सुवर्णं सुवर्णकारः**.

युष्मत्तत्ततक्षुःष्वन्तःपादम् ॥ १०३ ॥

Vor **त्वम्** u. s. w., **तद्** und **ततक्षुः** geht innerhalb eines Stollens ein vorangehendes **म्** in **प्** über.

अग्निष्ट्वं नामासीत्. **अग्निष्ट्वा वर्धयामसि**. **अग्निष्टे विश्वमा नय**. **अप्यग्ने मधिष्टव** (RV. 8, 41, 9); **अग्निष्टद्विश्वमा पृणाति** (RV. 10, 2, 4); **आवापृथिवी निष्टतक्षुः**.

यजुथेकेषाम् ॥ १०४ ॥

Nach der Meinung Einiger im Jāgurveda.

अर्चिर्मिस्त्वम् oder **अर्चिर्मिष्ट्रम्** **अग्निस्ते ऽरुम्** oder **अग्निष्टे ऽरुम्**, **अग्निस्तत्** oder **अग्नि-ष्टत्**, **अर्चिर्मिस्तक्षुः** oder **अर्चिर्मिष्टतक्षुः**.

स्तुतस्तोमयोऽह्न्दसि ॥ १०५ ॥

Nach der Meinung Einiger geht im Veda das **म्** in **स्तुत** und **स्तोम** in **प्** über.

त्रिभिः स्तुतस्य oder **त्रिभिः ष्टुतस्य**, **गोस्तोम** oder **गोष्टोम**

8, 2, 1. 108. 3. 55. 57.

पूर्वपदात् ॥ १०६ ॥

Nach der Meinung Einiger geht im Veda ein auslautendes स् nach einem auf इ u. s. w. auslautenden Worte in प् über.

द्विमंथि oder द्विपंथि. त्रिमंथि oder त्रिपंथि, मधुस्थान oder मधुष्ठान. द्विमाहम् oder द्विपाहम्. त्रिःसमृद्धत्वाय oder त्रिःपमृद्धत्वाय.

सुजः ॥ १०७ ॥

Im Veda geht auch das स् der Partikel सु in प् über.

अभी पु णः सखीनाम् RV. 4. 31. 1. ऊर्ध्व ऊ पु णः 1. 36. 13.

सनोतेरनः ॥ १०८ ॥

Auch das स् von सन्, wenn es das न् einbüßt.

गोपा. नृपाः dagegen गोसनि.

सहेः पृतनर्तभ्यां च ॥ १०९ ॥

Auch das स् von सह् nach पृतना und ऋत.

पृतनापाहम्. ऋतापाहम्.

न रपरसृपिसृजिस्मृशिस्मृहिसवनादीनाम् ॥ ११० ॥

Die Substitution unterbleibt, wenn ण् auf स् folgt, sowie in सप्, सज्, स्मृश्, स्मृह् und in सवन u. s. w.

विसंसिक्ता, विसन्धः पुरा क्रूरस्य विसपः. वाचो विसर्जनात्. द्विविस्मृश्, निस्मृहं कथयति, सवने सवने u. s. w.

सात्पदाद्योः ॥ १११ ॥

Auch im Suffix सात् und wenn das स् am Anfange eines Wortes steht.

अग्निमात्. मधुमात्; दधि oder मधु सिञ्चति. Ausnahme zu 8, 3, 59

सिचो यङि ॥ ११२ ॥

Ferner im Intensiv von सिच्.

सेसिच्यते. अभि सेसिच्यते.

सेधतेर्गतौ ॥ ११३ ॥

Ferner in सिध् „sich in Bewegung setzen“.

अभि and परि सेधयति गाः. Ausnahme zu 8, 3, 65

प्रतिस्तब्धनिस्तब्धौ च ॥ ११४ ॥

Auch in प्रतिस्तब्ध und निस्तब्ध.

सोढः ॥ ११५ ॥

Auch in सह्, wenn es in der Form सोढ् erscheint.

परिसोढ. परिसोढुम्. परिसोढव्य

४. २, १. १०४. ३, ५५. ५७.

स्तम्भुसिवुसहां चडि ॥ ११६ ॥

Auch im reduplicirten Aorist von स्तम्भ्. सिव् und मह्.

पर्यतस्तम्भत् und अभ्यतस्तम्भत्, पर्यसीषिवत् und न्यसीषिवत्, पर्यसीषहत् und व्यसीषहत्.

मुनोतेः स्यसनोः ॥ ११७ ॥

Ferner in सु, मुनोति im Futurum, Conditionalis und Desiderativ.

अभि und परि सोष्यति, अभ्यसोष्यत् und पर्यसोष्यत्; सुसृषति, अभि सुसृषते. Ausnahme zu ४, ३, ६५.

सदेः परस्य लिटि ॥ ११८ ॥

Auch beim zweiten स् von सद् im Perfect.

अभि, परि, नि und वि पसाद. Ausnahme zu ४, ३, ५९. ६६. Kaṣika liest सदिष्वज्जाः st. सदेः; der Zusatz ist einem Varttika entlehnt.

निचभिभ्यो ऽङ्यवाये वा छन्दसि ॥ ११९ ॥

[४, ३. ५५. ५७.

Im Veda kann die Substitution nach नि, वि und अभि unterbleiben, wenn das Augment dazwischentritt

न्यपीदत् oder न्यसीदत्, व्यपीदत् oder व्यसीदत्, अभ्यपीदत् oder अभ्यसीदत्, व्यष्टात् oder व्यस्तात् u. s. w.

॥ इत्यष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

रषाभ्यां नो णः समानपदे ॥ १ ॥

Nach र् und ष् geht न् in ण् über, wenn die betreffenden Laute in demselben Worte sich befinden.

आर्म्तीर्ण, कुप्णाति, मुप्णाति. Pāṇini hat das ऋ vergessen.

अटकुप्वाङ्नुम्ववाये ऽपि ॥ २ ॥

Dieses findet auch dann statt, wenn ein Vocal. य्, व्, ङ्, ein Guttural, ein Labial, die Präposition आ oder ein Augment dazwischentritt.

करण, किरिणा, कुरूणा; अर्केण, मूर्खेण, गर्गेण, अर्धेण; दर्पेण, रेफेण, गर्भेण, चर्मणा; पर्याणद्ध und निराणद्ध (vgl. ४, ४, १४); वृहणे. वृहणीय (der Anusvāra ist ein Substitut für न्).

पूर्वपदात्संज्ञायामगः ॥ ३ ॥

Auch dann, wenn der die Substitution veranlassende Laut in einem vorangehenden Worte steht, vorausgesetzt dass kein ग् dazwischentritt, und dass das Compositum ein Name ist.

दुशमः, वार्ध्निशः, खरणसः, शृण्णखा; dagegen ऋगयनम्

8, 2, 1. 108.

वनं पुरगामिश्रकामिध्रकाशारिकाकोटरायेभ्यः ॥ ४ ॥

Das न् in वन wird (nur) nach पुरग u. s. w. in ण् verwandelt.

पुरगावणम्, मिश्रकावणम्, मिध्रकावणम्, शारिकावणम्, कौटरावणम् und अयेवणम् sind Namen von Wäldern. Vgl. 6, 3, 117.

प्रनिरन्तःशरेक्षुप्रक्षाम्रकार्षखदिरपीयूक्षाभ्यो ऽसंज्ञायामपि ॥ ५ ॥

Nach प्र u. s. w. wird das न् von वन cerebral auch dann, wenn das Compositum kein Name ist.

प्रवणे यटव्यम्, निर्वणे प्रति धीयते. अन्तर्वणे, शरवणम्, इक्षुवणम्, ज्ञवणम्, आम्रवणम्, कार्षवणम्, खदिरवणम्, पीयूक्षावणम्.

विभाषौषधिवनस्पतिभ्याम् ॥ ६ ॥

Ist das dem वन vorangehende Worte der Name eines Krautes oder Waldbaumes, dann kann die Substitution stattfinden.

दृवावनम् oder वणम्, सूवावनम् oder वणम्, गिरीपवनम् oder वणम्, बदरीवनम् oder वणम्.

अहो ऽदन्तात् ॥ ७ ॥

In अहन् wird न् zu ण्, wenn ein auf अ auslautendes Wort vorangeht.

पूर्वाह्णः, अपराह्णः; dagegen निरहः und दुग्धः.

वाहनमाहितात् ॥ ८ ॥

In वाहन, wenn das vorangehende Wort das Aufgeladene (die Last) bezeichnet.

इक्षुवाहनम्, शरवाहनम्, दर्भवाहनम्; dagegen दाक्षिवाहनम् „Dakshi's Wagen“.

पानं देशे ॥ ९ ॥

In पान, wenn das Compositum ein Land (Volk) bezeichnet.

क्षीरपाणा उशीनराः, सुगपाणाः प्राच्याः, माँदीरपाणा वाह्लीकाः, कपायपाणा गान्धाराः.

वा भावकरणयोः ॥ १० ॥

Wenn पान „das Trinken“ oder „womit Etwas getrunken wird“ bedeutet, ist die Substitution nicht nothwendig.

क्षीरपानं oder पाणं वर्तते, कपायपानम् oder पाणम्, सुरापानम् oder पाणम्; क्षीरपानः oder पाणः कंसः „ein Becher, mit (aus) dem man Milch trinkt“.

प्रातिपदिकान्तनुम्विभक्तिषु च ॥ ११ ॥

Auch das auslautende न् eines Nominalstammes, das Augment न् und das न् einer Casusendung brauchen nicht ण् zu werden.

८, २, १ १०८.

माषवापिर्ना oder वापिर्ना; माषवापानि oder वापाणि (vgl. ७, १, ७२), माषवापेन oder वापेण.

एकाजुत्तरपदे णः ॥ १२ ॥

Ist in einem solchen Compositum das zweite Wort einsilbig, dann muss ण substituiert werden.

वृत्रह्णा und वृत्रहणः, क्षीरपाणि und सुरापाणि, क्षीरपेण und सुरापेण.

कुमति च ॥ १३ ॥

Desgleichen, wenn das zweite Wort einen Guttural enthält.

वस्त्रयुगिणां, युगिणः; स्वर्गकामिणां, वृषकामिणां; वस्त्रयुगाणि, खरयुगाणि; वस्त्रयुगेण, खरयुगेण.

उपसर्गादसमासे ऽपि णोपदेशस्य ॥ १४ ॥

Das न् einer im grammatischen Unterrichtssystem (im Dhâtupâtha) mit ण anlautenden Wurzel wird nach einer ein र enthaltenden Präposition ण auch ausserhalb eines Compositums.

प्र und परि णमति und णयति; प्रणायक, परिणायक.

हिनु मीना ॥ १५ ॥

Auch das न् in den Präsensstämmen von हि und मी nach einer ein र enthaltenden Präposition.

प्र हिणोमि, प्र हिणुतः; प्र मीणाति, प्र मीणीतः.

आनि लोट् ॥ १६ ॥

Auch das न् der Imperativendung आनि.

प्र und परि वपाणि, प्र und परि याणि.

नेर्गदनदपतपदघुमास्यतिहन्ति यातिवातिद्रातिष्मातिवपतिवह- तिशाम्यतिचिनोतिदेग्धिषु च ॥ १७ ॥

Auch das न् der Präposition नि vor गद्, नद्, पत्, द्रा und धा (घु), मा u. s. w.

प्र und परि णि गदति, नदति, पतति, पद्यते, ददाति und दधाति, मिमति und मयते. व्यति, हन्ति, याति, वाति, द्राति, ष्माति, वपति, वहति. शाम्यति. चिनोति und देग्धि.

शेषे विभाषाकखादावषान्त उपदेशे ॥ १८ ॥

Freigestellt ist diese Substitution für न् in नि vor allen übrigen Wurzeln, wenn sie nicht mit क् oder ख् anlauten und nicht im Dhâtupâtha auf न् auslauten.

8, 2, 1. 108.

प्र नि पचति oder प्र णि पचति, प्र नि भिनत्ति oder प्र णि भिनत्ति: dagegen प्र नि करोति.
प्र नि खादति, प्र नि पिनष्टि.

अनिते: ॥ १९ ॥

Das न् der Wurzel अन् wird nach einer ein र enthaltenden Präposition ण.
प्राणिति, पराणिति.

अन्तः ॥ २० ॥

Auch wenn das न् dieser Wurzel als Auslaut erscheint.

हे प्राण, हे पराण. Ausnahme zu 8, 4, 37.

उभौ साभ्यासस्य ॥ २१ ॥

Wird diese Wurzel reduplicirt, so gehen beide न् in ण über.

प्राणिणिपति. प्राणिणात्, परा णिणिपति, पराणिणात्.

हन्तेरत्पूर्वस्य ॥ २२ ॥

Das न् von हन् wird ण, wenn dem न् ein अ vorangeht.

प्र und परि हण्यते. प्रहणनम्. परिहणनम्; dagegen प्राघानि und पर्दघानि.

वमोर्वा ॥ २३ ॥

Wenn व् oder म् auf das न् in हन् folgen, kann ण substituiert werden.

प्र हण्वः oder हन्वः, प्र हणमः oder हन्मः. Eben so mit परि.

अन्तरदेशे ॥ २४ ॥

Nach अन्तर् wird das न् von हन्, wenn ihm ein अ vorangeht, ण; aber nicht,
wenn das Derivat der Name einer Oertlichkeit ist.

अन्तर्हण्यते, अन्तर्हणनं वर्तते; dagegen अन्तर्हणनो देशः und अन्तरघानि.

अयनं च ॥ २५ ॥

Eben so verhält es sich mit dem न् von अयन.

अन्तरयणं वर्तते, aber अन्तर्गयनो देशः.

छन्दस्युदवग्रहात् ॥ २६ ॥

Im Veda wird nach einem छ, nach welchem im Padapāṭha das dazu gehörige Wort abgetheilt wird, ein न् zu ण.

नृमणाः, पितृयाणम्.

नश्च धातुस्थोरुषभ्यः ॥ २७ ॥

Das न् des Pronomens नस् geht im Veda nach einem in der Wurzel enthaltenen र oder ण, sowie nach उरु und णु (मु) in ण über.

8, 2, 1. 108.

अग्ने रक्ता णः RV. 7. 15, 13. शिक्ता णो अस्मिन् 7. 32. 26. उरु णस्त्रधि 8. 75, 11. अर्भी
पु णः सर्वानाम् 4. 31, 3. ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये 1, 36, 13.

उपसर्गादनोत्तरः ॥ २६ ॥

Nach einer Präposition, wenn नस् nicht als ना erscheint.

Im Veda wird sowohl प्र णः als auch प्र नः, sowohl प्र णो als auch प्र नो geschrieben.
Darum lesen wohl Kaçika und mehrere Handschriften उपसर्गाद्वहुनम् Kaçika ver-
steht hier unter नस् auch die Nase.

कृत्यचः ॥ २९ ॥

Ein zu einem krt-Suffix gehöriges न् wird nach einer Präposition mit र zu
ण, wenn ihm ein Vocal vorangeht.

प्रयाणम्. परियाणम्. प्रमाणम्. परिमाणम्. प्रयायमाण. परियायमाण; प्रयाणीय. परियाणीय.
अप्रयाणिः, अपरियाणिः; प्रयायिणी. परियायिणी; प्रहीण, परिहीण; dagegen प्रभुम् und परिभुम्

णेर्विभाषा ॥ ३० ॥

Im Causativ ist diese Substitution freigestellt.

प्रयापनम् oder प्रयापणम्, परियापनम् oder परियापणम्, प्रयाप्यमान oder प्रयाप्यमाण,
प्रयापनीय oder प्रयापणीय, अप्रयापनिः oder अप्रयापणिः, प्रयापिनी oder प्रयापिणी.

हलश्चेजुपधात् ॥ ३१ ॥

Desgleichen nach einer consonantisch anlautenden Wurzel, wenn an vor-
letzter Stelle ein anderer Vocal als अ steht.

प्रक्रोपनम् oder प्रक्रोपणम्, परिक्रोपनम् oder परिक्रोपणम्; dagegen nur प्रेहणम्. प्रोहणम्.
प्रवपणम्.

इजादेः सनुमः ॥ ३२ ॥

Nach einer Wurzel, die an vorletzter Stelle einen Nasal hat, wird das in
8, 4, 29 näher bezeichnete न् zu ण nur dann, wenn sie vocalisch anlautet.

प्रेङ्खणम्, परेङ्खणम्. प्रेङ्गणम्. परेङ्गणम्. प्रोम्भणम्. परोम्भणम्; dagegen प्रमङ्गनम्. परि-
मङ्गनम्.

वा निंसनिश्चनिन्दाम् ॥ ३३ ॥

Für das न् von निंस, निन्त् und निन्द् kann ण substituiert werden, wenn eine
Präposition mit र vorangeht.

प्रणिंसनम् oder प्रनिंसनम्. प्रणिन्तणम् oder प्रनिन्तणम्. प्रणिन्दनम् oder प्रनिन्दनम्. Es
wird auch निङ्ग und निच्च statt निच्च gelesen.

न भाभूपूकमिगमिषायिवेषाम् ॥ ३४ ॥

Nach भा, भू u. s. w. wird das न् eines krt-Suffixes (s. 8, 1, 29) nicht ण.

8, 2, 1. 108.

प्रभानम् und परिभानम्, प्रभवन्म् und परिभवन्म्, प्रपवन्म् und परिपवन्म्, प्रकमन्म् und परिकमन्म्, प्रगमन्म् und परिगमन्म्, प्रष्यायन्म् und परिष्यायन्म्, प्रवेपन्म् und परिवेपन्म्.
Nach Kātjajana ist पूज्, nicht पूङ्, gemeint; von diesem bildet man प्रपवणम्.

षात्पदान्तात् ॥ ३५ ॥

Die Substitution findet nicht statt, wenn ष् am Ende des Wortes steht.

निष्यानम्, दुष्यानम्, सर्पिष्यानम्, यजुष्यानम्.

नशेः षान्तस्य ॥ ३६ ॥

Auch nicht in नश्, wenn श् zu ष् wird.

प्रनष्ट und परिनष्ट, dagegen प्र शाश्र्यति und परि शाश्र्यति.

पदान्तस्य ॥ ३७ ॥

Auch nicht, wenn das न् am Ende eines Wortes steht.

वृक्षान्, प्लक्षान्, अरीन्, गिरीन्.

पदव्यवाये ऽपि ॥ ३८ ॥

Auch nicht, wenn र् und ष् von न् durch ein anderes Wort getrennt sind.

मापकुम्भवापेन, चतुरङ्गयोगेन, प्रावनद्ध, पर्यवनद्ध.

सुभ्रादिषु च ॥ ३९ ॥

Auch nicht in सुभ्राति u. s. w.

स्तोः श्रुना श्रुः ॥ ४० ॥

Wenn स् und ein Dental mit श् und einem Palatalen zusammenstossen, werden für jenes श् und für einen Dentalen ein Palatal substituiert.

वृक्षश्चेते, वृक्षश्चिनांति, वृक्षश्चादयति; अग्निचिच्छेते (vgl. 8, 4, 63), अग्निचिच्चिनांति.
अग्निचिच्छादयति, अग्निचिज्जयति u. s. w.

ष्टुना ष्टुः ॥ ४१ ॥

Wenn स् und ein Dental mit ष् und einem Cerebralen zusammenstossen, werden für jenes ष् und für den Dentalen ein Cerebral substituiert.

वृक्षष्यगडे, वृक्षष्टीकते. वृक्षष्टकारः, ऋषीष्ट, अग्निचिष्टुनः, अग्निचिष्टीकते, अग्निचिष्ठा-
कारः.

न पदान्ताट्टोरिनाम् ॥ ४२ ॥

Nach einem auslautenden Cerebralen gehen स् und die Dentale nicht in ष् und Cerebrale über, mit Ausnahme der Casusendung नाम्.

श्वलिट् साये. मधुलिट् तरति. aber पणाम्

तोः षि ॥ ४३ ॥

Vor **प्** bleibt ein Dental unverändert.

अग्निचित्पण्डे, भवान्पण्डे.

शात् ॥ ४४ ॥

Auch nach **श्**.

प्रश्नः, विश्नः.

यरो ऽनुनासिके ऽनुनासिको वा ॥ ४५ ॥

Eine auslautende tönende nicht-aspirierte Muta am Ende eines Wortes kann vor einem Nasal in einen Nasal übergehen.

वाग्नयति oder वाङ्नयति, श्वलिङ्नयति oder श्वलिङ्गनयति अग्निचिद्वयति oder अग्निचित्रयति, त्रिष्टुव्रयति oder त्रिष्टुम्वयति. यर् und nicht जश् (vgl. 8, 2, 39) wegen des Folgenden.

अचो रहाभ्यां द्वे ॥ ४६ ॥

Nach **र्** und **ह्** kann, wenn ihnen ein Vocal vorangeht, ein Consonant, mit Ausnahme des **ह्**, verdoppelt werden.

अर्कः oder अर्कः, ब्रह्म्मा oder ब्रह्मा, अपहृत्ते oder अपहृते.

अनचि च ॥ ४७ ॥

Ein Consonant, mit Ausnahme des **ह्**, kann, wenn ihm ein Vocal vorangeht, verdoppelt werden, jedoch nicht vor einem Vocal.

दध्यत्र oder दध्यत्र, मध्यत्र oder मध्यत्र.

नादित्याक्रोशे पुत्रस्य ॥ ४८ ॥

Das **त्** von **पुत्र** kann vor **आदिन्** nicht verdoppelt werden, wenn mit dem Worte geschmäht wird.

पुत्रादिनो त्वमसि पापे. Wenn das Wort schlechtweg „ihre Jungen fressend“ bedeutet, soll die Verdoppelung stattfinden dürfen.

शरो ऽचि ॥ ४९ ॥

Die Sibilanten werden nach **र्** nicht verdoppelt, wenn ein Vocal folgt.

कर्षति, वर्षति, आकर्षः, अक्षदर्शः; dagegen दक्षर्षते.

चिप्रभृतिषु शाकटायनस्य ॥ ५० ॥

Nach Çakatājana's Meinung unterbleibt die Verdoppelung, wenn drei oder mehr Consonanten mit einander verbunden sind.

इन्द्रः, चन्द्रः, उष्ट्रः, राष्ट्रम्, भाष्ट्रम्.

सर्वत्र शाकल्यस्य ॥ ५१ ॥

Nach Çakalja's Meinung unterbleibt sie überall.

8, 2, 1. 108.

दीर्घादाचार्याणाम् ॥ ५२ ॥

Nach der Meinung aller Lehrer unterbleibt die Verdoppelung nach einem langen Vocal.

दात्रम्, पात्रम्, सूत्रम्, सूत्रम्.

भृलां जश् भृशि ॥ ५३ ॥

Vor einer tönenden Muta geht eine Muta in eine tönende nicht-aspirierte Muta über.

लब्धुम्, दोग्धुम्, ब्रूद्धुम्. Zum ध् s. 8, 2, 40.

अभ्यासे चर् च ॥ ५४ ॥

In der Reduplication tritt an die Stelle einer Muta eine tönende oder tonlose nicht-aspirierte Muta.

चिखनिषति, चिच्छित्सति, टिटकारयिषति, तिष्ठासति, पिपकारयिषति, जिघत्सति, बुभूषति, डुडङ्किषते.

खरि च ॥ ५५ ॥

Eine Muta geht auch vor einer tonlosen Muta und vor einem Sibilanten in eine tonlose nicht-aspirierte Muta über.

भेत्तम्, युयुत्सते, आ रिप्सते.

वावसाने ॥ ५६ ॥

In der Pause kann die tönende oder die tonlose nicht-aspirierte Muta stehen.

वाक् oder वाग्. श्वलिद् oder श्वलिङ्, त्रिष्टुप् oder त्रिष्टुब्.

अणो ऽप्रगृह्यस्यानुनासिकः ॥ ५७ ॥

अ, इ und उ nebst ihren Längen können in der Pause, wenn sie nicht pragrahja sind (s. 1, 1, 11 fgg.), nasal gesprochen werden.

अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः ॥ ५८ ॥

Für den Anusvâra wird vor einem folgenden Consonanten, mit Ausnahme der Sibilanten und ह्, der diesem entsprechende Nasal substituiert.

शङ्कितुम्, उञ्चितुम्, कुण्डितुम्, नन्दितुम्, कम्पितुम्. In allen diesen Beispielen ist der Nasal von Ilaus aus न् (नुम्), für welches nach 8, 3, 24 Anusvâra substituiert worden ist. Die Schreibart दंत u. s. w. verstosst demnach gegen die Grammatik.

वा पदान्तस्य ॥ ५९ ॥

Wenn der Anusvâra sich am Ende eines Wortes befindet, ist die Substitution freigestellt.

तं कथं चित्रपक्षं इयमानं नभःस्थं पुरुषो ज्वर्धात् oder तङ्कथञ्चित्रपक्षगडयमानन्नभःस्थम्पुरुषो ज्वर्धात्.

तोलिं ॥ ६० ॥

Ein Dental geht vor लु in den diesem entsprechenden Laut über.

अग्निचिन्लुनाति, भव्याल्लुनाति.

उदः स्थास्तम्भोः पूर्वस्य ॥ ६१ ॥

Für das स von स्था und स्तम्भ wird, wenn ihnen उद् vorangeht, ein dem द entsprechender Laut substituiert.

उत्थातुम्, उत्तम्भितुम्. Das mittlere त् kann nach 8, 4. 65 ausfallen.

भयो हो ऽन्यतरस्याम् ॥ ६२ ॥

Für ह् kann nach einer tönenden Muta der dieser entsprechende Laut substituiert werden.

वाग्दहसति oder वाग् घसति. श्वलिङ् हसति oder श्वलिङ् ढसति. अग्निचिद् हसति oder अग्निचिद्धसति. त्रिष्टुब्धहसति oder त्रिष्टुब्धसति.

शश्छो ऽटि ॥ ६३ ॥

Nach einer tonlosen Muta kann छ् für श् substituiert werden, wenn ein Vocal oder य्, व्, र् folgt.

वाक्शते oder वाक्छते. श्वलिङ् शते oder श्वलिङ् छते. अग्निचिच् शते oder अग्निचिच्छते. त्रिष्टुप् शते oder त्रिष्टुप्छते.

हलो यमां यमि लोपः ॥ ६४ ॥

Ein auf einen Consonanten folgender Halbvocal oder Nasal kann, wenn ein eben solcher Laut folgt, ausfallen.

शय्या oder शय्या, आदित्य oder आदित्य. Das erste य् in शय्या lässt sich durch 8, 1, 47 erklären, das in आदित्य aber durch keine Regel Panini's. Während im folgenden Sūtra die beiden Sigla im Singular stehen, wird hier यमां statt यमो gesagt wegen des vorangehenden gleichen Auganges.

भरो भरि सवर्णे ॥ ६५ ॥

Eine auf einen Consonanten folgende Muta und ein Sibilant können vor einem homogenen Laute ausfallen.

उत्थातुम् oder उत्थातुम्; s. 8, 4, 61. Die Kācika führt eine Menge von Beispielen aus dem Kramapārtha an.

उदात्तादनुदात्तस्य स्वरितः ॥ ६६ ॥

Für einen auf einen udātta folgenden anudātta wird ein svarita substituiert.

गौर्ग्यः, पँचति.

नोदात्तस्वरितोदयमगार्ग्यकाश्यपगालवानाम् ॥ ६७ ॥

Wenn ein udātta oder svarita auf einen anudātta folgt, verbieten Alle, mit Ausnahme von Gārgja, Kācjapa und Gālava, die erwähnte Substitution eines svarita.

गौर्यस्तोत्रं गौर्यैः क्व, nach den genannten Grammatikern dagegen: गौर्यस्तोत्रं गौर्यैः क्व.
Die Kaṣika sagt mit Recht, dass das hier ganz ausnahmsweise für पर gebrauchte
उदय मङ्गलार्थम् sei. वृद्धि im Beginn des Werkes, अरिष्ट am Schluss der ersten Hälfte,
und उदय am Ende des Werkes. Katjājana beschliesst, worauf Kielhorn mich auf-
merksam macht, jeden Adhājā mit dem Worte सिद्धम्.

18, 2, 1.108. अ अ ॥ ६८ ॥

Das in der Grammatik als offen behandelte अ ist in Wirklichkeit ein
geschlossenenes (d. i. ó).

Wenn das अ in der Theorie bis jetzt nicht für offen gehalten hätte, würde es nicht
der entsprechende kurze Vocal des offenen आ, und dieses nicht der entsprechende
lange Vocal von ihm gewesen sein; man würde in den Fällen, wo eine Regel die Sub-
stitution der homogenen Länge für अ oder der homogenen Kürze für आ vorschreibt,
in Verlegenheit gewesen sein.

॥ इत्यष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

॥ इति शब्दानुशासनं समाप्तम् ॥

Nachträge und Verbesserungen zur ersten Abtheilung.

- 1, 1, 16. Vgl. Weber in Ind. St. 13, 10 fg.
- 1, 1, 38. Es sind diejenigen taddhita gemeint, die mehrere oder auch nur einen Casus vertreten können; also auch die 5, 4, 44 fgg. besprochenen.
- 1, 2, 27. ऊकाल ist ganz unverständlich. Warum ist उ und nicht अ als Norm der Quantität gewählt worden, und wie kann ein langer Vocal auch den pluta-Vocal in sich schliessen? Dürfte man vielleicht annehmen, dass ursprünglich ३ statt ऊ gestanden hätte, und dass ३ durch den dritten Vocal उ bezeichnet worden wäre?
- 1, 2, 34. Lies °सामसु.
- 1, 2, 37. Ich habe ऋवः सुत्यौम् nach der Kāṣikā als zwei Worte gefasst und nach ihrer Angabe accentuirt, vermuthe aber, dass ऋवःसुत्यौम् wie sonst als Compositum zu fassen ist.
- 1, 2, 53. Lies तदशियं.
- 1, 2, 57. Da Pāṇini weder काल noch उपसर्जन erklärt, kann dieses Sūtra als seine Entgegnung auf die 1, 2, 53 fgg. gegen ihn gerichteten Angriffe sein.
- 1, 2, 69. Lies नपुंसकम्.
- 1, 3, 5. आदिर्निष्ठुडवः.
- 1, 4, 17. Unter den स्वादयः verstehen die Erklärer alle Suffixe von 4, 1, 2 bis 5, 3, 70.
- 1, 4, 36. Im Dhātupāṭha gilt स्पृह für zweisilbig, daher kein Guna in स्पृहयति.
- 1, 4, 79. Dr. H. Wenzel macht mich darauf aufmerksam, dass उपनिषद् an den angegebenen Stellen im Tibetischen durch „Ursache“ wiedergegeben wird. Er verweist auch auf उपनिषा im Pāli und auf उपनिषा Sukhāvatīvyūha 31, 9. I. J. Schmidt übersetzt das diesem entsprechende tibetische Wort durch „Vergleich“.
- 1, 4, 81. 82. Diese Sūtra gehören, wie ich jetzt durch Kielhorn mich habe überzeugen lassen, Pāṇini selbst an.
- 1, 4, 88. Nach 8, 1, 5 muss परि verdoppelt werden.
- 2, 1, 48. Kāṣikā hier und im Gaṇa युक्तारोह्यादि nicht °समितादयः, sondern °संमितादयः.
- 2, 3, 46. Vgl. Z. d. d. M. G. 41, S. 179 fg.
- 3, 1, 70. ऋट् gehört zur 6ten Klasse, erhält also betontes अ im Präsens.
- 3, 1, 95. Kāṣikā कृत्याः प्राङ् गवुलः. Der Zusatz ist einem Vārttika entlehnt.
- 3, 1, 109. Nach Kielhorn v. l. एतिस्तुशासुव्.
- 3, 1, 118. कन्दसि ist nach Kielhorn ein Zusatz Kātjājana's.

- 3, 2, 21. निशा fehlt in einigen Hdschrr. nach Kielhorn.
- 3, 2, 36. Pāṇini hat eben so gut wie wir gewusst, dass असूर्यपश्य nicht in असूर्यम् + पश्य, sondern in अ + सूर्यपश्य zu zerlegen ist; weil es aber kein सूर्यपश्य gibt, hat er sich der Kürze wegen scheinbar eine Blöße gegeben.
- 3, 2, 128. Lies \angle —आन.
- 3, 2, 158. स्पृह, गृह und पत gelten im Dhātupāṭha für zweisilbig; darum wird der Wurzelvocal nicht verstärkt.
- 3, 2, 182. Der Deutlichkeit wegen habe ich statt दासी² der Lesart दात्री den Vorzug gegeben. Statt (दंक्) ist (दंश्) zu verbessern; in den Beispielen ist मेढ्रम् statt मेङ्गम् zu lesen. दंद्वा erscheint im Gaṇa अजदि, daher आ. nicht ई.
- 3, 3, 110. Lies \angle ±इ.
- 3, 3, 122. Kāṇikā °संहाराधारावायाश्च; der Zusatz entstammt einem Vārttika.
- 3, 4, 88. Als पित् musste हि unbetont sein, ist es aber nicht.
- 4, 1, 1. Man hätte hier auch die Erwähnung des Femininsuffixes ऊ (ऊङ्) erwartet; die Feminina auf ऊ werden aber durch 6, 1, 85 zu Prātipadika's.
- 4, 1, 62. इति fehlt in einigen Hdschrr. nach Kielhorn.
- 4, 2, 41. Lies कावचिकम्.
- 4, 2, 68. Nach Kielhorn wird auch निर्दत्तः gelesen.
- 4, 2, 130. Kāṭjājana hat nach Kielhorn °युगंधरेभ्यः gelesen.
- 4, 3, 91. Kāṇikā fasst आयुधजीविभ्यः als Dativ, den sie hier durch आयुधजीव्यं —, आयुधजीविनो ऽभिधातुं प्रत्ययो भवति erklärt, stützt sich also auf 2, 3, 14. Da Pāṇini sich sonst nie so ausdrückt, und es überdies sehr fraglich ist, ob die Regel 2, 3, 14 so weit ausgedehnt werden darf, glaube ich mit mehr Recht annehmen zu dürfen, dass Pāṇini hier, wie in unzähligen anderen Fällen, falsch construiert hat.
- 4, 3, 117 fg. Nach Kielhorn ursprünglich ein Sūtra.
- 4, 3, 119. Einige lesen nach Kielhorn °वातपादज्ञ.
- 4, 3, 153. Streiche || १५३.
- 4, 4, 35. Lies मात्सिक statt मात्स्यिक und vgl. 6, 4, 149.
- 4, 4, 67. Lies टिठन् und in der Uebersetzung \angle —इक
- 5, 1, 36. Nach Kielhorn ursprünglich ein Vārttika.
- 5, 1, 57 fg. Nach Kielhorn ursprünglich ein Sūtra.
- 5, 1, 69. v. l. कङ्कुर² nach Kielhorn.
- 5, 1, 79. v. l. निर्दत्तः nach Kielhorn.
- 5, 2, 75. Z. 3. Lies पार्श्विक.
- 5, 3, 49. v. l. प्राक्कादश² nach Kielhorn.
- 5, 4, 68. v. l. समासान्तः nach Kielhorn.
- 6, 1, 6. Lies दोधी statt देधी.
- 6, 1, 19. Lies °व्यञ्जं.
- 6, 1, 117. Das Sūtra wird nicht im Mahābh. besprochen, so dass es sich nicht entscheiden lässt, ob उरम् Pāṇini zu Last fällt, oder ob उरं die richtige Lesart ist.

- 6, 1, 137 fg. Patañgali hat nach Kielhorn **संपरिभ्यां भूषणममवाययोः करोती** gelesen.
- 6, 1, 150. Nach Kielhorn ursprünglich **विष्करः शकुनी वा**.
- 6, 1, 156. Nach Kielhorn ein späterer Zusatz.
- 6, 1, 164 fg. Nach Kielhorn ursprünglich *ein* Sūtra.
- 6, 1, 173. v. l. **नयजादि** nach Kielhorn.
- 6, 4, 56. Nach Kielhorn ursprünglich **लघुपूर्वम्**.
- 6, 4, 62. Z. 5 periphrastischen zu lesen.
- 6, 4 119. Da nach 1, 1, 52 der **लोप** eigentlich nur für den Einbau der Reduplication substituiert werden darf, so nimmt die Kaçikā an, dass in **लोपश्च** das **श्** ein **इत्** sei, und dass erst in Folge dessen die Regel 1, 1, 55 angewandt werden dürfe! 7, 4, 58. wo **अत्र लोपो ज्यामस्य** gesagt wird, also ohne **श्**, soll nach Einigen **अत्र** die gewünschte Wirkung hervorbringen!
- 6, 4, 126. v. l. **गुणिनाम्** nach Kielhorn.
- 6, 4, 129. † am Rande zu streichen.
- 6, 4, 159. Patañgali gestattet auch **लोपः** hier nicht zu ergänzen, in welchem Falle das Augment **य्** nicht **यि**, sein würde. Dass aber **लोपः** zu ergänzen ist, lehrt schon das **च**, und dann ist zu bemerken, dass das Augment **य्** bei Pāṇini **युट्** lauten würde.
- 7, 1, 8. 41. **अटुह** findet sich, wie ich durch Delbruck erfahre, Matr. S. 3, 3, 4 (36, 9).
- 7, 1, 29. Patañgali hat nach Kielhorn **ग्रसो न** gelesen.
- 7, 2, 23. v. l. **घुपेर** nach Kielhorn.
- 7, 2, 75. Les **पिष्टच्छिपति** und vgl. 1, 2, 8.
- 7, 3, 2. ist Z. 2 nach ausserdem hinzuzufügen (d. i. ausser Vyādhī).
- 7, 3, 117. 118 und 119 nach Kielhorn ursprünglich *ein* Sūtra.
- 7, 4, 4. v. l. **पित्रतेरो चा** nach Kielhorn.
- 7, 4, 47. Meine Uebersetzung drückt das aus, was Pāṇini hat sagen wollen. In Wirklichkeit aber sagt er, wenn man 1, 1, 54 berücksichtigt, dass **त्** für **ट्** in **दा** substituiert werde.
- 8, 2, 18. v. l. **ऋषे रो लः** nach Kielhorn.
- 8, 3, 97. v. l. **परमबर्हिः** nach Kielhorn.
- 8, 4, 64. Nach 4, 1, 85 wird von **अदिति** mit Suffix **गय आदित्य** gebildet, und an dieses **आदित्य** wird nach demselben Sūtra ein zweites **गय** angefügt. Das **य्** von **आदित्य** kann sich vor diesem **गय** nur dann erhalten, wenn man **आदित्य** nicht als Metronymicum von **अदिति** erklärt. Als Metronymicum musste es nach 6, 4, 151 vor **गय** sein **य्** einbüssen.
- 8, 4, 67. Das Kātantra beginnt mit dem Worte **मिद्धः** und schliesst mit **वृद्धिः**.
- 8, 4, 68. v. l. **अ अ इति** nach Kielhorn.

Schliesslich bemerke ich, dass der Virāma und andere Zeichen hier und da beim Druck abgefallen sind, und dass der ausserste Ansläufer des Hakens im **†** überaus häufig abgebrochen ist. Beim ersten Anblick gewinnt ein solches **†** das Aussehen von **†**, unterscheidet sich aber beim genaueren Ansehen doch wesentlich von diesem. Ganz abgefallen sind, der Virāma 1, 1, 39 bei **म्**, 2, 1, 65 bei **गोत्रेहत्**, 3, 4, 109 bei **म्**, 4, 1, 5 bei **न्**, 4, 2, 77

bei वार्णधम्, 6, 3, 85 in सनामन्, 6, 3, 131 bei मत्, 7, 1, 7 bei विदताम्, 7, 1, 40 bei म्, 7, 1, 57 bei गवाम्, 7, 1, 73 bei न्; der Vocal 1, 1, 11 in ईदृदे^३, 1, 3, 91 in व्यद्युतत्, 3, 3, 175 in हार्पोत्, 4, 2, 93 in अवारपारोण, 4, 3, 64 in ^२वर्गेण und कवर्गेयो, 4, 3, 151 in वार्धो, 4, 4, 19 in आक्षद्युतिक, 5, 1, 6 in औष्ठ, 5, 4, 47 in होयते, 6, 2, 120 in वोर, 6, 2, 196 in उत्पुच्छे und उँत्पुच्छ, 6, 3, 68 in भुवंमन्य, 6, 4, 152 in गार्गयिति und गार्गभूत, 7, 2, 31 in हुतस्य, चाहुतस्य und अहुतम्, 7, 4, 12 in शृ, 8, 1, 66 in यद्वायुः; der anudatta 8, 1, 22 bei मे; das Zeichen ° 2, 2, 4 in आपन्नः das Komma 3, 1, 114 nach सूर्य, S. 341 oben nach 3; die 8 in 89 S. 159 oben. Undeutlich ausgekommen sind: ई 4, 2, 106, अकारणवेष्टिकै, अर्च्छदिकै und असांतापिकै 6, 2, 155, करोमि 8, 1, 43. Andere werden wohl noch mehr Derartiges bemerken, es aber auch ohne vieles Nachdenken verbessern können. In zweifelhaften Fällen werden die Indices Aufschluss geben können.

Zweite Abtheilung.

	Seite
Alphabetisches Verzeichniss der Sutra	1*—60*
Dhātupāṭha	61*—84*
Alphabetisches Verzeichniss der Wurzeln	84*—94*
Gaṇapāṭha	95*—145*
Erklärung der grammatischen Elemente	146*—187*
Alphabetisches Verzeichniss der Suffixe nach Auflösung der lautlich bedeut-	
samen und nach Ablösung der stummen Laute	187*—192*
Pāṇini's Wortschatz	193*—296*
Sachregister	297*—300*
Der Wortschatz des Gaṇapāṭha	301*—357*
Verbesserungen zur zweiten Abtheilung	358*

— — — — —

Alphabetisches Verzeichniss der Sûtra.

अ

अ अ 8, 4, 68.
 अः प्रत्ययात् 3, 3, 102.
 अंशं हारी 5, 2, 69.
 अकः सवर्णं दीर्घः 6, 1, 101.
 अकथितं च 1, 4, 51.
 अकर्तरि च कारके संज्ञायाम् 3, 3, 19.
 अकर्तर्यणो पञ्चमो 2, 3, 24.
 अकर्मकाच्च 1, 3, 26, 35, 45.
 अकर्मधारये राज्यम् 6, 2, 130.
 अकृच्छे प्रियमुखयोरन्यतरस्याम् 8, 1, 13.
 अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः 7, 4, 25.
 अके जीविकायै 6, 2, 73.
 अकेनोर्भविष्यदाधमर्णयोः 2, 3, 70.
 अक्षशलाकासंख्याः परिणा 2, 1, 10.
 अक्षेपु ग्लहः 3, 3, 70.
 अक्षोऽन्यतरस्याम् 3, 1, 75.
 अक्षोऽदर्शनात् 5, 4, 76.
 अगारान्ताट्ठन् 4, 4, 70.
 अगारिकदेशे प्रघणः प्रघाणश्च 3, 3, 79.
 अग्नौत्प्रेषणे परस्य च 8, 2, 92.
 अग्नेः स्तुत्स्तोमसामाः 8, 3, 82.
 अग्नेर्दृक् 4, 2, 33.
 अग्नौ चः 3, 2, 91.
 अग्नौ परिचाय्योपचाय्यममृत्वाः 3, 1, 131.
 अग्राख्यायामुगमः 5, 4, 93.

अग्राद्यत् 4, 4, 116.
 अग्रान्तगुच्छगुभृपवराहेभ्यश्च 5, 4, 145.
 अङितश्च 6, 4, 103.
 अङ्ग इत्यादां च 6, 1, 119.
 अङ्गयुक्तं तिङाकाङ्गम् 8, 2, 96.
 अङ्गस्य 6, 4, 1.
 अङ्गानि मैत्रेये 6, 2, 70.
 अङ्गाप्रतिनाम्ये 8, 1, 33.
 अङ्गुलेर्दार्ढ्या 5, 4, 114.
 अङ्गुल्यादिभ्यष्टक् 5, 3, 108.
 अ च 4, 3, 11.
 अच उपसर्गात् 7, 4, 47.
 अचः 6, 4, 138.
 अचः कर्तृयकि 6, 1, 195.
 अचः कर्मकर्तरि 3, 1, 62.
 अचः परस्मिन्पूर्वविधां 1, 1, 57.
 अचतुराचतुरमुचतुरस्त्रोपुंस 5, 4, 77.
 अचश्च 1, 2, 28.
 अचस्ताम्वत्यन्यनिटो नित्यम् 7, 2, 61.
 अचित्तहस्तिधेनोष्टक् 4, 2, 47.
 अचित्ताददेशकालाट्ठक् 4, 3, 96.
 अचि र ऋतः 7, 2, 100.
 अचि विभाषा 8, 2, 21.
 अचि जीर्णः 6, 1, 62.
 अचि अनुधातुभुवां ध्वोरियङुवङो 6, 4, 77.

- अचो जिहति 7, 2, 115.
 अचो ज्यादि टि 1, 1, 64.
 अचो यत् 3, 1, 97.
 अचो रहाभ्यां द्वे 8, 4, 46.
 अच्कावशर्त्ता 6, 2, 157.
 अच्च घेः 7, 3, 119.
 अच्छ गत्यर्थवदेपु 1, 4, 69.
 अच् प्रत्यन्ववपूर्वात्सामलोम्बः 5, 4, 75.
 अजर्यं संगतम् 3, 1, 105.
 अजादी गुणवचनादेव 5, 3, 58.
 अजादेर्द्वितीयस्य 6, 1, 2.
 अजाद्यतष्टाप् 4, 1, 4.
 अजाद्यदन्तम् 2, 2, 33.
 अजाविभ्यां थ्यन् 5, 1, 8.
 अजिनान्तस्योत्तरपदलोपश्च 5, 3, 82.
 अजिब्रज्योश्च 7, 3, 66.
 अजेर्व्यघ्रजपोः 2, 4, 56.
 अज्झनगमां सनि 6, 4, 16.
 अज्ञाते 5, 3, 73.
 अज्ञासिकायाः संज्ञायां नमं चास्थृनात् 5, 3, 82.
 अञ्चेः पूजायाम् 7, 2, 53.
 अञ्चेलुक् 5, 3, 39.
 अञ्चेश्चन्द्रस्यसर्वनामस्थानम् 6, 1, 179.
 अञ्चो जनपादाने 8, 2, 48.
 अञ्जोः सिचि 7, 2, 71.
 अज्ञासिकायाः संज्ञायां नमं चास्थृनात् 5, 4, 118.
 अट्कुष्वाड्नुम्यवाये ऽपि 8, 4, 2.
 अडभ्यासव्यवाये ऽपि 6, 1, 136.
 अड्गागर्थगालवयोः 7, 3, 99.
 अडाजो च 4, 3, 33.
 अणावकर्मकाच्चित्तवत्कर्तृकात् 1, 3, 88.
 अणिजोरनार्पयोर्गुरुपोत्तमयोः व्यङ् गोत्रे 4, 1, 78.
 अणि नियुक्ते 6, 2, 75.
 अणिनुणः 5, 4, 15.
 अणुदित्सवर्णस्य चाप्रत्ययः 1, 1, 69.
 अणुगयनादिभ्यः 4, 3, 73.
 अणो द्वचः 4, 1, 156.
 अणो ऽप्रगृह्यमानुनासिकः 8, 4, 57.
 अण् कर्मणि च 3, 3, 12.
 अण् कुटिलिकायाः 4, 4, 18.
 अण् च 5, 2, 163.
 अण् महिष्यादिभ्यः 4, 4, 48.
 अत आदेः 7, 4, 79.
 अत इज् 4, 1, 95.
 अत इनिटनी 5, 2, 115.
 अत उत्सार्वधातुके 6, 4, 110.
 अत उपधायाः 7, 2, 116.
 अत गृहहन्मध्ये जनादेशादेर्लिटि 6, 4, 120.
 अतः कृमिकंसकुम्भपात्रकुशाकर्णोषिः 8, 3, 46.
 अतश्च 4, 1, 177.
 अतिग्रहाव्यथनक्षेपेष्वाकर्तारि तृतीयायाः 5, 4, 46.
 अतिथेर्ज्यः 5, 4, 26.
 अतिरतिक्रमणे च 1, 4, 95.
 अतिशायने तमविष्टनी 5, 3, 55.
 अतेरकृत्यदे 6, 2, 121.
 अतेः शुनः 5, 4, 96.
 अतो गुणे 6, 1, 97.
 अतो दोष्ठा यजि 7, 3, 101.
 अतो भिस सेम् 7, 1, 9.
 अतो ऽम् 7, 1, 24.
 अतो येयः 7, 2, 86.
 अतो रोरप्नुतादप्नुते 6, 1, 13.
 अतो लान्तस्य 7, 2, 2.
 अतो लोपः 6, 4, 48.
 अतो हलादेर्लोपोः 7, 2, 7.
 अतो हेः 6, 4, 105.
 अत्यन्तसंयोगे च 2, 1, 29.
 अत्र लोपो ऽभ्यासस्य 7, 4, 58.
 अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा 8, 3, 2.
 अत्रिभृगुकुत्सवर्मिष्टगोतमार्द्धिरोभ्यश्च 2, 4, 65.
 अत्वसन्तस्य चाधातोः 6, 4, 14.
 अत्स्मदृत्वप्रथमदस्त्वृशाम् 7, 4, 95.

अदभ्यस्तात् 7, 1, 4.
 अदर्शनं लोपः 1, 1, 69.
 अदस औ सुलोपश्च 7, 2, 107.
 अदसो मात् 1, 1, 12.
 अदसो ऽसंदादु दो मः 8, 2, 89.
 अदः सर्वेषाम् 7, 3, 199.
 अदिप्रभृतिभ्यः शपः 2, 4, 72.
 अदृग्भवश्च 4, 2, 70.
 अदेङ् गुणः 1, 1, 2.
 अदो जग्धिर्नृप्ति किति 2, 1, 36.
 अदो ऽनचे 3, 2, 68.
 अदो ऽनुपदेशे 1, 4, 79.
 अद् (अदेङ्) इतरादिभ्यः पञ्चभ्यः 7, 1, 25.
 अद्भिः संस्कृतम् 4, 4, 194.
 अद्वाश्वानावष्टब्धे 5, 2, 13.
 अधःशिरसां पदे 8, 3, 47.
 अधिकम् 5, 2, 73.
 अधिकरणवाचिनश्च 2, 3, 68.
 अधिकरणवाचिना च 2, 2, 13.
 अधिकरणविचाले च 5, 3, 43.
 अधिकरणे वन्धः 3, 4, 41.
 अधिकरणे गतेः 3, 2, 15.
 अधिकरणतावत्त्वे च 2, 4, 13.
 अधिकृत्य कृते ग्रन्थे 4, 3, 87.
 अधिपरी अनर्थको 1, 4, 93.
 अधिरोश्वरे 1, 4, 97.
 अधिशोडश्यासां कर्म 1, 4, 46.
 अधोगर्धदेशां कर्मणि 2, 3, 52.
 अधोष्टे च 3, 3, 136.
 अधुना 5, 3, 17.
 अधेः प्रसहने 1, 3, 33.
 अधेरुपरिस्थम् 6, 2, 188.
 अध्ययनतो ऽविप्रकृष्टाख्यायाम् 2, 4, 5.
 अध्यर्धपूर्वद्विगोलुगसंज्ञायाम् 5, 1, 28.
 अध्यायन्यायोद्यावसंहाराश्च 3, 3, 122.
 अध्यायानुवाक्योलेक् 5, 2, 69.

अध्यायिन्यदेशकालात् 4, 4, 71.
 अध्यायेष्वेवर्षेः 4, 3, 69.
 अध्वनो यत्नो 5, 2, 16.
 अध्वर्युकपाययोर्जातो 6, 2, 19.
 अध्वर्युकतुरनपुंसकम् 2, 4, 4.
 अन् 6, 4, 157.
 अन् उपधालोपिनो ऽन्यतरम्याम् 4, 1, 28.
 अन्ङ् मां 7, 1, 93.
 अन्चि च 8, 4, 47.
 अन्त्यन्तगतां क्तात् 5, 4, 4.
 अन्त्याधान उरसि मनसा 1, 4, 75.
 अन्दातने हिलन्यतरस्याम् 5, 3, 21.
 अन्दातने लङ् 3, 2, 111.
 अन्दातने लुट् 3, 3, 15.
 अन्तावसथेतिहभेषजाज्ज्यः 5, 4, 23.
 अन्त्यस्यापि प्रश्नाख्यानयोः 8, 2, 103.
 अन्भिहिते 2, 3, 1.
 अन्वक्तृष्यमर्षयोरकिंवृत्ते ऽपि 3, 3, 145.
 अन्श्च 5, 4, 108.
 अन्सन्तात्रपुंसकाच्छन्दसि 5, 4, 103.
 अनाप्यकः 7, 2, 117.
 अनिगन्तो ऽञ्चतो वप्रत्यये 6, 2, 52.
 अनितेः 8, 4, 19.
 अनिदितां हन उपधायाः क्तिङिति 6, 4, 24.
 अनुक्रम्यायाम् 5, 3, 73.
 अनुकरणं चान्तिपरम् 1, 4, 62.
 अनुकाभिकाभोकः कर्मिता 5, 2, 74.
 अनुगवमायामे 5, 4, 89.
 अनुगादिनष्टक् 5, 4, 13.
 अनुग्वलंगामो 5, 2, 15.
 अनुदात्तं सर्वमपादादौ 8, 1, 18.
 अनुदात्तडित आत्मनेपदम् 1, 3, 12.
 अनुदात्तं च 8, 1, 3.
 अनुदात्तं पदमेकवर्जम् 6, 1, 158.
 अनुदात्तं प्रश्नान्ताभिपृजितयोः 8, 2, 109.
 अनुदात्तस्य च यत्रोदात्तलोपः 6, 1, 161.

- अनुदात्तस्य चर्दुपधस्यान्यतरस्याम् 6, 1, 59.
 अनुदात्तादेरञ् 4, 2, 44.
 अनुदात्तादेश्च 4, 3, 140.
 अनुदात्ते च 6, 1, 190.
 अनुदात्ते च कुधपरे 6, 1, 120.
 अनुदात्तेतश्च हलादेः 3, 2, 149.
 अनुदात्तोपदेशवनतितनोत्यादीनाम् 6, 4, 37.
 अनुदात्तो सुप्तिता 3, 1, 4.
 अनुनासिकस्य क्विभ्रलोः विडति 6, 4, 15.
 अनुनासिकात्परो णुस्वारः 8, 3, 4.
 अनुपदसर्वाच्चायानयं बद्धाभक्षयतिनेयेषु 5, 2, 9.
 अनुपदन्वेष्टा 5, 2, 90.
 अनुपराभ्यां कजः 1, 3, 79.
 अनुपसर्गाज्जः 1, 3, 76.
 अनुपसर्गात्फुल्लक्षोवक्रशोल्लाघाः 8, 2, 55.
 अनुपसर्गाद्वा 1, 3, 43.
 अनुपसर्गाल्लिम्पविन्दधारि 3, 1, 158.
 अनुपसर्जनात् 4, 1, 14.
 अनुप्रतिगणश्च 1, 4, 41.
 अनुप्रवचनादिभ्यश्च 5, 1, 111.
 अनुब्राह्मणादिनिः 4, 2, 62.
 अनुर्यत्समया 2, 1, 15.
 अनुर्लक्षणे 1, 4, 84.
 अनुवादे चरणानाम् 2, 1, 3.
 अनुविपर्यभिनिभ्यः स्यन्दतेरप्राणिषु 8, 3, 72.
 अनुश्रुतिकादीनां च 7, 3, 20.
 अनुस्वारस्य ययि परसवर्णाः 8, 4, 58.
 अनुप्यानन्तर्ये विदादिभ्यां ङ् 4, 1, 104.
 अनेकमन्यपदार्थे 2, 2, 24.
 अनेकाल्शित् सर्वस्य 1, 1, 55.
 अनो नुद् 8, 2, 16.
 अनो बहुव्रीहिः 4, 1, 12.
 अनो भावकर्मवचनः 6, 2, 159.
 अनोरकर्मकात् 1, 3, 49.
 अनोरप्रधानकनौयसौ 6, 2, 159.
 अनोऽप्रमायःसरमां जातिमंजयोः 5, 4, 94.
 अनी कर्मणि 3, 2, 100.
 अन्तः 6, 2, 92, 143, 179 8, 4, 20.
 अन्तःपूर्वपदाट्ठञ् 4, 3, 60.
 अन्तरदेशे 8, 4, 24.
 अन्तरपरिगहे 1, 4, 65.
 अन्तरं बर्हिर्योगोयमंभ्यानयोः 1, 1, 36.
 अन्तरान्तरेणयुक्ते 2, 3, 4.
 अन्तर्घनां देशे 3, 3, 78.
 अन्तर्धो येनादर्शनमिच्छति 1, 4, 28.
 अन्तर्वह्निभ्यां च लोम्नः 5, 4, 117.
 अन्तर्वत्यतिवतोर्नुक् 4, 1, 32.
 अन्तश्च 6, 2, 189.
 अन्तश्च तर्ध युगपत् 6, 1, 209.
 अन्तात्यन्ताध्वदृरणारमर्वानन्तेषु डः 3, 2, 48.
 अन्तादिवच्च 6, 1, 85.
 अन्तिकवाटयोर्नेटमार्थो 5, 3, 64.
 अन्तोदात्तादुत्तरपदादन्यतरस्यामनित्य 6, 1, 169.
 अन्तो ज्यत्याः 6, 1, 220.
 अन्त्यात्पूर्वं वक्ष्यच 6, 2, 83.
 अन्त्याः 4, 1, 85.
 अन्नेन व्यञ्जनम् 2, 1, 34.
 अन्यतो डोप् 4, 1, 40.
 अन्यर्थवंकथमित्यं सुद्धाप्रयोगश्चेत् 3, 1, 27.
 अन्यपदार्थे च संज्ञायाम् 2, 1, 21.
 अन्यारादितरर्तेदिवक्छ्वाञ्चुत्तरपदाज्ञा 2, 3, 29.
 अन्येभ्यो ऽपि दृश्यते 3, 2, 178, 3, 139.
 अन्येभ्यो ऽपि दृश्यन्ते 3, 2, 75.
 अन्येषामपि दृश्यते 6, 3, 137.
 अन्येष्वपि दृश्यते 3, 2, 101.
 अन्यच्यानुलोम्ये 3, 4, 64.
 अन्यवतप्ताद्रहमः 5, 4, 81.
 अपगुरां णमुनि 6, 1, 53.
 अपघनो ङ्ङम् 3, 3, 81.
 अपचितश्च 7, 2, 30.
 अपत्यं पौत्रप्रभृति गोत्रम् 4, 1, 162.
 अपत्यं नपुंसकम् 2, 4, 59.

- अपदार्तां साल्वात् 4, 2, 135.
 अपदान्तस्य मूर्धन्यः 8, 3, 55.
 अपपरिब्रह्मिज्जवः पञ्चम्या 2, 1, 12.
 अपपरी वर्जने 1, 4, 88.
 अपमित्ययाचिताभ्यां कक्कनो 4, 4, 21.
 अपरस्मराः क्रियासातत्ये 6, 1, 144.
 अपरिमाणविस्ताचिनकम्बल्येभ्यो न त 4, 1, 22.
 अपरिहृताश्च 7, 2, 32.
 अपरोऽन्ते च 3, 2, 119.
 अपवर्गे तृतीया 2, 3, 6.
 अपस्करो रथाङ्गम् 6, 1, 149.
 अपस्पृधेयामन्चुरान्हुश्चिच्युपे ति 6, 1, 38.
 अपहृवे ज्ञः 1, 3, 44.
 अपाच्च 6, 2, 156.
 अपाच्चतुष्याच्छकुनिज्जालेखने 6, 1, 142.
 अपादाने चाहोयसूहोः 5, 4, 45.
 अपादाने पञ्चमो 2, 3, 28.
 अपादाने परोप्सायाम् 3, 4, 52.
 अपाद्वदः 1, 3, 73.
 अपिः पदार्थसंभावनान्वयवर्गगर्हासमुच्च 1, 4, 96.
 अपूर्वपदादन्यतरस्यां यङ्ठकज्ञां 4, 1, 140.
 अपृक्त एकान् प्रत्ययः 1, 2, 41.
 अपे क्लेशतमसोः 3, 2, 50.
 अपे च लघः 3, 2, 144.
 अपेतापोढमुक्तपतितापत्रस्तरल्यशः 2, 1, 38.
 अपोतप्वपांनप्लुभ्यां घः 4, 2, 27.
 अपो भि 7, 4, 48.
 अप्लुन्तृचस्वमनप्लुनेष्ट्वष्टृजन्तृहोतृ 6, 4, 11.
 अप् पूरणोप्रमाणयोः 5, 4, 116.
 अप्र प्रत्ययात् 3, 3, 102.
 अप्लुतवटुपस्थिते 6, 1, 129.
 अपभाषितपुंस्काच्च 7, 3, 48.
 अभिजनश्च 4, 3, 90.
 अभिजिद्विदभच्छालावच्छिखाव 5, 3, 118.
 अभिज्ञावचने लृट् 3, 2, 112.
 अभिनिविशश्च 1, 4, 47.
 अभिनिष्क्रामति द्वारम् 4, 3, 86.
 अभिनिसः स्तनः शब्दसंज्ञायाम् 8, 3, 86.
 अभिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः 1, 3, 89.
 अभिरभागे 1, 4, 91.
 अभिविधो भाव इनुग् 3, 3, 44.
 अभिविधो संपदा च 5, 4, 53.
 अभृततश्चावे कभ्यस्त्रियोगे संपद्यकर्तरि 5, 4, 59.
 अभर्मुखम् 6, 2, 185.
 अभेश्चाविदृष्ये 7, 2, 25.
 अभ्यमित्राच्छ च 5, 2, 17.
 अभ्यस्तस्य च 6, 1, 33.
 अभ्यस्तानामादिः 6, 1, 189.
 अभ्यासस्यासवर्णे 6, 4, 78.
 अभ्यासाच्च 7, 3, 55.
 अभ्यासे चर्च 8, 4, 54.
 अभ्युत्सादयां प्रजनयां चिकयां 3, 1, 42.
 अमनुष्यकर्तृके च 3, 2, 53.
 अमहत्त्वं नगरे ऽनुदोचाम् 6, 2, 89.
 अमावस्यदन्यतरस्याम् 3, 1, 122.
 अमावास्याया वा 4, 3, 39.
 अमि पूर्वः 6, 1, 107.
 अमु च छन्दसि 5, 4, 12.
 अमूर्धमस्तकात्स्वाङ्गादकामे 6, 3, 12.
 अमवाच्ययेन 2, 2, 20.
 असौ मण 7, 1, 40.
 अस्रुधरवरित्युभयथा छन्दसि 8, 2, 79.
 अम्वाम्प्रगोभूमिसव्यापद्विचि 8, 3, 97.
 अम्वार्यनद्योर्ह्रस्वः 7, 3, 107.
 अम् संवुद्धां 7, 1, 99.
 अयङ् यि विडति 7, 4, 23.
 अयने च 8, 4, 25.
 अयःशूलदण्डाजिनाभ्यां ठक्ठज्ञां 5, 2, 76.
 अयस्मयादीनि छन्दसि 1, 4, 20.
 अयामन्तान्वायेद्विप्रणु 6, 4, 55.
 अरण्यान्मनुष्ये 4, 2, 129.
 अरिष्टगोडपूर्वे च 6, 2, 109.

अरुद्विषदजन्तस्य सुम् 6, 3, 67.
 अरुमनश्चक्षुश्चेतोरहोरजसां लोपश्च 5, 4, 51.
 अर्तिपिपत्योश्च 7, 4, 77.
 अर्तिनृधूमखनसहचर इत्रः 3, 2, 184.
 अर्तिहोत्रोरीकृत्योक्षमाय्यातां पुण्यां 7, 3, 16.
 अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् 1, 2, 45.
 अर्थे 6, 2, 44.
 अर्थे विभाषा 6, 3, 100.
 अर्देः संनिविभ्यः 7, 2, 24.
 अर्धं नपुंसकम् 2, 2, 2.
 अर्धर्चाः पुंसि च 2, 4, 81.
 अर्धाच्च 5, 4, 100.
 अर्धात्परिमाणस्य 7, 3, 26.
 अर्धाद्यत् 4, 3, 4.
 अर्मे चावर्णं द्युच्ञ्यच् 6, 2, 90.
 अर्यः स्वामिर्वश्ययोः 3, 1, 103.
 अर्वाणस्वमावनजः 6, 4, 127.
 अर्शश्चादिभ्यो जच् 5, 2, 127.
 अर्हः 3, 2, 12.
 अर्हः प्रशंसायाम् 3, 2, 133.
 अर्हं कृत्यतृचश्च 3, 3, 169.
 अलं कृज्जनिराकृज्प्रजनोत्पद्यो 3, 2, 136.
 अलंखल्वोः प्रतिषेधयोः प्राचां त्वा 3, 4, 18.
 अलुगुत्तरपदे 6, 3, 1.
 अलो जन्त्यस्य 1, 1, 52.
 अलो जन्त्यात्पूर्वं उपधा 1, 1, 65.
 अन्याख्यायाम् 5, 4, 136.
 अन्याच्छतरम् 2, 2, 34.
 अल्पे 5, 3, 85.
 अल्लोपो जन्तः 6, 4, 134.
 अवक्रयः 4, 4, 59.
 अवक्षेपणे कन् 5, 3, 95.
 अवह् स्फोटायनस्य 6, 1, 123.
 अवचक्षे च 3, 4, 15.
 अवद्यपराधवर्या गर्ह्यपणितव्या 3, 1, 101.
 अवपथासि च 6, 1, 121.

अवयवाद्गतोः 7, 3, 11.
 अवयवे च प्रासयोपधिवृत्तेभ्यः 4, 3, 135.
 अवयसि टश्च 5, 1, 84.
 अवयाः श्वेतवाः पुरोडाश्च 8, 2, 67.
 अवसमन्धेभ्यस्तमसः 5, 4, 79.
 अवाच्यानम्बनाविवृद्वयोः 8, 3, 68.
 अवात्कुटारश्च 5, 2, 30.
 अवाद्गुः 1, 3, 51.
 अवधारणारात्यन्तानुकां गामो 5, 2, 11.
 अवृद्धादपि बहुवचनविषयात् 4, 2, 125.
 अवृद्धाभ्यो नदोमानुपोभ्यस्तत्रामिका 4, 1, 113.
 अव्ये कः 5, 4, 28.
 अव्ये यद्वो वर्षप्रतिबन्धे 3, 3, 51.
 अव्ये तृस्त्रोर्घञ् 3, 3, 120.
 अव्ये यजः 3, 2, 72.
 अवोर्दधोश्चप्रश्नश्चहिमश्चथाः 6, 4, 28.
 अवोर्दोर्नियः 3, 3, 26.
 अव्यक्तानुकरणास्यात् इतो 6, 1, 98.
 अव्यक्तानुकरणाद्वृज्वरार्थादनितां डाच् 5, 4, 57.
 अव्ययं विभक्तिममोपसमृद्धि 2, 1, 6.
 अव्ययसर्वनामामकच् प्राक् टेः 5, 3, 71.
 अव्ययात् त्यप् 4, 2, 104.
 अव्ययोभावः 2, 1, 5.
 अव्ययोभावश्च 1, 1, 41 2, 4, 18.
 अव्ययोभावश्च 4, 3, 59.
 अव्ययोभावे चाक्रान्ते 6, 3, 81.
 अव्ययोभावे शस्त्रभक्तिभ्यः 5, 1, 107.
 अव्यये ज्यथाभिप्रेताख्याने कृजः 3, 4, 59.
 अव्यादवद्यादवक्रसुखतायाम् 6, 1, 116.
 अशनायोदन्यधनाया वुभुक्षा 7, 4, 34.
 अशब्दे यत्वावन्यतरस्याम् 4, 3, 64.
 अशाला च 2, 4, 24.
 अशनोत्तेश्च 7, 4, 72.
 अश्वत्थोरवृषलवणानामात्म 7, 1, 51.
 अश्वपत्यादिभ्यश्च 4, 1, 84.
 अश्वस्यैकाहगमः 5, 2, 19.

अश्वघस्यात् 7, 4, 37.
 अश्वदिभ्यः क्त् 4, 1, 110.
 अश्विमान् 4, 4, 126.
 अषड्नाशितं ग्वलं कर्मालं पुरुषा 5, 4, 7.
 अषट्प्रतृतीयास्यस्यान्यस्य दुगाशोरा 6, 3, 99.
 अष्टन आ विभक्तौ 7, 2, 84.
 अष्टनः संज्ञायाम् 6, 3, 125.
 अष्टनो दीर्घात् 6, 1, 172.
 अष्टाभ्य आश् 7, 1, 21.
 असंयोगाल्लिट् क्ति 1, 2, 5.
 असंज्ञायां तिलयवाभ्याम् 4, 3, 149.
 असमासे निष्कादिभ्यः 5, 1, 20.
 अ मांप्रतिके 4, 3, 9.
 असिद्धवदत्रा भात् 6, 4, 22.
 असुरस्य स्वम् 4, 4, 123.
 असूर्यललाटयोर्द्विशतयोः 3, 2, 36.
 अस्तं च 1, 4, 68.
 अस्ताति च 5, 3, 40.
 अस्तिनास्तिदिष्टं मतिः 4, 4, 60.
 अस्तिसिचो ऽपृक्ते 7, 3, 96.

अस्तेर्भूः 2, 4, 52.
 अस्थिर्दधिसक्य्यक्षामनडुडान्तः 7, 1, 75.
 अस्मदो द्वयोश्च 1, 2, 59.
 अस्मद्युत्तमः 1, 4, 107.
 अस्मायामेधासजो विनिः 5, 2, 121.
 अस्य च्वां 7, 4, 32.
 अस्यतितृपोः क्रियान्तरे का 3, 4, 57.
 अस्यतिवक्तिव्यातिभ्यो ऽङ् 3, 1, 52.
 अस्ययेस्युक् 7, 4, 17.
 अम्वाङ्गपूर्वपदाद्वा 4, 1, 53.
 अहंशुभमोर्युस् 5, 2, 140.
 अहन् 8, 2, 68.
 अहःसर्वकदेशसंख्यातपुण्याच्च रात्रेः 5, 4, 87.
 अहीने द्वितीया 6, 2, 47.
 अहीति विनियोगे च 8, 1, 61.
 अहो च 8, 1, 40.
 अहृष्टखोरेव 6, 4, 145.
 अहो ऽदन्तात् 8, 4, 7.
 अहो ऽह एतेभ्यः 5, 4, 88.

आ

आ कडारादेका संज्ञा 1, 4, 1.
 आकर्षात् षल् 4, 4, 9.
 आकर्षादिभ्यः कन् 5, 2, 64.
 आकर्षात् षल् 4, 4, 9.
 आकर्षादिभ्यः कन् 5, 2, 64.
 आकानिकडाद्यन्तवचने 5, 1, 114.
 आक्रन्टाट्टञ् च 4, 4, 38.
 आक्रोशे च 6, 2, 158.
 आक्रोशे नञ्यनिः 3, 3, 112.
 आक्रोशे ऽवन्योर्ग्रहः 3, 3, 45.
 आ क्रैस्तच्छीनतद्धर्म 3, 2, 134.
 आख्यातोपयोगे 1, 4, 29.

आगवीनः 5, 2, 14.
 आगस्त्यर्काण्डिन्ययोरगस्ति 2, 4, 70.
 आग्रहायणश्रवत्याट्टक् 4, 2, 22.
 आङ उद्गमने 1, 3, 40.
 आङि चापः 7, 3, 105.
 आङि ताच्छीन्ये 3, 2, 11.
 आङि युष्टे 3, 3, 73.
 आङो दो ऽनाम्यविहरणे 1, 3, 20.
 आङो नास्त्रियाम् 7, 3, 120.
 आङो ऽनुनामिकश्चन्द्रसि 6, 1, 126.
 आङो यमहनः 1, 3, 23.
 आङो यि 7, 1, 65.

आङ् मर्यादाभिधिः 2, 1, 13.
 आङ् मर्यादावचने 1, 4, 89.
 आङ्माडोश्च 6, 1, 74.
 आ च त्वात् 5, 1, 120.
 आ च हां 6, 4, 117.
 आचार्यापसर्जनश्चान्तेवासिनि 6, 2, 104.
 आचार्योपसर्जनश्चान्तेवासो 6, 2, 36.
 आच्छेदोर्नुम् 7, 1, 80.
 आज्ञासेरमुक् 7, 1, 50.
 आज्ञायिनि च 6, 3, 5.
 आटश्च 6, 1, 90.
 आडाजाडोनाम् 6, 4, 72.
 आहुतमस्य पिच्छ 3, 4, 92.
 आटकाचितपात्रात्खो ज्य 5, 1, 54.
 आद्यसुभगस्थूलपलितनना 3, 2, 56.
 आग्न्याः 7, 3, 112.
 आत मे 3, 4, 95.
 आत ओ णलः 7, 1, 34.
 आतः 3, 4, 110.
 आतश्चोपसर्गे 3, 1, 136, 3, 106.
 आतो ङितः 7, 2, 81.
 आतो ङटि नित्यम् 8, 3, 4.
 आतो धातोः 6, 4, 140.
 आतो अनुपसर्गे कः 3, 2, 3.
 आतो मनिन्स्वनिन्स्वनिपश्च 3, 2, 74.
 आतो युक् चिह्नतोः 7, 3, 33.
 आतो युक् 3, 3, 128.
 आतो लोप इटि च 6, 4, 64.
 आत्मनश्च पुरणे 6, 3, 6.
 आत्मनेपदेष्वनतः 7, 1, 5.
 आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम् 2, 4, 44, 3, 1, 54.
 आत्मन्विश्वजनभोगोत्तरपदात्खः 5, 1, 9.
 आत्ममाने खश्च 3, 2, 83.
 आत्मविश्वजनभोगोत्तरपदात्खः 5, 1, 9.
 आत्माध्वानी खे 6, 4, 169.
 आथर्वणिक्स्थेकलोपश्च 4, 3, 135.

आदरानादरयोः सदसतो 1, 4, 63.
 आदाचार्याणाम् 7, 3, 49.
 आदिः प्रत्येनसि 6, 2, 27.
 आदिकर्मणि क्तः कर्तरि च 3, 4, 71.
 आदितश्च 7, 2, 16.
 आदिरन्येन सहेता 1, 1, 71.
 आदिरुदात्तः 6, 2, 64.
 आदिर्जिह्वः 1, 3, 5.
 आदिर्गमुन्यतरस्याम् 6, 1, 194.
 आदिश्चिह्णादीनाम् 6, 2, 125.
 आदिः सिचो ज्यतरस्याम् 6, 1, 187.
 आद्यगमहनजनः किकिनां लिट् च 3, 2, 171.
 आटेः परस्य 1, 1, 54.
 आटेच उपदेशे ङिति 6, 1, 45.
 आदेशप्रत्यययोः 8, 3, 59.
 आद्गुणः 6, 1, 87.
 आद्यन्तवदेकस्मिन् 1, 1, 21.
 आद्यन्तो टकितो 1, 1, 46.
 आद्युदात्तं द्यच्छन्दसि 6, 2, 119.
 आद्युदात्तश्च 3, 1, 3.
 आधारो ङधकरणम् 1, 4, 45.
 अनङ्गतो द्वे 6, 3, 25.
 आनायो ङित्ये 3, 1, 127.
 आनि लोट् 8, 4, 16.
 आने मुक् 7, 2, 82.
 आन्महतः समानाधिकरण 6, 3, 46.
 आपत्यस्य च तद्धिते ङाति 6, 4, 151.
 आपो जुषाणो वृषाणो वर्षि 6, 1, 118.
 आपो ज्यतरस्याम् 7, 4, 15.
 आपञ्जपृथामात् 7, 4, 55.
 आपपदं प्राप्नोति 5, 2, 8.
 आवाधे च 8, 1, 10.
 आभोद्वये णमुल् च 3, 4, 22.
 आस एकान्तरसामन्वितः 8, 1, 55.
 आसः 2, 4, 81.
 आसन्वितं पूर्वमविद्यमानवत् 8, 1, 72.

आमन्त्रितस्य च 6. 1. 195. 8. 1. 19.
 आमि सर्वनाम्नः सुट् 7. 1. 52.
 आमेतः 3. 4. 90.
 आम्रप्रत्ययवत् कञोः ५. 3. 63.
 आमेडितं भर्त्सने 8. 2. 95.
 आयनेयोनीयियः फट् 7. 1. 2.
 आयादय आर्धधातुके वा 3. 1. 31.
 आयुक्तकुशलाभ्यां चासेवायाम् 2. 3. 40.
 आयुधजोविभ्यश्चः ष्वते 4. 3. 91.
 आयुधजोविसेवाञ्चः 5. 3. 114.
 आयुधाच्छ च 4. 4. 14.
 आरगुदोचाम् 4. 1. 130.
 आर्धधातुकं शेषः 3. 4. 114.
 आर्धधातुकस्येड्वलादेः 7. 2. 85.
 आर्धधातुके 2. 4. 35. 6. 4. 46.
 आर्यो ब्राह्मणकुमारयोः 6. 2. 58.
 आर्हादगोपुच्छसंख्या 5. 1. 19.
 आलजाटर्चा बहुभाषिणि 5. 2. 125.
 आवठ्याच्च 4. 1. 75.
 आवश्यकाधमर्शयोर्णिनिः 3. 3. 170.

आवसथात् षल् 4. 4. 74.
 आशंसायां भूतवच्च 3. 3. 132.
 आशंसावचने लिङ् 3. 3. 134.
 आशङ्कावाधनेदोयस्सु संभावने 6. 2. 21.
 आशितः कर्ता 6. 1. 207.
 आशिते भुवः करणभावयोः 3. 2. 45.
 आशिषि च 3. 1. 150.
 आशिषि नाथः 2. 3. 55.
 आशिषि लिङ्लोटो 3. 3. 173.
 आशिषि हनः 3. 2. 49.
 आश्चर्यमनित्ये 6. 1. 147.
 आश्वयुज्या वृज् 4. 3. 45.
 आसन्दोवदष्टोवच्चक्रोवत् कः 8. 2. 12.
 आ सर्वनाम्नः 6. 3. 91.
 आसुयुवपिरपिलपित्रिपिचमश्च 3. 1. 126.
 आस्पदं प्रतिष्ठायाम् 6. 1. 146.
 आहस्यः 8. 2. 35.
 आहि च द्वौ 5. 3. 37.
 आहो उताहो चानन्तरम् 8. 1. 49.

उ

इकः काशे 6. 3. 123.
 इकः सुजि 6. 3. 134.
 इको गुणवृद्धौ 1. 1. 3.
 इको ऽचि विभक्तौ 7. 1. 73.
 इको भल् 1. 2. 9.
 इको यणचि 6. 1. 77.
 इको वहे ऽपीनोः 6. 3. 121.
 इको ऽसवर्ण शकल्यस्य ह्रस्वश्च 6. 1. 127.
 इको ह्रस्वो ऽड्यो गालवस्य 6. 3. 61.
 इगन्तकालकपालभगानशरावेपु द्विगो 6. 2. 29.
 इगन्ताच्च लघुपूर्वात् 5. 1. 131.
 इगुपधज्ञाप्रोक्तिरः कः 3. 1. 135.

इग्यणः संप्रसारणम् 1. 1. 45.
 इडश्च 2. 4. 48. 3. 3. 21.
 इडधार्योः शत्रुर्क्छिणि 3. 2. 130.
 इच एकाचो ऽम् प्रत्ययवच्च 6. 3. 68.
 इच् कर्मव्यतिहारः 5. 4. 127.
 इच्छा 3. 3. 101.
 इच्छार्थेभ्यो विभाषा वर्तमाने 3. 3. 160.
 इच्छार्थेषु लिङ्लोटो 3. 3. 157.
 इजादेश्च गुरुमतो ऽनृच्छः 3. 1. 36.
 इजादेः सनुमः 8. 4. 32.
 इजः प्राचाम् 2. 4. 60.
 इजश्च 4. 2. 112.

इट ईटि 8. 2, 28.
 इटो जत् 3, 4, 106.
 इट सनि वा 7, 2, 41.
 इडत्यतिव्ययतीनाम् 7, 2, 66.
 इडाया वा 8, 3, 54.
 इणाः षः 8, 3, 39.
 इणः षोऽयंलुङ्लितां धो जङ्गात् 8, 3, 78.
 इणो गा लुङि 2, 4, 45.
 इणो यण् 6, 4, 81.
 इणकोः 8, 3, 57.
 इणनशजिसर्तिभ्यः क्वरप् 3, 2, 163.
 इणिनष्टायाम् 7, 2, 47.
 इतराभ्यो ऽपि दृश्यन्ते 5, 3, 14.
 इतरेतरान्योऽन्योपपदाच्च 1, 3, 16.
 इतश्च 3, 4, 100.
 इतश्च लोपः परस्मैपदेषु 3, 4, 97.
 इतश्चानिजः 4, 1, 122.
 इतो जत् सर्वनामस्थाने 7, 1, 86.
 इतो मनुष्यजातेः 4, 1, 65.
 इत्यंभूतलक्षणो 2, 3, 21.
 इत्यंभूतेन कृतमिति च 6, 2, 149.
 इदंकिमोरोश्को 6, 3, 90.
 इदन्तो मसि 7, 1, 46.
 इदम् इण् 5, 3, 3.
 इदमस्थसुः 5, 3, 24.
 इदमो ज्वादेशे ऽशनुदात्तः 2, 4, 32.
 इदमो मः 7, 2, 108.
 इदमो हिन् 5, 3, 16.
 इदमो हः 5, 3, 11.

इदितो नुम् धातोः 7, 1, 58.
 इदुदुपधस्य चाप्रत्ययस्य 8, 3, 41.
 इदुश्याम् 7, 3, 117.
 इदो ज्य पुंसि 7, 2, 111.
 इद्रोण्याः 1, 2, 59.
 इक्षरिद्रस्य 6, 4, 114.
 इदृष्टो 6, 3, 28.
 इनण्यनपत्ये 6, 4, 164.
 इनक्ष्पिटच् चिकचि च 5, 2, 34.
 इनः स्त्रियाम् 5, 4, 152.
 इनित्रकप्रचश्च 4, 2, 51.
 इन्द्रवरुणभवशर्वरुद्रमडः 4, 1, 49.
 इन्द्रियमिन्द्रलिङ्गमिन्द्रदृष्टः 5, 2, 93.
 इन्द्रे च 6, 1, 124.
 इन्द्रे च नित्यम् 6, 1, 124.
 इन्धिभवतिभ्यां च 1, 2, 6.
 इन्हनृपार्यम्णां शो 6, 4, 12.
 इरयो रे 6, 4, 76.
 इरितो वा 3, 1, 57.
 इवे प्रतिकर्ता 5, 3, 96.
 इपगमियमां छः 7, 3, 77.
 इपुगमियमां छः 7, 3, 77.
 इष्टकेषोकामालानां चित् 6, 3, 65.
 इष्टादिभ्यश्च 5, 2, 88.
 इष्टानिमिति च 7, 1, 48.
 इष्टस्य यिट् च 6, 4, 159.
 इसुसुक्तान्तात् कः 7, 3, 51.
 इसुसोः सामर्थ्ये 8, 3, 44.
 इसमन्त्रन्त्रिप्रु च 6, 4, 97.

इ

ई घ्राभ्योः 7, 4, 31.
 ई च खनः 3, 1, 111.
 ई च गणाः 7, 4, 97.

ई च द्विवचने 7, 1, 77.
 ईउ चाक्रवर्मणस्य 6, 1, 136.
 ईडजनोर्ध्वे च 7, 2, 78.

ईडवन्दवृणंसदुहां ययतः 6. 1. 214.
 ईदग्नेः सोमवरुणयोः 6. 3. 27.
 ईदासः 7. 2. 83.
 ईदृतां च सप्तम्यर्थे 1. 1. 19.
 ईदृदेदृद्विवचनं प्रणह्यम् 1. 1. 11.
 ईद्व्यति 6. 4. 65.
 ईयसश्च 5, 4. 156
 ईवत्याः 6. 1. 221.

ईशः से 7. 2. 77.
 ईश्वरे तोमुन्कमुनां 3. 4. 13.
 ईषदकृता 2. 2. 7.
 ईषदन्यतरस्याम् 6, 2. 54.
 ईषदर्थे 6. 3. 105.
 ईषदसमाप्ता कल्पव्देश्य 5. 3. 67.
 ईषददुःसुषु कृच्छ्राकृच्छार्थेषु खल् 3. 3. 126.
 ई हन्ययोः 6. 4. 113.

उ

उगवादिभ्यो यत् 5. 1. 2.
 उगितश्च 4. 1. 6. 6. 3. 45.
 उगिदचां सर्वनामस्थाने ऽधातोः 7. 1. 70.
 उग्रं पश्येरंमदपाणिंधमाश्च 3. 2. 57.
 उच्चैरुदात्तः 1. 2. 29.
 उच्चैस्तरां वा वषट्कारः 1. 2. 35.
 उज ऊँ 1. 1. 17. 18.
 उजः 1. 1. 17.
 उजि च पदे 8. 3. 21.
 उज्झति 4. 4. 32.
 उज्झादीनां च 6. 1. 160.
 उणादयो बहुलम् 3. 3. 1.
 उत्तश्च प्रत्ययादसंयोगपूर्वात् 6. 4. 106
 उताप्याः समर्थयोर्लिङ् 3. 3. 152.
 उतां वृद्धिर्लुकि हलि 7. 3. 89.
 उत्क उन्मनाः 5. 2. 80.
 उत्क्रादिभ्यश्छः 4. 2. 90.
 उत्तर्मकाभ्यां च 5. 4. 90.
 उत्तरपथेनाहृतं च 5. 1. 77.
 उत्तरपदवृद्धां सर्वे च 6. 2. 105.
 उत्तरपदस्य 7. 3. 10.
 उत्तरपदादिः 6. 2. 111.
 उत्तरमगपूर्वाच्च सक्थः 5. 4. 98.
 उत्तराच्च 5. 3. 38.

उत्तराधरदक्षिणादातिः 5, 3. 34.
 उत्परस्यातः 7. 4. 88.
 उत्सादिभ्यो ज् 4. 1. 86.
 उठ ईत् 6. 4. 139.
 उदकस्योदः संज्ञायाम् 6. 3. 57.
 उदके ऽकेवले 6. 2. 96.
 उदक्च विपाशः 4. 2. 74.
 उदङ्गो ऽनुदके 3. 3. 123.
 उदन्वानुदर्धां च 8, 2. 13.
 उदराट्टगाद्यने 5, 2. 67.
 उदराश्वेषु 6. 2. 107.
 उदश्चरः सकर्मकात् 1. 3. 53.
 उदश्चितो ऽन्यतरस्याम् 4. 2. 19.
 उदः स्थास्तम्भोः पूर्वस्य 8, 4. 61.
 उदात्तयणो हन्पूर्वात् 6. 1. 174.
 उदात्तस्वरितपरस्य सक्तरः 1. 2. 40
 उदात्तस्वरितयोर्यणः स्वरितो 8. 2. 4
 उदात्तादनुदात्तस्य स्वरितः 8. 4. 66.
 उदि कूले रुजिवहोः 3, 2. 31.
 उदि ग्रहः 3. 3. 35.
 उदितो वा 7. 2. 56.
 उदि अर्थित्यतिपृदुवः 3, 3. 49.
 उदीचां वृद्धादगोत्रात् 4. 1. 157.
 उदीचामातः स्थाने यकपूर्वायाः 7. 3. 46.

उदीचामिञ् 4. 1. 153.
 उदीचां माङ्गी व्यतीहारे 3. 4. 19.
 उदीच्यग्रामाच्च बह्वचोः 4. 2. 109.
 उदुपधात्रावादिर्मणोरन्यतरस्याम् 1. 2. 21.
 उदोऽनृध्वं कर्मणि 1. 3. 24.
 उदोऽष्टपूर्वस्य 7. 1. 102.
 उदधनो ज्याधानम् 3. 3. 89.
 उद्विभ्यां काकुदस्य 5. 4. 148.
 उद्विभ्यां तपः 1. 3. 27.
 उद्योर्गः 3. 3. 29.
 उपकादिभ्यो ज्यतरस्यामद्वंद्वे 2. 4. 69.
 उपघ्न आग्रये 3. 3. 85.
 उपजानूपकणोपनीवेष्टक् 4. 3. 40.
 उपज्ञाते 4. 3. 115.
 उपज्ञोपक्रमं तदाद्याचिख्यासायाम् 2. 4. 21.
 उपदंशस्तृतीयायाम् 3. 4. 47.
 उपदेशे जनुनासिक इत् 1. 3. 2.
 उपदेशे जत्वतः 7. 2. 62.
 उपधायां च 8. 2. 78.
 उपधायाश्च 7. 1. 101.
 उपपदमतिङ् 2. 2. 19.
 उपपराभ्याम् 1. 3. 39.
 उपमानं शब्दार्थप्रकृतावेव 6. 2. 80.
 उपमानाच्च 5. 4. 137.
 उपमानादप्राणिषु 5. 4. 97.
 उपमानादाचारे 3. 1. 10.
 उपमानानि सामान्यवर्चनः 2. 1. 55.
 उपमाने कर्मणि च 3. 4. 45.
 उपमितं व्याघ्रादिभिः सामान्या 2. 1. 56.
 उपरि स्विदासौदिति च 8. 2. 102.
 उपर्यध्यधसः सामीप्ये 8. 1. 7.
 उपर्युपरिष्ठात् 5. 3. 31.
 उपसंवादाशङ्कयोश्च 3. 4. 8.
 उपसर्गप्रादुर्भ्यामस्तिर्यच्यरः 8. 3. 87.
 उपसर्गव्यवेतं च 8. 1. 38.
 उपसर्गस्य घञ्यमनुष्ये बह्वनम् 6. 3. 122.

उपसर्गस्यायतां 8. 2. 19.
 उपसर्गाः क्रियायोगे 1. 4. 59.
 उपसर्गाच्च 5. 4. 119.
 उपसर्गाच्छन्दसि धात्वर्थे 5. 1. 118.
 उपसर्गात् खन्धजोः 7. 1. 67.
 उपसर्गात् सुनोतिमुवतिः 8. 3. 65.
 उपसर्गात्स्वाङ्गं ध्रुवमपशु 6. 2. 177.
 उपसर्गादध्वनः 5. 4. 85.
 उपसर्गादनोत्तरः 8. 4. 28.
 उपसर्गादसमासे ऽपि शोषदेशस्य 8. 4. 14.
 उपसर्गाद्वृत्ति धातां 6. 1. 91.
 उपसर्गाद्ध्रस्व ऊहतेः 7. 4. 23.
 उपसर्गे घोः क्रिः 3. 3. 92.
 उपसर्गे च संज्ञायाम् 3. 2. 99.
 उपसर्गे ङः 3. 3. 59.
 उपसर्गे रुचः 3. 3. 22.
 उपसर्जनं पृथक् 2. 2. 30.
 उपसर्था कान्या प्रजने 3. 1. 104.
 उपाच्च 1. 3. 84.
 उपाजे जन्वाजे 1. 4. 73.
 उपात्प्रतियत्तविकृतवाक्या 6. 1. 139.
 उपात्प्रशंसायाम् 7. 1. 66.
 उपाद्भुजजिनमर्गोरादयः 6. 2. 104.
 उपाद्यमः स्वकरणे 1. 3. 53.
 उपाधिभ्यां त्यकनासत्रारुढयोः 5. 2. 34.
 उपान्मन्त्रकरणे 1. 3. 25.
 उपान्वध्याङ्वसः 1. 4. 48.
 उपैयिवाननाश्वाननृचानश्च 3. 2. 109.
 उपोत्तमं रिति 6. 1. 217.
 उपो ऽधिके च 1. 4. 87.
 उप्ले च 4. 3. 44.
 उभययर्तु 8. 3. 8.
 उभयप्राप्तां कर्मणि 2. 3. 66.
 उभादुदात्तो नित्यम् 5. 2. 44.
 उभे अथस्तम् 6. 1. 5.
 उभे वनस्पत्यादिषु युगपत् 6. 2. 140.

उर्भा साभ्यासस्य 8. 4. 21.
 उमोर्णयोर्धा 4. 3. 138.
 उरःप्रभृतिभ्यः कृष् 5. 4. 151.
 उरण् रपरः 1. 1. 51.
 उरत् 7. 4. 66.
 उरसो ण् च 4. 4. 94.
 उरसो यच्च 4. 3. 114.

उर्कत् 7. 4. 7.
 उश्च 1. 2. 12.
 उपविदजाणभ्यो अन्यतरस्याम् 3. 1. 38.
 उपासोपसः 6. 3. 31.
 उद्गः सार्दिवाभ्योः 6. 2. 40.
 उद्गद्गुञ् 4. 3. 157.
 उभ्यपदान्तात् 6. 1. 96.

ऊ

ऊ 1. 1. 18.
 ऊकालो ञ्भ्रस्वदोर्घप्लुतः 1. 2. 27.
 ऊडुतः 4. 1. 66.
 ऊडिदंपदाद्यप्सुर्नद्युभ्यः 6. 1. 171.
 ऊतिप्रूतिजृतिमातिहेतिकीर्तयश्च 3. 3. 97.
 ऊदनोदंगे 6. 3. 98.
 ऊदुपधाया गोहः 6. 4. 89.
 ऊधसो ञङ् 5. 4. 131.

ऊनार्थकलहं तृतीयायाः 6. 2. 153.
 ऊरुत्तरपदादोपस्ये 4. 1. 69.
 ऊर्णीया युस् 5. 2. 123.
 ऊर्णोतेर्विभाषा 7. 2. 6. 3. 90.
 ऊर्ध्वादिभाषा 5. 4. 130.
 ऊर्ध्वं शुषिपूरोः 3. 4. 44.
 ऊर्धादिच्चिडाचश्च 1. 4. 61.
 ऊपमुपिसुक्कमधो रः 5. 2. 107.

ऋ

ऋक्पूरवृःपथामानत्ते 5. 4. 74.
 ऋचः शे 6. 3. 55.
 ऋचि तुनुधमचुतङ्कुत्रोरुण्याणाम् 6. 3. 133.
 ऋच्छल्युताम् 7. 4. 11.
 ऋच्छ्रताम् 7. 4. 11.
 ऋणमाधमगर्थे 8. 2. 60.
 ऋत उत् 6. 1. 111.
 ऋतश्च 7. 4. 92.
 ऋतश्च संयोगादेः 7. 2. 48.
 ऋतश्च संयोगादेर्गुणः 7. 4. 10.
 ऋतश्चन्द्रसि 5. 4. 158.
 ऋतष्टञ् 4. 3. 78.
 ऋतेरोयङ् 3. 1. 29.

ऋतो ङिसर्वनामस्थानयोः 7. 3. 110.
 ऋतो ञ् 4. 4. 49.
 ऋतो भारद्वाजस्य 7. 2. 63.
 ऋतोरण् 5. 1. 105.
 ऋतो विद्यार्थानिसंबन्धेभ्यः 6. 3. 23.
 ऋत्यकः 6. 1. 128.
 ऋत्विग्दधवसग्दिगुणिगः 3. 2. 59.
 ऋत्य्यवास्त्य्यवास्त्वमाध्वीः 6. 4. 175.
 ऋदुपधाच्चाकृषिचृतेः 3. 1. 110.
 ऋदुशनस्पुरुदंशोऽनेहसां च 7. 1. 94.
 ऋदृशो ङङि गुणः 7. 4. 16.
 ऋदोरण् 3. 3. 57.
 ऋद्धनोः म्ये 7. 2. 70.

ऋचेभ्यो डीप् 4, 1, 5.

ऋषभोपानहोर्ध्वः 5, 1, 14.

ऋष्यन्धकृष्णिकुरुभ्यश्च 4, 1, 114.

ऋहलोर्ध्वत् 3, 1, 124.

चृ

ऋत इच्छातोः 7, 1, 100.

ऋदोरप् 3, 3, 57.

ए

एकः पूर्वपरयोः 6, 1, 84.

एकगोपूर्वाट्टज् नित्यम् 5, 2, 118.

एक तद्धिते च 6, 3, 62.

एकधुराल्लक् च 4, 4, 79.

एकं बहुव्रीहवत् 8, 1, 9.

एकवचनं संबुद्धिः 2, 3, 49.

एकवचनस्य च 7, 1, 32.

एकविभक्ति चापूर्वनिपाते 1, 2, 44.

एकशालायाष्टजन्यतरस्याम् 5, 3, 109.

एकश्रुति दृरात्मंबुद्धौ 1, 2, 33.

एकस्य सकृच्च 5, 4, 19.

एकहलादां पूर्वयितव्ये अन्यतरस्याम् 6, 3, 59.

एकाच्च उपदेशे अनुदात्तात् 7, 2, 10.

एकाचो द्वे प्रथमस्य 6, 1, 1.

एकाचो वशो भप् भयन्तः 8, 2, 37.

एकाच्च प्राचाम् 5, 3, 94.

एकाजुत्तरपदे णः 8, 4, 12.

एकादार्किनिच् चासहाये 5, 3, 52.

एकादिश्चकस्य चादुक् 6, 3, 76.

एकादेश उदानेनोदात्तः 8, 2, 5.

एकाष्टो ध्यमुजन्यतरस्याम् 5, 3, 44.

एकान्याभ्यां समर्थान्याम् 8, 1, 65.

एको गोत्रे 4, 1, 93.

एङः षटान्तादति 6, 1, 109.

एङि पररूपम् 6, 1, 94.

एङ् प्राचां देशे 1, 1, 75.

एङ्हस्वात्संबुद्धेः 6, 1, 69.

एच इग्रस्वादेशे 1, 1, 48.

एचो उपग्रहस्यादृराद्धते पूर्वः 8, 2, 107.

एचो ज्यवायावः 6, 1, 78.

एजेः खश् 3, 2, 28.

एगाया ढज् 4, 3, 159.

एत ईद्वबहुवचने 8, 2, 81.

एत ऐ 3, 4, 93.

एतनदोः सुलोपो ङ्कोरः 6, 1, 132.

एतदस्वतमोस्वतसो चानुदात्तो 2, 4, 33.

एतदो जन् 5, 3, 5.

एतदो ञश् 5, 3, 5.

एति संज्ञायामगात् 8, 3, 99.

एतिस्तुशास्वद्वजुषः क्चप् 3, 1, 109.

एतेतो रथोः 5, 3, 4.

एतेर्लिङि 7, 4, 24.

एत्येधत्पृट्सु 6, 1, 89.

एध्याच्च 5, 3, 46.

एनपा द्वितोया 2, 3, 31.

एनब्रन्यतरस्यामद्वरे उपञ्चम्याः 5, 3, 35.

एन्च् 3, 3, 56.

एरनेकाचो ङसंयोगपूर्वस्य 6, 4, 82.

एरुः 3, 4, 86.

एर्लिङि 6, 4, 67.

एहि मन्ये प्रहासे लृट् 8, 1, 46.

ऐ

ऐकारिकट् चोरे 5, 1, 113.

ऐषमोह्यःश्वसो अन्यतरम्याम् 4, 2, 195.

ओ

ओः पुयण्यपरे 7, 4, 89.

ओक उचः के 7, 3, 64.

ओजसो ऽहनि यत्खा 4, 4, 130.

ओजःसहोऽम्भसा वर्तते 4, 4, 27.

ओजःसहोऽम्भस्तमसस्तृतीयायाः 6, 3, 3.

ओत् 1, 1, 15.

ओतः श्यनि 7, 3, 71.

ओतो गार्ग्यस्य 8, 3, 20.

ओदितश्च 8, 2, 45.

ओमभ्यादाने 8, 2, 87.

ओमाडोश्च 6, 1, 95.

ओरञ् 4, 2, 71. 3, 139.

ओरावश्यके 3, 1, 125.

ओर्गुणः 6, 4, 146.

ओर्देशे टञ् 4, 2, 119.

ओपधेरजार्तो 5, 4, 37.

ओपधेश्च विभक्तावप्रथमायाम् 6, 3, 132.

ओसि च 7, 3, 104.

ओः सुपि 6, 4, 83.

औ

औक्षमनपत्ये 6, 4, 173.

औड आपः 7, 1, 18.

औत् 7, 3, 118.

औतो ऽम्भसोः 6, 1, 93.

क

कंशमभ्यां बभयुस्तितुतयसः 5, 2, 138.

कंसमन्यशूर्पपाय्यकाण्डं द्विगो 6, 2, 122.

कंसार्दटिठन् 5, 1, 25.

कंसोयपरशव्ययोर्यजज्ञो लुक् च 4, 3, 168.

कःकरत्करतिकृधिकृतेष्वनदितेः 8, 3, 59.

ककुदस्यावस्यायां लापः 5, 4, 146.

कच्छाग्निवक्तवर्तोत्तरपदात् 4, 2, 126.

कच्छादिभ्यश्च 4, 2, 133.

कठचरकाल्लुक् 4, 3, 107.

कठिनान्तप्रस्तारसंस्थानेषु व्यवहरति 4, 4, 72.

कडङ्करदक्षिणाच्छ च 5, 1, 69.

कडाराः कर्मधारये 2, 2, 38.

कशेमनसो अच्चाप्रतोघाते 1, 4, 66.

कण्टपृष्ठग्रीवाजङ्घं च 6, 2, 114.

कण्वादिभ्यो यक् 3, 1, 27.

कण्वादिभ्यो गोत्रे 4, 2, 111.

- कतरकतमां कर्मधारये 6, 2, 57.
 कतरकतमां जातिपरिप्रश्ने 2, 1, 63.
 कल्यादिभ्यां ढकञ् 4, 2, 95.
 कयादिभ्यष्टक् 4, 4, 102.
 कटुकमण्डल्वोश्चन्द्रसि 4, 1, 71.
 कन्या च 6, 2, 124.
 कन्यापलदनगरग्रामः 4, 2, 142.
 कन्यायाष्टक् 4, 2, 102.
 कन्यायाः कनीन च 4, 1, 116.
 कपिज्ञात्योर्ढक् 5, 1, 127.
 कपि पूर्वम् 6, 2, 173.
 कपिबोधदाद्विस्मे 4, 1, 107.
 कपिष्ठलो गोत्रे 8, 3, 91.
 कर्मणिङ् 3, 1, 30.
 कम्बलाच्च संज्ञायाम् 5, 1, 3.
 कम्बोजाल्लुक् 4, 1, 175.
 करणाधिकरणयोश्च 3, 3, 117.
 करणे च स्तोकाव्य 2, 3, 33.
 करणे यजः 3, 2, 85.
 करणे ऽयोविट्टुपु 3, 3, 82.
 करणे हनः 3, 4, 37.
 कर्बलोहितादौकक् 5, 3, 110.
 कर्णललाटात् कनलंकारे 4, 3, 65.
 कर्णे लक्षणस्याविष्टाः 6, 3, 115.
 कर्णे वर्णलक्षणात् 6, 2, 112.
 कर्तरि कर्मव्यतिहारे 1, 3, 14.
 कर्तरि कृत् 3, 4, 67.
 कर्तरि च 2, 2, 16.
 कर्तरि चर्पिदेवतयोः 3, 2, 186.
 कर्तरि भुवः खिप्पुञ्च्लुकजो 3, 2, 57.
 कर्तरि शप् 3, 1, 68.
 कर्तृयुपमाने 3, 2, 79.
 कर्तुः क्यङ् सनोपश्च 3, 1, 11.
 कर्तुरोप्सिततमं कर्म 1, 4, 49.
 कर्तृकराद्योस्तृतीया 2, 3, 18.
 कर्तृकरणो कृता बहुलम् 2, 1, 32.
 कर्तृकर्मणोः कृति 2, 3, 65.
 कर्तृकर्मणोश्च भृक्जोः 3, 3, 127.
 कर्तृस्ये चाशरीरे कर्मणि 1, 3, 37.
 कर्त्रोर्जाविपुरुषयोर्नशिबहोः 3, 4, 43.
 कर्मण उक्त् 5, 1, 103.
 कर्मणा यमभि प्रति स संप्रदानम् 1, 4, 32.
 कर्मणि घटो ऽटच् 5, 2, 35.
 कर्मणि च 2, 2, 14.
 कर्मणि च येन संस्पर्शात्कर्तुः शरीरः 3, 3, 116.
 कर्मणि वृत्तिविदोः साकल्ये 3, 4, 29.
 कर्मणि द्वितीया 2, 3, 2.
 कर्मणि भर्ता 3, 2, 22.
 कर्मणि हनः 3, 2, 86.
 कर्मणोर्निर्विक्रियः 3, 2, 93.
 कर्मणो रोमन्यतपोभ्यां वर्त्तिचरोः 3, 1, 15.
 कर्मण्यग्न्याख्यायाम् 3, 2, 92.
 कर्मण्यण् 3, 2, 1.
 कर्मण्यधिकरणे च 3, 3, 93.
 कर्मण्यक्रोशे कृजः खमुञ् 3, 4, 25.
 कर्मधारयवदुत्तरेषु 8, 1, 11.
 कर्मधारये ऽनिष्टा 6, 2, 46.
 कर्मन्दकृशाश्वादिनिः 4, 3, 111.
 कर्मप्रवचनोपयुक्ते द्वितीया 2, 3, 8.
 कर्मप्रवचनोयाः 1, 4, 83.
 कर्मवत्कर्मणा तुल्यक्रियः 3, 1, 87.
 कर्मवेपाद्यत् 5, 1, 100.
 कर्मव्यतिहारे णच् स्त्रियाम् 3, 3, 43.
 कर्माध्ययने वृत्तम् 4, 4, 63.
 कर्पात्वतो घञो ऽन्त उदात्तः 6, 1, 159.
 कलापिनो ऽण् 4, 3, 108.
 कलापिर्विशेषायनान्तेवासिभ्यश्च 4, 3, 104.
 कलाप्यश्वत्थयवबुसाम् 4, 3, 48.
 कलेर्ढक् 4, 2, 8.
 कल्याणयादौनामिन्ङ् च 4, 1, 126.
 कवं चोष्णे 6, 3, 107.
 कव्यध्वरपुननस्यार्चि लोपः 7, 4, 39.

कव्यपुरोषपुरोषेषु ज्यट् 3, 2, 65.
 कषादिषु यथाविध्यनुप्रयोगः 3, 4, 49.
 कष्टाय क्रमणे 3, 1, 14.
 कस्कादिषु च 8, 3, 48.
 कस्य च दः 5, 3, 72.
 कस्येत् 4, 2, 25.
 काण्डायडादोरनार्षा 5, 2, 111.
 काण्डान्तात्क्षेत्रे 4, 1, 23.
 कानामेडिते 8, 3, 12.
 का पथ्यक्षयोः 6, 3, 104.
 कापिण्याः एक 4, 2, 99.
 कामप्रवेदने जकच्चिति 3, 3, 153.
 काम्यच्च 3, 1, 9.
 कारकाद्वत्तश्रुतयोरैवाशिषि 6, 2, 148.
 कारके 1, 4, 23.
 कारनामि च प्राचां हनार्दा 6, 3, 10.
 कारस्करो वृत्तः 6, 1, 156.
 कारे सत्यागदस्य 6, 3, 70.
 कार्तिकौजपादयश्च 6, 2, 37.
 कार्मस्ताच्छौल्ये 6, 4, 172.
 कालप्रयोजनाद्रोगे 5, 2, 81.
 कालविभागे चानहोरात्राणाम् 3, 3, 137.
 कालसमयवेलासु तुमुन् 3, 3, 167.
 कालाः 2, 1, 28.
 कालाः परिमाणाना 2, 2, 5.
 कालाच्च 5, 4, 33.
 कालाट्टज् 4, 3, 11.
 कालात् 5, 1, 78.
 कालात्साधुपुण्यत्यच्यमानेषु 4, 3, 43.
 कालाद्यत् 5, 1, 107.
 कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे 2, 3, 5.
 कालेभ्यां भवयत् 4, 2, 34.
 कालोपसर्जने च तुल्यम् 1, 2, 57.
 काश्यपकौशिकभ्यामपिभ्यां णिनिः 4, 1, 100.
 काश्यपादिभ्यष्टजिजटी 4, 2, 116.
 कामृगोणाभ्यां ष्टरच् 5, 3, 90.

कास्तोराजस्तुन्दे नगरे 6, 1, 155.
 कास्प्रत्ययादाममन्त्रे लिटि 3, 1, 35.
 किंयत्तदो निर्धारणे द्वयोरैकस्य इतरच् 5, 3, 92.
 किंवृत्तं च चिदुत्तरम् 8, 1, 48.
 किंवृत्ते लिङ्लुटा 3, 3, 144.
 किंवृत्ते लिप्सायाम् 3, 3, 6.
 किंसर्वनामबहुभ्यो ऽग्रादिभ्यः 5, 3, 2.
 किंकिलास्त्ययेषु लट् 3, 3, 146.
 किं क्रियाप्रश्ने अनुपसर्गम् 8, 1, 44.
 किं क्षेपे 2, 1, 64.
 कितः 6, 1, 165.
 किति च 7, 2, 118.
 किदाशिषि 3, 4, 104.
 किमः कः 7, 2, 103.
 किमः क्षेपे 5, 4, 70.
 किमश्च 5, 3, 25.
 किमः संख्यापरिमाणे इति च 5, 2, 41.
 किमिदम्भ्यां वा घः 5, 2, 40.
 किमेत्तिडध्ययादा 5, 4, 11.
 किमो ज् 5, 3, 12.
 किरतो लवने 6, 1, 140.
 किरश्च पञ्चभ्यः 7, 2, 75.
 किसरादिभ्यः ष्ठन् 4, 4, 53.
 कुर्गतिप्रादयः 2, 2, 18.
 कुटोश्मोशुण्डाभ्यां रः 5, 3, 88.
 कुण्डं वनम् 6, 2, 156.
 कु तिहोः 7, 2, 104.
 कुत्वा डुपच् 5, 3, 89.
 कुत्सने च सुष्यगोत्रार्दा 8, 1, 69.
 कुत्सितानि कुत्सनेः 2, 1, 53.
 कुत्सिते 5, 3, 74.
 कुप्याः एक-र्णा च 8, 3, 37.
 कुमति च 8, 4, 13.
 कुमहृथ्यामन्यतरस्याम् 5, 4, 105.
 कुमारशोषोर्णिनिः 3, 2, 51.
 कुमारश्च 6, 2, 26.

कुमारः श्रमणादिभिः 2, 1, 70.
 कुमांथं वयसि 6, 2, 95.
 कुमुदनड्वेतसेभ्यो अतुप् 4, 2, 87.
 कुम्भपदीषु च 5, 4, 139.
 कुरुगार्हपतरिक्तगुर्वमृत 6, 2, 42.
 कुरुनादिभ्यो शयः 4, 1, 172.
 कुर्वादिभ्यो शयः 4, 1, 151.
 कुलकुन्निर्वाभ्यः श्वः 4, 2, 96.
 कुलटाया वा 4, 1, 127.
 कुलत्यकोपधादण् 4, 4, 4.
 कुलात्वः 4, 1, 139.
 कुलालादिभ्यो वृत् 4, 3, 118.
 कुलिजान्नुक्त्वा च 5, 1, 50.
 कुल्माषादङ् 5, 2, 80.
 कुशाग्राच्छः 5, 3, 105.
 कुपिरजोः प्राचां श्यन् 3, 1, 90.
 कुसौददर्शकादशात् षट्ठर्चा 4, 4, 31.
 कुमूलकूपकुम्भशालं त्रिले 6, 2, 102.
 कुम्भश्रुणि जातिः 6, 1, 143.
 कुहोश्चुः 7, 4, 62.
 कूलतोरितूलमूलः 6, 2, 121.
 कूलसूदस्थलकर्पाः संज्ञायाम् 6, 2, 129.
 कृकणपर्णाटभट्टाजे 4, 2, 145.
 कृच्छ्रगहनयोः कपः 7, 2, 22.
 कृजः प्रतियले 2, 3, 53.
 कृजः श च 3, 3, 100.
 कृजो द्वितीयवृत्तौ 5, 4, 58.
 कृजो हेतुताच्छोल्याः 3, 2, 20.
 कृच्चानु प्र युज्यते 3, 1, 40.
 कृतलव्यक्रोतः 4, 3, 58.
 कृते ग्रन्थे 4, 3, 116.
 कृतद्धितसमासाश्च 1, 2, 46.
 कृत्यचः 8, 4, 29.
 कृत्यतुल्याख्या अजात्या 2, 1, 68.
 कृत्यन्युटो बहुलम् 3, 3, 113.
 कृत्याः 3, 1, 95.

कृत्यानां कर्तरि वा 2, 3, 71.
 कृत्यार्थे तर्वकेन्यत्वनः 3, 4, 14.
 कृत्याश्च 3, 3, 171.
 कृत्यैरधिकार्यवचने 2, 1, 33.
 कृत्यैर्ऋणे 2, 1, 43.
 कृत्योक्तेषु च्छावाद्यश्च 6, 2, 160.
 कृत्वोर्ऽर्थप्रयोगे काले ऽधिकरणे 2, 3, 64.
 कृदातिङ् 3, 1, 93.
 कृन्मेजन्तः 1, 1, 39.
 कृपो रो लः 8, 2, 18.
 कृभ्वस्तियोगे संपद्यः 5, 4, 50.
 कृमद्रुह्यशृङ्गन्तसि 3, 1, 59.
 कृपेशृङ्गन्तसि 7, 4, 64.
 कृमभृवृस्तुद्रुस्युवो लिटि 7, 2, 13.
 कृ धान्ये 3, 3, 50.
 केकयमित्रयुप्रलयाणां याः 7, 3, 2.
 के णाः 7, 4, 13.
 केदाराद्वञ्च 4, 2, 40.
 केवलमामकभागधेयः 4, 1, 30.
 केशाट्टोऽन्यतरस्याम् 5, 2, 109.
 केशाश्रवाभ्यां यञ्छावः 4, 2, 48.
 कोः कत्तत्पुरुषे ऽचि 6, 3, 101.
 कोपधाच्च 4, 2, 79. 3, 137.
 कोपधादण् 4, 2, 132.
 कोशाड्ढञ् 4, 3, 42.
 कोपिञ्जनहास्तिपदादण् 4, 3, 132.
 कोमारापूर्ववचने 4, 2, 13.
 कोरव्यमाण्डूकाभ्यां च 4, 1, 19.
 कोसल्यकार्मार्थाभ्यां च 4, 1, 155.
 किङ्कति च 1, 1, 5.
 क्तकवृत् निष्ठा 1, 1, 26.
 क्तव्य च वर्तमाने 2, 3, 67.
 क्तादन्याख्यायाम् 4, 1, 51.
 क्तिकर्त्ता च संज्ञायाम् 3, 3, 174.
 के च 6, 2, 45.
 केन च पूजयाम् 2, 2, 12.

- केन नञ्जिष्टेनानञ् 2, 1, 60.
 केनाहोरात्रायवाः 2, 1, 45.
 के नित्यार्थे 6, 2, 61.
 क्तो ऽधिकरणे च धाव्यः 3, 4, 76.
 केर्मस्मित्यम् 4, 4, 20.
 क्त्वा च 2, 2, 22.
 क्त्वातोमुन्कसुनः 1, 1, 40.
 क्त्वापि च्छन्दसि 7, 1, 38.
 क्त्वि स्कन्दस्यन्तोः oder स्कन्दिस्यन्तोः 6, 4, 31.
 क्तो यक् 7, 1, 47.
 क्यङ्मानिनोश्च 6, 3, 36.
 क्यचि च 7, 4, 33.
 क्यच्चव्याश्च 6, 4, 152.
 क्यस्य विभाषा 6, 4, 50.
 क्वाच्छन्दसि 3, 2, 170.
 क्तुयज्ञेभ्यश्च 4, 3, 68.
 क्तूक्यादिसृत्रान्ताः 4, 2, 60.
 कर्तो कुण्डपाय्यः 3, 1, 130.
 क्त्वादयश्च 6, 2, 118.
 कमः परस्मैपदेषु 7, 3, 76.
 क्रमश्च क्त्वि 6, 4, 18.
 क्रमादिभ्यो वुन् 4, 2, 61.
 क्रय्यस्तदर्थः 6, 1, 82.
 क्रय्य च 3, 2, 69.
 क्रियार्थेपिपदस्य च कः 2, 3, 14.
 क्रियासमभिहारे लोट् 3, 4, 2.
 क्रौञ्जीनां शां 6, 1, 48.
 क्रोडो ऽनुसंपरि 1, 3, 21.
 क्रोतवत्परिमाणात् 4, 3, 156.
 क्रोतात्करणपूर्वात् 4, 1, 50.
 कुधट्टहेर्यासृयाः 1, 4, 37.
 कुधट्टहोरूपमष्टयोः कर्म 1, 4, 38.
 कुधमगडार्थेभ्यश्च 3, 2, 151.
 क्रौड्यादिभ्यश्च 4, 1, 80.
 क्रयादिभ्यः श्ना 3, 1, 81.
 क्लिश्नः क्त्वानिष्ठयोः 7, 2, 50.
 क्वणो वीणायां च 3, 3, 65.
 क्वसुश्च 3, 2, 107.
 क्वाति 7, 2, 105.
 क्विन्प्रत्ययस्य कुः 8, 2, 62.
 क्विप् च 3, 2, 76.
 क्त्रादघः 4, 1, 138.
 क्तयो निवासे 6, 1, 201.
 क्त्यज्यो शक्यार्थे 6, 1, 81.
 क्तयो मः 8, 2, 53.
 क्तिप्रवचने लट् 3, 3, 133.
 क्तियः 6, 4, 59.
 क्तियाशीःप्रेषेपु तिङाकाङ्क्षम् 8, 2, 104.
 क्तियो दीर्घात् 8, 2, 46.
 क्तोराड्डञ् 4, 2, 20.
 क्तृजन्तवः 2, 4, 8.
 क्तृद्राभ्यो वा 4, 1, 131.
 क्तृद्राभ्यमरवटरपादः 4, 3, 119.
 क्तृभ्यस्वान्तध्वान्तः 7, 2, 18.
 क्तृभादिपु च 8, 4, 39.
 क्तृल्लकश्च विश्वदेवे 6, 2, 39.
 क्तृत्रियच् परस्मै चिकित्स्यः 5, 2, 92.
 क्तेपे 2, 1, 47. 6, 2, 108.
 क्तेमप्रियमद्रे ण् च 3, 2, 44.
 क्तस्याचि 7, 3, 72.

ख

- ख च 4, 4, 132.
 खचि ह्रस्वः 6, 4, 94.
 खट्वा क्षेपे 2, 1, 26.
 खण्डिकादिभ्यश्च 4, 2, 45.
 खनो घ च 3, 3, 125.
 खरघसानयोविसर्जितोः 8, 3, 15.

खरि च 8, 4, 55.
 खलगोरथात् 4, 2, 50.
 खलयवमापतिलवृष 5, 1, 7.
 खः सर्वधुरात् 4, 4, 78.
 खार्या ईकन् 5, 1, 33.

खार्याः प्राचास् 5, 4, 101.
 खित्यनध्ययस्य 6, 3, 66.
 खिदेश्छन्दसि 6, 1, 52.
 ख्यन्यात्परस्य 6, 1, 112.

ग

गतिकारक्रोपपदात्कृत् 6, 2, 139.
 गतिवृद्धिप्रत्ययमाना 1, 4, 52.
 गतिरनन्तरः 6, 2, 49.
 गतिर्गतौ 8, 1, 70.
 गतिश्च 1, 4, 60.
 गत्यर्थकर्मणि द्वितीया 2, 3, 12.
 गत्यर्थलोटा लृणन् 8, 1, 51.
 गत्यर्थकर्मकणिलिपः 3, 4, 72.
 गत्वरश्च 3, 2, 164.
 गदमदचरयमश्चानुपमर्गे 3, 1, 100.
 गन्तव्यपर्यं वाणिजे 6, 2, 13.
 गन्धनावक्षेपणमेवन 1, 3, 32.
 गन्धस्येदुत्पृतिमुसुरभिभ्यः 5, 4, 135.
 गमः क्वौ 6, 4, 40.
 गमश्च 3, 2, 47.
 गमहनजनखनघमां लापः 6, 4, 98.
 गमेरिट् परस्मैपदेषु 7, 2, 58.
 गम्भीराड्यः 4, 3, 58.
 गर्गादिभ्यो यञ् 4, 1, 105.
 गर्तेतिरपदाच्छः 4, 2, 147.
 गर्हायां लङ्पिजात्योः 3, 3, 142.
 गर्हायां च 3, 3, 149.
 गवाश्वप्रभृतौ च 2, 4, 11.
 गवियुधिभ्यां स्थिरः 8, 3, 95.
 गस्यकन् 3, 1, 146.
 गहादिभ्यश्च 4, 2, 138.
 गाङ्कुटादिभ्यो ञिणान्ङि 1, 2, 1.
 गाङ् लिटि 2, 4, 49.

गाण्ड्यजगात्मज्ञायाम् 5, 2, 110.
 गतिम्याधुपाभूभ्यः मिचः ष 2, 4, 77.
 गाथिविदथिकेशिगणि 6, 4, 165.
 गाधनवरायोः प्रमाणे 6, 2, 4.
 गापोष्टक् 3, 2, 8.
 गिरेश्च सेनक्रम्य 5, 4, 112.
 गुडादिभ्यश्च 4, 4, 103.
 गुणवचनब्राह्मणादिभ्यः कर्मणि च 5, 1, 124.
 गुणां ऽपृक्ते 7, 3, 91.
 गुणां षडलुकोः 7, 4, 82.
 गुणां ऽर्तिसंयोगाद्योः 7, 4, 29.
 गुप्धृष्विच्छिपणि 3, 1, 28.
 गुपेच्छन्दसि 3, 1, 50.
 गुप्तिञ्जिक्रिभ्यः मन् 3, 1, 5.
 गुरोरञ्जतो ञन्यस्या 8, 2, 86.
 गुरोश्च हनः 3, 3, 103.
 गृध्रिवज्रयोः प्रलम्भने 1, 3, 69.
 गृध्यादिभ्यश्च 4, 1, 136.
 गृहपतिना संयुक्ते ज्यः 4, 4, 90.
 गेहे कः 3, 1, 144.
 गांः पादान्ते 7, 1, 57.
 गोचरसंचरवह 3, 3, 119.
 गान्तिनियं पाले 6, 2, 78.
 गांतां शित् 7, 1, 90.
 गोत्रत्रयियाव्येभ्यो व 4, 3, 99.
 गोत्रचरणाच्छाया 5, 1, 134.
 गोत्रचरणादुञ् 4, 3, 126.
 गोत्रस्त्रियाः कुत्सने गा च 4, 1, 147.

गोत्रादङ्कवत् 4, 3, 80.
 गोत्राद्यन्यस्त्रियाम् 4, 1, 84.
 गोत्रान्तेवामिमाणा 6, 2, 69.
 गोत्रावयवात् 4, 1, 79.
 गोत्रे कुञ्जादिभ्यश्चक्षु 4, 1, 98.
 गोत्रे ऽलुगचि 4, 1, 89.
 गोत्रोक्तोद्गोरम्भ 4, 2, 39.
 गोद्रुचो ऽसंख्यापरिमाणा 5, 1, 39.
 गोधाया दृक् 4, 1, 129.
 गोपयसोर्यत् 4, 3, 160.
 गोपुच्छाट्टञ्ज 4, 4, 6.
 गोबिडालमिह 6, 2, 72.
 गोयवाग्वोश्च 4, 2, 136.
 गोरतद्धितलुकि 5, 4, 92.
 गोश्च पुरोषे 4, 3, 145.
 गोषदादिभ्यो वुन् 5, 2, 62.
 गोष्ठात्त्वञ् भूतपूर्वे 5, 2, 18.
 गोष्यदं मेधितामेवित 6, 1, 146.
 गोस्त्रियोरुपसर्जनस्य 1, 2, 48.

गांः मादमादिमारथिषु 6, 2, 41.
 ग्रन्थान्ताधिके च 6, 3, 79.
 ग्रमितस्कभित 7, 2, 34.
 ग्रहवृद्धनिश्चिगमश्च 3, 3, 58.
 ग्रहिज्यावयिव्याधि 6, 1, 16.
 ग्रहो ऽल्लिटि दीर्घः 7, 2, 87.
 ग्रामकांटाभ्यां च तद्गणः 5, 4, 95.
 ग्रामजनपदेकदेशाद 4, 3, 7.
 ग्रामजनवन्धुभ्यस्तल् 4, 2, 46.
 ग्रामः शिल्पिनि 6, 2, 62.
 ग्रामात्पर्यनुपूर्वात् 4, 3, 61.
 ग्रामाद्यखर्जो 4, 2, 94.
 ग्रामे ऽनवमन्तः 6, 2, 84.
 ग्राम्यपशुसंघेष्वा 1, 2, 73.
 ग्रोवाभ्यो ऽण् च 4, 3, 57.
 ग्रौष्मवमन्तादन्यतरस्याम् 4, 3, 46.
 ग्रौष्मावगममादुञ्ज 4, 3, 49.
 ग्रो यङि 8, 2, 20.
 ग्नाजिस्यश्च वसुः 3, 2, 139.

घ

घकालतनेषु कालनाम्नः 6, 3, 17.
 घच्छां च 4, 4, 117.
 घञः मास्यां क्रियेति ञः 4, 2, 58.
 घञपोश्च 2, 4, 38.
 घञि च भावकरणयोः 6, 4, 27.
 घनिलर्घो च 5, 3, 79.
 घरूपकल्पचेल 6, 3, 43.

घमिभमोर्हलि च 6, 4, 100.
 घुमास्यागापा 6, 4, 66.
 घुपिरबिशब्दने 7, 2, 24.
 घेर्ङिति 7, 3, 111.
 घोर्लपो लेटि वा 7, 3, 79.
 घोषादिषु च 6, 2, 85.
 घ्यमोरेन्द्रावभ्याम् 6, 4, 119.

ङ

ङमो ह्रस्वादिचि ङ 8, 3, 32.
 ङयि च 6, 1, 212.

ङमिङमोश्च 6, 1, 119.
 ङसिङ्योः स्मात्स्मिनी 7, 1, 15.

डिच्च 1, 1, 53.

डिति ह्रस्वश्च 1, 4, 6.

डेप्रथमयोरम् 7, 1, 28.

डेगाम् नद्याम्नोभ्यः 7, 3, 116.

डेर्यः 7, 1, 13.

ङणोः कुक्कुक् शरि 8, 3, 28.

ङ्रापोः संज्ञाकृन्दसोर्बहुलम् 6, 3, 63.

ङ्राप्प्रातिर्पादकात् 4, 1, 1.

ङ्राश्चकृन्दमि बहुलम् 6, 1, 178.

च

चक्षिडः ख्याञ् 2, 4, 54.

चक्षि 6, 1, 11.

चङ्गन्यतरस्याम् 6, 1, 218.

चजोः कु घिण्यताः 7, 3, 52.

चकटाया गेरक् 4, 1, 128.

चतुरनुहोरासुदानः 7, 1, 98.

चतुरः शमि 6, 1, 167.

चतुर्थी चाशिष्यायुष्य 2, 3, 70.

चतुर्थी तदर्थार्थवलि 2, 1, 36.

चतुर्थी तदर्थे 6, 2, 44.

चतुर्थी संप्रदाने 2, 3, 13.

चतुर्थ्यर्थे बहुलं कृन्दमि 2, 3, 62.

चतुष्पादो गर्भिण्या 2, 1, 71.

चतुष्पादयो ढञ् 4, 1, 155.

चनचिदिवगोत्रादि 8, 1, 57.

चरणे ब्रह्मचारिणि 6, 3, 86.

चरणेभ्यो धर्मवत् 4, 2, 46.

चरति 4, 4, 8.

चरफलोश्च 7, 4, 87.

चरेष्टः 3, 2, 16.

चर्मणो ञ् 5, 1, 15.

चर्मोदरयोः पूरे 3, 4, 31.

चलनशब्दार्थाद 3, 2, 148.

चवायोगे प्रथमा 8, 1, 59.

चादयो ञ्सत्त्वे 1, 4, 57.

चादिलोपे विभाषा 8, 1, 63.

चादिषु च 8, 1, 58.

चायः कौ 6, 1, 21, 35.

चार्ये द्वन्द्वः 2, 2, 29.

चाहलोप एवेत्यवधारणम् 8, 1, 62.

चिणो लुक् 6, 4, 194.

चिणमुलोर्दधि 6, 1, 93.

चिण् ते पदः 3, 1, 69.

चिण् भावकर्मणोः 3, 1, 66.

चितः 6, 1, 163.

चित्तेः कपि 6, 3, 127.

चित्तवति नित्यम् 5, 1, 89.

चित्याग्निचित्ये च 3, 1, 132.

चित्तोक्तयो च 3, 3, 159.

चिदिति चोपमार्थे 8, 2, 191.

चिन्तिपूजिकारि 3, 3, 195.

चिस्फुरणो 6, 1, 54.

चौरमुपमानम् 6, 2, 127.

चुट् 1, 3, 7.

चूर्णादिनिः 4, 4, 21.

चूर्णादन्यप्राणि 6, 2, 134.

चेलखेटकटुक 6, 2, 126.

चेले क्रापेः 3, 4, 33.

चोः कुः 8, 2, 30.

चो 6, 1, 222, 3, 138.

चक्रयोः शृङ्गनुनासिके च 6, 4, 19.

च्लि लुङि 3, 1, 43.

च्लेः मिच् 3, 1, 44.

च्लो च 7, 4, 26.

छ

छगलिनो ढिनुक् 4, 3, 109.
 छ च 4, 2, 28.
 छादिभ्यो णाः 4, 4, 62.
 छदिरूपधिवलेट्ज 5, 1, 13.
 छन्दसि गत्यर्थेभ्यः 3, 3, 129.
 छन्दसि घम् 5, 1, 106.
 छन्दसि च 5, 1, 67 4, 142 6, 3, 126.
 छन्दसि टञ् 4, 3, 19.
 छन्दसि निष्टर्क्यदेवहृय 3, 1, 123.
 छन्दसि परिपिन्यपरिपरिणो 5, 2, 89.
 छन्दसि परे ऽपि 1, 4, 81.
 छन्दसि पुनर्वर्त्तरेकवचनम् 1, 2, 61.
 छन्दसि लिट् 3, 2, 105.
 छन्दसि लुङ्लङ्लिटः 3, 4, 6.
 छन्दसि वनमनरन्तिमथाम् 3, 2, 27.
 छन्दसि वाप्रासेडितयोः 8, 3, 49.
 छन्दसि शायजपि 3, 1, 84.

छन्दसि सहः 3, 2, 63.
 छन्दसोरः 8, 2, 15.
 छन्दसो निर्मिते 4, 4, 93.
 छन्दसो यदणो 4, 3, 71.
 छन्दस्यनेकमपि 8, 1, 35.
 छन्दस्यपि दृश्यते 6, 4, 73 7, 1, 76.
 छन्दस्यभयथा 3, 4, 117 6, 4, 5, 86.
 छन्दस्यदवग्रहात् 8, 4, 26.
 छन्दोर्गात्रियक् 4, 3, 129.
 छन्दोनामि च 3, 3, 34 8, 3, 94.
 छन्दोब्राह्मणानि च 4, 2, 66.
 छात्र्यादयः शालायाम् 6, 2, 86.
 छादेर्घे ऽद्रुपसर्गस्य 6, 4, 98.
 छाया बाहुन्ये 2, 4, 22.
 छे च 6, 1, 73.
 छेदादिभ्यो नित्यम् 5, 1, 64.
 छायाः शङ्खुनासिके च 6, 4, 19.

ज

जक्षित्यादयः षट् 6, 1, 9.
 जङ्गलधेनुबलजान्तस्य 7, 3, 25.
 जनपदतदवध्याश्च 4, 2, 124.
 जनपदशब्दात्तन्त्रियादञ् 4, 1, 168.
 जनपदिनां जनपदव 4, 3, 100.
 जनपदे लुप् 4, 2, 81.
 जनसनखनक्रम 3, 2, 67.
 जनसनखनां सन्भलोः (od. सञ्भलोः) 6, 4, 42.
 जनिकर्तुः प्रकृतिः 1, 4, 36.
 जनिता मन्त्रे 6, 4, 33.
 जनिवध्याश्च 7, 3, 35.

जपजभदहदशभञ्ज 7, 4, 86.
 जम्ब्या वा 4, 3, 165.
 जम्भा सुहरितवृण 5, 4, 125.
 जयः करणम् 6, 1, 202.
 जराया जरसन्यतरस्याम् 7, 2, 101.
 जल्पभिन्नकुट्ट 3, 2, 155.
 जःशसोः शिः 7, 1, 20.
 जसः शो 7, 1, 17.
 जसि च 7, 3, 109.
 जसःशसोः शिः 7, 1, 20.
 जहातेश्च 6, 4, 116.

जहातेश्च त्त्वि 7. 4. 43.
 जागुरुकः 3, 2, 165.
 जायां ज्विचिणलडित्सु 7, 3, 85.
 जातरूपेभ्यः परिमाणे 4, 3, 153.
 जातिकालमुखादि 6, 2, 170.
 जातिनाम्नः कन् 5, 3, 81.
 जातिरप्राणिनाम् 2, 4, 6.
 जातुयदोर्लिङ् 3, 3, 147.
 जातेरस्त्रीविषयादः 4, 1, 61.
 जातेश्च 6, 3, 41.
 जात्यन्ताच्छः 5, 4, 9.
 जात्याख्यायामेकः 1, 2, 58.
 जात्वपूर्वम् 8, 1, 47.
 जानपदकृगडगोणः 4, 1, 42.
 जान्तनशां विभाषा 6, 4, 32.
 जायाया निङ् 5, 4, 134.
 जालमानायः 3, 3, 124.
 जासिनिप्रहृणनाटः 2, 3, 56.
 जिघ्रतेर्वा 7, 4, 6.
 जिघ्रतिविश्रियवमा 3, 2, 157.
 जिह्यामूलाङ्गुलेष्टः 4, 3, 62.
 जोर्यतेरत्न 3, 2, 104.

जोयति तु वंशे युवा 4, 1, 163.
 जोविकार्ये चापण्ये 5, 3, 99.
 जोविकोपनिषदावापम्ये 1, 4, 79.
 जुचङ्कम्यदन्तम्यः 3, 2, 150.
 जुष्टापिते च 6, 1, 209.
 जुसि च 7, 3, 83.
 जुहोत्यादिभ्यः श्लुः 2, 4, 75.
 जृग्रश्च्योः त्त्वि 7, 2, 55.
 जृस्तम्भुरुचु 3, 1, 58.
 जे प्रोष्ठपदानाम् 7, 3, 18.
 राजनोर्जा 7, 3, 79.
 ज्ञाश्रुस्मदृशां सनः 1, 3, 57.
 ज्ञो ज्विदर्थस्य करणे 2, 3, 51.
 ज्य च 5, 3, 61.
 ज्यश्च 6, 1, 42.
 ज्यादादोयसः 6, 4, 160.
 ज्योतिरायुषः स्तोमः 8, 3, 83.
 ज्योतिर्जनपदरात्रिः 6, 3, 85.
 ज्योत्स्नातिमसा 5, 2, 114.
 ज्वरत्वरसिध्यवि 6, 4, 20.
 ज्वलितिकसन्तेभ्यो णाः 3, 1, 140.

झ

झयः 5, 4, 111. 8, 2, 10.
 झयो हां ज्यतरस्याम् 8, 4, 62.
 झरो झरि सवर्णे 8, 4, 65.
 झलां जशो जन्ते 8, 2, 39.
 झलां जश् जशि 8, 4, 53.
 झलां झलि 8, 2, 26.

झल्युपोत्तमम् 6, 1, 180.
 झपस्तथोर्धो जघः 8, 2, 40.
 झस्य रन् 3, 4, 105.
 भेर्जुम् 3, 4, 108.
 भो जन्तः 7, 1, 1.

ञ

ञितश्च तत्प्रत्ययात् 4, 3, 155.
 जोतः क्तः 3, 2, 187.

ञित्यादिर्नित्यम् 6, 1, 197.
 ज्यादयस्तद्राजाः 5, 3, 119.

ट

टाडसिडसामिनात्स्याः 7. 1, 12.

टाबुचि 4, 1, 9.

टिङ्ढाणाञ्द्वयस्य 4, 1, 15.

टित आत्मनेपदानां टेरे 3, 4, 79.

टेः 6, 4, 143, 155.

टिवतो ऽथुच् 3, 3, 89.

ठ

ठक्छो च 4, 2, 84.

ठगायस्थानेभ्यः 4, 3, 75.

ठञ् कवचिनश्च 4, 2, 41.

ठस्येकः 7, 3, 50.

ठाजादावृद्धं द्वितीयादचः 5. 3, 83.

ड

डति च 1, 1, 25.

डाबुभाभ्यामन्यतरस्याम् 4, 1, 13.

डः सि धुट् 8. 3, 29.

ड्वितः क्रिः 3. 3, 88.

ढ

ढकि लोपः 4, 1, 133.

ढक् च मण्डूकात् 4, 1, 119.

ढश्छन्दसि 4, 4, 106.

ढे लोपो ऽकट्वाः 6, 4, 147.

ढो ढे लोपः 8, 3, 13.

ढलोपे पूर्वस्य दीर्घो ऽणः 6, 3, 111.

ढो लोपे पूर्वस्य 6. 3, 111.

ण

णचः स्त्रियामञ् 5, 4, 14.

णलुत्तमो वा 7, 1, 91.

णचश्च 1, 3, 74.

णिनि 6, 2, 79.

णिश्रिटुसुभ्यः कर्त्तरि चङ् 3, 1, 48.

णेरणो यत्कर्म णो 1. 3, 67.

Pāṇini's Grammatik

णेरध्वयने वृत्तम् 7. 2, 26.

णेरर्निटि 6, 4, 51.

णोर्विभाषा 8. 4, 30.

णोश्छन्दसि 3, 2, 137.

णो नः 6. 1, 65.

णो गमिरबाधने 2. 4, 46.

गो चङ्गुपधाया ह्रस्वः 7. 4. 1.
 गो च संश्चङोः 2. 4. 51. 6. 1. 31.
 गय आवश्यक 7. 3. 65.
 गयक्षत्रियार्पजितो 2. 4. 58.

गयामग्रन्यो युच् 3. 3. 107.
 गयुट् च 3. 1. 147.
 गयुल्लृच् 3. 1. 133.

त

तडानावात्मनेपदम् 1. 4. 100.
 तत आगतः 4. 3. 74.
 तत्पुरुषः 2. 1. 22.
 तत्पुरुषस्याङ्गुलेः 5. 4. 86.
 तत्पुरुषः समानाधिकरणः 1. 2. 42.
 तत्पुरुषे कृति बहुलम् 6. 3. 14.
 तत्पुरुषे तुल्यार्थवृत्तौ 6. 2. 2.
 तत्पुरुषे शालायां 6. 2. 123.
 तत्पुरुषो ऽनङ्गमधारयः 2. 4. 19.
 तत्प्रकृतवचने मयट् 5. 4. 21.
 तत्प्रत्यनुपूर्वमोप 4. 4. 23.
 तत्प्रत्ययस्य च 7. 3. 29.
 तत्प्रयोजको हेतुश्च 1. 4. 55.
 तत्र 2. 1. 46.
 तत्र कुशलः पथः 5. 2. 63.
 तत्र च दीयते 5. 1. 96.
 तत्रजातः 4. 3. 25.
 तत्र तस्यैव 5. 1. 116.
 तत्र तेनेदमिति सरूपे 2. 2. 27.
 तत्रनियुक्तः 4. 4. 69.
 तत्र भवः 4. 3. 53.
 तत्रविदित इति च 5. 1. 43.
 तत्र साधुः 4. 4. 98.
 तत्रोद्धृतममत्रेभ्यः 4. 2. 14.
 तत्रोपपदं सप्तमीस्थम् 3. 1. 92.
 तत्सर्वादेः पण्यङ्ग 5. 2. 7.
 तथा युक्तं चानोप्सितम् 1. 4. 50.
 तदधीते तद्वेद 4. 2. 59.
 तदधीनवचने 5. 4. 54.

तदर्थं विरुतेः प्रकृतां 5. 1. 12.
 तदर्हति 5. 1. 63.
 तदर्हम् 5. 1. 117.
 तदशिष्यं संज्ञाप्रमाणात्वात् 1. 2. 53.
 तदस्मिन्नधिकमिति 5. 2. 45.
 तदस्मिन्नं प्राये 5. 2. 82.
 तदस्मिन्नस्तीति 4. 2. 67.
 तदस्मिन्वृद्धायालाभः 5. 1. 47.
 तदस्मिन् दीयते नियुक्तम् 4. 4. 66.
 तदस्य तदस्मिन्स्यादिति 5. 1. 16.
 तदस्य पण्यम् 4. 4. 51.
 तदस्य परिमाणम् 5. 1. 57.
 तदस्य ब्रह्मचर्यम् 5. 1. 94.
 तदस्य संज्ञातं तारकादि 5. 2. 36.
 तदस्य सोढम् 4. 3. 52.
 तदस्यां प्रहरणमिति 4. 2. 57.
 तदस्यास्त्यस्मिन्निति मतुप् 5. 2. 94.
 तदो दा च 5. 3. 19.
 तदोः सः सावनन्त्ययोः 7. 2. 106.
 तदृच्छति पथिदृतयोः 4. 3. 85.
 तद्वरति वहत्या वहति 5. 1. 50.
 तद्वितश्चासर्वविभक्तिः 1. 1. 38.
 तद्वितस्य 6. 1. 164.
 तद्विताः 4. 1. 76.
 तद्वितार्थोत्तरपद 2. 1. 51.
 तद्वितेष्वचामादेः 7. 2. 117.
 तद्युक्तात्कर्मणो ऽण् 5. 4. 36.
 तद्राजस्य बहुषु 2. 4. 62.
 तद्वहति रययुग 4. 4. 76.

तद्वानासामुपधानो ४. 4. 125.
 तनादिक्कज्ज्भ्य उः ३. 1. 79.
 तनादिभ्यस्तथासांः २. 4. 79.
 तनिपत्योश्छन्दसि ६. 4. 99.
 तनूकरणे तद्धः ३. 1. 76.
 तनोतेर्यकि ६. 4. 44.
 तनोतेर्विभाषा ६. 4. 17.
 तन्त्रादिचिरापहृते ५. 2. 70.
 तन्त्रादिक्कज्ज्भ्य उः ३. 1. 79.
 तन्त्रादिभ्यस्तथासांः २. 4. 79.
 तपरस्तत्कालस्य 1. 1. 70.
 तपस्तपःकर्मकर्ष्येव ३. 1. 88.
 तपःसहस्राभ्यां ५. 2. 102.
 तपो ऽनुतापे च ३. 1. 65.
 तप्तनप्तनयनाश्च 7. 1. 45.
 तमधोऽष्टो भूतां ५. 1. 89.
 तयोरेव कृत्यक्तखलर्थाः ३. 4. 79.
 तयोर्दार्हिर्लो च ५. 3. 29.
 तयोर्धावचि संहितायाम् 8. 2. 108.
 तरति 4. 4. 5.
 तरप्तमर्षो घः 1. 1. 22.
 तवक्रममकावेकवचने 4. 3. 3.
 तवमर्षो ङसि 7. 2. 96.
 तव्र चान्तश्च युगपत् ६. 2. 51.
 तव्यत्तव्यानीयरः ३. 1. 96.
 तसिलादिष्वा कृत्वमुचः ६. 3. 35.
 तसिश्च 4. 3. 113.
 तसेश्च ५. 3. 8.
 तसो मत्वर्थे 1. 4. 19.
 तस्थमिणां तातं ३. 4. 101.
 तस्माच्छसो नः पुंसि ६. 1. 103.
 तस्मादित्युत्तरस्य 1. 1. 67.
 तस्माच्चुडचि ६. 3. 74.
 तस्माच्चुड्विहलः 7. 4. 71.
 तस्मिन्नाणि च युष्माका 4. 3. 2.
 तस्मिन्निति निर्दिष्टे 1. 1. 66.

तस्मिं प्र भवति सं ५. 1. 101.
 तस्मिं हितम् ५. 1. 5.
 तस्य च दक्षिणा य ५. 1. 95.
 तस्य तात् 7. 1. 44.
 तस्य दक्षिणा ५. 1. 95.
 तस्य धर्म्यम् 4. 4. 47.
 तस्य निमित्तं संयोगो ५. 1. 38.
 तस्य निवासः 4. 2. 69.
 तस्य परमाशेडितम् 8. 1. 2.
 तस्य षाकमूले ५. 2. 24.
 तस्य पूरणे ङट् ५. 2. 48.
 तस्य भावस्त्वतलो ५. 1. 119.
 तस्य लोपः 1. 3. 9.
 तस्य वापः ५. 1. 45.
 तस्य विकारः 4. 3. 134.
 तस्य व्याख्यान इति 4. 3. 66.
 तस्य समूहः 4. 2. 37.
 तस्यादित उदात्तम् 1. 2. 32.
 तस्यापत्यम् 4. 1. 92.
 तस्येदम् 4. 3. 120.
 तस्येश्वरः ५. 1. 42.
 ताच्छीन्यवयोवचन ३. 2. 129.
 तादां च निति ६. 2. 50.
 तान्येकवचनद्विवचन 1. 4. 102.
 ताभ्यामन्यत्रोणादयः ३. 4. 75.
 तालादिभ्यो ङ् 4. 3. 152.
 तावतिथं ग्रहणमिति ५. 2. 77.
 तासस्त्योलोपः 7. 4. 50.
 तासि च कृपः 7. 2. 60.
 तास्यनुदात्ते ६. 1. 186.
 तिककितवादिभ्यो द्वंद्वे 2. 4. 68.
 तिकदिभ्यः फिज् 4. 1. 154.
 तिङतिङः 8. 1. 28.
 तिङश्च ५. 3. 56.
 तिङस्त्रोणि त्रोणि 4. 4. 101.
 तिङि चादात्तवति 8. 1. 71.

तिङो गोत्रादीनि° 8, 1, 27.
 तिङ्शित् सार्वधातुकम् 3, 4, 113.
 ति च 7, 4, 89.
 तितुन्नतथसिमुक्तसेषु च 7, 2, 9.
 तित्तिरिवरतन्तु° 4, 3, 102.
 तित्स्वरितम् 6, 1, 185.
 तिप् तस् किं सि° 3, 4, 78.
 तिष्यनस्तेः 8, 2, 73.
 तिरसस्तिर्यलोपे 6, 3, 94.
 तिरसो ज्यतरस्याम् 8, 3, 42.
 तिरो जन्तर्धो 1, 4, 71.
 तिर्यच्चपवर्गे 3, 4, 60.
 ति विंशतेर्दिति 6, 4, 142.
 तिष्ठतेरित् 7, 4, 5.
 तिष्ठदुप्रभतोनि च 2, 1, 17.
 तिष्यपुनर्वस्वोर्नक्षत्र° 1, 2, 63.
 तिसृभ्यो जसः 6, 1, 166.
 तीरूष्योत्तरपदाद° 4, 2, 106.
 तीर्थे ये 6, 3, 87.
 तीषसहलुभरूपरिषः 7, 2, 48.
 तुषादघन् 4, 4, 115.
 तुजादीनां दीर्घो° 6, 1, 7.
 तुदादिभ्यः शः 3, 1, 77.
 तुन्दशोकयोः परिमुजा° 3, 2, 5.
 तुन्दादिभ्य इलच्च 5, 2, 117.
 तुन्दिबलिवटेर्मः 5, 2, 139.
 तुपश्यपश्यताहः° 8, 1, 39.
 तुभ्यमह्यो डयि 7, 2, 95.
 तुमर्थाच्च भाववचनात् 2, 3, 15.
 तुमर्थे सेसेनसे 3, 4, 9.
 तुमुन्गवुर्लो क्रियायां° 3, 3, 10.
 तुरिष्टेमेयस्सु 6, 4, 154.
 तुरुस्तुशम्यमः° 7, 3, 95.
 तुल्यार्थैरतुलोपमाभ्यां° 2, 3, 72.
 तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम् 1, 1, 9.
 तुश्कन्दसि 5, 3, 59.

तुह्योस्तातडाशिय° 7, 1, 35.
 तृदोशलातुर° 4, 3, 94.
 तृष्णामि भुवः 3, 4, 63.
 तृजकाभ्यां कर्तरि 2, 2, 15.
 तृज्वत् क्रोष्टुः 7, 1, 95.
 तृणह इम् 7, 3, 92.
 तृणे च जातौ 6, 3, 103.
 तृतीया कर्मणि 6, 2, 48.
 तृतीया च होश्कन्दसि 2, 3, 3.
 तृतीया तत्कृतार्थेन° 2, 1, 30.
 तृतीयादिषु भाषित° 7, 1, 74.
 तृतीयाप्रभृतोन्यन्यतरस्याम् 2, 2, 21.
 तृतीयार्थे 1, 4, 85.
 तृतीयासप्तम्यांर्बहुलम् 2, 4, 84.
 तृतीयासमासे 1, 1, 30.
 तृन् 3, 2, 135.
 तृप्तिमृषिकृशेः काश्यपस्य 1, 2, 25.
 तृफलभजत्रपश्च 6, 4, 122.
 ते तद्राजाः 4, 1, 174.
 तेन क्रीतम् 5, 1, 37.
 तेन तुल्यं क्रिया° 5, 1, 115.
 तेन दीर्व्यति खनति° 4, 4, 2.
 तेन निवृत्तम् 4, 2, 68. 5, 1, 79.
 तेन परिजय्यनभ्य° 5, 1, 93.
 तेन प्रोक्तम् 4, 3, 101.
 तेन यथाकथाच° 5, 1, 98.
 तेन रत्तं रागात् 4, 2, 1.
 तेन वित्तश्चुञ्चुपचरणौ 5, 2, 26.
 तेन सहेति तुल्ययोगे 2, 2, 28.
 तेनैकदिक् 4, 3, 112.
 ते प्राग्धातोः 1, 4, 80.
 तेमयावेकवचनस्य 8, 1, 22.
 तैर्लि 8, 4, 60.
 ताः पि 8, 4, 43.
 तां सत् 3, 2, 127.
 त्यदादिषु द्वयोः 3, 2, 60.

त्यदादीनामः 7, 2, 102.
 त्यदादीनि च 1, 1, 74.
 त्यदादीनि सर्वोर्नित्यम् 1, 2, 72.
 त्यागरागहासकुहः 6, 1, 216.
 त्रपुजतुनोः पुक् 4, 3, 138.
 त्रसिगृधिधृषिः 3, 2, 140.
 त्रिंशच्चत्वारिंशतोर्वाः 5, 1, 62.
 त्रिककुत्पर्वते 5, 4, 147.
 त्रिचतुरोः स्त्रियां 7, 2, 99.

त्रिप्रभृतिषु शाकटायनस्य 8, 4, 50.
 त्रेर्मस्रित्यम् 4, 4, 20.
 त्रेस्त्रयः 6, 3, 48. 7, 1, 53.
 त्रेः संप्रसारणं च 5, 2, 55.
 त्वमावेकवचने 7, 2, 97.
 त्वामो द्वितीयायाः 8, 1, 23.
 त्वार्हो सो 7, 2, 94.
 त्वे च 6, 3, 64.

थ

थद् च च्छन्दसि 5, 2, 50.
 थलि च सेटि 6, 4, 121.
 थलि च सेटीइन्तो वा 6, 1, 196.
 थायघञ्क्ताजबित्रकाणाम् 6, 2, 144.

थासः से 3, 4, 80.
 था हेतो च च्छन्दसि 5, 3, 26.
 थो न्यः 7, 1, 87.

द

दंशसञ्जस्वञ्जां शपि 6, 4, 25.
 दक्षिणादाच् 5, 3, 36.
 दक्षिणापश्चात्पुरसः 4, 2, 98.
 दक्षिणेर्मा लुब्धयोगे 5, 4, 126.
 दक्षिणोत्तराभ्यामतमुच् 5, 3, 28.
 दण्डव्यवसर्गयोश्च 5, 4, 2.
 दण्डादिभ्यो यः 5, 1, 66.
 ददातिदधात्योर्विभाषा 3, 1, 139.
 दधस्तथोश्च 8, 2, 38.
 दधातेर्हिः 7, 4, 42.
 दध्णक् 4, 2, 18.
 दन्त उन्नत उरच् 5, 2, 106.
 दन्तशिखात्संज्ञायाम् 5, 2, 113.
 दन्शसन्सस्वञ्जां शपि 6, 4, 25.
 दम्भ इच्च 7, 4, 56.
 दयतेर्दिगि लिटि 7, 4, 9.
 दयायासश्च 3, 1, 37.

दश्च 7, 2, 109. 8, 2, 75.
 दस्ति 6, 3, 124.
 दाणश्च सा चेच्चतुर्थ्यर्थे 1, 3, 53.
 दाणिङनायनः 6, 4, 174.
 दादेर्धातोर्धः 8, 2, 32.
 दार्धर्ति दधर्ति दधर्धि 7, 4, 65.
 दाधा च्छदाप् 1, 1, 20.
 दाधेदृसिश्चदसदो रुः 3, 2, 159.
 दानी च 5, 3, 18.
 दाब्रोशसयुयुजः 3, 2, 182.
 दामन्यादित्रिगर्तः 5, 3, 116.
 दामहायनान्ताच्च 4, 1, 27.
 दाम्रोशसयुयुजः 3, 2, 182.
 दायाद्यं दायादे 6, 2, 5.
 दाशगोघ्नो संप्रदाने 3, 4, 73.
 दाश्वान् साह्वान् 6, 1, 12.
 दिक्कब्धा ग्रामजनपदा 6, 2, 103.

दिक्छब्देभ्यः सप्तमी ५, 3, 27.
 दिक्पूर्वपदाट्ठञ् च 4, 3, 6.
 दिक्पूर्वपदादसंज्ञायां ज्ञः 4, 2, 107.
 दिक्पूर्वपदान्डीप् 4, 1, 60.
 दिक्संख्ये संज्ञायाम् 2, 1, 59.
 दिगादिभ्यो यत् 4, 3, 54.
 दिङनामान्यन्तराले 2, 2, 26.
 दित्यदित्यादित्यपत्यु 4, 1, 85.
 दिव उन् 6, 1, 131.
 दिव श्रोत् 7, 1, 84.
 दिवः कर्म च 1, 4, 43.
 दिवसश्च एथिव्याम् 6, 3, 30.
 दिवस्तदर्थस्य 2, 3, 58.
 दिवादिभ्यः श्यन् 3, 1, 69.
 दिवाविभानिशाप्रभा ३, 2, 21.
 दिवो भल् 6, 1, 183.
 दिवो द्यावा 6, 3, 29.
 दिवो ऽविजिगीषायाम् 8, 2, 49.
 दिशो ऽमद्राणाम् 7, 3, 13.
 दिष्टिवितस्त्योश्च 6, 2, 31.
 दीङो युङिचि क्छिति 6, 4, 63.
 दीर्घविवाटाम् 1, 1, 6.
 दीपजनबुधपूरितायि ३, 1, 61.
 दीर्घ इणः किति 7, 4, 69.
 दीर्घकाशतुषभाद् 6, 2, 82.
 दीर्घजिह्वो च छन्दसि 4, 1, 59.
 दीर्घं च 1, 4, 12.
 दीर्घाच्च वरुणस्य 7, 3, 23.
 दीर्घाज्जसि च 6, 1, 105.
 दीर्घात् 6, 1, 75.
 दीर्घादटि समानपादे 8, 3, 9.
 दीर्घादाचार्याणाम् 8, 4, 52.
 दीर्घो ऽकृतः 7, 4, 83.
 दीर्घो लघोः 7, 4, 94.
 दुःखात्प्रातिलोम्ये 5, 4, 64.
 दुन्योरनुपसर्गे 3, 1, 142.

दुरस्युर्द्विगस्युर्वृषयति 7, 4, 36.
 दुष्कुलाङ्ठक् 4, 1, 142.
 दुहः कप् घञ्च 3, 2, 70.
 दुहश्च 3, 1, 63.
 दृतस्य भागकर्मणा 4, 4, 129.
 दृराद्धते च 8, 2, 84.
 दूरान्तिकार्येभ्यो द्वितीया च 2, 3, 35.
 दूरान्तिकार्येः षष्ठ्यन्तरस्याम् 2, 3, 34.
 दृक्स्ववःस्वतवसां 7, 1, 83.
 दृग्दृशवतुषु 6, 3, 89.
 दृढः स्थूलबलयोः 7, 2, 29.
 दृतिकुक्षिकलशि 4, 3, 56.
 दृशेः क्वनिप् 3, 2, 94.
 दृशे विख्ये च 3, 4, 11.
 दृष्टं साम 4, 2, 7.
 देयमणे 4, 3, 47.
 देये चा च 5, 4, 55.
 देवताद्वन्द्वे च 6, 2, 141 3, 26, 7, 3, 21.
 देवतान्तात्तादर्थ्ये यत् 5, 4, 24.
 देवपथादिभ्यश्च 5, 3, 109.
 देवब्रह्मणोरनुदात्तः 1, 2, 38.
 देवमनुष्यपुरुष 5, 4, 56.
 देवसुस्रयोर्यजुषि 7, 4, 38.
 देवात्तल् 5, 4, 27.
 देविकाशिशपा 7, 3, 1.
 देविक्रुशोश्चापसर्गे 3, 2, 147.
 देशे लुबिलच्चां च 5, 2, 105.
 देवयज्ञिशोचिश्चि 4, 1, 81.
 दो ददघोः 7, 4, 46.
 दोषो शां 6, 4, 90.
 द्यतिस्यतिमास्यामि 7, 4, 49.
 द्यावापृथिवीगुनासारे 4, 2, 32.
 द्यतिस्वायोः संप्रसारणम् 7, 4, 67.
 द्युभ्यो लुङि 1, 3, 91.
 द्युद्भ्यां मः 5, 2, 108.
 द्युप्रागपागुदक् 4, 2, 101.

द्रवमूर्तिस्पर्शयोः श्यः 6, 1, 24.
 द्रव्यं च भव्ये 5, 3, 104.
 द्रोणपर्वतजोवन्तादः 4, 1, 103.
 द्रोश्च 4, 3, 161.
 द्वंद्वं रहस्यमर्थादाः 8, 1, 15.
 द्वंद्वमनोज्ञादिभ्यश्च 5, 1, 133.
 द्वंद्वश्च प्राणितूर्यः 2, 4, 2.
 द्वंष्टाच्युदषहान्तात् 5, 4, 106.
 द्वंष्टाच्छः 4, 2, 6.
 द्वंष्टाहुन् विरमयुनिकयोः 4, 3, 125.
 द्वंद्वे चि 2, 2, 32.
 द्वंद्वे च 1, 1, 31.
 द्वंद्वोपतापगर्ह्यात् 5, 2, 128.
 द्वारादीनां च 7, 3, 4.
 द्विगुरेकवचनम् 2, 4, 1.
 द्विगुश्च 2, 1, 23.
 द्विगोः 4, 1, 21.
 द्विगोर्यप् 5, 1, 82.
 द्विगोर्लुगनपत्ये 4, 1, 88.
 द्विगोर्वो 5, 1, 86.
 द्विगोः षंश्च 5, 1, 54.
 द्विगो क्रतां 6, 2, 97.
 द्विगो प्रमाणे 6, 2, 12.
 द्वितीयवृत्तयचतुर्थः 2, 2, 3.
 द्वितीयाटांस्त्वेनः 2, 4, 34.
 द्वितीया ब्राह्मणे 2, 3, 60.
 द्वितीयायां च 3, 4, 53. 7, 2, 87.
 द्वितीया श्रितातोतः 2, 1, 24.

द्वितीये चानुपाख्ये 6, 3, 80.
 द्वित्रिचतुर्भ्यः सुच् 5, 4, 18.
 द्वित्रिपूर्वादण च 5, 1, 36.
 द्वित्रिपूर्वात्रिष्कात् 5, 1, 30.
 द्वित्रिभ्यां य मूर्धः 5, 4, 115.
 द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्वा 5, 2, 43.
 द्वित्रिभ्यामज्जलेः 5, 4, 102.
 द्वित्रिभ्यां पाठ्यन्मूर्धः 6, 2, 197.
 द्वित्र्योश्च धमुज् 5, 3, 45.
 द्विदण्डादिभ्यश्च 5, 4, 128.
 द्विर्वचने ञचि 1, 1, 59.
 द्विवचनविभज्योपपदेः 5, 3, 57.
 द्विषत्परयोस्तापेः 3, 2, 39.
 द्विषश्च 3, 4, 112.
 द्विषो ञमित्रे 3, 2, 131.
 द्विस्तावा त्रिस्तावा वेदिः 5, 4, 84.
 द्विस्त्रिश्चतुरिति कः 8, 3, 43.
 द्वोपादनुसमुदं यज् 4, 3, 10.
 द्वेस्तीयः 5, 2, 54.
 द्वैर्पेयाघ्रादज् 4, 2, 12.
 द्वचः 4, 1, 121.
 द्वचश्छन्दसि 4, 3, 150.
 द्वचो जतस्तिङः 6, 3, 135.
 द्वजृद्धाक्षणकर्प्रथमाः 4, 3, 72.
 द्वज्जमगधकलिङ्गः 4, 1, 170.
 द्वन्तरूपसर्गोभ्यो ञप ईत् 6, 3, 97.
 द्वष्टनः संख्यायाम् 6, 3, 47.
 द्वेकयोर्द्विवचनैकवचने 1, 4, 22.

ध

धः कर्मणि षन् 3, 2, 181.
 धनगणं लब्ध्या 4, 4, 84.
 धनहिरणयात्कामे 5, 2, 65.
 धनुषश्च 5, 4, 132.

धन्वयोपधादृज् 4, 2, 121.
 धर्मं चरति 4, 4, 41.
 धर्मपथ्यर्थन्यायादनपेते 4, 4, 92.
 धर्मशौलवर्णान्ताच्च 5, 2, 132.

धर्मादनिच् केवलात् 5, 4, 124.
 धातुसंबन्धे प्रत्ययाः 3, 4, 1.
 धातोः 3, 1, 91. 6, 1, 162.
 धातोः कर्मणः समानकर्तृ° 3, 1, 7.
 धातोरेकाचो हलादेः° 3, 1, 22.
 धातोस्तत्रिमित्तस्यैव 6, 1, 80.
 धात्वादेः षः सः 6, 1, 64.
 धान्यानां भवने क्षेत्रे खज् 5, 2, 1.
 धोरेरुत्तमर्णः 1, 4, 35.

धि च 8, 2, 25.
 धिन्विक्कण्योर च 3, 1, 80.
 धुरो यङ्ठर्को 4, 4, 77.
 धूमादिभ्यश्च 4, 2, 127.
 धृषिप्रसो वैयात्ये 7, 2, 19.
 ध्रुवमपाये ज्पादानम् 1, 4, 24.
 ध्वमो ध्वात् 7, 1, 42.
 ध्वाङ्क्षे क्षेपे 2, 1, 42.

न

नः ख्ये 1, 4, 15.
 न कपि 7, 4, 14.
 न कर्मव्यतिहारे 7, 3, 6.
 न कवतेर्यङि 7, 4, 63.
 न कौपधायाः 6, 3, 37.
 न क्तिचि दीर्घश्च 6, 4, 39.
 न त्त्वा सेट् 1, 2, 18.
 न क्रोडादिब्रह्मचः 4, 1, 56.
 न क्वादेः 7, 3, 59.
 नक्षत्रादयः 4, 4, 141.
 नक्षत्राद्वा 8, 3, 100.
 नक्षत्रे च लुपि 2, 3, 45.
 नक्षत्रेण युक्तः कालः 4, 2, 3.
 नक्षत्रेभ्यो बहुलम् 4, 3, 37.
 नखमुखात्संज्ञायाम् 4, 1, 58.
 न गतिर्हिंसार्येभ्यः 1, 3, 15.
 नगरात्कुत्सन° 4, 2, 128.
 न गुणादयो ज्वयवाः 6, 2, 176.
 न गोपवनादिभ्यः 2, 4, 67.
 नगो ज्प्राणिष्वन्यतरस्याम् 6, 3, 77.
 न गोश्वन्नाववर्ण° 6, 1, 182.
 न डिसंबुद्धोः 8, 2, 8.
 न चवाहहिवयुक्ते 8, 1, 24.
 न च्छन्दस्यपुत्रस्य 7, 4, 35.

नज् 2, 2, 6.
 नजः शुचीश्वरक्षेत्रज्° 7, 3, 30.
 नजस्तत्पुरुषात् 5, 4, 71.
 नजो गुणप्रतिषेधे° 6, 2, 155.
 नजो जरमरमित्रमृताः 6, 2, 116.
 नञ्दुःसुभ्यो हलि° 5, 4, 121.
 नञ्सुभ्याम् 6, 2, 172.
 नडशादाङ्खलच् 4, 2, 88.
 नडादिभ्यः फक् 4, 1, 99.
 नडादीनां कुक् च 4, 2, 91.
 न तिसृचतस्र 6, 4, 4.
 नते नासिकायाः संज्ञायां° 5, 2, 31.
 न तांत्वलिभ्यः 2, 4, 61.
 न दण्डमाणवा° 4, 3, 130.
 न दधिपयश्चादीनि 2, 4, 14.
 नदीर्षाणमास्या° 5, 4, 100.
 नदी बन्धुनि 6, 2, 109.
 नदीभिश्च 2, 1, 20.
 न दुहसुनमां यक्चिशां 3, 1, 89.
 न दृशः 3, 1, 47.
 नद्याः शेषस्यान्यतरस्याम् 6, 3, 44.
 नद्यादिभ्यो ठक् 4, 2, 97.
 नद्यां मतुप् 4, 2, 85.
 नद्यतश्च 5, 4, 153.

न द्वचः प्राच्यभरतेषु 4, 2, 113.
 न धातुलोप आर्धधातुके 1, 1, 4.
 न ध्याख्यापृष्टमृष्टिर्मदाम् 8, 2, 57.
 न नञपूर्वात्तत्पुरुषादः 5, 1, 121.
 न निर्धारणे 2, 2, 10.
 न निविभ्याम् 6, 2, 181.
 ननां पृष्टप्रतिवचने 3, 2, 120.
 नन्दिग्रहिपक्षादिभ्यो 3, 1, 134.
 न न्दाः संयोगादयः 6, 1, 3.
 नन्वित्यनुज्ञेयणायाम् 8, 1, 43.
 नन्वोर्विभाषा 3, 2, 121.
 न पदान्ताद्विर्वचनः 1, 1, 58.
 न पदान्ताट्टोरनाम् 8, 4, 42.
 नपरे नः 8, 3, 27.
 न पादम्याड्यमाड्यसः 1, 3, 89.
 नपुंसकमनपुंसकेनैकः 1, 2, 69.
 नपुंसकस्य भ्रनचः 7, 1, 72.
 नपुंसकाच्च 7, 1, 19.
 नपुंसकादन्यतरस्याम् 5, 4, 109.
 नपुंसके भावे क्तः 3, 3, 114.
 न पूजनात् 5, 4, 69.
 न प्राच्यभर्गादिः 4, 1, 178.
 न बहुव्रीहौ 1, 1, 29.
 न भकुर्कुराम् 8, 2, 79.
 न भाभूपृकर्मिणामि 8, 4, 34.
 न भूताधिकसंज्ञाविः 6, 2, 91.
 न भूवाक्त्रिचिधिषु 6, 2, 19.
 न भूसुधियोः 6, 4, 85.
 नभ्राणनपात्रवेदाः 6, 3, 75.
 न मपूर्वा उपत्ये 6, 4, 170.
 नमस्पुरसर्गात्योः 8, 3, 40.
 नमःस्वस्तिस्वाहा 2, 3, 16.
 न माड्योगे 6, 4, 74.
 नमिकम्पिस्म्यजसः 3, 2, 167.
 न सु ने 8, 2, 3.
 नमोवरिवश्चित्रङः क्यच् 3, 1, 19.

न यः 3, 2, 152.
 न यदि 3, 2, 113.
 न यद्यनाकाङ्क्षे 3, 4, 23.
 न यासयोः 7, 3, 45.
 न ध्याभ्यां पदान्ताभ्यां 7, 3, 3.
 न रपरस्मिप्सुजिः 8, 3, 110.
 न रुधः 3, 1, 64.
 नरे संज्ञायाम् 6, 3, 129.
 न लिङि 7, 2, 39.
 न लुट् 8, 1, 29.
 न लुमताङ्गस्य 1, 1, 63.
 न लोकाव्ययनिष्ठाः 2, 3, 69.
 नलोपः प्रातिपदिकान्तव्य 8, 2, 7.
 नलोपः सुप्स्वरसंज्ञाः 8, 2, 2.
 नलोपो नञः 6, 3, 73.
 न ल्यपि 6, 4, 69.
 न वशः 6, 1, 20.
 न विभक्तौ तुस्माः 1, 3, 4.
 न वृश्च्यश्चतुर्भ्यः 7, 2, 59.
 न वेति विभाषा 1, 1, 44.
 न व्यो लिङि 6, 1, 46.
 न शब्दश्लोककलहः 3, 2, 23.
 न शसददवादिगुणानाम् 6, 4, 1-6.
 नशेर्वा 8, 2, 63.
 नशेः पान्तव्य 8, 4, 36.
 नश्च 8, 3, 30.
 नश्च धातुस्थोऽपुभ्यः 8, 4, 27.
 नश्चापदान्तव्य भलि 8, 3, 24.
 नश्चव्यप्रशान् 8, 3, 7.
 न षट्स्वसादिभ्यः 4, 1, 10.
 न संयोगाद्वमन्तात् 6, 4, 137.
 न संख्यादेः समाहारे 5, 4, 89.
 न संज्ञायाम् 5, 4, 155.
 नसत्तनिषत्तानुत्तः 8, 2, 61.
 न संप्रसारणे संप्रसारणम् 6, 1, 57.
 न सामिवचने 5, 4, 5.

न सुदुर्भा केवलाभ्याम् 7, 1, 68.
 न सुब्रह्मण्यायां 1, 2, 37.
 नस्तद्धिते 6, 4, 144.
 नह प्रत्यारम्भे 8, 1, 31.
 न हास्तिनफलक 6, 2, 101.
 नहिवृतिवृषिव्यधि 6, 3, 116.
 नहो धः 8, 2, 34.
 नाग्लोपिशास्वृदिताम् 7, 4, 2.
 नाचार्यराजत्विक्सयुक्त 6, 2, 133.
 नाज्भूलो 1, 1, 10.
 नाज्चेः पूजायाम् 6, 4, 30.
 नाडीतन्त्र्योः स्वाङ्गे 5, 4, 159.
 नाडीमुष्ट्योश्च 3, 2, 30.
 नातः परस्य 7, 3, 27.
 नादिचि 6, 1, 104.
 नादिन्याक्रोशे पुत्रस्य 8, 4, 48.
 नादधस्य 8, 2, 17.
 नाधार्यप्रत्यये 3, 4, 62.
 नानद्यतनवत्क्रिया 3, 3, 135.
 नानोर्जः 1, 3, 58.
 नान्तःपादमव्यपरे 6, 1, 115.
 नान्तादसंख्यादर्मेद् 5, 2, 49.
 नाभ्यस्तस्याचि पिति 7, 3, 87.
 नाभ्यस्ताच्छतुः 7, 1, 78.
 नामन्त्रिते समाना 8, 1, 73.
 नामन्यतरस्याम् 6, 1, 177.
 नामि 6, 4, 3.
 नाम्न्यादिशिग्रहोः 3, 4, 58.
 नामेडितस्यान्त्यस्य तु वा 6, 1, 99.
 नावो द्विगोः 5, 4, 99.
 नाव्ययदिक्कृद्वगोमहत् 6, 2, 168.
 नाव्ययीभावादतो 2, 4, 83.
 नासिकास्तनयोर्ध्माधेटोः 3, 2, 29.
 नासिकांदरोष्ठजङ्घा 4, 1, 55.
 निकटे वसति 4, 4, 73.
 निगरणचलनार्थेभ्यश्च 1, 3, 87.

निगृह्यानुयोगे च 8, 2, 94.
 निघो निमित्तम् 3, 3, 87.
 निजां त्रयाणां 7, 4, 75.
 नित्यं वृद्धशरादिभ्यः 4, 3, 144.
 नित्यं शतादिमासार्धमास 5, 2, 57.
 नित्यं संज्ञाछन्दसोः 4, 1, 29.
 नित्यं सपद्यादिषु 4, 1, 35.
 नित्यं समासे जुत्तरपद 8, 3, 45.
 नित्यं स्मयते 6, 1, 57.
 नित्यं हस्ते पाणायुपयमने 1, 4, 77.
 नित्यं करोते 6, 4, 108.
 नित्यं कौटिल्ये गतां 3, 1, 23.
 नित्यं क्रोडाजोविक्रयोः 2, 2, 17.
 नित्यं डितः 3, 4, 99.
 नित्यं छन्दसि 4, 1, 46. 7, 4, 8.
 नित्यमसिच् प्रजामेधयोः 5, 4, 122.
 नित्यमात्रेडिते डाचि 6, 1, 100.
 नित्यं पणः परिमाणे 3, 3, 66.
 नित्यं मन्त्रे 6, 1, 210.
 नित्यव्योप्सयोः 8, 1, 4.
 निनदोभ्यां स्वाते 8, 3, 89.
 निन्दहिंसक्रिशखाद 3, 2, 146.
 निपात एकजनाद् 1, 1, 14.
 निपातस्य च 6, 3, 136.
 निपातैर्यद्यदिहन्त 8, 1, 30.
 निपातमाहावः 3, 3, 74.
 निमूलसमूलयोः कपः 3, 4, 34.
 निरः कुपः 7, 2, 46.
 निरयोः पृन्वाः 3, 3, 28.
 निरुदकादौनि च 6, 2, 184.
 निर्वाणो ज्वाते 8, 2, 50.
 निर्वृत्ते ज्ञादृतादिभ्यः 4, 4, 19.
 निवाते वातत्राणे 6, 2, 8.
 निवासचितिशरोरा 3, 3, 41.
 निव्यभिच्यो 8, 3, 119.
 निशाप्रदोषाभ्यां च 4, 3, 14.

निष्कृन्नात्रिष्कोपणे ५, 4, 62.
 निष्ठा 2, 2, 36. 3, 2, 102.
 निष्ठा च द्वयजनात् 6, 4, 52.
 निष्ठायां सेटि 6, 4, 52.
 निष्ठायामण्यदर्थे 6, 4, 60.
 निष्ठा शोड्स्विदिमिदि 1, 2, 19.
 निष्ठोपमानादन्यतरस्याम् 6, 2, 169.
 निष्ठोपसर्गपूर्वमन्यतरस्याम् 6, 2, 110.
 निष्प्रवाणिश्च 5, 4, 160.
 निसमुपविभ्यो ह्यः 1, 3, 30.
 निसस्तपतावनासेवने 8, 3, 102.
 नोग्वञ्चुसंसुधंसु 7, 4, 84.
 नोचिरनुदात्तः 1, 2, 30.
 नोतां च तद्युक्तात् 5, 3, 77.
 नुगतो ऽनुनासिकान्तस्य 7, 4, 85.
 नुदविदोन्दन्नाघाहो 8, 2, 56.
 नुम्विसर्जनीयशर्व्ववाये 8, 3, 58.
 नृ च 6, 4, 6.
 नृ चान्यतरस्याम् 6, 1, 181.
 नृन् पे 8, 3, 10.
 नेटि 7, 2, 4.
 नेट्यलिटि रधेः 7, 1, 62.
 नेञ्चशि कृति 7, 2, 8.
 नेतराच्छन्टसि 7, 1, 26.

नेदमदसोरकोः 7, 1, 11.
 नेन्द्रस्य परस्य 7, 3, 22.
 नेन्सिद्धवधातिषु च 6, 3, 19.
 नेयडुवङ्स्यानावस्त्रो 1, 4, 4.
 नेरनिधाने 6, 2, 192.
 नेर्गदनदपतपदधुमा 8, 4, 17.
 नेर्विडाज्वरीसचो 5, 2, 32.
 नेर्विशः 1, 3, 17.
 नोङ्धात्वोः 6, 1, 175.
 नोत्तरपदे ऽनुदात्तादाव 6, 2, 142.
 नोत्वद्वर्ध्नाब्रुवात् 4, 3, 151.
 नोदात्तस्वरितोदय 8, 4, 67.
 नोदात्तोपदेशस्य मान्तस्या 7, 3, 34.
 नोनयतिध्वनयत्येनय 3, 1, 51.
 नोपधात्यफान्ताद्वा 1, 2, 23.
 नोपधायाः 6, 4, 7.
 नां गदनदपटम्बनः 3, 3, 64.
 नां शा च 3, 3, 60.
 नां द्वयचठन् 4, 4, 7.
 नां वयोधर्मविषमृत् 4, 4, 91.
 नां वृ धान्ये 3, 3, 48.
 न्यग्रोधस्य च केवलस्य 7, 3, 5.
 न्यङ्श्वादीनां च 7, 3, 53.
 न्यधो च 6, 2, 53.

प

पक्षान्तिः 5, 2, 25.
 पक्षिमत्स्यमगान्धन्ति 4, 4, 35.
 पङ्क्तिविंशतित्रिंश 5, 1, 59.
 पङ्क्तौश्च 4, 1, 68.
 पचो वः 8, 2, 52.
 पञ्चदशती वीं वा 5, 1, 60.
 पञ्चमी भयेन 2, 1, 37.
 पञ्चमी विभक्ते 2, 3, 42.

पञ्चम्यपाङ्परिभिः 2, 3, 10.
 पञ्चम्या अत् 7, 1, 31.
 पञ्चम्याः परावध्यर्थे 8, 3, 51.
 पञ्चम्यामजार्ता 3, 2, 98.
 पञ्चम्यास्तमिल् 5, 3, 7.
 पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः 6, 3, 2.
 पणपादमापशताद्यत् 5, 1, 34.
 पतः पुम् 7, 4, 19.

रतः समाम एव 1, 4, 8.
 पन्नपूर्वादञ् 4, 3, 122.
 पन्नाध्वर्युपरिपदश्च 4, 3, 123.
 पत्यन्तपुर्गोहितादि° 5, 1, 128.
 पत्याविश्वयै 6, 2, 18.
 पत्युर्नो यज्ञसंयोगे 4, 1, 33.
 पथः पन्य च 4, 3, 29.
 पथः ष्कन् 5, 1, 75.
 पथि च च्छन्दसि 6, 3, 108.
 पथिमथोः सर्वनामस्थाने 6, 1, 199.
 पथिमथ्यभुजात्मात् 7, 1, 85.
 पथो ण नित्यम् 5, 1, 76.
 पथो विभाषा 5, 4, 72.
 पथ्यतिथिवमतिस्वपतेर्दञ् 4, 4, 104.
 पदमस्मिन्दृश्यम् 4, 4, 87.
 पदरुजविशस्पृशो घञ् 3, 3, 16.
 पदव्यवाये ञि 8, 4, 38.
 पदस्य 8, 1, 16.
 पदात् 8, 1, 17.
 पदान्तस्य 8, 4, 37.
 पदान्तस्यान्यतरस्याम् 7, 3, 9.
 पदान्ताद्वा 6, 1, 76.
 पदास्वर्गिवाह्यापत्येषु च 3, 1, 119.
 पदे उपदेशे 6, 2, 7.
 पदोत्तरपदे गृह्णाति 4, 4, 39.
 पञ्चत्रोमासहृत्त्रिण° 6, 1, 63.
 पद्यत्यतदर्थे 6, 3, 53.
 पन्यो ण नित्यम् 5, 1, 76.
 परवर्लिङ्गं हुंहुं 2, 4, 26.
 परश्च 3, 1, 2.
 परश्चधाट्ठञ् च 4, 4, 58.
 परस्मिन्विभाषा 3, 3, 138.
 परस्मैपदानां° 3, 4, 82.
 परस्य च 6, 3, 8.
 परः संनिकर्षः संहिता 1, 4, 109.
 पराजेरसाढः 1, 4, 26

परादिश्छन्दसि बहुलम् 6, 2, 199.
 परावनुपात्यय इणः 3, 3, 38.
 परावरयोगे च 3, 4, 20.
 परावराधमोत्तमपूर्वाच्च 4, 3, 5.
 परिक्रियणे संप्रदानमन्य° 1, 4, 44.
 परिक्रियमाने च 3, 4, 55.
 परिखाया ढञ् 5, 1, 17.
 परिनिविभ्यः सेवमित° 8, 3, 70.
 परिन्योर्नीलोद्भृताभेयोः 3, 3, 37.
 परिपन्यं च तिष्ठति 4, 4, 36.
 परिप्रत्युपाया वर्ज्यमाना° 6, 2, 33.
 परिमाणाख्यायां सर्वेभ्यः 3, 3, 20.
 परिमाणान्तस्यासंज्ञा° 7, 3, 17.
 परिमाणे पञ्चः 3, 2, 33.
 परिमुखं च 4, 4, 29.
 परिवृत्तो रथः 4, 2, 10.
 परिच्यवेभ्यः क्रियः 1, 3, 18.
 परिपदो गयः 4, 4, 44, 101.
 परिस्कन्दः प्राच्यभरतेषु 8, 3, 75.
 परेरभितोभाविमण्डलम् 6, 2, 182.
 परैर्मयः 1, 3, 82.
 परैर्वर्जने 8, 1, 5.
 परेश्च 8, 3, 74.
 परेश्च घाङ्गयोः 8, 2, 22.
 परोक्षे लिट् 3, 2, 115.
 परोऽवरपरंपरपुत्रर्पात्र° 5, 2, 10.
 परो घः 3, 3, 84.
 परो भुवां ज्वजाने 3, 3, 55.
 परो यज्ञे 3, 3, 47.
 पर्षादिभ्यः छन् 4, 4, 10.
 पर्षेभिभ्यां च 5, 3, 9.
 पर्षाप्तिवचनेष्वनमर्थेषु 3, 4, 86.
 पर्षायाहर्णात्यन्तिषु° 3, 3, 111.
 पर्वताच्च 4, 2, 141.
 पर्व्यादिर्याधेयादिभ्यो° 5, 3, 117.
 पलनमूपशाकं मिथे 6, 2, 128.

पलाशादिभ्यो वा 4, 3, 141.
 पश्च पश्चा च च्छन्दसि 5, 3, 33.
 पश्चात् 5, 3, 32.
 पश्यार्थेच्चानलोचने 8, 1, 25.
 पाककर्णपर्णपुण्यफल 4, 1, 64.
 पाघ्राध्माधेट्टशः शः 3, 1, 137.
 पाघ्राध्मास्यान्नादाण 7, 3, 78.
 पाणिघताडर्घो शिन्धिनि 3, 2, 55.
 पाण्डुकम्बलादिनिः 4, 2, 11.
 पार्तो च बहुलम् 8, 3, 52.
 पात्रात् षन् 5, 1, 46.
 पात्रादृघञ्च 5, 1, 68.
 पात्रेसमितादयश्च 2, 1, 48.
 पाथोनदोभ्यां झण 4, 4, 111.
 पादः पत् 6, 4, 130.
 पादशतस्य संख्यादेर्वो 5, 4, 1.
 पादस्य पदाज्यातिगोपहतेषु 6, 3, 52.
 पादस्य लापो ऽहस्त्यादिभ्यः 5, 4, 138.
 पादार्धाभ्यां च 5, 4, 25.
 पादो ज्यतरस्याम् 4, 1, 8.
 पानं देशे 8, 4, 9.
 पापं च शिन्धिनि 6, 2, 68.
 पापाणके कुत्सितः 2, 1, 54.
 पाथ्यसांनार्थ्यनिकाय 3, 1, 129.
 पारस्करप्रभृतीनि 6, 1, 157.
 पारायणतुरायण 5, 1, 72.
 पाराशर्यशिलालिभ्यां 4, 3, 110.
 पारे मध्ये षट्पा वा 2, 1, 18.
 पार्श्वेनान्विच्छति 5, 2, 75.
 पाशादिभ्यो यः 4, 2, 49.
 पितरामातरा च च्छन्दसि 6, 3, 33.
 पिता मात्रा 1, 2, 70.
 पितुर्थच्च 4, 3, 79.
 पितृव्यमातुलमातामह 4, 2, 36.
 पितृव्यसुश्रूण 4, 1, 132.
 पिष्टाच्च 4, 3, 146.

पीलाया वा 4, 1, 118.
 पुंयोगादाख्यायाम् 4, 1, 45.
 पुंयत्कर्मधारयजातीयः 6, 3, 42.
 पुंसि संज्ञायां घः प्रायेण 3, 3, 118.
 पुंसो ऽसुङ् 7, 1, 89.
 पुगन्तलघूपधस्य च 7, 3, 86.
 पुच्छभागङ्घ्रिवराणिङ् 3, 1, 20.
 पुत्रः पुम्यः 6, 2, 132.
 पुत्राच्च च 5, 1, 40.
 पुत्रान्तादन्यतरस्याम् 4, 1, 159.
 पुत्रे ज्यतरस्याम् 6, 3, 22.
 पुमः खय्यम्परे 8, 3, 6.
 पुमान्स्त्रिया 1, 2, 67.
 पुरा च परीप्सायाम् 8, 1, 42.
 पुराणप्रोक्तेषु ब्राह्मण 4, 3, 105.
 पुरि लुङ् चाम्से 3, 2, 122.
 पुरुषश्चान्वादिष्टः 6, 2, 190.
 पुरुषहस्तिभ्यामण् च 5, 2, 38.
 पुरुषात्प्रमाणे ज्यतरस्याम् 4, 1, 24.
 पुरे प्राचाम् 6, 2, 99.
 पुरोऽप्यतोऽप्येपु सत्तेः 3, 2, 18.
 पुरो ज्ययम् 1, 4, 67.
 पुवः संज्ञायाम् 3, 2, 185.
 पुषादिद्युताद्यदितः 3, 1, 55.
 पुष्करादिभ्यो देशे 5, 2, 135.
 पुष्यसिध्यां नक्षत्रे 3, 1, 116.
 पूगाज्यो ऽग्रामणो 5, 3, 112.
 पूगेष्वन्यतरस्याम् 6, 2, 28.
 पूङ्गः त्वा च 1, 2, 22.
 पूङ्गश्च 7, 2, 51.
 पूङ्गजोः शानन् 3, 2, 128.
 पूजनात्पूजितमनुदानम् 8, 1, 67.
 पूजायां नानन्तरम् 8, 1, 37.
 पूतक्रतोरं च 4, 1, 36.
 पूरणगुणसुहिताथसदव्यय 2, 2, 11.
 पूरणद्वभागे तोषादन् 5, 3, 48.

पूरणार्धादृष्टन् ५, 1, 48.
 पूर्णाद्विभाषा ५, 4, 149.
 पूर्वकान्कसर्वजस्त्पुराणां 2, 1, 49.
 पूर्वत्रासिद्धम् 8, 2, 1.
 पूर्वं तु भाषायाम् 8, 2, 98.
 पूर्वपदात् 8, 3, 106.
 पूर्वपदात्संज्ञायामगः 8, 4, 3.
 पूर्वपरावरदक्षिणोत्तर- 1, 1, 34.
 पूर्ववत्सनः 1, 3, 62.
 पूर्ववदश्ववड्वां 2, 4, 27.
 पूर्वसदृशसमोनार्थ- 2, 1, 31.
 पूर्वदिनिः ५, 2, 86.
 पूर्वादिभ्यो नवभ्यो वा 7, 1, 16.
 पूर्वाधरावराणामसि- ५, 3, 39.
 पूर्वापरप्रथमचरमजघन्य- 2, 1, 58.
 पूर्वापराधरोत्तरमेक- 2, 2, 1.
 पूर्वाह्णापराह्णार्द्धात्मल- 4, 3, 28.
 पूर्वं कर्तरि 3, 2, 19.
 पूर्वं भूतपूर्वं 6, 2, 22.
 पूर्वंः कृतमिनियों च 4, 4, 133.
 पूर्वा ज्यासः 6, 1, 4.
 पृः सर्वयोर्द्वारिसहोः 3, 2, 41.
 पृथग्विनानानाभिस्तृतीया- 2, 3, 32.
 पृथ्वादिभ्य इमनिज्जा ५, 1, 122.
 पृषोदरादीनि यथोपदिष्टम् 6, 3, 109.
 पेपवासवाहनधिपु च 6, 3, 58.
 पलादिभ्यश्च 2, 4, 59.
 पोटायुवतिस्तोककतिपय- 2, 1, 65.
 पोरदुषधात् 3, 1, 98.
 पौरोडाशपौरोडाशात् ष्टन् 4, 3, 70.
 प्यायः पौ 6, 1, 23.
 प्रकारवचने जातोय- ५, 3, 69.
 प्रकारवचने थाल् ५, 3, 23.
 प्रकारे गुणवचनस्य 8, 1, 12.
 प्रकाशनस्थेयाख्योश्च 1, 3, 23.
 प्रकृत्यान्तःपादमव्यपरे 6, 1, 115.

प्रकृत्या भगालम् 6, 2, 137.
 प्रकृत्याशिपि 6, 3, 83.
 प्रकृत्यकाच् 6, 4, 163.
 प्रकृष्टे टञ् ५, 1, 108.
 प्रजने वीयतेः 6, 1, 55.
 प्रजने मतेः 3, 3, 71.
 प्रजोरिनिः 3, 2, 156.
 प्रजादिभ्यश्च ५, 4, 38.
 प्रजाश्रद्धार्वाभ्यो णाः ५, 2, 191.
 प्रणवष्टेः 8, 2, 89.
 प्रणाथ्यो ऽसंमतो 3, 1, 128.
 प्रतिः प्रतिनिधिप्रतिदानयोः 1, 4, 92.
 प्रतिकण्टार्थललामं च 4, 4, 49.
 प्रतिजनादिभ्यः खञ् 4, 4, 99.
 प्रतिनिधिप्रतिदाने च 2, 3, 11.
 प्रतिपथमेति टंश्च 4, 4, 42.
 प्रतिबन्धि चिरकृच्छ्रयोः 6, 2, 6.
 प्रतियोगे पञ्चम्यास्तसिः ५, 4, 44.
 प्रतिश्रवणे च 8, 2, 99.
 प्रतिष्कशश्च कशेः 6, 1, 152.
 प्रतिस्तब्धनिस्तब्धो च 8, 3, 114.
 प्रतेरंश्वाद्यस्तत्पुरुषे 6, 2, 193.
 प्रतेरुसः सप्तमोऽस्यात् ५, 4, 82.
 प्रतेश्च 6, 1, 25.
 प्रबृष्टविश्वेमात् ५, 3, 111.
 प्रत्यभिभ्यां ग्रहेः 3, 1, 118.
 प्रत्यभिवादे ऽगृद्धे 8, 2, 83.
 प्रत्ययः 3, 1, 1.
 प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् 1, 1, 62.
 प्रत्ययस्थात्कात्पूर्वस्यात् 7, 3, 44.
 प्रत्ययस्य लृक्शुलुपः 1, 1, 61.
 प्रत्ययोत्तरपदयोश्च 7, 2, 98.
 प्रत्याङ्भ्यां युवः 1, 3, 59.
 प्रत्याङ्भ्यां युवः पूर्वस्य 1, 4, 49.
 प्रथने वावशब्दे 3, 3, 33.
 प्रथमचरमतयात्पार्थ- 1, 1, 33.

प्रथमयोः पूर्वसवर्णः 6. 1. 102.
 प्रथमार्निर्दिष्टं समासः 1, 2, 43.
 प्रथमायाश्च द्विवचने 7. 2. 88.
 प्रथमो ऽच्चरौपसंघर्ता 6. 2. 56.
 प्रधानप्रत्ययार्थवचनः 1. 2. 56.
 प्रनिरन्तःशरेक्षुण्णनामः 8. 4. 5.
 प्र भवति 4, 3, 83.
 प्रभो परिवृढः 7. 2. 21.
 प्रमदसंसर्गो हर्षे 3, 3, 68.
 प्रमाणे च 3, 4, 51.
 प्रमाणे द्वयसङ्घर्षः 5. 2. 37.
 प्र यच्छति गर्ह्यम् 4. 4. 50.
 प्रयाजानुयाजो यज्ञाङ्गे 7. 3. 62.
 प्रय रोहिष्ये अव्ययिष्ये 3. 4. 10.
 प्रयोजनम् 5, 1, 109.
 प्रयोज्यनियोज्यो शक्यार्थे 7. 3. 68.
 प्रवाहणस्य ढे 7. 3. 28.
 प्रवृद्धादीनां च 6. 2. 147.
 प्रशंसायां रूपम् 5. 3. 66.
 प्रशंसावचनेश्च 2. 1. 66.
 प्रशस्यस्य श्रः 5. 3. 60.
 प्रश्ने चासवकाले 3, 2, 117.
 प्रष्टो ऽग्रगामिनि 8, 3. 92.
 प्रसमुपादः पाठपूरणे 8, 1. 6.
 प्रसम्भ्यां जानुनोर्जुः 5, 4. 129.
 प्रसितोत्सुकाभ्यां 2. 3. 44.
 प्रस्कण्वहरिश्चन्द्रावृषो 6. 1. 153.
 प्रस्त्यो ऽन्यतरस्याम् 8. 2. 54.
 प्रस्थपुरवहान्ताच्च 4. 2. 122.
 प्रस्थे ऽवृद्धमकर्वादीनाम् 6. 2. 87.
 प्रस्थोत्तरपदपलद्यादि 4. 2. 110.
 प्रहरणम् 4. 4. 57.
 प्रहामे च मन्योपपदे 1. 4. 106.
 प्राक्कडारात्समासः 2, 1, 3.
 प्राक्क्रोताच्छः 5. 1. 1.
 प्राक्कितादङ्यवाये 8. 3. 63.

प्रागिवात्कः 5. 3. 70.
 प्रागेकदशभ्यो ऽकुन्द्सि 5, 3, 49.
 प्राग्विताद्यात् 4. 4. 75.
 प्राग्दिशो विभक्तिः 5, 3, 1.
 प्राग्दीव्यतो ऽण् 4. 1, 83.
 प्राग्योश्चरात्रिपाताः 1. 4. 56.
 प्राग्वतेष्टञ् 5, 1, 18.
 प्राग्वहतेष्टक् 4. 4. 1.
 प्राचां ष्फ तद्धितः 4, 1. 17.
 प्राचां कटादेः 4, 2. 139.
 प्राचां क्रोडायाम् 6. 2. 74.
 प्राचां ग्रामनगराणाम् 7. 3. 14.
 प्राचां नगरान्ते 7. 3. 24.
 प्राचामवृद्धात्किन् 4. 1, 160.
 प्राचामुपादेरङ्युर्चौ च 5, 3, 80.
 प्राणभज्जातिवयोवचनो 5. 1. 129.
 प्राणिरजतादिभ्यो ऽञ् 4. 3, 154.
 प्राणिस्थादातो 5. 2, 96.
 प्रातिपदिकान्तः 8, 4. 11.
 प्रातिपदिकार्थः 2, 3, 46.
 प्रादयः 1, 4, 58.
 प्रादस्वाङ्गं संज्ञायाम् 6, 2, 183.
 प्राद्वहः 1, 3, 81.
 प्राध्वं बन्धने 1. 4. 78.
 प्राप्तापन्ने च द्वितीयया 2. 2. 4.
 प्रायभवः 4, 3. 39.
 प्रावृट्शरत्कालदिवां जे 6, 3, 15.
 प्रावृष ण्ययः 4. 3. 17.
 प्रावृषष्ठप् 4, 3, 26.
 प्रियवशे वदः खच् 3, 2, 38.
 प्रियस्थिरस्फिरोरु 6, 4. 157.
 प्रीतो च 6. 2, 16.
 प्रुमन्त्रः समभिहारे 3, 1, 149.
 प्रे दाज्ञः 3. 2, 6.
 प्रे दुस्तुमुवः 3, 3, 27.
 प्रे लपमदुमयवदवसः 3. 2. 145.

प्रे निष्पायाम् 3, 3, 46.
 प्रे वणिजाम् 3, 3, 52.
 प्रेष्यब्रुवोर्हविषां 2, 3, 61.
 प्रे स्त्रो ज्यज्ञे 3, 3, 32.
 प्रैपातिसर्गप्राप्तकालेषु 3, 3, 163.
 प्रोक्तान्लुक् 4, 2, 64.

प्रोपाभ्यां युजेरयज्ञपात्रेषु 1, 3, 64.
 प्रोपाभ्यां समर्थाभ्याम् 1, 3, 42.
 प्लक्षादिभ्यां ङ् 4, 3, 164.
 प्लुतप्रगृह्या अचि 6, 1, 125.
 प्लुतायच इदुता 8, 2, 106.
 प्लादीनां ह्रस्वः 7, 3, 80.

फ

फक्फिजोरन्यतरस्याम् 4, 1, 91.
 फणां च सप्तानाम् 6, 4, 125.
 फलेर्षहिंरात्मंभरिश्च 3, 2, 26.
 फले लुक् 4, 3, 163.

फलानोप्रोष्ठप्रदानां 1, 2, 69.
 फासटाहृतिमिमताभ्यां 4, 1, 150.
 फेनादिलच्च 5, 2, 99.
 फेश्च च 4, 1, 149.

ब

बन्धने चर्या 4, 4, 96.
 बन्धुनि बहुव्रीहो 6, 1, 14.
 बन्धे च विभाषा 6, 3, 13.
 बभूयाततन्य जगभम् 7, 2, 64.
 बर्हिषि दत्तम् 4, 4, 119.
 बलादिभ्यां मतुव् 5, 2, 136.
 बहुगणावतुडति 1, 1, 23.
 बहुपृगगणसंघस्य 5, 2, 52.
 बहुप्रजाश्छन्दसि 5, 4, 123.
 बहुले छन्दसि 2, 4, 39, 73, 76, 3, 2, 88, 5,
 2, 122, 6, 1, 34, 7, 1, 8, 10, 103, 3, 97,
 4, 78.
 बहुले छन्दस्यमाङ्गो ऽपि 6, 4, 75.
 बहुलमाभीक्ष्ण्ये 3, 2, 81.
 बहुवचनस्य वसुमां 8, 1, 21.
 बहुवचने भन्त्येत् 7, 3, 103.
 बहुव्रीहौविदमेत् 6, 2, 162.
 बहुव्रीहेरूधसो डीप् 4, 1, 25.

बहुव्रीहेश्चान्तोदात्तात् 4, 1, 52.
 बहुव्रीहौ प्रकृत्या पूर्वपदम् 6, 2, 1.
 बहुव्रीहौ विश्वं संज्ञायाम् 6, 2, 106.
 बहुव्रीहौ सवथ्यद्गोः 5, 4, 113.
 बहुव्रीहौ संख्येः 5, 4, 73.
 बहुषु बहुवचनम् 1, 4, 21.
 बहोर्नेज्वदुत्तरपदभृसि 6, 2, 175.
 बहोर्लोपो भृ च बहोः 6, 4, 158.
 बह्वच इजः 2, 4, 66.
 बह्वचः कृपेषु 4, 2, 73.
 बह्वचोऽन्तोदात्तादटञ् 4, 3, 67.
 बह्वचो मनुष्य 5, 3, 78.
 बह्वचर्पूर्वपदादटञ् 4, 4, 64.
 बह्वन्यतरस्याम् 6, 2, 30.
 बह्वन्यार्याच्छम् 5, 4, 42.
 बह्व्यादिभ्यश्च 4, 1, 45.
 बाणोष्मभ्यामुट्ठमेत् 3, 1, 16.
 बाहोक्रामेभ्यश्च 4, 2, 117.

ब्राह्मवादिभ्यश्च 4, 1, 96.
 ब्राह्मन्तात्संज्ञायाम् 4, 1, 67.
 बिभेतेहेतुभये 6, 1, 56.
 बिल्वक्रादिभ्यश्चस्य 6, 4, 153.
 बिल्वदिभ्यो ञ् 4, 3, 1-6.
 बुधयुधनशजनेङ् 1, 3, 86.
 बृहत्या आच्छादने 5, 4, 6.
 ब्रह्मणस्त्वः 5, 1, 136.
 ब्रह्मणां जानपदाख्यायाम् 5, 4, 104.

ब्रह्मभृणवृत्रेषु क्विप् 3, 2, 87.
 ब्रह्महस्तिभ्यां वर्चसः 5, 4, 78.
 ब्राह्मणकोष्णिके संज्ञायाम् 5, 2, 71.
 ब्राह्मणमाणववाड्वाद्यन् 4, 2, 42.
 ब्राह्मो ऽजातो 6, 4, 171.
 ब्रुव ईट् 7, 3, 93.
 ब्रुवः पञ्चानामादित् 3, 4, 84.
 ब्रुवो वचिः 2, 4, 53.
 बृहिप्रेष्यशांषङ् 8, 2, 91.

भ

भक्ताख्यास्तदर्शेषु 6, 2, 71.
 भक्ताणः 4, 4, 100.
 भक्तादन्यतरस्याम् 4, 4, 68.
 भक्तिः 4, 3, 95.
 भक्ष्येण मिश्रीकरणम् 2, 1, 15.
 भजो शिवः 3, 2, 62.
 भज्जभासमिदो घुरच् 3, 2, 161.
 भज्जेश्च चिणि 6, 4, 33.
 भय्यप्रवत्ये च छन्दसि 6, 1, 83.
 भर्गान्नगतं 4, 1, 111.
 भवतष्ठक्कुसो 4, 2, 115.
 भवतेरः 7, 4, 73.
 भविष्यति गम्यादयः 3, 3, 3.
 भविष्यति मर्यादावचने 3, 3, 136.
 भवे छन्दसि 4, 4, 110.
 भव्यगेयप्रवचनीयो 3, 4, 68.
 भस्त्रादिभ्यः षन् 4, 4, 16.
 भस्त्रैषाजानाद्वास्या 7, 3, 47.
 भस्य 6, 4, 129.
 भस्य टेनोपः 7, 1, 88.
 भागाद्यच्च 5, 1, 49.
 भावकर्मणोः 1, 3, 13.
 भावलक्षणे स्थेणक्कुञ्ज 3, 4, 16.

भाववचनाश्च 3, 3, 11.
 भावे 3, 3, 18.
 भावे च 4, 4, 144.
 भावे ऽनुपसर्गस्य 3, 3, 75.
 भाषायां सदवसयुवः 3, 2, 108.
 भासनोपसंभाषा 1, 3, 47.
 भिक्षादिभ्यो ञ् 4, 2, 38.
 भिक्षासेनादायेषु च 3, 2, 17.
 भित्तं शकलम् 8, 2, 59.
 भिद्योच्छ्रां नदे 3, 1, 115.
 भियः कुक्कुर्नां 3, 2, 174.
 भियो ज्यतरस्याम् 6, 4, 115.
 भियो हेतुभये पुक् 7, 3, 40.
 भोत्रार्यानां भयहेतुः 1, 4, 25.
 भोमादयो ऽपादाने 3, 4, 74.
 भोरः स्थानम् 8, 3, 81.
 भोस्योहेतुभये 1, 3, 68.
 भोहोभृहुमदजनधनः 6, 1, 192.
 भोहोभृहुवां श्लुवच्च 3, 1, 39.
 भुजन्युज्जो 7, 3, 61.
 भुजो जनवने 1, 3, 66.
 भुवः प्रभवः 1, 4, 31.
 भुवश्च 3, 2, 138. 4, 1, 47.

भुवश्च महाव्याहृतेः 8. 2. 71.
 भुवः संज्ञान्तरयोः 3. 2. 179.
 भुवो भावे 3. 1. 107.
 भुवो वुलुङ्गलिटोः 6. 4. 88.
 भूतपूर्वे चरट् 5. 3. 53.
 भूते 3. 2. 84.
 भूते च 3. 3. 140.
 भूते णिप दृश्यन्ते 3. 3. 2.
 भूवादयो धातवः 1. 3. 1.
 भूषणे ऽलम् 1. 4. 64.
 भूसुवीस्तिङि 7. 3. 88.
 भजामित् 7. 4. 76.
 भजो ऽसंज्ञायाम् 3. 1. 112.

भृशादिभ्यो भुव्यः 3. 1. 12.
 भोज्यं भक्ष्ये 7. 3. 69.
 भोभगोअघोअपूर्वस्यः 8. 3. 17.
 भोरिक्काट्यपुकार्दादिः 4. 2. 54.
 भ्यसो भ्यम् 7. 1. 30.
 भृजो रोपघयोः 6. 4. 47.
 भाजभासधुर्विद्युतोः 3. 2. 177.
 भाजभासभापदीपजावः 7. 4. 3.
 भातरि च ज्वायसि 4. 1. 164.
 भातुर्व्यञ्च 4. 1. 144.
 भातृपुत्रो स्वमदुहितृभ्याम् 1. 2. 68.
 भुवो वुक् च 4. 1. 125.

म

मघवा बहुलम् 6. 4. 128.
 मङ्गुकर्मर्भादः 4. 4. 56.
 मतजनहलात्करणः 4. 4. 97.
 मतिबुद्धिपृजार्थेभ्यश्च 3. 2. 188.
 मतुवमो ऋ संवुद्धौ 8. 3. 1.
 मतोः पृथ्वीमात्संज्ञायां 6. 1. 219.
 मतोश्च बह्वजङ्गात् 4. 2. 72.
 मतो च 4. 4. 136.
 मतो छः मृक्तसाम्नोः 5. 2. 59.
 मतो बह्वचोः 6. 3. 119.
 मत्वर्थे मासतन्त्रोः 4. 4. 128.
 मदो ऽनुपसर्गे 3. 3. 67.
 मदवृज्योः कन् 4. 2. 131.
 मद्रात्यरिवापणे 5. 4. 67.
 मदेभ्यो ऽञ् 4. 2. 108.
 मधुबभोर्भाह्मणः 4. 1. 106.
 मधोः 4. 4. 119.
 मधोर्ञ च 4. 4. 129.
 मध्याद्गुरो 6. 3. 11.
 मध्यान्मः 4. 3. 8.

मध्ये पदे निवचने च 1. 4. 76.
 मध्वादिभ्यश्च 4. 2. 86.
 मनः 3. 2. 82. 4. 1. 11.
 मनसः संज्ञायाम् 6. 3. 4.
 मनुष्यतत्त्वयोर्वृज् 4. 2. 134.
 मनोरं वा 4. 1. 38.
 मनोजातावज्यतोः 4. 1. 161.
 मन्क्तिन्व्याख्यानः 6. 2. 151.
 मन्त्रे घसह्वरनशब्दहः 2. 4. 80.
 मन्त्रे वृषेपचमनविदः 3. 3. 96.
 मन्त्रे श्वेतवहोऽश्वशस्त्रः 3. 2. 71.
 मन्त्रेष्व्याह्यादेरात्मनः 6. 4. 141.
 मन्त्रे सोमाश्वेन्द्रियः 6. 3. 131.
 मन्यादनमक्तुविन्दुः 6. 3. 60.
 मन्यकर्मणयनाद्रे विः 2. 3. 17.
 मपर्यन्तस्य 7. 2. 91.
 मय उजो वो वा 8. 3. 33.
 मयट् च 4. 3. 82.
 मयङ्मैतयोर्भाषायाम् 4. 3. 143.
 मयतेरिदन्यतरस्याम् 6. 4. 70.

मयूरव्यंसकादयश्च 2. 1, 72.
 मये च 4. 4, 138.
 मस्करमस्करिणी 6, 1, 154.
 मस्जिनशोर्भलि 7, 1, 60.
 महाकुलादञ्जवर्जो 4. 1, 141.
 महान्वोह्यपराह्ण 6, 2, 38.
 महाराजप्रोष्ठपदाभ्यां 4. 2, 35.
 महाराजादृष्टज् 4, 3, 97.
 महेन्द्रादघाणो च 4. 2, 29.
 माडि लुङ् 3. 3, 175.
 माण्यचरकाभ्यां खज् 5, 1, 11.
 मातरपितरावुदीचाम् 6, 3, 32.
 मातुःपितृभ्यामन्यतरस्याम् 8. 3, 85.
 मातुस्तसंख्यासंभटपूर्वायाः 4. 1, 115.
 मातृपितृभ्यां स्वसा 8. 3, 84.
 मातृष्वसुश्च 4, 1, 134.
 मात्रांप्रज्ञोपक्रमच्छाये 6. 2, 14.
 मायान्तरपदपदव्यनुपदं 4, 4, 37.
 मादुपधायाश्च 8. 2, 9.
 मानपश्वङ्गयोः 5, 3, 51.
 माने वयः 4. 3, 162.
 मान्वधदान्शान्धयोः 3. 1, 6.
 मायायामण् 4, 4, 124.
 मालादीनां च 6. 2, 88.
 मासाद्वयसि यत्त्वर्जो 5, 1, 81.
 मितनखे च 3. 2, 34.
 मितानं ह्रस्वः 6, 4, 92.

मित्रे चर्यो 6. 3, 130.
 मिथ्यापपदात्क्रजो 1, 3, 71.
 मिदचो ऽन्त्यात्परः 1. 1, 47.
 मिदेर्गुणः 7, 3, 82.
 मिश्रं चानुपसर्गमसंधां 6, 2, 154.
 मोनातिमिनोतिदोडां 6. 1, 50.
 मोनातेर्निगमे 7, 3, 81.
 मुखं स्वाङ्गम् 6, 2, 167.
 मुखनासिकावचनो 1, 1, 8.
 मुचो ऽकर्मकस्य 7. 4, 57.
 मुण्डमिश्रश्लक्ष्ण 3, 1, 21.
 मुद्रादण् 4. 4, 25.
 मूर्तो घनः 3. 3, 77.
 मूलमस्यावर्हि 4, 4, 88.
 मृजेर्विभाषा 3. 1, 113.
 मृजेर्वृद्धिः 7, 2, 114.
 मडमदगुधकुपक्लिश 1, 2, 7.
 मर्दास्तिकन् 5, 4, 39.
 मर्पस्तितीक्षायाम् 1. 2, 20.
 मेघर्तिभयेषु कृजः 3, 2, 43.
 मेर्निः 3. 4, 89.
 मो ऽनुस्वारः 8, 3, 23.
 मो नो धातोः 8. 2, 64.
 मो राज्ञि समः क्वां 8. 3, 25.
 म्रियतेर्लुङ्निङोश्च 1, 3, 61.
 म्र्योश्च 8. 2, 65.

य

यङश्चाप् 4, 1, 74.
 यङि च 7, 4, 50.
 यङो ऽचि च 2, 4, 74.
 यङो वा 7, 3, 94.
 यचि भम् 1. 4, 18.
 यच्चयत्रयोः 3. 3, 148.

यजजपदशां यङः 3, 2, 166.
 यजध्वनमिति च 7, 1, 43.
 यजयाचयतविच्छप्रच्छ 3, 3, 90.
 यजयाचरुचप्रचर्चश्च 7, 3, 66.
 यजुष्युरः 6, 1, 117.
 यजुष्यक्रेषाम् 8. 3, 104.

यजेश्च करणे 2, 3, 63.
 यज्ञकर्मण्यज्ञप 1, 2, 34.
 यज्ञत्विग्भ्यां घखजां 5, 1, 71.
 यज्ञे समि स्तुवः 3, 3, 31.
 यज्ञजोश्च 2, 4, 64.
 यज्ञश्च 4, 1, 16.
 यज्ञिजोश्च 4, 1, 101.
 यतश्च निर्धारणम् 2, 3, 41.
 यतो ज्ञावः 6, 1, 213.
 यत्तदेतेभ्यः परिमाणे 5, 2, 39.
 यथातथयथापुरयोः 7, 3, 31.
 यथातथयोरसूयाप्रतिवचने 3, 4, 28.
 यथामुखसंमुखस्य 5, 2, 6.
 यथाविध्यनुप्रयोगः 3, 4, 4.
 यथासंख्यमनुदेशः 1, 3, 19.
 यथासादृश्ये 2, 1, 7.
 यथास्व यथायथम् 8, 1, 14.
 यद्धितुपरं ऋन्तसि 8, 1, 56.
 यदृत्ताच्चित्यम् 8, 1, 66.
 यमरमनमातां सकृ च 7, 2, 73.
 यमः समुपनिविषु च 3, 3, 63.
 यमो गन्धने 1, 2, 15.
 ययतोश्चातदर्थे 6, 2, 156.
 यरो जुनासिके 8, 4, 45.
 यवयवकपटिकाद्यत् 5, 2, 3.
 यश्च यङः 3, 2, 176.
 यसो जुपसर्गात् 3, 1, 71.
 यस्कादिभ्यो गोत्रे 2, 4, 63.
 यस्मात्प्रत्ययविधि 1, 4, 13.
 यस्मादधिकं यस्य 2, 3, 9.
 यस्य च भावेन भावलक्षणम् 2, 3, 37.
 यस्य चायामः 2, 1, 16.
 यस्य विभाषा 7, 2, 15.
 यस्य हलः 6, 4, 49.
 यस्येति च 6, 4, 148.
 यः सां 7, 2, 110.

याजकादिभिश्च 2, 2, 9.
 याज्यान्तः 8, 2, 90.
 याडापः 7, 3, 113.
 याप्ये याशप् 5, 3, 47.
 यावति विन्दजीवोः 3, 4, 30.
 यावत्पूरानिपातयोर्लट् 3, 3, 4.
 यावद्वधधारणे 2, 1, 8.
 यावद्वयाभ्याम् 8, 1, 36.
 यावादिभ्यः कन् 5, 4, 29.
 यामुट् परस्मैपदेषूदात्तो 3, 4, 103.
 योवर्णयोर्दोर्धिवेद्योः 7, 4, 53.
 युक्तारोह्यादयश्च 6, 2, 81.
 युक्ते च 6, 2, 66.
 युग्यं च पञ्चे 3, 1, 121.
 युजैरसमासे 7, 1, 71.
 युज्ज्वोर्दोर्धिशृङ्खन्तसि 6, 4, 58.
 युवा खलतिपलित 2, 1, 67.
 युवान्ययोः कनन्यतरस्याम् 5, 3, 64.
 युवावां द्विवचने 7, 2, 92.
 युवोरनाकां 7, 1, 1.
 युष्मत्तत्तदुःष्वन्तःपादम् 8, 3, 103.
 युष्मदस्मदोरनादेशे 7, 2, 86.
 युष्मदस्मदोरन्यतरस्यां 4, 3, 1.
 युष्मदस्मदोर्द्विसि 6, 1, 211.
 युष्मदस्मदोः षष्ठी 8, 1, 20.
 युष्मदस्मदभ्यां डसो ऽण् 7, 1, 27.
 युष्मदुपपदे समानाधिकरणे 1, 4, 105.
 यूनश्च कुत्सायाम् 4, 1, 167.
 यूनस्तिः 4, 1, 77.
 यूनि लुक् 4, 1, 90.
 यृयवर्गो जसि 7, 2, 93.
 यृ म्याख्यां नदो 1, 4, 3.
 ये च 6, 4, 109.
 ये च तद्धिते 6, 1, 61.
 ये चाभावकर्मणोः 6, 4, 168.
 येन विधिस्तदन्तस्य 1, 1, 72.

येनाङ्गविकारः 2. 3. 20.
 ये यज्ञकर्मणि 8, 2, 88.
 ये विभाषा 6. 4. 43.
 येषां च विरोधः शाश्वतिकः 2. 4, 9.
 योगप्रमाणे च तदभावे 1, 2, 55.

योगाद्यच्च 5, 1, 102.
 यो जचि 7. 2, 89.
 योजनं गच्छति 5, 1, 74.
 योषधादुरुषोत्तमादुज् 5, 1, 132.

र

र ऋतो हलादेर्लघोः 6. 4. 161.
 रक्ते 5. 4, 32.
 रक्षति 4, 4, 33.
 रक्षोयातूनां हननी 4, 4, 121.
 रङ्गोरमनुष्ये ण् च 4, 2, 100.
 रजःरूप्यासुतिपरिपदो 5. 2, 112.
 रज्जेश्च 6. 4. 26.
 रथवदयोश्च 6, 3, 102.
 रथाद्यत् 4, 3. 121.
 रदाभ्यां निष्ठातो नः 8, 2. 42.
 रधादिभ्यश्च 7, 2, 45.
 रधिजभोरचि 7, 1, 61.
 रभेरश्वलिटोः 7, 1, 63.
 रलो व्युपधाद्धलादेः 1, 2, 28.
 रश्मो च 3, 3, 53.
 रपाभ्यां नो णः 8, 4. 1.
 रसादिभ्यश्च 5, 2, 95.
 राजदन्तादिषु परम् 2, 2, 31.
 राजनि युधिरुजः 3, 2, 95.
 राजन्यबहुवचनद्वे 6, 2, 34.
 राजन्यादिभ्यो वुज् 4, 2, 53.
 राजन्वान्मोराज्ये 8, 2, 14.
 राजश्वगुराद्यत् 4, 1, 137.
 राजसूयसूर्यमणोद्य 3, 1, 114.
 राजा च 6. 2, 59.
 राजा च प्रशंसायाम् 6, 2, 63.
 राजाहःसखिभ्यष्टच् 5, 4, 91.
 राज्ञः क च 4, 2, 140.

रात्राह्वाहाः पुंसि 2, 4, 29.
 रात्रेः कृति विभाषा 6, 3. 72.
 रात्रेश्चाजसो 4, 1. 31.
 रात्र्यहःसंवत्सराच्च 5, 1, 87.
 रात्सस्य 8, 2, 24.
 राधोद्वोर्यस्य 1, 4, 39.
 राधो हिंसायाम् 6, 4. 123.
 रायो हलि 7, 2, 85.
 राल्लोपः 6, 4, 21.
 राष्ट्रावारपारादघर्षो 4, 2, 93.
 रिक्ते विभाषा 6, 1, 208.
 रिङ् शयग्लिङ् 7, 4, 28.
 रि च 7, 4, 51.
 रीगदुपधस्य च 7, 4, 90.
 रीङुतः 7, 4, 27.
 रयिकां च लुकि 7, 4, 91.
 रुच्यर्थानां प्रीयमाणाः 1, 4. 33.
 रुजार्थानां भाववचना 2. 3. 54.
 रुदविदमुपगृह्णस्वपि 1. 2, 8.
 रुदश्च पञ्चभ्यः 7, 3. 98.
 रुदादिभ्यः सार्वधातुके 7, 2, 76.
 रुधादिभ्यः शनम् 3. 1. 78.
 रुष्यमज्जरसंधुषास्वनाम् 7. 2. 28.
 रुहः पो अन्यतरस्याम् 7, 3, 43.
 रूपादाहतप्रशंसयोर्यप् 5, 2, 120.
 रेवतीजगतीहविष्याभ्यः 4, 4, 122.
 रेवत्यादिभ्यष्टक् 4, 1, 146.
 रेवतिकादिभ्यश्च 4, 3, 131.

रंगाख्यायां एतुल् 3, 3, 108.
 रंगाच्चापनयने 5, 4, 49.
 रंग्णी 4, 2, 78.
 रंगधेतोः प्राचाम् 4, 2, 123.

रो रि 8, 3, 14.
 रो ऽसुपि 8, 2, 69.
 रोः सुपि 8, 3, 16.
 रोरूपधाया दीर्घ इकः 8, 2, 76.

ल

लः कर्मणि च भावे 3, 4, 69.
 लः परस्मैपदम् 1, 4, 99.
 लक्षणहेत्वोः क्रियायाः 3, 2, 126.
 लक्षणे जायापत्योष्टक् 3, 2, 52.
 लक्षणेत्यभूताख्यानं 1, 4, 90.
 लक्षणेनाभिप्रतो 2, 1, 14.
 लङः शाकटायनस्यैव 3, 4, 111.
 लटः शतृशानच्चाव 3, 2, 124.
 लट् स्मे 3, 2, 118.
 लभेश्च 7, 1, 64.
 लवणाट्टञ् 4, 4, 52.
 लवणान्लुक् 4, 4, 24.
 लशस्वर्तद्धिते 1, 3, 8.
 लप्रपतपदस्याभृवृप् 3, 2, 154.
 लम्ब 3, 4, 77.
 लाक्षारोचनाट्टक् 4, 2, 2.
 लिङ्गं लेट् 3, 4, 7.
 लिङः सलोपां जनन्त्यस्य 7, 2, 79.
 लिङः सौयुट् 3, 4, 102.
 लिङ्गाशिषि 3, 4, 116.
 लिङ् च 3, 3, 159.
 लिङ् चोर्ध्वमोहूर्तिके 3, 3, 9, 164.
 लिङ्निमित्ते लृङ् 3, 3, 139.
 लिङ् यदि 3, 3, 168.
 लिङ्याशिष्यङ् 3, 1, 86.
 लिङ्सिच्चावात्मनेपदेषु 1, 2, 11.
 लिङ्सिच्चोरात्मनेपदेषु 7, 2, 42.
 लिटः कानञ्चा 3, 2, 106.

लिटस्तभ्योरेशिरेच् 3, 4, 81.
 लिटि धातोरनभ्यासस्य 6, 1, 8.
 लिटि व्यो यः 6, 1, 38.
 लिट् च 3, 4, 115.
 लिट्यन्यतरस्याम् 2, 4, 40.
 लिट्यभ्यासस्योभयेषाम् 6, 1, 17.
 लिङ्ङोश्च 6, 1, 29.
 लिति 6, 1, 193.
 लिपिसिचिह्वश्च 3, 1, 53.
 लिप्यमानसिद्धो च 3, 3, 7.
 लियः संमानन 1, 3, 70.
 लीलोर्नुग्लुकाव 7, 3, 39.
 लुक् तद्धितलुकि 1, 2, 49.
 लुक् स्त्रियाम् 4, 1, 109.
 लुग्व द्रुहदिहलिह 7, 3, 73.
 लुङ् 3, 2, 110.
 लुङि च 2, 4, 43.
 लुङ्लङ्लृङ्त्वङुदात्तः 6, 4, 71.
 लुङ्सनोर्घस्त्व 2, 4, 37.
 लुटः प्रथमस्य डारोरसः 2, 4, 85.
 लुटि च कृपः 1, 3, 93.
 लुपसदचरजपञ्चमः 3, 1, 24.
 लुपि युक्तवृत्तिवचने 1, 2, 51.
 लुप् च 4, 3, 166.
 लुबविशेषे 4, 2, 4.
 लुबयोगाप्रख्यानात् 1, 2, 54.
 लुभो विमोहने 7, 2, 54.
 लुम्मनुष्ये 5, 3, 98.

लटः सट्ठा ३, ३, १४.
 लट् शेषे च ३, ३, १३.
 नेटो ऽडाटो ३, ४, ९४.
 लोकसर्वलोकाट्ठज् ५, १, ४४.
 लोटो लङ्घत् ३, ४, ८५
 लोट् च ३, ३, १६२. ८, १, ५२.
 लोट्थलक्षणे च ३, ३, ८.
 लोपः पिबतेरोच्चाभ्यासस्य ७, ४, ४
 लोपश्चान्यतरस्यां म्बोः ६, ४, १०७.
 लोपः शाकल्यस्य ८, ३, १९.
 लोपस्त आत्मनेपदेपु ७, १, ४१.

लोपे विभाषा ८, १, ४५.
 लोपो यि ६, ४, ११८.
 लोपो व्योर्वलि ६, १, ६६.
 लोमादिपामादि ५, २, १००.
 लोहितादिडाडभ्यः क्यप् ३, १, १३.
 लोहितान्मणां ५, ४, ३०.
 न्यपि च ६, १, ४१.
 न्यपि लघुपूर्वात् ६, ४, ५६.
 ल्युट् च ३, ३, ११५.
 न्वादिभ्यः ८, २, ४४.

व

वच उम् ७, ४, २०.
 वचिस्वपियजादोनां ६, १, १५.
 वचो ऽशब्दसंज्ञायाम् ७, ३, ६७.
 वञ्चिलुञ्च्यतश्च १, २, २४.
 वञ्चेर्गतां ७, ३, ६३.
 वतण्डाच्च ४, १, १०८.
 वतोरिद्धा ५, १, २३.
 वतोरिथुक् ५, २, ५३.
 वत्सरान्ताच्छन्दसि ५, १, ९१.
 वत्सशालाभिजिदश्वयुक् ४, ३, ३६.
 वत्सांसाभ्यां कामबले ५, २, ९८.
 वत्सोन्नाश्वर्षभेभ्यश्च ५, ३, ९१.
 वदः सुपि क्यप् च ३, १, १०६.
 वदवजहलन्तस्याचः ७, २, ३.
 वनं समासे ६, २, १७८.
 वनगिर्योः संज्ञायां ६, ३, ११७.
 वनं पुरगामिश्रका ८, ४, ४.
 वनो र च ४, १, ७.
 वन्दिते भातुः ५, ४, १५७.
 वमोर्वा ८, ४, २३.
 वयसि च ३, २, १०.
 वयसि दन्तस्य दत् ५, ४, १४१.

वयसि पूरणात् ५, २, १३०.
 वयसि प्रथमे ४, १, २०.
 वयस्यासु मूर्ध्नि मतुप् ४, ४, १२७.
 वरणादिभ्यश्च ४, २, ८२.
 वर्गान्ताच्च ४, ३, ६३.
 वर्धादयश्च ६, २, १३१.
 वर्चस्के ऽवस्करः ६, १, १४८.
 वर्णद्वटादिभ्यः ष्यञ्च ५, १, १२३.
 वर्णादनुदात्तात् ४, १, ३९.
 वर्णाद्वृक्षचारिणि ५, २, १३४.
 वर्णो चानित्ये ५, ४, ३१.
 वर्णो वर्णेन २, १, ६९.
 वर्णो वर्णेष्वनेते ६, २, ३.
 वर्णो वुक् ४, २, १०३.
 वर्तमानसामोष्ये ३, ३, १३१.
 वर्तमाने लट् ३, २, १२३.
 वर्षप्रमाण ऊलोपश्चा ३, ४, ३२.
 वर्षस्याभविष्यति ७, ३, १६.
 वर्षाभ्यष्टक् ४, ३, १८.
 वर्षाभ्यश्च ६, ४, ८४.
 वर्षाल्लुक् च ५, १, ८८.
 वले ६, ३, ११८.

वशं गतः १. ४, ४६.
वश्चास्यान्यतरस्यां ६. १, ३९.
वसतिद्विधोरिट् ७. २, ५२.
वसन्ताच्च ४, ३, २०.
वसन्तादिभ्यष्टक् ४, २, ६३.
वसुसंसुध्वंस्वनहुहो दः ८. २, ७२.
वसोः समूहे च ४, ४, १४०.
वसोः संप्रसारणम् ६. ४, १४१.
वस्तेर्दञ्ज ५. ३, १०१.
वस्रक्र्याविक्रपादटन् ४, ४, १३.
वस्रद्वयाभ्यां टन्कर्ना ५, १, ५१.
वस्वेकाजादघसाम् ७, २, ६७.
वहश्च ३, २, ६४.
वहाभ्रे लिहः ३. २, ३२.
वह्यं करणम् ३, १, १०२.
वाकिनादोनो कुक् च ४, १, १५८.
वा क्यपः १, ३, ९०.
वाक्यस्य टेः प्लुत उदात्तः ८, २, ८२.
वाक्यादेरामन्वितस्या ८. १. ८.
वाक्रोर्शदन्यथाः ६, ४, ६१.
वा गमः १, २, १३.
वा घोपमिश्रष्ट्वेपु ६. ३. ५६.
वाचंयमपुंरंदरो च ६, ३, ६९.
वा चित्तविरागे ६, ४, ९१.
वाचि यमो व्रते ३. २, ४०.
वाचो ग्मिनिः ५. २, १२४.
वाचो व्याहृतार्थायाम् ५, ४, ३५.
वा छन्दसि ३, ४, ५८. ६, १, १०६.
वा जाते ६, २, १७१.
वा जृभसुत्रसाम् ६. ४. १२४.
वातातोतसारारभ्यां ५. २, १२९.
वा दान्तशान्तपूर्णः ७. २. २७.
वा दुहसुहसुसिह्राम् ८, २, ३३.
वा नपुंसकस्य ७. १. ७९.
वा निंसनिद्धनिन्दाम् ८, ४, ३३.
वान्तो यि प्रत्यये ६, १, ७९.

वान्यस्मिन्मपिष्टे 4, 1, 165.
 वान्यस्य संयोगादेः 6, 4, 68.
 वा पदान्तस्य 8, 4, 59.
 वा बहूनां जातिपरिग्रहे 5, 3, 93.
 वा भावकरणयोः 8, 4, 10.
 वा भुवनम् 6, 2, 20.
 वा भ्राशभ्नाशभ्रसु 3, 1, 70.
 वामदेवाङ्घ्र्याङ्घ्र्या 4, 2, 9.
 वामि 1, 4, 5.
 वाम्शसोः 6, 4, 80.
 वा यं 2, 4, 57.
 वाय्वतुपिचुपसो यत् 4, 2, 31.
 वाखाधारानामोप्सितः 1, 4, 27.
 वा लिटि 2, 4, 55.
 वा न्यपि 6, 4, 38.
 वावसाने 8, 4, 56.
 वा शरि 8, 3, 36.
 वा शंक्रयज्ञरोगेषु 6, 3, 51.
 वा पदपूर्वस्य निगमे 6, 4, 9.
 वा संज्ञायाम् 5, 4, 133.
 वासरूपो ग्मिवयाम् 3, 1, 94.
 वासुदेवार्जुनाभ्यां वुन् 4, 3, 98.
 वा सुष्यापिशलेः 6, 1, 92.
 वाह ऊट् 6, 4, 132.
 वातः 4, 1, 61.
 वा ह च च्छन्दसि 5, 3, 13.
 वाहनमाहितात् 8, 4, 8.
 वाहिताभ्यादिषु 2, 2, 37.
 विंशतिकाल्यः 5, 1, 32.
 विंशतित्रिंशद्व्यां 5, 1, 24.
 विंशत्यादिभ्यस्तमड् 5, 2, 56.
 विकर्णकुपोतकात् 4, 1, 124.
 विकर्णशुद्धच्छगलाद् 4, 1, 117.
 विकुशमिपरिभ्यः 8, 3, 96.
 विचार्यमाणानाम् 8, 2, 97.
 विज इट् 1, 2, 2.

विजुपे छन्दसि 3, 2, 73.
 विञ्जनोरनुनासिकस्यात् 6, 4, 41.
 वित्तो भोगप्रत्यययोः 8, 2, 58.
 विदां कुर्वन्वित्यन्यतरस्याम् 3, 1, 41.
 विदिभिदिच्छिदेः कुरच् 3, 2, 162.
 विद्वराज्यः 4, 3, 84.
 विदेः शतुर्वसुः 7, 1, 36.
 विदो लटो वा 3, 4, 83.
 विद्यायोनिसंबन्धेभ्यो लुङ् 4, 3, 77.
 विधिनिमन्त्रणामन्त्रणा 3, 3, 161.
 विध्यत्यधनुषा 4, 4, 83.
 विध्वरुषोस्तदः 3, 2, 35.
 विनञ्भ्यां नानाजो न सह 5, 2, 27.
 विनयादिभ्यष्टक् 5, 4, 34.
 विन्दुरिच्छुः 3, 2, 169.
 विन्मतोलुक् 5, 3, 65.
 विपराभ्यां जेः 1, 3, 19.
 विपूयविनोयजित्या 3, 1, 117.
 विप्रतिषिद्धं चानधिकरण 2, 4, 13.
 विप्रतिषेधे परं कार्यम् 1, 4, 2.
 विप्रसम्भ्यो ङसंज्ञायाम् 3, 2, 180.
 विभक्तिश्च 1, 4, 104.
 विभाषजोश्छन्दसि 6, 4, 162.
 विभाषा 2, 1, 11.
 विभाषा कथाम् 3, 3, 143.
 विभाषा कदाकर्त्तव्यः 3, 3, 5.
 विभाषाकर्मक्रात् 1, 3, 85.
 विभाषा कार्पाणम् 5, 1, 29.
 विभाषा कुरुयुगंधराभ्याम् 4, 2, 130.
 विभाषा कृजि 1, 4, 72, 98.
 विभाषा कृत्तव्योः 3, 1, 120.
 विभाषाख्यानपरिप्रश्न 3, 3, 110.
 विभाषा गमहनविदविशाम् 7, 2, 68.
 विभाषा गुणे ऽस्त्रियाम् 2, 3, 25.
 विभाषा ग्रहः 3, 1, 143.
 विभाषाग्रथमपूर्वेषु 3, 4, 24.

विभाषा घ्राधेदशाङ्काः 2, 4, 78.
 विभाषाङि रुज्जुवोः 3, 3, 50.
 विभाषा डिश्याः 6, 4, 136.
 विभाषा चत्वारिंशत्प्रभृतो 6, 3, 49.
 विभाषा चिण्णमुनोः 7, 1, 69.
 विभाषा चेः 7, 3, 58.
 विभाषा छन्दसि 1, 2, 36, 6, 2, 164, 7, 4, 44.
 विभाषा जसि 1, 1, 32.
 विभाषाङ्चरेदिक्स्त्रियाम् 5, 4, 8.
 विभाषा तिलमाषोमा 5, 2, 4.
 विभाषा तृतीयादिष्वचि 7, 1, 97.
 विभाषा तृचन्नतीक्ष्ण 6, 2, 161.
 विभाषा दिक्स्त्रमासे 1, 1, 28.
 विभाषा द्वितीया 7, 3, 115.
 विभाषा धातां 3, 3, 155.
 विभाषा धेट्श्वयोः 3, 1, 49.
 विभाषाध्यक्षे 6, 2, 67.
 विभाषापः 6, 4, 57.
 विभाषापपरि 2, 1, 11, 12.
 विभाषा परावराभ्याम् 5, 3, 29.
 विभाषा परेः 6, 1, 44.
 विभाषा पुरुषे 6, 3, 106.
 विभाषा पूर्वाह्णा 4, 3, 24.
 विभाषा पृष्टप्रतिवचने हेः 8, 2, 93.
 विभाषा फाल्गुनो 4, 2, 23.
 विभाषा बहोर्धा 5, 4, 20.
 विभाषा भावादिकर्मणोः 7, 2, 17.
 विभाषा भाषायाम् 6, 1, 181.
 विभाषाभ्यवपूर्वस्य 6, 1, 26.
 विभाषामनुष्ये 4, 2, 144.
 विभाषा रोगातपयोः 4, 3, 13.
 विभाषा लोयतेः 6, 1, 51.
 विभाषा लुङ्स्त्रङोः 2, 4, 50.
 विभाषावरस्य 5, 3, 41.
 विभाषा वर्षक्षरशरवरात् 6, 3, 16.
 विभाषा विप्रलापे 1, 3, 50.

विभाषा विवधात् 4, 4, 7.
 विभाषा वृत्तसङ्गत्या 2, 4, 12.
 विभाषा वेष्टिवन्धानयोः 6, 1, 215.
 विभाषा वेष्टिचेष्टयोः 7, 4, 96.
 विभाषा श्यावारोकाभ्याम् 5, 4, 144.
 विभाषा श्वेः 6, 1, 30.
 विभाषा सपूर्वस्य 4, 1, 34.
 विभाषा समीपे 2, 4, 16.
 विभाषा साकाङ्क्षे 3, 2, 114.
 विभाषा साति कात्स्न्ये 5, 4, 52.
 विभाषा सुपो बहुच् 5, 3, 68.
 विभाषा सजिद्वयोः 7, 2, 65.
 विभाषा सेनासुराङ्गाया 2, 4, 25.
 विभाषा स्वसप्तयोः 6, 3, 24.
 विभाषा हविरपृषादिभ्यः 5, 1, 4.
 विभाषितं विशेषवचने 8, 1, 74.
 विभाषितं सांपर्गमनुत्तमम् 8, 1, 53.
 विभाषेष्टः 8, 3, 79.
 विभाषोत्पुच्छे 6, 2, 196.
 विभाषोदरे 6, 3, 88.
 विभाषोपपदेन 1, 3, 77.
 विभाषोपयमने 1, 2, 16.
 विभाषोपसर्गे 2, 3, 59.
 विभाषोर्णाः 1, 2, 3.
 विभाषोशीनरेषु 4, 2, 118.
 विभाषोपधिवनस्पतिभ्यः 8, 4, 6.
 विमुक्तादिभ्यो ण् 5, 2, 61.
 विरामो ऽवसानम् 1, 4, 110.
 विशाखयोश्च 1, 2, 62.
 विशाखापाटादाण् 5, 1, 110.
 विशिषतिपदिस्कन्दा 3, 4, 56.
 विशिष्टलिङ्गो 2, 4, 7.
 विशेषणं विशेष्येण 2, 1, 57.
 विशेषणानां चाजातेः 1, 2, 52.
 विश्वस्य वसुराटोः 6, 3, 128.
 विषयो देशे 4, 2, 52.

विष्किरः शकुनि 6, 1, 150.
 विष्वदेवयोश्च 6, 3, 92.
 विसर्जनीयस्य सः 8, 3, 34.
 विसारिणो मत्स्ये 5, 4, 16.
 विस्ताच्च 5, 1, 31.
 विस्पष्टादीनि गुणवचनेषु 6, 2, 24.
 वीरवीर्यो च 6, 2, 120.
 वृद्धगणकठजिलसे 4, 2, 80.
 वृकज्येष्ठाभ्यां तिल्लाति 5, 4, 41.
 वृकाट्टेयण् 5, 3, 115.
 वृत्तासनयोर्विष्टरः 8, 3, 93.
 वृणोतेराच्छादने 3, 3, 54.
 वृत्तिसर्गतायनेषु क्रमः 1, 3, 38.
 वृद्धस्य च 5, 3, 62.
 वृद्धस्य च पूजायाम् 4, 1, 166.
 वृद्धाच्छः 4, 2, 114.
 वृद्धाट्टक् सांवीरेषु 4, 1, 148.
 वृद्धात्प्राचाम् 4, 2, 120.
 वृद्धादक्रेकान्ताखोपधात् 4, 2, 141.
 वृद्धिनिमित्तस्य च 6, 3, 39.
 वृद्धिरादिच् 1, 1, 1.
 वृद्धिरेचि 6, 1, 88.
 वृद्धिर्यस्याचामादि 1, 1, 73.
 वृद्धेल्कोसलाजादा 4, 1, 171.
 वृद्धो यूना तल्लक्षण 1, 2, 65.
 वृद्धयः स्यसन्तोः 1, 3, 92.
 वृन्दारकनाग 2, 1, 62.
 वृषाकप्यग्निकुसित 4, 1, 37.
 वृषादीनां च 6, 1, 203.
 वृत्तो वा 7, 2, 38.
 वेः पादविहरणे 1, 3, 41.
 वेजः 6, 1, 40.
 वेजो वयिः 2, 4, 41.
 वेतनादिभ्यो जीवति 4, 4, 12.
 वेत्तेर्विभाषा 7, 1, 7.
 वेरएक्तस्य 6, 1, 67.

वेशन्तहिमवश्यामण 4, 4, 112.
 वेशोयशआदेभेगाद्याल् 4, 4, 131.
 वेशच स्वनो भोजने 8, 3, 69.
 वेः शब्दकर्मणः 1, 3, 34.
 वेः शालच्छट्चो 5, 2, 28.
 वेः स्कन्देरनिष्ठायाम् 8, 3, 73.
 वेः स्कन्धातेर्नित्यं 8, 3, 77.
 वेतो ज्यत्र 3, 4, 96.
 वेयाकरणाख्यायां 6, 3, 7.
 वै वावेति च च्छन्दसि 8, 1, 64.
 वोताप्योः 3, 3, 141.
 वोतो गुणवचनात् 4, 1, 44.
 वोपसर्जनस्य 6, 3, 82.
 वो विधूने जुक् 7, 3, 38.
 वो कषलसकत्यसम्भः 3, 2, 143.
 वो क्षुशुवः 3, 3, 25.
 वमोवा 8, 4, 23.
 व्यक्तवाचां समुच्चारणे 1, 3, 48.
 व्यञ्जनैरुपसिक्ते 4, 4, 26.
 व्यत्ययो बहुलम् 3, 1, 85.

व्यथो लिटि 7, 4, 68.
 व्यधजपोरनुपसर्गे 3, 3, 61.
 व्यन्तपत्रे 4, 1, 145.
 व्यवहिताश्च 1, 4, 82.
 व्यवहृपणोः समर्थयोः 2, 3, 57.
 व्यवयिनो जन्तुम् 6, 2, 166.
 व्यश्च 6, 1, 43.
 व्याङ्परिभ्यो रमः 1, 3, 83.
 व्या हरति मृगः 4, 3, 51.
 व्युपयोः शेतः पर्याये 3, 3, 39.
 व्युष्टादिभ्यो ण् 5, 1, 97.
 व्योर्लघुप्रयत्नतरः 8, 3, 18.
 वजयजोर्भावे क्यप् 3, 3, 98.
 व्रते 3, 2, 80.
 वश्चभस्जसजमज 8, 2, 36.
 व्रातचफजोरस्त्रियाम् 5, 3, 113.
 व्रातेन जीवति 5, 2, 21.
 व्रीहिशान्योढक् 5, 2, 2.
 व्रीहेः पुरोडाशे 4, 3, 148.
 व्रीह्यादिभ्यश्च 5, 2, 116.

श

शकटादण् 4, 4, 80.
 शकृष्टयज्ञाग्लाघटरभ 3, 4, 65.
 शकि शमुल्कमुलो 3, 4, 12.
 शकि लिङ् च 3, 3, 172.
 शकिसहोश्च 3, 1, 99.
 शक्तियष्टोरोकक् 4, 4, 59.
 शक्तो हस्तिकवाटयोः 3, 2, 54.
 शण्डिकादिभ्यो ज्यः 4, 3, 92.
 शतमानविंशतिक 5, 1, 27.
 शतसहस्रान्ताच्च 5, 2, 119.
 शताच्च ठन्यतावशते 5, 1, 21.
 शतुरनुमो नद्यजादौ 6, 1, 173.

शदन्तविंशतेश्च 5, 2, 46.
 शदेरगतां तः 7, 3, 42.
 शदेः शितः 1, 3, 60.
 शप्श्यनोर्नित्यम् 7, 1, 81.
 शब्दददुरं करोति 4, 4, 34.
 शब्दविकलहाभकारव 3, 1, 17.
 शमामष्टानां दीर्घः श्यनि 7, 3, 74.
 शमिता यज्ञे 6, 4, 54.
 शमित्यष्टाभ्यो घिनुण् 3, 2, 141.
 शमि धातोः संज्ञायाम् 3, 2, 14.
 शम्याः षलज् 4, 3, 142.
 शयवासवासिष्वकालात् 6, 3, 18.

शरद्वृक्षकुनकदर्भा 4, 1, 102.
 शरादीनां च 6, 3, 120.
 शरीरावयवाच्च 4, 3, 55.
 शरीरावयवाद्यत् 5, 1, 6.
 शरो ऽचि 8, 4, 49.
 शर्करादिभ्यो ञ् 5, 3, 107.
 शर्कराया वा 4, 2, 83.
 शर्परे विसर्जनीयः 8, 3, 35.
 शर्पूर्वाः खयः 7, 4, 61.
 शल इगुपधादनटः क्तः 3, 1, 45.
 शलालुनो ऽन्यतरस्याम् 4, 4, 54.
 शश्छो ऽटि 8, 4, 63.
 शसो न 7, 1, 29.
 शस्येन परिजातः 5, 2, 68.
 शाकलाद्वा 4, 3, 128.
 शाखादिभ्यो यः 5, 3, 103.
 शाक्यासाह्यावेषां युक् 7, 3, 37.
 शाक्योरन्यतरस्याम् 7, 4, 41.
 शाणाद्वा 5, 1, 35.
 शात् 8, 4, 44.
 शारदे ऽनार्तवे 6, 2, 9.
 शार्ङ्गखाद्यजो ङोन् 4, 1, 73.
 शालीनकापीने 5, 2, 20.
 शास इदङ्ङ्हलोः 6, 4, 34.
 शासिब्रसिघसोनां च 8, 3, 80.
 शा ह्यो 6, 4, 35.
 शिखाया वलच् 4, 2, 89.
 शि तुक् 8, 3, 31.
 शितेनित्यावच्छ 6, 2, 138.
 शिलाया ङः 5, 3, 102.
 शिल्पम् 4, 4, 55.
 शिल्पिनि चाकृजः 6, 2, 76.
 शिल्पिनि ध्वन् 3, 1, 145.
 शिवशमरिष्टस्य करे 4, 4, 143.
 शिवादिभ्यो ञ् 4, 1, 112.
 शिशुकन्दयमसभ 4, 3, 88.

शि सर्वनामस्थानम् 1, 1, 42.
 शोडः सार्वधातुके गुणः 7, 4, 21.
 शोडो रुट् 7, 1, 6.
 शीतोष्णाभ्यां कारिणि 5, 2, 71.
 शीर्षेऽश्वन्दसि 6, 1, 66.
 शीर्षेच्छेदाद्यच्च 5, 1, 65.
 शीलम् 4, 4, 61.
 शुक्रादघन् 4, 2, 26.
 शुण्डिकादिभ्यो ञ् 4, 3, 78.
 शुभ्रादिभ्यश्च 4, 1, 123.
 शुषः कः 8, 2, 51.
 शुष्कचूर्णरूक्षेषु पिपिः 3, 4, 35.
 शुष्कधट्टो 6, 1, 206.
 शृङ्गाणामनिरवसितानाम् 2, 4, 10.
 शूर्पादञ्जन्यतरस्याम् 5, 1, 26.
 शूनात्पाके 5, 4, 65.
 शूलोखाद्यत् 4, 2, 17.
 शृङ्खलमस्य बन्धनं करभे 5, 2, 79.
 शृङ्गमवस्थायां च 6, 2, 115.
 शृतं पाके 6, 1, 27.
 शृट्प्रो ह्रस्वो वा 7, 4, 12.
 शृवन्द्योरारुः 3, 2, 173.
 शे 1, 1, 13.
 शे मुचादीनाम् 7, 1, 59.
 शेवलसुपरिविशाल 5, 3, 84.
 शेऽश्वन्दसि बहुलम् 6, 1, 70.
 शेपात्कर्तरि परस्मैपदम् 1, 3, 78.
 शेपाद्विभाषा 5, 4, 154.
 शेपे 4, 2, 92.
 शेपे प्रथमः 1, 4, 108.
 शेपे लङ्यदा 3, 3, 151.
 शेपे लोपः 7, 2, 90.
 शेपे विभाषा 8, 1, 41, 50.
 शेपे विभाषाकखा 8, 4, 18.
 शेपो घ्यसखि 1, 4, 7.
 शेपो बहुव्रीहिः 2, 2, 23.

शोणात्प्राचाम् 4, 1, 43.
 शोनकादिभ्यश्चन्दसि 4, 3, 106.
 शनसोरल्लोपः 6, 4, 111.
 शनात्रलोपः 6, 4, 23.
 शनाभ्यस्वयोरातः 6, 4, 112.
 श्याद्वधासु° 3, 1, 141.
 श्येनतिलस्य पाते जे 6, 3, 71.
 श्यो ऽस्पर्शं 8, 2, 47.
 श्रज्यावमकन्पापवत्सु° 6, 2, 25.
 श्रविष्ठाफलान्यनुराधा° 4, 3, 34.
 श्राणामांसांदनादटिठन् 4, 4, 67.
 श्राद्धमनेन भुक्तमिनिठनी 5, 2, 85.
 श्राद्धे शरदः 4, 3, 12.
 श्रिनीभुवो ऽनुपसर्गं 3, 3, 24.
 श्रोत्रामणयोश्चन्दसि 7, 1, 56.
 श्रुचः श्र च 3, 1, 74.

श्रुश्रुणुपृक्वृभ्यश्चन्दसि 6, 4, 102.
 श्रेयादयः कृतादिभिः 2, 1, 59.
 श्रोत्रियंश्चन्दो° 5, 2, 84.
 श्रुकः किति 7, 2, 11.
 श्रुनाघहुङ्स्याशर्पा° 1, 4, 34.
 श्रिलष आलिङ्गने 3, 1, 46.
 श्र्ली 6, 1, 10.
 श्रवणणाट्टञ् च 4, 4, 11.
 श्रवयतेरः 7, 4, 18.
 श्रवयुवमघोनामतद्धिते 6, 4, 133.
 श्रवशुरः श्रवश्वा 1, 2, 71.
 श्रवस्तुट् च 4, 3, 15.
 श्रवसो ऽवसोयःश्रेयसः 5, 4, 80.
 श्रवादेरिजि 7, 3, 8.
 श्रवादिता निष्ठायां 7, 2, 14.

ष

षः प्रत्ययस्य 1, 3, 6.
 षकृत्कितपयचतुरां° 5, 2, 51.
 षट् च काण्डादीनि 6, 2, 135.
 षट्चतुर्भ्यश्च 7, 1, 55.
 षट्त्रिचतुर्भ्यो हलादिः 6, 1, 179.
 षड्यो लुक् 7, 1, 22.
 षढोः कः सि 8, 2, 41.
 षण्मासाण्यच्च 5, 1, 83.
 षत्वतुकोरसिद्धः 6, 1, 86.
 षपूर्वहन्धृतराज्ञामणि 6, 4, 135.
 षष्टिकाः षष्टिरात्रेण° 5, 1, 90.
 षष्ठ्यादेश्चासंख्यादेः 5, 2, 58.
 षष्ठाष्टमाभ्यां ज च 5, 3, 50.
 षष्ठी 2, 2, 8.
 षष्ठी चानादरे 2, 3, 38.
 षष्ठी प्रत्येनसि 6, 2, 60.

षष्ठोयुक्तश्चन्दसि वा 1, 4, 9.
 षष्ठी शेषे 2, 3, 50.
 षष्ठी स्थानयोगा 1, 1, 49.
 षष्ठी हेतुप्रयोगे 2, 3, 26.
 षष्ठ्यतसर्थप्रत्ययेन 2, 3, 30.
 षष्ठ्या आक्रांशे 6, 3, 21.
 षष्ठ्याः पतिपुत्र° 8, 3, 53.
 षष्ठ्या रूप्य च 5, 3, 54.
 षष्ठ्या व्याश्रये 5, 4, 48.
 षात्पदान्तात् 8, 4, 35.
 षिर्द्रांरादिभ्यश्च 4, 1, 41.
 षिन्निदादिभ्यो ऽङ् 3, 3, 104.
 ष्टुना ष्टुः 8, 4, 41.
 ष्टिवुक्कमुचमां शिति 7, 3, 75.
 षणान्ता षट् 1, 1, 24.
 षडङः संप्रसारणम् 6, 1, 13.

स

स उत्तमस्य 3, 4, 98.
 स एषां ग्रामणीः 5, 2, 78.
 संयसश्च 3, 1, 72.
 संयोगादिश्च 6, 4, 166.
 संयोगादेरातो धातो 8, 2, 43.
 संयोगान्तस्य लोपः 8, 2, 23.
 संयोगे गुरु 1, 4, 11.
 संल्लिटोर्जः 7, 3, 57.
 संवत्सराग्रहायणीभ्यां 4, 3, 50.
 संवत्सरान्ताच्छन्दसि 5, 1, 91.
 संशयमापन्नः 5, 1, 73.
 संसृष्टे 4, 4, 22.
 संस्कृतम् 4, 4, 3.
 संस्कृतं भक्षाः 4, 2, 16.
 संहितशफलक्षणवामादेश्च 4, 1, 70.
 संहितायाम् 6, 1, 72, 3, 114.
 सख्यं चाक्रान्तात् 6, 2, 198.
 सख्यशिश्वीति भाषायाम् 4, 1, 62.
 सख्युरसंबुद्धौ 7, 1, 92.
 सख्यर्थः 5, 1, 126.
 सगतिरपि तिङ् 8, 1, 68.
 सगर्भसवृषसनुताद्वत् 4, 4, 114.
 संकलादिभ्यश्च 4, 2, 75.
 संख्ययाव्ययासन्ना 2, 2, 25.
 संख्या 6, 2, 35.
 संख्यापूर्वो द्विगुः 2, 1, 52.
 संख्याया अतिशदन्तायाः 5, 1, 22.
 संख्याया अवयवे तयप् 5, 2, 42.
 संख्यायाः क्रियाभ्यावृत्ति 5, 4, 17.
 संख्याया गुणस्य निमाने 5, 2, 47.
 संख्याया विधार्थं धा 5, 3, 42.
 संख्यायाश्च गुणान्तायाः 5, 4, 59.

संख्यायाः संवत्सर 7, 3, 15.
 संख्यायाः संज्ञासंघसूत्रा 5, 1, 58.
 संख्यायाः स्तनः 6, 2, 163.
 संख्या वंश्येन 2, 1, 19.
 संख्या विसायपूर्व 6, 3, 110.
 संख्याव्ययादेर्डीप् 4, 1, 26.
 संख्यासुपूर्वस्य 5, 4, 140.
 संख्यैकवचनाच्च 5, 4, 43.
 संग्रामे प्रयोजनयोद्धृभ्यः 4, 2, 56.
 संघाङ्गलक्षणेष्व 4, 3, 127.
 संघे चानांतराधये 3, 3, 42.
 संघोद्धृष्य गणप्रशंसयोः 3, 3, 86.
 संज्ञापूरणयोश्च 6, 3, 38.
 संज्ञायां ललाटकुक्कुट्या 4, 4, 46.
 संज्ञायां शरदो वुञ् 4, 3, 27.
 संज्ञायां अवगाश्वत्थाभ्याम् 4, 2, 5.
 संज्ञायां समजनिषद 3, 3, 99.
 संज्ञायां कन् 4, 3, 147, 5, 3, 75, 87.
 संज्ञायां कन्योशीनरेषु 2, 4, 20.
 संज्ञायां गिरिनिकाययोः 6, 2, 94.
 संज्ञायां च 5, 3, 97, 6, 2, 77.
 संज्ञायां जन्याः 4, 4, 82.
 संज्ञायां धेनुष्या 4, 4, 89.
 संज्ञायाम् 2, 1, 44, 3, 3, 109, 4, 42, 4, 1, 72, 3, 117, 6, 2, 159, 8, 2, 11.
 संज्ञायामनचितादौनाम् 6, 2, 146.
 संज्ञायामुपमानम् 6, 1, 204.
 संज्ञायां भनृवृजिधारि 3, 2, 46.
 संज्ञायां मन्माभ्याम् 5, 2, 137.
 संज्ञायां मित्राजिनयोः 6, 2, 165.
 संज्ञो ज्यतरभ्यां कर्मणि 2, 3, 22.
 संज्ञोपम्ययोश्च 6, 2, 113.

सत्यं प्रश्ने 8, 1, 32.
 सत्यादशपथे 5, 4, 66.
 सत्यापपाशरूपवर्णा 3, 1, 25.
 सत्सूद्विषदुहदुहयुज 3, 2, 61.
 सतिरप्रतेः 8, 3, 66.
 सदृशप्रतिरूपयोः सादृश्ये 6, 2, 11.
 सदेः परस्य लिटि 8, 3, 118.
 सदरेप्रतेः 8, 3, 66.
 सद्यः परुत्परार्येयमः 5, 3, 22.
 सध मादस्ययोश्चन्द्रसि 6, 3, 96.
 सनः क्तिचि लोपश्चा 6, 4, 45.
 स नपुंसकम् 2, 4, 17.
 सनाशंसभिन्न उः 3, 2, 168.
 सनाद्यन्ता धातवः 3, 1, 32.
 सनाशंसभिन्न उः 3, 2, 168.
 सनिं ससनिवांसम् 7, 2, 69.
 सनि ग्रहगुहोश्च 7, 2, 12.
 सनि च 2, 4, 47.
 सनि मीमाधुरभलभ 7, 4, 54.
 सनीवन्तर्धभस्ज 7, 2, 49.
 सनोतेरनः 8, 3, 108.
 संधिवेलाद्यतुनक्षत्रेभ्यो 4, 3, 16.
 सन्नाद्यन्ता धातवः 3, 1, 32.
 सन्नाशंसभिन्न उः 3, 2, 168.
 सन्महत्परमोत्तमोत्कृष्टाः 2, 1, 61.
 सन्यङोः 6, 1, 9.
 सन्यतः 7, 4, 79.
 सन्लिटोर्जः 7, 3, 57.
 सन्वल्लधुनि चङ्परे 7, 4, 93.
 सपत्निय्यन्नाद 5, 4, 61.
 सपूर्वाच्च 5, 2, 87.
 सपूर्वायाः प्रथमाया 8, 1, 26.
 सप्तनो ज् ऊन्दसि 5, 1, 61.
 सप्तमोपञ्चम्या 2, 3, 7.
 सप्तमोविशेषणे 2, 2, 35.
 सप्तमी शोण्डेः 2, 1, 40.

सप्तमी सिद्धशुक्ल 6, 2, 32.
 सप्तमोहारिणा 6, 2, 65.
 सप्तम्यधिकरणे च 2, 3, 36.
 सप्तम्याः पुण्यम् 6, 2, 152.
 सप्तम्यां चोपपोड 3, 4, 49.
 सप्तम्यां जनेडः 3, 2, 97.
 सप्तम्यास्त्रल् 5, 3, 10.
 सभायां नपुंसके 6, 2, 98.
 सभाया यः 4, 4, 105.
 सभा राजमनुष्यपूर्वा 2, 4, 23.
 समः द्वणवः 1, 3, 65.
 समः प्रतिज्ञाने 1, 3, 52.
 समयस्तदस्य प्राप्तम् 5, 1, 104.
 समयाच्च यापनायाम् 5, 4, 60.
 समर्थः पदविधिः 2, 1, 1.
 समर्थानां प्रथमाद्वा 4, 1, 82.
 समवप्रविभ्यः स्थः 1, 3, 22.
 समवायान्समर्पति 4, 4, 43.
 समवाये च 6, 1, 138.
 समस्तुतीयायुक्तात् 1, 3, 54.
 समः समि 6, 3, 93.
 समः सुटि 8, 3, 5.
 समां समां वि जायते 5, 2, 12.
 समानकर्तृकयोः पूर्वकाले 3, 4, 21.
 समानकर्तृकेषु तुमुन् 3, 3, 158.
 समानतोर्ये वामौ 4, 4, 107.
 समानस्य च्छन्दस्यमूर्ध 6, 3, 84.
 समानोदरे शयित 4, 4, 108.
 समापनात्सपूर्वपदात् 5, 1, 112.
 समायाः खः 5, 1, 85.
 समासत्ता 3, 4, 50.
 समासस्य 6, 1, 223.
 समासाच्च तद्विषयात् 5, 3, 106.
 समासान्ताः 5, 4, 68.
 समासे ङङुलेः सङ्गः 8, 3, 80.
 समासे ङङपूर्वे 7, 1, 37.

- समाहारः स्वरितः 1. 2. 31.
 समि ख्यः 3. 2. 7.
 समि मुष्टौ 3. 3. 36.
 समि युट्टुदुवः 3. 3. 23.
 समुच्चये अन्यतरस्याम् 3. 4. 3.
 समुच्चये सामान्यवचनस्य 3. 4. 5.
 समुदाङ्भ्यो यमो ऽग्रन्त्ये 1. 3. 75.
 समुदोरजः पशुपु 3. 3. 69.
 समुद्राभादघः 4. 4. 118.
 समूलाकृतजोविषु 3. 4. 36.
 समूहवच्च बहुपु 5. 1. 22.
 समो गम्यच्छिभ्याम् 1. 3. 29.
 संपरिपूर्वात्त्व च 5. 1. 92.
 संपर्युपेभ्यः करोतां भूपणे 6. 1. 137.
 संपादिनि 5. 1. 99.
 संप्रचानुरूधाड्यमाड्यस 3. 2. 142.
 संप्रतिभ्यामनाध्याने 1. 3. 46.
 संप्रसारणस्य 6. 3. 139.
 संप्रसारणाच्च 6. 1. 108.
 संप्रोदश्च काच् 5. 2. 29.
 संबुद्धौ च 7. 3. 106.
 संबुद्धौ शाकन्यस्ये 1. 1. 18.
 संबोधने च 2. 3. 47. 3. 2. 125.
 सं भवत्यव हरति पचति 5. 1. 52.
 संभावने जलमिति 3. 3. 154.
 संभूते 4. 3. 41.
 संमाननोत्सज्जनाचार्य 1. 3. 36.
 सरूपाणामेकशेष एक 1. 2. 64.
 सतिशास्त्यतिभ्यश्च 3. 1. 56.
 सर्वकूलाभ्रकरोपिषु कपः 3. 2. 42.
 सर्वे गुणकात्स्न्ये 6. 2. 93.
 सर्वचर्मणः कृतः खवज्जो 5. 2. 5.
 सर्वत्र लोहितादि 4. 1. 18.
 सर्वत्र विभाषा गोः 6. 1. 122.
 सर्वत्र शाकन्यस्य 8. 4. 51.
 सर्वत्राण च तलोपश्च 4. 3. 22.
 सर्वदेवात्तातिल् 4. 4. 142.
 सर्वनामस्थाने चासंबुद्धौ 6. 4. 8.
 सर्वनामस्तृतीया च 2. 3. 27.
 सर्वनामः स्म 7. 1. 14.
 सर्वनामः स्याद्द्वस्वश्च 7. 3. 114.
 सर्वपुरुषाभ्यां णट्जो 5. 1. 10.
 सर्वभूमिण्यिवोभ्याम् 5. 1. 41.
 सर्वस्य द्वे 8. 1. 1.
 सर्वस्य सुपि 6. 1. 191.
 सर्वस्य मो अन्यतरस्यां दि 5. 3. 6.
 सर्वादीनि सर्वनामानि 1. 1. 27.
 सर्वैकान्यक्रियत्तदः 5. 3. 15.
 सवाभ्यां वामी 3. 4. 91.
 सविधसनोडसमर्थाद 6. 2. 23.
 समजुषो रुः 8. 2. 66.
 समवेति निगमे 7. 4. 74.
 ससो प्रशंसायाम् 5. 4. 40.
 सस्येन परिजातः 5. 2. 68.
 सः स्यार्धधातुके 7. 4. 49.
 सः स्विदिस्वदिसहोनां च 8. 3. 62.
 सहनञ्विद्यमानपूर्वाच्च 4. 1. 57.
 सहयुक्ते ऽग्रधाने 2. 3. 19.
 सह सुपा 2. 1. 4.
 सहस्य मघिः 6. 3. 95.
 सहस्य सः संज्ञायाम् 6. 3. 78.
 सहस्रेण संमिता घः 4. 4. 135.
 सहिवहोरोदवर्णस्य 6. 3. 112.
 सहेः एतन्ताभ्यां च 8. 3. 109.
 सहे च 3. 2. 96.
 सहेः माडः सः 8. 3. 56.
 साक्षात्प्रभर्तानि च 1. 4. 74.
 साक्षाद्द्रष्टरि संज्ञायाम् 5. 2. 91.
 साद्यै साड्या साडेति 6. 3. 113.
 सात्पदाद्योः 8. 3. 111.
 साधकतमं करणम् 1. 4. 42.
 सार्धुनिपुणाभ्यामर्चायां 2. 3. 43.

सान्तमहृतः संयोगस्य 6, 4, 10.
 साप्तपदानं सख्यम् 5, 2, 22.
 साम आकम् 7, 1, 33.
 सामन्वितम् 2, 3, 48.
 सामान्यवचनं विभाषितं 8, 1, 74.
 सामि 2, 1, 27.
 सार्यचिरप्राहणेप्रगे 4, 3, 23.
 सार्वधातुकमपित् 1, 2, 4.
 सार्वधातुकार्धधातुकयोः 7, 3, 84.
 सार्वधातुके यक् 3, 1, 67.
 साल्वावयवप्रत्ययश्च 4, 1, 173.
 साल्वेयगान्धारिभ्यां च 4, 1, 169.
 सावनडुहः 7, 1, 82.
 सावेकाचस्तृतीया 6, 1, 168.
 सास्मिन्गोर्णमासोति 4, 2, 21.
 सास्य देवता 4, 2, 24.
 सिकताशर्कराभ्यां च 5, 2, 104.
 सिचि च परस्मैपदेषु 7, 2, 40.
 सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु 7, 2, 1.
 सिचो यङि 8, 3, 112.
 सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च 3, 4, 109.
 सिति च 1, 4, 16.
 सिद्धशुष्कपक्वबन्धैश्च 2, 1, 41.
 सिध्मादिभ्यश्च 5, 2, 97.
 सिध्यतेरपारलौकिके 6, 1, 49.
 सिन्धुतक्षशिलादिभ्यो 4, 3, 93.
 सिन्धुपकराभ्यां कन् 4, 3, 32.
 सिपि धातो रुवा 8, 2, 74.
 सिब्वहुलं लेटि 3, 1, 34.
 सिवादीनां वाङ्मयवाये ऋषि 8, 3, 71.
 सुः पूजायाम् 1, 4, 94.
 सुकर्मपापमन्त्रपुण्येषु 3, 2, 89.
 सुखप्रिययोहिंते 6, 2, 15.
 सुखप्रियादानुलोभ्ये 5, 4, 63.
 सुखादिभ्यः कर्तृवेदनायाम् 3, 1, 18.
 सुखादिभ्यश्च 5, 2, 131.
 Pāṇini's Grammatik

सुजः 8, 3, 107.
 सुजो यज्ञसंयोगे 3, 2, 132.
 सुद कात्पूर्वः 6, 1, 135.
 सुद तिथोः 3, 4, 107.
 सुडनपुंसकस्य 1, 1, 43.
 सुधातुरकङ् च 4, 1, 97.
 सुधित वसुधित नेमधित 7, 4, 45.
 सुनोतेः स्यसनोः 8, 3, 117.
 सुप आत्मनः क्यच् 3, 1, 8.
 सुपः 1, 4, 103.
 सुपां सुलुक्पूर्वसवर्णा 7, 1, 39.
 सुपि च 7, 3, 102.
 सुपि स्थः 3, 2, 4.
 सुपो धातुप्रातिपदिकयोः 2, 4, 71.
 सुप्तिङन्तं पदम् 1, 4, 14.
 सुप् प्रतिना मात्रार्थे 2, 1, 9.
 सुप्यजातो णिनिस्ताच्छौल्ये 3, 2, 78.
 सुप्रातमुश्वसुदिव 5, 4, 120.
 सुबामन्विते पराङ्मवत् 2, 1, 2.
 सुयजोर्ध्वनिप् 3, 2, 103.
 सुवास्त्वादिभ्यो ञ् 4, 2, 77.
 सुविनिर्दुर्भ्यः 8, 3, 88.
 सुषामादिषु च 8, 3, 98.
 सुसर्वाधाज्जनपदस्य 7, 3, 12.
 सुहृद्दुर्हृदौ मित्रामित्रयोः 5, 4, 150.
 सूत्रं प्रतिष्ठातम् 8, 3, 90.
 सूत्राच्च कोपधात् 4, 2, 65.
 सूददीपदीक्षश्च 3, 2, 153.
 सूपमानात्कः 6, 2, 145.
 सूर्यतिष्ठागस्त्य 6, 4, 149.
 सूचस्यदः क्परच् 3, 2, 160.
 सजिद्रशोर्भन्यमकिति 6, 1, 58.
 सपितृदोः कमुन् 3, 4, 17.
 स स्थिरे 3, 3, 17.
 सेधतेर्गता 8, 3, 113.
 सेनान्तलक्षणकारिभ्यश्च 4, 1, 152.
 (8)

सेनाया वा 4, 4, 43.

मेर्हपिच्छ 3, 4, 87.

से ऽसिचि कृतचृत° 7, 2, 57.

सो ऽचि लोपे चेत्° 6, 1, 134.

सोढः 8, 3, 115.

सोदराद्यः 4, 4, 109.

सो ऽपदादौ 8, 3, 38.

सोममर्हति यः 4, 4, 137.

सोमादृष्यण 4, 2, 30.

सोमे सुजः 3, 2, 90.

सोमे ह्वरितः 7, 2, 33.

सोरवन्नेपणे 6, 2, 195.

सोर्मनसो अलोमोपसो 6, 2, 117.

सो ऽस्य निवासः 4, 3, 89.

सो ऽस्यांशवस्रभृतयः 5, 1, 56.

सो ऽस्यादिरिति° 4, 2, 55.

सो च 6, 4, 13.

स्त्रोः संयोगाद्योरन्ते च 8, 2, 29.

स्तम्भुस्तम्भु° 3, 1, 82.

स्तम्बकर्णयो रमिजपोः 3, 2, 13.

स्तम्बशक्तोरिन् 3, 2, 24.

स्तम्बे क च 3, 3, 88.

स्तम्भमिदुमहां चडि 8, 3, 116.

स्तम्भमिदुमहां चडि 8, 3, 116.

स्तम्भुस्तम्भुस्तम्भु° 3, 1, 82.

स्तम्भेः 8, 3, 87.

स्तुतस्तोमयोश्चन्द्रसि 8, 3, 105.

स्तुसुधूज्यः परस्मैपदेषु 7, 2, 72.

स्तेनाद्यत्रलोपश्च 5, 1, 125.

स्तोक्रान्तिकद्वारार्थ° 2, 1, 39.

स्तोः श्चुना श्चुः 8, 4, 40.

स्तोतिथयोरैव प्रथय° 8, 3, 61.

स्त्यः प्रपूर्वस्य 6, 1, 23.

स्त्रियाः 6, 4, 79.

स्त्रियाः पुंवदभाषित° 6, 3, 34.

स्त्रियां संज्ञायाम् 5, 4, 143.

स्त्रियां क्तिन् 3, 3, 94.

स्त्रियां च 7, 1, 96.

स्त्रियाम् 4, 1, 3.

स्त्रियामवन्तिकुन्ति° 4, 1, 176.

स्त्री पुंवच्च 1, 2, 66.

स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्सर्जो° 4, 1, 87.

स्त्रीभ्यो ढक् 4, 1, 120.

स्त्रीषु सौवीरसाल्व° 4, 2, 76.

स्यः क च 3, 2, 77.

स्यगिडलाच्छयितरि व्रते 4, 2, 15.

स्यागापापचो भवे 3, 3, 95.

स्याध्वोरिच्छ 1, 2, 17.

स्यादिष्वभ्यासेन° 8, 3, 64.

स्थानान्तगोशाल° 4, 3, 35.

स्थानान्ताद्विभाषा° 5, 4, 10.

स्थानिवदादेशो ऽनन्विधां 1, 1, 58.

स्थाने ऽन्तरतमः 1, 1, 50.

स्थालीविनात् 5, 1, 70.

स्थूलदूरयुवहृस्व° 6, 4, 156.

स्थूलादिभ्यः प्रकारवचने° 5, 4, 3.

स्थे च भाषायाम् 6, 3, 20.

स्थेशभासपिसकसो वरच 3, 2, 175.

स्वात्ख्यादयश्च 7, 1, 49.

सुकमोरनात्मनेपदनिमित्ते 7, 2, 36.

स्नेहने पिपः 3, 4, 38.

स्पर्धायामाडः 1, 3, 31.

स्पृशो ऽनुदके क्तिन् 3, 2, 58.

स्पृष्टिर्हृष्टिदयि° 3, 2, 158.

स्पृष्टेरोप्सितः 1, 4, 36.

स्फायः स्फो निष्ठायाम् 6, 1, 22.

स्फायो वः 7, 3, 41.

स्मिगपूतवोणा° 6, 2, 187.

स्फुरतिस्फुलत्योर्घञि 6, 1, 47.

स्फुरतिस्फुलत्योर्निर्नि° 8, 3, 76.

स्मिपूङ्क्ञ्जशां सनि 7, 2, 74.

स्मे लोट् 3, 3, 165.

स्मोत्तरे लङ् च 3, 3, 176.
 स्यतासो ललुटोः 3, 1, 33.
 स्यदो जवे 6, 4, 28.
 स्यश्छन्दसि बहुलम् 6, 1, 133.
 स्यसिचसोयुट्तासिपुः 6, 4, 62.
 स्रवतिशृणोतिद्रवतिः 7, 4, 81.
 स्रोतसो विभाषा 4, 4, 113.
 स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा 1, 1, 68.
 स्वं स्वामिनि 6, 2, 17.
 स्वतन्त्रः कर्ता 1, 4, 54.
 स्वतवान्पायो 8, 3, 11.
 स्वनहसोर्वा 3, 3, 62.
 स्वपादिहिंसामर्च्यनिटि 6, 1, 188.
 स्वपितृषोर्नजिङ् 3, 2, 172.
 स्वपिस्यमिव्येजां यङि 6, 1, 19.
 स्वपो नन् 3, 3, 91.
 स्वमज्ञातिधनाख्यायाम् 1, 1, 35.
 स्वमोर्नपुंसकात् 7, 1, 23.
 स्वयं क्तेन 2, 1, 25.
 स्वरतिमूर्तिसूयति 7, 2, 44.
 स्वरादिनिपातमव्ययम् 1, 1, 37.

स्वरतिजितः कत्राभिः 1, 3, 72.
 स्वरतिमामेडिते ञ्मूया 8, 2, 103.
 स्वरितात्संहितायाम् 1, 2, 39.
 स्वरितेनाधिकारः 1, 3, 11.
 स्वरितो वानुदात्ते 8, 2, 6.
 स्वसुशब्दः 4, 1, 143.
 स्वागतादीनां च 7, 3, 7.
 स्वाङ्गाच्चेतः 6, 3, 40.
 स्वाङ्गाच्चोपसर्जनाद 4, 1, 54.
 स्वाङ्गे तस्यप्रत्यये कृभ्योः 3, 4, 61.
 स्वाङ्गे ञ्धुवे 3, 4, 54.
 स्वाङ्गेभ्यः प्रसिते 5, 2, 66.
 स्वादिभ्यः श्नुः 3, 1, 73.
 स्वादिष्वसर्वनामस्थाने 1, 4, 17.
 स्वादुमि णमुल् 3, 4, 26.
 स्वापेशचङि 6, 1, 18.
 स्वामिन्नैश्वर्ये 5, 2, 126.
 स्वामोश्वराधिपतिदायाद 2, 3, 39.
 स्वे पुपः 3, 4, 40.
 स्वी जसमोदृक्छटा 4, 1, 2.

ह

ह एति 7, 4, 52.
 हनश्च वधः 3, 3, 76.
 हनस्त च 3, 1, 108.
 हनस्तो ञ्चिण्णलोः 7, 3, 32.
 हनः सिच् 1, 2, 14.
 हनो वध लिङि 2, 4, 42.
 हन्त च 8, 1, 54.
 हन्तेरत्पूर्वस्य 8, 4, 22.
 हन्तेर्जः 6, 4, 36.
 हस्तेरनुद्यमने ञ्च् 3, 2, 9.
 हस्तेर्द्वित्तिनाथयोः पशो 3, 2, 25.
 हरत्युत्सङ्गादिभ्यः 4, 4, 15.

हरितादिभ्यो ञ्जः 4, 1, 100.
 हरीतक्यादिभ्यश्च 4, 3, 167.
 हलः 6, 4, 2.
 हलदन्तात्सप्तम्याः 6, 3, 9.
 हलन्ताच्च 1, 2, 10.
 हलन्त्यम् 1, 3, 3.
 हलश्च 3, 3, 121.
 हलश्चेजुपधात् 8, 4, 31.
 हलः श्नः शानज्जो 3, 1, 83.
 हलसोरादृक् 4, 3, 124. 4, 81.
 हलसूकरयोः पुवः 3, 2, 183.
 हलस्तद्धितस्य 6, 4, 150.

हलादिः शेषः 7, 4, 60.

हलि च 8, 2, 77.

हलि लोपः 7, 2, 113.

हलि सर्वेषाम् 8, 3, 22.

हलो जनन्तराः संयोगः 1, 1, 7.

हलो यमां यमि लोपः 8, 4, 64.

हल्ङ्याढ्यो दीर्घा 6, 1, 68.

हव्ये जनन्तःपादम् 3, 2, 66.

हश्श्वतोर्लङ् च 3, 2, 116.

हशि च 6, 1, 114.

हश्च ब्रीहिकालयोः 3, 1, 148.

हस्ताज्जार्ता 5, 2, 133.

हस्तादाने चेरस्तेये 3, 3, 40.

हस्ते वर्तिग्रहोः 3, 4, 39.

हायनान्तयुवादिभ्यो ञ् 5, 1, 130.

हिंसायां प्रतेश्च 6, 1, 141.

हिंसार्थानां च समानं 3, 4, 48.

हि च 8, 1, 34.

हितं भक्षाः 4, 4, 65.

हिनु मोना 8, 4, 15.

हिमकाषिहतिषु च 6, 3, 54.

हिरण्यपरिमाणं धने 6, 2, 55.

हिने 1, 4, 86.

होयमानपापयोगाच्च 5, 4, 47.

हुभक्त्यो हेर्धिः 6, 4, 101.

हुशुवोः सार्वधातुके 6, 4, 87.

हृक्रीरन्यतरस्याम् 1, 4, 53.

हृदयस्य प्रियः 4, 4, 95.

हृदयस्य हृत्लेखयद 6, 3, 50.

हृदभगसिन्ध्वन्ते पूर्व 7, 3, 19.

हृषेलोमसु 7, 2, 29.

हेति क्षियायाम् 8, 1, 60.

हेतुमति च 3, 1, 28.

हेतुमनुष्येभ्यो ञ्यतरं 4, 3, 81.

हेतुहेतुमतोर्लङ् 3, 3, 156.

हेतो 2, 3, 23.

हेमन्तशिशिराव 2, 4, 28.

हेमन्ताच्च 4, 3, 21.

हे मपरे च 8, 3, 26.

हेरच्छडि 7, 3, 56.

हैदंगवीनं संज्ञायाम् 5, 2, 23.

हैहेप्रयोगे हैहयोः 8, 2, 85.

हो ढः 8, 2, 31.

होत्राभ्यश्च 5, 1, 135.

हो हन्तेर्जिण्येषु 7, 3, 54.

ह्यन्तक्षणश्वसजाण 7, 2, 5.

ह्रस्वः 7, 4, 59.

ह्रस्वं लघु 1, 4, 10.

ह्रस्वनद्यापो नुद् 7, 1, 54.

ह्रस्वनुङ्भ्यां मतुप 6, 1, 176.

ह्रस्वस्य गुणः 7, 3, 108.

ह्रस्वस्य पिति कृति 6, 1, 71.

ह्रस्वाच्चन्द्रोत्तरपदे मन्त्रे 6, 1, 151.

ह्रस्वात्तादां तद्धिते 8, 3, 101.

ह्रस्वादङ्गात् 8, 2, 27.

ह्रस्वान्ते ञ्यन्त्यात्पूर्वम् 6, 2, 174.

ह्रस्वे 5, 3, 86.

ह्रस्वो नपुंसके प्रातिपदिकस्य 1, 2, 47.

हु ह्वरेश्चन्द्रसि 7, 2, 31.

ह्लादो निष्ठायाम् 6, 4, 95.

ह्यः संप्रसारणं च न्यभ्युप 3, 3, 72.

ह्यः संप्रसारणम् 6, 1, 32.

ह्यावामश्च 3, 2, 2.

Der Dhâtupâtha nach N. L. Westergaard.

Mein verstorbener Freund WESTERGAARD hat diesen unserm Pânini zugeschriebenen Dhâtupâtha, wie allgemein anerkannt wird, nach den besten Quellen festzustellen gesucht. Es mag im Laufe der Zeit sich Manches in dieses Wurzelverzeichnis eingeschlichen haben, was Pânini nicht vorgelegen hat; dagegen ist wohl kaum anzunehmen dass Wurzeln ausgefallen oder in eine andere Ordnung gekommen wären. Die innerhalb der zehn Klassen auf dem künstlichen, aber grammatisch bedeutsamen Accent der Wurzel und des ihr angefügten Vocals beruhende Ordnung wird nicht selten dadurch unterbrochen, dass Wurzeln, die in anderer Beziehung in der Grammatik zu einander gehören, trotz ihres abweichenden Accenten den in Beziehung auf den Accent an richtiger Stelle sich befindenden Wurzeln angereiht werden. Die Varianten habe ich mit Weglassung der Autoritäten, auf denen sie beruhen, in Klammern beigefügt; Vopadeva's Abweichungen habe ich unberücksichtigt gelassen, da dieser Grammatiker nicht zur Schule Pânini's gehört. Um in dem nachfolgenden alphabetischen Verzeichniss der Wurzeln diese im Dhâtupâtha leichter finden zu können, habe ich sie innerhalb der zehn Klassen mit fortlaufenden Zahlen versehen. Die im Pandit erscheinende Dhâtuvṛtti des Mâdhava habe ich bei Beginn des Druckes nur bis zum Schluss der 1. Klasse benutzen können.

1. भूवादयः

A. उदात्ताः

a) परस्मैभाषः

1 भू सत्ताषाम्.

b) तवर्गोद्यान्ता अनुदात्तेतः

2 एध वृद्धौ; 3 स्पर्ध संचर्षे; 4 गाध प्रतिष्ठालिप्सयोः (यन्ये च); 5 बाध लोडने (लोडने, विलोडने, विलोभने); 6 नाध (लाध), 7 नाध याच्छोपतापैश्वर्याश्रित्यु; 8 दध धारणे (दाने); 9 स्कुदि आप्रवणे (आप्लवने); 10 श्रिदि श्रैत्ये; 11 वदि अभिवादनस्तुत्योः; 12 भदि कल्याणे सुखे च; 13 मदि स्तुतिमोदमदस्वप्नगतिषु (auch कान्तौ und जाड्ये); 14 स्पदि किंचिच्चलने; 15 क्तिदि परिदेवने; 16 मुद हर्षे; 17 दद दाने; 18 छद, 19 स्पर्द आस्वादने; 20 उर्द माने क्रीडायां च; 21 कुर्द, 22 खुर्द, 23 गुर्द, 24 गुद क्रीडायामेव; 25 बृद क्षरणे (क्षणने); 26 हृद अव्यक्ते शब्दे; 27 ह्रादी सुखे च; 28 स्वाद आस्वादने; 29 पर्द कुत्सिते शब्दे; 30 यती प्रयत्ने; 31 युत्, 32 जुत् भासने; 33 विधृ (विधृ), 34 वेधृ याचने; 35 अघि (अन्य) शैथिल्ये; 36 यधि (यन्य) कौटिल्ये (यथ सौदभे); 37 क्त्य श्लाघायाम्.

c) तवर्गयान्ता उदात्तेतः

38 अत सातत्यगमने; 39 चितौ संज्ञाने; 40 च्युतिर् आसेचने; 41 श्रुतिर् वरणे; (42 ज्युतिर् भासने); 43 मन्य विलोडने; 44 कुथि, 45 पुथि (युथि), 46 लुथि, 47 मथि (मन्य) हिंसाक्षेपयोः; 48 पिध (पिधु) गत्याम्; 49 पिधू शास्त्रे माङ्गल्ये च; 50 खादृ भक्षणे; 51 खद स्थैर्ये हिंसायां च; 52 बद (बन्द) स्थैर्ये; 53 गद व्यक्तायां वाचि; 54 रद विलेखने; 55 णद अव्यक्ते (fehlt auch) शब्दे; 56 अर्द गतौ याचने च; 57 नर्द (णर्द), 58 गर्द शब्दे; 59 तर्द हिंसायाम्; 60 कर्द कुत्सिते शब्दे; 61 खर्द दन्दशूके; 62 अति, 63 अदि बन्धने; 64 इदि परमेश्वर्ये; 65 बिदि (भिदि) अवयवे; (65a गडि वदनकदेशे gehört schon wegen des Auslauts nicht hierher); 66 णिदि (निदि) कुत्सायाम्; 67 टुनिदि समुद्रां; 68 चदि आह्वाने दीप्तां च; 69 त्रिदि (तुदि) चेष्टायाम्; 70 कदि, 71 क्रदि (कुदि), 72 क्लदि आह्वाने रोदने च; 73 क्लिदि परिदेवने; 74 शुन्ध शुद्धां.

d) कवर्गयान्ता अनुदात्तेतः

75 शोक (सोक) सेचने; 76 लोक दर्शने; 77 श्लोक संधाते; 78 ट्रेक, 79 ध्रेक शब्दोत्साहयोः; 80 रेक शङ्कायाम्; 81 सेक (प्रेक, सोक, शोक), 82 सेक, 83 सकि (श्रेक), 84 अकि, 85 प्रलकि गत्यर्थाः; 86 शकि शङ्कायाम्; 87 अकि लक्षणे; 88 वकि कौटिल्ये; 89 मकि मण्डने (auch गतौ); 90 कक लौल्ये; 91 कुक, 92 वृक आदाने; 93 चक तृप्तां (प्रतिघाते च); 94 ककि, 95 वकि, 96 श्वकि (स्वकि), 97 त्रकि, 98 टांक (टांक), 99 त्रांक, 100 ष्वक्क (ष्वस्क, ष्वक्क, पुक्क), 101 वस्क (वक्क), 102 मस्क, 103 टिक (टिक), 104 टोक, 105 तिक (तिक), 106 तोक, 107 रचि, 108 लचि (dieses nach Einigen auch भोजननिवृत्तौ) गत्यर्थाः; 109 अचि, 110 वचि, 111 मचि गत्याक्षेपे (गतौ गत्यारम्भे च); 112 मचि कैतवे च; 113 राघ, 114 लाघ, 115 द्राघ, (116 धाघ) सामर्थ्ये; 117 द्राघ (धाघ) आयामे (आयासे) च; 118 श्लाघ कथने.

e) कवर्गयान्ता उदात्तेतः

119 फक्क नौर्घगतां; 120 तक हसने (सहने); 121 तकि कच्छजीवने; 122 बुक्क भषणे; (123 शुक् गतौ); 124 कख (कक्ख, खक्ख, कक्क) हसने; 125 ओख, 126 राख, 127 लाख, 128 द्राख, 129 ध्राख शोषणालमर्थयोः; 130 शाख, 131 श्लाख व्याप्तां; 132 उख, 133 उखि, 134 वख, 135 वखि, 136 मख, 137 मखि, 138 णख (नख), 139 णखि, 140 रख, 141 रखि, 142 लख, 143 लखि, 144 इख, 145 इखि, 146 ईख (ईख), (147 मुखि oder थखि), 148 त्रख, 149 त्रखि, 150 शिखि, 151 रिख, 152 वला, 153 रगि, 154 लगि, 155 अगि, 156 वगि, 157 मगि, 158 तगि, 159 त्वगि (त्रगि), 160 अगि, 161 श्वगि, 162 प्रलगि, 163 इगि, 164 रिगि, 165 लिगि गत्यर्थाः; 166 त्वगि कम्पने च; 167 युगि, 168 जुगि, 169 बुगि (बुगि, रुगि) वर्जने; 170 घग्घ (ग्घ, घघ) हसने; 171 दधि पालने; 172 लधि शोषणे; 173 मधि मण्डने; 174 शिधि आघ्राणे.

f) चवर्गयान्ता अनुदात्तेतः

175 वच दीप्तां; 176 पच सेवने (सेचने); 177 लोच दर्शने; 178 शच व्यक्तायां वाचि; 179 श्वच (श्वज), 180 श्वचि (श्वजि) गतौ; 181 कच बन्धने; 182 कचि, 183 काचि दीप्तिबन्धनयोः;

184 मच. 185 मुचि (मचि, मुच) कल्कने; 186 मचि (मन्चु) धारणोच्छायपूजनेषु (auch दीप्तां); 187 पचि (पच) व्यक्तोत्करणे; 188 ण्तुच प्रसादे; 189 ऋज गतिस्थानार्जनोर्जनेषु (auch उपार्जन statt ऊर्जन); 190 ऋजि, 191 भृजो भर्जने; 192 एजृ, 193 भेजृ, 194 भाजृ (भाज), (195 रेजृ) दीप्तां; 196 ईज गतिकृत्सनयोः; (197 वीज गतां).

g) चवर्गीयान्ता उदात्तेतः

198 शुच शोके; 199 कुच शब्दे तारे; 200 कुन्च (कुचि, कुन्चु), 201 कुन्च (कुचि, कुन्चु) कौटिल्याल्पोभावयोः; 202 लुन्च (लुन्चु) अपनयने; 203 अन्चु गतिपूजनयोः; 204 वन्चु, 205 चन्चु, 206 तन्चु, 207 त्वन्चु, 208 मुन्चु, 209 म्लुन्चु, 210 मुचु, 211 म्लुचु गत्यर्थाः; 212 पुचु, 213 ग्लुचु (गतावपि), 214 कुजु, 215 खुजु स्तेयकरणे; 216 म्लुन्च (म्लुन्चु), 217 पस्ज (पन्च) गतां; 218 गुजि (गुज) अव्यक्ते शब्दे; 219 अर्च पूजायाम्; 220 म्लेक अव्यक्ते शब्दे (व्यक्तायां वाचि); 221 लक, 222 लाकि लक्षणे; 223 वाकि इच्छायाम्; 224 आकि आयागे; 225 ह्रीक लज्जायाम्; 226 हुर्का कौटिल्ये; 227 मुर्का मोहसमुच्छादयोः; 228 स्फुर्का विस्मृतां (विस्मृतां); 229 पुक (पुक्, मुक्) प्रमादे; 230 उक्कि उक्के; 231 उक्को विवासे; 232 धज, 233 धजि, (234 वज, 235 वजि,) 236 धज, 237 धजि, 238 ध्वज, 239 ध्वजि गतां; 240 कूज, (241 कुजि) अव्यक्ते शब्दे; 242 अर्ज, 243 षर्ज (सर्ज) अर्जने; 244 गर्ज शब्दे; 245 तर्ज भर्त्सने; 246 कर्ज व्यथने; 247 खर्ज पूजने (मार्जने) च; 248 अज गतिक्षेपणयोः; 249 तेज पालने; 250 खज मन्ये; (251 कज मदे;) 252 खजि गतिविकल्पे; 253 एजृ कम्पने; 254 टुओस्फुर्जा वज्जनिष्ये (वज्जनिष्ये); 255 ति क्षये (gehört doch nicht hierher); 256 लौज अव्यक्ते शब्दे; 257 लज, 258 लजि भर्त्सने (भर्जने); 259 लाज, 260 लाजि भर्त्सने च (!); 261 जज, 262 जजि युद्धे; 263 तुज हिंसायाम्; 264 तुजि पालने (वलने च); 265 गज (मदने च), 266 गजि, 267 गज, 268 गजि, 269 मुज (मज), 270 मुजि (मजि) शब्दार्थाः; 271 वज, 272 वज गतां.

h) टवर्गीयान्ता अनुदात्तेतः

273 अट्ट (अट्ट, अट्ट) अतिक्रमहिंसयोः; 274 वेष्ट वेष्टने; 275 चेष्ट चेष्टायाम्; 276 गोष्ट, 277 लोष्ट संघाते; 278 घट्ट चलने; 279 स्फुट विकसने; 280 अठि (अठ) गतां; 281 वठि एकचर्यायाम्; 282 मठि, 283 कठि शोके; 284 मुठि पलायने (पालने); 285 हेठ विबाधायाम्; 286 एठ च; 287 हिडि गत्यनादरयोः; 288 हुडि संघाते; 289 कुडि दाहे; 290 वडि विभाजने (वेष्टने); 291 मडि च; 292 भडि परिभाषणे (परिहासे); 293 पिडि संघाते; 294 मुडि मार्जने (मुण्डने); 295 तुडि तोडने; 296 भुडि भरणे (हुडि वरणे); (297 स्फुडि विकसने;) 298 चडि कोपे; 299 शडि रुजायां संघाते च; 300 तडि ताडने; 301 पडि गतां; 302 कडि (कण्ड) मदे; 303 खडि (खुडि) मन्ये; 304 हेडु, 305 होडु अनादरे; 306 बाडु (बाडु) आप्लाव्ये; 307 द्राड, 308 धाडु विशरणे (विसरणे); 309 शाडु श्लाघायाम्.

i) टवर्गीयान्ता उदात्तेतः

310 शौट गतां; 311 यौट संबन्धे (बन्धे); 312 म्लेट् (म्लेट्), 313 मेड्, (314 मेट्) उन्मादे; 315 कटे, (316 चटे) वर्षावरणयोः; 317 अट, 318 पट गतां; 319 रट परिभाषणे; 320 लट बाल्ये

(बाल्ये च); 321 शट् इजाविश्वरक्तगत्यवसादनेषु; 322 वट वेष्टने; 323 कटि, 324 खिट् आसे; 325 श्रिट्, 326 षिट् अनादरे; 327 जट, 328 भट संचाते; 329 भट भर्ता; 330 तट उच्छ्राये; 331 खट काङ्क्षायाम्; 332 शट् (नट) नृतौ; 333 पिट् शब्दसंचातयोः; 334 हट दीप्तौ; 335 पट अवयवे; 336 लुट् (लुङ्, लुल) विलोडने (विलोडने); 337 चिट् परप्रेष्ये (प्रेष्ये); 338 चिट् शब्दे; 339 बिट् (हिट्) आक्रोशे; 340 इट्, 341 कटि, 342 कटौ गर्ता; 343 हेट विवाधायाम्; 344 मडि भूषायाम्; 345 कुटि (कुडि) वैकल्ये; 346 मुट् (मुङ्, मुडि, पुङ्, पुडि) प्रमर्दने; 347 चुटि (चुट्, चुडि) अल्पीभावे; 348 मुडि (auch पुडि und शुडि खण्डनप्रमर्दनयोः) खण्डने; 349 रुटि (रुडि, रुठि), 350 लुटि (लुडि, लुठि) स्तेपे; (351 वटि विभाजने); 352 स्फुटिर् (स्फुट्, स्फुटि, स्फट्) विसरणे (विशरणे); 353 पट व्यक्तायां वाचि; 354 वट स्थाल्ये; 355 मट मदन-वासयोः (auch गर्ता); 356 कट कच्छजोवने; 357 रट परिभाषणे; 358 हट प्लुतिशङ्कुत्वयोः (प्लु-तिशङ्कुत्वयोः, बलात्कारे); 359 रुट्, 360 लुट्, (361 उट्, ऊट्) उपचाते; 362 पिट् हिंसासंक्रेशयोः (संक्रेशनयोः); 363 शट् कैतवे च; 364 शुट् (शुठि) गतिप्रतिघाते; 365 कुठि च; 366 लुठि आ-लस्ये प्रतिघाते च; 367 शटि शोषणे; 368 रुठि, 369 लुठि गर्ता; 370 चुड् (चुडु) हावकरणे (भावकरणे); 371 अड् अभियोगे; 372 कड् कार्कश्ये; 373 क्रौड् विहारे; 374 तूड् (तूडु) तोडने; 375 हूड् (हूडु), 376 ह्रौड् (ह्रौडु) गर्ता; 377 रौड् (रौडु) अनादरे; 378 रौड्, 379 लौड् (लौडु) उन्मादे; 380 अड् उद्यमे; 381 लड् विलासे; (382 लल ईप्सायाम्); 383 कड् (कडि, कडे) मदे; 384 गडि वदनेकदेशे.

k) पर्वग्यान्ता अनुदात्तेतः

385 तिप् (auch दिप्), 386 तेप् (auch देप्; vgl. 389), 387 प्तिप्, 388 प्तेप् क्षरणार्थाः; 389 तेप् कम्पे (कम्पने) च; 390 ग्लेप् दैन्ये; 391 टुवेप् कम्पने; 392 केप्, 393 गेप्, 394 ग्लेप् च; 395 मेप्, 396 रेप्, 397 लेप्, (398 धेप्) गर्ता; 399 ऋप् लज्जायाम्; 400 कपि चलने; 401 रवि, 402 लवि, 403 अवि शब्दे; 404 लवि अवसंसने च; 405 कव् वर्णे; 406 क्लौव् अधाष्ट्ये; 407 क्षौव् मदे; 408 शोभ् कत्यने; 409 बभि (क्षोभि) च; 410 रेभ्, (411 अभि, 412 रभि) शब्दे; 413 क्षभि, 414 स्क्षभि प्रतिबन्धे; 415 जभ् (जभौ), 416 जृभि गान्धिनामे; 417 शल्भ् कत्यने; 418 बल्भ् भोजने; 419 गल्भ् धाष्ट्ये; 420 अन्भु (सन्भु, सन्सु) प्रमादे; 421 ष्ठु स्तम्भे.

l) पर्वग्यान्ता उदात्तेतः

422 गुप् रक्ष्ये; 423 धूप संतापे; 424 जप, 425 जल्प व्यक्तायां वाचि; 426 क्षप सान्त्वने; 427 क्षप समवाये; 428 रप, 429 लप व्यक्तायां वाचि; 430 क्षुप मन्त्रायां गर्ता; 431 तुप, 432 तुन्य, 433 चुप, 434 चुन्य, 435 तुफ्, 436 तुन्य, 437 चुफ्, 438 चुन्य हिंसार्थाः; 439 रप् (रफ्), 440 रफ्, 441 रफि, 442 अर्ब (अन्व, अर्ब auch हिंसायाम्), 443 पर्व, 444 लर्व, 445 बर्व, 446 मर्व, 447 कर्व, 448 खर्व, 449 गर्व, 450 शर्व (auch हिंसायाम्), 451 षर्व, 452 चर्व गर्ता; 453 कुर्वि आच्छादने (छादने); 454 लुवि, 455 तुवि अर्दने; 456 लुवि वक्रसंयोगे; 457 पृभु (षिभु, सभु, सिभु), 458 पृन्भु (पिन्भु, सन्भु, सिन्भु) हिंसार्थो; 459 शुभ (पुभ), 460 शुन्भ भासने च (भाषणे ohne च).

m) अनुनासिकान्ता अनुदात्तेतः

461 घृणि, 462 घृणि, 463 घृणि ग्रहणे; 464 घृण, 465 घृण भ्रमणे; 466 पण व्यवहारे स्तुतां च; 467 पन च; 468 भाम क्रोधे; 469 लमूप सहने; 470 कम कान्तां.

n) अनुनासिकान्ता उदात्तेतः

471 अण, 472 रण, 473 वण, 474 भण, 475 मण, 476 कण, 477 क्वण, 478 वण (व्रण), 479 भ्रण, 480 ध्वण. (481 धण) शब्दार्थाः; 482 आण अपनयने; 483 श्राण वर्णगत्योः; 484 श्राण संघाते; 485 श्लोण च; 486 प्रण (प्रेण, लेण) गतिप्रेरणश्लेषणेषु; 487 धण (धन) शब्दे; 488 क-नी दीप्तिकान्तिगतिषु; 489 प्तन, 490 वन शब्दे; 491 वन, 492 पन संभर्ताः; 493 अम गत्यादिषु (d. i. गर्ता शब्दे संभर्ताः); 494 द्रम, 495 हम्म, 496 मोम गर्ताः; 497 चमु, 498 कमु, 499 जमु, (500 जिमु.) 501 भमु अदने; 502 क्रमु पादविक्षेपे.

o) यरलवान्ता अनुदात्तेतः

503 अय, 504 वय, 505 पय, 506 मय, 507 चय, 508 तय (diese und die folgende Wurzel auch रक्षणे), 509 णय गर्ताः; 510 दय दानगतिरक्षणहिंसादानेषु. 511 रय गर्ता; 512 ऊयी तन्तु-संताने; 513 पूयी विशरणे दुर्गन्धे च; 514 कृयी शब्द उन्दे च; 515 क्षायी विधूनने (शब्दे वि^३); 516 स्फायी, 517 आप्यायी वृद्धी; 518 ताय संतानपालनयोः; 519 शल (चल bei West. fehlerhaft) चलनसंवरणयोः; 520 वल, 521 वल्ल संवरणे (संचरणे च); 522 मल, 523 मल्ल धारणे; 524 भल, 525 भल्ल परिभाषणहिंसादानेषु (-हिंसादानेषु bei West. fehlerhaft); 526 कल शब्द-संख्यानयोः; 527 कल्ल अव्यक्ते शब्दे; 528 तेव, 529 देव देवने; 530 पेव (सेव), 531 गेव, 532 ग्लेव, 533 पेव, 534 मेव, 535 म्लेव, (536 शेव, 537 खेव, 538 प्लेव, 539 केव) सेवने; 540 रेव प्लवगर्ता (auch रेव, प्लव [पव] गर्ता).

p) यरलवान्ता उदात्तेतः

541 मय्य बन्धने. 542 पूर्य (मूर्य), 543 ईर्य, 544 ईर्य ईर्यार्थाः; 545 हय गर्ता; 546 शुच्य (शुच्य, चुच्य) अभिपवे; 547 हर्य गतिकान्त्योः (-क्षान्त्योः); 548 अल भूषणपर्याप्तिवारणेषु. 549 जिफला विशरणे; 550 मौल, 551 श्मोल, 552 स्मोल, 553 क्षमोल निमेषणे; 554 पोल प्रतिष्टम्भे; 555 णील (नील) वर्णे; 556 शील समार्थो; 557 कील बन्धने; 558 कूल आवरणे; 559 शूल रु-जायां (संघाते च, संघोषे च); 560 तूल निष्कर्षे; 561 मूल संघाते. 562 मूल प्रतिष्ठायाम्; 563 फल निष्पत्तिः; 564 चुल्ल हावकरणे (भावकरणे); 565 फुल्ल (फुल bei West. fehlerhaft) विक-सने; 566 चिल्ल शैथिल्ये भावकरणे (हावकरणे) च; 567 तिल (तिल्ल) गर्ता; 568 वेल्, 569 चेल्, 570 केल्, 571 खेल्, 572 ह्वेल्, 573 वेल् चलने; 574 पेल्, 575 फेल्, 576 शेल् (पेल्, सेल्, प्वल्) गर्ता; 577 स्खल संचलने (संचये च); 578 खल संचये (चलने); 579 गल अदने; 580 पल गर्ता; 581 दल विशरणे (विदारणे); 582 श्वल (शल), 583 श्वल्ल आशुगमने; 584 खोर्क (खोल) गतिप्रतिघाते, 585 धोर्क गतिचातुर्ये; 586 त्सर कृष्णगर्ता; 587 क्सर कूर्चने; 588 अभ, 589 वभ, 590 मभ, 591 चर (dieses auch भक्षणे) गत्यर्थाः; 592 प्ठिवु (प्थिवु) निरसने; 593

जि (') जये: 594 जीव प्राणधारणे; 595 जीव, 596 जीव, 597 जीव, 598 जीव (जीव) स्थान्ये: 599 जिवु (जीवु) निरसने; 600 उर्वी, 601 तुर्वी, 602 युर्वी, 603 दुर्वी, 604 धुर्वी हिंसार्थाः; 605 गुर्वी उद्यमने; 606 सुर्वी (सूर्वा) बन्धने; 607 पुर्व (पूर्व), 608 पर्व, 609 मर्व पूरणे; 610 चर्व अदने; 611 भर्व (भर्वा) हिंसायाम्; 612 कर्व (कर्वा), 613 खर्व, 614 गर्व दर्पे; 615 अर्व, 616 शर्व, 617 पर्व हिंसायाम्; 618 इवि व्याप्ताः; 619 पिवि, 620 मिवि, 621 णिवि (पिवि) सेचने (सेवने); 622 हिवि (इवि), 623 दिवि, 624 धिवि (auch गतां), 625 जिवि प्रोशनार्थाः; 626 रिवि, 627 रवि, 628 धवि गत्यर्थः; 629 क्वि हिंसाकरणयोश्च; 630 मव बन्धने; 631 अव रक्षणगतिकान्तिप्रतीतिरूप्यवगमप्रवेशश्रवणसामर्थ्याचनक्रियेच्छादीप्यवाप्यालिङ्गनहिंसादानभाववृद्धिपु (स्वाम्यर्थ st. सामर्थ्य und भाग st. भाव); 632 धावु (ist स्वरितेत्) गतिशुद्धयोः.

१) ऊष्मान्ता अनुदानेतः

633 धुत्, 634 धित् संदीपनक्लेशनजीवनेषु; 635 वृत् वरणे; 636 शित् विद्योपादाने; 637 भित् भिक्षायामलामे लामे च; 638 क्लेश व्यक्तायां (अव्यक्तायां) वाचि (वाधने); 639 दत्त वृद्धां शोधार्थं च; 640 दीत् मीणद्वेज्योपनयननियमव्रतादेशेषु; 641 ईत् दर्शने; 642 ईप् (इप् bei West. fehlerhaft) गतिहिंसादर्शनेषु (°दानेषु st. °दर्शनेषु); 643 भाय व्यक्तायां वाचि. 644 वर्प (पर्प, स्पर्प) सेहने. 645 गेप् (ग्लेप्) अन्विच्छायाम्; 646 पेप् प्रयत्ने; 647 जेप्, 648 गेप्, 649 एप्, 650 प्रेप् (ह्रेप्) गतां; 651 रेप्, 652 हेप्, 653 ह्रेप् अव्यक्ते शब्दे; 654 काम् शब्दकुत्सायाम्; 655 भास् दीप्ताः 656 शास्, 657 रास् (राश्च) शब्दे; 658 शास् कौटिल्ये; 659 भ्यस् भये 660 आङ् शसि (शन्सु, शामु) इच्छायाम्; 661 ग्रस्, 662 ग्लस् अदने; 663 ईह चेष्टायाम्; 664 बहि. 665 महि वृद्धाः 666 अहि गतां; 667 गर्ह, 668 गल्ह कुत्सायाम्; 669 वर्ह (बर्ह), 670 वल्ह प्राधान्ये; 671 बर्ह (वर्ह), 672 बल्ह (वल्ह) परिभाषणहिंसादानेषु (°छादनेषु st. -दानेषु); 673 प्लिह गतां; 674 वेहृ (बेहृ), 675 जेहृ (auch गत्यर्थ), 676 वाहृ प्रयत्ने. 677 ट्राहृ निदातये (नितोषे); 678 काश्र (कास्) दीप्ताः 679 ऊह वितर्के; 680 गाहृ विलोडने; 681 गृहृ (ग्रहृ, ग्लहृ, गृहृ) ग्रहणे; 682 घुषि (घषि, घसि) कान्तिकरणे.

२) ऊष्मान्ता उदानेतः

683 घुषिर् अविशब्दने (शब्दार्थः); 684 अलृ व्याप्तां (auch संघाते). 685 तलृ, 686 त्वलृ तनूकरणे; 687 उलृ सेचने; 688 रलृ पालने; 689 णलृ चुम्बने; 690 तृलृ, 691 पृलृ (स्त्रुलृ), 692 शलृ गतां; 693 वलृ रोषे (संघाते); 694 मलृ (मलृ, मलृ) संघाते. 695 तलृ त्वचने; (696 पलृ परिग्रहे); 697 पूलृ (मूलृ) आदरे (अनादरे, auch मूल्य अनादरे). 698 कालि. 699 वालि. 700 मालि काङ्क्षायाम्. 701 दालि. 702 धालि. 703 ध्वालि घोरवाशिते च. 704 जूप पाने; 705 तूप तुष्टां; 706 पूष पुष्टां (वृद्धां). 707 मूप (मुष) स्तेये 708 लूप, 709 रूप भूषायाम् 710 शूप (पूष, मूप) प्रसवे; 711 यूष (जूष) हिंसायाम्. 712 भूप. (713 तसि) अलंकारे. 714 ऊप रुजायाम्; 715 ईप उच्छे. 716 कप, 717 खप, 718 शिप (nach Einigen अनिट्). 719 जप, 720 रूप (ऊप), 721 शप, 722 वप (वप). 723 मप, 724 रूप. 725 रिप हिंसार्थाः. 726 भप भर्त्सने 727 उप (उपु) दाहे; 728 जिपु. 729 विपु. 730 मिपु. (731 णिपु) सेचने. 732 पुप पुष्टां; 733 त्रिपु. 734 श्लिपु. 735 पुपु. 736 प्लुपु दाहे 737 एपु (diese und die folgende Wurzel nach Einigen auch

हिंसाक्लेशनयोः und दाने), 738 वृषु, 739 मृषु (auch सहने) सेचने: 740 घृषु (घृष) संघर्षे; 741 हृषु अलोके: 742 तुस, 743 हस, 744 हस, 745 रस शब्दे: 746 लस श्लेषणक्रोडनयोः; 747 घस अदने: 748 जर्तम् (जर्ज), 749 चर्च (भर्च), 750 भर्भ परिभाषणार्जनयोः (nach Einigen auch हिंसायाम्; mehrere nicht ऊष्मान्त): 751 पिम्, 752 पेम्, (753 विम्, 754 वेम्, 755 बिम्, 756 वेम्) गर्ता: 757 हसे हसने: 758 शिश् समार्थो: 759 मिश्. 760 मश् शब्दे रोपकृते च; 761 शश् (gehört nicht hierher) गर्ता: 762 शश् प्लुतगर्ता: (762a कष oder कश् गर्ता:); 763 शसु हिंसायाम्: 764 शन्सु स्तुतां (auch दुर्गतां): 765 चह परिकल्कने, 766 मह पूजायाम्: 767 रह त्यागे. 768 रहि गर्ता: 769 दृह, 770 दृहि, 771 वृह, 772 वृहि (वृहिर, diese Wurzel auch शब्दने) वृद्धा: 773 तुहिर, 774 दुहिर, 775 उहिर oder ऊहिर अर्दने: 776 अर्ह पूजायाम्.

*) द्युतादयो (Pāṇini 1, 3, 91. 3, 1, 55) जुदात्तेतः

777 द्युत दीप्ता: 778 श्रिता वणं. 779 जिमिदा स्नेहने: 780 जिष्विदा (जिद्विदा) स्नेहनमोचनयोः (auch मोहनयोः und गात्रप्रसवणे); 781 रुच दीप्तावभिप्रोतां च: 782 घुट परिवर्तने; 783 रुट (रुट, रुट auch दीप्तां nach Einigen). 784 लुट. 785 लुट प्रतिघाते: 786 शुभ दीप्ता: 787 लुभ संचलने, 788 लुभ (dieses auch अभावे), 789 तुभ हिंसायाम्; 790 सन्सु (सन्शु), 791 ध्वन्सु, 792 भन्शु (भन्सु) अवसंसने: 793 ध्वन्सु गर्ता च; 794 सन्भु विश्वासे.

795 वृत् वर्तने. 796 वृधु वृद्धां 797 शृधु शब्दकुत्सायाम्; 798 स्यन्दु प्रसवणे; 799 कपू सामर्थ्यं. Vgl. P. 1, 3, 91 fg. 7, 2, 59.

t) घटादयो मितः (s. Pāṇini 6, 4, 92)

α. अनुदात्तेतः पितः

800 घट चेष्टायाम्; 801 व्यथ भयसंचलनयोः; 802 प्रथ प्रख्याने: 803 प्रस विस्तारे: 804 मद मर्दने: 805 स्वद स्वदने, 806 क्षजि (क्षज) गतिदानयोः; 807 दक्ष गतिहिंसयोः (गतिशासनयोः); 808 कृष (कृष, कृष) कृपायां गर्ता; 809 कदि (कद), 810 कदि (कद), 811 क्कदि (क्कद) विकल्पे (विकल्पे): 812 जित्वरा संभ्रमे.

β. उदात्तेतः

813 ज्वर रोगे; 814 गड सेचने; 815 हेड वेष्टने; 816 वट, 817 भट परिभाषणे; 818 नट (शट) वृत्तां: 819 त्क (स्तक) प्रतीघाते; 820 चक वृत्तां (च); 821 कखे हसने; 822 रगे शङ्कायाम्; 823 लगे सङ्गे (च): 824 हगे, 825 हगे, 826 पगे, 827 प्यगे (स्थगे) संवरणे; 828 कगे नोच्यते (wird auf die verschiedenste Weise erklärt); 829 अक, 830 अग कुटिलायां गर्ता; 831 कण, 832 रण गर्ता: 833 चण (diese und die folgende Wurzel nach Einigen auch गर्ता), 834 शण, 835 अण दाने (च); 836 शनथ (अथ), 837 कथ, 838 कथ, 839 कथ हिंसार्था:; 840 चन च; 841 वनु च नोच्यते (vgl. oben 828; auch नोपलभ्यते); 842 ज्वल दीप्ता: 843 ह्वल, 844 ह्वल चलने; 845 स्म आधाने: 846 दृ (दृ) भये; 847 नृ नये; 848 या (d. i. auch श्री) पाके; 849 मारणतोषणनिशामनेषु (auch निशामनेषु) ज्ञा; 850 कम्पने चलि: (d. i. चल); 851 छदिर् (ist Nomin. von छदि, d. i. छद) ऊर्जने; 852 जिह्वीन्मथने (मथनयोः) लडि: (d. i. लड); 853

मदी हर्षग्लेपनयोः; 854 ध्वन, (855 रण) शब्दे: (856 दलि, 857 बलि, 858 खलि, 859 त्रपि, 860 क्षपयश्च: das इ hat hier keine Bedeutung:); (861 स्वन अवतंसने:); 862 जनी, 863 जृप् (जृ), 864 क्रमु (जमु), 865 रज्जो, 866 ऽमन्ताश्च (und die auf म् auslautenden); 867 ज्व-लह्वलह्वलनमामनुपसर्गाद्वा; 868 ग्लास्तावनुवमां च; 869 न कम्पमिचमां; 870 शमो दर्शने; 871 यमो ऽपरिवेषणे (869—871 sind nicht मित्, obgleich sie auf म् auslauten); 872 स्वदि-रवपराभ्यां (परिभ्यां) च; 873 फण गतां. Einige schliessen die घटादयः vor फण ab.

u) फणादयः (Pāṇini 6, 4, 125)

873 फण गतां; 874 राजृ दीप्तां स्वस्तिन्; 875 दुभाजृ, 876 दुभाश्, 877 दुभ्नाश् दीप्तावनु-दान्तेतः; 878 स्यमु, 879 स्वन शब्दे उदान्तेतां; (880 प्तन oder स्तन).

881 ध्वन शब्दे उदान्तेत्; 882 पम, 883 प्तम अवक्लव्ये (अवक्लव्ये, वक्लव्ये). 881—883 werden von Einigen noch zu den फणादयः gerechnet.

v) ज्वलादयः (Pāṇini 3, 1, 140)

α. उदान्ता उदान्तेतः

884 ज्वल दीप्तां; 885 चल कम्पने; 886 जल घातने (धाव्ये); 887 टल, 888 टवल वक्लव्ये; 889 प्यल (स्थल) स्थाने; 890 हल विनेखने; 891 गल गन्धे (वन्धने); 892 पल गतां; 893 बल प्रा-णने धान्यावरणे च; 894 पुल महत्वे; 895 कुल संम्याने (संम्याने, संताने) वन्धुषु च, 896 शल, 897 हुल (ह्वल, ह्वल; हुल auch हिंसासंवरणयोश्च), 898 पतु गतां; 899 अथे निष्पाके; 900 पथे गतां; 901 मथे विलोडने; 902 टुवम (टुवमु) उद्गिरणे; 903 भमु चलने; 904 त्र (त्न) संचलने.

β. उदान्तां णुदान्तेत्

905 ग्रह मर्षणे.

γ. अनुदान्तां णुदान्तेत्

906 रमु (रम) क्रीडायाम्.

δ. अनुदान्ता उदान्तेतः

907 षट् विशरणगत्यवसादनेषु; 908 शट् शातने; 909 क्रुश आह्वाने रोदने च.

ε. उदान्ताणुदान्तेतां

910 कुच संपर्चनकांटिल्यप्रतिष्टम्भविनेखनेषु; 911 बुध अवगमने.

ζ. अनुदान्ता उदान्तेत्

912 रुह बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च.

η. उदान्ता उदान्तेत्

913 कस गतां.

ι) स्वस्तिन्:

α. हलन्ताः

914 हिक्क अव्यक्ते शब्दे; 915 अन्चु (अचु, अचि) गतां याचने च; 916 टुयाचृ (डुयाचृ) याच्या-याम्; 917 रेट् परिभाषणे; 918 चते, चदे याचने (च); 919 प्राथ पर्याप्तां; 920 मिट्, मेट् (werden

auch mit थ् und ध् geschrieben) मेधाहिंसयोः, मेध संगमे च; 921 णिद्र, शेद्र कुत्सामनिकषयोः; 922 शृधु, 923 मधु उन्दने; 924 बुधिर बोधने; 925 उबुन्दिर् (उचुन्दिर्) निशामने; 926 वेणु (वेणु) गतिज्ञानचिन्तानिशामनवादित्रयहणेषु; 927 खनु अवदारणे; 928 चोवृ (चोवृ, चोवृ) आदानसंवरणयोः; 929 चावृ पूजानिशामनयोः; 930 व्यथ गतां; 931 दावृ दाने; 932 भेष्ट भये (गतां); 933 भेष्ट (भनेष्ट) गतां; 934 अस (अष) गतिदोष्यादानेषु; (935 अय गतां); 936 स्पश (पश, पष) बाधनस्पर्शनयोः; 937 लष कान्तां; 938 चष भक्षणे; 939 कष (कश, कष) हिंसायाम्; 940 भष (ऋष) आदानसंवरणयोः; 941 भक्ष (भक्ष, भक्ष, भक्ष, प्लक्ष) अदने; 942 दास दाने; 943 माहृ (माह, माहृ) माने; 944 गुहृ संवरणे.

β. अजन्तः

945 अिज् सेवायाम्.

B. अनुदात्ताः

a) अजन्ताः

α. स्वरितेः

946 भज् भरणे; 947 हृज् हरणे; 948 धज् धारणे; (949 कज् करणे); 950 णाज् प्रापणे.

β. परस्मैपदिनः

951 धेट् पाने; 952 र्मे हर्षक्षये; 953 र्मे गात्रविनामे (हर्षक्षये); 954 ट् न्यक्करणे; 955 ट् स्वप्ने; 956 ध्रि तृप्तां; 957 ध्रि चिन्तायाम्; 958 र् शब्दे; 959 स्तृ, प्लृ (प्लृ) शब्दसंघातयोः; 960 ख्व खदने; 961 क्षी. 962 ज्ञ, 963 प (सं) क्षये; 964 क्, 965 ग शब्दे; 966 श्रि (श्रि), 967 स्रि (श्रि) पाके; 968 पि, 969 ओवि शोषणे; 970 प्ले (सं प्ले) वेष्टने (शोभायां च); 971 टिप् (पकारो विशेषणार्थः) शोधने; 972 पा पाने; 973 घ्रा गन्धोपादाने; 974 ध्मा शब्दाग्निसंयोगयोः; 975 प्या गतिनिवृत्तां. 976 स्वा अभ्यासे; 977 दाण् (णकारो विशेषणार्थः) दाने; 978 ह्वृ कौटिल्ये; 979 स्त्र् शब्दोपतापयोः; 980 स्म चिन्तायाम्; 981 दृ वरणे; 982 स्र गतां; 983 ऋ गतिप्रापणयोः; 984 गृ, 985 घृ सेचने; 986 ध्वृ हृक्षणे; 987 सु (श्रु, सु) गतां; 988 पु प्रसवश्रवयोः; 989 यु अवणे; 990 धु स्थये; 991 दु. 992 दृ गतां; 993 जि, 994 जि अभिभवे; (995 जु इति सौत्रधातुः; अयं गत्यर्थः, वेगवचन इत्यपरं).

γ. आत्मनेपदिनः

996 स्मिङ् (स्मिङ्) ईषच्छर्पे (ईषच्छरने); 997 गुङ् अव्यक्ते शब्दे; 998 गाङ् गतां; 999 कुङ्, 1000 घुङ्, 1001 उङ्, 1002 डुङ्, (1003 खुङ्) शब्दे; 1004 चुङ्, 1005 ऋङ् (जुङ्, भ्युङ्, ज्युङ्, ऋङ्, व्युङ्), 1006 घुङ्, 1007 प्लुङ् गतां; 1008 रुङ् गतिरेषणयोः (-रोषणयोः); 1009 धुङ् अवध्वंसने (अविध्वंसने); 1010 मेङ् प्रणिदाने (richtiger प्रतिदाने); 1011 देङ् रक्षणे; 1012 श्र्यङ् गतां; 1013 ण्यङ् वृद्धां; 1014 ऋङ् पालने.

δ. उदात्ता आत्मनेपदिनः

1015 पूङ् पवने; 1016 मूङ् बन्धने; 1017 डीङ् विहायसा गतां.

६. उदात्तः परस्मैपदो

1018 तृ प्लवनतरणयोः.

b) हलन्ताः

a. अनुदात्तैः

1019 गुप गोपने (गोपनकुत्सनयोः); 1020 तिज निशाने (क्षमायां च); 1021 मान पूजायाम्; 1022 बन्ध (बध Druckfehler bei West.) बन्धने; 1023 रभ रामस्ये; 1024 डुलभप् प्राप्तां; 1025 ध्वन्ज परिष्वङ्गे; 1026 हृद पुरीषांत्सर्गे (soll auch उदात्तैः sein).

β. उदात्तैः

1027 जिद्विडा (जिद्विदा, जिद्विड bei West. Druckfehler) अय्यक्ते शब्दे (diese Wurzel ist उदात्त); 1028 स्कन्दिर् गतिशोपणयोः; 1029 यभ (जभ) मैथुने (विपरीतमैथुने); 1030 णम प्रह्वत्वे शब्दे च; 1031 गम्ब, 1032 मूष गर्ता; 1033 यम (यसु) उपरमे; 1034 तप संतापे; 1035 त्यज हानां; 1036 षन्ज सङ्गे; 1037 दृशिर् प्रेक्षणे; 1038 दन्श दशने; 1039 रूप विलेखने; 1040 दह भस्मीकरणे; 1041 मिह संचने; 1042 कित निवासे रोगापनयने च.

γ. स्वरितैः

1043 दान खण्डने; 1044 शान (शान् West.) तेजने; 1045 डुपचप् पात्रे; (1046 पच समवाये) 1047 भज सेवायाम्; 1048 रन्ज रागे; 1049 शप आक्रोशे; 1050 त्विष दीप्तां.

δ. यजादयः (s. P. 6, 1, 15)

1. स्वरितैः

1051 यज देवपूजासंगतिकरणदानेषु; 1052 दुवप बीजसंताने (तन्तुबीज^१); 1053 वह प्रापणे; 1054 वम निवामे (उदात्तैः); 1055 वेज् तन्तुसंताने; 1056 व्येज् संवरणे; 1057 ह्येज् स्पर्धायां शब्दे च.

2. उदात्तां परस्मैपदिनां

1058 वद व्यक्तायां वाचि; 1059 दुओशिव गतिवृद्धयोः.

2. अदादयः

A. अनुदात्ताः

a) उदात्तैः

1 अद भक्षणे; 2 हन हिंसागत्योः.

b) स्वरितैः

3 द्विष अप्रीतां; 4 दुह प्रपूरणे; 5 दिह उपचये; 6 लिह आस्वादने.

c) अनुदात्तेत्

7 चत्तिङ् (über die Bedeutung von इङ् streiten die Grammatiker) व्यक्तायां वाचि.

B. उदात्ताः

a) अनुदात्तेत्:

8 ईर गतां कम्पने च; 9 ईड् स्तुतां; 10 ईश् ऐश्वर्ये; 11 आस उपवेशने; 12 आङ् शासु (शास) इच्छायाम्; 13 वस आच्छादने; 14 कसि (कस, कश) गतिशासनयोः; 15 णिसि (निसि) चुम्बने; 16 णिजि (निजि) शुद्धां; 17 शिजि अव्यक्ते शब्दे; 18 पिजि (पृजि) वर्णे (संपर्चने, अवयवे ज्यक्ते शब्दे च); 19 वृजो (वृजि) वर्जने; 20 एचो (एचि, पृजो, पृजि, पिजि) संपर्चने; 21 पृङ् प्राणि-गर्भविमोचने; 22 शोङ् स्वप्ने.

b) परस्मैपदिनः

23 यु मिश्रणे (अमिश्रणे ऽपि); 24 रु शब्दे; 25 तु वृद्धयर्थः (गत्यर्थः oder हिंसार्थः; diese Wurzel ist अनुदात्त); 26 गु स्तुतां; 27 टुक्षु शब्दे; 28 क्ष्ण तेजने; 29 एनु प्रसवणे.

c) उभयपदी

30 ऊर्णञ् आच्छादने.

C अनुदात्ताः परस्मैपदिनः (mit Ausnahme von 34, 35 und 37)

31 द्यु अभिगमने; 32 पु प्रसवश्वर्ययोः; 33 कु शब्दे; 34 प्लुञ् स्तुतां; 35 वृञ् व्यक्तायां वाचि; 36 इण् (das ण् ist विशेषणार्थः) गतां; 37 इङ् (नित्यमधिपूर्वः) अध्ययने; 38 इक् (नित्यमधिपूर्वः) स्मरणे; 39 वो गतिव्याप्तिप्रजननकान्त्यसनखादनेषु; 40 या प्राप्णे; 41 वा गतिगन्धनयोः; 42 भा दीप्तां; 43 एना शान्ते; 44 आ पाके; 45 द्रा कुत्सायां गतां; 46 प्मा भक्षणे; 47 पा रक्षणे; 48 रा दाने (आदाने); 49 ला आदाने (दाने); 50 दाप् (प् ist विशेषणार्थः) लवने; 51 ख्या प्रकथने; 52 प्रा पूरणे; 53 मा माने; 54 वच परिभाषणे; 55 विट् (ist उदात्तः) ज्ञाने; 56 अस भुवि; 57 मृज् शुद्धां.

रूदादयः (s. P. 7, 2, 76. 3, 98. 99)

58 रुदिर् अश्रुविमोचने (उदात्तः); 59 जिष्वप शये (अनुदात्तः); 60 (die jetzt folgenden sind उदात्त) श्वस प्राणने; 61 अन च; 62 जक्ष भक्षहसनयोः.

जक्षादयः (s. P. 6, 1, 6)

Sind उदात्ताः. 62 जक्ष भक्षहसनयोः; 63 जाण निद्राक्षये; 64 दरिद्रा दुर्गतां; 65 चक्रास् दीप्तां; 66 शास अनुशिष्टां; 67 दीधोङ् दीप्तिदेवनयोः; 68 वेवोङ् वेतिना तुल्ये (d. i. gleichbedeutend mit वो, वेति). Die zwei letzten Wurzeln sind क्कान्दस्.

छान्दसा

69 पस स्वप्ने; 70 वश कान्ता (ist auch in der klassischen Sprache gebräuchlich, wie Einige angeben).

71 चर्करीतं (Intens. Parasm.) च; 72 हुङ् अपनयने (ist अनुदात्त).

3. जुहोत्यादयः

A. अनुदात्ताः

1 हु दाने (आदाने, अदने, प्रीणने ऽपि); 2 जिभी भये; 3 ह्री लज्जायाम्; 4 ए (पृ) पालनपूरणयोः; 5 डुभञ् (टुभञ्) धारणपोषणयोः; 6 माङ् माने शब्दे च; 7 ओहाङ् गर्ता; 8 ओहाक् त्यागे; 9 हुदाञ् दाने; 10 हुधाञ् धारणपोषणयोः (दाने च); 11 णिजिर् शान्चपोषणयोः; 12 विजिर् (विचिर्) पृथग्भावे; 13 विप् व्याप्ता; 11—13 sind स्वरितेत्.

B. छान्दसाः परस्मैपदिनः

14 घ क्षरणदीप्त्योः; 15 हृ प्रसह्यकरणे; 16 ऋ, 17 स गर्ता; 18 भस भर्त्सनदीप्त्योः; 19 कि, 20 कित ज्ञाने; 21 तुर त्वरणे; 22 धिष शब्दे, 23 धन धान्ये; 24 जन जनने; 25 गा स्तूता.

4. दिवादयः

A. उदात्ता उदात्तेतः

1 दिवु क्रोडाविजिगीषाव्यवहारद्युतिस्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु; 2 पिवु तन्तुमंताने; 3 सिवु गतिशोषणयोः; 4 षिवु निरसने; 5 ण्सु (प्सु) अदन (अदर्शने, आदाने, निरसने); 6 क्सु ह्वरणदीप्त्योः; 7 व्युष (षुष) दाहे; (8 ण्सु च); 9 नृती गात्रविक्षेपे; 10 त्रमी उद्वेगे; 11 कुथ पूतीभावे; 12 पुथ हिंसायाम्; 13 गुथ परिवेष्टने; 14 क्षिप प्रेरणे (ist अनुदात्त); 15 पुष्प विकसने; 16 तिम, 17 क्षिम, क्षीम (auch तीम) आर्द्राभावे; 18 व्रीड चोदने (लज्जायां च); 19 इष गर्ता; 20 षह, 21 षह चकार्ये, 22 जृष, 23 भृष वयोहानां.

B. स्वादय (sind ओदितः) आत्मनेपदिनः

a) उदात्ताः

24 धृङ् प्राणिप्रसवे; 25 दृङ् परितापे.

b) अनुदात्ताः

26 दीङ् क्षये; 27 डीङ् विहायसा गर्ता; 28 धीङ् आधारे (अनादरे, आराधे); 29 मीङ् हिंसायाम्;
30 रीङ् सवणे (अवणे); 31 लीङ् श्लेषणे (च); 32 व्रीङ् वृणोत्यर्थे; 33 प्रीङ् पाने; 34 माङ् माने;
35 ईङ् गर्ता; 36 प्रीङ् प्रीतां.

C. अनुदात्ताः परस्मैपदिनः

37 शो तनूकरणे; 38 छो क्तेदने; 39 पो अन्तर्कर्मणि; 40 दो अवखण्डने.

D. उदात्ताः

a) अनुदात्तेतः

41 जनी प्रादुर्भाते; 42 दीपी दीप्तां; 43 घृरी आप्यायने; 44 तूरी गतित्वरणहिंसयोः; 45 धूरी.
46 गूरी हिंसागत्योः; 47 घूरी, 48 जूरी हिंसावयोहानां (!); 49 शूरी हिंसास्तम्भयोः; 50 चूरी दाहे;
51 तप (पत) गेष्ट्वर्थे (ist अनुदात्तः); 52 वावृतु (oder वा वृतु, d. i. वृतु gehört auch zur
ersten Klasse) वरणे; 52a क्लिश उपतापे; 53 काशू दीप्तां; 54 वाशू (वास) शब्दे.

b) स्वरितेतां

55 मय तितित्तायाम्, 56 ईंशुचिर् प्रतीभावे.

E. अनुदात्ताः

a) स्वरितेतः

57 गृह् बन्धने; 58 रन्ज रागे; 59 शप आक्रोशे.

b) अनुदात्तेतः

60 पद गर्ता (nach Emigen nicht अनुदात्तः); 61 खिद दैन्ये; 62 विद सत्तायाम्; 63 बुध अव-
गमने; 64 युध संप्रहारे; 65 अनो रुध कामे; 66 अण (अन) प्राणने (ist उदात्तः); 67 मन ज्ञाने;
68 युज समाधां; 69 मृज विमर्गे; 70 लिश अल्पीभावे.

c) उदात्तेतां

71 राध अकर्मकादृद्धावेव; 72 व्यध ताडने.

F. पुपादय (s. P. 3, 1, 55) उदात्तेतः

a) अनुदात्ताः

73 पुष पुष्टो; 74 शुष शोषणे; 75 तुष प्रीतो; 76 दुष वृकत्ये; 77 श्लिष आलिङ्गने; 78 शक विभाषितो (d. i. Act. Med., oder zur 4. und 5. Klasse gehorig) मर्षणे (nach Einigen उदात्त); 79 जिष्विदा (ष्विदा) गात्रप्रक्षरणे, 80 क्रुध कोपे; 81 क्षुध वुमुक्षायाम्; 82 शुध शोचने; 83 पिधु (षिधू) संराद्धां.

b) रधादयः (s. P. 7, 2, 45)

84 रथ हिंसासंराद्धयोः; 85 शथ श्रद्धाशने; 86 तृथ प्रीणने; 87 दृथ हर्षमोहनयोः (मोचनयोः); 88 टृह जिघांसायाम्; 89 मुह वृचिष्ये. 90 णुह उद्गिरणे; 91 णिह प्रीतो.

c) उदात्ताः

α. शमादयः (s. P. 3, 2, 141. 7, 3, 74)

92 शसु उपशमे; 93 तसु काङ्क्षायाम् (ग्लानां); 94 दसु उपशमे; 95 असु तपमि खेदे च, 96 भसु अनवस्थाने; 97 क्षसु (क्षमूष) सहने. 98 क्सु ग्लानां; 99 मसो हर्षे.

β.

100 असु क्षेपणे; 101 यसु प्रयत्ने; 102 जसु मोक्षणे; 103 तसु उपक्षये (उपक्षेपे); 104 दसु च. 105 वसु (वसु) स्तम्भे; 106 व्युष (व्युस, वुस, पुष, प्युष) विभागे 107 ज्युष (ज्युषु) दाहे; 108 बिस प्रेरणे; 109 कुस (कुश) संश्लेषणे. 110 वुस उत्सर्गे. 111 सुस (सुष) खण्डने 112 मसो परिमाणे (परिणामे). 113 लुट विलोडने; 114 उच समवाये. 115 भृशु. भृशु अधःपतने 116 वृश वरणे, 117 कृश तनूकरणे. 118 जितृष पिपासायाम्. 119 हृष तुष्टां; 120 रूष (रिष) रोषे (हिंसायाम्); 121 डिष क्षेपे; 122 कुष क्रोधे 123 गुष व्याकुलत्वे; 124 युषु, 125 रुषु, 126 लुषु विमोहने (Einige verwerfen das उ als इत्); (127 णृष समुच्छ्राये.) 128 लुभ गाच्छे (च), 129 क्षुभ संचलने; 130 गाभ, 131 तुभ हिंसायाम्. 132 क्रिड् आर्द्रभावे; 133 जिमिदा स्नेहने; 134 जिच्चिदा स्नेहनमोचनयोः. 135 ऋधु वृद्धां; 136 गृधु अभिकाङ्क्षायाम्; (137 मृग अन्वेषणे).

5. स्वादयः

A. अनुदात्ताः

a) उभयपदिनः

1 युज् अभिषेवे; 2 पिज् वन्धने. 3 शिज् निशाने 4 डुमिज् प्रक्षेपणे; 5 चिज् चयने; 6 स्तृज् आच्छादने. 7 कृज् हिंसायाम्, 8 वृज् वरणे (1st उदात्त) 9 धृज् (धुज्) कम्पने.

b) परस्मैपदिनः

10 दृढु उपतापे. 11 हि गतां वृद्धां. 12 पृ प्रीतां. 13 स्पृ (स्मृ) प्रीतिपालनयोः (चलनयोः). 14 आप्र व्याप्तां. 15 शक्र शक्तां. 16 राध, 17 साध (प्राध) संसिद्धां.

B. उदात्ताः

a) अनुदात्तेता

18 अश्रू व्याप्तां संधाते च. 19 प्लिच आस्कन्दने.

b) उदात्तेतः

20 तिक्र, तिग गतां च (जिघांसायाम्, आह्वाने). 21 षघ हिंसायाम्. 22 जिघृषा प्रागल्भ्ये. 23 दन्मु दम्भे. 24 ऋधु वृद्धां. 25 तुष प्रीणने. 26 अह व्याप्तां. 27 दघ घातने पालने च. 28 चमु भक्षणं. 29 ऋ (रि), 30 क्षि (auch ऋत्र fur 29 und 30). 31 चिरि, 32 जिरि, 33 दाश, 34 द्रु (द्र) हिंसायाम् (जिघांसायाम्).

6. तुदादयः

1. अनुदात्ताः स्वरितैः

1 तुद व्यथने (ist nach Emigen nicht अनुदात्त). 2 गुद प्रेरणे. 3 दिश अतिसर्जने; 4 भस्ज पाके; 5 क्षिप प्रेरणे. 6 ऋष विलेखने

B. उदात्ताः

a) उदात्तेत्

7 ऋषी गतां.

b) अनुदात्तेतः

8 जुषी प्रीतिसंवनयोः. 9 ओत्रिजी भयचलनयोः. 10 ओलजी, ओलस्जी व्रीडायाम्.

c) उदात्तेतः

11 वस्चु केदने. 12 व्यच व्याजीकरणे. 13 उक्छि उक्छे. 14 उक्छी विवासे (विपाशे). 15 ऋक गतौन्द्रियप्रलयमूर्तिभावेषु. 16 मिक्छ उत्क्षेपे. 17 जर्च (जर्ज), चर्च, भर्भ (जर्भ) परिभाषणभर्त्सनयोः. 18 त्वच संवरणे. 19 ऋच स्तुतां. 20 उक्ज (उदज, उज्ज) आर्जवे. 21 उदम्क (उज्म) उत्सर्गे. 22 लुभ विमोहने. 23 रिफ (रिह) कथनयुद्धनिन्दाहिंसादानेषु (कथन st. कथन). 24 तुष (तृफ), 25 तुन्क तृप्तां. 26 तुष, तुन्प. 27 तुफ, तुन्फ हिंसायाम्. 28 दृष (दृफ). 29 दृन्फ उत्क्षेपे. 30 ऋफ

(रिफ), ऋन्फ (रिन्फ) हिंसायाम्; 31 गुफ, गुन्फ ग्रन्थे; 32 उभ, उन्भ पूरणे; 33 शुभ, शुन्भ शोभाय;
 34 दृभौ ग्रन्थे; 35 चृती हिंसासंग्रन्थनयोः; 36 विध विधाने. 37 जुड (जुन) गर्ता. 38 मड सुखने;
 39 पृड च; 40 पृण (वृण) प्रीणने. 41 मण हिंसायाम्; 42 तुण कौटिल्ये; 43 पुण कर्मणि शुभे;
 44 मुण प्रतिज्ञाने; 45 कुण शब्दापकरणयोः (उपताप st. उपकरण); 46 शुन गर्ता; 47 दुण हिं-
 सागतिकौटिल्येषु; 48 घुण, 49 घूर्ण भ्रमणे; 50 पुर (सुर) ऐश्वर्यदीप्तयोः; 51 कुर शब्दे; 52 खुर
 (क्षुर) छेदने (खण्डने च); 53 मुर संवेष्टने; 54 क्षुर (खुर) विलेखने; 55 घुर भौमार्थशब्दयोः
 (भौमार्तः); 56 पुर अयगमने; 57 वृहू (बृहू) उद्यमे; 58 तृहू, स्तृहू (प्तृहू); तृन्हू हिंसार्थाः; 59
 इषु इच्छायाम्; 60 मिष स्पर्धायाम्; 61 किल श्रवत्यक्रोडनयोः (श्रत्य st. श्रवत्य); 62 तिल स्नेहे,
 63 चिल वसने; 64 चल विलसने; 65 इल स्वप्नक्षेपणयोः; 66 विल संवरणे; 67 बिल भेदने; 68
 णिल गहने (ग्रहणे); 69 हिल भावकरणे; 70 शिल, पिल उज्ज्वले; 71 मिल श्लेषणे; 72 लिख अक्ष-
 रविन्यासे.

C. कृटादयः (s. P. 1, 2, 1)

a) उदात्ता उदात्तैः

73 कुट कौटिल्ये; 74 पुट संश्लेषणे; 75 कुच संकोचने; 76 गुज शब्दे; 77 गुड रक्षायाम् 78 डिप
 क्षेपे; 79 कुर छेदने; 80 स्फुट विकसने; 81 मुट आक्षेपप्रमर्दनयोः; 82 त्रुट छेदने; 83 तुट कल-
 हकर्मणि; 84 चुट, कुट (und चुण) छेदने; 85 जुड (जुट) बन्धने; 86 कड मदे; 87 लुट (नुड)
 संश्लेषणे; 88 कूड घसने (कूड घनत्वे); 89 कुड बाल्ये च (च fehlt auch); 90 पुड (मुड) उत्सर्गे;
 91 घुट प्रतीघाते; 92 तुड तोडने; 93 थुड, 94 स्थुड (auch खुड, स्खुड, कुड) संवरणे, 95 स्फुर
 (स्फर) स्फुरणे (संचलने); 96 स्फुल (स्फल) संचलने (संचये च). 97 स्फुड, 98 बुड (बुड), 99
 वुड संवरणे; 100 कूड (कुड), 101 भड निमज्जने; 102 हुड संघाते; 103 गुरो उद्यमने (ist अनु-
 दात्तैः); 104 गू (गु) स्तवने; 105 धू विधूनने; 106 गु (गू) पुरीषोत्सर्गे (गु 1st अनुदात्त, गू aber
 उदात्त); 107 ध्रु गतिस्थैर्ययोः (ist अनुदात्त, während die v. l. ध्रुव उदात्त ist).

b) आत्मनेपदी

108 कुङ् (कूङ्) शब्दे.

D. अनुदात्ताः

a) आत्मनेपदिनां

109 पृङ् व्यायामे; 110 मङ् प्राणत्यागे.

b) परस्मैपटिनः

111 रि, 112 पि गर्ता; 113 धि धारणे; 114 त्रि निवासगत्योः, 115 पृ प्रेरणे (ist उदात्त).

c) किराटयः (s. P. 7, 2. 75)

116 कृ विक्षेपे; 117 गृ निगरणे; 118 दृङ् आदरे (अनादरे); 119 धृङ् अवस्थाने (अनवस्थाने);
 120 प्रङ् ज्ञोप्सायाम्. 116 und 117 sind उदात्त, 118 und 119 आत्मनेपदिन्.

d) उदात्तैः

121 मज्ज विमर्गे, 122 टुमस्जो शुद्धोः 123 रुजो भङ्गे; 124 भुजो क्रांटिल्ये; 125 कुप (चुप) स्पशं;
 126 रुश, रिश हिंसायाम्; 127 लिश गर्ता; 128 स्पृश संस्पर्शने; 129 विष्ठ गर्ता (ist उदात्त); 130 विश
 प्रवेशने; 131 मश आमर्शने, 132 शुद प्रेरणे; 133 पट् विशरणागत्यवसादनेषु (विमरणा st. विश-
 रणा); 134 शट् शातने.

e) स्वरितैः

135 मिल संगमने (ist उदात्त).

f) मुचादयः (s. P. 7, 1, 59)

α. स्वरितैः

136 मुच् लोक्षणे; 137 लुप् छेदने; 138 विट् लामे; 139 लिप उपदेहे; 140 पिच चरणे.

β. उदात्तैः

141 कृतो छेदने (ist उदात्त); 142 खिद परिघाते; 143 पिश अवयवे (ist उदात्त).

7. रुधादयः

A. अनुदात्ताः स्वरितैः

1 रुधिर् आवरणे; 2 भिदिर् विदारणे; 3 छिदिर् द्विधीकरणे; 4 रिचिर् विरेचने; 5 विचिर् पृथग्भावे.
 6 क्षुदिर् संपेषणे; 7 युजिर् योगे.

B. उदात्ताः

a) स्वरितैः

8 उक्वृदिर् द्रोप्तिदेवनयोः, 9 उवृदिर् हिंसानादरणोः (अदन st. अनादर).

b) उदात्तैः

10 कृतो वेष्टने.

c) अनुदात्तैः

11 जिङ्न्थो दीप्ता.

C. अनुदात्ताः

a) अनुदात्तैः

12 खिद दैन्य; 13 विद विचारणे.

b) उदात्तेतः

14 शिष्य विशेषणः 15 पिप्लु संचूर्णनेः 16 भन्जो आमर्दनेः 17 भुज पालनाभ्यवहारयोः.

D. उदात्ता उदात्तेतः

18 वृह (वृहि); 19 हिसि हिंसायाम्; 20 उन्दी क्लेदनेः 21 अन्तु व्यक्तिमत्तणकान्तिगतियु (मर्षण st. मत्तण); 22 तन्तू (तन्तू) संकोचनेः 23 ओविजो भयचलनयोः; 24 वृजो (वृजो) वर्जने; 25 पृचो संपर्के.

8. तनादयः

A. उदात्ताः

a) स्वरितेतः

1 तनु विस्तारे. 2 पनु दाने; 3 क्षणु हिंसायाम्; 4 क्षिणु च, 5 ऋणु गतां; 6 तृणु अदने; 7 घृणु (घण) दीर्घा.

b) अनुदात्तेताः

8 वनु याचने (nach Einigen उदात्तेत्); 9 मनु अवबोधने.

B. अनुदात्त उभयतोभाषः

10 डुकृञ् करणे.

9. क्रयादयः

A. अनुदात्ताः स्वरितेतः

1 डुकृञ् द्रव्यविनिमये; 2 प्रोञ् तर्पणे कान्ती च; 3 ओञ् पाके; 4 मोञ् हिंसायाम्; 5 पिञ् बन्धने; 6 स्कुञ् आवरणे (आप्रवणे, आप्नयने अप्रहरणे). 7 स्तन्भु, स्तुन्भु. 8 स्कन्भु. स्कुन्भु रो-धने (nach Anderen sind स्तन्भु und स्कन्भु स्तम्भार्थो. स्तुन्भु निष्क्रोपणार्थः und स्कुन्भु धारणार्थः; alle vier sind सौत्राः und परस्मैपदिनः); 9 युञ् बन्धने.

B. उदात्ताः

a) स्वरितेति

10 कृज् (कुज्, कूज्) शब्दे; 11 दृङ् हिंसायाम्.

b) प्वादयः (s. P. 7, 3, 80) und ल्वादयः (s. P. 8, 2, 44)

(Die प्वादयः von 12—32, die ल्वादयः von 13—32.)

α. स्वरितः

12 पूज् पवनः 13 लूज् छेदनः 14 स्तूज् आच्छादनः 15 कृज् हिंसायाम्; 16 वृज् वरणः, 17 धृज् कम्पने

β. उदात्तः

18 शृ (स्पृ) हिंसायाम्; 19 पृ पालनपूरणयोः; 20 वृ वरणे (वृ भरणे). 21 भ भर्त्सने (भरणे, हृर्त्सने Einige ह्वृ हृर्त्सने). 22 मृ (स्वृ, मृ) हिंसायाम्; 23 दृ विदारणे 24 जृ (झ, घ) वयोहानौ; 25 न नये; 26 कृ (म) हिंसायाम्; 27 ऋ गर्ता; 28 गृ शब्दे.

γ und C. अनुदात्ता उदात्तः

29 ज्या वयोहानौ; 30 री गतिरेषणयोः; 31 ली (न्या, ल्या) श्लेषणे; 32 ज्ञी (ञ्जी, ज्ञी) गर्ता (वरणे, धरणे).

33 व्री वरणः 34 भ्री भये (भरणे); 35 क्षीप् (क्षीप्) हिंसायाम्; 36 ज्ञा अवबोधने. 37 बन्धने.

D. उदात्ताः

a) आत्मनेपदी

38 वृङ् संभक्तौ.

b) उदात्तः

39 अन्य विमोचनप्रतिहर्षयोः (मोचन st. विमोचन); 40 मन्य विलाडने; 41 ग्रन्य (daneben अन्य) संदर्भे; 42 कुन्य (कुयि) संश्लेषणे (क्लेशने, संक्लेशे); 43 मृद क्षादे. 44 मृड सुखे (च fügen Einige hinzu); 45 गुध रोपे; 46 कृष निष्कर्षे; 47 क्षुभ संचलने. 48 गम्भ. 49 तुभ हिंसायाम्; 50 क्लिशु विबाधने; 51 अश भोजने, 52 उधस (उ zur Wurzel gehörig, nach Anderen ist es इत्) उज्ज्हे; 53 इष आभोक्षणे; 54 विष विप्रयोगे (1st अनुदात्त); 55 प्रुष, 56 प्लुष सेहनसेचनपूरणेषु (मोचन st. सेचन); 57 पुष पुष्टौ; 58 सुष स्तेये; 59 खच (खत्र) भूतप्रादुर्भावे (भूति st. भूत). (60 हेड च).

c) स्वरितेत्

61 ग्रह उपादाने.

10. चुरादयः

4. परस्मैपदिनः

- 1 चुर स्तेये; 2 चिति स्मृत्याम्; 3 यन्त्रि संकोचने; 4 स्फुडि (स्फुटि, स्फडि, स्फटि) परिहासे; 5 लक्ष दर्शनाङ्कयोः; 6 कुट्टि (कुट्ट) अन्तर्भाषणे; 7 लड उपसेवायाम्; 8 मिदि (मिद) स्नेहने; 9 ओलिडि (उलिडि; nach Einigen ist ओ ein इत् उत्क्षेपणे; 10 जल (लज) अपवारणे; 11 पोड अवगाहने; 12 नट अवस्पन्दने (अवस्पन्दने, अवस्कन्दने, नाट्ये); 13 अथ (auch क्रथ daneben) प्रयत्ने (प्रतिपत्ते, प्रतिहर्षे); 14 बध (बन्ध) संयमने; 15 पृ (पृ) पूरणे; 16 ऊर्ज बलप्राणनयोः; 17 पत्त परिग्रहे; 18 चूर्ण पेपणे (auch वर्ण चूर्ण प्रेरणे oder वर्ण वर्णने, चूर्ण प्रेरणे); 19 प्रथ प्रख्याने; 20 पृथ (पथ, प्रथ) प्रक्षेपे; 21 षम्ब (शम्ब, साम्ब) संबन्धने; 22 भल अदने; 23 कुट्ट छेदनभर्त्सनयोः (पूरण st. भर्त्सन); 24 पुट्ट (पुट), चुट्ट (चुट) अल्पीभावे; 25 अट्ट (अट), 26 पुट्ट (सुट) अनादरे; 27 लुण्ट स्तेये; 28 शट, 29 श्वट (श्वटि, अट, अटि, सट) संस्कारगत्योः (असंस्कार); 30 तुजि (तुज, लजि), 31 पिजि (पिज, लुजि) हिंसाबलादाननिकेतनेषु (दान st. आदान); 32 पिस गतां; 33 णान्तव (सान्तव) सामप्रयोगे; 34 श्वल्क (शुल्क), 35 वल्क परिभाषणे; 36 ज्निह (स्फिट) स्नेहने; 37 स्मिट (स्मिड्) अनादरे (auch स्मिट स्मिट गतां); 38 श्लिष श्लेषणे; 39 पथि गतां; 40 पिच्छ (पिच्च) कुट्टने; 41 छटि (छट) संवरणे; 42 श्रण दाने; 43 तड आघाते; 44 खड, खडि, कडि (कड) भेदने; 45 कुडि रत्तणे; 46 गुडि (गुटि) वेष्टने (रत्तणे, चूर्णाकरणे ऽपि); 47 खुडि खण्डने; 48 वटि (वडि) विभाजने; 49 मडि भूपायां हर्षे च; 50 भडि कल्याणे (भटि प्रतारणे); 51 कर्द वमने; 52 पुस्त, बुस्त आदरानादरयोः; 53 चुद संचोदने; 54 नक्क, 55 धक्क नाशने; 56 चक्क, चुक्क (auch noch चिक्क) व्यथने; 57 तल शीचकर्मणि; 58 तल प्रतिष्ठायाम् (प्रतिष्ठाकरणे); 59 तुल उन्माने; 60 दुल उत्क्षेपे; 61 पुल महत्त्वे; 62 चुल समुच्छाये (बुल oder चुल निमज्जने); 63 मूल (मुल) रोहणे; 64 कल, 65 पिल (विल, किल) क्षेपे; 66 बिल भेदने; 67 तिल स्नेहने; 68 बल (चल) भर्तां; 69 पाल (पल) रत्तणे; 70 लूष हिंसायाम्; 71 शुल्ब (शूष) माने (सर्जने); 72 चुट (कुट) छेदने; 73 मुट संचूर्णने; 74 पसि (पशि, पडि) नाशने; 75 वज (वज) मार्गसंस्कारगत्योः (मार्गणसंस्कारे, रयोः; मार्ग wird auch als Wurzel gefasst); 76 शुल्क अतिस्पर्शने; 77 छपि (चपि) गत्याम्; 78 क्षपि क्षान्त्याम्; 79 क्षजि क्रच्छ्रजीवने; 80 श्वर्त (स्वर्त, ध्वर्त, श्वभ) गत्याम् (क्रच्छ्रजीवने); 81 जप ज्ञाने ज्ञापने (मारणतोपशानिज्ञानेषु, ist मित्); 82 यम च (d. i. मित्) परिवेषणे; 83 क्षप (चह) परिकल्कने; 84 रह त्यागे; 85 बल प्राणने; 86 चिज् चयने; 87 घट्ट संचलने; 88 मुस्त संचाते; 89 खट्ट संवरणे; 90 षट्ट, 91 स्फिट्ट (स्फिट, स्फट), 92 चुबि (चुटि) हिंसायाम्; (93 पुस, व्युष); 94 पूल (पूष, पुष) संचाते; 95 पुंस (पुम्स) अभिमर्दने; 96 व्यष (व्यय) क्षेपे; 97 टकि बन्धने; 98 धूस (धूष, धूश) कान्तोकरणे; 99 कीट वर्णं (बन्धे); 100 चूर्ण संकोचने; 101 पूज पृज्यायाम्; 102 अर्क स्तवने (तपने); 103 शट आलस्ये; 104 शुटि शोषणे; 105 जुड प्रेरणे; 106 गज (गर्ज), 107 मार्ज (मर्च).

मर्व) शब्दार्थो; 108 घ प्रसवणे (सावणे); 109 पचि विस्तारवचने, 110 तिज निशने. 111 कृत संशब्दने; 112 वर्ध छेदनपूरणयोः; 113 कुबि (कुभि) आच्छादने; 114 लुबि, 115 तुबि (तुपि) अर्दने (अदर्शने); 116 हृप (हृप, कृप) व्यक्तायां (अव्यक्तायां) वाचि; 117 चुटि (चुडि) छेदने. (118 मडि, तुडि); 119 इल प्रेरणे; 120 मत्त (मत्त) मत्तणे (म्लेच्छने. संधाते च, म्लत्त मत्त छेदने); 121 म्लेच्छ अव्यक्तायां (व्यक्तायां) वाचि; 122 वृस (वृष, कृष), 123 वर्ह (वर्ह) हिंसायाम्; (124 गर्ज, गर्द शब्दे; 125 गर्ध अभिकाङ्क्षायाम्); 126 गुर्द, 127 पुर्व (पूर्व) निक्तेतने; 128 जसि रक्षणे (मोक्षणे); 129 ईड स्तुतां; 130 जसु हिंसायाम्; 131 पिडि संधाते; 132 रुष (रुट) रोषे; 133 डिप क्षेपे; 134 प्लूष समुच्छाये.

B. आत्मनेपदिनः

135 चित संचेतने (संवेदने); 136 दशि दंशने; 137 दसि (दस) दर्शनदंशनयोः; 138 डप (डपि, डभि), डिप (डिपि, डिभि) संधाते; 139 तत्रि कुटुम्बधारणे (कुटुम्ब wird auch als Wurzel gefasst); 140 मत्रि गुप्तभाषणे; 141 स्पश ग्रहणसंश्लेषणयोः; 142 तर्ज, 143 भर्त्स तर्जने; 144 वस्त, 145 गन्ध अर्दने; 146 किष्क (हिष्क, हिक्क) हिंसायाम्; 147 निष्क परिमाणे; 148 लल (लड) ईप्सायाम्; 149 कूण (कूण) संकोचे; 150 तूण पूरणे; 151 भूण आशाविशङ्कयोः; 152 शट श्लाघायाम्; 153 यत्त पूजायाम्; 154 स्यम वितर्के; 155 गूर (गूर, गुर) उद्यमने (भक्षणे); 156 शम, 157 लत्त आलांचने; 158 कुत्स अवक्षेपणे; 159 कुट (कुट) छेदने; 160 गल स्रवणे; 161 भल आभण्डने; 162 कूट (कुट) अप्रसादे (auch कुट oder कुट अप्रतापने, कुट प्रतापने, कूट अप्रदाने oder अवसादने); 163 वज्जु (वज्जू) प्रलम्भने; 164 वृष (वृषु) शक्तिबन्धने (प्रजनशये); 165 मद तृप्तियोगे (तृप्तिशोधने); 166 दिवु परिकूजने; 167 गृ (गृ) विज्ञाने; 168 विद चेतना-ख्यानविवासेषु (वेदन st. चेतन; निवास, निवेदन und परिवादन st. विवास); 169 मन स्तम्भे; 170 यु जुगुप्सायाम्; 171 कुस्म कुत्सितस्मये नाम्नो वा (d. i. kann auch Denominativ sein).

C. परस्मैपदिनः

172 चर्च अध्ययने; 173 बुक्क भाषणे (श्वादिशब्दे, dieses wäre भषणे); 174 शब्द उपसर्गादा-विष्कारे च (शब्द शब्दक्रियायामुपसर्गादाविष्कारे च); 175 कण निमीलने, 176 जभि (जभ) ना-शने; 177 बूद क्षणने (क्षरणे, आस्रवणे); 178 जसु (जसौ) ताडने; 179 पश (पस) बन्धने; 180 अम रोगे; 181 चट, 182 स्फुट भेदने; 183 घट संधाते (auch च संधाते); 184 हन्त्यर्थाश्च (und alle Wurzeln in der Bedeutung von हन्, nach einer anderen Erklärung: 181 fgg. haben auch die Bedeutung von हन्); 185 दिवु अर्दने; 186 अर्ज प्रतियत्ने; 187 घुषिर् विशब्दने (अविशब्दने); 188 आडः क्रन्द सातत्ये (d. i. क्रन्द nach आ hat die Bedeutung सातत्य oder घुषिर् mit आ hat die Bedeutung क्रन्दसातत्य); 189 लस (लष) शिल्पयोगे (शिल्पोपयोगे); 190 तसि (fehlt auch), भूष अलंकारे; 191 मौक्ष असने; 192 अर्ह पूजायाम्; 193 ज्ञा नियोगे (नियो-

जने); 194 भज विश्राणने; 195 शृधु प्रहसने (प्रसहने); 196 यत् निकाशोपस्कारयोः (निराकार st. निकार); 197 रक् (रग, रघ), लङ् (लक) आस्वादने (आसादने); 198 अञ्चु विशेषणे; 199 लिंगि चित्राकरणे; 200 मुद संसर्गे; 201 त्रस धारणे (ग्रहणे, वारणे, निवारणे); 202 उध्रस (उ wird auch als इत् gefasst) उज्ज्हे; 203 मुच प्रमोचने मोदने च; 204 वस स्नेहच्छेदापहरणेपु (अवहरण und उपहरण st. अपहरण); 205 चर संशये (असंशये); 206 च्यु (च्युस) हसने (सहने); 207 भु-वां ज्वकल्कने (विकल्कने); 208 कृपेश्च. Die nun folgenden Wurzeln gehören zur zehnten Klasse nur dann, wenn sie mit einem Accusativ verbunden sind. 209 ग्रस ग्रहणे (अ-दने); 210 पुष धारणे; 211 दल विदारणे; 212 पट. 213 पुट, 214 लुट, 215 तुजि, 216 मिजि, 217 पिजि, 218 लुजि, 219 भजि, 220 लघि. 221 त्रसि, 222 पिसि, 223 कुसि (कसि), 224 दशि (दसि), 225 कुशि, 226 घट, 227 घटि. 228 बृहि. 229 बर्ह, 230 बन्ह, 231 गुष (गुप्), 232 धूष, 233 विष्. 234 चीव, 235 पुष, 236 लाङ्, 237 लोच्, 238 शाट, 239 कुष, 240 तर्क, 241 वृत्, 242 वृधु भाषार्थाः (भासार्थाः); 243 (diese und alle folgenden Wurzeln bis 260 fehlen bei Mehreren) रुट (रुट), 244 लजि, 245 अजि. 246 दसि, 247 भशि, 248 रुशि, 249 शोक, 250 नट, 251 पुटि, 252 जुचि (जिवि), 253 रघि, 254 लघि, 255 अहि, 256 रहि, 257 महि च (भाषार्थाः); 258 लडि. 259 तड, 260 नन च; 261 पूरी आप्यायने; 262 रुज हिंसा-याम्; 263 ष्वद आस्वादने (संचरणे).

D. Wurzeln, die nicht nothwendig den Charakter der zehnten Klasse anfügen.

264 युज, 265 पृच संयमने; 266 अर्च पूजायाम्; 267 ग्रह मर्षणे; 268 ईर ज्ञेये (गतां); 269 ली द्वौकरणे; 270 वृजो वर्जने; 271 वृज आवरणे; 272 जृ (जि च) वयोहानां; 273 रिच वियोजन-संपर्चनयोः; 274 शिष असर्वापयोगे; 275 तप दाहे; 276 तृष तृप्तां (प्रीणने, संदीपने); 277 कृदी (कृद, कृदि, कृन्, कृष, कृप, कृष) संदीपने. 278 दृभो (auch दृ भो) भये; 279 दृभ संदर्भे; 280 अथ मोक्षणे (हिंसायाम्); 281 मी गतां; 282 यथ (यन्थ, यथ) बन्धने (auch कथ हिंसायाम्; dieses nach Einigen स्वरितेत्, nach Anderen उदात्तेत्); 283 शोक आमर्षणे (मर्षणे); 284 चोक च; 285 अर्थ हिंसायाम् (nach Einigen स्वरितेत्, nach Anderen अनुदात्तेत्); 286 हिसि हिंसायाम्; (287 अर्ह पूजायाम्); 288 आडः पदः पदार्थः; 289 गुन्ध (गुद्ध) शांत्कर्माणि; 290 कृद अपवारणे (nach Einigen स्वरितेत्, nach Anderen उदात्तेत्); 291 जुष परितर्कणे (परितर्पणे); 292 धूज् कम्पने; 293 प्रोज् तर्पणे; 294 ग्रन्थ, ग्रन्थ संदर्भे; 295 आप्ल लम्पने (auch स्वरितेत्); 296 तनु अक्षोपकरणयोः (उपताप st. उपकरण). उपसर्गाच्च द्वयं (auch वन अक्षोपहननयोः); 297 वद संदेशवचने (स्वरितेत् oder अनुदात्तेत्); 298 वच परिभाषणे (संदेहे); 299 मान पूजायाम्; 300 भू प्राप्तावात्मनेपदी (वा fügen Einige hinzu); 301 गर्ह विनिन्दने; 302 मार्ग अन्वेषणे; 303 कठि शोके; 304 मज्जू शांचालंकारयोः; 305 मृष तितित्तायाम् (अनुदात्तेत् oder स्वरितेत्); 306 धष (धृषा) प्रसहने.

E. Auf *अ* auslautende Wurzeln.*)

a) परस्मैपदिनः

307 कथ वाक्यप्रबन्धे; 308 वर ईप्सायाम्; 309 गण संख्याने; 310 शट, श्वट सम्यगवभाषणे (सम्यग्भावे, auch आभाषणे und भाषणे st. अवभाषणे); 311 पट. वट (बट) ग्रन्थे (वट auch वेष्टने); 312 रह त्यागे; 313 स्तन, 314 गदी (स्तनगदी soll ein Dual sein) देवशब्दे; 315 पत गर्ता वा (dieses, das auf verschiedene Weise erklärt wird, fehlt auch); 316 पप (पण) अनुपसर्गात् (d. i. गर्ता); 317 स्वर (सुर) आक्षेपे; 318 रच प्रतिग्रहे (प्रयत्ने); 319 कल ग-तां संख्याने च; 320 चह परिकल्कने; 321 मह पृजायाम्; 322 सार, 323 कृप (कूप). 324 अथ (auch श्लथ) दांबल्ये; 325 स्पृह ईप्सायाम्; 326 भाम क्रोधे; 327 सूच पशुन्ये; 328 खेट (खेड. खिट, खोट) भक्षणो; 329 छोट (खोट, खोड) क्षेपे; 330 गोम उपलेपने; 331 कुमार (कुमाल) क्रोडायाम्, 332 शील उपधारणे; 333 साम सान्त्वप्रयोगे; 334 वेल कालोपदेशे (nach Einigen soll auch काल hier Wurzel sein); 335 पल्यल लवनपवनयोः; 336 वात सुखसेवनयोः (गति-सुखसेवनयोः, सुखसेवने); 337 गवेष मार्गणे; 338 वास उपसेवायाम्; 339 निवास आच्छादने; 340 भाज एककर्मणि; 341 सभाज प्रीतिदर्शनयोः (सेवन st. दर्शन); 342 ऊन परिहाणे; 343 ध्वन शब्दे; 344 कूट परितापे (परिदाहे); 345 संकेत (केत); 346 ग्राम (ग्राम), 347 कुण गुण च (d. i. ausser कूट) आमन्त्रणे (auch केत अग्रणे निमन्त्रणे, कुण गुण चामन्त्रणे). (348 कूण संकोचने.) 349 स्तेन चौर्ये.

b) आत्मनेपदिनः

350 पट गर्ता; 351 ग्रह ग्रहणे; 352 मृग अन्वेषणे; 353 कुह विस्मापने (विस्मायने, विस्मारणे); 354 शूर, 355 वीर विक्रान्तां; 356 स्थूल परिवृंहणे; 357 अर्थ उपयाच्यायाम्. 358 सत्र (d. i. सत्र) संतानक्रियायाम्; 359 गर्व माने.

c)

360 सूत्र वेष्टने (विमोचने, अवमोचने); 361 सूत्र प्रसवणे; 362 रुक्ष पारुष्ये; 363 पार, 364 तीर कर्मसमाप्तां, 365 पुट संसर्गे; (366 धेक दर्शने). 367 कर्त्रे (कर्त्रे, कर्ते) श्रथिल्ये; 368 प्रातिपदि-काद्धात्वर्थे बहुलमिष्टवच्च (d. i. das Nominalthema erfährt vor णि dieselben Veränderungen wie vor इष्टन्); 369 वष्क दर्शने; 370 चित्र चित्रोक्तरणे (दर्शने); 371 अंस समाधाते; 372 वट (वटि) विभाजने; (373 रट परिभाषणे.) 374 लज (लजि) प्रकाशने 375 मिथ्र (मिस) संपर्के; 376 संग्राम युद्धे (अनुदात्तेत्); 377 स्ताम श्लाघायाम्; 378 छिद्र, 379 कर्ण भेदने (auch छिद्र कर्णभेदने und करणभेदने); 380 अन्ध दृष्ट्युपधाते (दृष्ट्युपसंधाते, दृष्ट्युपसंहारे); 381 दण्ड दण्डनिपातने; 382 अङ्ग (अङ्ग च) पदे लक्षणं च; 383 सुख, 384 दुःख तत्क्रियायाम्; 385 रस आस्वादनसेहनयोः; 386 व्यय वित्तसमुत्सर्गे; 387 रूप रूपक्रियायाम्; 388 छेद द्वैधीकरणे

*) Dieses *अ* fällt vor dem Charakter der zehnten Klasse ab, wird aber in Bezug auf die Substitution von *Gura* und *Vridhi* als nicht abgefallen betrachtet, so dass der Wurzelvocal, weil *णि* nun nicht unmittelbar folgt, nicht verstärkt wird. Vgl. noch Pāṇini 7. 4, 2.

(कृद अपवरणे wird hinzugefügt); 389 लाभ प्रेरणे; 390 वण गात्रविचूर्णने; 391 वर्ण वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनेषु; 392 बहुलमेतन्निदर्शनम् (wird erklärt durch चुरादावदन्तधातुनिदर्शनं बहुलं वेदितव्यम् । अतो णुक्ता अप्रीह धातवो वेदितव्याः । Dazu folgende Beispiele: पर्णं हरितभावे, वेत्त दर्शने, क्षप प्रेरणे, अघ पापकरणे, वस निवासे, तुल्य अवरणे u. s. w.); 393 णिङ्गाचिरसने (d. i. अङ्गवाचिनः प्रातिपादिकाचिरसने ऽयं णिङ् स्यात्); 394 श्वेताश्वश्वतरगालोडिताह्वरकाणामश्वतरेतकलोपश्च (d. i. श्वेताश्व busst अश्व, अश्वत तर, गालोडित इत und आह्वरक क davor ein: श्वेतयते = अश्वतरमा चष्टे तेनातिक्रामति वा, अश्वयते = अश्वतरमा चष्टे, गालोडयते = गालोडितं [वाचां, d. i. विमर्शं] करोति, आह्वरयते); 395 पुच्छादिषु (vgl. P. 3, 1, 20) धात्वर्थ इत्येव सिद्धम्.

Die Nominalstämme, von denen Denominativa abgeleitet werden, sind wohl ohne Zweifel erst später unter die चुरादयः aufgenommen worden; vgl. Pāṇini 3, 1, 21. 25.

Alphabetisches Verzeichniss der Wurzeln.

(Die stummen Laute sind in diesem Verzeichniss weggelassen worden, auch dann, wenn sie zur Unterscheidung gleichlautender, aber anders flectirter oder begrifflich verschiedener Wurzeln dienen. Der Dhātupāṭha, den man in jedem Falle wird einsehen müssen, wenn man sich über eine Wurzel aufzuklären wunscht, gibt den erwünschten Aufschluss. Im Uebrigen ist die Schreibweise der von Pāṇini beobachteten angepasst worden; die diphthongisch auslautenden Wurzeln jedoch, die Pāṇini, wie die neuen wissenschaftlichen Wörterbücher, auf आ auslauten lässt, erscheinen in diesem Verzeichniss in der auch von Pāṇini gekannten älteren Schreibweise des Dhātupāṭha. Auch die Wurzeln auf ऋ sind beibehalten worden, obgleich Pāṇini bisweilen इर् statt ऋ schreibt, z. B. किर् statt कृ. Diejenigen consonantisch auslautenden Wurzeln der zehnten Klasse (zum Theil Denominativa), in denen vor dem Charakter णि der Wurzelvocal nicht gesteigert wird, gelten im Dhātupāṭha für zweisilbig, indem man ihnen noch ein अ anfügt, das vor णि abfällt. Diese Schreibart habe ich in diesem Verzeichniss beibehalten.)

अंस 10, 371. अंस् 1, 666. 10, 255. अक् 1, 829. अत् 1, 684. अग् 1, 830. अघ 10, 392. अङ् 1, 87. अङ्ग 10, 382. अङ्ग 1, 155. अङ्ग 10, 382. अङ्घ् 1, 109. अच् 1, 915. अज् 1, 248. अज्ज् 1, 203. 915. 10, 198. अज्ज् 7, 21. 10, 245. अट् 1, 317. 10, 25. अट् 1, 273. 10, 25. अट् 1, 280. अड् 1, 380. अड् 1, 371. अण् 1, 471. 4, 66. अणट् 1, 280. अत् 1, 38. अट् 2, 1. अन् 2, 61. 4, 66. अन्त् 1, 62. अन्द् 1, 63. अन्ध 10, 380. अभ् 1, 588. अम् 1, 493. 869. 10, 180. अम्ब् 1, 403. 442. अम्ब् 1, 411. 420. अय् 1, 503. 935. अर्क् 10, 102. अर्च् 1,

219. 10, 266. अर्ज् 1, 242. 10, 186. अर्थ 10, 357. अर्दे 1, 56. 10, 285. अर्ख् 1, 442. अर्व 1, 615. अर्ह् 1, 776. 10, 192. 287. अल् 1, 548. अव् 1, 631. अग् 5, 18. 9, 51. अश्व 10, 394. अप् 1, 934. अस् 1, 934. 2, 56. 4, 100. अह् 5, 26.

आञ्क् 1, 224. आप् 5, 14. 10, 295. आस् 2, 11. आह्वर 10, 394.

इ 2, 36. 37. 38. इख् 1, 144. इह्ख् 1, 145. इङ् 1, 163. इट् 1, 340. इन्द 1, 64. इन्त् 7, 11. इन्व् 1, 618. 622. इल् 6, 65. 10, 119. इष् 4, 19. 6, 59. 9, 53.

ई 4, 35. ईत् 1, 641. ईख् und ईह्ख् 1, 146. ईज् 1, 196. ईड् 2, 9. 10, 129. ईर् 2, 8. 10, 268. ईर्त्य् 1, 543. ईर्य् 1, 544. ईश् 2, 10. ईष् 1, 642. 715. ईह् 1, 663. उ 1, 1001. उत् 1, 687. उख् 1, 132. उह्ख् 1, 133. उच् 4, 114. उक् 1, 231. 6, 14. उज् 6, 21. उञ्क् 1, 230. 6, 13. उट् 1, 361. उधस् 9, 52. 10, 202. उन्द 7, 20. उब्ज् 6, 20. उम् und उम्भ् 6, 32. उर्दे 1, 20. उर्व 1, 600. उलयद् 10, 9. उप् 1, 727. उह् 1, 775.

ऊट् 1, 361. ऊन 10, 342. ऊय् 1, 512. ऊर्ज् 10, 16. ऊर्णु 2, 30. ऊप् 1, 714. 720. ऊह् 1, 679. 775.

ऋ 1, 983. 3, 16. 5, 29. ऋद् 5, 29. 30. ऋक् 6, 15. ऋज् 1, 189. ऋञ्ज् 1, 190. ऋण 8, 5. ऋध् 4, 135. 5, 24. ऋफ् und ऋम्फ् 6, 30. ऋप् 1, 940. 6, 7.

ॠ 9, 27.

एज् 1, 192. 253. एट् 1, 286. एध् 1, 2. एष् 1, 649.

ओख् 1, 125. ओण् 1, 482. ओलयद् 10, 9.

कस् 2, 14. कक् 1, 90. कक्क् und कक्ख् 1, 124. कख् 1, 124. 821. कग् 1, 828. कङ्क् 1, 94. कच् 1, 181. कज् 1, 251. कज्व् 1, 182. कट् 1, 315. 342. कठ् 1, 356. कड् 1, 383. 6, 86. 10, 44. कड्ड् 1, 372. कण् 1, 476. 831. 10, 175. कणट् 1, 283. 10, 303. कणड् 1, 302. 383. 10, 44. कत्य् 1, 37. कत्र 10, 367. कथ 10, 307. कद् 1, 809. कन् 1, 488. कन्द् 1, 70. 809. कप् 1, 808. कब् 1, 405. कम् 1, 470. 869. कम्प् 1, 400. कर्ज् 1, 246. कर्ण 10, 379. कर्त und कर्त्र 10, 367. कर्दे 1, 60. कर्ब् 1, 447. कर्व् 1, 612. कल् 1, 526. 10, 64. कल 10, 319. कल्प् 1, 527. कश् 1, 762a. 939. 2, 14. कप् 1, 716. 762a. 939. 10, 122. कस् 1, 913. 2, 14. काङ्क् 1, 698. काज्व् 1, 183. काल 10, 334. काश् 1, 678. 4, 53. कास् 1, 654. 678. कि 3, 19. किट् 1, 323. 341. कित् 1, 1042. 3, 20. किल् 6, 61. 10, 65. किष्क् 10, 146.

कोट् 10, 99. कोल् 1, 557. कु 1, 999. 2, 33. 6, 108. 9, 10. कुंश् 10, 225. कुंस् 10, 223. कुक् 1, 91. कुच् 1, 199. 910. 6, 75. कुज् 1, 214. कुञ्च् 1, 200. कुञ्ज् 1, 241. कुट् 6, 73. 10, 159. 162. कुटुम्ब् 10, 139. कुट् 10, 23. 162. कुड् 6, 89. 100. कुण् 6, 45. 10, 149. कुण 10, 347. कुणट् 1, 345. कुणट् 1, 365. कुणड् 1, 289. 345. 10, 45. कुन्स् 10, 158. कुय् 4, 11. कुट् 10, 6. कुन्य् 1, 44. 9, 42. कुन्द 10, 6. कुप् 4, 122. 10, 239. कुमार und कुमाल 10, 331. कुम्ब 1, 453. 10, 113. कुम्भ 10, 113. कुर 6, 51. कुर्द 1, 21. कुल् 1, 895. कुश् 4, 109. कुप् 9, 46. कुस् 4, 109. कुस्म् 10, 171. कुह 10, 353. कू 6, 108. 9, 10. कूज् 1, 240. कूट् 10, 162. कूट 10, 344. कूड् 6, 88. कूण 10, 149. कूण 10, 348. कूप 10, 323. कूल 1, 558. क 1, 949. 5, 7. 8, 10. कड् 6, 88. कणक् 1, 629. कत् 6, 141. 7, 11. कप् 1, 799. 808. 10, 208. कप 10, 323. कश् 4, 117. कप् 1, 1039. 6, 6. कृ 6, 116. 9, 15. 26. कृत 10, 111. केत 10, 345. केप् 1, 392. केल् 1, 570. केव् 1, 539. कै 1, 984. कंस् 10, 223. कथ 1, 837. कस् 1, 864. 4, 6. कू 9, 10. कूय् 1, 514. कनर् 1, 587. क्यु 1, 1005. कथ् 1, 838. 10, 13. 282. कट् 1, 810. क्रन्द 1, 71. 810. 10, 188. क्रप् 1, 808. क्रम् 1, 502. क्रौ 9, 1. क्रौड् 1, 373. क्रुञ्च् 1, 201. क्रुड् 6, 100. क्रुध् 4, 80. क्रुन्द 1, 71. ुश् 1, 909. क्रय् 1, 839. क्रद 1, 811. क्रन्द 1, 72. 811. क्रप् 10, 116. क्रम् 4, 98. क्रिद 4, 132. क्रिन्द 1, 15. 73. क्रिश् 4, 52a. 9, 50. क्रौब् 1, 406. क्रु 1, 1005. क्रेश् 1, 638. क्वण् 1, 477. क्वय् 1, 899. क्षज् 1, 806. क्षञ्ज् 1, 806. 10, 79. क्षण 8, 3. क्षप् 1, 860. 10, 83. क्षप 10, 392. क्षम् 1, 469. 4, 97. क्षम्प 10, 78. क्षर् 1, 904. क्षल् 10, 57. क्षि 1, 255. 5, 30. 6, 114. 9, 35. क्षिण 8, 4. क्षिप् 4, 14. 6, 5. क्षिप् 1, 599. क्षौ 9, 35. क्षौज् 1, 256. क्षौब् 1, 407. क्षौव् 1, 599. क्षु 2, 27. क्षुट् 7, 6. क्षुध् 4, 81. क्षुभ् 1, 787. 4, 129. 9, 47. क्षुर् 6, 52. 54. क्षौ 1, 961. क्षोट 10, 329. क्षु 2, 28. क्षाय् 1, 515. क्षौल् 1, 553. क्षिड् 1, 1027. क्षिद 1, 780. 1027. 4, 134. क्ष्वेल् 1, 572.

खक्क् 1, 124. खच् 9, 59. खज् 1, 250. खञ्ज् 1, 252. खट् 1, 331. खट् 10, 89. खड् 10, 44. खण्ड् 1, 303. 10, 44. खट् 1, 51. खन् 1, 927. खर्ज् 1, 247. खर्द 1, 61. खर्ब् 1, 448. खर्व 1, 613. खल् 1, 578. खव् 9, 59. खप् 1, 717. खाट् 1, 50. खिट् 1, 324. खिट 10, 328. खिद 4, 61. 6, 142. 7, 12. खु 1, 1003. खुज् 1, 215. खुड् 6, 94. खुण्ड् 10, 47. खुर 6, 52. 54. खुर्द 1, 22. खेट und खेड 10, 328. खेल् 1, 571. खेव् 1, 537. खे 1, 960. खोट 10, 328. 329. खोड 10, 329. खोर् und खोल 1, 584. ख्या 2, 51.

गग् 1, 170. गज् 1, 265. 10, 106. गञ्ज् 1, 266. गड् 1, 814. गण 10, 309. गण्ड 1, 65a. 384. गट् 1, 53. गट 10, 314. गन्ध् 10, 145. गम् 1, 1031. गर्ज् 1, 244. 10, 106. 124. गर्द 1, 58. 10, 124. गर्ध् 10, 125. गर्ब् 1, 449. गर्व् 1, 614. गर्व 10, 359. गर्ह् 1, 667. 10, 301. गल् 1, 579. 10, 160. गल्भ् 1, 419. गल्ह् 1, 668. गवेष 10, 337. गा 1, 998. 3, 25. गाध् 1, 4. गालोड 10, 394. गाह् 1, 680. गु 1, 997. 6, 106. गुज् 1, 218. 6, 76. गुञ्ज् 1, 218. गुड् 6, 77. गुण 10, 347. गुणट् und गुणड् 10, 46. गुट् 1, 24. गुध् 4, 13. 9, 45. गुप् 1, 422. 1019. 4, 123. 10, 231. गुफ् und गुम्फ् 6, 31. गुर् 6, 103. 10, 155. गुर्द 1, 23. 10, 126. गुर्व

1, 805. गुह् 1, 944. गू 6, 106. गूर् 4, 46. 10, 155. गृ 1, 984. 10, 167. गृज् 1, 267. गृज्ज् 1, 268. गृध् 4, 136. गृह् 1, 681. गृह 10, 351. गृ 6, 117. 9, 28. 10, 167. गेप् 1, 393. गेव् 1, 531. गेप् 1, 645. गे 1, 965. गोम् 10, 330. गोष्ट् 1, 276. ग्रथ् 1, 36. 10, 282. ग्रन्थ् 1, 36. 9, 41. 10, 282. 294. ग्रस् 1, 661. 10, 209. ग्रह् 1, 681. 9, 61. ग्राम् 10, 346. गुच् 1, 212. ग्लस् 1, 662. ग्लह् 1, 681. ग्ला 1, 868. ग्लुच् 1, 213. ग्लुज्ज् 1, 216. ग्लेप् 1, 390. 394. ग्लेव् 1, 532. ग्लेप् 1, 645. ग्ले 1, 952.

घंप् und घंस् 1, 682. घग्घ् und घघ् 1, 170. घट् 1, 800. 10, 183. 226. घट्ट् 1, 278. 10, 87. घण् 8, 7. घणट् 10, 227. घस् 1, 747. घिगण् 1, 461. घु 1, 1000. घुंप् 1, 682. घुट् 1, 782. 6, 91. घुण् 1, 464. 6, 48. घुगण् 1, 462. घुर् 6, 55. घुप् 1, 683. 10, 187. घूर् 4, 47. घूर्ण् 1, 465. 6, 49. घ 1, 985. 3, 14. 10, 108. घण् 8, 7. घगण् 1, 463. घप 1, 740. घ्रा 1, 973.

ङु 1, 1002.

चक् 1, 93. 820. चकाम् 2, 65. चक्क् 10, 56. चक्ष् 2, 7. चज्ज् 1, 205. चट् 1, 316. 10, 181. चण् 1, 833. चण्ड् 1, 298. चत् und चट् 1, 918. चन् 1, 840. चन्द् 1, 68. चप् 1, 426. चम् 1, 497. 869. 5, 28. चम्प् 10, 77. चप् 1, 507. चर् 1, 591. 10, 205. चर्च् 1, 749. 6, 17. 10, 172. चर्व् 1, 452. चर्व् 1, 610. चल् 1, 850. 885. 6, 64. 10, 68. चप् 1, 938. चह् 1, 765. 10, 83. चह 10, 320. चाप् 1, 929. चि 5, 5. 10, 86. चिक्क् 10, 56. चिट् 1, 337. चित् 1, 39. 10, 135. चित्र 10, 370. चिन्त् 10, 2. चिरि 5, 31. चिल् 6, 63. चिल्ल् 1, 566. चीक् 10, 284. चीव् und चीय् 1, 928. चीव् 1, 928. 10, 234. चुक्क् 10, 56. चुच्य् 1, 546. चुट् 1, 347. 6, 84. 10, 24. 72. चुट्ट् 10, 24. चुड् 6, 98. चुड्ड् 1, 370. चुण् 6, 84. चुणट् 1, 347. 10, 92. 117. चुणड् 1, 347. 10, 117. चुट् 10, 53. चुन्द् 1, 925. चुप् 1, 430. 6, 125. चुम्प् 1, 456. 10, 92. चुर् 10, 1. चुल् 10, 62. चुल्ल् 1, 564. चूण् 10, 100. चूर् 4, 50. चूर्ण् 10, 18. चूर्प् 1, 704. चृत् 6, 35. चृप् 10, 277. चेल् 1, 569. चेष्ट् 1, 275. च्यु 1, 1004. 10, 206. च्युत् 1, 40. च्युस् 10, 206.

छट् 1, 851. 10, 41. 290. छट 10, 388. छन्द् 10, 41. 277. छम् 1, 498. छम्प् 10, 77. छट्ट् 10, 51. छप् 1, 939. छिट् 7, 3. छिट्र 10, 378. छुट् 6, 84. 10, 72. छुड् 6, 94. छुप् 6, 125. छुर् 6, 79. छृट् 7, 8. 10, 277. छृप् 10, 277. छेद 10, 388. छो 4, 38. छु 1, 1005.

जंस् 10, 128. जक्ष् 2, 62. जज् 1, 261. जज्ज् 1, 262. जट् 1, 327. जन् 1, 862. 3, 24. 4, 41. जप् 1, 424. जभ् 1, 415. 1029. 10, 178. जम् 1, 499. जम्प् 10, 176. जर्च् 6, 17. जर्ज् 1, 748. 6, 17. जर्म् 6, 17. जर्त्स् 1, 748. जल् 1, 886. 10, 10. जन्प् 1, 425. जप् 1, 719. जस् 4, 102. 10, 130. 178. जाग 2, 63. जि 1, 593. 993. जिन्व् 1, 625. 10, 252. जिम् 1, 500.

जिरि 5, 32. जिष् 1, 728. जीव् 1, 594. जु 1, 995. 1005. जुङ् 1, 168. जुञ्च 10, 252. जुट् 6, 85. जुड् 6, 37. 85. 10, 105. जुत् 1, 32. जुन् 6, 37. जुष् 6, 8. 10, 291. जूर् 4, 48. जूष् 1, 711. जूम् 1, 416. जृ 1, 863. 4, 22. 9, 24. 10, 272. जेष् 1, 647. जेह् 1, 675. जै 1, 962. जप् 10, 81. जा 1, 849. 9, 36. 10, 193. ज्या 9, 29. ज्यु 1, 1005. ज्युत् 1, 42. जि 1, 994. 10, 272. जवर् 1, 813. ज्वल् 1, 842. 867. 884.

भच् 1, 749. भट् 1, 328. भम् 1, 501. भर्म् 1, 750. 6, 17. भष् 1, 720. 940. भृ 4, 23. 9, 24. भ्यु 1, 1005.

टङ् 10, 97. टल् 1, 887. टिक् 1, 103. टोक् 1, 104. टोक् 1, 98. ट्वल् 1, 888.

डप्, डम्प und डम् 10, 138. डिप् 4, 121. 6, 78. 10, 133. 138. डिम्प und डिम् 10, 138. डो 1, 1017. 4, 27.

ढोक् 1, 98.

तंस 1, 713. 10, 190. तक् 1, 120. तल् 1, 685. 695. तङ् 1, 121. तङ् 1, 158. तञ्च 1, 206. 7, 22. तञ्ज् 7, 22. तट् 1, 330. तड् 10, 43. 259. तण्ड् 1, 300. तन् 8, 1. 10, 296. तन्त्र 10, 139. तप् 1, 1034. 4, 51. 10, 275. तम् 4, 93. तप् 1, 508. तर्क् 10, 240. तर्ज् 1, 245. 10, 142. तर्द 1, 59. तल् 10, 58. तस् 4, 103. ताय् 1, 518. तिक् 1, 105. 5, 20. तिगु 5, 20. तिज् 1, 1020. 10, 110. तिप् 1, 385. तिम् 4, 16. तिल् 1, 567. 6, 62. 10, 67. तोक् 1, 106. तोम् 4, 17. तोर 10, 364. तोव् 1, 597. तु 2, 25. तुज् 1, 263. 10, 30. तुञ्ज् 1, 264. 10, 30. 215. तुट् 6, 83. तुड् 1, 374. 6, 92. तुण् 6, 42. तुण्ड् 1, 295. 10, 118. तुत्य 10, 392. तुट् 6, 1. तुन्द 1, 69. तुप् 1, 431. 6, 26. तुप् 1, 435. 6, 27. तुम् 1, 789. 4, 131. 9, 49. तुम्प 1, 432. 6, 26. 10, 115. तुम्फ 1, 436. 6, 27. तुम्ब 1, 455. 10, 115. तुर् 3, 21. तुर्व 1, 601. तुल् 10, 59. तुष् 4, 75. तुस् 1, 742. तुह् 1, 773. तूह् 1, 374. तूण 10, 150. तूर 4, 44. तूल 1, 560. तूष् 1, 705. तूह् 6, 58. 7, 18. तूव् 1, 690. तूण 8, 6. तूद 7, 9. तूप् 4, 86. 5, 25. 6, 24. 10, 276. तूफ 6, 24. तूम्फ 6, 25. तूप् 4, 118. तूह् 6, 58. 7, 18. तृ 1, 1018. तेज् 1, 249. तेप् 1, 386. 389. तेव् 1, 528. त्यज् 1, 1035. त्रंस 10, 221. त्रख् 1, 148. त्रङ् 1, 97. त्रङ्ख 1, 149. त्रङ् 1, 159. त्रन्द 1, 69. त्रप् 1, 399. 859. त्रस् 4, 10. 10, 201. चुट् 6, 82. 10, 159. चुप् 1, 433. चुफ 1, 437. चुम्प 1, 434. चुम्फ 1, 438. चै 1, 1014. चोक् 1, 99. त्वल् 1, 686. त्वङ् 1, 159. 166. त्वच् 6, 18. त्वञ्च 1, 207. त्वर् 1, 812. त्विप् 1, 1050. त्सर् 1, 586.

थङ्ख 1, 147. थुट् 6, 93. थुर्व 1, 602.

दंश् 1, 1038. 10, 136. 224. दंस् 10, 137. 224. 246. दन् 1, 639. 807. दघ् 5, 27. दङ्घ 1, 171. दण्ड 10, 381. दद् 1, 17. दध् 1, 8. दम् 4, 94. दम्भ 5, 23. दय् 1, 510. दरिद्रा 2, 64. दल् 1, 581. 856. 10, 211. दस् 4, 104. 10, 137. दह् 1, 1040. दा 1, 977. 2, 50. 3, 9. दान् 1, 1043. दाश् 1, 931. 5, 33. दास् 1, 942. दिन्व् 1, 623. दिप् 1, 385. दिव् 4, 1. 10, 166. 185. दिश् 6, 3. दिह् 2, 5. दो 4, 26. दोह् 1, 640. दोधी 2. 67. दोष् 4, 42. दु 1, 991. 5, 10. दुःख 10, 384. दुर्व् 1, 603. दुल् 10, 60. दुष् 4, 76. दुह् 1, 774. 2, 4. दू 4, 25. दृ 1, 846. 5, 34. 6, 118. 10, 278. द्रह् 1, 770. दृप् 4, 87. 6, 28. 10, 277. दृष् 6, 28. दृभ् 6, 34. 10, 278. 279. दृम्भ् 6, 29. दृश् 1, 1037. द्रह् 1, 769. दृ 1, 846. 9, 23. दे 1, 1011. देप् 1, 386. देव् 1, 529. दै 1, 971. दो 4, 40. द्यु 2, 31. द्युत् 1, 777. द्यौ 1, 954. दम् 1, 494. द्रा 2, 45. द्राख् 1, 128. द्राघ् 1, 115. 117. द्राह् 1, 701. द्राड् 1, 307. द्राह् 1, 677. द्रु 1, 992. 5, 34. दृण् 6, 47. द्रुह् 4, 88. द्रू 9, 11. द्रेक् 1, 78. द्रै 1, 955. द्विप् 2, 3. द्वृ 1, 981.

धक्क् 10, 55. धण् 1, 481. धन् 3, 23. धन्व् 1, 628. धा 3, 10. धाघ् 1, 632. धि 6, 113. धिह् 1, 634. धिन्व् 1, 624. धिप् 3, 22. धी 4, 28. धु 5, 9. धुल् 1, 633. धुर्व् 1, 604. धू 5, 9. 6, 105. 9, 17. 10, 292. धूप् 1, 423. 10, 232. धूर् 4, 45. धूश्, धूप् und धूस् 10, 98. धृ 1, 948. 1009. 6, 119. धृज् 1, 236. धृज्ज् 1, 237. धृप् 5, 22. 10, 306. धृ 9, 24. धे 1, 951. धेक् 10, 366. धेप् 1, 398. धोर् 1, 585. ध्या 1, 974. ध्यौ 1, 957. धृज् 1, 232. धृज्ज् 1, 233. धण् und धन् 1, 487. धम् 9, 52. 10, 202. धाख् 1, 129. धाघ् 1, 116. 117. धाह् 1, 702. धाड् 1, 308. धु 1, 990. 6, 107. धुव् 6, 107. धेक् 1, 79. धै 1, 956. ध्वस् 1, 791. 793. ध्वज् 1, 238. ध्वज्ज् 1, 239. ध्वण् 1, 480. ध्वन् 1, 854. 881. ध्वन 10, 343. ध्वाह् 1, 703. ध्वृ 1, 986.

नक्क् 10, 54. नल् 1, 692. नख् 1, 138. नङ्ख् 1, 139. नद् 1, 332. 1818. 10, 12. 250. नद् 1, 55. 10, 238. नन्द् 1, 67. नभ् 1, 788. 4, 130. 9, 48. नम् 1, 867. 1030. नय् 1, 509. नर्द् 1, 57. नल् 1, 891. 10, 260. नश् 4, 85. नस् 1, 658. नह् 4, 57. नाथ् 1, 7. नाध् 1, 6. नास् 1, 656. निम् 2, 15. निह् 1, 689. निज् 3, 11. निज्ज् 2, 16. निद् 1, 921. निन्द् 1, 66. निन्व् 1, 621. निल् 6, 68. निवास 10, 339. निश् 1, 758. निष् 1, 731. निष्क् 10, 147. नी 1, 950. नील् 1, 555. नीव् 1, 598. नु 2, 26. 6, 104. नुद् 6, 2. 132. नू 6, 104. नत् 4, 9. नृ 1, 847. 9, 25. नेद् 1, 921. नेय् 1, 648.

पंश् und पंस् 10, 74. पल् 1, 696. 10, 17. पल् 1, 187. 1045. पज्ज् 1, 187. 10, 109. पट् 1, 318. 10, 212. पट 10, 311. पट् 1, 353. पण् 1, 466. पण्ड् 1, 301. 10, 74. पत् 1, 898. 4, 51. पत 10, 315. पय् 1, 900. 936. 10, 20. पद् 4, 60. पट 10, 350. पन् 1, 467. पन्य् 10, 39. पय् 1, 505. पण् 10, 392. पर्द् 1, 29. पर्प् 1, 439. पर्व् 1, 443. पर्व् 1, 608. पर्ष् 1, 644. पल् 1, 892. 10, 69. पल्यूल 10, 335. पव् 1, 540. पश् 10, 179. पश 10, 316. पष् 1, 936. पश 10, 316. पस् 10, 179. पा 1, 972. 2, 47. पार 10, 363. पाल् 10, 69. पि 6, 112. पिम् 10, 222. पिह् und पिह् 10, 40. पिज् 10, 31. पिज्ज् 2, 18. 20. 10, 31. 217. (12)

पिट् 1, 333. पिट् 1, 362. पिण्ड् 1, 293. 10, 131. पिन्व् 1, 619. पिल् 10, 65. पिश् 6, 143.
 पिष् 7, 15. पिस् 1, 751. 10, 32. पो 4, 33. पोड् 10, 11. पोल् 1, 554. पोव् 1, 595. पुंस्
 10, 95. पुक् 1, 229. पुट् 6, 74. 10, 24. 213. पुट 10, 365. पुट् 10, 24. पुड् 1, 346. 6, 90.
 पुण् 6, 43. 10, 94. पुणद् 10, 251. पुण्ड् 1, 346. 348. पुश् 4, 12. 10, 235. पुन्थ 1, 45. पुर्
 6, 56. पुर्व 1, 607. 10, 127. पुल् 1, 894. 10, 61. पुष् 1, 732. 4, 73. 106. 9, 57. 10, 210.
 पुष्प 4, 15. पुस् 10, 93. पुस्त् 10, 52. पू 1, 1015. 9, 12. पूज् 10, 101. पूण् 10, 94. पूय्
 1, 513. पूर 4, 43. 10, 261. पूर्व 1, 607. 10, 127. पूल् 1, 561. 10, 94. पूष् 1, 706. पृ 3,
 4. 5, 12. 6, 109. 10, 15. पृच् 2, 20. 7, 25. 10, 265. पृज् 2, 20. पृज् 2, 18. 20. पृड्
 6, 39. पृण् 6, 40. पृथ 10, 20. पृष् 1, 737. पृ 3, 4. 9, 19. 10, 15. पेल् 1, 574. पेव् 1, 533.
 पेष् 1, 646. पेस् 1, 752. पे 1, 698. पैण् 1, 486. प्याय् 1, 517. प्युष् 4, 7. 106. प्यै 1, 1013.
 प्रक् 6, 120. प्रथ् 1, 802. 10, 19. 20. प्रस् 1, 803. प्रा 2, 52. प्रौ 4, 36. 9, 2. 10, 293. पु
 1, 1006. प्रुष् 1, 735. 9, 55. प्रेष् 1, 650. प्रैण् 1, 486. प्रोथ् 1, 919. प्लत् 1, 941. प्लव् 1, 540.
 प्लिह् 1, 673. प्ली 9, 32. प्लु 1, 1007. प्लुष् 1, 736. 4, 8. 107. 9, 56. प्लेव् 1, 538. प्ला 2, 46.

फक् 1, 119. फण् 1, 873. फल् 1, 549. 563. फुल् 1, 565. फेल् 1, 575.

बंह् 1, 664. बट 10, 311. बट् 1, 52. बध् 10, 14. बन्द् 1, 52. बन्थ् 1, 1022. 9, 37.
 10, 14. बर्ब् 1, 445. बर्ह् 1, 669. 671. 10, 123. 228. 229. बल् 1, 893. 10, 68. 85. बल्ह् 1,
 672. 10, 230. बष् 1, 722. बस् 4, 105. बाड् 1, 306. बाध् 1, 5. बाह् 1, 676. बिट् 1, 339.
 बिन्द् 1, 65. बिल् 6, 67. 10, 66. बिश् 1, 755. बिस् 4, 108. बीम् 1, 409. बुक् 1, 122.
 10, 173. बुङ् 1, 169. बुड् 6, 98. बुध् 1, 911. 924. 4, 63. बुन्द् 1, 925. बुल् 10, 62. बुस्
 4, 106. 110. बुस्त् 10, 52. बंह् 10, 228. बृह् 6, 57. बृ 9, 20. बेश् 1, 756. बेह् 1, 674.
 ब्रण् 1, 478. ब्रू 2, 35. ब्लौ 9, 32.

भत् 1, 941. 10, 22. भज् 1, 1047. 10, 194. भज्ज् 7, 16. 10, 219. भट् 1, 329. 817.
 भण् 1, 474. भणट् 10, 50. भण्ड् 1, 292. 10, 50. भन्द् 1, 12. भर्त्स 10, 143. भर्व् 1, 611.
 भल् 1, 524. 10, 161. भल्त् 1, 525. भष् 1, 726. भस् 3, 18. भा 2, 42. भाज 10, 340. भास्
 1, 468. भाम 10, 326. भाष् 1, 643. भास् 1, 655. भिद् 1, 637. भिद् 7, 2. भिन्द् 1, 65.
 भौ 3, 2. 10, 278. भुज् 6, 124. 7, 17. भुण्ड् 1, 296. भू 1, 1. 10, 207. 300. भूष् 1, 712.
 10, 190. भृ 1, 946. 3, 5. भंश् 10, 247. भत् 1, 941. भज् 1, 191. भड् 6, 101. भश् 4,
 115. भृ 9, 21. भेष् 1, 932. भ्यस् 1, 659. भंश् 1, 792. 4, 115. भंस 1, 792. भत् 1, 941.
 भज्ज् 6, 4. भण् 1, 479. भम् 1, 903. 4, 96. भाज् 1, 194. 875. भाश् 1, 876. भूण् 10, 151.
 भेज् 1, 193. भेष् 1, 933. भौ 9, 34. भ्लत् 1, 941. भ्लाश् 1, 877. भ्लेष् 1, 933.

मंह् 1, 665. 10, 257. मत् 1, 694. मख् 1, 136. मङ्क् 1, 89. मङ्ख् 1, 137. मङ् 1, 157.
 मङ्घ् 1, 111. 112. 173. मच् 1, 184. मज्ज् 6, 122. मज्च् 1, 185. 186. मट् 1, 354. मण्

1, 475. मयट् 1, 282. मयड् 1, 291. 344. 10, 49. मय् 1, 901. मट् 1, 853. 4, 90. 10, 165. मन् 4, 67. 8, 9. 10, 169. मन्त् 10, 140. मन्य् 1, 43. 47. 9, 40. मन्द् 1, 13. मभ् 1, 590. मय् 1, 506. मर्च 10, 107. मर्ब 1, 446. मर्व 1, 609. 10, 107. मल् 1, 522. मल्ल 1, 523. मव् 1, 630. मव्य् 1, 541. मश् 1, 760. मप् 1, 723. मस् 4, 112. मस्क् 1, 102. मह् 1, 766. मह 10, 321. मा 2, 53. 3, 6. 4. 34. माह् 1, 700. माड् 1, 943. मान् 1, 1021. 10, 299. मार्ग 10, 75. 302. मार्ज 10, 107. माह् 1, 943. मि 5, 4. मिक् 6. 16. मिज्ज 10, 216. मिथ् 1, 920. मिट् 1, 779. 920. 4, 133. 10, 8. मिध् 1, 920. मिन्द 10, 8. मिन्व 1, 620. मिल 6, 71. 135. मिश 1, 759. मिथ 10, 375. मिप् 1, 730. 6, 60. मिस् 10, 375. मिह् 1, 1041. मी 4, 29. 9, 4. 10, 281. मीम् 1, 496. मील् 1, 550. मीव् 1, 596. मुड्ख 1, 147. मुच् 1, 185. 6, 136. 10, 203. मुक् 1, 229. मुज् 1, 269. मुञ्च 1, 185. मुज्ज 1, 270. मुट् 1, 346. 6, 81. 10, 73. मुड् 1, 346. 6, 90. मुण 6, 44. मुणट् 1, 284. मुण्ड 1, 294. 346. 348. मुट् 1, 16. 10, 200. मुर् 6, 53. मुर्क् 1, 227. मुर्व 1, 606. मुल् 10, 63. मुप् 1, 707. 4, 111. 9, 58. मुस् 4, 111. मुस्त 10, 88. मुह् 4, 89. मू 1, 1016. मूत्र 10, 361. मूर्व 1, 606. मूल 1, 562. 10, 63. मूष 1, 707. म् 6, 110. मच् 1, 694. 10, 120. मग् 4, 137. मग 10, 352. मज् 1, 269. 2, 57. 10, 304. मृज्ज 1, 270. मृड् 6, 38. 9, 44. मृण 6, 41. मृण्ड 10, 118. मृट् 9, 43. मृध् 1, 923. मृश 6, 131. मृप् 1, 739. 4, 55. 10, 305. मृ 9, 22. 26. मे 1, 1010. मेट् 1, 313. मेथ्, मेट् und मेध् 1, 920. मेप् 1, 395. मेव् 1, 534. मोत् 10, 191. म्वा 1, 976. मव् 1, 694. 10, 120. मट् 1, 804. मुच् 1, 210. मुज्ज 1, 208. मेड् 1, 313. म्लच् 10, 120. म्लुच् 1, 211. म्लुज्ज 1, 209. म्लेक् 1, 220. 10, 121. म्लेट् und म्लेड् 1, 312. म्लेव् 1, 535. म्ले 1, 953.

यत् 10, 153. यज् 1, 1051. यत् 1, 30. 10, 196. यन्त् 10, 3. यभ् 1, 1029. यम् 1, 871. 1033. 10, 82. यस् 4, 101. या 2, 40. याच् 1, 916. यु 2, 23. 9, 9. 10, 170. युङ्ग 1, 167. युक् 1, 229. युज् 4, 68. 7, 7. 10, 264. युत् 1, 31. युन्य् 1, 45. युध् 4, 64. युप् 4, 124. यूष 1, 711. योट् 1, 311.

रंह 1, 768. 10, 256. रक् 10, 197. रत् 1, 688. रख् 1, 140. रग् 1, 822. 10, 197. रघ् 10, 197. रङ्ख 1, 141. रङ्ग 1, 153. रङ्घ 1, 107. 10, 253. रच 10, 318. रज्ज 1, 865. 1048. 4, 58. रट् 1, 319. रट 10, 373. रट् 1, 357. रण् 1, 472. 832. 855. रण्व 1, 627. रट् 1, 54. रध् 4, 84. रप् 1, 428. रफ् 1, 440. रभ् 1, 1023. रम् 1, 906. रम्फ 1, 441. रम्ब 1, 401. रम्प् 1, 412. रय 1, 511. रर्फ 1, 439. रस् 1, 745. रस 10, 385. रह् 1, 767. 10, 84. रह 10, 312. रा 2, 48. राख् 1, 126. राघ् 1, 113. राज् 1, 874. राध् 4, 71. 5, 16. राश und रास् 1, 657. रि 5, 29. 6, 111. रिख् 1, 151. रिङ्ग 1, 164. रिच् 7, 4. 10, 273. रिण्व 1, 626. रिफ् 6, 23. 30. रिम्फ 6, 30. रिश 6, 126. रिष् 1, 725. 4, 120. रिह् 6, 23. री 4, 30. 9, 30. रु 1, 1008. 2, 24. रंश् 10, 248. रुङ्ग 1, 169. रुच् 1, 781. रुज् 6, 123. 10, 262. रुट् 1, 783. 10, 132. 243. रुट् 1, 359. 783. 10, 243. रुह् und रुयट् 1, 349. रुयट् 1, 349. 368. रुट् 2, 58. रुध्

4, 65. 7, 1. रूप 4, 125. रुग् 6, 126. रुप् 1, 724. 4, 120. 10, 132. रुह 1, 912. रुच 10, 362. रूप 10, 387. रूप 1, 709. रेक् 1, 80. रेज् 1, 195. रेट् 1, 917. रेप् 1, 396. रेभ् 1, 410. रेव् 1, 540. रेष् 1, 651. रे 1, 958. रोड् 1, 377. 378. रोड् 1, 377.

लक् 10, 197. लक्ष् 10, 5. 157. लख् 1, 142. लग् 1, 823. 10, 197. लङ्ख् 1, 143. लङ् 1, 154. लङ्घ् 1, 108. 172. 10, 220. 254. लङ् 1, 221. लज् 1, 257. 6, 10. 10, 10. लज् 10, 374. लज्ज 6, 10. लज्ज 1, 258. 10, 30. 244. लज्ज 10, 374. लट् 1, 320. लड् 1, 381. 852. 10, 7. 148. लण्ड् 10, 9. 258. लप् 1, 429. लभ् 1, 1024. लम्ब् 1, 402. 404. लर्ब 1, 444. लल् 1, 382. 10, 148. लप् 1, 937. 10, 189. लस् 1, 746. 10, 189. ला 2, 49. लाख् 1, 127. लाघ् 1, 114. लाज् 1, 259. लाङ्क् 1, 222. लाज्ज 1, 260. लाभ 10, 389. लिख् 6, 72. लिङ् 1, 165. 10, 199. लिप् 6, 139. लिश 4, 70. 6, 127. लिह् 2, 6. ली 4, 31. 9, 31. 10, 269. लुज्ज 1, 202. लुज्ज 10, 31. 218. लुट् 1, 336. 784. 4, 113. 10, 214. लुट् 1, 360. 785. 6, 87. लुड् 1, 336. 350. 6, 87. लुण्ट् 1, 350. 10, 27. लुण्ट् 1, 350. 366. 369. लुन्ध 1, 46. लुप् 4, 126. 6, 137. लुभ् 4, 128. 6, 22. लुम्ब 1, 454. 10, 114. लुल् 1, 336. लू 9, 13. लूष् 1, 708. 10, 70. लेप् 1, 397. लेण् 1, 486. लोक 1, 76. 10, 236. लोच् 1, 177. 10, 237. लोड् und लौड् 1, 379. लोष्ट् 1, 277. ल्यौ und ल्यौ 9, 31.

वक् 1, 693. वख् 1, 134. वङ्क् 1, 88. 95. वङ्ख् 1, 135. वङ्ग 1, 156. वङ्घ् 1, 110. वच 2, 54. 10, 298. वज् 1, 271. 10, 75. वज्ज् 1, 204. 10, 163. वट् 1, 322. वट 10, 311. 372. वट् 1, 354. वण् 1, 473. वण्ट् 1, 351. 10, 48. वण्ट 10, 372. वण्ट् 1, 281. वण्ड् 1, 290. 10, 48. वट् 1, 816. 1058. 10, 297. वन् 1, 490. 491. 841. 868. 8, 8. 10, 296. वन्द 1, 11. वप् 1, 1052. वभ् 1, 589. वम् 1, 868. 902. वय् 1, 504. वर 10, 308. वर्च् 1, 175. वर्ण 10, 18. वर्ण 10, 391. वर्ध् 10, 112. वर्ध् 1, 644. वर्ह 1, 669. 671. 10, 123. वल् 1, 520. 857. वल्क् 10, 35. वल् 1, 152. वल्भ 1, 418. वल्ल् 1, 521. वल्ह 1, 670. 672. वश 2, 70. वष् 1, 722. वष्क् 1, 101. वष्क 10, 369. वस् 1, 1054. 2, 13. 4, 105. 10, 204. वस 10, 392. वस्क् 1, 101. वस्त् 10, 144. वह् 1, 1053. वा 2, 41. वाङ्क् 1, 699. वाङ्क् 1, 223. घाड् 1, 306. वात 10, 336. वावृत् 4, 52. वाश् und वास् 4, 54. वास 10, 338. विच् 7, 5. विङ्क् 6, 129. 10, 233. विज् 3, 12. 6, 9. 7, 23. विट् 1, 338. विथ् 1, 33. विट् 2, 55. 4, 62. 6, 138. 7, 13. 10, 168. विध् 6, 36. विल् 6, 66. 10, 65. विश् 6, 130. विप् 1, 729. 3, 13. 9, 54. विस् 1, 753. वी 2, 39. वीज् 1, 197. वीर 10, 355. वुङ्ग 1, 169. वृ 5, 8. 9, 38. 10, 271. वृह् 1, 772. वृक् 1, 92. वृत् 1, 635. वृच् 7, 24. वृज् 2, 19. 7, 24. 10, 270. वृज्ज 2, 19. वृण् 6, 40. वृत् 1, 795. 4, 52. 10, 241. वृध् 1, 796. 10, 242. वृश् 4, 116. वृष् 1, 738. 10, 164. वृह् 1, 771. 772. 6, 57. वृ 9, 16. 20. वे 1, 1055. वेत्त 10, 392. वेण् 1, 926. वेष् 1, 34. वेन् 1, 926. वेप् 1, 391. वेल् 1, 568. वेल 10, 334. वेल्ल् 1, 573. वेवौ 2, 68. वेष्ट् 1, 274. वेस् 1, 754. वेह् 1, 674. वै 1, 969. व्यच् 6, 12. व्यश् 1, 801. व्यध् 4, 72. व्यप् 10, 96. व्यय् 1, 930. 10, 96. व्यय 10, 386. व्युष् 4, 7. 106. 10, 93. व्युस् 4, 106. व्यो 1, 1056.

वज् 1, 234. 272. 10, 75. वज्ज् 1, 235. वण् 1, 478. वण 10, 390. वश्च् 6, 11. वी 4, 32. 9, 33. वीङ् 4, 18. वुङ् 6, 99. वृप् und वृम् 10, 122. व्री 9, 32

शंस् 1, 660. 764. शक् 4, 78. 5, 15. शङ्क् 1, 86. शच् 1, 178. शट् 1, 321. शट् 1, 363. 10, 28. 152. शठ 10, 310. शण् 1, 834. शण्ड् 1, 299. शट् 1, 908. 6, 134. श् 1, 1049. 4, 59. शब्द् 10, 174. शम् 1, 870. 4, 92. 10, 156. शम्ब् 10, 21. शर्व् 1, 450. शर्व् 1, 616. शल् 1, 519. 582. 896. शल्म् 1, 417. शव् 1, 761. शश् 1, 762. शप् 1, 721. शम् 1, 763. शाख् 1, 130. शाङ् 1, 309. शान् 1, 1044. शास् 1, 660. 2, 12. 66. शि 5, 3. शिञ् 1, 636. शिङ्क् 1, 150. शिङ्च् 1, 174. शिञ्ज् 2, 17. शिट् 1, 325. शिल् 6, 70. शिप् 1, 718. 7, 14. 10, 274. शी 2, 22. शीक् 1, 75. 81. 10, 249. 283. शीम् 1, 408. शील् 1, 556. शील 10, 332. शुक् 1, 123. शुच् 1, 198. 4, 56. शुच्य् 1, 546. शुट् 1, 364. 10, 103. शुगट् 1, 364. 367. 10, 104. शुगङ् 1, 348. शुद्ध् 10, 289. शुध् 4, 82. शुन् 6, 46. शुन्ध् 1, 74. 10, 289. शुभ् 1, 459. 786. 6, 33. शुम्भ् 1, 460. 6, 33. शुल्क् 10, 34. 76. शुल्ब् 10, 71. शुप् 4, 74. शूर् 4, 49. शूर 10, 354. शूर्प 10, 71. शूल 1, 559. शूप् 1, 710. श्रध् 1, 797. 922. 10, 195. शृ 9, 18. शैल् 1, 576. शेव् 1, 536. शे 1, 966. शो 4, 37. शोण् 1, 483. शोट् 1, 310. श्च्युत् 1, 41. शन्य् 1, 836. शमील् 1, 551. श्ये 1, 1012. शङ्क् 1, 84. शङ्क् 1, 160. शट् 10, 29. शण् 1, 835. 10, 42. शणट् 10, 29. शय् 1, 836. 10, 13. 280. 282. शय 10, 324. शन्य् 1, 35. 9, 39. 41. 10, 294. शम् 4, 95. श्रा (vgl. श्रै) 1, 848. 2, 44. श्राम 10, 346. श्रि 1, 945. श्रिप् 1, 733. श्रो 9, 3. श्रु 1, 987. 989. श्रेक् 1, 83. श्रै (vgl. श्रा) 1, 966. 967. श्रोण् 1, 484. श्रलङ्क् 1, 85. श्रलङ्क् 1, 162. श्रलथ 10, 324. श्रलाख् 1, 131. श्रलाच् 1, 118. श्रिल्प् 1, 734. 4, 77. 10, 38. श्रलीक् 1, 77. श्रलोण् 1, 485. श्रवङ्क् 1, 96. श्रवङ्क् 1, 161. श्रवच् und श्रवज् 1, 179. श्रवज्ज् und श्रवज्ज् 1, 180. श्रवट् 10, 29. श्रवठ 10, 310. श्रवगट् 10, 29. श्रवम् und श्रवर्त्त 10, 80. श्रवल् 1, 582. श्रवल्क् 10, 34. श्रवल् 1, 583. श्रवस् 2, 60. श्रिव 1, 1059. श्रिवत् 1, 778. श्रिवन्द 1, 10. श्रवेत् 10, 394.

पुक्क् 1, 100. प्ठौ 1, 959. प्ठिव् 1, 592. 4, 4. प्वक्क्. प्वक्क् und प्वम्क् 1, 100.

सग् 1, 826. सच् 5, 21. संकेत 10, 345. संग्राम 10, 376. सच् 1, 176. 1046. सज्ज् und सज्ज् 1, 217. सज्ज् 1, 1036. सट् 1, 335. सट् 10, 90. सट् 10, 29. सत्त, सत्त 10, 358. सट् 1, 907. 6, 133. 10, 288. सन् 1, 492. 8, 2. सप् 1, 427. सभाज् 10, 341. सम् 1, 882. सम्ब् 10, 21. सर्ज् 1, 243. सर्व् 1, 451. सर्व् 1, 617. सल् 1, 580. सम् 2, 69. सट् 1, 905. 4, 20. 10, 267. साध् 5, 17. सान्त् 10, 33. साम 10, 333. साम्ब् 10, 21. सार 10, 322. सि 5, 2. 9, 5. सिच् 6, 140. सिट् 1, 326. सिध् 1, 48. 49. 4, 83. सिन्व् 1, 621. सिम् 1, 457. सिम्म् 1, 458. सिल् 6, 70. सिव् 4, 2. सीक् 1, 75. 81. सु 1, 987. 988. 2, 32. 5, 1. सुख 10, 383. सुट् 10, 26. सुभ् 1, 459. सुर 6, 50. सुर 10, 317. सुह् 4, 21. सू 2, 21. 4, 24. 6, 115. सूच् 10, 327. सूत्र 10, 360. सूट् 1, 25. 10, 177. सूच् 1, 697. सूट्य् 1, 542. 697. सूप् 1, 710.

स 1, 982. 3, 17. सञ्ज 4, 69. 6, 121. सप् 1, 1032. सभ् 1, 457. सम्भ् 1, 458. सृ 9, 22. सेक् 1, 81. सेल् 1, 576. सेव् 1, 530. सै 1, 963. सो 4, 39. स्कन्द 1, 1028. स्कम् 1, 414. 9, 8. स्कु 9, 6. स्कुन्द 1, 9. स्कुम्भ 9, 8. सखद् 1, 805. 872. सखल् 1, 577. 858. स्खुद् 6, 94. स्तक् 1, 819. स्तन् 1, 489. 880. स्तन 10, 313. स्तम् 1, 883. स्तम्भ 1, 413. 9, 7. स्तिघ् 5, 19. स्तिप् 1, 387. स्तिम् und स्तोम् 4, 17. स्तु 2, 34. स्तुच् 1, 188. स्तुभ् 1, 421. स्तुम्भ 9, 7. स्तूप् 4, 127. 10, 134. स्तु 5, 6. स्तुल् 1, 691. स्तुह् 6, 58. स्तृ 9, 14. स्तेन 10, 349. स्तेप् 1, 388. स्तै 1, 970. स्तोम 10, 377. स्त्यै 1, 959. स्त्यर् 1, 827. स्त्यल् 1, 889. स्था 1, 975. स्थिव् 1, 592. स्थुद् 6, 94. स्थूल 10, 356. स्त्रस् 1, 864. 4, 5. स्त्रा 1, 868. 2, 43. स्त्रिद् 10, 37. स्त्रिह् 4, 91. 10, 36. सु 2, 29. सुस् 4, 5. सुह् 4, 90. स्रै 1, 970. स्पन्द 1, 14. स्पर्ध् 1, 3. स्पर्ध् 1, 644. स्पश् 1, 936. 10, 141. स्पृ 5, 13. स्पृश् 6, 128. स्पृह 10, 325. स्पृ 9, 18. स्फद् 1, 352. 10, 91. स्फगट् und स्फगड् 10, 4. स्फर् 6, 95. स्फल् 6, 96. स्फाय् 1, 516. स्फिद् 10, 36. 91. स्फिट् 10, 91. स्फुद् 1, 279. 352. 6, 80. 10, 182. स्फुड् 6, 97. स्फुगट् 1, 352. 10, 4. स्फुगड् 1, 297. 10, 4. स्फुर् 6, 95. स्फुर्क् 1, 228. स्फुर्ज् 1, 254. स्फुल् 6, 96. स्मि 1, 996. 10, 37. स्मिद् 10, 37. स्माल् 1, 552. स्म 1, 845. 980. 5, 13. स्यन्द 1, 798. स्यम् 1, 878. 10, 154. संश् 1, 790. संस् 1, 420. 790. सङ्क् 1, 83. सम्भ् 1, 420. 794. सिम्भ् 1, 457. सिम्भ् 1, 458. सिव् 4, 3. सु 1, 987. सेक् 1, 82. सै 1, 967. स्वड् 1, 96. स्वञ्ज् 1, 1025. स्वद् 1, 18. 10, 263. स्वन् 1, 861. 879. स्वप् 2, 59. स्वर 10, 317. स्वर्त 10, 80. स्वर्द 1, 19. स्वल् 1, 576. स्वस्क् 1, 100. स्वाद् 1, 28. सिवद् 1, 780. 4, 79. स्वृ 1, 979. स्वृ 9, 22.

हद् 1, 334. हट् 1, 358. हद् 1, 1026. हन् 2, 2. हम्भ् 1, 495. हय् 1, 545. हर्यै 1, 547. हल् 1, 890. हस् 1, 757. हा 3, 7. 8. हि 5, 11. हिस् 7, 19. 10, 286. हिक्क् 1, 914. 10, 146. हिट् 1, 339. हिगड् 1, 287. हिन्व 1, 622. हिल् 6, 69. हिष्क् 10, 146. हु 3, 1. हुड् 1, 375. 6, 102. हुगड् 1, 288. 296. हुर्क् 1, 226. हुल् 1, 897. हूड् 1, 375. हृ 1, 947. 3, 15. हृप् 1, 741. 4, 119. हेट् 1, 285. 343. हेड् 1, 304. 815. हेद् 9, 60. हेप् 1, 652. होड् 1, 305. 376. होड् 1, 376. हु 2, 72. ह्मल् 1, 844. 867. 897. ह्म 1, 824. ह्म 10, 116. ह्म 1, 743. ह्माद् 1, 26. ह्मो 3, 3. ह्मोक् 1, 225. ह्मेप् 1, 650. 653. ह्म 1, 825. ह्म 10, 116. ह्म 1, 744. ह्माद् 1, 27. ह्मल् 1, 843. 867. 897. ह्मृ 1, 978. ह्मृ 9, 21. ह्मे 1, 1057.

Gaṇapāṭha.

(Abgedruckt aus meiner ersten Ausgabe des Pāṇini mit Hinzufügung der Varianten und Zusätze, welche die im Pandit veröffentlichte Ausgabe der Kaçikā [K.] darbietet. Die mit einem * bezeichneten Wörter fehlen in der K. Der Gaṇapāṭha hat im Laufe der Zeit wohl bedeutend mehr Einschaltungen und Entstellungen aller Art erfahren als der Dhātupāṭha. Eine kritische Ausgabe der Kaçikā wird vielleicht manche Verbesserung bringen, aber Vieles wird wohl für immer problematisch bleiben. Ein paar Zusätze sind aus Shad-guruçishja's (Shadg.) Vedārthadīpikā hinzugefügt worden. Auf diese Quelle hat mich A. A. Macdonell freundlichst aufmerksam gemacht.)

1. अंश्वादयः 6, 2, 193.

1 अंश्, 2 जन, 3 राजन्, 4 उद्, 5 खेटक (रोटक K.), 6 अजिर, 7 आट्टा. 8 अवण.
9 क्तिका. 10 अर्ध, 11 पुर (आर्धपुर und °पुर:).

2. अक्षद्यूतादयः 4, 4, 19.

1 अक्षद्यूत, 2 जानुप्रहृत (°प्रहृत K.), 3 जङ्घाप्रहृत (°प्रहृत K.), 4 जङ्घाप्रहत*, 5 पाद-
स्वेदन, 6 कण्टकमर्दन, 7 गतानुगत*, 8 गतागत, 9 यातोपयात. 10 अनुगत.

3. अङ्गुल्यादयः 5, 3, 103.

1 अङ्गुलि (अङ्गुली), 2 भरुज, 3 वधु, 4 वलु, 5 मण्डर, 6 मण्डल, 7 शङ्कुली (शङ्कुल K.),
8 हरि*, 9 कपि, 10 मुनि*, 11 रुह*, 12 खल*, 13 उदश्वित्, 14 गोणी, 15 उरस्, 16 कुलिश.
K. ausserdem: 17 शिखा.

4. अजादयः 4, 1, 4.

1 अजा, 2 एडका, 3 कोकिला (जातिः fügt K. hinzu), 4 चटका, 5 अश्वा, 6 मूषिका (मू-
षिकेति जातिः K.), 7 बाला, 8 होडा (होडा K.), 9 पाका, 10 वत्सा, 11 मन्दा, 12 विनाता
(विनातेति वयः K.), 13 पूर्वापहाणा (पूर्वापहरणा K.), 14 अपरापहाणा (अपरापहारणा [sic])

K.). 15 संभस्वाजिनशणपिण्डेभ्यः फलात् (d. i. संफला u. s. w.; त्रिफला द्विर्गो । बहुव्रीहौ त्रिफलो संहतिः K.), 16 सदच्कारण्डप्रान्तशर्तकेभ्यः पुष्यात् (सत्प्राक्कारण्ड° K.); 17 शूद्रा चामहत्पूर्वाजातिः, 18 कुञ्चा, 19 उष्णिहा, 20 देवविशा (हलन्ताः fügt K. hinzu, d. i. कुञ्च, उष्णिह und देवविश), 21 ज्येष्ठा, 22 कनिष्ठा, 23 मध्यमा पुंयोगे ऽपि (मध्यमा । पुंयोगः K.); 24 मूलान्नजः (d. i. अमूला), 25 दंष्ट्रा (fehlt in K, wird aber ebend. zu 3, 2, 182 als hierher gehörig bezeichnet). Nach 13 पूर्वापहरणा, 14 अपरापहरणा wird in K. hinzugefügt: टित् (d. i. mit ल्युट् gebildet, müsste also ई haben) । निपातनाणत्वम् (dieses spricht für die Lesarten पूर्वापहरणा und अपरापहरणा, da das ण् in पूर्वापहरण und अपरापहरणा sich von selbst verstände).

5. अजिरादयः 6, 3, 119.

1 अजिर, 2 खदिर, 3 पुलिन, 4 हंस, 5 कारण्डव (हंसकारण्डव K.), 6 चक्रवाक.

6. अदिप्रभृतयः 2, 4, 72.

Die Wurzeln der zweiten Klasse.

7. अनुप्रवचनादयः 5, 1, 111.

1 अनुप्रवचन, 2 उत्थापन, 3 उपस्थापन, 4 संवेशन, 5 प्रवेशन, 6 अनुप्रवेशन, 7 अनुवासन, 8 अनुवचन, 9 अनुवाचन, 10 अन्वारोहण, 11 प्रारम्भण, 12 आरम्भण, 13 आरोहण. K. noch: 14 अनुवेशन, 15 अनुवादन, 16 प्ररोहण.

8. अनुशतिकादयः 7, 3, 20.

1 अनुशतिक, 2 अनुहोड, 3 अनुसंवरण (अनुसंचरण), 4 अनुसंवत्सर, 5 अङ्गारवेण, 6 असिहृत्य (अस्यहृत्य), 7 अस्यहेति, 8 वध्योग, 9 पुष्करसद, 10 अनुहरत्, 11 कुरुकत, 12 कुरुपञ्चाल, 13 उदकशुद्ध, 14 इहलोक, 15 परलोक, 16 सर्वलोक, 17 सर्वपुरुष, 18 सर्वभूमि, 19 प्रयोग, 20 परस्त्री, 21 राजपुरुषात् ष्यजि; 22 मृत्तनड. Es ist ein आकृतिगण, zu dem man auch 23 अभिगम, 24 अधिभूत, 25 अधिदेव, 26 चतुर्विद्या, 27 सुखशयन K., 28 शतकुम्भ K. und 29 परदर K. hinzuzieht.

9. अपूपादयः 5, 1, 4.

1 अपूप, 2 तण्डुल, 3 अभ्युष (अभ्युष), 4 अभ्योष, 5 अवोष, 6 अभ्येष, 7 पृथुक, 8 ओदन, 9 सूप, 10 पृष, 11 किरण, 12 प्रदोष. 13 मुसल, 14 कटक, 15 कर्णवेष्टक, 16 इर्गल*, 17 अर्गल,

18 अन्नविकारेभ्यश्च, 19 दूष^०, 20 स्थूणा, 21 द्रोप (द्रोप K.), 22 अश्व, 23 पत्र. K. ausserdem: 24 कट, 25 अयःस्थूणा.

10. अयस्मयादीनि 1. 4, 20.

Wird nicht weiter ausgeführt.

11. अरीहणादयः 4, 2, 80

1 अरीहणा, 2 द्रुघणा, 3 द्रुहणा^०, 4 भगल, 5 उलन्द, 6 किरणा, 7 सांपरायणा, 8 कौण्ड्रायणा, 9 आँष्ट्रायणा*, 10 वेगर्तायन. 11 मैत्रायणा, 12 भास्त्रायणा, 13 वैमतायन (auch वैमत्तायन), 14 गौमतायन (गो^० K.), 15 साँमतायन, 16 साँसायन, 17 धौमतायन^०, 18 साँमायन*, 19 गेन्द्रायणा^०, 20 कौन्द्रायणा^०, 21 खाडायन, 22 शासिडन्यायन, 23 रायम्पोष, 24 विपथ, 25 विपाश, 26 उददण्ड, 27 उदञ्चन, 28 खाण्डवीरणा (खाण्ड K.), 29 वीरणा, 30 काशकृत्स्न (कश^०), 31 जाम्बवत (ज्वन्त K.), 32 शिंशपा, 33 रेवत (रेवत), 34 बिल्व (बिल्व K.), 35 सुयज्ञ, 36 शिरोष, 37 बधिर, 38 जम्बु, 39 खदिर, 40 सुशर्मन् (सुशर्म K.), 41 दलतृ^०, 42 भलन्दन^०, 43 खसडु^०, 44 कनल^० (कलन), 45 यजदत्त^०. K. ausserdem: 46 सार, 47 वेगर्तायणा (sic) und 48 खाण्डायन.

12. अर्धर्चाः 2, 4, 31.

1 अर्धर्च, 2 गोमय, 3 कषाय, 4 कार्पाषणा, 5 कुतप, 6 कुणप, 7 कपाट, 8 शङ्ख, 9 गूय, 10 यूय, 11 ध्वज, 12 कबन्ध, 13 पत्र, 14 गृह, 15 सरक, 16 कंस, 17 दिवस, 18 दूष, 19 अन्धकार, 20 दण्ड, 21 कमण्डलु, 22 मण्ड, 23 भूत, 24 द्रोप, 25 द्यूत, 26 चक्र, 27 धर्म, 28 कर्मन्, 29 मोदक, 30 शतमान, 31 यान, 32 नख, 33 नखर, 34 चरणा, 35 पुच्छ, 36 दाडिम, 37 हिम, 38 रजत, 39 सक्तु, 40 पिधान, 41 मार, 42 पात्र, 43 घृत, 44 सैन्यव, 45 आँपध, 46 आढक, 47 चषक, 48 द्रोणा, 49 खलीन, 50 पात्रोव, 51 पण्टिक, 52 वारत्राण (वार, वाण K.), 53 प्रांथ, 54 कपित्थ, 55 शुक्र, 56 शाल^०, 57 शौल, 58 शुल्क (शुल्क und शुक्र K.), 59 सोधु (शोधु), 60 कवच, 61 रेणु, 62 ऋणा, 63 कपट, 64 शोकर (शो^० K.), 65 मुसल, 66 सुवर्ण, 67 वर्ण, 68 पूर्व (दूष K.), 69 चमस, 70 क्षौर, 71 कर्प, 72 आकाश, 73 अष्टापद, 74 मङ्गल, 75 निधन, 76 निर्याम, 77 जृम्भ, 78 वृत्त, 79 पुस्त, 80 बुस्त, 81 त्वेडित, 82 शङ्ख, 83 निगड, 84 खल, 85 मधु, 86 मूल, 87 मूलक, 88 स्थूल, 89 शराव, 90 नाल (शाल K.), 91 वप्र, 92 विमान, 93 मुख, 94 प्रयोव, 95 शूल, 96 वज्र, 97 कटक, 98 कणटक, 99 कर्पट, 100 शिखर, 101 कल्क, 102 नाट, 103 मस्तक, 104 वलय, 105 कुसुम, 106 लृणा, 107 पङ्क, 108 कुण्डल, 109 किरोट, 110 कुमुद, 111 अर्बुद, 112 अङ्गुश, 113 तिमिर, 114 आश्रम, 115 भूषण, 116 इक्वास (इल्कस und इक्कस K.), 117 मुकुल, 118 वसन्त, 119 तडाग (तटाक), 120 पिटक, 121 विटङ्क, 122 विडङ्क, 123 पिण्याक, 124 माष, 125 कोश, 126 फलक, 127 दिन, 128 देवत, 129 पिनाक, 130

समर, 131 स्थाणु, 132 अनीक, 133 उपवास, 134 शाक, 135 कर्पास, 136 विशाल, 137 चपाल, 138 खण्ड, 139 दर, 140 विटप, 141 रण, 142 बल, 143 मक (मल K.), 144 मृणाल, 145 हस्त, 146 आर्द्र, 147 हल, 148 सूत्र, 149 ताण्डव, 150 गाण्डीव, 151 मण्डप, 152 पटह, 153 सौध, 154 योध, 155 पार्श्व, 156 शरीर, 157 फल, 158 कल, 159 पुर, 160 राष्ट्र, 161 बिम्ब, 162 अम्बर, 163 कुट्टिम, 164 कुक्कुट, 165 कुडप, 166 ककुद, 167 खण्डल, 168 तोमर, 169 तोरण, 170 मञ्चक, 171 पञ्चक, 172 पुङ्ख, 173 मध्य, 174 बाल, 175 काल, 176 वाल्मीक (वाल्मीक K.), 177 वर्ष, 178 वस्त्र, 179 वसु, 180 देह, 181 उद्यान, 182 उद्योग, 183 स्नेह, 184 स्तेन, 185 स्तन, 186 स्वर, 187 संगम, 188 निष्क, 189 क्षेम, 190 शूक, 191 क्षत्र, 192 पवित्र, 193 यौवन, 194 कलह, 195 पालक (मालक), 196 मृषिक, 197 मण्डल, 198 वल्कल, 199 कुञ्ज, 200 विहार, 201 लोहित, 202 विपाण, 203 भवन, 204 अरण्य, 205 पुलिन, 206 दृढ, 207 आसन, 208 गेरावत, 209 शूर्प, 210 तीर्थ, 211 लोमश, 212 तमाल, 213 लोह, 214 दण्डक, 215 शपथ, 216 प्रतिसर, 217 दारु, 218 धनुस्, 219 मान, 220 वर्चस्क, 221 कूर्च, 222 तण्डक, 223 मठ (मव K.), 224 सहस्र, 225 ओदन, 226 प्रवाल, 227 शकट, 228 अपराह्ण, 229 नौड, 230 शकल, 231 तण्डुल, K. ausserdem: 232 तङ्क, 233 वितङ्क, 234 विश्व, 235 कृत्त, 236 पानक, 237 शङ्खल, 238 मुण्ड, 239 पूत, 240 मरु, 241 लोमन (sic), 242 लिङ्ग, 243 सौर, 244 क्षत, 245 कडार, 246 पूर्ण, 247 पणव, 248 पुस्तक, 249 पल्लव, 250 शार, 251 नाल, 252 प्रवर, 253 पुराण, 254 जाल, 255 स्कन्ध, 256 ललाट, 257 कुङ्कुम, 258 कुशल, 259 कटक, 260 उद्यम.

13. अर्शआदयः 5, 2, 127.

1 अर्शस्, 2 उरस्, 3 तुन्द, 4 चतुर, 5 पलित, 6 जटा, 7 घटा, 8 घाटा*, 9 अघ (अभ K.), 10 कर्तम, 11 अम्ल (आम K.), 12 लवण, 13 स्वाङ्गाद्धीनात्, 14 वर्णात्. Soll ein आ-कृतिगण sein.

14. अश्मादयः 4, 2, 80.

1 अश्मन्, 2 यूथ (auch यूष K.), 3 ऊष (रूप und रुष K.), 4 मोन, 5 नद, 6 ठर्भ, 7 वृन्द, 8 गुद*, 9 खण्ड, 10 नग, 11 शिखा, 12 कोट (काट K.), 13 पाम (पांम K.), 14 कन्द*, 15 कान्द*, 16 कुल*, 17 गह्व*, 18 गुड*, 19 कुण्डल*, 20 पीन*, 21 गुह*.

15. अश्वादयः 4, 1, 110.

1 अश्व, 2 अश्मन्, 3 शङ्ख, 4 शूद्रक, 5 विद, 6 पुट (बिदापुट K.), 7 रोहिण, 8 खर्जूर, 9 खञ्जार (खञ्जूल K.), 10 वस्त*, 11 पित्रूल (पिञ्जूर K.), 12 भडिल, 13 भण्डिल, 14 भडित, 15 भण्डित, 16 प्रकत*, 17 रामोद, 18 क्षान्त (क्षत्र K.), 19 काश, 20 तीक्ष्ण*, 21 गोलाङ्क, 22 अर्क, 23 स्वर (स्वन K.), 24 स्फुट*, 25 चक्र, 26 अविष्ट (अविष्टा K.), 27 पविन्द (पविन्दा K.), 28 पवित्र, 29 गोमिन्, 30 श्याम, 31 धूम, 32 धूम, 33 वाग्मिन्, 34 विश्वानर.

35 कुटः, 36 शप आत्रेये (वेश, आत्रेय K.), 37 जन, 38 जडः, 39 खडः, 40 ग्रीष्म, 41 अर्हः, 42 कितः, 43 विशंपः, 44 विशाल (विशाला K.), 45 गिरि, 46 चपलः, 47 चुप (चुम्प K.), 48 दासकः, 49 बल्य (वैल्य K.), 50 प्राच्यः, 51 धर्म्य (मनः), 52 आनडुह्यः, 53 पुंसि जातः, 54 अर्जुनः, 55 प्रहृतः, 56 सुमनस्, 57 दुर्मनस्, 58 मनस्, 59 प्रान्त (दान्त K.), 60 ध्वनः, 61 आत्रेय भरद्वाजे (भार K.), 62 भरद्वाज आत्रेये, 63 उत्स (कुत्स K.), 64 आतवः, 65 कितवः, 66 वद*, 67 धन्य*, 68 पादः, 69 शिवः, 70 खदिरः K. hat noch: 71 भण्डकः, 72 ग्रीवा, 73 कुलः, 74 काणः, 75 नडः, 76 वीक्ष्य, 77 वहः, 78 खेडः, 79 नतः, 80 ओजस्, 81 नमः.

16. अश्वदिः 5, 1, 39.

1 अश्वः, 2 अश्वमन्, 3 गणः, 4 ऊर्णा, 5 उमा, 6 गङ्गा (भङ्गा K., v. l. auch भङ्गा), 7 वर्षा (वर्ष K.), 8 वसु.

17. अश्वपत्यादयः 4, 1, 84.

1 अश्वपति, 2 ज्ञानपति*, 3 शतपति, 4 धनपति, 5 गणपति, 6 स्थानपति*, 7 यज्ञपति*, 8 राष्ट्रपति, 9 कुलपति, 10 गृहपति, 11 धान्यपति, 12 धन्वपति*, 13 बन्धुपति*, 14 धर्मपति, 15 सभापति, 16 प्राणपति, 17 क्षेत्रपति. K. ausserdem: 18 पशुपति.

18. आकर्षादयः (आकषादयः) 5, 2, 64.

1 आकर्ष (आकष), 2 त्सरः, 3 पिशाच (पिपासा K.), 4 पिचण्डः, 5 अशनिः, 6 अश्वमन्, 7 निचय (विचय K.), 8 चयः, 9 विजय*, 10 जयः, 11 आचयः, 12 नयः, 13 पाद (निपाद K.), 14 दीपः, 15 हृदः, 16 ह्रादः, 17 ह्रादः, 18 गद्गदः, 19 शकुनिः K. ausserdem: 20 अयः.

19. आचितादयः 6, 2, 146.

1 आचितः, 2 पर्याचितः, 3 आस्थापितः, 4 परिग्रहीतः, 5 निरुक्तः, 6 प्रतिपन्नः, 7 अप्रश्लिष्टः, 8 प्रश्लिष्टः, 9 उपहित (उपहत K.), 10 उपस्थितः, 11 संहितागर्वि (dazu K.: संहिताशब्दो यदा गौरवस्य संज्ञा तदान्तोदात्तो न भवति । यदा तु गोः संज्ञा तदान्तोदात्त एव ॥).

20. आहिताग्न्यादयः 2, 2, 37.

1 आहिताग्निः, 2 जातपुत्रः, 3 जातदन्तः, 4 जातश्वश्रुः, 5 तिलपतिः, 6 घृतपतिः, 7 मद्यपति*, 8 ऊढभार्यः, 9 गतार्थः Ist ein आकृतिगणः.

21. इन्द्रजननादयः 4, 3, 88.

Ist ein आकृतिगण, der nicht weiter ausgeführt wird.

22. इष्टादयः 5, 2, 88.

1 इष्ट, 2 पूत, 3 उपासादित (उपसादित K.), 4 निगदित, 5 परिगदित^{*}, 6 परिवादित, 7 निकथित, 8 निषादित^{*}, 9 निपठित, 10 संकलित, 11 परिकलित, 12 संरक्षित, 13 परिरक्षित, 14 अर्चित, 15 गणित^{*}, 16 अवकीर्ण, 17 आयुक्त, 18 गृहीत^{*}, 19 आम्नात, 20 श्रुत (आम्नात-श्रुत K.), 21 अधीत, 22 अवधान^(*), 23 आमेवित, 24 अवधारित, 25 अवकल्पित, 26 निराकृत, 27 उपकृत, 28 उपाकृत, 29 अनुयुक्त, 30 अनुगणित, 31 अनुपठित, 32 व्याकुलित, K. ausserdem: 33 परिकथित, 34 संकल्पित, 35 विकलित, 36 निपतित, 37 पठित, 38 पूजित, 39 परिगणित, 40 उपगणित, 41 परित^(*), 42 अपवारित, 43 उपनत, 44 निगृहीत, 45 अपचित.

23. उक्थादयः 4, 2, 60.

1 उक्थ, 2 लोकायत, 3 न्याय, 4 न्यास, 5 पुनरुक्त, 6 निरुक्त, 7 निमित्त, 8 द्विपदा, 9 ज्योतिष (द्विपदा, ज्योतिषि K.), 10 अनुपद, 11 अनुकल्प, 12 यज्ञ, 13 धर्म, 14 चर्चा, 15 क्रमेतर, 16 श्लक्ष्ण, 17 संहिता, 18 पदक्रम (पद । क्रम K.), 19 संघट्ट (संघात K., v. l. auch संघट), 20 वृत्ति, 21 परिषद्^{*}, 22 संगृह, 23 गण, 24 गुण (गुणगुण st. गण, गुण K.), 25 आयुर्वेद, K. ausserdem: 26 अनुगुण.

24. उज्छादयः 6, 1, 160.

1 उज्छ, 2 म्लेच्छ, 3 जज्ज, 4 जल्प, 5 जप, 6 वध (व्यध K.), 7 युग, 8 गरो दूष्ये, 9 वेदवेगवेष्टबन्धाः (वेष्ट st. वेष्ट K.) करणे, 10 स्तुयुद्वयश्छन्दसि (gemeint sind nach K. परिष्टुत्, संयुत् und परिदुत्), 11 वर्तनिः स्तोत्रे, 12 श्वभे दरः, 13 साम्प्रतापी भावगर्हायाम्, 14 उत्तम-शश्वत्तर्मा^(*) (शश्वत्तमश्वर्मा K.) सर्वत्र, 15 भक्षमन्यभोगमन्थाः (भोगदेहाः K.).

25. उत्क्रादयः 4, 2, 90.

1 उत्क्र, 2 संफल, 3 शफर, 4 पिप्पल, 5 पिप्पलीमूल, 6 अशमन्, 7 सुवर्ण (सुपर्ण K.), 8 खर्लाजिन, 9 तिक, 10 कितव, 11 अशक^{*}, 12 त्रैवण^{*}, 13 पिचुक, 14 अश्वत्थ, 15 काश, 16 क्षुद्र (शकाक्षुद्र st. काश, क्षुद्र K.), 17 भस्त्रा, 18 शाल, 19 जन्या, 20 अजिर (अजिन K.), 21 चर्मन्, 22 उत्क्रोश, 23 क्षान्त (शान्त K.), 24 खदिर, 25 शूर्पणाय, 26 श्यावनाय, 27 नैवाकव (नैव, वक K.), 28 तृण^{*}, 29 वृक्ष (in K. nur weiter unten), 30 शाक^{*}, 31 पलाश, 32 विजिगीषा^{*}, 33 अनेक, 34 आतप, 35 फल^{*}, 36 संपर^{*}, 37 अर्क, 38 गर्त, 39 अग्नि, 40

वैराणक*, 41 इडा, 42 अरण्य*, 43 निशान्त*, 44 पर्ण, 45 नीचायक*, 46 शंकर*, 47 अव-
रोहित, 48 द्वार*, 49 विशाल, 50 वेत्र*, 51 अरोहण*, 52 खण्ड*, 53 वातागर*, 54 मन्त्र-
गार्ह*, 55 इन्द्रवृक्ष, 56 नितान्तवृक्ष (v. l. नितान्तावृक्ष; नितान्त, वृक्ष K.), 57 आर्द्रवृक्ष. Ausser-
dem in K.: 58 तृणव, 59 अन्य, 60 मञ्च, 61 अर्जुनवृक्ष.

26. उत्सादयः 4, 1, 86.

1 उत्स, 2 उदपान, 3 विकर, 4 विनद (विनोद K.), 5 महानद, 6 महानस, 7 महाप्राण,
8 तम्बा, 9 तलुन, 10 वक्ष्य असे (d. i. असमासे), 11 पृथिवी, 12 धेनु, 13 पङ्क्ति, 14 जगती,
15 त्रिष्टुभ्, 16 अनुष्टुभ्, 17 जनपद, 18 भरत, 19 उशीनर, 20 ग्रीष्म, 21 पोलुकुण (पोलु। कुल
K.), 22 उदस्थान देशे, 23 पृषदंश (पृष, दंशे K.), 24 भल्लकीय, 25 रथंतर, 26 मध्यंदिन, 27
बृहत्, 28 महत्, 29 सत्त्वत् (सत्त्वन्तु। सद्शब्दो मतुबन्त आगतनुङ्को गृह्यते सत्त्वन्त्विति K.),
30 कुरु, 31 पञ्चाल, 32 इन्द्रावसान, 33 उष्णिह्, 34 ककुभ्, 35 सुवर्ण (K. erwähnt v. l.
सुपर्ण), 36 देव, 37 ग्रीष्मादच्छन्दसि.

27. उत्सङ्गादयः 4, 4, 15.

1 उत्सङ्ग, 2 उडुप, 3 उत्पुत (उत्पत K.), 4 उत्पपन्न* (?), 5 उत्पुट*, 6 पिटक, 7 पिटाक.
K. erwähnt noch 8 उडप.

28. उद्गात्रादयः 5, 1, 129.

1 उद्गात्र, 2 उन्नेतृ, 3 प्रतिहर्तृ, 4 प्रशास्तृ, 5 हौतृ, 6 पोतृ, 7 हर्तृ (कर्तृ K.), 8 रथगणक, 9
पत्तिगणक (पत्तिगणक mit der v. l. पत्तिगणक K.), 10 सुष्टु, 11 दुष्टु, 12 अध्वर्यु, 13 वधू, 14
सुभग मन्त्रे.

29. उपकादयः 2, 4, 69.

1 उपक, 2 लमक, 3 भष्टक, 4 कपिष्ठल, 5 कृष्णाजिन, 6 कृष्णसुन्दर, 7 चूडारक, 8 आ-
डारक (अण्डारक K.), 9 गडुक, 10 उदङ्क, 11 सुधायुक (सुपर्यक K.), 12 अबन्धक, 13 पिङ्गलक,
14 पिष्ट*, 15 सुपिष्ट, 16 मयूरकर्ण, 17 खरोजङ्घ (खारि° K.), 18 शलाथल (शलाबल K.),
19 पतञ्जल, 20 पदञ्जल, 21 कटोरणि, 22 कुषीतक, 23 काशकृत्स्न, 24 निदाघ, 25 कलशकण्ठ,
26 दामकण्ठ, 27 कृष्णपिङ्गल, 28 कर्णक, 29 पर्णक, 30 जटिलक, 31 बधिरक, 32 जन्तुक, 33
अनुलोम, 34 अनुपद, 35 प्रतिलोम, 36 अपजग्ध, 37 प्रतान, 38 अनभिहित, 39 कमक, 40 वटा-
रक, 41 लेखाम, 42 कमन्दक, 43 पिञ्जूलक (पिञ्जल K.), 44 वर्णक*, 45 मयूरकर्ण, 46 मदाघ,
47 कवन्तक*, 48 कमन्तक*, 49 कदामत्त, 50 दामकण्ठ (zum zweiten Mal). K. ausser-
dem: 51 पण्डारक.

30. उरःप्रभृतयः 5, 4, 151.

1 उरस्, 2 सर्पिस्, 3 उपानह्, 4 पुमान्, 5 अनङ्घ्रान्, 6 पयस्, 7 नां, 8 लक्ष्मी, 9 दधि.
10 मधु, 11 शालि, 12 अर्थचक्रः.

31. ऊर्यादयः 1, 4, 61.

1 ऊरी, 2 उररी (diese zwei अङ्गोकारे विस्तारे च nach K.), 3 तन्थी^१. 4 ताली, 5 आताली, 6 वेताली. 7 धूली^२, 8 धूसी, 9 शकला, 10 संशकला, 11 ध्वंसकला, 12 भंसकला (भंश^३ K.), 13 गुलुगुधा, 14 सजुष् (सजूः Alle), 15 फल (फलू K.), 16 फली. 17 चिक्ली, 18 आक्ली, 19 आलोष्टी, 20 केवाली, 21 केवासी^४, 22 पर्याली^५, 23 शेवाली, 24 वर्षाली, 25 अत्यु-
मशा^६, 26 वश्मसा^७, 27 मस्मसा, 28 मसमसा, 29 श्रंपट्, 30 व्रंपट्, 31 वषट्, 32 स्वाहा, 33 स्वधा, 34 वन्धा, 35 प्रादुस्, 36 अत् (अत् K.), 37 आविस्. K. ausserdem: 38 कराली.

32. ऋगयनादयः 4, 3, 73.

1 ऋगयन, 2 पदव्याख्यान. 3 छन्दोमान, 4 छन्दोभाषा, 5 छन्दोविवर्ति, 6 न्याय. 7 पुन-
रुक्त, 8 निरुक्त, 9 व्याकरण, 10 निगम, 11 वास्तुविद्या. 12 तन्त्रविद्या, 13 अङ्गविद्या. 14 विद्या,
15 उत्पात, 16 उत्पाद, 17 उद्याव, 18 संवत्सर, 19 मुहूर्त. 20 उपनिषद्, 21 निमित्त, 22 शिक्ता,
23 भिक्ता. K. ausserdem: 24 छन्दो विजिनो (sic), 25 व्याय.

33. ऋश्यादयः 4, 2, 80.

1 ऋश्य, 2 न्यग्रोध, 3 शर (शिरा K.), 4 निलीन, 5 निवास, 6 निवात, 7 निधान. 8 नि-
बन्ध (v. l. निबन्धन; निबद्ध K.), 9 विबद्ध, 10 परिगूढ, 11 उपगूढ. 12 अमनि, 13 सित,
14 मत^१, 15 वैश्मन्^२, 16 उत्तराश्मन्, 17 अश्मन्^३, 18 स्थूल, 19 बाहु (स्थूलबाहु K.), 20 खदिर,
21 शर्करा, 22 अनडुह्, 23 अरडु^४, 24 परिवंश, 25 वेणु, 26 वोरण, 27 खण्ड, 28 दण्ड^५, 29 परि-
वृत्त, 30 कर्दम, 31 अंशु.

34. ऐषुकार्यादयः 4, 2, 54.

1 ऐषुकारि, 2 सारस्यायन (सारसायन), 3 चान्द्रायण. 4 द्वात्रायण, 5 त्र्यात्रायण (त्रायण K.), 6 श्रौडायन, 7 जालायन, 8 खा आयन, 9 दासमित्रि, 10 दासमित्रायण. 11 शौद्रायण (शौ-
द्राण K.), 12 दात्रायण, 13 शायण्डायन^१, 14 तार्क्ष्यायण, 15 शौभायण, 16 सांवोर, 17 सांवो-
रायण^२, 18 शयण्ड. 19 शौण्ड, 20 शयाण्ड, 21 वैश्वमानव, 22 वैश्वधेनव, 23 नड (नद K.),
24 तुण्डदेव. 25 विश्वदेव (विशदेव und वैश्वदेव K.), 26 सापिण्ड. K. ausserdem: 27 शौ-
गिड, 8 सायगिड, 29 अलायत. 30 औलालायत.

35. कच्छादयः 4. 2. 133.

1 कच्छ, 2 सिन्धु, 3 वर्ण, 4 गन्धार, 5 मधुमत्, 6 कम्बोज, 7 कश्मीर, 8 माल्व, 9 कुरु.
10 अनुषण्ड (अणु mit der v. l. अण्ड. खण्ड K.), 11 द्वीप, 12 अनूप, 13 अजवाह, 14 त्रि-
जापक, 15 कलतर (कुलन K.), 16 रङ्ग.

36. कडाराः 2, 2, 38.

1 कडार, 2 गडुल, 3 खडज (खडजर K.), 4 खोड, 5 काण, 6 कुण्ड, 7 खलति, 8 गौर, 9 वृद्ध,
10 भित्तुक, 11 पिङ्ग, 12 पिङ्गल, 13 तनु, 14 जठर, 15 ब्रधिर*, 16 मटर*, 17 कज्ज*, 18 बर्बर*,
K. ausserdem: 19 बटर.

37. कण्डादयः 3. 1, 27.

1 कण्डूज, 2 मन्तु (मन्तुज), 3 कृणाड, 4 वल्गु, 5 अमु (अमुज K.), 6 मनम्, 7 महोड,
8 लाट्, 9 नेट (नेट् K.), 10 इरम्, 11 इरज, 12 इरज, 13 दुवम्*, 14 उषम्*, 15 वेट्*,
16 मेधा, 17 कुपुभ, 18 नमम्*, 19 मगध, 20 तन्तम्, 21 पम्पम्, 22 सुख, 23 दुःख, 24
भित्त*, 25 चरण, 26 चरम्*, 27 अवर*, 28 सपर, 29 अरम्*, 30 भिषज्, 31 भिषाज्, 32
अपर*, 33 आर*, 34 इपुध, 35 वरण*, 36 चुरण, 37 तुरण, 38 भुरण, 39 गद्रद, 40 गला, 41
केला, 42 खेला, 43 वेला*, 44 शेला*, 45 लिट्, 46 लोट्, 47 लेखा*, 48 लेख*, 49 रेखा*,
50 द्रवम्*, 51 तिरम्*, 52 अगद*, 53 उरम्*, 54 तरण*, 55 पयम्*, 56 संभूयम्*, 57 संवर्*,
K. ausserdem: 58 अम, 59 रूपय, 60 पुरण. Soll ein आकृतिगण sein.

38. कण्वादयः 8. गर्गादयः

39. कल्यादयः 4, 2, 95

1 कवि, 2 उम्भि, 3 पुष्कर, 4 पुष्कल, 5 मोदन, 6 कुम्भो, 7 कुण्डिन, 8 नगरो (नगर K.),
9 माहिष्मती, 10 वर्मती (चर्मण्वती K.), 11 उख्या, 12 ग्राम, 13 कुड्याया (कुल्याया K.),
यलोपञ्च. K. ausserdem: 14 वज्जो, 15 भक्ति

40. कथादयः 4, 4, 102

1 कथा, 2 विकथा, 3 विश्वकथा*, 4 संकथा*, 5 वितण्डा, 6 कुण्डविद् (v. l. कुण्ड*,
कुण्डचित् K.), 7 जनवाद, 8 जनेवाद, 9 जनोवाद*, 10 वृत्ति, 11 मंग्रह (मद्वह K.), 12 गुण,
13 गग, 14 आयुर्वेद.

41. कर्क्यादयः 6, 2, 87.

1 कर्का, 2 मघा (मघा K.), 3 मकरी, 4 कर्कन्धु (कर्कन्धू K.), 5 शमी, 6 करोर, 7 कन्दुक (कटुक K.), 8 कवल (v. l. कुबल; कुरल K.), 9 बदरी (बदर K.).

42. कर्णादयः 4, 2, 80.

1 कर्ण, 2 वसिष्ठ, 3 अर्क, 4 अर्कनूय (नूय K.), 5 टुपद (डुपद K.), 6 आनुडुह्य (अन° K.), 7 पाञ्चजन्य, 8 स्फिज, 9 कुम्भी, 10 कुन्तो*, 11 जित्वन् (जित्व K.), 12 जीवन्त (जीवन्ती K.), 13 कुलिश, 14 आण्डोवत् (आण्डोवत् K.), 15 जव°, 16 जैत्र°, 17 आनक°. K. ausserdem: 18 अलुश, 19 शल, 20 स्थिरा.

43. कर्णादयः 5, 2, 24.

1 कर्ण, 2 अन्ति, 3 नख, 4 मुख, 5 केश, 6 पाद, 7 गुल्फ, 8 भू, 9 शङ्ख (भृभङ्ग° st. भू, शङ्ख K.), 10 दन्त, 11 ओष्ठ, 12 पृष्ठ. K. ausserdem: 13 मख, 14 अङ्गुष्ठ.

44. कल्याण्यादयः 4, 1, 126.

1 कल्याणी, 2 सुभगा, 3 दुर्भगा, 4 बन्धकी, 5 अनुद्रष्टि, 6 अनुसृष्टि, 7 जरती, 8 बलीवदी (बलीवर्दी K.), 9 ज्येष्ठा, 10 कनिष्ठा, 11 मध्यमा, 12 परस्त्री.

45. कस्कादयः 8, 3, 48.

1 कस्कः, 2 कौतस्कुतः, 3 भातुप्युत्रः, 4 शुनस्कर्णः, 5 सद्यस्कालः, 6 सद्यस्क्रीः, 7 साद्यस्कः, 8 कांस्कान्, 9 सर्पिष्कुण्डिका, 10 धनुष्कपालम्, 11 बर्हिष्पलम् (बर्हिष्पूलम् K.), 12 यजुष्पात्रम्, 13 अयस्कान्तः°, 14 तमस्काण्डः°, 15 अयस्काण्डः, 16 मेदस्मिण्डः, 17 भास्करः°, 18 अहस्करः°. Ist ein आकृतिगण.

46. कार्तिकौजपादयः 6, 2, 37.

1 कार्तिकौजपा, 2 सार्वर्णिमाण्डूकेया, 3 अवन्त्यभ्रमकाः (आ° fehlerhaft K.), 4 पलश्यापरीयाः, 5 कपिश्यापरीयाः, 6 शैतिकाक्षपाञ्चालेयाः, 7 कटुकवाधूलेयाः (कटुकवार्चलेयाः K.), 8 शाकलशुनकाः (auch v. l. शाकलसणकाः nach K.), 9 शाकलशणकाः*, 10 शणकवाभ्रवाः (सणक° K.), 11 आर्चाभिमांद्रलाः, 12 कुन्तिमुगाद्राः, 13 चिन्तिमुगाद्राः, 14 तण्डवतण्डाः, 15 अविमत्तकामविद्धाः, 16 ब्राभ्रवशालङ्कायनाः, 17 ब्राभ्रवदानच्युताः, 18 कठकालापाः, 19 कठकौयुमाः, 20 कौयुमलांकाताः, 21 स्त्रीकुमारम्, 22 मांदपण्यलादाः, 23 वत्सजरन्तः (जरन् K.),

24 सौश्रुतपार्थवाः, 25 जरामत्यृ (°मत्यृ K.), 26 याज्यानुवाक्ये. K. ausserdem: 27 शुनकधानेयाः, 28 गर्गवत्साः.

47. काशादयः 4, 2, 80.

1 काश, 2 पाश (वाश K.), 3 अश्वत्य, 4 पलाश, 5 पीयूषा (पीयूष K.), 6 चरण, 7 वास. 8 नड, 9 वन, 10 कर्दम, 11 कच्छूल*, 12 कङ्कट, 13 गुहा, 14 बिस (विश und विस K.), 15 लृण, 16 कर्पूर, 17 बर्बर*, 18 मधुर*, 19 ग्रह (गूह K.), 20 कपित्थ*, 21 जतु, 22 शोषान. K. ausserdem: 23 नर, 24 कण्टक.

48. काश्यादयः 4, 2, 116.

1 काशि, 2 चेदि (nach K. auch v. l. बँदी), 3 सांयाति*, 4 संवाह, 5 अच्युत, 6 मोदमान (मोहमान K.), 7 शकुलाद, 8 हस्तिकर्पू, 9 कुनामन् (nach K. auch v. l. कुदामन्), 10 हिरण्य, 11 करण, 12 गोवासन (गोधाशन K.), 13 भारङ्गो*, 14 अरिंदम, 15 अरिच*, 16 देवदत्त, 17 दशग्राम (दासग्राम K.), 18 शंवावतान (सांधावतान K.), 19 युवराज, 20 उपराज, 21 देवराज, 22 मोदन*, 23 सिन्धुमित्र, 24 दासमित्र, 25 सुधामित्र*, 26 सोममित्र*, 27 ङागमित्र*, 28 सधमित्र*, 29 आपदादिपूर्वपदात् (आपद्, ऊर्ध्व, तद्) कालान्तात्. K. ausserdem: 30 संजा, 31 भोरिक, 32 भोलिङ्ग, 33 सर्वमित्र, 34 साधुमित्र.

49. काष्ठादयः 8, 1, 67.

1 काष्ठ, 2 दारुण, 3 अमातापुत्र, 4 वेश, 5 अनाज्ञात*, 6 अनुज्ञात, 7 अपुत्र*, 8 अयुत, 9 अश्रुत, 10 अनुक्त, 11 भश, 12 घोर, 13 सुख*, 14 परम, 15 सु, 16 अति. K. ausserdem: 17 कल्याण.

50. किंशुलकादयः oder किंशुलुकादयः 6, 3, 117.

1 किंशुलक (किंशुलक K.), 2 शाल्व (साल्वक K.), 3 नड*, 4 अञ्जन, 5 भञ्जन, 6 लोहित, 7 कुक्कुट.

51. किरादयः 7, 2, 75.

Die Wurzeln 116—120 der sechsten Klasse.

52. किशरादयः oder किसरादयः 4, 4, 53.

1 किसर (किशर K.), 2 नरद, 3 नलद, 4 म्यागल*, 5 तगर, 6 गुग्गुलु, 7 उशीर, 8 हरिद्रा, 9 हरिद्रु*, 10 पर्णी*. K. ausserdem: 11 सुमङ्गल, 12 हरिद्रायणी.

53. कुञ्जादयः 4, 1, 98.

1 कुञ्ज, 2 ब्रध्न, 3 शङ्ख, 4 भस्मन्, 5 गण, 6 लोमन्, 7 शट, 8 शाक, 9 शुण्डा, 10 शुभ, 11 विपाश (विपाश K.), 12 स्कन्द, 13 स्कम्भ. K. ausserdem: 14 शाकट, 15 शुम्भा, 16 शिव, 17 शुभंया.

54. कुटादयः 1, 2, 1.

Die Wurzeln 73—108 der sechsten Klasse.

55. कुमुदादयः a 4, 2, 80.

1 कुमुद, 2 शर्करा, 3 न्यग्रोध, 4 इक्कट (इक्कट mit der v. l. उत्कट K.), 5 सङ्कट, 6 कङ्कट, 7 गर्त, 8 बोज, 9 परिवाप, 10 निर्यास*, 11 शकट*, 12 कच*, 13 मधु*, 14 शिरीष, 15 अश्व*, 16 अश्वत्थ, 17 बल्लज, 18 यवाष, 19 कूप, 20 विकङ्कत, 21 दशग्राम. K. ausserdem: 22 कण्टक, 23 पलाश, 24 त्रिक, 25 कत.

56. कुमुदादयः b 4, 2, 80.

1 कुमुद, 2 गोमय, 3 रथकार, 4 दशग्राम, 5 अश्वत्थ, 6 शान्मलि (ली K.), 7 शिरीष, 8 मुनिस्थल (स्थूल K.), 9 कुण्डल, 10 कूट, 11 मधुकर्ण, 12 घासकुन्द*, 13 शुचिकर्ण. K. ausserdem: 14 मुचुकर्ण, 15 कुन्द.

57. कुम्भपद्यः 5, 4, 139.

1 कुम्भपदी, 2 एकपदी, 3 जालपदी, 4 शूलपदी*, 5 मुनिपदी, 6 गुणपदी*, 7 शतपदी, 8 सूत्रपदी, 9 गोधापदी, 10 कलशपदी, 11 विपदी*, 12 तृणपदी*, 13 द्विपदी, 14 त्रिपदी*, 15 षट्पदी*, 16 दासोपदी, 17 शितिपदी*, 18 विष्णुपदी*, 19 सुपदी, 20 निष्पदी, 21 आर्द्रपदी, 22 कुण्णिपदी (कुणपदी K.), 23 कृष्णपदी, 24 शुचिपदी*, 25 द्रोणपदी (द्रोणोपदी), 26 द्रुपदी, 27 सूकरपदी, 28 शकृत्पदी, 29 अष्टापदी, 30 स्थूणापदी (स्थूलपदी K.), 31 अपदी*, 32 सूचोपदी. K. ausserdem: 33 मालापदी, 34 गोपदी, 35 छतपदी, 36 मूषपदी, 37 पञ्चपदी, 38 अर्वपदी, 39 स्तनपदी, 40 कलहंसपदी, 41 विपपदी.

58. कुर्वादयः 4, 1, 151.

1 कुरु, 2 गर्ग (गर्ग K.), 3 मङ्गुष. 4 अजमार (अजमारक K.), 5 रथकार, 6 वावदूक, 7 समाजः क्षत्रिये, 8 कवि, 9 विमति (मति K.), 10 कापिञ्जलादि, 11 वाक् (d. i. वाच),

12 वामरथ, 13 पितृमत्, 14 इन्द्रलाजो (इन्द्रजालि K.), 15 एजि *, 16 वातकि *, 17 दामोष्णीषि,
18 गणकारि, 19 कैशोरि, 20 कुट, 21 शलाका (शालाका). 22 मुर, 23 पुर, 24 एरका (एरक K.),
25 शुभ्र *, 26 अभ, 27 दर्भ, 28 केशिनी, 29 वेनाच्छन्दसि, 30 शूर्पणाय. 31 श्यावनाय, 32 श्या-
वरथ, 33 श्यावपुत्र, 34 सत्यंकार, 35 वडर्भाकार, 36 पथिकार *, 37 मूढ, 38 शकन्धु, 39 शङ्कु,
40 शाक, 41 शाकिन्, 42 शालोन *, 43 कर्तृ, 44 हर्तृ, 45 इन, 46 पिण्डी (इनपिण्डी K.),
47 वामरथस्य कण्वादिवत्स्वरवर्जम् (ist ein Vārtika). K. ausserdem: 48 त्रिस्फोटक, 49
काक, 50 स्फाण्टक, 51 घातकि, 52 धेनुजि, 53 बुद्धिकार.

59. कुलालादयः 4, 3, 118.

1 कुलाल, 2 वरुड, 3 चण्डाल, 4 निपाद, 5 कर्मार, 6 सेना, 7 सिरिध्र (सिरिन्ध्र), 8 सै-
रिन्ध्र (सैन्ध्रिय K.), 9 देवराज, 10 परिपद् (पर्यद्), 11 वधू, 12 मधु *, 13 रुढ, 14 रुद्र, 15
अनडुह, 16 ब्रह्मन्, 17 कुम्भकार, 18 श्वपाक. K. ausserdem. 19 ध्रुव.

60. कृतादयः 2, 1, 59.

1 कृत, 2 मित, 3 मत, 4 भूत, 5 उक्त. 6 युक्त *, 7 समाज्ञात, 8 समाम्नात, 9 समाख्यात,
10 संभावित, 11 संसेवित *, 12 अवधारित, 13 अवकल्पित, 14 निराकृत, 15 उपकृत, 16 उपा-
कृत, 17 दृष्ट *, 18 कलित *, 19 दलित *, 20 उदाहृत *, 21 विश्रुत *, 22 उदित *. Ist ein
आकृतिगण.

61. कृशाश्वादयः 4, 2, 80.

1 कृशाश्व, 2 अरिष्ट, 3 अरिश्म (अरीश्व K.), 4 वैश्मन्, 5 विशाल, 6 लोमश *, 7 रो-
मश *, 8 रोमक, 9 लोमक *, 10 शबल, 11 कूट, 12 वर्चल *, 13 सुवर्चल *, 14 सुकर, 15 सू-
कर, 16 प्रतर (प्रातर), 17 सदृश, 18 पुरग, 19 पुराग *, 20 सुख, 21 धूम, 22 अजिन, 23 वि-
नत (विनता mit der v. l. वनिता K.), 24 अवनत, 25 विकुट्यास (v. l. कुविट्यास; विकु-
द्यास K.), 26 पराशर *, 27 अरुस्, 28 अयस् *, 29 मांद्रल्य, 30 यूकर * (मांद्रल्याकर). K. ausser-
dem: 31 रोमन्, 32 बर्बर, 33 अवयास mit der v. l. अयावस्.

62. कोटरादयः 6, 3, 117.

1 कोटर, 2 मिश्रक, 3 सिध्रक, 4 पुरग (पुरक K.), 5 शारिक (सारिक).

63. क्रत्वाद्यः 6, 2, 118.

1 क्रतु, 2 दृशोक, 3 प्रतोक, 4 प्रतूर्ति (प्रपूर्ति K.), 5 ह्य्य, 6 भग.

64. क्रमादयः 4, 2, 61.

1 क्रम, 2 पद, 3 शिखा, 4 मीमांसा, 5 सामन्.

65. क्र्यादयः 3, 1, 81.

Die Wurzeln der neunten Klasse.

66. क्रोडादयः 4, 1, 56.

1 क्रोड, 2 नख, 3 खुर, 4 गोखा*, 5 उखा, 6 शिखा*, 7 वाल, 8 शफ, 9 गुद. Ist ein आकृतिगण, zu dem auch 10 भग, 11 गल, 12 घोणा und nach K. auch 13 गुल्फ (welches aber wegen der Doppelconsonanz beanstandet wird; vgl. 4, 1, 54) gehören.

67. क्रौड्यादयः 4, 1, 80.

1 क्रौडि, 2 लाडि, 3 व्याडि. 4 आपिशलि, 5 आपक्षिति, 6 चोपयत, 7 चेटयत (वेटयत), 8 सैकयत (शैकयत K.), 9 बेल्वयत (mit der v. l. वैकल्पयत K.), 10 संधातकि, 11 सूत युवत्याम्, 12 भोज क्षत्रिये, 13 यौतकि*, 14 कौटि*, 15 भौरिकि, 16 भौलिकि, 17 शाल्मलि, 18 शालास्थलि, 19 कापिष्ठलि, 20 गौकच्य (als v. l. von गौलच्य K.).

68. क्षुभादयः 8, 4, 39.

1 क्षुभा (क्षुभाति u. s. w.), 2 नृनमन; 3 नन्दिन्, 4 नन्दन, 5 नगर, एतान्युत्तरपदानि संज्ञायाम् प्र योजयन्ति, 6 हरिनन्दो, 7 हरिनन्दनः, 8 गिरिनगरम्; 9 नृतिर्यङि प्र योजयति, नरी-नृत्यते; 10 नर्तन, 11 गहन, 12 नन्दन, 13 निवेश, 14 निवास, 15 अग्नि, 16 अनूप, एतान्युत्तरपदानि प्र योजयन्ति, 17 परिनर्तनम्, 18 परिगहनम्. 19 परिनन्दनम्, 20 शरनिवेशः, 21 शरनिवासः, 22 शराग्निः, 23 दर्मानूपः; 24 आचार्यादणत्वं च (Vārttika 6 zu 4, 1, 49), आचार्यभोगीनः (K. ausserdem आचार्यानी). Nach einer anderen Recension: क्षुभा, 25 तृप्नु, नृनमन, 26 नरनगर, नन्दन, यङ् नृती, 27 गिरिनदो, 28 गृहनमन, निवेश, निवास, अग्नि, अनूप, आचार्यभोगीन, 29 चतुर्हायन, 30 इरिकादीनि वनोत्तरपदानि संज्ञायाम् । इरिका, तिमिर, समोर, कुबेर, हरि, कर्मार. Ist ein आकृतिगण.

69. खण्डिकादयः 4, 2, 45.

1 खण्डिक (खण्डिका K.), 2 वडवा, 3 क्षुद्रकमालवात्सेनासंज्ञायाम् (ein Vārttika zu 4, 2, 45), 4 भिल्लुक, 5 शुक्र, 6 उलूक, 7 श्वन्, 8 अहन्, 9 युगवरत्र (वरत्रा v. l.; युग, वरत्रा K.). 10 हलबन्ध (बन्धा).

70. गम्यादयः 3, 3, 3.

1 गर्मो, 2 आगर्मो (आगामो K.), 3 भावो, 4 प्रस्थायो. 5 प्रतिरोधो, 6 प्रतियोधो, 7 प्रति-
बोधो, 8 प्रतिधारो, 9 प्रतियोगो. K. ausserdem: 10 आयायो.

71. गर्गादयः 4, 1, 103.

1 गर्ग, 2 वत्स, 3 वाज अस्रे (d. l. असमासे), 4 संकृति, 5 अज, 6 व्याघ्रपाद, 7 विदभत्,
8 प्राचीनयोग, 9 अगस्ति, 10 पुलस्ति, 11 चमस, 12 रेभ, 13 अग्निवेश, 14 शङ्ख, 15 शठ
(शठ K.), 16 शक*, 17 एक*, 18 धूम, 19 अवट, 20 मनस् (मनस K.), 21 धनंजय, 22 वृद्ध,
23 विश्वावसु, 24 जरमाण (जनमान K.).

लोहितादयः 4, 1, 18.

25 लोहित, 26 संशित, 27 वभु, 28 वल्लु*, 29 मण्डु, 30 गण्डु*, 31 शङ्ख (शङ्ख K.),
32 लिगु, 33 गुह्ल (गुलु K.), 34 मन्तु, 35 महु (मलु K.), 36 अलिगु, 37 जिगोयु,
38 मनु, 39 तन्तु, 40 मनार्यो, 41 मनु, 42 कथक, 43 कन्थक*, 44 ऋक्ष*, 45 वृक्ष*
(वृक्ष), 46 तनु*, 47 तरुक्ष, 48 तलुक्ष, 49 तण्ड, 50 वतण्ड, 51 कपि, 52 कत. K.
ausserdem. 53 कष, 54 भूत
55 कुरुकत, 56 अनडुह. Nach Shadg. noch: 57 कवि, 58 पुरुकुत्स, 59 शक्ति.

कण्वादयः 4, 2, 111.

60 कण्व, 61 शकल, 62 गोकक्ष, 63 अगस्त्य, 64 कुण्डिनी (कुण्डिन K.), 65 यज्ञवल्क,
66 पर्णवल्क, 67 अभयजात (उभय, जात K.), 68 विरोहित, 69 वृषण, 70 रूहण,
71 शण्डिल, 72 चणक (वर्णक; वण K.), 73 चुलुक (कचुलुक K.), 74 सुदल, 75
मुसल, 76 जमदग्नि, 77 पराशर, 78 जातकर्ण (जतृ K.), 79 महित*, 80 मन्वित.
81 अशमरथ, 82 शर्कराक्ष, 83 पूतिमाष, 84 स्थूरा (स्थूण K.), 85 अररक (अदरक),
86 सलाक*, 87 पिङ्गल, 88 कृष्ण, 89 गोलन्ट (गोलुन्ट K.), 90 उलूक, 91 तितिक्ष.
92 भिषज्, 93 भिषाज*, 94 भडित, 95 भण्डित, 96 दन्ध, 97 चैकित (चिकित).
98 चिकित्सित*, 99 देवहू, 100 इन्द्रहू, 101 एकलू, 102 पिप्पलू, 103 वृहदग्नि
(वृदग्नि K.), 104 सुलोहिन्*, 105 सुलाभिन् (सुलोभिन् K.), 106 उक्थ (उक्त्य K.).
उचथ richtig Shadg.), 107 कुटोयु. K. ausserdem: 108 संहित, 109 पथ, 110
कन्थु, 111 शुव, 112 कर्कटक, 113 रुद्ध, 114 प्रचुल, 115 विलम्ब, 116 विष्णुज.

72. गवादयः 5, 1, 2.

1 गो, 2 हविस्, 3 अक्षर, 4 विष, 5 बर्हिस्, 6 अष्टका, 7 स्वदा (स्वद K.), 8 युग,
9 मेधा, 10 सुच (सक K.), 11 नाभि नभं च, 12 शुनः संप्रसारणं वा च दीर्घत्वं तत्सन्नियोगेन

चान्तोदात्तत्वम्, 13 ऊधसो णङ् च, 14 कूप*, 15 खद*, 16 दर (उदर K.), 17 खर, 18 असुर*, 19 अध्वन् (अध्वन; अध्वा K.), 20 क्षर*, 21 वेद*, 22 बीज*, 23 दीप्त* (दीस). K. ausserdem: 24 स्कन्द.

73. गवाश्वप्रभृतीनि 2, 4, 11.

1 गवाश्वम्, 2 गवाविकम्, 3 गर्विडकम्, 4 अजाविकम्, 5 अजैडकम्, 6 कुब्जवामनम्, 7 कुब्जकिरातम् (°कैरातम् K.), 8 पुत्रपोत्रम्, 9 श्वचण्डालम्, 10 स्त्रीकुमारम्, 11 दासीमाणवकम्, 12 शाटीपटोरम्*, 13 शाटीप्रच्छदम्*, 14 शाटीपट्टिकम्*, 15 उष्ट्रखरम्, 16 उष्ट्रशशम्, 17 मूत्रशकृत्, 18 मूत्रपुरीषम्, 19 यक्रुन्नेदः, 20 मांसशोणितम्, 21 दर्भशरम्, 22 दर्भपूतीकम्, 23 अर्जुनशरीपम्, 24 अर्जुनपुरुषम्*, 25 तृणोलपम् (तृणोपलम्), 26 दासीदासम्, 27 कुटीकुटम्, 28 भागवतीभागवतम्. K. ausserdem: 29 शाटीपिच्छकम्.

74. गहादयः 4, 2, 138.

1 गह, 2 अन्तस्थ, 3 सम, 4 विषम, 5 मध्य मध्यमं चाण् चरणे (vgl. die Vārttika zu 1, 2, 138), 6 उत्तम, 7 अङ्ग, 8 वङ्ग, 9 मगध, 10 पूर्वपक्ष, 11 अपरपक्ष, 12 अधमशाख, 13 उत्तमशाख, 14 एकशाख*, 15 समानशाख, 16 समानग्राम*, 17 एकग्राम, 18 एकवृक्ष, 19 एकपलाश, 20 इष्य, 21 इष्वनीक (इष्वनी K. mit Erwähnung unserer Lesart), 22 अवस्यन्दन (अवस्यन्दी und अवस्कन्द K.), 23 कामप्रस्थ, 24 खाडायन (v. l. शाडिकाडायनि; खाडायनि und खाडायनी K.), 25 काठेरणि (कावेरणि und कामवेरणि K.), 26 लावेरणि*, 27 सौमित्रि*, 28 शंशिरि, 29 आसुत्*, 30 देवशर्मि (देवशर्मन् K.), 31 श्रौति, 32 आहिंसि, 33 आमित्रि, 34 व्याडि, 35 बीजि (वीडि K.), 36 आध्यश्वि, 37 आनृशंसि, 38 शौङ्गि, 39 आग्निशर्मि (अग्निशर्मन् K.), 40 भोजि, 41 वाराटकि (आराटकि K.), 42 वाल्मीकि, 43 क्षेमवृद्धि (क्षेमवृद्धिन् K.), 44 आश्वत्थि, 45 आंदाहमानि (!)*, 46 ऐक*, 47 बिन्दवि*, 48 दन्ताग्र*, 49 हंस*, 50 तन्वग्र*, 51 उत्तर, 52 अनन्तर (अन्तर K.), 53 सुखपार्श्वतसौर्लायः (also सुखतीय und पार्श्वतीय), 54 जनपरयोः कुक् च (also जनकीय und परकीय), 55 देवस्य च, 56 वेणुकादिभ्यश्छण्. K. ausserdem: 57 आसुरि, 58 सौवि, 59 पारकि. Ist ein आकृतिगण.

75. गुडादयः 4, 4, 103.

1 गुड, 2 कुल्माष, 3 सक्त, 4 अपूप, 5 मांसोदन, 6 इक्षु, 7 वेणु, 8 संग्राम, 9 संचात, 10 संक्राम*, 11 संवाह*, 12 प्रवास, 13 निवास, 14 उपवास.

76. गुणादयः 6, 2, 176.

1 गुण, 2 अक्षर, 3 अध्याय, 4 सूक्त, 5 छन्दोमान. Ist ein आकृतिगण.

77. गृष्ट्यादयः 4, 1, 136.

1 गृष्टि, 2 हृष्टि, 3 बलि, 4 हलि, 5 विष्टि, 6 अजवस्ति, 7 मित्रयु- K. ausserdem:
8 फलि, 9 अलि, 10 दृष्टि.

78. गोवादीनि 8, 1, 27. 69.

1 गोत्र, 2 द्रव, 3 प्रवचन, 4 प्रहसन, 5 प्रकथन, 6 प्रत्ययन, 7 प्रपञ्च, 8 प्राय, 9 न्याय,
10 प्रचक्षण, 11 विचक्षण, 12 अवचक्षण, 13 स्वाध्याय, 14 भूयिष्ठ, 15 वा नाम (नाम वा K.).
K. ausserdem: 16 प्रदशन, 17 प्रयजन.

79. गोषवनादयः 2, 4, 67.

1 गोषवन, 2 शिष्ट, 3 बिन्दु, 4 भाजन, 5 अश्वावतान (अश्व, अश्वतान K.), 6 श्यामाक,
7 श्यामक*, 8 श्यापर्णः Vgl. बिदादयः.

80. गोषदादयः 5, 2, 62.

1 गोषद् (गोषद K.), 2 इषे त्वा (त्व K.), 3 मातरिष्वन्, 4 देवस्य त्वा, 5 देवीरापः, 6
कृष्णो ऽस्याखरेष्ठः, 7 देवीं (देवीं fehlerhaft K.) धिय und धिया (धियम् richtig K.), 8 रत्नो-
हण, 9 युञ्जान, 10 अञ्जन, 11 प्रभूत, 12 प्रतूर्त, 13 कशानु (दृशान K.). K. ausserdem: 14
सहस्रशोर्षा, 15 वातस्य ते, 16 कशाश्व, 17 स्वाहाप्राण, 18 प्रसप्त (¹).

81. गौरादयः 4, 1, 41.

1 गौर, 2 मत्स्य, 3 मनुष्य, 4 शङ्ख, 5 पिङ्गल, 6 हय, 7 गवय, 8 सुकय, 9 ऋश्य, 10 पुट,
11 तूष्*, 12 दुण, 13 द्रोण, 14 हरिण, 15 काकण (कोकण; कण K.), 16 पटर, 17 उणक
(उकण K.), 18 आमलक (auch आमल, आमलक), 19 कुवल, 20 बिम्ब, 21 वदर, 22 कर्कर*
(फर्करक), 23 तर्कार, 24 शर्कार, 25 पुष्कर, 26 शिखण्ड, 27 सलद*, 28 शष्कण्ड*, 29 सनन्द
(सलन्द K.), 30 सुषम, 31 सुषव*, 32 अलिन्द*, 33 गडुल (गडुज K.), 34 पाण्डश*, 35 आ-
ठक, 36 आनन्द, 37 आश्वत्थ*, 38 सुपाट, 39 आपच्छिक (आखक; आपिच्छिक K.), 40 श-
ष्कुल, 41 सूर्म, 42 शूर्प*, 43 सूच*, 44 यूष (पूष), 45 यूथ*, 46 सूप*, 47 मेथ*, 48 वल्लक*,
49 धातक (घातक K.), 50 सल्लक, 51 मालक, 52 मालत, 53 साल्वक, 54 वेतस, 55 वृस
(वृल; एस K.), 56 अतस, 57 उभय*, 58 भङ्ग*, 59 मह, 60 मठ, 61 छेद, 62 पेश*, 63 मेद*,
64 श्वन्, 65 तक्षन्, 66 अनडुही, 67 अनङ्गाही, 68 श्वणः करणे, 69 देह, 70 देहल*, 71 का-
कादन, 72 गवादन, 73 तेजन, 74 रजन, 75 लवण, 76 आंदाहमानि, 77 गौतम (गौतम K.),

78 पारक*, 79 अयःस्थूण (आप, स्थूण K.), 80 भोरिक (भोरि K.), 81 भालिक, 82 भालिङ्गि, 83 यान (पान K.), 84 मेध*, 85 आलम्बि*, 86 आलजि*, 87 आलब्धि*, 88 आलक्षि*, 89 केवाल*, 90 आपक*, 91 आरट, 92 नट, 93 टोट, 94 नोट (नाट K.), 95 मूलाट, 96 शातन, 97 पोतन*, 98 पातन, 99 पानट* (पाटन), 100 आस्तरण, 101 अधिकरण, 102 अधिकार, 103 आयहायणी, 104 प्रत्यवरोहिणी, 105 सेचन, 106 सुमङ्गलात् संज्ञायाम्, 107 अण्डर*, 108 सुन्दर, 109 मण्डल, 110 मन्यर*, 111 मङ्गल*, 112 पट, 113 पिण्ड, 114 षण्ड*, 115 ऊर्द (कुर्द K.), 116 गुर्द (गूर्द K.), 117 शम*, 118 सूद*, 119 आर्द (आँड)*, 120 हृद* (हृद), 121 पाण्ड (पाण्ट K.), 122 भाण्ड (भाण्डल, भाण्ड)*, 123 लोहाण्ड (लोफाण्ट K.), 124 कदर*, 125 कन्दर, 126 कदल (कन्दल K.), 127 तरुण, 128 तलुन, 129 कल्माष, 130 बृहत्, 131 म-हत्, 132 सोम*, 133 सार्धर्म, 134 रोहिणी नक्षत्रे, 135 रेवती नक्षत्रे, 136 विकल, 137 निष्कल, 138 पुष्कल, 139 कटाच्छोणिवचने, पिप्पल्यादयश्च, 140 पिप्पली, 141 हरोतकी, 142 कोशा-तकी, 143 शमी, 144 वरी, 145 शरी (शमोकरोरी ungetrennt K.), 146 पृथिवी, 147 क्रोष्टु (क्रोष्ट्री K.), 148 मातामह. 149 पितामह. K. ausserdem: 150 सृगेष्ट, 151 सुख, 152 सूर्य, 153 सकलक, 154 आनिङ्गि, 155 पावन, 156 एत, 157 विटक, 158 भट्ट, 159 दहन, 160 कन्द, 161 काकण.

82. गौरादयः 6, 2, 194.

1 गौर, 2 तैष (नैष K.), 3 तैल, 4 लेट, 5 लोट, 6 जिह्वा, 7 कृष्ण (कृष्णा K.), 8 कन्या, 9 गुध (गुड K.), 10 कल्प, 11 पाद.

83. यहादयः 3, 1, 134.

1 ग्राही, 2 उत्साही, 3 उद्धासी, 4 उद्भासी, 5 स्यासी, 6 मन्त्री, 7 संमर्दी; रत्नशुवपशां नो, (K. schaltet वस vor वष em) 8 निरक्षी, 9 निशार्वी, (10 निवासी fügt K. hinzu) 11 निवायी, 12 निशायी; याचव्याहृवजवदवसां प्रतिषिद्धानाम् (याचिव्याहृसंव्याहृवज K.), 13 अयाची, 14 अव्याहारी, 15 असंव्याहारी, 16 अवाजी, 17 अवादो, 18 अवासी; अचामचित्तकर्तृकाणाम् (प्रतिषिद्धानामित्येव fügt K. hinzu), 19 अकारिन्, 20 अहारिन्, 21 अविनायी, 22 विशायी (richtig अवि° K.), 23 विषायी* (doch wohl अवि°); विशयी विषयी देशे, 24 विशयी*, 25 विषयी देशः; 26 अभिभावो भूते, 27 अपराधी, 28 उपरोधी, 29 परिभवो, 30 परिभावो.

84. घोषादयः 6, 2, 85.

1 घोष, 2 कट (घट). 3 वल्लभ (पल्लव mit Erwähnung der v. l. K.), 4 हृद, 5 ब-दरी (बदर K.), 6 पिङ्गल, 7 पिण्ड, 8 माला*, 9 रत्ता (रत्तः K.), 10 शाला (शालः K.), 11 कूट, 12 शात्मली, 13 अश्वत्थ, 14 तृण, 15 शिल्पो (Nomin.), 16 मुनि, 17 प्रेक्षा (प्रेक्षाकू; पुंसा K.).

85. चादयः 1, 4, 57.

1 च, 2 वा, 3 ह, 4 अह, 5 एव, 6 एवम्, 7 नूनम्, 8 शश्वत्, 9 युगपत्, 10 भूयस्*, 11 सृपत्, 12 कृपत्, 13 कुवित्, 14 नेत्, 15 चेत्, 16 चण् (d. i. च „wenn“), 17 कच्चित्, 18 यत्र, 19 तत्र*, 20 नह, 21 हन्त, 22 माकिम्, 23 माकीम्*, 24 माकिर्*, 25 नक्रिम्, 26 नकीम्*, 27 नकिर्, 28 आकीम्*, 29 माङ् (prohibitives मा), 30 नञ् (die Negation न), 31 तावत्, 32 यावत्, 33 त्वा, 34 त्वे, 34a त्वं, 34b द्वै, 35 रे, 36 रे*, 37 औषट्, 38 वाँषट्, 39 वषट्, 40 स्वाहा, 41 स्वधा, 42 ओम्, 43 तथाहि, 44 खलु, 45 किल, 46 अथ, 47 सु, 48 सुष्टु*, 49 स्म, 50 अ, 51 इ, 52 उ, 53 ऋ, 54 लृ, 55 ए, 56 ऐ, 57 ओ, 58 औ, 59 दह, 60 उञ् (d. i. उ), 61 उकञ् (d. i. उक), 62 वेलायाम्, 63 मात्रायाम्, 64 यथा, 65 यत्, 66 तत्, 67 किम्, 68 परा, 69 वध्वा* (वधा), 70 धिक्, 71 हाहा, 72 हहे* (हेह), 73 पाट्, 74 प्याट्, 75 आहो, 76 उताहो, 77 हो, 78 अहो, 79 नो (नो), 80 अयो, 81 ननु, 82 मन्ये, 83 मिथ्या, 84 अस्मि, 85 ब्रूहि, 86 तु, 87 नु, 88 इति, 89 इव, 90 वत्, 91 वात्, 92 वन (चन K.), 93 बत, 94 सम्, 95 वशम्, 96 शिकम्, 97 दिकम् (हिकम् K.), 98 सनुकम्, 99 छम्बट् (छंवट्, छंवट), 100 शङ्के*, 101 शुकम्, 102 खम्, 103 सनात्, 104 सनुत्, 105 नहिकम्, 106 सत्यम्, 107 ऋतम्, 108 इच्छा, 109 अच्छा, 110 नोचेत्, 111 नचेत्, 112 नहि, 113 जातु, 114 कथम्, 115 कुतः, 116 कुत्र, 117 अव, 118 अनु, 119 हा*, 120 हे, 121 हँ (हेहँ st. हे, हँ K.), 122 आहोस्वित्, 123 शम्, 124 कम्, 125 दिष्ट्या, 126 पशु, 127 वट्, 128 सह, 129 अनुषट्*, 130 आनुषक्, 131 अङ्ग, 132 फट्, 133 भाजक्, 134 अये, 135 अरे, 136 चाटु (चटु K.), 137 कुम्, 138 खुम्, 139 घुम्, 140 अम्, 141 ईम् (आईम् st. अम्, ईम् K., अम् aber auch besonders), 142 सीम्, 143 सिम्*, 144 सि*, 145 वै, 146 उपसर्गविभक्तिस्वरप्रतिरूपकाश्च निपाताः. K. ausserdem: 147 तथा, 148 अस्मि, 149 तक्, 150 यम्, 151 याट्, 152 तुम् (Infinitiv), 153 आम्, 154 इह, 155 अनुकम्, 156 सुकम्, 157 मुधा, 158 हाहो, 159 हेहा, 160 ईहा, 161 ताजक्, 162 बाट्, 163 वाट्, 164 हुम्, 165 शीम्, 166 वाकिर्, 167 आङ् (Präposition आ); 168 अ (alpha priv.), 169 मा (ist als माङ् schon erwähnt), 170 नो, 171 ना प्रतिषेधे; 172 उत, 173 तुर्व, 174 न्व, 175 नुर्व, 176 अध, 177 अधस्, 178 स्मि, 179 अच्छ, 180 अदल्, 181 हेहे, 182 हँह, 183 म, 184 आस्, 185 शस् (Suffix), 186 वव, 187 डिकम्, 188 हितुकम्, 189 श्वकम्, 190 नुकम्, 191 अन्त, 192 द्यौ, 193 सुक्, 194 अले, 195 कीम्. Ist ein आकृतिगण und ein wahrer Augiasstall. Der Auslaut त् spricht nicht nothwendig für seine Ursprünglichkeit und die ungetrennte Schreibung zweier Partikeln nicht für die Einheit des Tons.

86. चार्वादयः 6, 2, 160.

1 चारु, 2 साधु, 3 योधिक् (योधिक K.), 4 अनङ्गमेजय, 5 वदान्य, 6 अकस्मात्, 7 वर्तमानवर्धमानत्वरमाणधियमाणक्रियमाणरोचमानशोभमानाः (क्रियमाण st. क्रियमाण K.) संज्ञायाम्, 8 वि-

कारसदृशे व्यस्ते समस्ते (d. i. अविकार, असदृश und अविकारसदृश), 9 गृहपति, 10 गृहपतिक,
11 राजाद्गोशब्दसि.

87. चिहणादयः 6, 2, 125.

1 चिहण, 2 मडर (मन्दर), 3 मदुमर (मडुर K.), 4 वैतुल, 5 पटत्क, 6 वैडालिकर्णक
(कर्ण K.), 7 वैडालिकर्ण्य (वैतालिक K.), 8 कुक्कुट, 9 चिक्कण, 10 चित्कण.

88. चुरादयः 3, 1, 25.

Die Wurzeln der zehnten Klasse.

89. चूर्णादीनि 6, 2, 134.

1 चूर्ण, 2 करिव, 3 करिप, 4 शाकिन, 5 शाकट, 6 टात्ता, 7 तूस्त, 8 कुन्दुम (कुन्दम K.),
9 दलप, 10 चमसी, 11 चक्कन (चकन und चक्कन K.), 12 चाल.

90. छत्तादीनि 4, 4, 62.

1 छत्र, 2 शिन्ना, 3 प्ररोह (पुरोह K.), 4 स्था (gemeint sind nach der K. आस्था, सं-
स्था, अवस्था), 5 बुभुत्ता, 6 चुरा, 7 तितित्ता*, 8 उपस्थान, 9 कृषि (ऋषि K.), 10 कर्मन्, 11
विश्वधा, 12 तपस्, 13 सत्य, 14 अनृत, 15 विशिखा*, 16 विशिका (शिविका K.), 17 भक्षा*,
18 उदस्थान*, 19 पुरोडा (!)*, 20 विन्ना*, 21 चुन्ना*, 22 मन्द.

91. छात्त्यादयः 6, 2, 86.

1 छान्ति, 2 पेलि (गेलि K.), 3 भाण्डि, 4 व्याडि, 5 आखण्डि, 6 आटि*, 7 गामि (गो-
मि K.).

92. छेदादयः 5, 1, 64.

1 छेद, 2 भेद, 3 द्रोह, 4 दोह, 5 नर्त (वर्त K.), 6 कर्ष, 7 तोर्य*, 8 संप्रयोग, 9 विप्रयोग,
10 प्रयोग*, 11 विप्रकर्ष, 12 प्रेषण, 13 संप्रश्न, 14 विप्रश्न*, 15 विकर्ष*, 16 प्रकर्ष*, 17 विराग
विरङ्गं च (d. i. von विराग wird विरङ्गik gebildet.).

93. जक्षादयः 6, 1, 6.

Die Wurzeln 62—68 der zweiten Klasse.

94. जुहोत्यादयः 2, 4, 75.

Die Wurzeln der dritten Klasse.

95. ज्वलादयः 3, 1, 140.

Die Wurzeln 884—913 der ersten Klasse.

96. डतरादयः s. सर्वादीनि.

97. तक्षशिलादयः 4, 3, 93.

1 तक्षशिला, 2 वत्सोद्धरण, 3 कर्मदुर (कामेदुर), 4 ग्रामणी, 5 ङगल*, 6 क्रोष्टुकर्ण (कर्ण-
कोष्ठ K.), 7 सिंहकर्ण (सिंहकोष्ठ K.), 8 संकुचित, 9 किंनर, 10 काण्डधार (काण्डवारण K.),
11 पर्वत*, 12 अवसान, 13 बर्बर, 14 कंस. K. ausserdem: 15 सरालक.

98. तनादयः 2, 4, 79. 3, 1, 79.

Die Wurzeln der achten Klasse.

99. तनोत्यादयः 6, 4, 37.

Die Wurzeln der achten Klasse mit Ausnahme von सन्; vgl. 6, 4, 42. 43.

100. तसिलादयः 6, 3, 35.

Es sind die 5, 3, 7 bis 5, 4, 17 gelehrten Suffixe. Einige von diesen Suffixen gehören indessen nicht hierher, dagegen andere von Pāṇini nicht erwähnte hätten eingeschlossen werden müssen.

101. तारकादयः 5, 2, 36.

1 तारका, 2 पुष्प, 3 कर्णक*, 4 मञ्जरी*, 5 ऋजोष, 6 क्षण*, 7 मृच (मृचक K.), 8 मूत्र.
9 निष्क्रमण, 10 पुरोष, 11 उच्चार, 12 प्रचार, 13 विचार, 14 कुड्मल, 15 कण्टक, 16 मुसल*.
17 मुकुल, 18 कुसुम, 19 कुतूहल, 20 स्तम्बक, 21 किसलय, 22 पल्लव, 23 खण्ड, 24 वेग.

25 निद्रा, 26 मुद्रा, 27 बुभुक्षा, 28 धेनुष्या, 29 पिपासा, 30 अक्ष्मा, 31 अम्भ. 32 पुलक, 33 अङ्गारक, 34 वर्णक, 35 द्रोह, 36 दोह, 37 सुख, 38 दुःख. 39 उत्कण्ठा (उत्कण्ठ K.), 40 भर, 41 व्याधि, 42 वर्मन्*, 43 व्रण*, 44 गौरव*, 45 शास्त्र, 46 तरंग, 47 तिलक, 48 चन्द्रक (चन्द्र K.), 49 अन्धकार, 50 गर्व, 51 मुकुर, 52 हर्ष, 53 उत्कर्ष, 54 रण*, 55 कुवलय, 56 गर्ध, 57 क्षुध (क्षुधा K.), 58 सोमन्त, 59 ज्वर, 60 गर*. 61 रोग, 62 रोमाञ्च, 63 पण्डा, 64 कज्जल, 65 तृष्*, 66 कोरक, 67 कल्लोल, 68 स्थपुट*, 69 फल. 70 कञ्चुक*, 71 शङ्खार*, 72 अङ्कुर, 73 श्वेल, 74 बकुल*, 75 श्वभ*, 76 आराल*, 77 कलङ्क, 78 कर्दम, 79 कन्दल, 80 मूढा*, 81 अङ्गार, 82 हस्तक (हस्त K.), 83 प्रतिबिम्ब*, 84 विघ्नतन्त्र (wohl विघ्न, तन्त्र)*, 85 प्रत्यय*, 86 दोक्षा*, 87 गर्ज. 88 गर्भादप्राणिनि. K. ausserdem: 89 तन्द्रा. 90 सवक. 91 कर, 92 आन्दोल, 93 गोर, 94 राग. Ist ein आर्कातिगण

102. तालादयः 4, 3, 132.

1 तालाच्छनुषि, 2 बाहिण, 3 इन्द्रालिश, 4 इन्द्रादृश, 5 इन्द्रायुध, 6 चय (चाप und चर्ग K.), 7 श्यामाक, 8 पोयुक्षा.

103. तिकादयः 4, 1, 154.

1 तिक, 2 कितव, 3 संज्ञा, 4 बाला (बाल K.), 5 शिखा, 6 उरम् (उरश), 7 शाठ्य (शाठ्य K.), 8 सैन्यव, 9 यमुन्द, 10 रूप्य, 11 ग्राम्य, 12 नील, 13 अमित्र. 14 गोकक्ष्य, 15 कुरु (कुरु K.), 16 देवरथ, 17 तैतल (तैतिल K.), 18 औरस (औरश), 19 कौरव्य. 20 भौरिकि, 21 भौरिकि, 22 चोपयत, 23 चैटयत. 24 शकियत (शक्रयत K.), 25 क्षतयत, 26 वाजवत (ध्वाजवत K.), 27 चन्द्रमस्, 28 शुभ, 29 गङ्गा. 30 वरेण्य, 31 सुषामन्, 32 आरक्ष (आरटव), 33 वल्लका. 34 खल्यका (खल्या; खल्य K.), 35 वृष, 36 लोमक, 37 उदज (उदन्य K.), 38 यज्ञ. K. ausserdem: 39 मुषामन्, 40 ऋष्य (ऋष्य geschr.), 41 भौत, 42 जाजल, 43 रस, 44 लावक, 45 ध्वजवद, 46 वसु, 47 वसु, 48 आवन्धका (wohl आव°).

104. तिककितवादयः 2, 1, 68.

1 तिककितवाः, 2 वङ्खरभण्डोरयाः, 3 उपक्रमकाः, 4 पफकनरकाः, 5 बक्रनखगुदपरिणद्धाः (बक्रनखश्वगुद° K.), 6 उज्जककुभाः, 7 लङ्कशान्तमुखाः. 8 उत्तरशलङ्कटाः (उरशलङ्कटाः K.), 9 कृष्णाजिनकृष्णसुन्दराः, 10 मष्टककपिष्ठलाः, 11 अग्निवेशदशेरुकाः (°दासेरकाः K.).

105. तिष्ठद्गुप्रभृतीनि 2, 1, 17.

1 तिष्ठद्गु, 2 वहेद्गु, 3 आयतीगवम्, 4 खलेयवम्, 5 खलेवुसम्, 6 लूनयवम्, 7 लूयमानयवम्, 8 पूतयवम्, 9 पूयमानयवम्, 10 संहृतयवम्, 11 संह्रियमाणयवम्, 12 संहृतवुसम्, 13 संह्रियमा-

णवुसम्, 14 समभूमि, 15 समपदाति, 16 सुषमम्, 17 त्रिषमम्, 18 दुःषमम्, 19 निःषमम्, 20 अपसमम्, 21 आयतीसमम्, 22 प्रोटम्*, 23 पापसमम्, 24 पुण्यसमम्, 25 प्राहणम्, 26 प्ररथम्, 27 प्रमृगम्, 28 प्रदक्षिणम्, 29 अपरदक्षिणम्, 30 संप्रति, 31 असंप्रति, 32 इचप्रत्ययः समासान्तः (इच् कर्मव्यनिहारे K.; vgl. 5, 4, 127).

106. तुजादयः 6, 1, 7.

Wird nirgends ausgeführt.

107. तुदादयः 3, 1, 77.

Die Wurzeln der sechsten Klasse.

108. तुन्दादयः 5, 2, 117.

1 तुन्द, 2 उदर, 3 पिचण्ड, 4 यव, 5 त्रीहि, 6 स्वाङ्गाद्विद्वद्भा (च fügt K. hinzu). K. ausserdem: 7 घट.

109. तृणादयः 4, 2, 80.

1 तृण, 2 नड, 3 मूल*, 4 वन, 5 पर्ण, 6 वर्ण, 7 वराण*, 8 विल*, 9 पुल*, 10 फल*, 11 अर्जुन*, 12 अर्ण, 13 सुवर्ण*, 14 बल, 15 चरण, 16 वुस. K. ausserdem: 17 जन, 18 लव

110. तौल्वल्यादयः 2, 4, 61.

1 तौल्वलि, 2 धारणि, 3 पारणि, 4 रात्रणि, 5 देलोपि, 6 देवति (देवलि K.), 7 वार्कलि*, 8 नैवकि* (नैवति), 9 देवमति (देवमित्रि), 10 देवयज्ञि, 11 चाफटकि*, 12 वैल्वकि*, 13 वैङ्कि (वैकि; वैकि K.), 14 आनुराहति (आनुहारति K.), 15 पांष्करसादि, 16 आनुरोहति*, 17 आनुति (आनुमति K.), 18 प्रादोहनि*, 19 नैमिश्रि*, 20 प्राडाहति (प्राणाहति K.), 21 बान्धकि (रान्धकि K.), 22 वैशोति*, 23 आसिनासि*, 24 आहिसि, 25 आसुरि, 26 नैमिषि, 27 आसिबन्धकि, 28 पांषि (पांष्कि K.), 29 कारेणुपालि, 30 वैकर्णि, 31 वैरकि, 32 वैहति. K. ausserdem: 33 प्रावाहणि, 34 मान्धातकि, 35 श्वाफन्कि, 36 आयुधि, 37 वैलकि, 38 कामलि, 39 आसुराहति, 40 कान्दकि, 41 दांषकगति, 42 आन्तराहति.

111. त्यदादयः 8. सर्वादीनि.

112. दण्डादयः 5, 1, 66

1 दण्ड, 2 सुसल, 3 मधुपर्क, 4 कशा, 5 अर्घ, 6 मेघ, 7 मेधा, 8 सुवर्ण*, 9 उदक, 10 वध, 11 युग, 12 गुहा, 13 भाग, 14 इभ, 15 भङ्ग*.

113. दधिपयश्चादीनि 2, 4, 14.

1 दधिपयसी, 2 सर्पिर्मधुनी, 3 मधुसर्पिणी, 4 ब्रह्मप्रजापती, 5 शिवशश्वरणा, 6 स्कन्दवि-
शाखा, 7 परिव्राट्कोशिका (परिव्राजकर्का°), 8 प्रवर्गोपसर्दा, 9 शुक्रकण्ठा, 10 इध्मावर्हिणी, 11
दीक्षातपसी, 12 अक्षातपसी, 13 मेधातपसी, 14 अध्ययनतपसी, 15 उलूखलमुसले, 16 आद्यवसाने,
17 अक्षामेधे, 18 ऋक्तामे, 19 वाङ्मनसे.

114. दामन्यादयः 5, 3, 116.

1 दामनि, 2 आंलपि, 3 बिजवापि*, 4 आंदकि (आंतकी, lies आंतकि, K.), 5 आंदङ्कि*,
6 आच्यतन्ति (अच्यतन्ति K.), 7 आच्यतदन्ति* (अच्युत°), 8 शाकुन्तकि*, 9 आकिदन्ति, 10
आंडवि*, 11 काकदन्तकि (काकदन्ति K.), 12 शात्रुतपि, 13 सार्दसेनि, 14 बिन्दु, 15 वैन्दवि*,
16 तुलभ, 17 मांज्जायन, 18 काकन्दि, 19 सावित्रीपुत्र. K. ausserdem: 20 काकरन्ति, 21 दे-
ववापि, 22 अपच्युतकी, 23 कर्का, 24 पिण्ड

115. दासीभाराः 6, 2, 42.

1 दासीभारः, 2 देवहूतिः, 3 देवभर्तिः*, 4 देवलातिः*, 5 वसुनीतिः, 6 आप्रधिः, 7 चन्द्र-
माः. K. ausserdem: 8 देवजूतिः, 9 देवमृतिः, 10 देवनीतिः. Ist ein आकृतिगण

116. दिगादयः 4, 3, 54.

1 दिशः.

वर्गादयः 6, 2, 131

2 वर्ग, 3 पृग, 4 गण, 5 पक्ष, 6 धाय्य (धाय्या K.), 7 मित्र, 8 मेधा, 9 अन्तर, 10
पथिन्, 11 रहस्, 12 अलीक, 13 उखा, 14 सात्तिन्, 15 देश*, 16 आदि, 17 अन्त, 18
मुख, 19 जघन, 20 मेघ, 21 पृथ, 22 उदकात्संज्ञायाम्, 23 न्याय, 24 वंश, 25 वेश (विश
K.) 26 कान, 27 आकाश. K. ausserdem: 28 अनुवंश

117. दिवादयः 3, 1, 69.

Die Wurzeln der vierten Klasse.

118. दृढादयः 5, 1, 123.

1 दृढ, 2 दृढ*, 3 परिदृढ, 4 भृश, 5 कृश. 6 वक्र (चक्र K.), 7 शुक्र*, 8 चुक्र*, 9 आम्र, 10 कृष्ट (आकृष्ट K.), 11 लवण. 12 ताम्र. 13 शीत, 14 उष्ण, 15 जड, 16 बधिर, 17 पण्डित, 18 मधुर, 19 मूर्ख. 20 मूक, 21 वेद्यातलातमतिमनःशारदानाम् (लाभ st. लात K.). 22 समो मतिमनसोः, 23 जवन. K. ausserdem: 24 अम्ल, 25 बाल, 26 तरुण, 27 मन्द, 28 स्थिर, 29 बहून, 30 दीर्घ.

119. देवपथादयः 5, 3, 100.

1 देवपथ, 2 हंसपथ, 3 वारिपथ, 4 रथपथ, 5 स्थलपथ*, 6 करिपथ*, 7 अजपथ*, 8 रा-जपथ. 9 शतपथ, 10 शङ्खपथ, 11 सिन्धुपथ (सिंहपथ K.), 12 सिद्धगति (सिंहगति K.), 13 उद्ग-योव (ःग्रोवा K.), 14 वायरज्जु (चामरज्जु K.), 15 हस्त, 16 इन्द्र, 17 दण्ड, 18 पुण्य, 19 मत्स्य K. ausserdem: 20 जनपथ, 21 रज्जु. Ist ein आकृतिगण.

120. द्युतादयः 1, 3, 91. 3, 1, 55.

Die Wurzeln 777—799 der ersten Klasse.

121. द्वारादयः 7, 3, 4.

1 द्वार. 2 स्वर, 3 स्वाध्याय, 4 व्यन्कश, 5 स्वस्ति, 6 स्वर (स्वर zum zweiten Mal K.), 7 स्फ्यकृत, 8 स्वादुमदु, 9 श्वस्*, 10 श्वन्, 11 स्व.

122. द्विदण्डादयः 5, 4, 128.

1 द्विदण्ड, 2 द्विमुसलि, 3 उभाज्जलि, 4 उभयाज्जलि. 5 उभादन्ति. 6 उभयादन्ति, 7 उ-भाहस्ति, 8 उभयाहस्ति, 9 उभाकर्णि, 10 उभयाकर्णि, 11 उभापाणि, 12 उभयापाणि, 13 उभा-बाहु, 14 उभयाबाहु, 15 एकपदि, 16 प्रोक्षपदि. 17 आद्यपदि (आच्यपदि), 18 सपदि, 19 निकु-च्यकर्णि, 20 संहतपुच्छ. 21 अन्तेवासि*.

123. द्यादयः 8. सर्वादीनि.

124. धूमादयः 4, 2, 127.

1 धूम, 2 षडण्ड (खडण्ड und खण्ड K.), 3 शशादन, 4 अर्जुनाय (अर्जुनाद K.), 5 मा-हकस्थली, 6 आनकस्थली*, 7 माहिषस्थली*, 8 मानस्थली (मापस्थली K.), 9 अटस्थली*

10 मदुकस्थली*, 11 समुद्रस्थली*, 12 दाण्डायनस्थली, 13 राजस्थली, 14 विदेह, 15 राजगृह, 16 सात्रासाह, 17 शण्य (शिष्य K.), 18 मित्रवर्ध (मित्रवर्ध; मित्र, वल K.), 19 भद्राली*, 20 मद्रकूल, 21 आजीकूल (आञ्जीकूल K.), 22 द्वाहाव, 23 त्राहाव, 24 संस्फीय (संहोय K.), 25 बर्बर, 26 वर्ज्य, 27 गर्त (वर्चगर्त K.), 28 आनर्त, 29 माटर, 30 पाथेय, 31 घोष, 32 पल्ली (वल्ली K.), 33 आराज्ञी, 34 धार्तराज्ञी, 35 आवय, 36 तीर्थ (अवयात तीर्थ [so!] K.), 37 कूलात्सावो-रेषु, 38 समुद्रात्सावि मनुष्ये च, 39 कुक्षि, 40 अन्तरीय (अन्तरीप K.), 41 द्वीप, 42 अरुण, 43 उज्जयनी (उज्जयिनी K.), 44 पट्टार*, 45 दक्षिणापथ, 46 साकेत. K. ausserdem: 47 घोष-स्थली, 48 भद्रास्थली, 49 गर्तकूल, 50 मानवल्ली, 51 सुराज्ञी.

125. नडादयः 4, 1, 99.

1 नड, 2 चर, 3 बक, 4 मुञ्ज, 5 इतिक, 6 इतिश, 7 उपक, 8 एक, 9 लमक, 10 शलङ्क शलङ्कं च (d. i. शालङ्कायन), 11 सप्तल, 12 वाजप्य, 13 तिक, 14 अग्निशर्मन् वृषगणो, 15 प्राण, 16 नर, 17 सायक, 18 दास, 19 मित्र, 20 द्वीप, 21 पिङ्गर, 22 पिङ्गल, 23 किंकर, 24 किंकल, 25 कातर, 26 कातल, 27 काश्यप, 28 काश्य, 29 काव्य (काल्य), 30 अज, 31 अमुष्य, 32 कृष्ण-रणां ब्राह्मणवासिष्ठे (वासिष्ठयोः K.), 33 अमित्र, 34 लिगु, 35 चित्र, 36 कुमार, 37 क्रोष्टु क्रोष्टं च (d. i. क्रोष्टायन), 38 लोह, 39 दुर्ग, 40 स्तम्भ, 41 शिंशपा, 42 अय, 43 तृण, 44 श-कट, 45 सुमनस्, 46 सुमत, 47 मिमत, 48 ऋच्, 49 जलंधर*, 50 अध्वर (अध्वरादण्डय K., vgl. weiter unten), 51 युगंधर, 52 हंसक, 53 दण्डिन्, 54 हस्तिन्, 55 पिण्ड*, 56 पञ्चाल, 57 चमसिन्, 58 मुक्त्य, 59 स्थिरक, 60 ब्राह्मण, 61 चटक, 62 बदर, 63 अश्वल (अश्वला K.), 64 खरप, 65 लङ्क*, 66 इन्ध*, 67 अस्त्र*, 68 कामुक, 69 ब्रह्मदत्त, 70 उदुम्बर, 71 शोण, 72 अलोह, 73 दण्डप (दण्ड und अध्वरादण्डय K.; vgl. oben). K. ausserdem: 74 जत् (!). 75 अश्वक, 76 वानव्य, 77 नाव्य, 78 अन्वजत्, 79 अन्तजन, 80 इत्तरा, 81 अंशक. Shadg. auch: 82 याम, 83 काम, 84 वात.

126. नडादयः 4, 2, 91.

1 नड, 2 प्लव.

बिल्वकादयः 6, 4, 153.

3 बिल्व, 4 वेणु, 5 वेत्र, 6 वेतस, 7 इक्षु, 8 काष्ठ, 9 कपोत, 10 तृण, 11 कुञ्जा (कुञ्जाया K.) ह्रस्वत्वं च, 12 तदन् नलोपश्च.

127. नद्यादयः 4, 2, 97.

1 नदी, 2 महो, 3 वाराणसी, 4 आवस्ती, 5 कांशाम्बी, 6 वनकांशाम्बी (वनकां?), 7 का-शपरी*, 8 काशफरी (फारी), 9 खादिरी, 10 पूर्वनगरी, 11 पाठा (पावा K.), 12 माया (मा-वा K.), 13 शाल्वा (साल्वा K.), 14 दार्वा*, 15 सेतकी (वासेनकी K.), 16 वडवाया वृषे. K. ausserdem: 17 दाल्वा.

128. नन्दादयः 3. 1, 134.

नन्दिवाशिमदिदृषिसाधिवर्धिशोभिरोचिभ्यो (वासि st. वाशि K., भूषि als v. l. von दृषि erwähnt in K.) गयन्तेभ्यः संज्ञायाम्, 1 नन्दनः, 2 वाशनः (वासनः K.), 3 मदनः, 4 दूषणः (भूषणः als v. l. erwähnt in K.), 5 साधनः, 6 वर्धनः, 7 शोभनः, 8 रोचनः; सहितपिदमः (°दमेः K.) संज्ञायाम्, 9 सहनः, 10 तपनः, 11 दमनः; 12 जन्पनः, 13 रमणः, 14 दर्पणः, 15 संक्रन्दनः, 16 संकर्षणः, 17 संहर्षणः, 18 जनार्दनः, 19 यवनः (पवनः als v. l. in K. erwähnt), 20 मधुसूदनः, 21 विभीषणः, 22 लवणः (निपातनाश्रुत्वम् fugt K. hinzu), 23 चित्तविनाशनः, 24 कुलदमनः, 25 शत्रुदमनः.

129. निरुदकादीनि 6, 2, 184.

1 निरुदक. 2 निरुपल (auch निरुलप nach K.), 3 निर्मत्तिक, 4 निर्मशक, 5 निष्कालक, 6 निष्कालिक, 7 निष्पेय, 8 दुस्तरप, 9 निस्तरप, 10 निस्तरक, 11 निरजिन, 12 उदजिन, 13 उपाजिन, 14 परेहस्तपादकेशकर्षाः. Ist ein आकृतिगण.

130. निष्कादयः 5, 1, 20.

1 निष्क. 2 पण. 3 पाद, 4 माप, 5 वाह, 6 द्रोण (वाहद्रोण K.), 7 षष्टि.

131. न्यङ्कादयः 7, 3, 53.

1 न्यङ्क, 2 मद्गु. 3 भृगु, 4 दूरेपाक, 5 फलेपाक, 6 क्षणेपाक, 7 दूरेपाका, 8 फलेपाका, 9 दूरेपाकु, 10 फलेपाकु. 11 तक्र. 12 वक्र, 13 व्यतिषङ्ग, 14 अनुषङ्ग, 15 अवसर्ग, 16 उपसर्ग, 17 श्वपाक, 18 मांसपाक, 19 मूलपाक*, 20 कपोतपाक. 21 उलूकपाक, 22 संज्ञायां मेघनिदाघावदाघार्घाः (मेघ in K. an anderer Stelle), 23 न्यग्रोध. 24 वीरुध् (23 u. 24 gehören nicht hierher).

132. पक्षादयः 4, 2, 80.

1 पक्ष, 2 तुक्ष*, 3 तुष, 4 कुण्ड*, 5 अण्ड, 6 कम्बलिका (कम्बलिक K.), 7 बलिक*, 8 चित्र, 9 अस्ति*, 10 पथिन् पथ्य च (also पान्यायन), 11 कुम्भ, 12 सौरक (सौरज K.), 13 सरक, 14 सकल (सलक K.), 15 सरस, 16 समल. 17 अतिश्वन् (°श्वन् K.), 18 रोमन्, 19 लोमन्, 20 हस्तिन्*, 21 मकर*, 22 लोमक, 23 शीर्ष*, 24 निवात*, 25 पाक*, 26 सिंहक, 27 अङ्कुश*, 28 सुवर्णक, 29 हंसक (हंसका K.), 30 हंसक*, 31 कुत्स*, 32 बिल*, 33 खिल*, 34 यमल, 35 हस्त, 36 कला*, 37 सकर्णक (सकण्डक K.). K. ausserdem: 38 अश्रमन्, 39 अस्तिबल.

133. पचादयः 3, 1, 134.

1 पच, 2 वच*, 3 वष, 4 वद, 5 चल, 6 पत, 7 नदद, 8 भषद, 9 प्लवद, 10 चरद*, 11 गरद, 12 तरद, 13 चोरद, 14 गाहद (ग्राहद K.), 15 मूरद (मृदद K.), 16 देवद, 17 दीषद*, 18 रज (जर K.), 19 मद (मर K.), 20 क्षप (क्षम K.), 21 सेव, 22 मेष, 23 कौष (कौष; क्रोध K.), 24 मेध, 25 नर्त (मेधानर्त K.), 26 व्रण, 27 दर्श, 28 सर्प*, 29 दम्भ, 30 दर्प*. 31 जारभर, 32 श्वपच. K. ausserdem: 33 तप, 34 वस, 35 क्षर, 36 मोरद, 37 दंश. Das द in नदद u. s. w. zeigt an, dass das Femininum mit डीप् gebildet wird. Ist ein आकृतिगण.

134. पदादयः 6, 1, 171.

Es sind die 6, 1, 63 aufgeführten Stamme.

135. पर्पादयः 4, 4, 10.

1 पर्प, 2 अश्व, 3 अश्वत्य, 4 रथ, 5 जाल, 6 न्यास, 7 व्याल, 8 पादः पच्च (also पदिक).

136. पश्वादयः 5, 3, 117.

1 पर्शु, 2 असुर, 3 रक्षस्, 4 बाह्वीक (बाल्हीक K.), 5 वयस्, 6 वसु, 7 मरुत्, 8 सत्वत्, 9 दशार्ह, 10 पिशाच, 11 अशनि, 12 कार्पाषण.

137. पलाशादयः 4, 3, 141.

1 पलाश, 2 खदिर, 3 शिंशपा, 4 स्यन्दन (स्यन्दन K.), 5 पूलाक*, 6 करीर, 7 शिरीष, 8 यवास, 9 विकडूत.

138. पात्रेसमितादयः 2, 1, 48.

1 पात्रेसमिताः (°समिताः K.), 2 पात्रवहुलाः, 3 उदुम्बरमशकः, 4 उदुम्बरकमिः (उदर-क्रिमिः K.), 5 कूपकच्छपः, 6 अवटकच्छपः, 7 कूपमण्डूकः, 8 कुम्भमण्डूकः, 9 उदपानमण्डूकः, 10 नगरकाकः, 11 नगरवायसः, 12 मातरिपुरुषः, 13 पिजोशूरः (पिण्डोशूरः K.), 14 पितरिशूरः*, 15 गेहेशूरः, 16 गेहनर्दा, 17 गेहेत्वेडो, 18 गेहेविजितो, 19 गेहेव्याडः, 20 गेहेमेहो, 21 गेहेदाहो*, 22 गेहेद्वपः (°द्वपः K.), 23 गेहेधृष्टः, 24 गभैतृप्तः, 25 आखनिकवकः, 26 गोष्ठेशूरः, 27 गोष्ठे-विजितो, 28 गोष्ठेत्वेडो, 29 गोष्ठेपटुः, 30 गोष्ठेपण्डितः, 31 गोष्ठेप्रगल्भः, 32 कर्णोटिरिटिरा (कर्णोटिट्टिभः K.), 33 कर्णोचुरुचुरा (°चुरुचुरा K.). K. ausserdem: 34 कूपवृणकः. Ist ein आकृतिगण

139. पामादयः 5, 2, 100.

1 पामन्, 2 वामन्, 3 वेमन्*, 4 हेमन्. 5 श्लेष्मन्, 6 कटु (कटु), 7 वलि, 8 सामन्, 9 ऊष्मन्*, 10 क्षमि*, 11 अङ्गात् कल्याणे, 12 शाकोपलालीददृशां (°ददृवां K.) ह्रस्वत्वं च, 13 विष्वगित्युत्तरपदलोपश्चाकृतसंधेः (also विपुणा), 14 लक्ष्म्या अच्च (also लक्ष्मणः). K. ausserdem: 15 श्रेष्ठ, 16 पलल. Vgl. Patanāli und die Vārttika zu 5, 2, 100.

140. पारस्करप्रभृतीनि 6, 1, 157.

1 पारस्करो देशः, 2 कारस्करो वृक्षः, 3 रथस्या नदी, 4 किष्कुः प्रमाणम्, 5 किष्किन्धा गुहा. 6 तद्वृहतोः करपत्योश्चोरदेवतयोः सुट् तलोपश्च (तस्करः चोरः, वृहस्पतिः = देवता), 7 प्रात् तुम्पतो गवि कर्तरि (प्रस्तुम्पति गांः). Ist ein आकृतिगण.

141. पाशादयः 4, 2, 49.

1 पाश, 2 तृण, 3 धूम, 4 वात, 5 अङ्गार, 6 पाटल (पाटलका K.), 7 पोत, 8 गल, 9 पिटक, 10 पिटाक, 11 शकट, 12 हल, 13 नट (नड K.), 14 वन. K. ausserdem: 15 बालक.

142. पिच्छादयः 5, 2, 100.

1 पिच्छा (पिच्छ K.), 2 उरम्, 3 ध्रुवक (क्षुवक K.), 4 ध्रुवक (ध्रुवका K.), 5 जटाघटा-कालाः (°कालात् K.) क्षेपे, 6 वर्ण, 7 उदक, 8 पङ्क, 9 प्रजा.

143. पीत्वादयः 5, 2, 24.

1 पीलु, 2 कर्कन्धु (°न्यू), 3 शमी, 4 करीर, 5 कुवल, 6 बदर, 7 अश्वत्थ, 8 खदिर.

144. पुरोहितादयः 5, 1, 128.

1 पुरोहित 2 राजासे (d. i. असमासे, K. ausserdem राजन् ohne असे), 3 ग्रामिक (सं-ग्रामिक K.), 4 पिण्डिक, 5 सुहित*, 6 बाल, 7 मन्द, 8 खण्डिक, 9 दण्डिक, 10 वर्मिक (व-र्मित K.), 11 कर्मिक, 12 धर्मिक*, 13 शिलिक (शीलिक K.), 14 मृत्तिक, 15 मूलिक, 16 तिलक (तिलिका K.), 17 अञ्जलिक, 18 अञ्जलिक (अञ्जलिका K.), 19 ऋषिक, 20 पुत्रिक (पुत्रक K.), 21 अत्रिक*, 22 कुत्रिक, 23 पर्यिक*, 24 पथिक (पथिका K.), 25 चर्मिक, 26 प्रतिक, 27 सारथि (सारथिक K.), 28 आस्तिक*, 29 मूचिक, 30 संरक्ष*, 31 सूचक (auch

संरक्षसूचक), 32 नास्तिक*, 33 अज्ञानिक, 34 शाक्वर (शाक्वर K.), 35 नागर*, 36 चूडिक. K. ausserdem: 37 एषिक, 38 मिलिक, 39 स्तनिक, 40 चूडितिक, 41 कपिक, 42 पूतिक, 43 पत्तिक, 44 सलनिक, 45 पत्तिक, 46 जलिक, 47 शर्मिक, 48 तिथ्यिक, 49 प्रचिक, 50 प्रविक, 51 परि-
क्षक (sic), 52 पूजनिक, 53 सूचिक, 54 स्वरिक.

145. पुषादयः 3, 1, 55.

Die Wurzeln 73—137 der vierten Klasse.

146. पुष्करादयः 5, 2, 135.

1 पुष्कर, 2 पद्म, 3 उत्पल, 4 तमाल, 5 कुमुद, 6 नड, 7 कपित्थ, 8 विस, 9 मणाल, 10 कर्दम, 11 शालूक, 12 विगर्ह, 13 करोष, 14 शिरोष, 15 यवास, 16 प्रवाह (प्रवास K.), 17 हिरण्य, 18 कैरव, 19 कल्लोल, 20 तट*, 21 तरंग, 22 पङ्कज*, 23 सरोज*, 24 राजीव*, 25 नालोक*, 26 सरोरुह*, 27 पुटक*, 28 अरविन्द*, 29 अम्भोज*, 30 अञ्ज*, 31 कमल*. 32 पयस्*. K. ausserdem: 33 वयस.

147. पृथ्वादयः 5, 1, 122.

1 पृथु, 2 मृदु, 3 महत्, 4 पटु, 5 तनु, 6 लघु, 7 बहु, 8 साधु, 9 आशु (आसु K.), 10 ऊरु (ऊरु K.), 11 गुरु, 12 बहुल, 13 खण्ड, 14 दण्ड, 15 चण्ड, 16 अकिंचन, 17 बाल*, 18 होड, 19 पाक, 20 वत्स, 21 मन्द, 22 स्वादु, 23 ह्रस्व, 24 दीर्घ, 25 प्रिय, 26 वृष, 27 ऋजु, 28 क्षिप्र, 29 क्षुद्र, 30 अणु*. K. ausserdem: 31 वेणु (!).

148. पृषोदरादीनि 6, 3, 109.

1 पृषोदर, 2 एषोत्थान (एषोद्धान K.), 3 बलाहक, 4 जामूत, 5 श्मशान, 6 उलूखल, 7 पिशाच, 8 बृसी. 9 मयूर. Ist ein आकृतिगण.

149. पैलादयः 2, 4, 59.

1 पैल, 2 शालङ्कि, 3 सात्यकि, 4 सात्यकामि (सात्यकामि K.), 5 राहवि*, 6 रावणि*, 7 आंदजि*, 8 आंदव्रजि, 9 आंदमेघि, 10 आंदमज्जि, 11 आंदभज्जि*, 12 देवस्थानि, 13 पङ्ग-
लांदायनि (पङ्गलायनि K.), 14 राहक्षति (रोहक्षति und रागक्षति K.), 15 भालिङ्ग, 16 राणि, 17 आंदन्य*, 18 आंदाहमानि, 19 आंजिहानि, 20 आंदगुच्छि (आंदबुच्छि K.), 21 तद्राजाच्चाणः. K. ausserdem: 22 देवि (!), 23 सोमनि, 24 उंहमानि (sic), 25 राणायनि. Ist ein आकृतिगण.

150. प्रगद्यादयः 4, 2, 80.

1 प्रगदिन्, 2 मगदिन्, 3 मददिन् (शरदिन् K.), 4 कविन् (कलिय K.), 5 खण्डित (ख-
डिव K.), 6 गदित (गदिव K.), 7 वृडार, 8 मडार (माजार K.), 9 मन्दार, 10 कौविदार.

151. प्रज्ञादयः 5, 4, 38.

1 प्रज्ञ. 2 वणिज्, 3 उणिज्, 4 उणिज् (richtig उणिक्, d. i. उणिह् K.). 5 प्रत्यक्ष,
6 विद्वम्, 7 विदन्, 8 षोडन्, 9 विद्या, 10 मनम्, 11 श्रोत्र शरीरे. 12 जुह्वत्, 13 कृष्ण मृगे,
14 चिक्रीर्षित्, 15 चोर, 16 शत्रु (शक्र K.), 17 योध. 18 चक्षुम् (चक्ष् K.), 19 वसु (वस् K.),
20 एनम् (एत् K.), 21 मरुत्. 22 कुञ्च (कुङ् K.). 23 सत्वन्तु (d. i. सत्वत्, सत्वन्त्), 24
दशार्ह. 25 वयम्, 26 व्याकृत*, 27 अमुर (आतुर K.). 28 रक्षम्, 29 पिशाच, 30 अशनि, 31
कर्पापण (का? K.), 32 देवता, 33 बन्धु. K. ausserdem: 34 षोडश, 35 धूर्त, 36 राजा.

152. प्रतिजनादयः 4, 4, 99.

1 प्रतिजन, 2 इदंयुग. 3 संयुग, 4 समयुग. 5 परयुग. 6 परकुल, 7 परस्यकुल, 8 असुष्यकुल
9 सर्वजन, 10 विश्वजन, 11 महाजन, 12 पञ्चजन.

153. प्रवृद्धादयः 6, 2, 147.

1 प्रवृद्धं यानम्, 2 प्रवृद्धो वृषणः, 3 प्रयुतासृष्णवः (richtig प्रयुक्ताः सक्तवः K.), 4 आकपे
ज्वहितः, 5 अवहितो भोगेयुः, 6 खट्वारुढः, 7 कविशस्तः. Ist ein आकृतिगण.

154. प्रादयः 1, 4, 58.

1 प्र, 2 परा, 3 अप, 4 सम्, 5 अनु, 6 अव, 7 निम्, 8 निर्*, 9 दुस्, 10 दुर्*, 11 वि,
12 आङ् (d. i. आ) 13 नि, 14 अधि, 15 अपि, 16 अति, 17 सु, 18 उद्, 19 अभि, 20 प्रति,
21 परि, 22 उप.

155. प्रियादयः 6, 3, 34.

1 प्रिया, 2 मनोज्ञा, 3 कल्याणा, 4 सुभगा, 5 दुर्भगा, 6 भक्तिः, 7 सचिवा, 8 स्या (स्य-
सा), 9 कान्ता, 10 क्षान्ता, 11 समा, 12 चपला, 13 दुहिता, 14 वामना (वामा K.), 15 तन-
या*. K. ausserdem: 16 अम्ब्रा.

156. प्रेक्षादयः 4, 2, 80.

1 प्रेक्षा, 2 हलका (फलका), 3 बन्धुका, 4 ध्रुवका. 5 क्षिपका, 6 न्यग्रोध, 7 इक्कट (इर्कुट K.), 8 कङ्कट (कर्कटा K.), 9 संकट, 10 कट*, 11 कूप*, 12 बुक*, 13 पुक*, 14 पुट*, 15 मह (महा K.), 16 परिवाप*, 17 यवाप* (d. i. यवास), 18 ध्रुवका*, 19 गर्त*, 20 कूपक (कूपका K.), 21 हिरण्य*. K. ausserdem: 22 बुधका, 23 सुकटा, 24 मङ्कट, 25 सुक.

157. प्रक्षादयः 4, 3, 164.

1 प्लक्ष, 2 न्यग्रोध, 3 अश्वत्थ, 4 इह्नुदी, 5 शिषु, 6 रुक्*, 7 कक्षतु (कर्कन्थु K., erwähnt werden als Varianten कर्कन्थु und ऋक्षतु), 8 बृहती.

158. प्वादयः 7, 3, 80.

Die Wurzeln 12—32 der neunten Klasse.

159. फणादयः 6, 4, 125.

Die Wurzeln 873—883 der ersten Klasse.

160. बलादयः 4, 2, 80.

1 बल, 2 चुल (बुल K.), 3 नल*, 4 दल*, 5 वट*, 6 लकुल*, 7 उरल*, 8 पुल*, 9 मूल*, 10 उल, 11 हुल, 12 वन, 13 कुल. K. ausserdem: 14 तुल, 15 कवल.

161. बलादयः 5, 2, 136.

1 बल, 2 उत्साह, 3 उद्यमास (उद्यमाव K.), 4 उद्वास*, 5 उद्य्वास*, 6 शिखा*, 7 कुल, 8 वृडा*, 9 सुल*, 10 कूल*, 11 आयाम, 12 व्यायाम, 13 उपयाम, 14 आरोह, 15 अवरोह, 16 परिणाह, 17 युद्ध. K. ausserdem: 18 उद्दाम, 19 शिखावल, 20 वृगमूल, 21 दंश.

162. बह्नादयः 4, 1, 45.

1 बहु, 2 पद्भति, 3 अञ्चति, 4 अङ्कति, 5 अंहति. 6 शकटि, 7 शक्तिः शस्त्रे, 8 शारि. 9 वारि, 10 राति*, 11 राधि*, 12 शाधि*, 13 अहि, 14 क्रपि, 15 यष्टि. 16 मुनि. 17 इतः प्राण्यङ्गात्, 18 रुदिकारादत्तिनः. 19 सर्वतो ऽक्तिर्नर्थादित्येके, 20 चण्ड, 21 अराल, 22 कण्ण

(रूपाण K.), 23 कमल, 24 विकट, 25 विशाल, 26 विशङ्कट, 27 भरुज, 28 ध्वज, 29 चन्द्र-
भागा नद्याम्, 30 कल्याण, 31 उदार, 32 पुराण, 33 अहन्, 34 क्रोड*, 35 नख*, 36 खुर*,
37 शिखा*, 38 बाल*, 39 शफ*, 40 गुद*. K. ausserdem: 41 वहति. 42 गति. Ist ein
आकृतिगण, zu welchem auch 43 भग, 44 गल und 45 राग gehören.

163. बाह्यादयः 4, 1, 96.

1 बाहु, 2 उपबाहु, 3 उपचाकु, 4 निवाकु (विवाकु K.), 5 शिवाकु, 6 वटाकु, 7 उपबिन्दु,
8 वृषलो, 9 वृकला, 10 वृडा, 11 बलाका, 12 मृषिका, 13 कुशला*, 14 कृगला, 15 ध्रुवका,
16 ध्रुवका, 17 सुमित्रा, 18 दुर्मित्रा, 19 पुष्करसद, 20 अनुहरत्, 21 देवशर्मन्, 22 अग्निशर्मन्,
23 भद्रशर्मन्, 24 सुशर्मन्, 25 कुनामन्, 26 सुनामन्, 27 पञ्चन्, 28 सप्तन्, 29 अष्टन्, 30 अमि-
ताजसः सलोपश्च, 31 सुधावत् (सुधावत; सुधावन् K.), 32 उदञ्च, 33 शिरस्, 34 माष, 35
शराविन्, 36 मरोक्षो*, 37 क्षेमवृद्धिन्, 38 शङ्खलतोदिन्, 39 खरनादिन्, 40 नगरमर्दिन्, 41
प्राकारमर्दिन्, 42 लोमन्, 43 अजोगर्त, 44 कृष्ण, 45 युधिष्ठिर, 46 अर्जुन, 47 साम्ब, 48 गद,
49 प्रद्युम्न, 50 राम, 51 उदङ्क (उदङ्कः संज्ञायाम् K.), 52 उदकः संज्ञायाम्*, 53 संभूयोऽम्भसोः
सलोपश्च. K. ausserdem: 54 वृक, 55 वृडाला, 56 भगला, 57 सलक. Ist ein आकृतिगण,
zu dem auch 58 सात्वकि, 59 जाङ्घि, 60 ऐन्द्रशर्मि, 61 आजधेनवि und 62 आङुलोमि gehören
sollen.

164. विदादयः 4, 1, 104.

1 बिद, 2 उर्व, 3 कश्यप, 4 कुशिक, 5 भरद्वाज, 6 उपमन्यु, 7 किलात, 8 किदर्भ (कन्दर्प;
किदर्भ K.), 9 विश्वानर, 10 ऋत्विषेण, 11 ऋतभाग, 12 हर्यश्च, 13 प्रियक, 14 आपस्तम्ब, 15
कूचवार, 16 शरद्वत्, 17 शुनक, 18 धेनु, 19 गोपवन, 20 शिशु, 21 बिन्दु (विन्दु K.), 22 भो-
गक*, 23 भाजन, 24 शमिक*, 25 अश्वावतान, 26 श्यामाक, 27 श्यामक (श्यामाक K.), 28
श्यावलि (शावलि K.), 29 श्यापर्ण.

हरितादयः 4, 1, 100.

30 हरित, 31 किंदास, 32 वल्लस्क, 33 अर्कलूष, 34 वध्योण (वध्योण K.), 35 विष्णु,
36 वृद्ध (विष्णुवृद्ध K.), 37 प्रतिबोध, 38 रथोत्तर, 39 रथंतर, 40 गर्विष्ठिर, 41 नि-
पाद, 42 शबर*, 43 अलस, 44 मठर, 45 मडाकु*, 46 मृपाकु*, 47 मृदु (मृद K.),
48 पुनर्भू, 49 पुत्र, 50 दुहितृ, 51 ननान्तृ, 52 परस्त्री परशु च (also पारशव und
पारशवायन von परस्त्री). K. ausserdem: 53 किलालप (gehört nicht zum हरि-
तादि), 54 सम्बक, 55 श्यायक.

165. बिल्वकादयः s. 126. नडादयः.

166. बिल्वादयः 4, 3, 136.

1 बिल्व. 2 ब्रीहि, 3 काण्ड, 4 मुद्ग. 5 मसूर, 6 गोधूम, 7 इक्षु. 8 वेणु, 9 गवेधुका, 10 कर्पासो, 11 पाटलो, 12 कर्कन्धू. 13 कुटोर.

167. ब्राह्मणादयः 5, 1, 124.

1 ब्राह्मण. 2 वाडव. 3 माणव. 4 अर्हतो नुम् च (ein Vārttika). 5 चोर. 6 धूर्त. 7 आ-
राधय, 8 विराधय, 9 अपराधय, 10 उपराधय, 11 एकभाव, 12 द्विभाव, 13 त्रिभाव, 14 अन्य-
भाव, 15 अक्षेत्रज्ञ, 16 संवादिन्, 17 संवेशिन्, 18 संभाषिन्, 19 बहुभाषिन्, 20 शीर्षिचातिन्
(शीर्षिचातिन् K.), 21 विधातिन्, 22 समस्य, 23 विषमस्य, 24 परमस्य, 25 मध्यमस्य, 26 अनो-
श्वर, 27 कुशल, 28 चपल, 29 निपुण, 30 पिशुन, 31 कुतूहल*, 32 क्षेत्रज्ञ*, 33 निश्चिन्, 34
बालिश, 35 अलस, 36 दुष्पुरुष, 37 कापुरुष, 38 राजन्, 39 गणपति, 40 अधिपति, 41 गडुल,
42 दायद, 43 विशिष्टि*, 44 विषम*, 45 विपात*, 46 निपात*, 47 सर्ववेदादिभ्यः स्वायं,
48 चतुर्वेदस्याभयपदवृद्धिश्च. 49 शंटीर*. K. ausserdem: 50 मूक, 51 कपि, 52 विशसि,
53 पिशाच, 54 विशाल, 55 धनपति, 56 नरपति, 57 निव, 58 निधान, 59 विप, 60 स्वभाव
61 निघातिन्, 62 राजपुरुष, 63 विशाय, 64 विशात, 65 विजात, 66 नयात, 67 सुहित, 68
दोन, 69 विदग्ध, 70 उचित, 71 समग्र, 72 शील, 73 तत्पर, 74 इदंपर, 75 यथा तथा, 76
पुरम्, 77 पुनः पुनः, 78 अभोक्षण, 79 तरतम, 80 प्रकाम, 81 यथाकाम. 82 निष्कल, 83 स्वराज,
84 महाराज, 85 युवराज, 86 समाज, 87 अविद्वत्, 88 अपिशुन, 89 अनृशंस, 90 अययातय, 91
अयथापुर, 92 स्वधर्म, 93 अनुकूल, 94 परिमण्डल, 95 विश्वरूप, 96 अतिवृज्, 97 उदासिन, 98
ईश्वर, 99 प्रतिभू, 100 साक्षि(न्), 101 मानुष, 102 आस्तिक, 103 नास्तिक, 104 युगपद्, 105
पूर्वाधर, 106 उत्तराधर. Ist ein आकृतिगण.

168. भर्गादयः 4, 1, 178.

1 भर्ग, 2 करुण (करुण K.), 3 कंकय, 4 कश्मोर, 5 साल्व. 6 सुस्थाल, 7 उरम् (उरण
und उरस K.), 8 कौग्व.

169. भस्वादयः 4, 4, 16.

1 भस्वा, 2 भरट, 3 भरण (भारण), 4 शीर्षिभार, 5 शीर्षिभार, 6 अंसभार, 7 अंसेभार.

170. भिक्षादयः 4, 2, 38.

1 भिक्षा. 2 गर्भिणी, 3 क्षेत्र, 4 करीष. 5 अङ्गार, 6 चर्मन् (चर्मिन् mit Erwähnung
unserer Lesart K.), 7 सहस्र, 8 युवति, 9 पदाति, 10 पट्टति, 11 अथर्वन् (auch v. l. अर्वन् K.),
12 दक्षिणा, 13 भूत, 14 विषय. 15 श्रोत्र K. ausserdem: 16 धर्मिन् (v. l. धर्मन्).

171. भिदादयः 3, 3, 104.

1 भिदा, 2 छिदा, 3 विदा, 4 त्रिपा, 5 गुहा (गिर्योपथ्योः fugt K. nach einem Vārttika hinzu), 6 अद्धा, 7 मेधा, 8 गोधा, 9 आरा, 10 हारा, 11 कारा बन्धने*, 12 त्रिया, 13 तारा* ज्योतिषि*, 14 धारा, 15 रेखा, 16 चूडा, 17 पीडा, 18 वपा, 19 वसा, 20 मृजा (सृजा K.), 21 कृपा (क्रपेः संप्रसारणं च K. nach einem Vārttika). K. ausserdem: 22 भारा, 23 लेखा.

172. भीमादयः 3, 4, 74.

1 भीम, 2 भीष्म, 3 भयानक, 4 वह (वर K.), 5 चरु (auch वहचरु st. वह, चरु), 6 प्रस्कन्दन*, 7 प्रपतन (प्रतपन), 8 समुद्र, 9 सुव (सुच K.), 10 मच्, 11 दृष्टि*, 12 रत्नस् (रजः K.), 13 शङ्कु*, 14 मुक् (संकमुक् st. शङ्कु, मुक्), 15 मूर्ख*, 16 खलति. K. ausserdem: 17 भूमि, 18 संस्कार, 19 संक्रन्दन. Ist ein आक्रतिगण.

173. भूवादयः 1, 3, 1.

Die Wurzeln der ersten Klasse und alle Wurzeln insgesamt.

174. भृशादयः 3, 1, 12.

1 भृश, 2 शोघ, 3 चपल, 4 मन्द, 5 पण्डित, 6 उत्सुक, 7 सुमनस्, 8 दुर्मनस्, 9 अभि-
मनस्, 10 उन्मनस्, 11 रहस्, 12 रोहत्, 13 रेहत् (रेहम् K.), 14 संचत्*, 15 वृषत्*, 16 श-
श्वत्, 17 भ्रमत्*, 18 वेहत्, 19 शुचिस्, 20 शुचिर्वर्चस्*, 21 अण्डर*, 22 वर्चस्, 23 ओजस्,
24 मुरजस्*, 25 अरजस्. K. ausserdem: 26 वृहत्, 27 नृपत् (sic), 28 शुधि, 29 अधर.

175. भौरिकादयः 4, 2, 54.

1 भौरिक, 2 भौलिक, 3 चांपयत्*, 4 चेटयत् (चांटयत्), 5 काण्य, 6 वाणिजक, 7 वा-
लिकाज्य (वाणिकाज्य; वानिज, वानिज्यक K.), 8 संकयत् (शंकयत् K.), 9 वैकयत् K. ausser-
dem: 10 वैपेय

176. मध्वादयः 4, 2, 86.

1 मधु, 2 विस, 3 स्याणु, 4 वेणु, 5 कर्कन्धु, 6 शमो, 7 करोर (किरोर K.), 8 हिम,
9 किशरा, 10 शर्पाण (शर्पणा K.), 11 मरुत्, 12 दार्दानी*, 13 शर, 14 इष्टका, 15 आसुति,
16 शक्ति, 17 आसन्दी, 18 शकल*, 19 शलाका, 20 आमिषो (आमिधो K.), 21 इक्षु, 22 रोमन्,
23 रुष्टि (मुष्टि mit der v. 1 दृष्टि K.), 24 रुष्य, 25 तत्तशिला, 26 खड (खडा K.), 27 वट*,
28 वेट (वेटा K.). K. ausserdem: 29 रम्य, 30 ऋज, 31 मरुव, 32 दार्वाघाट.

177. मनोज्ञादयः 5, 1, 133.

1 मनोज्ञ, 2 प्रियरूप, 3 अभिरूप, 4 कल्याण, 5 मेधाविन्, 6 आद्य, 7 कुलपुत्र, 8 कान्दस, 9 कान्त, 10 श्रान्त्रिय, 11 चोर, 12 धूर्त, 13 विश्वदेव (विश्वदेव K.), 14 युवन्, 15 कुपुत्र*, 16 ग्रामपुत्र, 17 ग्रामकुलाल*, 18 ग्रामघण्ड (ग्रामखण्ड K.), 19 ग्रामकुमार, 20 सुकुमार*, 21 बहल, 22 अवश्यपुत्र (अवश्य K.), 23 अमुष्यपुत्र, 24 अमुष्यकुल, 25 सारपत्न*, 26 शतपुत्र. K. ausserdem: 27 कुशल, 28 अहोपुरुष.

178. मयूरव्यंसकादयः 2, 1, 72.

1 मयूरव्यंसक, 2 कान्तव्यंसक, 3 कम्बोजमुण्ड (काम्बोज K.), 4 यवनमुण्ड; 5 कन्दसि हस्तेगृह्य (हस्त*), 6 पादेगृह्य (पाद*), 7 लाङ्गलगृह्य (लाङ्गले*; लाङ्गले K.), 8 पुनर्दाय; 9 एहोडादयो न्यपदायै, 10 एहोडं वर्तते, 11 एहियवं वर्तते, 12 एहिवाणिजा क्रिया, 13 अपेहिवाणिजा, 14 प्रेहिवाणिजा, 15 एहिस्वागता, 16 अपेहिस्वागता, 17 एहिद्वितीया, 18 अपेहिद्वितीया, 19 प्रेहिद्वितीया*, 20 एहिकटा*, 21 अपेहिकटा (अपोहिकटा K.), 22 प्रेहिकटा (प्रोहिकटा K.), 23 आहरकरटा*, 24 प्रेहिकर्दमा*, 25 प्रोहिकर्दमा, 26 विधमचूडा*, 27 उद्धरचूडा (उद्धमचूडा), 28 आहरचेल, 29 आहरवसना, 30 आहरसेना*, 31 आहरचितना (आहरवनिता K.), 32 कृन्तविचक्षणा, 33 उद्धरोत्सजा, 34 उद्धरावमजा*, 35 उद्धमविधमा, 36 उत्पचनिपचा (°विपचा K.), 37 उत्पतनिपचा; 38 उच्चावचम्, 39 उच्चर्नाचम्, 40 आचोपचम्*, 41 आचपराचम्*, 42 नखप्रचम्, 43 निश्चप्रचम्, 44 अकिंचन, 45 स्नात्वाकालक, 46 पोत्वास्थिरक, 47 भुत्त्वामुहित, 48 प्रोष्यपापोयान्, 49 उत्पत्यपाकुला (उत्पत्यव्याकुला K.), 50 निपत्यरोहिणी, 51 निपणश्यामा, 52 अपेहिप्रघसा, 53 एहिविधसा*, 54 इहपञ्चमी, 55 इहद्वितीया; 56 जहि कर्मणा बहुलमाभोक्ष्ये कर्तारं चाभि दधाति, 57 जहिजोडम् (richtig °जोड: K.), 58 जहिस्तम्बम् (richtig °स्तम्ब: K.), 59 उज्जहिस्तम्बम् (richtig °स्तम्ब: K.); 60 आख्यातमाख्यातेन क्रियासातत्ये, 61 अश्नीतपिबता, 62 पचतभज्जता, 63 खादतमोदता, 64 खादताचमता (खादतवमता), 65 आहरनिवषा, 66 आवपनिष्करा (आहरनिष्करा), 67 उत्पचविपचा; 68 भिन्दिलवणा, 69 कृन्दिविचक्षणा (किन्दि K.), 70 पचलवणा, 71 पचप्रकूटा. K. ausserdem: 72 प्रेहिस्वागता, 73 अपोहिकर्दमा, 74 अचितोपचितम्, 75 अवचितपराचितम्, 76 उज्जहिजोडः. Ist ein आकृतिगण, zu welchem auch 77 अकुतोभयः. 78 कादिशीकः. 79 आहोपुरुषिका, 80 अहमहमिका, 81 यदृच्छा, 82 एहिरेयोहिरा, 83 उन्मजावमजा, 84 द्रव्यान्तरम् und 85 अवश्यकार्यम् gehören sollen. 77—85 nicht in K.

179. महिषादयः 4, 4, 48

1 महिषो, 2 प्रजापति*, 3 प्रजावती, 4 प्रलेपिका, 5 विलेपिका, 6 अनुलेपिका, 7 पुरोहित, 8 मणिपालो, 9 अनुचारक (अनुवारक), 10 होतृ, 11 यजमान.

180. मालादयः 6, 2, 88.

1 माला, 2 शाला, 3 शोणा (शोण), 4 द्राक्षा, 5 स्वाक्षा*, 6 क्षामा, 7 काञ्ची, 8 एक, 9 काम. K. ausserdem: 10 क्षामा.

181. मुचादयः 7, 1, 59.

Die Wurzeln 136—143 der sechsten Klasse.

182. यजादयः 6, 1, 15.

Die Wurzeln 1051—1059 der ersten Klasse.

183. यवादयः 8, 2, 9.

1 यव, 2 दल्मि, 3 ऊर्मि, 4 भूमि, 5 कृमि, 6 कुञ्जा, 7 वशा, 8 द्राक्षा, 9 धाक्षा*, 10 ध-
जि, 11 ध्वजि, 12 निजि*, 13 सिजि (सिजि K.), 14 सज्जि, 15 हरित्, 16 ककुद्, 17 मरुत्*,
18 गरुत्, 19 इक्षु, 20 दु*, 21 मधु. K. ausserdem: 22 तुम, 23 मण्ड, 24 धूम, 25 वृक्षा,
26 वेशा, 27 वज्जि, 28 शज्जि. Ist ein आकृतिगण.

184. यस्कादयः 2, 4, 63.

1 यस्क, 2 लह्य (लभ्य K.), 3 दुह्य (दुह्य K.), 4 अयःस्थूण, 5 तृणकर्ण, 6 सदात्मन्,
7 कम्बलहार (कम्बलभार K.), 8 बहिर्याग (अहिर्याग K.), 9 कर्णाढक (कर्णाटक K.), 10 प-
र्णाढक*, 11 पिण्डोजङ्घ, 12 बकसन्ध, 13 विशि, 14 कुद्रि, 15 अजवस्ति, 16 मित्रयु, 17 रत्नो-
मुख (रत्नामुख K.), 18 जङ्घारथ, 19 उत्कास, 20 कटुक (कटुकमन्यक K.), 21 मन्यक, 22 पु-
ष्करसद्, 23 विषपुट, 24 उपरिमेखल, 25 क्रोष्टुमान, 26 क्रोष्टुपाद, 27 क्रोष्टुमाय*, 28 शीर्षमाय,
29 खरप, 30 पदक, 31 वर्धक (वर्मक K.), 32 भलन्दन, 33 भडिल, 34 भण्डिल, 35 भडित,
36 भण्डित. K. ausserdem: 37 वस्ति, 38 कटु.

185. याजकादयः 2, 2, 9. 6, 2, 151.

1 याजक, 2 पूजक, 3 परिचारक, 4 परिपेचक (mit der v. l. परिवेषक K.), 5 स्नापक
(स्नातक K.), 6 अध्यापक, 7 उत्साहक (उत्सादक K.), 8 उद्वर्तक, 9 होतृ, 10 भर्तृ, 11 रथगणक,
12 पत्तिगणक. K. ausserdem: 13 पोतृ, 14 हतृ, 15 वर्तक.

186. यावादयः 5, 4, 29.

1 याव, 2 मणि, 3 अस्थि, 4 तालु*, 5 जानु*, 6 लान्द*, 7 पीत, 8 स्तम्भ (पीतस्तम्भ st. पीत, स्तम्भ K.), 9 ऋतावुष्णशोते, 10 पर्शो लूनविपाते (°वियाते K.), 11 अणु निपुणे, 12 पुत्र कृत्रिमे, 13 स्नात वेदसमार्प्ता, 14 शून्य रिक्ते, 15 दान कुत्सिते, 16 तनु सूत्रे, 17 ईय-सञ्च (z. B. श्रेयस्क K.), 18 ज्ञात, 19 अज्ञात*, 20 कुमारोक्रौडनकानि च. K. ausserdem: 21 चण्ड.

187. युक्तारोह्यादयः 6, 2, 81.

1 युक्तारोहो, 2 आगतरोहो, 3 आगतयोर्धो, 4 आगतवज्जो, 5 आगतनन्दो (आगतनर्दो K.), 6 आगतप्रहारी, 7 आगतमत्स्यः (°मत्स्या K.), 8 क्षौरहोता, 9 भगिनीभर्ता, 10 ग्रामगोधुक, 11 अश्वत्रिरात्रः, 12 गर्गत्रिरात्रः, 13 व्युष्टित्रिरात्रः, 14 गणपादः (गणपादः K.), 15 एकशतिपात्, 16 पात्रेसंमितादयश्च (lies पात्रेसमि°). K. ausserdem: 17 समपादः.

188. युवादयः 5, 1, 130.

1 युवन्, 2 स्थविर, 3 होतृ, 4 यजमान, 5 पुरुषासे (d. i. पुरुष असमासे), 6 मातृ (भातृ K.), 7 कुतुक (कृतक K.), 8 अमण (अशम), 9 कटुक*, 10 कमण्डलु, 11 कुम्भो, 12 सुम्बो, 13 दुःस्त्री, 14 सुहृदय, 15 दुर्हृदय, 16 सुहृद्, 17 दुर्हृद्, 18 सुभ्रातृ, 19 दुर्भ्रातृ, 20 वृषल, 21 परिव्राजक, 22 सन्नक्तचारिन्, 23 अन्नशंस, 24 हृदयासे (d. i. हृदय असमासे), 25 कुशल, 26 चपल, 27 निपुण, 28 पिशुन, 29 कुतूहल, 30 क्षेत्रज्ञ, 31 श्रोत्रियस्य यलोपश्च (ein Vārttika). K. ausserdem: 32 यातृ, 33 कृतक, 34 कुचुक, 35 कन्दुक, 36 मिथुन, 37 कुललो, 38 महम्, 39 कितव, 40 पोत.

189. यौधेयादयः 4, 1, 178.

1 यौधेय, 2 शौक्रेय, 3 शौभेय, 4 ज्यावाणेय (यावाणेय K.), 5 धातैय (धातैय; धातैय K.), 6 त्रिगर्त, 7 भरत, 8 उशनर. K. ausserdem: 9 वातैय.

190. यौधेयादयः 5, 3, 117.

1 यौधेय, 2 कांशेय, 3 शौक्रेय, 4 शौभेय, 5 धातैय*, 6 धातैय, 7 ज्यावाणेय (जावालेय K.), 8 त्रिगत, 9 भरत, 10 उशनर. K. ausserdem: 11 कांशेय, 12 वातैय.

191. रजतादयः 4, 3, 154.

1 रजत, 2 सोस, 3 लोह, 4 उदुम्बर, 5 नीप (नीच und नील K.), 6 दारु, 7 रोहितक (रोहितक K.), 8 विभीतक, 9 पीतदारु (कपीत und दारु zum zweiten Mal K.), 10 तीव्रदारु, 11 त्रिकण्टक, 12 कण्टकार.

192. रधादयः 7, 2, 45.

Die Wurzeln 84—91 der vierten Klasse.

193. रसादयः 5, 2, 95.

1 रस, 2 रूप, 3 वण*, 4 गन्ध, 5 स्यश, 6 शब्द, 7 स्नेह, 8 भाव*, 9 गुणात् (गुणग्रहणं रसादीनां विशेषणम् K.), 10 एकाचः (also स्ववत् u. s. w.).

194. राजदन्तादयः 2, 2, 31.

1 राजदन्तः, 2 अग्नेवणम्, 3 लिप्तवासितम्, 4 नग्नमुषितम्, 5 सितसंमष्टम्, 6 मष्टलुञ्चितम्, 7 अवक्लिन्नपक्वम्, 8 अर्पितोप्तम् (अर्पितोतम्), 9 उप्तगाढम्, 10 उलूखलमुसलम्, 11 तण्डुलकिण्वम्, 12 दृषदुपलम्, 13 आरम्भायनबन्धको, 14 चित्रयवाह्योक्तम् (वाह्योक्तम् K.), 15 अवन्त्यश्मकम् (आ° K.), 16 शूद्रार्थम्, 17 स्नातकराजानो, 18 विष्वक्सेना, 19 अक्षिभुवम्, 20 दारगवम्, 21 शब्दार्थो, 22 धर्मार्थो, 22a कामार्थो, 23 अर्थशब्दो, 24 अर्थधर्मो, 25 अर्थकामो, 26 वैकारिमत्, 27 गोजवाजम् (गजवाजम्; गजवाजम् K.), 28 गोपालधानीपूलासम्, 29 पूलासककुरण्डम् (पूलासकारण्डम्; ककरण्डम् K.), 30 स्थूलपूलासम्, 31 उशीरबोजम्, 32 जिज्ञास्य, 33 सिञ्जाश्वत्थम् (सिञ्जास्थम् K.), 34 चित्रास्वातो, 35 भार्यापतो, 36 दंपतो, 37 जंपतो, 38 जायापतो, 39 पुत्रपतो, 40 पुत्रपशू (पशु K.), 41 केशश्मशु (nach K. auch श्मशुकेशो), 42 शिरोबोजम्, 43 शिरोजानु*, 44 सर्पिर्मधुनी, 45 मधुमर्दिषो, 46 आद्यन्तो, 47 अन्तादो, 48 गुणवृद्धो, 49 वृद्धिगुणो. Bei Doppelformen ist die eine die regelmässige.

195. राजन्यादयः 4, 2, 53.

1 राजन्य, 2 आनृत*, 3 बाभ्रव्य*, 4 शालङ्कायन, 5 देवयात (देवयातव, देवयान K.), 6 अघ्राड, 7 वरत्रा*, 8 जालंधरायण, 9 राजायन*, 10 तेलु*, 11 आत्मकामेय, 12 अम्बरीषपुत्र, 13 वसाति, 14 बल्लवन, 15 शूलष, 16 उदुम्बर, 17 तोव*, 18 बल्लज (बल्लव K.), 19 आर्जुनायन, 20 संप्रिय, 21 दाक्षि, 22 ऊर्णनाभ. K. ausserdem: 23 आप्रोत, 24 वंतिल, 25 वाचक्र. Ist ein आकृतिगण.

196. रुधादयः 7, 2, 76; vgl. 7, 3, 98 fg.

Die Wurzeln 58—62 der zweiten Klasse.

197. रुधादयः 3, 1, 78.

Die Wurzeln der siebenten Klasse.

198. रेवत्यादयः 4, 1, 146.

1 रेवती, 2 अश्वपाली, 3 मणिपाली, 4 द्वारपाली, 5 वृकवज्जिन्, 6 वृकबन्धु, 7 वृकग्राह, 8 कर्णग्राह, 9 दण्डग्राह, 10 ककुदाक्ष, 11 चामरग्राह. K. ausserdem: 12 कुक्कुटाक्ष.

199. रैवतिकादयः 4, 3, 131.

1 रैवतिक, 2 स्वापिशि, 3 क्षेमवृद्धि, 4 गोरग्रीवि (गोरग्रीव), 5 आंदमेघि (आंदमेघि K.), 6 आंदवापि (आंदवाहि K.), 7 वैजवापि.

200. लोमादयः 5, 2, 100.

1 लोमन्, 2 रोमन्, 3 बभ्रु, 4 हरि, 5 गिरि*, 6 कर्क*, 7 कपि, 8 मुनि, 9 तरु.

201. लोहितादयः 3, 1, 13.

1 लोहित, 2 चरित*, 3 नील, 4 फेन, 5 मट्र, 6 हरित, 7 दास*, 8 मन्द. K. ausserdem: 9 पीत. Ist ein आकृतिगण.

202. लोहितादयः 4, 1, 18 S. गर्गादयः.

203. त्वादयः 8, 2, 44.

Die Wurzeln 13—32 der neunten Klasse.

204. वंशादयः 5, 1, 50.

1 वंश, 2 कुटज, 3 बल्लज, 4 मूल, 5 स्थूणा (स्थूणा), 6 अक्ष, 7 अश्वमन्, 8 अश्व, 9 श्वत्सु*, 10 इक्षु, 11 खट्वा.

205. वनस्पत्यादयः 6, 2, 140.

1 वनस्पतिः, 2 बृहस्पतिः, 3 शचीपतिः, 4 तनुनपात्, 5 नराशंसः, 6 शुनःशेषः (°शेषः), 7 शण्डामर्कौ, 8 लृष्णावरुन्नी, 9 लम्बाविश्ववयसा (richtig बम्बा K.), 10 मर्मत्युः.

206. वरणादयः 4, 2, 82.

1 वरणा (वरण K.), 2 शृङ्गी. 3 शाल्मलि, 4 शुण्डी*, 5 श्यागडी*, 6 पर्णा, 7 ताम-
पर्णा. 8 गोंद (पूर्वो गोंदो K., v. l. पूर्वण गोंदो, अपरेण गोंदो), 9 आलिङ्गायन, 10 जानपदी
(जालपदी; जालपद K.), 11 जम्बू*, 12 पुष्कर*, 13 चम्पा*, 14 पम्पा*, 15 वलु*, 16 उज्ज-
यनी (उज्जयिनी K.), 17 गया, 18 मथुरा, 19 तक्षशिला, 20 उरसा (उरशा K.), 21 गोमती*,
22 वलभी*. K. ausserdem: 23 कटुकवदरी (mit der v. l. कन्दुक*), 24 शिरीषाः, 25 काञ्ची,
26 सदागवी, 27 वणिकि. 28 वणिक. Ist ein आकृतिगण.

207. वराहादयः 4, 2, 80.

1 वराह, 2 पलाश. 3 शिरीष, 4 पिनद्ध, 5 निबद्ध, 6 बलाह*, 7 स्थूल (स्थूण K.),
8 विदग्ध, 9 विजग्ध, 10 विभग्न, 11 निमग्न*, 12 बाहु, 13 खदिर, 14 शर्करा. K. ausser-
dem: 15 विनद्ध, 16 विरुद्ध, 17 मूल.

208. वर्ग्यादयः s. दिगादयः.

209. वसन्तादयः 4, 2, 63.

1 वसन्त, 2 ग्रीष्म*, 3 वर्षा, 4 शरद्, 5 हेमन्त, 6 शिशिर. 7 प्रथम, 8 गुण, 9 चरम.
10 अनुगुण, 11 अथर्वन्, 12 आथर्वण*. K. ausserdem: 13 अपर्वन्

210. वाकिनादयः 4, 1, 158.

1 वाकिन, 2 गोंधेर (गारेध K.), 3 कार्वष (कार्वट्य K.), 4 काक, 5 लङ्का, 6 चर्मिर्मि-
र्माणोर्लोपश्च

211. विनयादयः 5, 4, 34.

1 विनय, 2 समय, 3 उपायो (उपायाद् K.) ह्रस्वत्वं च (also आणयिक), 4 संप्रति*,
5 संगति, 6 कथंचित्, 7 अकस्मात्, 8 समाचार, 9 उपचार, 10 समयाचार. 11 व्यवहार, 12 सं-
प्रदान, 13 समुत्कर्ष, 14 समूह, 15 विशेष, 16 अत्यय. K. ausserdem: 17 अस्थि, 18 कण्डु.

212. विमुक्तादयः 5, 2, 61.

1 विमुक्त, 2 देवासुर, 3 रत्नोऽसुर, 4 उपसद्, 5 सुवर्ण (सुपर्ण K.), 6 परिमारक (परिषादक!
K.), 7 सदसत्, 8 वसु, 9 मरुत् (मरुत्वत् K.), 10 पल्लवित्, 11 वसुमत्, 12 महीयत्व (महीयल

K.), 13 सत्वत् (zwei Mal in K.), 14 बर्हवत्*, 15 दशार्ण, 16 दशाह, 17 वयस् (daneben auch दशार्हण्यम् K.), 18 हविर्धान, 19 पतत्रिन् (पतत्रि K.), 20 महित्री, 21 अस्यहृत्य, 22 सोमापूषन्, 23 इडा, 24 अनाविष्णु (°विष्णू K.), 25 उर्वशी, 26 वृत्रहन् (वृत्रहति K.). K. ausserdem: 27 मित्री, 28 सोम, 29 हेतु.

213. विस्पष्टादीनि 6, 2, 24.

1 विस्पष्ट, 2 विचित्र, 3 विचित*, 4 व्यक्त, 5 संपन्न, 6 पटु (कटु K.), 7 परिणत, 8 कुशल, 9 चपल, 10 निपुण.

214. √ वृत् u. s. w. 1, 3, 92 fig. 7, 2, 59.

Die Wurzeln 795—799 der ersten Klasse.

215. वृषादयः 6, 1, 203.

1 वृषः, 2 जनः, 3 ज्वरः, 4 ग्रहः, 5 हयः, 6 गयः, 7 नयः, 8 तायः*, 9 तयः, 10 चयः*, 11 अमः*, 12 वेदः, 13 मृदः*, 14 अंशः, 15 गुहा, 16 शमरणो संज्ञायां संमती भावकर्मणोः, 17 मन्त्रः, 18 शान्तिः, 19 कामः, 20 यामः, 21 आरा, 22 धारा, 23 कारा, 24 वहः, 25 कन्यः, 26 पादः. K. ausserdem: 27 पयः, 28 दवः. Ist ein आकृतिगण.

216. वेतनादयः 4, 4, 12.

1 वेतन, 2 वाहन (वाह K.), 3 अर्धवाहन (अर्धवाह K.), 4 धनुर्दण्ड, 5 जाल, 6 वेश (वेस K.), 7 उपवेश (उपवेप und उपवेस K.), 8 प्रेषण, 9 उपवस्ति (उपस्ति K.), 10 मुख, 11 शय्या, 12 शक्ति, 13 उपनिषद्, 14 उपदेश, 15 स्फिज्* (स्फिज), 16 पाद, 17 उपस्थ*, 18 उपम्यान, 19 उपहस्त*. K. ausserdem: 20 सज्.

217. व्याघ्रादयः 2, 1, 56.

1 व्याघ्र, 2 सिंह, 3 ऋक्ष, 4 ऋषभ, 5 चन्दन, 6 वृक्ष (वृक्ष K.), 7 वृष, 8 वराह, 9 हस्तिन्, 10 तरु*, 11 कुञ्जर, 12 रुरु, 13 पृषत् (पृषत K.), 14 पुण्डरीक, 15 पलाश*, 16 कितव. K. ausserdem: 17 बलाहक. Ist ein आकृतिगण. demnach bildet man auch 18 मुखपद्मम्, 19 मुखकमलम्, 20 करकिसलयम्, 21 पार्थिवचन्द्रः.

218. व्युष्टादयः 5, 1, 97.

1 व्युष्ट, 2 नित्य, 3 निष्क्रमण, 4 प्रवेशन, 5 उपसंक्रमण, 6 तीर्थ, 7 अस्तरण (आस्तरण K.), 8 संशाम, 9 संघात, 10 अग्निपट, 11 पोलुमूल (पोलु, मूल), 12 प्रवास, 13 उपवास. K. ausserdem: 14 संभम, 15 दीर्घ.

219. व्रीह्यादयः 5, 2, 116.

1 व्रीहि, 2 माया, 3 शाला (शालि K.), 4 शिखा, 5 माला, 6 मेखला, 7 केका*, 8 अष्टका, 9 पताका, 10 चर्मन्, 11 कर्मन्, 12 वर्मन्*, 13 टंष्ट्रा, 14 संज्ञा, 15 वडवा, 16 कुमारी, 17 नी, 18 वीणा, 19 बलाका, 20 यवखट, 21 शीर्षाक्षजः. K. ausserdem: 22 हंसा (!).

220. शशिङकादयः 4, 3, 92.

1 शशिङक, 2 सर्वसेन, 3 सर्वकेश, 4 शक, 5 शट (सट K.), 6 रक, 7 शङ्ख, 8 बोध.

221. शमादयः 3, 2, 141. 7, 3, 74.

Die Wurzeln 92—99 der vierten Klasse.

222. शरत्प्रभृतयः 5, 4, 107.

1 शरद्, 2 विषाण, 3 अनस्, 4 मनस्, 5 उपानह, 6 अनडुह, 7 दिव्, 8 हिमवत्, 9 हि-
रूक्*, 10 विद्*, 11 मद्*, 12 टिश्, 13 दृश्, 14 विष्*, 15 चतुर्, 16 त्यद्*, 17 तद्, 18 यद्,
19 कियत्*, 20 जराया जरम् च, 21 प्रतिपरममनुभ्यो ज्ज्णः, 22 पथिन्. K. ausserdem:
23 सदृश्.

223. शरादयः 4, 3, 144.

1 शर, 2 दर्भ, 3 मद्, 4 कुटो, 5 तृण, 6 सोम, 7 बल्वज (बल्वज K.).

224. शरादयः 6, 3, 120.

1 शर, 2 वंश, 3 धूम, 4 अहि, 5 कपि, 6 मणि, 7 मुनि, 8 शुचि, 9 हनु.
Pāṇini's Grammatik (18)

225. शर्करादयः 5, 3, 107.

1 शर्करा, 2 कपालिका, 3 कपाटिका*, 4 कर्निष्ठिका (कपिष्ठिका. पिष्ठिका K. mit Erwähnung der v. l. कर्निष्ठिक'), 5 पुण्डरीक, 6 शतपत्त, 7 गोलोमन्, 8 लोमन्*, 9 गोपुच्छ, 10 नराची (नरालि K.), 11 नकुल (नकुला K.), 12 सिकता.

226. शाखादयः 5, 3, 103.

1 शाखा, 2 मुख, 3 जघन, 4 शङ्ख, 5 मेघ, 6 अश्व*, 7 चरण, 8 स्कन्ध, 9 स्कन्ध*, 10 उरस्, 11 शिरस्, 12 अग्र, 13 शरण.

227. शार्ङ्गरवादयः 4, 1, 73.

1 शार्ङ्गरव, 2 कापटव, 3 गौगुलव, 4 ब्राह्मण, 5 ब्रद* (fehlt mit Recht in K.), 6 गौतम, 7 कामण्डलेय, 8 ब्राह्मणकृतेय (ब्राह्मकृतेय K.), 9 आनिचेय, 10 आनिधेय, 11 आशोकेय, 12 वात्स्यायन, 13 माञ्जयायन, 14 कैकस (कैकसेय K.), 15 काव्य, 16 शब्द, 17 एहि, 18 पर्येहि, 19 आश्मरथ्य, 20 आटपान, 21 अराल, 22 चण्डाल, 23 वतण्ड, 24 भोगवर्द्धारिमतोः संज्ञायां घादिषु (vgl. 6, 3, 43) नित्यं ह्रस्वार्थम्, 25 नृनयोर्वृद्धिश्च.

228. शिवादयः 4, 1, 112.

1 शिव, 2 प्रोष्ठ (प्रोष्ठ K.), 3 प्रोष्ठिक*, 4 चण्ड, 5 जम्भ (mit der v. l. भण्ड K.), 6 भूरि, 7 दण्ड*, 8 कुटार, 9 ककुभ*, 10 अनभिम्भान (mit der v. l. अनभिग्लान K.), 11 कौहित*, 12 सुख*, 13 संधि, 14 मुनि, 14a ककुत्स्थ, 15 कहोड, 16 कोहड, 17 कट्टय (कट्टय K.), 18 कहय*, 19 रोध, 20 कपिञ्जल (कुपि), 21 खञ्जन, 22 वतण्ड, 23 तूणकर्ण (तूणकर्ण K.), 24 लोरहृद, 25 जलहृद, 26 परिल, 27 परिपक*, 28 पिष्ट, 29 हेहय (हेहय K.), 30 परिपिका (परिपिक K.), 31 गोपिका*, 32 कर्पिनिका*, 33 जटिलिका (जटिलिक K.), 34 बधिरिका, 35 मञ्जोरक, 36 मञ्जिरक*, 37 वृष्णक, 38 खञ्जार, 39 खञ्जाल, 40 कर्मर*, 41 रेख, 42 लेख, 43 आलेखन, 44 विश्रवण, 45 खण (खण K.), 46 वर्तनात्, 47 ग्रीवात्, 48 विटप*, 49 पिटक, 50 पिटाक, 51 तृत्ताक, 52 नभाक, 53 ऊर्णनाभ, 54 जरत्कार, 55 पृथा*, 56 उत्तप (उत्तिपा K.), 57 पुरोहितिका*, 58 सुरोहितिका*, 59 सुरोहिका, 60 आर्यश्वेत (अर्य), 61 सुपिष्ट, 62 मसुरकर्ण (मसूर K.), 63 मयूरकर्ण, 64 खजूरकर्ण (खजूर K.), 65 खटूरक (खडूरक K.), 66 तत्तन्, 67 ऋष्टिपेण, 68 गङ्गा, 69 विपाश् (विपाश und विपाशा K.), 70 यस्क, 71 लख, 72 दुह्य (दुध K.), 73 अयःमृण, 74 तृण, 75 कर्ण, 76 पर्ण, 77 भनन्दन, 78 विरूपाक्ष, 79 भूमि, 80 इला, 81 सपत्नी, 82 द्युचो नद्यः, 83 त्रिवेणी त्रिवणं च K. ausserdem, 84 गोफिलिक, 85 रोहितिक, 86 कबोध, 87 गोभिलिक, 88 राजल, 89 तडाक, 90 वडाक, 91 परल. Ist ein आकृतियण.

229. शुण्डिकादयः 4, 3, 76

1 शुण्डिक, 2 कृकण, 3 स्थण्डिल, 4 उदपान, 5 उपल, 6 तीर्थ, 7 भूमि, 8 तृण, 9 पर्ण.

230. शुभ्रादयः 4, 1, 123.

1 शुभ, 2 विष्टपूर (विष्ट, पुर), 3 ब्रह्मकृत, 4 शतद्वार, 5 शलाथल (शलाचल K.), 6 शलाकाभृ, 7 लेखाभृ (लेखाभ), 8 विकास* (विकसा), 9 रोहिणी, 10 रुक्मिणी, 11 धर्मिणी*, 12 दिग् (दिशा K.), 13 शालूक, 14 अजवस्ति, 15 शकन्धि, 16 विमातृ, 17 विधवा, 18 शुक*, 19 विश*, 20 देवतर*, 21 शकुनि*, 22 शुक*, 23 उग्र, 24 शतल* (जातल), 25 बन्धको, 26 मकण्डु (कृकण्डु und मकण्ड K.), 27 विसि*, 28 अतिथि*, 29 गोदन्त*, 30 कुशाम्ब*, 31 मकण्डु, 32 शाताहर*, 33 पवटुरिक*, 34 सुनामन्, 35 लक्ष्मणश्यामयोर्वसिष्ठे (लक्ष्ण K.), 36 गोधा, 37 कृकलास, 38 अणोव, 39 प्रवाहण, 40 भारत, 41 भरम (भारम K.), 42 मकण्डु, 43 कर्पूर, 44 इतर, 45 अन्यतर, 46 आलोढ, 47 सुदन्त (सुदन् K.), 48 सुदन्त*, 49 सुवत्स (सुचत्स K.), 50 सुदामन्*, 51 कटु, 52 तुद, 53 अकशाय (अकशाप K.), 54 कुमारिका, 55 कुठारिका*, 56 किशोरिका, 57 अम्बिका, 58 जिह्माशिन् (जिह्माशिन K.), 59 परिधि, 60 वायुदत्त, 61 शकल, 62 शलाका*, 63 खडूर (खट्वर K.), 64 कुवेरिका (कुवेणिका K.), 65 अशोका, 66 गन्धपिङ्गला (शुद्धपिङ्गला K.), 67 खडोन्मत्ता, 68 अनुदृष्टि (अनुदृष्टिन्), 69 जरतिन्, 70 बलोर्वर्दिन् (बलि K.), 71 विग्र (विग्रज K.), 72 बीज, 73 जीव*, 74 श्वन्, 75 अश्वमन्, 76 अश्व, 77 अजिर. K. ausserdem, 78 शतावर, 79 शलाका, 80 कृकसा, 81 भरत, 82 मघट्ट, 83 ककल, 84 स्थूल, 85 मकथु, 86 यमट्ट, 87 कट्ट, 88 मकण्ड, 89 गुद, 90 रुद, 91 कुशेरिका, 92 शबल, 93 अजिन. Ist ein आकृतिगण, zu welchem K. auch 94 गङ्गा und 95 पाण्डु hinzuzieht.

231. शौण्डाः 2, 1, 40.

1 शौण्ड, 2 धूर्त, 3 कितव, 4 व्याड, 5 प्रवोण, 6 संवोत, 7 अन्तर, 8 अधि, 9 पटु (अधिपटु K.), 10 पण्डित, 11 कुशल, 12 चपल, 13 निपुण. K. ausserdem: 14 संव्याड, 15 मन्य, 16 समोर.

232. शौनकादयः 4, 3, 106.

1 शौनक, 2 वाजसनेय, 3 शार्ङ्गरव, 4 शापेय (सापेय K.), 5 शाप्पेय (शाखेय K.), 6 खाडायन, 7 स्तम्भ (स्कम्भ K.), 8 स्कन्ध, 9 देवदर्शन, 10 रज्जुभार, 11 रज्जुकण्ठ, 12 कटशठ, 13 कषाय (कशाय K.), 14 तल*, 15 दण्ड*, 16 पुरुषांसक (पुरुषासक K.), 17 अश्वपेज (अश्वपेय K.). K. ausserdem: 18 साङ्गरव, 19 स्कन्द, 20 देवदत्तशठ, 21 तलवकार.

233. अमणादयः 2, 1, 70.

1 अमणा, 2 प्रवजिता, 3 कुलटा, 4 गर्भिणी, 5 तापसो, 6 दासो, 7 बन्धको, 8 अध्यापक, 9 अभिरूपक, 10 पटु, 11 मृदु, 12 पण्डित, 13 कुशल, 14 चपल, 15 निपुण.

234. श्रेण्यादयः 2, 1, 59.

1 श्रेणि, 2 ऊक (१ एक K.), 3 पूग, 4 मुकुन्द (कुन्द K.), 5 राशि, 6 निचय, 7 विशेष*, 8 विधान (निधन; निधान K.), 9 पर*, 10 इन्द्र, 11 देव, 12 मुण्ड, 13 भूत, 14 श्रवण, 15 व-
दान्य, 16 अध्यापक, 17 अभिरूपक*, 18 ब्राह्मण, 19 क्षत्रिय, 20 विशिष्ट (विशिष्ट K.), 21 पटु, 22 पण्डित, 23 कुशल, 24 चपल, 25 निपुण, 26 रूपण.

235. सख्यादयः 4, 2, 80.

1 सखि, 2 अग्निदत्त, 3 वायुदत्त, 4 सखिदत्त, 5 गोपिल (गोहित und गोहिल K.), 6 भल्ल, 7 पाल (भल्लपाल st. भल्ल, पाल), 8 चक्र (चर्क K.), 9 चक्रवाक*, 10 कृगल, 11 अशोक, 12 करवीर, 13 वासव*, 14 वोर*, 15 पूर*, 16 वज्र*, 17 कुशोरक*, 18 सोहर (शोहर; सो-
कर K.), 19 सरक (सकर K.), 20 सरस, 21 समर*, 22 समल, 23 सुरस, 24 रोह, 25 तमाल, 26 कदल, 27 सप्तल. K. ausserdem: 28 चक्रपाल, 29 चक्रवाल, 30 वक्रपाल, 31 उशोर.

236. संकलादयः 4, 2, 75.

1 संकल, 2 पुष्कल, 3 उत्तम*, 4 उडुप, 5 उट्टेप (उट्टप K.), 6 उत्पुट, 7 कुम्भ, 8 निधान (विधान K.), 9 सुदक्ष, 10 सुदत्त, 11 सुभूत, 12 सुपूत*, 13 सुनेत्र, 14 सुमङ्गल*, 15 सुपिङ्गल, 16 मूत*, 17 सिकत (सिकता K.), 18 पूतिक (पूतिका; पूतीको K.), 19 पूलास, 20 कूलास, 21 पलाश, 22 निवेश, 23 गवेष, 24 गम्भीर, 25 इतर, 26 आन्*, 27 अहन्, 28 लोमन्, 29 वे-
मन्, 30 वरुण (चरण), 31 बहुल, 32 सद्योज, 33 अभिषिक्त, 34 गोभृत्, 35 राजभृत्, 36 भल्ल, 37 मल्ल*, 38 माल. K. ausserdem: 39 शर्मन्, 40 गृह, 41 भूत.

237. संकाशादयः 4, 2, 80.

1 संकाश, 2 कम्पिल, 3 कश्मीर (कश्मर K.), 4 समोर, 5 मूरसेन (मूर K.), 6 सरक*, 7 मूर*, 8 सुपन्यिन् (richtig सुपयिन् K.) पन्य (सक्य K.) च, 9 यूष (यूथ), 10 अंश, 11 अङ्ग*, 12 नासा*, 13 पलित*, 14 अनुनाश*, 15 अश्मन्, 16 कूट, 17 मलिन, 18 दश*, 19 कुम्भ*, 20 शीर्ष*, 21 विरत (चिरन्त; विरत K.), 22 समल*, 23 सोर*, 24 पञ्जर*, 25 मन्य*, 26 नल*, 27 रोमन्*, 28 लोमन्*, 29 पुलिन*, 30 सुपर्ण*, 31 कटिप*, 32 सकर्णक*, 33 वृष्टि*, 34 तीर्थ, 35 अगस्ति, 36 विकर*, 37 नासिका. K. ausserdem: 38 एग, 39 चिकार, 40 विरह.

238. संतापादयः 5, 1, 101.

1 संताप, 2 संनाह, 3 संग्राम, 4 संयोग, 5 संपराय, 6 संवेशन, 7 संपेष, 8 निष्पेष, 9 सर्ग, 10 निसर्ग, 11 विसर्ग, 12 उपसर्ग, 13 प्रवास, 14 उपवास, 15 संघात, 16 संवेष्ट*, 17 संवास*, 18 संमोदन, 19 सक्तु, 20 मांसोदनाद्विग्रहीतादपि. K. ausserdem: 21 असर्ग.

239. संविधेलादयः 4, 3, 16.

1 संधिवेला, 2 संध्या, 3 अमावास्या, 4 त्रयोदशी, 5 चतुर्दशी, 6 पञ्चदशी, 7 पौर्णमासी, 8 प्रतिपद, 9 संवत्सरात्फलपर्वणोः.

240. सपत्न्यादयः 4, 1, 35.

1 समान (dafur wird स substituiert), 2 एक, 3 वीर, 4 पिण्ड, 5 श्व* (शिरः), 6 भ्रातृ, 7 भद्र*, 8 पुत्र, 9 दासाच्छन्दसि.

241. सर्वादीनि 1, 1, 27.

1 सर्व, 2 विश्व, 3 उभ, 4 उभय

उतरादयः 7, 1, 25.

5 उतर, 6 इतम, 7 इतर, 8 अन्य, 9 अन्यतर, 10 त्वे (auch त्वत्), 11 त्व, 12 नेम, 13 सम, 14 सिम, 15 पूर्वपरावरदक्षिणोत्तराधराणि व्यवस्थायामसंज्ञायाम् (Pāṇini 1, 1, 34), 16 स्वमज्ञातिधनाख्यायाम् (Pāṇini 1, 1, 35), 17 अन्तरं बहिर्योगोपसंव्यानयोः (Pāṇini 1, 1, 36).

त्यदादयः 1, 1, 74, 2, 72, 3, 2, 60, 7, 2, 102.

18 त्यद्, 19 तद्, 20 यद्, 21 एतद्, 22 अदस्, 23 इदम्, 24 एक

द्वादयः 5, 3, 2.

25 द्वि, 26 युष्मद्, 27 अस्मद्, 28 भवतु (das Pronomen भवत्), 29 किम्.

242. सवनादयः 8, 3, 110.

1 सवने सवने, 2 सूते मूते, 3 सोमे सोमे, 4 सवनमुखे सवनमुखे, 5 किमः* किंसः (किं-स्यतीति किंसः K.), 6 अनुसवनमनुसवनम्, 7 गोसनिं गोसनिम्, 8 अश्वसनिमश्वसनिम्. Nach

einer anderen Recension: 9 सवने सवने, 10 सवनमुखे* सवनमुखे*, 11 अनुसवनमनुसवनम् (अनुसवने२ K.), 12 संज्ञायां बृहस्पतिसवः. 13 शकुनिसवनम्, 14 सोमे सोमे, 15 सुते सुते (सृते२ K.), 16 संवत्सरे संवत्सरे, 17 विसं* विसम्*, 18 किसं किंसम् (किसं किसम्), 19 मुसलं मुसलम्, 20 गोसनिम्, 21 अश्वसनिम्.

243. साक्षात्प्रभृतीनि 1, 4, 74.

1 साक्षात्, 2 मिथ्या, 3 चिन्ता. 4 भद्रा, 5 रंजना (लोचना K.), 6 आस्था, 7 अमा, 8 अद्धा (अद्धा K.), 9 प्राजया (प्राजया K.), 10 प्राजरूहा, 11 वीजया, 12 बीजरूहा (बीज K.), 13 संसर्गा, 14 अर्थे, 15 लवणम्, 16 उष्णम्, 17 शीतम्, 18 उदकम्, 19 आर्द्रम्. 20 अर्मा (अ-र्मा richtig K.), 21 वशे, 22 विकसने (विकम्पने K.), 23 प्रसहने (प्रहमने K.), 24 प्रतपने. 25 प्रादुम्, 26 नमस्. K. ausserdem: 27 विभाषा, 28 संपत्का, 29 विहमने. 30 आविस्. Ist ein आकृतिगण.

244. सिध्मादयः 5, 2, 97.

1 सिध्म, 2 गडु, 3 मणि. 4 नाभि. 5 बीज (जीव K.), 6 वीणा*, 7 कृष्ण*. 8 निष्पाव, 9 पांसु, 10 पार्श्व. 11 पर्शु (परशु K.), 12 हनु, 13 सक्तु. 14 मांस, 15 पार्श्वधमन्योर्दार्धश्च (also पार्श्वलि und धमनील K.), 16 वातदन्तबलललाटानामूङ् च (ललाटगलानामूङ् च K.; also वातूल, दन्तूल, बलूल, ललाटूल. गलूल K.), 17 जटाघटाकटाकालाः (कटा fehlt in K.) क्षेपे, 18 पर्ण, 19 उदक, 20 प्रज्ञा, 21 सक्कि (सक्थि K.), 22 कर्ण, 23 स्नेह, 24 शीत, 25 श्याम, 26 पिङ्ग. 27 पित्त, 28 पुष्क (शुष्क K.), 29 एयु, 30 मटु, 31 मज्जु, 32 मण्ड, 33 पत्र, 34 चटु, 35 कपि. 36 गण्डु (कण्डु K.), 37 ग्रन्थि. 38 श्री*. 39 कुश*, 40 धारा*, 41 वर्ष्मन्*, 42 प-त्तमन्*, 43 श्लेष्मन्, 44 पेश*, 45 निष्पाद्*, 46 कुण्ड*. 47 क्षुद्रजन्तृपतापयोश्च (तापाच्छेप्यते K. mit den Beispielen: यूकालः, मक्षिकालः; विचर्चिकालः, विपादिकालः, मूर्च्छालः). K. ausserdem: 48 गण्ड, 49 संज्ञा.

245. सिन्धादयः 4, 3, 93.

1 सिन्धु, 2 वर्णु, 3 मधुमत्, 4 कम्बोज. 5 साल्व, 6 कश्मीर, 7 गन्धार, 8 किष्किन्धा, 9 उरसा (उरस K.), 10 दरद (दरद), 11 गन्दिका (गब्दिका K.). K. ausserdem: 12 कुलून, 13 दिरसा.

246. सुखादीनि 3, 1, 18. 6, 2, 170.

1 सुख, 2 दुःख, 3 तृप्त (v. l. auch तृप und तीव K.), 4 कृच्छ, 5 अस्, 6 आस्*. 7 अलोक, 8 प्रतीप, 9 कर्ण, 10 कर्ण, 11 सोढ. K. ausserdem: 12 गहन.

247. सुखादीनि 5, 2, 131.

1 सुख, 2 दुःख, 3 तृप्त, 4 कच्छ, 5 आश्र (आम K.), 6 अम*, 7 अलोक, 8 करुण (क-
रुणा K.), 9 सोढ, 10 प्रतोष (प्रमोष K.), 11 शोल, 12 हल, 13 माना लेपे. 14 कृपण, 15 प्र-
णय (प्रणाय), 16 दल*, 17 कल*.

248. सुतंगमादयः 4, 2, 86.

1 सतंगम, 2 मुनिचित (चित्त K.), 3 विप्रचित (चित्त K.), 4 महाचित्त*, 5 महापुत्र,
6 स्वन*, 7 श्वेत, 8 खडिक (गडिक K.), 9 शुक्र, 10 विष, 11 बोजवापिन्, 12 अर्जुन, 13 श्वन्,
14 अजिर, 15 जीव, 16 खण्डिन*, 17 कर्ण*, 18 विग्रह*.

249. सुवास्वादयः 4, 2, 77.

1 सुवास्तु, 2 वर्णु, 3 भण्ड, 4 खण्ड (K, dabei v. 1 कण्ड erwähnt), 5 सेवालिन (सेचा-
लिन K.), 6 कर्परिन्, 7 शिखण्डिन, 8 गर्त, 9 कर्कश, 10 शकटोर्कण (शटोर्कण K.), 11 कृष्ण-
कर्ण (कृष्ण K.), 12 कक, 13 कर्कन्धुमतो (कर्कन्धू K.), 14 गोह (गोह्य und गहि K.),
15 अहिषक्य.

250. सुषामादयः 8, 3, 98.

1 सुषामा, 2 निःषामा, 3 दुःषामा*, 4 सुषेधः*, 5 निषेधः (निःषेधः)*, 6 दुःषेधः,
7 सुषंधिः, 8 निःषंधिः (निषंधिः K.), 9 दुःषंधिः, 10 सुष्टु (सुष्टु K.), 11 दुष्टु (दुष्टु K.),
12 गौरिषक्यः संज्ञायाम्, 13 प्रतिष्ठाका, 14 जलाषाहम्, 15 नौषेचनम् (नौषेचनम् K.), 16 दुन्दु-
भिषेचनम् (दुन्दुभिषेचनम्; षेचनम् K.), 17 र्गति* संज्ञायामगात्* (8, 3, 99). 18 हरिषेणः*,
19 नक्षत्राद्वा* (8, 3, 100), 20 राहिरिषेणः*. Ist ein आकृतिगण.

251. स्थूलादयः 5, 1, 3.

1 स्थूल, 2 अणु, 3 माप, 4 इषु, 5 कृष्ण तिलेषु, 6 यव व्रीहियु, 7 इक्षुतिलपाद्यकालाव-
दाताः (so K.) सुरायाम्, 8 गोमूत्र आच्छादने, 9 सुरा अर्हो, 10 जीर्ण शालियु, 11 पत्रमूले स-
मस्तव्यस्ते (so K.), 12 कुमारोपुत्र, 13 कुमारोश्वशुर (कुमार, श्वशुर K.), 14 मणि.

252. स्नात्वाद्यः 7, 1, 49

1 स्नात्वा, 2 पोत्वा. Ist ein आकृतिगण

253. स्वपादयः 6, 1, 188.

Die Wurzeln 59—61 der zweiten Klasse.

254. स्वरादीनि 1, 1, 37.

1 स्वरः, 2 अन्तरः, 3 प्रातरः, एते जन्तोदात्ताः, 4 पुनर् (आद्युदात्तः fugt K. hinzu),
 5 सनुतर्, 6 उच्चैस्, 7 नीचैस्, 8 शर्नस्, 9 ऋधक्, 10 आरात्, 11 अन्तिकात्*, 12 ऋते, 13 यु-
 गपद्, 14 पृथक्, एत आद्युदात्ताः (एतेऽपि सनुतर्प्रभृतयो जन्तोदात्ताः पठन्ते K.), 15 ह्यस्, 16 श्वस्,
 17 दिवा, 18 रात्रौ, 19 सायम्, 20 चिरम्, 21 मनाक्, 22 ईषत्, 23 शश्वत्*, 24 जोषम्, 25 तू-
 ष्णीम्, 26 बहिस् (आविस् fugt K. hinzu), 27 अवस् (अधस् fugt K. hinzu), 28 समया,
 29 निकषा, 30 स्वयम्, 31 नक्तम्, 32 नञ्, 33 मषा, 34 हेतौ, 35 हे*, 36 है*, 37 अक्षा, 38 इक्षा,
 39 सामि, एते जन्तोदात्ताः (ह्यस्प्रभृतयो जन्तोदात्ताः पठन्ते K.), 40 वत् (वदन्तमव्ययसंज्ञं भवति,
 ब्राह्मणवत्, क्षत्रियवत् fugt K. hinzu), 41 वत* (सन् fugt K. hinzu), 42 सनत्, 43 सनात्,
 44 तिरम्, एत आद्युदात्ताः, 45 अन्तरा, अयमन्तोदात्ताः, 46 अन्तरेण, 47 मक्*, 48 ज्योक्, 49 योक्*,
 50 नक्*, 51 कम्, 52 शम्, 53 सना, 54 सहसा, 55 अक्षा*, 56 अलम्, 57 म्वधा, 58 वषट्,
 59 विना, 60 नाना, 61 स्वस्ति, 62 अन्यद्, 63 अस्ति, 64 उपांशु, 65 क्षमा, 66 विहायसा,
 67 दोषा, 68 मुधा, 69 दिष्ट्या*, 70 वृथा*, 71 मिथ्या, 72 त्वातोमुन्कमुनः (1, 1, 40), 73 कृन्म-
 कारमंध्यक्षरान्तो (कृन्मकारान्तः मंध्यक्षरान्तो K.; vgl. 1, 1, 39) ज्वययोभावश्च (1, 1, 41), 74 पुरा,
 75 मिथो, 76 मिथस्, 77 प्रायस्*, 78 मुहुस्*, 79 प्रबाहुकम्, 80 प्रबाहिका*, 81 आर्यहलम्,
 82 अभोक्षणम्, 83 साकम्, 84 सार्धम्, 85 सत्रम्*, 86 समम्, 87 नमस्, 88 हिरूक्, 89 तसिला-
 दयस्तद्धिता यथाक्षर्यन्ताः (vgl. 5, 3, 7—46), शस्तसौ, कृत्वमुच्, मुच्, आस्थालौ (richtig आच्-
 थालौ K.), च्यर्थोश्च, 90 अथ*, 91 अम्, 92 आम्, 93 प्रताम्*, 94 प्रशान्, 95 प्रतान्, (आ-
 कृतिगणो ज्यम् । तेनान्ये अपि । तथाहि, 96 माङ्, 97 यम्, 98 कामम्, 99 प्रकामम्, 100 भू-
 यम्, 101 परम्, 102 साक्षात्, 103 साचि, 104 सत्यम्, 105 मङ्गु, 106 संवत्, 107 अवश्यम्,
 108 सपदि, 109 प्रादुस्, 110 आविस्, 111 अनिशम्, 112 नित्यम्, 113 नित्यदा, 114 सदा,
 115 अजसम्, 116 संततम्, 117 उषा, 118 आम्, 119 भूर्, 120 भुवर्, 121 भटिति, 122 तरसा,
 123 सुष्टु, 124 कु, 125 अञ्जसा, 126 अ, 127 मिथु, 128 वियक्, 129 भाजक्, 130 अन्वक्,
 131 चिराय, 132 चिरम्, 133 चिररात्राय, 134 चिरस्य, 135 चिरेण, 136 चिरात्, 137 अस्तम्,
 138 आनुषक्, 139 अनुषक्, 140 अनुषट्, 141 अस्वम्, 142 अम्वर्, 143 स्थाने, 144 वरम्, 145 दुष्टु,
 146 बलात्, 147 शु, 148 अर्वाक्, 149 शुदि, 150 वदि इत्यादि)*.

255. स्वसादयः 4, 1, 10.

1 स्वस्, 2 दुहितु, 3 ननान्द, 4 याव, 5 माव, 6 तिम, 7 चतम.

256. स्वागतादीनि 7, 3, 7.

1 स्वागत, 2 स्वध्वर, 3 स्वङ्ग, 4 व्यङ्ग, 5 व्यङ्, 6 व्यवहार, 7 स्वर्पति.

257. स्वादयः 1, 4, 17.

Alle Suffixe von सु (4, 1, 2) bis कप् (5, 3, 70).

258. स्वादयः 3, 1, 73.

Die Wurzeln der fünften Klasse.

259. हरितादयः s. बिदादयः.

260. हरीतक्यादयः 4, 3, 167.

1 हरीतकी, 2 कोशातकी. 3 नखरजनी (mit der v. l. नखररजनी K.), 4 शष्कण्डी (mit der v. l. शाकण्डी K.), 5 दाडो, 6 दाडो, 7 श्वेतपाकी. 8 अर्जुनपाकी. 9 द्राक्षा, 10 काला. 11 ध्वाक्षा (ध्वाङ्गा K.), 12 गर्भिका (गर्गरिका K.), 13 कण्टकारिका. 14 पिप्पली*, 15 चिञ्चला* (चिम्प्या), 16 शेफालिका. K. ausserdem: 17 दडो.

261. हस्त्यादयः 5, 4, 138.

1 हस्तिन्, 2 कुट्टाल*, 3 अश्व*, 4 कशिक*, 5 कुरुत, 6 कटोल, 7 कटोलक*, 8 गगडोल, 9 गगडोलक. 10 कण्डोल*, 11 कण्डोलक*, 12 अज*, 13 कपोत*, 14 जाल*, 15 गण्ड*, 16 महेला (महिला K.), 17 दामो. 18 गरिका. 19 कुमल

Erklärung der grammatischen Elemente.

(In diesen Index sind nur an sich bedeutungslose Laute, Silben, Suffixe, Augmente, Substitute und Sigla aufgenommen worden. Wirkliche Wörter (Wurzeln, Stämme, Indeclinabilia) sind, auch wenn sie eine besondere technische Bedeutung haben, im nächstfolgenden Verzeichniss zu suchen. Jedes Suffix, dessen Accent nicht besonders angegeben wird, hat den Acut und zwar ein mehr- als einsilbiges auf der ersten Silbe. Die beiden einem Suffix vorangehenden horizontalen Linien bezeichnen, die erste: die erste Silbe des Stammes, die zweite: die dem Suffix unmittelbar vorangehende Silbe. Ein darüber stehendes / kennzeichnet den Acut, ein solches Pluszeichen bedeutet Vrddhi, ein solches Minuszeichen: eine Schwächung oder wenigstens keine Verstärkung der dem Suffix unmittelbar vorangehenden Silbe. Das einem Suffix unmittelbar vorangehende Pluszeichen drückt eine Verstärkung aus, die sich jedoch nur bei auslautenden इ, उ, ऋ nebst ihren Längen und bei an vorletzter Stelle stehendem अ einer Wurzel (im weitesten Sinne) als Vrddhi, sonst aber als Guna darstellt. So ergibt z. B. —±अ, an नो, लू, कृ und त्यञ् gefügt — निनौय, लुनौय, चक्रौय, तल्यौज; dagegen an भिद्, तृद् und दृश् gefügt — बिभैद्, तुतौद्, ददर्श. Ist der inlautende Vocal einer Wurzel prosodisch lang, so findet gar keine Verstärkung statt. Die Substitution von Guna für den auslautenden Vocal einer Wurzel (im weitesten Sinne) wird durch keinen besonderen stummen Laut bezeichnet, da sie nach 7, 3, 84 vor allen Suffixen stattfindet, es sei denn, dass diesen eine solche Wirkung durch ein क oder ड oder durch eine besondere Regel abgesprochen wurde. Wenn ein Suffix an einen einsilbigen Stamm oder an einen zweisilbigen, der bei der Anfügung des Suffixes den Endvocal einbusst, angefügt wird, dann fallen — mit den darüberstehenden Zeichen selbstverständlich zusammen. Der Kurze wegen habe ich in diesem besonderen Falle bei der Uebersetzung der Sūtra die zweite Linie weggelassen, so z. B. 3, 2, 51 wo ±इन् genügt, da es an das einsilbige हन् tritt. Bei der Anfügung eines vocalisch oder mit य anlautenden taddhita sowie des Femininsuffixes ई hat man vor Allem 6, 4, 148 fgg. zu beachten. Auch 6, 1, 97 ist stets im Auge zu behalten. Die Bedeutung eines stummen Lautes in einem Suffix u. s. w. findet man unter diesem Laute in Verbindung mit इत्, also die von क unter कित्, die von प् unter पित् u. s. w. Wenn ein oder zwei vocalisch anlautende Silben in einem Suffix durch einen einfachen Consonanten (z. B. ईन् durch ख्, इय् durch घ्, आयन् durch फ्) ausgedrückt werden, so geschieht dieses, so zu sagen, aus ökonomischen Rücksichten: es ist kürzer, und durch Eliminirung des anlautenden Vocals gerath man in einem Sūtra auch nicht in Conflict mit dem Sandhi. Bisweilen wird ein stummer, auch ein sonst bedeutsamer Consonant nur hinzugefügt, um zwei oder mehrere in ihren Lauten zusammenfallende, aber verschiedene Erscheinungen zeigende Suffixe von einander zu unterscheiden. Ein anderes Mal ermöglicht ein solcher stummer Consonant mehrere Suffixe, weil sie manches Gemeinsame haben, zusammenzufassen: so werden z. B. die Femininsuffixe डीन्, डीप् und डीय्, die sich durch die Betonung unterscheiden, wenn auf diese keine

Rücksicht genommen wird, durch **ङी** bezeichnet. Zwei lautlich zusammenfallende Suffixe, die aber verschiedene Eigenthümlichkeiten besitzen, werden bisweilen durch eine Verstellung der stummen Laute von einander unterschieden: vgl. **ण** und **अण्**. **चानण्** und **शानच्**. Der überschüssige bedeutungslose Vocal in einem Suffix u. s. w. dient zur Erleichterung oder Ermöglichung der Aussprache; als Auslaut zeigt er an, dass der vorangehende Consonant kein bedeutsamer stummer Laut ist, sondern zum Suffix selbst gehört (z. B. in **असु**, **आसु**, **इनि**); auch gleichlautende Suffixe werden dadurch unterschieden (z. B. **इसि** und **इस्**). Ein Suffix wie ein einfacher Laut bezeichnen nach **1, 1. 72** auch den darauf auslautenden Stamm. Die Sigla, wie sie in diesem Index nach den Çivasūtra aufgelöst werden, enthalten sehr oft auch solche Laute, welche an der angegebenen Stelle der Grammatik gar nicht gemeint sind, weil sie in dem betreffenden Falle überhaupt nicht vorkommen. In meiner Uebersetzung habe ich die überflüssigen Laute einfach weggelassen.)

अ

अ 1) kurzes und langes **अ** (nach **1, 1. 69**; bisweilen auch *nur kurzes*) **7, 4, 80. 8, 3, 17. अ** statt **अः 3, 1, 80. 8, 4, 68. अः 7, 2, 102. 4, 18. 73. आत् 6, 1, 87. 104. 7, 1, 50. 80. अस्य 6, 4, 148 (यस्य). 7, 4, 32. — 2) Endung अ** der zweiten Person Pl. im Perf. Act. **3, 4, 82**, derselben Person im Präsens **83. — 3) कृत् अ** mit dem Femin. auf **आ** (vgl. **4, 1, 4) 3, 3, 102 fg.** (**अ** statt **अः**). — **4) तद्ध. अ** mit dem Femin. auf **आ** (vgl. **4, 1, 4) 4, 3, 9. 31. अ** statt **अः. — 5) samāsānta अ 5, 4, 74.**

अक् 1) **अ, इ, उ, ऋ** und **ल** nebst ihren Längen (s. Çivasūtra) **6, 1, 101. 128. — 2) kein क्** habend **6, 1, 132. 7, 1, 11. 2, 112.**

अक 1) die Silben **अक 4, 2. 141.** Werden für **वु** in einem Suffixe (wie **वुन्, वयुल्**) substituirt **7, 1, 1.** Ein auf **अक** auslautender Stamm hat im Femin. **इका** und ausnahmsweise **अका 7, 3, 44 fgg. — 2) कृत् अक** (f. **इका**) nach Abwerfung der stummen Laute. Ein darauf ausgehender Stamm wird nicht mit einem Gen. componirt **2, 2, 15 fg. 3, 70.** Ausnahme **2, 17.** Accent eines Comp. mit einem solchen Stamme im zweiten Gliede **6, 2, 73 fg.**

अकङ् Substitut **अक्** für den Auslaut **4, 1, 97.**

अकच् taddh. **अक्**, vor dem letzten Vocal eingeschoben, der den Acut erhält. **5, 3, 71 fg.**

अकित् 1) (ein ārdhadh.) das kein stummes **क्** hat **6, 1, 58. — 2) kein** hinten angefügtes Augment habend **7, 4, 83.**

अक्रान्त nicht auf **क्र** auslautend **6, 2, 198.**

अग् und **अग** kein **ग्**. **अगः** Abl. **8, 4, 3. अगात् 3. 99.**

अलोप Abfall des auslautenden Vocals (**अच्**) **7, 4, 93.**

अलोपिन् bei dem der auslautende Vocal (**अच्**) abfällt **7, 4, 2.**

अङ् 1) Aoristcharakter — **अ 3, 1, 52 fgg.** Anfügung **6, 1, 34. 98. 7, 1, 16 fgg. — 2) Coniunctivcharakter — अ 3, 1, 86. — 3) कृत् — अ** mit dem Femin. auf **आ** (vgl. **4, 1, 4) 3, 3, 104 fgg.**

अङित् kein stummes **ङ्** habend. Personalendung **6, 4, 103. 7, 3, 85.**

अङी nicht das Femininsuffix **ई** (**ङी**) **6, 3, 61.**

अच् 1) Vocal (s. Çivasūtra). **अच्** Nomin. **1, 2, 27. 3, 2. अचः 1, 47. 57. 64. 2, 28.**

3, 1, 62. 97. **6**, 1, 195. **7**, 1, 72. 2, 3. 61. 4, 47. 54. **8**, 4, 29. 46. **अचि** **1**, 1, 59. **2**, 4, 74. **4**, 1, 89. **6**, 1. 62. 77. 123. 134. 188. 3, 74. 101. 4, 63. 77. **7**, 1, 61. 73. 97. 2, 89. 100. 115. 3, 72. 87. **8**, 2, 21. 108. 3, 32. 4, 49. **अचाम्** **7**, 2, 117. Im Comp. **1**, 1, 10. **6**, 4, 16. 62. **8**, 3, 87. Vgl. **अन्यात्तर**, **एकाच्**, **अच्**. **झच्** und **वह्वच्** im folgenden Index. — 2) *krt* **अ** mit dem *Femin.* auf **आ** (vgl. **4**, 1, 4) **3**, 1, 134. 2, 9 fgg. 3, 56. Accent eines Comp., dessen zweites Glied auf **अ** ausgeht, **6**, 2, 144. 157 fg. Da der Acut auf **अ** sich schon von selbst versteht, ist das **च्** nur zur Unterscheidung von anderen gleichfalls betonten **अ** hinzugefügt worden. — 3) *taddh.* **अ** mit dem *Femin.* auf **आ** (vgl. **4**, 1, 4) **5**, 2, 127. Auch hier dient das **च्** nur zur Unterscheidung. — 4) *saṃāsanta* **अ** **5**, 4, 75 fgg. 118 fgg. Hier hebt das **च्** die an anderem Orte für Composita gelehrte Accentuation auf.

अजन्त (**अच्** + **अन्त**) *vocalisch auslautend* **6**, 3, 67.

अजादि (**अच्** + **आदि**) *vocalisch anlautend* **2**, 2, 33. **5**, 3, 58. 83. **6**, 1, 2. 173. 4, 72.

अज् *taddh.* **अ** **4**, 1, 86. 104. 141. 161. 2, 12. 44 fg. 71 fgg. 106. 108 fg. 3, 7. 33. 93. 119. 122 fg. 139 fgg. 154 fg. 168. 4, 49. **5**, 1, 15. 26. 41 fgg. 61. 129. 2, 83. *tadrāga* **4**, 1, 168 fg. **5**, 3, 117. Tritt an *krt* **अ** (**अच्**) **4**, 14. An **मत्** (**मत्तुप**) **4**, 2, 72. Fem. **ह** **1**, 15. **ह** **7**3. An **अ** tritt **अ** **3**, 127. **अ** **अयन्** **1**, 100. Im Pl. abgeworfen **2**, 4, 64. Ausnahme 67.

अट् 1) *die Vocale, Halbvocale und ह* (s. *Çivasūtra*) **8**, 3, 3. 9. 4, 2. 63. — 2) *ein vorn antretendes अ*. — a) An consonantisch anlautende Wurzeln im Imperf., Aorist und Condition. **6**, 1, 136. **8**, 3, 63. 71. 119. Hat den Acut **6**, 4, 71. Wann es nicht

angehängt wird 74 fg. — b) vor den Personalendungen **म्** und **त्** **3**, 4, 94. **7**, 3, 99 fg.

अठच् *taddh.* **अठ** **5**, 2, 35.

अडच् *taddh.* **अडे** **5**, 3, 80.

अण् 1) *die Vocale अ, इ, उ* *nebst ihren Längen* (s. *Çivasūtra*). Eine Länge dafür substituirt **6**, 3, 111. Eine Kürze **7**, 4, 13 fg. Ein nasaler Vocal **8**, 4, 57. Wenn sie für **अ** substituirt werden, wird ein **र्** angehängt **1**, 1, 51. — 2) *alle Vocale, Halbvocale und ह* (s. *Çivasūtra*) **1**, 1, 69. — 3) *krt* **अ** **अ** **3**, 2, 1. 2. 44. 3, 12. *Femin.* **ह** **4**, 1, 15. Accent eines Comp., dessen letztes Glied **अ** enthält, **6**, 2, 75 fgg. — 4) *taddh.* **अ** **अ** **4**, 1, 83 fgg. 112 fgg. 2, 29. 38. 77 fgg. 100 110 fgg. 132 fg. 3, 2. 3. 16. 22. 33. 57. 71. 73. 76. 93. 108. 127 fg. 132 fg. 136 fgg. 152 fg. 164 fg. 4, 4. 18. 25. 48. 56. 68. 80. 94. 112. 124. 126. **5**, 1, 27. 36. 41 fgg. 97. 105. 110. 130 fg. 2, 38. 61. 103 fg. 3, 10. 4, 15 fg. 36 fgg. *tadrāga* **4**, 1, 170. **5**, 3, 117. Anfügung **4**, 3, 2. 3. **6**, 3, 50. 4, 135. 164 fgg. *Femin.* **ह** **4**, 1, 15. An **अ** wird **अ** **अयन्** angehängt **4**, 1, 156. **अ** **अ** **5**, 3, 118. Abgeworfen **2**, 4, 58 fg. 64 fgg. Für **अ** wird im *Femin.* **ह** substituirt **4**, 1, 78 fgg.

अणि *Nicht-Causativ, das Simplex im Gegensatz zum Causativ* **1**, 3, 67. 88. 4, 52. Vgl. **णि**.

अत् 1) *kurzes अ* (s. **1**, 1, 70) **2**, 4, 83. **4**, 1, 95. 177. **5**, 2, 115. **6**, 1, 113. 4, 105. **7**, 1, 86. 2, 80. 3, 27. 4. 85. **8**, 3, 46. Heisst Guna **1**, 1, 2. In der Reduplication **7**, 4, 95. Dafür *Vrddh* substituirt 2, 2. 7. 116. **आ** **6**, 3, 135. **7**, 3, 101. 4, 70. **इ** **3**, 44 fgg. 4, 79. **उ** **6**, 1, 119. 4, 110. **ए** 120. **7**, 4, 88. Fallt ab **6**, 1, 109 fg. 4, 48. 111. Tritt an die Stelle von **इ** und **उ** **7**, 3, 118 fg. von **अ** **4**, 66. **अ** + Guna ergibt Guna **6**, 1, 97. **अ** + **अ** ergibt **उ** 111. Auf **अ** auslautende Nominalstämme haben im *Femin.* **आ** **4**, 1, 4.

Declination der अ-Stämme 7, 1, 9 fgg. 24.

- 2) die Silbe अत् 6, 1, 98. 7, 1, 4. 5. —

3) die Endung des Nomin. Acc. Sg. अत् (oder अद्) nach कतर u. s. w. 7, 1, 25 fg. —

4) die Ablativendung अत् 7, 1, 31 fg. —

5) Endung अ in der ersten Sg. Med. im Potent. und Precativ 3, 4, 106. Das त् ist bedeutungslos. — 6) taddh. und Vibhakti अ (in क्व) 5, 3, 12 fg. 7, 2, 105.

अतम् = अतमुच् 2, 3, 30.

अतमुच् taddh. अतम् 5, 3, 28 fg. Ein darauf ausgehendes Adv. und andere mit gleichbedeutendem Suffix mit Gen. construiert 2, 3, 30.

अतिङ् keine Personalendung, kein Verbum finitum 2, 2, 19. 3, 1, 93. 8, 1, 28. Vgl. तिङ्.

अतु अत् der Suffixe क्तवत्, मत्प u. s. w. Bildung des Nomin. Sg. der Stämme auf ein solches अत् 6, 4, 14. Ueber das उ s. उगित्.

अतुस् Personalendung अतुस् im Perfect 3, 4, 82. Präsens 83.

अतृन् कर्त्त १-अत् 3, 2, 104. Ueber das ऋ s. उगित्.

अतूर्ध्व dem kurzes अ (अत्) vorangeht 8, 4, 22.

अत्वत् kurzes अ (अत्) habend 7, 2, 62.

अथ unadi-Suffix अथ. Accent eines Comp., dessen letztes Glied auf अथ ausgeht, 6, 2, 144.

अथुच् कर्त्त अर्थ 3, 3, 89.

अथुस् Personalendung अथुस् im Perfect 3, 4, 82. Präsens 83.

अदन्त auf kurzes अ (अत्) auslautend 2, 2, 33. 6, 3, 9. 8, 4, 7.

अदुक् hinten antretendes अद् 6, 3, 76. Richtiger आदुक् anzunehmen, da एक + अद् nach 6, 1, 97 एकद् ergeben würde.

अदुपदेश im grammatischen Unterrichtssystem ein kurzes अ (अत्) habend 6, 1, 186.

अदुपध ein kurzes अ (अत्) an vorletzter Stelle habend 3, 1, 98.

अद्रि die Silben अद्रि in यद्यञ्च् u. s. w. 6, 3, 92.

अर्थ्य Infinitivendung अर्थ्य 3, 4, 9.

अर्थ्यन् Infinitivendung १-अर्थ्य 3, 4, 9.

अन् 1) die Silbe अन्. — a) Declination der Stämme auf अन् 6, 4, 134. 136 fg. Bildung des Femin. 4, 1, 12 fg. 28 fg. Verhalten vor verschiedenen Suffixen 6, 4, 135. 167 fgg. 8, 2, 16. Erhält in einem Comp. das Suffix अँ mit dem Femin. ई (टच्) 5, 4, 103. 108 fg. — b) für एतद् substituiert 5, 3, 5. — 2) taddh. १-अ 5, 3, 48 fgg. — 3) kein न् habend 8, 3, 108.

अन wird für यु in einem Suffix substituiert 7, 1, 1. Accent eines Comp., dessen letztes Glied auf कर्त्त अन ausgeht, 6, 2, 150.

अनङ् ein für den Auslaut substituiertes अन् 7, 1, 75 fg. 93 fg. Substitut und zugleich samāsānta 5, 4, 131 fgg.

अनच् kein Vocal (अच्) 8, 4, 47.

अनत् kein kurzes अ (अत्) 7, 1, 5.

अनात् 1) kein आ 6, 4, 151. — 2) kein आ enthaltend 6, 1, 205.

अनि कर्त्त अनि 3, 3, 112.

अनिगन्त nicht auf इ oder उ (इक्; die anderen Vocale kommen nicht in Betracht) auslautend 6, 2, 52.

अनिच् taddh. und samāsānta अँन् 5, 4, 124 fgg.

अनिञ् nicht taddh. १-इ 4, 1, 122

अनिट् 1) nicht das vorn antretende Augment इ (इट्) 6, 1, 188. — 2) nicht das vorn antretende Augment इ habend 3, 1, 45. 6, 4, 51. 7, 2, 61.

अनिदित् kein kurzes इ (इत्) zum stummen Laut (इत्) habend 6, 4, 24.

अनोयर् कर्त्त अनोय 3, 1, 96.

अनुम् kein nach dem letzten Vocal infigirtes Augment न् habend 6, 1, 173.

अनुङ् nicht das Femininsuffix ऊ (ऊङ्) 6, 3, 34.

अनुत् nicht kurzes ऋ (ऋत्) 8, 2, 86.

अनोत्पर worauf nicht ओ (ओत्) folgt 8, 4, 28.

अन्त 1) die Silbe अन्त् (अन्तः Nomin.) 7, 1, 3. — 2) *anādi*-Suffix अन्त. Anfügung 6, 4, 55.

अप् 1) कृत् अ 3, 3, 57 fgg. Anfügung 2, 4, 38, 56. Accent eines Comp., dessen letztes Glied dieses Suffix enthält, 6, 2, 144. — 2) *taddh.* und *samāsānta* अ 5, 4, 116 fg.

अपर worauf अ oder आ folgt 7, 4, 80.

अपित् nicht पित् 3, 4, 87 fg.

अपूर्व dem अ oder आ vorangeht 8, 3, 17.

अभ्यम् Substitut für die Casusendung भ्यस् 7, 1, 30.

अम् 1) die Vocale, Halbvocale, Nasale und ह् (s. *Qivasūtra*) 8, 3, 6. — 2) ein nach dem letzten Vocal angefügtes अ 6, 1, 58 fg. 7, 1, 99. — 3) für ए substituirtes अम् in ध्वम् 3, 4, 91. — 4) Personalendung अम् 3, 4, 101. Dafür blosses म् substituirt 7, 1, 40. — 5) die Absolutivendung अम् 2, 2, 20 fg. Vgl. *शमुल्*. — 6) die Endung अम् des Acc. Sg. 4, 1, 2. Anfügung 6, 1, 93, 107, 4, 80. Dafür अत् (अद्) substituirt 7, 1, 25. Ausnahme 26. Schwund derselben 23. Ausnahme 24. — 7) die Endung अम् des Nom. und Acc. Sg. bei Neutris auf अ 7, 1, 24. — 8) Endung अम् im Dat. Sg. und im Nomin. und Acc. aller Zahlen bei युष्मद् und अस्मद् 7, 1, 28. — 9) Augment अम्, das vor die Accusativendung angefügt (aber nicht mit ihr identificirt) wird in स्त्रियमन्य u. s. w. 6, 3, 68. — 10) Substitut अम् für verschiedene Casus am Ende eines *Arjajñh.* 2, 4, 83 fg.

अमु *taddh.* अम् 5, 4, 12.

अय् für ए substituirt 6, 1, 78. Für इ des Causat. 4, 55 fgg. Für इद् von इदम् 7, 2, 111.

अयङ् für den Auslaut substituirtes अय् 7, 1, 22.

अयच् *taddh.* अयै 5, 2, 43. अय 44.

अल् Laut (s. *Qivasūtra*) 1, 1, 52. Vgl. अनेकाल् und एकाल् im folgenden Index.

अलुक् kein Schwund des Suffixes 4, 1, 89, 6, 3, 1 fgg. Vgl. लुक्.

अल्लोप Ausfall des अ (अत्) 6, 4, 134 fgg.

अव् für ओ substituirt 6, 1, 78 fgg.

अवङ् Substitut अव् für den Auslaut (von गो) 6, 1, 123 fg.

अवतो, darauf auslautende Stämme sind oxytonirt 6, 1, 220.

अवर्ण 1) die Laute अ und आ (vgl. 1, 1, 69) 6, 3, 112. — 2) auf die Laute अ oder आ auslautend 6, 1, 182, 2, 90.

अश् 1) die Vocale und die tönenden Consonanten (s. *Qivasūtra*) 8, 3, 17. — 2) für das Ganze substituirtes अ 2, 4, 32 fg. (für इदम् und एतद्). 7, 1, 24 (für die Genetivendung अस्).

अस् als Auslaut von Nominalstämmen. Bildung des Nomin. 6, 4, 14. Wann sich स् erhält 8, 3, 46 fgg. Daran Suffix विन् gefügt 5, 2, 121. *samāsānta* अस् (f. ई) 4, 103. Accent in einem Bahuvr. mit सु 6, 2, 117.

असि 1) *taddh.* अस् 5, 3, 39. — 2) nicht auf स् auslautend 8, 2, 80.

असिच् *taddh.* und *samāsānta* अस् 5, 4, 122 fgg.

अमुक् hinten auftretendes अम् 7, 1, 50 fg.

अमुङ् Substitut अम् für den Auslaut 7, 1, 89. Zum उ vgl. उगित्.

असृप् s. सृप्.

असे Infinitivendung असे 3, 4, 9.

असेन् Infinitivendung १_असे 3, 4, 9.

अस्तात् und **अस्ताति** *taddh.* अस्तात् 5, 3, 27. Anfügung 40 fg.

अस्य s. u. अ 1).

आ

आ 1) *langes आ* 6, 1, 93. 3, 91. 4, 117. 7, 2, 84. — 2) *Casusendung आ im Veda* 7, 1, 29.

आकम् *Genetivendung आकम् in युष्माकम्* und अस्माकम् 7, 1, 33.

आकिन्चि *taddh. आकिन्* 5, 3, 52.

आङ् 1) *Partikel आ*, s. den folgenden Index unter आ. — 2) *Endung आ des Instr. Sg.* 6, 4, 141. Anfügung 7, 3, 105. Dafür ना substituiert 120. Das ङ् ist bedeutungslos. Vgl. टा.

आच् *taddh. आ* (in दक्षिणा und उत्तरौ) 5, 3, 36 fgg. Ein darauf ausgehendes Adv. mit Abl. construiert 2, 3, 29. Das च् ist hier bedeutungslos, da die Betonung sich schon von selbst versteht.

आट् *vorn untretendes आ*. 1) betont vor vocalisch anlautenden Wurzeln im Imperf., Aorist und Condit. 6, 4, 72 fg. Fehlt nach मा und sonst 74 fg. Euphonisches Verhalten 1, 90. — 2) vor Personalendungen 3, 4, 92. 94. — 3) vor Casusendungen 7, 3, 112.

आटच् *taddh. आट्* 5, 2, 125.

आत् 1) Abl. von अ; s. u. अ 1). — 2) *langes आ* (das त bedeutungslos als blosses Fulcrum). Heisst Vrddhi 1, 1, 1. Darauf auslautende Wurzeln 2, 4, 80. 3, 1, 136. 141. 2, 3, 74. 171. 3, 106. 128. 4, 110. 6, 4, 64 fgg. 112 fgg. (auch das der Präsensstämme auf ना) 7, 1, 34. 2, 67. 73. 3, 33. 36. 8, 2, 43. आ tritt an die Stelle eines auslautenden Diphthongen und anderer Vocale, auch mlaunter von Wurzeln 6, 1, 45 fgg. An die Stelle eines auslautenden Nasals 4, 141 fgg. आ als Auslaut von Nominalstämmen 5, 2, 96. 6, 1, 219 (vor मत्). 4, 140. 7, 3, 46. 49. आ substituiert für den Auslaut eines Nominalstammes 6, 3, 46 fg.

7, 1, 85. 4, 37. आ statt ऐ und औ in der ersten Silbe eines Nominalstammes 7, 3, 1. Für आ einer Personalendung wird ऐ substituiert 3, 4, 95. इय् 7, 2, 81. आ für ई in ईयस् substituiert 6, 4, 160. आ für आ 8, 3, 3. pluta-Diphthonge aufgelöst in आइ und आउ 2, 107. Vgl. अनात्. — 3) *Ablativendung आत्*, für अस् substituiert 7, 1, 12. — 4) *Casusendung आत् im Veda* 7, 1, 39.

आताम् *Personalendung आताम्* 3, 4, 78.

आति *taddh. आत्* 5, 3, 34 f.

आत्वत् *ein आ enthaltend* 6, 1, 159.

आयाम् *Personalendung आयाम्* 3, 4, 78.

आदित् आ *zum stummen Laut habend* (Wurzel) 7, 2, 16 fg.

आदुक् s. u. अदुक्.

आनङ् *an die Stelle eines Auslauts tretendes आनङ्* 6, 3, 25 fg.

आन *Participialendung आन* mit Weglassung der verschiedenen stummen Laute. Heisst Atman. 1, 4, 100. Erhalt vorn das Augment म् 7, 2, 82.

आनि *Imperativendung आनि*. Wann न in ण् übergeht 8, 4, 16.

आनुक् *hinten untretendes आन* 4, 1, 49.

आप् 1) *Femininendung आ* (nach Abwerfung anderer stummer Laute; vgl. चाप्, टाप्, डाप्). Daran werden Casusendungen und taddh. gefügt 4, 1, 1. Declination dieser Feminina 6, 1, 68. 7, 1, 18. 34. 3, 105 fgg. 113 fgg. 116. Anfügung 44. Verkürzt 6, 3, 63 fgg. 7, 4, 15. Abgeworfen 2, 4, 82. — 2) *alle Casusendungen von आ des Instr. Sg. bis सु (सुप्) des Loc. Pl. (s. 4, 1, 2 und 1, 1, 71)* 7, 2, 112.

आम् 1) *das im periphrastischen Perfectum an die Wurzel angefügte आम*. Daran fallen die Personalendungen des Per-

fects ab 2, 4, 81. Statt dessen das Perfectum von क् angefügt 3, 1, 40. Andere Formen von क् 41 fg. Wann Âtman. 1, 3, 63. Wann angefügt 3, 1, 35 fgg. Anfügung an die erweit. Verbalwurzeln auf $\text{—}\pm\text{इ}$ (Caus. u. s. w.) 6, 4, 55. — 2) *Genetivendung* आम् 4, 1, 2. Erhält vorn das Augment न् 7, 1, 54 fgg. स् 52. Anfügung 1, 4, 5. 7, 1, 53. — 3) *Locativendung* आम्, für इ substituiert 7, 3, 116 fg. — 4) आम् für ए in den Personalendungen des Imperativs substituiert 3, 4, 90. — 5) *nach dem letzten Vocal angefügtes* आ 7, 1, 98.

आम् *taddh.* आम् 5, 4, 11 fg.

आय् für ऐ substituiert 6, 1, 78.

आय् bildet eine neue Wurzel 3, 1, 23. 32. Kann vor einem ârhadh. abfallen 31.

आयन् für das anlautende फ् eines Suffixes substituiert 7, 1, 2. Vgl. फक्, फञ्, फिञ्, फिन्.

आय्य *Suffix (wîdî)* आय्य. Anfügung an erweiterte Wurzeln auf $\text{—}\pm\text{इ}$ (Caus. u. s. w.) 6, 4, 55.

आरक् *taddh.* \pm —आरे 4, 1, 130.

आरु *krt* आरु 3, 2, 173.

आल् *Casusendung* —आ *im Veda* 7, 1, 39

आलच् *taddh.* आलं 5, 2, 125.

आलु = आलुच्. Anfügung an erweiterte Wurzeln auf $\text{—}\pm\text{इ}$ (Caus. u. s. w.) 6, 4, 55.

आलुच् *krt* आलुं 3, 2, 158. Vgl. आलु.

आव substituiert für आं 6, 1, 78 fgg.

आहि *taddh.* आहि 5, 3, 37 fg. Ein darauf ausgehendes Adv. mit Abl. construiert 2, 3, 29.

इ

इ *kurzes und langes इ* (vgl. 1, 1, 69). Darauf auslautende Wurzeln 3, 3, 56. 6, 4, 77 fgg. 82. Nominalstämme 148. Für इ (d. i. also *kurzes इ*) in einer Personalendung wird im Imperativ उ substituiert 3, 4, 86. ए: Ablat. Gen.

इक् इ, उ, ऋ und ल् *nebst ihren Längen* (vgl. Īvasūtra). Wenn Guna und Vrddhi vorgeschrieben werden, so treten diese selbstverständlich an die Stelle der oben genannten Vocale, 1, 1, 3. Im Auslaut eines Verbalstammes 1, 2, 9. Nominalstammes 5, 1, 131. 7, 1, 73 fgg. Werden verlängert 6, 3, 121. 123. 134. Verkürzt 61. 8, 2, 76 fgg. Bleiben vor einem nicht homogenen Vocal unverändert 6, 1, 127. Treten an die Stelle von ए, ऐ, ओ und आं 1, 1, 48. An die Stelle der Halbvocale 45. Die Halbvocale an ihre Stelle 6, 1, 77.

इक् 1) als Auslaut von Nominalstämmen 4, 2, 141. 3, 133. — 2) *die Silbe इक्* (इक्:

Nomin.). Wird für das anlautende ट् (vgl. ठक्, ठच्, ठञ्, ठन्) eines *taddh.* substituiert 7, 3, 50.

इगन्त *auf einen einfachen Vocal (mit Ausnahme des अ) auslautend* 6, 2, 29. Vgl. इक्.

इगुपध *einen einfachen Vocal (mit Ausnahme des अ) an vorletzter Stelle habend* (Wurzel) 3, 1, 45. 135.

इच् 1) *jeder Vocal mit Ausnahme des अ* (s. Īvasūtra) 6, 1, 164. 3, 68. — 2) *samâsânta* ई 5, 4, 127 fg. In Betreff des च् s. समासान्त im folgenden Index.

इजादि *mit einem anderen Vocal als अ* (इच्) *anlautend* (Wurzel) 3, 1, 36. 8, 4, 32.

इजुपध *einen anderen Vocal als अ* (इच्) *an vorletzter Stelle habend* (Wurzel) 8, 4, 32.

इञ् 1) *krt* $\text{—}\pm\text{इ}$ 3, 3, 110 ($\text{—}\pm\text{इ}$ fehlerhaft). — 2) *taddh.* $\text{—}\pm\text{इ}$ 4, 1, 95 fgg. 153. 173 (*tadrâga*). 2, 80. Anfügung 7, 3, 8. Wann abgeworfen 2, 4, 58. 60. 66. Aus-

nahme 61. Dafür im Femin. यौ substituiert 4, 1, 78 fgg. Daran ± — आयर्ने gefügt 101. ± — अ 2, 112, 3, 127. Vgl. अनिञ्.

इद् 1) die Endung इ der ersten Person Sg. Atman. 3, 4, 78. Dafür अ substituiert 106. — 2) vorn antretendes Augment इ. — a) An ein ardhadh., wann und wann nicht 7, 2, 35 fgg. 6, 4, 62. 7, 2, 8 fgg. 41, 47 fgg. 52 fgg. 58 fgg. 66 fgg. Anfügung eines solchen Suffixes 1, 2, 2, 6, 4, 64. 7, 1, 62. 2, 4. Erhält weder Gana noch Vrddhi 1, 1, 6. Betont 6, 1, 196. Verlängert 7, 2, 37 fgg. Danach fällt das म् des Aorists ab 8, 2, 28. Vgl. अनिट् und सेट्. — b) An ein sârvadh. 7, 2, 76 fgg. — c) An taddh. ८ — क 5, 1, 23.

इण् die Vocale, Halbvocale und ह् 8, 3, 39, 57 fgg. 78.

इत् 1) kurzes इ (vgl. 1, 1, 70). Für vocalische Auslaute (insbes. आ) einer Wurzel substituiert 1, 2, 17. 6, 4, 70, 114 fgg. 7, 1, 100, 4, 5, 6, 40. Für einen inlautenden Vocal einer Wurzel 6, 4, 34. 7, 1, 101, 1, 56. इ in der Reduplication 76 fgg. Fällt in Personalendungen ab 3, 4, 97, 100. Wird an die Personalendung मम् angefügt 7, 1, 46. Auf इ auslautende Nominalstämme 1, 1, 65, 122, 171. 7, 3, 117 fgg. Für den Auslaut eines Nominalstammes substituiert 1, 2, 50. 4, 2, 25. 6, 3, 28. Für inlautendes अ 7, 3, 44 fgg. Für inlautendes इ wird अ substituiert 1, 86. Im pluriten मे ist इ pluta 8, 2, 106. pluta ए in आइइ aufgelöst 107. — 2) samâśanta इ für den Auslaut von गन्ध subst. 5, 4, 135 fgg. Das त् hat hier dieselbe Bedeutung wie bei इत् 1). — 3) ein stummer Laut. Bildet Sigla 1, 1, 71. Was alles so heisst 3, 2 fgg. Fällt ab 9. Vgl. आदित्, इदित्, इरित्, ईदित्, उदित्, ऊदित्, ऋदित्, ॠदित्, गदित्, आदित्, कित्, खित्, घित्, डित्, चित्, जित्, झित्, टित्, ठित्, डित्, ञित्, णित्, तित्, नित्, पित्, मित्, रित्, लित्,

Pāṇini's Grammatik

शित्, पित्, सित् und im folgenden Index अनुदानेत् und स्वरितेत्.

इतच् taddh. इते 5, 2, 56.

इलु Suffix (anāli) इलु. Anfügung an eine erweiterte Wurzel auf — ± इ (Caus. n. s. w.) 6, 4, 55.

इत्र कृत् इत्र 3, 2, 184 fgg. Accent eines Comp., dessen letztes Glied इत्र enthält, 6, 2, 144.

इथक् hinten antretendes इथ् 5, 2, 53.

इद् die Silbe इद् in इदम्. Dafür अय् substituiert 7, 2, 111.

इदन्त auf इ (इत्) auslautend 7, 1, 46.

इदित् इ (इत्) zum stummen Laut habend. In einer solchen Wurzel wird न nach dem Vocal infigirt 7, 1, 58. Vgl. अनिदित्.

इदुषध इ (इत्) an vorletzter Stelle habend 8, 3, 41.

इन् 1) Declination auf इन् auslautender Stämme 6, 1, 12 fgg. Erhält sich vor ± — अ 164 fgg. Ein auf इन् auslautender Bahuvr. erhält taddh. क् 5, 4, 152. — 2) = इनि. Darauf ausgehende Wörter nicht mit dem Gen. verbunden 2, 3, 70. Am Ende eines Comp. nach einem im Loc. gedachten Worte 6, 3, 19. — 3) कृत् ८ — इ 3, 2, 24 fgg.

इन Substitut für die Endung des Instr. Sg. आ 7, 1, 12.

इनङ् für den Auslaut substituiertes इन् 4, 1, 126 fgg.

इनच् taddh. इने 5, 2, 33.

इनि 1) कृत् इन् 3, 2, 93, 156 fgg. — 2) taddh. इन् 4, 2, 11, 51, 62, 80, 3, 111, 4, 23, 133. 5, 2, 85 fgg. 102, 115 fgg. 128 fgg.

इनुण् कृत् — ± इन् 3, 3, 44. Daran ± — अ gefügt 5, 4, 15.

इम् nach dem letzten Vocal infigirtes इ 7, 3, 92.

इमन् — इमनिच् 6, 4, 154.

इमनिच् taddh. इमेन् 5, 1, 122 fgg. Anfügung 6, 4, 154 fgg.

इय् wird für घ् im Anlaut eines Suffixes substituiert 7, 1, 2. Vgl. घ, घन्, घम्.

इय (Nomin. इयः) 1) die Silbe इय् 7, 2, 80. — 2) die Silbe इय 7, 3, 2.

इयङ् für den Auslaut substituiertes इय् 1, 4, 4. 6, 4, 77 fgg.

इर् इ (ई) und र् 8, 2, 15.

इरित् इर् zum stummen Laut habend. Bildung des Aorists von solchen Wurzeln 3, 1, 57.

इरे = इरेच् 6, 4, 76.

इरेच् Personalendung इरै im Perfect 3, 4, 81. Dafür रे substituiert 6, 4, 76.

इल tadlth. इल 4, 2, 80.

इलच् tadlth. इले 5, 2, 99 fg. 105. 117. 3, 79.

इय् als Auslaut einer Wurzel 7, 2, 49.

इश् für das Ganze substituiertes इ 5, 3, 3.

इष्ठ = इष्ठन् 6, 4, 154, 159.

इष्ठन् tadlth. इ-इष्ठ (Superlativsuffix) 5, 3, 55. 58 fgg. Anfügung 6, 4, 154 fgg. 159. 161 fgg.

इष्णु = इष्णुच् und विष्णुच् 6, 4, 55.

इष्णुच् krt इष्णु 3, 2, 136 fgg. Anfügung an eine erweiterte Wurzel auf इ-इ (Caus. u. s. w.) 6, 4, 55. Ein darauf ausgehendes Wort ist im Comp. mit der Negation ein Oxytonon 6, 2, 160. Vgl. विष्णुच्.

इम् 1) als Auslaut von Nominalstämmen. Daran क्, nicht इक gefügt 7, 3, 51. Verhalten eines Wortes und Nominalstammes auf इम् vor Gutturalen und Labialen 8, 3, 44 fg. — 2) इम् wird für den Wurzelvocal substituiert 7, 4, 54. — 3) Suffix (uqādi) इम्. Anfügung 6, 4, 97.

ई

ई langes ई. Für den Auslaut einer Wurzel substituiert 3, 1, 111. 6, 4, 113. 115 fg. 7, 4, 31. In der Reduplication 97. Für den Auslaut eines Nominalstammes substituiert 1, 77. Feminina auf ई heißen Nadi 1, 4, 3. Beschränkungen und Ausnahmen 4 fgg. Euphonisches Verhalten von ईञ् 6, 1, 130. Vgl. ईत्.

ईकक् tadlth. इ-ईक 4, 4, 59. 5, 3, 110.

ईकन् tadlth. इ-ईक 5, 1, 33.

ईट् vorn antretendes Augment ई. An Personalendungen 7, 3, 93 fgg. 8, 2, 28.

ईत् langes ई (das त् nur Fulcrum). Wann praghja 1, 1, 11 fg. 19. In der Reduplication 7, 4, 4. Für verschiedene Vocale substituiert 6, 3, 27. 97. 4, 65 fg. 139. 7, 2, 83. 4, 55. 8, 2, 81. Ortsnamen auf ई 4, 2, 123. Femin. auf ई im ersten Gliede eines Comp. 6, 3, 40. Anfügung des Fe-

minussuffixes ई (vgl. डी. डीन्. डीप्. डीय्) 4, 148. Vgl. ई.

ईदित् ई (इत्) zum stummen Laut habend. Solche Wurzeln fügen die Participialsuffixe त und तयत् ohne Anzuekt an 7, 2, 14.

ईन् wird für य् im Anlaut eines Suffixes substituiert 7, 1, 2. Vgl. य, यञ्.

ईय् für क् im Anlaut eines Suffixes substituiert 7, 1, 2. Vgl. क, कण्, कम्.

ईयङ् Suffix इ-ईय, das aus ऋत् eine neue Wurzel ऋतोय mit medialen Endungen (wegen इ) bildet 3, 1, 29, 32. Braucht vor ārdhach, nicht angefügt zu werden 31.

ईयम् = ईयमुन् 5, 4, 156. 6, 4, 154, 160.

ईयमुन् tadlth. इ-ईयम् (Comparativsuffix) 5, 3, 57 fgg. Anfügung 6, 4, 154 fgg. 160 fgg. Ein auf ईयम् ausgehendes Wort erhält am Ende eines Bahuvr. nicht das Suffix क् 5, 4, 156. Vgl. उगित्.

ईरच् tadlth. ईर 5, 2, 111.

ईरन् *taddh.* १—ईर ५, 2, 111.

ईवतो ist oxytonant 6, 1, 221.

ईश ein für das Ganze (इदम्) substituirtes ई 6, 3, 90.

उ

उ 1) *kurzes und langes उ* (vgl. 1, 1, 69). Nomin. उः und उ ohne Flexionszeichen, Abl. Gen. ओः. Im Auslaut einer Wurzel 3, 1, 125, 3, 57, 6, 4, 77 fgg. 83 (zugleich Auslaut eines Nominalstammes). 7, 4, 80. Im Auslaut eines Nominalstammes 4, 2, 71, 119, 3, 139, 5, 1, 2, 6, 4, 146 fgg. Am Ende einer Personalendung im Imperativ (also hier उ) 3, 4, 86. Für अ und आ substituirt 8, 2, 80. Vgl. उत्. — 2) *Präsenscharakter उ bei den Wurzeln der achten Klasse und bei कृ. कृक् und घिन्व्* 3, 1, 79, 80. Darnach fällt die Imperativendung हि ab 6, 4, 106. उ fällt ab 107 fgg. Anfügung an कृ 110. Der einzige Präsenscharakter, der kein stummes श् hat, demnach ārḥadhī, nicht sarvadhī, ist. Als sarvadhī, würde उ nach 1, 2, 4 डित् sein, also nicht Guṇa des Wurzelvocal in करोति zulassen, fügte man ein stummes प hinzu dann wäre Guṇa erklärt, aber उ würde dadurch tonlos werden. — 3) *kṛt उ* 3, 2, 168 fgg. Darauf ausgehende Wörter nicht mit dem Gen. construiert (?) 2, 3, 69.

उक् die Vocale उ, ऋ und ल (kommt nicht in Betracht) mit ihren Längen (s. Gyaśutra) 7, 2, 11, 3, 51. Vgl. उगित्.

उक् = kṛt उक्त् 2, 3, 69, 6, 2, 160.

उक्त् 1) *kṛt १±उक्* 3, 2, 154. Ein darauf ausgehendes Wort nicht mit dem Gen. construiert 2, 3, 69. Ein Comp., dessen zweites Glied auf उक् ausgeht, hat nach der Negation den Acut auf der letzten Silbe. 6, 2, 160. — 2) *taddh.* १—उक् 5, 1, 103.

उगित् ein उ oder ऋ zum stummen Laut habend. Ein mit solchem Suffix versehener

Nominalstamm erhält in den starken Casus ein nach dem letzten Vocal infigirtes न् 7, 1, 70. Ausnahmen und Beschränkungen 78 fgg. Bildet das Femin. mit ई 4, 1, 6. Wann dieses ई verkürzt werden kann 6, 3, 45. Vgl. अतु. अतुन्. अमुङ्. ईयमुन्. क्वतु. क्वसु. इमतुप्. लृ. लृच्. लृन्, मतुप्. वतुप्. वसु. शतु. उञ् Partikel उ, s. im folgenden Index.

उणादयः Suffixe, die mit —उ (उण्) beginnen 3, 3, 1 fgg. 4, 75. Dass sie nicht zu den kṛt-Suffixen gerechnet werden, ersieht man aus 2, 2, 7. Sie werden in einem besonderen Werke behandelt.

उत् *kurzes उ* (s. 1, 1, 70). Als Auslaut von Wurzeln 7, 3, 89. Eines Präsensstammes 6, 4, 106 fgg. Eines Nominalstammes 4, 1, 44, 60, 7, 3, 117 fgg. Für andere Laute substituirt 4, 1, 115, 6, 1, 111 fgg. 131, 4, 110, 7, 1, 102 fgg. 4, 88. Im plurinten ओ ist उ pluta 8, 2, 106. ओउ in आउ aufgelöst 197. Vgl. उ 1).

उत्त् ein *kurzes उ* (उत्) enthaltend 4, 3, 151.

उदित् *kurzes उ* (उत्) zum stummen Laut habend. Eine tonlose nicht aspirirte Muta mit solchem उ (also कु. चु. टु. तु. पु) bezeichnet alle homogenen Mutae 1, 1, 69. Eine Wurzel mit solchem उ kann das Absolutivsuffix त्वा ohne Angarent इ anfügen 7, 2, 56.

उदुपध ein उ (उत्) an vorletzter Stelle habend 1, 2, 21, 8, 3, 41.

उम् ein nach dem letzten Vocal infigirtes उ 7, 4, 20.

उरच् *taddh.* उरे 5, 2, 106.

उवङ् für den Auslaut substituirtes उव् 1, 4, 4, 6, 4, 77 fgg.

उस् 1) Abl. Gen. von ऋ; s. daselbst, —
 2) *Personaleindung* 3. 4, 82 fg. Anfügung
 6. 1, 96. Vgl. जुस्. — 3) Ein auf उस्
 auslautender Nominalstamm erhält क.

nicht इक 7, 3, 51. Verhalten eines auf
 उस् auslautenden Wortes und Nominal-
 stammes vor Gutturalen und Labialen 8.
 3. 44 fg.

ऊ

ऊ *langes* ऊ 3. 4, 32. Feminina auf ऊ
 heissen Nadi 1. 4, 3. Beschränkungen und
 Ausnahmen 4 fgg. Vgl. ऊत्.

ऊक *krt* ऊक 3, 2. 165 fg.

ऊङ *Femininsuffix* ऊ 4. 1, 66 fgg. Accent
 in der Declination 6. 1, 175. Ein Femin.
 auf ऊ bewahrt seine Länge als erstes Glied
 eines Comp. 3, 34. Das ङ ist bedeutungslos.

ऊट् (ऊट्, ऊट्) heisst *die Vocalisirung von*
 व. व. अक् und इक् zu ऊ 6. 4, 19 fg. 132.
 ऊ + आ ergibt ऊ 1, 108. अ + ऊ — आं

89. Accent der Stämme auf आं in der
 Declination 171. Der Auslaut ist bedeu-
 tungslos.

ऊत् *langes* ऊ (das त blosses Fulcrum).
 Wann pragrahja 1. 1, 11 fg. 19. Für अ (in
 अप्) substituit 6. 3, 98. Für आ 4, 89 fgg.
 Vgl. ऊ und उ 1).

ऊदित् *langes* ऊ (ऊत्) *zum stummen Laut*
habend. Eine solche Wurzel kann die con-
 sonantisch anlautenden Ārdhādhi. mit und
 ohne Augment इ anfügen 7. 2, 44.

ऋ, ॠ und लृ

ऋ 1) *kurzes und langes ऋ* (vgl. 1. 1, 69).
 Abl. Gen. उः. Wenn अ, इ oder उ nebst
 ihren Längen für ऋ oder ॠ substituiert
 werden, muss jenen Vocalen ein र ange-
 fügt werden, 1, 1, 51. Als Auslaut von Wur-
 zeln 2, 12, 3, 1, 124, 2, 171, 7, 4, 16. Als
 vorletzter Laut in einer Wurzel 7. Für ऋ
 wird in der Reduplication अर् gesetzt 66. —
 2) das ऋ in दत् 5, 4, 141 gibt dem Stamme
 दत् die Bedeutung von उगित्. Vgl. ऋत्.

ॠत् *kurzes* ॠ (s. 1, 1, 70). Im Auslaut
 von Wurzeln 7, 2, 43, 63, 70, 4, 10, 92.
 Von Nominalstämmen 4, 3, 72, 78, 4, 49.
 8, 4, 26 (ऋदवग्रह). Declination solcher
 Stämme 6. 1, 111, 7, 1, 94, 2, 100, 3, 110.
 Haben im Femin. ई 4, 1, 5. Für ein sol-
 ches ऋ im ersten Gliede eines Comp. wird
 आन् substituiert 6, 3, 25 fg. Die Genetiv-
 endung erhält sich am Anfange eines Comp.

23 fg. Ein Bahuvr., dessen zweites Glied
 auf ऋ ausgeht, erhält das Suffix क् 5. 4,
 153. Ausnahmen 157 fg. Euphonisches
 Verhalten von ऋ 6. 1, 91 fg. 128. Für ऋ
 wird र substituiert 4, 161. रो 7, 4, 27. रि
 28. Guna 29 fg. ऋ für ॠ substituiert 7.
 ऋ ist nicht pluta 8, 2, 86. Vgl. ऋ.

ऋदित् *kurzes* ऋ (ऋत्) *zum stummen*
Laut habend. Bildung des reduplicirten
 Aorists von solchen Wurzeln 7. 4, 2.

ऋदुपथ *kurzes* ऋ *an vorletzter Stelle*
habend 3, 1, 110, 6, 1, 59, 7, 4, 90.

ऋत् *der Vocal* ऋ (त blosses Fulcrum).
 Als Aus- u. Inlaut von Wurzeln 3, 3, 57, 7,
 1, 100 fgg. 2, 38 fgg. 4, 11 (hier ist ऋ + ऋत्
 in ऋत् zusammengezogen). Vgl. ऋ.

लृत् *der Vocal* लृ (त ist Fulcrum). लृदित्
 लृ *zum stummen Laut habend.* Bildung
 des Aorists von solchen Wurzeln 3, 1, 55.

ए, ऐ, ओ, औ

ए der Vocal ए. Im Auslaut der Personalendungen im Âtman. 3. 4. 79. Für auslautendes आ von Wurzeln substituiert 6. 4. 67 fgg. Nomin. एः. aber auch statt dessen ए. Vgl. एत्.

एङ् die Diphthonge ए und ओ (s. Çiva-sûtra). Heissen Guna 1. 1. 2. Gelten in der ersten Silbe eines Ortsnamens für Vṛddhi 75. Vocat. Sg. auf ए und ओ 6. 1. 69. Euphonisches Verhalten 94. 109 fg.

एच् alle Diphthonge (s. Çivasûtra). Wenn sie verkürzt werden sollen, treten इ und उ an ihre Stelle 1. 1. 48. Wann dafür आ substituiert wird 6. 1. 45 fgg. अय्, अव्. आय् und आव् 78 fgg. Euphonisches Verhalten zu einem vorangehenden अ oder आ 88 fgg. Pluta 8. 2. 108.

एजन्त auf einen Diphthongen (एज्) auslautend 1. 1. 39.

एण्य tadlth. एण्य.

एत् der Diphthong ए (त् ist Fulcrum) 8. 3. 99. Wann praghja 1. 1. 11. In einer Personalendung 7. 4. 52. Datur आम् substituiert 3. 4. 90. अम् 91. ऐ 93. 96. ए für andere Laute substituiert 6. 4. 119 fgg. 7. 3. 103 fgg. Dafür ई substituiert 8. 2. 81. An em auf ए auslautendes Wort wird तराम् gefügt 5. 4. 11.

एदित् ए (एत्) zum stummen Laut habend. Bildung des Aorists von solchen Wurzeln 7. 2. 5.

एधाच् tadlth. एधो 5. 3. 46.

एनप् tadlth. एन् 5. 3. 35. Ein darauf ausgehendes Wort mit Gen. construirt 2. 3. 31.

एय् für ट् im Anlaut eines Suffixes substituiert 7. 1. 2. Vgl. ट, ठक्, ठक्ज्, ठज्, ठि-नुक्, ठक्.

एश् ein für das Ganze substituirtes ए 3. 4. 81.

एस् Abl. Gen. von इ und Nomin. von ए; s. daselbst.

ऐ für andere Vocale substituiert 3. 4. 93. 95 fg. 4. 1. 36. Ueberall ohne Nominativzeichen.

ऐच् die Diphthonge ऐ und औ (s. Çiva-sûtra) 7. 3. 3. Heissen Vṛddhi 1. 1. 1. pluta 8. 2. 106.

ऐरक् tadlth. ±_ऐरे 4. 1. 128.

ऐस् Casusendung ऐस्, für भिस् substituiert 7. 1. 9 fgg.

औ der Diphthong औ 4. 4. 108. Vgl. औत्.

औत् desgl. (das त् Fulcrum). Wann praghja 1. 1. 15 fg. Als Auslaut einer Wurzel 7. 3. 71. Eines Nominalstammes 6. 1. 93. Für अ u. आ substituiert 3. 112. य् fällt darnach ab 8. 3. 20. Vgl. औ u. अनोत्पर.

औदित् औ (औत्) zum stummen Laut habend. Solche Wurzeln haben im Partic. न und नवत् st. त und तवत् 8. 2. 45. Für औदित् gelten auch die Wurzeln 24—36 der vierten Klasse.

औस् 1) Abl. Gen. Sg. von उ; s. daselbst. — 2) Endung औस् des Gen. und Loc. Du. 4. 1. 2. Anfügung 2. 4. 34. 7. 3. 104 fg.

औ 1) der Diphthong औ. Für andere Laute substituiert 4. 1. 38. 7. 2. 107. — 2) Personalendung औ im Perfect 7. 1. 34. — 3) Casusendung औ im Nom. Du. 4. 1. 2.

औङ् Casusendung औ im Nom. und Acc. Du. 7. 1. 18 fg. Das ङ् ist bedeutungslos.

औट् Casusendung औ im Acc. Du. 4. 1. 2. Das ट् ist bedeutungslos.

औत् 1) der Diphthong औ. Für व् in दिव् substituiert 7. 1. 84. — 2) Locativendung औ 7. 3. 118 fg. — Das त् ist nur Fulcrum.

औश् ein für das Ganze (nämlich für die Casusendung अस् Nom. und Acc. Pl.) substituirtes औ 7. 1. 21.

क

क् fällt als erster Bestandtheil einer Doppelconsonanz ab 8, 2, 29. Vgl. क 1).

क 1) *der Laut क्*. In einem Suffix 7, 3, 44. Als Anlaut einer Wurzel 8, 4, 18. Wird substituirt für च् 3, 3, 41. न् 4, 2, 140. त् 8, 2, 51. प् und ट् 41. ट् am Anfange eines taddh. (vgl. ठक्, ठच्, ठञ्, ठन्) 7, 3, 51. Dafür ट् substituirt 5, 3, 72. Davor ऌ 8, 3, 37. स् vorgesetzt 6, 1, 135 fgg. — 2) *kṛt* = अ 3, 1, 135 fg. 144, 2, 3 fgg. 77, 3, 83. Anfügung 7, 3, 64. Accent eines Comp., dessen zweites Glied dieses Suffix enthält 6, 2, 144, 157 fg. 3) *unādi* क (ohne stummen Laut). Anfügung 7, 2, 9. — 4) a) *taddh.* क 4, 2, 80, 5, 3, 70 fgg. 4, 28. — b) *taddh.* क nach Abwerfung der stummen Laute. Anfügung 7, 4, 13.

कक् *taddh.* ± क 4, 2, 80, 4, 21.

कञ् *kṛt* = अ 3, 2, 60. Femin. ई 4, 1, 15.

कटच् *taddh.* कटे 5, 2, 29 fg.

कट्यच् *taddh.* कट्ये 4, 2, 51.

कर्थ्य *Infinitivsuffix* = अर्थ 3, 4, 9.

कर्थ्यन् *Infinitivsuffix* = अर्थ 3, 4, 9.

कन् *taddh.* = क 4, 2, 131, 3, 2, 65, 147, 4, 21, 5, 1, 22 fg. 51, 2, 64 fgg. 68 fgg. 77 fgg. 3, 51 fg. 75, 81 fg. 87, 95 fgg. 4, 3, 4, 29 fgg. Schwund dieses Suffixes 5, 3, 98 fgg. Kann das Augment इ vorn erhalten 1, 23.

कप् 1) *kṛt* = अ 3, 2, 70. — 2) *taddh.* und *samāsānta* क 5, 4, 151 fgg. Anfügung 6, 3, 127, 7, 4, 14 fg. Accent eines solchen Comp. 6, 2, 173 fgg.

कर्पुर्व (1. आ) dem क vorangeht 7, 3, 46.

कमुल् *kṛt* = अस् mit Infinitivbedeutung (nach शक्) 3, 4, 12.

कन्य = कन्यप् 6, 3, 43.

कन्यप् *taddh.* कन्य 5, 3, 67. Anfügung 6, 3, 43 fgg. Vgl. 6, 3, 35, 8, 3, 38 fg.

कमुन् *kṛt* = अस् 3, 4, 17. In Verbindung mit ईश्वर 13. Ein solcher Infinitiv ist indeclinabel 1, 1, 40.

कसेन् *kṛt* = असे mit Infinitivbedeutung 3, 4, 9.

कानच् *Participialsuffix* = आर्न् als Stellvertreter des Perfects 3, 2, 106.

काम्यच् *Suffix* काम्ये. Bildet Denominativa 3, 1, 9. Diese heissen Wurzel (धातु) 32. Vgl. 8, 3, 38 fg. Der Accent wurde sich schon durch 6, 1, 162 ergeben.

कि *kṛt* = इ 3, 2, 171 (mit Reduplication). 3, 92 fg.

कित् क zum stummen Laut habend.

1) Augment. Wird hinten angefügt 1, 1, 46. Vgl. अकित् 2). अटुक्, असुक्, आनुक्, इयुक्, कुक्, जुक्, टुक्, तियुक्, तुक्, युक्, टुक्, नौक्, नुक्, पुक्, मुक्, यक्, युक्, रिक्, रौक्, रुक्, लुक्, वुक्, पुक्, सक्. — 2) *sārvadh.* und *ārdhadh.* (insbesondere dieses). Welche Suffixe nicht कित् sind, obgleich sie mit einem stummen क versehen sind, und welche Suffixe कित् sind, obgleich sie kein stummes क haben. 1, 2, 5 fgg. 3, 4, 104. Vor einem solchen Suffix wird kein Guṇa und keine Vrddhi substituirt 1, 1, 5. Davor die Wurzel verschiedenartig modificirt, meist geschwächt 6, 1, 10 fg. 39, 4, 15, 19 fgg. 24, 34, 37, 42 fg. 64 fg. 66 fgg. 98 fgg. 109 fgg. 120 fgg. 7, 4, 22 fgg. 40 fgg. 69. Davor eine andere Wurzel substituirt 2, 4, 36. Erhält nicht das Augment इ 7, 2, 11. Vgl. क, कञ्, कर्थ्य, कर्थ्यन्, कप्, कमुन्, कमुन्, कसेन्, कानच्, कि, किन्, कुरच्, केन्, केन्य, क्त, क्तवत्, क्तिच्, क्तिन्, कि, क्तव, क्तु, क्करच्, क्य, क्यङ्, क्यच्, क्यप्, क्यप्, क्तु, क्तुकन्, क्वनिप्, क्वरप्, क्वमु, क्वि, क्विन्, क्विप्, क्त, क्ते, क्सु, टक्, यक् — 3) *taddh.* Hat den Acut auf der letzten Silbe 6, 1, 165. Für den ersten

Vocal des Stammes wird Vyddhi substituirt **7, 2, 118.** Vgl. आरक्, ईक्क्, ऐरक्, कक्, टक्, ठक्, ढिनुक्, ढक्, त्यक्, फक्, यक्, वुक्, प्फक्.

किन् *krt* ८=इ **3, 2, 171** (mit Reduplication).

को Substitut für किम् **6, 3, 90.**

कु *ein Guttural* (vgl. **1, 1, 69**) **6, 1, 120.** Wann kein stummer Laut **1, 3, 8.** Wird für Palatale und andere Laute substituirt **7, 3, 52** fgg. **8, 2, 30, 62** fg. Dafür ein Palatal substituirt **7, 4, 62.** Davor ४ **8, 3, 37.** Vor स् **57.** Das Dazwischentreten eines Gutturals hindert nicht den Uebergang von न् in ण् **4, 2.**

कुक् *ein hinten antretendes क्* **4, 1, 158.** **2, 91. 5, 2, 129. 8, 3, 28.**

कुटारच् *taddh.* कुटारै **5, 2, 30.**

कुणप् *taddh.* कुण **5, 2, 24.**

कुम्त् *einen Guttural (कु) enthaltend* **8, 4, 13.**

कुर्च् *krt* ८=उरै **3, 2, 162.**

क्त्वम् = क्त्वमुच् **2, 3, 64. 8, 3, 43.**

क्त्वमुच् *taddh.* क्त्वम् **5, 4, 17, 20.** Anfügung **6, 3, 35.** Ein Wort mit diesem oder einem gleichbedeutenden Suffix mit einem Gen. construirt **2, 3, 64.** Euphonisches Verhalten solcher Wörter **8, 3, 43.**

केन् *krt* ८=ए **3, 4, 14.**

केन्य *krt* ८=अन्य **3, 4, 14.**

कोपध (f. आ) *ein क् an vorletzter Stelle habend* **4, 2, 65, 79, 110, 132, 3, 137, 4, 4, 6, 3, 37.**

किडत् = कित् und डित् **1, 1, 5. 6, 4, 15. 24, 37, 63, 98. 7, 4, 22.** Näher besprochen u. कित् und डित्.

क्त् *Participialsuffix* ८=त und ein darauf ausgehender Stamm. Heisst Nishtha **1, 1, 26.** Bezeichnet das Object und die Handlung in abstr. **3, 4, 70** (im letzten Falle n. **3, 3, 114**). Den Agens und eine beginnende Handlung **3, 4, 71** fg. Den Ort einer Handlung **76.** Hat gegenwärtige

Bedeutung **2, 187** fg. Als Nomen pr. **3, 174.** Mit Gen. **2, 3, 67** fg. Mit einem solchen Gen. nicht componirt **2, 12** fg. Im Femm. ई **4, 1, 51** fgg. Daran ८=क gefügt **5, 4, 4.** Zwei solche Participia mit einander componirt **2, 1, 60.** Am Ende eines Tatp. **2, 1, 25** fgg. **39, 45** fgg. Accent eines Comp. mit einem solchen Partic. als letztem Gliede **6, 2, 45** fgg. **61, 144** fgg. **170** fg. Vgl. निष्ठा im folgenden Index.

क्त्वत् *Participialsuffix* ८=तवत्. Heisst निष्ठा **1, 1, 26.** Ueber das उ s. उमित्. Vgl. निष्ठा im folgenden Index.

क्त्च् *krt* ८=ति **3, 3, 174.** Anfügung **6, 4, 39, 45.** Das च् hier ist bedeutungslos, da das Suffix auch ohne dasselbe den Accent haben würde. Vgl. **7, 2, 9.**

किन् *krt* ८=ति **3, 3, 94** fg. Auch betont **96** fg. Accent eines Comp. dessen zweites Glied mit diesem Suffix gebildet ist, **6, 2, 151.** Vgl. **7, 2, 9.**

क्त्ति *krt* ८=त्रि **3, 3, 88.** Daran stets *taddh.* म् gefügt **4, 4, 20.**

त्वा (Loc. क्त्वि) *krt* ८=त्वा (Absolutivsuffix). Ist indeclinabel **1, 1, 40.** Ist bisweilen nicht कित् (d. i. त्वा ohne Schwächung der Wurzel) **2, 7** fg. **18, 22** fgg. Anfügung **6, 4, 15, 31** fg. **7, 4, 43** fg. Erhält das Augment इ **2, 50** fg. य am Ende **1, 47.** Nach अलम् und खलु **3, 4, 18.** Fernerer Gebrauch **19** fg. **59** fgg. Dafür ८=य substituirt **7, 1, 37** fg. Dieses am Ende eines Tatp. **2, 2, 22.** Vgl. ल्यप्.

क् *krt* ८=नु **3, 2, 140.**

क्वरच् *krt* ८=मरै **3, 2, 160.**

क्व *die verschiedenen Denominativsuffixe* ८=य (क्वङ्, क्वच्, क्वप्). Verhalten eines न् davor **1, 4, 15.** य kann abfallen **6, 4, 50.** Anfügung **152.** क्त यु angefügt **3, 2, 170.**

क्वङ् *Denominativsuffix (ārdhath.)* ८=य mit medioten Personalendungen **3, 1, 11** fg. **14** fgg. Ein damit versehener Stamm heisst

Wurzel (धातु) 32. Anfügung 6, 3, 36 fgg. Vgl. क्य.

क्यच् *Denominativsuffix* (ârdhadh.) $\text{--}\underline{\text{यै}}$ 3, 1, 8. 10. 19. Ein damit versehener Stamm heisst Wurzel (धातु) 32. Anfügung 7, 1, 51. 4, 33 fgg. Das च् ist bedeutungslos, da das Suffix auch ohne dieses betont wäre. Vgl. क्य.

क्यप् 1) कर्त्तृ (zugleich auch कर्त्) $\text{--}\underline{\text{य}}$ 3, 1, 106 fgg. 109 fgg. — 2) कर्त् $\text{--}\underline{\text{य}}$ betont 3, 3, 98 fgg.

क्यप् *Denominativsuffix* $\text{--}\underline{\text{य}}$ 3, 1, 13. Ein darauf ausgehender Stamm heisst Wurzel (धातु) 32. Parasm. und Âtman. 1, 3, 90. Das य् ist bedeutungslos.

क्र s. अक्रान्त.

क्रु कर्त् $\text{--}\underline{\text{रु}}$ 3, 2, 174.

क्रुकन् कर्त् $\text{--}\underline{\text{लुक}}$ 3, 2, 174.

क्वनिप् कर्त् $\text{--}\underline{\text{वन्}}$ 3, 2, 74 fg. 94 fgg.

क्वरप् कर्त् $\text{--}\underline{\text{वर}}$ 3, 2, 163 fg. Im Femin. ई 4, 1, 15.

क्वसु *Participialsuffix* $\text{--}\underline{\text{वस}}$. Als Stellvertreter des Perfects 3, 2, 107 fgg. Vgl.

वसु und उगित् wegen des उ.

क्वि कर्त् $\text{--}\underline{\text{व}}$ (umfasst क्विन् und क्विप्) 3, 2, 134. Das व verschwindet nach 6, 1, 67. Anfügung 6, 4, 15. 19 fgg. 40. 97. Verhalten eines im Comp dem mit क्वि versehenen Worte vorangehenden Wortes 6, 3, 116. 8, 3, 25.

क्विन् कर्त् $\text{--}\underline{\text{व}}$ (das व verschwindet nach 6, 1, 67) 3, 2, 58 fgg. Anfügung 8, 2, 62 fg. Vgl. क्वि.

क्विप् कर्त् $\text{--}\underline{\text{व}}$ (das व verschwindet nach 6, 1, 67) 3, 2, 61. 76 fg. 87 fgg. 177 fgg. Vgl. क्वि.

क्ल *Aoristcharakter* (ârdhadh.) $\text{--}\underline{\text{स}}$ 3, 1, 45 fgg. अ fällt ab 7, 3, 72. Das ganze Suffix 73.

क्ले कर्त् $\text{--}\underline{\text{से}}$ mit Infinitivbedeutung 3, 4, 9.

क्लु कर्त् $\text{--}\underline{\text{सु}}$ 3, 2, 139.

ख

ख 1) der Laut ख 4, 2, 141. 8, 4, 18. Für ख am Anfange eines taddh. wird ईन् substituiert 7, 1, 2. Vgl. कु. — 2) taddh. ईन् 4, 1, 139 fg. 2, 93. 3, 64. 4, 78 fg. 130. 132 fg. 5, 1, 9. 32. 53 fgg. 85 fgg. 92. 2, 5 fgg. 4, 7. 8. Anfügung 6, 4, 145. 169. Vgl. u. 1)

खच् कर्त् अ 3, 2, 38 fgg. Anfügung an eine erweiterte Wurzel auf $\text{--}\underline{\text{इ}}$ 6, 4, 94. Das च् ist bedeutungslos, da das Suffix auch ohne dieses betont sein würde.

खञ् *taddh.* $\text{--}\underline{\text{इन्}}$ 4, 1, 141. 2, 94. 3, 1 fgg. 4, 99. 5, 1, 11. 71. 81. 2, 1. 4 fgg. 18 fgg. Vgl. ख 1).

खमुञ् कर्त् $\text{--}\underline{\text{अम्}}$ 3, 4, 25.

खय् Sg. und Pl. eine tonlose Muta (s. Çi-vasûtra) 7, 4, 61. 8, 3, 6.

खय् eine tonlose Muta und ein Sibilant 8, 3, 15. 4, 55.

खल् कर्त् $\text{--}\underline{\text{अ}}$ 3, 3, 126 fg. Anfügung 7, 1, 67 fg. Dieses und andere Suffixe in derselben Bedeutung bezeichnen das Object oder die impersonal aufgefasste Handlung 3, 4, 70. Werden nicht mit einem Gen. verbunden 2, 3, 69.

खश् कर्त् (sârradh.) अ, das an den Präsensstamm gefügt wird, 3, 2, 28 fgg. 83.

खित् ein ख zum stimmten Laut habend. Einfluss eines mit einem solchen कर्त् gebildeten Wortes auf ein im Comp. vorangehendes Wort 6, 3, 66 fgg. Vgl. खच्, खमुञ्, खन्, खश्, खिप्पाच्, खक्ञ्, ख्युन्.

खिप्पाच् कर्त् इप् 3, 2, 57. Vgl. इप्पाच्

खकृत् *kṛt* $\underline{\text{अ}}\text{उक}$ 3, 2, 57.

खोपध ख् *zum vorletzten Laut habend*
4, 2, 141.

ख्य *der Auslaut von सखि*, wenn इ zu य
wird, 6, 1, 112.

ख्युन् *kṛt* $\underline{\text{अ}}\text{अन}$ 3, 2, 56. Vgl. यु.

ग, घ

ग् *und ग der Laut ग*; s. अग् und अग.

गमिनि *taddh.* गमिन्.

घ *der Laut घ*. Für घ् im Anlaut eines
taddh. wird ह्य् substituiert 7, 1, 2. Vgl. घ 1).

घ 1) *der Laut घ*. Für ह् substituiert 3,
2, 70. 8, 2, 32 fg. — 2) *der Laut ह्य* (vgl.
घ) 5, 2, 40 fg. — 3) *kṛt अ* 3, 3, 118 fg. 125.
Anfügung 6, 4, 96. — 4) *taddh.* ह्य 4, 1,
138. 2, 27. 29. 93. 4, 4, 118. 135 fg. 141.
5, 1, 71. Vgl. घ. — 5) *die Suffixe त्र* und
तृप् 1, 1, 22. Anfügung an ein Femin. 6,
3, 43 fgg. Davor ein Loc. 17. Erhalten
das Augment न् vorn 8, 2, 17. Daran
आम् und अम् gefügt 5, 4, 11 fg.

घच् *taddh.* ह्ये 4, 4, 117. Vgl. घ.

घञ् *kṛt* $\underline{\text{अ}}\text{अ}$ 3, 3, 16 fgg. 120 fgg. An-
fügung 2, 4, 38. 56 (अ), 6, 1, 47. 4, 27 fgg.
7, 1, 67 fg. Accent 6, 1, 159 fg. Daran
 $\underline{\text{अ}}$ (f. आ) gefügt 4, 2, 58. Der End-
vocal einer Proposition wird vor einem mit
diesem Suffix gebildeten Worte verlängert,
6, 3, 122. Accent eines Comp., dessen
zweites Glied dieses Suffix enthält, 2, 144.

घन् *taddh.* $\underline{\text{अ}}\text{ह्य}$ 4, 2, 26. 4, 115. 5, 1,
68. 3, 79 fg. Anfügung 83 fg. Vgl. ह्.

घम् *taddh.* ह्य 5, 1, 106. Vgl. घ.

घि *ein Nominalstamm auf इ und उ* (mit
einigen Ausnahmen und Beschränkungen)
1, 4, 7 fgg. Declination 7, 3, 111. 118 fgg.
Gehört in einem Dvandva voran 2, 2, 32.

घित् घ् *zum stimmten Laut habend*. Vor
einem solchen *kṛt* wird für auslautendes
च् und ज् ein Guttural substituiert 7, 3, 52.
Vgl. घ 3). घञ्, घिनुष्, घुरच्.

घिनुष् *kṛt* $\underline{\text{अ}}\text{इन्}$ 3, 2, 141 fgg.

घु *die verschiedenen auf दा und धा zurück-
gehenden Wurzeln mit Ausnahme von दाप्*
1, 1, 20. 6, 4, 113 (अघु). Bildung des
Aorists 1, 2, 17. 2, 4, 77. Coniunctivs 7, 3,
70. Desiderativs 4, 54. Für आ wird ई
substituiert 6, 4, 66. घ 67 (Ausnahme 69).
119. Erhalten *kṛt* $\underline{\text{अ}}\text{इ}$ 3, 3, 92. Ein voran-
gehendes नि wird णि 8, 4, 17. Für दा als
घु wird टद् substituiert 7, 4, 46. त् 47.

घुरच् *kṛt* उरै 3, 2, 161.

ङ

ङ् *der Laut ङ*. An ein auslautendes ङ्
kann vor einem Sibilanten क् hinzugefügt
werden 8, 3, 28.

ङम् *die Nasale ङ, ण und न* (s. Çivasūtra).
S. डमुट्.

ङमुट् *ein vorn antretendes ङ, ण und न*
8, 3, 32.

ङस् *die Endung अस् des Gen. Sg.* 4, 1, 2.
Pāṇini's Grammatik

Dafür स्य substituiert 7, 1, 12. अ (अग्) 27.
Anfügung 6, 1, 110 fgg. 7, 2, 96. Accent
6, 1, 211. Ueber das ङ s. डित् 4). Vgl.
पठौ im folgenden Index.

ङसि *die Endung अस् des Abl. Sg.* 4, 1, 2.
Dafür आत् substituiert 7, 1, 12. स्मात् 15 fg.
Anfügung 6, 1, 110 fgg. Ueber das ङ s.
डित् 4). Vgl. पञ्चमो im folgenden Index.

डि die Endung इ des Loc. Sg. 4, 1, 2. Dafür आम् substituiert 7, 3, 116 fg. ओ 118 fg. स्मिन् 1, 15 fg. Anfügung 6, 3, 110. 4, 136. 7, 3, 110. 8, 2, 8. Ueber das इ s. डित् 4). Vgl. सप्तमी im folgenden Index.

डित् इ zum stummen Laut habend.
1) Eine solche Wurzel hat Ātman. 1, 3, 12. Die Personalendungen unbetont 6, 1, 186. Hierher gehören auch die neue Wurzeln bildenden Suffixe ईयङ्, क्यङ्, णिङ्, यङ्. — 2) sārvaḥ. und ārdhadh. Welche Suffixe डित् sind, obgleich sie kein stummes इ haben, 1, 2, 1 fgg. 3, 4, 103. Für das आ einer solchen Personalendung wird इय् substituiert 7, 2, 81. Vor einem डित्-Suffix kein Guṇa und keine Vṛddhi substituiert 1, 1, 5. Davor die Wurzel in verschiedener Weise geschwächt 6, 1, 16. 4, 15, 19 fgg. 24. 34. 37. 42 fg. 63 fg. 66 fgg. 98 fgg. 109 fgg. 7, 4, 22 fg. Vgl. अडित्. अङ्. ईयङ्, इवनिप्, चङ्, तङ् 2), तवेङ्, तातङ्, नङ्. नजिङ्, यङ्. — 3) die Personalendungen des Imperfects (लङ्), Potentials und Precativs (लिङ्), Aorists (लुङ्) und Conditionals (लृङ्). Veränderungen derselben 3, 4, 99 fgg. — 4) die Endungen des Dat. (ङे), Abl. (ङमि), Gen. (ङस्) u. Loc. (ङि) Sg. Anfügung 1, 4, 6.

7, 3, 111. Erhalten vorn das Augment आ 112. या 113. स्या 114 fg. — 5) Substitut. Ein solches tritt trotzdem, dass es aus mehr als einem Laute besteht, an die Stelle des Auslauts (nicht des Ganzen) 1, 1, 53. Vgl. अनङ्, अयङ्, अवङ्, असुङ्, आनङ्, इनङ्, इयङ्, उवङ्, उयङ्, निङ्, यङ्, रिङ्. रीङ्, ष्यङ्.

डो das Femininsuffix ई nach Abwerfung der stummen Laute (vgl. डोन्, डोप्, डोय्). Daran werden Casusendungen und tadlth. gefügt 4, 1, 1. Hat kein Nominativzeichen 6, 1, 68. Casusendung नाम् betont 178. ई verkürzt 3, 43 fgg. 63 fg. 66. अडो 6, 3, 61.

डोन् Femininsuffix ॥ ई. Wann angefügt 4, 1, 73. Vgl. डो.

डोप् Femininsuffix ई. Wann angefügt 4, 1, 5 fgg. 15 fg. 20 fg. 24. 26 fgg. 60. Vgl. डो.

डोय् Femininsuffix ई (betont). Wann angefügt 4, 1, 25. 40 fgg. 59. 61 fgg. Vgl. डो.

डे (ङे: Gen., डयि Loc.) die Endung ण des Dat. Sg. 4, 1, 2. Dafür य substituiert 7, 1, 13. स्मं 14. अम् 28. Anfügung 2, 95. Accent 6, 1, 212. Vgl. डित् 4) und चतुर्थी im folgenden Index.

इवनिप् *hrt* = वन 3, 2, 103.

च

च in कुण्डिनच् (2, 4, 70) und क्षेत्रियच् (5, 2, 92) kennzeichnet diese Stämme als Oxytona. Vgl. चित्.

च der Laut च. Dafür क् substituiert 7, 3, 52 fg.

चङ् Aoristcharakter = अ (ārdhadh.) 3, 1, 48 fgg. Davor Reduplication 6, 1, 11. Bildung derselben 7, 4, 93 fgg. Anfügung 2, 4, 31. 6, 1, 18. 31 fg. 7, 3, 56 (अचङ्). 4, 1 fgg. Accent 6, 1, 218. Das anlau-

teude स् einiger Wurzeln geht nicht in ए über 8, 3, 116. Das च ist bedeutungslos, da der Accent, wenn der Aorist das Augment verliert, sich von selbst versteht.

चण् den folgenden Index.

चणप् tadlth. चण 5, 2, 26.

चर् eine tonlose nicht-aspirate Muta und ein Sibilant (s. Gīvasūtra) 1, 1, 58. Werden für die कल् genannten Consonanten substituiert 8, 4, 54 fgg.

चरट् *taddh.* चर mit dem *Femin.* auf ई 5. 3. 53 fg.

चानश् *kṛt sārcaadh.* आने 3. 2. 159. Vgl. शानच्.

चाप् *Femininsuffix* आ 4, 1, 74 fg. Da das प eine andere Function hat, nämlich die verschiedenen *Femininsuffixe* आ mit आप् zusammenzufassen, so gilt der durch च gebotene Accent.

चि und चिक Substitute für नि in चिपिट und चिकिन 5. 2. 33.

चिण् *der Aoristcharakter* — ङ् (ārdhadh.) in उदपादि u. s. w. 3, 1, 60 fgg. Wam nicht im Reflexivum 89. Darnach fällt die Personalendung ab 6, 4, 104. Anfügung 33. 93. 7, 1, 69. 3. 32 fgg. 85. Andere Suffixe wie चिण् angefügt 6, 4, 62. Das च ist bedeutungslos, da dieser Aorist, wenn er das Augment verliert, auch ohne dieses च den Ton auf इ haben würde.

चित् च *zum stummen Laut habend.* Ein solcher Stamm oder Suffix hat den Acut auf der letzten Silbe 6, 1, 163 f2. Bei einigen einsilbigen Suffixen, die auch ohne das च betont sein wurden, wird das च auf sehr künstliche Weise erklärt. Bei andern dient es zur Unterscheidung von andern in Wirklichkeit auf dieselbe Form zurückgehenden Suffixen. Vgl. अकच्. अटच्. अडच्. अतमुच्. अयुच्. अनिच्. अयच्. असिच्. आकिनिच्. आटच्. आलच्. आलुच्. इच्. इतच्. इनच्. इमनिच्. इरच्. इलच्. इणुच्. ईरच्. उरच्. एधाच्. कटच्. कट्यच्. कानच्. काम्यच्. कुटारच्. कुरच्. कृत्यमुच्. क्तिच्. क्करच्. क्यच्. खच्. खिणुच्. घच्. घुरच्. चङ्. चानश्. चाप्. चिण्. चफज्. च्चि. च्वि. जाह्व. टच्. टोटच्. ठच्. डच्. इतमच्. इतरच्. डाच्. डुपच्. झलच्. णच्. णिच्. एयुच्. लृच्. दघच्. द्वयसच्. नाटच्. पिटच्. बह्वच्.

चिडच्. चिरीसिच्. भटच्. मात्रच्. याच्. युच्. लच्. वरच्. वलच्. विच्. वुच्. शङ्कटच्. शानच्. शायच्. शानच्. पच्. षरच्. षच्. सिच्. मुच्.

1. चु *ein Palatal* (vgl. 1, 1, 69). Ist am Anfange eines Suffixes stummer Laut 1, 3, 7. In der Reduplication für einen Guttural und ह् substituirt 7, 4, 62. Dafür ein Guttural substituirt 8, 2, 30. Ein Dental wird davor Palatal 4, 40. Ein auf einen Palatal auslautender Stamm am Ende eines Dvañ-dra 5, 4, 106.

2. चु 6, 1, 222. 3, 138. S. 2. अञ्च् im folgenden Index.

चुञ्चुप् *taddh.* चुञ्चु 5, 2, 26.

चफज् *taddh.* ङ् — आयने 4, 1, 98. Daran ङ् — य gefügt 5, 3, 113.

च्चि *der indifferenzirte betonte Aoristcharakter*, für den die wahren Charaktere सिच्. क्त. चङ्. अङ्. und चिण् substituirt werden 3. 1. 44 fgg. Vgl. लि.

च्चि *taddh.* च्च (das nach 6, 1, 67 abfällt). Bildet Adverbien (Gati), 1, 4, 61. Diese verbinden sich mit क्, भू und अस् 5, 4, 50 fgg. Veränderungen des Stammes davor 51 6, 4, 152. 7, 4, 26 fg. 32. Andere Suffixe in derselben Bedeutung 3, 1, 12. 2, 56 fg. 4, 62 fgg. Es wird ein besonderes Suffix für Formen wie शुक्लो (भवति u. s. w.) u. s. w. angenommen, um aus einem Stamme ein wirkliches Wort zu bilden. Was auf च्चि ausgeht ist nämlich als Gati ein Indeclinabile (अव्यय) und bußt als solches nach 2, 4, 82 die Casusendungen ein, wird aber trotzdem nach 1, 1, 62 zu einem wirklichen Worte. Das ई ist nicht Suffix, sondern eine Verlängerung des Auslautes. Indem das betonte Suffix verschwindet, rückt der Acut auf den Auslaut des Stammes.

छ

छ der *Laut* **छ**. Dafür **श** substituiert **6**, 1, 19. Schwund desselben 21. Vgl. **छ** 11.

छ 1) der *Laut* **छ**. Für andere Laute substituiert **7**, 3, 77. **8**, 4, 63. Dafür **प** substituiert 2, 36. **ईय** am Anfange eines *taddh.* **7**, 1, 2. Vor **छ** erhält ein Vocal das Augment **त्** **6**, 1, 73 fgg. Vgl. **छ**. — 2) *taddh.* **ईय** **4**, 1, 143 fg. 149. 2, 6. 28 fg. 32. 48. 84. 90 fg. 114. 137 fgg. 3, 1 fgg.

62 fgg. 88. 91. 131. **4**, 14. 117. **5**, 1, 1 fgg. 40. 69 fg. 91 fg. 111 fg. 135. 2, 17. 59. 3, 105 fg. 116 (*ta-rāga*). **4**, 9 fg. Schwund desselben 2, 60. **6**, 4, 153. Anfügung 3, 99.

छण *taddh.* **ईय** **4**, 1, 132. 134. 2, 89. 3, 94. 102.

छय die *Laute* **छ**, **ट**, **य**, **च**, **ट** und **त्** (s. *Çivasutra*) **8**, 3, 7.

छम् *taddh.* **ईय** **4**, 2, 115. Vgl. **सित्**.

ज

ज und **ज** der *Laut* **ज** **7**, 4, 80. Dafür **ग** substituiert 3, 52 fg. Eine auf **ज** auslautende Wurzel **6**, 4, 32.

जश् Sg. und Pl. eine tönende nicht-aspirierte *Muta* (s. *Çivasūtra*) **1**, 1, 58. Für **भल्** substituiert **8**, 2, 39. **4**, 53 fg. Kann in der Pause stehen 56.

जस् und **जसि** die *Endung* **अस्** des *Nomin.* Pl. **4**, 1, 2. 31. Anfügung **6**, 1, 105 fg. **7**, 3, 109. Erhält hinten das Augment **अस्** 1, 50. Accent **6**, 1, 166. Dafür **ई** (**शी**) substituiert **7**, 1, 17. **इ** (**शि**) 20. **आं** (**आंश्**)

21. Schwund desselben 22. Bei verschiedenen Pronom. **1**, 1, 32 fgg. Bei **युष्मद्** und **अस्मद्** **7**, 2, 93. Vgl. **प्रथमा** im folgenden Index.

जातीय = **जातीयर्** **6**, 3, 42. 46.

जातीयर् *taddh.* **जातीय** **5**, 3, 69. Anfügung **6**, 3, 42. 46. Vgl. **जातीय** im folg. Index.

जाहच् *taddh.* **जाह** **5**, 2, 24.

जुक् hinten antretendes Augment **ज** **7**, 3, 38.

जुस् *Personalendung* **उस्** **3**, 4, 108 fgg. Anfügung **7**, 3, 83. Vgl. **उस्** 2).

झ

झ der *Laut* **झ**. Für **झ** im Anlaut einer Personalendung werden **अन्त्** und **अत्** substituiert **7**, 1, 3 fgg. Diese Substitute erhalten vorn das Augment **र्** 6 fg.

झ die *Personalendung* **अन्त्** oder **अत्** **3**, 4, 78. Dafür **इरे** substituiert 81. **रन्** 105.

झय eine *Muta* (s. *Çivasūtra*) **5**, 4, 111. **8**, 2, 10. **4**, 62 fg.

झ eine *Muta* und ein *Sibilant* **8**, 4, 83.

झल् 1) eine *Muta*, ein *Sibilant* und **ह**

(s. *Çivasūtra*) **1**, 2, 9. **6**, 1, 58. 180. 183 fg. **4**, 15. 37. 42. 101. **7**, 1, 69. 72. 3, 103. **8**, 2, 26. 39. **4**, 53 fgg. — 2) in **अज्झलां** **1**, 1, 19 euphonisch für **हल्**.

झश् eine tönende *Muta* (s. *Çivasūtra*) **8**, 4, 53.

झय eine tönende aspirierte *Muta* **8**, 2, 37. 40.

झि die *Personalendung* **अन्ति** oder **अति** (vgl. **7**, 1, 3 fgg.) **3**, 4, 78. Dafür **उस्** substituiert 103 fgg. Vgl. **3**, 4, 82 fgg.

ज

ज *taddh.* \pm अ 4, 2, 58, 106 fg. 4, 129, 5, 3, 50. Anfügung 6, 3, 71. ज unterscheidet sich von अज् dadurch, dass es nach 4, 1, 4 das Femin. mit आ bildet, nicht mit ई.

जि am Anfange von Wurzeln ist eine stumme Silbe 1, 3, 5. Vgl. जीत्.

जिठ *taddh.* \pm इक oder \pm क 4, 2, 116 fgg. Vgl. ठ 1).

जित् ज् *zum stummen Laut habend.* 1) eine solche Wurzel hat Atman. mit medialer Bedeutung 1, 3, 72. — 2) कर्त, ist nie डित् 1, 2, 1. Davor Viddhi des Wurzelvocal 7, 2, 115 fg. Andere euphonische Veränderungen davor 3, 32 fg. 54. Aent auf der ersten Silbe des Stammes 6, 1, 197. Vgl. इज्, उकज्, कज्, खमुज्, खुकज्, घज्, ज्युट्, जुज्. — 3) *taddh.* Die erste Silbe des Stammes erhält Viddhi 7, 2, 117. Auch Aent auf der ersten Silbe 6, 1, 197. \pm अ angefügt 4, 3, 155. An ein patronymisches Suffix mit stummem ज् wird kein neues

Suffix zur Bildung des Juvan angefügt 2, 4, 58. Vgl. अज्, इज्, उकज्, खज्, चकज्, जिठ, ज्य, ज्यङ्, ज्यट्, ठज्, ढकज्, ढज्, धमुज्, ध्यमुज्, नज्, नाज्, फज्, फिज्, यज्, युज्, प्यज्, प्लज्, मज्.

जीत् जि *zur stummen Silbe habend.* Das Particip auf त von einer solchen Wurzel hat gegenwärtige Bedeutung 3, 2, 187.

जिणत् = जित् + णित् 1, 2, 1, 7, 2, 115, 3, 54.

जिनत् = जित् + नित् 6, 1, 197.

ज्य *taddh.* \pm य 4, 2, 80, 3, 59 fg. 84, 92, 129, 4, 90, 5, 1, 14, 4, 23, 26. *tadrôga* 3, 112 fg. 119.

ज्यङ् *taddh.* \pm य als Substitut für den Anlaut 4, 1, 171. Femin. औ 74. Das ङ् dient auch zur Zusammenfassung von ज्यङ् und प्यङ् zu यङ् (4, 1, 74). Vgl. डित् 5).

ज्यट् *taddh.* \pm य mit dem Femin. auf ई 5, 3, 114.

ज्युट् *krt* \pm अन mit dem Femm. auf ई 3, 2, 65 fg. Vgl. यु.

ट

ट् in ऐकागारिकट् und आकालिकट् 5, 1, 113 fg. s. u. टित्.

ट 1) *krt* अ mit dem Femin. auf ई 3, 2, 16 fgg. — 2) *taddh.* = टच् 6, 4, 145.

टक् *krt* \pm अ mit dem Femin. auf ई 3, 2, 8, 52 fgg.

टकित् = टित् + कित् 1, 1, 46.

टच् *taddh.* und *samâsântu* औ mit dem Femin. auf ई 5, 4, 91 fg. Anfügung 6, 4, 145. च ist bedeutungslos.

टा *Endung* आ des Instr. Sg. 4, 1, 2. Dafür इन substituiert 7, 1, 12. Anfügung 2, 4, 34. Vgl. तृतोया im folgenden Index.

टाप् *Femininsuffix* आ 4, 1, 4, 9. Vgl. आप्. टि der letzte Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten 1, 1, 64. Dafür य substituiert 3, 4, 79. अद्रि 6, 3, 92. ओम् 8, 2, 89. Davor अक् angestrichen 5, 3, 71. Fällt ab 6, 4, 143 fgg. 155. 7, 1, 88. Der Vocal plura und betont 8, 2, 82 fgg.

टिठन् *taddh.* \pm इक् mit dem Femin. auf ई 4, 4, 67 5, 1, 25.

टित् ein ट् *zum stummen Laut habend.* 1) Ein solches Argument wird vorn angefügt 1, 1, 46. Vgl. अट्, आट्, इट्, ईट्, उट्, तुट्, धुट्, नुट्, याट्, यामुट्, पिट्, युट्, रुट्.

सोयुट्, सुट्, स्याट्. — 2) die Personalendungen des Präsens (लट्), Perfects (लिट्), der beiden Futura (लुट् u. लृट्), des Coniunctivs (लेट्) und Imperativs (लोट्). Für den letzten Vocal nebst dem darauf folgenden Consonanten wird im Âtman. य् substituiert 3, 4, 79. — 3) ein Stamm mit solchem Suffix hat im Femin. ई 4, 1, 15. Vgl. ज्यट्, ज्युट्, ट, टक्, टच्, टिठन्, टेयण्, ट्यण्, ट्यु, ट्युन्. डट्, ग्युट्, तमट्, थट्, मट्, मयट्, ल्युट्.

टोटच् taddh. टोट् 5, 2, ३१.

टु 1) die Silbe टु. Ist am Anfange einer Wurzel eine stumme Silbe 1, 3, 5. Vgl. ट्वित्. — 2) ein Cerebral (vgl. 1, 1, 69). Ist

am Anfange eines Suffixes ein stummer Laut 1, 3, 7 (vgl. टित्, डित्, णित्). Wird für einen Dental substituiert 8, 4, 41 fg.

टुक् hinten antretendes Augment ट् 8, 3, 28.

टयण् taddh. tadbrāga = एयण् mit dem Femin. auf ई 5, 3, 115.

ट्यण् taddh. = य् mit dem Femin. auf ई 4, 2, 30.

ट्यु taddh. अन् mit dem Femin. auf ई 4, 3, 23 fg. Vgl. यु.

ट्युन् taddh. = अन् mit dem Femin. auf ई 4, 3, 23 fg. Vgl. यु.

ट्वित् टु zur stummen Silbe habend. Eine solche Wurzel erhält krt अर्थ 3, 3, 89.

ठ

ठ 1) der Laut ठ. Dafür am Anfange eines taddh. ढक् oder क substituiert 7, 3, 50 fg. Vgl. जित्, टिठन्, टक्, टच्, टञ्, टन्, ठप्, ठच्, ठन्, ठल्. — 2) taddh. = टच् 5, 3, 83.

ठक् taddh. ± ढक् oder ± क 4, 1, 146 fgg. 2, 2, 18 fg. 22 fg. 47 fg. 60, 63, 80, 84, 102, 115, 3, 18, 40, 72, 75, 96, 124, 4, 1 fgg. 81, 102, 5, 1, 19 fgg. 2, 67, 76, 3, 108 fg. 4, 13, 34 fg. Femin. ई 4, 1, 15.

ठच् taddh. ढक् oder क 4, 2, 80, 4, 64, 5, 3, 78, 109. Anfügung 83 fg.

ठञ् taddh. ± ढक् oder ± क 4, 2, 35, 41, 116 fgg. 119 fgg. 3, 6 fg. 11 fgg. 19 fgg. 50, 60 fg. 67 fgg. 78 fg. 97, 4, 6, 11, 38, 52, 58, 64 (v. l. für टच्), 103, 5, 1, 18 fgg. 44, 108, 2, 76, 118 fgg. Femin. ई 4, 1, 15.

ठन् taddh. ± ढक् oder ± क 4, 1, 7, 13 fg. 42, 70, 5, 1, 21, 48 fg. 51, 84, 2, 85, 115 fgg.

ठप् taddh. ढक् 4, 3, 26.

ड

ड der Laut ड 8, 3, 29.

ड 1) कrt अ mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 3, 2, 48 fgg. 97 fgg. — 2) taddh. अ mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 2, 45 fg.

डच् taddh. und samāsānta अ mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 4, 73.

डट् taddh. अ mit dem Femin. auf ई und Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 2, 48, 51 fgg.

डण् taddh. ± अ mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 1, 62.

डतमच्

डतमच् taddh. अतर्मे mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 3, 93 fg. Nom. Acc. Sg. n. 7, 1, 25. Vgl. सर्वनामन् im folgenden Index.

डतर = डतरच् 7, 1, 25.

डतरच् taddh. अतरे mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 3, 92, 94. Nom. Acc.

Sg. n. 7, 1, 25. Vgl. *सर्वनामन्* im folgenden Index.

इति *taddh.* *अति* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) 5, 2, 41. Ein darauf ausgehender Stamm heisst Zahlwort (*संख्या*) und *shash* 1, 1, 23, 25.

डा 1) *Endung der dritten Person Sg. im periphrastischen Futurum mit Schwächung des Stammes* (s. *डित्*) 2, 4, 85. — 2) *Casusendung आ im Veda mit Schwächung des Stammes* (s. *डित्*) 7, 1, 39.

डाच् *taddh.* *औ* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*). In Verbindung mit *कृ* u. s. w. 5, 4, 57 fgg. Heisst *Gati* 1, 4, 61. Davor Verdoppelung 6, 1, 100. *क्यप्* kann angefügt werden 3, 1, 13.

डाप् *Femininsuffix आ* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) 4, 1, 13. Vgl. *आप्*.

डित् *डु* zum stummen Laut habend. Ein solches Suffix bewirkt den Abfall des letzten Vocals nebst darauf folgendem Consonanten im Stamme 6, 4, 143. Nach *विंशति* den Abfall von *ति* 142. Vgl. *डच्*, *डट्*, *डण्*, *डतमच्*, *डतरच्*, *डति*, *डा*, *डाच्*, *डाप्*.

डु, *डुपच्*, *डतुप्*, *ड*, *डण्*, *डत्*, *डा*, *डलच्*, *डुन्*.

डु 1) die stumme Silbe *डु* am Anfange von Wurzeln 1, 3, 5. Vgl. *डित्* — 2) *कृत्* *उ* mit Schwächung der Wurzel (s. *डित्*) 3, 2, 180.

डुपच् *taddh.* *उर्पे* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) 5, 3, 89.

डतुप् *taddh.* *सुत्* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) 4, 2, 87. Vgl. *उगित्*.

ड *taddh.* *य* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) 4, 2, 9, 4, 113.

डण् *taddh.* *±_य* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) 4, 4, 111.

डत् *taddh.* *यं* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) 4, 2, 9, 4, 113.

डा *Casusendung या* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) im *Veda* 7, 1, 39.

डलच् *taddh.* *वलै* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) 4, 2, 88.

डित् *डु* zur stummen Silbe habend. Solche Wurzeln bilden Adjectiva auf *त्रि-म* 3, 3, 88.

डुन् *taddh.* *±_अक* mit Schwächung des Stammes (s. *डित्*) 5, 1, 24. Vgl. *वु*.

ढ

ढ der Laut *ढ*. Fällt vor *ढ* ab 8, 3, 13. Veränderungen des vorangehenden Vocals nach einem solchen Abfall 6, 3, 111 fgg. Dafür *कृ* substituiert 8, 2, 41. Vgl. *ढ* 1).

ढ 1) der Laut *ढ*. Für *ह* substituiert 8, 2, 31, 33. Für *ढ* am Anfange eines *taddh.* wird *एय* substituiert 7, 1, 2. Vgl. *ढ* 2), *ढकृ*, *ढकञ्*, *ढञ्*, *ढिनुकृ*, *ढक्* und *ढ*. — 2) *taddh.* *एय* 4, 4, 106. 5, 3, 102. Anfügung 6, 4, 147. 7, 3, 28 (hier *ढक्* gemeint). Femm. *ई* 4, 1, 15.

ढकृ *taddh.* *±_एये* 4, 1, 119 fgg. 133 fg. 142. 2, 8, 33, 94, 4, 77. 5, 1, 127. 2, 2. Anfügung 4, 1, 133 fg. 7, 3, 28 fg. Im Plural abgeworfen 4, 1, 122.

ढकञ् *taddh.* *±_एयक* 4, 1, 140. 2, 95 fg.

ढञ् *taddh.* *±_एय* 4, 1, 135 fg. 2, 20, 80. 3, 42, 56 fg. 94, 159. 4, 104. 5, 1, 10, 13, 17, 3, 101.

ढिनुकृ *taddh.* *±_एयिन्* 4, 3, 109.

ढक् *taddh.* *±_एये* (*एये*, weil *य* vor *र* abfallen muss) 4, 1, 129, 131.

ण

ण der Laut ण. Für ein anlautendes ण einer Wurzel wird न् substituiert 6, 1, 65. Erhält vor einem nachfolgenden Sibilanten das Augment ट् 8, 3, 28. Vgl. ण 1).

ण 1) der Laut ण. Für न् substituiert 8, 4, 1 fgg. 12. Vgl. डम्. खोपदेश und ण. — 2) *krt* \pm अ 3, 1, 140 fgg. 3, 60. Unterscheidet sich von *krt* अण् dadurch, dass es im Femin. nach 4, 1, 4 अ् hat. — 2) *taddh.* \pm अ 4, 1, 147, 150, 2, 57, 4, 62, 85, 100, 5, 1, 10, 76, 98, 2, 101. Unterscheidet sich von *taddh.* अण् dadurch, dass es im Femin. nach 4, 1, 4 अ् hat.

णच् *krt* \pm अ 3, 3, 43. Daran stets *taddh.* \pm अ angefügt 5, 4, 14.

णमुल् *krt* \pm अम् 3, 4, 12 (bei शक्). 22 fgg. 26 fgg. Neben Absol. \pm त्वा 59 fgg. Anfügung 6, 1, 53, 4, 93, 7, 1, 69. Accent 6, 1, 184.

णल् Endung \pm अ der ersten und dritten Person Sg. Perf. 3, 4, 82, der dritten im Präsens 83 fg. Braucht in der ersten Person nicht णित् zu sein (also \pm अ) 7, 1, 91. Anfügung 3, 32, 85. ओं dafür substituiert 1, 34.

णि das Wurzeln bildende Suffix \pm इ (ârdhadh.) nach Abwerfung der stummen Laute (vgl. णिङ् und णिच्). Wenn e-Causativa bildet, wird der Agens des Simplex hier zum Object 1, 4, 52. Âtman. 3, 67 fgg. Parasm. 86 fgg. Andere Wurzeln davor substituiert 2, 4, 46, 51. Veränderungen des Wurzelvocal's davor 6, 1, 48 fgg. 54 fgg. 4, 90 fg. 94 fgg. An die Wurzel verschiedene Consonanten als Augmente angefügt 7, 3, 56 fgg. Reduplicierter Aorist (vgl. चङ्) 2, 4, 51, 3, 1, 48, 51, 6, 1, 31 fg. 7, 2, 5, 4, 1 fgg. Desiderativ 2, 4, 51, 6, 1, 31 fg. 8, 3, 61. इ fällt ab

6, 4, 51 fgg. अय् dafür substituiert 55 fgg. Daran *krt* अने gefügt 3, 3, 107. इष्णु 2, 137. Anfügung des Participialsuffixes त् 7, 2, 26 fg. 30. Das न् eines angefügten *krt* braucht nicht ण् zu werden 8, 4, 10. Vgl. अणि.

णिङ् Wurzeln bildendes ârdhadh. \pm इ mit medialen Endungen 3, 1, 32. Bildet Denominativa 20. Wird an $\sqrt{\text{कम्}}$ gefügt 30. Kann vor einem ârdhadh. abfallen 31. Vgl. णि.

णिच् Wurzeln bildendes ârdhadh. \pm इ 3, 1, 32. Bildet Denominativa 21, 25. Causativa 26. Wird an die Wurzeln der zehnten Klasse gefügt 25. Âtman. wann 1, 3, 74. Vgl. णि.

णित् ण zum stummen Laut habend. 1) Ein solches ârdhadh. ist niemals डित् 1, 2, 1. Ein auslautender Vocal und ein an vorletzter Stelle stehendes अ erhalten davor Vṛddhi 7, 2, 115 fg. Ausnahme 3, 34 fg. Die Endung der ersten Person Perf. (णान्) braucht nicht Vṛddhi zu bewirken 1, 91. Einfluss auf die $\sqrt{\text{हन्}}$ 3, 32, 54. Eine Wurzel erhält davor hinten das Augment य् 33. Vgl. अण, इनुण, घिनुण, चिण, ण, णच्, णमुल्, णान्, णि, णिङ्, णिच्, णिनि, णयत्, णयुट्, णिव, णिवन्, णवुच्, णवुल्. — 2) Vor einem solchen *taddh.* wird Vṛddhi für den ersten Vocal des Stammes substituiert 7, 2, 117. Vgl. अण. ङण, टणयण, ठण, डण, झण, ण, णिनि, णय, णयत्. — 3) Die Endungen der stummen Casus sind nach गो und मखि णित् und bewirken in Folge dessen Vṛddhi des anlautenden Vocals 7, 1, 90, 92.

णित् *krt* abgekürzt für णिनि 6, 2, 79.

णिनि 1) *krt* \pm इन् 3, 1, 134, 2, 51, 78 fgg. 85 fg. 3, 170. Accent eines Comp., dessen letztes Glied dieses Suffix enthält,

6, 2, 79 fgg. — 2) *taddh.* \pm **इन्** 4, 3, 103 fgg. 110.

लोपदेश im *Dhātupāṭha* mit **ण्** anlautend 8, 4, 14.

ण्य 1) *krt* abgekürzt für **ण्यत्** 7, 3, 65. — 2) *taddh.* \pm **य** 4, 1, 85, 151 fgg. 172 (*tudrāga*). 2, 80. 4, 44 fgg. 101. Daran kein Suffix angefügt zur Bezeichnung des Juven 2, 4, 58.

ण्यत् 1) *krt* \pm **य** 3, 1, 120, 122 fgg. An-

fügung 7, 3, 52. 65 fgg. Accent 6, 1, 214.

अण्यदर्थे 4, 60. — 2) *taddh.* \pm **य** 5, 1, 83 fgg.

ण्युट् *krt* \pm **अन्** mit dem *Femin.* auf **ई** 3, 1, 147 fgg.

ण्यि *krt* \pm **व्** (das nach 6, 1, 67 abfällt) 3, 2, 62 fgg.

ण्यिन् *krt* \pm **व्** (das nach 6, 1, 67 abfällt) 3, 2, 71 fgg.

ण्युच् *krt* \pm **अकै** 3, 3, 111.

ण्युन् *krt* \pm **अक** 3, 1, 133. 3, 10, 108 fgg.

त

त् der *Laut* **त्** 2, 4, 36. 4, 1, 39. 6, 3, 124. 7, 1, 41. 2, 48. 4, 40, 89. 8, 2, 42. In **अमात्रस्यत्** 3, 1, 122 zeigt er an, dass die Endsilbe den svarita hat; vgl. **तित्**. Vgl. **त** 1) und **ति** 1).

त 1) der *Laut* **त्** 1, 1, 70. 4, 19. 3, 1, 108. 4, 1, 39. 6, 2, 50. 7, 2, 106. 3, 32, 42. 51. 4, 47 fgg. 8, 2, 38. 40. 3, 101. Vgl. **त्** und **ति** 1). — 2) die *Silbe* **त** 4, 3, 22. — 3) *Personalendung* **त**. a) der dritten Sg. *Ātman*. 3, 4, 78. Im *Perfect* dafür **य** substituiert 81. Der *Acust*-Charakter **म्** kann davor abfallen 2, 4, 79. Davor *Aorist*-Charakter \pm **इ** 3, 1, 60. — b) der zweiten Pl. *Parasm.* Wird für **य** substituiert 3, 4, 101. Für **त** des *Imperat.* im *Veda* **तात्**, **तन्**, **तन** und **यन** substituiert 7, 1, 44 fgg. **हि** 3, 4, 2 fgg. — 4) *upādi* **त**. Ohne *Augment* **इ** angefügt 7, 2, 9. — 5) *taddh.* **त** 5, 2, 138.

तइ 1) die *Personalendungen* des *Ātman*. (von **त** bis **महिइ** 3, 4, 78; vgl. 1, 1, 71) 1, 4, 100. — 2) *Endung* \pm **त** der zweiten Pl. *Parasm.* 6, 3, 133.

तन 1) *Endung* **तन** der zweiten Person Pl. im *Imperat. Parasm.*, ein Substitut für **त** 7, 1, 45. — 2) *taddh.* **तन** 6, 3, 17.

तनप् *Endung* **तन** der zweiten Person Pl. im *Imperat.*, ein Substitut für **त** 7, 1, 45.

Pāṇini's Grammatik

तप् *Endung* **त्** der zweiten Person Pl. im *Imperat. Parasm.*, ein Substitut für **त** 7, 1, 45.

तपर worauf **त्** folgt 1, 1, 70.

तम् *Endung* **तम्** der zweiten Person Du. *Parasm.*, ein Substitut für **यम्** 3, 4, 101.

तमट् *taddh.* **तम** mit dem *Femin.* auf **ई** 5, 2, 56 fgg.

तमप् *taddh.* **तम** (*Superlativsuffix*) 5, 3, 55 fgg. Heißt *gha* (s. d.) 1, 1, 22.

तय = **तयप्** 1, 1, 33. 5, 2, 43.

तयप् *taddh.* **तय** 5, 2, 42. Dafür **अये** substituiert 43. **अये** 44. Declination 1, 1, 33. Im *Femin.* **ई** 4, 1, 15.

तरप् *taddh.* **तर** (*Comparativsuffix*) 5, 3, 57. Heißt *gha* (s. d.) 1, 1, 22.

तन् *taddh.* \pm **त** (**ता** c.) 4, 2, 43. 5, 1, 119 fgg. 4, 27.

तवेइ *krt* \pm **तवे** (*Infinitiv*) 3, 4, 9.

तवेन् *krt* \pm **तवे** (*Infinitiv*) 3, 4, 9.

तवे *krt* **तवे** (*Infinitiv*) 3, 4, 9. 14 (*कृत्याये*). Accent 6, 1, 200. 2, 51.

तव्य *krt* (*krtja*) **तव्य** 3, 1, 96. Nicht mit einem Gen. componiert 2, 2, 11.

तव्यत् *krt* (*krtja*) **तव्य** 3, 1, 96.

तस् 1) *Endung* **तस्** der dritten Person Du. *Parasm.* 3, 4, 78. Dafür **अतुस्** substituiert 82 fgg. **ताम्** 101. — 2) *taddh.* **तस्**. (22)

Nach एतद् (अतस्) wann unbetont 2, 4, 33.
In Verbindung mit Absolutiven 3, 4, 61.
Vgl. तस्मिन् und तस्मिन्.

तस्मिन् taddh. तस् 4, 3, 113 fg. 5, 4, 44 fgg.
Dafür —तस् substituiert 3, 8.

तस्मिन् taddh. und Vibhakti —तस् 5, 3,
7 fgg. Anfügung an ein Femin. 6, 3, 35.
Für तस् substituiert 5, 3, 8.

तात् Endung तात् der zweiten Pl. Imperat. Parasm., ein Substitut für त 7, 1, 44.

तातद् Endung —तात् der zweiten und
dritten Person Sg. Imperat., ein Substitut
für हि und तु 7, 1, 35.

तातस् taddh. —ताति 4, 4, 142 fgg. 5,
4, 41.

तादि mit त् anlautend 6, 2, 50. 8, 3, 101.

तान्त auf त् auslautend 7, 3, 51.

ताम् Endung ताम् der dritten Person
Du. Parasm., ein Substitut für तस् 3, 4,
101, 85.

ताम् und तामि Charakter ताम् (ārlhath.)
des periphrastischen Futurums 3, 1, 33.
Erhält kein Augment इ 7, 2, 60. Kann
im Passiv und Impers. wie der Aoristcharakter
—इ (चिण्) angefügt werden und
erhält dann das Augment 6, 4, 62. म् fällt
ab 7, 4, 50 fg. Dafür ह् substituiert 52.
Die darauf folgenden Personalendungen
tonlos 6, 1, 186. ताम् Adv. 7, 2, 61 fgg.

ति 1) der Laut त्. तिथोः (dagegen तथोः
8, 2, 38, 40) 3, 4, 197. तिहोः 7, 2, 104. —
2) die Silbe ति 5, 1, 22. 6, 4, 142. — 3) die
Personalendung ति = तिप् 6, 1, 68. — 4) l^{pt}
ति mit Weglassung der stummen Laute (vgl.
क्तिच् und क्तिन्). Erhält nicht das Augment
इ 7, 2, 9. — 5) taddh. ति 4, 1, 77 (zugleich
Femininsuffix). 5, 2, 25, 138. Dieses ति
musste taddh. benannt werden, weil nur
dadurch युवति zu einem Nominalstamme
(प्रातिषदिक) werden und neue Suffixe er-
halten konnte.

तिकन् taddh. —तिक (तिका) 5, 4, 39.

तिङ् die Personalendungen (gebildet nach
1, 1, 71 aus तिप् und महिङ् 3, 4, 78), Ver-
bum finitum. Als n. behandelt 8, 1, 30.
Die Personalendungen zerfallen in drei
Personen und drei Zahlen 1, 4, 101 fg.
Heissen Vibhakti 104. Sind sārvaadhātuka
mit Ausnahme der Personalendungen des
Perfects und Precativs 3, 4, 113, 116 fg.
Was auf eine Personalendung ausgeht, heisst
Pada (fertiges Wort) 1, 4, 14. Wann ein
auslautendes अ verlängert wird 6, 3, 135.
Anfügung 7, 3, 88. Daran treten तराम्
und तमाम् 5, 3, 56 fg. 4, 11. Darnach गोत्र
u. s. w. unbetont 8, 1, 27. Wann das
Verbum finitum unbetont und wann be-
tont ist 28 fgg. 56 fgg. 68 fg. 71 fg. 2,
76 (pluta). Die Endsilbe pluta und sva-
rita 104.

तित् त् zum stummen Laut habend. Ein
solcher Stamm und ein solches Suffix haben
den svarita auf der letzten Silbe 6, 1, 185.
Vgl. अत् 6). इत्. यत्. तव्यत्. यत्. व्यत्.

तियुक् hinten antretendes Augment तिथ्
5, 2, 52.

तिप् Endung ति der dritten Person Sg.
Parasm. 3, 4, 78. Anfügung der ver-
kürzten Form त् an eine auf म् auslautende
Wurzel 8, 2, 75. Wann त् abfällt 6, 1, 68.
Für ति् wird —इअ substituiert 3, 4, 82.

तिन् taddh. —ति 5, 4, 41.

तोय् taddh. तोय 5, 2, 54 fg. Daran —अ
gefügt 3, 48.

तु 1) ein Dental (vgl. 1, 1, 69). Am
Ende eines Suffixes kein stummer Laut
1, 3, 4. Dafür ein Palatal substituiert 8,
4, 40. Ein Cerebral 41. Ausnahme 42 fgg.
Ein ल् substituiert 60. — 2) Endung तु der
dritten Person Sg. Parasm. im Imperat.
3, 4, 86. Dafür —तात् substituiert 7, 1,
35. — 3) nādi तु (mit Weglassung des
stummen न्). Erhält kein Augment इ 7,
2, 9. Accent eines Comp., dessen zweites

Glied auf dieses Suffix ausgeht, **6**, 2, 50. —
4) *taddh.* तु **5**, 2, 138.

तुक् *hinten auftretendes Augment* त् **6**, 1,
71. 73 fgg. 80. **8**, 2, 2. 3. 31.

तुद् *vorn auftretendes Augment* त् **4**, 3,
15. 23 fgg.

तुम् = तुमुन् **2**, 3, 15. **3**, 4, 9.

तुमुन् *krt* √-तुम् (*Infinitiv*). Wann gebraucht **3**, 3, 10, 158. 167. 4, 65 fgg. Andere Suffixe in derselben Bedeutung 9 fgg. Ein Nomen act. im Dat. in der Bedeutung eines Infin. **2**, 3, 15.

तृ 1) Für न् von अर्चन् substituirtes त्, das wie ein Suffix उगित् behandelt wird. **6**, 4, 127 fgg. — 2) *krt* तृ nach Abwerfung der stummen Laute (vgl. वृच्, वृन्). Daran im Veda Comparativsuffixe gefügt, vor denen तृ abfällt, **5**, 3, 59. **6**, 4, 154.

तृच् *krt* तृ **3**, 3, 169. Bezeichnet den Agens **3**, 1, 153. Declination **6**, 4, 11. Wird mit einem Gen. nicht componirt **2**, 2, 15 fgg. क्रोष्टु so behandelt, als wenn es auf dieses Suffix auslautete, **7**, 1, 95 fgg.

तृन् *krt* √-तृ **3**, 2, 155. Declination **6**, 4, 11. Nicht mit einem Gen. construiert **2**, 3, 69. Accent eines Comp. mit der Ne-

gation und einem darauf ausgehenden Worte **6**, 2, 161.

तोषध *dessen vorletzter Laut ein त् ist* **4**, 1, 39.

तोमुन् *krt* √-तोम् (*Infinitiv*) **3**, 4, 16. Ist indeclinabel **1**, 1, 40. Mit ईश्वर verbunden **3**, 4, 13.

त्य *der Anshout von पति, wenn इ zu य wird*, **6**, 1, 112.

त्यक् *taddh.* √-त्यं **4**, 2, 98.

त्यक्न् *taddh.* √-त्यक् **5**, 2, 34.

त्यप् *taddh.* त्य **4**, 2, 104 fgg.

त्र 1) *krt* त्र nach Abwerfung der stummen Laute (vgl. प्दान्). Erhält kein Augment इ **7**, 2, 9. — 2) *taddh.* त्र (त्रा) **4**, 2, 51. — 3) = त्रल् **2**, 4, 33. **6**, 3, 133.

त्रन् *upâdi* √-त्र. Anfügung **6**, 4, 97.

त्रल् *taddh.* √-त्र **5**, 3, 10. Zu त्रा verlängert **6**, 3, 133. Bildet अत्र von एतद् **2**, 1, 33.

त्रा *taddh.* त्रा **5**, 4, 55 fgg.

त्रि *krt* **4**, 4, 20 = क्रि.

त्व *taddh.* त्व **5**, 1, 119 fgg. 136. Anfügung an ein Femin. **6**, 3, 64.

त्वन् *krt* √-त्व (कृत्याये) **3**, 4, 14.

थ

थ *der Laut* थ **3**, 4, 107. **5**, 3, 4 **7**, 1, 87. **8**, 2, 38. 40. Vgl. थ 1).

थ 1) *der Laut* थ **1**, 2, 23. **8**, 2, 35. — 2) *Endung* थ *der zweiten Person Pl. Parasm.* **3**, 4, 78. Dafür त् substituirt 101. 85. अ 82 fgg. — 3) *upâdi* थ (ohne stummen Laut). Wird ohne Augment इ angefügt **7**, 2, 9. Accent eines Comp., dessen zweites Glied darauf ausgeht. **6**, 2, 144.

थक्न् *krt* √-थक् **3**, 1, 146.

थट् *taddh.* थ *mit dem Femin. auf ई* **5**, 2, 50.

थन *Endung* थन *der zweiten Person Pl. Imperat. Parasm.*, ein Substitut für त **7**, 1, 45.

थसु *taddh.* und Vibhakti थस् **5**, 3, 24 fgg.

थल् *Endung* √-थ *der zweiten Person Sg. im Perfectum und Präsens Parasm.* **3**, 4, 82 fgg. Davor Abfall der Reduplication und Substitution von थ für den Wurzelvocal अ **6**, 1, 121 fgg. Mit und ohne Augment इ angefügt **7**, 2, 61 fgg. Accent **6**, 1, 196.

थस् *Endung* थस् *der zweiten Person Du.*

Parasm. 3, 4, 78. Dafür तम् substituiert 101. 85. अयम् 82 fgg.

या *taddh.* und *Vibhakti* या 5, 3, 26.

यान् *taddh.* — ८ या 5, 3, 111. Zugleich *Vibhakti* 23.

यास् *Endung* यास् *der zweiten Person*

Sg. Atman. 3, 4, 78. Davor Abfall des Aoristcharakters स् 2, 4, 79. Dafür से substituiert 3, 4, 80

युक् *hinten antretendes Augment* य् 5, 2, 51. 7, 4, 17.

य्यन् *taddh.* ८ — य्य 5, 1, 8.

द

द *der Laut* द् 5, 3, 6. 6, 1, 3. 7, 2, 106. 109. 8, 2, 42. 80. Vgl. द.

द *der Laut* द् 5, 3, 72. 4, 106. 8, 2, 32. 42. 72. 80. Vgl. द्.

दघच् *taddh.* दघे 5, 2, 37 fg. Hat im Femin. द् 4, 1, 15.

दा *taddh.* und *Vibhakti* दा 5, 3, 15. 19 fgg.

दादि *mit द् anlautend* 8, 2, 32.

दानीम् *taddh.* u. *Vibhakti* दानीम् 5, 3, 18 fg. दुक् *hinten antretendes Augment* द् 6, 3, 99 fg.

देशीय् = देशीयर् 6, 3, 42.

देशीयर् *taddh.* देशीय 5, 3, 67. Anfügung an ein Femin. 6, 3, 42.

देश्य *taddh.* देश्य 5, 3, 67.

द्वयसच् *taddh.* द्वयसे 5, 2, 37 fg. Hat im Femin. द् 4, 1, 15.

ध

ध *der Laut* ध् 8, 2, 25. 3, 78 fg. Vgl. ध. ध *der Laut* ध् 6, 1, 120. 8, 2, 34. 40. Vgl. ध.

धमुञ् *taddh.* ८ — धम् 5, 3, 45.

धा *taddh.* धा 5, 3, 42 fgg. 4, 20. Suffixe in der Bedeutung von धा mit Absolutiven verbunden 3, 4, 62.

धि *Personalendung* धि, ein Substitut für हि 6, 4, 101 fgg.

धुट् *vorn antretendes Augment* ध् 8, 3, 29 fg.

धमुञ् *taddh.* ८ — धम् 5, 3, 44.

ध्व *die Doppelconsonanz* ध्व 8, 2, 37 fg. ध्व *Bezeichnung der Personalendungen* ध्वम् und ध्वे 7, 2, 78.

ध्वम् *Endung* ध्वम् *der zweiten Person 17. Atman.* 3, 4, 78. Erhält das Augment इ 7, 2, 78. Dafür ध्वात् substituiert 1, 42. Dafür kann auch स्व (Sg.) gebraucht werden 3, 4, 2 fgg.

ध्वात् *Personalendung* ध्वात्, Substitut für ध्वम् 7, 1, 42.

ध्वे *Personalendung* ध्वे 3, 4, 79. Erhält das Augment इ 7, 2, 78.

न

न् *der Laut* न् 6, 1, 3. Dafür Anusvāra substituiert 8, 3, 24. ण् 4, 1 fgg. Als Auslaut eines Nominalstammes 6, 4, 144 fgg.

Eines Wortes 8, 3, 7. 30 fg. Als stummer Laut in आन्त्रियन् 5, 2, 84 bezeichnet er dasselbe als Oxytonon (vgl. नित्). Vgl. न 1).

न 1) *der Laut न्* 1. 2, 21. **4.** 1, 33, 172. **6.** 1, 103, 3, 73, 4, 7, 23 fgg. **7.** 1, 29, 3, 54. Am Ende eines Nominalstammes **1.** 4, 15, **4.** 1, 5. **5.** 2, 49. **8.** 2, 2, 7, 17. Wird für den Anlaut **ण्** einer Wurzel substituiert **6.** 1, 65. Für **म्** **8.** 2, 64, 3, 27. Für **त्** **4.** 1, 39. Für **त्** und **द्** **8.** 2, 42. Vgl. **न्**. — 2) *die Silbe न* **5.** 1, 125. — 3) *taddh. न* **5.** 2, 100.

नङ् *krt* **न्** **3.** 3, 90.

नजिङ् *krt* **न्** **3.** 2, 172.

1. **नञ्** *die Negation न;* s. im folgenden Index.

2. **नञ्** *taddh. ङ* **न्** **4.** 1, 87.

नन् *krt* **न्** **3.** 3, 91.

नपर *worauf न् folgt* **8.** 3, 27.

ना 1) *taddh. ना* **5.** 2, 27. Dieses und **ङ** **ना** (**नाञ्**) gemeint **3.** 4, 62 (in Verbindung mit Absolutiven). — 2) *Casusendung ना*, ein Substitut für **आ** (Instr. Sg.) **7.** 3, 120, **8.** 2, 3 (**ने** Loc.).

नाञ् *taddh. ङ* **ना **5.** 2, 27. Vgl. u. **ना** 1).**

नाटच् *taddh. नाट्* **5.** 2, 31.

नादि *mit न् anlautend* **4.** 1, 172.

नान्त *auf न् auslautend* **5.** 2, 49.

नाम् *die Endung des Gen. Pl. आम् nach Anfügung des Augments न्* (vgl. **7.** 1, 54 fgg.). Anfügung **6.** 4, 3 fgg. Betont **1.** 177 fg. Das **न्** geht in **ण्** über **8.** 1, 42.

नि *Personalendung नि im Imperativ*, ein Substitut für **मि** **3.** 4, 89.

निङ् *für den Auslaut substituiertes नि* **5.** 4, 134.

नित् न् *zum stummen Laut habend*. Ein solcher Stamm und ein solches Suffix zeigt an, dass der Accent auf der ersten Stelle des Stammes ruht, **6.** 1, 197. Accent eines Comp., dessen zweites Glied mit einem **नित्** *krt* gebildet ist. 2, 50. Vgl. **अनृन्**, **अर्थ्यन्**, **अन्**, **असेन्**, **इन्**, **इष्टन्**, **इकन्**, **इयमुन्**, **इरन्**, **कन्**, **कमुन्**, **कसेन्**, **किन्**, **केन्**, **क्तिन्**, **क्लकन्**, **क्विवन्**, **ख्युन्**, **घन्**, **टिटन्**, **ठन्**, **ड्युन्**, **णिवन्**, **तत्रेन्**, **ति-कन्**, **तुमुन्**, **तृन्**, **तामुन्**, **त्यकन्**, **त्रन्**, **त्वन्**, **थकन्**, **थ्यन्**, **नन्**, **फिन्**, **मनिन्**, **यन्**, **वुन्**, **व्यन्**, **शथ्यन्**, **शानन्**, **श्यन्**, **पाकन्**, **पकन्**, **पद्न्**, **पठन्**, **प्युन्**, **मन्**, **मेन्**.

नोक् *hinten antretendes Augment नो* **7.** 4, 84.

नुक् *hinten antretendes Augment न्* **4.** 1, 32. **7.** 3, 39, 1, 85 fgg.

नुट् *vorn antretendes Augment न्* **6.** 1, 176, 3, 74. **7.** 1, 54 fgg. 71 fg. **8.** 2, 16 fg. Vgl. **डमुट्**.

नुम् *nach dem letzten Vocal infigiertes न्* **7.** 1, 58 fgg. 78 fgg. **8.** 3, 58, 4, 2. Kann **ण्** werden **11.** Vgl. **अनुम्** und **मनुम्**.

नोपध Adj. (f. **आ**) **न्** *an vorletzter Stelle habend* **1.** 2, 23. **6.** 4, 7.

न्य *die Doppelconsonanz न्य* **7.** 1, 87.

प

प *der Laut प्* **7.** 3, 43. **8.** 3, 10. Davor **ॐ** 37. Vgl. **पु**.

पिटच् *taddh. पिट्* **5.** 2, 32.

पित् प् *zum stummen Laut habend*. Ein solches Suffix ist unbetont **3.** 1, 4. 1) *sarvadh*. Die Imperativendung **हि**, die als Substitut von **सि** (**मिप्**) **पित्** sein müsste, ist es nicht **3.** 4, 87. Im Veda kann sie es sein 86. Die erste Person des Imper. (in

der des Sg. verstande es sich von selbst, da sie ein Substitut für **मि**, d. i. **मिप्** ist) ist in allen Zahlen **पित्** 92. Ein solches *sarvadh* ist niemals **डित्** **1.** 2, 4. *Vidhhi*, *Gana* und andere Verstärkungen der Wurzel davor **7.** 3, 89 fgg. Ausnahme 87. Erhält das Augment **इ** 93 fgg. **अ** 99 fg. Betonung davor in reduplizierten Verbalformen **6.** 1, 192. Hierher gehören **मिप्**,

तिप्, शप्, सिप् 2). — 2) *ārdhadh. krt.* Vor einem solchen erhält eine auf einen kurzen Vocal auslautende Wurzel das Augment त् 6, 1, 71. Hierher gehören क्वप्, क्वनिप्, क्वरप्, क्विप्, छनिप्, ल्यप्, वनिप्. — 3) Suffixe, in denen das प् nur die Unbetontheit derselben bezeichnet: अप्, आप्, एनप्, कप्, कल्पप्, कृणप्, डीप्, चणप्, लुञ्जुप्, टाप्, ठप्, डाप्, झतुप्, तनप्, तप्, तमप्, तयप्,

तरप्, त्यप्, पाशप्, मतुप्, मप्, यप्, रूपप्, वतुप्, सिप् 1).

पु ein Labial 1, 1, 69. 7, 4, 80. 8, 4, 2. Im Auslaut einer Wurzel 3, 1, 98. Davor 8, 3, 37.

पुक् ein hinten antretendes Augment प् 7, 3, 36. 86.

पुम् ein nach dem letzten Vocal infigirtes Augment प् 7, 4, 19.

फ

फ der Laut फ् 1, 2, 23. Davor 8, 3, 37. Für फ् am Anfange eines taddh. wird आयन् substituiert 7, 1, 2. Vgl. चफज्, फक्, फज्, फिज्, फिन्, फफ, फफक्, पु.

फक् taddh. ±_आयने 4, 1, 99 fgg. 2, 80. Wird abgeworfen 4, 1, 91.

फज् taddh. ±_आयन 4, 1, 110 fg.

फि = फिज् 4, 1, 149.

फिज् taddh. ±_आयनि 4, 1, 150. 154 fgg. 2 80. Fällt ab 2, 4, 68. 4, 1, 91. Davor

±_इक्के oder ईय gefügt 149.

फिन् taddh. ±_आयनि 4, 1, 160.

व

व taddh. व 5, 2, 138.

वग् eine tönende nicht-aspirierte Muta mit Ausschluss des ज् (s. Cīvasūtra) 8, 2, 37 fg.

वहुच् taddh. बहु, das vorangestellt wird,

den Accent aber auf die Endsilbe des Stammes versetzt, 5, 3, 68.

विडच् taddh. विडे 5, 2, 32.

विरोमच् taddh. विरोमे 5, 2, 32.

भ

भ der Laut भ् 7, 4, 48.

भ 1) n. ein Nominalstamm von vocalisch oder mit य anlautenden Suffixen und ausnahmsweise auch vor einigen andern 1, 1, 18 fgg. 6, 4, 22. 129 fgg. 7, 1, 88. 8, 2, 79. — 2) taddh. भ 5, 2, 138 fg.

भक्तल् taddh. ±_भक्त 4, 2, 54.

भय् eine tönende aspirierte Muta mit Ausschluss des भ् 8, 2, 47 fg.

भिम् Casusendung भिम् 4, 1, 2. Dafür गेम् substituiert 7, 1, 9 fgg.

भ्यम् die Casusendungen भ्यम् 4, 1, 2. Dafür अभ्यम् substituiert 7, 1, 36. अत् 31.

भ्याम् die Casusendungen भ्याम् 4, 1, 2.

भटच् taddh. भटै 5, 2, 31.

म

म् der Laut **म्** 6, 4, 107. 137. 8, 4, 23. Dafür **न्** substituiert 2, 64 fg. 3, 27. Anusvara 23 fg. Ausnahme 25 fg. **म्** 5 fg. Vgl. **म** 1).

म 1) der Laut **म्** 1, 1, 12 6, 4, 170. 7, 2, 91. 108. 3, 34. 8, 2, 53. 80, 3, 26. Wann nicht stummer Laut 1, 3, 4. — 2) die Silbe **म** 5, 2, 137. — 3) **म्** und **अ** 8, 2, 9. — 4) Personalendung **म**, ein Substitut für **मम्** 3, 4, 82 fg. — 5) *taddh.* **म** 4, 3, 8. 5, 2, 108.

मट् *taddh.* **म** mit dem Femin. auf ई 5, 2, 49.

मत् 5, 3, 65 u. **मतु** (häufig) — **मतुप्**; s. das. **मतुप्** *taddh.* **मत्** 4, 2, 85 fg. 4, 127. 5, 2, 94 fg. 99 fg. 105. 109. 115 fg. 136. Davor ein Vocal verlängert 6, 3, 119 fg. 131. Accent 1, 176. 219 fg. Vocativ im Veda 8, 3, 1. Wann **व्** für **म्** substituiert wird 2, 9 fg. Daran **त्** **अ** zefügt 4, 2, 72. Abfall des Suffixes 4, 125 fg. 5, 2, 60. 3, 65. Andere Suffixe mit der Bedeutung von **मत्** 4, 1, 128 fg. 136. 5, 2, 59. 61 fg. Anfügung solcher Suffixe 1, 4, 19. Vgl. **उगित्**.

मन् 1) als Auslaut von Nominalstämmen. Declination 6, 4, 137. Bildung des Femin. 4, 1, 11. 13. Daran *taddh.* **इन्** gefügt 5, 2, 137. Accent eines Comp., dessen zweites Glied auf **मन्** auslautet, 6, 2, 117. 151. — 2) *anādi* **मन्**. Anfügung 6, 1, 97.

मनिन् *kyt* **मन्** 3, 2, 74 fg.

मप् *taddh.* **म** 4, 4, 20.

मपर worauf **म्** folgt 8, 3, 26.

मपूर्व dem **म्** vorangeht 6, 4, 170.

मय् alle Mutae nebst den Nasalen mit Ausschluss des **ञ** 8, 3, 33.

मय 4, 4, 138 = **मयट्**.

मयट् *taddh.* **मय** mit dem Femin. auf ई 4, 3, 82. 143 fg. 148 fg. 5, 2, 47. 4, 21 fg. Andere Suffixe in derselben Bedeutung 4, 4, 138 fg.

मश् ein für das Ganze (die Personalendung **अम्**) substituiertes **म्** 7, 1, 40.

मम् Personalendung **मम्** 3, 4, 78. Dafür **ममि** substituiert 7, 1, 46.

ममि Personalendung **ममि** im Veda 7, 1, 46.

महिङ् Personalendung **महि** 3, 4, 78. Das **ङ्** dient zur Bildung des Siglum **तिङ्**.

माङ् Prohibitivepartikel **मा**; s. den folgenden Index.

मात्रच् *taddh.* **मात्रं** 5, 2, 37 fg. Hat im Femin. ई 4, 1, 15.

मान्त auf **म्** auslautend 7, 3, 34.

मि 3, 4, 89 = **मिप्**.

मित् **म्** zum stummen Laut habend.

1) Wurzel. Eine solche Wurzel bewahrt die Kürze des an vorletzter Stelle stehenden **अ** im Causativ 6, 4, 92. Vor dem Aoristcharakter **त्** **इ** und vor dem Absolutivsuffix **त्** **अम्** kann auch die Länge eintreten 93. **मित्** heissen die Wurzeln 800—873 der ersten Klasse. — 2) Augment. Ein solches wird nach dem letzten Vocal hinzugefügt 4, 1, 47. Vgl. **आम्**, **इम्**, **उम्**, **नुम्**, **पुम्**, **सुम्**, **रम्**, **यन्म्**.

मिप् Personalendung **मि** 3, 4, 78. Dafür **अम्** substituiert 101. **त्** **अ** 82 fg. **नि** 89.

सु die Silbe **सु** 8, 2, 3.

सुक् hinten antretendes Augment **म्** 7, 2, 82.

सुम् nach dem letzten Vocal infigiertes Augment **म्** 6, 3, 67. 70 fg.

य

य् der *Laut* **य्** 8, 3, 87. Als Auslaut einer Wurzel 3, 2, 152. Eines Wortes 7, 3, 3. Anlaut eines Suffixes 1, 4, 18. 6, 1, 79 fg. 4, 118. 7, 1, 65. 4, 22. Abfall des **य्** 6, 1, 66. 4, 149 fgg. Am Ende eines Wortes 8, 3, 19 fgg. Hier, wenn es sich erhält, mit geringerer Articulation ausgesprochen 18. Vgl. **य** 1) und **यण्**.

य 1) der *Laut* **य** 4, 1, 63. 2, 121. 5, 1, 132. 6, 1, 38. 115. 7, 2, 89. 110. 3, 2, 46. Fällt ab 6, 4, 49 fg. Wird für **र्** (रु) substituiert 8, 3, 17. Als Anlaut eines Suffixes 6, 1, 61. 4, 43. 109. 168. Vgl. **य्**. — 2) die *Vocale* **इ** und **अ** nebst ihren Längen 6, 4, 148. — 3) der *Charakter des Intensivs* = **यङ्**. Abfall desselben 1, 1, 58. — 4) *taddh.* **य** 4, 2, 49 fg. 80. 94. 4, 165. 109. 133. 137 fg. 5, 1, 66 ('). 126. 3, 103 ('). Accent eines auf **य** ausgehenden Stammes mit vorangehender Negation 6, 2, 156. — 5) *taddh.* **य**, abgekürzt für **यन्** 6, 3, 87 fg. — 6) *Casusendung* **य**, ein Substitut für **ए** (Dativ) 7, 1, 13.

यक् 1) *hinten auftretendes Augment* **य** 7, 1, 47. — 2) *ârdhadh.* **य**. Bildet Denominativa 3, 1, 27. Diese heissen Wurzeln (धातु) 32. — 3) *ârdhadh.* **य**, Praesenscharakter des Passivs und Reflexivums 3, 1, 67. 87 fg. Wann nicht angefügt beim Reflexivum 88 fgg. Anfügung 6, 1, 195 (mit reflexiver Bedeutung). 4, 44. 7, 4, 28 fg. — 4) *taddh.* **य** 4, 3, 94. 5, 1, 128.

यङ् 1) *ârdhadh.* **य** mit *medialen Personalendungen*. Bildet Intensiva 3, 1, 22 fgg. Bedeutung des Intens. ebend. Die Intensiva heissen wieder Wurzeln (धातु) 32. Reduplication 6, 1, 9. Bildung derselben 7, 4, 63 fgg. 82 fgg. 90. Anfügung des Intensivcharakters 6, 1, 19 fgg. 29 fg. 7,

4, 30 fg. 8, 2, 20. 3, 112. Verschiedene *krt* daran gefügt 3, 2, 166. 176. Anfügung von **वर** 1, 1, 58. Vgl. **यङ्लुक्**. — 2) *taddh.* **य** nach Abwerfung der stummen Laute (vgl. **ज्यङ्** und **प्यङ्**). Hat im Femin. **ओ** 4, 1, 74.

यङ्लुक् *Schwund des Intensivcharakters* **य**. Vor *krt* **ओ** 2, 4, 74. Bildung der Reduplication 7, 4, 82 fgg. (**यङ्लुको**: so v. a. **यङि यङ्लुकि च**). 90 fgg. Anfügung der 3 Personalendungen des Sg. Parasm. 3, 94. 4, 88.

यच् य् und ein *Vocal* (**अच्**) 1, 4, 18. 8, 3, 87.

यञ् 1) die *Halbvocale. Nasale. ङ्* und *भ्* (s. *Çivasûtra*) 7, 3, 101 fg. — 2) *taddh.* **य** 4, 1, 105 fgg. 2, 40. 48. 3, 10. 168. 5, 3, 118 (*talrâga*). Hat im Femin. **ई** 4, 1, 16. **ओ** 75. Wird abgeworfen 2, 4, 64. 4, 1, 109. Daran **य** gefügt 101. **य** 3, 127. **आयन** mit dem Femin. auf **ई** 1, 17.

यण् ein *Halbvocal* (s. *Çivasûtra*) 6, 4, 156. 7, 4, 80. Tritt an die Stelle von **इ**, **उ**, **ऋ** und **लृ** nebst deren Längen 6, 1, 77. 4, 81 fg. (hier bloss für **इ**, **ई**). Vocalisirt sich, was *Saṃprasāraṇa* heisst, 1, 1, 45. Accent, wenn auslautende Vocale in den entsprechenden Halbvocal übergehen, 6, 1, 174 fg. 8, 2, 4.

यण्वत् einen *Halbvocal* (**यण्**) enthaltend 8, 2, 45.

यत् 1) *krt* (*kṛtjo*) **य** 3, 1, 97 fgg. Anfügung 6, 1, 65. Accent 6, 1, 213. — 2) *taddh.* **य** 4, 1, 137. 140. 161. 2, 17. 31 fg. 101. 3, 4 fgg. 54 fg. 64. 71. 79. 114. 121. 160 fg. 4, 75 fgg. 77. 116. 128 fgg. 139. 5, 1, 2 fgg. 6 fg. 21. 34 fgg. 39 fg. 49. 65 fgg. 81. 98. 100. 102. 107. 125. 2, 3 fg. 16 fg. 103 fg. 4, 24 fg. Anfügung 6, 3, 50. 53. 87 fg.

Accent **6**, 1, 213. Eines Comp. mit der Negation und einem auf **य** ausgehenden Worte **2**, 156.

यन् *taddh.* **८-य 4**, 2, 42, 4, 114.

यप् *taddh.* **य 5**, 1, 82 fg. **2**, 120.

यम् Sg. und Pl. ein *Halbrocal* und ein *Nasal* (s. *Çivasûtra*) **8**, 4, 64.

यय् ein *Halbrocal*, ein *Nasal* und eine *Muta* (s. *Çivasûtra*) **8**, 4, 58 fg.

यस् ein *Halbrocal*, ein *Nasal*, eine *Muta* und ein *Sibilant* (s. *Çivasûtra*) **8**, 4, 45 fgg.

यन् *taddh.* **८-य 4**, 4, 131.

यम् *taddh.* **य 5**, 2, 138. Vgl. *सित्*.

या 1) die *Silbe* **या 7**, 2, 80. — 2) *Casusendung* **या** im *Veda 7*, 1, 39.

याच् *Casusendung* **या** im *Veda 7*, 1, 39. Wodurch unterschieden von **या** 2)¹²

याट् *vorn antretendes Augment* **या 7**, 3, 113.

यादि was mit **य** beginnt **7**, 3, 2.

यामुट् *vorn antretendes Augment* **याम्** (vor den Personalendungen des Potentials und Precativs). Hat den Acut **3**, 1, 103. Ist *डित्* im Potential ebend. *कित्* im Precativ 104. **म्** fällt ab **7**, 2, 79. Für das übrig bleibende **या** wird *इय्* substituirt so.

यिट् *vorn antretendes Augment* **यि 6**, 4, 159.

योवर्ण s. zu **7**, 4, 53. Jetzt kann hinzugefügt werden, dass sich wohl *ति* für *त्* rindet, aber, was in's Gewicht fällt, vor einem Consonanten.

यु 1) die *Silbe* **यु**. Dafür wird in einem Suffix *अन* substituirt **7**, 1, 1. Vgl. *ख्युन्*, *ठ्युन्*, *थ्युट्*, *युच्*, *ल्यु*, *ल्युट्*. — 2) *hrt अन* (nach Abwerfung der stimmlosen Lante). Anfügung **2**, 4, 57.

युक् *hinten antretendes Augment* **य् 7**, 3, 34, 37.

युच् *hrt अन* **3**, 2, 148 fgg. **3**, 107, 128 fg.

युट् *vorn antretendes Augment* **य् 6**, 4, 83.

युम् *taddh.* **यु 5**, 2, 123, 133, 140. Vgl. *सित्*.

यृ die *Vocale ई* und *ऊ*. In dieser Form mit einem Adj. im Du. m. verbunden **1**, 4, 3.

योपध **य** an vorletzter Stelle habend **4**, 1, 63 (*अ*). **2**, 121. **5**, 1, 132.

य्व् इ und **उ** nebst ihren Längen. Gen. Du. *य्वोः* **6**, 4, 77.

य्व य् und **व्**. *य्वो* (konnte auch auf *य्व* zurückgehen) **8**, 2, 108. *य्वभ्याम्* **7**, 3, 3.

र

र् der *Laut* **र्**. Als Auslaut einer Wurzel **7**, 2, 2. Eines Nominalstammes 15. Anlaut eines Suffixes **7**, 4, 51. Für **र्** wird *ल्* substituirt **8**, 2, 18 fgg. *Visarganiya* **3**, 15. **र्** vor **र्** fällt ab 14. Vor **र्** werden *इ* und *उ* verlängert **2**, 76 fgg. Vgl. **र्** 1) und **रु** 1).

र् 1) der *Laut* **र् 1**, 1, 51. **4**, 2, 123. **5**, 3, 4. **6**, 1, 3. **4**, 47. **8**, 2, 42. Für *ऋ* substituirt **7**, 2, 100. **न् 4**, 1, 7. **8**, 2, 69. **म्** 70 fg. Danach Abfall von *छ* und *व* **6**, 1, 21. **म् 8**, 2, 24. Danach Verdoppelung

Pāṇini's Grammatik

eines Consonanten **1**, 46. Verwandlung eines *न्* in *ण* 1 fgg. Wenn **र्** ausfällt, wird der vorangehende Vocal verlängert **6**, 3, 111. Vgl. **र्** und **रु** 1). — 2) die *Silbe* **र**. Wird für *ऋ* substituirt **6**, 4, 161 fg. — 3) *hrt र* **3**, 2, 167. — 4) *taddh.* **र 4**, 2, 80. **5**, 2, 107. **3**, 88.

रन् *Personalendung* **रन् 3**, 1, 105.

रण् worauf **र्** folgt **1**, 1, 51.

रम् ein nach dem letzten Vocal infigirtes *Augment* **र् 6**, 4, 47.

(23)

रल् ein Consonant mit Ausnahme von **य** und **व्** (s. Çivasûtra) 1, 2, 26.

रस् Personalendung **रस्** im periphrastischen Futurum 2, 4, 85.

रिक् hinten antretendes Augment **रि** 7, 4, 91 fg.

रिङ् für den Auslaut (ऋ) substituirtes **रि** 7, 4, 28.

रित् **र** zum stummen Laut habend. Ein solches Suffix hat den Acut auf der vorletzten Silbe 6, 1, 217. Vgl. **अनोर्य**, **जातो-य**, **देशोर्य**.

रोक् hinten antretendes Augment **रो** 7, 4, 90, 92.

रोङ् für den Auslaut (ऋ) substituirtes **रो** 7, 4, 27.

रु 1) das für auslautendes **म्** und einige andere Auslaute substituirtes **रु** 8, 2, 66 fgg. 3, 1, 5 fgg. Für den vorangehenden Vocal wird ein nasaler Vocal substituirt oder ein Anusvāra an denselben gefügt

2 fgg. Für **रु** wird **उ** substituirt 6, 1, 113 fgg. Visarganija 8, 3, 16. **य** 17. Vgl. und **र** 1). — 2) **रु** 3, 2, 159.

रुक् hinten antretendes Augment **रु** 7, 4, 91 f.

रुट् vorn antretendes Augment **रु** 7, 1, 6 fgg.

रुप 6, 3, 43 = **रुपय**.

रुपय taddh. **रुप** 5, 3, 66 Anfügung an ein Femin. 6, 3, 43 fgg.

रुष्य taddh. **रुष्य** 4, 3, 81. 5, 3, 54.

रे Personalendung **रे**, ein Substitut für **इरे** 6, 4, 76.

रोपथ **र** an vorletzter Stelle habend 4, 2, 123.

रोपथा Du. **र** und der vorletzte Laut 6, 4, 47.

रो Personalendung **रो** im periphrastischen Futurum 2, 4, 85.

रिन् taddh. und Vibhakti — **रिन्** 5, 3, 16, 20 fg.

ल

ल् der Laut **ल्**. Verhalten eines Dentals vor **ल्** 8, 4, 60. Vgl. **ल** 1).

ल 1) der Laut **ल्**. Wann stummer Laut 1, 3, 8. Als Auslaut einer Wurzel 7, 2, 2. Für **र** substituirt 8, 2, 18 fgg. — 2) **ल्** als Anlaut der Personalendungen aller Tempora und Modi (**लट्**, **लिट्**, **लुट्**, **लृट्**, **लोट्**, **लङ्**, **लिटङ्**, **लुङ्**, **लृङ्**) zusammenfassende Bezeichnung derselben und ihrer Substitute (s. **शतृ**, **शानच्**, **कानच्**, **क्वमु** und die **सत्** genannten Participialendungen). Dafür 18 primäre Personalendungen substituirt, die mannichfache Veränderungen erleiden. 3, 4, 77 fgg. Diese zerfallen in Parasmaipada und Ātmanepada 1, 4, 99 fg. Bezeichnen den Agens, das Object und die impersonal aufgefasste Handlung 3, 4, 69. Wann un-

betont 6, 1, 186, 188 fg. Nicht mit Gen. (sondern mit Acc.) construct 2, 3, 69.

लङ् die Personalendungen des Imperfects (sārvadh.). Imperfect. Erfordert die Anfügung der Augmente **अ** und **औ** vor der Wurzel 6, 4, 71 fgg. Wann diese anfallen 74 fg. In der dritten Person Pl Parasm. **उम्** 3, 4, 109, 111 fg. Gebrauch des Imperfects 3, 2, 111, 113 fg. 116 fg. 3, 176, 4, 6. **लङ्यत्** Adv. 85. Vgl. **डित्** 3).

लच् taddh. **लै** 5, 2, 96 fgg.

लट् die Personalendungen des Präsens (sārvadh.), Präsens. Statt deren die Personalendungen des Perfects 3, 4, 83 fg. Gebrauch des Präsens 2, 118 fgg. 123, 3, 4 fgg. 131 fg. 142 fg. Dafür die Participial-

endungen शतृ und शानच् substituirt 2, 124 fgg. Vgl. टित् 2).

नि zusammenfassende Bezeichnung des indifferenzirten Aorist-charakters चिन् und der Personalendungen des Perfects (नित्). Schwund derselben 2, 4, 80 fg.

निङ् die Personalendungen des Potentials und Precativs, Potential und Precativ. Veränderungen in den Personalendungen 3, 4, 105 fg. 108. Parasm. erhält vorn das Augment याम् 103. Atman. सीय् 102. Mit त् und य् anlautende Personalendungen erhalten davor das Augment स् 107. — a) Potential (sārvadh.). Ist im Parasm. डित् 3, 4, 103. Das स् der Augmente याम् und सीय् fällt ab 7, 2, 79. Für या (von याम्) wird इय् substituirt 80. Gebrauch des Potent. 3, 3, 9. 134. 143 fgg. 147 fgg. 152 fgg. 156 fg. 159 fgg. 164. 168 fg. 172. Statt dessen Conditional 139. — b) Precativ. Ist ārdhadh. 3, 4, 116. Parasm. ist कित् 3, 4, 104. Atman. in bestimmten Fällen 1, 2, 11 fgg. Nach । म् Atman. 3, 61. Für । हन् wird वध् substituirt 2, 4, 42. Anfügung 6, 4, 67 fg. 7, 4, 24 fg. 28 fg. Vor dem Augment सीय् noch das Augment इ 2, 39, 42 fg. Im Veda wird an die Wurzel noch das Suffix —अ gefügt 3, 1, 86. Gebrauch des Precativs 3, 3, 173. — Vgl. डित् 3).

नित् die Personalendungen des Perfects, Perfect. Sind ārdhadh. 3, 4, 115. Wann कित् 1, 2, 5 fg. Für die primären Personalendungen andere substituirt 3, 4, 81 fg. । विद् und । आह् im Prasens mit Perfectendungen 83 fg. Wann धे zu ध्ये wird 8, 3, 78 fg. Davor Reduplication 6, 1, 8. Bildung der Reduplication 17. 7, 4, 68 fgg. Andere Wurzeln substituirt 2, 4, 40 fg. 49. 55. Wann Augment इ nicht angefügt wird 7, 2, 13. Dieses nicht verlängert 37 fg. Verschiedene Veränderungen der Wurzel 6,

1, 29 fg. 38 fgg. 46. 4, 88. 7, 1, 62 fgg. 3, 57 fg. 4, 9 fgg. Verhalten der । सद् in Beziehung auf den Sibilanten 8, 3, 118. Abfall der Reduplication und Substitution von ए für den Wurzelvocal अ 6, 4, 120 fgg. Das periphrastische Perfect durch Anfügung von आम् gebildet 3, 1, 35 fg. Danach fallen die Personalendungen ab 2, 4, 81. Statt dessen das Perf. von । क् angefügt 3, 1, 40. Für die Personalendungen die Suffixe —आर्न (कानच्) und —वस् (क्वस्) substituirt 2, 106 fgg. Gebrauch des Perfects 105. 115 fgg. 1, 6. Die Suffixe —इ und —इ mit Reduplication wie im Perfect angefügt 2, 171. Vgl. टित् 2).

नित् ल् zum stimmigen Laut habend. Vor einem solchen Suffix hat die diesem unmittelbar vorangehende Silbe den Acut 6, 1, 193. Vgl. आल्, क्रमुल्, खल्, द्युल्, यामुल्, णल्, यदुल्, तल्, तसिल्, तातिल्, तिल्, त्रल्, थल्, थान्, भक्तल्, यल्, हिल्, ल्यप्, ल्युट्, विधल्, षल्.

लुक् 1) Schluß eines Suffixes 1, 1, 61. 2, 49. 2, 4, 58 fgg. 4, 1, 22 fgg. 86. 89 (अ). 90 fg. 109. 175 fgg. 2, 64 fgg. 3, 34 fgg. 107. 163. 168. 4, 24. 79. 125 fg. 5, 1, 28 fgg. 55. 88 fg. 2, 60. 77. 105. 3, 30. 51 fg. 65. 1, 92. 6, 3, 1 fgg. (अलुक् einer Casusendung am Anfange eines Comp.). 4, 104 fgg. 133 fgg. 7, 1, 22 fg. 39. 3, 73. So v. a. शपो लुक् (bei den Wurzeln der zweiten Klasse) 7, 3, 89. यङ्लुक् 1, 82 fgg. 91. Vgl. लुमत्. — 2) ein hinten antretendes Augment ल् 7, 3, 39.

लुङ् die Personalendungen des Aorists (sārvadh.), Aorist. Der indifferenzirte Charakter des Aorists ist चिन् 3, 1, 43. In der dritten Person Pl. Parasm. उम् 4, 109 fg. Wann छम् für ध्वम् eintritt 8, 3, 78 fg. Wann Atman. 1, 3, 61. Parasm. oder Atman. 91. Die Wurzel erhält das Augment अे oder आ 6, 4, 71 fg. Wann diese

nicht gesetzt werden 74 fg. Andere Wurzeln substituiert 2, 4, 37. 43 fgg. 50. Anfügung 6, 4, 88. Gebrauch des Aorists 3, 2, 110. 121 fg. 3, 135. 175 fg. 4, 6. Vgl. डित् 3).

लुट् die Personalendungen des periphrastischen Futurums (sârvadh.), dieses Futurum. Der Charakter dieses Futurums ist ताम् (तासि) 3, 1, 33. Für die dritten Personen werden आ (डा) mit Schwund des आस्, रो u. रस् substituiert 2, 4, 85. Wann Parasm. und Âtman. 1, 3, 93. Dieses Tempus bewahrt stets seinen Accent 8, 1, 29. Gebrauch dieses Futurums 3, 3, 15. 5 fgg. 135 fgg. Vgl. टित् 2).

लुप् Schwund eines Suffixes, wobei Geschlecht und Zahl des Primitivs dieselben bleiben, 1, 1, 61. 2, 51 fg. 2, 3, 45. 4, 2, 4 fg. 81 fgg. 3, 166 fg. 5, 2, 105. 3, 98 fgg. Die Lehre vom लुप् verworfen 1, 2, 54 fg. Vgl. लुमत्.

लुमत् लु enthaltend. Zusammenfassende Bz. für लुक्, लुप् und श्लु. Wenn ein Suffix durch einen dieser Ausdrücke verschwindet, übt es auf den Stamm keine Wirkung mehr aus, 1, 1, 63.

लृ zusammenfassende Bz. für लृङ् und लृट्. Davor wird स्य an die Wurzel gefügt 3, 1, 33.

लृङ् die Personalendungen des Conditionalis (sârvadh.), Conditional. Die Wurzel erhält das Augment अँ oder अँ 6, 4, 71 fg. Davor eine andere Wurzel substituiert 2, 4,

50. Gebrauch des Condit. 3, 3, 139 fgg. Vgl. लृ und डित् 3).

लृट् die Personalendungen des ersten Futurums (sârvadh.), dieses Futurum selbst. Gebrauch dieses Futurums 3, 2, 112 fg. 3, 5 fgg. 13. 133. 135 fgg. 144 fgg. 151. Wann es seinen Accent bewahrt 8, 1, 46 fg. 51. Für die Personalendungen können die मत् genannten Participialendungen gesetzt werden 3, 3, 14. Vgl. लृ und टित् 2).

लृट् die Personalendungen des Coniunctivis (sârvadh.), Coniunctiv. Veränderungen der Personalendungen 3, 4, 94 fgg. Davor erhält die Wurzel häufig das Suffix म् (सिप्) 1, 34. Anfügung an die verschiedenen Wurzeln दा und धा 7, 3, 70. Gebrauch des Coniunctivis 3, 4, 7. 8. Vgl. टित् 2).

लृट् die Personalendungen des Imperativis (sârvadh.), Imperativ 3, 3, 8. Form der Personalendungen 4, 85 fgg. Das न् der Endung आनि geht in ण् über 8, 4, 16. Gebrauch des Imperativis 3, 3, 157. 162 fgg. 173. 4, 2 fgg. Wann betont 8, 1, 52 fgg. Darnach ein erstes Futurum betont 51. Vgl. टित् 2).

लृप् कृत् (Absolutiv) — लृप्, ein Substitut für — लृत्वा (darum — लृप् 7, 1, 37. Davor eine andere Wurzel substituiert 2, 4, 36. Anfügung 6, 1, 41 fgg. 50 fg. 4, 38. 56 fgg. 69 fg.

लृ कृत् — लृञ् 3, 1, 134.

लृट् कृत् — लृञ् mit dem Femin. auf ई 3, 3, 113. 115 fgg. Vgl. यु 2).

व

व् der Laut व् 5, 2, 40. 6, 1, 115. Als Anlaut einer Wurzel 4, 126. Auslaut 8, 2, 76. Als Anlaut eines Suffixes 6, 4, 107. 8, 2, 65. Für उ substituiert 108. Dafür ऊ (ऊट्) substituiert 6, 4, 19. Dieselbe Substitution für

व् ÷ Vocal und für Vocal + व् 20. Vor व् ein Vocal verlängert 8, 2, 77 fg. Abfall des व् 6, 1, 21. 66. Am Ende eines Wortes 8, 3, 19. Wenn es sich erhält, mit geringerer Articulation ausgesprochen 18. Vgl. व 1).

व 1) *der Laut व्* 3, 4, 91. 6, 1, 39, 79. 4, 137. 7, 3, 3, 41. 8, 2, 9, 52. 3, 33, 4, 23. Vgl. व्. — 2) *Personalendung व्*, ein Substitut für वस् 3, 4, 82 fg. — 3) *das nach 6, 1, 67 wieder abfallende krt-Suffix व् nach Abwerfung der stummen Laute (क्विप् u. s. w.)*. वप्रत्यय 6, 2, 52. 3, 92 fgg. — 4) *taddh. व 5, 2, 109 fg.*

वति *taddh. वत् 5, 1, 18, 115 figg.*

वतु 1, 1, 23 u. s. w. = वतुप्.

वतुप् *taddh. वत् 5, 2, 39*. Für व् wird इय् substituiert 40 fg. Anfügung 6, 3, 89 fgg. Ein darauf ausgehender Stamm heisst Zahlwort (संख्या) 1, 1, 23. Daran \angle -क gefügt, woran vorn das Augment इ antreten kann, 5, 1, 23. Erhalt vor dem Suffix अ (mit dem Femin. auf ई) hinten das Augment इय् 2, 53. Vgl. उगित् und मतुप्.

वन् 1) *Anslaut वन् eines Nominalstammes*. Declination 6, 4, 137. — 2) *krt वन् (= वनिप्)*. Anfügung 6, 4, 41. Vor dem Femininsuffix ई geht न् m r über 4, 1, 7.

वनिप् *krt वन् 3, 2, 74 fg.* Vgl. वन् 2).

वय *taddh. वय 4, 3, 162.*

वर 1, 1, 58 = वरच्.

वरच् *krt वर 3, 2, 175 fg.* Anfügung 1, 58.

वल् *alle Consonanten mit Ausschluss des य (s. Āivasūtra) 6, 1, 66. 7, 2, 35.*

वल 6, 3, 118 = वलच्.

वलच् *taddh. वले 4, 2, 89. 5, 2, 112 figg.* Anfügung 6, 3, 118.

वलादि *mit einem beliebigen Consonanten mit Ausschluss des य anlautend 7, 2, 35.*

वश् *ein Halbvocal (mit Ausschluss des य), ein Nasal und eine tönende Muta (s. Āivasūtra) 7, 2, 8.*

वस् *Personalendung वस् 3, 4, 78.* Dafür व substituiert 82 fg.

वसु (abgekürzt für क्वसु) *krt \angle -वस्*. Bei $\sqrt{\text{विद्}}$ für das Participialsuffix अन् (शन्) substituiert 7, 1, 36. Anfügung mit dem

Augment इ 2, 67 figg. व् vocalisirt sich 6, 4, 131. Für स् wird द् substituiert 8, 2, 72. र् (रु) 3, 1. Vgl. उगित्.

वहि *Personalendung वहि 3, 4, 78.*

वादि *mit व् anlautend 6, 4, 126.*

वान्त *auf व् auslautend 6, 1, 79.*

वि 1) *uṇādi वि*. Anfügung 7, 3, 85. —

2) *das वि der krt-Suffixe क्विन्, क्विप्, शिव, शिवन्, विच् und विट् und des taddh. च्चि*. Das Suffix ist व्, welches nach 6, 1, 67 abfällt. Da eine nackte Wurzel nach 1, 2, 45 kein Nominalstamm sein kann und ein fertiges Wort nach 1, 4, 14 entweder auf eine Personal- oder Casusendung ausgehen muss, so erfand man, um dieses zu erreichen, das imaginäre Suffix व्, welches nach 1, 1, 62 abfallen kann, ohne dass die beabsichtigte Wirkung aufgehoben würde. Vgl. u. च्चि.

विच् *krt व्*, das wieder abfällt (vgl. वि 2) 3, 2, 73 fg. Das च् dient bloss zur Unterscheidung dieses व् von andern व्.

विट् *krt व्*, das wieder abfällt (vgl. वि 2) 3, 2, 67 figg. Anfügung 6, 4, 41. Das ट् dient nur zur Unterscheidung dieses व् von andern व्.

विधल् *taddh. \angle -विध 4, 2, 54.*

विन् 5, 3, 65 = विनि.

विनि *taddh. विन् 5, 2, 102, 121 fg.* Fallt vor den Suffixen \angle -इष्ट und \angle -ईयस् ab 3, 65.

वु *die Silbe वु*. Für diese wird in einem Suffixe अक substituiert 7, 1, 1. Vgl. छुन्, एवुच्, एवुन्, वुक्, वुच्, वुञ्, वुन्, प्वुन्.

वुक् 1) *hinter antretendes Augment व् 4, 1, 125. 6, 4, 88.* — 2) *taddh. \angle -अक (vgl. वु) 4, 2, 103.*

वुच् *taddh. अक (vgl. वु) 5, 3, 80.*

वुञ् 1) *krt \angle -अक (vgl. वु) 3, 2, 146 fg.* — 2) *taddh. \angle -अक 4, 2, 39 fg. 53, 80, 121 figg. 134 figg. 3, 27, 45 fg. 49 fg. 77, 99, 118, 126, 128, 157 fg. 5, 1, 132 figg.*

वुन् 1) कृत् ङ-अक (vgl. वु 3, 1, 149 fg.
-- 2) tadlth. ङ-अक 4, 2, 61. 3, 28 fgg. 48.
98. 125. 5, 2, 62 fg. 4, 1 fg.

व्य् Du. die Laute व् und य्. व्यो: 6, 1,
66. 8, 3, 18.

व्यत् tadlth. व्य 4, 1, 144.

व्यन् tadlth. ङ-व्य 4, 1, 145.

व्यपर worauf व् oder य् folgt. अ 6, 1, 115.

व्युपध उ oder इ an vorletzter Stelle habend
1, 2, 26.

श

श् der Laut श्. Für छ substituiert 6, 1,
19. म 8, 4, 40. Dafür ष substituiert 2, 36.
Ein Guttural 62 fg. छ 4, 63. Davor erhalt
न् das Augment त् 3, 31. Vgl. श 1)

श 1) der Laut श् 6, 3, 55. Ist am An-
fange eines Suffixes stummer Laut 1, 3, 8.
Darnach bleibt न् unverändert 8, 4, 44. —
2) Präsenscharakter अ (sârvadh.) bei den
Wurzeln der sechsten Klasse, wenn die
Personalendungen den Agents bezeichnen,
3, 1, 77. Davor nach dem Wurzelvocal न्
eingeschoben 7, 1, 59. Anfügung an Wur-
zeln auf ञ् 4, 28. — 3) कृत् sârvadh. अ, an
den Präsenscharakter (auch des Passivs)
antridend, 3, 1, 137 fgg. 3, 109 fg. —
4) tadlth. श 5, 2, 100.

शङ्कटच् tadlth. शङ्कटै 5, 2, 28.

शत् als Auslaut von Zahlwörtern. Ab-
leitungen davon 5, 1, 22.

शत् कृत् sârvadh. Participialendung अत्,
an den Charakter des Präsens und des Fu-
turums tretend. Heisst सत् (s. im folgenden
Index) 3, 2, 127. Für das Präsens substi-
tuiert 124 fgg. 130 fgg. Für das Futurum
3, 14. Wann unbetont 6, 1, 186. Nach अ
wird न् eingeschoben 7, 1, 78 fgg. Wann
das Femin. und die Casusendungen betont
sind 6, 1, 173. Nicht mit dem Gen. ver-
bunden 2, 3, 69. Dafür वस् substituiert 7, 1, 36.

शर्थ्य कृत् sârvadh. अर्थ्य (Infinitiv, an den
Präsensstamm gefügt 3, 4, 9

शर्थ्यन् कृत् sârvadh. ङ-अर्थ्य (Infinitiv,
an den Präsensstamm gefügt 3, 4, 9.

शप् Präsenscharakter अ (sârvadh.) bei
den Wurzeln der ersten Klasse und bei
allen Denominativen und durch andere
Suffixe erweiterten Wurzeln (Wurzeln der
zehnten Klasse, Causativa, Desiderativa,
Intensiva u. s. w.), wenn die Personalen-
dungen den Agents bezeichnen, 3, 1, 68. Bei
einigen Wurzeln neben einem andern Pra-
senscharakter 70 fgg. Davor Ausfall eines
an vorletzter Stelle stehenden Nasals 6, 4,
25 fg. Ein sonst eingeschobener Nasal nicht
eingeschoben 7, 1, 63 fg. Das Participial-
suffix अत् erhält das Augment न् 81. Ein
durch लुक् bezeichneter Schwund dieses शप्
findet bei den Wurzeln der zweiten Klasse
und bisweilen im Veda statt 2, 4, 72 fg.
Ein durch श्लु bezeichneter Schwund bei
den Wurzeln der dritten Klasse und bis-
weilen im Veda 75 fg.

शर् ein Sibilant (s. Gīvasūtra) 7, 1, 61.
8, 3, 28. 35 fg. 58, 4, 49.

शल् ein Sibilant und ह् (s. Gīvasūtra)
3, 1, 45.

शस् 1) tadlth. शस् 5, 1, 42 fg. Anfügung
6, 3, 55. 2) Endung अस् des Acc. Pl.
4, 1, 2. Anfügung 6, 1, 63. 93. 4, 80. Be-
tont 1, 167. Für म् wird न् substituiert 103.
7, 1, 29. Für अस् इ 20. औ 21. Schwund
der ganzen Endung 22.

शानच् 1) Präsenscharakter आनै (sârvadh.),
ein Substanz für den Präsenscharakter ना
der neunten Klasse vor हि 3, 1, 83. —
2) कृत् sârvadh. Participialendung आनै, an

den Charakter des Präsens (Med. u. Pass.) und des Futurums tretend. Heisst मत् (s. im folgenden Index) 3, 2, 127. Für das Präsens substituiert 124 figg. Für das Futurum 3, 14. Wann unbetont 6, 1, 186. Nicht mit dem Genetiv verbunden 2, 3, 69. Vgl. चानश्.

शानन् *kṛt sārādh.* √_आन. an den Präsensstamm tretend. 3, 2, 128.

शायच् *Präsenscharakter आर्ये (sārādh.)*, ein Substitut für den Präsenscharakter ना vor हि 3, 1, 84.

शालच् *taddh.* शाले 5, 2, 28.

शि *Casusendung इ*, ein Substitut für अम् (Nom. und Acc. Pl.) im Neutrum 7, 1, 20. Heisst Sarvanamasthana (s. im folgenden Index) 1, 1, 42. Davor der Endvocal des Stammes verlängert 6, 4, 12. Fällt im Veda ab 1, 70.

शित् *em श zum stimmigen Laut habend.*
1) Ein solches, aus einem Laut bestehendes Substitut tritt für das Ganze (nicht für den Auslaut) ein 1, 1, 55. Vgl. अश्, इश्, ईश्, एश्, आश्, शि. शी, शे. — 2) Ein solches an Wurzeln und Wurzelstämme tretendes Suffix heisst sarvadhatuka 3, 4, 113. Wann darnach Ātman. 3, 60 fig. Anfügung 6, 1, 45. 7, 3, 75 figg. Vgl. सार्वधातुक im folgenden Index u. खश्, श 2) 3). शत्, शर्थ्य, शर्थ्यन्, शप्, शानच्, शानन्, शायच्, प्रनम्, प्रना, प्रनु, प्रयन्, प्रलु.

शी *Casusendung ई*, ein Substitut für अम् Nom. Pl. 7, 1, 17. Für आ 18 fig. Anfügung 6, 4, 126. 7, 1, 80 fig.

शे *Casusendung ण*, ein Substitut für andere Casusendungen im Veda 7, 1, 39. Heisst praghija 1, 1, 13.

प्रन = प्रनम् 6, 4, 23.

प्रनम् *Präsenscharakter न् (sārādh.)* bei den Wurzeln der sechsten Klasse, der nach dem Wurzelocal eingeschaltet wird, wenn die Personalendungen den Agens bezeichnen. 3, 1, 78. न् fällt aus 6, 4, 23. अ 111.

प्रना *Präsenscharakter ना (sārādh.)* bei den Wurzeln der sechsten Klasse und einigen anderen, wenn die Personalendungen den Agens bezeichnen. 3, 1, 81 fig. आ fällt ab 6, 4, 112. ई dafür substituiert 113. न् wird ग् 8, 4, 15. Von हि werden आनै und आर्ये substituiert 3, 1, 83 fig.

प्रनु *Präsenscharakter नु (sārādh.)* bei den Wurzeln der fünften Klasse u. einigen anderen, wenn die Personalendungen den Agens bezeichnen. 3, 1, 73 figg. 82. Für उ wird उय् substituiert 6, 4, 77. व् 87. Abfall des Vocals 107. Für न् wird ग् substituiert 8, 4, 15. Die Imperativendung हि fällt ab 6, 4, 106.

प्रयन् *Präsenscharakter √_य (sārādh.)* bei den Wurzeln der vierten Klasse und einigen anderen, wenn die Personalendungen den Agens bezeichnen 3, 1, 69 figg. Bildet Reflexiva 90. Anfügung 7, 3, 71. 74. Das Participalsuffix अत् erhält das Augment न 1, 81.

प्रलु *Schluß des Präsenscharakters अ* bei den Wurzeln der dritten Klasse und einigen anderen, der als sārādh. gilt. 1, 1, 61. 2, 4, 75 fig. Davor Reduplication der Wurzel 6, 1, 10. Bildung der Reduplication 7, 1, 75 figg. Auf dieselbe Weise (प्रलुयत्) die Reduplication einiger Wurzeln im periphrastischen Perfect 3, 1, 39. Vgl. लुमत्.

ष

प् *der Laut प.* Für den Anlaut प einer Wurzel wird स substituiert 6, 1, 64. Im Aus-

laut eines Wortes 8, 4, 35. Für स subst. 41. Ein Dental bleibt vor प unveränd. 43. Vgl. प 1).

प 1) *der Laut प* 6, 4, 9. 135. Ist als Anlaut eines Suffixes stummer Laut 1, 3, 6. Bildung eines Dvandva, dessen letztes Glied auf **प** auslautet, 5, 4, 106. Für **च**, **छ**, **ज** und **ञ** substituiert 8, 2, 36. Für den Visargaṇija 3, 39. 41. 43 fgg. Dafür **क्** substituiert 2, 41. Darnach **ण** für **न्** 4, 1 fgg. **नि** vor einer auf **प** auslautenden Wurzel wird nie **णि** 18. Wenn **प** नञ् als नप् erscheint, wird **न्** nicht **ण** 36. Vgl. **प**. — 2) *taddh. und samāsānta अ* mit dem Femin. auf ई 5, 4, 115

पच् *taddh. und samāsānta अ* mit dem Femin. auf ई 5, 4, 113 fg.

पन् 1) *als Auslaut eines Nominalstammes*. In einem solchen Stamme fällt vor dem *taddh.* **±अ** das **अ** aus 6, 4, 135. — 2) *das Desiderativsuffix मन्* nach Verwandlung des **म्** in **प** in Folge des vorangehenden Lautes. **पणि** 8, 3, 61.

पूर्व dem **प** vorangeht 6, 4, 9. 135.

पत्व n. der Uebergang eines **म्** in **प** 6, 1, 86.

पाकन् *kṛt ±आक* mit dem Femin. auf ई 3, 2, 155.

पान्त auf **प** auslautend 8, 4, 36. **अ** 18.

पित् **प** zum stimmten Laut habend. 1) Eine solche Wurzel bildet Nominalstämme auf **±अ** (Femin. **आ**) 3, 3, 104. Ausser den wirklich mit **प** versehenen Wurzeln gelten auch die Wurzeln 800—812 der ersten Klasse für **पित्**. — 2) Ein solches Suffix hat im Femin. **डोप**, d. i. betontes ई 4, 1, 41. Vgl. **प**, **पच्**, **पाकन्**, **पकन्**, **पटरच्**, **पटन्**, **पठच्**, **पठन्**, **पठल्**, **पक्**, **पफक्**, **प्यङ्**, **प्यञ्**, **प्लञ्**, **प्लुन्**.

पौधम् Personalendung **पौधम्** des Pre-

cativs mit dem Augment **सोय**, dessen **म्** in Folge eines vorangehenden Lautes in **प** übergegangen ist. Für **ध** wird **ढ** substituiert 8, 3, 78 fg.

पुक् hinten antretendes Augment **प** 4, 1, 161. 3, 138. 7, 3, 40.

पकन् *taddh.* **±क** mit dem Femin. auf ई 5, 1, 75.

पटरच् *taddh.* **तर** mit dem Femin. auf ई 5, 3, 90 fg.

पटन् *kṛt ±त्र* mit dem Femin. auf ई 3, 2, 181 fgg.

पठच् *taddh.* **ढक्** (vgl. **ठ**) mit dem Femin. auf ई 4, 4, 31.

पठन् *taddh.* **±इक** oder **±क** (vgl. **ठ**) mit dem Femin. auf ई 4, 3, 70. 4, 10 fg. 16 fg. 31. 53 fg. 5, 1, 46. 54 fg.

पठल् *taddh.* **±इक** (vgl. **ठ**) 4, 4, 9. 74.

पणान्त auf **प** und auf **न्** auslautend 1, 1, 24.

पफ *taddh.* **आयन** (vgl. **फ**) mit dem Femin. auf ई 4, 1, 17 fgg.

पफक् *taddh.* **±आयन** mit dem Femin. auf ई 4, 2, 99 fg.

प्यङ् *taddh.* **य**, als Substitut für den Auslaut (nicht für das ganze Suffix) anderer Suffixe mit dem Femin. auf **ओ** 4, 1, 78 fgg. Das **य** wird vocalisirt und alsdann im Femin. ई angefügt 6, 1, 13 fg.

प्यञ् *taddh.* **±य** mit dem Femin. auf ई 5, 1, 123 fg. Anfügung 6, 3, 51.

प्लञ् *taddh.* **±ल** mit dem Femin. auf ई 4, 3, 142.

प्लुन् *kṛt ±अक* (vgl. **पु**) mit dem Femin. auf ई 3, 1, 145.

स

म् *der Laut स*. Wann am Ende eines Suffixes nicht stummer Laut 1, 3, 4. Als Anlaut einer Wurzel 8, 4, 61. Eines Suf-

fixes 7, 4, 49. 8, 2, 37. 41. Eines Wortes 3, 29 fg. Als Auslaut einer Wurzel 7, 4, 49. Eines Nominalstammes 1, 4, 19. Da-

für **श्** substituiert **४, 4, 40. प् 41.** Abfall **३, 4, १९. ४, 2, 29.** Vgl. **स 1).**

स 1) der Laut स् ३, 4, १1. 7, 2, 106. Nominalstämme auf **स 6, 4, 10.** Als Anlaut eines Suffixes **7, 2, 57.** Für ein anlautendes **प** einer Wurzel substituiert **6, 1, 64.** Für den Visargānija **४, 3, 34. 36. 38. 40. 42. 46 fgg.** Dafür **रु** substituiert **2, 66. 74. रु** oder **र् 70 fg. द् 72 fgg. प 3, 56 fgg. ९० fgg.** Abfall des **स् ३, 1, 11. 7, 2, 79. ४, 2, 24 fgg.** Vgl. **स. — 2) upādi स.** Erhalt kein Augment **इ 7, 2, १ — 3) tadlth. स 4, 2, ८०. ५, 4, 40.**

सक् hinten antretendes Augment **स् 7, 2, 73.**

सन् Desiderativesuffix **ल-स (ārdhadh.) ३, 1, 5 fgg.** Ein darauf ausgehender Stamm heisst Wurzel (धातु) **३२.** Wann **कित् 1, 2, ८ fgg. 26.** Davor eine andere Wurzel substituiert **2, 4, 37. 47 fg. 51.** Reduplication **6, 1, १.** Bildung derselben **7, 4, 79 fgg.** Abfall derselben **54 fgg.** Mit und ohne Augment **इ** angefügt **2, 12. 41. 49. 74 fg.** Anfügung **6, 1, 31 fg. 4, 16 fg. 42. 7, 3, 57 fg. 4, 54 fgg. ४, 3, 61. 117.** Ātman. und Parasm. **1, 3, 57 fgg. 62. 92 fg.** An **ल-स** krt **उ** gefügt **३, 2, 16९.** Im reduplicierten Aorist richtet sich die Reduplication nach der des Desid. (**सन्वत् 7, 4, १३.**)

सनुम् mit dem infigierten Augment **न् (नुम्)** versehen **४, 4, 32.**

सर upādi सर (ohne stumme Laute). Ohne Augment **इ** angefügt **7, 2, १.**

सात् = साति ४, 3, 111.

साति tadlth. सात् ५, 4, 52 fgg. **स्** geht nicht in **प** über **४, 3, 111.**

साम् die Genetivendung **आम्** mit dem vorn angetretenen Augment **स् (स. 7, 1, 52).** Dafür **आकम्** substituiert **7, 1, 33.**

सि 1) Personalendung सि = सिप् ३, 4, ९7. 6, 1, 6८. — 2) upādi सि (ohne stummen Laut). Erhalt nicht das Augment **इ 7, 2, १.**

Pāṇini's Grammatik

सिच् Aoristcharakter **स् (ārdhadh.),** ein Substitut für **चि ३, 1, 44.** Wann **कित् 1, 2, 11 fgg.** Davor **Yiddhi 7, 2, 1 fgg.** Mit und ohne Augment **इ** oder **ई** angefügt **7, 2, 40. 42 fg. 57. 71 fgg. 6, 4, 62.** Die Wurzel erhält hinten das Augment **स् 7, 2, 73.** Personalendung **उस् st. अन् ३, 1, 109 fg.** Personalendung mit Augment **ई** angefügt **7, 3, १६ fg.** Bildung des Passivs und Impersonals **6, 4, 62.** Schwund des Suffixes **2, 4, 77 fgg.** Abfall des **स् ४, 2, 25 fgg.** Betonung **6, 1, 1९7.** Das **च्** zeigt an, dass der Charakter den Acut hat, wenn er das Augment **इ** annimmt. Vgl. **लुङ्.**

सित् स् zum stummen Laut habend. Vor einem solchen Suffixe heisst der Nominalstamm Pada (Wort), weil der Auslaut wie der Anlaut eines Wortes behandelt wird, **1, 4, 16.** Vgl. **घम्, ङम्, यस्, युस्.**

सिप् 1) Suffix स् (ārdhadh.) vor den Personalendungen des Coniunctivs ३, 1, 34. **प** zeigt an, dass das Suffix auch mit dem Augment **इ** unbetont bleibt. — 2) Personalendung **सि (sārcah.) ३, 4, 78.** Nach Abfall des **इ** fällt auch **स्** ab **6, 1, 68.** Verhalten eines auslautenden **सु, द** einer Wurzel vor **स्** nach Abfall des **इ ४, 2, 74 fg.** Für **सि** wird **ल-थ** substituiert **३, 4, ८2 fgg. हि ८7 fg.**

सियुट् vorn antretendes Augment **सिय्** vor den Personalendungen des Potentials und Precativs **३, 4, 102.** Anfügung im Passiv und Impersonal des Precativs **6, 4, 62.** Abfall des **स् 7, 2, 79.**

सु 1) upādi सु (ohne stummen Laut). Erhalt nicht das Augment **इ 7, 2, १. — 2) Casusendung स् (Nomin. Voc. Sg.) 4, 1, 2. 1, 4, 17. 6, 1, 182. 4, 127.** Anfügung **13 fg. 7, 1, ८2 fgg. १३ fg. 2, १4. 1१६ fgg. 119 fg.** Fällt ab **6, 1, 68. 69 (im Voc.). 132 fg. 7, 1, 23. 2, 107.** Dafür **अम्** substituiert **1, 24. अट्** oder **अत् 25 fg.** Im **(24)**

Veda vertritt **सु** auch andere Casus 39. Vgl. **प्रथमा** im folgenden Index. — 3) *Casusendung* **सु** = **सुप्** 6, 1, 168.

सुच् *taddh.* **स्** 5, 4, 18 fg. Das **च्** zeigt an, dass die letzte Silbe den Acut hat.

सुज् *die Partikel सु*; s. den folg. Index.

सुट् 1) *die fünf ersten Casusendungen*. Die Bz. gebildet nach 1, 1, 71 aus **सु** u. **आट्** in 4, 1, 2. Heissen im Masc. und Femin. *Sarvanāmasthāna* (s. im folgenden Index) 1, 1, 43. — 2) *vorn antretendes Augment* **स** 3, 4, 107. 6, 1, 135 fgg. 7, 1, 52. 8, 3, 5. 70 fg.

सुप् 1) *Locativendung* **सु** 4, 1, 2. 8, 3, 16. Vgl. **सप्तमी** im folgenden Index. — 2) *Casusendung* (die Bez. gebildet nach 1, 1, 71 aus **सु** der ersten Casusendung und **सुप्** der letzten in 4, 1, 2), *ein mit einer Casusendung versehenes Wort*. Je sechs heissen Singular, Dual und Plural 1, 4, 103. Alle Vibhakti 104. Sind (in der Regel) unbetont 3, 1, 4. Betonung davor 6, 1, 191. Anfügung 4, 83 fgg. 7, 3, 102 fg. 8, 2, 2. Dafür **अस्** substituiert 2, 4, 83 fg. Verschiedene andere Endungen im Veda 7, 1, 39. Abgeworfen 2, 4, 71. 82. Was auf eine Casusendung auslautet heisst *Pada* (*Wort*) 1, 4, 14. In der Bedeutung von **सुबन्त** 3, 1, 106. 2, 4, 78. 5, 3, 68. Verhalten eines solchen Wortes vor einem Vocativ in Bezug auf den Accent 2, 1, 2. Am Anfange

eines Comp. 2, 1, 9. Am Ende 4 fgg. Denominativa davon 3, 1, 8 fgg. So v. a. *Denominativ* 6, 1, 92. **असुप्** *keine Casusendung* 8, 2, 69. *Kein mit einer solchen Endung versehenes Wort* 7, 3, 44.

से 1) *Personalendung* **से** 3, 4, 80. Erhält das Augment **इ** 7, 2, 77 fg. — 2) *Infinitivendung* **से** 3, 4, 9.

सेट् *mit dem Augment इ (इट्) versehen* 1, 2, 18 fgg. 6, 1, 196. 4, 52. 121 fgg.

सेन् *Infinitivendung* **ल्** **से** 3, 4, 9.

स्र *taddh.* **स्र** (**स्रा**) 5, 4, 40.

स्रज् *taddh.* **अल्** **स्र** 4, 1, 87.

स्मात् *Casusendung* **स्मात्**, ein Substitut für **अस्** 7, 1, 15 fg.

स्मिन् *Casusendung* **स्मिन्**, ein Substitut für **इ** 7, 1, 15 fg.

स्मे *Casusendung* **स्मे**, ein Substitut für **य** 7, 1, 14.

स्य 1) *Charakter स्य (ârdhadh.) vor den Personalendungen des ersten Futurums und des Conditionals* 3, 1, 33. Erhält das Augment **इ** 7, 2, 70. Anfügung 8, 3, 117. Im Passiv u. Impers. 6, 4, 62. Wann Parasm. und Âtman. folgen 1, 3, 92 fg. — 2) *Casusendung* **स्य**, ein Substitut für **अस्** 7, 1, 12.

स्याट् *vorn antretendes Augment* **स्या** 7, 3, 114 fg.

स्र *Personalendung* **स्र** 3, 4, 91. Erhält das Augment **इ** 7, 2, 77 fg. Statt der Pluralendung 3, 4, 2 fgg.

ह

ह् *der Laut ह्*. Als Auslaut einer Wurzel 7, 2, 5. Anlaut eines Suffixes 7, 2, 104. Dafür **घ्** substituiert 3, 54 fgg. 8, 2, 32 fg. **हृ** 31. 33. **धृ** 34. **यृ** 35. Ein Palatal 7, 4, 62. Veränderungen eines anlautenden **हृ** 8, 4, 62. Vgl. **हृ** 1).

हृ 1) *der Laut ह्*. Verhalten eines **म्** vor

ह् mit nachfolgendem **म्** oder **न्** 8, 3, 26 fg. Ein auf **ह्** auslautender Nominalstamm am Ende eines *Dvandva* 5, 4, 106. Für **स्** substituiert 7, 4, 52. Nach **ह्** ein Consonant verdoppelt 8, 4, 46. Vgl. **हृ**. — 2) *taddh.* und *Vibhakti* **हृ** 5, 3, 11. 13.

हल् m. (auch Pl.) und n. *ein Consonant*

(s. Çivasûtra) **6, 4**, 2. 49. 150. **8, 2**, 77. Unmittelbar auf einander folgende Consonanten heissen **संयोग 1, 1**, 7. Ein Vocal und ein Consonant sind einander nicht homogen 10. Ein Consonant im Auslaut eines Suffixes ist ein stummer Laut **3, 3**. Als Anlaut einer Wurzel **8, 4**, 31. Eines Wortes **3, 22. 6, 1**, 132. Eines Suffixes **4, 34**. 66. 100. 113. **7, 2**, 85. 113. **3, 89**. Als Auslaut einer Wurzel **3, 1**, 83. 124. **3, 121. 6, 4**, 24. Eines Nominalstammes **6, 1**, 68. **3, 9**. Abfall eines auslautenden Consonanten **3, 1**, 12. Vgl. **हलन्त, हलादि, हल्यूर्ध्व** und im folgenden Index **एकहलादि, एकह-हलमध्य** und **द्विहल**.

हलन्त consonantisch auslautend **1, 2**, 10. **7, 2**, 3.

हलादि 1) m. der erste Consonant **7, 4**, 60. — 2) Adj. consonantisch anlautend **1, 2**, 26. **3, 1**, 22. 2, 149. **6, 1**, 179. **3, 10**. **4**, 161. **7, 2**, 7.

हल्यूर्ध्व dem ein Consonant vorangeht **6, 1**, 174.

हश् ein Halbvocal, ein Nasal, eine tönende Muta und **हृ** (siehe Çivasûtra) **6, 1**, 114.

हि Personalendung **हि**, ein Substitut für **सि** (**सिप्**, also eigentlich **पित्**) **3, 4**, 87. Ist nicht **पित्** ebend. u. 88. Anfügung **1, 83** fg. **6, 4**, 35 fg. 117. 119. Dafür **धि** substituiert 101 fg. — **तात्** **7, 1**, 35. Schwund von **हि** **6, 1**, 105 fg. Statt des Plurals gesetzt **3, 4**, 2.

Alphabetisches Verzeichniss

der Suffixe nach Auflösung der lautlich bedeutsamen und nach Ablösung der stummen Laute.

(Suffixe ohne auf- und abzulösende Laute brauchten hier nicht noch einmal aufgeführt zu werden. Der Schwund eines Suffixes wird durch eine Null bezeichnet. In Betreff des Accentus ist auch das S. 146* Bemerkte zu beachten. Die Casusendungen sind nach **3, 1, 4** unbetont.)

0 Präsenscharakter der Wurzeln der zweiten Klasse = **शपो लुक्**.

0 Präsenscharakter der Wurzeln der dritten Klasse = **श्लु**.

0 Charakter des Intensivs Parasm. = **यङ्लुक्**.

0 krt = **विच्, विट्**.

— ± 0 krt — **शिव**.

— ± 0 krt = **क्वि, क्विप्**.

— ± 0 krt = **शिवन्**.

— ± 0 krt = **क्विन्**.

अ Präsenscharakter der Wurzeln der sechsten Klasse = **श**.

अ Endung der ersten Sg. Med. im Potent. und Prec. = **अत्**.

अ krt = **खश्, च, ट, ड, श**.

अ taddh. = **ड, डट्**.

अ taddh. und samāsānta = **ष**.

अ krt = **अच्, खच्**.

अ taddh. = **अच्**.

अ taddh. und samāsānta = **टच्, डच्, षच्**.

अ taddh. und Vibhakti = **अत्**.

अ Präsenscharakter der Wurzeln der ersten Klasse u. s. w. = अप्.

अ कृत्, taddh. und samāsanta = अप्.

—±अ कृत् = अण्, ण्.

—अ Aorist- und Conjunctivcharakter = अङ्.

—अ कृत् = क्, टक्.

—अ कृत् = खल्.

—अ Endung der ersten und dritten Person Sg. Perf. = णल्.

±अ taddh. = अण्, डण्, ण्.

—अ taddh. = अन्.

—अ कृत् = घञ्.

—अ कृत् = कञ्.

±अ taddh. = अञ्, ज्.

—अ कृत् = णच्.

—अ Aoristcharakter mit Reduplication = चङ्.

—अ कृत् = कप्.

अक्— vor dem letzten Vocal infigirt = अकच्.

अक् taddh. = वुच्.

—अ कृत् = वुल्.

—अ कृत् = वुञ्.

—अ कृत् = वुन्, व्वन्.

—अ taddh. = वुन्, व्वन्.

±अ taddh. = वुञ्.

—अ कृत् = वुच्.

±अ taddh. = वुक्.

अट् taddh. = अटच्.

अड् taddh. = अडच्.

अत् Participialendung = शतृ.

—अ कृत् = अतृन्.

अत Personalendung = भ्.

अतर्म् taddh. = डतमच्.

अतरं taddh. = डतरच्.

अतर्म् taddh. = अतमुच्.

अति Personalendung = भि.

अति taddh. = डति.

अयु कृत् = अयुच्.

अयि कृत् = अयि.

—अ कृत् = कथि.

—अ कृत् = कथिन्.

—अ कृत् = अथिन्, ग्रथिन्.

अन् taddh. und samāsanta = अनिच्.

अन कृत् = यु.

अन taddh. = ट्यु.

अने कृत् = युच्.

—अन कृत् = एयुट्.

—अन कृत् = ल्यु, ल्युट्.

—अन taddh. = ट्युल्.

—अन कृत् = झुट्.

—अन कृत् = ख्युन्.

अनोय कृत् = अनोयर्.

अन्त Personalendung = भ्.

अन्ति Personalendung = भि.

अम् taddh. = अम्.

—अम् Absol. = णमुल्.

—अम् Infin. = कमुल्.

—अम् Absol. = खमुञ्.

अयं taddh. = अयच्.

अस् taddh. (Adv.) = अस्.

अस् Gen. Sg. = डस्.

अस् Abl. Sg. = डस्.

अस् Nom. Pl. = जस्, जस्.

अस् Acc. Pl. = शस्.

अस् taddh. und samāsanta = अमिच्.

—अस् Infinitivendung = कमुन्.

—अस् desgl. = कमेन्.

—अस् desgl. = अमेन्.

अस्तात् taddh. (Adv.) = अस्ताति.

आ Instr. Sg. = आङ्, टा.

आ taddh. (Adv.) = आच्, डाच्.

आ Femininsuffix = चाप्.

अ desgl. = आप्, टाप्, डाप्.

—आ Casusendung im Veda = आन्.

—आ कृत् = पाकन्.

आकिन् taddh. = आकिनिच्.

आट् taddh. = आटच्.

आत् taddh. (Adv.) = आति.

आने Präsenscharakter शानच्.

आने कृत् = चानश्, शानच्.

—आन कृत् = शानन्.

—अनं कृत् = कानच्.

आस् तaddh. (Adv.) = आस्.

आये Präsenscharakter = शायच्.

आयन तaddh. = एफ.

±आयन तaddh. = फज्.

±आयने तaddh. = चफज्, फक्, एफक्.

∠आयनि तaddh. = फिन्.

±आयनि तaddh. = फिज्.

±आरं तaddh. = आरक्.

आर्नं तaddh. = आलच्.

आर्नं कृत् = आलुच्.

इ erste Sg. Ātman. = इट्.

इ Locativ Sg. = डि.

इ Nom. Acc. Pl. Neutr. = शि.

इ तaddh. und samāsanta = इत्.

इ desgl. = इच्.

±इ Charakter des Causativs u. s. w. —

णि. णिङ्, णिच्.

—इ कृत् = कि.

∠±इ कृत् = इज्.

∠—इ कृत् = किन्.

±इ तaddh. = इज्.

±इ Aoristcharakter (in उदपादि u. s. w.)

चिण्.

इके तaddh. = ठच्, ठच्.

इक् तaddh. = ठप्.

∠इक् तaddh. = षल्.

∠—इक् तaddh. = टिटन्, ठन्, षन्.

±इक् तaddh. = जिट्, ठज्.

±इके तaddh. = ठक्.

इत् तaddh. = इतच्.

इन् कृत् und तaddh. = इनि.

±इन् कृत् = इनुण्, घिनुण्, णिनि.

±इन् तaddh. = णिनि.

इर्नं तaddh. = इन्च्.

इर्मेन् तaddh. = इमनिच्.

इय तaddh. = घ, घस्.

इयं तaddh. = घच्.

∠—इय तaddh. = घन्.

इरं Personalendung = इरेच्.

इर्लं तaddh. = इलच्.

∠—इष्ट तaddh. = इष्टन्.

इष्णुं कृत् = इष्णुच्, खिष्णुच्.

ई Casusendung = शो.

ई Femininsuffix = डो.

ई Femininsuffix (heront) = डीप्.

ई Adv. mit क u. s. w. s. च्चि.

ई Femininsuffix = डीप्.

∠—ई desgl. = डीन्.

∠—ईकं तaddh. = ईकन्.

±—ईके तaddh. = ईकक्.

ईन तaddh. = ख.

±—ईन तaddh. = खज्.

ईय तaddh. = छ, छम्.

—ईय wurzelbildendes Suffix = ईयङ्.

±—ईय तaddh. = छण्.

∠—ईयस् तaddh. = ईयसुन्.

इरं तaddh. = इरच्.

∠—इर तaddh. = इरन्.

उ कृत् = डु.

±उ कृत् = उण्.

∠±उक् कृत् = उक्ज्, गुक्ज्.

±उक् तaddh. = उक्ज्.

उपे तaddh. = डुपच्.

उरे कृत् = घुरच्.

उरं तaddh. = उरच्.

—उरं कृत् = कुरच्.

उस् Personalendung = जुम्.

ऊ Femininsuffix = ऊङ्.

ऊ Adv. mit क u. s. w. s. च्चि.

ए Dat. Sg. = डे.

ए vedische Casusendung = शे.

∠—ए कृत् = केन्.

±—एय तaddh. = टेयण्.

एधो तaddh. (Adv.) = एधाच्.

एन् desgl. = एनप्.

—एन्य कृत् = केन्य.

एय तaddh. = ढ.

±—एय तaddh. = ढज्.

±_एयं taddh. = ढक्, ढक्.

±_एयक taddh. = ढकञ्.

±_एयिन् taddh. = ढिनुक्.

±_मेरे taddh. = ऐरक्.

आं Loc. Sg. आत्.

आं Nom. Acc. Du. = आङ्.

आं Acc. Du. आट्.

क taddh. टच्.

क taddh. und samasanta कप्.

±_क taddh. कन्, टन्, ष्कन्, ष्टन्.

±_क taddh. टञ्, ञिट्.

±_क taddh. कक्, टक्.

कट् taddh. कटच्.

कट्यं taddh. कट्यच्.

कल्प taddh. कल्पप्.

काम्यं Denominativsuffix = काम्यच्.

कुटारं taddh. = कुटारच्.

कुण taddh. कुणप्.

कृत्वम् taddh. (Adv.) कृत्वमुच्.

ग्मिन् (मिन्) taddh. ग्मिन्

चण taddh. = चणप्.

चर taddh. चरट्.

चुञ्चु taddh. = चुञ्चुप्.

जातीयं taddh. = जातीय्.

जाहं taddh. जाहच्.

टोटे taddh. टोटच्.

तृ zweite Pl. Imper. Parasm. = तृप्.

±_त desgl. = तङ्.

±_त Participialsuffix = क्त.

तन् zweite Pl. Imper. Parasm. = तनप्.

तम् taddh. = तमट्.

तम् desgl. तमप्.

तय desgl. = तयप्.

तरं desgl. = टरच्.

तर desgl. = तरप्.

±_तवत् Participialsuffix = कवत्.

±_तवे कृत् (Infinitiv) तवेङ्.

±_तवे desgl. = तवेन्.

तव्य कृत् (कृत्वा) तव्यत्.

तम् taddh. (Adv.) तस्मिन्.

±_तम् desgl. = तस्मिन्.

ता dritte Sg. des periphr. Fut. = ताम्
(तास्मि) + डा.

±_ता taddh. तल्.

±_तात् zweite und dritte Sg. Imper.
तातङ्.

±_ताति taddh. = तातिन्.

तारम् dritte Pl. des periphr. Fut. = ताम्
(तास्मि) + रस्.

तारां dritte Du. des periphr. Fut. = ताम्
(तास्मि) + रं.

ति Personalendung तिप्.

±_ति कृत् = क्तिन्.

±_ति taddh. = तिल्.

±_ति कृत् = क्तिच्.

±_तिक (तिका) taddh. = तिकन्.

±_तुम् कृत् (Infinitiv) = तुमुन्.

तृ कृत् = तृच्.

±_तृ कृत् = तृन्.

±_तोम् कृत् (Infinitiv) = तामुन्.

त्य taddh. = त्यप्.

±_त्यं desgl. = त्यक्.

±_त्यक desgl. = त्यकन्.

±_त्र taddh. (Adv.) = त्रल्.

±_त्र उपदि त्रन्.

त्रिम कृत् क्ति + तaddh. मप्.

±_त्वं कृत् = त्वन्.

±_त्वा Absolutiv = त्वा.

थ taddh. = थट्.

±_थ zweite Sg. Perf. Parasm. = थल्.

±_थक कृत् = थकम्.

थम् taddh. (Adv.) = थमु.

±_था desgl. = थाल्.

±_थ्य taddh. = थ्यन्.

टघे taddh. = दघच्.

देशेन्य desgl. = देशीयर्.

द्वयसे desgl. = द्वयसच्.

±/ _ धम् desgl. (Adv.) = धमुञ्.

±/ _ ध्यम् desgl. = ध्यमुञ्.

न infigierter Präsenscharakter der Wurzeln der siebenten Klasse = नम्.

— न कृत् = नङ्.

— न कृत् = नन्.

±/ _ न taddh. = नञ्.

— नञ् कृत् = नजिङ्.

ना Präsenscharakter der Wurzeln der neunten Klasse = ना.

±/ _ ना taddh. = नाञ्.

नाट् desgl. = नाटच्.

नु Präsenscharakter der Wurzeln der funften Klasse = नु.

— नु कृत् = क्रु.

पिटै taddh. = पिटच्.

बहु_/_ taddh. = बहुच्.

बिडै desgl. = बिडच्.

बिरीसे desgl. = बिरीसच्.

— भक्त desgl. = भक्तन्.

भटै desgl. = भटच्.

म desgl. = मट्.

म् desgl. = मप्.

मत् desgl. = मतुप्, मतुप्.

— मन् कृत् = मनिन्.

मय taddh. = मयट्.

— मरै कृत् = मरच्.

महि Personalendung = महिङ्.

मात्रै taddh. = मात्रच्.

मि Personalendung = मिप्.

मिन् s. मिमन्.

य taddh. = य, यम्, य्य.

यं taddh. = यत्.

य desgl. = यप्.

— य (zweisilbig) कृत् (kṛtja) und taddh.

यत्.

— य Denominativsuffix क्य, क्यङ्, क्यप्, यक्.

— य Präsenscharakter des Passivs

यक्.

— य Charakter des Intensivs यङ्.

— य taddh. = यन्.

— य Absol. ल्यप्.

— य Präsenscharakter der Wurzeln der vierten Klasse ययन्.

— य taddh. = यन्.

± _ य desgl. = यङ्, यय.

± _ य desgl. = यङ्, यङ्, यङ्, यञ्, य्यञ्.

— ये Denominativsuffix क्यच्.

— ये taddh. = यक्.

— यं (mehr als zweisilbig) कृत् u. taddh.

यत्.

— य कृत् = ययत्.

± _ यं taddh. = ययत्.

— य कृत् (kṛtja) = यप्.

या Casusendung im Veda डा.

यो desgl. = याच्.

यु taddh. = युम्.

— रु कृत् = क्रु.

रूप taddh. = रूपप्.

— र्हि taddh. und Vibhakti = र्हिन्.

लै taddh. = लच्.

±/ _ ल desgl. = लञ्.

— लुक कृत् = लुकन्.

वत् taddh. (Adv.) = वति.

वत् taddh. = वतुप्.

वन् कृत् = वनिप्.

— वन् कृत् = वनिप्, इवनिप्.

वरै कृत् = वरच्.

— वरै कृत् = वरप्.

वले taddh. = वलच्, वलच्.

— वम् Participialsuffix = वम्.

— ऽविध taddh. = विधल्.

विन् desgl. = विनि.

व्य desgl. = व्यत्.

— व्य desgl. = व्यन्.

शङ्कटं desgl. = शङ्कटच्.

शालं desgl. = शालच्.

म् Aoristcharakter = सिच्.

म् Coniunctivcharakter = मिप्.

म् Nominativzeichen = सु.

म् taddh. (Adv.) = मुच्.

— स Aoristcharakter = क्त्.

— स Desiderativsuffix = सन्.

मात् taddh. (Adv.) = माति.

सि Personalendung = सिप्.

मु Locativendung = मप्.

— मे क्त (Infinitiv) = क्ते.

— मे desgl. = सेन्.

— स taddh. = सञ्.

— सु क्त = क्सु.

Pāṇini's Wortschatz.

(In diesem Index befinden sich auch die grammatischen termini technici nebst ihren Erklärungen, wenn sie wirkliche Wörter, nicht bloss grammatische, an und für sich bedeutungslose Laute und Silben sind. Diese stehen in dem vorangehenden Verzeichniss. Ein Compositum, das aus einem solchen grammatischen Elemente und einem wirklichen Worte besteht, erscheint in diesem oder im vorangehenden Index, je nachdem das bedeutungsvolle Wort am Anfange oder am Ende steht; also z. B. एकान् hier, dagegen अजादि dort. Wurzeln im Sinne von Pāṇini (s. u. धातु) haben das Wurzelzeichen vor sich. Die Formen, in welchen sie Pāṇini uns vorführt, habe ich zwischen Klammern angegeben. Auf die Schreibart im Dhātupāṭha nimmt unser Grammatiker nur ausnahmsweise Rücksicht, setzt sie aber stets als allgemein bekannt voraus und erklärt auch ihre Bedeutung an geeigneten Orte. So erscheinen z. B. die Wurzeln संस् und हिंस bei ihm in der Form von संसु und हिंस oder हिंस, während der Dhātupāṭha संस्सु und हिंसि darbietet, eine Schreibart, die Pāṇini kennt und auch bespricht. Wurzeln, die im Dhātupāṭha aus praktischen Rücksichten ष् und श् im Anlaut haben, schreibt Pāṇini ohne Ausnahme mit स् und न्. Die Wurzeln auf ये und आ gehen bei ihm auf आ aus. Die zu einem Gaṇa gehörigen Wurzeln habe ich, obgleich viele von ihnen ohne allen Zweifel hier ihren richtigen Platz gehabt hätten, in den letzten Index verwiesen, um vollkommen sicher zu gehen. Die einem Worte vorgesetzten zwei Linien bezeichnen das im Compositum vorangehende, die zwei nachgesetzten das daselbst nachfolgende Glied. + über der Linie ist = Vṛddhi, / = Acut.)

अ

1. अ priv. s. नञ्.
2. अ Pronominalstamm, Substitut für इदम्
und एतद् 2, 4, 32 fg
अंश 5, 1, 56. 2, 69.
अंशक 5, 2, 69.
अंशु in प्रत्यंशु 6, 2, 19.
अंस und अंसले 5, 2, 98.
अकत 5, 1, 121.
अकथित 1, 4, 51.
अकर्मक Adj. nicht mit einem Object verbunden, intransitiv 1, 3, 26. 35. 45. 49.
85. 88. 4, 52. 3, 2, 148. 4, 69. 72. 7, 4, 57.
अकार्य 5, 2, 20.

Pāṇini's Grammatik

- अकुशल 7, 3, 30.
अकृच्छ 3, 3, 126. 8, 1, 13.
अकृच्छिन् 3, 2, 130.
अकृतकारम् 3, 4, 36.
अकृत्रिम (f. आ) 4, 1, 42.
अकेवल 6, 2, 96.
अकॉशल 7, 3, 30.
अक्रे 8, 2, 48.
/ अक्ष, अक्षणीति und अक्षति 3, 1, 75.
1. अक्ष Würfel 3, 3, 70. Achse 5, 4, 74.
2. अक्ष Auge 5, 4, 76. Adj. (f. द्वे) 113.
Vgl. काल.
अक्षयूत 4, 4, 19.

अक्षधुर ५. 4, 74.
 अक्षेण und अक्षि 7. 1, 75.
 अक्षपरि 2, 1, 10.
 अक्षम् 6, 2, 121.
 अक्षि s. अक्षन्.
 अक्षिभुव ५. 4, 77.
 अक्षेत्रज und अक्षेत्रज्य 7, 3, 30.
 अग 6, 3, 77.
 अगदंकार 6, 3, 70.
 अगस्ति m. Sg. und Pl. 2, 4, 70.
 अगस्त्य 6, 4, 149.
 अगार 3, 3, 79. 4, 4, 70.
 ८—अगारिक 4, 4, 70.
 अगोप्यद 6, 1, 145.
 ८—अग्नक 4, 2, 126.
 अग्नौयो 4, 1, 37.
 अग्नि 3, 1, 131. 2, 92. 3, 2, 91. 4, 1, 37.
 2, 33.
 अग्निर्चैत् 3, 2, 91.
 अग्निचित्या 3, 1, 132.
 अग्निष्टत् und अग्निष्टोम 8, 3, 82.
 अग्निष्ट 8, 3, 97.
 अग्नीध् 8, 2, 92.
 अग्नीवर्षा 6, 3, 27.
 अग्नीषोर्मा 4, 2, 32. 6, 3, 27. 8, 3, 82.
 अग्नीषोर्मैय und अग्नीषोर्म्य 4, 2, 32.
 अग्न्याह्ति 2, 2, 37.
 अग्र 4, 4, 116. ५, 4, 93. अग्र 145. अग्रे mit
 folgendem Absolutiv 3, 4, 24.
 अग्रगामिन् 8, 3, 92.
 अग्रतःसरं (f. ई) 3, 2, 18.
 अग्रदत्त und अग्रदन्त ५. 4, 145.
 अग्रियै, अग्रिय (v) und अग्रोय 4, 4, 117.
 अग्रेवण 8, 4, 4.
 अग्रेसरं (f. ई) 3, 2, 18.
 अग्न्य 4, 4, 116.
 अघ und १/अघायै 7, 4, 37.
 अघोम् 8, 3, 17.
 अङ्क 4, 3, 127. अत् Adv. 80.
 1. अङ्क n. 1) Stamm 1, 4, 13. 1, 61. 4, 2, 72.
 6, 4, 1 fgg. 8, 2, 27. 3, 78. — 2) Theil,
 Bestandtheil, Korpertheil 3, 3, 81. 6, 2,

70. — 3) das Wort अङ्क ५. 2, 7. अङ्क
 अङ्के 6, 1, 119. — Vgl. पराङ्क, पश्यङ्क, यज्ञाङ्क,
 मेनाङ्क, स्वाङ्क.
 2. अङ्क Indecl. 8, 1, 33. 2, 96.
 अङ्कविकार m. 2, 3, 20.
 अङ्गिरम् m. Sg. und Pl. 2, 4, 65.
 अङ्गुले Adj. (f. ई) ५. 4, 86. 114.
 अङ्गुलि 4, 3, 62. ५. 3, 108. 4, 86. 114. 8, 3, 80.
 अङ्गुनिपङ्क m. 8, 3, 80.
 अङ्गुलीय 4, 3, 62.
 अङ्गुष्ठ 8, 3, 97.
 अच् s. 2. अञ्च्.
 अचतुरै (f. आ) ५. 1, 121. 4, 77.
 अचारं 6, 2, 130.
 अचित् 4, 2, 47. 3, 96.
 अचिर ५. 2, 70. 6, 2, 56.
 अच्येन ५, 4, 8.
 अच्छ Gati 1, 4, 69.
 १/अञ् (अज्, अज, अजि), Ableitungen davon
 3, 3, 69. 99. Für ज् kein Guttural sub-
 stituiert 7, 3, 60. Für अञ् wird वि sub-
 stituiert 2, 4, 56 fgg.
 अजं 4, 2, 39. ५. 1, 8. f. अजौ 4, 1, 4.
 अजका oder अजिका 7, 3, 47.
 अजग und अजगवै ५. 2, 110.
 अजथ्या ५, 1, 8.
 अजपदं Adj. ५, 4, 129.
 अजोर Adj. 6, 2, 116.
 अजर्ये n. 3, 1, 105.
 अजस्तुन्द n. 6, 1, 155.
 अजस 3, 2, 167.
 अजाद 4, 1, 171.
 अजिका s. अजका.
 अजिर्न Personennamen 6, 2, 165. Fällt
 ab in einem Hypokoristikum ५, 3, 82.
 Vgl. उपाजिर्न.
 अजिरवतो 6, 3, 119.
 अजका und अजिका 7, 3, 47.
 अजात ५. 3, 73.
 अजिका s. अजका.
 1. १/अञ्च् (अञ्च्, अजिच्, अञ्चु, अञ्चति) 3, 2,
 59. 6, 2, 52. 3, 92. Wann der Nasal

- nicht ausfüllt 4, 30. अञ्चित्वा und अञ्चित 7, 2, 53. अक्र 8, 2, 48.
2. अञ्च् (अञ्चि, अञ्चु, अच्, चु) 3, 2, 59. 6. 3. 92 fgg. Accent in der Declination 1, 170. 182. 222. 2, 52. Wann अ abfällt 4, 138. ई dafür substituirt 139. Davor ein Vocal verlängert 3, 138. Darnach Schwund eines Suffixes 5, 3, 30. Suffix ईन 4, 8. Mit Abl. 2, 3, 29. Mit diesem zu einem Avjajibh. verbunden 1, 12.
- √ अञ्ज् (अञ्जि, अञ्जू), आज्जोत् 7, 2, 71. अञ्जिजिपति 74.
- अञ्जलै Adj. (f. ई) und अञ्जलि 5, 4, 192.
- अञ्जस् 6, 2, 187.
- अणक 2, 1, 54.
- अणव्य und अणु 5, 2, 4.
- अण्ड (आण्ड?) u. अण्डोर (आण्डोर?) 5, 2, 111.
- अतरुण 1, 2, 73.
- अतस् 2, 4, 33.
- अति Upasarga und Karmaprav. 1, 3, 80. 4, 93. अति Accent 6, 2, 191.
- अतिक्रमण 1, 4, 95.
- अतिग्रह 5, 4, 46.
- अतिचारिन् 3, 2, 142.
- अतिथि 4, 4, 104. 5, 4, 26.
- अतिपत्ति in क्रियातिपत्ति.
- अतिपदै Adj. (f. आ) 6, 2, 191.
- अतिव्यथन 5, 4, 61.
- अतिशयन 5, 3, 55.
- अतिश्वै Adj. (f. ई) 5, 4, 96.
- अतिमर्ग 3, 3, 163.
- अतिसार und अतिसारकिन् 5, 2, 129.
- अतोद्घ्ने und अतौद्घ्ने 6, 2, 161.
- अतोत् 2, 1, 24.
- अतोसार und अतोसारकिन् 5, 2, 129.
- अत्यन्त 5, 2, 11.
- अत्यन्तर्ग 3, 2, 48.
- अत्यन्तगति, अनत्य 5, 4, 4.
- अत्यन्तसंयोग 2, 1, 29. 3, 5.
- अत्यन्तौन 5, 2, 11.
- अत्यय 2, 1, 6.
- अत्यस्त 2, 1, 24.
- अत्याकार 5, 1, 134.
- अत्याधान n. 3, 3, 80. अनत्या 1, 4, 75.
- अत्यार्य 3, 1, 141.
- अत्र 2, 4, 33. 6, 4, 22. 7, 4, 58. 8, 3, 2.
- अत्रि m. 4, 1, 117. Pl. 2, 4, 65.
1. | अद् (अद्, अदि, अति). अति 2, 4, 72. 3, 2, 68. 160. 3, 59. आदिथ 7, 2, 66. आदत् 3, 190. Dafür जम्ध् substituirt 2, 4, 36. घस् 37 fgg.
2. अद् 3, 2, 68 fr.
- अदर्शन n. 1, 1, 69. 2, 55. 4, 28. 5, 4, 76.
- अदस् Pron. Declination 7, 1, 11. 2, 196 fg. 8, 2, 80 fg. Welche Casusendungen pragrahja 1, 1, 12. Ist Gati 4, 70.
- अदिति 4, 1, 55. Verhalten des स् in अदितिस् vor क 8, 3, 50.
- अदूर 5, 3, 35. In Comp. mit Zahlwörtern 2, 2, 25.
- अदूरभव 4, 2, 70.
- अदेशकाल 4, 4, 71.
- अद्वयै Adj. (f. आ) 3, 2, 160.
- अद्य 5, 3, 22.
- अद्यश्चैना 5, 2, 13.
- अद्वयसर्ग nicht mit zwei Präpositionen verbunden 6, 4, 96.
- अध् für अधर substituirt 5, 3, 39.
- अधमार्थ 4, 3, 5.
- अधर 5, 3, 34. 39. Declination 1, 1, 34. 7, 1, 16. अधर 2, 2, 1. अधरेण 5, 3, 35.
- अधरेद्युस् 5, 3, 22.
- अधरोत्तर n. Sg. und Du. 2, 4, 12.
- अधस् 5, 3, 39. Verdoppelt 8, 1, 7.
- अधेस्तात् 5, 3, 40.
- अधस्यद् 8, 3, 47.
- अधातु 1, 2, 45. 7, 1, 70.
- अधि Upasarga und Karmaprav. 1, 3, 33. 4, 93. 97. In Verbindung mit √ क Upas. od. Karmapr. 98. Verdoppelt 8, 1, 7. अधि Accent 6, 2, 188. अध्यर्थे (परि) 8, 3, 51.
- अधिक 5, 2, 73. 1, 4, 87. 2, 3, 9. 5, 2, 45. 6, 3, 79. अधिक vor einem Zahlwort 2, 2, 25.

अधिकरण n. 1) *der Begriff des Locativs* (uneig. auch so v. a. *Locativ*) 1, 4, 45. 2, 2, 13. 3, 68. 3, 3, 93. 117. 4, 41. 76. Durch den Locativ bezeichnet 2, 3, 36. Genetiv 64. Am Anfange eines Comp. 3, 2, 15 — 2) *Stoff. etwas Concretes* 2, 4, 13. 15. 5, 3, 43. — Vgl. **एकाधिः** und **समानाधिः**.
अधिकार m. 1, 3, 11.
अधिकार्थवचन n. 2, 1, 33.
अधिकारै 6, 2, 91.
अधित्यका 5, 2, 34.
अधिपति mit Loc. oder Gen. 2, 3, 39.
अर्धेन 5, 4, 7. 54.
अधोष्ट 3, 3, 161. 166. 5, 1, 80.
अधुना 5, 3, 17.
अधुष्ट 5, 2, 20.
अध्यक्ष Accent 6, 2, 67.
अध्यक्ष 6, 2, 53.
अध्ययन 4, 4, 63. 5, 1, 58. 7, 2, 26. तस् 2, 4, 5.
अध्यर्ध 5, 1, 28.
अध्यर्धकार्पापण u. **अध्यर्धकार्पापणिक** 5, 1, 29.
अध्यर्धखारोक्र 5, 1, 33.
अध्यर्धपरय, **अध्यर्धपादा** u. **अध्यर्धमाप्य** 5, 1, 34.
अध्यर्धविंशतिकेन 5, 1, 32.
अध्यर्धशत्य 5, 1, 34.
अध्यर्धशाण und **अशाण्य** 5, 1, 35.
अध्यर्धसहस्र und **अध्यर्धमाहस्र** 5, 1, 29.
अध्यापक 2, 1, 65.
अध्याये 3, 3, 21 (vgl. 6, 2, 144). 122. 4, 3, 69. 5, 2, 60.
अध्यायिन् 4, 4, 71.
अध्याहार, **वाक्याध्याः** 6, 1, 139.
अधुव 3, 4, 54.
अध्व 5, 4, 85.
अध्वर्ग 3, 2, 48.
अध्वन् m. 2, 3, 5. 12 (**अनध्वनि**). 5, 2, 16. 4, 85. 6, 2, 187. 4, 169. Vgl. **अपाध्वन्**.
अध्वनेन 5, 2, 16. 6, 4, 169.
अध्वन्य 5, 2, 16.
अध्वर 4, 3, 72.

अध्वये 7, 4, 39.
अध्वयु 4, 3, 123. **अध्वयु** Accent 6, 2, 10.
अध्वयुक्तु m. 2, 4, 4.
 1. **अन्** Pron. Substitut für **एतद्** 5, 3, 5.
 2. **अन्** (**अनिति**), **अनिति** 7, 2, 76. **अनात्** und **अनान्त** 3, 98 fg. Wann **ण्** für **न्** substituiert wird 8, 4, 19 fgg.
अन Pron. 7, 2, 112.
अनजका und **अनजिका** 7, 3, 47.
अनज nicht mit dem **अ** priv. versehen 2, 1, 60.
अनडुह Declination 7, 1, 82 98 fg. 8, 2, 72.
अनत्यन्ताति 5, 4, 4.
अनद्यतन 3, 2, 111 fgg. 3, 15. 5, 3, 21. **वत्** Adv. 3, 3, 135.
अनन्त 5, 4, 23.
अनन्तःपादम् 3, 2, 66.
अनन्तकरै Adj. (f. ई) 3, 2, 21.
अनन्तगे Adj. (f. आ) 3, 2, 48.
अनन्तर 1, 1, 7. 6, 2, 49. 8, 1, 37. 49.
अनन्तिक 8, 1, 55.
अनन्त्य 7, 2, 79. 196. 8, 2, 86. 105.
अनन्न und **अनन्नै** 6, 2, 161. **अनन्न** nicht **अन्न** 3, 2, 68.
अनपत्य 4, 1, 88. 6, 4, 164. 173.
अनपादान s. u. **अपादान**.
अनपुंसक n. 1, 1, 43. 2, 69. 2, 4, 4.
अनपत 4, 1, 92.
अनभिहित 2, 3, 1.
अनभ्यास keine Reduplication habend 6, 4, 8.
अनय, **अपानय** 5, 2, 9.
अनर्थक 1, 4, 93.
अनर्वन् 6, 4, 127.
अनवकुप्ति 3, 3, 145.
अनवन 1, 3, 66.
अनव्यय 8, 3, 46.
अनस् und **अनसे** 5, 4, 94.
अनाक्राङ्ग 3, 4, 23.
अनादर 1, 4, 63. 2, 3, 17. 38.
अनादेश 7, 2, 86. **अनादेशादि** 6, 4, 120.
अनायाम 7, 2, 18.
अनातव s. **आतव**.

अनार्ष 1, 1, 16. 4, 1, 78.

अनाश्वान् 3, 2, 109.

अनित्य 3, 1, 127 5, 4, 31. 6, 1, 147.

अनित्यसमास 6, 1, 169.

अनिरवसित 2, 4, 10.

अनोप्सित 1, 4, 50.

अनु Upasarga und Karmapray. 1, 3, 21. 4, 84 fgg. 90. Am Anfange eines Avyayubh.

2, 1, 15 fgg. अनु^२ Accent 6, 2, 189 fgg.

अनुक 5, 2, 74.

अनुकनोयैम् 6, 2, 189.

अनुकम्पा 5, 3, 76.

अनुकरणा n. ein schallnachahmendes Wort.

Heisst Gati 1, 4, 62. अव्यक्तानु^२ 5, 4, 57.

अनुकामम् und अनुकामेन 5, 2, 11.

अनुकूल 4, 4, 28.

अनुगर्वे 5, 4, 83.

अनुगर्वेन 5, 2, 15.

अनुगादिन् 5, 4, 13.

अनुगु 5, 2, 15.

अनुग्रामम् 4, 3, 61.

अनुज 3, 2, 100.

अनुज्ञषणा 8, 1, 43.

अनुताप 3, 1, 65.

अनुत्त 8, 2, 61.

अनुदात्त mit gesenkter Stimme gesprochen, unbetont 1, 2, 39. 39 fgg. 2, 4, 32 fgg. 3, 1, 4. 4, 1, 39. 6, 1, 59. 120 fgg. 158. 161. 186. 190. 7, 2, 10 (Wurzelsilbe im Dhātup.). 8, 1, 3. 18. 67 fgg. 2, 4 fgg. 100 fgg. 4, 66 fgg.

अनुदात्तादि dessen erste Silbe unbetont ist 4, 2, 44. 3, 140. 6, 2, 142.

अनुदात्तेत् dessen stummer Laut (इत्) unbetont ist. Eine solche Wurzel 1, 3, 12. 3, 2, 149. 6, 1, 186.

अनुदात्तोपदेश (eine Wurzel) die im Dhātup. unbetont ist 6, 4, 37.

अनुदेश m. 1, 3, 10.

अनुनासिक nasal, m. ein nasaler Laut 1, 1, 8. 3, 2. 6, 1, 126. 4, 15. 19. 37 fgg. 41 fgg. 7, 4, 85. 8, 3, 2. 4. 4, 45. 57.

अनुपद(म्) 4, 4, 37. 5, 2, 9.

अनुपदिन् 5, 2, 90.

अनुपदेना 5, 2, 9.

अनुपसर्ग und अनुपसर्जन s. उपसर्ग und उपसर्जन

अनुपाख्य 6, 3, 80.

अनुपुरुष m. 6, 2, 190.

अनुप्रयोग m. 1, 3, 63. 3, 4, 4. 46.

अनुप्रवचन und अनुप्रवचनेय 5, 1, 111.

अनुब्राह्मण und अनुब्राह्मणेन 4, 2, 62.

अनुयाज m. 7, 3, 62.

अनुयोग, निगृह्यानु^२ 8, 2, 94.

अनुरहमे 5, 4, 81.

अनुराध und आधा 4, 3, 34.

अनुरोधेन 3, 2, 142.

अनुलोमे 5, 4, 75. 4, 4, 28.

अनुवाक 5, 2, 60 fgg.

अनुवाद 2, 4, 3.

अनुशक्ति 7, 3, 20.

अनुसमुद्रम् 4, 3, 10.

अनुसामे 5, 4, 75.

अनुस्वार m. der vor Halbvocalen, Sibilanten und ऋ erscheinende Nasal 1, 1, 58. 8, 3, 4. Für म् und न् substituirt 23 fgg. Dafür इ, उ u. s. w. substituirt 4, 58 fgg.

अनुच्चात 3, 2, 109.

अनूप 6, 3, 98.

अनुषि 4, 1, 104.

अनेक 2, 2, 24. 8, 1, 35.

अनेकाच् mehr als einen Vocal (अच्) habend nicht einsilbig 6, 3, 43. 4, 82.

अनेकान् aus mehr als einem Laute (अन्) bestehend 1, 1, 55.

अनेयः 6, 1, 132.

अनेहम्, Nomin. अनेहा 7, 1, 94.

अर्नपुण und अर्नश्वर्य 7, 3, 30.

अन्त m. (am Ende eines Bahuvr. f. आ) 1) Ende, Ausgang. der letzte Bestandtheil. Auslaut, Endsilbe, Endvocal 1, 1, 24. 39. 46. 72. 2, 10. 23. 4, 14. 2, 1, 6. 2, 33. 3, 1, 32. 140. 4, 1, 18. 23. 27. 67. 152. 159. 2, 60. 122. 3, 35. 63. 4, 70. 72. 5, 1, 22. 91. 114. 128. 130 fgg. 2, 45 fgg.

49. 119. 132. 3. 82. 4. 10. 24. 59. 103. 106. **6**, 1, 76. 79. 159. 196. 200. 220. 2. 29. 51 fg. 92. 143. 174. 198. 3. 9. 67. 79. 4. 10. 32. 137. **7**, 1, 46. 2. 2. 3. 5. 49. 3. 9. 17. 25. 34. 51. 86. 4. 85. **8**, 2. 7. 23. 29. 37. 90. 100. 3. 24. 4. 7. 11. 18. 20. 36. Vgl. समासान्त — 2) *das Wort*
 अन्त. °अन्त nach einer Präposition. Accent **6**, 2, 180 fg.
 अन्तःपादम् **6**, 1, 115. **8**, 3, 103. Vgl. अनन्तः-
 पादम्.
 अन्तर्करे Adj. (cf. ई) **3**, 2, 21.
 अन्तर्ग **3**, 2, 48.
 अन्तर् wann Gati **1**, 4, 65. Am Anfange eines Avajibh. **4**, 3, 60.
 अन्तर **3**, 2, 179. Declination **1**, 1, 36. **7**, 1, 16. °अन्तरै **6**, 2, 166. अन्तरतम **1**, 1, 50. Vgl. एकान्तर und क्रियान्तर.
 अन्तरयण und अन्तरयन **8**, 4, 25.
 अन्तरा mit Acc. **2**, 3, 4.
 अन्तराल **2**, 2, 26.
 अन्तर्गोप **6**, 3, 97.
 अन्तरेण mit Acc. **2**, 3, 4.
 अन्तर्धन m. **3**, 3, 78.
 अन्तर्धि **1**, 4, 28. 71.
 अन्तर्लोम **5**, 4, 117.
 अन्तर्वर्णो **6**, 2, 179. **8**, 4, 5.
 अन्तर्वर्त्तो **4**, 1, 32.
 अन्तर्हणन und अन्तर्हनन **8**, 4, 24.
 अन्तवत् in आद्यन्तवत्.
 अन्तादिवत् Adv. **6**, 1, 85.
 अन्तिक, Abl. Gen. Loc. **2**, 3, 35 fg. Mu Abl. oder Gen. 34. अन्तिकात् mit einem Partic. auf त componirt **1**, 39. Dafür नेद substituiert **5**, 3, 63. Vgl. अनन्तिक.
 अन्तेवासिन् **4**, 3, 104. 130. **6**, 2, 36. 69. 104.
 अन्तोदात्त den Acut auf der letzten Silbe habend, oxytonirt **4**, 1, 52. 2, 109. 3, 67. **6**, 1, 169.
 अन्त्य **1**, 1, 47. 52. 64 fg. 71. 3, 3. **6**, 1, 99. 2, 83. 174. Vgl. अनन्त्य.
 अन्यक **4**, 1, 114. **6**, 2, 34.

अन्यंकरेण **3**, 2, 56.

अन्यतमसै **5**, 4, 79.

अन्यंभविष्णु und अन्यंभौवुक **3**, 2, 57.

अन्न n. **2**, 1, 34. **4**, 4, 85. **5**, 2, 82. Vgl. अन्न.

अन्नाद **3**, 2, 68.

अन्य **5**, 3, 15. अन्यस्य **6**, 4, 68. अन्यस्मिन् **4**, 1, 165. अन्येभ्यः **3**, 2, 75. 178. 3, 130.

अन्येषाम् **6**, 3, 137. अन्येषु **3**, 2, 101.

अन्यद् oder अन्यत् Nom. Acc. Sg. n. **7**, 1, 25. Mit Abl. **2**, 3, 29. Einfluss auf den Accent des Verbums **8**, 1, 65. अन्यद् am Anfange eines Comp. **6**, 3, 99 fg.

अन्यतर, Nom. Acc. Sg. n. अन्यतरद् oder °त **7**, 1, 25.

अन्यतरस्याम् auf die eine oder die andere Weise, nach Belieben, nicht nothwendig **1**, 2, 21. 58. 69. **4**, 44. 53. **2**, 2, 3. 21. 3, 22. 34. 72. **4**, 40. 44. 69. **3**, 1, 38. 41. 54. 61. 75. 122. **4**, 3, 32. **4**, 1, 8. 13. 24. 28. 31. 91. 103. 140. 159. **2**, 19. 48. 105. 3, 1. 46. 64. 81. **4**, 54. 56. 68. **5**, 1, 53. 2, 56. 96. 109. 136. **3**, 6. 21. 35. 44. 64. 4, 42. 105. 109. 121. **6**, 1, 39. 59. 169. 177. 184. 187. 194. 218. **2**, 28. 30. 54. 110. 169. **3**, 22. 44. 59. 77. 110. **4**, 45. 47. 70. 93. 107. 115. **7**, 1, 35. 2, 101. 3, 9. 39. 43. **4**, 3. 15. 41. **8**, 1, 13. 2, 54. 56. **3**, 42. 85. **4**, 62.

अन्यतरेद्यम् **5**, 3, 22.

अन्यतस् **4**, 1, 40.

अन्यत्कारक **6**, 3, 99

अन्यत्र **3**, 4, 75. 96.

अन्यथाकारम् **3**, 4, 27.

अन्यदर्थ **6**, 3, 100.

अन्यदो **5**, 3, 15.

अन्यदाशा, अन्यदाशिस्, अन्यदास्या, अन्यदास्थित, अन्यदीय, अन्यदुत्सुक, अन्यदृति und अन्यद्राग **6**, 3, 99.

अन्यपदार्थ s. पदार्थ.

अन्यप्रमाणत्व **1**, 2, 56.

अन्यार्थ **6**, 3, 100.

अन्येद्युस् 5, 3, 22.

अन्योन्य nicht mit Ātman. 1, 3, 16.

अन्यक् mit einem Absol. 3, 4, 64.

अन्यवसर्ग 1, 4, 96.

अन्याजे ist Gati 1, 4, 73.

अन्यादिष्ट 6, 2, 190.

अन्यादेश 2, 4, 32.

अन्यीप(म्) 4, 4, 28.

अन्येष्ट 5, 2, 90.

अप् 4, 4, 134. Declination und Betonung 6, 1, 171. 4, 11. 7, 4, 48. आपो अ° im Veda 6, 1, 118. Wann ई und ऊ für अ substituiert werden 3, 97 fg.

अप Upasarga und Karmapr. 1, 4, 88. Mit Abl. 2, 3, 10. अय° Avjajibh. 2 1, 12. 6, 2, 33.

अपकर und अपकरक 4, 3, 32.

अपकृति 6, 2, 187.

अपगौरम् und अपगौरम् 6, 1, 53.

अपघन m. 3, 3, 81.

अपचारिन् 3, 2, 142.

अपराय 5, 3, 99.

अपत्य n. 4, 1, 92. 162. 6. 4. 170. Vgl. अनपत्य.

अपत्रपिष्ट 3, 2, 136.

°अपत्रस्त 2, 1, 38.

अपथ n. 2, 4, 30. 5, 4 72.

अपथिन् m. 5, 4, 72.

अपदादि und अपदान्त s. u. पदादि und पदान्त
अपदेश 6, 2, 7.

अपनयन 5, 4, 49.

अपनामन् und अपपूर्ते 6, 2, 187.

अपमित्य 4, 4, 21.

अपमुखे 6, 2, 186.

1. अपर Pron. Declination 1, 1, 34. 7, 1, 16.
अपर° 2, 1, 58. 2, 1. अपरो ved 4, 1, 30.
Vgl. सर्वनामन्.

2. अपर worauf अ oder आ folgt 7, 4 89.

अपरस्वराः 6, 1, 144.

अपराह्ण 4, 3, 24. 28.

अपराह्णक 4, 3, 28.

अपराह्णोत्तन, अपराह्णोत्तन, अपराह्णोत्तन und
अपराह्णोत्तन 4, 3, 24. 6, 3, 17 f. ई.

अपरिहृत 7, 2, 32.

अपरेद्युस् 5, 3, 22.

अपरोक्त 3, 2, 119.

अपलापिन् 3, 2, 144.

अपवर्ग 2, 3, 6 3. 4, 60.

अपवोरो 6, 2, 187.

अपष्ट 8, 3, 97.

अपसोरे 6, 2, 187.

अपस्कर m. 6, 1, 149.

अपस्किगे 6, 2, 187.

अपह m. क्लेशापह und तमोऽपह.

अपहृत, अचिरापहृत 5, 2, 70.

अपह्व 1, 3, 44.

अपाच्य und अपाज् 4, 2, 101.

अपाज्जम् 6, 2, 187.

अपादान n. der Begriff des Ablatus (uneig.
auch so v. a. Ablativ) 1, 4, 24 fgg. 3,
4, 52. 74. 5, 4, 45 8, 2, 48 (अनपादान).
Wird durch den Ablativ bezeichnet 2,
3, 28. Vgl. पञ्चमी.

अपार्ध्वन् 6, 2, 187.

अपानिष्ट, अपानिष्टिय und -नर्त्तिय 4, 2,
27 fg.

अपाय 1, 4, 24.

अपि 1, 4, 81. 195. 3, 1, 84. 2, 61. 75. 101.
178. 3, 130. 145. 4, 2, 125. 5, 3, 14.
6, 3, 137. 4, 73. 75. 7, 1, 76 3, 47. 8,
1, 35. 68. 2, 86 3, 58. 63. 71. 4, 2, 5.
14. 38. Karmapr. wann 1, 4, 96. Mit
Prasens 3, 3, 142. Potential 152. Vgl.
noch 3, 3, 141.

अपिगृह्य 3, 1, 118.

अपूप, अपूपेय und अपूप्य 5, 1, 4.

1. अपूर्वं dem kein anderes Wort vorangeht
8, 1, 47.

2. अपूर्वं dem अ oder आ vorangeht 8, 3, 17.

अपृथक्चन 4, 2, 13.

अपृक्त m. (auch Adj. in Verbindung mit
einem Suffix) ein aus einem einzigen
Laute bestehendes Suffix 4, 2, 41. 6, 1,
67 fg. 7, 3, 91. 96 fg.

°अपेत 2, 1, 38. Vgl. अनपेत.

°अपोढ 2, 1, 38.
 अपोनप्तृ, °नप्त्रैय und °नप्त्रौय 4, 2, 27 fg.
 ऋष्य 4, 4, 134
 अप्रख्यान 1, 2, 54.
 अप्रजस् Adj. 5, 4, 122.
 अप्रतिषिद्ध 8, 1, 44.
 अप्रत्यय m. kein Suffix, kein auf ein S. ausgehendes Wort 1, 1, 69. 2, 45. 8, 3, 41.
 अप्रधान 2, 3, 19. 6, 2, 189.
 अप्रयोग, सिद्धाप्रयोग 3, 3, 154.
 अप्रातिलोम्य 8, 1, 33.
 अप्लुत nicht pluta (ein Vocal) 6, 1, 113.
 °वत् Adv. 129.
 अबुध 5, 1, 121.
 अभस्वका und अभस्त्रिका 7, 3, 47.
 अभवा, तदभाव 1, 2, 55. 6, 4, 168. अर्थाभाव 2, 1, 6.
 अभाषितपुंस्क 7, 3, 48.
 अभि Upasarga und Karmapr. 1, 3, 80. 4, 91. 5, 3, 9. अभि^२ Avjajibh. 2, 1, 14.
 अभिक 5, 2, 74.
 अभिजन m. 4, 3, 90.
 अभिजित् 4, 3, 36. 5, 3, 118.
 अभिज्ञा 3, 2, 112.
 अभिज्ञेत् 5, 3, 9.
 अभितोभाविन् 6, 2, 182.
 अभिनिःष्ठान und अभिनिःस्तान m. 8, 3, 86.
 अभिपूजित 8, 2, 100.
 अभिप्राय in कर्त्रभिप्राय.
 अभिप्रेत in अयथा°.
 अभिसुखं 6, 2, 185.
 अभिलावै 3, 3, 28. 6, 2, 144.
 अभिविधि 2, 1, 13. 3, 3, 44. 5, 4, 53.
 अभिव्यक्ति 8, 1, 16.
 अभिहर्षे 3, 3, 72. 6, 2, 144
 अभौक 5, 2, 74.
 अभ्यमित्र, अभ्यमित्रौण, अभ्यमित्रौय und अभ्यमित्र्यं 5, 2, 17.
 अभ्यर्मेन् 3, 2, 157.
 अभ्यर्ण 7, 2, 25.
 अभ्यस्त n. eine reduplicirte Wurzel oder ein solcher Verbalstamm 6, 1, 5 fg. 3, 4,

109. 6, 1, 32 fg. 189 fg. 192. 4, 112 fgg.
 7, 1, 4. 78 fg. 3, 87.
 अभ्याघातिन् 3, 2, 142.
 अभ्यादान 8, 2, 87.
 अभ्यावृत्ति in क्रियाभ्यावृत्ति.
 अभ्यास m. 1) Reduplication 6, 1, 4. 3, 1, 6. 6, 1, 7 fgg. 17 fgg. 136. 4, 78. 119 fgg. 7, 3, 55. 4, 58 fgg. 8, 3, 61. 64. 4, 21. 54. — 2) Wiederholung 1, 3, 71. — Vgl. अनभ्यास.
 अभ 3, 1, 17. 4, 4, 118.
 अभलिहै 3, 2, 32.
 अभंकर्षे 3, 2, 42.
 √अभार्ये 3, 1, 17.
 अभिर्षे 4, 4, 118.
 अभेप 3, 3, 37.
 √अम् (अस्, अम) 3, 2, 157. अमिति ved. 7, 2, 34. अमति oder अमति 3, 95.
 अमित oder अन्त 2, 28.
 अमत्र 4, 1, 42. 2, 14.
 अमनुष्य 2, 4, 23. 4, 2, 144. 6, 3, 122. -क-लृक् 3, 2, 53.
 अमरं 6, 2, 116.
 अमर्षे 3, 3, 145.
 अमावस्या 3, 1, 122.
 अमावास्या 4, 3, 31.
 अमावास्याक 4, 3, 30.
 अमावास्या 3, 1, 122. 4, 3, 30.
 अमित्र 3, 2, 131. 5, 4, 150. अमित्रं 6, 2, 116.
 अमी, अमु, अमू 8, 2, 80 fg. Vgl. अदस्.
 अमते 6, 2, 116.
 अमेधेस् 5, 4, 122.
 अमर् und अमस् 8, 2, 70.
 अम्वष्ट 8, 3, 97.
 अम्व्वा, अम्व्वार्थ 7, 3, 107.
 अम्व्वाले, अम्व्विके und अम्व्वे 6, 1, 118.
 अम्व्म 4, 4, 27. अम्व्मसा^२ 6, 3, 3.
 | अय् (अय, अयति), अयते, अयां चक्रे 3, 1, 37.
 Eine Praposition mit र् verwandelt dieses davor in लृ 8, 2, 19.
 अयथाभिप्रेत 3, 4, 59.
 अयःशून 5, 2, 76.

अयस् und °अयस् 5, 4, 94.

अयस्मय 1, 4, 20.

अयायतय्य und अयायपुर्य 7, 3, 31.

अयानय und अयानयैः 5, 2, 9.

°अयिन् 3, 2, 157.

अयुध 5, 1, 121, v. 1.

अयोधन m. 3, 3, 82.

अयोविकार 4, 1, 42.

अरण्य 4, 1, 49, 2, 129.

अरण्याने 4, 1, 49.

अरम् 5, 1, 121.

अरिर्त्र 3, 2, 184.

अरिष्ट und अरिष्टताति 4, 4, 143 fg.

अरिष्टपुर 6, 2, 100.

अरीहण 4, 2, 80.

अस्तुर्दे 3, 2, 35. 6, 3, 67.

अरुक् (f. ई) 3, 2, 21.

अरुम् 3, 2, 21. 35. 5, 4, 51. 6, 3, 67.

अरुहै mit रु, भू und अस् 5, 4, 51.

अरोकदत् und °दन्त 5, 4, 144.

अर्ध und अर्थ्य 5, 4, 25.

अर्चा 2, 3, 43. 5, 2, 101.

अर्चावत् 5, 2, 101.

अर्थ्य 7, 3, 66.

अर्जुन und अर्जुनक 4, 3, 98.

अर्थ 1, 2, 56. 2, 3, 46. 4, 4, 40. 92. °अर्थ्य
1, 1, 19. 3, 55. 4, 19. 85. 2, 1, 9. 21. 2,
24. 29. 3, 62. 3, 4, 7. 9. 14. 5, 1, 118.
3, 42. 99. 6, 1, 81. 2, 61. 73. 3, 105. 4,
60. 7, 3, 68. 8, 2, 101. 3, 43. °अर्थ्य Adj.
(f. आ) 1, 3, 15. 87. 4, 25. 27. 33. 37. 52.
69. 2, 1, 30 fg. 39. 2, 11. 3, 12. 14 fg.
30. 34 fg. 51 fg. 54. 64. 69. 72. 3, 2, 56.
148. 151. 188. 3, 8. 126. 129. 146. 157.
160. 4, 48. 62. 65 fg. 70. 72. 76. 5, 4, 35.
42. 6, 2, 2. 80. 153. 155. 7, 3, 107. 8, 1.
25. 51. 3, 51. Mit Gen. oder Dat. 2, 3.
73. °अर्थ्य Accent 6, 2, 44. Vgl. अधिकार्थ-
वचन, क्रियार्थ, तदर्थ, तद्धितार्थ und समर्थ

अर्थवत् 1, 2, 45.

अर्थाभाव 2, 1, 6.

अर्थ्य 4, 4, 92.

√ अर्द् (अर्दि), न्यर्ण, व्यर्ण. समर्ण 7, 2, 24.

अभ्यर्ण 25. Caus. Aor. 3, 1, 51.

अर्ध 8, 2, 107. 4, 3, 4. Declination 1, 1,
33. n. am Anfange eines Tatp. 2, 2, 2.

अर्ध± 7, 3, 12. 26. Wann ohne diese
Vrddhi 27. ±-अर्ध 4, 3, 7.

अर्धखारै und खारौ 5, 4, 101.

अर्धनार्य 5, 4, 100.

अर्धमास und अर्धमामतमे (f. ई) 5, 2, 57.

अर्धर्च m. n. 2, 4, 31.

अर्धह्रस्व 1, 2, 32.

अर्धिक 5, 1, 48. ±-अर्धिक 4, 3, 6 fg.

अर्ध्य 4, 3, 4. °अर्ध्य 5 fg.

अर्पित und अर्पिते 6, 1, 209 fg.

°अर्म Accent 6, 2, 90 fg.

अर्य m. 3, 1, 103.

अर्यमन् Declination 6, 4, 12 fg. Am Anfange
von Personennamen 5, 3, 84.

अर्यमिकै. अर्यमिय und अर्यमिले 5, 3, 81.

अवेत् und अवेन् 6, 4, 127.

अर्गम् und अर्गसे 5, 2, 127.

√ अर्ह (अर्ह, अर्ह) 3, 2, 12. अर्हति 4, 4, 137.
5, 1, 63. Mit Infin. 3, 4, 65. अर्हन्
Partic. = अर्हति 2, 133. आनुहुः ved. 6,
1, 36.

°अर्ह Adj. (f. आ) 3, 2, 12. 3, 111. 169. 5,
1, 19. 117. 6, 2, 155.

अलंकरिण्यु 3, 2, 136.

अलंक्रमन् und अलंक्रमीण 5, 4, 7.

अलंकार 4, 2, 96. 3, 65.

अलंगामिन् 5, 2, 15.

अलम् 3, 3, 154. 6, 2, 155. Gati 1, 4, 64.

Mit Dat. 2, 3, 16 Absol. 3, 4, 18. In-
fin. 66.

अलेपुरुष und अलेपुरुषोऽण 5, 4, 7.

अलपि ved. 7, 4, 65.

अलवण und अलस 5, 1, 121.

अलोप kein Schwund (eines Lautes) 6, 3, 94.

अल्प 4, 1, 51. 5, 3, 85. 4, 42. 136. Declina-
tion 1, 1, 33. अल्पात् und अल्पेन 2,
3, 33. अल्पोयम् und अल्पिष्ठ oder केनोयम्
und कनिष्ठ 5, 3, 64.

अल्पशस् 5, 4, 42. 2, 1, 38.

अल्पाक्षर *aus weniger Vocalen* (अच्), d. i. *Silben bestehend* 2, 2, 34.

1. √अव् (अवि), अवन्तु und अव्यात् nach स und ओ 6, 1, 116. Dafür ऊ substituiert 4, 20.

2. अव् für अवर substituiert 5, 3, 39.

अव Upasarga 1, 3, 18. 22. 51. 5, 2, 30. 8, 3, 68.

अवकटं und अवकुटारं 5, 2, 30.

अवकृति in अनवकृति.

अवक्रय m. 4, 4, 50.

अवक्षेपण 1, 3, 32. 5, 3, 95. 6, 2, 195.

अवग्रहे 1) *Regenmangel, Dürre* 3, 3, 51. —
2) *die im Padapāṭha übliche Abtheilung der Paṭa* 8, 4, 26.

अवग्रहे 3, 3, 45. 51. 6, 2, 144.

अवज्ञान 3, 3, 55.

अवट 5, 1, 121.

अवटोटं 5, 2, 31.

अवतमसं 5, 1, 79.

अवतारं 3, 3, 120. 6, 2, 144.

अवद्यौ 3, 1, 101. अवद्यात् nach स und ओ 6, 1, 116.

अवधारण n. 2, 1, 8. 8, 1, 62.

अवधि 4, 2, 124.

अवन, अनवन 1, 3, 66.

अवनाटं 5, 2, 31.

अवनार्यं 3, 3, 26. 6, 2, 144.

अवन्ति und अवन्तो 4, 1, 176.

अवभटं 5, 2, 31.

°अवम Accent 6, 2, 25.

अवयव m. 2, 1, 45. 4, 1, 79. 173. 3, 55. 135. 5, 1, 6. 2, 42. 6, 2, 33. 176. 7, 3, 11.

अवयोञ् 3, 2, 72. अवयोः 8, 2, 67.

अवर् und अवस् 8, 2, 70.

अवर Pron. Declination 1, 1, 34. 7, 1, 16.
Ableitungen davon 5, 3, 29. 39. *Diesseitig* 3, 3, 136. 4, 20. Vgl. सर्वनामन्.

अवरतंस 5, 3, 29.

अवरमम 4, 3, 49.

अवरस्तात् 5, 3, 29. 41.

अवरहसं 5, 4, 81.

अवरार्धं 5, 4, 57.

अवरार्ध 4, 3, 5. 5, 4, 57, v. 1.

अवलोमं 5, 4, 75.

अवष्टब्ध 5, 2, 13.

अवस् 5, 3, 9. Vgl. अवर्.

अवमान n. *Pause* 1, 4, 110. 8, 3, 15. 4, 56.

अवसामं 5, 4, 75.

अवसार्धं 3, 1, 141.

अवस्कर m. 4, 3, 28. 6, 1, 148.

अवस्करक 4, 3, 28.

अवस्तात् 5, 3, 40.

अवस्तारं 3, 3, 120. 6, 2, 144.

अवस्था 5, 4, 146. 6, 2, 115.

अवस्यु nach स und ओ 6, 1, 116.

अवहारं 3, 1, 141.

अवारपार und अवारपारिण 4, 2, 93. 5, 2, 11.

अवि 5, 1, 8. 4, 28.

अविकं 5, 4, 28.

अविथ्य 5, 1, 8.

अविद्यमानवत् Adv. 8, 1, 72.

अविप्रकृष्ट 2, 4, 5.

अविशब्दन 7, 2, 23.

अविस्पष्ट 7, 2, 18.

अवृद्ध Adj. (f. आ) *keine Vṛddhi in der ersten Silbe habend* 4, 1, 113. 160. 2, 125. 6, 2, 87.

अवेत. तदवेत 5, 1, 134.

अवां द 6, 4, 29.

अव्यक्तानुकरण 5, 4, 57. 6, 1, 98.

अव्ययन 5, 4, 46.

अव्ययिन 3, 2, 157.

अव्ययिष्यं 3, 4, 10.

अव्यय्य 3, 1, 114.

अव्यय n. *ein Indeclinabile* 1, 1, 37 fgg. 4, 87. 2, 1, 6. 2, 11. 20. 25. 3, 69. 4, 82. 3, 4, 59. 4, 1, 26. 2, 104. 3, 23. 5, 3, 71. 4, 11. 86 fgg. 6, 2, 2. 168. 3, 66. अनव्यय 8, 3, 46.

अव्ययोभाव m. *ein adverbiales Compositum* 1, 1, 41. 2, 1, 5 fgg. Ist n. 4, 18. Auf अम् oder eine Casusendung auslautend

83 fg. Erhalt das Suffix अ (टच्) 5, 4,
107 fgg. Accent 6, 2, 121. सह und स
am Anfange 3, 81. Ableitungen mit
±_य 4, 3, 59.
अव्रत nach einem ए und ओ 6, 1, 116.
√अश् (अश्, अश्नोति), आनशे 7, 4, 72. अशि-
शिषते 2, 74.
अशक्ति 6, 2, 157.
√अशनायै 7, 4, 34.
अशिष्यै 4, 1, 62.
अशिष्य 1, 2, 53.
अशीति 5, 1, 59.
अशुचिं und अशुचि 6, 2, 161.
अशौच 7, 3, 30.
°अश्मे 5, 4, 94.
अश्मक 4, 1, 173.
अश्मन् und अश्मरे 4, 2, 80.
अश्मामं 6, 2, 91.
अश्लीलद्रुढरूपा 6, 2, 42.
अश्व 4, 1, 110. 2, 48. 5, 1, 39. 2, 19. 3, 91.
°अश्व Bah. Accent 6, 2, 107 fg.
अश्वतरं (f. ई) 5, 3, 91.
अश्वत्य 4, 2, 5. 22. 3, 48.
अश्वत्यक 4, 3, 48.
अश्वपति 4, 1, 84.
अश्वयुज 4, 3, 36.
अश्ववड्व Sg. n. und Du. m. 2, 4, 12. 27.
√अश्वस्ये 7, 1, 51.
√अश्वायै 7, 4, 37.
अश्वावती 6, 3, 131.
अश्विनै und अश्विमत् 4, 4, 126.
अश्वेय 4, 2, 48.
अषडक्ष und अषडक्षीण 5, 4, 7.
अषाढ 4, 3, 34.
अषाढा 4, 3, 34. 5, 1, 110.
अष्ट 6, 3, 49.
अष्टकर्ण 6, 3, 115.
अष्टन् 6, 3, 47. 125. Declination 7, 1, 21.
2, 84. Accent 6, 1, 172. अष्टाभ्यः 3,
2, 141. अष्टानाम् 7, 3, 74. Vgl. पप्.
अष्टमं und अष्टम 5, 3, 49 fgg.
अष्टा 6, 3, 47. 49. 125 fg.

अष्टीवत् 8, 2, 12.
1 1. अस् (अस्, अस्ति), Abfall des अ 6, 4,
111. एधि 119. अस्ति 4, 2, 67. 5, 2, 94.
Davon अस्तिके 4, 4, 60. ओस्तेय 3, 56.
स्यात् 1, 2, 55. 5, 1, 16. आसोत् 7, 3, 96.
उपरि स्विदासोत् 8, 2, 162. Wann स् ab-
fällt 7, 4, 59. ह् und 52. प 8, 3, 57.
आः 2, 73. अस्त्यथ Adj. 3, 3, 146. 4, 65.
Nach verschiedenen Adverbien 5, 4.
50 fgg. भू für अस् substituiert 2, 4, 52.
1 2. अस् (अस्त्यति). Aorist 3, 1, 52. 7, 4.
17. Absol. 3, 4, 57. Vgl. अत्यस्त und
अभ्यस्त.
असः 6, 1, 132.
असक्यं und असक्यि 5, 4, 121.
असंगत 5, 1, 121.
असत् 1, 4, 63.
असन् und असज् 6, 1, 63.
असमाप्ति 5, 3, 67.
असंप्रति 2, 1, 6.
असंमति 3, 1, 128.
असरूप 3, 1, 94.
असर्वविभक्ति 1, 1, 58.
असवर्ण 6, 1, 127. 4, 78.
असहाय 5, 3, 52.
असि 4, 2, 96.
असिद्ध 6, 1, 86. 8, 2, 1. अवत् Adv. 6, 4, 22.
असुर und असुर्य 4, 4, 123.
अमृतजरता 6, 2, 42.
√अमृत्य् (अमृत्य्) 3, 2, 146. Richtiger wäre
अमृत्ये.
अमृत्यक 3, 2, 146.
अमृया 3, 4, 28. 8, 1, 8. 2, 193. अमृत्यार्थ
Adj. 1, 4, 37.
अमृत्यपश्य 3, 2, 36.
असज् und असन् 6, 1, 63.
असेवित 6, 1, 145.
असोट 1, 4, 26.
अस्तम् ist Gati 1, 4, 68.
अस्त्यन् und अस्त्यि 7, 1, 75 fgg.
अस्मद् Pronomen der ersten Person (in
allen Zahlen) 4, 3, 1. Declination 7,

- 1, 27 fgg. 2, 86 fgg. **मैम** 6, 1, 211.
मैलम् 212. Für die verschiedenen Casus werden tonlose Formen substituiert
 8, 1, 20 fgg. Verbindet sich mit der ersten Person des Verbums 1, 4, 107.
 Pl. für Sg. und Du. 2, 59.
अस्मदीय 4, 3, 1.
अस्माक 4, 3, 2.
अस्वका und **अस्थिका** 7, 3, 47.
अस्वरिन् 3, 1, 119.
 1. **अहं** m. 2, 4, 29. 5, 4, 89 fgg. 6, 4, 145.
 2. **अह** und **अहम्** 7, 2, 91.
 3. **अह** Indecl. Erfordert die betonten Formen des persönlichen Pronomens 8, 1, 24. Einfluss auf die Betonung des Verbums 39. 58. 61 fgg. (auch wenn es zu ergänzen ist oder **एव** dafür steht).
अहंयुँ 5, 2, 140.
अहन 4, 4, 130. 5, 1, 87. 4, 88 fgg. 6, 3, 110. 4, 145. Für **न्** wird **ह** substituiert
 8, 2, 68. **र** 69. Wann **अन्** abfällt 6, 4, 145.
अहम् 7, 2, 94. 5, 2, 140.
अहर s. **अहन**.
अहर्दिवं 5, 4, 77.
अहर्ल und **अहलि** 5, 4, 121.
अहम् s. **अहन**.
अहस्करं 3, 2, 21.
अहि 4, 3, 56.
अहीन 5, 1, 87. 6, 4, 145.
अहीन (**अ** + **हीन**) 6, 2, 47.
अहो Indecl. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 40 fg.
अहोरात्र 2, 1, 45. 3, 3, 137 (**अनहो**). 6, 2, 33. Du. n. 2, 1, 28.
अह् m. 2, 4, 29. 5, 4, 88 fgg. 6, 3, 110.
अह्ना 8, 4, 7.
अह्न 5, 1, 87.

आ

- आ** (**आङ्**) Upasarga und Karmapr. 1, 3, 20. 28. 31 u. s. w. 4, 89. Mit Abl. 2, 3, 10. 1, 4, 1. 3, 2, 134. 5, 1, 19. 120. 6, 3, 35. 4, 22. Am Anfange eines Avjagibh. 2, 1, 13. Ist nicht pragbhja 1, 1, 14 (**अनाङ्**). Euphonische Regel 6, 1, 95. Dafür **आँ** im Veda 126. Erhalt vor **ङ्** das Augment **त्** (**च्**) 74.
आकृत्य 5, 1, 121.
आकष 4, 4, 9, v. 1. 5, 2, 64, v. 1.
आकषक 5, 2, 64, v. 1.
आकषिक Adj. (f. **आकषिके**) 4, 4, 9, v. 1.
आकषि 4, 4, 9. 5, 2, 64.
आकषिक 5, 2, 64.
आकषिक Adj. (f. **आकषिके**) 4, 4, 9.
आकाङ्क्ष 8, 2, 96. 104. Vgl. **अनाकाङ्क्ष** und **साकाङ्क्ष**.
आकालिक Adj. (f. **आकालिके**) 5, 1, 114.
आकांशल 7, 3, 30. 110. 4, 145. Für **न्** wird **ह** substituiert
 8, 2, 68. **र** 69. Wann **अन्** abfällt 6, 4, 145.
अहम् 7, 2, 94. 5, 2, 140.
अहर s. **अहन**.
अहर्दिवं 5, 4, 77.
अहर्ल und **अहलि** 5, 4, 121.
अहम् s. **अहन**.
अहस्करं 3, 2, 21.
अहि 4, 3, 56.
अहीन 5, 1, 87. 6, 4, 145.
अहीन (**अ** + **हीन**) 6, 2, 47.
अहो Indecl. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 40 fg.
अहोरात्र 2, 1, 45. 3, 3, 137 (**अनहो**). 6, 2, 33. Du. n. 2, 1, 28.
अह् m. 2, 4, 29. 5, 4, 88 fgg. 6, 3, 110.
अह्ना 8, 4, 7.
अह्न 5, 1, 87.

आग्नेये 4, 2, 33.

आग्रहायणक 4, 3, 50.

°आग्रहायणम् und °आग्रहायणि Avjaj. 5, 4, 110.

आग्रहायणिक 4, 3, 50. आग्रहायणिके 4, 2, 22.

आग्रहायणी 4, 2, 22. 3, 50. 5, 4, 110.

आग्रायण 4, 1, 102.

आङ् s. आ.

आङ्गिरस 2, 4, 65. 4, 1, 107.

आङ्गुलिके 5, 3, 108.

आञ्चतुये 5, 1, 121.

आचार 3, 1, 10.

आचार्य 4, 1, 49. 7, 3, 49. 8, 4, 52.

आचार्यकरण 1, 3, 36.

आचार्यपुत्रे 6, 2, 133.

आचार्यानी 4, 1, 49.

आचार्यापसर्जन 6, 2, 36. 104.

आचिख्यासा 2, 4, 21.

आचित 6, 2, 146. 4, 1, 22. 5, 1, 53.

°आचित Dvigu (f. आ) 4, 1, 22.

आचितिक 5, 1, 53. Am Ende eines Dvigu 54.

आचित्तेन 5, 1, 53. Am Ende eines Dvigu 54.

आच्छादन 3, 3, 54. 4, 1, 42. 3, 143. 5, 4, 6.

6, 2, 170 (अना°).

आजक 4, 2, 39.

आजाद्य 4, 1, 171.

आजि in पदाजि.

आज्ञायिन् 6, 3, 5.

आठक, आठकिक und आठकेन allein und am Ende eines Dvigu 5, 1, 53 fg.

आद्यवैरण 3, 2, 56.

आद्यभविष्यौ und आद्यभौवुक 3, 2, 57.

आणवोन 5, 2, 4.

आण्ड (अण्ड?) u. आण्डोरै (अण्डोरै?) 5, 2, 111.

आतप 4, 3, 13.

आति in पदाति.

आतिथेय 4, 4, 104.

आतिथ्य 5, 4, 26.

आत्मन् 3, 1, 8. 5, 1, 9. त्सना für आत्मना

6, 4, 141. आत्मना° 3, 6. आत्मने° 7.

आत्मनेन 5, 1, 9. 6, 4, 169.

आत्मनेपद Sg. und Pl. n. die Personalendung und die Participialendung आन des

Mediums 1, 4, 109. Wann gebraucht

3, 12 fgg. Bildung derselben 3, 4, 79 fgg.

7, 1, 5 fgg. 41. Einfluss auf den Stamm

1, 2, 11. 2, 4, 44. 3, 1, 54. 7, 2, 42. 3,

73. अनात्मनेपदनिमित्त 2, 36.

आत्मप्रीति 7, 1, 51.

आत्ममान 3, 2, 83.

आत्मभरि 3, 2, 26.

आत्रेये 2, 4, 65.

आथर्वण 4, 3, 133.

आथर्वणिक 4, 3, 133. 6, 4, 174.

आदर in अनादर.

आदान in हस्तादान.

आदायचरे Adj. (f. हरे) 3, 2, 17.

आदि m. Anfang, Anlaut, die erste Silbe.

Anfangswort 1, 1, 27. 37. 54. 64. 71.

73 fg. 2, 1, 26. 72. 3, 1, 5. 4, 13. 17. 20.

57 fg. 61. 2, 1, 48. 56. 59. 70. 72. 2, 9.

18. 31. 33. 4, 14. 21. 32. 59. 63. 67 fgg.

75. 79. 3, 1, 12 fg. 18. 22. 25. 27. 32. 36.

55. 73. 77 fgg. 81. 134. 2, 60. 149. 3, 1.

3. 41. 104. 4, 46. 74. 4, 1, 4. 10. 18. 26.

35. 41. 45. 56. 73. 80. 86. 96. 98 fgg. 104 fg.

110. 112. 123. 126. 136. 146. 151. 154.

158. 172. 178. 2, 38. 45. 53 fgg. 60 fg.

63. 75. 77. 80. 82. 86. 90 fg. 95. 97. 110 fg.

116. 127. 133. 138 fg. 3, 16. 54. 73. 76.

88. 92 fg. 106. 118. 131. 136. 140 fg. 144.

152. 154. 164. 167. 4, 10. 12. 15 fg. 19.

48. 53. 62. 99. 102 fg. 131. 5, 1, 2. 4.

20. 64. 66. 97. 101. 111. 122 fgg. 128 fgg.

133. 2, 7. 24. 36. 56 fgg. 61 fg. 64. 88.

95. 97. 100. 116. 127. 131. 135 fg. 3, 2.

58. 80. 83 fg. 100. 103. 107 fg. 116 fg.

119. 4, 1. 3. 29. 34. 38. 86. 89. 128. 138.

6, 1, 2. 3. 6. 7. 15. 119. 160. 168. 171.

173. 187 fgg. 194. 197. 203. 2, 24. 27. 37.

50. 64. 81. 85 fgg. 111. 118. 125. 131.

134 fg. 140. 142. 146 fg. 151. 160. 170.

176. 193 fg. 199. 3, 2. 10. 34 fg. 59. 76.

109. 117. 119 fg. 4, 37. 72. 120. 126. 141.

153. 156. 161. 166. 7, 1, 2. 25. 49. 59.

74. 97. 2, 7. 35. 43. 45. 76. 102. 117.
 3, 2. 4. 7. 8. 20. 53. 59. 80. 4, 10. 29. 60.
 70. 8, 1, 8. 18. 27. 57 fg. 63. 69. 2, 6.
 9. 29. 32. 43 fg. 91. 3, 38. 48. 64. 71. 98.
 101. 110. 4, 18. 32. 39. Vgl. अन्तादिबत्.
 आदिकर् Adj. (f. ई) 3, 2, 21.
 आदिकर्मन् eine beginnende Handlung 1, 2,
 21. 3, 4, 71. 7, 2, 17.
 आदितस् 1, 2, 32. 3, 4, 84.
 आदित्ये 4, 1, 85.
 आदेश m. Substitution, Substitut 1, 1. 48 fgg.
 56. 8, 3, 59. Vgl. अनादेश und एकादेश.
 आदेशम् in नामादेशम्.
 आद्यन्त Du. m. Anfang und Ende, Anlaut
 und Auslaut 1, 1, 46. -वचन 5, 1, 114.
 °वत् Adv. 1, 1, 121.
 आद्युदान auf der ersten Silbe den Acut
 habend 3, 1, 3. 6, 2, 119.
 आद्यन्त 5, 2, 67.
 आधमर्धे 2, 3, 70. 3, 3, 170. 8, 2, 60.
 आधार m. 1, 4, 45.
 आध्यान, अना° 1, 3, 46. 67.
 आध्वरिके 4, 3, 72.
 आध्वर्यव 4, 3, 123.
 आनन्तर्ये 4, 1, 104.
 आनन्त्ये 5, 4, 23.
 आनाम्ये 4, 4, 91.
 आनार्ये m. 3, 3, 124. 6, 2, 144.
 आनाय्ये 3, 1, 127.
 आनुकूलिके 4, 4, 28.
 आनुगादिके 5, 4, 13.
 आनुशामिके 4, 3, 61.
 आनुषादिके 4, 4, 37.
 आनुपूर्व्ये 2, 1, 6.
 आनुलोमिके 4, 4, 28.
 आनुलोम्ये 3, 2, 20. 4, 64. 5, 4, 63.
 आनुशातिके 7, 3, 20.
 आनुपुण und आनृश्वर्ये 7, 3, 30.
 आन्तर — इक 4, 3, 60.
 आर्चे 4, 4, 85.
 आन्वोपिके 4, 4, 28.
 √आप् (आप्), Caus. Absol. °आपय्य oder आप्य

6, 4, 57. ईप्सति 7, 4, 55. प्राप्नोति 5, 2, 8.
 प्राप्त 1, 104. व्याप्नोति 2, 7. व्याप्यमान
 3, 4, 56. Vgl. ईप्सित.
 ओपकर 4, 3, 33.
 आपणं m. 3, 3, 119.
 आपत्य 6, 4, 151.
 आपन्न mit Acc. 5, 1, 73. आपन्न° 2, 2, 4.
 °आपन्न 1, 24.
 आपमित्यके 4, 4, 21.
 आपराक्षिक 4, 3, 24.
 आपात्य 3, 4, 68.
 आपिशलि 6, 1, 92.
 आपृच्छ 3, 1, 123.
 आप्रपदम् und आप्रपदनीन 5, 2, 8.
 आप्रवे und आप्रवे 3, 3, 50. 6, 2, 144.
 आप्राव्य 3, 4, 68.
 आप्रहिन् 4, 4, 88.
 आप्राध 8, 1, 10. °आप्राध Accent 6, 2, 21.
 आप्रुध्य 5, 1, 121.
 आप्रजिते 4, 3, 36. 5, 3, 118.
 आप्रजित्य 5, 3, 118.
 आप्रमुख्ये 2, 1, 14.
 आप्रोदय 3, 2, 81. 4, 22, 8, 1, 27.
 आप्र Einfluss auf die Betonung des Verbums
 8, 1, 55.
 आप्रन्वण 3, 3, 161.
 आप्रन्वित n. Vocativ 2, 3, 48. 1, 2. 6, 1, 198.
 8, 1, 8. 19. 55. 72 fgg. Vgl. संबुद्धि.
 आप्रवास्ये 4, 3, 30.
 आप्रोपिन् 3, 2, 142.
 आप्रष्ट 8, 3, 97.
 आप्रसिके 4, 4, 27.
 आप्रवण n. 8, 4, 5.
 आप्रोदित n. das wiederholte Wort 8, 1, 2.
 6, 1, 99. 8, 1, 3. 57. 2, 95. 103. 3, 12. 49.
 आय 5, 1, 47. °आय 3, 3, 21.
 आयथातय्य und आयथापुय्ये 7, 3, 31.
 आयःशूनिके 5, 2, 76.
 आयस्थान 4, 3, 75.
 आयाम m. 2, 1, 16. 5, 4, 83.
 आयामिन् 3, 2, 142.
 आयाम in अनायाम.

आयासिन् 3, 2, 142.

आयुक्त mit Loc. oder Gen. 2, 3, 40.

आयुध 4, 4, 14.

आयुधजोविन् 4, 3, 91. 5, 3, 114.

आयुधिक und आयुर्धैय 4, 4, 14.

आयुध्य 5, 1, 121, v. 1.

आयुष in त्रायुष.

आयुष्य mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73.

आयुःष्टोम m. 8, 3, 83.

आरण्यक 4, 2, 129.

आरवे 3, 3, 150.

आरस्य 5, 1, 121.

आरात् mit Abl. 5, 3, 29.

आरावे 3, 3, 50. 6, 2, 144.

आरोहणक 4, 2, 80.

आरूढ 5, 2, 34.

आर्गयन् 4, 3, 73.

आर्चे 5, 2, 101.

आर्चिके 4, 3, 72.

आर्तवे 5, 1, 105. अनार्तवे 6, 2, 9.

आर्थिके 4, 4, 40.

आर्ढक und आर्ढा 4, 3, 28.

आर्थे ± 7, 3, 26. Auch ohne Viddhi im zweiten Gliede 27.

आर्धातुक n. Jedes Suffix, welches Verbal- und Tempus-Stämme, sowie aus Verbalstämmen Nominalstämme, Absolutive und Infinitive bildet, mit Ausnahme derjenigen, welche ein stummes ण् haben. Dagegen werden unter den Personalendungen die des Perfects und Precativs zu den ārdhant. gezählt. 3, 4, 114 fgg. Im Veda Verwechslung zwischen ārdhadhātuka und sārvaadhātuka 117. Die Verbalstämme (neue Wurzeln) bilden den Suffixe आय, ईयङ् und णिङ् fallen ab 3, 1, 31. Neue Wurzeln davor substituiert 2, 4, 35 fgg. Ein consonantisch (mit Ausnahme des य्) anlautendes ārdhadh. erhält das Augment इट् (इ) 7, 2, 35. Davor Guna für den Vocal des Verbalstammes substituiert 3, 84 fgg. Keine

Verstärkung davor 1, 1, 14. Andere Einflüsse auf den Verbalstamm 6, 4, 46 fgg. 7, 4, 49.

आर्यकुमार Accent 6, 2, 58.

आर्यकृत Adj. (f. ई) 4, 1, 30.

आर्यब्राह्मण Accent 6, 2, 58.

आर्य 2, 4, 58. Vgl. अनार्य.

आर्यभ्य 5, 1, 14.

आनम्बन् 8, 3, 68.

आलवण्य und आलस्य 5, 1, 121.

आलिङ्गन 3, 1, 46.

आलिखन 6, 1, 142.

आलोचन, अना° 3, 2, 60. 8, 1, 25.

आव Pron. 7, 2, 92.

1. आवट्ठ 5, 1, 121.

2. आवट्ठ (f. आँ) 4, 1, 75.

आवपन 4, 1, 42.

आवरसमक 4, 3, 49.

आवश्यक 3, 1, 125. 3, 170. 7, 3, 65.

आवसथ 4, 4, 74. 5, 4, 23.

आवसथिक Adj. (f. आवसथिके) 4, 4, 74.

आवसथ्य 5, 4, 23.

आविदृश्य 7, 2, 25. 8, 3, 68.

आशसा 3, 3, 132. 134.

आशसुं 3, 2, 168.

°आशङ्क Accent 6, 2, 21.

आशङ्का 3, 4, 8.

आशा in अन्यदाशा.

आशित 6, 1, 207.

आशितंगर्वीन und आशितंगु 5, 4, 7.

आशितंभवे 3, 2, 45.

आशिसम् 2, 3, 55. 73. 3, 1, 86. 150. 2, 49.

3, 173. 4, 104. 116. 6, 2, 148. 3, 83.

7, 1, 35. 8, 2, 104. Vgl. अन्यदाशिसम्

आशीर् und आशीर्ते 6, 1, 36.

आशीर्च 7, 3, 30.

आश्रच्य n. 6, 1, 147.

आश्रमकि 4, 1, 173.

आश्रय 3, 3, 85.

आश्वे 4, 2, 48.

आश्वत्थिके 4, 2, 22.

आश्वपते 4, 1, 84.

आश्वयुजं 4, 3, 36.

आश्वयुजक und आश्वयुजी 4, 3, 45.

आश्वयान 4, 1, 110.

आश्विक 5, 1, 39.

आश्वीन 5, 2, 19.

आषाढं 5, 1, 110.

औष्टम 5, 3, 50.

√आस् (आस्, आस) 3, 3, 107. 4, 72. आसीन 7, 2, 83. आसां चक्रे 3, 1, 37. Nach अधि mit Acc. 1, 4, 46.

आसंगत्य 5, 1, 121.

आसन् und आस्य 6, 1, 63.

आसने 8, 3, 93. आसने 6, 2, 151.

आसनी 3, 3, 107.

आसन्दोवत् 8, 2, 12.

आसन्न 5, 2, 34. In Composition mit einem Zahlwort 2, 2, 25.

आसन्नकाल 3, 2, 117.

आसम् 3, 4, 57.

आसाध्य 3, 1, 126.

आसुति und आसुतोवने 5, 2, 112.

आसुरं Adj. (f. इ) 4, 4, 124.

आसेवन. अना° 8, 3, 102.

आसेवा 2, 3, 40.

आस्तिके 4, 4, 60.

आस्तेय 4, 3, 58.

आस्था und आस्थित in अन्यदा°.

आस्पद n. 6, 1, 146.

आस्माकं und आस्माकीन 4, 3, 1, 2.

आस्य Declination 6, 1, 63. Vgl. तुल्यास्यप्रयत्न.

आस्यविहरण, अना° 1, 3, 20.

आसावे 3, 1, 141.

√आह् (आह्, आह), आत्य 8, 2, 35. Für व्र substituiert 3, 4, 84.

आहत 5, 2, 120.

आहरे 3, 2, 11.

आहर्वे m. 3, 3, 73. 6, 2, 144.

आहावे m. 3, 3, 74. 6, 2, 144.

आहित 8, 4, 8.

आहिताग्नि 2, 2, 37.

आहुत 5, 1, 77.

आह्वय 4, 3, 58.

आहो Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 49 fg.

इ

√1. इ (इण्, एति) 3, 1, 109. 141. 2, 157.

163. 3, 37 fg. 99. 4, 16. एति 4, 4, 42.

यन्ति n. s. w. 6, 4, 81. Perfect 7, 4, 69.

Precativ 24. Dafür गा substituiert 2, 4,

45. गम् 46 fg. Caus. 46. Euphonische

Verbindungen mit einer vorangehenden

Präposition 6, 1, 89. समर्वति 4, 4, 43.

एहि मन्ये 1, 4, 106. 8, 1, 46. अभि प्रति

1, 4, 32. प्रतीयमान 3, 77. Vgl. अतीत,

अनपेत, अपेत, अवेत, व्यवेत, समित.

√2. इ (इक्) mit अधि Act. mit Genetiv 2, 3, 52.

√3. इ (इङ्) mit अधि Med. 3, 2, 150. 3,

21. अधीते 4, 2, 59. 5, 2, 84. यदधीते 6, 1,

186. Caus. अध्यापयति 48. 1, 3, 86. Dafür

गम् substituiert 2, 4, 48. गा Med. 49 fg.

4. इ Substitut für इदम् 5, 3, 3.

इक्षयण n. 8, 4, 5.

इच्छा 3, 3, 101. 1, 7. इच्छार्थ 3, 157. 160.

मैथुनेच्छा 4, 1, 42.

इच्छे 3, 2, 169.

इक्ष् s. इप्.

इज्यो 3, 3, 98.

इडा इडायास्य° oder इडायाः ष° 8, 3, 54.

इत् Substitut für इदम् 5, 3, 4.

इतर Nom. Sg. n. इत् (इद्) 7, 1, 25. इस्

ved. 26. Mit Abl. 2, 3, 29. इतराभ्यः

5, 3, 14.

इतरेतर nicht mit Ātman. 1, 3, 16.

इतरेद्युम् 5, 3, 22.

इति 1, 1, 44. 66 fg. 2, 2, 27 fg. 3, 1, 41 fg.

140. 2, 141. 3, 154. 4, 2, 21. 55. 57 fg.

67. 3, 66. 4, 125. 5, 1, 16. 43. 2, 45.
 77. 93 fg. 4, 10. 6, 1, 6. 119. 2, 149. 3,
 113. 7, 1, 43. 2, 34. 64. 4, 65. 74. 8, 1,
 43. 60 fgg. 64. 2, 70. 101 fg. 3, 43. Nach
 Schallnachahmungen 1, 4, 62. 5, 4, 57.
 6, 1, 98 fg. इति ह 5, 4, 23. अनार्ष 1, 1, 16.
 इत्यङ्कारम् 3, 4, 27.
 इत्यर्थम् 5, 3, 4. 24.
 इत्यङ्गुत 1, 4, 90. 2, 3, 21. 6, 2, 149.
 इत्य 3, 1, 109.
 इत्या 3, 3, 99.
 इत्वर 3, 2, 163.
 इदम् 5, 2, 40. 3, 16. Dafür इ substituiert
 3. इत् und एत् 4. अ (mit tonlosen Casus-
 endungen) 2, 1, 32. एन् (gleichfalls mit
 tonlosen Casusendungen) 34. Declination
 7, 1, 11. 2, 108 fgg. Accent 6, 1, 171.
 अयम् nach ए und ओ 116. इदम् 2, 2, 27.
 4, 3, 120. इदम् in Comp. mit einem
 Ordnungszahlwort (Accent) 6, 2, 162.
 अनेन 5, 2, 85. अस्य 1, 2, 69. 3, 4, 32.
 4, 2, 24. 55. 3, 52. 89. 1, 51. 88. 5, 1,
 16. 56 fg. 94. 104. 2, 36. 79. 94. 6, 1, 39.
 4, 45. 107. अस्मि 4, 4, 66. अस्मिन् 2, 21.
 67. 4, 87. 5, 1, 16. 47. 2, 45. 82. 94.
 अस्याम् 4, 2, 58. एषाम् 5, 2, 78. आसाम्
 4, 4, 125.
 इदं प्रथमं 6, 2, 162.
 इदौ 5, 3, 20.
 इदौ नोम् 5, 3, 18.
 इन्द्र 4, 1, 49. Am Ende eines Comp. 6, 1,
 124. 7, 3, 22.

इन्द्रजनन und इन्द्रजननीय 4, 3, 88.
 इन्द्रजुष्ट. इन्द्रजुत. इन्द्रजुष्ट. इन्द्रलिङ्ग und
 इन्द्रमष्ट 5, 2, 93.
 इन्द्राणौ 4, 1, 49.
 इन्द्रिय n. 5, 2, 93.
 इन्द्रियावती 6, 3, 131.
 √ इन्ध् (इन्धि). इन्धान mit dem Accent auf be-
 liebiger Silbe 6, 1, 215. Perfect 1, 2, 6.
 इम und इमेया 5, 3, 111.
 ईयत् 5, 2, 40. 6, 3, 90.
 इमदं 3, 2, 37.
 | इल् Caus. (एलयति) Aorist 3, 1, 51.
 इव 5, 1, 116. Einfluss auf die Betonung des
 Verbums 8, 1, 57 fgg. प्राग्वत् 5, 3, 70.
 इवे 96.
 √ 1. इष् (इष) 3, 3, 96. इच्छति 7, 3, 77.
 1, 4, 28. Ein mit त् anlautendes ardhadh.
 kann das Augment इ erhalten 7, 2, 48.
 अन्विच्छति 5, 2, 75. Vgl. अघोष्ट.
 √ 2. इष् प्रैष्य 8, 2, 91. Mit Gen. 2, 3, 61.
 इषोक्तृल und इषोका 6, 3, 65.
 इषु am Ende eines Bahuvr. Accent 6, 2,
 107 fg.
 इष्ट 5, 2, 88.
 इष्टकचित 6, 3, 65.
 इष्टका 4, 4, 125. 6, 3, 65.
 ईष्टि und ईष्टि 3, 3, 96.
 ईष्टिन् 5, 2, 88.
 इष्ट्यान् 7, 1, 48.
 इष्ट्याम् 6, 2, 38.
 इहं 5, 3, 11.

इ

ई Substitut für इदम् 6, 3, 90.
 √ ईक्ष् (ईक्षि) mit Dat. 1, 4, 39.
 √ ईड् (ईड) 6, 1, 214. ईडिषे, ईडिष्य, ईडिष्ये
 und ईडिष्यम् 7, 2, 78.
 ईड 6, 1, 214.
 ईद्रेष् und ईद्रेष् 6, 3, 90.
 Pāṇini's Grammarik

ईषे 5, 4, 74.
 ईषित 1, 4, 27. 36. एतम् 49. Vgl. अनोषित.
 | ईर्ष्य mit Dat. 1, 4, 37.
 √ ईर्ग (ईर्ग. ईर्ग) 3, 2, 175. ईर्शिषे und
 ईर्शिष्य 7, 2, 77. Mit Gen. 2, 3, 52.
 ईर्ष्यरे 3, 2, 175. 1, 4, 56. 97. 2, 3, 9. 5, 1,
 (27)

42. **7**, **3**, 30. Mit Gen. oder Loc. **2**, **3**,
39. Mit einem Infin. auf **तोस्** und **अस्**
3, **4**, 13.
ईषद् (**ईषत्**) **6**, **3**, 105 (**ईषदर्थे**). Am Anfange

eines Comp. **2**, **2**, **7**, **3**, **3**, 126 fgg. Accent
eines solchen Comp. **6**, **2**, 54.
ईषदसमाप्ति **5**, **3**, 67.

उ

उ (**उञ्**) *Partikel* **उ** **8**, **3**, 21. Kann **व्**
werden 33. Dafür **ऊ** substituiert **1**, **1**,
17 fg.
उक्थ **4**, **2**, 60,
उक्थशास् **3**, **2**, 71.
उक्ष in **जातोक्ष**.
उक्षतरं **5**, **3**, 91.
उक्षन् **4**, **2**, 39. **5**, **3**, 91.
उख **4**, **3**, 102.
उखा und **उख्य** **4**, **2**, 17.
उयंपश्य **3**, **2**, 37.
√उच (**उच**) **7**, **3**, 64.
उच्चैस् **1**, **2**, 29.
उच्चैस्तराम् **1**, **2**, 35.
उच्छिष्य **3**, **1**, 123.
उच्छार्ये **3**, **3**, 49. **6**, **2**, 144.
उञ् s. **उ**.
√उज्झ्, **उज्झति** **4**, **4**, 32.
उज्झे **6**, **1**, 160.
उत Indecl. **3**, **3**, 141. Mit Potential 152.
उताहो Indecl. Einfluss auf die Betonung
des Verbums **8**, **1**, 49 fg.
उत्क **5**, **2**, 80.
उत्कर्ते **5**, **2**, 29.
उत्कर und **उत्करेण्य** **4**, **2**, 90.
उत्काकुद् **5**, **4**, 148.
उत्कारे **3**, **3**, 30. **6**, **2**, 144.
उत्क्रष्ट am Anfange eines Tatp. **2**, **1**, 61.
उत्ते s. **उन्द्**.
उत्तमित **7**, **2**, 34.
उत्तम 1) Adj. **5**, **4**, 90. Am Anfange eines
Tatp. **2**, **1**, 61. — 2) m. *die erste Person*
1, **4**, 101. 106 fg. **3**, **4**, 92. 98. **7**, **1**, 91.
अनुत्तमम **8**, **1**, 53 fg.

उत्तमर्ग **1**, **4**, 35.
उत्तर Pron. Declination **1**, **1**, 34. **7**, **1**, 16.
nachfolgend **1**, **1**, 67. **7**, **3**, 25. **8**, **1**, 11.
2, 107. Am Anfange eines Tatp. **2**, **2**, 1.
Am Ende eines Bahuvr. **3**, **3**, 176. **8**,
1, 48. Ableitungen von **उत्तर** **5**, **3**, 28.
34 fg. 38.
उत्तरतेस् **5**, **3**, 28.
उत्तरपथ **5**, **1**, 77.
उत्तरपद n. *das zweite Wort in einem zwei-*
gliedrigen Compositum **2**, **1**, 51. **3**, 29.
4, **1**, 64. 69. 85. **2**, 106. 110. 137. 142.
4, 37. 39. **5**, **1**, 9. **4**, **7**. **6**, **1**, 151. 169.
2, 142. 175. **7**, **2**, 98. **8**, **4**, 12. Mit Acut
auf der ersten Silbe **6**, **2**, 111. Mit
Vrddhi in der ersten Silbe **7**, **3**, 10 fgg.
Eine Casusendung erhält sich davor **6**,
3, 1 fgg. Das ganze Wort fällt ab **5**, **3**,
82. **अनुत्तरपदस्य** **8**, **3**, 45. **उत्तरपदवृद्धि**
6, **2**, 105.
उत्तरमर्थे **5**, **4**, 98.
उत्तरौ **5**, **3**, 38.
उत्तरौत् **5**, **3**, 34.
उत्तरौहि **5**, **3**, 38.
उत्तरेण **5**, **3**, 35.
उत्तरेद्युस् **5**, **3**, 22.
उत्पचिष्णे **3**, **2**, 136.
उत्पतिष्णे **3**, **2**, 136.
उत्पत्ति **3**, **3**, 111.
उत्पात m. **5**, **1**, 38.
उत्पावै **3**, **3**, 49. **6**, **2**, 144.
उत्पुच्छ und **उत्पुच्छे** **6**, **2**, 196.
उत्स **4**, **1**, 86.
उत्सङ्ग **4**, **4**, 15.

उत्सञ्जन 1, 3, 36.

उत्सुक mit Loc. oder Insr. 2, 3, 44. Vgl. अन्यदुत्सुक.

उद् Upasarga 1, 3, 24, 53. 5, 2, 29. 6, 4, 139 u. s. w. Verdoppelt 8, 1, 6.

उद wann statt उदक 6, 3, 57 fgg.

उदक् s. उदञ्च.

उदक 3, 3, 123 (अनुदके). °उदक Accent 6, 2, 96. Dafür उद substituiert 3, 57 fgg.

उदन् 1, 63. Vgl. निरुदके.

उदकागाह, उदकबिन्दु, उदकभार, उदकमन्य, उदकवज्र, उदकविविध u. उदकसक्तु 6, 3, 60.

उदकस्पर्श 3, 2, 58.

उदकहार und उदकादन 6, 3, 60.

उदगाह 6, 3, 60.

उदङ्क m. 3, 3, 123.

उदजं 3, 3, 69. 6, 2, 144.

उदञ्च 4, 2, 101. उदोच् 6, 4, 139. उदोचाम् Völker 2, 89 (अनु°). Grammatiker 3, 4, 19. 4, 1, 130. 153. 157. 6, 3, 32. 7, 3, 46. उदक् mit Abl. 4, 2, 74.

इदधि 6, 3, 58. 8, 2, 13.

उदन् für उदक substituiert 6, 1, 63.

√ उदन्ये 7, 4, 34.

उदन्यत् 8, 2, 13.

उदपेयम् 6, 3, 58.

उदबिन्दु, उदभार und उदमन्य 6, 3, 60.

उदय die nachfolgende Silbe. Am Ende eines Bahuvr. 8, 4, 67.

उदर 5, 2, 67. °उदर Bahuvr. Accent 6, 2, 107 fg. f. ई oder आ 4, 1, 55.

उदरपरम् 3, 4, 31.

उदके 6, 3, 84.

उदवज्र 6, 3, 60.

उदवास und उदवाहन 6, 3, 58.

उदविविध 6, 3, 60.

उदशिवत् 4, 2, 19.

उदसक्तु und उदहार 6, 3, 60.

उदात्त mit gehobener Stimme --, mit dem Acut gesprochen 1, 2, 29, 32, 37, 40. 3, 3, 96. 4, 103. 4, 1, 37. 4, 108. 5, 2, 44. 6, 1, 159 fgg. 174. 2, 64 fgg. 4, 71 fg.

7, 1, 75 fgg. 98. 8, 2, 4 fgg. 82 fgg.

4, 66 fgg. Vgl. अन्तोदात्त und आद्युदात्त.

उदात्तोपदेश im Dhātupāṭha den Acut habend 7, 3, 34.

उदोच्ये 4, 2, 101. उदोच्यगाम 109.

उदेज्ये 3, 1, 138.

उदादन 6, 3, 60.

उदान्धि 5, 4, 135.

उद्गात् 5, 1, 129.

उद्गारं 3, 3, 29. 6, 2, 144.

उद्गारं 3, 3, 35. 6, 2, 144.

उद्घ m. 3, 3, 86.

उद्घन m. 3, 3, 80.

उद्गारं 3, 3, 49. 6, 2, 144.

उच्च m. 3, 1, 115.

°उच्च 3, 1, 106.

उद्यमन, अनु° 3, 2, 9.

उद्यावं 3, 3, 49. 6, 2, 144. 3, 3, 122.

उदुज in कूलमुदुज.

उद्वमन 3, 1, 16.

उद्वह in कूलमुद्वह.

√ उन्द (उन्द), Partic. उत्तं und उच्चं 8, 2, 56.

उन्नत 5, 2, 106.

उन्नायं 3, 3, 126. 6, 2, 144.

उन्नोय 3, 1, 123.

उन्मदिष्णौ 3, 2, 136.

उन्मनस् 5, 2, 80.

उप Upasarga und Karmapr. 1, 3, 25. 30 u. s. w. 4, 87 (Nomin. उपः). Wird verdoppelt 8, 1, 16. उपे° Avjajibh. 6, 2, 33. उप_ 194. Am Anfange von Personennamen 5, 3, 80.

उपके m. 5, 3, 80. Pl. उपकाः 2, 4, 69.

उपकर्णम् 4, 3, 40.

उपकर्षम् und °उपकर्षम् 3, 4, 49.

°उपक्रम n. 2, 4, 21. Accent 6, 2, 14.

उपगार Accent 6, 2, 194.

उपग्र m. 3, 3, 85.

उपचाय्य 3, 1, 131. °पृष्ठ n. 123.

उपजानु 4, 3, 40.

°उपज्ञ n. 2, 4, 21 Accent 6, 2, 14.

उपज्ञात 4, 3, 115.

उपडे m. 5, 3, 80.

उपताप 5, 2, 128. 7, 3, 61.

उपत्यका 5, 2, 34.

उपदेशम् und उपदेशम् 3, 4, 47.

उपद्रा 5, 1, 47.

उपदिष्ट m यथोपदिष्टम्.

उपदेश m. 1) *Hinweisung*. अनु 1, 4, 70. —

2) *das grammatische Unterrichtssystem*

1, 3, 2. 6, 1, 45. 186. 4, 62. 7, 2, 10. 62.

3, 34. 8, 4, 14. 18. Vgl. अनुदालोपदेश.

उपधा (am Ende eines Bahuv. f. आ) *der vorletzte Laut* 1, 1, 65. 2, 21. 23. 26.

3, 1, 45. 98. 110. 135. 4, 1, 39. 54. 61.

2, 65. 79. 110. 121. 123. 132. 141. 3, 137.

4, 4. 5, 1, 132. 6, 1, 59. 3, 37. 4, 7. 29.

24. 47. 89. 149. 7, 1, 101. 2, 116. 3, 86.

4, 1. 90. 8, 2, 9. 76. 78. 3, 41. 4, 31.

उपधान 4, 4, 125.

उपधानोपिन् Adj. *einen Ausfall des vorletzten Lautes erleidend* 4, 1, 28.

उपधि 5, 1, 13.

उपनिषद् als Gati 1, 4, 79

उपनोवि 4, 3, 49.

उपपद n. *ein Wort in untergeordneter Stellung, das einem anderen Worte als Begleiter oder als Ergänzung beigelegt wird*, 1, 3, 16. 71. 77. 4, 106. 2, 2, 19. 3. 14. 3, 1, 92. 5, 3, 57. 6, 2, 139.

उपपेीडम् und उपपेीडम् 3, 1, 49

उपमन्त्रण 1, 3, 47

उपमा mit Gen. 2, 3, 72. उपमार्ये 8, 2, 101.

उपमान 2, 1, 55 (Pl.). 3, 1, 10. 2, 79. 4, 15

5, 4, 97. 137. 6, 1, 204. 2, 2, 72. 89. 127. 145. 169.

उपमित 2, 1, 56.

उपयेज् 3, 2, 73.

उपयर्मे 3, 3, 63. 6, 2, 144.

उपयमन 1, 2, 16. 1, 77.

उपयामे 3, 3, 63. 6, 2, 144.

उपयोग 1, 3, 32. 4, 29.

उपरि 5, 3, 31. Wiederholt 8, 1, 7. उपरि स्विदासीत् 2, 102.

उपरिष्ठात् 5, 3, 31.

उपरिम्य 6, 2, 188.

उपरौधम् und उपरौधम् 3, 4, 49.

उपलभ्य und उपलभ्य 7, 1, 66.

उपशाये 3, 3, 39. 6, 2, 144.

उपशुनेम् 5, 4, 77.

उपसंवाद 3, 4, 8.

उपसंख्या 1, 1, 36.

उपसमाधान 3, 3, 41.

उपसंपत्ति, अचिरं 6, 2, 56.

उपसंभाषा 1, 3, 47.

उपसर्ग m. *die Präpositionen* प्र u. s. w. *in Verbindung mit einem Verbum*: sie heißen zugleich Gati 1, 4, 58 fgg. Einige von ihnen sind auch Karma-pravakāṇija 2.

3, 59. — 3, 1, 136. 2, 61. 99. 147. 3, 22.

59. 92. 106. 5, 4, 85. 119. 6, 1, 91 fg.

2, 110. 177. 3, 97. 122 fgg. 4, 96. 7, 4.

23. 47. 8, 1, 38. 2, 19. 3, 63. 87. 4, 14.

28. Erhalten das Suffix वत् धात्वर्थे 5, 1.

115. अनुपसर्ग m. und Adj. 1, 3, 45. 76.

3, 1, 71. 190. 138. 142. 2, 3, 3. 24. 61

67. 75. 6, 2, 154. 8, 1, 44. 2, 55.

उपसर्जन n. *ein Wort, das in der Zusammensetzung oder in der Ableitung seine ursprüngliche Selbständigkeit umbüsst, indem es zur näheren Bestimmung eines anderen verwendet wird*, 1, 2, 43 fg. 48.

57. 2, 2, 30 fg. 4, 1, 54. 6, 2, 56. 104.

3, 82. अनुप 4, 1, 14.

उपमेया 3, 1, 104.

उपमित्त 4, 1, 26.

उपसृट् mit einer Präposition versehen 1, 1, 8.

उपस्थानीय 3, 4, 68.

उपस्थित 6, 1, 129.

उपहत 6, 3, 52.

उपह्वे 3, 3, 72. 6, 2, 144.

उपाख्य m अनुपाख्य.

उपाजिने 6, 2, 194.

उपाजे Gati 1, 4, 73.

उपात्यय अनुपात्यय 3, 3, 38.

उपानह् ५, 1, 14.

उपेयिवान् ३, 2, 109.

उपोत्तम u. die vorletzte Silbe in einem mehr
als zweisilbigen Worte ४, 1, 78. ५, 1,
132. ६, 1, 180. 217.

उप्त ४, 3, 44.

उभ ५, 2, 44. उभो ८, 4, 21. उभे ६, 1, 5, 2,
140. उभाभ्याम् ४, 1, 13.

उभेय ५, 2, 44. उभयो २, 3, 66. उभयेषाम्
६, 1, 17.

उभयया ३, 4, 117. ६, 4, 5. ८, 2, 70. ३, 8.

उभयेद्युस् ५, 3, 22.

उमा ४, 3, 158. ५, 2, 4.

उम्य ५, 2, 4.

उम्र ४, 2, 39.

1. उरस् ४, 4, 94. ५, 4, 151. उरसि als Gati
1, 4, 75.

2. उरस् s. u. उरु.

°उरस ५, 4, 82. 93.

°उरस्क ५, 4, 151.

उरस्तेम् ४, 3, 114.

उरस्य ४, 3, 114. 4, 94.

उरु, उरु णः ८, 4, 27. उरो अ° ६, 1, 117. Da-
für वृ substituiert ६, 4, 157.

उरुष्या ६, 3, 153.

उल्लार्थ ८, 2, 55.

उशनस् Declination ७, 1, 94.

उशीनर २, 4, 20. ४, 2, 118.

| उप् (उप), उवाप and उवापां चकार ३, 1, 38.

उपस् ४, 2, 31. ६, 3, 31.

उपस्य ४, 2, 31.

उपासा ६, 3, 31.

उप्द्र ४, 2, 39. ३, 157.

उप्द्रवामि und उप्द्रमादि ६, 2, 49.

उप्रा und उप्प्राक् ५, 2, 72. Vgl. कटुप्रा, कवाप्रा
und कौप्रा.

उप्पिका ५, 2, 71.

उप्पिह् ३, 2, 59. Wird in उद् + सिह् zerlegt.

ऊ

ऊं s. उ.

ऊँति und ऊँति ३, 3, 97. Vgl. अन्यदृति.

°ऊधेन् Bahuvr. °ऊधेने f. ५, 4, 131. ४, 1,
25 fg.

ऊधम् ४, 1, 25. ५, 4, 131. ऊधर् und ऊधम्
८, 2, 70.

| ऊन् Caus. (ऊनयनि) Aorist ३, 1, 151.
Vgl. ७, 2, 5.

°ऊने २, 1, 31. ६, 2, 151.

ऊरो Gati 1, 4, 61.

°ऊरु Bah. Bildung des Femininum ४, 1, 69.

| ऊर्ज् (ऊर्जि) und ऊर्ज् Subst. ३, 2, 177.

ऊर्जस्त्वल und ऊर्जस्विन् ५, 2, 114.

ऊर्णा ४, 3, 158. ५, 2, 123.

ऊर्णार्थ ५, 2, 123.

ऊर्णावत् ५, 3, 118.

| ऊर्णु (ऊर्णु, ऊर्णाति), Prasens ७, 3, 90.
Imperf 91. Aorist २, 6. ऊर्णावत् oder ऊर्णु-
वित् u. s. w. १, 2, 3. Desiderativ ७, 2, 49.

ऊर्ध्वकर्मन् १, 3, 24.

ऊर्ध्वजानु und ऊर्ध्वजु ५, 4, 139.

ऊर्ध्वप्रेग्म् ३, 4, 44.

ऊर्ध्वम् mit Abl. ५, 3, 83.

ऊर्ध्वमाहृतिक ३, 3, 9. 164.

ऊर्ध्वशायम् ३, 4, 44.

ऊर्वटोये ५, 4, 77.

ऊप und ऊपर ५, 2, 107.

ऊप्सन् und | ऊप्सार्थ Med. ३, 1, 16.

| ऊह् (ऊहति), wann ऊ verkürzt wird ७,
4, 23. Vgl. अपोट.

ञ

√ ञ (ञ, अति) 3, 2, 184. Wann Gapa 7, 4, 29 ff. इयति 77. ञच्छति 3, 78. Perfect 2, 66. 4, 11. Aorist 3, 1, 56. Caus. 7, 3, 36. Desid. 2, 74. Intens. 4, 39. Vgl. अनर्पि.

ञक्तार्मे 5, 4, 77.

ञगयन 4, 3, 73.

ञग्यजुर्पे 5, 4, 77.

1. √ ञच् (ञच्) 7, 3, 66. आनृचुः 6, 1, 36.

2. ञच् Spruch u. s. w. 4, 1, 9. 3, 72. 6, 3, 55. 133. 7, 4, 39. 8, 3, 8.

०ञचे 5, 4, 74.

√ 1. ञछ् s. ञ.

√ 2. ञछ् (ञछ्, ञच्छि, ञच्छति) Perfect 3, 1, 36. 7, 4, 1. Mit सम् Med. 1, 3, 29.

ञजिष्ठ und ञजु 6, 4, 162.

ञगो 8, 2, 60. 2, 1, 43. 3, 24. 3, 3, 111. 4, 3, 47.

√ ञत् (ञत्, ञति), ञतार्यते 3, 1, 29. ञतित्वा oder अतित्वा 1, 2, 24.

ञतापाह् 8, 3, 109.

ञतिकरे 3, 2, 43.

ञतव्यं 4, 2, 31.

ञतु 4, 2, 31. 3, 16. 5, 1, 105. 7, 3, 11.

ञते mit Abl. 2, 3, 29.

ञत्विक्पुत्रे 6, 2, 133.

ञत्वैज् 3, 2, 59.

ञत्वैय 5, 1, 106.

ञत्त्य 6, 4, 175.

√ ञध् (ञध्, ञध), Desid. 7, 2, 49. 4, 55.

ञभुक्षिन् Declination 7, 1, 85 fgg.

ञश्य und ञश्यके 4, 2, 80.

ञपभ und ञपभतरे 5, 3, 91.

ञपि 3, 2, 186. 4, 1, 114. 3, 69. 103. 4, 96. 6, 1, 153. 3, 30. अनर्पि 4, 1, 104.

ए

एक 1, 4, 22. 5, 3, 15. 44. 52. 94. 4, 19. 6, 3, 76. एकः 4, 1, 93. 6, 1, 84. एका 1, 4, 1. एकस्य 5, 3, 92. एकस्मिन् 1, 1, 21. 2, 58. एकेषाम् 8, 3, 104. Einfluss auf die Betonung des Verbums 1, 65. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 49. एक für एका am Anfange eines Comp. und vor taddh. 6, 3, 62.

ऐक 5, 3, 52.

एकतर्मे und एकतरे 5, 3, 94.

एकदो 5, 3, 15.

एकदिग् 4, 3, 112.

एकदेश 3, 3, 79. 4, 3, 7. 5, 4, 87.

एकदेशिन् 2, 2, 1.

एकधो 5, 3, 44.

एकधुर und एकधुरेण 4, 4, 79.

एकवचन u. Singular 1, 2, 61. 4, 22. 102.

2, 3, 49. 4, 1. 5, 4, 43. 7, 1, 32. 2, 97. 8, 1, 22.

एकवत् Adv. 1, 2, 69. 4, 106.

एकवर्जम् 6, 1, 158.

एकविभक्ति gleicher Cusus 1, 2, 64. (stets) im selben Cusus stehend 44.

एकशम् 1, 4, 102.

एकशाला und एकशालिके 5, 3, 109.

एकशेष m. 1, 2, 64 fgg.

एकयुति 1, 2, 33 fg. 39.

एकहन्नादि mit einem einfachen Consonanten (हन्) anlautend 6, 3, 59.

एकहन्मध्ये inmitten zweier einfacher Consonanten 6, 4, 120.

एकाकिन् 5, 3, 52.

एकाच् aus einem Vocal (अच्) bestehend, einsilbig 1, 1, 14. 3, 1, 22. 6, 1, 1 (NB).

3, 68. 4, 163. 7, 2, 10. 67. 8, 2, 37.
4, 12.

एकादशन् 5, 3, 49.

एकादेश *ein für zwei Vocale an die Stelle
getretener Vocal* 8, 2, 5.

एकाधिकरणा 2, 2, 1.

एकान्तर *durch ein Wort getrennt* 8, 1, 55.

एकात्र^० vor Zahlwörtern 6, 3, 76.

एकाल् *aus einem einzigen Laute (अल्) be-
stehend* 1, 2, 41.

एकाह् ० m. 5, 4, 90.

एकाह्वगम् 5, 2, 19.

एकैक 8, 1, 9. एकैकस्य 2, 86.

√ एज् Caus. (एजि) 3, 1, 138. 2, 28.

एजय 3, 2, 28.

एणो 4, 3, 159.

एणोपटे 5, 4, 120.

1. एत Substitut für इदम् 5, 3, 4.

2. एते *bunt* 6, 2, 3.

एतत्प्रथमे 6, 2, 162.

एतद् 5, 2, 39. एष vor Consonanten 6, 1,
132. एतयोः 4, 3, 143. एतेभ्यः 5, 4, 85.

Dafür tonloses अ substituiert 2, 4, 33.

Betontes अन् 5, 3, 5. एतद्^० vor einem
Zahlwort 6, 2, 162. Vgl. अनेपः.

एतर्हि 5, 3, 16.

एतावत् 5, 2, 39.

एतावच्च 2, 4, 15.

एतोम् 3, 4, 16.

1. एध् (मधति). Verhalten zu einem voran-
gehenden अ oder आ einer Präposition
6, 1, 89.

एध 6, 4, 29.

एन् (mit unbetonten Casusendungen) Sub-
stitut für इदम् und एतद् 2, 4, 34.

एव 1, 2, 65. 4, 8. 2, 4, 62. 3, 1, 88. 4, 79.

4, 3, 69. 5, 3, 58. 6, 1, 80. 2, 80. 148.

4, 145. 8, 3, 61. Erfordert die betonten
Formen des persönlichen Pronomens 8,
1, 24. Einfluss auf die Betonung des
Verbums 58. 62 fg

एवंकोरम् 3, 4, 27.

एषका und एषिका 7, 3, 47

एषणा, अनुज्ञेपणा 8, 1, 43.

एषिका s. एषका.

ऐ

ऐक — इक 5, 2, 118.

ऐकध्यम् 5, 3, 44.

ऐकशालिकं 5, 3, 109.

ऐकागारिक Adj. (f. ई) 5, 1, 113.

ऐद्वयाक 6, 4, 174.

ऐगोय 4, 3, 155. 159.

ऐश्वर्य 5, 2, 126. 6, 2, 18.

ऐषमस् 5, 3, 22. 4, 2, 105.

ऐषमस्तन und ऐषमस्त्य 4, 2, 105.

ऐषुकारि und ऐषुकारिभक्त 4, 2, 54.

ओ

ओकै ० m. 7, 3, 64.

ओजस 4, 4, 27. 130. ओजसा^० 6, 3, 3.

ओजसेन und ओजस्य 4, 4, 130.

ओदन 6, 3, 60. Vergleiche उदकादन und
उदादन.

ओदम oder ओदमन् 6, 4, 29.

ओम्, euphonische Regeln 6, 1, 95. 8, 2, 87.
89. Vgl. प्रणव.

ओषधि 4, 3, 155. 5, 4, 37. 8, 4, 6. End-
vocal verlängert 6, 3, 132.

ओष्ट Bahuvr. f. ई oder आ 4, 1, 55.

ओष्ठ *ein Labial* 7, 1, 102.

आ

आक्रियक 4, 2, 60. 3, 129.

आक्रियक्य 4, 3, 129.

आक्ष 6, 4, 173.

आक्षक 4, 2, 39.

आक्ष्ण 6, 4, 173.

आख्यौय m. Pl. 4, 3, 102.

आजसिक 4, 4, 27.

आन्तरपथिक 5, 1, 77.

आन्तरार्ध 3, 3, 42.

आत्स 4, 1, 86.

आत्सङ्गिक 4, 4, 15.

आदरिक 5, 2, 67.

आदश्वित् und आदश्वित्क 4, 2, 19.

आद्वात्र 5, 1, 129.

आपकर्णिक 4, 3, 40.

आपकायन m. Auch Pl. 2, 4, 69.

आपजानुक 4, 3, 40.

आपधेय 5, 1, 13.

आपनोविक 4, 3, 40.

आपम्य 1, 4, 79. 4, 1, 69. 6, 2, 113.

आपानह्य 5, 1, 14.

आमे und आमक 4, 3, 158.

आमनी 5, 2, 4.

आरभक 4, 2, 39.

आरमे 4, 4, 94.

आरण und आरणक 4, 3, 158.

आर्णावर्त und आर्णावत्य 5, 3, 118.

आपध 5, 4, 37.

आप्त्रक 4, 2, 39. 3, 153. 157.

क

1. क = प्रजापति 4, 2, 25.

2. क Substitut für किम् 7, 2, 103.

कथ्ये und कथ्ये 5, 2, 138.

कंस 5, 1, 25. °कंस Dvigu 6, 2, 122. °म्कंस 8, 3, 46.

कंसिक (f. ई) 5, 1, 25.

कंसोय 4, 3, 168.

°ककुद् und ककुद् 5, 4, 146 fig.

कदाचित् 8, 2, 12.

कच्चित् nicht mit dem Potential 3, 3, 153.
Einfluss auf die Betonung des Verbums
8, 1, 30.

कच्छ 4, 4, 134. °कच्छ Ortsnamen 126.

±_कच्छक 4, 2, 126.

कज्जलामे 6, 2, 91.

कट° Ortsnamen 4, 2, 139.

°कटुक Tatp. 6, 2, 126.

कट m. Pl. 4, 3, 107.

°कटिन und ±_कटिनिक 4, 1, 72.

कडङ्कर, कडङ्करोय und कडङ्क्य 5, 1, 69.

कडार 1, 4, 1, 2, 1, 3. कडार° = °कडार
Karmadh. 2, 38.

कणे als Gati 1, 4, 66.

°कण्ट Bahuvr. 6, 2, 114.

कण्डु und | कण्डुर्ये Act. Med. 3, 1, 27.

कण्व 3, 1, 17. 4, 2, 111.

|°कण्वार्ये Med. 3, 1, 17.

कत 4, 1, 18. 5, 1, 121.

कतमे 5, 3, 91. Nom. Acc. Sg. n. कतमेत्
(°ट्) 7, 1, 25. कतमे° 2, 1, 63. 6, 2, 57.

कतर 5, 3, 92. Nom. Acc. Sg. n. कतरैत् (°ट्)
7, 1, 25. कतर° 2, 1, 63. 6, 2, 57.

कति 5, 2, 41. 51.

कतिथे 5, 2, 51.

कतिपय 5, 2, 51. Declination 1, 1, 33. कति-
पयात् = कतिपयेन 2, 3, 33. °कतिपय Tatp.
1, 65.

कतिपयथे 5, 2, 51.

कतृण oder कतृणा 6, 3, 103.

कत्ति 4, 2, 95.

√कत् (कत्य) 3, 2, 143.

√कथ् (कथि) 3, 3, 105. Im Dhātup. कथ zweisilbig; vgl. अकथित.

कथंकारम् 3, 4, 27.

कथम् 5, 3, 25. Mit Präsens oder Potential 3, 3, 143.

1. कथो f. 3, 3, 105. 4, 4, 102.

2. कथो Adv. 5, 3, 26. यथा कथा च 1, 98.

कथित in अकथित.

कठौ 5, 3, 15, 21. Mit Präsens oder Futurum 3, 3, 5.

कटुष्ण 6, 3, 107.

कट्थ 6, 3, 102.

कट 4, 1, 71. कट्टे f. 71 fg. 6, 4, 147. Vgl. तैत्तिरीयकट्ट.

कट्ट 6, 3, 102.

कन् Substitut für युवन् und अन्य 5, 3, 64. 6, 2, 25.

कैनिष्ठ und कैनीयम् 5, 3, 64. In Composition mit einem vorangehenden Nomen act., Accent 6, 2, 25.

कनीन Substitut für कन्या 4, 1, 116.

कैनीयम् s. u. कैनिष्ठ. Vgl. auch अनुकनीयेम् कन्ते, कन्ति und कन्ते 5, 2, 138.

क्रेन् Tatp. n. 2 4, 20. Vgl. चिह्णः.

कन्या 2, 1, 20. 4, 2, 102. 6, 2, 124. *कन्या Ortsnamen 4, 2, 142.

± कन्धेय 4, 2, 142.

कन्या, dafür कनीन substituiert 4, 1, 116.

कपाटघ्न 3, 2, 54.

*कपाल Accent 6, 2, 29.

कपि 4, 1, 107. 5, 1, 127.

कपिष्ठल n. 8, 3, 91.

कवच und कवचे 4, 1, 42.

1. √कम् (कम, कमि) 3, 2, 154, 167. 8, 3, 46, 4, 34. Zu √कर्म erweitert 3, 1, 30.

2. कम् Indeel. 5, 2, 138.

कमण्डलु und कमण्डले 4, 1, 71 fg.

कमिन् 5, 2, 74.

√कम् (कमि) und कर्म 3, 2, 167.

Pāṇini's Grammatik.

कम्वे 5, 2, 138.

कम्बल 5, 1, 3. Vgl. पैगय und पागडु-

कम्बल्य 5, 1, 3. Am Ende eines Divigu, Bildung des Fem. 4, 1, 22.

कम्बोज 4, 1, 175.

कम्पे 5, 2, 158.

कम्पे 3, 2, 167.

कर Adj. 4, 4, 143. करे (f. ई) 3, 3, 21. — कर 3, 127.

करण n. 1) Werkzeug, Instrument, der Begriff des Instrumentals (auch so v. a. Instrumental) 1, 4, 42 fg. 3, 1, 102. 2, 15, 56, 85, 182. 3, 82, 117. 4, 37. 4, 1, 97. 6, 1, 202. 4, 27. 8, 4, 10. Durch den Instrumental bezeichnet 2, 3, 18. Genetiv 51, 63. Ablativ 33. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 32. Vor क्रोते 4, 1, 50. Vgl. तृतीया. — 2) das Thun, Bewirken 3, 1, 17. — Vgl. अन्धः, आचार्यः, आद्यः, नमः, पलितः, प्रियः, मन्त्रः, शालीनः, सुभगः, स्थानः, स्वः u. s. w.

करभ 5, 2, 79.

करि in शकृत् und स्तम्भः.

कर्णकर्म 3, 2, 42.

कर्क 5, 3, 110.

कर्कप्रिम्भ्य, Accent 6, 2, 87.

कर्ग 4, 2, 80. 3, 65. 5, 2, 24. *कर्ग Bahuvr 6, 2, 120 fg. Davor ein Vocal verlängert 3, 115. Bildung des Fem. 4, 1, 55, 64.

कर्गजाह् 5, 2, 24.

कर्णिका 4, 3, 65.

*कर्गा mit vorangegehendem अम् 8, 3, 46.

कर्णजपे 3, 2, 13.

कर्तृ 1) der Agens einer Handlung 1, 4, 54 fg. 3, 67. 4, 30, 40, 49, 52. 2, 2, 15 fg. 3, 24 (अ). 3, 1, 11, 48. 2, 19, 57, 79, 186. 3, 19 (अ). 116, 127. 4, 43. 5, 4, 46 (अ). 50. Wird bezeichnet durch den Instr. 2, 3, 18. Instr. oder Gen. 71. Gen. 65. Parasma. 1, 3, 78. Atman. 14. Vor solchen Personalendungen, die den Kartṛ bezeichnen, werden im Präsens verschied-

dene Suffixe an die Wurzel gefügt **3, 1**, 68 fgg. Bezeichnung des Agens im Reflexivum 87 fgg. Ferner wird der Kartṛ durch ein kṛt-Suffix bezeichnet **3, 4**, 67. Durch das Participialsuffix त 71 fg. **6, 1**, 207. Am Anfange eines Tatp. **2, 1**, 32. Vgl. कर्म^० und तृतीया. — 2) das Wort कर्तृ **3, 2**, 21.

कर्तृक — zum Agens habend **1, 3**, 88. **3, 2**, 53. Vgl. समान^०.

कर्तृकरे Adj. (f. कृ) **3, 2**, 21.

कर्तृयक der Passiv-Charakter —य, der zugleich den Agens bezeichnet (d. i. य mit reflexiver Bedeutung), **6, 1**, 195.

कर्तृवेदना von einem Agens empfundener Schmerz **3, 1**, 18.

कर्तृस्य am Agens —, am eignen Selbst sich befindend **1, 3**, 37.

कर्तृसि **3, 4**, 16.

कर्त्रभिप्राय dem Agens zu Gute kommend **1, 3**, 72.

कर्मक — zum Object habend **3, 1**, 88. Vgl. समान^०.

कर्मकरे (f. कृ) **3, 2**, 22.

कर्मकर्तृ ein Agens, der zugleich Object ist (im Reflexivum). Bezeichnung desselben im Aorist **3, 1**, 62 fgg.

कर्मठे **5, 2**, 35.

कर्मण्यं **5, 1**, 100.

कर्मधारय m. ein Tatpurusha, dessen Glieder in einem Congruenzverhältniss stehen, **1, 2**, 42. Das erste Glied verliert seinen Feminincharakter **6, 3**, 42. Die beiden Glieder können ihre Stelle wechseln **2, 2**, 38. Ist kein Neutrum **4, 19**. Accent **6, 2**, 25 fgg. 46. 57 fgg. 130. **8, 1**, 11 fgg.

कर्मन् n. 1) das nächste Object einer Handlung **1, 4**, 49 fgg. 32. 38. 43. 3, 37. 67. **3, 1**, 7. 15. 87 (auch कर्मवत्). **2, 86**. 92 fg. 100. 181. **3, 12**. 93. 116. 127. **4, 25**. 29. 45. **6, 2**, 150. Wird bezeichnet durch den Acc. **2, 3**, 2. Acc. oder Dat. 12. Acc.

oder Instr. 22. Instr. 3. Dativ 14. 17. Gen. 52 fgg. 65 fg. Âtman. **1, 3**, 13. **3, 4**, 69. Verschiedene kṛt-Suffixe 70. **6, 2**, 48. Aorist-Charakter —इ **3, 1**, 66. Vor Âtman, wird im Präsens —य an die Wurzel gefügt 67. Bildung der beiden Futura, des म्-Aorists, des Conditionals und des Precativs, wenn die Personalendung das Object bezeichnet, **6, 4**, 62. Am Anfange eines Comp. **3, 2**, 1 fgg. Ein objectiver Gen. nicht componirt **2, 2**, 14. Vgl. द्वितीया. — 2) Handlung. Geschäft, Beruf u. s. w. **4, 4**, 63. 120. **5, 1**, 124. **6, 4**, 168. — 3) das Wort कर्मन् **5, 1**, 100. 101. **2, 7**. 35. **4**, 36. — Vgl. ऊर्ध्व^०, यज्ञ^०, शब्द^०.

कर्मन्द und कर्मन्दिन् m. Pl. **4, 3**, 111.

कर्मप्रवचनीय m. die Präpositionen und Adverbia अति, अधि, अनु, अप, अपि, अभि, आ, उप, परि, प्रति und सु in bestimmten Bedeutungen **1, 4**, 83 fgg. Mit Acc. **2, 3**, 8. Loc. 9. Abl. 10 fg. Als Karmapr. verlieren sie nie ihren Accent.

कर्मव्यतिहार **1, 3**, 14. **3, 3**, 43. **5, 4**, 127. **7, 3**, 6.

कर्कषे (कर्ष, कर्ष) Bez. der कृष्य, कर्षति **3, 4**, 49. **6, 1**, 159.

कर्षे **6, 1**, 159. **4, 4**, 97. कर्षे Tatp. **6, 2**, 129.

कर्हि **5, 3**, 21. Mit Präsens oder Fut. **3, 3**, 5.

कल **3, 1**, 21.

कलकूट **4, 1**, 173.

कर्लाश **4, 3**, 56.

कलह **3, 1**, 17. **2**, 23. कलहे Tatp. **2, 1**, 31. **6, 2**, 153.

कलहकार **3, 2**, 23.

कर्लाहायै Med. **3, 1**, 17.

कर्लापक **4, 3**, 48.

कलापिन् **4, 3**, 48. 104. 108.

1. कलि **4, 2**, 8.

2. कर्लि Act. **3, 1**, 21.

कलिङ्ग **4, 1**, 170.

कल्क **3, 1**, 117.

कल्प 4, 3, 105. Vgl. कल्पम् im 1. Index.

कल्प्य 3, 1, 110.

कल्याणो 4, 1, 126.

कव° = कु° 6, 3, 107 fg.

कवचिन् 4, 2, 41.

कवपथ 6, 3, 108.

कवोष्ण 6, 3, 107.

√ कव्य° Act. 7, 4, 39.

कव्यवोहन 3, 2, 65.

√ कग्° (कशि) 6, 1, 152.

√ कप्° (कप्, कष) 3, 2, 42. 143. 4, 34. 46.

7, 2, 22. Vgl. कट्टे.

कष in अर्धे°, करीपि°, कूल° und सर्व°.

कषाय Tatp. Accent 6, 2, 10.

कट्टे 7, 2, 2. 3, 1, 14.

√ कट्टाय° Med. 3, 1, 14.

√ कस्° (कस्) 3, 1, 140. 2, 175. Intens. 7, 4,

84. विकस्त 2, 34.

कर्से 3, 1, 140.

कस्वर° oder °कस्वर 3, 2, 175.

का° = कु° 6, 3, 104 figg.

कांस्य 4, 3, 168. कांस्ये 155.

°काकुद und °काकुद Bahuvr. 5, 4, 148 fg.

कात्त 6, 3, 104.

काच्छे 4, 2, 133.

काच्छक und काच्छिका 4, 2, 134.

काठक, यजुषि काठके 7, 4, 38.

काण्टेविद्धि, °विद्धी und काण्टेविद्धो 4, 1, 81.

काण्ड 5, 2, 111. °काण्ड Dvigu 6, 2, 122.

f. आ 4, 1, 213. °काण्ड Tatp. 6, 2, 126. 135.

काण्डोर 5, 2, 111.

काण्व und काण्व्य 4, 2, 111.

कात्य 4, 1, 105. 18.

कात्यायन und कात्यायने 4, 1, 18.

कात्थेयक 4, 2, 95.

काथिके 4, 4, 102.

काद्रवेय 6, 4, 147.

कानने 4, 1, 116.

कान्यके 4, 2, 103.

कान्थिके 4, 2, 102.

कापथ 6, 3, 104. 108.

कापिशायने (f. ई) 4, 2, 99.

कापुरुष 6, 3, 106.

कापये 5, 1, 127.

काष्ण 4, 1, 107.

काम 5, 2. 65. 98. °काम 6, 3, 12.

कामप्रवेदन 3, 3, 153.

√ कामि° Med. 3, 1, 30.

कौमुक 3, 2, 154. f. ई 4, 1, 42.

1. कार्य 3, 3, 41 fg. 6, 1, 159. °काये 3, 3, 41 fg. 6, 2, 144.

2. कार्य 4, 2, 25.

1. °कारे 3, 2, 23. 6, 2, 76 fg. Vgl. अगद°, जेम°, प्रिय°, मद्र°, वपट° und सत्य°.

2. कार 6, 3, 10.

कारक n. *ein zu einem Verbalbegriff in nächster Bz. stehendes Nomen, ein Agens, Object. Instrumental* u. s. w. 1, 4, 23 figg.

2, 3, 7. 3, 3, 19. 5, 4, 42. 6, 2, 139. 144.

148. 8, 1, 51. Vgl. अन्यत्कारक.

कारकरे 3, 2, 21.

°कारम् 3, 4, 59 figg. — °कारम् 25 figg.

कारस्कर 6, 1, 156.

कारि oder कारिन् 4, 1, 152. कारिन् 5, 2, 72.

कार्कणै 4, 2, 145.

कार्कीर्के 5, 3, 116.

कार्णायनि 4, 2, 80.

कार्तेकाजपा 6, 2, 37.

कार्तिके, कार्तिकिके und कार्तिकी 4, 2, 23.

कात्स्न्य 5, 4, 52. 6, 2, 93.

कार्म 6, 4, 172.

कार्मणे 5, 4, 36.

कार्मार्य und कार्मार्यायणि 4, 1, 153.

कौमुके 5, 1, 103.

कार्य 3, 1, 120. 1, 4, 2. 5, 1, 93. 96. Vgl. अ°.

कार्ष्णाश्वेनैय 4, 2, 80.

°कार्षापण und °कार्षापणिक 5, 1, 29.

कार्ष्वण n. 8, 4, 5.

1. काल m. 1) *Zeit, Zeitlänge, Zeitbezeichnung* 1, 2, 27. 57. 2, 1, 28 fg. 2, 5. 3,

5. 64. 3, 1, 148. 3, 137 (°विभाग). 4, 57.

4, 2, 3. 34. 3, 11. 43. 5, 1, 78 figg. 2, 81.

3, 15. 27. 4, 20 (अविप्रकृष्ट°). 6, 2, 29.

32 (अ°). 170. 3, 17 (°नामन्). 18 (अ°).

81 (अ०). — 2) *das Wort* काल ५, 1, 107.
 Mit Infin. ३, ३, 167. Mit यद् und Potent.
 168. *काले mit vorangehendem Locativ
 6, ३, 17. — Vgl. अदेशः, आसन्नः, तत्, पूर्वः.
 2. काल schwarz ५, 4, 33. f. ई 4, 1, 42.
 कालक ५, 4, 33.
 कालकूटि 4, 1, 173.
 कालशय 4, ३, 56.
 कालापे m. Pl. 4, ३, 108.
 कालिङ्गे (f. ई) 4, 1, 170
 कालेज 6, ३, 15.
 कालेये 4, 2, 8.
 काल्य ५, 1, 107. काल्या ३, 1, 104
 काल्याशनेये 4, 1, 126.
 कौवचिक 4, 2, 41.
 काश 4, 2, 80. Davor der Vocal einer auf
 इ oder उ auslautenden Proposition ver-
 längert 6, ३, 123.
 कौशज 6, 2, 82.
 काशि, काशिका und काशिकी 4, 2, 116.
 काशिल 4, 2, 80.
 काश्यप 1, 2, 25. 4, 1, 124. ३, 103. 8, 4, 67.
 काश्यपेन m. Pl. 4, ३, 103.
 कापिन् in पत्.
 √ काम् (काम्), कासां चक्रे ३, 1, 35.
 कामे ३, 1, 140.
 काम् und कामृतरैः ५, ३, 90.
 कास्तोर n. 6, 1, 155.
 किञ्चन किम् mit seinen Derivaten, ein Inter-
 rogativ-Pronomen ३, ३, 6. 144 fig. 8,
 1, 48.
 किङ्गलकागिरि oder किङ्गुलकागिरि 6, ३, 117.
 √ कित् (कित्), चिकित्सति ३, 1, 5.
 कितव 2, 4, 68. Vgl. तिकृ.
 किन्तमाम् und किन्नराम् ५, 4, 11.
 क्रिम् ५, 2, 40 fig. ३, 2, 12. 4, 11. Declination
 7, 2, 103. कस्कः 8, ३, 48. कास्कान् oder
 कास्कान् 12. क्रिम् Fragepartikel, Einfluss
 auf die Betonung des Verbums 1, 44.
 कश्चित् u. s. w. desgl. 48. किं किल mit
 Futurum ३, ३, 146. क्रिम् am Anfange
 eines Tatp. 2, 1, 64. ५, 4, 70. Vgl. किञ्चन.

क्रियत् ५, 2, 40. 6, ३, 90.

√ किर् s. कृ.

किरे ३, 1, 135.

किल s. u. किम्.

किसर, क्रैसरक und किसरकै 4, 4, 53.

1. कौ für किम् substituiert 6, ३, 93.

2. कौ für √ चाय् substituiert 6, 1, 21. 35.

कोट्रेण und कोट्रेण 6, ३, 90.

कोर्ति und कोर्ति ३, ३, 97.

1. कु für किम् substituiert 7, 2, 104. Am
 Anfange eines Tatp. 2, 2, 18. उ ver-
 längert 6, ३, 133. कत् (कट्), का und कय
 dafür substituiert 101 fig.

2. | कु (कवति), कोकृतये 7, 4, 63.

कुक्कुटौ 4, 4, 46.

कुक्षि 4, 2, 96. ३, 56. Vgl. अपकुक्षि.

कुञ्ज 4, 1, 98.

कुञ्जर Tatp. 2, 1, 62.

√ कुट् (कुट्) ohne Verstärkung des Wurzel-
 vocals 1, 2, 1.

कुटिलिका 4, 1, 18.

कुटौ und कुटोरै ५, ३, 88.

1. कुट् (कुट्) und कुट्टक (f. ई) ३, 2, 155.

कुण्ड und कुण्डेन 4, 1, 142. कुण्ड Tatp. 6
 2, 156.

कुण्डप्राय ३, 1, 159.

कुण्डिनोः m. Pl. 2, 4, 70.

कुतुपे und कुतृ ५, ३, 89

कुत्स m. Sg. und Pl. 2, 4, 65.

कुत्सन 2, 1, 53. 4, 1, 147. 2, 128. 8, 1, 8.
 27, 69. 2, 103.

कुत्सा 4, 1, 167 (eingeschoben).

कुत्सित 2, 1, 53 fig. ५, ३, 74.

कुथ्य und कुथे 6, 1, 216.

कुन्ति und कुन्ती 4, 1, 176.

कुषय 6, ३, 108.

कुषुरूप 6, ३, 106.

कुष्य ३, 1, 114.

कुवस्ते und कुवत्सन् ५, 4, 105.

कुमार Tatp. 2, 1, 70. Accent 6, 2, 26 fig.

कुमार Accent 58 fig. *कुमारो Accent 95.

कुमारघातिन् ३, 2, 51.

कुंमारप्रत्येनम् 6, 2, 27.

कुमुद 4, 2, 80, 87.

कुमुदिके 4, 2, 80.

कुमुद्वत् 4, 2, 87. 6, 4, 143.

√कुम् (कुम्बि) und कुम्बौ 3, 3, 105.

कुम्भ, अस्कुम्भ 8, 3, 46.

कुम्भपदौ 5, 4, 139.

कुम्भबिल 6, 2, 102.

√कृ, s. कृ.

कुरु 4, 1, 114, 151, 172, 2, 130. कुरु f. 1, 176.

कुरुगार्हपत 6, 2, 42.

कुल 4, 1, 139 fgg. 2, 96.

कुलटा 4, 1, 127.

कुलत्य 4, 4, 4.

कुलाल 4, 3, 118.

कुलिज. कुलिज, कुलिजिक, \pm कुलिजिक und कुलिजीन Dvign 5, 1, 55.

कुलीन und कुलीन 4, 1, 139 fgg.

कुन्माप 5, 2, 83.

कुन्य 4, 1, 140.

कुवित्, Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30.

कुश und कुशो 4, 1, 42.

कुशल Adj. mit Loc. oder Gen. 2, 3, 40.

तत्र 4, 3, 38. 5, 2, 63. कुशलम् mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73. Vgl. अकुशल.

कुशा, अस्कुशा 8, 3, 46.

कुशाग्र und कुशाग्रेय 5, 3, 105.

√कुप् (कुप, कुप, कुपि), कुप्यति mit reflexiver Bed. 3, 1, 90. कुपित्वा 1, 2, 7. निष्कुपित 7, 2, 47. निष्कोपितुम् od. निष्कोपुम् u.s.w. 16.

कुपितक 4, 1, 124.

कुष्ट 8, 3, 97.

कुष्टल n. 8, 3, 96.

कुमित und कुमितोयो 4, 1, 37.

कुसोद 4, 1, 37, 4, 31.

कुसोदक und कुसोदकौ 4, 4, 31.

कुसोदोयो 4, 1, 37.

कुम्भेबिल 6, 2, 102.

कुम्भ्युर n. Pl. 6, 1, 143.

1. कुहे Adv. 5, 3, 13.

2. कुहे und कुहे m. 6, 1, 216.

कूचवार 4, 3, 94.

कृप 4, 2, 73.

कृषेबिल 6, 2, 102.

कृल Tatp. 6, 2, 129, 135. कृलम् Avjajibh. 121.

कृलंकर्षे 3, 2, 42.

कृलमुदुर्ज und कृलमुदुहे 3, 2, 31.

1. कृ (कृ, कृ, करोति, कुरु) 3, 1, 120, 2, 20, 43, 56, 89, 95, 136, 3, 109, 127, 4, 16, 25, 36, 61. 6, 2, 76. 8, 3, 46. Ātman. 1, 3, 32. करोति 3, 1, 79. 4, 4, 34. कुरु; कर्म: 6, 4, 108. कुर्यात् 109. Ueber dieses उ s. 8, 2, 79. उ nicht verlängert 6, 4, 110. कृधि 102. 8, 3, 50. Perfect 7, 2, 13. Aorist 2, 4, 80. 3, 1, 59. अकृ; अकृन् 42. कः. कर्त्, कर्ति 8, 3, 50. Bildet das periphrastische Perfect und andere Verbalformen 1, 3, 63. 3, 1, 40 fgg. In Verbindung mit तिरस् und anderen Adverbien 1, 4, 72. 3, 4, 59 fgg. 5, 4, 50 fgg. Wann sich ein स् vor verschiedenen Formen von कृ erhält 8, 3, 46, 50. कृत s. bes. -- Caus. Construction 1, 4, 53. Mit मिथ्या Ātman. 3, 71. -- Intens. कर्त्तृत् 7, 4, 65. -- Mit अधि Med. 1, 3, 33. अधिकृत्य 4, 3, 87. अधि davor Upasarga oder Karmapr. 1, 4, 98. -- Mit अनु Parasm. 1, 3, 79. -- Mit उप, उपस्कृ 6, 1, 137 fgg. Mit Gen. 2, 3, 53. -- Mit परा Parasm. 1, 3, 79. -- Mit परि, परिष्कृ 6, 1, 137 fg. -- Mit प्र, प्रकृत 5, 4, 21. Mit चि Ātman. 1, 3, 34 fg. -- Mit सम्, संस्कृ 6, 1, 137 fg. संस्कृत 4, 2, 16. 4, 3, 134.

ककण und ककणोय 4, 2, 145.

कच्छ 3, 3, 126. 7, 2, 22. कच्छात् कच्छेण 2, 3, 33. कच्छ Tatp. Accent 6, 2, 6.

कच्छात् mit einem Partic. auf त componirt 3, 2.

कच्छिन् in अ.

√कग्व् (कगिब), कर्णाति 3, 1, 80.

1. कृत् 1) jedes Suffix, welches aus Verbalwurzeln (Dhātu im weitesten Sinne) und Tempusstämmen Nominalstämme, Abso-

lative und Infinitive bildet, 3, 1, 93. 1, 2, 46. Letztere sind indeclinabel 1, 39 fg. Alle kṛt-Suffixe, mit Ausnahme derer mit stummem श्, sind ārdhadhātuka 3, 4, 114. Von ihnen gehandelt 1, 94 fgg. Bezeichnen in der Regel den Agens 4, 67. Davor erhält eine Wurzel das Augment त् 6, 1, 71 (vgl. 8, 2, 2). य् 7, 3, 33. Erhalten selbst kein Augment इ 2, 8. Einfluss auf den Wurzelvocal 3, 34 fg. Wann न् in einem kṛt ग् wird 8, 4, 29 fgg. अ् 7, 4, 25. Ein auf ein kṛt-Suffix auslautendes Wort (auch कृत् genannt) mit Gen. 2, 3, 65. Am Ende eines Comp. 2, 1, 22. 6, 3, 72. Davor erhält sich ein Loc. 14. Accent eines Comp. mit einem solchen Stamme 6, 2, 50. 139. अ् 2, 2, 7. 6, 2, 191. Nach 2, 2, 7. 6, 2, 191 müsste man schliessen, dass die unādi-Suffixe nicht kṛt heissen; dafür spricht aber wieder 6, 2, 50. — 2) *das Wort केत्* bewahrt seinen Accent in allen Casus 6, 1, 182. °कृत् 3, 2, 89.

2. √कृत् (कृत्) कन्तति 7, 1, 59. Die Suffixe des Fut., Condit. und Desid. können das Augment इ erhalten 2, 57.

कृत 3, 1, 21. 4, 3, 38. 87. 116. 4, 133. 5, 2, 5. 6, 2, 149. °कृत 2, 1, 59. Accent 6, 2, 170. °स्कृत 8, 3, 50.

√कृति Act. 3, 1, 21.

कृत्य 1) m. *die Participia fut. pass. bildenden Suffixe* 3, 1, 95 fgg. Bedeutung derselben 3, 113. 163. 169. 171 fg. 4, 70. Andere Suffixe in derselben Bedeutung 3, 4, 14. Ein auf dieses Suffix ausgehendes Wort mit Gen. oder Instr. 2, 3, 71. Am Anfange eines Tatp. 1, 68. Accent 6, 2, 2. Am Ende eines Tatp. 2, 1, 33. 43. Accent, wenn sie mit der Negation verbunden sind. 6, 2, 160. — 2) केत्य = कार्य 3, 1, 120.

कृत्यो 3, 3, 100.

कृत्रिम in अकृत्रिम.

कृत्वन् in राज् und सह्.

°कृत्वम् s. कृत्वमुच् im vorangehenden Index.

√कृप् (कृप्, कृप्. कृषि) 3, 1, 110. लृ für र substituiert 8, 2, 18. Parasm. und Ātman. 1, 3, 93. Betonung der beiden Futura, des Condit. und Desid. 7, 2, 60.

√कृग् (कृशि), कृशित्वा und कृशित्वा 1, 2, 25. कृशे 8, 2, 55.

कृशाश्च 4, 2, 80. 3, 111.

कृशाश्चिन् 4, 3, 111.

√1. कृप् (कृप्, कृप्) 3, 4, 49. 6, 1, 159. — Mit उद् s. उत्कृष्ट. — Mit प्र s. प्रकृष्ट. — Mit विप्र s. विप्रकृष्ट.

√2. कृप् (कृषि), करोकृष्यते 7, 4, 64.

कृषि 5, 2, 112. 4, 58.

कृषोवर्ले 5, 2, 112.

कृष्टपच्य 3, 1, 114.

√कृ (कृ, कृप्) 3, 1, 135. 3, 39. चिक्कृषिपति 7, 2, 75. Nach अप, उप und प्रति स् an die Wurzel gefügt 6, 1, 140 fgg.

√कृप् s. कृप्.

केकय 7, 3, 2.

केदार 4, 2, 40.

केवल 5, 4, 124. 6, 2, 96 (अप्). 7, 1, 68. 3, 5.

f. इ 4, 1, 30. केवलं Tatp. 2, 1, 49.

केश 4, 2, 48. 5, 2, 109.

केशवे, केशवत् und केशिक 5, 2, 109.

केशिन् 5, 2, 109. 6, 4, 165.

केकेय 7, 3, 2.

कैतवायनि 2, 4, 68.

कैदारक, कैदारिक und कैदार्य 4, 2, 40 fg.

कैशिके 4, 2, 48.

कैशिने 6, 4, 165.

कैश्य 4, 2, 48.

कांटरावण n. 6, 3, 117. 8, 4, 4.

कोप m. 1, 4, 37. 8, 1, 8. 2, 103.

कोश 4, 3, 42.

कोष्ण 6, 3, 107.

कोसल 4, 1, 171.

कोक्कुटिके 4, 4, 46.

कोक्षेय 4, 3, 56.

कालेयक 4, 2, 96.
 कांचवार्ये 4, 3, 94.
 काञ्जायने m. Pl. und काञ्जायन्य 4, 1, 98.
 काटतर्जे m. 5, 4, 95.
 काटिलिके 4, 4, 18.
 काटिल्य 3, 1, 23.
 काण्डिन्य 2, 4, 70.
 कांत्से 2, 4, 65. 4, 1, 114.
 काण्डिजल 4, 3, 132 (eingeschoben).
 कापीन 5, 2, 20.
 कामारं und कामारं 4, 2, 13.
 कामुदिके 4, 2, 80.
 कौरवे und कौरवक 4, 2, 130.
 कौरव्ये 4, 1, 19. 151. 172.
 कौरव्यायणे 4, 1, 19.
 कालटिलेये und कालटेये 4, 1, 127.
 कालत्ये 4, 4, 4.
 कालालक 4, 3, 118.
 कालेयक 4, 1, 140. 2, 96.
 काल्माष 5, 2, 83.
 कांशल 8, 3, 89. Vgl. अकांशल.
 कांशिक 4, 1, 106. 3, 103.
 कांशिकिन् m. Pl. 4, 3, 103.
 कांशेय 4, 3, 42.
 कांशितकेये 4, 1, 124.
 कांसल्य 4, 1, 171. 155.
 कांसल्यायिन 4, 1, 155.
 | कृय् (कृयो), Caus. (क्रोपि) क्रोपेयति 7, 3, 36.
 3, 4, 33.
 *क्रौपम् 3, 4, 33.
 क्रतु 3, 1, 130. 4, 2, 60. 3, 68. 6, 2, 97.
 Vgl. अध्वर्युः.
 | क्रथ् Caus. (क्राथ) mit Gen. 2, 3, 56.
 क्रथे und क्रथे 6, 1, 216, v. 1.
 | क्रन्द्, कनिक्कदत् 7, 4, 65.
 | क्रम् (क्रम, क्रम, क्रमु) 3, 2, 67. क्रोम्यति
 und क्रोमति 3, 1, 70. 7, 3, 76. Wann
 Âtman. 1, 3, 38. 43. क्रमते 7, 3, 76.
 Wann ein ârdhadh. das Augment इ er-
 hält 2, 36. क्रान्त्वा oder क्रन्त्वा 6, 4, 18.
 Mit Infin. (Beispiele mit प्र) 3, 4, 65. —
 Intens. चङ्क्रम्य 3, 2, 150. — Mit अव,

क्रमुः 6, 1, 116. — Mit आ Âtman. 1, 3,
 40. — Mit उप desgl. 1, 3, 39. 42. — Mit
 अभि निम्, निष्क्रामति 4, 3, 86. — Mit परा
 Âtman. 1, 3, 39. — Mit प्र desgl. 1, 3, 42.
 — Mit वि desgl. 1, 3, 41.
 क्रम und क्रमक 4, 2, 61.
 क्रमण 3, 1, 14.
 क्रय, क्रयविक्रय, क्रयविक्रयिक und क्रयिक 4,
 4, 13.
 क्रय्य 6, 1, 82.
 क्रय्योद् 3, 2, 69.
 क्रो 3, 2, 67.
 क्रियो 3, 3, 100. Handlung 2, 126. 5, 1, 115.
 Vgl. तुल्यक्रिय.
 क्रियागणन 6, 2, 162.
 क्रियातिर्पत्ति 3, 3, 139.
 क्रियान्तर 3, 4, 57.
 क्रियाप्रबन्ध 3, 3, 135.
 क्रियाप्रश्न 8, 1, 44.
 क्रियाफल 1, 3, 72.
 क्रियाभ्यावृत्तिगणन 5, 4, 17.
 क्रियायोग 1, 4, 58 fg.
 क्रियार्थ Adj. (f. आ) 2, 3, 14. 3, 3, 10.
 क्रियासमभिहार 3, 1, 22. 4, 2.
 क्रियासातत्य 6, 1, 144.
 | क्रो (क्री), क्रोशति 3, 1, 81. क्रोत 4, 3, 38.
 5, 1, 137. क्रोतवत् Adv 4, 3, 156. *क्रोते
 6, 2, 151 f. ई 4, 1, 20. — Caus. क्रापेयति
 6, 1, 48. — Mit अव, परि und वि Âtman.
 1, 3, 18. — Mit वि 3, 2, 93.
 | क्रोड् (क्रोड्, क्रोड) 3, 2, 142. — Mit अनु,
 आ, परि und सम् Âtman. 1, 3, 21.
 क्रोडा 2, 2, 17. 4, 2, 57. 6, 2, 74.
 क्रोत s. u. | क्रो.
 1. | क्रुञ् (कुञ्) 3, 2, 59.
 2. क्रुञ्च 3, 2, 59. Behält seinen Accent in
 allen Casus 6, 1, 182.
 | क्रुध् (कुध) 3, 2, 151. Mit Dat. 1, 4, 37.
 Mit Präpositionen auch Acc. 38.
 | क्रुश् (कुश्) 3, 2, 147.
 क्रोड Bahuvr. f. अ 1, 1, 56.
 क्रोधने 3, 2, 151.

क्राशक 3, 2, 147.

क्रोष्टु, क्रोष्टे und क्रोष्टे 7, 1, 95 fgg.

क्रोडि und क्रोडो 4, 1, 80.

| क्रम् (क्रम) क्राम्यति und क्रामति 3, 1, 70.
7, 3, 74 fg.

क्रमिन् 3, 2, 141.

| क्रिश् (क्रिश्, क्रिश) 3, 2, 146. क्रिशित्वा
1, 2, 7. 7, 2, 50. क्रिष्ट्वा, क्रिशित und
क्रिष्ट ebend. — Mit परि, क्रिश्यमान 3, 4, 55.

क्रशक 3, 2, 146.

क्रेशपह 3, 2, 50.

1. क्व Substitut für किम् 7, 2, 105.

2. क्व Adv. 5, 3, 12. 7, 2, 105.

| क्वण् (क्वण्) क्वेण und क्वाणे 3, 3, 65
(vgl. 6, 1, 159).

| कण् (कण), Aorist 7, 2, 5.

कनृ Declination 6, 4, 11.

कन 4, 1, 138.

कत्रिय 4, 1, 138. 2, 4, 58. 4, 1, 168. 3, 99.

| कम्, क्राम्यति 7, 3, 74. क्रामति 2, 34.

क्रमिन् 3, 2, 141.

क्रेय und क्रेय 6, 1, 201.

क्रेयिन् 3, 2, 157.

क्रेय 6, 1, 81.

| क्रे, क्रेरति 7, 2, 34.

क्रेज und क्रेज 6, 3, 16.

कामे 8, 2, 53.

| क्रि (क्रि und क्रियः Abl.) 3, 2, 157. -क्रोय
6, 4, 59. क्रोण und क्रित 60 fg. 8, 2, 46.

| क्रिप् (क्रिप्, क्रिप, क्रिपि) 3, 2, 140. — Mit
अति, अभि und प्रति Parasm. 1, 3, 80. —
Mit परि 3, 2, 142. 146.

क्रिप्ते 3, 2, 140.

क्रिप् 3, 3, 133. 6, 4, 156. Vgl. क्रोपिष्ट und
क्रोपियम्.

क्रिया 8, 1, 60. 2, 104.

क्रोण s. u. | क्रि.

क्रोय 8, 2, 55.

क्रो 4, 2, 20.

| क्रोरम् 7, 1, 51.

1. क्रु (क्रु) 3, 3, 25.

क्रुड Adj. 6, 4, 156. क्रुडा 4, 1, 131. 3, 119.

Vgl. क्रौडिष्ट und क्रौडियम्.

क्रुडजन्तु 2, 4, 8.

1. क्रुध (क्रुध), क्रुधित्वा und क्रुधित 7, 2, 52

क्रुधे 7, 2, 18.

| क्रुम् (क्रुम्), क्रुधति 8, 4, 39.

क्रुल्लक्रेवश्वदेव 6, 2, 39.

क्रे 4, 1, 23. 5, 2, 1. 92 (पर-).

क्रेकर 3, 2, 21.

क्रेत्र 7, 3, 30.

क्रेत्रये 5, 2, 92.

क्रेप 2, 1, 26. 42. 47. 64. 5, 4, 46. 70. 6, 2,
69. 107 fg.

क्रोपिष्ट und क्रोपियम् 6, 4, 156.

क्रेमकर und क्रेमकर 3, 2, 44.

| क्रि (क्रायः Abl), क्रामे 8, 2, 54.

क्रोय Adj. (f. क्रु) 4, 2, 20.

क्रौडिष्ट und क्रौडियम् 6, 4, 156.

क्रौड 4, 3, 119.

| क्रण् (Abl. क्रणवः) mit सम् Atman. 1, 3, 65.

1. क्रमाय (क्रमायो), क्रमप्यति 7, 3, 36.

1. क्रिद (क्रिदि), क्रिदति 1, 2, 19.

ख

खट्वा Tatp. 2, 1, 26.

खसिडक 4, 2, 45. 3, 102.

खदिरवृण n. 8, 4, 5.

| खन् (खन्, खन) 3, 1, 111. 2, 67. 184. 3,
125. खनति 4, 4, 2. Dafür खा 6, 4,
42 fg. Ausfall des अ 98.

खने oder खने 3, 3, 123.

खनेत्र 3, 2, 184.

खन्य 3, 1, 123.

खरशाल 4, 3, 35.

खल 4, 2, 50. 5, 1, 7.

खलति Tatp. 2, 1, 67.

खर्त्तिनी 4, 2, 51.

खलु mit dem Absol auf त्वा 3, 4, 18

खल्ये 5, 1, 7.

खल्यो 4, 2, 50

1. | ख्वा Substitut für खन् 6, 4, 42 f2.

2. खो 3, 2, 67.

खागिडक 4, 2, 45.

खागिडकेनैय m. Pl. 4, 3, 102

| 1. खाद् (खाट) 3, 2, 146.

| 2. खाट् = खिट् 6, 1, 52.

खाटक 3, 2, 146.

खाने oder खाने 3, 3, 125. 6, 1, 159. 2, 144.

खान्य 3, 1, 120.

खार्गे und खार्गि Dagh. खारो 5, 4, 101. 1, 33.

खोरोके 5, 1, 33.

| खिट् (खिटि), खिन्देति 7, 1, 59. Dafür
खाट् substituiert 6, 1, 52.

खिट् Tatp. 6, 2, 126.

खेय 3, 1, 111.

| ख्या (ख्या. ख्यात्, ख्याति) 3, 2, 7. Aorist
1, 52. ख्याते 8, 2, 57. Für चक्ष् substituiert
2, 4, 54 fgg.

ग

1. गे gehend in अत्यन्तग, अध्वग, अनन्तग,
अन्तग, दृग, पदग, पारग, सर्वग.

2. गे singing 3, 2, 8

| गच्छ 8, 1, 100.

| गण् (गण), अजगणात् und अजोगणात् 7, 4, 97.

गण 3, 3, 86. 4, 4, 84. 5, 2, 52. Heisst
Sāṃkhya (Zahlwort) 1, 1, 23. गण Bahuvr.
5, 4, 73.

गणतिथे 5, 2, 52.

गणान 5, 4, 17. 6, 2, 162.

गगिन् 6, 4, 165

गेय 4, 4, 84.

गत 6, 4, 40.

गत 4, 4, 86. गत 2, 1, 24

गति (1) die *Upasarga* (*Prapositionen*) und
andere adverbialische Formen, wenn sie
in unmittelbarer Beziehung zu einem
Verbalbegriff stehen. 1, 4, 60 fgg. 8, 3, 40.
Stehen vor dem Verbum 1, 4, 81. Im Veda
auch nach und vom Verbum getrennt
82 fgg. Bewahren ihren Accent vor einem
Verbum fin. 8, 1, 57. Verlieren ihn 71.
Desgleichen vor einer anderen Gati 70.
Gati und Verbum fin. beide unbetont 68.
Am Anfange eines Tatp. 2, 2, 18. Bewahrt
hier ihren Accent 6, 2, 49 fgg. Verliert
ihn 139, 144 fgg. — 2) *Gang*, *Bereegung*
Pāṇini's Grammatik

1, 3, 15. 4, 52, 69. 2, 3, 12. 3, 1, 23
3, 129. 4, 72. 76. 5, 4, 4. 7, 3, 42 (अ०)
63, 8, 1, 51. 3, 113.

गेत्वर 3, 2, 164.

| गट् (गट्) 3, 1, 100. 3, 64. नि vor गट्
geht in गि über 8, 4, 17.

गेद्य 3, 1, 100

गन्तव्य 6, 2, 13

गन्ध und गन्धे am Ende eines Bahuvr. 5
4, 135 fgg.

गन्धन 1, 2, 15. 3, 32.

गन्धि Bahuvr. 5, 4, 135 fgg.

| गम् (गम्, गमि) 3, 2, 47. 67. 154. 171. 3,
58. गच्छति 7, 3, 77. 4, 3, 85. 5, 1, 74.

Wann ein ardhadh. das Augment इ er-
hält 7, 2, 58. Wann der Vocal ausfällt
6, 4, 98. Aorist und Precativ 1, 2, 13.
Aorist 2, 4, 80. जग्मिष्वम् und जगन्वस
7, 2, 68. Für इ Act. substituiert 2, 4,
46 fgg. Für इ Med. 48. गमयति 46. जिग-
मिषति 47. — Mit अधि. जिगांसते 2, 4, 48.
6, 4, 16. — Mit आ, आगत 4, 3, 74. आ
गनोगन्ति 7, 4, 65. — Das न् eines kit-
Suffixes wird nach परा u. s. w. ग् 8, 4,
34. — Mit सम्. आत्मान 1, 3, 29. संगत
und असंगत 5, 1, 121.

गेम 3, 3, 58. गमे 2, 45. Vgl. गक्राह्.

(29)

गमिन् 3, 3, 3.
 गम्भीर 4, 3, 58.
 गर्, गरिर्मेन्, गेरिष्ठ und गैरीयस् 6, 4, 157.
 गर्ग 4, 1, 105.
 गर्त und गर्तेर्य 4, 2, 147. Vgl. त्रिगर्तेषष्ठ.
 गर्ध 7, 4, 34.
 गर्धने 3, 2, 150.
 गर्भिणी Tatp. 2, 1, 71.
 गर्हा 1, 4, 96. 3, 3, 142. 149. 6, 2, 126. Vgl. भावः.
 गर्ह्य 3, 1, 101. 4, 4, 30. 5, 2, 128.
 गर्वे Tatp. 5, 4, 92. Accent auf dem ersten Gliede 6, 2, 72.
 गवाश्व n. 2, 4, 11.
 गर्वाष्टिर 8, 3, 95.
 गवेन्द्र 6, 1, 124.
 गेव्य 4, 3, 160. 5, 1, 2, 39. गव्यो 4, 2, 50.
 गह 4, 2, 138.
 गहन 7, 2, 22.
 गहेर्य 4, 2, 138.
 1. √ गा (गा, गति) Act. Substitut für इ Act. (इण्) im Aorist 2, 4, 45. 77. Für den Vocal wird ई substituiert 6, 4, 66. ग 67. गाय Absol. 69.
 2. √ गा (गाङ्) Med. Substitut für इ Med. (इङ्) im Perfect 2, 4, 49. Aorist und Condit. 50. Caus. und Desid. 51. Für den Vocal wird ई substituiert 6, 4, 66.
 3. √ गा s. गे.
 4. गौ gehend 3, 2, 67.
 गागिर्ने 6, 4, 165.
 गागडी und गागडोर्वे 5, 2, 110.
 गौथक 3, 1, 146.
 गाथाकार 3, 2, 23.
 गाथिन् und गाथिर्ने 6, 4, 165.
 गाध Tatp. Accent 6, 2, 4.
 गान्धार und गान्धारि 4, 1, 169.
 गामिन् 5, 2, 11. Vgl. अयः, अयन्.
 गौमुक oder गौमुक 3, 2, 154.
 गौमर्य 4, 3, 58.
 गार्येन 3, 1, 147.
 गौग्य 4, 1, 105. 7, 3, 99. 8, 3, 20. 4, 67.

गौष्ट्य 4, 1, 136.
 गार्हपत in कुरु.
 गार्हपत्य 4, 4, 90.
 गालव 6, 3, 61. 7, 1, 74. 3, 99. 8, 4, 67.
 गाह in उद^० und उदक^०.
 गरिर्मे Avjajibh. 5, 4, 112.
 गरि Avjajibh. 5, 4, 112. Accent in einem Namen 6, 2, 94. Davor ein Vocal verlängert 3, 117.
 गैरिति 3, 3, 95.
 गु Bahuvr. 1, 2, 48.
 गुड 4, 4, 103.
 गुण m. 1) die Vocale अ, ए und ओ 1, 1, 2. Wird für den einfachen Vocal mit Ausnahme des अ substituiert 3, 6, 4, 26. Wann 6, 4, 146. 156. 7, 3, 82 fgg. 91. 108 fgg. 4, 10 fgg. 16. 21. 29 fg. 57. 75. 82. Guṇa allein für zwei Vocale 6, 1, 87. 97. Wann Guṇa nicht substituiert wird 1, 1, 4 fgg. 7, 3, 87 fg. — 2) Eigenschaft 2, 2, 11. 3, 25. 6, 2, 155. — 3) Mal 5, 2, 47. — 4) das Wort गुण 5, 4, 59. गुण Bahuvr. Accent 6, 2, 176.
 गुणकात्म्य 6, 2, 93.
 गुणवचन Eigenschaftswort 2, 1, 30. 4, 1, 44. 5, 1, 124. 3, 58. 6, 2, 24. 8, 1, 12.
 गुणो (nach einem Zahlwort) Adv. mit क 5, 4, 59.
 √ गुध् (गुध), गुधित्वा 1, 2, 7.
 √ 1. गुप् (गुप्, गुपि). गोपार्थेति 3, 1, 28. Aorist 50.
 | 2. गुप् (गुप्), जुगुप्सते 3, 1, 15.
 | 3. गुर् (गुर्) mit अप Absol. auf अम् 6, 1, 53.
 गुरु 1) m. ein prosodisch langer Vocal 1, 4, 11 fg. 3, 3, 103. 4, 1, 78. 5, 1, 132. 8, 2, 86. — 2) das Wort गुरु, Compar. und Superl. 6, 4, 157. — Vgl. मध्ये, रिक्त.
 गुरुमन् einen prosodisch langen Vocal habend 3, 1, 36.
 √ गुह् (गुह्), dafür गूह् st. गोह् 6, 4, 89. Aorist 7, 3, 73. Desid. 2, 12.
 गृते 8, 2, 61.

√ गृध् (गृधि) 3, 2, 140. 150. Caus. Ātman.
1, 3, 69.

गृध्ने 3, 2, 140.

गृष्टि 4, 1, 136. -गृष्टि Tatp. 2, 1, 65. Vgl.
महो^२.

√ गृह् der 10. Kl. (गृहि) 3, 2, 158. Gilt für
zweisilbig (गृह), daher keine Steigerung
des Vocals.

गृहे 3, 1, 144.

गृहपति 4, 4, 90.

गृहमेध, -मेधेय und -मेध्य 4, 2, 32.

गृहपाल् 3, 2, 158.

गृह्य 3, 1, 119

√ गृ (गृ mit dem Abl. ग्रः, गृण wegen ग्रयार्ति)
3, 3, 29. ज़िगरिपति 7, 2, 75. जेगिल्यते
8, 2, 20. Bedeutung des Intens. 3, 1,
24. Wann für र् sonst ल् substituiert wird
8, 2, 21. — Mit अनु und प्रति mit Dat.
1, 4, 41. — Mit अव und सम् Ātman. 1,
3, 51 fgg.

गेय 3, 4, 68.

गेह 3, 1, 144.

√ गे (गा mit dem Abl. गः) 3, 1, 146. 2.
8, 3, 95. Für den Vocal wird ई substi-
tuiert 6, 4, 66. गे 67. -गाय Absol. 69.

गौ 4, 2, 50. 136. 3, 145. 160. 5, 1, 39. 6.
2, 72. Declination 7, 1, 90. Behalt
seinen Accent in allen Casus 6, 1, 182.

गोनाम् 7, 1, 57. गोश्व 6, 1, 122 fgg.

Dafür -गु substituiert 1, 2, 48.

गोघ्न 3, 4, 73.

गोचरे 3, 3, 119.

गोश्व 4, 1, 42.

गोशि 1, 2, 50.

गोशने 4, 1, 42. 1, 2, 50. 5, 3, 90.

गोशतिरेने 5, 3, 90.

गोतम m. Sg. und Pl. 2, 4, 65.

गोतस् statt des Abl. von गो 7, 1, 90.

गोत्र n. 1) *Geschlecht, ein entfernterer Nach-
komme, Geschlechtsname, patronymis-
ches Suffix.* Definiert 4, 1, 162 fgg.

Bildung desselben 168 fgg. Im Plural
das Suffix abgeworfen 2, 4, 63. — 4, 1,
78. 89. 93 fgg. 98. 157 (अ^२). 2, 39. 111.
3, 80. 99. 126. 5, 1, 134. 6, 2, 69. 8, 3,
91. — 2) *das Wort गोत्र*, am Ende eines
Bahuvr. nach einem Femininum 6, 3,
43 fgg. — Vgl. स^२.

गोत्रम् nach einem Verbum finitum, das
seinen Ton bewahrt, 8, 1, 27. 57. 69.

गोत्रस्त्री f. *der Geschlechtsname einer Frau*
4, 1, 147.

गोत्रो 4, 2, 51.

गोत्राययव 4, 1, 79.

गोधा 4, 1, 129.

गोषवन् 2, 4, 67.

गौपाल 6, 2, 78.

गोपुच्छ 4, 4, 6. 5, 1, 19.

गोमय 4, 3, 145.

गोमिन् 5, 2, 114.

गोमुख Bahuvr. 6, 2, 168.

गोशाल 4, 3, 35.

गोषद् und गोषदक 5, 2, 62

गोष्ठ 8, 3, 97. 5, 2, 18.

गोष्ठश्च 5, 4, 77.

गोष्यद 6, 1, 145.

गौसाद. गौसादि und गौसारथि 6, 2, 41.

गोह् theoretische Verstärkung von √ गृह्,
statt deren गृह् eintritt. 6, 4, 89.

गौ — इक 5, 2, 118.

गौडेपुर 6, 2, 100.

गौडिक 4, 4, 103.

गौतमे 4, 1, 130. 2, 4, 65.

गौधारे 4, 1, 130.

गौधरे 4, 1, 129.

गौपुच्छिक 4, 4, 6. 5, 1, 19

गौर und गौरेने 4, 1, 41. Vgl. उप^२.

गौष्टीन 5, 2, 18.

ग्रन्थ 1, 3, 75 (अ^२). 4, 3, 87. 116. ग्रन्थान्त
6, 3, 79.

√ ग्रस्, ग्रसित 7, 2, 34.

√ ग्रह् (ग्रह्, ग्रह, ग्रहि) 3, 1, 118. 134. 143.
3, 35. 45. 51. 58. 4, 36. 39. 58. Wann र्

vocalisirt und 6, 1, 16. गृह्णाति 4, 4, 39. Ein ardhadh. erhält das Augment ई 7, 2, 37. Perfect 6, 1, 7. जगृभम् 7, 2, 64. Pass. und Impers. in den beiden Fut., Condit., स्- Aorist und Precativ 6, 4, 62. गृहीत्वा 1, 2, 8. जिघृक्षति ebend. und 7, 2, 12.

ग्रहे 3, 1, 143. ग्रहे 3, 58.

ग्रहण n. 5, 2, 77.

ग्रहि in फले-

ग्राम m. 2, 4, 7 (अ०) 4, 2, 43, 94, 109 (उ० टा०च०). 117 (ब्राह्मिक०). 3, 7, 6, 2, 103, 7, 3, 14. ग्राम- Tatp. Accent 6, 2, 62. *ग्राम m. 4, 2, 142. Accent 6, 2, 84. *ग्रामम् Avjajibh. 4, 3, 61.

ग्रामणी 5, 2, 78, 3, 112. Declination 7, 1, 56.

ग्रामतन्त्रे m. 5, 4, 95.

ग्रामेता 4, 2, 43.

± ग्रामिक 4, 3, 61.

ग्रामोण 4, 2, 94.

*ग्रामेनीय 4, 2, 142.

ग्राम्ये 4, 2, 94.

ग्राम्यपशु 1, 2, 73.

ग्रवस्तुत् 3, 2, 177.

ग्रहे 3, 1, 143.

*ग्रहम् in जीव-, नाम- und हस्त-

ग्रहिन् 3, 1, 134.

*ग्रहेव Bahuvr. 6, 2, 14.

ग्रोवा 4, 2, 96, 3, 57, 6, 2, 14.

ग्रोष्म 4, 3, 46.

| गुच् (गुच्), Aorist 3, 1, 58.

ग्रवे und ग्रवेय 4, 3, 57.

ग्रवेयक 4, 2, 96.

ग्रष्मे 4, 3, 46.

ग्रष्मक 4, 3, 46, 49.

√ ग्लह् (ग्लह्) und ग्लहे 3, 3, 70.

√ ग्ला s. ग्ले.

ग्लास्रे 3, 2, 139.

| ग्लुच् (ग्लुच्) und | ग्लुज् (ग्लुज्), Aorist 3, 1, 58.

| ग्ले (ग्ला) 3, 2, 139. Mu. Infin. 1, 63.

घ

1. घ in ताडघ und पाणिघ.

2. घ Indec. verlängert 6, 3, 133.

√ घट् (घट) mit Infin. 3, 4, 65.

घट Adj. mit Loc 5, 2, 35.

घन m. 3, 3, 77.

√ घम् (घम्, घम, घमि, घम्) 3, 2, 160. Fin. अट् substituit 2, 4, 37 fgg. Ausfall des Vowels 6, 4, 98, 100. प् für म् 8, 3, 60.

जिघ्रिवम् 7, 2, 67. Aorist 2, 4, 80.

*घमे 3, 3, 59 fgg. 6, 2, 144.

घस्मरे 3, 2, 160.

*घौतम् 3, 4, 36 fgg.

*घातिन् 3, 2, 86. Vgl. कुमार- und शीर्षे.

घोतुक oder घोतुक 3, 2, 154.

| घुप् (घुप्, घुपि oder घुपिर्), घृष्ट 7, 2, 23. संघुष्ट und संघुपित 28.

± घोष 6, 2, 85. Vgl. पट्घोष und पाट्.

घ्रे 3, 2, 52 fgg. ± घ्रे 6, 4, 139. Vgl.

कषाटघ, गोघ जायाघ, पतिघ, हस्तिघ.

√ घ्रा (घ्रा, जिघ्रति) 3, 1, 137. जिघ्रति 7, 3, 78. Aorist 2, 4, 78. घ्राते und घ्राणे 8, 2, 56. अजिघ्रपत् und अजिघ्रिपत् 7, 4, 6. जिघ्रियते 31.

च

च heisst Nipata 1, 4, 57. 1) *und*. चार्थे वृद्धः

2, 2, 29. Nicht mit einem tonlosen Pronomen pers. verbunden 8, 1, 24. Einfluss auf die Betonung des Verbums 58 fg. 62 fg. Als Anreihungspartikel gebraucht Panini das Wort 858 mal. 2) *acum* (चण् genannt). Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 39.

√ चकाम् heisst reduplent 6, 1, 6.

चकोवत् 8, 2, 12.

√ चक्ष् (चक्षिङ्) für ख्या substituiert 2, 4, 54 fg.

चक्षुस् und चक्ष् Adv. 5, 4, 51.

चङ्क्रमणो und Intens. 1) चङ्क्रम्ये 3, 2, 109.

चटका 4, 1, 128.

चण् ~ च 2).

√ चत्. चने 7, 2, 34.

चतम् im चतुर् substituiert 7, 2, 99 fg. Gen. Pl. 6, 4, 4, 5. Accent in der Decl. 1, 180 fg.

चतुर् 1) *vier* 5, 2, 51. 7, 2, 99. Declination und Accent 6, 1, 167, 179 fgg. 7, 1, 55, 98 fg. चतुर्भ्यः 2, 59. Vgl. चतस्रः. 2) *चतुर्* *viermal* 5, 4, 18. Verhalten vor क् und प 8, 3, 43.

चतुर und अचतुर 5, 1, 121

चतुरथे 5, 4, 120.

1. चतुर्थे 1) *der vierte* 5, 2, 51. -- 2) 1. चतुर्थो *die Endungen des vierten Casus, des Dativs, Dativ* 8, 1, 29. Wann 2, 3, 12 fg. 73. Gen. statt dessen 62. Instr. 1, 3, 55. Am Anfang eines Tatp. 2, 1, 36. Accent 6, 2, 4, fgg. Wirft die Casus-endung nicht ab 3, 7 fg.

2. चेतुर्थ *Viertel* 5, 3, 49. Am Anfang und am Ende eines Tatp. 2, 2, 3.

चतुष्पाद् 2, 1, 71. 4, 1, 135. 6, 1, 142.

चत्वारिंशत् 5, 1, 59, 62. चत्वारिंशत् nach Zahlwörtern 6, 3, 49.

चन Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 57

चन्द, wann dafür च्वन्द 6, 1, 151

1) चम् (चम्. चमि) 3, 1, 126. चामति (आ चा-) 7, 3, 75. Mit आ Viddhi 34.

√ चर् (चर्. चर, चरि) 3, 1, 13, 100, 2, 16, 136, 142, 184. 4, 16. चरति 4, 4, 8, 41. चञ्चर्यते und चञ्चुरीति 7, 1, 87 fg. Bedeutung des Intens. 3, 1, 24. Mit उट् und सम् Ātman. 1, 3, 55 fg. विचार्यमाण 8, 2, 97.

चय oder चय 3, 3, 49.

चरे (t. चृ) 3, 2, 16 fg.

चरक 4, 3, 107. 5, 1, 11

चरण 2, 1, 3, 4, 2, 16, 3, 129. 5, 1, 132. 6, 3, 86.

चरम् Declination 1, 1, 35. Am Anfang eines Tatp. 2, 1, 38.

चरितोम् 3, 4, 16.

चरित्रे 3, 2, 184

चरिष्णो 3, 2, 136

1) चर्च (चर्च) und चर्चा 3, 3, 105.

चर्त्य 3, 1, 119.

चर्मण्वती 8, 2, 12.

चर्मन् 5, 1, 15.

चर्मप्रेरम् 3, 1, 11

चैर्ये 3, 1, 100.

चलन 1, 3, 87. 3, 2, 148.

चाक्रवर्मण 6, 1, 150.

चाटर्करे 4, 1, 128.

चाटुकार 3, 2, 23.

चात्वारिंशे 5, 1, 62.

चानराट Accent 6, 2, 109.

चान्दायण und चान्दायणिक 5, 1, 72.

चाम्य (आचाम्य) 3, 1, 126.

√ चाय् (चाय्), dafür क्री substituiert 6, 1, 21 (चिक्रीयते). 35.

चार्ये oder चार्ये 3, 3, 40. 6, 1, 159, 2, 144.

चोरकोण 5, 1, 11.

चारु s. अचारु.

√चि (चि, चिनाति) 3, 2, 91. 3, 40, 58. चि-
चाय und चिकाय 7, 3, 58. चाययति und
चापयति 6, 1, 54. चिकयामकः 3, 1, 42.
चिचोषति und चिकोषति 7, 3, 58. अपचित
und अपचायित 2, 30. Mit नि, das णि
wird, 8, 4, 17.

चिकित्स्य 5, 2, 92.

चिकिने 5, 2, 33.

1. √चित् Caus. (चेति) 3, 1, 138.

2. °चित् 3, 2, 91 fg.

3. चित् Indekl. Einfluss auf die Betonung
des Verbums 8, 1, 48, 57. Mit unbe-
tentem pluta 2, 101.

चित in इष्टकचित.

चिति 3, 3, 41. 6, 3, 127.

°चितोक् 6, 3, 127.

चितवत् 1, 3, 88. 5, 1, 89.

चितविराग 6, 4, 91.

चित्यति 6, 2, 19.

चित्या in अग्नि°.

चित्र 3, 1, 19. 2, 21.

चित्रक्रे Adj. (f. ई) 3, 2, 21.

चित्रोकराण 3, 3, 150.

√चित्रये Med. 3, 1, 19.

√चिन्त् (चिन्ति) und चिन्तो 3, 3, 105.

चिषिर् 5, 2, 33.

चिर Tatp. Accent 6, 2, 6. चिरम् 4, 3,
23. Vgl. अचिर.

चिरन्तन und चिरन्तन 4, 3, 23.

चिहण und चिहणकन्य n. 6, 2, 125.

°चोरे Tatp. 6, 2, 127, 135.

चोवर und √चोवरि Med. 3, 1, 20.

चु s. 2. अञ्च्

√चुर् und √चोरि 3, 1, 25.

चूर्ण 3, 1, 25. 4, 4, 23. °चूर्णे Tatp. 6, 2, 134.

चूर्णपेषम् 3, 4, 35.

√चूर्णि 3, 1, 25.

चूर्णिन् 4, 4, 23.

चूर्ति 7, 4, 89.

√चृत् (चृत्, चृति) 3, 1, 110. Darnach kann
ein ardhadh. das Augment इ erhalten
7, 2, 57.

चेत् 1, 2, 65. 3, 55. 67. 3, 3, 154. 4, 27. 5,
1, 115. 4, 10. 6, 1, 134. 8, 1, 51. Ein-
fluss auf die Betonung des Verbums 8,
1, 30.

चेतये 3, 1, 138.

चेतस् und चेतो (oder °चेतो) Adv. 5, 4, 51.

°चेत् Tatp. 6, 2, 126. Verhalten eines Fe-
mininums davor 3, 43 fgg. (f. ई).

चेत्क्राप् 3, 4, 33.

√चेष्ट (चेष्टि). अचिचेष्टत् u. अचवेष्टत् 7, 4, 96.

चेष्टा 2, 3, 12.

चैत्रे. चैत्रिके und चैत्रो 4, 2, 23.

√चोरि < चुर्.

चोर 5, 1, 113.

√च्यु (च्यति), च्युपे 6, 1, 36. अचिच्यवत्
und अचुच्यवत् 7, 1, 93 fg. चिच्यावायिषति
und चुच्यावायिषति 81.

छ

छगल 4, 1, 117.

छगलिन् 4, 3, 109.

छेत् 6, 4, 97. 4, 4, 62.

1. √छद् Caus. (छादि), wann die Kurze sub-
stituirt wird 6, 4, 96 fg. छादित् und
छत्रे 7, 2, 27.

2. °छद् 6, 4, 97.

°छद् 6, 4, 96.

छदिम् 6, 4, 97. 5, 1, 13.

छयन् 6, 4, 97.

छन्दस् n. 1) *Metrum* 4, 2, 55. छन्दोनामन्
3, 3, 44. 8, 3, 94. — 2) *ein vedischer*
Text 4, 3, 106. छन्दो ऽधीते 5, 2, 84.
छन्दोब्राह्मणानि 4, 2, 66. छन्दसि im *Veda*
4, 2, 36. 61. 4, 9, 20. 81. 2, 3, 3. 62. 4,
28. 39. 73. 76. 3, 1, 42. 50. 59. 84. 118.

123. 2, 27. 63. 73. 88. 105. 137. 170. 3,
129. 4, 6. 88. 117. 4, 1, 46. 59. 71. 3,
150. 4, 106. 110. 5, 1, 61. 67. 91. 106.
118. 2, 50. 89. 122. 3, 13. 20. 26. 33. 49.
59. 111. 4, 12. 41. 103. 123. 142. 158. 6,
1, 34. 52. 60. 70. 83. 106. 126. 133. 170.
178. 209. 2, 119. 164. 199. 3, 33. 84. 96.
108. 126. 4, 5. 58. 73. 75. 86. 99. 102.
162. 175. 7, 1, 8. 10. 26. 38. 56. 76. 83.
103. 2, 31. 3. 97. 4, 8. 35. 44. 64. 78. 8,
1, 35. 56. 64. 2, 15. 61. 70. 3, 1. 49. 105.
119. 4, 26. **संज्ञाकृतसोः** 4, 1. 29. 6, 3.
63. — 3) *das Wort* **कृतम्** 4, 3. 71. 4, 93.
कृतस्य 4, 3. 71. 4, 93.
कृतोऽग 4, 3, 129.
|^१का s. |^१को.
काले 4, 1, 117.
कालेयिन् m. Pl. 4, 3, 109.

कार्त्त 4, 4, 62.
कौत्तिशाला 6, 2, 86.
काद 6, 4, 96.
कौदिषेय 5, 1, 13.
कान्तस 4, 3, 71.
कौन्दीय 4, 3, 129.
काय n. Tatp. 2, 4, 22. Accent 6, 2, 14.
काय n. und काया f. Tatp. 2, 4, 25.
1. |^१कृद् (कृद, कृदि) 3, 2, 61. 162.
कृदुर 3, 2, 162.
कृद्वर्ण und **कृवर्ण** 6, 3, 115.
|^१कुर (कुर), उ nie verlängert 8, 2, 79.
|^१कृद् (कृद), ein ārdhadh. kann darnach
das Augment इ erhalten 7, 2, 57.
क्रेद und **क्रेदिक** 5, 1, 64.
|^१को (का, Gen. Du. कौः), Aorist 2, 4.
68. कृत und कृत 7, 1, 41. काययति
3, 37.

ज

1. **ज** *geboren* 7, 3, 18. **ज** 3, 2, 97 fgg.
Accent 6, 2, 82 fg. Davor erhält sich
die Locativendung 3, 15 fg.
2. **ज** Substitut für |^१हन् 6, 4, 36.
|^१जन् (जन्) heisst reduplirt 6, 1, 6. **ज-**
क्षिति 7, 2, 76. **अजक्षोत्** 3, 98. **अजक्षत्** 99.
जगतो und **जगत्य** 4, 4, 122.
|^१जग्ध् (जग्ध्) für |^१अद् substituit 2, 4, 36.
जग्मि 3, 2, 171.
जघन्य Tatp. 2, 1, 58.
जघ्नि 3, 2, 171.
± **जङ्गल** 7, 3, 25.
जङ्घ Bahr. 6, 2, 114. f. **ङ्** und **अ** 4,
1, 55.
जङ्घा 4, 1, 55. 6, 2, 114.
जङ्घाकर 3, 2, 21.
जङ्गि 3, 2, 171.
जङ्गर्पक 3, 2, 166.
जतु n. 4, 3, 138.
|^१जन् (जन्, जन, जनि) 1, 4, 30. 3, 2, 67.

97. 136. 171. 4, 16. Dafür **जा** substituit
6, 4, 42 fg. **जायते** 7, 3, 79. **जनिषे**, **जनिष्व**,
जनिष्वे, **जनिष्वम्** 2, 78. Erhält keine
Viddhi 3, 35. Ausfall des Vocals 6, 4,
98. Aorist 2, 4, 80. 3, 1, 61. Accent
in den reduplirten Formen 6, 1, 192.
जात (nach einer Präposition) Bedeutung
3, 4, 72. **जात** Bahr. 6, 2,
171. Caus. Parasm. 1, 3, 86. **परिजात**
5, 2, 68. **प्र जनयामकः** 3, 1, 42. **वि जा-**
यते 5, 2, 12. **परिजात** 68. **संजात** 36.
जन 4, 2, 43. 4, 97.
जनेता 4, 2, 43.
जनपद 4, 1, 168. 2, 81 fgg. 124 (तदवध्योः).
3, 7. 100. 6, 2, 103. 3, 85. 7, 3, 12.
जनपदिन् 4, 3, 100.
जनित् 6, 4, 53.
जनितोऽम् 3, 4, 16.
जन्तु m. वृद्ध.
जन्य 3, 4, 68. 4, 4, 82. **जन्य** 97

। जप् (जप, जप) 3, 2, 13. 166. 3, 61. Intens.
जञ्जयते und जञ्जयीति 7, 4, 86. Bedeu-
tung 3, 1, 24.

जप 3, 3, 61. 1, 2, 34 (अ०). Vgl. कर्णजप.

। जम् (जम्, जम्), wann न् infigiert 7, 1, 61.
Intens. जञ्जयते und जञ्जयीति 4, 86.
Bedeutung 3, 1, 24.

जम्बु und जम्बू 4, 3, 165 fg.

जम्भ und °जम्भेन् Bahuvr. 5, 4, 125.

जय und जयं 6, 1, 202. -जयं 3, 2, 46.

जयिन् 3, 2, 157.

जय्य 6, 1, 81.

जर in अजर.

जरत् 3, 2, 104. जरत्- Tatp. 2, 1, 49. -जरत
und -जरतो Tatp. 67. Vgl. अमृतजरतो.

जरम् und जरा 7, 2, 101.

जर्य in अजर्य.

। जल्प (जल्प) 3, 2, 155.

जल्प 4, 4, 97.

जल्प्याक Adj. (f. ई) 3, 2, 155.

जव 6, 4, 28.

जवर्न 3, 2, 150.

। जस् (जस्) 3, 2, 167. Caus. (जामि) mit
Gen. 2, 3, 56.

1. °जा 3, 2, 67.

2. जा Substitut für । जन् und । जा 7, 3,
79. Für । जन् 6, 4, 42 fg.

जागरूक 3, 2, 165.

। जाग्र (जाग्र mit dem Abl. जागुः und जायः)
3, 2, 165. Heißt redupliert 6, 1, 6.
Wann Guna für ऋ 7, 3, 85. जागोर्ति 6,
1, 192. जजागार und जागरां चकार 3, 1, 38.
Aorist 7, 2, 5.

± जाह्नव 7, 3, 25.

जात Bahuvr. Accent 6, 2, 171. Vgl. तत्रजात.

जातरूप 4, 3, 153.

जाति f. 1) *Gattung, Gattungsbegriff* (vgl.
Mahabli. II, S. 225) 1, 2, 58. 2, 1, 63.
65. 4, 6. 4, 1, 63. 161. 5, 2, 133. 3, 93.
4, 94. 6, 1, 143. 2, 10, 170. 3, 41. 103.
अ- 1, 2, 58. 2, 1, 68. 3, 2, 78. 98. 6, 4,
171. °नामन् 5, 3, 81. प्रागभज्जाति 1, 129.

मनुष्य 4, 1, 65. — 2) *das Wort* जाति 5
4, 9.

-जातेय 5, 4, 9. Vgl. जातेयर् im anderen
Index.

जातु mit Präsens 3, 3, 142. Potent. 147.
Einfluss auf die Betonung des Verbums
8, 1, 47.

जातुर्ष 4, 3, 138.

जातोग्ने 5, 4, 77.

जानपद 5, 4, 104. f. ई 4, 1, 42.

जानि Bahuvr. 5, 4, 134.

जानु, dafür -जु Bahuvr. 5, 4, 129 fg.

जाबाल 6, 2, 38.

जाम्बव्य 4, 3, 165.

जाया 5, 4, 134.

जायाघ्न Adj. (f. ई) 3, 2, 52.

जाल n. 3, 3, 124.

। जि (जि) 3, 2, 46. 61. 139. 157. 163. जयति
und जित 4, 4, 2. जिगाय und जिगीषति

7, 3, 57. जापयति 6, 1, 48. Mit परा und
वि Ātman. 1, 3, 19. Mit परा mit Abl. 4, 26.

। जिघ्र (जिघ्र) substituiert für । घ्रा 7, 3, 78.

जिघ्रे 3, 1, 137.

°जित् 3, 2, 61.

जित्य m. 3, 1, 117.

जित्वर 3, 2, 163.

जिष्णे 3, 2, 139.

जिह्वामूल und -मूलेय 4, 3, 62.

जिह्वो in दीर्घजिह्वो.

। जीव् (जीव्, जीव) 3, 4, 30. तेन जीवति
4, 1, 12. 5, 2, 21. जीवति Loc. 4, 1, 163.

165. अजिजीवत् und अजीजिवत् 7, 4, 3.

जीवरोहम् 3, 4, 36.

जीवरोशम् 3, 4, 43.

जीवन्त 4, 1, 103.

जीविका 2, 2, 17. 5, 3, 99. 6, 2, 73. Als
Gati 1, 4, 79.

जीविन् in आयुध.

। जु (जु) 3, 2, 150. 156. 177.

। जुप् (जुप्) 3, 1, 109. जुपाणां अ 6, 1, 118.

जुष्ट und जुष्ट 209 fg. Vgl. इन्द्रजुष्ट

हुंय 3, 1, 109.

जृ 3, 2, 177.

जृति und जृति 3, 3, 97.

√ जृ (जृ, जयति) 3, 2, 104. Aorist 1, 58.

Perfectum 6, 4, 124. जरित्वा und जरित्वा 7, 2, 55. जयति Bedeutung 3, 4, 72.

जयन्तायने und जयन्ति 4, 1, 103.

जह्माशनेय 6, 4, 174.

जै 3, 1, 135.

जका 7, 3, 47.

√ जप् (जपि), जपिते und जप्ते 7, 2, 27. जि-जपयिषति und जिप्सति 49, 4, 55. जिप्स्यमान 1, 4, 34.

√ जा (जा mit dem Abl. जः) 3, 1, 135. 2, 6. जानाति 7, 3, 79. Ātman. 1, 3, 44 fg. 76. Mit Gen. 2, 3, 51. Mit Infinit. 3, 4, 65. Desid. Ātman. 1, 3, 57. Mit अनु Desid. Parasma. 58. Mit प्रति und सम् Ātman. 46. Mit सम् mit Acc. oder Instr. 2, 3, 22. Vgl. अज्ञात und उपज्ञात.

जाति 1, 1, 35 (अः) 5, 1, 127.

जातिपुत्रे 6, 2, 133.

जातेये 5, 1, 127.

ज्ञान 1, 3, 36. 47.

जिका 7, 3, 47.

जु Bahuvr. 5, 4, 129 fg.

ज्य Substitut für प्रशस्य 5, 3, 61. वृद्ध 62. 6, 2, 25. 4, 160.

√ ज्या (ज्या mit dem Gen. ज्यः), य् vocalisirt 6, 1, 16. Perfect 17. ज्याय 42.

ज्योयम् 5, 3, 61 fg. 6, 4, 160. 4, 1, 164.

ज्यायम् Karmadh. Accent 6, 2, 25.

ज्यैष्ठ 5, 3, 61 fg. 4, 41. ज्यैष्ठ Karmadh. Accent 6, 2, 25.

ज्यातिःष्टोम und ज्योतिस् 8, 3, 83. Vgl. सज्यातिस्.

ज्योत्स्ना 5, 2, 114.

√ ज्वर् (ज्वर) 3, 2, 162. व् zu ऊ vocalisirt 6, 4, 20. Caus. (ज्वरि) nicht mit Gen. 2, 3, 54.

√ ज्वल् (ज्वल्, ज्वल) 3, 1, 140. 2, 150. उज्ज्वलिति 7, 2, 34.

ज्वले 3, 1, 140.

ज्वलने 3, 2, 150.

ज्वाले 3, 1, 140.

क् and ड

कर्कर, कार्करे und कार्करिके 4, 4, 56.

√ डाण् | डाण् in पुरोडास 3, 2, 71.

त

√ तच् (तच्), तच्चति und तच्णाति 3, 1, 76.

† तच्चुः und † तच्चुः 8, 3, 103 fg.

† तच्चे und तच्चन् 5, 4, 95.

तच्चगिला 4, 3, 93.

तच्छौन 3, 2, 134.

† तच् mit vorangehender Länge 6, 3, 116.

ततमे und ततरे 5, 3, 92 fg.

ततम् 4, 3, 74.

तत्करे Adj. (f. ई) 3, 2, 21

तत्काल 1, 1, 70.

तत्कृतार्थ 2, 1, 30.

तत्पुरुष m. ein Compositum, dessen zweites Glied (mit einigen wenigen Ausnahmen, vgl. 2, 2, 4 und Dvigu) seine Selbständigkeit bewahrt und durch das vorangehende nur näher bestimmt wird. Bildung desselben 2, 1, 22 fgg. Karmadharmja und Dvigu sind auch Tatp. 1, 2, 42. 2, 1, 23. Das letzte Glied bewahrt sein Geschlecht 1, 26. Wird n. 19 fgg. Accent 6, 2, 2 fgg. 123 fgg. 193 fgg. Ein Locativ verliert im ersten Gliede nicht seine Casusendung (30)

3, 14 fgg. Mit vorangehender Negation
 5, 1, 121. 4, 71. Mit vorangehendem कृ,
 कत् (कद्), का und क्व 6, 3, 101 fgg.
 Veränderungen im ersten Gliede 1, 13.
 Im zweiten 5, 4, 86 fgg.
 तत्प्रकृत 5, 4, 21.
 तत्प्रत्यय mit diesem Suffix versehen 4, 3,
 155. 7, 3, 29.
 तत्प्रथमं 6, 2, 162.
 तत्र 2, 2, 27. 3, 9. 3, 1, 92. 4, 2, 14. 3, 53.
 4, 98. 5, 1, 96, 116. 2, 63. Mit einem
 Partic. auf त componirt 2, 1, 46.
 तत्रजात 4, 3, 25.
 तत्रनियुक्त 4, 4, 69.
 तत्रविदित 5, 1, 43.
 तत्साधुकारिन् 3, 2, 134.
 तत्स्य 4, 2, 134.
 तेथा 5, 3, 23. 1, 4, 50. 3, 4, 28.
 तथाकारम् 3, 4, 28.
 तद्, Nomin. m. स und सः 6, 1, 132. सः
 vor einem Vocale 134. -ष्टद् und -स्तद्
 8, 3, 103 fgg. तद्° Bahuvr. Accent 6,
 2, 162. Ableitungen von तद् 5, 2, 39.
 3, 15. 19. 92. In den Sūtra erscheinen
 folgende Formen: स 1, 3, 67. 4, 32. 52.
 2, 4, 17. 5, 2, 78. सो 4, 2, 55. 3, 89.
 5, 1, 56. मा 1, 3, 55. 2, 3, 48. 4, 2, 21.
 24. 58. तद् Nomin. 1, 1, 73. 2, 53. 4, 2,
 57. 67. 3, 52. 4, 51. 66. 5, 1, 16. 47. 57.
 194. 2, 36. 45. 82. 94. तम् 5, 1, 80. तद्
 Acc. 4, 2, 59. 3, 85. 4, 28. 76. 5, 1, 50.
 63. 94. 2, 7. तेन 2, 2, 27 fgg. 4, 62. 4,
 2, 1. 68. 3, 101. 112. 4, 2. 5, 1, 37. 79.
 93. 98. 115. 2, 26. तस्मै 5, 1, 5. 101.
 तस्मात् 1, 1, 67. 6, 1, 103. 3, 74. 7, 4,
 71. तस्य 1, 2, 32. 3, 9. 4, 1, 92. 2, 37.
 69. 3, 66. 120. 134. 4, 47. 5, 1, 38. 42.
 45. 95. 116. 119. 2, 24. 48. 8, 1, 2. त-
 स्मिन् 1, 1, 66. 4, 3, 2. तां 3, 2, 127.
 ताभ्याम् 4, 75. 7, 3, 3. तयोः 3, 4, 70.
 5, 3, 20. 8, 2, 108. ते 1, 4, 89. 4, 1,
 174. तानि 1, 4, 102. Am Anfange eines

Comp. (ausser den besonders aufgeführ-
 ten) 1, 2, 55. 4, 55. 2, 4, 21.

तदधीन 5, 4, 56.

तदन्त 1, 1, 72.

तदर्थ 2, 1, 36 (तदर्थार्थ). 3, 58. 5, 1, 12. 6,
 1, 82. 2, 43. 71. 156 (अ°). 3, 53 (अ°).

तदर्ह 5, 1, 117.

तदवधि 4, 2, 124 (जनपद°).

तद्वेत 5, 1, 104.

तदो 5, 3, 15. 19. 21.

तदादि 1, 4, 13. 2, 4, 21.

तदानीम् 5, 3, 19.

तद्धर्म 3, 2, 134.

तद्धित m. ein an Nominalstämme, Verba
 finita und Indeclinabilia tretendes Suf-
 fix, welches Nominalstämme (1, 2, 46)
 und Indeclinabilia (1, 1, 38) bildet. 4,
 1, 17. 76 fgg. Anfügung 6, 1, 61. 4,
 144 fgg. एका davor verkürzt 3, 62. Er-
 fordert Vṛddhi der ersten Silbe 7, 2,
 117 fgg. 6, 3, 39. य् darin fällt ab 4,
 159 fgg. Vor einem mit त beginnenden
 geht ein vorangehendes स् in प über 8,
 3, 101. Acut auf der letzten Silbe 6,
 1, 164 fgg. 2, 155. Nach einem Verbun-
 nin. Einfluss auf die Betonung desselben
 8, 1, 57. अ° 1, 3, 8. 6, 4, 133. तद्धि-
 तार्थ 2, 1, 51.

तद्धितलुक् Abfall eines taddhita 1, 2, 49. 4,
 1, 22. 5, 4, 92.

तद्युक्त 5, 3, 77. 4, 36.

तद्राज m. ein taddhita-Suffix, welches zur
 Bezeichnung des Fürsten eines Stammes
 angefügt wird, 4, 1, 168—174. Wann
 es abfällt 2, 4, 62. 4, 1, 175 fgg.

तद्वत् Adj. 4, 4, 125.

तद्विषय 4, 2, 66. 5, 3, 106.

1. √ तन् (तन्, तनि, तनोति) 6, 3, 116. त-
 नोति 3, 1, 79. Ausfall des Vocals 6, 4,
 99. Des न 17 fgg. Aorist 2, 4, 79. त-
 न्येते oder तार्येते 6, 4, 44. तितांसति oder
 तितंसति 17. आ ततन्य 7, 2, 64.

2. तन् in तन्दालु 3, 2, 158.

तनुत्व 5, 3, 91.

तनू 4, 4, 128.

तनुकरण 3, 1, 78.

तन्नि 6, 4, 39.

तन्तिपाल 6, 2, 78.

तन्त्र und तैन्त्रक 5, 2, 70 Vgl. स्वतन्त्र.

*तन्त्रो Bahuvr. ohne क 5, 4, 159.

तन्दालु 3, 2, 158.

तन्नामन् 4, 2, 67.

तन्नामिका 4, 1, 113.

तन्निमित्त 6, 1, 80.

√ तप् (तप, तपि, तपति) 3, 2, 36, 46. Aorist

1, 65. Reflexivum 88. Caus. (तापि) 3,

2, 39. Mit उद् und चि Âtman. 1, 3, 27.

निष्टपति 8, 3, 102.

— तर्प 3, 2, 39, 46.

तपम् 3, 1, 15, 88. 5, 2, 102.

√ तपस्ये 3, 1, 15.

तपस्यिन् 5, 2, 102.

तप्तरहमे 5, 4, 81.

√ तम् (तमि) 3, 4, 16. ताम्यति 7, 3, 74.

तमस् 7, 2, 18. तमसा 6, 3, 3.

*तमसे 5, 4, 79.

तैमितोस् 3, 4, 16.

तर्मिन् 3, 2, 141.

तमिसा 5, 2, 114.

तमोऽपह् 3, 2, 50.

— तर् 3, 2, 46.

तरुण in अतरुण.

तरुत् und तरुत् 7, 2, 34.

तैषम् und तैषेम् 3, 4, 57.

तैर्हि 5, 3, 20 fg.

तल्लक्षणा 1, 2, 65.

तेव 7, 2, 96.

तवक 4, 3, 3.

तौक्षिल 4, 3, 93.

ताच्छोत्य 3, 2, 11, 20, 78, 129. 6, 4, 172.

ताडघे m. 3, 2, 55.

तादर्थ्य 5, 4, 24.

तापसे 5, 2, 103.

√ ताप् (तापि), Aorist 3, 1, 61.

तायन 1, 3, 38.

तारका und तारकितै 5, 2, 36.

तार्य 4, 4, 91.

ताल und तालै 4, 3, 152.

तावकै und तावकोन 4, 3, 3.

तावत् 5, 2, 39.

तावतिथ 5, 2, 77.

ताया in त्रिस्ताया und द्विस्ताया.

तिक 4, 1, 154.

तिक्रकितव m. Pl. 2, 4, 68.

√ तिज् (तिज्), तितिद्यते 3, 1, 5. तैतिके 7, 4, 65.

तितित्ता 1, 2, 20.

तित्तिरि 4, 3, 102.

तिरस् 6, 3, 94. Gati 1, 4, 71 fg. Kann das स् vor क bewahren 8, 3, 42.

तिरि Substitut für तिरस् 6, 3, 94.

तिर्यक्क्रौरम् 3, 4, 60.

तिर्यज् 6, 3, 94. तिर्यक् mit Absolutiven 3, 4, 60.

तिन् 4, 3, 149. 5, 1, 7, 2, 4

तिन्मेय 4, 3, 149.

तिन्य 5, 1, 7, 2, 4

तिष्ठ् für √ स्थि substituirt 7, 3, 78.

तिष्ठद् Avjajibh. 2, 1, 17.

तिष्ठ 4, 3, 34. Wann व ausfällt 6, 4, 149.

तिष्ठपुनर्धसु Du. 1, 2, 63.

तिस् Declination und Accent 6, 1, 166, 180 fg. 4, 4 fg. 7, 2, 99 fg.

तोक्ष् in अतोक्ष्.

— तोर (t. ई) 4, 2, 106. तौरम् Avjajibh. 6, 2, 121.

1. √ तु (तु), तौति und तवौति 7, 3, 95.

2. तु aber 1, 2, 37. 2, 4, 83. 4, 1, 163. 5, 3, 68. 6, 1, 99. 7, 3, 1, 26. 8, 2, 98. 3, 2. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 39, 56. तृ 6, 3, 133.

तुघ् und तौघिथ 4, 4, 115.

√ तुज् (तुज् oder तुज्, der Vocal der Reduplication verlängert 6, 1, 7.

√ तुद् (तुद्, तुद्) 3, 2, 35, 182 तुदैति 3, 1, 77.

तुद in अमंतुद und विधुंतुद.

तुन्द ५, 2, 117.

तुन्दपरिमज्ज ३, 2, 5.

तुन्दवत् ५, 2, 117.

तुन्दि ५, 2, 139.

तुन्दिक und तुन्दिन् ५, 2, 117.

तुन्दिर्भे ५, 2, 139.

तुन्दिर्ले ५, 2, 117.

तुभ्यम् 7, 2, 95.

तुगायणा ५, 1, 72.

तुगीय am Anfange und am Ende eines Tatp.
2, 2, 3.

तुला 4, 4, 91. Mit Gen. 2, 3, 72.

तुल्य 4, 4, 91. Mit Instr. oder Gen. 2, 3,
72 तुल्य Tatp. 1, 68. Accent 6, 2, 2.

तुल्यम् Adv. 1, 2, 57. तेन ५, 1, 115.

तुल्यक्रिय ३, 1, 87

तुल्ययोग 2, 2, 28.

तुल्यास्यप्रयत्न 1, 1, 9.

तुष und तुषज 6, 2, 82.

तुदी 4, 3, 94.

तुर्ध 2, 4, 2.

तूल und √ तूले Act. ३, 1, 25. Vgl. इषो-
कतूल.

तूष्णीम् und तूष्णीभाषम् ३, 4, 63.

तूम्त und √ तूम्ति Act. ३, 1, 21.

तूष्ण 2, 4, 12. 4, 2, 80. Vgl. कतूष्ण.

तूष्णजम्भेन् Bahuvr. ५, 4, 125.

तूष्णमे 4, 2, 80.

1. तृतीय 1) der dritte ५, 2, 55. 3, 48. 84.
4, 58. — 2) तृतीया a) die Endungen des
dritten Casus. des Instrumentals, der In-
strumental 1, 3, 54. 4, 85. 2, 4, 32. 6,
1, 168 fgg. 3, 99. 7, 1, 74. 97. Wann
gebraucht 2, 3, 6. 18 fgg. 27. 32 fg. 44
fg. 72. Statt des Acc. 2, 3, 3. Dat. 1,
3, 55. Statt dessen अम् 2, 4, 84. तम्
५, 4, 46 fg. Am Anfange eines Tatp. 2,
1, 30 fgg. 2, 21. 3, 4, 47. 6, 2, 153. Accent
2, 48. Die Casusendung in einem sol-
chen Comp. nicht abgeworfen 6, 3, 3 fgg.
— b) das Wort तृतीया. Declination 7, 3, 115.

2. तृतीय u. Drittel ५, 3, 48. In einem Tatp.
vorangehend und folgend 2, 2, 3.

तृतीये Adv. mit कृ ५, 4, 58.

तृतीयासमाम ein Compositum, in welchem
das erste Glied als Instr. aufzufassen
ist, 1, 1, 30.

√ तृद् (तृद्, तृद) ३, 4, 17. Darnach kann ein
ardhadh. das Augment इ erhalten 7,
2, 57.

°तृदस् Infim. ३, 4, 17.

√ तृप्, darnach kann ein ardhadh. das
Augment इ erhalten 7, 2, 45.

तृप् 6, 4, 157.

√ तृप् (तृप्, तृपि) ३, 2, 172. 4, 57. तृपित्व
und तृपित्वा 1, 2, 25.

तृष्णोज्ज ३, 2, 172.

√ तृह् (तृणह्), तृणेडि u. s. w. 7, 3, 92.

√ तृ (तृ) ३, 2, 46. 3, 120. तरति 4, 4, 5.
Perfect 6, 4, 122. तरिचतः 7, 4, 65.

ते Dat. Gen. 8, 1, 22. Wann nicht gestattet
24 fgg.

तेक्रायनि 4, 1, 154.

तेतिलेकट्ट 6, 2, 42.

तेत्तिरेयि m. Pl. 4, 3, 102.

तेने 4, 3, 149.

तेनंपाता 6, 3, 71.

तेनो ५, 2, 4.

तेप 6, 4, 149.

तेन्न ३, 2, 182.

तेन्देयं 4, 3, 94.

तेरायणिक ५, 1, 72.

तेल्वलायने und तेल्वलि 2, 4, 61. 4, 1, 101.

त्सना 6, 1, 141.

√ त्यज् (त्यज) ३, 2, 142. तित्याज 6, 1, 36.

त्यट् 1, 2, 72. 3, 2, 60. Declination 7, 2,
102. Nomin. स्यः und स्य 6, 1, 133. Heisst
vrddha 1, 1, 74.

त्योग und त्यागं 6, 1, 216.

त्यागिन् ३, 2, 142.

त्याट्रेण und त्याट्रेण ३, 2, 60.

1. √ त्रप् (त्रप्, त्रप, त्रपि) ३, 1, 126. 2, 136.
Perfect 6, 4, 122.

2. त्रय् त्रैषिष्ठ und त्रैषीयस् 6, 4, 157.
 त्रयु 4, 3, 138.
 त्रय 5, 2, 43. Vgl. त्रि.
 त्रयस् 6, 3, 48 fg.
 √ त्रस् (त्रस्, त्रसि) 3, 2, 140. त्रैसति und
 त्रैस्यति 1, 70. Perfect 6, 4, 124. Vgl.
 अपत्रस्त.
 त्रसु 3, 2, 140.
 √ त्रा s. √ त्रि.
 त्राणं und त्राते 8, 2, 56. 6, 2, 8.
 त्रापुर्ष 4, 3, 138.
 त्राप्य 3, 1, 126.
 त्रि 5, 2, 43. 3, 45. 7, 2, 99. 8, 4, 50. Accent
 6, 1, 179. त्रयाणाम् 7, 1, 53. 4, 75. त्रौणि
 1, 4, 101. त्रि° vor Zahlwörtern 6, 3,
 48 fg. Vgl. तिस्र.
 त्रिंशक 5, 1, 24.
 त्रिंशत् 5, 1, 59. 24. 62.
 त्रिककुद् Bahuvr. 5, 4, 147.
 त्रिगतैषष्ठ 5, 3, 116.
 त्रितय 5, 2, 43.
 त्रिदत् und त्रिदेत् 6, 2, 197.
 त्रिधौ 5, 3, 45.
 त्रिनिष्क und त्रिर्निष्क 5, 1, 30.
 त्रिपाद् und त्रिपाद् 6, 2, 197.
 त्रिमूर्धे Bahuvr. (f. त्रै) 5, 4, 115.
 त्रिमूर्धेन् und त्रिमूर्धन् 6, 2, 197.

त्रिविंशतिक und त्रिविंशतिकेन 5, 1, 32.
 त्रिविस्त und त्रिर्वास्तक 5, 1, 31.
 त्रिष्ठ 8, 3, 97.
 त्रिस् 5, 4, 18. स् kann vor क् und प् in प्
 übergehen 8, 3, 43.
 त्रिस्तावा 5, 4, 84.
 √ त्रुद् (त्रुद्), त्रुटति und त्रुट्यति 3, 1, 70.
 त्रैधौ 5, 3, 46.
 √ त्रि (त्रा) mit Abl. 1, 4, 25. त्राते und त्राणे
 8, 2, 56.
 त्रिंशे 5, 1, 62.
 त्रिगतं 4, 1, 111.
 त्रिधम् 5, 3, 45.
 त्रिशाणे 5, 1, 36.
 त्र्यच् drei Vocale (अच्) habend, dreisilbig 6,
 2, 90.
 त्र्यञ्जन 5, 4, 102.
 त्र्यायुषे 5, 4, 77.
 त्व 7, 2, 94. 97.
 त्वच् und √ त्वचि 3, 1, 25.
 त्वदेयी 4, 3, 3.
 त्वम्, स्त्वम् und °ष्ट्वम् 8, 3, 103 fg.
 √ त्वर् (त्वर) zu तृर् verkürzt 6, 4, 20. त्वरिते
 und तृणं 7, 2, 28. अतत्वरत् 4, 95.
 त्वष्ट Declination 6, 4, 11.
 त्वा 8, 1, 23. Wann nicht zu setzen 24 fgg.
 °ष्ट्वा und °स्त्या 3, 103 fg.

द

√ दंश् (दंश्, दंश, दश्, दश) 3, 2, 166. 182.
 4, 47. दैशति 6, 4, 25. दन्दश्यते und दन्द-
 शीति 7, 4, 86. Bedeutung des Intens.
 3, 1, 24.
 देष्टा 3, 2, 182.
 दक्षिण 1) Adj. 5, 3, 28. 34. 36. Declination
 1, 1, 34. 7, 1, 16. — 2) f. आ Lohn 5,
 1, 69. 95.
 दक्षिणर्तम् 5, 3, 28.
 दक्षिणौ Adv. 5, 3, 36. 4, 2, 98.
 दक्षिणात् 5, 3, 34.

दक्षिणोहि 5, 3, 37.
 दक्षिणोय 5, 1, 69.
 दक्षिणेन 5, 3, 35.
 दक्षिणैर्मेन Bahuvr. 5, 1, 126.
 दक्षिण्य 5, 1, 69.
 दण्ड 5, 1, 66. 110. 4, 2.
 दण्डमाण्य 4, 3, 130.
 दण्ड्य (eher दण्ड्य) 5, 1, 68.
 दत्, दन्त् und दन्त Declination 6, 1, 63.
 Accent 171 °दत् und °दन्त् Bahuvr. 5, 4,
 141 fgg. 6, 2, 197.

दत्त 4, 4, 119. दत्ते m. Nomen pt. 6, 2, 148.

Vgl. इन्द्रदत्त

1. | दद् (दद) Perfect 6, 1, 126

2. | दद् Substitut für दा 7, 1, 46.

ददे und दधे 3, 1, 159.

दधेन् und दधि Declination 7, 1, 75.

दधि 4, 2, 18. Declination 7, 1, 75.

दधिषयम् n. Du. 2, 4, 11.

दधेय 3, 2, 59. Wegen स्त्रियन् musste man eigentlich दधेय betonen. Den richtigen Accent lehrt ein Varttika.

दन्त 5, 2, 106–113. Declination 6, 1, 67.

दन्त Bahuvr. (f. डे und आ) 4, 1, 55.

Damir दत्, दन्त् substituit 5, 1, 141 fgg.

दन्तायने 5, 2, 113.

दन्तुरे 5, 2, 106.

दन्त्य (in dentilabialis) Laut 7, 3, 75.

दन्तश्लोक 3, 2, 166.

दन्तमणे und Int. ns. दन्तम्ये 3, 2, 150.

| दम् (दम्, दमि) 3, 2, 46. दाम्यति 7, 3, 74.

दान्त दमित 2, 27. Caus. Atman 1, 3, 89.

दमे 3, 2, 46.

दमिने 3, 2, 141.

| दम् (दम्, दम्, Dasi) 7, 2, 49–51.

| दय् (दय, दयि) 3, 2, 158. Mit Gen. 2, 3, 52. दयां चक्रे 3, 1, 57.

दयाले 3, 2, 158.

देर 3, 3, 58. Vgl. पुरंदर.

| ददिद्रा (दरिद्रा mit dem Gen. दरिद्रम्य) heißt dahupiert 6, 1, 6. दरिद्रोति 192.

Wenn इ f. a. आ substituit wird 4, 114.

दरिने 6, 2, 157.

दर्य 4, 1, 54.

दर्म 4, 1, 52.

दर्शन 5, 2, 6. Vgl. अदर्शन.

दर्शम् 3, 1, 29.

दरिध्वतः 7, 1, 25. Wird statt an धृ ersetzt. (an der धृ) zumel. get. at.

देविष्ट und देवोयम् 6, 1, 158.

दगे 5, 3, 45.

देशक und दशन् 5, 1, 69.

दशन् Derivata davon 5, 2, 45. Vgl. यप्.

दशमे und दशम 5, 3, 49.

दशकादश und दशकादशिके (f. डे) 4, 4, 51.

| दम्, दस्त = दामित 7, 2, 27.

| दह् (दह) 3, 2, 142. Aorist 2, 4, 80.

दन्धस्यते und दन्धहोति 7, 4, 86. Bedeutung des Intens. 3, 1, 24.

1. | दा umfasst die im Dhatup. als बुदाञ्, दाण्, दाप्, देङ्, दैप् und दौ aufgeführten Wurzeln. Alle, mit Ausnahme von दाप् und दैप्, bezeichnet Pāṇini nebst den verschiedenen धा durch चु 1, 1, 20. Von einer dieser Wurzeln wird 3, 2, 159 दाक् abgeleitet. Vgl. चु im ersten Index.

2. | दा (दा mit dem Abl. दाः ददाति) 3, 2, 6–3, 159. दौयते 4, 4, 66. 5, 1, 47, 96. Dafür दद् substituit 7, 4, 46. त् 47. In diesem Falle die vorangehende Praposition verlängert 6, 3, 124. Vgl. दत्त. Mit आ Atman. 1, 3, 20.

3. | दा (दाण्) dann यक् substituit 7, 3, 78. Atman 1, 3, 55.

4. | दा (दाप्), davon दात्र 3, 2, 182.

5. | दा < | दौ.

दातिगात्र्ये 4, 2, 98.

दोण्डार्जिनिक 5, 2, 76.

दाणिङनायन 6, 4, 174.

दात्यांह 7, 3, 1.

दात्र 3, 2, 182.

दाधिके 4, 2, 18.

| दान्, दान्, दौदामिने 3, 1, 6.

दामन् Bahuvr. (f. दाम्नी) 4, 1, 27.

दामनि und दामनेय 5, 3, 116.

दाये 3, 1, 139.

दायाद mit Loc. oder Gen. 2, 3, 39. दायाद f. tip. Accent 6, 2, 5.

दायाद्य 6, 2, 5.

दायवे 5, 4, 77.

दाके 1, 3, 2, 159. 5, 4, 114.

दाघमन् 7, 3, 1.

दोद्य 5, 1, 125.

दोतैय 4, 3, 56.

दुस् am Anfange eines Comp. 3, 3, 126 fgg.

दुःसख्ये und दुःसखि 5, 4, 121.

1. | दुह् (दुह्, दुह्) 3, 2, 61. 70. 142. 6. 1, 214. Aorist 3, 1, 63. 7, 3, 73. Reflexivum 3, 1, 89.

2. °दुह् 3, 2, 61.

दुहितृ, पुत्रश्च दुहिता च = पुत्रो 1, 2, 68.

दुत 4, 3, 85. 4, 120.

दृत्य (1) 4, 4, 120.

दृ 6, 4, 156. दृस्, दृरेण, दृरात् 2, 3, 35. दृरे

36. 5, 3, 37. Mit Abl. oder Gen. 2, 3,

34. दृरात्संबुद्धो 1, 2, 33. दृराद्धृते 8, 2, 84.

107 (अ°). दृरात् mit einem Partic.

auf त componirt 2, 1, 39. 6, 3, 2. Vgl.

अदृर.

दृर्गो 3, 2, 48.

| दृ (दृ) 3, 1, 109. 2, 157. 3, 58. Aorist 1, 59. दिदृषिते 7, 2, 75.

दृष्टे 7, 2, 20. 5, 1, 123.

दृष्टरूपा in अशनील°.

दृति 4, 3, 56.

दृतिर्हेरि 3, 2, 25.

दृत्य 3, 1, 109.

| दृप्, darnach kann ein ārdhadh. das Augment इ erhalten 7, 2, 45; vgl. 6, 1, 59.

1. | दृष् (दृष्, दृशि) 3, 1, 137. 2, 36. 60.

94. 4, 29. पश्यति 7, 3, 78. 4, 4, 46.

पश्य und पश्यत mit Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 39. अ kann infigirt werden 6, 1, 58. Aorist 3, 1,

47. 7, 4, 16. Perfect 7, 2, 65. दृश्यते

3, 2, 101. 178. 3, 130. 6, 3, 137. 4, 73.

7, 1, 76. दृश्यन्ते 3, 2, 75. 3, 2. 5, 3, 14.

Bildung der beiden Futura, des स्-Aorists

und Precativs im Pass. und Impers. 6,

4, 62. Desid. Ātman. 1, 3, 57. Vgl. दृष्ट.

2. °दृश् 3, 2, 60. Einfluss auf das vorangehende Wort 6, 3, 89 fgg. Nomin. °दृक् 8, 2, 62. °दृङ् 7, 1, 83.

°दृश् 3, 2, 60. Einfluss auf das vorangehende Wort 6, 3, 89 fgg.

दृगे Infin. 3, 4, 11.

दृश्य 4, 4, 87.

°दृश्वन् 3, 2, 94.

दृष्ट 4, 2, 7. Vgl. इन्द्र°.

| दृ (दृ), Perfect 7, 4, 12. Caus. (दारि) 3, 2, 41. अददरत् 7, 4, 95.

| दे (दयति), Perfect 7, 4, 9.

देय 4, 3, 47. 5, 4, 55.

| देय् (देवि) 3, 2, 142. 147.

देव 5, 4, 27. 56. 6, 3, 92. Betonung 1, 2, 38.

°देवक 3, 2, 147.

देवेता 5, 4, 27. 3, 2, 186. 4, 2, 24. 5, 4, 24.

देवताद्वंद्व 6, 2, 141 fgg. 3, 26 fgg. 7, 3, 21.

देवतासंप्रदान 2, 3, 61.

°देवत्यं 5, 4, 24.

देवत्रो 5, 4, 56.

देवद्राज्यं 6, 3, 92.

देवपथ 5, 3, 100.

देवयज्ञा und देवहूय 3, 1, 123.

| देवार्थे 7, 4, 38.

देविका 7, 3, 1.

देश m. 1, 1, 75. 2, 4, 7. 3, 3, 78. 4, 2, 52.

67. 119. 3, 96. 5, 2, 105. 135. 3, 27. 6,

3, 98. 8, 4, 9. 24 (अ°).

°देशीय und °देश्य s. देशीय् und देश्य im anderen Index.

देत्ये 4, 1, 85.

देन्य 6, 4, 61.

देवयज्ञ, देवयज्ञो und देवयज्ञ्यो 4, 1, 81.

देष्टिके 4, 4, 60.

| दो (दति), द्योति 7, 3, 71. इ für den Wurzelsvocal substituiert 4, 40.

| दोष् s. | दुष्

दोषन् und दोम् Declination 6, 1, 63.

दोषिन् 3, 2, 142.

दोम् s. दोषन्.

दोहिन् 3, 2, 142.

दोह्य 6, 1, 214.

दोवारिक 7, 3, 4.

दोष्कुलेय 4, 1, 142.

द्यावा° Dyaudva 6, 3, 29.

द्यावार्ण्यदेवीय und °र्ण्य्य 4, 2, 32.

द्यावार्ण्य्य्यां 6, 3, 30. 4, 2, 32.

द्यु Substitut für 2. दिव्य 6, 1, 131. 5, 2, 108.

1. $\sqrt{\text{द्युत्}}$ (द्युत्, द्युत, द्युति) 3, 2, 177. Aorist 1. 3, 91. 3, 1, 55. Bildung der Reduplication 7, 4, 67. दविद्युतत् 65.

2. °द्युत् 3, 2, 177.

द्युमे 5, 2, 108.

द्युतै 8, 2, 49. 3, 3, 37.

द्युचे 8, 2, 49.

द्याः s. u. 2. दिव्.

दढिमेन् 5, 1, 123.

1. द्रम्. Intens. दन्द्रम्यै 3, 2, 150.

द्रवमूर्ति 6, 1, 24.

द्रविणस्य 7, 4, 36.

द्रैव्य 4, 3, 161. 5, 3, 164. 1, 51.

द्रैव्यक 5, 1, 51.

द्रव्यप्रकर्ष 5, 4, 11.

द्रष्टृ 5, 2, 91.

$\sqrt{\text{द्रा}}$ (द्रा, द्राति) 3, 2, 158. Ein vorangehendes नि wird णि 8, 4, 17.

द्राघ्, द्राघिमैन्, द्रौघिष्ठ und द्रौघोयम् 6, 4, 157.

1. $\sqrt{\text{द्रु}}$ (द्रु mit dem Abl. द्रुवः) 3, 2, 145. 3, 23, 27. 49. Perfect 7, 2, 13. Caus. Parasma. 1, 3, 86. Reduplicierter Aorist 3, 1, 48. 7, 4, 93 fg. Desid. 81.

2. द्रु 4, 3, 161 fg. 5, 2, 108.

द्रुघण, द्रुघन 3, 3, 82.

द्रुमै 5, 2, 108.

द्रुवैय 4, 3, 162.

1. $\sqrt{\text{द्रुह्}}$ (द्रुह्, द्रुह) 3, 2, 61. 142. Mit Dat. 1, 4, 37. Nach Präpositionen Acc. 58. Ein ardhadh. kann das Augment ह् erhalten 7, 2, 45. Für ह् kann दृ oder घ् substituiert werden 8, 2, 33.

2. °द्रुह् 3, 2, 61.

द्रोण 4, 1, 103.

द्रोहिन् 3, 2, 142.

द्रोणायने und द्रोणि 4, 1, 103.

द्वके = द्विके 7, 3, 47.

द्वेद्वे n 8, 1, 15 m. *ein Compositum, dessen Glieder durch „und“ verbunden gedacht werden*, 2, 2, 29. Genus richtet sich nach dem letzten Wort 2, 4, 26. Ausnahmen Pāṇini's Grammatik

27 fg. Steht im Singular 2, 4, 2 fgg.

Ist als solches n. 17. Erhält als solches das Suffix औ 5, 4, 106. Declination von zu einem Dv. verbundenen Pronomina 1, 1, 31. Patronymica verlieren ihr patron. Suffix 2, 4, 68 fg. Anordnung der Glieder 2, 32 fgg. Veränderungen des ersten Gliedes 6, 3, 25 fgg. Accent 2, 34 fgg. Ableitungen mit द्वैय 4, 2, 6. 3, 88. $\sqrt{\text{द्वै}}$ 125. $\sqrt{\text{द्वै}}$ 1, 133. द्वैन् 2, 128. Vgl. देवताद्वेद्वे, नक्षत्रद्वेद्वे.

द्वये 5, 2, 43.

द्वा^o vor Zahlwörtern 6, 3, 47. 49.

द्वार 4, 3, 86. Mit Vrddhi दावा^o 7, 3, 4.

द्वि. Ableitungen davon 5, 2, 54. 3, 2, 45. 4, 18. द्वे 6, 1, 1. 8, 1, 1. 4, 46. द्वयोः 1, 2, 59. 5, 3, 92. द्वेकयोः 1, 4, 22. द्वि^o vor Zahlwörtern 6, 3, 47. 49. द्वि gehört zu सर्वादि und त्यदादि.

द्विके = द्विके 7, 3, 47

द्विगु m. *ein Tatpurusha* (genauer *ein Karmadhāraya*), dessen erstes Glied ein Zahlwort (s. संख्या) ist, 2, 1, 23. 52. Als Subst. (zwei oder mehr Dinge als eine Einheit gefasst) im Sg. 2, 1, 51. 4, 1. Mit dem Fem. auf द्वै 4, 1, 21. Auch n. auf औ 5, 4, 99. Adj. (in den verschiedensten Bedeutungen) ohne Hinzufügung eines tadddhita 4, 1, 88. 5, 1, 28 fgg. 55. F. आ und द्वै 4, 1, 22 fgg. Verschiedene tadddh. angefügt 5, 1, 29 fgg. 54 fg. 82. 86 fgg. Accent eines Dvigu 6, 2, 29 fgg. 122. Accent eines Comp. mit einem Dvigu im zweiten Gliede 12. 197. Von einem in Wirklichkeit nicht bestehenden, nur supponierten Dvigu kann wie mit einem tadddh. ein wirklicher Stamm gebildet werden. 2, 1, 51. Man beachte, dass Composita wie द्विपाद् „zweifüssig“ wohl Bahuvrhi, aber keine Dvigu sind. Vgl. संख्या.

द्वितय 5, 2, 43.

1. द्वितीय 1) *der zweite* 5, 2, 54. 3, 48. 83. 4, 58. 6, 1, 2. 3, 80. — 2) द्वितीया a) *die Endungen des zweiten Casus, des Accusativs, der Accusativ.* Bildung desselben 7, 2, 87. Tonlose pronominale Formen 2, 4, 34. 8, 1, 20. 23. Wann gebraucht 2, 3, 2 fgg. 8, 12. 31 fg. 35. 60. Statt der Accusativendung चा 5, 4, 56. Vor einem Absolut. auf अम् (auch componirt) 3, 4, 53. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 24. Accent eines solchen Comp. 6, 2, 2. 47. Am Ende eines Tatp. 2, 2, 4. Vgl. कर्मन्. — b) *das Wort द्वितीया*, Declination 7, 3, 115.
2. द्वितीय *halb, Hälfte* 5, 3, 48. Am Anfange und am Ende (n.) eines Tatp. 2, 2, 3.
- द्वितीयो Adv. mit कृ 5, 4, 58.
- द्विदण्डि Avjajibh. 5, 4, 128.
- द्विदत् und द्विदत् 6, 2, 197.
- द्विधो 5, 3, 45.
- द्विनिष्क und द्विनिष्किक 5, 1, 30.
- द्विपाद u. द्विपाद. द्विमूर्धन् u. द्विमूर्धेन् 6, 2, 197.
- द्विवचन *Lautverdopplung*, 1, 1, 58. *Reduplication* 59.
- द्विवचन n. *Personal- und Casusendungen des Duals, der Dual* 1, 4, 102 fg. Wann gebraucht 22. Statt Pl. 2, 63. — 1, 1, 11. 5, 3, 57. 7, 1, 77. 2, 88. 92.

द्विविंशतिक und द्विविंशतिकौन 5, 1, 32.

द्विविस्त und द्विविस्तिक 5, 1, 31.

1. १' द्विप् (द्विप् द्विप्) 3, 2, 61. 131. 142. अ-
द्विपुः und अद्विपन् 4, 112.

2. -द्विप् 3, 2, 61.

द्विपेत् 3, 2, 131.

द्विपेतर्प 3, 2, 39. 6, 3, 67.

द्विष्ट 8, 3, 97.

द्विम् 5, 4, 18. स् kann प् werden 8, 3, 43.

द्विस्तावा 5, 4, 84.

द्विहल् zwei Consonanten (हल्) habend 7, 4, 71.

द्वोप 6, 3, 97. 4, 3, 10.

द्वेधा 5, 3, 46.

द्वेपिन् 3, 2, 142.

द्वेधम् 5, 3, 45.

द्वेष Subst. und davon द्वेष Adj. 4, 2, 12.

द्वेष्य 4, 3, 10.

द्वेशागो 5, 1, 36.

द्वौच zwei Vocale (अच्) habend, zweisilbig
4, 1, 121. 156. 170. 2, 113. 3, 72. 150.
5, 1, 39. 4, 57. 6, 1, 205. 2, 90. 119. 194.
3, 135.

द्व्यञ्जने 5, 4, 102.

द्व्यगोति 6, 3, 41.

द्व्यायुर्ध्व 5, 4, 77.

द्व्यपसर्ग s. अद्व्यपसर्ग.

ध

१' धन् (धन), Accent in einer reduplicirten Form 6, 1, 192.

धन 1, 1, 35. 4, 4, 84. 5, 2, 65. °धन Accent 6, 2, 55.

धनक 5, 2, 65.

१' धनार्थे 7, 4, 34.

धनुष्करं 3, 2, 21.

धनुस् 4, 4, 83 (अः). 5, 4, 132. °धनुस् 133.

धेन्य 4, 4, 84.

± धन्वक 4, 2, 121.

1. धन्वन् Wüste 4, 2, 121.

2. °धन्वन् Bahuvr. Bogen 5, 4, 132 fg.

१' धम् (धम) Substitut für १' धमा 7, 3, 78.

धर्मे und °धर्मे 3, 1, 137. 2, 29 fg.

धये und °धये 3, 1, 137. 2, 29 fg.

± धरे 3, 2, 46.

धर्म 4, 2, 41. 46. 91 fg. 5, 2, 132. 4, 124.

°वत् Adv. 4, 2, 46.

°धर्मेन् Bahuvr. 5, 4, 124.

°धर्मेन् 5, 2, 132.

धर्म्य 4, 4, 91 fg. 47. 6, 2, 65.

धर्वित्र 3, 2, 184.

1. धा bezeichnet die Wurzeln धा, दधाति und धे. Nebst den verschiedenen दा werden sie durch घु zusammengefasst 1, 1, 20. Beide Wurzeln sind 3, 2, 181 gemeint. Vgl. घु im vorangehenden Index.

2. धा (धा mit dem Gen धः und दधाति) 3, 1, 138. 2, 158. Dafür हि substituiert 7, 4, 42. Für द in दध् wird ध् substituiert 8, 2, 38. Ein nachfolgendes त् geht nicht in ध् über 40. धिष्ण und धिपोय 7, 4, 45. Vgl. अनभिहित, आहित und व्यवहित und घु im vorangehenden Index.

धातु m. *Verbalwurzel*. So heissen die im Dhātupāṭha verzeichneten Wurzeln 1, 3, 1. Ferner die Desiderativa, Intensiva, Causativa (mit Einschluss der durch das Suffix इ verstärkten Wurzeln der zehnten Klasse), die durch आय (wie गोपाय, ईय (ऋतीय) und इ (क्रामि) verstärkten Wurzeln und alle Denominativa 3, 1, 7 fgg. 32. Vor den Denominativsuffixen fällt die Casusendung ab 2, 4, 71. Eine Wurzel hat den Acut auf der letzten Silbe 6, 1, 162. Welche Suffixe daran gefügt werden 3, 1, 91 fgg. Lautliche Veränderungen derselben 6, 1, 64 fgg. 80. 175. 4, 14. 77. 140. 7, 1, 58. 100. 8, 2, 32. 62. 74 fg. Redupliciert 6, 1, 8 fgg. — 3, 2, 14. 7, 1, 70. 8, 2, 43. 4, 27. *Verbum, Verbalform* überhaupt 1, 4, 80. 3, 3, 155. 4, 1. 5, 1, 118 (धात्वर्थे eine Präposition). 6, 1, 91 fg. Vgl. अधातु धातुलोप einen Abfall des Auslauts einer Wurzel bewirkend 1, 1, 4.

धातुसंबन्ध 3, 4, 1.

धात्री 3, 2, 181.

धान्य 2, 4, 12. 3, 3, 30. 48. 5, 2, 1.

धार्य 3, 1, 139.

धाया 3, 1, 129.

धार्य 3, 1, 138.

धारिरे s. ध.

धाने 3, 2, 159.

धातराजं 6, 4, 135.

धाय्, धावति 4, 4, 37. Vgl. धा.

धि 3, 3, 92 fg. Vgl. उदधि

धित in नेमः, वसुः, सुः.

धिन्व् (धिन्वि). धिनोति 3, 1, 80.

धुर 3, 2, 177. 4, 4, 77. धुर 5, 4, 74.

धुरे 5, 4, 74.

धुई 4, 4, 77.

धुव् (धुवि) 3, 2, 177.

धृ (धृ, धृज्) 3, 2, 184. Ein ārdhadh. kann das Augment इ erhalten 7, 2, 44.

Aorist 72.

धृप् (धृष) und धृषाये 3, 1, 28.

धूम 4, 2, 127.

धूर्त Tatp. 2, 1, 65.

धृ Caus. (धारि) 3, 1, 138. 2, 46. धारयत् 140. Mit Dat. 1, 4, 35. Desid. दिधरिषते 7, 2, 75. Intens. दाधर्ति, दधर्ति, दधर्षि 4, 65.

धतराजन 6, 4, 135.

धप् (धप्, धप, धपि) 3, 2, 140. 4, 65. धर्षित 1, 2, 19. धृष्ट 6, 1, 206. 7, 2, 9. Vgl. अधृष्ट.

धृष्ण 3, 2, 140.

धे (धेद्) 3, 1, 137. 2, 29 fg. 159. Aorist 2, 4, 78. 3, 1, 49. Vgl. घु im vorangehenden Index.

= धेनव 7, 3, 25.

धेनु 4, 2, 47. धेनु Tatp. 2, 1, 65.

धेनुष्या 4, 4, 89.

धेन्वनडुहो 5, 4, 77.

= धेनव 7, 3, 25.

धेनुक 4, 2, 47.

धेवत्य 6, 4, 174.

धो für म im Präsens substituiert 7, 3, 78. Vgl. धाय्.

धोमक 4, 2, 127.

धोर्ये 4, 4, 77.

√ ध्या (ध्या) 3, 1, 137. 2, 29 fg. धेमति 7.
3, 78. देध्मीयते 4, 31.

| ध्या s. | ध्ये.

| ध्ये (ध्या). ध्याते 8, 2, 57.

ध्रुव 1, 4, 24. 6, 2, 177. Vgl. अध्रुव.

ध्रौव्य 3, 4, 76.

| ध्वंस (ध्वंसु), Intens. 7, 4, 84. Für den
Auslaut wird द् substituted 8, 2, 72.

ध्वन् Caus. (ध्वनयति) Aorist 3, 1, 31.

ध्वये 3, 1, 123.

ध्वाङ्क Tatp. 2, 1, 42.

ध्वान्त 7, 2, 18.

न

न 1, 1, 4. 10. 29. 58. 63. 2, 18. 37. 3, 4. 15.
58. 89. 4, 4. 2, 2, 10. 3, 69. 4, 14. 61.
67. 83. 3, 1, 47. 51. 64. 89. 2, 23. 113.
152. 3, 135. 4, 23. 4, 1. 10. 22. 56. 178.
2, 113. 3, 130. 5, 1, 121. 2, 27. 4, 5. 69.
89. 155. 6, 1, 3. 20. 37. 46. 99. 104. 115.
175. 182. 2, 19. 91. 101. 133. 142. 168.
176. 181. 3, 19. 37. 4, 4. 39. 39. 69. 74.
85. 126. 137. 170. 7, 1, 11. 26. 62. 68.
78. 2, 4. 8. 39. 59. 3, 3. 6. 22. 27. 34.
45. 59. 87. 4, 2. 14. 35. 63. 8, 1, 24. 29.
51. 73. 2, 3. 8. 57. 110. 4. 34. 42. 48. 67.
न वेति विभाषा 1, 1, 44. Mit Präsens
oder Aorist 3, 2, 121. न नु (ननु) mit
Präsens 120. Einfluss auf die Betonung
des Verbums 8, 1, 41. न ह (नह) Ein-
fluss auf die B. d. V. 31. Vgl. नञ्.

नक्तदिवसम् 5, 4, 77.

नक्र 6, 3, 75.

नक्षत्र 6, 3, 75. 1, 2, 60. 2, 3, 45. 3, 1, 116.
4, 2. 3. 3, 16. 37. 4, 141. 8, 3, 100.

नक्षत्रद्वन्द्व 1, 2, 63.

नक्षत्रिय 4, 4, 141.

नख 6, 3, 75. नख Bahuvr. (f. ई und आ)
4, 1, 58.

नखपर्व 3, 2, 34.

नग m. 6, 3, 77.

नगर 4, 2, 128. 6, 1, 155. 7, 3, 14. नगर
4, 2, 142. 7, 3, 24. Accent 6, 2, 89.

Vgl. नव.

नगरैय 4, 2, 142.

नग्नैरण 3, 2, 56.

नग्नभविष्णु und नग्नभोयुक 3, 2, 57.

नञ् die Negation n. Davon नोना 5, 2, 27.
Am Anfange eines Comp. 2, 1, 60. 2, 6.

3, 3, 112. 4, 1, 57. 5, 1, 121. 4, 71. 121
figg. 7, 3, 39. 47. Das न fällt ab 6, 3,

73. Erhält sich 75 figg. Nach अ erhält
das Nomen vorn das Augment न् 74.

Accent eines Bahuvr. mit der Negation
6, 2, 116. 155 figg. 172 figg. नञ्वत् Adv.

175. अनञ् 2, 4, 19. 6, 4, 127. अनञ्वि-
शिष्ट 2, 1, 60. अनञ्समास 6, 1, 132.

अनञ्पूर्व 7, 1, 37.

√ नट् Caus. (नाट) mit Gen. 2, 3, 56.

नट 4, 3, 129.

नटमूत्र 4, 3, 110.

नड 4, 1, 99. 2, 87. 91.

नडकीय 4, 2, 91.

नैञ्जत् und नञ्जले 4, 2, 87.

नत 5, 2, 31.

| नट् (नट) 3, 3, 64. Ein vorangehendes
नि wird णि 8, 4, 17.

नद 3, 1, 115.

नदम् und नदि Avjambh. 5 4, 110.

नदी f. 1) die *Feminineendungen ई und ऊ*
(mit einigen Ausnahmen) und ein darauf
ausgehendes Femininum 1, 4, 3 figg. De-

clination 7, 1, 54. 3, 107. 112. 116. Da-
für eine Kurze substituiert 6, 3, 44. Be-

tont am Anfange eines Comp. 2, 109.
Daran im Bahuvr. क् angefügt 5, 4, 153.

Partic. auf अन्ते 6, 1, 173. Wann अन्तो
7, 1, 89 fig. Vgl. डी, डीन्, डीप्, डीष् und

ऊङ् im vorangehenden Index. — 2) *Fluss* 2, 1, 20 fg. 4, 7. 4, 1, 113. 2, 85. — 3) *das Wort* नदी 4, 2, 97. 4, 111.

नदीष्ण 8, 3, 89.

नैद्धी 3, 2, 182.

ननु s. u. न.

√नन्द् (नन्दि) und नैन्दन 3, 1, 134.

नपात् 6, 3, 75.

नपुंसक *Neutrum* 6, 3, 75. Neutrale Composita 2, 4, 17 fgg. 30. 6, 2, 14. 98. 123. Participia auf त 3, 3, 114. अर्ध 2, 2, 2. Durch Kürzung des Auslauts gebildet 1, 2, 47. Neutra auf अन् und अस् im Comp. 5, 4, 103. 109. Declination 6, 4, 11. 7, 1, 19 fg. 23 fgg. 72 fgg. 79 fgg. Vgl. अनपुंसक.

नभाज् 6, 3, 75.

√नम् (नम्, नम, नमि) 3, 2, 167. Aorist 7, 2, 73. Reflexivum 3, 1, 89. Vgl. नत, उन्नत.

नमस् 3, 1, 19. Mit Dativ 2, 3, 16. Behält als Gati das स् vor क 8, 3, 40.

√नमस्ये Aet. 3, 1, 19.

नमुचि 6, 3, 75.

नमै 3, 2, 167.

नर in विश्वानर 6, 3, 129.

नव° Tatp. 2, 1, 49.

नवति 5, 1, 59.

नवन्, नवभ्यः 7, 1, 16. Vgl. षप्.

नवनगर, Accent 6, 2, 89.

नवमे und नैवम 5, 3, 49.

नवेदस् 6, 3, 75.

1. √नश् (नश्, नश, नशि) 3, 2, 163. 4, 43. 8, 2, 63. Aorist 2, 4, 80. न् wird infigiert 7, 1, 60. Ein ārdhadh. kann das Augment इ erhalten 2, 45. नष्ट्वा oder नष्ट्वा 6, 4, 32. Wann न् nicht in ण übergeht 8, 4, 36. Caus. (नाश) 3, 2, 146. Parasm. 1, 3, 86.

2. °नैश्, Nomin. °नट् oder नक् 8, 2, 63.

नैश्वर 3, 2, 163.

1. नस् tonloses Pron. 8, 1, 21. Wann nicht zu setzen 24 fgg. ण् für न् 27 fg.

2. नेस् *Nose* in den schwachen Casus 6, 1, 63. Die Casusendung erhält den Acut 171.

°नसे 5, 4, 118 fg.

नसत् 8, 2, 61.

1. √नह् (नह्, नहि) 3, 2, 182. 6, 3, 116.

Für ह् wird ध् substituirt 8, 2, 34.

2. °नैह् mit vorangehender Länge 6, 3, 116.

नह s. u. न.

नाक 6, 3, 75.

°नाग Tatp. 2, 1, 62. नार्गे 4, 1, 24.

±_नागर 7, 3, 24.

नैगरक 4, 2, 128.

नैठ्य 4, 3, 129.

नाडायने 4, 1, 99.

°नाडि Bahuvr. 5, 4, 159.

नाडिधर्मे u. नाडिधर्ये 3, 2, 30 (eingeschoben).

नाडो 3, 2, 30 (eingeschoben).

°नाडोक् Bahuvr. 5, 4, 159.

√नाथ् (नाथ्) mit Gen. 2, 3, 55.

नाथैरि 3, 2, 25.

नाटैर्ये 4, 2, 97.

नाट्ये 4, 4, 111.

नैना 5, 2, 27. Mit Abl. oder Instr. 2, 3, 32.

नान्दोकरे 3, 2, 21.

नाभि in सनाभि.

नामग्राहम् 3, 4, 58.

नामन् 3, 4, 58. 4, 3, 72. °नामन् 2, 2, 26.

3, 3, 34. 4, 3, 66. 5, 3, 78. 81. 6, 2,

187. 3, 10. 17. 8, 3, 94. Vgl. अष, तच्चा-

मन् स.

नामाख्यात und नामाख्यातिके 4, 3, 72.

नामाटैशम् 3, 4, 58.

नामिके 4, 3, 72.

°नामिका in तच्चात्मिका.

नाये 3, 1, 142. 3, 16 (vgl. 6, 1, 159).

°नाये 5, 4, 99 fg.

नैयिक 4, 4, 7.

नाय्य 4, 4, 91. 6, 1, 213.

°नाशम् in जीवनाशम्.

नासत्य 6, 3, 75.

नासिक Bahuvr. (f. ई und आ) 4, 1, 55.
 नासिकंधर्म 3, 2, 29.
 नासिका 1, 1, 8. 4, 1, 55. 5, 2, 31. 4, 118 fg.
 Declination 6, 1, 63.
 नास्ति und नास्तिके 4, 4, 60.
 नि Upasarga und Gati 1, 3, 17. 30 u. s. w.
 Wann णि 8, 4, 17 fg. नि Accent 6,
 2, 192.
 √ निस् (निस्), न् kann ण् werden 8, 4, 33.
 निकट 4, 4, 73.
 निक्ताय, Accent 6, 2, 94.
 निक्ताय 3, 1, 129.
 निकार 3, 3, 30. 6, 2, 144.
 निक्वण् und निक्वण 3, 3, 65. 6, 2, 144.
 √ निक्ष् (निक्ष्), न् kann ण् werden 8, 4, 33.
 निगदे 3, 3, 64. 6, 2, 144.
 निगमे m. 3, 3, 19. 6, 3, 113. 4, 9. 7, 2, 64.
 3, 81. 4, 74.
 निगरण 1, 3, 87.
 निगादे 3, 3, 64. 6, 2, 144.
 निगार 3, 3, 29. 6, 2, 144.
 निगृह्यानुयोग 8, 2, 94.
 निगृह् 3, 3, 45. 6, 2, 144.
 निघ 3, 3, 87.
 निघर्मे 3, 3, 60. 6, 2, 144.
 √ निज् (निज्). नेनेक्ति 7, 4, 75.
 नित्य, °वीप्स्योः 8, 1, 4. नित्यम् 1, 2, 63. 72.
 4, 77. 2, 2, 17. 3, 1, 23. 3, 66. 4, 99. 4,
 1, 29. 35. 46. 3, 144. 4, 20. 5, 1, 64. 76.
 89. 2, 44. 57. 118. 4, 122. 6, 1, 57. 100
 (eingeschoben). 125. 197. 210. 4, 108. 7,
 1, 81. 2, 61. 4, 8. 8. 1, 66. 3, 3. 32. 45.
 77. नित्य 6, 2, 138. Mit nachfolgendem
 Partic. auf त्, Accent 61. Vgl. अनित्य.
 नित्यसमास, अ° 6, 1, 169.
 निद्रालु 3, 2, 158.
 निधान, अ° 6, 2, 192.
 निनटे und निनाटे 3, 3, 64. 6, 2, 144.
 √ निन्द् (निन्द्, निन्द्) 3, 2, 146. न् kann ण्
 werden 8, 4, 33.
 निन्दक 3, 2, 146.
 निपटे 3, 3, 64. 6, 2, 144.

निपत्यो 3, 3, 99.
 निपाटे 3, 3, 64. 6, 2, 144.
 निपात m. Partikel, Präposition, Adverb
 (adverbial gebrauchte Casusformen), In-
 terjection u. s. w. 1, 4, 56. Heissen Avjaja
 (Indeclinabilia) 1, 37. 3, 3, 4. 8, 1, 30.
 Auslaut verlängert 6, 3, 136. Aus einem
 Vocal bestehend und pragr̥hja 1, 1, 14.
 Vgl. पूर्व°.
 निपान n. 3, 3, 74.
 निपुण 7, 3, 30. Mit Loc. oder Acc. mit
 प्रति 2, 3, 43. Am Ende eines Tatp. 1, 31.
 निबिडे und निबिरीसे 5, 2, 32.
 निमन्त्रण 3, 3, 161.
 निमान 5, 2, 47.
 निमित्त 3, 3, 87.
 निमित्त n. 3, 3, 139. 5, 1, 38. 6, 1, 80. 3,
 39. 7, 2, 36.
 निमूलकौपम् 3, 4, 34.
 नियमे und नियामे 3, 3, 63. 6, 2, 144.
 नियुक्त 4, 4, 66. 69. 6, 2, 75.
 नियोज्य 7, 3, 68.
 निर् Praposition 7, 2, 46. Vgl. निस्.
 निरवसित in अनिरवसित 2, 4, 10.
 निराकरिष् 3, 2, 136.
 निरुदक 6, 2, 134.
 निरोध, अ° 3, 1, 101.
 निर्दिष्ट 1, 1, 66. 2, 43.
 निर्धारण n. 2, 2, 10. 3, 41. 5, 3, 92.
 निर्मित 4, 4, 93.
 निवेश 8, 4, 5.
 निर्वीण und निर्वीत 8, 2, 50.
 निर्वृत्त 4, 4, 19. 5, 1, 79.
 निवचने als Gati 1, 4, 76.
 निवात, Accent 6, 2, 8.
 निवास m. 3, 1, 129. 3, 41. 4, 2, 69. 3, 89.
 6, 1, 201.
 निश in den schwachen Casus für निशा 6,
 1, 64. Wirft den Acut auf die Casus-
 endung 171.
 निशा 4, 3, 14. °निशा und निश n. Tatp.
 2, 4, 25.

निशाकरं 3, 2, 21.

निश्चयं 3, 3, 58. 6, 2, 144.

निःश्रेयसं 5, 4, 77.

निष्पत्त 8, 2, 61.

निषट्वा 3, 3, 99.

निषय und निषित 8, 3, 70.

निष्क 5, 1, 20. 2, 119.

निष्कुल, निष्कुलो Adv. mit कृ und निष्कोषण 5, 4, 62.

निष्कर्ष 3, 1, 123.

निष्ठा die Participialsuffixe त् und त्वत् und ein darauf (insbes. auf त्) auslautender Stamm 1, 1, 26. Mit und ohne Bindevocal इ 7, 2, 14 fgg. 47. 50 fgg. Einfluss auf die Wurzel 1, 2, 19 fgg. 6, 1, 22 fgg. 4, 52 (an Causativa gefügt). 60 fg. 95. Wann त् in न् übergeht 8, 2, 42 fgg. *स्कत् ohne Wandel des स् 3, 73. Vergangene Bedeutung 3, 2, 102. Nicht mit Gen. 2, 3, 69. Betonung 6, 1, 205 fgg. Am Anfange eines Bahuvr. 2, 2, 36. Accent 6, 2, 110. 169. Am Ende eines Karmadh. 46. Vgl. क्त und क्तवत् im vorangehenden Index.

निष्पत्त und निष्पत्ता Adv. mit कृ 5, 4, 61.

निष्पार्थ 3, 3, 28. 6, 2, 144.

निष्प्रवाणि 5, 4, 160.

निःषम 8, 3, 88.

निःप्रति 8, 3, 88.

निम् Präposition 8, 3, 86. 102. Vgl. निम्.

निस्तब्ध 8, 3, 114.

निस्वने und निस्वाने 3, 3, 64. 6, 2, 144.

निहर्ष 3, 3, 72. 6, 2, 144.

1. √ नो (नो) 3, 1, 142. 2, 61. 182. 3, 24. 26. 37. Ātman. 1, 3, 36 fg.

2. *नो 3, 2, 61. Declination 7, 3, 116.

नोचिम् 1, 2, 30.

नोति 5, 3, 77.

नोल und नोली 4, 1, 42.

नोवारं 3, 3, 48. 6, 2, 144.

नु Indecl. Mit Präsens oder Aorist 3, 2, 121. Vocal verlängert 6, 3, 133. Vgl. unter न.

1. नुद (नुद, नुद) 3, 2, 5. नुत्त und नुत्त 8, 2, 56.

नृ. Declination und Betonung 6, 1, 184. 4. 6.

नृन् vor प 8, 3, 10.

1. नृत् (नृत्, नृति), ein ardhadh. kann das Augment इ erhalten 7, 2, 57. Caus. Ātman. 1, 3, 89.

नेत् Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30.

नेत्र 3, 2, 182.

नेद und नैदिष्ट 5, 3, 63.

नैदीयस् 5, 3, 63. *नैदीयस् Accent 6, 2, 21.

नेम, Declination 1, 1, 33.

नेमधित 7, 4, 95.

नेय 5, 2, 9.

नेष्ट, Declination 6, 4, 11.

नैकटिके 4, 4, 73.

नैयग्रोध 7, 3, 5.

नैगं und नैगिक 4, 3, 14.

नैष्कशतिक und नैष्कसहस्रिक 5, 2, 119.

नैष्किके 5, 1, 20. *नैष्किक 30.

1. नो tonloses Pronomen 8, 1, 20. Wann nicht gebraucht 24 fgg.

2. नो Schiff 4, 4, 7. 91. 5, 4, 99. 6, 1, 213.

न्यग्रोध 7, 3, 5.

न्यङ्क 7, 3, 51.

न्यञ्त् 6, 2, 53. Vgl. 2. अञ्त्.

न्यन्त 6, 2, 181.

न्यरा 7, 2, 24.

न्याग्रोध 7, 3, 5.

न्यार्दे 3, 3, 60.

न्यार्थ m. 3, 3, 37. 6, 2, 144. 3, 3, 122. 4, 4, 92.

न्योष्य 4, 4, 92.

न्युञ्ज 7, 3, 61.

न्युङ्क्व 1, 2, 34.

प

पे *trinkend*, f. पे 3, 2, 8.

पेति und पेति 3, 3, 95 fg.

पेव 8, 2, 52. पेव Tatp. 2, 1, 41. Accent 6, 2, 32.

पेत् 4, 2, 80. 5, 2, 25.

पेति 5, 2, 25.

पेतिन् 4, 4, 35.

पेत् 3, 1, 119.

पेति 5, 1, 59.

पेत् und पेत् 4, 1, 68.

पेत् (पेत्, पेत्) 3, 1, 134. 2, 33. 136. 3, 95 fg. 8, 2, 52. पेति 5, 1, 52. पेच्यन्ते 90. पेच्यमान 4, 3, 43. Vgl. पेव.

पे 3, 1, 134. — पे 2, 33 fg.

पेव 6, 3, 56.

पेवम् 6, 3, 55.

पेत् in कृत्.

पेवक 5, 1, 60.

पेवकर्ण 6, 3, 115.

पेवत् 5, 1, 60.

पेचन्, पेचभ्यः 7, 1, 25. 2, 75. 3, 98. पेचानाम् 3, 4, 84. Vgl. पेत्.

1. पेचमे 1) der fünfte 5, 3, 49. — 2) पेचमो die Endungen des fünften Casus, des Ablutics, der Ablativ. Dafür अत् substituiert 7, 1, 31. तम् 5, 3, 7. 44 fg. अस्तात् 27 fgg. Nicht aber एन 35. Verhalten des स् vor परि 8, 3, 51. Wann gebraucht 2, 3, 7. 10 fg. 24 fg. 28 fg. 32 fgg. 42. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 37 fgg. 3, 2, 98. Casusendung erhält sich in einem solchen Comp. 6, 3, 2. Am Ende eines Avjajibh. 2, 1, 12. 4, 83. Vgl. अपादान.

2. पेचम Fünftel 5, 3, 49.

पेचाशत् 5, 1, 59.

पेत् (पेत्) 3, 3, 64

पेत् (पेत्, पेत्) 3, 3, 66. Mit Gen. 2, 3, 57. पेयार्थेति 3, 1, 28.

पेय 3, 3, 66.

पेयितव्य 3, 1, 101.

पेयिन् 6, 4, 165.

1. पेय 3, 1, 101. 4, 4, 51. 6, 2, 13. Vgl. अपय.

2. पेय 5, 1, 34.

पेयकम्बल 6, 2, 42.

1. पेत् erste Klasse (पेत्, पत, पति) 3, 2, 136. 150. 154. 182. 3, 99. 4, 56. Ausfall des अ 6, 4, 99. Aorist 7, 4, 19. Desid. 54. Intens. 84. Ein vorangehendes ति wird लि 8, 4, 17. Vgl. पति.

2. पेत् zehnte Klasse (पति) 3, 2, 158.

पतने 3, 2, 150.

पतयार्त् 3, 2, 158.

पति, Declination 1, 4, 8. 9. 6, 1, 112. Das स् des Genetivs eines vorangehenden Wortes erhält sich davor 8, 3, 56. Wann f. पतो 4, 1, 33 fgg. पति Accent 6, 2, 18 fgg. Ableitungen von पति 4, 1, 85. 5, 1, 128. Eine Genetivendung kann sich vor पति erhalten 6, 3, 24. Verhalten eines Femin. von der Form पेया vor पति 1, 13.

पतिघे, f. पेने 3, 2, 52.

पतित Tatp. 2, 1, 24. 38.

पतिवत् 4, 1, 32.

पत्कापिन् 6, 3, 54.

पेत् 3, 2, 182. 1, 121. 4, 3, 122 fg. 5, 2, 7.

पतो wann für पति 4, 1, 33 fgg.

पेत् 5, 1, 128.

पेय 5, 4, 74. Vgl. अ, कव, का, कु, देव.

पेयक 5, 2, 63.

पेयिक und पेयिके 5, 1, 75.

पेयिन् 4, 3, 29. 85. 4, 92. 104. 5, 1, 75. 2, 7. 63. 4, 74. Declination 7, 1, 85 fgg.

Accent 6, 1, 199.

पेय 4, 4, 92.

1. $\sqrt{\text{पट्}}$ (पट्, पट, पदि, पट्ट) 3, 2, 150. 154. 3, 16. 4, 56. 5, 4, 50. 53. Aorist 3, 1, 60. पित्तस्ते 7, 4, 54. पनोपयते und पनोपदीति 84. Ein vorangehendes नि wird णि 8, 4, 17. Mit सम् und Adv. auf सात् 5, 4, 53. Vgl. आपन्न. प्रतिपन्न.
2. पेट् in den schwachen Casus für पाद substituiert 6, 1, 63. Accent 171. Wann sonst für पाद 3, 53 fgg. 4, 130. Vgl. °पदो.
- पद n. 1) ein fertiges Wort und ein Nominalstamm cor consonantisch (mit Ausnahme des य् anlaufenden Casusendungen und einigen tadhlita, sowie cor dem Denominativ-Suffix य Med. 1, 4, 14 fgg. 2, 1, 1. 3, 1, 119. 8, 1, 16 fgg. 3, 21. 4, 1, 38. Hat nur einen Accent 6, 1, 158. — 2) Vorwand. °पद Tatp. Accent 6, 2, 7. — 3) das Wort पद 4, 4, 39. 87. 6, 2, 191. 8, 3, 47. Das स् einer Genetivendung erhält sich davor 53. Wird für पाद substituiert 6, 3, 52. — Vgl. अति°, अधस्पद, उत्तर°, पूर्व°, शिरस्पद.
- पदकार 3, 2, 23.
- पदग 6, 3, 52.
- पदने 3, 2, 150.
- पदवो 4, 4, 37.
- पदलोवे 5, 4, 77.
- °पदा 4, 1, 9.
- पदाजि 6, 3, 52.
- पदाति 6, 3, 52. 4, 2, 135 (अ°).
- पदादि m. der Anlaut —, der erste Vocal eines Wortes 8, 2, 6. 3, 38 (अ°). 111.
- पदान्त 1) der Auslaut eines Wortes 1, 1, 58. 6, 1, 76. 109. 7, 3, 3. 8, 4, 35. 37. 42. 59. अ° 6, 1, 96. 8, 3, 24. 55. — 2) auf पद ausgehend (ein Comp.) 7, 3, 9.
- पदार्थ Ding 1, 4, 96. अन्य° ein anderes Ding, utius Anderes 2, 1, 21. 2, 24.
- ± पदिके 4, 4, 39.
- ⊥ पदिका 5, 4, 1. 2.
- °पदो 4, 1, 8. 5, 4, 139.

- पदे als Gati bei कृ 1, 4, 76.
- पदोपहत 6, 3, 52.
- पदघोष 6, 3, 56.
- पद्धति und पद्धिम 6, 3, 54.
- पेट्ट 4, 4, 87. 6, 3, 53.
- $\sqrt{\text{पन्}}$ (पनि), पनार्थेति 3, 1, 28.
- पन्य von पयिन् 5, 1, 76.
- पन्य und पेन्दक 4, 3, 29.
- पन्मिथ 6, 3, 56.
- पयस् 4, 3, 160. Das स् einer Genetivendung erhält sich davor 8, 3, 53. Vgl. दधि°.
- पयस्व 4, 3, 160.
- पर Pron. Declination 1, 1, 34. 7, 1, 16. Ableitungen davon 5, 3, 29. 1) nachfolgend (mit Abl.) 1, 1, 47. 54. 57. 4, 2. 81. 2, 2, 31. 3, 1, 2. 3, 138. 4, 20. 6, 1, 84 (पूर्व°). 112. 4, 156. 7, 3, 22. 27. 4. 88. 8, 1, 2. 2, 92. 3, 4, 118. Am Ende eines Bahuvr. 1, 1, 51. 70. 2, 40. 4, 62. 6, 1, 115. 120. 7, 4, 80. 93. 8, 1, 56. 3, 6. 26 fgg. 35. 87. 110. 4, 28. — 2) summus 1, 4, 109. — Vgl. सर्वनामन्.
- परत्तेत्र 5, 2, 92.
- परत्तेस् 5, 3, 29.
- परंतपै 3, 2, 39.
- परम्° Tatp. 2, 1, 61.
- परमेष्ठ 8, 3, 97.
- परंपर und परंपरैणे 5, 2, 10.
- पररूप n. das nachfolgende Element. Wird allein für das vorangehende und dieses substituiert 6, 1, 94 fgg.
- परवत् Adv. wie das nachfolgende (Wort) 2, 4, 26.
- परश्व्य 4, 3, 168.
- परश्वध 4, 4, 58.
- परसवर्ण m. ein mit dem nachfolgenden Laut homogener Laut 8, 4, 58.
- परस्तात् 5, 3, 29.
- परस्पर in अपरम्पराः.
- परस्मे° 6, 3, 8.
- परस्मैपद n. Sg. u. Pl. die Personalendungen des Activums und die Participialsuffixe

- अत् *und* वस् 1, 4, 99. Bezeichnen den Agens 3, 78. Agens und Object im Reflex. 3, 1, 90. Im Präsens verlängert क्रस् seinen Vocal 7, 3, 76. Andere Endungen im Perfect substituit 3, 4, 82. Nach einem Aorist 3, 1, 55. 7, 2, 1, 2, 40, 72. Precativ 40. Coniunctiv 4, 97, 103. Ein Ārdhadh. erhält davor das Augment इ 7, 2, 58 fg.
- परा Upasarga und Gati 1, 3, 19, 39, 79, 1, 26 u. s. w. Statt dessen पला 8, 2, 19.
- पराङ्मत् Adv. 2, 1, 2.
- परादि *das vorangehende Wort* 6, 2, 199.
- परारि 5, 3, 22.
- परार्थ 4, 3, 5.
- परि Upasarga u. Gati 1, 3, 18, 21, 82 fg. u. s. w. Davon परितस् 5, 3, 9. र् kann ल् werden 8, 2, 19. Karma-pravakāṇija 1, 4, 88, 90, 93. Mit Ablat. 2, 3, 10. Verhalten des स् dieser Endung davor 8, 3, 51. Verdoppelt 1, 5. परि^० Avjajibh. 2, 1, 11 fg. Accent 6, 2, 33, 182. -परि Avjajibh. 2, 1, 10.
- परिक्रयण 1, 4, 44.
- परिक्षेपक 3, 2, 146.
- परिक्षेपिन् 3, 2, 142.
- परिखा 5, 1, 17.
- परिग्रह 1, 4, 65 (अ^०).
- परिग्रामम् 4, 3, 61.
- परिग्राह 3, 3, 47. 6, 2, 144.
- परिघ 3, 3, 84. 8, 2, 22.
- परिचय्य 3, 1, 131.
- परिजय्य 5, 1, 93.
- परिजात 5, 2, 68.
- परिणार्य 3, 3, 37. 6, 2, 144.
- परितस् 5, 3, 9.
- परिदाहिन् *und* परिदेविन् 3, 2, 142.
- परिपथिन् 5, 2, 89.
- परिपन्थम् 4, 4, 36.
- परिपरिन् 5, 2, 89.
- परिप्रश्न 2, 1, 63. 3, 3, 110. 5, 3, 93.
- परिभव 3, 3, 55. 6, 2, 144.
- परिभविन् 3, 2, 157.
- परिभाव 3, 3, 55. 6, 2, 144.
- परिमण्डले 6, 2, 182.
- परिमाण 2, 3, 46. 3, 2, 33. 3, 20, 66. 4, 1, 22. 3, 153, 156. 5, 1, 19, 39, 57, 2, 39, 41. 6, 2, 55. 7, 3, 17, 26.
- परिमाणिन् 2, 2, 5.
- परिमुखम् 4, 4, 29.
- परिमुञ्ज in तुन्द^०.
- परिमोहिन् 3, 2, 142.
- परिरौटक 3, 2, 146.
- परिराटिन् 3, 2, 142.
- परिवात्सर, *वत्सरेणा* *und* *वत्सरेण* 5, 1, 92.
- परिवोदक 3, 2, 146.
- परिवार्दिन् 3, 2, 142.
- परिवापण 5, 4, 67.
- परिवृढ 7, 2, 21.
- परिवृत 4, 2, 10.
- परिव्राजक 6, 1, 154.
- परिषद् 4, 3, 123. 4, 44, 101. 5, 2, 112.
- परिषद्वल 5, 2, 112.
- परिषय *und* परिषित 8, 3, 70.
- परिष्ठल n. 8, 3, 96.
- परिसारिन् 3, 2, 142.
- परिस्कन्द m. 8, 3, 75.
- परीप्सा 3, 4, 52. 8, 1, 42.
- परुत् *und* परेद्यवि 5, 3, 22.
- परोक्ष 3, 2, 115, 119 (अ^०).
- परोक्षर *und* *वरैणा* 5, 2, 10.
- पर्ण 4, 2, 145. *०*पर्ण Bahuvr. 1, 64 (f. ई^०).
- पर्णाय 4, 2, 145.
- पर्पक, पर्पिक *und* पर्पिके 4, 4, 10.
- पर्यङ्क 8, 2, 22.
- पर्यन्त 7, 2, 91.
- पर्यवस्थात् 5, 2, 89.
- पर्याप्ति 3, 4, 66.
- पर्यार्य 3, 3, 38 (vgl. 6, 2, 144). 39, 111. 7, 3, 31.
- पर्येत 4, 1, 103. 2, 143. 3, 91. 5, 4, 147.
- पर्यतेय 4, 2, 143 fg.
1. *०*पर्श Bahuvr. Accent 6, 2, 177.
2. पर्श m. Sg. und Pl. 5, 3, 117.

पर्यट् und पर्यट्ले 5, 2, 112, v. 1.

°पलट् 4, 2, 142 पलटो 110.

°पलटोय 4, 2, 142.

°पल्लन Tatp. 6, 2, 123, 135.

पलाश 4, 3, 141.

पलिघ 8, 2, 22.

°पलित Tatp 2, 1, 67.

पलितंकरण 3, 2, 56.

पलितंभविष्णु und °भौवुक 3, 2, 57.

पल्यङ्क 8, 2, 22.

पवित्र 3, 2, 185 fg.

√ पश् (पश्), पश्यथ्यते und पश्यथीति 7, 4, 86.

पशु 2, 4, 12. 3, 2, 25. 3, 69. Vgl. ग्राम्य.

पश्च und पश्चा 5, 3, 33.

पश्चात् 5, 3, 32. 2, 1, 6. 4, 2, 98.

√ पश्य (पश्य) für √ दृश् im Prasens substituiert 7, 3, 78. पश्याथे 8, 1, 25. Vgl. दृश्.

पश्ये 3, 1, 137. Vgl. असूये° und उग्र°.

पश्यङ्क 5, 3, 51.

1. √ पा (पा, पिबति) 3, 1, 137. 2, 8. 3, 95.

पिबति 7, 3, 78. ई für आ substituiert 6,

4, 66. स 67. Aorist 2, 4, 77. °पाय 6,

4, 69. Caus. पार्ये 7, 3, 37. Ātman. 1,

3, 89. अपोष्यत् 7, 4, 4.

2. √ पा. Verhalten des स eines Ablativs vor पातु 8, 3, 52.

पाक 5, 2, 24. 4, 65. 6, 1, 27. °पाकौ 4, 1, 64.

पाक्षायर्यो 4, 2, 80.

पाक्षिके 4, 4, 35.

पाणि 7, 3, 61. पाणौ als Gati 1, 4, 77.

पाणिर्घे 3, 2, 55.

पाणिर्ने 6, 4, 165.

पाणिधर्म 3, 2, 37.

पाण्डुकम्बल und °कम्बलिन् 4, 2, 11.

°पौतम् 3, 4, 56.

पाता in तैले°.

पौतुक oder °पौतुक 3, 2, 154.

पात्र 5, 1, 46. 53. 68. 2, 7. °अस्यात्र 8, 3, 46. Vgl. यज्ञ°.

पौत्रिक 5, 1, 46. 53. f. पात्रिकी 46. °पौत्रिक nach einem Zahlwort 54.

पौत्रिय 5, 1, 68.

पात्रोण 5, 1, 53. °पात्रोण nach einem Zahlwort 54. Vgl. सर्वपात्रोण.

पात्रेसमित 2, 1, 48.

पौत्र्य 5, 1, 68.

पायस् 4, 4, 111.

पौत्र्येय 4, 4, 104.

पार्ये 4, 4, 111.

पाद्, dafür पद् substituiert 6, 4, 130. °पाद् Bahuvr. 5, 4, 138 fg. 6, 2, 197. Femin. 4, 1, 8 fg.

पादौ 3, 3, 116 (vgl. 6, 1, 159). 5, 4, 25.

Dafür पद् substituiert 6, 1, 63. 3, 53 fgg.

पद 52. Vgl. अनन्तःपादम्, अन्तःपादम्, समानपद.

पादघोष 6, 3, 56.

पादप und पौदप 4, 3, 119.

पादपूरण 6, 1, 134. 8, 1, 6.

°पौदम् 3, 4, 56.

पादमिश्र 6, 3, 56.

पादविके 4, 4, 37.

पादविहरण 1, 3, 41.

पादशब्द 6, 3, 55.

पादशैस् 6, 3, 55.

पादादि m. Anfang eines Stollens 8, 1, 18 (अ°).

पादान्त m. Ende eines Stollens 7, 1, 57.

पौदुक oder °पौदुक 3, 2, 154.

पौत्र्य 5, 4, 25. 6, 3, 53. °पात्र्य 5, 1, 34.

°पान, wann ण् für न् eintritt 8, 4, 9 fg.

पान्थ 5, 1, 76.

पाप mit Instr. od. °तस् 5, 4, 47. f. ह् 4, 1,

30. पाप° Tatp. 2, 1, 54. Accent 6, 2, 68.

पापकैत् 3, 2, 89.

पापवत् पाप enthaltend, von पाप abgeleitet 6, 2, 25.

°पापिष्ठ und °पापौयस् Accent 6, 2, 25.

पामन्, पामर्ने und पामवत् 5, 2, 100.

पायु, Verhalten von स्वतवान् davor 8, 3, 11.

पाय्य 3, 1, 129. °पौय्य Dvigu 6, 2, 122. Vgl.

कुण्ड°.

पार, Verhalten des स eines Genetivs davor 8, 3, 53.

पारगं 3, 2, 48.
 पारयं 3, 1, 138.
 पारलौकिक, अ० 6, 1, 49.
 पारश्व 4, 3, 155. 168. पारश्वं 155.
 पारश्वधिकं und पारश्वधिक 4, 4, 58.
 पारस्कर 6, 1, 157.
 पारायण und पारायणिक 5, 1, 72.
 पाराशरिन् und पाराशर्य 4, 3, 110.
 पौरिख्य 5, 1, 17.
 पौरिग्रामिक 4, 3, 61.
 पारिपन्थिक 4, 4, 36.
 पारिमुखिक 4, 4, 29.
 पौरिषद 4, 3, 123.
 पारिषद्व 4, 4, 44. 101.
 पारे० Avjajibh. 2, 1, 18.
 पारैवड्वा 6, 2, 42.
 पार्ये 4, 2, 145.
 पार्थव 5, 1, 122.
 पार्थिव 5, 1, 41 fgg.
 पार्वत 4, 2, 144.
 पार्वतायनं und पार्वति 4, 1, 103.
 पार्श्व 5, 3, 117.
 पार्श्व und पार्श्वक 5, 2, 75.
 °पाल Tatp. Accent 6, 2, 78.
 पालदं und पालदं 4, 2, 110.
 पालाश und पालाश 4, 3, 141.
 पाश 3, 1, 25. 4, 2, 49. Vgl. पाशप् im voran-
 gehenden Index.
 √ पाश 3, 1, 25.
 पाशचात्यं 4, 2, 98.
 पाश्या 4, 2, 49.
 पिच्छ, पिच्छवत् und पिच्छले 5, 2, 100.
 पितरामातरा 6, 3, 33.
 पितामह 4, 2, 36.
 पितुःष्वस und °ष्वस 6, 3, 24. 8, 3, 85.
 पितृ 4, 2, 31. 3, 79. पितरो 1, 2, 70.
 पितृव्य 4, 2, 36.
 पितृष्वस 4, 1, 132. 6, 3, 24. 8, 3, 84.
 पित्र्य 4, 2, 31. 3, 79.
 पिपासा 7, 4, 34.
 √ पिब (पिब) für √ 1. पा substituirt 7, 3, 78.
 पिबे 3, 1, 137.

√ पिश, पिशति 7, 1, 59.
 √ पिप् (पिप्) 3, 4, 25. 38. Mit Gen. 2, 3, 56.
 पिष्ट und पिष्टमय 4, 3, 146.
 √ पिस् (पिस्) 3, 2, 175.
 √ पो Substitut für √ प्या 6, 1, 28 fgg.
 √ पोड (पोड; पोड) 3, 4, 49. अपिपोडत् und
 अपिपोडत् 7, 4, 3.
 पौति 3, 3, 95.
 पौने 6, 1, 28.
 पौन्रत्वावण n. 8, 4, 5.
 पोला 4, 1, 118.
 पोतु und पोतुकुण 5, 2, 24.
 पोतुवह 6, 3, 121.
 पुंयोग 4, 1, 48.
 पुंवत् Adv. 1, 2, 66. 6, 3, 34 fgg. 42 7, 1, 74.
 पुंस् m. Nomin. पुमान् 1) ein Masculinum
 1, 2, 67. 2, 4, 29. 31. 3, 3, 118. 6, 1,
 103. 2, 132. 7, 2, 111. — 2) das Wort
 पुंस् 4, 1, 87. Declination 7, 1, 89.
 Accent 6, 1, 171.
 पुंस्क in भाषित०.
 पुच्छ und √ पुच्छि Med. 3, 1, 20. Vgl. उत्पुच्छ.
 पुञ्जिष्ट 8, 3, 97.
 °पुस्ये 6, 2, 152.
 पुण्यकैत 3, 2, 89.
 पुण्यरात्रे 5, 4, 87.
 पुण्यार्हे 5, 4, 90.
 पुत्रादिनी und पुत्रादिनी mit verschiedener
 Bed. 8, 4, 48.
 पुत्र 5, 1, 40. पुत्रा Sohn und Tochter 1, 2,
 68. Verhalten des स् eines Genetivs da-
 vor 8, 3, 53. °पुत्र 4, 1, 159. 6, 1, 13.
 Accent 2, 132 fgg. Die Endung des Ge-
 netivs fällt davor nicht ab 6, 3, 22.
 ±— पुत्रकायणि 4, 1, 159.
 पुत्रपौत्र und पौत्रेण 5, 2, 10.
 पुत्रादिनी s. पुत्रादिनी
 ±— पुत्रायणि 4, 1, 159.
 1. पुत्रेय 5, 1, 40.
 2. √ पुत्रेय 7, 4, 35.
 पुत्र्य 5, 1, 40.

पुनर्वसु Sg. und Du. 1, 2, 61. Adj. 4, 3, 34.
Vgl. तिष्य°.

पुम् = पुंस 8, 3, 6.

1. पुर् f. 3, 2, 177. 5, 4, 74.

2. पुर् Substitut für पूव 5, 3, 39.

°पुर् 4, 2, 122. 5, 4, 74. Accent 6, 2, 99 fgg.

पुरगावण n. 8, 4, 4.

पुरंदरै 3, 2, 41. 6, 3, 69.

पुरश्चरण 4, 3, 72.

पुरैस् 5, 3, 39. 4, 2, 98. Ist Gati 1, 4, 67.
Bewahrt sein स vor क 8, 3, 40.

पुरैस्तात् 5, 3, 40. 68.

ुरःसरै 3, 2, 18.

पुरा (Loc. पुरि) mit Präsens oder Aorist 3,
2, 122. Präsens statt Fut. 3, 4. Ein-
fluss auf die Betonung des Verbums 8,
1, 42.

पुराण° Tatp. 2, 1, 49.

पुराणप्रोक्त 4, 3, 105.

पुरीष 4, 3, 145.

पुरीषवौहन und पुरीषवौहन 3, 2, 65.

पुरु und पुरुत्रौ 5, 4, 56.

पुरुदंशस्, Nomin. °दंशा 7, 1, 94.

पुरुष 5, 4, 56. 1, 10. 2, 38. °पुरुष Dvigu,
Bildung des Femin. 4, 1, 24. Vgl. अनु°,
का°, कु°.

पुरुषत्रौ 5, 4, 56.

पुरुषदघ्नै, पुरुषद्वयम् und पुरुषमात्रे 5, 2, 38.

पुरुषवौहम् 3, 4, 43.

पुरुषायुषै 5, 4, 77.

पुरोडाश 3, 2, 71. Nomin. °डाः 8, 2, 67.

पुरोडाश 4, 3, 70. 148.

पुरोडाशिक und पुरोडाशिकै 4, 3, 70.

पुरोहित 5, 1, 123.

√पुप् (पुप् und पुष) 3, 4, 40. Aorist 1, 55.

पुष्कर und पुष्करिणी 5, 2, 135.

√पुष्प, पुष्प्यत् 4, 3, 43.

पुष्प und °पुष्पै 4, 1, 64.

पुष्य 3, 1, 116.

1. √पू, पुनैति 7, 3, 80. पावयां क्रियात् 3,
1, 42. Das न् in einem nachfolgenden

krt wird nie ण् 8, 4, 34.

2. √पू (पूङ्), पवमान 3, 2, 128. पवित्वा und
पूत्वा, पवित und पूत 1, 2, 22. 7, 2, 51.
पिपविपते 7, 2, 74

3. √पू = 1. 2. पू (पृ) 3, 2, 183. 185. 3, 28. 49.

पूग 5, 2, 52. 3, 112. 6, 2, 28.

पूगतिर्यै 5, 2, 52.

√पूज् (पूजि) 3, 3, 105. पूज्यमान 2, 1, 61 fg.

पूजित 8, 1, 67. अभिपूजित 2, 100.

पूजन 5, 4, 69. 8, 1, 67.

पूजौ 3, 3, 105. 1, 4, 94. 2, 2, 12. 3, 2, 188.

4, 1, 166. 6, 4, 30. 7, 2, 53. 8, 1, 37. 39.

पूत s. u. 2. √पू und अपपूत.

पूतक्रतायो und पूतक्रतु 4, 1, 36.

पूतिगन्धि 5, 4, 135.

√पूर (पूर, पूरि) 3, 4, 31. 44. Aorist 1, 61.
पूरित und पूरण 7, 2, 27.

पूरण 1) Adj. (f. ई) eine Zahl voll machend,
s. v. a. ein Ordnungszahlwort von द्वितीय
an 5, 2, 48 fgg. Wird mit einem Gen.
nicht componirt 2, 2, 11. Davon Deri-
vata 5, 1, 48. 2, 130. 3, 48 fgg. Am
Ende eines Bahuvr. 6, 2, 162. Nach
आत्मना 3, 6. पूरणी ein Ordnungszahl-
wort weiblichen Geschlechts. Nimmt
nicht die männliche Form an 6, 3, 38.
Am Ende eines Comp. 34. 5, 4, 116. —
2) n. das Vollmachen in पाद°.

°पूरम् 3, 4, 31 fg.

पूरयितव्य 6, 3, 59.

पूर्यकाकुद् und °काकुद् 5, 4, 149.

पूर्व Pron. Declin. 1, 1, 34. 7, 1, 16. roran-
gchend (mit Abl.) 1, 1, 65 fg. 4, 40. 2,
2, 30. 3, 4, 4. 6, 1, 4. 107. 135. 192.
219. 2, 83. 173 fg. 3, 111. 4, 156. 7, 3,
3, 26. 44. 8, 1, 72. 2, 42. 98. 107. 3, 2,
4, 61. पूर्व° Tatp. 2, 1, 58. 2, 1. पूर्व°
Bahuvr. (f. आ) 2, 1, 52. 4, 23. 4, 1, 50.
57. 115. 3, 122. 4, 28. 5, 1, 28. 30. 36.
92. 121. 131. 4, 75. 98. 140. 6, 1, 23.
26. 174. 2, 100. 110. 3, 110. 4, 9. 56. 82.
106. 176. 7, 1, 37. 102. 3, 46 fg. 4, 61.
8, 3, 17. 4, 22. °पूर्व Tatp. 2, 1, 31. 6,

1, 118 (?). Accent 2, 22. अग्रामणीपूर्व
nicht auf den Namen eines Führers zu-
rückgehend 5, 3, 112. पूर्वम् mit einem
Absol. 3, 4, 24. Ableitungen von पूर्व
4, 4, 133. 5, 2, 86 fg. 3, 39. 111. Vgl.
अ°, भूत°, स°.
पूर्वकाल 2, 1, 49. 3 4, 21.
पूर्वत्र 8, 2, 1.
पूर्वेया 5, 3, 111.
पूर्वनिपात, अ° 1, 2, 44.
पूर्वपद n. das in einem Compositum voran-
gehende Wort 4, 1, 53. 60. 140 (अ°). 2,
107. 3, 6. 60. 4, 64. 5, 1, 112 (स°). 7,
3, 19. 8, 3, 106. 4, 3. Bewahrt seinen
Accent 6, 2, 1 fgg.
पूर्वपर Adj. Du. der vorangehende und nach-
folgende 6, 1, 84.
पूर्ववत् Adv. 1, 3, 62. 2, 4, 27.
पूर्वविधि 1, 1, 57.
पूर्वसरै (f. ई) 3, 2, 19.
पूर्वसवर्ण mit dem vorangehenden Laut ho-
mogen 6, 1, 102. 7, 1, 39.
पूर्वापर n. Sg. und Du. 2, 4, 12.
पूर्वाह्ण 4, 3, 24. 28.
पूर्वाह्णक 4, 3, 28.
पूर्वाह्णतन, पूर्वाह्णतन. पूर्वाह्णतन und पूर्वाह्णे-
तन 4, 3, 24.
पूर्वैन् 4, 4, 133. 5, 2, 86. °पूर्वैन् 87.
पूर्वैणि 4, 4, 133.
पूर्वेद्युस् 5, 3, 22.
पूर्व्ये 4, 4, 133.
पूर्वन्, Declination 6, 4, 12 fg. °पूर्वन् Dvandva
mit Betonung auch des ersten Gliedes
2, 142.
√ पृ (पिपर्ति), पिपर्ति 7, 4, 77. Caus. (पारि)
3, 1, 138.
√ पृच् (पृच) 3, 2, 142.
पृड in उपचाय्य°.
पृतना 7, 4, 39.
पृतनायाह् 8, 3, 109.
√ पृतन्ये 7, 4, 39.
पृथक् mit Abl. oder Instr. 2, 3, 32.

पृथिवी 5, 1, 41. °पृथिवी Dvandva mit
Betonung auch des vorangehenden Glie-
des 6, 2, 142. Vgl. दिवस्पृथिव्या, द्यावा-
पृथिव्या.
पृथु 5, 1, 122.
पृथुमुख Bahuvr. 6, 2, 168.
पृषादर 6, 3, 109.
पृष्टप्रतिवचन 3, 2, 120. 8, 2, 93.
पृष्ट, Verhalten des स् eines Gen. davor 8,
3, 53. °पृष्ट Bahuvr. 6, 2, 114.
√ पृ (पृ. °प्राप् Gen. Pl.) 3, 2, 177. पृधि 6,
4, 102. Perfect 7, 4, 12. पृते 8, 2, 57.
°पयम् 3, 4, 35. 38. 6, 3, 58.
पेस्वरे 3, 2, 175.
पेतृक 4, 3, 79.
पेतृष्वसेयं und पेतृष्वसेय 4, 1, 132 fg.
पेले 4, 1, 118. 2, 4, 59.
पेलैये 4, 1, 118.
°पोटा Tatp. 2, 1, 65.
पोतु, Declination 6, 4, 11.
पोत्र 3, 2, 183.
पोष, Verhalten des स् eines Gen. davor 8,
3, 53.
°पोषम् 3, 4, 40.
पोस 4, 1, 87.
पोत्र 4, 1, 162.
पोरश्चरणिकै 4, 3, 72.
पोरस्त्ये 4, 2, 98.
पोरुपे 5, 2, 38.
पोरुपेय 5, 1, 10.
पोरोडाश, पोरोडाशिक u. पोरोडाशिकी 4, 3, 70.
पोरोहित्ये 5, 1, 128.
°पोर्यामार्सेम् u. °पोर्यामासि Avjajibh. 5, 4, 110.
पोर्यामासी 4, 2, 21. 5, 4, 110.
पोर्याह्णिक 4, 3, 24.
√ प्याय् (प्याय्, प्यायि), Aorist 3, 1, 61. पिष्ये
und पेपीयते 6, 1, 29. पीने 28. Das न्
in einem nachfolgenden क्त wird nicht
ण् 8, 4, 34.
1. प्र Upasarga und Gati 1, 4, 58 fgg. 3, 22.
42. 64. 81 u. s. w. Wird verdoppelt 8,
1, 6. Verhalten eines स् davor 3, 49.

- र् kann ल् werden 2, 19. प्र° Tatp. 2, 2, 18. Accent 6, 2, 183. Davon प्रकट abgeleitet 5, 2, 29.
2. प्र Substitut für प्रिय 6, 4, 157.
- प्रकट 5, 2, 29.
- प्रकथन 1, 3, 32.
- °प्रकर्ष 5, 4, 11.
- प्रकार 8, 1, 12. °वचन 5, 3, 23, 69, 4, 3.
- प्रकाशन 1, 3, 23.
- प्रकृत 5, 4, 21.
- प्रकृति 5, 1, 12. 6, 2, 80. प्रकृत्या 1, 137, 3, 75. 83, 4, 162.
- प्रकृष्ट 5, 1, 108.
- प्रख्यान, अ° 1, 2, 54.
- प्रगदिन् 4, 2, 80.
- प्रगाथ 4, 2, 55.
- प्रगृह्य Adj. so heissen *auslautende Vocale*, die vor einem folgenden Vocale keinerlei Veränderung erleiden und auch diesen unverändert lassen, 1, 1, 11 fgg. 6, 1, 125. 8, 2, 107. 4, 57 (अ°).
- प्रगे, प्रगतन und प्रगेतन 4, 3, 23.
- प्रगृह्य und प्रगृह्ये 3, 3, 46. 52 fg. 6, 2, 144.
- प्रचर्यो und प्रचार्यो 3, 3, 79. 6, 2, 144.
- प्रक्ष् (प्रक्ष्, प्रच्छ्, पृच्छति) 3, 3, 90 Wann र vocalisirt wird 6, 1, 16. Perfect 17.
- पृच्छ्या 1, 2, 8. पिपृच्छिपति ebend. und 7, 2, 75 (so dort zu lesen).
- प्रजन 3, 1, 104. 3, 71. 6, 1, 35.
- प्रजविन् 3, 2, 156.
- प्रजनिष्णो 3, 2, 136.
- °प्रजम् Bahuvr 5, 4, 122 fg.
- प्रज्ञे 3, 2, 6. 5, 4, 38.
- प्रज्ञा und प्रज्ञावत् 5, 2, 101.
- प्रज्ञु Bahuvr. 5, 4, 129.
- प्रणव m. *die Silbe ओम्* 8, 2, 89.
- प्रणाय्य 3, 1, 128.
- प्रणोय 3, 1, 123.
- प्रति Upasarga und Gati 1, 3, 46. 59. 80. 8, 3, 66 u. s. w. Karmaprayākanija 1, 4, 90. 92. Mit Acc. 2, 3, 8. 43. यं प्रति कोपः 1, 4, 37. Mit Ablat. 2, 3, 11. Statt der Ablativ-Endung °तस् 5, 4, 44. प्रति° Tatp. Accent 6, 2, 193. Avjajibh. 2, 1, 14. Accent 6, 2, 33. °प्रति Avjajibh. 2, 1, 9.
- प्रतिक्रम्य 4, 4, 40.
- प्रतिकूल 4, 4, 28.
- प्रतिकृति 5, 3, 96.
- प्रतिगृह्य 3, 1, 118.
- प्रतिजन 4, 4, 99.
- प्रतिज्ञान 1, 3, 52.
- प्रतिदान und प्रतिनिधि 1, 4, 92. 2, 3, 11.
- प्रतिपथम् und प्रतिपथिक 4, 4, 42.
- °प्रतिपन्न Accent 6, 2, 170.
- °प्रतिबन्ध 3, 3, 51.
- प्रतिबन्धिन् 6, 2, 6.
- प्रतिभू mit Loc. oder Gen. 2, 3, 39.
- प्रतिबन्ध 1, 3, 32. 2, 3, 53. 6, 1, 139.
- °प्रतिरूप Tatp. Accent 6, 2, 11.
- प्रतिलोमे 5, 4, 75. 4, 4, 28.
- प्रतिवचन 3, 4, 28. Vgl. पृष्ट°.
- प्रतिश्रवण 8, 2, 99.
- प्रतिषिद्ध, अ° 8, 1, 44.
- प्रतिषीध्य 3, 1, 123.
- प्रतिषेध 3, 4, 18. 6, 2, 155.
- प्रतिष्कश m. 6, 1, 152.
- प्रतिष्ठा 6, 1, 146.
- प्रतिष्ठात 8, 3, 90.
- प्रतिसामे 5, 4, 75.
- प्रतिस्तव्य 8, 3, 114.
- प्रतोघात 1, 4, 66.
- प्रतोच्य 4, 2, 101.
- प्रतोप 4, 4, 28.
- प्रतूर्त 8, 2, 61.
- प्रत्न und प्रत्नेया 5, 3, 11.
- प्रत्यंशु Tatp. 6, 2, 193.
- प्रत्यग्रथ 4, 1, 173.
- प्रत्यञ्ज 4, 2, 101.
- प्रत्यभिवाद 8, 2, 83.
- प्रत्यय m. 1) *Suffix, ein auf ein Suffix ausgehendes Wort* 1, 1, 61. 2, 41. 3, 6. 2, 3, 30. 3, 1, 35. 4, 61 fg. 4, 3, 155. 6, 1, 79. 192. 2, 52. 3, 92. 4, 106. 7, 1, 2, 2,

98. 3, 29. 8, 2, 62. 3, 59. Von ihnen gehandelt 3, 1, 1 fgg. Sie werden hinten angefügt und haben in der Regel den Acut auf der ersten Silbe 2. 3. प्रत्यया धातुसंबन्धे 3, 4, 1. °लोप 1, 1, 62. °विधि 4, 13. °स्य 7, 3, 44. प्रत्ययार्थ 1, 2, 56. Vgl. अ°. — 2) Berühmtheit 8, 2, 58. प्रत्ययवत् Adv. wie ein (das) Suffix 6, 3, 68. °प्रत्ययवत् 1, 3, 63. प्रत्यवसान 3, 4, 76. प्रत्यारम्भ 8, 1, 31. प्रत्युत्सर्गम् 5, 4, 82. °प्रत्येनस् Accent 6, 2, 27. 60. √ प्रथ (प्रथ), अप्रथयत् 7, 4, 95. प्रथन 3, 3, 33. प्रथम 1) Adj. (f. आ) a) der erste 4, 1, 20. 82. 6, 1, 1. 8, 1, 59. — b) das Wort प्रथम. Declination 3, 4, 24. प्रथम° Tatp. 2, 1, 58. Accent 6, 2, 56. प्रथमम् mit einem Absol. 3, 4, 24. °प्रथमे Bahuvr. 6, 2, 162. Davon प्राथमिकं 4, 3, 72. — 2) m. die Endungen der ersten Person, erste Person 1, 4, 101. 2, 4, 85. Wann gebraucht 1, 4, 108. — 3) f. प्रथमा die Endungen des ersten Casus (zu dem auch der Vocativ gehört), Nominativ 1, 2, 43. 3, 2, 124 (अ°). 6, 3, 132. 7, 2, 88. 8, 1, 26. Dafür अस्ताति u. s. w. substituirt 5, 3, 27 fgg. Wann gesetzt 2, 3, 46 fgg. Du. die Endungen des Nominativs (Vocativs) und Accusativs und diese Casus 6, 1, 102. 7, 1, 28. प्रथिमेन् 5, 1, 122. °प्रदे 3, 2, 6. प्रदोष 4, 3, 14. 28. प्रेदोषक 4, 3, 28. प्रद्वार्व 3, 3, 27. 6, 2, 144. प्रद्वारिन् 3, 2, 145. प्रधान 1, 2, 56. अ° 2, 3, 19. 6, 2, 189. °प्रबन्ध 3, 3, 135. प्रभव m. 1, 4, 31. प्रभाकरं 3, 2, 21.

प्रभुं 3, 2, 180. 7, 2, 21. °प्रभृति Bahuvr. 1, 4, 74. 2, 1, 17. 2, 21. 4, 11. 72. 4, 1, 162. 5, 4, 107. 151. 6, 1, 63. 157. 3, 49. 8, 4, 50. Vgl. समान°. °प्रैम् 3, 4, 32. प्रमदे m. 3, 3, 68. 6, 2, 144. प्रमाणा 3, 4, 32. 51. 4, 1, 24. 5, 2, 37. 6, 1, 145. 2, 4, 12. °प्रमाणा Bahuvr., f. °प्रमाणा 5, 4, 116. Vgl. योग°. °प्रमाणात्व 1, 2, 53. 56. प्रमार्थिन् 3, 2, 145. प्रयत्न in तुल्यास्य° und लघु°. प्रयाज m. 7, 3, 62. प्रयं Infin. 3, 4, 10. °प्रयोग 2, 1, 56 (अ°). 3, 26. 64. 3, 3, 154 (अ°). 8, 1, 15. 2, 85. °प्रयोजक 1, 4, 55. प्रयोजन n. 4, 2, 56. 5, 1, 109. 2, 81. प्रयोज्य 7, 3, 68. प्रलम्भन 1, 3, 69. प्रलय 7, 3, 2. प्रलापिन् 3, 2, 145. प्रैवक 3, 1, 149. °प्रवक्तु Tatp. 2, 1, 65. प्रवचनीय 3, 4, 68. प्रवणा 8, 4, 5. प्रवण्या 6, 1, 83. प्रवरे 3, 3, 54. 6, 2, 144. प्रवाच्या 7, 3, 66. प्रवार्तिन् 3, 2, 145. प्रवारं 3, 3, 54. 6, 2, 144. प्रवासिन् 3, 2, 145. प्रवाहण. प्रवाहणैय, प्रवाहणैयक und प्रवाहणैयि 7, 3, 28 fg. प्रवृद्धं 6, 2, 147. °प्रवृद्ध Accent 38. °प्रवेदन 3, 3, 153. प्रशंसा 2, 1, 66 (°वचन). 3, 2, 133. 3, 86. 5, 2, 120. 3, 66. 4, 40. 6, 2, 63. 7, 1, 66. प्रशस्य 4, 4, 122. Compar. und Superl. 5, 3, 60 fg. प्रशान् 8, 3, 7. प्रशास्तु, Declination 6, 4, 11.

98. 3, 29. 8, 2, 62. 3, 59. Von ihnen gehandelt 3, 1, 1 fgg. Sie werden hinten angefügt und haben in der Regel den Acut auf der ersten Silbe 2. 3. प्रत्यया धातुसंबन्धे 3, 4, 1. °लोप 1, 1, 62. °विधि 4, 13. °स्य 7, 3, 44. प्रत्ययार्थ 1, 2, 56. Vgl. अ. — 2) Berühmtheit 8, 2, 58. प्रत्ययवत् Adv. wie ein (das) Suffix 6, 3, 68. °प्रत्ययवत् 1, 3, 63. प्रत्यवसान 3, 4, 76. प्रत्यारम्भ 8, 1, 31. प्रत्युरसैम् 5, 4, 82. °प्रत्येनस् Accent 6, 2, 27. 60. √ प्रथ् (प्रथ), अप्रथत् 7, 4, 95. प्रथन 3, 3, 33. प्रथम 1) Adj. (f. आ) a) der erste 4, 1, 20. 82. 6, 1, 1. 8, 1, 59. — b) das Wort प्रथम. Declination 3, 4, 24. प्रथमः Tatp. 2, 1, 58. Accent 6, 2, 56. प्रथमम् mit einem Absol. 3, 4, 24. °प्रथमै Bahuvr. 6, 2, 162. Davon प्राथमिके 4, 3, 72. — 2) m. die Endungen der ersten Person, erste Person 1, 4, 101. 2, 4, 85. Wann gebraucht 1, 4, 108. — 3) f. प्रथमा die Endungen des ersten Casus (zu dem auch der Vocativ gehört), Nominativ 1, 2, 43. 3, 2, 124 (अ). 6, 3, 132. 7, 2, 88. 8, 1, 26. Dafür अस्ताति u. s. w. substituirt 5, 3, 27 fgg. Wann gesetzt 2, 3, 46 fgg. Du. die Endungen des Nominativs (Vocativs) und Accusativs und diese Casus 6, 1, 102. 7, 1, 28. प्रथिमैन् 5, 1, 122. °प्रदे 3, 2, 6. प्रदोष 4, 3, 14. 28. प्रदोषक 4, 3, 28. प्रदोषे 3, 3, 27. 6, 2, 144. प्रदोषिन् 3, 2, 145. प्रधान 1, 2, 56. अ 2, 3, 19. 6, 2, 189. °प्रबन्ध 3, 3, 135. प्रभव m. 1, 4, 31. प्रभाकरे 3, 2, 21.

प्रभु 3, 2, 180. 7, 2, 21. °प्रभृति Bahuvr. 1, 4, 74. 2, 1, 17. 2, 21. 4, 11. 72. 4, 1, 162. 5, 4, 107. 151. 6, 1, 63. 157. 3, 49. 8, 4, 50. Vgl. समानः. °प्रभृ 3, 4, 32. प्रभदे m. 3, 3, 68. 6, 2, 144. प्रमाण 3, 4, 32. 51. 4, 1, 24. 5, 2, 37. 6, 1, 145. 2, 4, 12. °प्रमाण Bahuvr., f. °प्रमाणा 5, 4, 116. Vgl. योगः. °प्रमाणात्त्व 1, 2, 53. 56. प्रमार्थिन् 3, 2, 145. प्रयत्न in तुल्यास्य und लघुः. प्रयाज m. 7, 3, 62. प्रयं Infin. 3, 4, 10. °प्रयोग 2, 1, 56 (अ). 3, 26. 64. 3, 3, 154 (अ). 8, 1, 15. 2, 85. °प्रयोजक 1, 4, 55. प्रयोजन n. 4, 2, 56. 5, 1, 109. 2, 81. प्रयोज्य 7, 3, 68. प्रलम्भन 1, 3, 69. प्रलय 7, 3, 2. प्रलापिन् 3, 2, 145. प्रेवक 3, 1, 149. °प्रवक्तु Tatp. 2, 1, 65. प्रवचनोय 3, 4, 68. प्रवण 8, 4, 5. प्रवण्या 6, 1, 83. प्रवरे 3, 3, 54. 6, 2, 144. प्रवाच्यं 7, 3, 66. प्रवादित् 3, 2, 145. प्रवारं 3, 3, 54. 6, 2, 144. प्रवामिन् 3, 2, 145. प्रवाहण, प्रवाहणोयै. प्रवाहणोयक und प्रवाहणोयि 7, 3, 28 fgg. प्रवृद्धे 6, 2, 147. °प्रवृद्ध Accent 38. °प्रवेदन 3, 3, 153. प्रशंसा 2, 1, 66 (°वचन). 3, 2, 133. 3, 86. 5, 2, 120. 3, 68. 4, 40. 6, 2, 63. 7, 1, 66. प्रशस्य 4, 4, 122. Compar. und Superl. 5, 3, 60 fgg. प्रशान् 8, 3, 7. प्रशास्तु, Declination 6, 4, 11.

प्रश्ने 3, 3, 90. 2, 117. 8, 1, 32. 2, 105. °प्रश्न
1, 44. प्रश्नान्त 2, 100.
प्रथय m. 6, 4, 29.
प्रष्ट 8, 3, 92.
प्रमर्विन् 3, 2, 157.
प्रमहन् 1, 3, 81.
प्रसारिन् 3, 2, 145.
प्रसित 5, 2, 66. Mit Loc. od. Instr. 2, 3, 44.
प्रसृत mit Loc. oder Gen. 2, 3, 39.
प्रस्कण्व m. 6, 1, 153.
प्रस्तारै 3, 3, 32. 6, 2, 144. 4, 4, 72.
प्रस्तार्वै 3, 3, 27. 6, 2, 144.
प्रस्तोत und प्रस्तोम 8, 2, 54.
प्रस्य 4, 2, 110. 122. °प्रस्य Accent 6, 2,
87 fig. ±_प्रस्ये 4, 2, 110.
±_प्रस्यक 4, 2, 122.
प्रसार्वै 3, 3, 27. 6, 2, 144.
प्रहरण n. 4, 2, 57. 4, 57.
प्रहास 1, 4, 106. 8, 1, 46.
प्रैगाद्य 4, 2, 80.
प्रैच्य 4, 2, 101. *Die östlichen Völker* 4, 1,
178. °भरतेषु 2, 4, 66. 4, 2, 113. 8, 3, 75.
प्रज्ञे 5, 2, 101. 4, 38.
प्राञ्च 4, 2, 101. Pl. *die östlichen Völker*
1, 1, 75. 2, 4, 60. 4, 2, 76. 120. 123. 119.
6, 2, 74. 99. 3, 10. 7, 3, 14. 24. *Die*
östlichen Grammatiker 3, 1, 90. 4, 18.
4, 1, 17. 43. 169. 5, 3, 80. 94. 4, 101.
8, 2, 86. प्राक् vor mit Abl. 1, 4, 56. 80.
2, 1, 3. 4, 1, 83. 4, 1, 75. 5, 1, 1. 18.
3, 1, 49. 70 fig. 8, 3, 61.
प्राणभृत् 5, 1, 129.
प्राणिन् 2, 4, 2. 4, 3, 135. 154. अ- 2, 3,
17. 4, 6. 5, 4, 97. 6, 2, 134. 3, 77. 8,
3, 72. प्राणिष्य 5, 2, 96. 128.
प्रातिकन्यिके 4, 4, 40.
प्रातिकूलिके 4, 4, 28.
प्रातिजनाने 4, 4, 99.
प्रातिपथिके 4, 4, 42.
प्रातिपदिक n. *Nominalstamm* 1, 2, 45 fig.
2, 3, 46. Was an einen Nominalstamm
antritt 4, 1, 1 figg. Entsteht durch Ab-
Pāṇini's Grammatik

werfung von Casusendungen 2, 4, 71.
प्रातिपदिकान्त 8, 2, 7. 4, 11.
प्रातिलोमिके 4, 4, 28.
प्रातिलोम्य 5, 4, 64. अ- 8, 1, 31.
प्रातीपिके 4, 4, 28.
प्रोत्यर्थाय 4, 1, 173.
प्राथमिके 4, 3, 72.
प्रादुर्भाव in शब्द.
प्रादुस्. Einfluss auf das म् von अम्. अस्ति 8,
3, 87.
प्रादोर्षे und प्रादोषिक 4, 3, 14.
प्राध्वम् Gati 1, 4, 78.
प्राप्त 5, 1, 104. °प्राप्त Tatp. 2, 1, 24. प्राप्त°
Tatp. 2, 4.
प्राप्तकाल 3, 3, 163.
प्राप्ति 2, 3, 66.
प्राप्य 4, 4, 91.
प्रायभव 4, 3, 39.
प्राये 5, 2, 82 (v. l. प्रायेण).
प्रायेण 3, 3, 118. 5, 2, 82, v. l.
प्रार्थन 3, 3, 161.
प्रानिय 7, 3, 2.
प्रावाहणेयै, प्रावाहणेयक und प्रावाहणेयि 7,
3, 28 fig.
प्रावीण्य 4, 2, 128.
प्रावृष् 4, 3, 17. 26. 6, 3, 15.
प्रावृषिक 4, 3, 26.
प्रावृषिज 6, 3, 15.
प्रावृषेय 4, 3, 17.
प्रासङ्ग und प्रासङ्ग्य 4, 4, 76.
प्रास्तारिके 4, 4, 72.
प्राहणे. प्राहणैतन und प्राहणेतेन 4, 3, 23.
प्रिये 3, 1, 135. 2, 38. 44. 56. 4, 4, 95. 5, 4,
63. 6, 4, 157. प्रियेण 8, 1, 13. °प्रिय
Accent 6, 2, 15. Verhalten eines Femm.
vor प्रिया im Comp. 3, 34.
प्रियंवदे 3, 2, 38.
प्रियंकरे 3, 2, 44.
प्रियंकरेण 3, 2, 56.
प्रियप्रियेण 8, 1, 13.
प्रियंभविष्णुं und प्रियंभोवुक 3, 2, 57.
प्रियो Adv. mit कृ 5, 4, 63.

√ प्री (प्री) 3, 1, 135. प्रीयमाण 1, 4, 33.
 प्रीति 6, 2, 16. आत्म° 7, 1, 51.
 √ प्रु (प्रु, प्रवति) 3, 1, 149. Caus. Parasm.
 1, 3, 86. अपिप्रवत् und अपुप्रवत् 7, 4,
 93 fg. पिप्रावयिषति und पुप्रावयिषति 81.
 प्रेक्षा und प्रेक्षिन् 4, 2, 80.
 प्रेमैन्, प्रैयस् und प्रैष्ठ 6, 4, 157.
 °प्रेषण 8, 2, 92.
 प्रेष्य 2, 3, 61. 8, 2, 91.
 प्रेष 3, 3, 163. 8, 2, 104.
 प्रोक्त 4, 2, 64. 3, 101. पुराण° 105.
 प्रोष्ठपदं 5, 4, 120. 4, 2, 35. प्रोष्ठपदा 7,
 3, 18. Du. oder Pl. 1, 2, 60.
 प्रोष्ठपाद und प्रोष्ठपद 7, 3, 18

प्रोष्ठपदिक 4, 2, 35.

प्लक्षवण n. 8, 4, 5.

प्लान्न n. 4, 3, 164.

√ प्लु (प्लु, प्लवति) 3, 3, 50. °प्लुत्य und
 °प्लुय 6, 4, 58. अपिप्लवत् und अपुप्लवत्
 7, 4, 93 fg. पिप्लावयिषति und पुप्लावयि-
 षति 81.

प्लुत m. ein Vocal von drei Moren 1, 2, 27.
 Euphonisches Verhalten 6, 1, 125. 129 fg.
 Wann und wie betont 8, 2, 82 fgg. Vgl.
 अप्लुत.

√ प्सा (प्साति), ein vorangehendes नि wird
 णि 8, 4, 17.

फ

√ फण् (फण्), Perfect 6, 4, 125. आ फणो-
 फणत् 7, 4, 65.
 √ फल् (फल्, फल), Perfect 6, 4, 122. Für
 den Wurzelvocal उ substituiert 7, 4, 87 fg.
 फल 4, 3, 163 fgg. °फलै 1, 64. Vgl. क्रिया°.
 फलक und °पुर (Accent) 6, 2, 101.
 फलेग्रहि 3, 2, 26.
 फलान 4, 3, 34.

फलानो 4, 3, 34. Du. und Pl. 1, 2, 60.

फाण्ट 7, 2, 18.

फाण्टाहृत्, फाण्टाहृतायनि und फाण्टाहृति 4,
 1, 150.

फाल्गुनै, फाल्गुनिकं und फाल्गुनो 4, 2, 23.

°फुल्ल und फुल्लै 8, 2, 55.

फेन, फेनै, फेनवत् und फेनै 5, 2, 99.

ब

बंह, बंहिमेन्, बंहिष्ठ und बंहोयम् 6, 4, 157.
 बद्धा 5, 2, 9.

√ बध् (बध). बोभत्सते 3, 1, 6.

√ बन्ध् (बन्ध्, बध्नाति) 3, 4, 41. 6, 3, 19.

°बन्ध Tatp. 2, 1, 41. Accent 6, 2, 32. Die
 Locativendung kann sich davor erhalten
 3, 13 (vgl. jedoch 6, 3, 19).

बन्धन 1, 4, 78. 4, 4, 96. 5, 2, 79.

°बैन्धम् 3, 4, 41 fg.

बन्धु 4, 2, 43. n. 5, 4, 9. °बन्धु Bahuvr. 6,
 1, 14. Accent 2, 109. Vgl. सवन्धु.

बन्धुता 4, 2, 43.

बन्ध 4, 1, 106.

बहिष्ठ 8, 3, 97.

बहिम् 4, 4, 119. 8, 3, 97.

बल 4, 2, 80. 5, 2, 98. 136. 7, 2, 20.

बलज्ज und ±-बलज्ज 7, 3, 25.

बलवत् 5, 2, 136.

बलि 3, 2, 21. 5, 1, 13. °बलि Tatp. 2, 1, 36.

बलिकरै 3, 2, 21.

बलिन् 5, 2, 136.

बल्यै 4, 2, 80.

°बल्यक्यणो Tatp. 2, 1, 65.

बहिराम् 5, 4, 117.

बहिस् 1, 1, 36. 5, 4, 117.

बहु heisst Saṅkhyā (Zahlwort) 1, 1, 23.

बहुपु 1, 4, 21. 2. 4, 62. ५. 4, 22. बहूनाम्
3, 93. f. बहु und बह्वो 4, 1, 45. बहु^०
Dvigu, Accent 6, 2, 30. Bahuvr. Accent
175 fg. बहु Bahuvr. ५, 4, 73. Ab-
leitungen von बहु 2, 52. 3, 2. 4, 20, 42.
6, 4, 158 fg. Vgl. बहुच् im vorangehen-
den Index.

बहुकपाल und बहुकपाले 6, 2, 30.

बहुकरे 3, 2, 21.

बहुकृत्वम् ५, 4, 20.

बहुतिथे ५, 2, 52.

बहुधा ५, 4, 20.

बहुप्रज्ञम् ५, 4, 123.

बहुभगाल und बहुभगाने 6, 2, 30.

बहुभाषिन् ५, 2, 125.

बहुल 1) Adj. Compar., Superl. und Nomen
abstr. davon 6, 4, 157. बहुलम् Adv. 2.
1, 32. 57. 3, 62. 4, 39. 73. 76. 84. 3, 1,
34. 85. 2, 81. 88. 3, 1. 108. 113. 4, 1,
148. 160. 3, 37. ५. 2. 122. 4, 56. 6, 1,
34. 70. 133. 178. 2, 199. 3, 14. 63. 122.
4, 75. 128. 7, 1, 8. 10. 103. 3, 97. 4, 78.
— 2) ein best. Nakshatra 4, 3, 34

बहुवचन n. die Personal- und Casusendun-
gen des Plurals, Plural 1, 4, 21. 102. 4
3, 100. 6, 2, 34. 7, 3, 103. 8, 1, 21. 2,
81. Statt Sg. 1, 2, 58 fg. Du. 59 fg.
Du. statt Pl. 63.

बहुव्रीहि m. ein Compositum, in welchem
die Theile desselben etwas Neues bezeich-
nen, 2, 2, 23 fg. Was so zusammenge-
setzt wird 25 fgg. Was vorangeht
35 fg. Verhalten der Pronomina darin
1, 1, 28 fg. Der Zahlwörter 6, 3, 47.
Accent 2, 1. 106 fgg. 138. 162 fgg. 197
fgg. Veränderungen des Auslauts ५. 4,
73. 113 fgg. Bildung des Femin. 4, 1,
12 fg. 25 fgg. 52 fgg. Verhalten eines
vorangehenden Fem. auf ±—यौ von वन्धु
6, 1, 14. चत् Adv. 8, 1, 9. विषय 4,
2, 125.

बहुशराव und बहुशरावे 6, 2, 30.

बहुशंसम् ५. 4. 42.

बह्वच् mehr als zwei Vocale (अच्) enthal-
tend, viel-syllig 2, 4, 66. 4, 1, 56. 2, 72
fg. 109. 3, 67. 4, 64. ५, 3, 78. 6, 2, 83.
138 (अच्). 3, 119.

बह्वृच 6, 3, 129.

बाढे 7, 2, 18. Compar. und Superl. ५, 3, 63.

बौधव्य 4, 1, 106.

±— बालज 7, 3, 25.

बौलेय ५, 1, 13.

बाण्य und √ बाण्यार्थे Med. 3, 1, 16.

बौहवि 4, 1, 96.

बाहोकिशाम् 4, 2, 117.

बाहु 4, 1, 96. बाहु Bahuvr. f. 67.

बाहुकरे 3, 2, 21.

बाहुल्य 2, 4, 22.

बाह्या 3, 1, 119.

बौल्लृच्य 4, 3, 129.

त्रिडाल Tatp. Accent 6, 2, 72.

त्रिद 4, 1, 104.

विन्दु in उद' und उदक'.

त्रिल Accent 6, 2, 102. Vgl. स्थानो'.

बिल्व 4, 3, 136. 151.

बिल्वक 6, 4, 153.

बोज्ज und बोज्जा Adv. mit रु ५, 4, 58.

वुद्धि 1, 4, 52. 3, 2, 188.

√ बुध् (बुध), Aorist 3, 1, 61. Caus. Pa-
rasmi. 1, 3, 86.

बुध und अबुध ५, 1, 121.

बुभुक्षा 7, 4, 34.

बुस in यवबुस.

बृहत्तिका und बृहती ५. 4. 6.

बृद und बृदि 4, 1, 104.

बृन्वे 4, 3, 136.

बृल्वक 6, 4, 153.

बोध 4, 1, 107.

बोधन, अ० 2, 4, 46.

बोध्य 4, 1, 107.

चवृत्ते ५, 4, 104 fg.

ब्रह्मचर्य n. ५, 1, 94.

ब्रह्मचारिन् ५, 2, 134. 6, 3, 86.

ब्रह्मण्य ५, 1, 7.

ब्रह्मत्वे n. 5, 1, 136.

ब्रह्मन् 5, 1, 7, 136, 4, 194. Betonung des Wortes in der Sutraformel 1, 2, 8.

ब्रह्मवर्चसे 5, 4, 78.

ब्रह्मवाद्य 3, 1, 123.

ब्रह्महेन् 3, 2, 87.

ब्राह्म 6, 4, 171.

ब्राह्मण n. m. 4, 1, 196, 2, 42, 3, 72, 5, 1, 124, 3, 114. ब्राह्मण Accent 6, 2, 8, 69, — n. 2, 3, 69, 4, 2, 66, 3, 195, 5, 1, 62.

ब्राह्मणक 5, 2, 71.

ब्राह्मणिके 4, 3, 72.

ब्राह्मण्य 4, 2, 42, 5, 1, 123.

ब्रूया Veridictive Genes Form of devor 6, 3, 1, 12.

1 वृ वृ ब्रवीति n. s. w. 7, 3, 93. Me Gen. 2, 3, 61. ब्रूहि 8, 2, 91. Dative वच् Substantiv 2, 1, 53. ब्राह् 3, 1, 81.

भ

भक्त 4, 1, 68, 199, 6, 2, 71. Vgl. भक्तल vorangehenden Index.

भक्ति 4, 3, 96.

भक्तिकरे 3, 2, 21.

1 भक् भक्षयति 5, 2, 9.

भक्त m. 4, 2, 19, 3, 114, 1, 8.

भव्य 2, 1, 5, 7, 3, 69.

भग 4, 4, 131. Derivata davon entstehen. Viddhu in benca Gledern 7, 3, 19.

भगाल Accent 6, 2, 49, 4, 1, 7.

भगोस्. euphonisches Verändern 8, 3, 79.

भङ्गा 5, 2, 4.

भङ्गरे 3, 2, 181.

भङ्गो 5, 2, 4.

1 भञ् भञ्. भञ्. 3, 2, 62, 112. Pāṇini 6, 4, 122.

1 भञ्ज् (भञ्ज. भञ्जि) 3, 2, 91. Accus. 6, 4, 53. Intens. 7, 1, 89.

भट 4, 1, 115 m. mit Gen. oder Dat. 2, 3, 7.

भय nach einem im Atig. folgenden Wort 2, 1, 57. हेतु 1, 3, 68, 6, 1, 7, 3, 49. हेतु 1, 4, 28.

भयंकरे 3, 2, 43.

भय्य 6, 1, 89.

— भरे 3, 2, 16.

भरत m. प्राच्यभरतेषु 2, 1, 99, 4, 2, 119, 8, 3, 73.

भरद्वाज 4, 1, 117, 2, 119.

भर्गि + आत्मंभर्गि

भर्ग 4, 1, 111, 179.

भर्त्सन 8, 1, 8, 2, 96.

भव 4, 1, 49, 2, 3, 4. वत् Adv. 3, 53, 4, 119, 5, 1, 96. वत् Adv. भवे nach

ईषद् s. w. 3, 1, 127. Vgl. अदृष्ट प्राय

भवत् 6, 1, 115.

भवन 4, 1, 87, 5, 2, 1.

भवानो 4, 1, 49.

भविष्यो 3, 2, 1, 8. — भविष्यो 57.

भविष्यत् / 1. Futurum 2, 3, 79. भविष्यति 3, 3, 122, 199, 7, 3, 1, 127.

भव्य 3, 1, 89, 5, 3, 104.

1 भस् भस्. Atidictive Vocals 6, 4, 109.

भसद् Accent 6, 2, 138.

भस्वका 7, 3, 47.

भस्त्रा 4, 1, 19, 7, 3, 47.

भैस्विक oder भस्विके 4, 4, 16.

भस्विका 7, 3, 47.

1 भा भा. s. न. s. w. 1. भा. 8, 3, 4, 1.

भाक्ते 4, 1, 89, 1, 9.

भाक्तिके 4, 1, 89.

भाग 1, 1, 9, 12. अ. 4, 1, 12, 5, 1, 19, 3, 8, 11.

भागधेय ई 4, 1, 1, 9.

भागिक 5, 1, 99.

भागिने 3, 2, 19.

भोग्य 5. 1. 49.

भोङ्गान् 5. 2. 4.

भोज् 3. 2. 62.

भाज् und भाजो 4. 1. 12.

भाङ् und भिभाङ्हे Mod. 3. 1. 20.

भाट्मातुरे 4. 1. 115.

भाट् 6. 2. 58. Vgl. उदत् उदक दासो

भाट् 6. 2. 58. Vgl. महा

भाट्वाज् 7. 2. 63.

भारिक 5. 1. 59.

भारिन् in मान

भारिणे 2. 4. 60.

भोगीयण 4. 1. 111.

भार्गो 4. 1. 178.

भार्या 3. 1. 112.

भावे in. 3. 3. 24 (vgl. 6. 2. 144). *Das Sam-*

2. 3. 37. 3. 1. 21. 2. 45. Ausgedrückt

durch ein Nomen act. und ein Nomen

abstractum 2. 3. 15. 54. 3. 1. 197. 3.

11. 18. 14. 75. 96. 98. 113. 1. 16. 12. 4.

1. 144. 5. 1. 119. 6. 2. 25. 159. 4. 27.

168 (अ). 8. 4. 10. Durch das imper-

sonale Verbum 1. 2. 21. 3. 1. (Aorist).

3. 1. 66 (Aorist). 4. 9. 6. 1. 62 (die

beiden Futura, Condit. म्-Aorist und

Preterit). 7. 2. 17.

भावत्के 4. 2. 115.

भावम् 3. 4. 61 fgg.

भाविन् 5. 1. 80. Vgl. अभिता

भावुक oder भायुक 3. 2. 154. — भायुक 57.

भाय्य 3. 1. 123.

भाप् भाप 3. 2. 146. अवभापत् und अ-

वोभापत् 7. 4. 3.

भाया *die Umgangssprache* (im Gegensatz

zur Sprache des Veda) 3. 2. 198. 4. 1.

62. 3. 145. 6. 1. 181. 3. 29. 7. 2. 88. 8.

2. 98.

भापितपुष्क 6. 3. 54. 7. 1. 74. 3. 48 (अव).

भापिन् in बहुभापिन्.

1. भास् (भास) 3. 2. 161. 175. 177. अव-

भासत् und अवभासत् 7. 4. 5.

2. भास् 3. 2. 177.

भासन 1. 3. 47.

भासुरे 3. 2. 161.

भास्करे 3. 2. 21.

भास्वरे 3. 2. 175.

1. भित् (भित्त, भित्त) 3. 2. 165. 168.

भित्ता 4. 2. 38.

भित्ताक und भित्ताको 3. 2. 165.

भित्ताचरे Adv. (in ई) 3. 2. 17.

भित्ते 3. 2. 168. भित्तुसूत्र 4. 3. 119.

भित्ते in. 8. 2. 59.

1. भित् (भित्त, भित्त) 3. 2. 61. 162. 3. 164.

2. भित् 3. 2. 61.

भितो 3. 3. 104.

भितुरे 3. 2. 162.

भित्य in. 3. 1. 115.

भित्कर्ण 6. 3. 119.

भो (भो) 3. 2. 17. विभति 6. 1. 192. Für

इ kann इ substituiert werden 4. 115.

Perfect 3. 1. 39. Mit Ablat. 1. 4. 25.

Caus. 6. 1. 56. 7. 3. 49. Atman. 1. 3. 68.

भोम 3. 1. 74.

भोरे 3. 2. 174.

भोरुष्टान् 8. 3. 81.

भोरुक 3. 2. 174.

भु. 1. भ्रुवो 4. 1. 46. Vgl. 2. भृ

भुज् (भुज्) Atman. 1. 3. 66. भुक्तम् 5.

2. 85.

भुज् 7. 3. 61.

भुवनपति und भुवनपति 6. 2. 29.

भुवर् und भुवम् 8. 2. 71.

1. भृ भृ भवति 1. 3. 1. 4. 1. 3. 1. 12.

197. 2. 45. 57. 138. 154. 157. 179. 3. 24.

55. 96. 127. 4. 61. 63. Für अस् substituiert

2. 4. 52. Wann kein Guna 7. 3.

88. Perfect 1. 2. 6. 6. 4. 88. 7. 1. 4.

वभृय 2. 64. Aorist 2. 1. 77. 6. 4. 88.

वोभृत् 7. 1. 65. Mit Adverbien auf ई

und ऊ verbunden 5. 4. 59 fgg. अनु भ-

वति 5. 2. 19. प्र भवति 4. 3. 83. 5. 1.

191. सं भवति 52. संभृत 4. 3. 91. Ein

न् in einem folgenden kpi wird in. 8.

8. 1. 34.

2. भू 3, 2, 179. Declination 6, 4, 85 fg.
Vgl. भु.
3. भू Substitut für बहु 6, 4, 158 fg.
- भूत Adj. 5, 1, 80. *Vergangenheit*, भूते 3, 2, 84 fgg. 3, 2, 140. °वत् Adv. 132. Vgl. इत्थंभूत.
- भूतपूर्व 5, 2, 18, 3, 53. 6, 2, 22.
- भूतार्थ 6, 2, 91.
- भूति und भूति 3, 3, 96.
- भूषति 6, 2, 19.
- भूमन् 6, 4, 158. 2, 175.
- भूमिष्ठ 8, 3, 97.
- °भूय 3, 1, 107.
- भूयस् und भूयिष्ठ 6, 4, 158 fg.
- भूषण 1, 4, 64. 6, 1, 137.
- भूषण 3, 2, 139.
1. √भ (भर), Desid. 7, 2, 49.
2. √भ (भ, भज्) 3, 1, 112. 2, 46. 3, 99.
बिभर्ति 6, 1, 192. 7, 4, 76. Perfect 3, 1, 39. 7, 2, 13. भत 5, 1, 80. भरिभत् 7, 4, 65.
- भगृ m. Sg. und Pl. 2, 4, 65. 4, 1, 102.
- भति 1, 3, 36. 3, 2, 22. 5, 1, 56.
- भत्त्य 3, 1, 112.
- भत्त्या 3, 3, 99.
- भश 7, 2, 18. 3, 1, 12.
- √भशार्थ Med. 3, 1, 12.
- भेषज 4, 1, 30. 5, 4, 23. भेषजो 4, 1, 30.
- भेत्ते 4, 2, 38.
- भेषज्य 5, 4, 23.
- भोग 8, 2, 58.
- °भोगेन 5, 1, 9.
- भोजन 8, 3, 69.

भोज्य 7, 3, 69.

भोस्, euphonisches Verhalten 8, 3, 17.

भोरिकि und भोरिकिविध 4, 2, 54.

√भंश् (भंशु), Intens. 7, 4, 84.

√भज्ज (भस्ज, भज्जति), wann र vocalisirt wird 6, 1, 16. र für र् und स् substituiert und र nach अ eingefügt 4, 47. Euphonisches Verhalten von ज् 8, 2, 36. Perfect 6, 1, 17. Desid. 7, 2, 49.

√भस् (भसु), भैमति und भौम्यति 3, 1, 70. 7, 3, 74. Perfect 6, 4, 124.

भमर 4, 3, 119.

भमिन् 3, 2, 141.

1. √भाज् (भाज) 3, 2, 177. Perfect 6, 4, 125. अविभजत् und अवभाजत् 7, 4, 3. Für ज् wird ण् substituiert 8, 2, 36.

2. भौज् oder °भौज् 3, 2, 177.

भातृ 4, 1, 144. 164. Wann in einem Bahuvī. kein क angefügt wird 5, 4, 157. भातरौ Bruder und Schwester 1, 2, 68.

भातृव्य und भौतृव्य 4, 1, 144 fg.

भौमर 4, 3, 119.

√भाश् (भाश), भौशते und भौश्यते 3, 1, 70. Perfect 6, 4, 125.

भौष्ट्रज 6, 2, 82

भृ 4, 1, 125. Declination 6, 4, 77.

भृणहन् 3, 2, 87.

भेष, अ° 3, 3, 37.

भौणहत्य 6, 4, 174.

भौवेय 4, 1, 125.

√भ्लाश् (भ्लाश), भ्लौशते und भ्लौश्यते 3, 1, 70. Perfect 6, 4, 125.

म

म Substitut für अस्मद् 7, 2, 97.

मद्गु und मद्गृ 6, 3, 133.

मगध 4, 1, 170.

मघवत् u. मघवन् Declination 6, 4, 128. 133.

√मज्ज् (मस्जि) mit Einschub von न् 7, 1, 60.

मज्जिष्ठ 8, 3, 97.

मद्गु 4, 4, 56.

मणि 5, 4, 30.

मणिकर्ण 6, 3, 115.

√मण्ड् (मण्डार्थ) und मण्डन 3, 2, 151.

मण्डल in परि°.

मण्डूक 4, 1, 119.

मत 4, 4, 97.

°मता, Verhalten eines Femin. davor 6, 3, 43 fg.

मेति und मति 3, 3, 96. 2, 188. 4, 4, 60.

मेत्य 4, 4, 97.

मत्सो 6, 4, 149.

मत्स्य 4, 4, 35. 5, 4, 16. 6, 4, 149.

√मथ् (मथ्, मथ) 3, 2, 27. 145.

मेयि 3, 2, 27.

मथिन्, Declination und Accent 6, 1, 199. 7, 1, 85. Vgl. मन्थिन्.

√मद् (मद्, मद) 3, 1, 100. 2, 136. 3, 67.

मोदति 7, 3, 74. मते 8, 2, 57. Accent in reduplicierten Formen 6, 1, 192.

°मद 3, 3, 67. Vgl. इर°.

मदोय 4, 3, 3.

मेव 3, 1, 100.

मद्र 4, 2, 131. 5, 4, 67. Mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73.

मद्र 4, 2, 108. 7, 3, 13.

मद्रक 4, 2, 131.

मद्रकार und मद्रकर 3, 2, 44.

मद्रो Adv. mit क 5, 4, 67.

मद्रामे und मद्राश्रामे 6, 2, 91.

मध्व्यं 4, 4, 129. 139.

मधु 4, 1, 106. 2, 86. 4, 139. 5, 2, 107.

मधुमत् 4, 2, 86.

मधुर 5, 2, 107.

मेध्य und मध्य (verschieden) 4, 3, 8 fg. मध्य° 2, 1, 58. °मध्ये 3, 7. 6, 4, 120. मध्ये als Gati 1, 4, 76. मध्ये° Avjajibh. 2, 1, 18.

मध्यमे 1) Adj. 4, 3, 8. मध्यम° Tatp. 2, 1, 58. — 2) m. die Endungen der zweiten Person, die zweite Person 1, 4, 101. Wann gesetzt 105.

मध्येगुरु 6, 3, 11.

1. √मन् (मन्, मन, मन्य, मन्यति) 3, 2, 82. 3, 96. 99. Mit Dat. und Acc. 2, 3, 17. एहि मन्ये ironisch 1, 4, 106. 8, 1, 46.

2. √मन् (मन) Substitut für म्ना im Präsens 7, 3, 78.

मनस् 5, 4, 51. 7, 2, 18. Als Gati 1, 4, 66.

मनसि desgl. 75. मनसा° 6, 3, 4, 5.

मनसाज्जायिन् 6, 3, 5.

मनोयो und मनोवो 4, 1, 38.

°मनो Adv. 5, 4, 51.

मनु 4, 1, 38. 161.

मनुष्यं 4, 1, 161. 2, 39. 129. 134. 3, 81. 5, 3, 98. 4, 56. °जाति 4, 1, 65. °नामन् 5, 3, 78. अ° 2, 4, 23. 4, 2, 144. 6, 3, 122. अमनुष्यकर्तृक 3, 2, 53.

मनुष्यत्रो 5, 4, 56.

मनोज्ञ 5, 1, 133.

मन्त्र m. 4, 4, 125. मन्त्रे 2, 4, 80. 3, 2, 71. 3, 96. 6, 1, 151. 210. 3, 131. 4, 53. मन्त्रेषु 141. अमन्त्रे 3, 1, 35.

मन्त्रकरण 1, 3, 25.

मन्त्रकार 3, 2, 23.

मन्त्रकैत् 3, 2, 89.

मन्थ 5, 1, 110. 7, 2, 18. °मन्थ Dvigu 6, 2, 122. Vgl. उद° und उदक°.

°मन्थिन् m. Dvaṁdva mit Betonung auch des vorangehenden Gliedes 6, 2, 142. Vgl. मथिन्.

— मन्थ 3, 2, 83.

मन्यो 3, 3, 99.

मम Gen. 7, 2, 96.

ममक 4, 3, 3.

मयूरव्यंसक 2, 1, 72.

मर in अमर.

मरुत्वत्, मरुत्वतीय und मरुत्वत्यं 4, 2, 32.

मत्यं und मत्यत्रो 5, 4, 56.

मर्मज्य (मर्मजम्?) 7, 4, 65.

मर्य 3, 1, 123.

मर्यादा 1, 4, 89. 2, 1, 13. 3, 3, 136. 8, 1, 15.

मप, अ° 3, 3, 145.

मलिन und मलोमस 5, 2, 114.

√मव् (मव्) 6, 4, 20.

मस्कर und मस्करिन् 6, 1, 154.

मस्तक 6, 3, 12.

महत्, Declin. 6, 4, 10. महा° 3, 46. 2, 1, 61.

महाकुल und महाकुलीन 4, 1, 141.

महोष्णिष्ट und महोज्ज्वाल 6, 2, 38.

महानगर, Accent 6, 2, 89.

महोपराहण und महोपवृद्ध 6, 2, 38.

महाब्रह्म und महाब्रह्मन् 5, 4, 105.

महोभार und महोभारत 6, 2, 38.

महोमुख 6, 2, 168.

महाराज 4, 2, 35. 3, 97.

महोरारव 6, 2, 38.

महोविश्वदेव 6, 2, 39.

महाव्याहृति 8, 2, 71.

महोव्रीहि und महोहलिहिल 6, 2, 38.

महिषी 4, 4, 48.

महेन्द्र, महेन्द्रिय und महेन्द्रिय 4, 2, 29.

महेष्वास 6, 2, 38.

महोद्वे 5, 4, 77.

मह्य und मह्यम् 7, 2, 95.

1. √ मा (मा) 3, 2, 2. ई für आ substituiert 6, 1, 66. ए 67. Ausnahme 69. इ substituiert 7, 4, 40. मिमते 76. मित 6, 2, 170. मित्स्ते 7, 4, 54. उपमित 2, 1, 56. निर्मित 4, 4, 92. समित 91. नि wird णि davor 8, 4, 17.

2.] मा s. √ मे.

3. √ मा Substitut für मी 6, 1, 50.

4. मा Prohibitivpartikel, s. माङ्.

5. मा mich 8, 1, 23. Wann nicht gesetzt 24 fgg.

मांसादन und मांसादनिक (f. ई) 4, 4, 67.

मागर्थे (f. ई) 4, 1, 170.

माङ् die Prohibitivpartikel मा. Mit Aorist 3, 3, 175. मा स्म mit Aorist und Imperfect 176. Das Augment fällt ab 6, 4, 74. Erhalt vor छ् das Augment त् (च) 74.

माङ्कुके und माङ्कुकिके 4, 4, 56.

माण्व 4, 2, 42. 5, 1, 11. माण्व Accent 6, 2, 69. Vgl. दण्ड°.

मौण्वीन 5, 1, 11.

मौण्व्य 4, 2, 42.

माण्डूके 4, 1, 119. 19.

माण्डूकायने 4, 1, 19.

माण्डूकि und माण्डूक्ये 4, 1, 119.

मातरापितरौ 6, 3, 32.

मातामह 4, 2, 36.

± मातुरे 4, 1, 115.

मातुल 4, 2, 36. 1, 49.

मातुलानै 4, 1, 49.

मातुःष्वस् und मातुःस्वस् 6, 3, 24. 8, 3, 85.

मातृ 1, 2, 70. 4, 1, 115.

मातृष्वस् 8, 3, 84. 4, 1, 134.

मातृष्वसेयै und मातृष्वसेय 4, 1, 134.

°मात्र n. Tatp. 2, 3, 46. Accent 6, 2, 14.

Vgl. मात्रच् im vorangehenden Index.

मात्रा 2, 1, 9.

मात्सिके (so richtig) 4, 4, 35.

माथ und ± माथिके 4, 4, 37.

माद in सधमाद.

मादिन् oder °मादिन् 3, 2, 141.

मोधवा 4, 4, 129.

मोधव्य 4, 1, 106.

माध्वी 6, 4, 175.

√ मान् (मान्), मीमांसते 3, 1, 6.

1. मान *Maass* 3, 1, 129. 4, 3, 162. 5, 3, 51

2. मान in आत्ममान.

°मानिन् 3, 2, 82 fg. Verhalten eines Femin. davor 6, 3, 36.

मानुष 4, 1, 161. मानुषी 113.

मानुष्यक 4, 2, 39.

मानोज्ञक 5, 1, 133.

मामके 4, 3, 3. मामकी 1, 30.

मामकान् 4, 3, 3.

°माये 3, 2, 2.

माया 4, 4, 124. 5, 2, 121.

मायाविन् 5, 2, 121.

मार्गिके 4, 1, 35.

मार्ग्य oder °मार्ग्य 3, 1, 113.

मार्द्वपुर 6, 2, 101.

मानभार्गिन् 6, 3, 65.

मौलाप्रम्य 6, 2, 88.

माय 5, 1, 7. 34. 2, 4.

मौषीण 5, 2, 4.

मौष्य 5, 1, 7. 2, 4. °माय्य 1, 34.

मास् in den schwachen Casus 6, 1, 63.
Accent 171.

मास 4, 4, 128. 5, 1, 81. 2, 57. Dafür मास्
substituirt 6, 1, 63.

मासतमे 5, 2, 57.

मासीन und मास्य 5, 1, 81.

माहाकुल und माहाकुलीन 4, 1, 141.

माहाराजिक 4, 2, 35. 3, 97.

माहिर्षे 4, 4, 48.

माहेन्द्रे 4, 2, 29.

√मि (मिनोति), wann आ für इ substituirt
wird 6, 1, 50. निमित्त 3, 3, 87.

मित Accent 6, 2, 170.

मितपचे 3, 2, 34.

मित्र 5, 4, 150. मित्रं Bahuvr. 6, 2, 165.

Vgl. अ, विश्वा.

मित्रयु 7, 3, 2.

मिथ्या mit क Caus. 1, 3, 71.

√मिद् (मिद्, मिदि) 3, 2, 161. मैद्यति 7,
3, 82. मेदित 1, 2, 19.

मिमत् 4, 1, 150.

मिश्र 3, 1, 21. 6, 2, 128. मिश्रं Tatp. 2, 1,
31. 6, 2, 154. Vgl. पन्मिश्र, पाद.

मिश्रकावण n. 6, 3, 117. 8, 4, 4.

√मिश्रि Act. 3, 1, 21.

मिश्रोकरण n. 2, 1, 35.

√मिह् (मिह्) 3, 2, 182.

√मो (मो, मोनाति), wann आ für ई sub-
stituirt wird 6, 1, 50. Im Veda eine
Kürze für ई 7, 3, 81. मित्सति 4, 54.
Das न् wird ए 8, 4, 15.

मोह्वान् 6, 1, 12.

√मोल् (मोल), अमोमिलत् und अमिमोलत्
7, 4, 3.

मुक्त Tatp. 2, 1, 38.

मुख 1, 1, 8 (नासिकावचन). मुख Bahuvr.
Accent 6, 2, 167 fgg. 185 fg. Femin.
4, 1, 58.

√मुच् (मुच्, मुच), मुञ्चति 7, 1, 59. Desid.
4, 57.

मुञ्ज 3, 1, 117.

मुण्ड und √मुण्डि Act. 3, 1, 21.

Pāṇini's Grammatik

मुद्ग 4, 4, 25.

√मुर्क (मूर्क), मूर्त 8, 2, 57.

√मुप् (मुप्) 3, 2, 142. मुपित्वा und मुमुषि
पति 1, 2, 8.

मुष्क und मुष्कर 5, 2, 107.

मुष्टि 3, 3, 36.

मुष्टिधर्म u. मुष्टिधर्व 3, 2, 30 (eingeschoben)

मुष्टिमुख Bahuvr. 6, 2, 168.

√मुह् (मुह्) 3, 2, 142. Ein ārdhadh. kann
das Augment इ erhalten 7, 2, 45. Für
ह kann ढ् oder ध् eintreten 8, 2, 33.
Caus. mit परि Ātman. 1, 3, 89.

मूर् 6, 4, 20.

मूर्ति 3, 3, 77. द्रव 6, 1, 24.

मूर्ध् und मूर्ध्ने Bahuvr. 5, 4, 115.

मूर्धन् 4, 4, 127. मूर्ध् 6, 3, 12. Vgl. त्रि,
द्वि, समान.

मूर्धन्य in. ein cerebraler Laut 8, 3, 55 fgg.

मूर्धन्वती 4, 4, 127.

मूल n. 4, 3, 28. 4, 88. 91. 5, 2, 24. मूलम्
Avjajibh. 6, 2, 121. मूलो Bahuvr. 4,
1, 64.

मूलक 4, 3, 28.

मूल्य 4, 4, 88. 91.

√मृ (मृ, म्रियति), wann Ātman. 1, 3, 61.
Aorist 3, 1, 59.

मृग 2, 4, 12. 4, 3, 51. 4, 35.

मृगसर्क्य 5, 4, 98.

√मृज् (मृज्, मृजि) 3, 1, 112. 2, 5. Erhält
Vṛddhi statt Guna 7, 2, 114. Für ज्
wird ण् substituirt 8, 2, 36. Vgl. मर्मज्य

मर्ज्य oder मर्मज्य 3, 1, 113.

√मृड् (मृड्), मृडित्वा 1, 2, 7.

मृड und मृडानो 4, 1, 49.

मृत s. अमृत.

मृत्तिका, मृत्सो und मृत्सो 5, 4, 39 fg.

1 √मृद् (मृद्), मृदित्वा 1, 2, 7

2. मृद् 5, 4, 39.

√मृप् (मृप्, मृपि). मृपित und मृपित (ver-
schiedene Bed.) 1, 2, 20. मृपित्वा und
मृपित्वा 25. Mit परि Parasm. 3, 82.

मृषोद्य 3. 1 114.

1. $\sqrt{\text{मे}}$ (मा, माङ्, मयति), °मित्य und °माय 6, 4, 70. 3, 4, 19. 4, 4, 21 (अपमित्य). मित्सते 7, 4, 54. Ein vorangehendes नि wird णि 8, 4, 17.
 2. मे Pron. 8, 1, 22. Wann nicht gesetzt 24 fgg.
 मेच 3, 1, 17.
 मेघंकरै 3, 2, 43.
 $\sqrt{\text{मेघायै}}$ Med. 3, 1, 17.
 मद् 3, 2, 182.
 मेदुरै 3, 2, 161.
 °मेधैस् Bahuvr. 5, 4, 122.
 मेधा 5, 2, 121. 4, 122.

- मेधाविन् 5, 2, 121.
 मेत्रेय 6, 4, 174. Vgl. 7, 3, 2.
 मयुनिका 4, 3, 125.
 मयुनेच्छा 4, 1, 42.
 ममते und ममतार्यानि 4, 1, 150.
 °मरेय Accent 6, 2, 70.
 मोद्वै 4, 4, 25.
 $\sqrt{\text{म्रा}}$ (म्रा), मनति 7, 3, 78.
 $\sqrt{\text{मद्}}$ (मद), अममदत् 7, 4, 95.
 $\sqrt{\text{मुच्}}$ (मुचु), Aorist 3, 1, 58.
 म्लिष्ट 7, 2, 18.
 $\sqrt{\text{म्लुच्}}$ (म्लुचु), Aorist 3, 1, 58.

य

- यक्न् und यकृत् 6, 1, 63.
 यका 7, 3, 45.
 यकृत् s यक्न्.
 यच्छ mit Potent. 3, 3, 148 fg.
 $\sqrt{\text{यक्}}$ (यच्छ) substituiert im Präsens für $\sqrt{\text{यम्}}$ 7, 3, 77. Für $\sqrt{\text{य}}$ 3, दा 78.
 $\sqrt{\text{यज्}}$ (यज्, यज, यजि) 3, 2, 72. 85. 103. 128. 166. 3, 90. 98. 7, 3, 66. य् wird vocalisirt 6, 1, 15. Perfect 17. Für ज् wird य् substituiert 8, 2, 36. Mit Gen. oder Instr. 2, 3, 63. यै३ यजामहे 8, 2, 88.
 यजध्वैनम् 7, 1, 43.
 यैजमान 3, 2, 128.
 यजुस्, यजुपि 6, 1, 117 fgg. 8, 3, 104. काठके 7, 4, 38.
 यज्ञै 3, 3, 90. 31 fg. (अ°). 47. 4, 3, 68 (neben कृत्). 6, 4, 54. यज्ञाख्य 5, 1, 95.
 यज्ञकर्मन् 1, 2, 34. S. 2, 88.
 यज्ञपात्र 1, 3, 64. °प्रयोग 8, 1, 15.
 यज्ञसंयोग 3, 2, 132. 4, 1, 33.
 यज्ञाङ्ग 7, 3, 62.
 यज्या in देव°.
 यैज्वन् 3, 2, 103.
 $\sqrt{\text{यत्}}$ (यत) 3, 3, 90.
 यतमे und यतरै 5, 3, 92 fg.
 यतस 2, 3, 41.

- यत्करे 3, 2, 21.
 यत्नै 3, 3, 90. 1, 3, 47.
 यत्र 6, 1, 161. Mit Potential 3, 3, 148 fg. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30.
 यैया 5, 3, 23. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 36 fgg. यथा कथा च 5, 1, 98. यथा° Avjajibh. 2, 1, 6 fg.
 यथाकारम् 3, 4, 28.
 यथातथ und यथापुर 7, 3, 31.
 यथाभिप्रेत in अ°.
 यथामुख und यथामुखौन 5, 2, 6.
 यथायर्थम् 8, 1, 14.
 यथाविधि 3, 4, 4, 46.
 यथासंख्यम् 1, 3, 10.
 यथास्व 8, 1, 14.
 यथोपदिष्टम् 6, 3, 109.
 यद् 1) Pron. यद् Nomin. 1, 3, 67. यम् 4, 32. 37. येन 1, 72. 4, 28. 2, 3, 20. 3, 3, 116. यस्मात् 1, 4, 13. 2, 3, 9. 11. यस्य 1, 1, 73. 4, 39. 2, 1, 16. 3, 9. 37. 7, 2, 15. येषाम् 2, 4, 9. यद् am Anfange eines Comp. 1, 15. Ableitungen von यद् 5, 2, 39. 3, 15. 92 fg. Vgl. सर्वनामन्. — 2) Conj. dass. mit Imperf. 3, 2, 113 fg. Potent. 3, 147. 155. 168. Nicht mit einem Ab-

solut. 4, 23. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30. 56.
यटो 5, 3, 15. 21.
यदि mit Potent. 3, 3, 151. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30.
यदृत्त यद् mit seinen Derivaten, ein Relativpronomen. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 66.
यम् (यस्, यम) 3, 1, 100. 2, 40. 142. 3, 63. **यच्छति** 7, 3, 77. Aorist 1, 2, 15 fg. 7, 2, 73. **Ātman.** mit **आ** 1, 3, 28. 75. Caus. 89. Mit **उद्** 75. Mit **उप** 56. Mit **सम्** 75. **प्र यच्छति** 4, 4, 30.
यैम 3, 3, 63. Vgl. **वाचं**.
यमसभ und **यमसभेय** 4, 3, 88.
यैम्य 3, 1, 100.
यैहि 5, 3, 15. 21.
यव 4, 1, 49. 3, 149. 5, 1, 7. 2, 3.
यवक und **यवक्यं** 5, 2, 3.
यवन und **यवनाने** 4, 1, 49.
यैवपाल 6, 2, 78.
यवबुस und **यैवबुसक** 4, 3, 48.
यवमत् 8, 2, 9.
यवमेय 4, 3, 149.
यवागू 4, 2, 136.
यवाने 4, 1, 49.
यैविष्ठ und **यैवोयस्** 6, 4, 156. 5, 3, 64.
यैव्य 5, 1, 7. 2, 3.
यशस्, **यशोभगेन** und **यशोभेय** 4, 4, 131 fg.
यष्टि 4, 4, 59.
यस् (यस्, यस) 3, 2, 142. Wann **यैस्यति** und wann **यैसति** 1, 71 fg. Mit **आ** Caus. **Ātman.** 1, 3, 89.
यस्क m. Sg. und Pl. 2, 4, 63.
या (या, याति) 3, 2, 176. Ein vorangehendes **नि** wird **णि** 8, 4, 17.
याच् (याच्) 3, 3, 90. 7, 3, 66.
याचित und **याचितक** 4, 4, 21.
याच्ञा 3, 3, 90.
याच्यं 7, 3, 66.
याजकं Tatp. 2, 2, 9. 6, 2, 151.
याजिन् 3, 2, 85.

याज्ञिक und **यौज्ञिक्य** 4, 3, 129.
याज्यं 7, 3, 66. **याज्या** 8, 2, 90.
यातव्या und **यातु** 4, 4, 121.
याथाकथार्थ 5, 1, 98.
यापना 5, 4, 60.
याप्य 5, 3, 47.
याम = **यम** 3, 3, 63.
यायजूक 3, 2, 166.
यायावरं 3, 2, 176.
याव und **यौवक** 5, 4, 29. 4, 3, 149.
यावज्जीवम् 3, 4, 30.
यौवत् 1) Adj. 5, 2, 39. Am Anfange eines **Avjajibh.** 2, 1, 8. — 2) Conjunct Mit **Präsens** 3, 3, 4. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 36 fgg.
यावद्वैदम् 3, 4, 30.
याच्यं 3, 1, 126.
याष्टीकं 4, 4, 59.
याम्कं 2, 4, 63. 4, 1, 112.
यु (यु, याति) 3, 1, 126. 2, 182. 3, 23. 49. **यूय** 6, 4, 58. Desid. 7, 2, 49.
युक्त 1, 4, 50. 4, 2, 3. 6, 2, 66. **युक्त** 1, 2, 51. 3, 54. 4, 9. 2, 3, 4. 8. 19. 29. 5, 3, 77. 4, 36. 8, 1, 24. 30. 2, 96.
युक्तारोहिन् 6, 2, 81.
युग 4, 4, 76.
युगंधर 4, 2, 130.
युगपद् 6, 1, 200. 2, 51. 140.
युग्य 3, 1, 121. 4, 4, 76.
1. **युज्** (युज्, युजि) 3, 2, 59. 61. 142. 182. 7, 1, 71. Nach **उप** und **प्र** **Ātman.** 1, 3, 64.
नियुक्त 4, 4, 66. 69. 6, 2, 75. **प्रयुज्यमान** 8, 2, 101. **अनु प्र युज्यते** 3, 1, 40. **संयुक्त** 4, 4, 90. Vgl. **युक्त** und **आयुक्त**.
2. **युज्** und **युज्** 3, 2, 59. 61. Wann **न** infigiert wird 7, 1, 71.
युद्ध 3, 3, 73.
युध् (युध्, युधि) 3, 2, 95. Caus. **Parasm.** 1, 3, 86.
युधिष्ठिर 8, 3, 95.
युध्वन् in **राज** und **सह**.
युव Pronom. 7, 2, 92.

युवति 4, 1, 77. °युवति Tatp. 2, 1, 65.

युवन् m. 1) *der bei Lebzeiten eines angeseheneren, älteren Descendenten einem jüngeren zukommende Geschlechtsname und das diesen bezeichnende Suffix* 4, 1, 163 fgg. 167. 90 fg. Das Suffix abgeworfen 2, 4, 58. 4, 1, 94. In Verbindung mit einem Vṛddha 1, 2, 65 fg. — 2) *das Wort* युवन् 4, 1, 77. 5, 1, 130. 6, 4, 156. व् wird vocalisirt 133. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 67. कन् dafür substituiert 5, 3, 64.

युष्मद् Pronomen der zweiten Person (in allen Zahlen) 4, 3, 1. Declination 7, 1, 27 fgg. 2, 86 fgg. तैव 6, 1, 211. तृभ्यम् 212. Für die verschiedenen Casus werden tonlose Formen substituiert 8, 1, 20 fgg. Verbindet sich mit der zweiten Person des Verbums 1, 4, 105. 8, 3, 103 fg. Unter युष्मद् ist, wenn von einem anlautenden त् die Rede geht, der Sg. त्वम् u. s. w. zu verstehen.

युष्मदेभ्य 4, 3, 1.

युष्माक 4, 3, 2.

युति 3, 3, 97.

यूय und यूयम् 7, 2, 93.

यूष und यूषन् 6, 1, 63.

यैत्र 8, 2, 88.

यौक्त 3, 2, 182.

योग 5, 1, 102 °योग 1, 1, 36. 4, 58 fg. 2, 3, 16. 3, 4, 20. 4, 1, 48. 5, 4, 44. 47. 50. 126. 6, 4, 74 fg. 8, 1, 59. Vgl. तुल्य^०, स्थाने^०.

योगप्रमाण 1, 2, 55.

योगाप्रख्यान 1, 2, 54.

योगिन् 3, 2, 142.

यौग्य 5, 1, 102.

योजन 5, 1, 74.

यौत्र 3, 2, 182.

योद्ध 4, 2, 56.

योनि, °संबन्ध 4, 3, 77. 6, 3, 23.

यौगंधरै und यौगंधरक 4, 2, 130.

यौगपद्य 2, 1, 6.

यौगिक 5, 1, 102.

यौजनिक 5, 1, 74.

यौधेय u. यौधेय 5, 3, 117. यौधेयो 4, 1, 178

यौवनै 5, 1, 130.

यौष्माकै und यौष्माकोण 4, 3, 1. 2.

र

रक्त 4, 2, 1. 5, 4, 32. 6, 3, 39.

√रक्त् (रक्, रक्ति) 3, 2, 27. 3, 90. रक्ति 4, 4, 33.

रक्षस् und रक्षस्या 4, 4, 121.

°रक्षि 3, 2, 27.

°रक्षित Tatp. 2, 1, 36.

रक्षणै 3, 3, 90.

रक्ष् 4, 2, 100.

रक्षै 6, 4, 27.

√रज् s. रज्ज्.

रजत 4, 3, 154.

रजस् 5, 2, 112. 4, 51.

रजस्वलै und रजो 5, 2, 112.

रजिष्ठ 6, 4, 162.

°रज्जे Adv. 5, 4, 51.

√रज्ज् (रज्, रज, रजिज) 3, 2, 142. रजति 6, 4, 26. Reflex. 3, 1, 90.

√रट् (रट) 3, 2, 142. 146.

रथ 4, 2, 10. 50. 3, 121. 4, 76 ±_रथ 3, 122. Vgl. कटथ.

रथकट्यो 4, 2, 51.

रथाङ्ग 6, 1, 149.

रथ्य 4, 3, 121. 4, 76. रथ्यो 2, 50.

√रथ् (रथ, रथि) wann न् infigirt wird 7, 1, 61 fg. Ein ārdhadh. kann das Augment इ erhalten 2, 45.

√रभ् (रभ, रभि), wann न् infigirt wird 7, 1, 63. Mit Infin. 3, 4, 65. रिष्यते 7, 4, 54.

✓रम् (रम्, रम, रमि) 3, 2, 13. Aorist 7, 2, 73. Wann Parasm. 1, 3, 83 fgg. रम-
 यामकः 3, 1, 42.
 रमे 3, 2, 13.
 रश्मि 3, 3, 53.
 रस und रसवत् 5, 2, 95. Vgl. अरस.
 रहस् 5, 4, 51. 81.
 रहसे 5, 4, 81.
 रहस्य 8, 1, 15.
 रहते Adv. 5, 4, 51.
 ✓रा (रा) 3, 3, 96.
 रोग und रागे 6, 1, 216. 4, 27. 4, 2, 1. Vgl.
 अन्यद्राग.
 रागिने 3, 2, 142.
 राङ्गवे und राङ्गवायने 4, 2, 100.
 1. ✓राज् (राज्, राज्) 3, 2, 61. Perfect 6, 4, 125. Für ज् wird ष् substituirt 8, 2, 36.
 2. राज् 3, 2, 61. Bewahrt seinen Acut in
 allen Casus 6, 1, 182. Vgl. विश्वा°.
 राजे 5, 4, 91.
 राजक 4, 2, 39.
 राजकीय 4, 2, 140.
 राजकुमार und राजकुमारे 6, 2, 59.
 राजकृत्वन् 3, 2, 95.
 राजत 4, 3, 154 fgg.
 राजदन्त 2, 2, 31.
 राजन् 2, 4, 23. 4, 1, 137. 2, 39. 140. 5, 4, 91. राज° Accent 6, 2, 63.
 राजन्य 4, 1, 137. 2, 39. 53. 5, 3, 114. 6, 2, 34.
 राजन्यक 4, 2, 39. 53.
 राजन्वत् 8, 2, 14.
 राजपुत्रे 6, 2, 133. 4, 2, 39.
 राजपुत्रक 4, 2, 39.
 राजप्रत्येनम् und राजप्रत्येनेस् 6, 2, 60.
 राजब्राह्मण und राजब्राह्मणे 6, 2, 59.
 राजयुध्वन् 3, 2, 95.
 राजसूय 3, 1, 114.
 राज्य 6, 2, 130.
 रान्ति und रान्ति 3, 3, 96.
 रात्र m. 2, 4, 29. Accent 5, 4, 87.
 रात्रि 5, 1, 87. 4, 87. रात्रि° und रात्रिं 6, 3, 72. रात्रौ 4, 1, 31. Vgl. सरात्रि.

रात्रि 5, 1, 87.
 रात्रिदिवे 5, 4, 77.
 रात्रौण 5, 1, 87.
 ✓राध् (राध्, राधि), Perfect 6, 4, 123. Mit
 Dativ 1, 4, 39.
 रावे 3, 3, 22. 6, 2, 144.
 राष्ट्र und राष्ट्रिय 4, 2, 93.
 रिक्त und रिक्त 6, 1, 208.
 रिक्तगुरु und रिक्तगुरु 6, 2, 42.
 ✓रिप् (रिप्), darnach kann ein ārdhadh.
 das Augment इ erhalten 7, 2, 48.
 रिषयेति 7, 4, 36.
 ✓री (री), रेपयति 7, 3, 36.
 ✓रु (रु) 3, 3, 22. 50. रान्ति und र्वान्ति 7, 3, 95.
 1. ✓रुच् (रुच्, रुचि) 3, 2, 136. 6, 3, 116. 7, 3, 66. Mit Dat. 1, 4, 33. Caus. Ātman. 3, 89.
 2. रुच्, davor eine Länge 6, 3, 116.
 रुच्य 3, 1, 114.
 ✓रुज् (रुज्, रुजि) 3, 2, 31. 3, 16. Mit Gen. 2, 3, 54.
 ✓रुद् (रुद्, रुद), रोदिति 7, 2, 76. अरोदोत्
 und अरोदत् 3, 98 fgg. रुदित्वा und रुदि-
 यति 1, 2, 8.
 रुद्रे 4, 1, 49. Im Dvandva behält auch
 das vorangehende Wort seinen Accent
 6, 2, 142.
 रुद्राणौ 4, 1, 49.
 ✓रुध् (रुध्, रुध) 3, 2, 142. 4, 49. रुणद्धि
 3, 1, 78. Aorist 64.
 रुमयवत् 8, 2, 12.
 ✓रुप् (रुप्, रुपि), ein ārdhadh. kann das
 Augment इ erhalten 7, 2, 48. रुष्ट und
 रुषित 28.
 ✓रुह् (रुह्, रुह, रुहि), Aorist 3, 1, 59. Nicht
 mit °तस् Adv. statt Abl. verbunden 5, 4, 45. रोहयति und रोषयति 7, 3, 43.
 रुह Bedeutung 3, 4, 72. आरुह 5, 2, 34.
 रुत्तपयम् 3, 4, 35.
 रूप n. 1, 1, 68. 3, 1, 25. 5, 2, 120. Vgl.
 पर°, स° u. रूपप् im vorangehenden Index.

✓ रूपि 3, 1, 25.
 रूप्य 5, 2, 120. ५-रूप्य (f अ) 4, 2, 106.
 Vgl. रूप्य im vorangehenden Index.
 र्वतो 4, 1, 146. 4, 122.
 र्वत्य 4, 4, 122.
 र् Declination 7, 2, 85. Bewahrt seinen
 Acut in allen Casus 6, 1, 171.
 र्वतिके 4, 1, 146. 3, 131.
 र्वतिक्रीय 4, 3, 131.
 रोग 3, 3, 16. 108. 4, 3, 13. 5, 2, 81. 4, 49.

रोचना 4, 2, 2.
 रोचिष्णो 3, 2, 136.
 रोच्य 7, 3, 66.
 रोणो 4, 2, 78.
 रोमन्य und ✓रोमन्याय Med. 3, 1, 15.
 रोहिष्णो 3, 4, 10.
 रोचनिके 4, 2, 2.
 रोणो 4, 2, 78.
 रोरव 6, 2, 38.

ल

लक्षण n. 1, 1, 62. 2, 65. 4, 84. 90. 2, 1, 14.
 3, 21. 37. 3, 2, 52. 126. 3, 8. 4, 16. 4,
 1, 152. 3, 127. 6, 2, 112. 3, 115.
 लक्षणोरु Adj. f. °रु 4, 1, 70.
 लगने 7, 2, 18.
 लघु m. n. ein prosodisch kurzer Vocal 1, 4,
 10. 6, 4, 161. 7, 2, 7. 4, 93 fg.
 लघुपूर्व dem ein prosodisch kurzer Vocal
 vorangeht 5, 1, 131. 6, 4, 56.
 लघुप्रयत्नर mit geringerer Articulation aus-
 gesprochen (य् u. व् am Ende eines Wor-
 tes) 8, 3, 18.
 लघूपथ einen prosodisch kurzen Vocal an
 vorletzter Stelle habend 7, 3, 86.
 ✓ लप् (लप, लपि) 3, 1, 126. 2, 145.
 लब्ध 4, 4, 84.
 ✓ लभ् (लभ, लभि), wann न् eingeschoben
 wird 7, 1, 64 fgg. Mit Infin. 3, 4, 65.
 लब्ध 4, 3, 38. लिप्सते 7, 4, 54. लिप्स्य-
 मान 3, 3, 7.
 लभ्य 5, 1, 93.
 ललाट 4, 3, 65. 4, 46.
 ललाटंतर्पे 3, 2, 36.
 ललाटिका 4, 3, 65.
 ललाम 4, 4, 40.
 लैवक 3, 1, 149.
 नवण 3, 1, 21. 4, 4, 24. 52. 5, 1, 121 (अ°).
 7, 1, 51. °नवण Tatp. Accent 6, 2, 4.

✓ लवणस्ये 7, 1, 51.
 ✓ लवणो 3, 1, 21.
 लवन 6, 1, 140.
 लवित्र 3, 2, 184.
 ✓ लप् (लप्, लप) 3, 2, 144. 150. 154. लंघति
 und लेष्यति 1, 70.
 लण्यो 3, 2, 150.
 ✓ लस् (लस, लप) 3, 2, 143.
 लस und अस 5, 1, 121.
 ✓ ला, लापर्याति und लालपर्याति 7, 3, 39. Vgl.
 ✓ ली.
 लाक्षण्ये 4, 1, 152.
 लाक्षा und लाक्षिके 4, 2, 2.
 लाष्य 3, 1, 126.
 लाभ 5, 1, 47.
 लालाटिके 4, 4, 46.
 लालामिके 4, 4, 40.
 लैवणिक 4, 4, 52.
 लौपुक oder °लौपुक 3, 2, 154.
 लस 6, 3, 50. Vgl. हृन्नास.
 लिङ्ग n. das grammatische Geschlecht 2, 3,
 46. 4, 7. 26 fgg. Vgl. इन्द्र°.
 ✓ लिप् (लिपि, लिप्स्य) 3, 1, 138. Wann न्
 eingeschoben wird 7, 1, 59. Aorist 3,
 1, 53 fg.
 लिपिकरं (f. इ) 3, 2, 21.
 लिप्सा 3, 3, 6. 46.
 लिखिकरं (f. इ) 3, 2, 21.

√लिम्प् s. लिप्.

लिम्पे 3, 1, 138.

√लिह् (लिह् und लिह) 3, 1, 141. 2, 32.

Aorist 7, 3, 73.

लिह in अभं° und वहं°.

√लो (लो, लोयति), wann आ für ई substituiert wird 6, 1, 51. लोनयति und लालयति 7, 3, 39. Caus. Âtman. (लापयते) 1, 3, 70.

√लुज् (लुज्चि), लुज्चित्वा u. लुचित्वा 1, 2, 24.

√लुण्ट् (लुण्ट) und लुण्टाक (f. ई) 3, 2, 155.

1. √लुप् (लुप्), wann न् eingeschoben wird 7, 1, 59. Bedeutung des Intensivs 3, 1, 24.

2. लुप् technisch s. im vorangehenden Index.

लुब्ध 5, 4, 126.

√लुभ् (लुभ्, लुभ), wann ein ârdhadh. das Augment इ erhält 7, 2, 48. 54.

√लू (लू) 3, 1, 149. 2, 184. 3, 28. लूनं 8, 2, 44.

लेख in हृन्लेख.

लेहं 3, 1, 141.

लोक 5, 1, 44.

लोप m. Schwund 1, 1, 60. Wenn ein Suffix verschwindet, wird der Stamm als mit diesem versehen betrachtet 62. In der Regel ist der Schwund auf den blossen

Auslaut, nicht auf das Ganze zu beziehen. 1, 1, 4. 58. 3, 9. 3, 1, 11 fg. 4, 32. 97 fgg. 4, 1, 133. 3, 22. 133. 5, 1, 125. 3, 12 (उत्तरपद°). 4, 1. 51. 138. 146 fgg. 6, 1, 66 fgg. 132 fgg. 161. 3, 73. 94. 111. 4, 21. 23 fgg. 37 fgg. 45. 48 fgg. 64. 98 fgg. 107 fgg. 111 fg. 118 fgg. 134 fgg. 147 fgg. 158. 7, 1, 41. 88. 2, 79. 90. 107. 113. 3, 70 fgg. 4, 4. 39. 50 fg. 58. 93. 8, 1, 45 (eines ganzen Wortes). 62 fg. (gleichfalls). 2, 2. 7 fg. 23 fgg. 3, 13 fg. 19 fgg. 64 fg.

लोपिन् in उपधा° und in अलोपिन् (im vorangehenden Index).

°लोम 5, 4, 117. °लोमं 75.

लोमन् 3, 1, 25. 5, 2, 100. 4, 75. 117. 7, 2, 29.

लोमवत् und लोमशै 5, 2, 100.

√लोमि 3, 1, 25.

लौहित 3, 1, 13. 4, 1, 18. 5, 3, 110. 4, 30.

लौहितक 5, 4, 30 fgg.

√लोहितायै 3, 1, 13.

लौकिक 5, 1, 44.

लौहितोर्क 5, 3, 110.

लौहित्य 4, 1, 105. Vgl. 4, 1, 18.

लौहित्यायने 4, 1, 18.

व

वंश्य 2, 1, 19. 4, 1, 163.

°वक्त und वृ-वक्तक 4, 2, 126.

√वच् (वच्, वचि, वक्ति) 7, 3, 66 fgg. Für

√वृ substituiert 2, 4, 53. व् vocalisirt

sich 6, 1, 15. Aorist 3, 1, 52. 7, 4, 20.

Perfect 6, 1, 17. प्रोक्त 4, 2, 64. 3, 101. 105.

वचन 1) n. Zahl, Numerus (Sg. Du. Pl.) 1, 2, 51. 2, 3, 46. — 2) n. Aussprache 1, 1, 8. — 3) Am Ende eines Comp. Adj. und Subst. n. aussagend, ausdrückend; das Ausdrücken, Bezeichnen, ein Wort für 1, 1, 8. 2, 56. 4, 89. 2, 1, 6. 33. 55.

66. 3, 9. 33. 3, 2, 112. 129. 3, 133 fg.

136. 155. 4, 5. 66. 4, 2, 13. 5, 1, 114.

129. 3, 23. 69. 4, 3. 5. 21. 54. 6, 2, 150.

8, 1, 15. 74. — Vgl. एक°, गुण°, द्विवचन, द्वि°, बहु°, स°.

वज्र in उद° und उदक°.

√वज् (वज्चि, वज्चु), wann च् nicht क् wird 7, 3, 63. वज्चित्वा und वचित्वा 1, 2, 24. Caus. Âtman. 3, 69. Intens. 7, 4, 84.

वट und अवट 5, 1, 121.

वेदज 6, 2, 82.

वटर 4, 3, 119.

वटि und वटिर्भे 5, 2, 139.

वड्वा in पारे° und अश्ववड्ब.

°वर्ण 6, 2, 178. 8, 4, 4 fgg.

वणिज् 3, 3, 52.

वतण्ड 4, 1, 108. वतण्डो 109.

वत्स 4, 1, 102. 117. 2, 39. 5, 2, 98. 3, 91.

वत्सतरं 5, 3, 91.

वत्सैमुख 6, 2, 168.

वत्सर, °वत्सरैणा und °वत्सरैय 5, 1, 91 fg.

वत्सलं 5, 2, 98.

वत्सशाल und °शाला 4, 3, 36.

√वद् (वद, वद, वदि) 3, 1, 106. 2, 38. 142.

145. 4, 16. Wann Âtman. 1, 3, 47 fgg.

73. Aorist 7, 2, 3. उदित्वा 1, 2, 7. Mit

अच्छ verbunden 4, 69. Caus. (वादि) 3,

2, 146. Âtman. 1, 3, 89.

°वदं 3, 2, 38. Vgl. कद्रुद, प्रियं°, वशं°.

वैदितोस् 3, 4, 16.

°वैद्य 3, 1, 106. Vgl. अवद्य.

√वध् (वध, वधि) für √हन् substituiert 2,

4, 42 fgg. 3, 3, 76. Keine Vrddhi für

अ 7, 3, 35.

वैध 3, 3, 76. Die richtige Betonung वैध

erklärt man dadurch, dass man annimmt,

√वध sei zweisilbig. Dann würde der

Acut nach 6, 1, 162 auf der Endsilbe

ruhen und वैध + अ ergäbe वैधै. Die

Wurzel ist aber bei Pāṇini nicht zwei-

silbig, sonst würde er die Regel 7, 3, 35

nicht gegeben haben.

√वन् (वन, वनति) 3, 2, 27. Wann न् ab-

fällt 6, 4, 37 fgg.

वन n. 6, 2, 136. °वन, davor Verlängerung

des vorangehenden Vowels 3, 117. °वन

und °वण 8, 4, 4 fgg. Accent 6, 2, 178.

वैनस्येति 6, 2, 140. 8, 4, 6.

°वैन 3, 2, 127.

वन्ति 6, 4, 39.

√वन्द् (वन्द, वन्दि) 3, 2, 173. 6, 1, 214.

वन्दित 5, 4, 157.

वन्दैरु 3, 2, 173.

वैन्द्य 6, 1, 214.

√वप् (वपि, वपति) 3, 1, 126. अवपथा: 6,

1, 121. उप्त 4, 3, 44. नि davor wird

णि 8, 4, 17.

√वम् (वम) 3, 2, 157. वमिति 7, 2, 34.

वर्मिन् 3, 2, 157.

√वय् (वय्, वयि) für √वे substituiert 2, 4,

41. व् vocalisirt sich 6, 1, 16. Perfect

17. 38 fg.

वय und वयम् 7, 2, 93.

वयस् 3, 2, 10. 129. 4, 1, 20. 4, 91. 5, 1,

81. 84 (अ°). 129. 2, 130. 4, 141. 6, 2, 95.

Vgl. सवयस्.

वयस्य 4, 4, 91. वयस्या 127.

वैर 3, 3, 58. °वैरं 2, 46.

वरज 6, 3, 16.

वराण 4, 2, 82.

वरतन्तु 4, 3, 102.

वैराक und वराकै 3, 2, 155.

वराह 4, 2, 80.

वराहदत् und °दन्त 5, 4, 145.

वर्मिन् 6, 4, 157.

वरिवस् und √वरिवस्ये 3, 1, 19.

दैरिष्ठ und वैरोयस् 6, 4, 157.

वरुण 4, 1, 49. वरुण° Mannsname 5, 3, 84.

±_वरुण 7, 3, 23.

वरुणाने 4, 1, 49.

वरुणिके, वैरुणिय und वरुणिले 5, 3, 84.

वरुत्, वरुत् und वरुत्तो 7, 2, 34.

वरेज 6, 3, 16.

वर्ग 5, 1, 60. °वर्ग 4, 3, 63.

°वर्गैणा und °वर्गैय 4, 3, 63 fg.

°वर्ग्य 4, 3, 64. 6, 2, 131.

वर्चस् 5, 4, 78.

°वर्चसे in ब्रह्म° und हस्ति°.

वर्चस्क 6, 1, 148.

वर्जन 1, 4, 88. 8, 1, 5.

°वर्जम् 6, 1, 158.

वर्ण m. 1) Laut 6, 1, 182. 2, 90. 3, 112. 7,

4, 53. — 2) Farbe 2, 1, 69. 4, 1, 39 fg.

42. 5, 1, 123. 4, 31. 6, 2, 3. 112. —

3) das Wort वर्ण 3, 1, 25. 5, 2, 132. 134.

— Vgl. सवर्ण.

√वर्णि 3, 1, 25.

वर्णिन् 5, 2, 134. °वर्णिन् 132.

वर्ण 4, 2, 103.

°वर्त und ±वर्तक 4, 2, 126.

वर्तमान *Gegenwart* 2, 3, 67. 3, 2, 123. 3, 131. 160. °वत् Adv. 131.

वर्तिष्णु und वर्धिष्णु 3, 2, 136.

वर्ध 4, 3, 151.

±वर्मण 6, 4, 170.

वर्मतो 4, 3, 94.

वर्मन् 3, 1, 25. °वर्मन् 6, 4, 170.

√वर्मि 3, 1, 25.

वैर्य oder वैर्या 3, 1, 101.

वैर्ष 3, 4, 32 (°प्रमाण). 7, 3, 16. °वैर्ष 5, 1, 88 fg. वैर्षा Pl. 4, 3, 18.

वैर्षज 6, 3, 16.

वैषप्रतिबन्ध 3, 3, 51.

वैर्षाभू Declination 6, 4, 84.

±वैर्षिक 7, 3, 16.

वैर्षिष्ठ 6, 4, 157. वैर्षिष्ठे अ 1, 118.

°वैर्ष्येण 5, 1, 88.

वैर्ष्येयस् 6, 4, 157.

वैर्ष्यक oder °वैर्ष्यक 3, 2, 154.

वैर्षज 6, 3, 16.

वैर्ष्य 3, 1, 120.

वलि 5, 2, 139.

°वलिन Tatp. 2, 1, 67.

वलिर्भ 5, 2, 139.

√वश् (वश्, वष्टि), व् wird vocalisirt 6, 1, 16. Perfectum 17. Intens. 20.

वश, वशं गतः 4, 4, 86.

वशंवद 3, 2, 38.

°वशा Tatp. 2, 1, 65.

वषट् mit Dat. 2, 3, 16.

वषट्कार m. 1, 2, 35.

1. √वस् (वस्, वस, वसि, वसति) 3, 2, 145. वसति 4, 4, 73. व् für स् substituiert 8, 3, 60. उपित्वा 1, 2, 7. 7, 2, 52. उपिवान् = उवास 3, 2, 108. उपित 7, 2, 52. Bedeutung 3, 4, 72. Caus. Ātman. 1, 3, 89. Nach अधि, अनु, आ und उप mit Acc. 1, 4, 48. अनिवसन्तः 6, 2, 84.

Pāṇini's Grammatik.

2. वस् Pron. Wann gebraucht 8, 1, 21. 24 fgg.

वसति 4, 4, 104.

वसन 5, 1, 27.

वसन्त 4, 2, 63. 3, 20. 46.

वसव्य 4, 4, 140.

वसिष्ठ m. Sg. und Pl. 2, 4, 65.

वसु 4, 4, 140. Vgl. विश्वावसु.

वसुधित 7, 4, 45.

वस्ति 4, 3, 56. 101.

वस्त्र und √वस्त्रि 3, 1, 21.

वस 4, 4, 13. 5, 1, 51. 56.

वैसिक 4, 4, 13. 5, 1, 51.

√वह् (वह्, वह, वहति) 3, 2, 31. 64. 71. 4, 43. ओ für अ substituiert 6, 3, 112. वहति 4, 4, 76. 5, 1, 50. प्राग्वहतेः 4, 4, 1. आ वहति 5, 1, 50. औ वह 8, 2, 91. Mit प्र Parasm. 1, 3, 81. Ein vorangehendes नि wird णि 8, 4, 17.

वह 3, 3, 119. °वह 4, 2, 122. Davor ein Vocal verlängert 6, 3, 121.

वहलिह 3, 2, 32.

±वहक 4, 2, 122.

वैह्य n. 3, 1, 102. 6, 1, 213.

1. वा Indec. न वेति विभाषा 1, 1, 44. Dabei nicht die enklitischen Pronomina 8, 1, 24. Einfluss auf die Betonung des Verbums 58 fg. Desgl., wenn es zu ergänzen ist, 63. In der Bedeutung *nach Belieben, nicht nothwendig* 106 mal gebraucht.

2. √वा (वा, वाति). Caus. वाजयति 7, 3, 38. निर्वाण 8, 2, 50. Ein vorangehendes नि wird णि 4, 17.

3. √वा s. वे.

वैश्वभारिक 5, 1, 50.

वाकिन und वैकिनकारयिन् 4, 1, 158.

वाक्यति 6, 2, 19.

वाक्य 7, 3, 67. Satz 8, 1, 8. 2, 82. वाक्याध्याहार 6, 1, 139.

वाग्मिन् und वाग्मिन् 5, 2, 124.

वाङ्मनसे 5, 4, 77.

वाच् ५, 2, 124. 4, 35. Vgl. व्यक्त°.

वाच्यमे ३, 2, 40. 6, 3, 69.

वाचार्ते und वाचार्ते ५, 2, 125.

वाचिके ५, 4, 35.

°वाचिन् २, 2, 13. 3, 68. 4, 13.

वाच्य ७, 3, 67.

वाटर ४, 3, 119.

वाडव und वाडव्य ४, 2, 42.

°वाणिज Tatp. Accent 6, 2, 13.

वात ५, 2, 129. 8, 2, 50 (अ°).

वातकिन् ५, 2, 129.

वातण्डे und वातण्ड्य ४, 1, 108.

वातत्राण ६, 2, 8.

वात्सक ४, 2, 39.

वात्सशाले ४, 3, 36.

वाद्य in व्रह्म°.

वाप m. ५, 1, 45.

वाप्यं ३, 1, 126.

वाम् Pron. Gebrauch 8, 1, 20. 24 fgg.

वामदेव, °देव्ये und °देव्यं ४, 2, 9.

वामि oder वामो ६, 2, 40.

वामोरु und वामोरु ४, 1, 70.

°वायै ३, 2, 2.

वायव्य und वायु ४, 2, 31.

वारण १, 4, 27.

वारतन्तवेय m. Pl. ४, 3, 102.

वाराहक ४, 2, 80.

±_वारुण ७, 3, 23.

वाकेशो und वाकेश्य ५, 3, 115.

वार्ध ४, 3, 151.

वार्मतेय ४, 3, 94.

वार्प ६, 1, 214.

वार्षिके und वार्षिक ४, 3, 18 fgg. °वार्षिक und

±_वार्षिक ५, 1, 88. ७, 3, 16.

°वाल und °वाले ४, 1, 64.

वाव Indec. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 64.

°वास mit vorangehendem Locativ, der seine Casusendung bewahren kann, 6, 3, 18.

Vgl. उद°.

वासतेय ४, 4, 104.

वासने ५, 1, 27.

वासन्ते und वासन्तक ४, 3, 46.

वासन्तिके ४, 2, 63. वासन्तिक ३, 20.

वासिन् ४, 4, 107. °वासिन् mit vorangehendem Locativ, dessen Endung sich erhalten kann, 6, 3, 18.

वासिनायनि 6, 4, 174.

वासिर्ते २, 4, 65.

वासुदेव und वासुदेवक ४, 3, 98.

वांस्तेय ४, 3, 56. ५, 3, 101.

वास्तोष्यति, °षतेय und °षत्य ४, 2, 32.

वास्त्व und वास्तव्य 6, 4, 175.

°वाह ३, 2, 64. Bildung des Femin. und Declination ४, 1, 61. 6, 4, 132. Vgl. दित्य°. श्वेत°.

°वाहन (f. वृ) ३, 2, 65 fgg. ण् für न् substituiert 8, 4, 8. Vgl. उदवाहन.

वाहोके ५, 3, 114.

वि Upasarga und Gati १, 3, 18 fgg. 22. 27. 30. 34. 41. 83 u. s. w. वि ध्वणति 8, 3, 69. Ableitungen davon ५, 2, 27 fgg.

विंशे ५, 2, 46. 56. 6, 4, 142.

विंशक ५, 1, 24. 6, 4, 142.

विंशति ५, 1, 59. 24. 2, 46. 56. 6, 4, 142.

विंशतिक ५, 1, 27. 32.

°विंशतिकेन ५, 1, 32.

विंशतितमे ५, 2, 56.

विकटे ५, 2, 29.

विकर्त्येन ३, 2, 143.

विकर्ण ४, 1, 117. 124.

विकस्त ७, 2, 34.

विकाकुट् ५, 4, 148.

विकार m. ४, 1, 42. 3, 134. 6, 3, 39. Vgl. अङ्ग°.

विकारिन् ३, 2, 143.

विक्रि m. ६, 1, 150.

विक्रति ५, 1, 12.

विक्रय und विक्रयिक ४, 4, 13.

°विक्रयिन् ३, 2, 93.

विचार्य ३, 3, 25. 6, 2, 144.

विख्ये Infin. ३, 4, 11.

विगणन १, 3, 36.

विघने ३, 3, 82. 6, 2, 144.

√विच् (विच) ३, 2, 142.

विचतुरै 5, 4, 77.

विचाल 5, 3, 43.

√ विक् (विच्छ, विच्छि) 3, 3, 90. √ विच्छायै
1, 28; vgl. 31.

√ विज् (विज्), wann kein Guṇa für इ 1, 2,
2. वेत्ति 7, 4, 75.

विजिगीषा 8, 2, 49 (अ°).

°वितस्ति Dvigu, Accent 6, 2, 31.

1. 2 वित्तै 8, 2, 56. 58. 5, 2, 26.

वित्तै 3, 3, 96.

1. √ विद् (विद्, विद, विदि, वेत्ति) 2, 3, 51
(अविदर्थे). 3, 2, 61. 162. 3, 96. 99. 4, 29.
वेत्ति und वेद 83. 4, 2, 59. विदन्तु 3, 1,
41. अविदुः 4, 109. Die Personalendungen
können das Augment ṛ vorn erhalten 7,
1, 7. विवेद 3, 1, 38. विदां कुर्वन्तु 41.
विदां चकार 38. विदामकन् 42. विद्वस् 7,
1, 36. विदित्वा 1, 2, 8. विदित 5, 1, 43.
Caus. (वेदि) 3, 1, 138. विविदिषन्ति 1, 2, 8.

2. -विद् 3, 2, 61.

3. √ विद् (विद्, विन्द) 3, 1, 138. 4, 30. विन्द-
ति 7, 1, 59. विविदिवस् und विविद्वस् 2,
68. वित्तै und वित्तै 8, 2, 56. विद्यमान-
Bahuvr. 4, 1, 57. अविद्यमानवत् 8, 1, 72.

विदयिन् 6, 4, 165.

विदभत् 5, 3, 118.

विदुरै 3, 2, 162.

विदूर 4, 3, 84.

विद्यो 3, 3, 99. विद्यायोनिसंबन्ध 4, 3, 77-
6, 3, 23.

°विध् mit vorangehender Länge 6, 3, 118.

विधा 5, 3, 42.

विधि 1, 1, 56 fgg. 72. 4, 13. 2, 1, 1. 3, 3,
161. 4, 4. 8, 2, 2.

विधुतुर्दे 3, 2, 35.

विधूनन 7, 3, 38.

विनय 5, 4, 34.

विनो 5, 2, 27. Mit Instr. oder Ablat. 2,
3, 32.

विनोश्चक्र 3, 2, 146.

विनियोग 8, 1, 61.

विनोय 3, 1, 117.

√ विन्द s. 3. √ विद्.

विन्दै 3, 1, 138.

विन्दै 3, 2, 169.

वित्तै 8, 2, 56.

विपातन 7, 3, 39.

विपाश 4, 2, 74.

विपूय 3, 1, 117.

विप्रकृष्ट, अ° 2, 4, 5. 5, 4, 20.

विप्रतिप्रिद्ध 2, 4, 13.

विप्रतिषेध 1, 4, 2.

विप्रलाप 1, 3, 50.

विप्रश्न m. 1, 4, 39.

विभक्त 2, 3, 42.

विभक्ति f. *Personal- und Casusendung* 1, 4,
104. Ferner *einige taddh., welche die
Stelle einer Casusendung vertreten*, 5, 3,
1 fgg. Darauf ausgehende Wörter sind
indeclinabel 1, 1, 38. Werden aber, da
sie auf ein taddhita-Suffix ausgehen,
nach 1, 2, 46 zu Pratipadika (Nominal-
stämmen) und können als solche nach 4,
1, 1 wieder taddhita anfügen. Welche
Consonanten in einer Flexionsendung
nicht stumm sind 1, 3, 4. *Casusendung*
2, 1, 6. 6, 3, 132. 7, 1, 73 fgg. 2, 84 fgg.
8, 4, 11 fgg. Accent 6, 1, 168 fgg. Vgl.
एक°.

विभज्य 5, 3, 57.

विभाकरै 3, 2, 21.

विभाग, काल° 3, 3, 137.

विभाषा *Alternative*. न वेति विभाषा 1, 1, 44.

In adverbialer Bed. *freigestellt, nach Be-
lieben* 112 mal gebraucht.

विभाषित 7, 3, 25. 8, 1, 53. 74.

विभुं 3, 2, 180.

विभति 1, 3, 47.

विभुक्त 5, 2, 61.

विभोहन 7, 2, 54.

वियमै und वियामै 3, 3, 63. 6, 2, 144.

विराग, चित्त° 6, 4, 91.

विराम m. 1, 4, 110.

विरिष्य 7, 2, 18.

- विरोध m. 2, 4, 9.
 विलापिन् 3, 2, 144.
 विलासिन् 3, 2, 143.
 विवध, विवधिक und विवधिकै 4, 4, 17.
 विवेकिन् 3, 2, 142.
 √विश् (विश्, विश, विशि) 3, 3, 16. 4, 56.
 विविशिवस् und विविश्वस् 7, 2, 68. Nach
 नि Ātman. 1, 3, 17. Nach अभि नि mit
 Acc. 4, 47.
 विशङ्कटं 5, 2, 28.
 विशब्दन, अ° 7, 2, 23.
 विशस्त्व 7, 2, 34.
 विशाख Adj. 4, 3, 34.
 विशाखा Sg. u. Du. 1, 2, 62. 4, 3, 34. 5, 1, 110.
 विशायै 3, 3, 39. 6, 2, 144.
 विशालं 5, 2, 28. विशाल° als Mannsname,
 विशालिकै, विशालिय u. विशालिले 5, 3, 84.
 विशिष्ट 2, 1, 60. 4, 7.
 विशेष m. 1, 2, 65. 4, 2, 4 (अ°). °वचन 8,
 1, 74.
 विशेषण n. *nähere Bestimmung, Beiwort,*
Adjectiv 1, 2, 52. 2, 1, 57. 2, 35.
 विशेष *was näher bestimmt wird, Substantiv*
 2, 1, 57.
 विश्नै 3, 3, 90.
 विश्रयिन् 3, 2, 157.
 विश्रावै 3, 3, 25. 6, 2, 144.
 विश्व 5, 3, 111. विश्वे° Bahuvr. 6, 2, 106.
 विश्वजन und °जननेन 5, 1, 9.
 विश्वेथा 5, 3, 111.
 विश्वदेव्यावती 6, 3, 131.
 विश्वमित्र 6, 3, 130.
 विश्वराज् und विश्वाराट् 6, 3, 128.
 विश्वानर m. 6, 3, 129.
 विश्वामित्र m. 6, 3, 130.
 विश्वाराट् s. विश्वराज्.
 विश्वावसु 6, 3, 128.
 √विष्, वीषेष्ट 7, 4, 75.
 विष 4, 4, 91.
 विषम 8, 3, 88.
 विषय m. 8, 3, 70. 4, 1, 63. 2, 52. 66. 125.
 5, 3, 106.
 विषित 8, 3, 70.
 विषृति 8, 3, 88.
 विष्क्रि m. 6, 1, 150.
 विष्टकण 6, 3, 115.
 विष्टर m. 8, 3, 93 fg.
 विष्टारं 3, 3, 34. 6, 2, 144.
 विष्टल 8, 3, 96.
 विष्ण 4, 4, 91.
 विष्वद्वाञ्च् 6, 3, 92.
 विसर्जनीय m. *der Hauch am Ende eines*
Wortes (Pada im weitesten Sinne) 8, 3,
 58. Für र und ऋ substituiert 15 fg. Für
 ihn स 34 (vgl. 35). 36. 38. 40. 42. 46 fgg.
 ऋ und ॠ 37. ण् 39. 41. 43 fgg.
 विसरिन् 5, 4, 16.
 °विस्त Dvigu 4, 1, 22.
 विस्तरं und विस्तारं 3, 3, 33. 6, 2, 144.
 विस्पष्ट 7, 2, 18 (अ°). विस्पष्ट° 6, 2, 24.
 विसर्भिन् 3, 2, 143.
 विहरण in आस्य° und पाद°.
 विहर्वे 3, 3, 72. 6, 2, 144.
 √वो (वो, वीयति) 3, 3, 96. Caus. वाययति
 und वापयति 6, 1, 55.
 वोणा 3, 1, 25. 3, 65. 6, 2, 187.
 √वोणै 3, 1, 25.
 वीति 3, 3, 96.
 वोप्सा 1, 4, 90. 5, 4, 1. 43. 8, 1, 4.
 वीर° Tatp. 2, 1, 58.
 वीवध 6, 3, 60.
 1. √वृ (ununterschieden, stets वृ) 3, 1, 109.
 2, 46. 3, 48. 58. 6, 1, 214. वृधि 4, 102.
 Anfügung eines ārdhadh. 7, 2, 38. Per-
 fect 13. ववर्य 64. Aorist 2, 4, 80. 7, 2,
 40. 42. Precativ 39. 42. Desiderativ 41.
 परिवृत् 4, 2, 10.
 2. √वृ (वृणोति) 3, 3, 54.
 3. √वृ (वृङ्) 3, 2, 155.
 वृक् 5, 3, 115. 4, 41.
 वृकैति 5, 4, 41.
 वृत् m. 2, 4, 12. 4, 3, 135. 6, 1, 156. 8, 3, 93.
 √वृज् (वृज्), Aorist 2, 4, 80. वर्ज्यमान 6,
 2, 33. वीरवृजत् 7, 4, 65.

वृजि und वृजिक 4, 2, 131.

1. √ वृत् (वृत्, वृत्ति, वृत्त) 3, 2, 136. 6, 3, 116.
वर्तते 4, 4, 27. Fut., Condit. und Desid.
Parasm. und Âtman. 1, 3, 92. Anfügung
eines ârdhadh. 7, 2, 59. Caus. (वर्तित)
3, 1, 15. 4, 39. वर्तयति 5, 1, 72. नि-
वृत्त 4, 2, 68. 4, 19. 5, 1, 79. Vgl. वृत्.

2. °वृत्, davor eine Länge 6, 3, 116.

वृत् Adj. 4, 4, 63. In causativer Bed. 7,
2, 26. n. in किंवृत्त und यद्वृत्त.

वृत्ति 1, 3, 38. 4, 1, 42.

वृत्त्य 3, 1, 109.

वृत्रहन् 3, 2, 87.

वृद्ध 1) m. der den Älteren und Angesehe-
neren zukommende Geschlechtsname (Ge-
gens. युवन्) 1, 2, 65 fg. 4, 1, 166 — 2) n.
ein Nominalstamm, dessen erste Silbe
आ, ऐ oder औ (Vṛddhi) ist und einige
andere Stämme 1, 1, 73 fgg. An solche
Stämme verschiedene Suffixe gefügt 4,
1, 148. 157. 171. 2, 114. 120 fgg. 141 fg.
3, 144. Vgl. आ°. — 3) das Wort वृद्ध.
Dafür ज्य substituiert 5, 3, 62. Compar.
und Superl. 6, 4, 157.

वृद्धि 1) die Vocale आ, ऐ und औ 1, 1, 1. 6,
3, 20. Werden selbstverständlich für इ,
उ, ऋ und ए neben ihren Längen substi-
tuiert 1, 1, 3. Ein Nominalstamm mit
Vṛddhi in der ersten Silbe heisst vṛddha
73. Wann sie substituiert wird 6, 1, 88
fgg. 7, 2, 1 fgg. 2, 114 fgg. 3, 1 fgg.
89 fg. Wann nicht 1, 1, 4 fgg. उत्तरपद°
6, 2, 105. °निमित्त 3, 39. — 2) Zins 5, 1, 47.

वृद्धोक्त 5, 4, 77.

√ वृध् (वृधु) 3, 2, 136. Anfügung eines
ârdhadh. 7, 2, 59. प्रवृद्धे 6, 2, 147. °प्रवृद्ध
Accent 38.

वृन्दारक 6, 4, 157. °वृन्दारक Tatp. 2, 1, 62.

वृन्दिष्ठ und वृन्दोयस् 6, 4, 157.

1. √ वृष् (वृष्, वृष, वृषि) 3, 1, 120. 2, 154.
3, 96. 6, 3, 116.

2. °वृष् mit vorangehender Länge 6, 3, 116.

वृष 6, 1, 203. 5, 1, 7. 7, 1, 51.

√ वृषण्ये, °ति 7, 4, 36.

वृषदत् und °दन्त Bahuvr. 5, 4, 145.

वृषन्, वृषणो आ° 6, 1, 118.

√ वृषस्ये 7, 1, 51.

वृषाकर्षायो und वृषाकपि 4, 1, 37.

वृष्टिं und वृष्टि 3, 3, 96.

वृष्णि 4, 1, 114. 6, 2, 34.

1. वृष्य = वर्ष्य 3, 1, 120.

2. वृष्य von वृष 5, 1, 7.

√ वे (वे, वेज्, वा) 3, 2, 2. Dafür वय sub-
stituirt 2, 4, 41. ववां u. s. w. 6, 1, 40.

°वाय 41. वाजयति 7, 3, 37. Vgl. √ वय्.

वेणु und वेणुं 6, 1, 215. 154.

वेतन 4, 4, 12.

वेतस् 4, 2, 87.

वेतस्वत् 4, 2, 87. 6, 4, 143.

वेदना, कर्त्त° 3, 1, 18.

°वदम् 3, 4, 29.

वेदये 3, 1, 138.

वेदि f. 5, 4, 84.

√ वेप् (वेप्), ein न् in einem कृत् darnach
wird nicht ण् 8, 4, 34.

वेला mit Infin. 3, 3, 167. Mit यद् und Po-
tent. 168. Vgl. सधि°.

√ वेवो (वेवो) erhält keinen Gura 1, 1, 6.
Auslaut fällt ab 7, 4, 53.

वैश 3, 3, 16.

वैशन्त 4, 4, 112.

°वैशम् 3, 4, 56.

वैशस्, वैशोभर्गौन und वैशोभर्ग्य 4, 4, 131 fg.

वेप 4, 1, 42. 5, 1, 100.

√ वेष्ट् (वेष्टि), अविवेष्टत् und अववेष्टत् 7,
4, 96.

वैष्य 5, 1, 100.

वेहत् am Ende eines Tatp. 2, 1, 65.

वे Indecl. Einfluss auf die Betonung des
Verbums 8, 1, 64.

वैशतिकं 5, 1, 27.

वैकण्यं 4, 1, 117.

वैकण्यं 4, 1, 124.

- वैकृत 6, 1, 139.
 वैतनिके 4, 4, 12.
 वैदयिने 6, 4, 165.
 वैदभर्ते und वैदभृत्य 5, 3, 118.
 वैदृष्ट 4, 3, 84.
 वैनयिके 5, 4, 34.
 वैमुने 5, 2, 61.
 वैयाकरण 6, 3, 7.
 वैयाघ्र und वैयाघ्र 4, 2, 12.
 वैयात्य 7, 2, 19.
 वैयुष्टे 5, 1, 97.
 वेर 3, 1, 17. 4, 3, 125.
 वेरकार 3, 2, 23.
 √ वेराये, °ते 3, 1, 17.
 वैवधिके 4, 4, 17.
 वेशन्ते und वेशन्ते 4, 4, 112.
 वेशंपायन 4, 3, 104.
 वेशाखे 5, 1, 110.
 वेश्य 3, 1, 103.
 °वेश्वदेव 6, 2, 39.
 विसारिणे 5, 4, 16.
 °वैस्तिक nach einem Zahlwort 5, 1, 31.
 वांषट् und वांषट् 8, 2, 91.
 व्यंसक in मयूर°.
 व्यक्त s. अव्यक्तानुकरण.
 व्यक्तवाच् 1, 3, 48.
 व्यक्ति grammatisches Geschlecht 1, 2, 51.
 √ व्यच् (विचति), य् vocalisirt sich 6, 1, 16.
 Perfect 17.
 व्यजै 3, 3, 119.
 व्यञ्जन n. 2 1, 34. 4, 12. 4, 4, 26.
 व्यतिहार in कर्म°.
 व्यतोहार 3, 4, 19.
 व्यत्यय m. 3, 1, 85.
 √ व्यय् (व्यय्, व्यय) 3, 2, 157. Perfect 7, 4, 68.
 व्यथन in अ° und अति°.
 व्यथिन, व्यथिष्ये und व्यथ्य s. अ°.
 √ व्यध् (व्यध, व्यधि) 3, 1, 141. 3, 61. 6, 3, 116. य् vocalisirt sich 16. विध्यति 4, 4, 83. Perfect 6, 1, 17.
 व्यध 3, 3, 61.
 व्यन्त 6, 2, 181.
 √ व्यय् (व्ययति), विव्ययिथ 7, 2, 66.
 व्यय 1, 3, 36.
 व्यय 7, 2, 24.
 व्यवसर्ग 5, 4, 2.
 व्यवस्था 1, 1, 34.
 व्यवहित 1, 4, 82.
 °व्यवाय 6, 1, 136. 8, 3, 58. 63. 71. 119. 4, 2, 38.
 व्यवयिन् 6, 2, 166.
 °व्यवेत 8, 1, 38.
 व्यहनि. व्यहि und व्यहे 6, 3, 110.
 √ व्या s. √ व्ये.
 व्याख्यातव्य 4, 3, 66.
 व्याख्यान 4, 3, 66. °व्याख्यानै 6, 2, 151.
 °व्याघ्र Tatp. 2, 1, 56.
 व्यार्ध 3, 1, 141.
 व्यार्भाषक 3, 2, 146.
 व्याश्रय 5, 4, 48.
 व्याहृत 5, 4, 35.
 व्याहृति in महा°.
 व्युत्क्रमण 8, 1, 15.
 व्युष्ट 5, 1, 97.
 व्युद्धि 2, 1, 6.
 √ व्ये व्येज् [°व्येजां zu lesen 6, 1, 19], व्या).
 विव्याय u. s. w. 6, 1, 46. -व्याय 43. प-
 रिव्याय und परिवीय 44. व्याययति 7, 3, 37. वेवीयते 6, 1, 19.
 √ वज् (वज्र, वजि) 3, 3, 98. अव्राजोत् 7, 2, 3.
 ज् geht nicht in einen Guttural über 3, 60.
 वजै 3, 3, 119.
 वज्यो 3, 3, 98.
 वत 3, 1, 21. 2, 40. 80. 4, 2, 15. Vgl. अवत.
 √ वर्ति 3, 1, 21.
 √ वश्च् (वश्च, वश्चि, वृश्चति), र् vocalisirt sich 6, 1, 16. Perfect 17. वश्चित्वा 7, 2, 55. Für च् wird प् substituiert 8, 2, 36.
 वात 5, 2, 21. 3, 113.
 व्रातीन 5, 2, 21.
 व्रीहि 3, 1, 148. 4, 3, 148. 5, 2, 2. 116. 6, 2, 38.

व्रीहिक, व्रीहिन् und व्रीहिमत् 5, 2, 116.
व्रीहिम्य und व्रीह् 4, 3, 148.

व्रीह्ये 5, 2, 2.

√ व्री (व्री), व्रीपयति 7, 3, 36.

श

°श von °शत् und °शति 5, 2, 46.

शये und श्ये 5, 2, 138.

√ शम् (शंस) 3, 2, 168. 6, 1, 214.

शम्य 6, 1, 214.

शस्तृ 7, 2, 34.

√ शक् (शक्, शक, शकि) 3, 1, 99. 3, 172.

Mit einem Infin. auf तुम् 4, 65. Auf

— + अम् und — अम् 12. शितति 7, 4, 54.

शकट 4, 1, 80.

शकन् und शकृत्, Declination 6, 1, 63.

शकल n. 8, 2, 59.

शकुनि 2, 4, 12. 6, 1, 142. 150.

शकृत् s. शकन्.

शक्त्वैरि 3, 2, 24.

शक्ति 3, 2, 54. 129. 4, 4, 59 (Speer). Vgl. अ°.

शैव्य 3, 1, 99. 6, 1, 81. 7, 3, 68.

शङ्कुष्ठ 8, 3, 97.

शण्डिक 4, 3, 92.

1. √ शत्, शातयति s. √ शद्.

2. °शत् 5, 2, 46.

शत 5, 1, 59. 21. 2, 57.

शततर्म 5, 2, 57.

शतभिषज् 4, 3, 36.

शतमान 5, 1, 27.

शैतिक 5, 1, 21.

— शतिका 5, 4, 1. 2.

शैत्य 5, 1, 21. °शत्यं 34.

√ शद् (शद, शदि) 3, 2, 159. Ātman. 1, 3,

60. शीयते 7, 3, 78. शातयति 42.

शर्दु 3, 2, 159.

शन्ते 5, 2, 138.

शन्ताति 4, 4, 143 fg.

शन्ति und शन्तु 5, 2, 138.

√ शप् (शप्) mit Dat. 1, 4, 34.

शपय 5, 4, 66 (अ°).

शफ, शफोर und °र् 4, 1, 70.

शब्द 1, 1, 68. 3. 1. 17. 3, 33. 4, 1, 188. 3,

64 (अ°). 100. 4, 34. Vgl. दिक्कब्द, पक्कब्द,
पाद°.

शब्दकर्मन् 1, 3, 34. 4, 52.

शब्दकार 3, 2, 23.

शब्दप्रादुर्भाव 2, 1, 6.

शब्दसंज्ञा 1. 1, 68. 7, 3, 67 (अ°). 8, 3, 86.

√ शब्दार्थ. °ते 3, 1, 17.

शब्दार्थ 3, 2, 148. 6, 2, 80.

1. √ शम् (शम्, शमि, शाम्यति) 3, 2, 141.

शाम्यति 7, 3, 74. शाम्यध्वम् und शमो-
ध्वम् 95. शान्त und शमित 2, 27. Ein
vorangehendes नि wird शि 8, 4, 17.

2. शम् Indekl. 4, 4, 143 fg. 5, 2, 138. Am
Anfange eines Comp. 3, 2, 14.

शमित् 6, 4, 54.

शमिन् 3, 2, 141.

शमिष्ठल 8, 3, 96.

शमो 4, 3, 142. 5, 3, 88.

शमोरे 5, 3, 88.

शमोवत् 5, 3, 118.

शम्बै 5, 2, 138. 4, 158.

शम्बो Adv. mit कृ 5, 1, 158.

शम्भे 5, 2, 138.

°शयै 3, 2, 15. Davor kann sich eine Lo-
cativendung erhalten 6, 3, 18.

°शयने 6, 2, 151.

शयित् 4, 2, 15.

शय्यो 3, 3, 99.

शर 4, 3, 144. 6, 3, 16.

शरज् 6, 3, 16.

शरद् 4, 3, 12. 27.

°शरद्वै Avjajibh. 5, 4, 107.

शरदिज् 6, 3, 15.

शरद्वत् 4, 1, 102.

- शरमैय 4, 3, 144.
 शरवण n. 8, 4, 5.
 शरौरु 3, 2, 173.
 °शराव Dvigu, Accent 6, 2, 129.
 शरावतो 6, 3, 120.
 शरीर 1, 3, 37 (अ°). 3, 3, 41.
 शरीरमुख n. 3, 3, 116.
 शरीरावयव 4, 3, 55. 5, 1, 6.
 शरेज 6, 3, 16.
 शर्करा 4, 2, 83. 5, 2, 104 fg. 3, 107.
 शर्करावत् und शर्करिले 5, 2, 105.
 शर्करेय 4, 2, 85.
 शर्व und शर्वार्णे 4, 1, 49.
 शलाकापरि Avjajibh. 2, 1, 10.
 शलातुर 4, 3, 94.
 शलालु, शलालुक und शलालुके 4, 4, 54.
 शश्वत् mit Perfect und Imperfect 3, 2, 116.
 1. √ शस् = √ शंस 3, 2, 71.
 2. √ शस् (शस. शसि) 3, 2, 182. Perf. 6, 4, 126.
 शस्त 7, 2, 19.
 शैस्त्र 3, 2, 182.
 शस्य und शैस्यक 5, 2, 68, v. 1.
 1. √ शा s. √ शो.
 2. √ शा für शास् substituiert 6, 4, 35.
 शाशप 7, 3, 1.
 °शोक Tatp. 6, 2, 128. 135.
 शाकटे 4, 4, 80.
 शाकटायन m. 3, 4, 111. 8, 3, 18. 4, 50.
 शाकल, शाकले und शौकलक 4, 3, 128.
 शाकल्य m. 1, 1, 16. 6, 1, 127. 8, 3, 19. 4, 51.
 शाक्तोके 4, 4, 59.
 शाखा und शौख्य oder शाख्ये 5, 3, 103.
 °शाण 5, 1, 35. ±—शाण 7, 3, 17.
 शौण्डिक्य 4, 3, 92.
 °शासयं 5, 1, 35.
 शातभिषज् 4, 3, 36.
 शातमाने 5, 1, 27.
 शाद und शादले 4, 2, 88.
 √ शान् (शान्), शौशांसते 3, 1, 6.
 शाब्दिके 4, 4, 34.
 शौमोल und शौमोले 4, 3, 142. Davon शौ-
 मोल 155.
 शौमोवर्त und शौमोवत्य 5, 3, 118.
 शारदे 4, 3, 12 fg. °शारद Tatp. Accent 6,
 2, 9.
 शारदक 4, 3, 27.
 शारदिक 4, 3, 12 fg.
 शारदुतायने 4, 1, 102.
 शारिकावण n. 8, 4, 4.
 शारिकुल्ले Bahuvr. 5, 4, 120.
 शौस्क oder °शौस्क 3, 2, 154.
 शार्करे 4, 2, 84. 5, 2, 104 fg. 3, 107.
 शार्करके und शार्करके 4, 2, 85.
 शार्ङ्गरव und शार्ङ्गरवो 4, 1, 73.
 °शाल n. Tatp. 2, 4, 25. 4, 3, 35. 6, 2, 123.
 °शालम् Avjajibh. 121.
 शाला 2, 4, 24 (अ°). °शाला Tatp. 2, 4, 25.
 Accent 6, 2, 86.
 शालातुरेय 4, 3, 94.
 शालोविल 6, 2, 102.
 शालालुके und °के 4, 4, 54.
 शालावत्, शालवर्ते und शालावत्य 5, 3, 118.
 शालि 5, 2, 2.
 शालीन 5, 2, 20.
 शालीनोक्तरण 1, 3, 70.
 शालेये 5, 2, 2.
 शाश्वतिक 2, 4, 9.
 1. √ शास् (शास्; शासि, शासु, शास्ति) 3, 1,
 109. Heisst eine reduplicirte Wurzel 6,
 1, 6. शाधि 4, 35. इ für आ substituiert
 34. प् für स् 8, 3, 60. अशिषत् 3, 1, 56.
 अशशासत् 7, 4, 2.
 2. शास् in उक्थ°.
 शास्तु 7, 2, 34.
 शिशपा mit Viddhi शांश° 7, 3, 1.
 √ शिंल s. √ शक्.
 शिखा 4, 2, 89. 5, 2, 113.
 शिखावत् 5, 3, 118.
 शिखावले 4, 2, 89. 5, 2, 113.
 शिति° Bahuvr. Accent 6, 2, 138.
 शितिभसद् Bahuvr. 6, 2, 138.
 शिरस्, dafür शीर्यन् 6, 1, 60 fg. शीर्य 62.
 शिरस्पद 8, 3, 47.

शिला 5, 3, 102.

शिलालिन् 4, 3, 110.

शिलैय 5, 3, 102.

शिल्प n. 4, 4, 55.

शिल्पिन् 3, 1, 145. 2, 55. 6, 2, 62. 68. 76.

शिव 4, 1, 112. 4, 143.

शिवताति 4, 4, 143 fg.

शिशुकन्द und *कन्दरीय 4, 3, 88.

√ शिष् s. विशिष्ट.

शिष्य 3, 1, 109. अशिष्य 1, 2, 53.

√ शो (शोङ्, गेति) 3, 2, 15. 3, 39. 99. Guna
für ई substituiert 7, 4, 21. अय 22. शेरते
u. s. w. 1, 6. शयित 1, 2, 19. *शयित
Bedeutung 3, 4, 72. Nach अधि mit Acc.
1, 4, 46.

शते 6, 1, 24. 8, 2, 47. 5, 2, 72.

शौतक 5, 2, 72.

शने 6, 1, 24. 8, 2, 47.

√ शोय s. √ शदः.

*शोर्ष 6, 1, 62.

शोर्षघातिन् 3, 2, 51.

शोर्षच्छेद und *च्छेद्य 5, 1, 65.

शोर्षिन् für शिरम् substituiert 6, 1, 60 fg.

शूल n. 4, 4, 61. 5, 2, 132. Vgl. तच्छील.

*शूलिन् 5, 2, 132.

शुक und शुक्रीय 4, 2, 26.

शुक्ल oder शुक्ला 4, 1, 117.

√ शुच (शुच) 3, 2, 150.

शुचि 7, 3, 30. Vgl. अशुचि.

शुगडा und शुगडारे 5, 3, 88.

शुगिडक 4, 3, 76.

शुद्धदत् und *दन्त 5, 4, 145.

शुनक 4, 1, 102.

शुनासोर, *सोरीय und *सौर्य 4, 2, 32.

शुभैर्य und शुभम् 5, 2, 140.

शुभ 4, 1, 123.

शुभदत् und *दन्त 5, 4, 145.

शुल्क 5, 1, 47.

√ शुप् (शुप्, शुपि) 3, 4, 44. 8, 2, 51.

शुष्क 8, 2, 51. 6, 1, 106. *शुष्क Tatp. 2,
1, 41. Accent 6, 2, 32.

शुष्कपैपम् 3, 4, 35.

शूद्र 2, 4, 10. 8, 2, 83 (अ°).

शून 7, 2, 14.

शूर्प 5, 1, 26. *शूर्प Dvigu 6, 2, 122.

शूल 4, 2, 17. 5, 4, 65.

शूलौ Adv. mit क 5, 4, 65.

शूल्य 4, 2, 17.

√ श् for यु substituiert 3, 1, 74.

शृङ्खल und शृङ्खलक 5, 2, 79.

*शृङ्ग Bahuvr. 6, 2, 115. Fem. *शृङ्गा und

*शृङ्गे 4, 1, 55.

शृङ्गण 5, 2, 114.

शृते 6, 1, 27.

√ शृध्, Anfügung eines ārdhādhi. 7, 2, 59.

√ शृ (शृ) 3, 2, 154. 173. शृशर्तुः und शृशर्तुः
u. s. w. 7, 4, 12.

श्रेकुष्ठ 8, 3, 97.

श्रेवल° Mannsname, श्रेवलिक, श्रेवलिष und

श्रेवलिन 5, 3, 84.

श्रेय m. 1, 3, 78. 4, 7. 108. 2, 2, 23. 3, 50.

3, 3, 13. 151. 4, 114. 4, 2, 92. 5, 4, 154.

6, 3, 44. 7, 2, 90. 4, 60. 8, 1, 41. 50.
4, 18. Vgl. एक°.

श्रेखावर्त und श्रेखावत्य 5, 3, 118.

श्रेषच्छेदिक 5, 1, 65.

शूलालिन् m. Pl. 4, 3, 110.

श्वे 4, 1, 112.

√ शो (शा), Aorist 2, 4, 78. शात und शित
u. s. w. 7, 4, 41. शाययति 3, 37.

शोकापनुद 3, 2, 5. 6, 2, 144.

शोचने 3, 2, 150.

शोण, शोणा und शोणौ 4, 1, 43.

शोङ् und शोङ्गैय 4, 1, 117.

शोचिचक्षि, *वृत्तौ und *वृद्धौ 4, 1, 81.

*शोण्ड Tatp. 2, 1, 40.

शोण्डिके 4, 3, 76.

शोणक 4, 3, 106.

शोणकायने 4, 1, 102.

शोणकिन् m. Pl. 4, 3, 106.

शोभैर्य 4, 1, 123.

शोर्ष und शोर्षिक 5, 1, 26.

शोवस्तिक 4, 3, 15.

शोवापद 7, 3, 9.

चन्द्र 6, 1, 151. 153.

√ श्या s. √ श्य.

श्यायै 3, 1, 141.

श्यावदत् und °दन्त 5, 4, 144.

√ श्य (श्या) 3, 1, 141. शोते und शोने 6, 1, 24. 8, 2, 47. अभिश्यान und अभिशोने,

अवश्यान u. अवशोने 6, 1, 26. प्रतिशोने 25.

श्येनपाता 6, 3, 71.

श Substitut für प्रशस्य 5, 3, 60. 6, 2, 25.

शय in प्र° und हेम°.

शद्धा 1, 4, 66. 5, 2, 101.

शद्धाले 3, 2, 158.

शद्धावत् 5, 2, 101.

√ शन्य (शन्य) und शन्यनौ 3, 3, 107.

√ शम्, शाम्यति 7, 3, 74.

°शमणा Tatp. 2, 1, 70.

शमिन् 3, 2, 141.

शवणा 4, 2, 5. 23.

शविष्ठ und शविष्ठा 4, 3, 34.

√ श्रा, श्रत 6, 1, 27. श्रात 36.

श्राण 4, 1, 42. श्राणा ebend. und 4. 67.

श्राणिक 4, 4, 67.

श्रात 6, 1, 36.

श्राद्धे 5, 2, 101. 4, 3, 12. 5, 2, 85.

श्राद्धिक und श्राद्धिन् 5, 2, 85.

श्राये 3, 3, 24. 6, 1, 159.

श्रायस 7, 3, 1.

श्रावणे und श्रावणिके 4, 2, 23.

√ श्रि (श्रि, श्रयति) 3, 2, 157. 3, 24. 49. Ein Suffix ohne Augment इ angefügt 7, 2,

11. अशिश्रियत् 3, 1, 48. Desiderativ 7, 2, 49.

°श्रित Tatp. 2, 1, 24.

श्री Declination 7, 1, 56.

√ शु (शु, शुणोति) 3, 3, 25. Dafür श् sub-

stituirt 1, 74. शुधो und शुणुधो 6, 4, 102.

Perfect 7, 2, 13. शुश्रुवान् = शुश्राव 3, 2,

108. अशिश्रवत् und अशुश्रवत् 7, 4, 93 fg.

Desid. Atman. 1, 3, 57. शिश्रावयिषति

und शुश्रावयिषति 7, 4, 81. Mit आ und

प्रति Desid. Parasm. 1, 3, 59. Mit Dat.

dieses Desid. 4, 40.

°श्रुते m. Maansname 6, 2, 148.

श्रुति in एक°.

श्रुमत् 5, 3, 118.

श्रुणि° Tatp. 2, 1, 59.

श्रयम् und श्रैष्ट 5, 3, 60. Accent am Ende eines Comp. 6, 2, 25. Vgl. श्रायस.

श्रौत्रिय 5, 2, 84. Am Ende eines Tatp. 2, 1, 65.

श्रौमते und श्रौमत्य 5, 3, 118.

श्रौष्ट 8, 2, 91.

श्रुत्वा 3, 1, 21. Am Ende eines Tatp. 2, 1, 31.

√ श्रुत्वि 3, 1, 21.

√ श्राघ् (श्राघ) mit Dat. 1, 4, 34.

श्राघा 5, 1, 134.

√ श्रिण् (श्रिण्, श्रिण्) 3, 1, 141. Aorist 46.

°श्रिष्ट Bedeutung 4, 72.

श्रुये 3, 1, 141.

श्रुलोक 3, 1, 25.

श्रुलोककार 3, 2, 23.

√ श्रुलुकि 3, 1, 25.

°श्रवे von श्रवन् 5, 4, 96 fg.

श्रवण, श्रवणिक und श्रवणिकी 4, 4, 11.

श्रवटे und श्रवैट 6, 1, 216.

श्रवन् 4, 2, 96. Declination und Accent 6, 4, 133. 1, 182. Am Anfange eines Comp.

7, 3, 8 fg.

श्रवशुर 4, 1, 137. श्रवशुरो 1, 2, 71.

श्रवशुर्य 4, 1, 137.

श्रवश्रु 1, 2, 71.

श्रवःश्रयसे 5, 4, 89.

1. √ श्रवम् (श्रवम्, श्रवस) 3, 1, 141. श्रवसिति 7, 2, 76. अश्रवसत् und अश्रवसोत् 3, 98 fg.

Aorist 2, 5.

2. श्रवम् Indecl. 4, 2, 105. 3, 15.

श्रवैस्तन und श्रवैस्त्य 4, 2, 105.

श्रवैगणिक und °क्रो 4, 4, 11.

श्रावपद Subst. und Adj. (= श्रावापद) 7, 3, 9.

श्रावसे 3, 1, 141.

√ श्रि (श्रि), Aorist 3, 1, 49. 58. 7, 2, 5.

4, 18. शिश्राव und शुश्राव 6, 1, 30. श्रुन

7, 2, 14. अशिश्रवत् u. अशुश्रवत्, शिश्राव-

यिषति und शुभात्रयिषति 6, 1, 31. गोश्वो-
यते und गोश्वयते 30.

श्वेतवैह 3, 2, 71. •वाः 8, 2, 67.
श्वोत्रसौम्ये 5, 4, 80.

ष

षण्मास, षण्मासिक und षण्मास्य 5, 1, 83 fg.
षष् 1) die sechs Zahlwörter षष्. षञ्चन्, सप्तन्.
अष्टन्, नवन् und दशन् und die auf अति
auslautenden 1, 1, 24 fg. Nehmen kein
Femininsuffix an 4, 1, 10. Declination
7, 1, 22. 55. Accent 6, 1, 179 fg. —
2) sechs 6, 1, 6. 2, 135. — 3) das Wort
षष् 5, 2, 51.

षष्टि 5, 1, 59. 2, 58.

षष्टिक m. Pl. 5, 1, 90. 2, 3.

षष्टिक्व 5, 2, 3.

षष्टितमै 5, 2, 58.

षष्टिरात्र 5, 1, 90.

1. षष्टे 1) der sechste 5, 2, 51. 3, 49. Vgl.
त्रिगते. — 2) f. षष्टौ die sechste Casus-
endung, Genetivendung. Genetiv 6, 3,
99. 8, 1, 20 fg. 5, 3, 54. Bedeutung
des Genetivs in einem Sūtra 1, 1, 49.

In Verbindung mit षति 4, 9. Gebrauch
2, 3, 26 fg. 30. 34. 38 fg. 50 fg. 61 fg.
71 fg. Das स् eines Genetivs erhält
sich vor ष 8, 3, 53. Dafür तम् substi-
tuirt 5, 4, 48 fg. Am Anfange eines
Tatp. 2, 2, 8 fg. 17. Accent eines solchen
Comp. 6, 2, 60. 134 fg. Die Genetiv-
endung nicht abgeworfen 3, 21 fg. Am
Ende eines Avyayibh. 2, 1, 18. Wann
nicht componirt 2, 10 fg.

2. षेष्ठ Sechstel 5, 3, 49.

षेष्ठक 5, 3, 51.

षैण्मासिक und षैण्मास्य 5, 1, 83 fg.

षौष्ट 5, 3, 50.

षु die Partikel सु. Darnach ण् für न् in नम्
8, 4, 27.

षष्ठिक् (षष्ठिक्), षष्ठिवति 7, 3, 75.

स

1. स° = सह° 6, 3, 78 fg. = समान° 84 fg.

2. स für सर्वे substituirt in सदा 5, 3, 6.

3. स und सः s. u. तद्.

संयमै und संयामै 3, 3, 63. 6, 2, 144.

संयार्थे 3, 3, 23. 6, 2, 144.

संयुक्त 4, 4, 90.

संयुक्तपुत्रे m. 6, 2, 133.

संयोग m. 1) zwei oder mehr unmittelbar
auf einander folgende Consonanten 1,
1, 7. 2, 5 (अ°). 4, 11. 6, 4, 10. 137. —
2) Verbindung, Beziehung 3, 2, 132. 4,
1, 33. 5, 1, 38. Vgl. अत्यन्त°.

संयोगपूर्वं dem Doppelconsonant vorangeht.
अ° 6, 4, 82. 106.

संयोगादि 1) m. der erste Bestandtheil einer
Doppelconsonanz 6, 1, 3. 8, 2, 29. —

2) Adj. dem Doppelconsonanz vorangeht
6, 4, 68. 166. 7, 2, 43. 4, 10. 29. 8, 2, 43.

संयोगान्त der letzte Bestandtheil einer Dop-
pelconsonanz 8, 2, 23.

संयोगोपध Doppelconsonanz an vorletzter
Stelle habend. अ° 4, 1, 54.

संवत्सर 4, 3, 50. 5, 1, 87. 91 fg. 2, 57. 7,
3, 15.

संवत्सरतमै 5, 2, 57.

संवत्सरैण 5, 1, 92. °संवत्सरैण 87.

संवत्सरैय 5, 1, 92.

संशय 5, 1, 73.

संसर्गिन् 3, 2, 142.

संसृष्ट 4, 4, 22.

संस्कृत 4, 2, 16. 4, 3, 134.

संस्तार्त्त 3, 3, 31. 6, 2, 144.

संस्थान 4, 4, 72.

संस्पर्श 3, 3, 116.

संसार्य 3, 1, 141.

संहार 3, 3, 122. 6, 2, 144.

संहिता *ein ununterbrochener Verlauf der Rede* 1, 1, 109. 2, 39. 6, 1, 72 fgg. 3, 114 fgg. 8, 2, 108 fgg.

संहितोरु und २३ 4, 1, 79.

सकर्मक *mit einem Object verbunden, transitor* (Verbum) 1, 3, 53.

सका 7, 3, 45.

सक्रेत् 5, 4, 19.

सक्त 7, 2, 18.

सक्तु in उद^३ und उदक^३.

सकथ्य Bahuvr. 5, 4, 98. 113. 121. 6, 2, 198 fg. Auch unbetont.

सकथ्यन् Declination 7, 1, 75.

सकथ्य Declination 7, 1, 75. सकथ्य Bahuvr. 5, 4, 121.

सखे 5, 4, 91.

सखि 4, 2, 80. 5, 1, 126. Declination 1, 4, 7. 6, 1, 112. 7, 1, 92 fg. सखी 4, 1, 62.

सख्य n. 5, 1, 126. 2, 22.

सर्गाति *mitsamt der Gati genannten Partikel* 8, 1, 68.

सगर्भ 4, 4, 114.

सगर्भ्य 4, 4, 114. 6, 3, 84.

सगोत्र 6, 3, 85.

सङ्कट 5, 2, 29.

संकल 4, 2, 75.

संकाश 4, 2, 80.

संख्य 3, 2, 7.

संख्या 1) *ein Zahlwort und बहु, गण und die auf वत् (wie तावत्) and अति (wie कति) auslautenden Stämme* 1, 1, 23. 5, 1, 39. Verschiedene Ableitungen davon 19, 22 fgg. 58, 2, 42 fgg. 47 fgg. 58, 3,

42 fgg. 4, 17 fgg. 43. In Comp. mit क 3, 2, 21. पदिका und शतिका 5, 4, 1. गुणो Adv. 59. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 50 fg. Ein solcher Tatp. heisst Dvigu 52. Am Anfange und am Ende eines Bahuvr. 2, 25. Am Anfange eines Bahuvr., Accent 6, 2, 163 fg. Bildung des Femin. in einem solchen Bahuvr. 4, 1, 26 fg. Am Anfange eines Avjajibh. 2, 1, 19. 19 fgg. Zahlwort mit Zahlwort componirt 2, 2, 25. 6, 3, 47 fgg. Accent eines solchen Dvandva 2, 35. Veränderungen des zweiten Gledes eines Comp., wenn ihm ein Zahlwort vorangeht, 5, 4, 86 fgg. 89. 140 fg. 6, 3, 119. Ableitungen von Compositis mit einem Zahlwort im ersten Theile 4, 1, 115. 7, 3, 15 fgg. — 2) *Zahl, Anzahl* 5, 2, 41.

Vgl. यथासंख्यम्.

संख्यातरार्त्त m. 5, 4, 87.

संख्यातार्त्त m. 5, 4, 88.

संख्येय 2, 2, 25. 5, 4, 73.

सङ्ग m. in अङ्गलिपङ्ग.

संगत n. 3, 1, 105. Vgl. असंगत.

संगाम 4, 2, 56.

संगार्ह 3, 3, 36. 6, 2, 144.

संघ 3, 3, 42. 86. 1, 2, 73. 4, 3, 127. 5, 1, 58. 2, 52. 3, 114.

संघतिर्थ 5, 2, 52.

सजनपद 6, 3, 85.

सजुष्, euphonisches Verhalten des ष 8, 2, 66.

सज्योतिम् 6, 3, 85.

सञ्चर 3, 3, 119.

संचाय्य m. 3, 1, 139.

सञ्ज (सज्ज), सैजति 6, 4, 25. स् geht in ष über 8, 3, 63 fgg. सक्त 7, 2, 18.

संजात 5, 2, 6.

संजोवासे 6, 2, 91.

संज्ञा *der Name eines Dinges, Nomen appellativum. — proprium* 1, 1, 34. 68. 2, 53. 4, 1, 2, 1, 21. 44. 50. 4, 20. 3, 1, 112. 2, 14. 46. 99. 179 fg. 185, 3, 19. 99. 109.

118, 174. 4, 42. 4, 1, 29, 58, 67, 72, 2, 5, 107, 3, 27, 117, 147, 149, 4, 46, 82, 89. 5, 1, 2, 24, 28, 58, 62, 2, 23, 31, 71, 82, 91, 110, 113, 137, 3, 75, 87, 97, 4, 94, 118, 133, 143, 155. 6, 1, 157, 204, 219, 2, 77, 94, 106, 113, 129, 146, 159, 165, 183, 3, 4, 9, 38, 57, 63, 78, 117, 125, 129. 7, 3, 17, 67. 8, 2, 2, 11, 3, 86, 99, 4, 3, 5.

संज्ञु Bahuvr. 5, 4, 129.

संञ्चारिरेन् 3, 2, 142.

1. | सत् s. | सति.

2 सत् 1) die *Participalsuffixe* ग्रन् (अत्) und ग्रानच् (आने) 3, 2, 127. Für die Personalendungen des ersten Futurums substituiert 3, 14. Nicht mit einem Gen. verbunden 2, 2, 11. — 2) das Wort सत्. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 61. In Verbindung mit कृ Gati 1, 4, 64.

सति 6, 4, 45.

सतीर्थ 4, 4, 197. 6, 3, 87.

सत्त्व, अ 1, 4, 57, 2, 3, 33.

सत्य 5, 4, 66. सत्यम्, Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 32.

सत्यकार 6, 3, 70.

सत्यो Adv. mit कृ 5, 4, 66.

| सत्यापि 3, 1, 25.

1. | सद् (सद्, सदः सदि) 3, 2, 61, 159, 3, 99, मोदति 7, 3, 78. मोदिवान् = समाद 3, 2, 108. Intens. Bedeutung 1, 24. आसन्न 5, 2, 34. अभ्युत्पन्नदयामकः 3, 1, 42. स् wird पृ nach Propositionen 3, 3, 99, 8, 3, 66, 118 fgg.

2. *सैद् 3, 2, 61. Vgl. गोपद्.

सदो 5, 3, 6.

सदृग् 6, 3, 89.

सदृग 6, 3, 89. Am Ende eines Tatp. 2, 1, 31. Accent 6, 2, 11.

*सद्रेण Tatp. Accent 6, 2, 23.

सद्यम् 5, 3, 22.

सद्वै 3, 2, 159.

सध für सह substituiert 6, 3, 96.

सधमाद und सधस्य 6, 3, 96.

सधि für सह substituiert 6, 3, 95.

सध्यञ्च् 6, 3, 95.

| सन् (सन्, मनः मनोति) 3, 2, 27, 67, 6, 4, 45. Dafür मा substituiert 42 fgg. मनि समनिवांसम् 7, 2, 69. Desiderativ 49. स् geht in व über 8, 3, 108.

सनाभि und सनामन् 6, 3, 85.

सनि, मनि समनिवांसम् 7, 2, 69. -मेनि 3, 2, 27.

सनोड Tatp. Accent 6, 2, 23.

सनुत 4, 4, 114.

मेनुत्य 4, 4, 114. 6, 3, 84.

संतममे 5, 4, 79.

संताप 5, 1, 101.

सन्ति 6, 4, 46.

संदात्रे und संदात्रे 3, 3, 23. 6, 2, 144.

संधि, अ- 6, 2, 154.

संधिवेला 4, 3, 16.

सन्नतर mit mehr gesenkter Stimme gesprochen 1, 2, 49.

सन्निकर्ष m. 1, 4, 109.

सपन्न und सपन्नो Adv. mit कृ 5, 4, 61.

सपत्न 4, 1, 145. सपत्नी 35.

सपिण्ड 4, 1, 165.

सपूर्व (f. आ) dem ein anderes Wort vorangeht 4, 1, 34. 5, 2, 87. 8, 1, 26.

सपूर्वपद dem ein anderes Wort im Compositum vorangeht 5, 1, 112.

सप्तति 5, 1, 59.

सप्तन् 5, 1, 61. सप्तानाम् 6, 4, 125. Vgl. षप्.

1. सप्तमे 1) der siebente 5, 2, 49. — 2) f.

सप्तमी die Endungen des Siebenten Casus, des Locatives, Locativ 3, 1, 92, 5, 4, 82. Wann praptya 1, 1, 19. Gebrauch 2, 3, 7, 9, 36 fgg., 43 fgg. Dafür andere Suffixe substituiert 2, 1, 84 (am Ende eines Asyaqida 5, 3, 10 fgg., 27 fgg., 1, 86. Geht in einem Bahuvr. voran 2, 2, 35. Am Anfange eines Tatp. 1, 40 fgg., 3, 2, 97, 4, 49. Accent 6, 2, 2, 32, 65, 66. Die Casusendung in einem

solchen Comp. nicht abgeworfen 3 9 fgg.
 8, 3, 95. 4, 4.
 2. **सेप्तम** *siebente* 5, 3, 49.
सद्यन्तु 6, 3, 85.
सद्वचनचारिन् 6, 3, 86.
सभ Tatp. n. 2, 4, 23 fgg. Accent 6, 2, 98.
सभा ebend. und 4, 4, 105.
सभ्य 4, 4, 106.
सभ्य 4, 4, 105.
सम् Upasarga und Gati 1, 3, 21 fgg. 29 fgg.
 46. 52. 54 u. s. w. Verdoppelt 8 1, 6.
स् erhält sich vor **राज्** 8, 3, 25. **संस्कृ**
 und **संस्कृ** 5. Dafür **समि** substituiert 6,
 3, 94.
सम 1, 3, 10. 4, 4, 91. **सम** Tatp. 2, 1, 31.
स् wird **प्** 8, 3, 88. **समसम्** Avjagbh. 6,
 2, 121. An den beiden letzten Stellen,
 wenigstens an der letzten, *Jahr*.
समर्ज 3, 3, 69. 6, 2, 144.
समर्ज्यो 3, 3, 99.
समभिहार 3, 1, 22. 149.
समय 5, 1, 104. 4, 60. Mit Infin. 3, 3, 167.
 Mit **यद्** und Potent. 168.
 1. **समया** 2, 1, 15.
 2. **समयौ** Adv. mit कृ 5, 4, 60.
समर्ण 7, 2, 24.
समर्थ 1, 3, 42. 2, 1, 1. 3, 57. 3, 3, 152. 4,
 1, 82. 8, 1, 65.
समर्थ्याद Accent 6, 2, 23.
समवाय 4, 4, 43. 6, 1, 138.
समा 5, 1, 85. 2, 12.
समांसर्गो 5, 2, 12.
समान und **समानो** 4, 1, 30. **समान** Tatp.
 2, 1, 58. Für **समान** wird **स** substituiert
 6, 3, 84 fgg.
समानकर्तृक *denselben Agens, dasselbe Sub-*
ject habend 3, 1, 7. 3, 158. 4, 21.
समानकर्मक *dasselbe Object habend* 3, 4, 48.
समानतोर्य 4, 4, 107.
समानपद *dasselbe Wort* 8, 4, 1.
समानपाद *derselbe Stollen* 8, 3, 9.
समानप्रभृति und **समानमूर्धन्** 6, 3, 81.

समानशब्द *hartlich zusammenfallend* 4, 3, 100.
समानाधिकरण 1) *Congruenzverhältniss* 3, 2,
 124. 6, 3, 34. — 2) *in einem Congruenz-*
verhältniss stehend 1. 2, 42. 4, 105. 2,
 1. 49. 2, 11. 6. 3. 46. 8, 1, 73.
समानोदर 4, 4, 108.
समानोदक 6, 3, 84.
समानोदर्य 4. 4. 108. 6, 3, 88.
समापन und **समापनो** 5, 1, 112.
समाप्ति in **ईषदसमाप्ति** 5, 3, 67.
समास m. *Compositum* 1, 4, 8. 5, 1, 29. 6,
 1, 132. 2, 173. 7. 1, 37. 71. 8, 3, 45. 80.
 4, 14. Das untergeordnete Glied steht
 in den Sūtra im Nominativ 1, 2, 43.
 Heisst Pratiṭṭhika (*Nominalstamm*) 46.
 Vom Compositum handeln 2, 1, 3 fgg.
 Accent 6, 1, 223. 2, 1 fgg. Die Casus-
 endung erhält sich im ersten Gliede 3,
 1 fgg. Daran **ईय** gefügt 5, 3, 106. **अ-**
नित्य 6, 1, 169. **नृतीया** 4, 1, 20. **दिक्** 28.
समासक्ति 3, 4, 50.
समामान्त m. Pl. *Substitute für den Auslaut*
und hinten antretende Suffixe an Com-
posita, die beide labhita heissen, auf
die Bedeutung und Betonung (es sei
denn, dass sie mit einem stummen ँच्
versehen wären) des Compositums aber
keinen Einfluss haben. 5, 4, 68 fgg.
समाहार m. 1, 2, 31. 2, 1, 51. 5, 4, 89. 106.
 12. **समिक** 5, 1, 86.
समित 4, 4, 91. Vgl. पात्रे.
समिति 4, 4, 135, v. 1.
सर्मो 5, 1, 85.
समोप 2, 1, 6. 4, 16.
समुच्चय 1, 4, 96. 3, 4, 3. 5.
समुच्चारण 1, 3, 43.
समुद्र und **समुद्रिय** 4, 1, 113.
समूलक्रोयम् 3, 4, 34.
समूलघातम् 3, 4, 36.
समृह m. 4, 2, 37. 4, 140. **वत्** Adv. 5,
 4, 22.
समूह्य 3, 1, 131.

समृद्धि und संपत्ति 2, 1, 6.

संपर्किन् 3, 2, 142.

संपादिन् 5, 1, 99. 6, 2, 155.

संप्रति, अ० 2, 1, 6.

संप्रदान n. 1) der Begriff des Dativs (eigentlich auch so v. a. *Dativ*) 1, 4, 32 fgg. 44. Durch den Dativ bezeichnet 2, 3, 13. Einige krt drücken diesen Begriff aus 3, 4, 73. — 2) *Darbringung* in देवता 2, 3, 61.

संप्रश्न 3, 3, 161.

संप्रसारण n. *Vocalisirung eines Halbvocals* 1, 1, 45. Wann diese eintritt 3, 3, 72 fgg. 5, 2, 55. 6, 1, 13 fgg. 32 fgg. 4, 131 fgg. 7, 4, 67 fg. Von zwei zusammenstossenden Halbvocalen wird nur der eine vocalisirt 6, 1, 37. Für den vocalisirten Halbvocal und den darauf folgenden Vocal wird der vocalisirte allein substituiert 108. Für den vocalisirten Halbvocal eine Länge substituiert 3, 139. 4, 2. °संवन्ध 3, 4, 1. 4, 3, 77. 6, 3, 23.

संवृद्धि 1) die *Endung des Nomin. im Vocativ Sg., Vocativ Sg.* (gilt ursprünglich als Nominativ) 2, 3, 49. Bildung desselben 6, 1, 69. 4, 8. 7, 1, 92 fgg. 99. 3, 106 fgg. 8, 2, 8. Euphonisches Verhalten des Auslauts 1, 1, 16. 8, 3, 1. Vgl. आमान्वित. — 2) das *Rufen, Anruf* 1, 2, 33.

संबोधन 2, 3, 47. 3, 2, 125.

संभावन 1, 4, 96. 3, 3, 154 fg.

संभु 3, 2, 150.

संभृत 4, 3, 41.

संमति 8, 1, 8. 2, 103. अ० 3, 1, 128.

संमद m. 3, 3, 68.

संमानन 1, 3, 36. 70.

संमित 4, 4, 91.

संमिति 4, 4, 155.

संमुख und संमुखीन 5, 2, 6.

सम्यञ्च 6, 3, 93.

समाज् 8, 3, 25.

सय in निषय, परिषय und विषय 8, 3, 70.

सयूथ und सयूथ्य 4, 4, 114. 6, 3, 84.

°सर 3, 3, 71. 6, 2, 144.

सैरक 3, 1, 149.

सरज्जमे 5, 4, 77.

सरणो 3, 2, 150.

सरम् und °सरमे 5, 4, 94.

सरात्रि 6, 3, 85.

सरूप 6, 3, 85. 1, 2, 64. 2, 2, 27. अ० 3, 1, 94.

सर्ग 1, 3, 38.

सर्व 1, 1, 55. 2, 72. 3, 3, 20. 4, 3, 100. 5, 1, 10. 3, 15. 6, 3, 49. 7, 3, 100. 8, 1, 18. 3, 22. Heisst Sarvanāman (*Pronomen*) 1, 1, 27. Accent 6, 1, 191. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 49. सर्वे 6, 2, 93. 105. Ableitungen von सर्व 5, 2, 7. सर्व± 7, 3, 12. स für सर्व substituiert 5, 3, 6.

सर्वसहे 3, 2, 41.

सर्वकर्मोण 5, 2, 7.

सर्वगो 3, 2, 48.

सर्वकर्ष 3, 2, 42.

सर्वचर्मन् und सर्वचर्मोण 5, 2, 5.

सर्वत्र 5, 3, 10. 4, 1, 18. 3, 22. 6, 1, 122. 8, 4, 51.

सर्वैथा 5, 3, 23.

सर्वदो 5, 3, 6. 15.

सर्वदेव und सर्वदेवताति 4, 4, 142.

सर्वधुर und °धुरोण 4, 4, 78.

सर्वनामन् n. *Pronomen* 1, 1, 27 fgg. Declination 7, 1, 14 fgg. 52. 3, 114 fg. Daran Vibhakti genannte taddh. angefügt 5, 3, 2 fgg. अक् nach dem letzten Vocal eingeschoben 71. Vor दृश्, दृश und Suffix वत् 6, 3, 91. Vor अञ्च् 92. In Verbindung mit हेतु 2, 3, 27.

सर्वनामस्थान n. *die Endungen der starken Casus* 1, 1, 42 fg. Vor diesen heisst der Nominalstamm nicht Pada 4, 17. Anfügung 6, 4, 8 fgg. 7, 1, 70 fgg. 86 fg. 89 fg. 92 fgg. 98 fg. 3, 110. Accent 6, 1, 170. 199.

सर्वपक्षेण, सर्वपक्षेण und सर्वपक्षेण 5, 2, 7.

सर्वभूमि 5, 1, 41.

सर्वरात्रे m. 5, 4, 87.

सर्वलोके 5, 1, 44.

सर्वान्ते 5, 2, 7.

सर्वान्ते und सर्वान्ते 5, 2, 9.

सर्वान्य 8, 1, 51.

सर्वान्ते m. 5, 4, 88.

सर्वत्र 6, 3, 85.

सर्वत्र, सर्वत्रे सर्वत्रे 8, 3, 110.

सर्वत्र 6, 3, 85.

सर्वत्र 6, 3, 85. *Homogen* (Laut) 1, 1, 9 fg.

58. 69. 6, 1, 101. 8, 4, 65. अ 6, 1,

127. 4, 78. पूर्व 1, 102 fg. 7, 1, 39.

पर 8, 4, 58.

सर्वत्र 3, 2, 184.

सर्वत्र und सर्वत्र Accent 6, 2, 23.

सर्वत्र 8, 3, 97.

सर्वनिवासम्, सर्वनि 7, 2, 69.

सर्वान्य 6, 3, 85. 5, 4, 10.

सर्व्य und सर्व्य 5, 2, 68.

1. √ सह (सह, सह, सहि) 3, 1, 99. 2, 41. 46.

63. 136. 184. 6, 3, 116. Anfügung eines

ardhadh. 7, 2, 48. Für अ werden ओ

und आ substituiert 6, 3, 112 fg. सोढ

4, 3, 52. Wann स in प übergeht 8, 3,

56. 62. 70 fg. 109. 115 fg. Mit Infin. 3,

4, 65. Caus. (साहि) 1, 138.

2. सह, davor Länge 6, 3, 116.

1. सह 3, 2, 46.

2. सह Indecl. mit. Mit Instr. 2, 3, 19. 1,

1, 71. 2, 1, 4. 2, 28. 5, 2, 27. Am An-

fange eines Comp. 3, 2, 96. स statt

सह 6, 3, 78 fg. Bildung des Femin.

in einem solchen Bahuvr. 4, 1, 57. Für

सह wird सह substituiert 6, 3, 96. सहि 95.

सहस्रेत्वन् 3, 2, 95.

सहस्रेत्वन् 3, 2, 96.

सहस्र 4, 4, 27. सहसा 6, 3, 3.

सहस्र 4, 4, 135. 5, 1, 27. 2, 102. सहस्र

1, 29.

सहस्रिन् 5, 2, 102.

सहस्रिन् 4, 4, 155 fg.

सहाय, अ 5, 3, 52.

सहित्र 3, 2, 184.

सहिष्णु 3, 2, 136.

सह्य 3, 1, 99.

1. √ सा s. √ सो.

2. √ सा - √ सन् 6, 4, 42 fg.

3. सो 3, 2, 67.

सौवत्सरिक 4, 3, 50.

सौवत्सरिक 4, 3, 50. सौवत्सरिक 5, 1, 87.

7, 3, 15.

सौश्रयिक 5, 1, 73.

सौस्थानिक 4, 4, 72.

साकल्य 2, 1, 6. 3, 4, 29.

साकाङ्क्ष 3, 2, 114. 8, 1, 35.

साक्षात् 5, 2, 91. Heisst Gati in Verbindung

mit कृ 1, 4, 74.

साक्षिन् 5, 2, 91. Mit Loc. oder Gen 2,

3, 39.

सौख्येय 4, 2, 89.

सौकल्य 4, 2, 75.

सांकाश्ये 4, 2, 89.

साट्ट, साट्ट und साट्टा 6, 3, 113.

सातत्य 6, 1, 144.

सातये 3, 1, 138.

1. √ सति (Caus. von einer Sutra-Wurzel)

3, 1, 138.

2. सति 6, 4, 45. 3, 3, 97.

सौत्यमुषि, येने und य्यो 4, 1, 81.

साट्ट und साट्टि Accent 6, 2, 40 fg.

साट्टश्च 2, 1, 6. 7. 6, 2, 11. Vgl. अ.

साध für वाट्ट substituiert 5, 3, 63.

साधकतम 1, 4, 42.

सौधियत् und सौधियस् 5, 3, 63.

साधु 4, 3, 43. Mit Loc. oder Acc. mit प्रति

2, 3, 43. तत्र साधु: 4, 4, 98.

साधुकारिन् in तत्साधु.

सौतापिक 5, 1, 101.

साधिवेले 4, 3, 16.

सांनाय्य 3, 1, 129.

सौप्त 5, 1, 61.

सौप्तपदोन् a. 5, 2, 22.

साभ्यास *nebst der Reduplication* 8, 4, 21.

°सार्मे 5, 4, 75.

सामन् 1, 2, 34. 4, 2, 7 fgg. 5, 2, 59. 4, 75.

सौमयिक 5, 1, 104.

सामर्थ्य 8, 3, 44.

सामवायिके 4, 4, 43.

सामान्य 2, 1, 55 fg. 3, 4, 5. 8, 1, 74.

सामि mit einem Partic. auf त componirt
2, 1, 27. Accent 5, 4, 5.

सामिधेनी 3, 1, 129.

सामोष्य 3, 3, 131. 135. 6, 2, 23. 8, 1, 7.

सांप्रतिक 4, 3, 9.

सांमातुरै 4, 1, 115.

सायन्तेन, सार्यन्तेन und सायम् 4, 3, 23.

सायाहनि, सायाहि und सायाहे 6, 3, 110.

सारं 3, 3, 17. 6, 1, 159.

सारथि in गो°.

सारव 6, 4, 174.

सार्वे 5, 1, 10.

सार्वचर्मणि 5, 2, 5.

सार्वधातुक n. *Alle Personalendungen (mit Ausn. des Perf. und Prec.) sowie alle, Präsensstämme bildenden Suffixe (mit Ausn. von उ) und an Tempusstämme (mit Ausn. des Perf.) tretenden krt* 3, 4, 113. 115 fg. Im Veda Verwechslung zwischen ārdhadh. und sārvaadh. 117. Ist डित्, wenn es nicht पित् ist, 1, 2, 4. Anfügung 6, 4, 87 fg. 110 fgg. 118. 7, 3, 84 fg. 86 fgg. 4, 21, 25. Erhält ausnahmsweise (im Gegensatz zum ārdhadh.) das Augment इ 2, 76 fgg. ई 3, 93 fg. अ 99 fg. Wann unbetont 6, 1, 186. 188 fgg. 192. Vgl. शित्.

सार्वभौमे 5, 1, 41 fgg.

सार्वलौकिक 5, 1, 44.

साल्व 4, 1, 173. 2, 76. 135.

सौल्वक und सौल्विका 4, 2, 135 fg.

साल्वेय und सौल्वेय 4, 1, 169.

°सौह 3, 2, 63. °षौद् 8, 3, 56.

साहये 3, 1, 138.

साहसिके 4, 4, 27.

साहसिक्य 1, 3, 32.

साहस्य 5, 1, 27. 2, 103. °साहस्य 1, 29.

साह्वान् 6, 1, 12.

√सि (सि) 3, 2, 159. 182.

°सिंह Accent 6, 2, 72.

सिकता, सिकतावत् u. सिकतिले 5, 2, 104 fg.

√मिच् (मिच. मिचि) 3, 2, 182. मिञ्चति 7, 1, 59. Aorist 3, 1, 53 fg. Für स् wird ष substituiert 8, 3, 64 fg. उपसिक्त 4, 4, 26.

मित 8, 3, 63. स् geht in ष über 70.

मिद्ध 3, 3, 154. 4, 27. °मिद्ध Tatp. 2, 1, 41. Accent 6, 2, 32. Eine Locativendung erhält sich davor nicht 3, 19. असिद्ध 1, 86. 8, 2, 1. °वत् Adv. 6, 4, 22.

मिद्धि 3, 3, 37.

1. √मिध् (मिध्यति), माधयति und मेधयति 6, 1, 49. अप्रतिपिद्ध 8, 1, 44. विप्रतिपिद्ध 2, 4, 13.

2. √मिध् (मेध, मेधति), स् wird ष 8, 3, 64. 113.

मिध्य, मिध्यले und मिध्यवत् 5, 2, 97.

मिध्य 3, 1, 116.

मिधकावण n. 8, 4, 4.

मिन्धु 4, 3, 32. 93. 7, 3, 19.

मिन्धुक 4, 3, 32.

√मिच् (मिचु), für स् wird ष substituiert 8, 3, 70 fg. 116.

सौता und सौत्य 4, 4, 91.

√सौद् für √सद् substituiert 7, 3, 78.

सौर 4, 3, 124. 4, 81. 6, 2, 187.

1. √सु (सु. सुञ्, सुनोति) 3, 1, 126. 2, 90. 103. 3, 99. सुनोति 1, 73. Wann Partic. auf अत् statt Präsens 2, 132. Aorist 7, 2, 72. स् wird ष 8, 3, 65. 117.

2. सु Upasarga (unter den प्रादयः) u. Karma-pravākāṇija 1, 4, 94. Selbständig (gewöhnlich als सुञ् gekennzeichnet), davor ein Vocal verlängert 6, 3, 134. स् wird ष 8, 3, 107. Nach पु wird न् von नस् ण 4, 27. सु 3, 3, 126 fgg. Accent 6, 2, 117 fgg. 145. 172 fgg. 195. सु± 7, 3, 12.

सुर्कर 3, 3, 126. 5, 1, 93.

सुक्रैत् 3, 2, 89.
 सुक्रैत् 6, 2, 118.
 सुख 3, 1, 18. 5, 2, 131. 4, 63. सुखेन 8, 1, 13. Mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73.
 सुख Tatp. 2, 1, 36. Accent 6, 2, 15 fg.
 सुख^० Accent 170. Vgl. शरीर^०.
 सुखसुखै. सुखेन 8, 1, 13.
 सुखौ Adv. mit कृ 5, 4, 63.
 √ सुखार्ये, ते 3, 1, 18.
 सुखिन् 5, 2, 131.
 सुगन्धि 5, 4, 135.
 सुचतुरै 5, 4, 77.
 सुजम्भेन् 5, 4, 125.
 सुत् in सोमसुत्.
 सुतंगम 4, 2, 80.
 सुत्या 3, 3, 99.
 सुत्वन् 3, 2, 103.
 सुदिवै 5, 4, 120.
 सुधात् 4, 1, 97.
 सुधित 7, 4, 45.
 सुधी Declination 6, 4, 85 fg.
 √ सुप् s. स्वप्.
 सुपरि^० (Mannsname), सुपरिक्रै, सुपरिय und सुपरिलै 5, 3, 84.
 सुषाद् 5, 4, 140.
 सुप्रजैस् 5, 4, 122.
 सुप्रार्तै 5, 4, 120.
 सुब्रह्मण्या 1, 2, 37 fg.
 सुभगंकरणा 3, 2, 56.
 सुभगंभविष्णौ und भौवुक 3, 2, 57.
 सुमङ्गल und सुमङ्गलौ 4, 1, 30.
 सुमेधैस् 5, 4, 122.
 √ सुमार्यै 7, 4, 38.
 सुर n. und सुरा Tatp. 2, 4, 25.
 सुरभिगन्धि 5, 4, 135.
 सुलभ und सुलाभ 7, 1, 68.
 सुलोमैन् 6, 2, 117.
 सुवाप्तु 4, 2, 77.
 सुवैरीर und सुवैरीर्य 6, 2, 120.
 सुश्वै 5, 4, 120.
 सुषम 8, 3, 88.
 सुषामन् 8, 3, 98.

सुषि und सुषिरै 5, 2, 107.
 सुषृति 8, 3, 88.
 सुसक्थ्यै und सुसक्थ्य 5, 4, 121.
 सुहलै und सुहलि 5, 4, 121.
 सुहित nicht mit einem Gen. componirt 2, 2, 11.
 सुहृद् 5, 4, 150.
 1. √ सू (सू, सूति, सूयति, सूवति) 3, 2, 61. 157. 184. Anfügung eines sārvaadh. 7, 3, 88. ārdhadh. 2, 44. समूव 7, 4, 74. सू geht in ष् über 8, 3, 65. Es sind dies zwei Wurzeln, die 7, 2, 44 von einander geschieden werden.
 2. सू 3, 2, 61.
 सूकर 3, 2, 133.
 सूक्त 5, 2, 59.
 सूति, सू geht in ष् über 8, 3, 88.
 सूत्र 4, 2, 65. 5, 1, 58. 8, 3, 90. सूत्र 4, 2, 60. 3, 110.
 सूत्रकार 3, 2, 23.
 सूत्रिकै 4, 2, 60.
 √ सूद् (सूद) 3, 2, 153.
 सूद् Tatp. 6, 2, 129.
 सूदितृ 3, 2, 153.
 सूप् Tatp. 6, 2, 128. 135.
 सूय in राज^०.
 सूरमम 4, 1, 170.
 सूतै 8, 2, 61.
 सूयै 3, 1, 114. Wann य abfällt 6, 4, 149.
 सूयैम् 6, 2, 117.
 √ सू (सू, सूति) 3, 1, 149. 2, 18. 142. 145. 150. 160. 163. 3, 17. 71. Perfect 7, 2, 13. Aorist 3, 1, 56. Dafür √ धा (धावति) substituirt 7, 3, 78.
 √ सूज् (सूज, सूजि) 3, 2, 142. Für ज् wird ष् substituirt 8, 2, 36. सू geht nicht in ष् über 8, 3, 110. Augment अ kann nach ऋ eingeschoben werden 6, 1, 58.
 ससर्जिथ und ससर्ज 7, 2, 65. इन्द्रसर्ज 5, 2, 93. उपसर्ज 1, 4, 38. संसर्ज 4, 4, 22.
 सैत्वर 3, 2, 163.
 √ सप् (सपि) 3, 4, 17. Für स् wird nicht

- प् substituiert 8, 3, 110. **सरीसृपतम्** 7, 4, 65.
 °सृपम् Infin. 3, 4, 17.
सुमरं 3, 2, 160.
सैक und **सैत्र** 3, 2, 182.
 °सेन n. Tatp. 2, 4, 25. °सेन m. Personenname 4, 1, 152.
सेनक 5, 4, 112.
सेनय s. √ **सेनि**.
सेना 3, 1, 25. 4, 4, 45. °सेना Tatp. 2, 4, 25.
सेनाङ्ग 2, 4, 2.
सेनाचरं 3, 2, 17.
 1. √ **सेनि** (सेनय) 3, 1, 25. स् wird प् 8, 3, 65.
 2. ± **सेनि** (पेणि) 4, 1, 153.
 ± **सेन्यं** 4, 1, 152.
सेहं 3, 2, 159.
 √ **मेव्** (मेव), स् geht in प् über 8, 3, 70.
मेवित und **अमेवित** 6, 1, 145. **आमेव्यमान** 3, 4, 56.
सेवन 1, 3, 32.
सेकतं 5, 2, 104 fg.
सेनिकं 4, 4, 45.
सेन्यवै 4, 3, 33. 93. °सेन्यव Accent 6, 2, 72.
 ± **सेन्यव** 7, 3, 19.
सेन्यं 4, 4, 55.
सेनिकं 4, 3, 124. 4, 81.
 √ **सो** (सा, स्यति) 3, 1, 141. Für den Wurzelvocal wird ई substituiert 6, 4, 66. ए 67. आ 69. इ 7, 4, 40. Aorist 2, 4, 78.
साययति 7, 3, 37. Für स् wird प् substituiert 8, 3, 65. Ein vorangehendes नि wird णि 4, 17.
सोढ 4, 3, 52. अ° 1, 4, 26.
सोदर und **सोदर्यै** 4, 4, 109. 6, 3, 88.
सोपसर्ग mit einer Präposition verbunden 8, 1, 53.
सोम 4, 2, 30. 4, 137. 7, 2, 33. **अग्नीषोमां** 8, 3, 82.
सोमजम्भेन् 5, 4, 125.
सोमसुतं 3, 2, 90.
सोमावतो 6, 3, 131.
सोम्यै 4, 4, 137 fg.
सौतंगमि 4, 2, 80.
सौधातकि 4, 1, 97.
सौमैनी und **सौम्यै** 4, 2, 30.
सौरमसं und °**मसैनी** 4, 1, 170.
सौराज्य 8, 2, 14.
सौरी 6, 4, 149.
सौवास्तवै 4, 2, 77.
सौवीर 4, 1, 148. 2, 76.
 √ **स्कन्द** (स्कन्द, स्कन्द, स्कन्दि) 3, 4, 56. **स्कन्वा** 6, 4, 31. Intens. 7, 4, 84. स् geht in प् über 8, 3, 73 fg.
 °**स्कन्दम्** 3, 4, 56.
 √ **स्कम्** (स्कम्, स्कम्नाति), **स्कम्नाति** und **स्कम्नाति** 3, 1, 82. **स्कम्भित** 7, 2, 34. स् geht in प् über 8, 3, 77.
 √ **स्कु** (स्कुञ्ज्), **स्कुनाति** und **स्कुनाति** 3, 1, 82.
 √ **स्कुम्** (स्कुम्भु), **स्कुम्भाति** und **स्कुम्भाति** 3, 1, 82.
 1. °**स्तन** Bahuvr. Accent nach einem Zahlwort 6, 2, 163 fg.
 2. **स्तन** in **अभिनिष्टन** 8, 3, 86.
स्तनधर्यै 3, 2, 29.
स्तम्बकैरि 3, 2, 24.
स्तम्बधेन und **स्तम्बधे** 3, 3, 83.
स्तम्बेरमै 3, 2, 13.
 √ **स्तम्भ** (स्तम्भ, स्तम्भि, स्तम्भु), **स्तम्भाति** und **स्तम्भाति** 3, 1, 82. Aorist 3, 1, 58. Wann प् für स् eintritt 8, 3, 67 fg. 116. **स्तम्भित** 7, 2, 34. **अवष्टब्ध** 5, 2, 13. Nach उद् 8, 4, 61. **उत्तम्भित** 7, 2, 34. **निस्तब्ध** und **प्रतिस्तब्ध** 8, 3, 114.
स्तर्या und **स्ताव्य** 3, 1, 123.
 √ **स्तु** (स्तु, स्ताति) 3, 1, 109. 2, 177. 182. 3, 27. 31. **स्ताति** und **स्ताति** 7, 3, 95. Perfect 2, 13. Aorist 72. Wann प् für स् eintritt 8, 3, 61. 65. 70 fg. In **स्तुत** 105.
स्तुत् in **अग्निष्टुत्** und **ग्रावस्तुत्**.
स्तुत्यै 3, 1, 109.
 √ **स्तुम्** (स्ताम्भित), wann प् für स् eintritt 8, 3, 65.
 √ **स्तुम्भ** (स्तुम्भु), **स्तुम्भाति** und **स्तुम्भाति** 3, 1, 82.

Präpositionen in **पृ** über, wenn die Wurzel zu **सुपृ** verkürzt wird, 8, 3, 88.

स्वपति 4, 4, 104.

स्वर्षाणम् 3, 4, 40.

स्वर्ज 3, 3, 91.

स्वर्जैज् 3, 2, 172.

स्वयम् mit einem Particip auf **त** componirt 2, 1, 25.

स्वर् Indecl. 1, 1, 37.

स्वर 1) *Accent* 1, 1, 58. 2, 1, 2. 8, 2, 2. —

2) *Ton* 7, 2, 18.

स्वरित mit gehobener und wieder gesenkter Stimme gesprochen, mit dem svarita versehen 1, 2, 31 fg. Bezeichnet einen Adhikāra 3, 11. Was ein stummes **त्** hat, ist svarita auf der letzten Silbe 6, 1, 185. Dafür udātta substituiert 1, 2, 37. anudātta 38. Darauf folgende anudātta mit Gleichtönigkeit gesprochen 39. Ein anudātta wird vor einem svarita mit mehr gesenkter Stimme gesprochen 40. udātta + anudātta und svarita + anudātta ergeben svarita, wenn udātta und svarita durch Uebergang eines Vowels in ihren Halbvocal verschwinden, 8, 2, 4. Zusammenfließen von udātta und anudātta wird svarita oder udātta, wenn die Vocale Aus- und Anlaute eines Wortes sind, 6. Ein auf einen udātta folgender anudātta kann svarita werden 8, 4, 66 fg. Ist pluta 2, 103 fgg.

स्वरितजित् 1, 3, 72 = **स्वरितेत्** + **जित्**.

स्वरितेत् dessen stummer Laut svarita ist.

Eine solche Wurzel hat Ātman. in medialer Bedeutung 1, 3, 72.

स्ववस् und **स्वान्** 7, 1, 83.

स्वस् 1, 2, 68. 4, 1, 143. Erhält kein Femininsuffix 10. Declination 6, 4, 11.

Davor kann die Genetivendung im Compositum sich erhalten 3, 24.

स्वस्ति mit Dativ 2, 3, 16.

स्वस्तिककर्ण 6, 3, 115.

स्वर्मीय 4, 1, 143.

स्वागत und **स्वागतिक** 7, 3, 7.

स्वाङ्ग n. 3, 4, 54. 61. 4, 1, 53 fg. 5, 2, 66. 4, 113. 159. 6, 2, 167. 177. 183. 3, 12. 40.

स्वाति 4, 3, 34.

स्वादुर्कारम् und **स्वादुम्** 3, 4, 26.

स्वानं 3, 3, 62. 6, 1, 159.

स्वान्त 7, 2, 18.

स्योपतेय 4, 4, 104.

स्वामिन् 5, 2, 126. 3, 1, 103. Mit Gen. oder Loc. 2, 3, 39. °**स्वामिन्** Accent 6, 2, 17.

स्वाहा mit Dativ 2, 3, 16.

स्विका 7, 3, 47.

स्वित् oder **स्विद्** Indecl. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 2, 102.

√**स्विद्** (स्विदि), Particip auf **त** und **तवत्** 1, 2, 19. **स्** wird nicht **प्** 8, 3, 62.

√**स्वृ** (स्वृ, स्वरति), Anfügung eines ārdhadh. 7, 2, 44. Desid. 49.

स्वरिन् in **अस्वरिन्**.

ह

1. °**ह** 3, 2, 49 fg.

2. **ह** Indecl. Mit Perfectum und Imperf. 3, 2, 116. Nicht mit tonlosen Pronomina 8, 1, 24. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 58. 60. Wann es zu ergänzen ist 63. **नह** mit betontem Verbum 31. **इति ह** 5, 4, 23.

°**हता**, Verhalten eines Femin. davor 6, 3, 43.

हति in **पछति**.

°**हत्या** 3, 1, 108.

1. √**हन्** (हन्, हन, हन्ति) 3, 1, 108. 2, 49. 86. 142. 154. 171. 4, 36 fg. Ausfall des Vowels 6, 4, 98. **त्** für **न्** substituiert 7, 3, 32. **घ** für **ह** 54 fg. **ण** für **न्** 8, 4,

- 22 fgg. Dafür वध् substituiert 2, 4, 42 fgg.
 3, 3, 76. हन्ति 4, 4, 35. जहि 6, 4, 36.
 Aorist 1, 2, 14. जघ्रिवम् und जघन्वस् 7,
 2, 68. हनिष्यति u. अहनिष्यत् 70. Erstes
 und zweites Fut., Condit., स्-Aorist, Pre-
 cativ im Passiv und Impers. 6, 4, 62.
 जिघांसति 16. Nach आ Ātman. 1, 3, 28.
 आहत 5, 2, 120. उपहत 6, 3, 52. नि
 wird णि 8, 4, 17. Nach नि प्र mit Gen.
 2, 3, 56.
 2. °हैन् 3, 2, 87 fg. Declination 6, 4, 12 fg.
 Verhalten vor ±-अ 135.
 हननो 4, 4, 121.
 हन्त Indeel. Einfluss auf die Betonung des
 Verbums 8, 1, 30, 54.
 °हरं 3, 2, 9 fg.
 °हरण Accent 6, 2, 65.
 हरि in नाथहरि.
 हरित 4, 1, 100.
 हरितजम्भेन् 5, 4, 125.
 हरिश्चन्द्र m. 6, 1, 153.
 हरीतकी 4, 3, 167.
 हर्षे 3, 3, 68.
 हल 3, 1, 21. 2, 183. 4, 3, 124 4, 81. 97.
 1. हलि 3, 1, 117. Vgl. अहलि.
 2. √ हलिं 3, 1, 21.
 हल्य 4, 4, 97.
 हव 3, 3, 75.
 हविष्य und हविष्या 4, 4, 122.
 हविस् 2, 3, 61. 3, 1, 129. 5, 1, 4.
 √ हम् (हस्) und हैस 3, 3, 62.
 हस्त 4, 3, 34 (Nakshatra). 5, 1, 98. 2, 133.
 हस्ते Gati mit कृ 1, 4, 77.
 हस्तग्राहम् und हस्तवर्तम् 3, 1, 39.
 हस्तादान 3, 3, 40.
 हस्तिघ्नं 3, 2, 54.
 हस्तिदघ्नं und हस्तिद्वयं 5, 2, 38.
 हस्तिनं 5, 2, 133. 4, 2, 47. 5, 2, 38.
 हस्तिपाद 5, 4, 138.
 हस्तिमार्त्रं 5, 2, 38.
 हस्तिवर्चसं 5, 4, 78.
 हैस्त्य 5, 1, 98.
 1. √ हा (हा) 3, 1, 148. Unentschieden ob
 2. √ हा oder 3. √ हा.
 2. √ हा (जहाति, Passiv होय), für आ wird ई
 substituiert 6, 4, 68. ए 67. इ oder ई
 116. आ bleibt 69. 117. Fällt ab 118.
 हित्वा u. हात्वा 7, 4, 43 fg. Construction
 des Passivs 5, 4, 45. 47.
 3. √ हा, जिहोते 7, 4, 76.
 हायेन 3, 1, 148. °हायन u. °हायनो Bahuvr.
 4, 1, 27. ±-हायेनं 5, 1, 130.
 हार m उद° und उदक°.
 हौरित und हारितायेनं 4, 1, 100.
 हारिन् 5, 2, 69. 6, 2, 65.
 हार्दं 6, 3, 50. ±-हार्दं 7, 3, 19.
 ±-हार्यं 6, 3, 51.
 हालिकं 4, 3, 124. 4, 81.
 हांस und हांसं 3, 3, 62. 6, 1, 216.
 हास्तिकं 4, 2, 47.
 हास्तिनं 5, 2, 38.
 हास्तिनपुर, Accent 6, 2, 101.
 हास्तिनायन 6, 4, 174.
 हास्तिपद und हास्तिपदं 4, 3, 132.
 1. √ हि (हि, हिनु), dafür घि substituiert 7,
 3, 56. प्र हिणामि 8, 4, 15.
 2. √ हि Substitut für घा 7, 4, 42.
 3. √ हि Substitut für हा, जहाति 7, 4, 43 fg.
 4. √ हि Indeel. Einfluss auf die Betonung
 des Verbums 8, 1, 34 fg. 56. pluta und
 ulāta 2, 93.
 √ हिम् (हिम्, हिंस) 3, 2, 146. 167. Beto-
 nung 6, 1, 188.
 हिंसक 3, 2, 146.
 हिंसा 1, 3, 15. 2, 3, 56. 3, 4, 48. 6, 1, 141.
 4, 123.
 हिंसं 3, 2, 167.
 हित 4, 4, 65. 75. 5, 1, 5. 6, 2, 15. 155.
 Mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73. °हित Tatp.
 1, 36.
 हिम 4, 1, 49. Vgl. पद्मिन्.
 हिमवत् 4, 4, 112.
 हिमयथ m. 6, 4, 29
 हिमानेन 4, 1, 49.

√ स्तृ (स्तृ) 3, 3, 32. 120. अतस्तरत् 7, 4, 95.
 स्तेन 5, 1, 125.
 स्तैय 5, 1, 125. 3, 3, 40 (अ°).
 °स्तोक Tatp. 2, 1, 65. स्तोकेन 3, 33. स्तो-
 कात्° mit folgendem Particip auf त 1,
 39. 3, 33. 6, 3, 2.
 स्तोत्र 3, 2, 182.
 स्तोम in अग्निष्टोम, आयुःष्टोम, ज्योतिःष्टोम.
 Vgl. 8, 3, 105.
 √ स्त्या s. √ स्त्यै.
 √ स्त्यै (स्त्या), प्रस्तौत und प्रस्तौम 6, 1, 23.
 8, 2, 54.
 स्त्री f. 1) *Femininum; Femininendung, das*
weibliche Geschlecht 1, 4, 3. 2, 3, 25. 4,
 62. 3, 1, 94. 3, 43. 94. 4, 1, 94. 109.
 176. 2, 76. 5, 3, 113. 4, 8. 14. 143. 152.
 6, 1, 219. 7, 1, 96. 3, 120. Bildung des
 Femin. 4, 1, 3 fgg. Derivata davon
 120 fg. Für den Auslaut eine Kürze
 substituiert 1, 2, 48. Die männliche Form
 66 fg. 6, 3, 34 fgg. Femininum statt
 Masc. 1, 2, 73. गोत्र° *Geschlechtsname*
im Femin. 4, 1, 147. — 2) *das Wort*
स्त्री 4, 1, 87. Declination 1, 4, 4. 6, 4,
 79 fg.
 स्त्रीपुंसौ 5, 4, 77.
 स्त्रीविषय, अ° 4, 1, 63.
 स्त्रेण 4, 1, 87.
 °स्थै 3, 2, 4. 77. 6, 3, 20 (mit vorangehen-
 dem Loc.). 8, 3, 97 (°ष्ट). 1, 3, 57. 3, 1,
 92. 4, 2, 134. 5, 2, 96. 128. 4, 82. 6, 2,
 188. 3, 96. 99. 7, 3, 44. 8, 1, 20. 3, 45.
 4, 27.
 स्थण्डिल 4, 2, 15.
 स्थल und स्थलै 4, 1, 42. °स्थल und स्थलौ
 Tatp. 6, 2, 129. Für स् wird प् substi-
 tuirt 8, 3, 96.
 स्थविरतर 4, 1, 165.
 स्थविष्ठ und स्थवोयस् 6, 4, 156.
 1. √ स्था (स्था, तिष्ठति) 3, 2, 4. 139. 154.
 175. 3, 95. 4, 16. Für आ wird ई sub-
 stituiert 6, 4, 66. ए 67. इ 7, 4, 40. आ

bleibt 6, 4, 69. Für स् wird प् substi-
 tuirt 8, 3, 64 fg. Wann Âtman. (Simpl.
 und nach verschiedenen Präpositionen)
 1, 3, 22 fgg. तिष्ठति 7, 3, 78. 4, 4, 36.
 Aorist 1, 2, 17. 2, 4, 77. अतिष्ठिषत् 7,
 4. 5. Mit Dativ 1, 4, 34. Nach अधि
 mit Acc. 46. अन्यदास्थित 6, 3, 99. Be-
 deutung von °स्थित 3, 4, 72. Mit उद्
 8, 4, 61.
 2. °स्था 3, 2, 77.
 स्थाण्डिलै 4, 2, 15.
 °स्थातोस् Infin. 3, 4, 16.
 स्थान 1, 1, 50. 4, 4. 7, 3, 46. °स्थान 4, 3,
 35. 5, 4, 10. °स्थानै 6, 2, 151. Vgl. आय°
 स°, भोरुष्ठान.
 स्थानिन् 1, 4, 105. 2, 3, 14. स्थानिवत् Adv.
 1, 1, 56.
 °स्थानेय 5, 4, 10.
 स्थानेयोग Adj. (f. आ) 1, 1, 49.
 स्थायुक 3, 2, 154.
 स्थानौविन. °विलौय und °विल्य 5, 1, 70.
 स्थावरै 3, 2, 175.
 स्थासु 3, 2, 139.
 स्थैति 3, 3, 95.
 स्थिर 3, 3, 17. 6, 4, 157. Vgl. गविष्ठिर,
 युधिष्ठिर.
 स्थूल 5, 4, 3. 6, 4, 156. 7, 2, 20.
 स्थूलक 5, 4, 3.
 स्थूलैर्करण 3, 2, 56.
 स्थूलनासिक 5, 4, 118.
 स्थूलैमुख 6, 2, 168.
 स्थूलैर्भविष्णु und °भौयुक 3, 2, 57.
 स्थैय 1, 3, 23.
 स्थैयस् und स्थैष्ट 6, 4, 157.
 स्थान्य 4, 1, 42.
 √ स्वा (स्वाति), wann स् zu प् wird 8, 3, 89.
 प्रतिष्ठात 90.
 स्वात्वी 7, 1, 49.
 √ सिह् (सिह्). ह् kann ढ् oder घ् werden 8,
 2, 33. Anfügung eines ârhadh. 7, 2, 45.
 √ स्र (स्रु), Anfügung eines ârhadh. 7, 2, 36.
 Reflex. 3, 1, 89.

√ छह् (सुह), ह् kann ढ् oder घ् werden 8, 2, 32. Anfügung eines ārdhadh. 7, 2, 45.

सहे, विपातन 7, 3, 39.

सहेन 3, 4, 38.

√ स्पर्ध्, अपस्पृधेयाम् 6, 1, 36.

सर्धा 1, 3, 31.

स्यैर्श 3, 3, 16. 6, 1, 24. 8, 2, 47 (अ°).

√ स्पृश् (स्पृश्), अपस्पृश्त् 7, 4, 95. स्पाशित und स्पष्ट 2, 27.

1. √ स्पृश् (स्पृश्, स्पृशि) 3, 2, 58. 3, 16. Für स् wird nicht प् substituiert 8, 3, 110.

2. °स्पृश् 3, 2, 58.

√ स्पृह् zehnte Klasse (स्पृहि) 3, 2, 158. Mit Dat. 1, 4, 36. Für स् nicht प् substituiert 8, 3, 110. स्पृह् ist im Dhātup. zweisilbig.

स्पृह्यालु 3, 2, 158.

√ स्फाय् (स्फाय्), स्फोर्ते 6, 1, 22. स्फावैयति 7, 3, 41.

स्फार्त् und स्फार्त् 6, 1, 47. 159.

स्फिग in अपस्फिग.

स्फिर 6, 4, 157.

√ स्फोर्त् für √ स्फाय् substituiert 6, 1, 22.

स्फोर्त् s. u. √ स्फाय्.

√ स्फुर् (स्फुर्, स्फुरति) 6, 1, 47. स्फोरैयति und स्फारैयति 54. Für स् wird प् substituiert 8, 3, 76.

√ स्फुल् (स्फुलति) 6, 1, 47. Für स् wird प् substituiert 8, 3, 76.

स्फैयस् und स्फैष्ट 6, 4, 157.

स्फोटायन 6, 1, 123.

स्म Indec. Mit Präsens 3, 2, 118 fg. 122.

Mit Imperativ 3, 165 fg. मा स्म mit Imperfectum und Aorist 176.

√ स्मि (स्मि, स्मयति) 3, 2, 167. स्मापयति und स्मापयते 1, 3, 68. 6, 1, 57. सिस्मयिषते 7, 2, 74.

√ स्म (स्म), असस्मरत् 7, 4, 95. सुस्मूर्पते 1, 3, 57.

स्मेर् 3, 2, 167.

स्यैद् 6, 4, 28.

√ स्यन्द (स्यन्द, स्यन्दति), Anfügung eines ārdhadh. 7, 2, 59. स्यन्त्वा und स्यन्दित्वा

6, 4, 31. Für स् wird प् substituiert 8, 3, 72. सं सनिष्यदत् 7, 4, 65.

स्यैन्द 6, 4, 28.

√ स्यम् (स्यमि), Perfect 6, 4, 12. सेसिम्यते 1, 19.

√ संस् (संसु), Intens. 7, 4, 84. Für den Auslaut wird द् substituiert 8, 2, 72.

सग्विन् 5, 2, 121.

सैज् 3, 2, 59. 5, 2, 121.

√ सम्भ् (सम्भ्) 3, 2, 143.

सैवक् 3, 1, 149, v. 1.

√ सिव् (सिवि) zu सू geschwächt 6, 4, 20.

√ सु (सु, सवति) 3, 1, 141. 149, v. 1. 3, 27. Perfect 7, 2, 13. Caus. Parasm. 1, 3, 86.

असुसुवत् 3, 1, 48. असिसुवत् (so richtig) und असुसुवत् (so richtig) 7, 4, 93 fg. सिमावायिषति und सुमा° 81.

सुवकर्ण 6, 3, 115.

स्रोतस्, स्रोतस्य, स्रोत्यै und स्रोत्य 4, 4, 113.

स्व 1, 1, 68. 4, 4, 123. 6, 2, 17. Declination 1, 1, 35. 7, 1, 16.

स्वकरण 1, 3, 56.

स्वका 7, 3, 47.

√ स्वज्ज् (स्वज्ज्), स्वजते 6, 4, 25. Für स् wird प् substituiert 8, 3, 65. 70 fg.

स्वतन्त्र 1, 4, 54.

स्वतवम्, स्वतवान् 7, 1, 83. स्वतवाः पायुः 8, 3, 11.

√ स्वद् (स्वदि), स् geht nicht in प् über 8, 3, 62.

स्वधा mit Dativ 2, 3, 16.

√ स्वन् (स्वन्, स्वन) 3, 3, 62. 64. Perfect 6, 4, 125. स् geht in प् über 8, 3, 69. आस्वान्त und आस्वनिन्त 7, 2, 28.

स्वैन 3, 3, 62.

√ स्वप् (स्वप्, स्वपि, सुपि) 3, 2, 172. 3, 91. व् wird vocalisiert 6, 1, 15. स्वपिति 7, 2, 76. Accent im Präsens 6, 1, 188.

अस्वपोत् und अस्वपत् 7, 3, 98 fg. सुष्वाप

6, 1, 17. सुष्वा und सुपुष्पति 1, 2, 8.

सोपुष्पते 6, 1, 19. Caus (स्वापि) असुपुषत्

18. सुष्वापयिषति 7, 4, 67. स् geht nach

Präpositionen in **प** über, wenn die Wurzel zu **सुप** verkürzt wird, 8, 3, 88.

स्वपति 4, 4, 104.

स्वर्णपम् 3, 4, 40.

स्वप्न 3, 3, 91.

स्वर्णैज् 3, 2, 172.

स्वयम् mit einem Particip auf **त** componirt 2, 1, 25.

स्वर् Indecl. 1, 1, 37.

स्वर् 1) *Accent* 1, 1, 58. 2, 1, 2, 8, 2, 2. —

2) *Ton* 7, 2, 18.

स्वरित mit gehobener und wieder gesenkter Stimme gesprochen, mit dem svarita versehen 1, 2, 31 fg. Bezeichnet einen Adhukāra 3, 11. Was ein stummes **त्** hat, ist svarita auf der letzten Silbe 6, 1, 185. Dafür udātta substituiert 1, 2, 37. anudātta 38. Darauf folgende anudātta mit Gleichtönigkeit gesprochen 39. Ein anudātta wird vor einem svarita mit mehr gesenkter Stimme gesprochen 40. udātta + anudātta und svarita + anudātta ergeben svarita, wenn udātta und svarita durch Uebergang eines Vocals in ihren Halbvocal verschwinden, 8, 2, 4. Zusammenfließen von udātta und anudātta wird svarita oder udātta, wenn die Vocale Aus- und Anlaute eines Wortes sind, 6. Ein auf einen udātta folgender anudātta kann svarita werden 8, 4, 66 fg. Ist pluta 2, 103 fgg.

स्वरितञित् 1, 3, 72 = **स्वरितेत्** + **ञित्**.

स्वरितेत् dessen stummer Laut svarita ist.

Eine solche Wurzel hat Ātman. in medialer Bedeutung 1, 3, 72.

स्ववम् und **स्ववान्** 7, 1, 83.

स्वस् 1, 2, 68. 4, 1, 143. Erhält kein Femininsuffix 10. Declination 6, 4, 11.

Davor kann die Genetivendung im Compositum sich erhalten 3, 24.

स्वस्ति mit Dativ 2, 3, 16.

स्वस्तिककर्ण 6, 3, 115.

स्वर्मेय 4, 1, 143.

स्वागत und **स्वागतिक** 7, 3, 7.

स्वाङ्ग n. 3, 4, 54. 61. 4, 1, 53 fg. 5, 2, 66. 4, 113. 159. 6, 2, 167. 177. 183. 3, 12. 40.

स्वाति 4, 3, 34.

स्वादुर्कारम् und **स्वादुम्** 3, 4, 26.

स्वान् 3, 3, 62. 6, 1, 159.

स्वान्त 7, 2, 18.

स्वोपतेय 4, 4, 104.

स्वामिन् 5, 2, 126. 3, 1, 103. Mit Gen. oder Loc. 2, 3, 39. °स्वामिन् *Accent* 6, 2, 17.

स्वाहा mit Dativ 2, 3, 16.

स्विका 7, 3, 47.

स्वित् oder **स्विद्** Indecl. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 2, 102.

√ **स्विद्** (**स्विदि**), Particip auf **त** und **तवत्** 1, 2, 19. **म्** wird nicht **प** 8, 3, 62.

√ **स्वृ** (**स्वृ**, **स्वर्ति**), Anfügung eines ārdhadh. 7, 2, 44. Desid. 49.

स्वरिन् in **अस्वरिन्**.

ह

1. °**ह** 3, 2, 49 fg.

2. **ह** Indecl. Mit Perfectum und Imperf. 3, 2, 116. Nicht mit tonlosen Pronomina 8, 1, 24. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 53. 60. Wann es zu ergänzen ist 63. **नह** mit betontem Verbum 31. **इति ह** 5, 4, 23.

°**हता**, Verhalten eines Femin. davor 6, 3, 43.

हति in **पद्यति**.

°**हत्या** 3, 1, 108.

1. √ **हन्** (**हन्**, **हन**, **हन्ति**) 3, 1, 108. 2, 49. 86. 142. 154. 171. 4, 36 fg. Ausfall des Vocals 6, 4, 98. **त्** für **न्** substituiert 7, 3, 32. **घ** für **ह** 54 fg. **ण** für **न्** 8, 4,

22 fgg. Dafür वध् substituiert 2, 4, 42 fgg.
 3, 3, 76. हन्ति 4, 4, 35. जहि 6, 4, 36.
 Aorist 1, 2, 14. जघिष्वस् und जघन्वस् 7,
 2, 68. हनिष्यति u. अहनिष्यत् 70. Erstes
 und zweites Fut., Condit., स्-Aorist, Pre-
 cativ im Passiv und Impers. 6, 4, 62.
 जिघांसति 16. Nach आ Ātman. 1, 3, 28.
 आहत 5, 2, 120. उपहत 6, 3, 52. नि
 wind णि 8, 4, 17. Nach नि प्र mit Gen.
 2, 3, 56.
 2. °हैन् 3, 2, 87 fg. Declination 6, 4, 12 fg.
 Verhalten vor ±_अ 135.
 हननी 4, 4, 121.
 हन्त Indec. Einfluss auf die Betonung des
 Verbums 8, 1, 30, 54.
 °हरं 3, 2, 9 fg.
 °हरण Accent 6, 2, 65.
 हरि in नाथहरि.
 हरित 4, 1, 100.
 हरितजम्भैन् 5, 4, 125.
 हरिश्चन्द्र m. 6, 1, 153.
 हरीतकी 4, 3, 167.
 हर्षे 3, 3, 68.
 हल 3, 1, 21, 2, 183. 4, 3, 124 4, 81, 97.
 1. हलि 3, 1, 117. Vgl. अहलि.
 2. √ हलिं 3, 1, 21.
 हैल्य 4, 4, 97.
 हैव 3, 3, 75.
 हविष्यं und हविष्या 4, 4, 122.
 हविस् 2, 3, 61. 3, 1, 129. 5, 1, 4.
 √ हम् (हम्) und हैस 3, 3, 62.
 हस्त 4, 3, 34 (Nakshatra). 5, 1, 98. 2, 133.
 हस्ते Gati mit कृ 1, 4, 77.
 हस्तगोहम् und हस्तवैतम् 3, 1, 39.
 हस्तादान 3, 3, 40.
 हस्तिर्घे 3, 2, 54.
 हस्तिदघ्नं und हस्तिद्वयसे 5, 2, 38.
 हस्तिन् 5, 2, 133. 4, 2, 47. 5, 2, 38.
 हस्तिपाद 5, 4, 138.
 हस्तिमार्चं 5, 2, 38.
 हस्तिवर्चसे 5, 4, 78.
 हैस्त्य 5, 1, 98.

1. √ हा (हा) 3, 1, 148. Unentschieden ob
 2. √ हा oder 3. √ हा.
 2. √ हा (जहाति, Passiv होय), für आ wird ई
 substituiert 6, 4, 66. ए 67. इ oder ई
 116. आ bleibt 69. 117. Fällt ab 118.
 हित्वा u. हात्वा 7, 4, 43 fg. Construction
 des Passivs 5, 4, 45, 47.
 3. √ हा, जिहोति 7, 4, 76.
 हादेन 3, 1, 148. °हायन u. °हायनी Bahuvr.
 4, 1, 27. ±_हायने 5, 1, 130.
 हार in उद्° und उदक्°.
 होरित und हारितायने 4, 1, 100.
 हारिन् 5, 2, 69 6, 2, 65.
 हादे 6, 3, 50. ±_हादे 7, 3, 19.
 ±_हाद्यं 6, 3, 51.
 हालिकं 4, 3, 124. 4, 81.
 होस und हामे 3, 3, 62. 6, 1, 216.
 हास्तिकं 4, 2, 47.
 हास्तिने 5, 2, 38.
 हास्तिनपुर, Accent 6, 2, 101.
 हास्तिनायन 6, 4, 174.
 हास्तिपद und हास्तिपदे 4, 3, 132.
 1. √ हि (हि, हिनु), dafür चि substituiert 7,
 3, 56. प्र हिणामि 8, 4, 15.
 2. √ हि Substitut für धा 7, 4, 42.
 3. √ हि Substitut für हा, जहाति 7, 4, 43 fg.
 4. √ हि indecl. Einfluss auf die Betonung
 des Verbums 8, 1, 34 fg. 56. pluta und
 udatta 2, 93.
 √ हिम् (हिम्, हिंस) 3, 2, 146, 167. Beto-
 nung 6, 1, 188.
 हिंसक 3, 2, 146.
 हिंसा 1, 3, 15. 2, 3, 56 3, 4, 48. 6, 1, 141.
 4, 123.
 हिंसे 3, 2, 167.
 हित 4, 4, 65, 75. 5, 1, 5. 6, 2, 15, 155.
 Mit Gen. oder Dat. 2, 3, 75. °हित Tatp.
 1, 36.
 हिम 4, 1, 49. Vgl. पच्छिम.
 हिमवत् 4, 4, 112.
 हिमग्रथ m. 6, 4, 29
 हिमाने 4, 1, 49.

हिरण्य 5, 2, 65. 6, 2, 55.

हिरण्यक 5, 2, 65.

हिरण्यमय und हिरण्यय 6, 4, 174 fg.

हीन 1, 4, 86. अ 6, 2, 47.

√ हु (हु. जुहोति) 3, 4, 16. व् fur उ substituiert 6, 4, 87. जुहोति 2, 4, 75. 6, 1, 192. जुहुधि 4, 101. जुहाव und जुहवां चकार 3, 1, 39. Mit Acc. oder Instr. 2, 3, 3.

हुत, दृष्टते 8, 2, 84. अद् 107.

हुय m देवहूय.

√ हृ (हृ. हरति) 3, 1, 141. 2, 9, 25. हरति 4, 4, 15. 5, 1, 50. Caus. Construction 1, 4, 53. अपहृत 5, 2, 70. अय हरति 1, 52. व्यय हरति 4, 4, 72. Mit Gen. 2, 3, 57. आहृत 5, 1, 77. व्या हरति 4, 3, 51. व्याहृत 5, 4, 35. उद्धृत 4, 2, 14.

हृच्छोक 6, 3, 51.

हृद् 6, 3, 50 fg. Declination 1, 63. Accent 171. °हृद्, Ableitungen davon 7, 3, 19.

हृदय 4, 4, 95 fg. 6, 1, 63. 3, 50 fg.

हृदयरोग und हृदयशोक 6, 3, 51.

हृदय्य 6, 3, 51.

हृदय 4, 4, 95 fg. 6, 3, 50.

हृदोग 6, 3, 51.

हृल्लास und हृल्लेख 6, 3, 50.

√ हृष (हृषि), हृष्ट und हृषित 7, 2, 29.

हे Indecl. pluta und udātta 8, 2, 85.

हेति 3, 3, 97.

हेतु m. 1) der Agens im Causativ, der einen Agens zum Handeln antreibt, 1, 4, 55. 3, 68. 6, 1, 56. 7, 3, 40. — 2) Veranlassung, Ursache 1, 4, 25. 2, 3, 23. 3, 2, 20. 126. 3, 156. 4, 3, 81. 5, 3, 26. — 3) das Wort हेतु 2, 3, 26 fg.

हेतुमत् 3, 1, 26. 3, 156.

हेमन्त 4, 3, 21. °शिशिरौ 2, 4, 28.

है Indecl. pluta und udātta 8, 2, 85.

हैमन्तिक 4, 3, 21.

हैमवर्त und °वर्तौ 4, 4, 112.

हैयंगवीन 5, 2, 23.

हैलिहल 6, 2, 38.

होतृ Declination 6, 4, 11.

°होतोस् Infin. 3, 4, 16.

होत्रा 5, 1, 135.

√ हु (हु, हुङ्), Betonung 6, 1, 186. Mit Dat. 1, 4, 34.

होम्, होम्स्तन, होम्स्तन und होम्स्त्य 4, 2, 105.

°हृद् und °हृदोय 4, 2, 142.

होसिष्ठ und होसीयस् 6, 4, 156.

ह्रस्व m. n. 1) ein kurzer Vocal 1, 2, 27.

Heißt laghu 4, 10. Vor Doppelconsonanz guru 11. 6, 1, 69. 71. 151. 176. 2, 174. 7, 1, 54. 8, 2, 27. 3, 32. 101. Wenn für einen Diphthongen eine Kürze substituiert werden soll, sind इ und उ gemeint 1, 1, 48. Wann eine Kürze substituiert wird 2, 47. 4, 6. 6, 1, 127 fg. 3, 43 fg. 61 fg. 4, 92 fg. 7, 3, 80 fg. 107. 114 fg. 4, 1 fg. 12 fg. 23 fg. 59. — 2) kurz, klein 5, 3, 86. — 3) das Wort ह्रस्व 6, 4, 156. — Vgl. अर्ध².

√ ह्री (ह्री), जिह्रति 6, 1, 192. जिह्राय und जिह्रयां चकार 3, 1, 39. ह्रीते und ह्रीते 8, 2, 56. ह्रीयति 7, 3, 36.

√ हृ für √ हृ substituiert 7, 2, 31.

√ हृद् s. √ हृद्.

√ हृद् (हृद्), हृच 6, 4, 95.

√ ह्यर् s. √ ह्यर्.

√ ह्या s. √ ह्यर्.

√ ह्य (ह्यर्, ह्यरि), Aorist 2, 4, 80. हुत 7, 2, 31. ह्यरित 33. अपरिहृत 32.

√ ह्ये (ह्या) 3, 2, 2. 3, 72. Aorist 1, 53 fg.

य vocalisiert sich auch in der Reduplication 6, 1, 32 fg. ह्याययति 7, 3, 37.

Nach आ, उप, नि, वि und सम् Ātman. 1, 3, 50 fg.

°ह्यार्थ 3, 2, 2.

Sachregister.

(Das folgende, nach der uns geläufigen Terminologie angefertigte Sachregister soll dem Leser des Pāṇini das Auffinden des von ihm Gesuchten in den beiden vorangehenden Indices möglichst erleichtern und ihn in Pāṇini's Anschauungsweise einigermaassen einzuführen versuchen. Dieses Verzeichniss empfiehlt sich also nicht bloss zum Nachschlagen, sondern auch zu häufigerem Durchlesen und vielleicht sogar zum Auswendiglernen. Wenn unserm europäischen Terminus kein diesem völlig deckender indischer entspricht, sind die verschiedenen, in dem europäischen Terminus enthaltenen indischen aufgezählt.)

Ablativ अपादान, पञ्चमी: Casus-Endungen:

ङिस्, भ्याम्, भ्यम्

Absolute (अम्, त्वा, य) शमुल्, त्वा, ल्यप्

Accent स्वर. Zur Bezeichnung des Accentus eines Wortes oder Stammes dienen folgende stumme Consonanten: क्, च्, ज्, त्, न्, प्, र् und ल्.

Accusativ कर्मन्, द्वितीया; Casus-Endungen: अम्, आट्, शस्.

Acticum परस्मैपद.

Acut उदात्त.

Adjective गुणवचन. विशेषण.

Adverb, *adverbiale Formen* अव्यय, निपात. गति, उपसर्ग, कर्मप्रवचनीय. *Adverbiale Formen* auf आ (in Verbindung mit क u. s. w.) डाच्, auf ई und ऊ — च्वि.

Agens, *Subject* कर्तृ. beim *Causativum* हेतु

Anlaut आदि.

Apposition विशेषण.

Aorist लुङ्. Undifferenzirter Charakter. लि (लि), Wurzel-aorist लुक् von सिच् und लि (ल्लि), a-Aorist अङ्, reduplicirter चङ्. s-, ish- und sish-Aorist सिच्: sa-Aorist क्च, dritte Person Sg. Pass. auf इ — चिण्. Pāṇini's Grammatik

Aspirata, tönende ऋप्, tonlose vacat.

Augment beim *Verbum* अट् und आट्. Vorn angefügte Augmente haben hinten ein stummes ट्, hinten angefügte ein stummes क्, nach dem letzten Vocal emgeschobene ein stummes म्.

Beiwort s. *Apposition* und *Adjective*.

Binderocale (इ und ई) इट् und ईट्.

Casus-Endung विभक्ति मुप्; die Endungen der starken *Casus* सर्वनामस्थान. *Nominativ* u. s. w. s. besonders.

Causativum णिच्, णि. Präsenscharakter: शप्.

Cerebral मूर्धन्य, टु.

Circumflex स्वरित.

Comparativesuffixe घ, तरप्, तमप्, ईयमुन्, इठन्.

Compositum समाम, तत्पुरुष, कर्मधारय, द्विगु. द्वंद्व, बहुव्रीहि, अव्ययीभाव. Das *vordere Glied* heisst *पूर्वपद* (abgekürzt पूर्व, auch आदि), das *hintere* *उत्तरपद* (auch अन्त). In einem *Compositum*, dessen zweites Glied ein mit einem कर्तृ-Suffix versehenes ist, heisst das *erste Glied* कारक und उप- (५४)

पद, wenn es zum Verbalbegriff in näherer Beziehung steht u. zur Composition die Veranlassung gibt. *Das untergeordnete Glied* heisst **उपसर्जन**, *das Hauptglied* **प्रधान**.

Conditionalis **लङ्**; Charakter desselben: **स्य**.

Congruenz, congruierend **समानाधिकरण**.

Conjunctiv **लेट्**.

Consonant **हल्**. Zwei und mehr Consonanten ohne zwischenliegenden Vocal **संयोग**.

Dativ **संप्रदान**, **चतुर्थी**; Casusendungen: **डे**, **भ्याम्**, **भ्यस्**.

Denominativa **क्य**, **क्यङ्**, **क्यच्**, **क्यप्**, **काम्यच्**, **गिङ्**, **गिच्**; Präsenscharakter: **शप्**.

Dental **दन्त्य**, **तु**.

Desiderativ **सन्**; Präsenscharakter: **शप्**.

Diphthong **एच्**.

Dual **द्विवचन**. Die Personalendungen des Duals werden **3**, **4**, **78**, die Casusendungen **4**, **1**, **2** aufgeführt.

Eigenschaftswort s. *Adjectiv*.

Einsilbig **एकाच्**.

Facultativ **विभाषा**, **वा**, **अन्यतरस्याम्**, **उभयथा**.

Femininum **स्त्री**. Femininsuffixe: **नदी**, **आप्**, **चाप्**, **टाप्**, **डाप्**, **डी**, **डीन्**, **डीप्**, **डीप्**, **ऊङ्**. Ein stummes **ट्** in einem Suffix sagt an, dass das Femin. mit **डीप्**, ein stummes **प्**, dass es mit **डीप्** gebildet wird.

Flexionsendung beim Verbum und Nomen **विभक्ति**. Vgl. *Casusendung* und *Personalendung*.

Futurum I **लुट्**, Charakter: **स्य**.

Futurum II **लट्**, Charakter: **ताम्**, an den die Personalendungen gefügt werden.

Gattungs-, Genusbegriff **जाति**.

Gegenwart **वर्तमान**.

Genetiv **षष्ठी**; Casusendungen: **ङस्**, **ओस्**, **आम्**.

Genus **लिङ्**; **व्यक्ति**.

Gravis **अनुदात्त**.

Guttural **कु**.

Halbvocal **यण्**, die entsprechenden *Vocal* **इक्**. Der Process der Vocalisation und das Product derselben, die genannten *Vocale*, heissen **संप्रसारण**.

Handlung **क्रिया**, **कर्मन्**; eine beginnende oder begonnene *H.* **आदिकर्मन्**.

Homogen **सवर्ण**.

Imperativ **लोट्**, Charakter wie beim Präsens.

Imperfect **लङ्**, Charakter wie beim Präsens.

Impersonal aufgefassste *Handlung* **भाव**.

Indelible **अव्यय**, **निपात** mit vielen Unterabtheilungen (**उपसर्ग**, **कर्मप्रवचनीय**, **गति**).

Infinitiv (auf **उम्**) **तुमुन्**. Andere Formen sind **तुमुन्ये**. In Verbindung mit **शक्** können, **vermögen** **कमुल्** und **गमुल्**.

Instrumental **करण**, **तृतीया**; Casusendungen.

टा, **भ्याम्** und **भिस**.

Intensivum mit medialen Personalendungen und Präsenscharakter (**शप्**) **यङ्**, mit activen Personalendungen ohne Präsenscharakter **यङ्लुक्**.

Interrogativpronomen **किञ्च्**.

Intransitiv **अकर्मक**.

Kürze, kurzer Vocal **ह्रस्व**. Vor Doppelconsonanz heisst er **गुरु**.

Labial **ओष्ठ्य**, **पु**.

Länge, langer Vocal **दीर्घ**, prosodisch *langer Vocal* **गुरु**.

Laut, Vocal und Consonant **वर्ण**, **अल्**. Stummer *Laut* **इत्**, vorletzter *Laut* **उपधा**, und bei mehr als zwei Silben **उपोत्तम**.

Lingual s. *Cerebral*.

Locativ **अधिकरण**, **सप्तमी**; Casusendungen: **ङि**, **ओस्**, **मुप्**.

Masculinum पुंस्.

Medium आत्मनेपद.

Muta, eine tönende aspirirte भृष्, nicht-aspirirte जश्, eine tonlose aspirirte und nicht-aspirirte खय्.

Nasal अनुनासिक, *Consonant* जम् *Vocal अनुनासिक*.

Neutrum नपुंसक

Nomen abstractum भाव. Die Suffixe त्व und तल् (ता) sind die gangbarsten.

Nomen actionis भाव. क्तिच्, क्तिन्, ल्यु (अन). क्त (त), घञ् (अ) u. s. w. bezeichnen dasselbe.

Nomen agentis कर्तृ. कृच्, कृन् und eine Menge anderer Suffixe bezeichnen dasselbe.

Nomen appellativum und *proprium* संज्ञा.

Nomen, flectirte सुप्.

Nominativ प्रथमा Casusendungen: सु, आ, जम्.

Numerale s. Zahlwort.

Numerus (Sg. Du und Pl.) वचन

Object कर्मन्, द्वितीया (Accusativ).

Optativ s. Potential.

Ordnungszahlwort s. Zahlwort.

Palatal चु.

Participium auf अत् (अन्त्) — सत्, शत्.

अतृन्; auf आन — चानश्, शानच्. कानच्.

आन; auf वस् — क्वस्, वस्, auf त und

तवत् — निष्ठा, क्त, क्तवत्. fut. pass. कृत्य.

Passivum कर्मन्, Präsenscharakter: यक्.

Patronymicum गोत्र, वृद्ध, युवन.

Pause, Ende eines Satzes अवसान im Gegensatz zu संहिता.

Perfect लिट्. Das periphrastische P. wird durch Anfügung von आम् an die Wurzel gebildet, worauf die Personalendungen abfallen, und statt deren das Perfect von क hinzugefügt wird.

Person, unsere erste उत्तम, die zweite मध्यम und unsere dritte प्रथम.

Personalendung विभक्ति, ल, तिङ्, सार्वधा-

तृक, आधधातृक (bloss im Perfect und Precativ). Die primitiven Personalendungen werden 3, 4, 78 aufgeführt. Vgl. Aorist u. s. w.

Plural बहुवचन. Die Personalendungen des Plurals werden 3, 4, 78, die Casusendungen 4, 1, 2 aufgeführt.

Potential लिङ्, Charakter wie beim Präsens.

Präsens लट्. Charakter bei den Wurzeln der ersten Klasse und bei allen erweiterten Verbalstämmen (Wurzeln der zehnten Klasse, Causativa, Desiderativa, Intensiva, Denominativa u. s. w.): शप्, der zweiten Klasse einfacher Schwund (लुक्) von शप्, der dritten Klasse Schwund von शप् durch श्लु, der vierten Klasse श्यन्, der fünften Klasse श्रु, der sechsten Klasse श, der siebenten Klasse श्रनम्, der achten Klasse उ, der neunten Klasse श्रना. beim Passiv यक्.

Präposition उपसर्ग, कर्मप्रवचनीय, गति. Mit einer Präposition versehen उपसष्ट.

Precativ लिङ् आशिषि.

Pronomen सर्वनामन्.

Reduplication अभ्यास, eine reduplicirte Verbalform अभ्यस्त.

Reflexivum कर्मकर्तृ, Präsenscharakter: यक् (कर्तृयक्).

Relativpronomen यदृन्.

Satz वाक्य.

Schwund लोप, लुक्, लुप्, श्लु.

Sibilant शर्.

Silbe अच्.

Singular एकवचन. Die Personalendungen des Singulars werden 3, 4, 78, die Casusendungen 4, 1, 2 aufgeführt.

Sprache, Umgangssprache भाषा, vedische ऊन्दस्, ऋच्. मन्त्र, निगम, यजुस्.

Stamm überh. अङ्ग, Nominalstamm अङ्ग, प्रातिपदिक, पद, भ.

Subject कृत्, प्रथमा. Vgl. *Agens*.

Substantiv विशेष्य.

Substitut आदेश. Tritt ein einziges Substitut an die Stelle von zwei Lauten, so heisst dieses एकादेश.

Suffix प्रत्यय. Bezeichnungen bestimmter Suffixe: विभक्ति, तिङ्, ल, सार्वधातुक, आर्धधातुक, कृत्, सत्, कृत्य, उणादि, तद्धित, तद्राज, समासान्त, सुप्. Ein aus einem einzigen Laut bestehendes Suffix heisst अपृक्त

Tönende Consonanten हश्.

Tonlose Consonanten खर्.

Transitiv सकर्मक.

Verbum finitum तिङ्, ल, धातु (ausnahmsweise).

Verdoppelung —, Wiederholung eines Wortes द्विवचन; das wiederholte Wort आमेडित. Vgl. *Reduplication*.

Vergangenheit भूत.

Vielsilbig बह्वच.

Vocal अच्, kurz ह्रस्व, lang दीर्घ, prosodisch

lang गुरु, drei Moren enthaltend णुत. Nicht dem Samdhi unterliegende Vocale प्रगृह्य. Vocalisation eines Halbvocalss, u. Halbvocal. Vocativ आमन्त्रित, Voc. Sg. संबुद्धि. Ist nur eine Modification des Nominativs.

Wiederholung s. *Reduplication* und *Verdoppelung*.

Wort पद. Wort für °शब्द, °वचन.

Wurzel धातु. So heissen auch die erweiterten Verbalstämme, wie Causativa, Desiderativa u. s. w. Nominalstämme, die mit der Wurzel zusammenfallen, höchstens nur lautliche Veränderungen zeigen oder ein त् anfügen, erhalten, um zu Nominalstämmen erhoben zu werden, ein fignirtes Suffix (s. u. वि im ersten Index), das wieder abfällt.

Zahlwort संख्या; die auf प् und न् auslautenden heissen पय्. Ein Ordnungszahlwort von dem zweiten an heisst पूरण.

Zukunft भविष्यत्.

Der Wortschatz des Ganapāṭha.

(In dieses Verzeichniss sind nicht nur alle in den verschiedenen Gaṇa vorkommenden Wörter aufgenommen worden, sondern auch die nach dem beigefügten Sūtra Pāṇini's von ihnen abgeleiteten. Hierdurch ist die Anzahl verdorbener und falscher Wortformen nur noch grösser geworden. In einem solchen Verzeichniss von ausser allem Zusammenhange stehenden Wörtern Conjecturen zu machen, ist eine gar zu gefährliche Sache. Auch wüsste ich nicht, welchen Schaden die falschen Formen bei besonnenen Gelehrten anrichten konnten. Das erste Wort eines Gaṇa mit seinen Ableitungen habe ich hier nicht aufgeführt, da es schon in „Pāṇini's Wortschatz“ seine richtige Stelle gefunden hat.)

अ

अ 85, 50. 254, 126. अ० 85, 168. अंश 237, 10. अंश 215, 14. अंशक 125, 81. अंशु und अंशुकै 33, 31. अंसभार, अंसभारिक und अंसभारिकै 169. 6. अंसेभार, अंसेभारिक und अंसेभारिकै 169. 7. अंहति und अंहतै 162, 5. अकशाप und अकशाय 230, 53. अकस्मात् 211. 7. अकस्मात् 86, 6. अकारिन् 83, 19. अकिंचन 147, 16. 178, 44. अकिंचनिर्मन् 147, 16. अकुतांभय 178. 77. अक्रियमाणे und अक्रोयमाणे 86, 7. अक्षभार 204, 6. अक्षर 72, 3. 76, 2. अक्षर्य 72, 3. अक्षिजाहै 43, 2. अक्षिभुव 194, 19. अक्षेत्रज 167, 15. अगद und अगद्य 37, 52. अगस्ति 71, 9. 237, 35. अगस्त्य 71, 63. अग्रहपति 86, 9. अग्रहपतिकै 86, 10. अग्नाविष्णू 212, 24. अग्नि 25, 39. अग्नि 68, 15. अग्निदत्त 235, 2. अग्निपद 218, 10. अग्निवेश 71, 13. अग्निवेशदशेरुकाः und अदामेरुकाः 104, 11. अग्निशर्मन् 74, 39. 125, 14. 163, 22. अग्निशर्म्यै 74. 39. अग्नेय 25, 39. अग्नी mit क 243, 29. अग्र 125, 42. 226, 12. अग्नेवणम् 194, 2. अग्रेय 226, 12. अघ und अघै 13, 9. अङ्कति und अङ्कतै 162, 4. अङ्कुर und अङ्कुरितै 101, 72. अङ्कश 132, 27. m. n. 12, 112. अङ्ग 74, 7. 85, 131. 139, 11. 237, 11. अङ्गन 139, 11. अङ्गविद्या 32, 13. अङ्गार 141, 5. 170, 5. अङ्गारक und अङ्गारकितै 101, 33. अङ्गारवेषु 8, 5. अङ्गार्यै 141. 5. अङ्गैय 74, 7. अङ्गुष्ठजाहै 43, 14. अचितोपचित 178, 74. अच्छ 85, 179. अच्युत 48, 5. अच्युतदन्ति und अदन्तीय 114, 7. अच्युतन्ति und अन्तेय 114, 6. अज 71, 5. 125, 30. अजपथ 119. 7. अजपाद 261, 12. अजमार und अक 58. 4. अजवस्ति 77, 6. 230, 14. Pl. 184, 15. अजवाह 35, 13. अजवम् 254, 115. अजानिक 144. 33. अजाविक n. 73, 4. अजिन 25, 20. 61, 22. 230, 93. अजिनफला 4, 15. अजिनैय 25, 20. अजिर 1, 6. 25, 20.

230, 77. 248, 14. अजिरेय 25, 20. अजीगत 163, 43. अजैडक n. 73, 5. अज्ञात und अज्ञा-
तक 186, 19. अञ्जति und अंते 162, 3. अञ्जतिका 144, 18. अञ्जन und अञ्जनक 80, 10.
अञ्जनागिरि 50, 4. अञ्जनिक 144, 18. अञ्जलिक 144, 17. अञ्जसा 254, 125. अटस्थली
124, 9. अणक und अणकैय 25, 11. अणमेन् 147, 30. अणाव 230, 38. अणु 35, 10. 147,
30. 186, 11. 251, 2. अणुक 186, 11. 251, 2. अण्ड 35, 10. 132, 5. अण्डर 81, 107. 174, 21.
√अण्डराय 174, 21. अण्डरै 81, 107. अण्डारक m. Sg. und Pl. 29, 8. अत् 31, 36. अतस und
अतसे 81, 56. अति 154, 16. अति° 49, 16. अतिथि 230, 28. अतिश्वन् und अतिश्वन्
132, 17. अत्यय 211, 16. अत्यमशा 31, 25. अत्वरमाणै 86, 7. अय 85, 46. 254, 90. अथर्वन्
170, 11. 209, 11. अयो 85, 80. अदरक 71, 85. अदल् 85, 180. अदस् 241, 22. अद्या 85,
109. mit क 243, 8. अद्यौ 254, 37. अद्भुत 49, 9. अध 85, 176. अधमशाख und अशाखैय
74, 12. अधर 174, 29. 241, 15. √अधराय Med. 174, 29. अधस् 85, 177. 254, 27. अधि
154, 16. अधि 231, 8. अधिकरण und अणे 81, 101. अधिकार und अरे 81, 102. अधिदेव
8, 25. अधिषट् 231, 9. अधिपति 167, 49. अधिभूत 8, 24. अधीत und अधीतिन् 22, 21.
अध्ययनतपसी 113, 14. अध्यापक 233, 8. अध्यापकै 185, 6. अध्यापक° 234, 16. अध्याय
76, 3. अधियमाणै 86, 7. अध्वन् und अध्वन्य 72, 19. अध्वर 125, 50. अध्वरादण्डय 125,
50. 73. अध्वर्यु 28, 12. √अन् 196. 253. अनङ्गमेजये 86, 4. अनङ्गकै 33, 22. अनङ्गक
Bah. 30, 5. अनङ्ग 30, 5. 33, 22. 59, 15. 71, 56. 222, 6. अनङ्गहेम् 222, 6. अनङ्गहे 81,
66. अनङ्ग 42, 6. अनङ्गहे 81, 67. अनन्तर und अरेय 74, 52. अनभिग्लान und अनभि-
ग्लान 228, 10. अनभिहित m. Sg. und Pl. 29, 38. अनर्थक 30, 12. अनस् und अनसम् 222, 3.
अनहेन् 86, 11. अनाज्ञात° 49, 5. अनिशम् 254, 111. अनौक m. n. 12, 132. अनौश्वर 167,
26. अनु 85, 118. 154, 5. अनुकम् 85, 165. अनुकल्प 23, 11. अनुकूल 167, 93. अनुक्त 49, 10.
अनुगणित und अतिन् 22, 30. अनुगत 2, 10. अनुगुण 23, 26. 209, 10. अनुचारक 179, 9.
अनुज्ञात° 49, 6. अनुदृष्टि 44, 5. 230, 68. अनुदृष्टिन् 230, 68. अनुनाश 237, 14. अनुपठित
und अतिन् 22, 31. अनुपद 23, 10. m. Pl. 29, 34. अनुप्रवेशन und अवेशनैय 7, 6. अनुयुक्त
und अतिन् 22, 29. अनुलेपिका 179, 6. अनुलोम m. Sg. und Pl. 29, 33. अनुवंश, अनुवंश्य
und अंनुवंश्य 116, 28. अनुवचन und वचनैय 7, 8. अनुवाचन und वाचनैय 7, 9. अनु-
वादन und वादनैय 7, 15. अनुवारक 179, 9. अनुवासन und वासनैय 7, 7. अनुवेशन
und वेशनैय 7, 14. अनुषक 254, 139. अनुषङ्ग 131, 14. अनुषट् 85, 129. 254, 140. अनुषण्ड
35, 10. अनुष्टुप् 26, 16. अनुसंवत्सर 8, 4. अनुसंवरण 8, 3. अनुसंचरण 8, 3. अनुसवनमनु-
वनम् und अनुसवने अनुसवने 242, 6. 11. अनुसृष्टि 44, 6. अनुहरत् 8, 10. 163, 20. अनुहोड
8, 2. अनूप 35, 12. अनूप 68, 16. अन्त 90, 14. अन्तशंस 167, 89. 188, 23. अनेक und अ-
नेकैय 25, 33. अन्त 85, 191. 116, 17. अन्तजन 125, 79. अन्तर् 254, 2. अन्तर 71, 52.
116, 9. 241, 17. अन्तर 231, 7. अन्तरौ 254, 45. अन्तरीप und अन्तरीय 124, 40. अन्त-
रीय 74, 52. अन्तरेण 254, 46. अन्तर्य und अन्तर्य 116, 9. अन्तस्य und अस्थैय 74, 2.
अन्तादौ 194, 47. अन्तिकौत् 254, 11. अन्तेवार्मि 122, 21. अन्त्य und अन्त्य 116, 17. अन्ध-
कार 101, 49. m. n. 12, 19. अन्धकारित 101, 49. अन्धकार 9, 18. अन्ध 25, 59. 241, 8.

अन्यतर 230, 45. 241, 9. अन्यद् 254, 62. अन्यभाव 167, 14. अन्यैय 25, 59. अन्यक् 254, 130. अन्यर्क्षम् 222, 21. अन्यजत् 125, 78. अन्वारोहण und °रोहणैय 7, 10. अप 154, 3. अपचित und °चित्तिन् 22, 45. अपच्युतको und °कैय 114, 22. अपजग्ध m. Sg. und Pl. 29, 36. अपदी 57, 31. अपर 37, 32. 241, 15. अपरदक्षिणम् 105, 29. अपरपक्ष und °पक्षैय 74, 11. अपराधय 167, 9. अपराधिन् 83, 27. अपरापहाणा und अपरापहारणा 4, 14. अपराहण m. n. 12, 228. √ अपर्यै 37, 32. अपर्वन् 209, 13. अपवारित und °वारित्तिन् 22, 42. अप्षित् 19, 7. अपसमम् 105, 20. अपि 154, 15. अपिशुन 167, 88. अपुत्र° 49, 7. अपूप 75, 4. अपेहिकटा 178, 21. अपेहिद्वितीया 178, 18. अपेहिप्रथमा 178, 52. अपेहिवाणिजा 178, 13. अपेहिस्वागता 178, 16. अपेहिकटा 178, 21. अपेहिकर्दमा 178, 73. अवन्धक m. Sg. und Pl. 29, 12. अवज्ज und अवज्जिनी 146, 30. अवयजात 71. 67. अभि 154, 19. अभिगम 8, 23. अभिभाविन् 83, 26. अभिमनस् und √ अभिमनार्यै Med. 174, 9. अभिरूप 177, 3. °अभिरूपक 233, 9. अभिरूपक° 234, 17. अभिपित्त 236, 33. अभोक्ष 167, 78. अभोक्षम् 254, 82. अभ्युप, अभ्युपैय, अभ्युप्य, अभ्युप, अभ्युपैय und अभ्युप्य 9, 3. अभ्येष, अभ्येषैय und अभ्येष्य 9, 6. अभ्योप, अभ्योपैय und अभ्योप्य 9, 4. अभ 13, 9. 58, 26. 101, 31. 226, 6. अभै 13, 9. अभितै 101, 31. अभ्य 226, 6. अम् 85, 140. 254, 91. अम् 215, 11. अमा mit क 243, 7. अमातापुत्र° 49, 3. अमावास्या 239, 3. अमितांजम् 163, 30. अमित्र 103, 13. 125, 33. असुप्य 125, 31. असुप्य-कुल 152, 8. 177, 24. असुप्यपुत्र 177, 23. असूला 4, 24. अमर 254, 142. अमस् 254, 141. अम्वर m. n. 12, 162. अम्वरोपुत्र 195, 12. °अम्व्रा Bah. 155, 16. अम्बिका 230, 57. अम्भस् 163, 53. अम्भोज und अम्भोजिनी 146, 29. अम्ल 13, 11. 118, 24. अम्लै 13, 11. अम्लिमेन् 118, 24. अय und अयैक 18, 20. अययातथ 167, 90. अयथापुर 167, 91. अयस् 61, 28. अयस्काण्ड 45, 15. अयस्कान्त 45, 13. अयःस्थण 9, 25. 81, 79. 228, 73. m. Sg. und Pl. 184, 4. अयःस्थणै 81, 79. अयःस्थणैय und अयःस्थण्य 9, 25. अयाचिन् 83, 13. अयावस् 61, 33. अयुत् 49, 8. अये 85, 134. अयोधिकै und अयोधिकै 86, 3. अरजस् und √ अरजायै Med. 174, 25. अरडु und अरडुकै 33, 23. अरण्य 25, 42. m. n. 12, 204. अरण्यैय 25, 42. अरर 37, 29. अररक 71, 85. √ अरर्यै 37, 29. अरविन्द und अरविन्दैनी 146, 28. अराजैन् 86, 11. अराल 162, 21. 227, 21. अराली 162, 21. अराली 227, 21. अरिच 48, 15. अरिदम 48, 14. अरिश्म 61, 3. अरिष्ट 61, 2. अरीश्व 61, 3. अरीहण und अरीहणैय 25, 51. अरुण 124, 42. अरुस् 61, 27. अरे 85, 135. अरोचमानै 86, 7. अर्क 15, 22. 25, 37. 42, 3. अर्कलूष 40, 4. 164, 33. अर्कैय 25, 37. अर्गल, अर्गलैय und अर्गल्य 9, 17. अर्घ 112, 5. 131, 22. अर्घ्यै 112, 5. अर्चित und °र्तिन् 22, 14. अर्जुन 15, 54. 109, 11. 163, 46. 248, 12. अर्जुनपाको 260, 8. अर्जुनपुरुष n. 73, 24. अर्जुनवृत्त und °वृत्तैय 25, 61. अर्जुनशिरोप n. 73, 23. अर्जुनसै 109, 11. अर्जुनाव 124, 4. अर्ण und अर्णसै 109, 12. अर्थकामा 194, 25. अर्थगत 20, 9. अर्थधर्मा 194, 24. अर्थशब्दा 194, 23. अर्थै mit क 243, 14. अर्थ 1, 10. अर्थवाह und °वाहन 216, 3. अर्पितोत und अर्पितोत् 194, 8. अर्बुद m. n. 12, 111. अर्थश्वेत 228, 60. अर्वन् 170, 11. अर्वपदी 57, 38. अर्वाक् 254, 148. अर्ह 15, 41. अर्हत् 167, 4. अलम् 254, 56. अलस 164, 43. 167, 35. अलायत und अलायतैभक्त 34, 29. अलि 77, 9. अलिगु 71, 36.

अलिन्द und अलिन्दी 81, 32. अलोक 116, 12. 246, 7. 247, 7. अलोक° 246, 7. √अलो-
 कार्य Med. 246, 7. अलीकिन् 247, 7. अलीक्य und अलीक्य 116, 12. अलुश 42, 18. अने
 85, 194. अलोह 125, 72. अव 85, 117. 154, 6. अवकल्पित 22, 25. अवकल्पित 60, 13.
 अवकल्पित् 22, 25. अवकोश und कोशौन् 22, 16. अवक्लिन्नपक्ष 194, 7. अवचक्षुणम् 78,
 12. अवचितपराचित 178, 75. अवट 71, 19. अवटकच्छप 138, 6. 187, 16. अवतान 79, 5.
 अवदाघ 131, 22. अवदात und अवदातक 251, 7. अवदान्य 86, 5. अवधान und धानिन्
 22, 22. अवधारित 22, 24. अवधारित 60, 12. अवधारित् 22, 24. अवनत 61, 24. अवन्त्य-
 श्मक n. 194, 15. अवन्त्यश्मकाः 46, 3. अवयात 124, 36. अवयास 61, 32. अवर 37, 27.
 241, 15. अवरोह und अवरोहवत् 161, 15. अवरोहित und औनीय 25, 47. अवरोहिन् 161, 15.
 अवर्तमान् und अवर्धमान् 86, 7. √अवर्ध् 37, 27. अवश्य 177, 22. अवश्यकार्य 178, 85. अ-
 वश्यपुत्र 177, 22. अवश्यम् 254, 107. अवैस् 254, 27. अवसर्ग 131, 15. अवसान 97, 12. अ-
 वस्कन्द und स्कन्दनीय 74, 22. अवस्था 90, 4. अवस्यन्दन und स्यन्दनीय 74, 22. अवस्यन्दी
 und स्यन्दनीय 74, 22. अवहितै 153, 4. 5. अवादिन् 83, 17. अवासिन् 83, 18. अविक 144, 21.
 अविकार und सद्गुणै 86, 8. अविद्वर 167, 87. अविनारिन् 83, 21. अविमत्तकामविद्धाः 46, 15.
 अविशादिन् 83, 22. अविषारिन् 83, 23. अवोष, अवोषनीय und अवोष्य 9, 5. अव्याहारिन् 83, 14.
 अवार्जिन् 83, 16. अवोड 195, 6. अशनि 14, 5. 136, 11. 151, 30. अशनिक 14, 5. अशीर्षि-
 वत्, अशीर्षिक und अशीर्षिन् 219, 21. अशोक 235, 11. अशोका 230, 65. अशोभमान् 86, 7.
 अशनीतपिबता 178, 61. अश्मक 46, 3. अश्मक 18, 6. अश्मकै 33, 17. अश्मन् 15, 2. 16, 2.
 18, 6. 25, 6. 33, 17. 132, 38. 230, 75. 237, 15. अश्मभार 204, 7. अश्मरथ 71, 81. अ-
 श्मनीय 25, 6. अश्व 9, 22. 55, 15. 79, 5. 135, 2. 230, 76. अश्वक 125, 75. अश्वत्थ 25,
 14. 47, 3. 55, 16. 56, 5. 135, 3. 143, 7. 157, 3. √अश्वत्थ 84, 13. अश्वत्थकुण 143, 7.
 अश्वत्थिकै 55, 16. अश्वत्थिक 135, 3. अश्वत्थिल 47, 3. अश्वत्थनीय 25, 14. अश्वचिरान्न
 187, 11. अश्वपाद 261, 3. अश्वपाली 198, 2. अश्वपेज und पेय 232, 17. अश्वभार 204, 8.
 अश्वल und ला 125, 63. अश्वसनिम् 242, 21. अश्वसनिमश्वसनिम् 8. अश्वा 4, 5. अश्ववा-
 तान 79, 5. 164, 25. अश्वकै 55, 15. अश्विक 135, 2. अश्वनीय und अश्व्य 9, 22. अष्टका
 72, 6. 219, 8. अष्टकावत्, अष्टकिक und अष्टकिन् 219, 8. अष्टक्य 72, 6. अष्टन् 163, 29.
 अष्टापद m. n. 12, 73. अष्टापदी 57, 29. असंव्याहारिन् 83, 15. असद्गुणै 86, 8. असनि und
 असनिकै 33, 12. असंप्रति 105, 31. असर्ग 238, 21. असाधु 86, 2. असि 85, 84. असु 37, 5.
 असुर 72, 18. 136, 2. 151, 27. असुर्य 72, 18. √असुर्य 37, 5. असौ mit क 243, 20. अस्तम्
 254, 137. अस्तरण 218, 7. अस्ति 132, 9. 254, 63. अस्तिबल 132, 39. अस्थि 186, 3. 211, 17.
 अस्थिक 186, 3. अस्मद् 241, 27. अस्मि 85, 148. असिहत्य 8, 6. अस्यहेति 8, 7. अस्यहत्य 8. 6.
 212, 21. अस्म 37, 58. 125, 67. 246, 5. 247, 6. अस्म° 246, 5. √असार्थ Med. 246, 5. अ-
 सिन् 247, 6. √अस्य 37, 58. अह 85, 4. अहन् 69, 8. 86, 11. 162, 33. 236, 27. अहमह-
 मिका 178, 80. अहस्कर 45, 18. अहारिन् 83, 20. अहि 162, 13. 224, 4. 251, 9. अहि-
 योण m. Sg. und Pl. 184, 8. अहिसक्य 249, 15. अहो 162, 13. अहोवती 224, 4. अहो
 85, 78. अहोपुरुष 177, 28. अहो 162, 33.

आ

आ 85, 167. 154, 12. आर्द्धम् 85, 141. आंशकायनं 125, 81. आंश्यं 237, 10. आकथं 153, 4. आकशापेयं und आकशायेयं 230, 53. आकस्मिकं 211, 7. आकाश 116, 27. m. n. 12, 72. आकाश्यं und °आकाश्य 116, 27. आकिंचनं 147, 16. आकिदन्ति und °दन्तौय 114, 9. आकोम् 85, 28. आकृतिगण 13 u. s. w. आकृष्ट, आकृष्टिमैन्, आकृष्टी und आकृष्ट्य 118, 10. आक्री 31, 18. आक्षभारिक 204, 6. आक्षेत्र्य 167, 15. आखक und आखकौ 81, 39. आखण्डशाला 91, 5. आखनिकवक 138, 25. 187, 16. आख्यात 178, 60. आगतनन्दिन् und आगतनर्दिन् 187, 5. आगतप्रहारिन् 187, 6. आगतमत्स्य und °मत्स्या 187, 7. आगतयोधिन् 187, 3. आगतरोहिन् 187, 2. आगतवज्जिन् 187, 4. आगमिन् 70, 2. आगस्तं 71, 63. आगस्त्य 71, 9. 63. आगस्त्यं 237, 35. आगामिन् 70, 2. आगनाविष्वक् 212, 24. आग्निदत्तेय 235, 2. आग्निपदं 218, 10. आग्निवेश्य 71, 13. आग्निशर्मायण 125, 14. आग्निशर्मि 74, 39. आग्निशर्मि 163, 22. आग्निशर्म्य 74, 39. आग्रहायणौ 81, 103. आग्रहायणौ 125, 42. आङ्गुशायनं 132, 27. आङ्गुविक्रं 32, 13. आङ्गारं 170, 5. आङ्गारवैष्णव् 8, 5. आङ्ग 237, 11. आच् *Suffix* औ 254, 89. आचपराचम् 178, 41. आचय und आचयक 18, 11. आचार्यभोगीन् und आचार्यानी 68, 24. आचोपचम् 178, 40. आच्छादन 251, 8. आच्छादि 122, 17. आच्युतदन्ति und °न्तौय 114, 7. आच्युतन्ति und °तन्तौय 114, 6. आच्यतिका und °की 48, 5. आजघेनवि 163, 61. आजमारक्यं und आजमार्यं 58, 4. आजवस्तेय 77, 6. आजवस्तेयं 230, 14. आजवाहं 35, 13. आजानिक्यं 144, 33. आजायनं 125, 30. आजिनौय 61, 22. आजिनैयं 230, 93. आजिरि 248, 14. आजिर्यं 230, 77. आजिकूल und औजिकूलक 124, 21. औजोगति 163, 43. औज्य 71, 5. आज्ञतिक्यं und आज्ञनिक्यं 144, 18. आज्ञलिक्यं 144, 17. आज्ञिकूल und औज्ञिकूलक 124, 21. औटिशाला 91, 6. औटस्थलक 124, 9. आडारक m. Sg. und Pl. 29, 8. आढक 81, 35. m. n. 12, 46. आढकौ 81, 35. आढ्य und औढ्यक 177, 6. आढ्यपदि 122, 17. आणवं 35, 10. आणवैयं 230, 38. आण्डं 35, 10. आण्डायनं 132, 5. आण्डोवत्, °वत und आण्डोवतायन 42, 14. आतप und आतपौय 25, 34. आतव und आतवायन 15, 64. आताली 31, 5. आतिथेयं 230, 28. आतिश्रवायनं und °स्वायनं 132, 17. आतुर und आतुरं 151, 27. आत्मकामेय und आत्मकामेयक 195, 11. आत्ययिकं 211, 16. आत्रेय 15, 36. 61. 52. आत्रेयायण 15, 61. आथर्वण 209, 12. आथर्वणं 170, 11. आथर्वणिकं 209, 11. 12. आदरकं und औदरक्य 71, 85. आदि, औद्य und °औद्य 116, 16. आद्यन्ता 194, 46. आद्यवसाने 113, 16. आधिदेव् 8, 25. आधिपत्य 167, 40. आधिभात् 8, 24. आध्यश्चि und °श्चौय 74, 36. आध्यय 28, 12. आध्वरादण्डयायनं 125, 50. 73. आध्वरायणं 125, 50. आन् und आन 236, 26. आनक 42, 17. आनकस्थलक und आनकस्थली 124, 6. आनकायन 42, 17. आनडुहक 59, 15. आनडुह्य 15, 52. 42, 6. आनडुह्य 71, 56. आनडुह्यायन 15, 52. आनडुह्यायन 42, 6. आनन्द und आनन्दौ 81, 36. आनभिम्लानं und आनभिम्लानं 228, 10. आनर्त und आनर्तक 124, 28. आनिचेय und आनिचेयौ 227, 9. आनिधेय

und औनिधेयी 227, 10. आनुकल्पिकं 23, 11. औनुकूल्य 167, 93. आनुगतिकं 2, 10. आनुगु-
णिकं 23, 26. 209, 10. आनुचारकं 179, 9. आनुति 110, 17. आनुदृष्टिनेयं 44, 5. 230, 68.
आनुदृष्टेयं 230, 68. आनुनाश्यं 237, 14. आनुपदिकं 23, 10. आनुमति 110, 17. आनुराहति
110, 14. आनुरोहति 110, 16. आनुलेपिकं 179, 6. आनुवारकं 179, 9. आनुषक् 85, 130.
254, 138. आनुषण्डवै 35, 10. औनुष्टुभ 26, 16. आनुसांवत्सरं 8, 4. आनुसांवर् 8, 3. आनु-
सांचरणं 8, 3. आनुसृष्टिनेयं 44, 6. आनुहारति 110, 14. औनुहारति 163, 20. 8, 10. आनु-
होङ् 8, 2. आनूर्पे 35, 12. आनृत 195, 2. आनृते 90, 14. औनृतक 195, 2. औनृशंसं 188, 23.
औनृशंसि und औनृशंस्य 74, 37. औनृशंस्य 167, 89. औनृश्वर्य 167, 26. आन्तजनायनं 125, 79.
आन्तराहति 110, 42. औन्तरोपक und औन्तरीयक 124, 40. आन्दोल und आन्दोलितं 101, 92.
आन्यतरैयं 230, 45. औन्यभाव्य 167, 14. आन्वजतायनं 125, 78. आप 81, 79. आपक und
आपकौ 81, 90. आपक्षिति und औक्षित्या 67, 5. आपच्छिक und आपच्छिकौ 81, 39. आपत्काल
und आपत्कालिक (f. आ und ई) 48, 29. आपराधय्य 167, 9. आपर्वणिकं 209, 13. आपस्तम्ब
und आपस्तम्ब 164, 14. आपिच्छिक und आपिच्छिकौ 81, 39. आपिशलि und औश्ल्या 67, 4.
औपिशुन्य 167, 88. आपोने 81, 79. औपूपिक 75, 4. आप्रोत und औप्रोतक 195, 23. आबन्ध-
का und औबन्धकायनि 103, 48. आभयजार्तं und औभयजात्य 71, 67. आभिगाम् 8, 23. औ-
भिरूपक 177, 3. औभिषिक्त 236, 33. औभोद्वय 167, 78. आभ्यं 58, 26. आम 85, 153.
254, 92. आम und आमै 13, 11. आमल, आमलक, आमलकौ und आमलौ 81, 18. आमा-
वास्यं 239, 3. औमित्तोजि 163, 30. आमित्रायणं 125, 33. औमित्रायणि 103, 13. आमित्रि
und आमित्रैय 74, 33. आमिधौ, वत्, आमिषौ und वत् 176, 20. औमुष्यकुलक 177, 24.
औमुष्यकुलीन 152, 8. औमुष्यपुत्रक 177, 23. आमुष्यायणं 125, 31. आम्नात 22, 19. आम्नात-
श्रुत und औश्रुतिन् 22, 19. 20. आम्नातिन् 22, 19. औम्बरीषपुत्रक 195, 12. आम्बिकेयं 230, 57.
औम्भि 163, 53. आम 118, 9. 247, 5. आमिन् 247, 5. आमिमैन्, आमिनी und औम्य 118, 9.
आमिनी und औम्य 118, 24. आयतोगवम् 105, 3. आयतोसमम् 105, 21. औयथातथ्य 167, 90.
औयथापुयं 167, 91. आयसैय 61, 28. आयःस्थूणं 228, 73. आयाम. वत् und आयामिन्
161, 11. आययिन् 70, 10. आयावसैय 61, 33. आयुक्त und आयुक्तिन् 22, 17. आयुधि 110, 36.
आयुर्वेद und और्वेदिकं 23, 25. 40, 14. आर 37, 33. आरग्वायनबन्धको 194, 13. आरट 81, 91.
आरटव und औरटवायनि 103, 32. आरट्टी 81, 91. आरद्ध und औरद्धायनि 103, 32. आ-
रम्भण und और्भेय 7, 12. आररकं und औररक्य 71, 85. आरौ 171, 9. औरा 215, 21. औ-
राजक und आराज्ञी 124, 33. आराटकि und आराटकैय 74, 41. आरात् 254, 10. आराधय
und औराधय्य 167, 7. आराल und आरालितं 101, 76. औरित्रिक (f. आ und ई) 48, 15.
औरिदमिक (f. आ und ई) 48, 14. आरिश्मैय 61, 3. आरिष्टैय 61, 2. आरौष्टैय 61, 3.
औरुणक 124, 42. आरुपैय 61, 27. आरोह 161, 14. आरोहण und औरोहणैय 7, 13. आ-
रोहवत् und आरोहिन् 161, 14. और्कलूष und और्कलूषायणं 164, 33. और्कलूषायणि 42, 4. और्का-
यण 15, 22. और्कायणि 42, 3. आर्कतवै 157, 7. और्त्थ und आर्त्थायणौ 71, 44. आर्चाभि-
मोद्वलाः 46, 11. आर्चायनं 125, 48. आर्जुनाद und और्जुनादक 124, 4. आर्जुनायन 195, 19.
और्जुनायन 15, 54. और्जुनायनक 195, 19. और्जुनायक 124, 4. और्जुनि 163, 46. 248, 12. और्त-

भाग 164, 11. और्त्विज्य 167, 96. आर्द und आर्दी 81, 119. आर्द्र m. n. 12, 146. आर्द्रपदी 57, 21. आर्द्रम् mit क 243, 19. आर्द्रवृत्त und °वृत्तीय 25, 57. आर्द्रा 1, 7. आर्धपुर 1, 10, 11. आर्धवाह्निकं und आर्धवाह्निकं 216, 3. √आर्ये 37, 33. आर्यश्वेत und आर्यश्वेतं 228, 60. आर्यहलम् 254, 81. आर्वते (vgl. 6, 4, 127) 170, 11. आर्यायनि 103, 40. आष 90, 9. आषिक्ये 144, 19. आर्षिषेण 164, 10. आर्षिषेणं 228, 67. आर्यायणि 103, 40. औहन्त्य 167, 4. और्हायण 15, 41. आलक्षि und °क्षी 81, 88. आलजि und °जो 81, 86. आलक्ष्य und °क्षी 81, 87. आलम्बि und °म्बी 81, 85. आलस und आलसायनं 164, 43. आलस्य 167, 35. आलिगव्य und आलिगव्यायनं 71, 36. आलिङ्गि und °ङ्गी 81, 154. आलिङ्गयान 206, 9. आलोढ und आलोढेयं 230, 46. आलुशायनि 42, 18. आलेखन und आलेखनं 228, 43. आलेय 77, 9. आलोष्टी 31, 19. आलोहायनं 125, 72. आवट्य 71, 19. आवनतेय 61, 24. आवन्त्यश्मक 194, 15. आवन्धका und आवन्धकायनि 103, 48. आवपनिष्क्रा 178, 66. आवय und आवयक 124, 35. आवयातक 124, 36. आवयासौय 61, 33. आवश्यक und आवश्यपुत्रक 177, 22. आवसान 97, 12. आवस्ये 90, 4. आविक्ये 144, 21. आविदूर्य 167, 87. आविम् 31, 37. 254, 110. mit क 243, 30. आविस् 254, 26. आवोडक 195, 6. आशने 136, 11. 151, 30. आश्वे, आश्वमेन् und आशु 147, 9. आशोकेय 227, 11. आशोकेय 235, 11. आशोकेयं 230, 65. आशोकेयी 227, 11. आश्वमेयं 237, 15. आश्वभारिक 204, 7. आश्वमेयं 71, 81. आश्वमेयी 227, 19. आश्वमेय्य 227, 19. आश्वमेय्य 71, 81. आश्वमायन 15, 2. आश्वमायनं 132, 28. आश्वमेयं 230, 75. आश्व 247, 5. आश्व m. n. 12, 114. आश्विन् 247, 5. आश्वकायनं 125, 75. आश्वत्य 81, 37. आश्वत्यं 157, 3. आश्वत्यि 74, 44. आश्वत्यिकं 56, 5. आश्वत्यी 81, 37. आश्वत्येय 74, 44. आश्वपालिकं 198, 2. आश्वपेजिनः und आश्वपेजिनः 232, 17. आश्वभारिक 204, 8. आश्वलायनं 125, 63. आश्ववतान 164, 25. आश्ववेयं 230, 76. आश्वि 163, 29. आस् 85, 184. आसन m. n. 12, 207. आसन्दो und °वत् 176, 17. आसर्गिक 238, 21. आसिनासि 110, 23. आसिबन्धकि 110, 27. आसिहात्यं 8, 6. आसुत् 74, 29. आसुति und °वत् 176, 15. आसुतेय 74, 29. आसुरं 136, 2. 151, 27. आसुराहति 110, 39. आसुरि 74, 57. 110, 25. आसुरेय 74, 57. आसेवित und °तिन् 22, 23. आस्तरण 81, 100. 218, 7. आस्तरणं 218, 7. आस्तरणी 81, 100. आस्तायनं 132, 9. अस्तिक 144, 28. 167, 102. अस्तिक्यं 144, 28. अस्तिक्य 167, 102. अस्तिकलायनं 132, 39. आस्यं und आस्या 90, 4. आस्या mit क 243, 6. आस्यापित 19, 3. आस्थिकं 211, 17. आस्थहात्यं 212, 21. 8, 6. आस्थहेति 8, 7. आस, आस° und √आसायं Med. 246, 6. आसायणं 125, 67. आहरकरटा 178, 23. आहरचेला 178, 28. आहरनिवपा 178, 65. आहरनिष्क्रा 178, 64. आहरनिता 178, 31. आहरवसना 178, 29. आहरवितना 178, 31. आहरसेना 178, 130. आहिंसि 74, 32. 110, 24. आहिंसेय 74, 32. आहिसक्यं 249, 15. आहो 85, 75. ओहोपुरुषक 177, 28. आहोपुरुषिका 178, 79. आहोस्वित् 85, 122. ओह 69, 8. 236, 27.

इ

इ 85, 51. इक्कट 55, 4. 156, 7. इक्कटिके 55, 4. इक्कटिन् 156, 7. इक्कस m. n. 12, 116. इक्षु 75, 6. 126, 7. 166, 7. 176, 21. 183, 19. 251, 7. ईक्षुक 251, 7. ईक्षुकीय 126, 7. ईक्षुभार 204, 10. ईक्षुमत् 176, 21. 183, 19. इक्षुदो 157, 4. इडा 25, 41. 212, 23. ईडीय 25, 41. इतर 230, 44. 236, 25. 241, 7. इति 85, 88. इतिक 125, 5. इतिश 125, 6. इत्कट und इत्कटिके 55, 4. इत्तरा 125, 80. इदंयुग 152, 2. इदम् 241, 23. इदंपर 167, 74. इद्धा 85, 108. इद्धो 254, 38. इध्मावर्हिषी 113, 10. इन 58, 45. इनपिण्डी 58, 46. इन्द्र 119, 16. इन्द्र° 234, 10. इन्द्रजालि und इन्द्रलाजो 58, 14. इन्द्रवृक्ष und °वृक्षीय 25, 55. इन्द्रहू 71, 100. इन्द्रादृश 102, 4. इन्द्रायुध 102, 5. इन्द्रालिश 102, 3. इन्द्रावसान 26, 32. इन्ध 125, 66. इभ und इभ्ये 112, 14. ईर 37, 12. ईरज् und √ ईरज्ये 37, 11. ईरस् und √ ईरस्ये 37, 10. ईरिकावन 68, 30. ईर्कुट und °टिन् 156, 7. ईर्गल, ईर्गलीय und ईर्गल्य 9, 16. √ ईर्ये 37, 12. इला 228, 80. इल्कस m. n. 12, 116. इव 85, 89. इषु und ईषुक 251, 4. इषुध und √ इषुध्ये 37, 34. ईषेत्वक und इषे त्वा 80, 2. इष्टका und °वत् 176, 14. इष्वप und इष्वप्ये 74, 20. इष्वनी, इष्वनीक, °कीय und °नीय 74, 21. इष्वास m. n. 12, 116. इह 85, 154. इहद्वितीया 178, 55. इहपञ्चमी 178, 54. इहलोक 8, 14.

ई

ईम् 85, 141. ईश्वर 167, 98. ईषेत् 254, 22. ईहा 85, 160.

उ

उ 85, 52. 60. उक 85, 61. उकण und उकर्णी 81, 17. उक्त्य 71, 106. °उक्त 60, 5. उक्य 71, 106. °उख Bah. (f. आ) 66, 5. उखा, उख्य und °उख्य 116, 13. उख्या 39, 11. उय 230, 23. उचय 71, 106. उचित 167, 70. उच्चनीच 178, 39. उच्चार und °रिते 101, 11. उच्चावच 178, 38. उच्चस् 254, 6. उज्जयनी und उज्जयिनी 124, 43. 206, 16. उज्जहिजोड 178, 76. उज्जहिस्तम्ब 178, 59. उडप 27, 8. उडुप 27, 2. 236, 4. उणक und उणक्की 81, 17. उत 85, 172. उताहो 85, 76. उत्कट und उत्कटिके 55, 4. उत्कण्ट, उत्कण्टा und उत्कण्टिते 101, 39. उत्कर्ष und °रिते 101, 53. उत्कास m. Sg. und Pl. 184, 19. उत्क्रोश und °शनीय 25, 22. उत्त्विषा und उत्त्वेप 228, 56. उत्तम 74, 6. 236, 3. उत्तमे 24, 14. उत्तमशाख und °शाखीय 74, 13. उत्तमेयी 74, 6. उत्तर 74, 51. 241, 15. उत्तरशलङ्कटाः 104, 8. उत्तराधर 167, 106. उत्तराश्रमके und उत्तराश्रमन् 33, 16. उत्तरीय 74, 51. उत्थापन und °नीय 7, 2. उत्पचनिपचा 178, 36. उत्पचविपचा 178, 36. 67. उत्पत 27, 3. उत्पतनिपता 178, 37. उत्प-

त्यपाकुला und उत्पत्याकुला 178, 49. उत्पयच (१) 27, 4. उत्पल und उत्पलिनी 146, 3. उत्पात
 32, 15. उत्पाद 32, 16. उत्पुट 27, 5. 236, 6. उत्पुत 27, 3. उत्स 15. 63. *उत्सादकं 185, 7.
 उत्साह 161, 2. *उत्साहकं 185, 7. उत्साहवत् 161, 2. उत्साहिन् 83, 2. 161, 2. उत्सुक und
 √ उत्सुकार्थे Med. 174, 6. उद् 154, 18. उदक 112, 9. 116, 22. 142, 7. 163, 52. 244, 19.
 उदकम् mit क 243, 18. उदकलै 244, 19. उदकशुद्ध 8, 13. उदकिलै 142, 7. उदक्यै (fehler-
 haft) 112, 9. उदक्य und *उदक्य 116, 22. उदङ्क 163, 51. उदङ्काः 29, 10. उदजिनै 129, 12.
 उदञ्च 103, 37. उदञ्च 163, 32. उदञ्चन 11, 27. उदन्य 103, 37. उदपान 26, 2. 229, 4.
 उदपानमण्डूक 138, 9. 187, 16. उदर 72, 16. 108, 2. उदरक्रिमि 138, 4. 187, 16. उदरवत्,
 उदरिक, उदरिन् und उदरिलै 108, 2. उदर्यै 72, 16. उदरिष्वत् 3, 13. उदस्थान 26, 22. 90, 18.
 उदार und उदारै 162, 31. उदासीन 167, 97. *उदाहृत 60, 20. *उदित 60, 22. उदुम्बर
 125, 70. 191, 4. 195, 16. उदुम्बरक्रिमि und उदुम्बरमशक 138, 3. 4. 187, 16. उद्वण्ड 11, 26.
 उद्धास und *वत् 161, 5. उद्धासिन् 83, 3. 161, 5. उद्धमचूडा 178, 27. उद्धमविधमा 178, 35.
 उद्धरचूडा 178, 27. उद्धरावसृजा 178, 34. उद्धरोत्सृजा 178, 33. उद्भाव. *वत्, उद्भाविन्,
 उद्भास und *वत् 161, 3. उद्भासिन् 83, 4. 161, 3. उद्दाम m. n. 12, 260. उद्दान m. n.
 12, 181. उद्भाव 32, 17. उद्योग m. n. 12, 182. उद्वप 236, 5. *उद्वर्तकं 185, 8. उद्दाम, *वत्
 und उद्दामिन् 161, 18. उद्दास. *वत् und उद्दामिन् 161, 4. उद्वेष 236, 5. उच्चेत् 28, 2. उन्म-
 नस् und √ उन्मनार्थे Med. 174, 10. उन्मृजावसृजा 178, 83. उप 154, 22. उपक 125, 7.
 उपकन्या 82, 8. उपकलमकाः 104, 3. उपकल्प 82, 10. उपकृत 22, 27. *उपकृत 60, 15.
 उपकृतिन् 22, 27. उपकृष्ण und *कृष्णा 82, 7. उपगणित und *तिन् 22, 40. उपगुड und
 उपगुध 82, 9. उपगूढ und उपगूढकं 33, 11. उपचाकु 163, 3. उपचार 211, 9. उपजिह्वा
 82, 6. उपताप 244, 47. उपतैल 82, 3. उपतैष 82, 2. उपदेश 216, 14. उपनत und *तिन्
 22, 43. उपनिषद् 32, 20. 216, 13. उपनैष 82, 2. उपपाद 82, 11. उपबाहु 163, 2. उपबिन्दु
 163, 7. उपमन्यु 164, 6. उपयाम, *वत् und उपयामिन् 161, 13. उपराज 48, 20. उपराधय
 167, 10. उपरोधिन् 83, 28. उपल 229, 5. उपलेट 82, 4. उपलोट 82, 5. उपवस्ति 216, 9.
 उपवास 75, 14. 218, 13. 238, 14. m. n. 12, 133. उपवेश und *वेश 216, 7. उपसंक्रमण
 218, 5. उपसद् 113, 8. 212, 4. उपसर्ग 131, 16. 238, 12. उपसर्गप्रतिरूपक 85, 146. उपसा-
 दित und *तिन् 22, 3. उपस्ति 216, 9. उपस्थ 216, 17. उपस्थान 90, 8. 216, 18. उपस्था-
 पन und *नैय 7, 3. उपस्थित 19, 10. उपहृत 19, 9. उपहस्त 216, 19. उपहित 19, 9.
 उपांशु 254, 64. उपाकृत 22, 28. *उपाकृत 60, 16. उपाकृतिन् 22, 28. उपाजिनै 129, 13.
 *उपानक Bah. 30, 3. उपानह् und *उपानहैम् 222, 5. उपाय 211, 3. उपासादित und
 *तिन् 22, 3. उपगाढ 194, 9. उब्जककुभाः 104, 6. उभ 241, 3. उभय 71, 67. 81, 57. 241, 4.
 उभयाकर्णौ 122, 10. उभयाज्जलिं 122, 4. उभयादन्तिं 122, 6. उभयापाणिं 122, 12. उभया-
 बाहुं 122, 14. उभयाहस्तिं 122, 8. उभयौ 81, 57. उभाकर्णौ 122, 9. उभाज्जलिं 122, 3.
 उभादन्तिं 122, 5. उभापाणिं 122, 11. उभाबाहुं 122, 13. उभाहस्तिं 122, 7. उमा 16, 5.
 उम्भि 39, 2. उररी 31, 2. उरल und उरल्यै 160, 7. उरश 103, 6. 168, 7. उरशा 206, 20.
 उरस् 3, 15. 13, 2. 37, 53. 103, 6. 142, 2. 168, 7. 226, 10. उरस 168, 7. 245, 9. उरसै

13, 2. उरसलङ्कटाः 104, 8. उरसा 206, 20. 245, 9. उरसिमेखल m. Sg. und Pl. 184, 24. उरसिलै 142, 2. उरस्य 37, 53. 226, 10. उरु 147, 10. उर्व 164, 2. उर्वशी 212, 25. उल 160, 10. उलन्द 11, 5. उलूक 69, 6. 71, 90. उलूकपाक 131, 21. उलूखल 148, 6. उलूखल-मुसलम् 194, 10. °मुसले 113, 15. उल्यै 160, 10. उशिज् 151, 3. उशीनर 26, 19. 189, 8. 190, 10. उशीर 52, 7. 235, 31. उशीरबोज 194, 31. उँशीरिक und उशीरिकै 52, 7. उषस् 37, 14. √उषस्यै 37, 14. उषा 254, 117. उष्ट्र 1. 4. उष्ट्रखर n. Sg. 73, 15. उष्ट्रयोव und योवा 119, 13. उष्ट्रशश n. Sg. 73, 16. उष्ण 118, 14. 186, 9. उँष्णाक 186, 9. उष्णिमैन् 118, 14. उष्णिह् 26, 33. 151, 4. उष्णिहा 4, 19.

ऊ

ऊक् 234, 2. ऊढभार्य 20. 8. ऊधन्य und ऊधस् 72, 13. ऊर्णनाभ 195, 22. 228, 53. ऊर्णा 16, 4. ऊर्द und ऊर्दो 81, 113. ऊर्ध्वकाल 48, 29. ऊर्मि und °मत् 183, 3. ऊष und ऊषरै 14, 3. ऊष्मणै und ऊष्मन् 139, 9.

ऋ, ॠ, ॡ

ऋ 85, 53. ऋक्तु 157, 7. ऋत 71, 44. 176, 30. °ऋत 217, 3. ऋक्षवत् 176, 30. ऋक्तामे 113, 18. ऋच् 125, 48. ऋजिमैन् 147, 27. ऋजोष und °षितै 101, 5. ऋजु 147, 27. ऋण m. n. 12, 62. ऋतभाग 164, 11. ऋतम् 85, 107. ऋतै 254, 12. ऋत्विज् 167, 96. ऋधैक् 254, 9. ऋशै 81, 9. ऋश्य 81, 9. 103, 40. °ऋषभ 217, 4. ऋषि 90, 9. ऋषिक 144, 19. ऋष्टिषेण 164, 10. 228, 67. ऋष्य 103, 40. √ऋ 158. 203. ॠ 85, 84.

ए

ए 85, 53. एक 71, 17. 125, 8. 180, 8. 241, 24. एक 234, 2. एकग्राम und °ग्रामेय 74, 17. एकपत्नी 240, 2. एकपदि 122, 15. एकपदी 57, 2. एकपलाश und °शीय 74, 19. एकपुष्पा 4, 16. ऐकप्रस्थ 180, 8. एकभाव 167, 11. एकलृ 71, 101. एकवृत्त und °वृत्तेय 74, 18. एकशाख und °शाखेय 74, 14. ऐकशितिपाद् 187, 15. एग 237, 38. एजि 58, 15. एडका 4, 2. एत 81, 156. एतद् 241, 21. एधाच् Suffix एधौ 254, 89. एनस् 151, 20. एनै 81, 156. एरक und एरका 58, 24. एला 37, 40. एलाक 71, 86. √एलार्य 37, 40. एव 85, 5. एवम् 85, 6. एषण und एषणै 81, 68. एषिक 144, 38. एहि 227, 17. एहिकटा 178, 20. एहिद्वितीया 178, 17. एहिषव 178, 11. एहियेराहिरा 178, 82. एहिवाणिजा 178, 12. एहि-विषया 178, 53. एहिस्वागता 178, 15. एहौ 227, 17. एहीड 178, 10.

ऐ

ऐ 85, 56. ऐक und ऐकैनीय 74, 46. ऐकभाव्य 167, 11. ऐकल्य und ऐकलव्य 71, 101. ऐकायनं 125, 8. ऐक्य 71, 17. ऐक्ष्व 166, 7. ऐक्षुक 75, 6. 126, 7. ऐक्षुभारिक 204, 10. ऐग्ये 237, 38. ऐङ्कुटं 157, 4. ऐज्ये 58, 15. ऐडं 212, 23. ऐतर 236, 25. ऐतर्ये 230, 44. ऐतिकायनं 125, 5. ऐतिशायनं 125, 6. ऐत्तरायणं 125, 80. ऐदंयुगोन 152, 2. ऐदंपर्य 167, 74. ऐनपिण्डो 58, 46. ऐनसं 151, 20. ऐन्द्रजाल्यं und ऐन्द्रलाज्यं 58, 14. ऐन्द्रशर्मि 163, 60. ऐन्द्रहव्यं und ऐन्द्रहव्य 71, 100. ऐन्द्रादृशं 102, 4. ऐन्द्रायण und ऐन्द्रायणक 11, 19. ऐन्द्रायुधं 102, 5. ऐन्द्रालिशं 102, 3. ऐन्द्रावसान 26, 32. ऐन्धायनं 125, 66. ऐन्ये 58, 45. ऐरक्यं 58, 24. ऐरावत m. n. 12, 208. ऐलं 228, 80. ऐलार्क und ऐलाक्य 71, 86. ऐलिशाला 91, 2. ऐश्वर्य 167, 98. ऐषिक्यं 144, 37. ऐहर्लाक् 8, 14.

ओ

ओ 85, 57. ओजस् 15, 80. 174, 23. ✓ओजार्य Med. 174, 23. ओदन 9, 8. 238, 20. m. n. 12, 225. ओदनैनीय und ओदन्य 9, 8. ओम् 85, 42. 254, 118. ओषधि 115, 6. ओष्ठ-जार्ह 43, 11.

औ

औ 85, 58. औक्त्यं, औक्त्य, औक्त्यं und औक्त्य 71, 106. औख्येयक 39, 11. औग्नेयं 230, 23. औचर्य und औचय्य 71, 106. औचित्य 167, 70. औज्जयनक und औज्जयिनक 124, 43. औजसायन 15, 80. औज्जिहानि 149, 19. औड 81, 119. औडपिकं 27, 8. औडवि und औवीय 114, 10. औडायन und औडायनभक्त 34, 6. औडो 81, 119. औडुप 236, 4. औडुपिकं 27, 2. औडुलोमि 163, 62. औतकि und औकैनीय 114, 4. औत्तिर्पे und औत्तेर्पे 228, 56. औत्तम 236, 3. औत्तरार्ध 167, 106. औत्पतिकं 27, 3. औत्पपन्निकं (०) 27, 4. औत्पार्तं 32, 15. औत्पार्तं 32, 16. औत्पुट 236, 6. औत्पुटिकं 27, 5. औत्पुतिकं 27, 3. औत्सायन 15, 63. औदकशोद्धं 8, 13. औदकि 114, 4. औदकि 163, 52. औदकैनीय 114, 4. औदङ्कि 114, 5. औदङ्कि 163, 51. औदङ्कैनीय 114, 5. औदज्ञायनि 103, 37. औदञ्चनक 11, 27. औदञ्चि 149, 7. औदञ्चि 163, 32. औदनिक 238, 20. औदन्यायनि 103, 37. औदन्य 149, 17. औदपान 227, 20. औदपान 26, 2. औदपानं 229, 4. औदपानी 227, 20. औदबुद्धि 149, 20. औदभञ्जि 149, 11. औदमञ्जि 149, 10. औदमेचि 149, 9. 199, 5. औदमेघैनीय, औदमेयि und औधैनीय 199, 5. औदवापि, औधैनीय, औदवाहि und औहैनीय 199, 6. औदव्रजि 149, 8. औदशुद्धि 149, 20. औदश्वित्कं 3, 13. औदस्थान 26, 22. औदस्थानं 90, 18. औदासीन्य 167, 97. औदुम्बर 191, 4. औदुम्बरक 195, 16. औदुम्बरायणं 125, 70. औद्राहमानि 74, 45. 81, 76. 149, 18. औद्राहमानं 81, 76. औद्राहमानैनीय 74, 45. औद्वयदक 11, 26. औद्वार्यं 32, 17. औद्वप und औद्वेप

236, 5. औत्तेत्र 28, 2. औपकायने 125, 7. औपचाकवि 163, 3. औपचारिके 211, 9. औपदेशिके 216, 14. औपनिषत्के 216, 13. औपनिषदे 32, 20. औपवाहवि 163, 2. औपबिन्दवि 163, 7. औपमन्यव 164, 6. औपयिके 211, 3. औपराजिक 48, 20. औपराध्य 167, 10. औपले 229, 5. औपवस्तिके 216, 9. औपवास 218, 13. औपवासिक 75, 14. 238, 14. औपवेशिके und औपवेशिके 216, 7. औपसंक्रमणे 218, 5. औपसदे 212, 4. औपसर्गिक 238, 12. औपस्तिके 216, 9. औपस्थाने 90, 8. औपस्थानिके 216, 18. औपस्थिके 216, 17. औपहस्तिके 216, 19. औभये und औभय 71, 67. औम्भेयक 39, 2. औरवे 147, 10. औरश 103, 18. औरशायनि 103, 6. 18. औरस 103, 18. औरसे 245, 9. औरसायनि 103, 6. 18. औरसिके 3, 15. औरानाभे 228, 53. औरानाभक 195, 22. और्ध्वकालिक (f. आ und ई) 48, 29. और्व 164, 2. और्वश 212, 25. औलन्दक 11, 5. औलपि und औपीय 114, 2. औलालायत und औलालयतैभक्त 34, 30. औलूक 69, 6. औलूके und औलूक्य 71, 90. औशिजे 151, 3. औशिरेय 235, 31. औशोनर 26, 19. 190, 10. औशनरी 189, 8. औपध m. n. 12, 45. औद्गायण und औद्गायणक 11, 9. औष्णिह 26, 33. औष्णिहे 151, 4. औष्णो und औष्ण्य 118, 14. औहमार्नि (Conj.) 149, 24.

क

कंस 97, 14. m. n. 12, 16. ककल 230, 83. ककुत्स्थ 228, 14a. ककुद 183, 16. ककुद m. n. 12, 166. ककुदात्त 198, 10. ककुत्तम् 183, 16. ककुम् 26, 34. 228, 9. ककुम् 104, 6. कक्त्त 247, 17. कक्त्तु 157, 7. कर्त्तिन् 247, 17. कङ्कट 47, 12. 55, 6. 156, 8. कङ्कटिके 55, 6. कङ्कटिन् 156, 8. कङ्कटिल 47, 12. कच्च und कच्चिके 55, 12. कचुलुक 71, 73. कच्चित् 85, 17. कच्चूल und कच्चूलिल 47, 11. कज्जल und कलिते 101, 64. कज्जुक und किते 101, 70. कज्ज und कज्ज 36, 17. कट 9, 24. 81, 139. 156, 10. कट 84, 2. कटक 9, 14. m. n. 12, 97. 259. कटकीय und कटक्य 9, 14. कटा und कटाले 244, 17. कटिन् 156, 10. कटिप 237, 31. कटने 81, 139. कटनीय 9, 24. कटु 213, 6. कटुक 188, 9. m. Sg. und Pl. 184, 20. कटुकप्रस्थ 41, 7. कटुकबदरी 206, 23. कटुकमन्यक m. Sg. und Pl. 184, 20. कटुकवाधूलेयाः und कटुकवाचलेयाः 46, 7. कटोलकपाद 261, 7. कटोलपाद 261, 6. कैय 9, 24. कठकालापाः 46, 18. कठकीयुमाः 46, 19. कठशाठ 232, 12. कठेरणयः 29. 21. कडार m. n. 12, 245. कण und कणो 81, 15. कणटक 47, 24. 55, 22. 101, 15. m. n. 12, 98. कणटकमर्दन 2, 6. कणटकार 191, 12. कणटकारिका 260, 13. कणटकिके 55, 22. कणटकिते 101, 15. कणटकिन् 47, 24. कण्डु 211, 18. 244, 36. 249, 4. कण्डुले 244, 36. कण्डोलकपाद 261, 11. कण्डोलपाद 261, 10. कत 55, 25. कतक 188, 7. कतिके 55, 25. कथक 71, 42. कथंचित् 211, 6. कथम् 85, 114. कदर und कदरने 81, 124. कदल 81, 126. 235, 26. कदले 81, 126. कदामत्ताः 29, 49. कट्ट 139, 6. 184, 38. 230, 51. कट्टणे, कट्ट und कट्टणे 139, 6. कनल 11, 44. कनिष्ठा 4, 22. 44, 10. कनिष्ठिक und का 225, 4. कन्यक 71, 43. कन्यु 71, 110. कन्द 14, 14. 81, 160. कन्दर 81, 125. कन्दरे 14, 14. कन्दरे 81, 125. कन्दर्प 164, 8. कन्दल und कन्दले

81, 126. कन्दनी 81, 160. कन्दुक 188, 35. कन्दुकप्रस्थ 41, 7. कन्दुकबदरी 206, 23. कन्या 82, 8. कण्ट m. n. 12, 63. कपाट m. n. 12, 7. कपाटिका 225, 3. कपालिका 225, 2. कपि 3, 9. 71, 51. 162, 14. 167, 51. 200, 7. 224, 5. 244, 35. कपिञ्जल 228, 20. कपित्थ 47, 20. 146, 7. m. n. 12, 54. कपित्थिल 146, 7. कपित्थिल 47, 20. कपिल 244, 35. कपिलिका 228, 32. कपिवत् und कपिशै 200, 7. कपिश्यापर्णयाः 46, 5. कपिष्ठल 104, 10. m. Pl. 29, 4. कपिष्ठिका 225, 4. कर्प 162, 14. कपोत 224, 5. कपोत und कौय 126, 9. कपोतपाक 131, 20. कपोतपाद 261, 13. कबन्ध m. n. 12, 12. कबोध 228, 86. कम् 85, 124. 254, 51. कमकाः 29, 39. कमण्डलु 188, 10. m. n. 12, 21. कमन्तकाः 29, 48. कमन्दकाः 29, 42. कमल 146, 31. 162, 23. कमलिनी 146, 31. कमली 162, 23. कम्पल 237, 2. कम्बलभार und कम्बलहार m. Sg. und Pl. 184, 7. कम्बलिक und का 132, 6. कम्बोज 35, 6. 245, 4. कम्बोजमुण्ड 178, 3. कर 101, 91. करकिहलय 217, 20. करण 48, 11. करवोर 235, 12. कराली 31, 38. करित 101, 91. करिष 89, 3. करिष्य 119, 6. करिव 89, 2. करीर 137, 6. 143, 4. 176, 7. करीरकुण 143, 4. करीरप्रस्थ 41, 6. करीरवत् 176, 7. करीप 146, 13. 170, 4. करीपैणो 146, 13. करु 103, 15. करुण 246, 9. 247, 8. करुण 246, 9. करुणा 247, 8. √ करुणाय Med. 246, 9. करुणिन् 247, 8. करुण und करुष 168, 2. कर्क 200, 6. 249, 12. कर्कटक 71, 112. कर्कटा und कर्कटिन् 156, 8. कर्कन्तु 157, 7. कर्कन्धु 143, 2. 157, 7. 176, 5. कर्कन्धुकुण 143, 2. कर्कन्धुप्रस्थ 41, 4. कर्कन्धुमत् 176, 5. मतो 249, 13. कर्कन्धु 143, 2. 166, 12. कर्कन्धुप्रस्थ 41, 4. कर्कन्धुमतो 249, 13. कर्कर und कर्करे 81, 22. कर्कवत् 200, 6. कर्कश 249, 9. कर्कशे 200, 6. कर्को und कर्कोय 114, 23. कर्ण 228, 75. 244, 22. 248, 17. कर्णक 101, 3. कर्णकाः 29, 28. कर्णकित 101, 3. कर्णकोष्ठ 97, 6. कर्णग्राह 198, 8. कर्णल 244, 22. कर्णवेष्टक, कौय und क 9, 15. कर्णोटक und कर्णोटक m. Sg. und Pl. 184, 9. कर्णचुरचुरा und चुरचुरा 138, 33. 187, 16. कर्णटिटिभ und कर्णटिरिटिरा 138, 32. 187, 16. कर् 28, 7. 58, 43. कर्दम 13, 10. 33, 30. 47, 10. 146, 10. कर्दमे 13, 10. कर्दमक 33, 30. कर्दमिनी 146, 10. कर्दमिल 47, 10. कर्पट m. n. 12, 99. कर्पास m. n. 12, 135. कर्पासो 166, 10. कर्पूर 47, 16. 230, 43. कर्पूरिन् 249, 6. कर्पूरिल 47, 16. कर्मन् 90, 10. 219, 11. m. n. 12, 28. कर्मवत् 219, 11. कर्मार 59, 5. 228, 40. कर्मारवन 68, 30. कर्मिक 144, 11. कर्मिक und कर्मिन् 219, 11. कर्प 92, 6. m. n. 12, 71. कर्पापण 151, 31. कलङ्क und कङ्कित 101, 27. कलन 11, 44. कलशोक्रयटाः 29, 25. कलशोपटी 57, 10. कलह m. n. 12, 194. कलहसपटी 57, 40. कला 132, 36. कलित 60, 18. कलिव 150, 4. कलूतर 35, 15. कल्क m. n. 12, 101. कल्प 82, 10. कल्प 215, 25. कल्माष und कौ 81, 129. कल्याण 162, 30. 177, 4. कल्याण 49, 17. कल्याणी am Ende eines Bah. 155, 3. कल्याणी 162, 30. कल्लोल 101, 67. 146, 19. कल्लोलित 101, 67. कल्लोलिनी 146, 19. कवच m. n. 12, 60. कवन्तकाः 29, 47. कवल 160, 15. कवलप्रस्थ 41, 8. कवल्य 160, 15. कवि 58, 8. 71, 57. कविल 150, 4. कविशस्त 153, 7. कशकृतस 11, 30. कशा 112, 4. कशाय 232, 13. कशिकपाद 261, 4. कश्मर 237, 3. कश्मीर 35, 7. 168, 4. 237, 3. 245, 6. कश्य 112, 4. कश्यप 164, 3. कष 71, 53. कषाय 232, 13. m. n. 12, 3. कष्टु 230, 87. कहुय und कहुय 228, 17.

कहोड 228, 15. कौस 97, 14. कांस्कान् 45, 8. काक 58, 49. 210, 4. कौककायनि 210, 4. काकण und °शौ 81, 15. 161. काकदन्तिक, °कौय, काकदन्ति und °न्तौय 114, 11. काकन्दि und °न्तौय 114, 18. काकरन्ति und °न्तौय 114, 20. काकलेयै 230, 83. काकादन und °न्तौ 81, 71. काकुत्स्थै 228, 14a. काकुदाक्षिकै 198, 10. कौकुभ 26, 34. काकुभै 228, 9. काक्यै 58, 49. काक्षतवै 157, 7. काचुलुकै und कौचुलुक्य 71, 73. काञ्ची 180, 7. 206, 25. कौञ्ची-प्रस्थ 180, 7. काट und काटरै 14, 12. काटिष्यै 237, 31. काटुकै 188, 9. काठशाठिनैः 232, 12. काठेरणि und °शौय 74, 25. काण 15, 74. काण° und °काण 36, 5. कौणायन 15, 74. का-ण्य und काण्यैर्विध 175, 5. काण्टकमर्दनिकै 2, 6. कौण्टकार 191, 12. काण्ड und काण्डै 166, 3. काण्डधार und कौण्डधार 97, 10. काण्डपुष्पा 4, 16. काण्डवै 249, 4. काण्डवारण und कौण्डवारण 97, 10. काण्डुकै 211, 18. कातकै 188, 7. कातर und कातरायणै 125, 25. कातल und कातलायनै 125, 26. कौथक्य und काथक्यायनै 71, 42. काथचिक्कै 211, 6. कौदलेय 235, 26. काद्रवेयै 230, 51. कौनलक 11, 44. कानिष्ठिकै 225, 4. कानिष्ठिनेयै 44, 10. कान्ता am Ende eines Bah. 155, 9. कौन्यक्य und कान्यक्यायनै 71, 43. कान्यवै und कौन्यव्य 71, 110. कान्द 14, 15. कान्दिकि 110, 40. कान्दरै 14, 15. कौन्दर्प 164, 8. कौदिशोक 178, 78. कान्दुकै 188, 35. कापटव und कौपटवी 227, 2. कापटिकै 225, 3. कापालिकै 225, 2. का-पिकै 3, 9. कापिञ्जलै 228, 20. कापिञ्जलादि und °लाट्यै 58, 10. कापिलिकै 228, 32. का-पिष्ठलि und °ल्यौ 67, 19. कापिष्ठिकै 225, 4. कापुरुष und कौपुरुष्य 167, 37. कापोतक 126, 9. कौष्य 71, 51. 167, 51. काष्यायनै 71, 51. काबोधै 228, 86. काम 180, 9. 125, 83. काम 215, 19. कामण्डलवै 188, 10. कामण्डलेय und कौमण्डलेय 227, 7. कामप्रस्थ 74, 23. कौमप्रस्थ 180, 9. कामप्रस्थौय 74, 23. कामम् 254, 98. कामलि 110, 33. कामविद्ध 46, 15. कामवेरणि und °शौय 74, 25. कामायनै 125, 83. कामार्थौ 194, 22a. कामुक und कामुकायनै 125, 68. काम्पित्यै 237, 2. काम्बलिकायनै 132, 6. काम्बोजै 35, 6. 245, 4. काम्बोजमुण्ड 178, 3. कारणिक (f. आ und ई) 48, 11. कारण्डव und कारण्डववती 5, 5. कौरवाणि 103, 15. कौरवोरिय 235, 12. कारस्कर 140, 2. कारौ 171, 11. कौरा 215, 23. कौररै und कारोरै 137, 6. कारौषै 170, 4. कारेणुपालि 110, 29. कार्कै 249, 12. कार्कटिकै und कौर्कटिक्य 71, 112. कार्कट्य und कौर्कट्यकायनि 210, 3. कार्कणै 229, 2. कार्कण्डवै (vgl. 6, 4, 147) 230, 26. कार्कन्तवै 157, 7. कार्कन्थवै 157, 7. 166, 12. कार्कन्धुमतै und कार्कन्धू 249, 13. कार्कलासेयै 230, 37. कार्कशै 249, 9. कार्कष und कौर्कषकायणि 210, 3. कार्कसेयै 230, 80. कार्कै 228, 75. कौर्ककोष्ठ 97, 6. कौर्कणहिक 198, 8. कौर्णि 248, 17. कार्तकै 188, 33. कौत्र 28, 7. कात्र्यै 58, 43. कार्पासै 166, 10. कार्पूरिणै 249, 6. कार्पूरैयै 230, 43. कार्मणै 90, 16. कार्मारै 228, 40. कार्-मारक 59, 5. कार्मिक्यै 144, 11. कार्शौ und कौर्श्य 118, 5. कार्षे 90, 9. कार्षापण 136, 12. m. n. 12, 4. कार्षापणै 136, 12. 151, 31. कार्षिकै 92, 6. कार्षिक्यै 144, 41. काट्यै und कौट्यै 118, 100. काष्यै 71, 88. 151, 13. 249, 11. कार्षापणै 249, 11. कार्षापण्यै 125, 32. कौर्षिणै 163, 44. कौष्यै 71, 88. काल 116, 26. 142, 5. 244, 17. 251, 7. कौलक 251, 7. कौलनक 11, 44. काललै 244, 17. काला 260, 10. °कालाप 46, 18. कालायनै 132, 36. का-लिलै 142, 5. कौलिव्य 150, 4. कालतरै 35, 15. काल्य 125, 29. कौल्य und °कौल्य 116, 26.

कौल्याणक 177, 4. काल्यायनं 125, 29. कौविल्य 150, 4. कौवी 227, 15. कावेरिण und °शैय 74, 25. काव्य 125, 29. 227, 15. काव्यं 58, 8. कौव्य 71, 57. काव्यायनं 125, 29. काश 15, 19. 25, 15. काशकृत्स्न 11, 30. m. Pl. 29, 23. कौशकृत्स्नक 11, 30. काशपरी und °परैयं 127, 7. काशफरी, °फरैयं, °फारी und °फारैयं 127, 8. कौशायन 15, 19. काशार्दिनः 232, 13. काशैय 25, 15. काशमये 237, 3. काशमरि 35, 7. 245, 6. काशमर्यै 237, 3. काश्य 125, 28. काश्यप 125, 27. कौश्यप 164, 3. काश्यपायनं 125, 27. काश्यायनं 125, 28. कापादिणः 232, 13. काष्टेयं (vgl. 6, 4, 147) 230, 87. काष्ठ 126, 8. काष्ठ° 49, 1. काष्ठक 126, 8. काष्ठकौय 126, 8. काष्य und काष्यायणौ 71, 53. काहृयं 228, 18. काहूर्यं und काहूर्यं 228, 17. काहोडे 228, 15. किंस 242, 5. किंसं किंसम् 242, 18. किंकर 125, 23. किंकल 125, 24. क्रिण्व, क्रि-
श्वौय und क्रिण्व 9, 11. कित 15, 42. कितव 15, 65. 25, 10. 103, 2. 188, 39. °कितव 217, 16. 231, 3. कितवौय 25, 10. किदर्म und किदर्म 164, 8. किदास 164, 31. किंनर 97, 9. किम् 85, 67. 241, 29. कियत् und °कियतम् 222, 19. किरण 11, 6. किरोट m. n. 12, 109. किरौर und °वत् 176, 7. किल 85, 45. किलात 164, 7. किलालप 164, 53. किशर 52, 1. किशरा und °वत् 176, 9. किंशरिक und किशरिकौ 52, 1. किशोरिका 230, 56. किष्किन्धा 140, 5. 245, 8. किष्कु 140, 4. किसः किंसः 242, 5. किंसं किंसम् 242, 18. किसलय und °यितं 101, 21. कीम् 85, 195. कु 254, 124. कुक्कुट m. n. 12, 164. कुक्कुटकन्य 87, 8. कुक्कु-
टाक्ष 198, 12. कुक्कुटागिरि 50, 7. कुत्ति 124, 39. कुङ्कुम m. n. 12, 257. कुचुक 188, 34. कुञ्ज 53, 2. m. n. 12, 199. °कुञ्जर 217, 11. कुट 15, 35. 58, 20. कुटजभार 204, 2. कुटौ 223, 4. कुटौकुट n. 73, 27. कुटौगु 71, 107. कुटौमैय 223, 4. कुटौर 166, 13. कुट्टिम m. n. 12, 163. कुठार 228, 8. कुठारिका 230, 55. कुडप m. n. 12, 165. कुडमल und °लितं 101, 14. कुड्या 39, 13. कुणप m. n. 12, 6. कुणपदौ und कुणपदौ 57, 22. कुण्ट° und °कुण्ट 36, 6. कुण्ड 132, 4. 244, 46. कुण्डल 11, 19. 56, 9. m. n. 12, 108. कुण्डलं 244, 46. कुण्डलरं 14, 19. कुण्डिन 39, 7. 71, 64. कुण्डिनी 71, 64. कुतपं m. n. 12, 5. कुतस् 85, 115. कुतुक 188, 7. कुतूहल 101, 19. 167, 31. 188, 29. कुतूहलितं 101, 19. कुत्र 85, 116. कुत्स 15, 63. 132, 31. कुदामन् 48, 9. कुदालपाद 261, 2. कुद्रि m. Sg. und Pl. 184, 14. कुनामन् 48, 9. 163, 25. कुन्तिसुराष्ट्राः 46, 12. कुन्तौ 42, 10. कुन्द 56, 15. कुन्द° 234, 4. °कुन्दम und °कुन्दुम 89, 8. कुपिञ्जल 228, 20. कुपुत्र 177, 15. कुवलप्रस्थ 41, 8. कुबेरवन 68, 30. कुञ्ज-
किरात und °किरात n. 73, 7. कुञ्जवामन n. 73, 6. कुम् 85, 137. कुमार 125, 36. 251, 13. कुंमारक 251, 13. कुमारकुलटा 233, 3. कुमारकुशल 233, 13. कुमारगर्भिणी 233, 4. कुमार-
चपल 233, 14. कुमारतापसी 233, 5. कुमारदासी 233, 6. कुमारनिपुण 233, 15. कुमारपटु 233, 10. कुमारपण्डित 233, 12. कुमारप्रव्रजिता 233, 2. कुमारबन्धकी 233, 7. कुमारमदु 233, 11. कुमाराध्यापक 233, 8. कुमाराभिरूपक 233, 9. कुंमारिक 219, 16. कुमारिका 230, 54. कुमारिन् und कुमारी 219, 16. कुमारीक्रौडनक 186, 20. कुमारीपुत्र und कुंमारीपुत्रक 251, 12. कुमारीवत् 219, 16. कुमारीश्वशुर und कुंमारीश्वशुरक 251, 13. कुमुद 146, 5. m. n. 12, 110. कुमुदिनी 146, 5. कुम्भ 132, 11. 236, 7. 237, 19. कुम्भकार 59, 17. कुंभमण्डूक 138, 8. 187, 16. कुम्भौ 39, 6. 42, 9. कुलप्रस्थ 41, 8. कुरु 26, 30. 35, 9. 103, 15. कुरुकत 8, 11.

71, 55. कुरुतपाद 261, 5. कुरुपञ्चाल 8, 12. कुर्द und कुर्दी 81, 115. कुल 14, 16, 15, 73. 26, 21. 160, 13. 161, 7. कुलटा 233, 3. कुलदैमन 128, 24. कुलपति 17, 9. कुलपुत्र 177, 7. कुलरै 14, 16. कुललो 188, 37. कुलवत् und कुलिन् 161, 7. कुलिश 3, 16, 42, 13. कुलून 35, 15. 245, 12. कुलमाष 75, 2. कुल्यै 160, 13. कुल्या 39, 13. कुवल 81, 19. 143, 5. कुवलकुण 143, 5. कुवलय und °यितै 101, 55. कुवल्लो 81, 19. कुवित् 85, 13. कुविद्यास 61, 25. कुवेणिका und कुवरिका 230, 64. कुश 244, 39. कुशल 167, 27. 177, 27. 188, 25. m. n. 12, 258. कुशलै 244, 39. कुशल° 213, 8. 234, 23. कुशल 231, 11. 233, 13. कुशला 163, 13. कुशाम्ब 230, 30. कुशिक 164, 4. कुशोरिक 235, 17. कुशेरिका 230, 91. कुषीतकाः 29, 22. कुपुभ und √ कुपुभ्यै 37, 17. कुष्टचित्, कुष्टविद् und कुष्टविद् 40, 6. कुसुम 101, 18. m. n. 12, 105. कुसुमितै 101, 18. कुसूलपाद 261, 19. कुस्त्री 188, 11. कूचवार 164, 15. कूट 56, 10. 61, 11. 237, 16. √ कूट 84, 11. कूप 55, 19. 72, 14. 156, 11. कूपक 156, 20. कूप-कच्छप 138, 5. 187, 16. कूपका und कूपकिन् 156, 20. कूपचूर्णक 138, 34. 187, 16. कूपत् 85, 12. कूपमण्डूक 138, 7. 187, 16. कूपिकै 55, 19. कूपिन् 156, 11. कूप्य 72, 14. कूर्च m. n. 12, 221. कूल 124, 37. 161, 10. कूलवत् 161, 10. कूलास 236, 20. कुलिन् 161, 10. ककण 229, 2. ककण्डू 230, 26. ककलास 230, 37. ककसा 230, 80. कच्छ 246, 4. 247, 4. कच्छ° und √ कच्छायै 246, 4. कच्छिन् 247, 4. √ कत् 181. कतक 188, 53. कत्तिका 1, 9. कत्वमुच् Suffix कत्वैस् 254, 89. कन्तविचक्षणा 178, 32. कन्दिविचक्षणा 178, 69. √ कृप् 120. 214. कण 162, 22. 246, 10. 247, 14. कण° 234, 26. 246, 10. √ कणायै Med. 246, 10. कणिन् 247, 14. कणो 162, 22. कपो 171, 21. कपाण und °णो 162, 22. कमि 139, 10. 183, 5. कमिणै 139, 10. कमिमत् 183, 5. कश 118, 5. कशानु und केशानुक 80, 13. कशाश्व und केशाश्वक 80, 16. कषि 90, 9. कषिक 144, 41. कष्ट und कष्टिमेन् 118, 10. कृष्ण 71, 88. 82, 7. 125, 32. 151, 13. 163, 44. 244, 7. 249, 11. 251, 5. कृष्णक 251, 5. कृष्णकर्ण 249, 11. कृष्णपदी 57, 23. कृष्णपिङ्गलाः 29, 27. कृष्णलै 244, 7. कृष्णसुन्दर 104, 9. m. Pl. 29, 6. कृष्णा 82, 7. कृष्णाजिनकृष्णसुन्दराः 104, 9. कृष्णाजिनाः 29, 5. कृष्णाऽस्याखरे-ष्टक 80, 6. √ कृ 158. 203. केकय 168, 3. केका, °वत्, कैकिक und कैकिन् 219, 7. केला und √ केलायै 37, 41. केवाल 81, 89. केवाली 31. 20. केवाली 81, 89. केवासी 31, 21. केशजाह्नै 43, 5. केशश्मश्रु 194, 41. केशिनो 58, 28. कैकस, कैकसी, कैकमेय und कैकमेयो 227, 14. कैकरायणै 125, 23. कैकलायन 125, 24. कैतवै 188, 39. कैतवायन 15, 65. कैतवा-यनि 103, 2. कैतायन 15, 42. कैदर्भ und कैदर्भ 164, 8. कैदास und कैदसायनै 164, 31. कैनर 97, 9. कैरणक 11, 6. कैरव und कैरविणो 146, 18. कैमंदुर und कैमंदुर 97, 3. कैलात 164, 7. कैलालप 164, 53. कैशिन्यै 58, 28. कैशोरि 58, 19. कैशोरिकै 230, 56. कैशोयै 58, 19. कैष्किन्यै 245, 8. कोकण und °णो 81, 15. कोकिला 4, 3. कोचै 95. कोट und कोटरै 14, 12. कोपै 133, 23. कोरक und °कितै 101, 66. कोलै 95. कोविदार 150, 10. कोश m. n. 12, 125. कोशातको 260, 2. कोशातको 81, 142. कोपै 133, 23. कोहड 228, 16. कोहित 228, 11. कोकुटाक्षिकै 198, 12. कौत्तक 124, 39. कौचकै 188, 34. कौचवार 164, 15. कौटजभारिक 204, 2. कौटायन 15, 35. कौटि 67, 14. कौटिकै 56, 10. कौटोग्यै und कौटोग्य 71, 107.

कांटेन्य 61, 11. कांटेरै 166, 13. कांठ्ये 58, 20. 237, 16. कांठ्यो 67, 14. कांठारै 228, 8.
 कांठारिकेयै 230, 55. कांठेयक 39, 13. कांण्डलिकै 56, 9. कांण्डायनै 132, 4. कांण्डिनै 71, 64.
 कांण्डिनेयक 39, 7. कांण्डिन्य 71, 64. कांतस्कुत 45, 2. कांतुकै 188, 7. कांतूहलै 188, 29.
 कांतूहल्य 167, 31. कांत्सायन 15, 63. कांत्सायनै 132, 31. कांयुम 46, 19. कांयुमलांकात्ताः
 16, 20. कांदात्मिक (f. आ und ई) 48, 9. कानामि 163, 25. कानामिक (f. आ und ई) 48, 9.
 कान्तायनि 42, 10. कान्दिकै 56, 15. कान्द्रायण und कान्द्रायणक 11, 20. कांण्डिजलै 228, 20.
 कांपुत्रक 177, 15. कामारायणै 125, 36. कामारिकेयै 230, 54. कामेदुर und कामेदुर 97, 3.
 काम्भ 236, 7. काम्भकारक 59, 17. काम्भायनै 132, 11. काम्भायनि 42, 9. काम्भेयक 39, 6.
 काम्भ्यै 237, 19. कांरव 26, 30. कांरवै 35, 9. कांरवायणि 103, 15. कांरव्य 103, 19. 168, 8.
 कांरव्यायणि 103, 19. कांरुकात्य 71, 55. 8, 11. कांरुपाञ्चाल 8, 12. काल 26, 21. कालक
 124, 37. कालपतै 17, 9. कालपुत्रक 177, 7. काललै 188, 37. कालायन 15, 73. कालास
 236, 20. कालिशायनि 42, 13. कालिशिकै 3, 16. कालूनै 245, 12. कालेय 39, 13. काल्माषिक
 75, 2. कांविदार्य 150, 10. कांविद्यासौन्य 61, 25. कांवेणिकेयै und कांवेरिकेयै 230, 64. कांशलै
 188, 25. कांशलक 177, 27. कांशल 163, 13. कांशल्य 167, 27. कांशाम्बो 127, 5. कांशाम्बेयै
 127, 5. 230, 30. कांशिक 164, 4. कांशिक 113, 7. कांशेरिकेय 235, 17. कांशेय und कांशेय
 190, 2. कांशेरिकेयै 230, 91. कांष्टचित्कै, कांष्टवित्कै und कांष्टवित्कै 40, 6. कांस्वै 188, 11.
 कांहडै 228, 16. कांहितै 228, 11. क्रम 23, 18. क्रमेतर 23, 15. क्रशिमैन् 118, 5. क्रामिकै
 23, 18. क्रामेतरिकै 23, 15. क्रियमाण 86, 7. क्रियासातत्य 178, 60. क्रोडनक 186, 20. क्रोय-
 माण 86, 7. कुञ्च und कुञ्च 151, 22. कुञ्चकौय 126, 11. कुञ्चा 4, 18. 126, 11. 183, 6.
 कुञ्चामत् 183, 6. क्रोड und क्रोडेनै 162, 34. क्रोधै 133, 23. क्रोशै 95. क्रोष्टु 81, 147. 125, 37.
 क्रोष्टुकर्ण 97, 6. क्रोष्टुपाद m. Sg. und Pl. 184, 26. क्रोष्टुमान m. Sg. und Pl. 184, 25. क्रो-
 ष्टुमाय m. Sg. und Pl. 184, 27. क्रोष्ट्रै 81, 147. क्रोञ्चै 151, 22. क्रोञ्चक 126, 11. कांशेय
 und कांशेय 190, 11. क्रोष्टुकर्ण 97, 6. क्रोष्ट्रायण 11, 8. क्रोष्ट्रायणै 125, 37. क्रोष्ट्रायणक
 11, 8. √क्रम् 221. क्वथै und क्वथै 95. क्षण und क्षणितै 101, 6. क्षणेपाक 131, 6. क्षत
 m. n. 12, 244. क्षत्र 15, 18. m. n. 12, 191. क्षत्रविद्या 32, 12. क्षत्रिय 234, 19. क्षपै 133, 20.
 √क्षम् 221. क्षमै 133, 20. क्षमा 254, 65. क्षर 72, 20. क्षरै 95. 133, 35. क्षर्यै 72, 20. क्षा-
 त्रविद्यै 32, 12. क्षोत्रायण 15, 18. क्षान्त 15, 18. 59. 25, 23. क्षान्ता am Ende eines Bah.
 155, 10. क्षान्तायन 15, 18. 59. क्षान्तेन्य 25, 23. क्षामा und क्षामाप्रस्थ 180, 6. क्षार 25, 48.
 क्षारै 95. क्षारैन्य 25, 48. क्षिपका und क्षिन् 156, 5. क्षिपा 171, 4. क्षिप्र 147, 28. क्षिप्यो
 171, 12. क्षीर m. n. 12, 70. क्षीरहोतृ 187, 8. क्षीरहृद 228, 24. क्षुद्र 25, 16. 147, 29. क्षद्रकमा-
 लव 69, 3. क्षुद्रजन्तु 244, 47. क्षुद्रैन्य 25, 16. क्षुध्, क्षुधा und क्षुधितै 101, 57. √क्षम् 120.
 क्षुवक und क्षुवकिलै 142, 3. क्षेत्र 170, 3. क्षेत्रज्ञ 167, 32. 188, 30. क्षेत्रपति 17, 17. क्षेपिमैन्
 147, 28. क्षेम m. n. 12, 189. क्षेमवृद्धिन् 74, 43. 163, 37. क्षेमवृद्धै 74, 43. क्षेतयत und क्षै-
 यतायनि 103, 25. क्षेत्रै 170, 3. क्षेत्रज्ञै 188, 30. क्षेत्रज्ञ्य 167, 33. क्षेत्रपतै 17, 17. क्षेमवृद्धि 74,
 43. 199, 3. क्षेमवृद्धि 163, 37. क्षेमवृद्धै 74, 43. 199, 3. क्षैरहृद 228, 24. क्षोदिमैन् 147, 29.
 क्षोद्रकमालव 69, 3. क्षामा und क्षामाप्रस्थ 180, 10. क्षेडित m. n. 12, 81. क्षेडिन् in गेहे und गोष्ठे.

ख

खञ्ज° und °खञ्ज 36, 3. खञ्जन 228, 21. खञ्जर° und °खञ्जर 36, 3. खञ्जार 15, 9. 228, 38. खञ्जाल 228, 39. खञ्जूल 15, 9. खट्वर 230, 63. खट्वाभार 204, 11. खट्वा-
रूढे 153, 6. खड 15, 39. 176, 26. खडरक 228, 65. खडवत् 176, 26. खडा und °वत्
176, 26. खडिक 248, 8. खडिव 150, 5. खडूर 230, 63. खडोन्मत्ता 230, 67. खण 228, 45.
खण्ड 14, 9. 25, 52. 33, 27. 35, 10. 101, 23. 124, 2. 147, 13. m. n. 12, 138. खण्डकै
33, 27. खण्डरै 14, 9. खण्डल m. n. 12, 167. खण्डिक 144, 8. खण्डित 150, 5. खण्डितै
101, 23. खण्डिन 248, 16. खण्डिमैन् 147, 13. खण्डेय 25, 52. खण्डु 11, 43. 249, 4.
खद 72, 15. खदण्ड 124, 2. खदिर 5, 2. 11, 39. 15, 70. 25, 24. 33, 20. 137, 2. 143, 8.
207, 13. खदिरकै 33, 20. खदिरकुण 143, 8. खदिरवती 5, 2. खदिरैय 25, 24. खदूरक
228, 65. खेद्य 72, 15. खम् 85, 102. खर 72, 17. खरनादिन् 163, 39. खरप 125, 64. m.
Sg. und Pl. 184, 29. खरीजङ्घा: 29, 17. खर्जुरकर्ण 228, 64. खर्जूर 15, 8. खर्जुरकर्ण 228, 64.
खैर्य 72, 17. खल 3, 12. m. n. 12, 84. खलति 172, 16. खलति° und °खलति 36, 7. खला-
जिन und °नैय 25, 8. खलोन् m. n. 12, 49. खलु 85, 44. खलेबुसम् 105, 5. खलेयवम्
105, 4. खल्य, खल्यका und खल्या 103, 34. खाञ्जनै 228, 21. खौञ्जरायण 15, 9. खाञ्जारे
228, 38. खाञ्जाले 228, 39. खौञ्जलायन 15, 9. खाट्वरै 230, 63. खौट्वाभारिक 204, 11.
खाडरकै 228, 65. खाडायन 11, 21. 34, 8. 74, 24. 232, 6. खौडायन 15, 39. खौडायनक
11, 21. खाडायनैभक्त 34, 8. खाडायनि 74, 24. खाडायनिनै: 232, 6. खाडायनैय 74, 24.
खौडिक 248, 8. खौडिव्य 150, 5. खाडूरै 230, 63. खाडोन्मत्तेयै 230, 67. खाणै 228, 45.
खाण्ड 11, 28. खाण्डै 35, 10. 147, 13. खौण्डक 11, 28. 124, 2. खाण्डवै 249, 4. खौण्डवक
11, 43. खाण्डवीरण und खौण्डवीरणक 11, 28. खाण्डायन und खौण्डायनक 11, 48. खाण्डा-
यनी und °नैय 74, 24. खाण्डिकै 144, 8. खौण्डित्य 150, 5. खौण्डिनि 248, 16. खौण्डिक
124, 2. खादतमोदता 178, 63. खादतवमता und खादताचमता 178, 64. खौदिर und खादिरै
137, 2. खौदिरक 11, 39. खादिरकै 207, 13. खौदिरायण 15, 70. खादिरौ und खादिरैयै
127, 9. खादूरकै 228, 65. खौरनादि 163, 39. खारपायणै 125, 64. खारिजङ्घा: 29, 17.
खार्जुरकर्णै und खार्जुर° 228, 64. खौर्जुरायण 15, 8. खालिकै 3, 12. खौल्यकार्यनि und खौ-
ल्यायनि 103, 34. /खिद् 181. खिल 132, 33. खुम् 85, 138. खुर 162, 36. °खुर Bah.
(f. आ) 66, 3. खुरै 162, 36. खेटक 1, 5. खेड 15, 78. खेला und /खेलार्यै 37, 42. खैडायन
15, 78. खैलायनै 132, 33. खोड° und °खोड 36, 4.

ग

गङ्गा 16, 6. 103, 29. 228, 68. 230, 94. गजवाज 194, 27. गडिक 248, 8. गडु 244, 2.
गडुका: 29, 9. गडुज und °जै 81, 33. गडुल 81, 33. 167, 41. गडुलै 244, 2. गडुल° und

गडुल 36, 2. गडुलै 81, 33. गण 16, 3. 23, 23. 40, 13. 53, 5. 116, 4. गणकारि 58, 18. गणपति 17, 5. 167, 39. गैषापाद 187, 14. गणिकापाद 261, 18. गणित und गतिन् 22, 15. गण्ड 244, 48. गण्डपाद 261, 15. गण्डलै 244, 48. गण्डु 71, 30. 244, 36. गण्डुलै 244, 36. गण्डोलकपाद 261, 9. गण्डोलपाद 261, 8. गैष्य und गैष्य 116, 4. गतागत 2, 8. गतानुगत 2, 7. गतार्थ 20, 9. गति und गति 162, 42. गद 163, 48. गदित und गदिव 150, 6. गद्वद 17, 18. 37, 39. गद्वदक 17, 18. √ गद्वद 37, 39. गन्दिका 245, 11. गन्ध 193, 4. गन्धपिङ्गला 230, 66. गन्धवत् 193, 4. गन्धार 35, 4. 245, 7. गब्दिका 245, 11. गभीका 260, 12. गम्भीर 236, 24. गैय 215, 6. गया 206, 17. गर 101, 60. गरै 24, 8. 133, 11. गरितै 101, 60. गरिमेन् 147, 11. गरै 133, 11. गरुत् und गरुत्तम् 183, 17. गर्ग 58, 2. गर्गत्रिरात्र 187, 12. गर्गर 58, 2. गर्गरिका 260, 12. गर्गवत्साः 46, 28. गर्ज und गर्जितै 101, 87. गर्त 25, 38. 55, 7. 124, 27. 156, 19. 249, 8. गर्तकूल 124, 49. गर्तिकै 55, 7. गतिन् 156, 19. गर्तैय 25, 38. गर्ध und गर्धितै 101, 56. गर्भ 101, 88. गर्भिणी 170, 2. गर्भिणी 233, 4. गर्भितै 101, 88. गर्भेत्पत् 138, 24. 187, 16. गर्व und गर्वितै 101, 50. गल 141, 8. 162, 44. 244, 16. गल Bah. (f. आ) 66, 11. गलै 162, 44. गल्लै 244, 16. गल्यौ 141, 8. गवय und गैयै 81, 7. गवादन und गैयै 81, 72. गवाविक्र n. 73, 2. गविष्ठिर 164, 40. गवेधुका 166, 9. गवेष 236, 23. गवैडक n. 73, 3. गहन und गहन° 246, 12. गहन 68, 11. √ गहनायै Med. 246, 12. गह्य und गह्यरै 14, 17. गाङ्गे 228, 68. गौङ्गायनि 103, 29. गाङ्गेयै 230, 94. गाजवाज 194, 27. गौडिक 248, 8. गौडुल्य 167, 41. गाणकार्यै 58, 18. गाणपतै 17, 5. गौषापत्य 167, 39. गाणायनै und गौषायन्य 53, 5. गाणिकै 23, 23. 40, 13. गौण्डव्य und गाण्डव्यायनै 71, 30. गाण्डव m. n. 12, 150. गातागतिकै 2, 8. गातानुगतिकै 2, 7. गौदि 163, 48. गौदित्य und गौदिव्य 150, 6. गान्दिकै 245, 11. गान्धपिङ्गलैयै 230, 66. गान्धारै 35, 4. 245, 7. गब्दिकै 245, 11. गाम्भीर 236, 24. गारेध und गौरेधकायनि 210, 2. गार्धै 58, 2. गार्धै 58, 2. गार्तै 249, 8. गौर्तिक 124, 27. गौर्तिकूल 124, 49. गार्भिणी 170, 2. गौर्ह 236, 40. गार्हपतै 17, 10. गौविष्ठिर und गाविष्ठिरायणै 164, 40. गावेधुकै 166, 9. गौवेष 236, 23. गार्है 133, 14. 249, 14. गार्हि 249, 14. गार्है 133, 14. गिरि 15, 45. 200, 5. गिरिनगर 68, 8. गिरिनदी 68, 27. गिरिवत् und गिरिशै 200, 5. गुग्गुलु, गुग्गुलुक und गुग्गुलुकिनी 52, 6. गुड 14, 18. 82, 9. गुडरै 14, 18. गुण 23, 23. 24. 40, 12. 209, 8. गुणपदी 57, 6. गुणवृद्धी 194, 48. गुणागुण 23, 24. गुद 14, 8. 162, 40. 230, 89. गुद Bah. (f. आ) 66, 9. गुदपरिणद्ध 104, 5. गुदरै 14, 8. गुदरै 162, 40. गुध 82, 9. गुरु 147, 11. गुर्द und गुर्दौ 81, 116. गुलु 71, 33. गुलुगुधा 31, 13. गुल्फ Bah. (f. आ) 66, 13. गुल्फजाहै 43, 7. गुह und गुहरै 14, 21. गुहलु 71, 33. गुहा 47, 13. 112, 12. गुहौ 171, 5. गुहौ 215, 15. गुहिलै 47, 13. गुह्यै 112, 12. गूय m. n. 12, 9. गुर्द und गुर्दौ 81, 116. गूह und गूहिलै 47, 19. गृह 236, 40. m. n. 12, 14. गृहनमन 68, 28. गृहपति 17, 10. 86, 9. गृहपतिक 86, 10. गृहीत und गतिन् 22, 18. √ गृ 158. 203. गैह्वेडिन् 138, 17. 187, 16. गैह्वेत्पत् 138, 22. 187, 16. गैह्वेदाहिन् 138, 21. 187, 16. गैह्वेद्वत् 138, 22. 187, 16. गैह्वेष्ट 138, 23. 187, 16. गैह्वेर्नर्दन् 138, 16. 187, 16. गैह्वेमेहिन् 138, 20. 187, 16. गैह्वेविजितिन् 138, 18. 187, 16. गैह्वेव्याड 138, 19. 187, 16.

गैहेशूर 138, 15. 187, 16. गैरायण 15, 45. गोकर्ण 71, 62. गोख Bah. (f. आ) und गोखा 66, 4. गोजवाज 194, 27. गोणी 3, 14. गोतम und गोमै 81, 77. गोद (गोदा) 206, 8. गोदन्त 230, 29. गोधा 230, 26. गोधौ 171, 8. गोधापदी 57, 9. गोधाशन 48, 12. गोधूम 166, 6. गोपदी 57, 34. गोपवन 164, 19. गोपालोधानोपलाम 194, 28. गोपिका 228, 31. गोपिल 235, 5. गोपुच्छ 225, 9. गोफिलिक 228, 84. गोभिलिक 228, 87. गोभत् 236, 34. गोमतायन 11, 14. गोमती 206, 21. गोमय 56, 2. m. n. 12, 2. गोमिन् 15, 29. गोमिशाला 91, 7. गोमूत्र und गोमूत्रक 251, 8. गोर und गोरित् 101, 93. गोलन्द 71, 89. गोलाङ्क 15, 21. गोलुन्द 71, 89. गोलोमन् 225, 7. गोवासन 48, 12. गोष्टेत्वेडिन् 138, 28. 187, 16. गोष्टेपटु 138, 29. 187, 16. गोष्टेपिडित 138, 30. 187, 16. गोष्टेप्रगन्ध 138, 31. 187, 16. गोष्टेविजित् 138, 27. 187, 16. गोष्टेशूर 138, 26. 187, 16. गोसनि गोसनिम् 242, 7. गोसनिम् 242, 20. गोह 249, 14. गोहित und गोहिल 235, 5. गोह्य 249, 14. गोकर्त्त 71, 62. गोकच्य 67, 20. 103, 14. गोकच्यौ 67, 20. गोकच्यायणि 103, 14. गोगुलव und गोगुलवौ 227, 3. गोशागुणिके 23, 24. गोणिके 3, 14. 23, 24. 40, 12. 209, 8. गोतम 81, 77. 227, 6. गोतमै 81, 77. गोतमी 227, 6. गोदन्तेय 230, 29. गोदेय 230, 89. गोधाशनिक (f. आ und ई) 48, 12. गोधूमै 166, 6. गोधेय 230, 36. गोधेर und गोधेरकायणि 210, 2. गोपवन 164, 19. गोपिके 228, 31. गोपिलेय 235, 5. गोपुच्छे 225, 9. गोफिलिके 228, 84. गोभिलिके 228, 87. गोभत् 236, 34. गोमतायन und गोमतायनक 11, 14. गोमायन 15, 29. गोमायिके 56, 2. गोमिशाला 91, 7. गोर und गोर 36, 8. गोरगोव, गोवि und गोवीय 199, 4. गोरव 101, 44. गोरवे 147, 11. गोरवित् 101, 44. गोरिम् und गोरिमती 227, 24. गोरिषक्य 250, 12. गोलच्य und च्यौ 67, 20. गोलन्द und गोलन्द्य 71, 89. गोलच्य und गोलव्यायने 71, 33. गोलाङ्कायन 15, 21. गोलुन्द und गोलुन्द्य 71, 89. गोलोमने 225, 7. गोवासनिक (f. आ und ई) 48, 12. गोह 249, 14. गोहलच्य und गोहलव्यायने 71, 33. गोहितेय und गोहिलेय 235, 5. गोह्य 249, 14. ग्रन्थ und ग्रन्थिले 244, 37. ग्रह 47, 19. ग्रह 215, 4. ग्रहिल 47, 19. ग्राम 39, 12. ग्रामकुमार und ग्रामकुमारक 177, 19. ग्रामकुलाल und ग्रामकुलालक 177, 17. ग्रामखण्ड und ग्रामखण्डक 177, 18. ग्रामगोदुह 187, 10. ग्रामण und ग्रामणी 97, 4. ग्रामपुत्र und ग्रामपुत्रक 177, 16. ग्रामखण्ड und ग्रामखण्डक 177, 18. ग्रामिक und ग्रामिक्य 144, 3. ग्रामेयक 39, 12. ग्राम्य und ग्राम्यायणि 103, 11. रावाण्य und यो 189, 4. ग्रह und च्यौ 133, 14. ग्रीवा 15, 72. ग्रीवात् 228, 47. ग्रीष्म 15, 40. 26, 20. 37. 209, 2. ग्रीवायण 15, 72. ग्रीष्म 26, 20. 37. ग्रीष्मायण 15, 40. ग्रीष्मिके 209, 2. ग्रीवात् 228, 47.

घ

घट 108, 7. घटे 13, 7. ङ-घट 84, 2. घटवत् 108, 7. घटा 13, 7. 142, 5. 244, 17. घटाले 244, 17. घटिके und घटिन् 108, 7. घटिले 108, 7. 142, 5. घाटै und घाटा 13, 8. घातक 81, 49. घातकि 58, 51. घातकी 81, 49. घातक्य 58, 51. घातय 189, 5. 190, 5.

घातैर्ये 190, 5. घातैर्यो 189, 5. घासकुन्द und °कुन्दिके 56, 12. √घुद् 120. घुम् 85, 139.
घृत् m. n. 12, 43. घृतपदो 57, 35. घृतपीत 20, 6. °घोण Bah. (f. श्रु) 66, 12. घोर° 49, 12.
घोष 124, 31. घोषस्थली 124, 47. घोषक 124, 31. घोषस्थलक 124, 47.

च

च (चण्) 85, 116. °चैकन und °चैकन 89, 11. चक्र 15, 25, 118, 6, 235, 8. m. n. 12, 26. चक्रपाल 235, 28. चक्रवाक 5, 6, 235, 9. चक्रवाकवती 5, 6. चक्रवाल 235, 29. चक्रिमेन् 118, 6. °चैक्यन 89, 11. चक्षुम् 151, 13. चटक 125, 61. चटका 4, 4. चटु 85, 136, 244, 34. चटुर्ले 244, 34. चणक 71, 72. चण्ड 147, 15, 162, 20, 186, 21, 228, 4. चैण्डक 186, 21. चण्डिमेन् 147, 15. चण्डैनी 162, 20. चण्डाल 59, 3, 227, 22. चण्डालैनी 227, 22. चतस्र 255, 7. चतुर् 222, 15. चतुर und चतुरै 13, 4. °चतुरैम् 222, 15. चतुर्दशै 239, 5. चतुर्विद्या 8, 26. चतुर्वेद 167, 48. चतुर्हायन 68, 29. चन 85, 92. °चन्दन 217, 5. चन्द्र, चन्द्रक und °किर्ते 101, 48. चन्द्रभागा und °भागैनी 162, 29. चन्द्रमस् 103, 27, 115, 7. चन्द्रितै 101, 48. चपल 15, 46, 167, 28, 174, 3, 188, 26. °चपल 231, 12, 233, 14. चपल° 213, 9, 234, 24. चपला am Ende eines Bah. 155, 12. √चपलार्यै Med. 174, 3. चमस 71, 11, m. n. 12, 69. चमसिन् 125, 57. °चमसो 89, 10. चम्पा 206, 13. चय 18, 8, 102, 6. चैय 215, 10. चैयक 18, 8. चर 125, 2. चरै und चरैनी 133, 10. चरण 37, 25, 47, 6, 109, 15, 226, 7, 236, 30. m. n. 12, 34. चरणमै 109, 15. चरणिन् 47, 6. चरण्यै 226, 7. √चरण्यै 37, 25. चरम 37, 26, 209, 9. √चरम्यै 37, 26. चरित und √चरितार्यै Act. Med. 201, 2. चक्र 172, 5. चर्क 235, 8. चर्ग 102, 6. चर्चा 23, 14. चर्मणवती 39, 10. चर्मन् 25, 21, 170, 6, 219, 10. चर्मवत् 219, 10. चर्मिक 144, 25. चैर्मिक 219, 10. चर्मिन् 170, 6, 210, 6. चर्मिन् 219, 10. चर्मोय 25, 21. चर्ले 95, 133, 5. चषक m. n. 12, 47. चषाल m. n. 12, 137. चौक्रपालेय 235, 28. चौक्रवाक्रेय 235, 9. चौक्रवालेय 235, 29. चौक्रायण 15, 25. चार्कैनी 118, 6. चौक्रेय 235, 8. चौक्र 118, 6. चाक्षुषै 151, 18. चाटकायनै 125, 61. चाटु 85, 136. चाणकै und चौणक्य 71, 72. चाण्डै 147, 15, 228, 4. चौण्डालक 59, 3. चातुर्दशै 239, 5. चातुर्वेद्य 167, 48, 8, 26. चोन्द्रमसायनि 103, 27. चान्द्रायण und चान्द्रायणभक्त 34, 3. चाप und चापे 102, 6. चापलै 188, 26. चौपलायन 15, 46. चौपल्य 167, 28. चाफट्टिक 110, 11. चामरपाह und °ग्रहिर्कै 198, 11. चामरज्जु 119, 14. चामसायनै 125, 57. चौमस्य 71, 11. चार्यै 102, 6. चौरण 236, 39. चारमिकै 209, 9. चारायणै 125, 2. चौक्रेय 235, 8. चार्गे 102, 6. चार्चिकै 23, 14. चार्मणै 170, 6. चौर्मणवतेयक 39, 10. चौर्मिकायणि 210, 6. चार्मिक्यै 144, 25. चार्मिणै 170, 6. चालै 95. चिकार 237, 39. चिकित 71, 97. चिकित्सित 71, 98. चिकीर्षत् 151, 14. चैक्कणकन्य 87, 9. चिञ्चा 260, 15. चैत्कणकन्य 87, 10. चित्तविनोशन 128, 23. चित्र 125, 35, 132, 8. चित्ररथबाह्यैक und °बाह्यैक 194, 14. चित्रास्वाती 194, 34. चिन्ता mit क 243, 3. चिन्तिसुराष्ट्राः 46, 13. चिम्पा 260, 15. चिरम् 254, 132. चिरम् 254, 20.

चिररात्राय 254, 133. चिरस्य 254, 134. चिरात् 254, 136. चिराय 254, 131. चिरेण 254, 135. चुक्र und चुक्रिमेन् 118, 8. चुत्ता 90, 21. चुप und चुप्प 15, 47. चुरण und / चुरण्यै 37, 36. चुरा 90, 6. चुल 160, 2. चुलुक 71, 73. चुन्यै 160, 2. चूडा 161, 8. 163, 10. चूडा 171, 16. चूडार 150, 7. चूडारकाः 29, 7. चूडाला 163, 55. चूडावत् 161, 8. चूडिक 144, 36. चूडितिक 144, 40. चूडिन् 161, 8. चैकित 71, 97. चेत् 85, 15. चेदि 48, 2. चैट und चेष्टै 24, 9. चैकार्ये 237, 39. चैकितं und चैकित्य 71, 97. चैकित्सितं und चैकित्सित्य 71, 98. चैकीर्णितं 151, 14. चैटयत 67, 7. 103, 23. 175, 4. चैटयतेविध 175, 4. चैटयतायनि 103, 23. चैटयत्यौ 67, 7. चैत्रायणै 125, 35. 132, 8. चैदिक (f. आ und ई) 48, 2. चौर 151, 15. 167, 5. 177, 11. चोरं und चोरनी 133, 13. चोक्रौ und चोक्र 118, 8. चोर्त्त 90, 21. चोर्टयत und चोर्टयतेविध 175, 4. चोर्डार्य 150, 7. चोर्डालि 163, 55. चोर्डि 163, 10. चोर्डिक्यै 144, 36. चोर्डितिक्यै 144, 40. चोर्पयत 67, 6. 103, 23. 175, 3. चोर्पयतेविध 175, 3. चोर्पयतायनि 103, 23. चोर्पयत्यौ 67, 6. चोर्पायन und चोर्म्पायन 15, 47. चोर् 90, 6. 151, 15. चोर्क 177, 11. चोर्य 167, 5. चोर्ल 89, 12. चोर्लुकं und चोर्लुक्य 71, 73. च्यर्थ (s. च्वि S. 163²) 254, 89.

छ

छवट् und छवट 85, 99. छगल 97, 5. 235, 10. छगला 163, 14. छत्र m. n. 12, 235. छत्रिक 144, 2. छन्दोभाषा 32, 4. छन्दोमान 32, 3. 76, 5. छन्दोविचिति 32, 5. छम्बट् 85, 99. छल m. n. 12, 158. छागमित्र und छागमित्रिक (f. आ und ई) 48, 27. छागल 97, 5. छागलि 163, 14. छागलेय 235, 10. छात्र und छात्रक 177, 9. छात्रव्यसक 178, 2. छात्रिक्यै 144, 22. छान्दस und छान्दसक 177, 8. छान्दोभाष्यै 32, 4. छान्दोमानै 32, 3. छान्दोविचितं 32, 5. छाल m. n. 12, 175. छिदा 171, 2. छिन्द्विचक्षण 178, 69. छेद und छेदनी 81, 61.

ज

/जत् 196. जगती 26, 14. जघन und जघन्य 116, 19. 226, 3. जघन्य 116, 19. जङ्घाप्रहत 2, 4. जङ्घाप्रहृत 2, 3. जङ्घारथ m. Sg. und Pl. 184, 18. जज्जै 24, 3. जटै 13, 6. जटा 13, 6. 142, 5. 244, 17. जटालै 244, 17. जटिलै 142, 5. जटिलकाः 29, 30. जटिलिक und का 228, 33. जठर° und °जठर 36, 14. जड 15, 38. 118, 15. जडिमेन् 118, 15. जत् 125, 74. जतर्विल und जत् 47, 21. जतूकर्ण 71, 78. जन 1, 2. 15, 37. 74, 54. 109, 17. जैन 215, 2. जनकीय 74, 54. जनपद 26, 17. जनमान 71, 24. जनवाद 40, 7. जनसै 109, 17. जनोर्दन 128, 18. जननीय 25, 19. जनेवाद 40, 8. जनोवाद 40, 9. जन्तुकाः 29, 32. जन्या 25, 19. जपे 24, 5. जमदग्नि 71, 78. जंपती 194, 37. जम्बु 11, 38. जम्बू 206, 11. जम्भ 228, 5. जय und जयक 18, 10. जरै 133, 18. जरतिन् 230, 69. जरती 41, 7.

जरत्कार 228, 54. जरमाण 71, 24. जरस्, जरसैम् und जरा 222, 20. जरामृत्यु und *र्यू 46, 25. जलै 95. जलंधर 125, 49. जलपथ 119, 20. जलहृद् 228, 25. जलापाहम् 250, 14. जलिक 144, 46. जल्पे 24, 4. जल्पन 128, 12. जव 42, 15. जवन und जवनिमैन् 118, 23. जहिजोड 178, 57. जहिस्तम्ब 178, 58. जौगत 26, 14. जाङ्घाप्रहृतिकै 2, 4. जाङ्घाप्रहृतिकै 2, 3. जौङ्घि 163, 59. जाजल und जौजलायनि 103, 42. जाटलिकै 228, 83. जौडायन 15, 38. जाडैनी und जौड 118, 15. जात 15, 53. 71, 67. जातै 71, 67. जातदन्त 20, 3. जातपुत्र 20, 2. जातश्मश्रु 20, 4. जौतायन 15, 53. जातायनै 125, 74. जातु 85, 113. जातू-कर्ण, जातूकर्ण und जौतूकर्ण 71, 78. जौत्य 71, 67. जौनपद 26, 17. जानपदी 206, 10. जौनमान्य 71, 24. जानवादिकै 40, 7. जौनायन 15, 37. जानु und जौनुक 186, 5. जानुप्रहृत und *प्रहृतिकै 2, 2. जानेवादिकै 40, 8. जानोवादिकै 40, 9. जाबालेय und जौबालेय 190, 7. जामदनै und जौमदन्य 71, 76. जौम्बवक 11, 38. जाम्बवत, जौम्बवतक, जाम्बवन्त und जौम्बवन्तक 11, 31. जाम्भे 228, 5. जायापती 194, 38. जारतिनेयै 44, 7. 230, 69. जारत्कार्यै 228, 54. जारभरै 133, 31. जौरमाण्य 71, 24. जाल 135, 5. 216, 5. m. n. 12, 254. जालै 95. जालंधरायण 195, 8. जालंधरायणै 125, 49. जौलंधरायणक 195, 8. जालपद 206, 10. जालपदी 57, 3. 206, 10. जालपाद 261, 14. जालहृद् 228, 25. जौलिक 135, 5. जालिकै 216, 5. जालिक्यै 144, 46. जावनी und जौवन्य 118, 23. जौवार्यनि 42, 15. जिगीपु 71, 37. जिज्ञास्यि (Leumann vermuthet मिञ्जास्यि Knochenmark; मिञ्जा im Prākṛit = मञ्जन्; vgl. मिञ्जास्यि) 194, 30. जित्व und जित्वन् 42, 11. जिह्माशिन् und *शिन् 230, 58. जिह्वा 82, 6. जौमूत 148, 4. जौर्ण und जौर्णक 251, 10. जीव 230, 73. 244, 5. 248, 15. जीवन्त und *न्तो 42, 12. जीवलै 244, 5. जुह्वत् 151, 12. जृम्भ m. n. 12, 77. √जृ 158. 203. जौगीषव्य und जौगीषव्यायणै 71, 37. जैत्र und जैत्रायणि 42, 16. जैत्रायनि 42, 11. जैवन्तायनि 42, 12. जैवि 248, 15. जैवेय 230, 73. जैह्वाशिनेयै 230, 58. जौपैम् 254, 24. जौलायन und जौलायनभक्त 34, 7. जौह्वतै 151, 13. ज्ञात und जौतक 186, 18. ज्ञातल und ज्ञातलेयै 230, 24. ज्ञानपतै und ज्ञानपति 17, 2. √ज्ञा 158. 203. ज्यवाणेय 189, 4. 190, 7. ज्यौवाणेय 190, 7. ज्यौवाणेयो 189, 4. ज्येष्ठा 4, 21. 44, 9. ज्यैष्ठिनेयै 44, 9. ज्योक् 254, 48. ज्योतिष, ज्योतिस् und ज्योतिषिकै 23, 9. ज्वर 101, 59. ज्वरै 215, 3. ज्वरितै 101, 59.

भ, ट, ड

भटिति 254, 121. टलै und टालै 95. टोट und टोटैनी 81, 93. टवलै und टवालै 95. डतम् Suffix अतम् 241, 6. डतर Suffix अतर 241, 5. डिकम् 85, 187. डुपद 42, 5. डुल und डुल्यै 160, 11. डौपदायनि 42, 5.

त, थ

तक 85, 149. तक 131, 11. तक्षकैय 126, 12. तक्षन् 81, 65. 126, 12. 228, 66. तक्ष-
शिला 176, 25. 206, 19. तक्षशिलावत् 176, 25. तक्ष्णे 81, 65. तैगर, तैगरिक und तैगरिकी
52, 5. तङ्क m. n. 12, 232. तट 146, 20. तटाक m. n. 12, 119. तटिनी 146, 20. तडाक
228, 89. तडाग m. n. 12, 119. तण्ड 71, 49. तण्डक m. n. 12, 122. तण्डवतण्डाः 46, 14.
तण्डुल 9, 2. m. n. 12, 231. तण्डुलकिण्व 194, 11. तण्डुलीय und तण्डुल्यै 9, 2. तत् (तद्)
85, 66. तत्काल 48, 29. तत्पर 167, 73. तत्र 85, 19. तथा 85, 147. तथार्हि 85, 43. तद्
85, 66 (तत्). 222, 17. 241, 12. *तदम् 222, 17. तनया am Ende eines Bah 155, 15.
तनिमैन् 147, 5. तनु 71, 46. 147, 5. 186, 16. तनु° und *तनु 36, 13. तैनुक 186, 16.
तैन्नैपात् 205, 4. तन्तस् und √तन्तस्यै 37, 20. तन्तु 71, 39. तन्त्र und तन्त्रितै 101, 84.
तन्वी 31, 3. तन्द्रा und तन्द्रितै 101, 89. तन्त्रय und *त्रैय 74, 50. तर्पै 133, 33. तैपन
128, 10. तपस् 90, 12. √तप् 221. तमस्काण्ड 45, 14. तमाल 146, 4. 235, 25. m. n.
12, 212. तमालिनी 146, 4. तैय 215, 9. तरै 133, 12. तरंग 101. 46. 146, 21. तरंगिणी
146, 21. तरंगितै 101, 46. तरण und √तरण्यै 37, 54. तरतम 167, 79. तरसा 254, 122.
तरै 133, 12. तरु 200, 9. *तरु 217, 10. तरुक्ष 71, 47. तरुण 26, 8. 37, 54. 81, 127.
118, 26. तरुणिमैन् 118, 26. तरुणै 81, 127. तरुवत् und तरुयै 200, 9. तर्कार und *रै
81, 23. तल 232, 14. तलवकार 232, 21. तलुक्ष 71, 48. तलुन 26. 9. 81, 128. तलुनै
81, 128. तसि Suffix तस् und तसिल् Suffix -लतम् 254, 89. तस्कर 140, 6. ताक्षक
126, 12. ताक्ष्णै 228, 66. ताजक् 85, 161. ताडाकै 228, 89. ताण्डव m. n. 12. 149. तौण्डव्य
und ताण्डव्यायनै 71, 49. तौत्कालिक (f. अ१ und ई) 48, 29. तौत्यर्य 167, 73. तानवै 147, 5.
तौनव्य und तानव्यायनै 71, 46. तौन्तव्य und तान्तव्यायनै 71, 39. तार्पै 24, 13. तापसै
90, 12. *तापसी 233, 5. तौमालेय 235, 25. ताम 118, 12. तामपणी 206, 7. तामिमैन्,
तामिनी und तौम्य 118, 12. तौय 215, 8. तौरतम्य 167, 79. तारौ 171, 13. तौरुध्य und
तारुध्यायणै 71, 47. तौरुण 26, 8. तारुणै und तौरुण्य 118, 26. तारुकाकै 228, 51. तारुध्या-
यण und तारुध्यायणैभक्त 34, 14. तारुणै 228, 74. 229, 8. तारुणक 126, 10. तारुणकणै 228, 23.
तारुणायनै 125, 43. तालवकारिणः 232, 21. तालिनः 232, 14. ताली 31, 4. तालु und तौलुक
186, 4. तौलुध्य und तालुध्यायणै 71, 48. तौलुन 26, 9. तावत् 85, 31. तिक्र und तिक्रैय
25, 9. तितिक्ष 71, 91. तितिक्षा 90, 7. तिथ्यक 144, 48. तिमिर m. n. 12, 113. तिमिरवन
68, 30. तिरस् 37, 51. तिरैम् 254, 44. √तिरस्यै 37, 51. तिल 251, 7. तिलक 101, 47.
144, 16. तिलक 251, 7. तिलकितै 101, 47. तिलिका 144, 16. तिम, 255, 6. तौक्ष 15, 20.
तौर्थ 92, 7. 124, 36. 218, 6. 229, 6. 237, 34. m. n. 12, 210. तौत्र 195, 17. 246, 3. तौत्र°
246, 3. तौत्रदार 191, 10. √तौत्रायै Med. 246, 3. तु 85, 86. तुक्ष 132, 2. तुण्डदेव und
तुण्डदेवैभक्त 34, 24. तुद 230, 52. तुन्द und तुन्दै 13, 3. √तुभ् 120. तुम् Infinitivendung
85, 152. √तुम् (प्रस्तुम्यति गौः) 140, 7. तुरण und √तुरण्यै 37, 37. तुल 160, 14. तुलभ

und *भेय 114, 16. तुल्य 160, 14. तुर्व 85, 173. तुष 132, 3. तूष 81, 11. तूषकण 228, 23. तूषो 81, 11. तूषोम् 254, 25. *तूस्त 89, 7. तृक्ष 71, 45. तृक्षाक 228, 51. तृण 25, 28. 47, 15. 125, 43. 126, 10. 141, 2. 223, 5. 228, 74. 229, 8. m. n. 12, 106. √ तृण 84, 14. तृणकण 228, 23. m. Sg. und Pl. 184, 5. तृणक्रीय 126, 10. तृणपदी 57, 12. तृणमय 223, 5. तृणव und *वीय 25, 58. तृणिल 47, 15. तृणीय 25, 28. तृणोपल und तृणोप 73, 25. तृण्यो 141, 2. √ तृप् (तृप्तांति) 68, 25. 192. तृप्त् und √ तृपार्य Med. 174, 15. तृप्त 246, 3. 247, 3. तृप्त und √ तृपार्य Med. 246, 3. तृप्तिन् 247, 3. तृप् und √ तृपार्य 246, 3. तृप् und तृपित 101, 65. तृष्णावरुन्नी (doppelte Betonung) 205, 8. तेजन und *ने 81, 73. तेलु 195, 10. तेक्रायन 125, 13. तेक्ष्णायन 15, 20. तैतल und तैतलायनि 103, 17. तैतिर्च 71, 91. 90, 7. तैतिच्य 71, 91. तैतिल und तैतिलायनि 103, 17. तैथिक् 144, 48. तैथे 218, 6. 229, 6. तैथक 124, 36. तैथिक 92, 7. तैथे 237, 34. तैल 82, 3. तैलक् 144, 16. तैलपीत 20, 5. तैलवक 195, 10. तैलिक 144, 16. तैवक 195, 17. तैवदारव 191, 10. तैष 82, 2. तोमर m. n. 12, 168. तोरण m. n. 12, 169. तोक्षाण 132, 2. तोक्षकण 228, 23. तोदेय 230, 52. तोषायण 132, 3. त्यद् und *त्यदम् 222, 16. त्रयोदशी und त्रायोदर्श 239, 4. त्रिक 55, 24. त्रिकण्टक 191, 11. त्रिकिक 55, 24. त्रिगर्त 189, 6. 190, 8. त्रिपदी 57, 14. त्रिफला und *लो 4, 15. त्रिभाव 167, 13. त्रिवण und त्रिवेणी 228, 83. त्रिष्टुम् 26, 15. त्रिकण्टक 191, 11. त्रिगर्त 190, 8. त्रिगतायन und त्रिगतायनक 11, 10. त्रिगर्तो 189, 6. त्रिभाव्य 167, 13. त्रयाहावक 124, 23. त्रैवण 25, 12. त्रैवण 228, 83. त्रैवणीय 25, 12. त्रैष्टुम् 26, 15. त्र्याक्षायण, त्र्याक्षायणभक्त, त्र्यायण und त्र्यायणभक्त 34, 5. त्र्याहाव 124, 23. त्व 241, 10. त्व 241, 11. त्वत् 241, 10. त्वरमाण 86, 7. त्वा 85, 33. त्वे 85, 34. त्वे 85, 34a. त्वरु und त्वरुक 18, 2. याट 85, 151. याल् Suffix — ल्था 254, 89.

द

दंश 26, 23. 161, 21. दंश 133, 37. दंशवत् und दंशिन् 161, 21. दंष्ट्रा 4, 25. 219, 13. दंष्ट्रावत्, दंष्ट्रिक und दंष्ट्रिन् 219, 13. दक्षिण 241, 15. दक्षिणा 170, 12. दक्षिणापथ 124, 45. दडो 260, 17. दण्ड 33, 28. 119, 17. 125, 73. 147, 14. 228, 7. 232, 15. m. n. 12, 20. दण्डक m. n. 12, 214. दण्डक 33, 28. दण्डग्राह 198, 9. दण्डप 125, 73. दण्डिक 144, 9. दण्डिन् 125, 53. दण्डिर्मेन् 147, 14. ददुण 139, 12. *दधिक Bah. 30, 9. दन्त 244, 16. दन्तजात 20, 3. दन्तजार्ह 43, 10. दन्ताग्र und *पेय 74, 48. दन्तूल 244, 16. दपे 133, 30. √ दम् 221. दैमन 128, 11. दंपती 194, 36. दम्भ 133, 29. दर 72, 15. m. n. 12, 139. दर 24, 12. दरद् und दरद 245, 10. दैर्घण 128, 14. दर्भ 14, 6. 58, 27. 223, 2. दर्भपूतक n. 73, 22. दर्भमय 223, 2. दर्भर 14, 6. दर्भशर n. 73, 21. दर्भानूप 68, 23. दैर्घ 72, 15. दश 133, 27. दल 160, 4. 247, 16. दलत् (दलन्त) 11, 41. *देलप 89, 9. *दलित 60, 19. दलिन् 247, 6. दल्भ 71, 96. दलिम् und *मत् 183, 2. दल्य 160, 4. दैव 215, 28.

दश 237, 18. दशग्राम 48, 17. 55, 21. 56, 4. दशग्रामिकै 55, 21. दशार्ण 212, 15. दशार्ह 136, 9. 151, 24. 212, 16. दशार्हपयस् 212, 17. दशेरुक 104, 11. दह 85, 59. दहन und °नै 81, 159. दौक्षिक 195, 21. दाक्षायण und दाक्षायणभक्त 34, 12. दाक्षि 195, 21. दाक्षिणै 170, 12. दौक्षिणापथक 124, 45. दाडिम m. n. 12, 36. दाडो 260, 5. दाण्डे 147, 14. 228, 7. दाण्डग्राहिकै 198, 9. दाण्डायनै 125, 73. दौण्डायनस्थलक und दाण्डायनस्थली 124, 12. दाण्डिकै 216, 4. दाण्डिक्यै 144, 9. दाण्डिनः 232, 15. दाण्डिनायनै 125, 53. दान und दौनक 186, 15. दानच्युत 46, 17. दामकण्ठाः 29, 26. 50. दामोष्णीषि und °ष्यै 58, 17. दायद und दौयाद 167, 42. दारगव n. 194, 20. दारद्वै 245, 10. दारव und दारु 191, 6. 9. दारु m. n. 12, 217. दारुण° 49, 2. दार्यै 58, 27. दार्या 127, 14. दार्याघाट und °वत् 176, 32. दार्यै 127, 14. दौष्ट्यै 77, 10. दौलन्तक (°) 11, 41. दान्भै und दौलभ्य 71, 96. दान्वा und दान्वैयै 127, 17. दौशग्रामिक (f. आ und ई) 48, 17. दाशग्रामिकै 56, 4. दाशार्णै 212, 15. दाशार्ह 136, 9. 151, 24. 212, 16. दाशार्हपयसै 212, 17. दाशयै 237, 18. दास 125, 18. 201, 7. दासक und दौसकायन 15, 48. दासग्राम und दौसग्रामिक (f. आ und ई) 48, 17. दासपत्नी 240, 9. दासमित्र 48, 24. दासमित्रायण und दासमित्रायणभक्त 34, 10. दासमित्रि 34, 9. दौसमित्रिक (f. आ und ई) 48, 24. दासमित्रिभक्त 34, 9. √ दासार्थै Act. Med. 201, 7. दासायनै 125, 18. दासौ 233, 6. दासोदास n. 73, 26. दासोपादौ 57, 16. दासोपाद 261, 17. दासोमाणवक n. 73, 11. दासेरक 104, 11. दिक्कम् 85, 97. दिन m. n. 12, 127. दिसा 245, 13. दिक् und °दिवम् 222, 7. दिवस m. n. 12, 17. दिवो 254, 17. दिश 222, 12. 230, 12. °दिशम् 222, 12. दिशा 230, 12. दिष्ट्या 85, 125. 254, 69. दीक्षा 101, 86. दीक्षातपसा 113, 11. दीक्षितै 101, 86. दीन 167, 68. दीप 9, 21. 18, 14. दीपक 18, 14. दीपनीय 9, 21. दीप्त und दीप्य 72, 23. दीप्य 9, 21. दीर्घ 118, 39. 147, 24. 218, 15. दीस und दीस्य 72, 23. दुःख 37, 23. 101, 38. 246, 2. 247, 2. दुःख° 246, 2. √ दुःखार्थै Med. 246, 2. दुःखितै 101, 38. दुःखिन् 247, 2. √ दुःख्यै 37, 23. दुन्दुभिप्रेचन und °प्रेचन 250, 16. दुर् 154, 10. दुर्ग 125, 39. दुर्भगा 44, 3. Am Ende eines Bah. 155, 5. दुर्भातु 188, 19. दुर्मनस् 15, 57. 174, 8. √ दुर्मनार्थै Med. 174, 8. दुर्मित्रा 163, 18. दुर्हृद् 188, 17. दुर्हृदय 188, 15. दुवस् und √ दुवस्यै 37, 13. दुष्ट 250, 11. दुष्ट 28, 11. 250, 11. 254, 145. दुष्पुरुष 167, 36. दुःपंधि 250, 9. दुःषमम् 105, 18. दुःषामन् 250, 3. दुःषेध 250, 6. दुस् 154, 9. दुस्तरौपै 129, 8. दुःस्त्री 188, 13. दुहितृ 164, 50. 255, 2. Am Ende eines Bah. 155, 13. दुह्य m. Sg. und Pl. 184, 3. दूरेपाक 131, 4. दूरेपाका 131, 7. दूरेपाकु 131, 9. दूषण 128, 4. दूष्य 24, 8. दृढ m. n. 12, 206. √ दृप् 192. दृश् und °दृशम् 222, 13. दृशान und दृशानक 80, 13. दृषदुपल n. 194, 12. °दृष्ट 60, 17. दृष्टि 77, 10. 172, 11. √ दृ 158. 203. देव 26, 36. 74, 55. देवै 133, 16. देव° 234, 11. देवकीय 74, 55. देवकृति 115, 8. देवतर 230, 20. देवता 151, 32. देवदत्त 48, 16. देवदत्तशठ 232, 20. देवदर्शन 232, 9. देवनीति 115, 10. देवभीति 115, 3. देवयात und देवयान 195, 5. देवराज 103, 16. देवराज 48, 21. 59, 9. देवलाति 115, 4. देववापि und °पनीय 114, 21. देवविश 4, 20. देवशर्मन् 74, 30. 163, 21. देवशर्मायै 74, 30. देवसूति 115, 9. देवस्यत्वक 80, 4. देवहू 71, 99. देवहूति

115, 2. देवासुर 212, 12. देवि 149, 22. देवी 133, 16. देवीधिपक 80, 7. देवीरापक 80, 5. देश. देश्य und देश्य 116, 15. देह 24, 15. 81, 69. m. n. 12, 180. देहल und लेनी 81, 70. देहनी 81, 69. देन्य 167, 68. देरसे 245, 13. देर्य 147, 24. 218, 15. देर्य und देर्य 118, 30. देलीपि 110, 5. देव 26, 36. देवत m. n. 12, 128. देवते 151, 32. देवतरेय 230, 20. देवति 110, 6. देवदत्तशठिनः 232, 20. देवदत्तिक (f. आ und ई) 48, 6. देवदर्शनिनः 232, 9. देवमति und देवमित्र 110, 9. देवयज्ञ 110, 10. देवयातक. देवयातव, देवयातवक und देवयानक 195, 5. देवरायाणि 103, 16. देवराजक 59, 9. देवराजिक (f. आ und ई) 48, 21. देवलि 110, 6. देवशर्मि 74, 30. देवशर्मि 163, 21. देवशर्मय 74, 30. देवस्थानि 149, 12. देवहर्व und देवहव्य 71, 99. देवासुर 212, 2. देश्ये 230, 12. दोडो 260, 6. दोषे 133, 17. दोषा 254, 67. दोषी 133, 17. दोह 92, 4. 101, 36. दोहिते 101, 36. दोगाधर्णे 125, 39. दोगागिनेय 44, 3. दोगात्रे 188, 19. दोगमसायने 15, 57. दोगमित्र 163, 18. दोगादे 188, 15. दोगुदे 188, 17. दोगकगति 110, 41. दोगव 28, 11. दोगपुष्य 167, 36. दोगस्वे 188, 13. दोगिक 92, 4. दोगिच und दोगिचयणे 164, 50. दृत m. n. 12, 25. द्यो 85, 192. द्रवस् und √द्रवस्य 37, 50. द्रव्यान्तर 178, 84. द्राक्षा 180, 4. 183, 8. 260, 9. द्राक्षा 89, 6. द्राक्षाप्रस्य 180, 4. द्राक्षामत् 183, 8. द्राघिमैन् 118, 30. 147, 24. दु 183, 20. दुघ 228, 72. दुघण 11, 2. दुण und दुणी 81, 12. दुपद 42, 5. दुपदो 57, 26. दुम 183, 22. दुमत् 183, 29. 22. √दुह् 192. दूहण 11, 3. दुह्य 228, 72. m. Sg. und Pl. 184, 3. द्रोण 81, 13. 130, 60. m. n. 12, 48. द्रोणपदो 57, 25. द्रोणी 81, 13. द्रोणीपदो 57, 25. द्रोह 92, 3. 101, 35. द्रोहिते 101, 35. द्रोघे 228, 72. द्रोघणक 11, 2. द्रोणिक 130, 6. द्रोणदायनि 42, 5. द्रोहणक 11, 3. द्रोहिक 92, 3. द्रोह्ये 228, 72. द्वास्पालिके und पालो 198, 4. द्विपदा 23, 8. द्विपदो 23, 8. 57, 13. द्विभाव 167, 12. द्विमुखलि 122, 2. द्वोष 35, 11. 124, 41. 125, 20. m. n. 12, 24. द्वे 85, 34b. द्वे 35, 11. द्वेषक 124, 41. द्वेषदिक 23, 8. द्वेषयने 125, 20. द्वेभाय 167, 12. द्वेयाहावक 124, 22. द्वाक्षायाण und द्वाक्षायाणोभक्त 34, 4. द्वाहाव 124, 22.

ध

धनंजय 71, 21. धनपति 17, 4. 167, 55. धनुर्दण्ड 216, 4. धनुष्कपाल 45, 10. धनुस् m. n. 12, 218. धन्वपति 17, 12. धमनि und धमनीले 244, 15. धर्म 23, 13. m. n. 12, 27. धर्मन् 170, 16. धर्मपति 17, 14. धर्मार्थो 194, 72. धर्मिक 144, 12. धर्मिणी 230, 11. धर्मिन् 170, 16. धर्म्य 15, 51. धातक und कौनी 81, 49. धात्रेय 46, 27. धानंजय 71, 21. धानपते 17, 4. धानपत्य 167, 55. धानुर्दण्डिके 216, 4. धानुष्के 216, 4. धान्य 15, 67. धान्यपते und पति 17, 11. धान्यायन 15, 67. धान्यपते 17, 12. धाय्य, धाय्य, धाय्य und धाय्या 116, 6. धारणि 110, 2. धारा 244, 40. धारा 171, 14. धारा 215, 22. धाराले 244, 40. धार्तराजक und धार्तराजो 124, 34. धार्तेय 189, 5. 190, 6. धार्तेय 190, 6. धार्तेयो 189, 5. धार्मे 170, 16. धार्मपते 17, 14. धार्मिके 23, 13. धार्मिके 144, 12. धार्मिणे 170, 16. धार्मिणेय 230, 11.

धौर्म्यायण 15, 51. धिक् 85, 70. ध्रुवक 142, 3. 156, 18. ध्रुवका 163, 16. ध्रुवकिन् 156, 18. ध्रुवकिलै 142, 3. √ ध्रू 158. 203. धूम 15, 31. 61, 21. 71, 18. 141, 3. 183, 24. 224, 3. धूममत् 183, 24. धूमावती 224, 3. धूम्यौ 141, 3. धूम 15, 32. धूर्त 151, 35. 167, 6. 177, 12. धूर्त 231, 2. धूली 31, 7. धूसी 31, 8. धेनु 26, 12. 164, 18. धेनुजि 58, 52. धेनुष्या und धेनुष्यितै 101, 28. धेनव 26, 12. 164, 18. धेनुज्यै 58, 52. धौमतायन und धौमतायनक 11, 17. धौमायन 15, 31. धौर्मनीय 61, 21. धौम्य 71, 18. धौमायण 15, 32. धौतै 151, 35. धौतक 177, 12. धौतैय und धौ 189, 5. धौत्य 167, 6. धौवकि 163, 16. ध्रजि und धमत् 173, 10. धात्ता und धमत् 183, 9. ध्रियमाण 86, 7. ध्रुव 59, 19. ध्रुवक 142, 4. ध्रुवका 142, 4. 156, 4. 163, 15. ध्रुवकि 156, 4. ध्रुवकिलै 142, 4. ध्रौवक 59, 19. ध्रौवकि 163, 15. √ ध्रंस् 120. ध्रंसकला 31, 11. ध्रज 162, 28. m. n. 12, 11. ध्रजवाद 103, 45. ध्रजि und धमत् 183, 11. ध्रज्जै 162, 28. ध्वन 15, 60. ध्वात्ता und ध्वाङ्गा 260, 11. ध्वाजवत und ध्वाजवतायनि 103, 26. ध्वाजवदायनि 103, 45. ध्वानायन 15, 60.

न

न 85, 30. 254, 32. नक् 254, 50. नकिम् 85, 25. नकिर् 85, 27. नकोम् 85, 26. नकुल und न्ला 225, 11. नक्तम् 254, 31. नख 162, 35. m. n. 12, 32. नख Bah. (f. अ) 66, 2. नखजाहै 43, 3. नखप्रचम् 178, 42. नखर m. n. 12, 33. नखरजनी und नखररजनी 260, 3. नखनी 162, 35. नग 14, 10. नगर 39, 8. नगरै 14, 10. नगर 68, 5. नैगरकाक 138, 10. 187, 16. नगरमदिन् 163, 40. नैगरवायस 138, 11. 187, 16. नगरौ 39, 8. नग्नमुषित 194, 4. नट 81, 92. 141, 13. नटौ 81, 92. नट्यौ 141, 13. नड 15, 75. 34, 23. 47, 8. 109, 2. 141, 13. 146, 6. नडैभक्त 34, 23. नडसै 109, 2. नडागिरि 50, 3. नडिनी 146, 6. नडिल 47, 8. नड्यौ 141, 13. नचेत् 85, 111. नत्त 15, 79. नद 14, 5. 34, 23. नदै 133, 7. नदैभक्त 34, 23. नदरै 14, 5. नदी 228, 82. नदौ 133, 7. ननान्द्र 164, 51. 255, 3. ननु 85, 81. नन्दन 68, 4. 12. नन्दिन् 68, 3. √ नभ् 120. नभाक् 228, 52. नैभ्य 72, 11. नम 15, 81. नमस् 37, 18. 254, 87. Mit क 243, 26. √ नमस्यै 37, 18. नय 18, 2. नैय 215, 7. नैयक 18, 12. नयात 167, 66. नर 47, 23. 125, 16. 227, 25. नरक 104, 4. नरद, नैरदिक und नरदिकौ 52, 2. नरनगर 68, 26. नरपति 167, 56. नराची und नरालि 225, 10. नैरागैस 205, 5. नरिल 47, 23. नरतै 92, 5. नरतै 133, 25. नरतन 58, 10. नल 160, 3. 237, 26. नलै 95. नलद, नैलदिक und नलदिकौ 52, 3. नल्यै 160, 3. √ नश् 192 नह 85, 20. नहि 85, 112. नहिकम् 85, 105. ना 85, 171. नाकुलै 225, 11. नागर 144, 35. नैगरमदि 163, 40. नैगरेयक 39, 8. नाग्यै 144, 35. नाट 81, 94. m. n. 12, 102. नाटौ 81, 94. नोडायन 15, 75. नौत्तायन 15, 79. नाना 254, 60. नौनान्द्र und नानान्द्रायणै 164, 51. नाभाकै 228, 52. नाभि 72, 11. 244, 4. नाभिलै 244, 4. नाम् 78, 15. नौमायन 15, 81. नौयात्य 167, 66. नौरपत्य 167, 56. नाराचै 225, 10. नारायणै 125, 16. नारालै 225, 10. नौरो 227, 25. नार्तिकै

92, 5. नालै 95. नाल m. n. 12, 90, 251. नालोक und नालोकिनी 146, 25. नाल्यै 237, 26. नाविक und नाविन् 219, 17. नाव्य und नाव्यायनै 125, 77. नासा 237, 12. नासिका und नासिक्यै 237, 37. नास्तिक 144, 32, 167, 103. नास्तिक्यै 144, 32. नास्तिक्य 167, 103. नास्ये 237, 12. नि 154, 13. निकथित und नित्तिन् 22, 7. निकषो 254, 29. निकुच्यकर्ग 122, 19. निगड m. n. 12, 83. निगदित und नित्तिन् 22, 4. निगम 32, 10. निगृहीत und नित्तिन् 22, 44. निघातिन् 167, 61. निचय 18, 7. निचय° 234, 6. निचयक 18, 7. निजि und नित्तिन् 183, 12. नितान्त, नितान्तवृत्त, °वृत्तीय, नितान्तावृत्त, °वृत्तीय und नितान्तौय 25, 56. नित्य 218, 2. नित्यदा 254, 113. नित्यम् 254, 112. निदाघ 131, 22. m. Sg. und Pl. 29, 24. निद्रा und निद्रितै 101, 25. निधन m. n. 12, 75. निधन° 234, 8. निधान 33, 7. 167, 58. 236, 8. निधान° 234, 8. निधानकै 33, 7. निषटित und नित्तिन् 22, 9. निषटित und नित्तिन् 22, 56. निषत्यरोहिणी 178, 50. निषात 167, 46. निषाद und निषादक 18, 13. निपुण 167, 29. 188, 27. निपुण° 213, 10. 234, 25. °निपुण 231, 13. 233, 15. निबद्ध 33, 8. 207, 5. निबद्धकै 33, 8. निबन्ध, °कै, निबन्धन und °कै 33, 8. निमग्न 207, 11. निमित्त 23, 7. 32, 21. निर् 154, 8. निरक्षिन् 83, 8. निरजिनै 129, 11. निराकृत 22, 26. °निराकृत 60, 14. निराकृतिन् 22, 26. निरुक्त 23, 6. 32, 8. निरुक्त 19, 5. निरुपलै und निरुपलै 129, 2. निर्मत्तिकै 129, 3. निर्मशकै 129, 4. निर्यास 55, 10. m. n. 12, 76. निर्यासिकै 55, 10. निर्लोन und °कै 33, 4. निव 167, 57. निवाकु 163, 4. निवात 33, 6. 132, 24. निवातकै 33, 6. निवार्यिन् 83, 11. निवास 33, 5. 75, 13. निवास 68, 14. निवासकै 33, 5. निवार्मिन् 83, 10. निवेश 236, 22. °निवेश 68, 13. निशान्त und °न्तौय 25, 43. निशार्यिन् 83, 12. निश्चप्रचम् 178, 43. निश्च 167, 33. निश्चाविन् 83, 9. निष्प्राश्यामा 178, 51. निषधि 250, 8. निषाद 59, 4. 164, 41. निषादित und नित्तिन् 22, 8. निषेध 250, 5. निष्क m. n. 12, 188. निष्कल und °लै 81, 137. निष्कालकै 129, 5. निष्कालिकै 129, 6. निष्कुल 167, 82. निष्क्रमण 101, 9. 218, 3. निष्क्रमणितै 101, 9. निष्पदी 57, 20. निष्पाद und निष्पादन (0) 244, 45. निष्पात्र und °नै 244, 8. निष्पेष 238, 8. निष्पेषै 129, 7. निःपंधि 250, 8. निःपमम् 105, 19. निःपामन् 250, 2. निःपेध 250, 5. निम् 154, 7. निमर्ग 238, 10. निस्तरिकै 129, 10. निस्तरिषै 129, 9. नीच 191, 5. नीचायक und °कौय 25, 45. नीचम् 254, 7. नीड m. n. 12, 229. नीप 191, 5. नील 103, 12. 191, 5. 201, 3. √नीलार्यै Act. Med. 201, 3. नु 85, 87. नुकम् 85, 190. नुर्व 85, 175. नूनम् 85, 7. नृ 227, 25. √नृत् (नरोन्त्यते) 68, 9. नृनमन् 68, 2. नृषत् und √नृषार्यै Med. 174, 24. √नृ 158. 203. नेत् 85, 14. नेम 241, 12. नेगमै 32, 10. नैघात्य 167, 61. नैच 191, 5. नैत्ये 218, 2. नैधान 236, 8. नैधान्य 167, 58. नैप 191, 5. नैपात्य 167, 48. नैपुणो 188, 27. नैपुण्य 167, 29. नैबद्धकै 207, 5. नैमग्नकै 207, 11. नैमित्तै 32, 21. नैमित्तिकै 23, 7. नैमिषि 110, 19. नैमिषि 110, 26. नैयप्रोधै 157, 2. नैयार्यै 32, 6. नैयार्यिकै 23, 3. नैयार्यिकै 23, 4. नैरुक्तै 32, 8. नैरुक्तिकै 23, 6. नैल 191, 5. नैलायनि 103, 12. नैव 25, 27. नैवकि 110, 8. नैवतायनै 132, 24. नैवति 110, 8. नैवाक्य 25, 27. नैवाक्यि 163, 4. नैवाक्यौय 25, 27. नैवासिक 75, 13. नैवौय 25, 27. नैवेश 236, 22. नैव्य 167, 57. नैश्य 167, 33. नैष 82, 2. नैषाद 164, 41. नैषादक 59, 4. नैषादायन 164, 41. नैष्कुल्य 167, 82. नैष्क्रमणै

218, 3. नैषेधिक 238, 8. नैसर्गिक 238, 10. नो 85, 79. 170. नाचेत् 85, 110. नाट und ना-
टनी 81, 94. ना 85, 79. 219, 17. नाक Bah. 30, 7. नावत् 219, 17. नापेचन und नापेचण
250, 15. न्यग्रोध 33, 2. 55, 3. 131, 23. 156, 6. 157, 2. न्यग्रोधक 33, 2. न्यग्रोधक 55, 3.
न्यग्रोधेन् 156, 6. न्याय 23, 3. 32, 6. 116, 23. न्यायम् 78, 9. न्याय्य und न्याय्य 116, 23.
न्यास 23, 4. 135, 6. न्यासिक 135, 6. न्व 85, 174.

प

पक्ष 116, 5. पक्षिक 144, 45. पक्षिगणक 28, 9. पक्षम् und पक्षम् 244, 42. पक्ष्य und
पक्ष्य 116, 5. पक्ष् 142, 8. m. n. 12, 107. पक्ष्ज und पक्ष्जिनो 146, 22. पक्ष्जले 142, 8.
पक्ष्ज 26, 13. पक्षतभञ्जता 178, 62. पक्षप्रकटा 178, 71. पक्षलवणा 178, 70. पञ्चक m. n.
12, 171. पञ्जजन 152, 12. पञ्चदशो 239, 6. पञ्चन् 163, 27. पञ्चपदो 57, 37. पञ्चाल
26, 31. 125, 56. पञ्जर 237, 24. पट 81, 112. पेटककन्य 87, 5. पटर und पटनी 81, 16.
पटह m. n. 12. 152. पटिमैन् 147, 4. पटनी 81, 112. पटु 147, 4. पटु 213, 6. 234, 21.
पटु 231, 9. 233, 10. पटार 124, 44. पठित und पठित् 22, 37. पण 130, 2. पणव m. n.
12, 247. पण्डा 101, 63. पण्डारकाः 29, 51. पण्डित 118, 17. 174, 5. पण्डित 101, 63.
पण्डित 213, 7. 234, 22. पण्डित 231, 10. 233, 12. पण्डिताये Med. 174, 5. पण्डितमैन्
118, 17. पत 95. 133, 6. पतञ्जल m. Sg. und Pl. 29, 19. पतत्रि und पन् 212, 19. पता-
का, पवत्, पतातिक und पताकिन् 219, 9. पत्तिगणक 28, 9. पत्तिगणक 185, 12. पत्त 9, 23.
244, 33. 251, 11. पत्तक, पत्तमूल und पत्तमूलक 251, 11. पत्तले 244, 33. पत्तिक 144, 43.
पत्तिगणक 28, 9. पत्तीय und पत्त्य 9, 23. पत्तीवत् 212, 10. पथै 71, 109. 95. पथम् 222, 22.
पथिक und पका 144, 24. पथिकार 58, 36. पथिन् 116, 10. 132, 10. 222, 22. पथ्य und
पथ्य 116, 10. पद 23, 18. 64, 2. पदक m. Sg. und Pl. 184, 30. पदक 64, 2. पदक्रम 23, 18.
पदञ्जल m. Sg. und Pl. 29, 20. पदव्याख्यान 32, 2. पदाति 170, 9. पदिक 135, 8. पद्धति
162, 2. 170, 10. पद्धते 162, 2. पट्र 146, 2. m. n. 12, 13. पट्रिमैन् 146, 2. पफकनरकाः
104, 4. पम्पम् und पम्पस्यै 37, 21. पम्पा 206, 14. पय 215, 27. पयम् 37, 55. 146, 32.
पयसिन्तो 146, 32. पयस्क Bah. 30. 6. पयस्यै 37, 55. पर 74, 54. 241, 15. पर 234, 9.
परकीय 74, 54. परकुल 152, 6. परदर 8, 29. परम् 254, 101. परम् 49, 14. परमस्य 167, 24.
परयुग 152, 5. परल 228, 91. परलोक 8, 15. परशु 164, 52. 244, 11. परशुले 244, 11.
परस्त्रो 8, 20. 44, 12. 164, 52. परस्यकुल 152, 7. परा 154, 2. पराशर 61, 26. 71, 77. परि
154, 21. परिकथित und पतिन् 22, 33. परिकथै 129, 14. परिकलित und पतिन् 22, 11.
परिकेशै 129, 14. परिकृत्त (१) 144, 51. परिगणित und पतिन् 22, 39. परिगदित und पतिन्
22, 5. परिगहन 68, 18. परिगृह्ण und पतिन् 33, 10. परिग्रहोत् 13, 4. परिचारकै 185, 3.
परिणाह. पवत् und परिणाहिन् 161, 16. परित (१) und पतिन् (१) 22, 41. परिद्वैत् 24, 10.
परिधि 230, 59. परिनन्दन 68, 19. परिनर्तन 68, 17. परिपाठै 129, 14. परिभविन् 83, 29.
परिभाविन् 83, 30. परिमण्डल 167, 94. परिमर्दित und पतिन् 22, 13. परिल 228, 26. परि-

वंश und *क 33, 24. परिवादित und *तिन् 22, 6. परिवाप 55, 9. 156, 16. परिवापिके 55, 9. परिवापिन् 156, 16. परिवृत्त und *क 33, 19. परिवृष्ट 118, 3. *परिवेषके 185, 4. परिवृष्टिमेन् 118, 3. परिव्राजक 188, 21. परिव्राजककांशिका und परिव्राट्कांशिका 113, 7. परिषद् 23, 21. 59, 10. परिषादक 212, 6. परिषिक 228, 30. *परिषेचक 185, 4. परिषुते 24, 10. परिसारक 212, 6. परिहृस्ते 129, 14. परोक्षमे 222, 21. पर्ण 25, 44. 109, 5. 228, 76. 229, 9. 244, 78. पर्णक m. Sg. und Pl. 29, 39. पर्णले 244, 78. पर्णवल्क 71, 66. पर्णसे 109, 5. पर्णाटक m. Sg. und Pl. 184, 10. पेरिणक und पेरिणके 52, 19. पर्णो 52, 10. 206, 6. पर्णोय 25, 44. पर्याचित 19, 2. पर्यालो 31, 22. पर्येहि und *हे 227, 18. पर्वत 97, 11. पर्वन् 239, 9. पशु und पशुने 244, 11. पर्वद् 59, 10. पर्षिक 144, 23. पले 95. पलल und पललने 139, 16. पलानिने und पलालो 139, 12. पलाश 25, 31. 47, 4. 55, 23. 207, 2. 236, 21. *पलाश 217, 15. पलाशिके 55, 23. पलाशिल 47, 3. पलाशोय 25, 31. पलित 13, 5. 237, 13. पलिते 13, 5. पल्लव 101, 22. m. n. 12, 249. पल्लविते 101, 32. पल्लो 124, 32. \angle —पल्लव 84, 3. पवन 128, 19. पव-ष्टुरिक 230, 33. पवित्र 15, 28. m. n. 12, 192. पविन्द und *न्दा 15, 27. पशु 85, 126. पशुपति 17, 18. पषिक 228, 27. पांसु und पांसुले 244, 9. पाक 132, 25. 147, 19. पाके 147, 19. पाका 4, 9. पाकायने 132, 25. पाकिमेन् 147, 19. पात्निक्ये 144, 45. पौत्तिगणक 28, 9. पौङ्क 26, 13. पौञ्चजनान 152, 12. पाञ्चजन्य und पौञ्चजन्यायनि 42, 7. पाञ्चदशे 239, 6. पौञ्चाल 26, 31. पाञ्चालायने 125, 36. *पाञ्चालेय 46, 6. पौञ्चि 163, 27. पाञ्जये 237, 24. पाट् 85, 73. पाटल 141, 6. पाटले 166, 11. पाटलका und पाटलक्यो 141, 6. पाटलो 166, 11. पाटल्यो 141, 6. पाटवे 147, 4. पौट्टारक 124, 44. पाटन und *ने 81, 99. पाठा und पाठये 127, 11. पाणिके 130, 2. पाण्ट, पाण्टे, पाण्ड und पाण्डे 81, 121. पाण्डवे 230, 95. पाण्डिते und पौण्डित्य 118, 17. पाण्डु 230, 95. पाते 95. पातत्रे und पातत्रिणे 212, 19. पातन und *ने 81, 98. पौत्तिगणक 28, 9. पात्निक्ये 144, 43. पौत्तिगणक 28, 9. पातोवत 212, 10. पात्र m. n. 12, 42. पौत्रबहुला 138, 2. 187, 16. पात्रोव m. n. 12, 50. पौत्रेसमिताः und *समिताः 187, 16. पार्थ 71, 109. 95. पाथिकार्ये 58, 36. पाथिक्ये 144, 24. पाथेय und पौथेयक 124, 30. पोथ्य 71, 109. पाद् 135, 8. पाद 15, 68. 18, 13. 82, 11. 130, 3. 216, 16. पौद 215, 26. पौदक 18, 12. पादक्रमिके 23, 18. पादगृह्य 178, 6. पादजाहे 43, 6. पादध्याख्याने 32, 2. पादस्वेदन und *स्वेदनिके 2, 5. पादाते 170, 9. पौदायन 15, 68. पादिके 23, 18. 130, 3. 216, 16. पादगृह्य 178, 6. पादते 170, 10. पाद्य und पौ-द्यक 251, 7. पान 81, 83. पानक m. n. 12, 236. पाने 81, 83. पान्यायने 132, 10. पानट und *टे 81, 99. पापसमम् 105, 23. पाम (पामन्) und पामरे 14, 13. पारक und *के 81, 78. पारिक und *केनेय 74, 59. पारकुलीन 152, 6. पारणि 110, 3. पारदार 8, 29. पारमस्थ 167, 24. पारस्युगीण 152, 5. पारले 228, 91. पारलोक 8, 15. पारश्व und पारश-वायने 164, 52. पारस्वणेय 44, 12. 8, 20. पारस्यकुलीन 152, 7. पाराशरे 71, 77. पाराशरैय 61, 26. पाराशर्य 71, 77. पारित्तिक्ये (१) 144, 51. पारिधेय 230, 59. पारिमण्डल्य 167, 94. पारिले 228, 26. पारिवृष्टे und पारिवृष्ट 118, 3. पारिवाजके 188, 21. पारिपत्के 23, 21. पारिषदक 59, 10. पारिषादके 212, 6. पारिषिके 228, 30. पारिसारके 212, 6. पारो 228, 76.

229, 9. पार्श्ववल्कं und पार्श्ववल्क्य 71, 66. पार्श्वे 228, 55. °पार्श्व 46, 24. पार्थिव 26, 11. पार्थिवचन्द्र 217, 21. पार्थिव 97, 11. पार्श्व 244, 10. m. n. 12, 155. पार्श्वतस् und पार्श्वतैय 74, 53. पार्श्वले 244, 10. पार्श्व und पार्श्वदंश 26, 23. पार्श्वदक 59, 10. पार्थिकं und पार्थिका 228, 30. पार्थिक्ये 144, 23. पार्थिग्यं und पार्थिग्ये 244, 15. पाल 235, 7. पाले 95. पालक m. n. 12, 195. पालाश 236, 21. पालाशक 207, 2. पालित्ये 237, 13. पालेय 235, 7. पाल्लक 124, 32. पावन und °नै 81, 155. पावदुरिकेय 230, 33. पावा und पावेय 127, 11. पौत्रि-
त्रायण 15, 28. पौत्रिन्द्रायन 15, 27. पाश und पाशिल 47, 2. पाशुपते 17, 18. पाथिकं 228, 27. पिङ्ग 244, 26. पिङ्ग° und °पिङ्ग 36, 11. पिङ्गर 125, 21. पिङ्गल 71, 87. 81, 5. 125, 22. पिङ्गले 244, 26. पिङ्गल° und °पिङ्गल 36, 21. ∟-पिङ्गल 84, 6. पिङ्गलक m. Sg. und Pl. 29, 13. पिङ्गले 81, 5. पिचण्ड 18, 4. 108, 3. पिचण्डक 18, 4. पिचण्डवत्, पिचण्डिक, पि-
चण्डिहन् und पिचण्डिले 108, 3. पिचुक und °क्रीय 25, 13. पिञ्जीशूर 138, 13. 187, 16. पिञ्जल 15, 11. पिञ्जल m. Sg. und Pl. 29, 43. पिञ्जूर 15, 11. पिञ्जूलक m. Sg. und Pl. 29, 43. पिठक 27, 6. 141, 9. 228, 49. m. n. 12, 120. पिठक्यौ 141, 9. पिठाक 27, 7. 141, 10. 228, 50. पिठाक्यौ 141, 10. पिण्ड 81, 113. 114, 24. 125, 55. पिण्डपत्नी 240, 4. पिण्डफला 4, 15. पिण्डिक 144, 4. पिण्डो 58, 46. पिण्डे 81, 113. पिण्डोजङ्घ m. Sg. und Pl. 184, 11. पिण्डेय 114, 24. पिण्डोशूर 138, 13. 187, 16. पिण्याक m. n. 12, 123. पिं-
तरिशूर 138, 14. 187, 16. पितामह und °है 81, 149. पितृमत् 58, 13. पित्त und पित्तले 244, 27. पिधान m. n. 12, 40. पिनद्ध 207, 4. पिनाक m. n. 12, 129. पिपासा 18, 3. 101, 29. पिपासाक 18, 3. पिपासित 101, 29. पिप्पल 25, 4. पिप्पली 260, 14. पिप्पले 81, 140. पिप्पलमूल und °मूलेय 25, 5. पिप्पलेय 25, 4. पिप्पलू 71, 102. √पिप् 181. ∟-पिप्पल 84, 7. पिशाच 18, 3. 136, 10. 148, 7. 151, 29. 167, 53. पिशाचक 18, 3. पिशुन 167, 30. 188, 28. पिष्ट 228, 28. m. Sg. und Pl. 29, 14. पिष्टिका 225, 4. पीडा 171, 17. पीत 186, 7. 201, 9. पीतक 186, 7. पीतद्यत 20, 6. पीततल 20, 5. पीतदारु 191, 9. पीतमद्य 20, 7. पीतस्तम्ब und पीतस्तम्बक 186, 8. √पीतार्य Act. Med. 201, 9. पीत्वास्थिरक 178, 46. पीत्वा 252, 2. पीन und पीनर 14, 20. पीष, पीषेय und पीष्य 9, 21. पीयूषा 47, 5. 102, 8. पीयूषित 47, 5. पीयूष und पीयूषिल 47, 5. पीलु 26, 21. 218, 11. पीलुकुण्ड 26, 21. पीलुमूल 218, 11. ∟-पुंस् 84, 17. °पुंस् Bah. 30, 4. पुक und पुकिन् 156, 13. पुङ्ख m. n. 12, 172. पुच्छ m. n. 12, 35. पुट 15, 6. 81, 10. 156, 14. पुटक und पुटकिनी 146, 27. पुटिन् 156, 14. पुट्टे 81, 10. पुण्डरीक 225, 5. °पुण्डरीक 217, 14. पुण्यसमम् 105, 24. पुत्र 164, 49. 186, 12. पुत्रक 144, 20. पुत्रक 186, 12. पुत्रजात 20, 2. पुत्रपत्नी 194, 39. पुत्रपत्नी 240, 8. पुत्रपशु und °शू 194, 40. पुत्रपात्र m. 73, 9. पुत्रिक 144, 20. पुनः पुनः 167, 77. पुनर् 254, 4. पुनरुक्त 23, 5. 32, 7. पुनर्दाय 178, 8. पुनर्भू 164, 48. पुर 1, 11. 58, 23. 230, 2. m. n. 12, 159. पुरकावण 62, 4. पुरग 61, 18. पुरगावण 62, 4. पुरण und √पुरण्य 37, 60. पुरस् 167, 76. पुरा 85, 68. 254, 74. पुराग 61, 19. पुराण 162, 32. m. n. 12, 253. पुराणो 162, 32. पुरोष und °षिते 101, 10. पुरुकुत्स 71, 58. पुरुष 188, 5. पुरुषांसक und पुरुषासक 232, 16. पुरोडाग् 90, 19. पुरोह 90, 3. पुरोहित 179, 7. पुरोहितिका 228, 57.

पुल 109, 9. 160, 8. पुलक und -क्रिते 101, 32. पुलसै 109, 9. पुलस्ति 71, 19. पुलिन 5, 3. 237, 29. m. n. 12, 205. पुलिनवती 5, 3. पुल्ये 160, 8. पुष्क 244, 28. पुष्कर 39, 3. 81, 25. 206, 12. पुष्करसद् 8, 9. 163, 19. m. Sg. und Pl. 184, 22. पुष्करै 81, 25. पुष्कल 39, 40. 236, 2. पुष्कले 244, 28. पुष्कले 81, 138. पुष्प 101, 2. 119, 18. *पुष्पा 4, 16. पुष्पिते 101, 2. पुस्त m. n. 12, 79. पुस्तक m. n. 12, 248. पूग 116, 3. पूग- 234, 3. पूंय und -पूंय 116, 3. *पूजके 185, 2. पूजनिक 144, 52. पूजित und *तिने 22, 38. पूत m. n. 12, 239. पूतयवम् 105, 8. पूतिक 144, 42. 236, 18. पूतिका 236, 18. पूतिमाय 71, 83. पूतीकी 236, 18. पूष, पूषेय und पूष्य 9, 10. पूषमानयवम् 105, 9. पूर 235, 15. पूर्य m. n. 12, 246. पूर्य und पतिने 22, 2. पूर्व 241, 15. m. n. 12, 68. पूर्वनगरी 127, 10. पूर्वपत्र und *क्षेय 74, 19. पूर्वधर 167, 105. पूर्वापहरणा und पूर्वापहाणा 4, 13. पूलाक 137, 5. पूलास 236, 19. पूलासककरण्ड, पूलासककुरण्ड und पूलासकारण्ड 191, 29. पूष und पूषे 81, 44. एथेक् 254, 14. एथा 228, 55. एथिवी 26, 11. एथिवी 81, 146. एथु 244, 29. एथुक, एथुकेय und एथुक्य 9, 7. एथुले 244, 29. एष 26, 23. *एषत् und *एषत 217, 13. एषदंश 26, 23. एषोत्थान und एषोद्गान 148, 2. एष्टाहर् 43, 12. एष und एमै 81, 55. ✓ एष 158, 203. ऐलिशाला 91, 2. ऐश 81, 62. 244, 44. ऐशलै 244, 44. ऐशे 81, 62. ऐङ्गायणै 125, 21. ऐङ्गले 71, 87. ऐङ्गलायने 125, 22. ऐङ्गलायनि und ऐङ्गलांदायनि 149, 13. ऐङ्गल्य 71, 87. ऐङ्गलायन und ऐङ्गलायण 15, 11. ऐटके 228, 49. ऐटकिके 27, 6. ऐटाके 228, 50. ऐटाकिके 27, 7. ऐगहायने 125, 55. ऐगिडके 144, 4. ऐगडै 58, 46. ऐतदारव 191, 9. ऐतुमत्यै 58, 13. ऐनद्धके 207, 4. ऐष्यलये und ऐष्यलव्य 71, 102. *ऐष्यलाद 46, 22. ऐयुते 102, 8. ऐलव 26, 21. ऐलवे 218, 11. ऐल-श्यापर्णयाः 46, 4. ऐलुकुश 26, 21. ऐलुमूले 218, 11. ऐशात्रे 136, 10. 151, 29. ऐशाच्य 167, 53. ऐशुने 188, 28. ऐशुन्य 167, 30. ऐष्टे 228, 28. ऐष्टिके 225, 4. पोत 141, 7. 188, 40. पोतन und *ने 81, 97. पोतृ 28, 6. *पोतृ 185, 13. पोत्ये 141, 7. पोले 95. पौजनिक्ये 144, 52. पौटायन 15, 6. पौण्डरीके 225, 5. पोते 188, 40. पौतिक 236, 18. पौतिक्ये 144, 42. पौति-माये und पौतिमाष्य 71, 83. पौतीक 236, 18. पौत्र 28, 6. 164, 49. पौत्रक्ये 144, 20. पौ-त्रायणे 164, 49. पौत्रिक्ये 144, 20. पौनःपुन्य 167, 77. पौनरुक्ते 32, 7. पौनरुक्थिके 23, 5. पौनर्भव und पौनर्भवायणे 164, 48. पौरगैय 61, 18. पौरस्य 167, 76. पौरागैय 61, 19. पौरकुत्स 7, 58. पौरुषे 188, 5. पौरुषासकिने und पौरुषासकिनेः 232, 16. पौरुषे 230, 2. पौरुष्य 235, 15. पौरुडाशे 90, 19. पौरुहे 90, 3. पौरुहिते 179, 7. पौरुहितिके 228, 57. पौरुषामाये und *मासी 239, 7. पाये 58, 23. पावनगरये 127, 10. पावार्धये 167, 105. पौलस्त्य 71, 10. पौलाक und पौलाके 137, 5. पौलास 236, 19. पौलिन्ये 237, 29. पौष्करसादि 110, 15. पौ-ष्करसादि 163, 19. 8, 9. पौष्करेयक 39, 3. पौष्कल 236, 2. पौष्कलेयक 39, 4. पौष्कि und पौष्य 110, 28. प्याट 85, 74. प्रकथनम् 78, 5. प्रकर्षे 92, 16. प्रकाम 167, 89. प्रकामम् 254, 99. प्रकृत 15, 16. प्रप्रोव m. n. 12, 94. प्रचक्षणम् 78, 10. प्रचार und *रिते 101, 12. प्रचिक 144, 49. प्रचुल 71, 114. प्रजापति 179, 2. प्रजावती 179, 3. प्रजा 142, 9. 244, 20. प्रजालै 244, 20. प्रजिलै 142, 9. प्राणपते und *पति 17, 16. प्रणय, *यिन्, प्रणाय und *यिन् 247, 15. प्रतपन 172, 7. प्रतपने mit क 243, 24. प्रतर 61, 16. प्रतान् 254, 95. प्रतान m. Sg. und Pl. 29, 37. प्रताम्

254, 93. प्रति 154, 20. प्रतिक 144, 26. प्रतिकृत्तिको 1, 9. प्रतिखेटके 1, 5. प्रतिजनै 1, 2. प्रतिपद 239, 8. प्रैतिपत्र 19, 6. प्रतिपुरै 1, 11. प्रतिबोध 164, 37. प्रतिबोधिन् 70, 7. प्रतिभू 167, 99. प्रतियाधिन् 70, 8. प्रतियागिन् 70, 9. प्रतियाधिन् 70, 6. प्रतिराजैन् 1, 3. प्रतिरूपक 85, 146. प्रतिरोटके 1, 5. प्रतिरोधिन् 70, 5. प्रतिलोम m. Sg. und Pl. 29, 35. प्रतिश्रवणै 1, 8. प्रतिष्ठाका 250, 13. प्रतिसर m. n. 12, 216. प्रतिहर्तृ 28, 3. प्रतोप 246, 8. 247, 10. प्रतोप 246, 8. √प्रतोपायै Med. 246, 8. प्रतोरिपिन् 247, 10. प्रतूर्त und प्रैतूर्तक 80, 12. प्रत्यक्ष 151, 5. प्रत्यक्षम् 222, 21. प्रत्यजिरै 1, 6. प्रत्यय 101, 85. प्रत्ययन्म् 78, 6. प्रत्ययितै 101, 85. प्रत्यव-रोहिणै 81, 104. प्रत्याद्रौ 1, 7. प्रत्यधै 1, 10. प्रत्यधैपुरै 1, 10. 11. प्रत्युद्धै 1, 4. प्रथम 209, 7. प्रदक्षिणम् 105, 28. प्रदृशनम् 78, 16. प्रदीप, प्रदीपेय und प्रदीप्य 9, 12. प्रद्युम् 163, 49. प्रपञ्चम् 78, 7. प्रपतन 172, 7. प्रवाहिका 254, 80. प्रवाहुकम् 254, 79. प्रभूत und प्रैभूतक 80, 11. प्रमोष (°) und °पिन् (°) 247, 10. प्रमगम् 105, 27. प्रयुजन्म् 78, 17. प्रयुक्तै und प्रयुत 153, 3. प्रयोग 8, 19. 92, 10. प्ररथम् 105, 26. प्ररोह 90, 3. प्ररोहण und °शैय 7, 16. प्रलेपिका 179, 4. प्रवृत्तन्म् 78, 3. प्रवर m. n. 12, 252. प्रवर्यापसदो 113, 8. प्रवाल m. n. 12, 226. प्रवास 75, 12. 146, 16. 218, 12. 238, 13. प्रवासिनी 146, 16. प्रवाह 146, 14. प्रवाहण und प्रवाहणेयै (vgl. 7, 3, 28 fg.) 230, 39. प्रवाहिणी 146, 16. प्रविक 144, 50. °प्र-वोण 231, 5. प्रवृद्धै 153, 1 2. प्रवेशन 7, 5. 218, 4. प्रवेशनेय 7, 5. °प्रवजिता 233, 2. प्रशान् 254, 94. प्रशास्तृ 28, 4. प्रैश्लष्ट 19, 8. प्रसप्त und प्रैसप्तक 80, 18. प्रसहन्म् 78, 4. प्रसहने mit कृ 243, 33. प्रस्कन्दन 172, 6. प्रस्थायिन् 70, 4. प्रहसने mit कृ 243, 23. प्रहृत 15, 55. प्राकर्षिकै 92, 16. प्राकाम्य 167, 80. प्राकारमर्दि und प्राकारमर्दिन् 163, 41. प्राकृतयन 15, 16. प्राकपुष्पा 4, 16. प्राचिक्यै 144, 49. प्राचीनयोग und प्राचीनयोग्य 71, 8. प्राचुलै und प्राचुल्य 71, 114. प्राच्य und प्राच्यायन 15, 50. प्राजया mit कृ 243, 9. प्राजरूढा mit कृ 243, 10. प्राजया mit कृ 243, 9. प्राजापतै 179, 2. प्राजावतै 179, 3. प्राडाहति 110, 20. प्राण und प्राणायनै 125, 15. प्राणाहति 110, 20. प्राणयङ्ग 162, 17. प्रातेर् 254, 3. प्रातर und °शैय 61, 16. प्रातिक्यै 144, 26. प्रातिपदै 239, 8. प्रैतिबोध und प्रातिबोधायेनै 164, 37. प्रैतिभव्य 167, 99. प्रैतिहर्त्रै 28, 3. प्रात्यक्षै 151, 5. प्राथमिकै 209, 7. प्रादुस् 31, 35. 254, 109. mit कृ 243, 25. प्रादोहनि 110, 18. प्राद्युम्नि 163, 49. प्रान्त 15, 59. प्रान्तपुष्पा 4, 16. प्रान्तायन 15, 59. प्रायम् 78, 8. प्रायस् 254, 77. प्रायगिकै 92, 10. 8, 19. प्रारम्भण und °शैय 7, 11. प्रारोहै 90, 3. प्रालेपिकै 179, 4. प्रावार्से 218, 12. प्रावासिक 75, 12. 238, 13. प्रावाहिण 110, 33. प्रावाहणेयै 230, 39. प्राविक्यै 144, 50. प्रावेशनै 218, 4. प्राशास्त्र 28, 4. प्राहृतायन 15, 55. प्राहृणम् 105, 25. प्रिय 147, 25. प्रियक 164, 13. प्रियरूप 177, 2. √_प्रेता und √_प्रेताकू 84, 47. प्रेमैन् 147, 25. प्रेषण 92, 12. 216, 8. प्रेहिकटा 178, 22. प्रेहिकर्दमा 178, 24. प्रेहद्वितीया 178, 19. प्रेहवाणिजा 178, 14. प्रेहस्वागता 178, 72. प्रैयक 164, 13. प्रैयरूपक 177, 2. प्रैयणिकै 92, 12. 216, 8. प्रोटम् 105, 22. प्रोथ m. n. 12, 53. प्रोट 228, 2. प्रोटिक 228, 3. प्रोथपापीयस् 178, 48. प्रोहकटा 178, 22. प्रोहकर्दमा 178, 25. प्राण्यपिदै 122, 16. प्राण्ट und प्राण्टै 228, 2. प्राण्टिकै 228, 3. प्लक्ष und प्लक्षकैय 126, 2. प्लव und प्लवै 133, 9. √प्लो 158. 203.

फ

फट् 85, 132. फर्करक und फर्कै 81, 22. फल 25, 35. 31, 15. 101, 69. 109, 10. 239, 9. m. n. 12, 157. फलक m. n. 12, 126. फलका und फलकिन् 156, 2. फलसै 109, 10. फला 4, 15. फलि 77, 8. फलितै 101, 69. फली 31, 16. फलीय 25, 35. फलू 31, 15. फलेपाक 131, 5. फलेपाका 131, 8. फलेपाकु 131, 10. फौलेय 77, 8. फेन und फेनायै Act. Med. 201, 4.

ब

बहिर्मैन् (vgl. 6, 4. 157) 118, 29. 147, 12. बक 25, 27. 125, 3. बकनखगुदपरिणद्धाः und नखश्वगुदपरिणद्धाः 104, 5. बकसख m. Sg. und Pl. 184, 12. बकौय 25, 27. बकुल und बलितै 101, 74. बत 85, 93. 254, 41. बदर 81, 21. 125, 62. 143, 6. ब-बदर 84, 5. बदरकुण 143, 6. बदरप्रस्थ und बदरी 41, 9. बदरी 81, 21. ब-बदरी 84, 5. बधिर 11, 37. 118, 16. बधिर und बधिर 36, 15. बधिरक m. Sg. und Pl. 29, 31. बधिरिका 228, 34. बधिरिमैन् 118, 16. बन्ध und बन्ध 24, 9. बन्धकी 44, 4. 230, 25. बन्धकी 233, 7. बन्धा 31, 34. बन्धु 103, 47. 151, 33. बन्धुका und बन्किन् 156, 3. बन्धुपति 17, 13. बभु 3, 3. 71, 27. 200, 3. बभुवत् und बभुर् 200, 3. बभ्वैविश्ववयसी 205, 9. बर्बर 47, 17. 61, 32. 97, 13. 124, 25. बर्बर und बर्बर 36, 18. बर्बरिले 47, 17. बर्हवत् 212, 14. बर्हिष्यल und बर्षूल 45, 11. बर्हिष्य und बर्हिस् 72, 5. बल 109, 14. 244, 16. m. n. 12, 142. बलै 95. बलसै 109, 14. बलाका 163, 11. 219, 19. बलाकावत्, बलाकिक und बलाकिन् 219, 19. बलात् 254, 146. बलाह 207, 6. बलाहक 148, 3. बलाहक 217, 17. बलि 77, 3. बलि-वर्दिन् 230, 70. बलीवदी 44, 8. बलीवर्दिन् 230, 70. बलीवर्दी 44, 8. बलूलै 244, 16. बल्वज 55, 17. 223, 7. बल्वजिकै 55, 17. बल्वजमैय und बल्वज 223, 7. बल्वजभार 204, 3. बल्व-जमैय 223, 7. बल्क्य 26, 10. बस्त 15, 10. बस्ति m. Sg. und Pl. 184, 37. बहिर्याग m. Sg. und Pl. 184, 8. बहिस् 254, 26. बहु 147, 7. बहुच्छन्दोमय 76, 5. बहुभाषिन् 167, 19. बहुल 147, 12. 118, 29. 177, 21. 236, 31. बहुमुक्त 76, 4. बहुवचर 76, 2. बहुवध्याय 76, 3. बाकायनै 125, 3. बाट् 85, 162. बाण m. n. 12, 32. बादरायणै 125, 62. बाधिरक 11. 37. बाधिरिकै 228, 34. बाधिरी und बाधिरी 118, 16. बान्धकि 110, 21. बान्धकिनैयै 44, 4. बान्धकेयै 230, 25. बान्धवै 151, 33. बान्धवायनि 103, 47. बान्धुपतै 17, 13. बाभव 46, 10. बाभवदानच्युताः 46, 17. बाभवशालङ्कायनाः 46, 16. बाभव्य 195, 3. बाभव्य 71, 27. बाभव्यक 195, 3. बाभव्यायणी 71, 27. बाभुके 3, 3. बाबर् 97, 13. बाब्रक 124, 25. बाबरीय 61, 32. बाहृत 26, 27. बाहृतै 157, 8. बाहृदनै und बाहृदग्न्य 71, 103. बाहृवतै 212, 14. बाहिण und बाहिणै 102, 2. बाल 103, 4. 118, 25. 144, 6. 147, 17. बालै 95. 147, 17. बालक und बालका 141, 15. बाला 4, 7. 103, 4. बालाकि 163, 11. बालायनि 103, 4. बालाहकै

207, 6. बालिमैन् 118, 25. 147, 17. बालिवर्दिनेयै 230, 70. बालिश und बालिश्य 167, 34. बाली 118, 25. बालीवर्दिनेयै 44, 8. बालीवर्दिनेयै 44, 8. 230, 70. बालेय 77, 3. बाल्य 118, 25. बाल्यै 144, 6. बाल्यजभारिक 204, 3. बाल्हिक und बाल्हिकै 136, 4. बाष्क्य 26, 10. बास्तायन 15, 10. बाहवै 147, 7. बाहु und बाहुकै 33, 19. 207, 12. बाहुभाष्य 167, 19. बाहुनै 147, 12. बाहुल 236, 31. बाहुलक 177, 21. बाहुनी und बाहुन्य 118, 29. बिदापुट 15, 6. बिन्दवि 74, 47. बिन्दवैय 74, 47. 114, 14. बिन्दु 79, 3. 114, 14. 164, 21. बिम्ब 81, 20. m. n. 12, 161. बिम्बै 81, 20. बिल 109, 8. 132, 32. बिलसै 109, 8. बिल्य 11, 34. 126, 3. बिल्वकैय 126, 3. बिस 47, 14. 146, 8. 176, 2. बिसं बिसम् 242, 17. बिसवत् 176, 2. बिसिनै 146, 8. बिसिल 47, 14. बीज 55, 8. 72, 22. 230, 72. 244, 5. बीजरुहा mit रु 243, 12. बीजलै 244, 5. बीजवापिन् 248, 11. बीजिकै 55, 8. बीज्य 72, 22. बुक und बुकिन् 156, 12. बुद्धिकार 58, 53. बुधका und बुकिन् 156, 22. बुभुक्षा 90, 5. 101, 27. बुभुक्षितै 101, 27. बुस und बुससै 109, 16. बुस्त m. n. 12, 80. बस 81, 55. बसौ 148, 8. बसौ 81, 55. बहत् 26, 27. 81, 130. 174, 26. बहतौ 157, 8. बहतौ 81, 130. बहदग्नि 71, 103. बहस्पति 140, 6. बहस्पति 205, 2. बहस्पतिसव 242, 12. √ बह्मार्थ Med. 174, 26. बैकि 110, 13. बैजवापि 114, 3. 199, 7. बैजवापि 248, 11. बैजवापैय 114, 3. 199, 7. बैजि und बैजैय 74, 35. बैजेयै 230, 72. बैडालिकर्णकन्य und बैडालिकर्णकन्य 87, 6. बैडालिकर्णकन्य 87, 7. बैद 227, 5. बैदापुटायन 15, 6. बैदौ 227, 5. बैन्दव 164, 21. बैन्दवि und बैवैय 114, 15. बैलायनै 132, 32. बैल्य 11, 34. 15, 49. बैल्वक 126, 3. बैल्वक 11, 34. बैल्वकि 110, 12. बैल्वज und बैल्वजक 195, 18. बैल्वयत und व्यर्त्या 67, 9. बैल्वल und बैल्वलक 195, 18. बैल्ववन und बैल्ववनक 195, 14. बैल्वायन 15, 49. बोध 220, 8. बोधै 95. बौद्धिकार्यै 58, 53. बौध्य 220, 8. बांभुतै 90, 5. ब्रह्मकृत 230, 3. ब्रह्मदत्त 125, 69. ब्रह्मन् 59, 16. ब्रह्मप्रजापती 113, 4. बाधायनै und बाधायन्य 53, 2. ब्राह्मकृतेय 227, 8. ब्राह्मकृतेयै 230, 3. ब्राह्मकृतेयौ 227, 8. ब्राह्मण 125, 60. 227, 4. ब्राह्मण 234, 18. ब्राह्मणक 59, 16. ब्राह्मणकृतेय und ब्राह्मणकृतेयौ 227, 8. ब्राह्मणायनै 125, 60. ब्राह्मणौ 227, 4. ब्राह्मदत्तायनै 125, 69. ब्रुवम् 78, 2. ब्रूहि 85, 85. √ ब्रू 158. 203.

भ

भक्ति 39, 15. Am Ende eines Bah. 155, 6. भक्तै 24, 15. भक्षा 90, 17. भक्षाली 124, 19. भक्षास्थली 124, 48. भग 162, 43. भग Bah. (f. अत्) 66, 10. भगल 11, 4. भगला 163, 56. भैगिनीभर्तु 187, 9. भगौ 162, 43. भङ्ग 16, 6. 112, 15. भङ्गा 16, 6. भङ्ग्यै 112, 15. भज्जनागिरि 50, 5. भट्ट und भट्टौ 81, 158. भडित 15, 14. 71, 94. m. Sg. und Pl. 184, 35. भडिल 15, 12. m. Sg. und Pl. 184, 33. भण्ड 228, 5. भण्डिक 15, 71. भण्डित 15, 15. 71, 95. m. Sg. und Pl. 184, 36. भण्डिल 15, 13. m. Sg. und Pl. 184, 34. भण्डोरथ 104, 2. भण्डु 249, 3. भद्रपत्नी 240, 7. भद्रशर्मन् 163, 23. भद्रा mit रु 243, 4. भयानक 172, 3.

भर 101, 40. भरट und भैरटिक 169, 2. भरण und भैरणिक 169, 3. भरत 26, 18. 189, 7. 190, 9. 230, 81. भरद्वाज 15, 61. 62. 164, 5. भरम 230, 41. भरितै 101, 40. भरुज 3, 2. 162, 27. भरुजी 162, 27. भर्तु 185, 10. भलन्दन 11, 42. 228, 77. m. Sg. und Pl. 184, 32. भल्ल 235, 6. 236, 38. भल्लकीय 26, 24. भल्लपाल 235, 7. भवत् 241, 28. भवन m. n. 12, 203. भय und भये 133, 8. भस्त्रफला 4, 15. भस्त्रा und भस्त्रोय 25, 17. भस्मन् 53, 4. भौक्तिक 39, 15. भाक्षे 90, 17. भौक्षालक 124, 19. भौक्षास्थलक 124, 48. भाग 112, 13. भागलक 11, 4. भांगलि 163, 56. भागवतोभागवत n. 73, 28. भाग्ये 112, 13. भाजक् 85, 133. 254, 129. भाजन 164, 23. m. Sg. und Pl. 79, 4. भाजन 164, 23. भाडितै 71, 94. भाडितायन 15, 14. भाडित्य 71, 94. भाडिलायन 15, 12. भाण्ड 81, 122. भाण्डे 228, 5. भाण्डल und *लै 81, 122. भाण्डवै 249, 3. भाण्डिकायन 15, 71. भाण्डितै 71, 95. भाण्डितायन 15, 15. भाण्डित्य 71, 95. भाण्डिलायन 15, 13. भाण्डिशाला 91, 3. भाण्डे 81, 122. भातु (9) und भात्रे 188, 6. भाद्रशर्मि 163, 23. भाद्रङ्गिक (f. आ und ई) und भारङ्गी 48, 13. भारण und भारणिक 169, 3. भारत 230, 40. भारत 26, 18. 190, 9. भारता 189, 7. भारतेयै 230, 40. 81. भारद्वाज 15, 61. भारद्वाज 164, 5. भारद्वाजायन 15, 62. भारम und भारमेयै 230, 41. भारौ 171, 22. भारुजिकै 3, 2. भार्यापतो 194, 35. भार्याड 20, 8. भार्शी und भार्श्य 118, 4. भालन्दनै 228, 77. भालन्दनक 11, 42. भाल्ल 236, 38. भाल्लकीय 26, 24. भाल्लपालेय 235, 7. भाल्लेय 235, 6. भाव 193, 8. भावगर्हा 24, 13. भाववत् 193, 8. भाविन् 70, 3. भास्कर 45, 17. भास्मायनै und भास्मायन्य 53, 4. भित्त 37, 24. भित्ता 32, 23. भित्तुक 69, 4. भित्तुक und *भित्तुक 36, 10. √भित्त्यै 37, 24. भिन्दिलवणा 178, 68. भिषज् 37, 30. 71, 92. √भिषज्यै 37, 30. भिषणज्, भिषणज् und √भिषणज्यै 37, 31. भौत 103, 41. भौष्य 172, 2. भुत्वासुहित 178, 47. भुरण und √भुरण्यै 37, 38. भुवर् 254, 120. भूत 71, 54. 170, 13. 236, 41. m. n. 12, 23. भूत 234, 13. *भूत 60, 4. भूमैन् (vgl. 6, 4, 158) 147, 7. भूमि 172, 17. 183, 84. 228, 79. भूमिमत् 183, 4. भूयम् 85, 10. 254, 100. भृदिष्टम् 78, 14. भूर् 254, 119. भूरि 228, 6. भूषण 128, 4. भूषण m. n. 12, 115. भृगु 131, 3. भृङ्ग und भृङ्गी 81, 58. भृश 118, 4. भृश 119, 11. √भृ 158. 203. भेद 92, 2. भैक्षे 32, 23. भैक्षक 69, 4. भैक्षायनि 103, 41. भैक्षिकै 92, 2. भैषज् und भैषज्य 71, 92. भैषणज् und भैषणज्य 71, 93. भौमे 24, 15. भोगवत् und भौगवतो 227, 24. भोज und भोज्यौ 67, 12. भौगक 164, 22. भौजि und *जौय 74, 40. भौतै 170, 13. भौत 236, 41. भौत्य und भौत्यायने 71, 54. भौमे 228, 79. 229, 7. भौरै 228, 6. भौरि 81, 80. भौरिकायणि 103, 20. भौरिकि 48, 31. 67, 15. 81, 80. 103, 20. भौरिकिक (f. आ und ई) 48, 31. भौरिकौ 81, 80. भौरिक्यौ 67, 15. भौरै 81, 80. भौलिकायनि 103, 21. भौलिकि 67, 16. 81, 81. 103, 21. भौलिकैविध 175, 2. भौलिकौ 81, 81. भौलिक्यौ 67, 16. भौलिङ्ग 48, 32. 81. 82. 149, 15. भौलिङ्गिक (f. आ und ई) 48, 32. भौलिङ्गी 81, 82. √भंश् 120. भंशकला 31, 12. √भंस् 120. भंशकला 31, 12. √भम् 221. भम् 95. भमत् und √भमाद्यै Med. 174, 17. भशिमैन् (vgl. 6, 4, 161) 118, 4. भष्टक m. Sg. und Pl. 29, 3. भष्टककपिष्टलाः 104, 10. भानुषुज 45, 3. भानु 188, 6. भानुषुजी 242, 6. भात्रे 188, 6. भासै 95. भूजाहै 43, 8.

म

मक् 254, 47. मक m. n. 12, 143. मकयु 230, 85. मकर 132, 21. मकरीप्रस्थ 41, 3. मकष्टु 230, 31. मक्षिका und मक्षिकालै 244, 47. मक्षु 71, 35. मखजाह् 43, 13. मगदिन् 150, 2. मगध 37, 19. 74, 9. मगधीय 74, 9. √मगध्यै 37, 19. मघष्टु 230, 82. मघोप्रस्थ und मघो 41, 2. मङ्कट und °टिन् 156, 24. मङ्गु 71, 35. 274, 105. मङ्गल 81, 111. m. n. 12, 74. मङ्गलै 81, 111. मङ्गु 58, 3. मञ्जिरक 228, 36. मञ्च 25, 60. मञ्चक m. n. 12, 170. मञ्जरीय 25, 60. मञ्जरितै und मञ्जरी 101, 4. मञ्जिरक 228, 35. मञ्जु und मञ्जुलै 244, 31. मट 81, 60. m. n. 12, 223. मटर 164, 44. मटर° und °मटर 36, 16. मटै 81, 60. मँडर-कन्य 87, 2. मडार 150, 8. मँडुरकन्य 87, 2. मणि 186, 2. 244, 6. 244, 3. 251, 14. मँणिक 186, 2. 251, 14. मणिपाली 179, 8. 198, 3. मणिलै 244, 3. मणीवती 224, 6. मण्ड 183, 23. 244, 32. m. n. 12, 22. मण्डप m. n. 12, 151. मण्डमत् 183, 23. मण्डर 3, 5. मण्डल 3, 6. 81, 109. m. n. 12, 197. मण्डलै 244, 32. मण्डली 81, 109. मण्डु 71, 29. मत 33, 14. °मत 60, 3. मतकै 33, 14. मति 58, 9. मत्से 81, 2. मत्स्य 81, 2. 119, 19. मथै 95. मथुरा 206, 18. √मद् 221. मदै 133, 19. मददिन् 150, 3. मँदन 128, 3. मदाघ m. Sg. und Pl. 29, 46. मद्रु 131, 2. मद्रपीत 20, 7. मद्र 201, 5. मद्रकून 124, 20. √मद्रायै Act. Med. 201, 5. मद्रुकस्थली 124, 10. मँद्रुमरकन्य 87, 3. मधु 55, 13. 59, 12. 183, 21. m. n. 12, 85. मधुकै 55, 13. °मधुक Bah. 30, 10. मधुकर्ण 56, 11. मधुपर्क und °पर्क्यै 112, 3. मधुमत् 183, 21. 35, 5. 245, 3. मधुर 47, 18. 118, 18. मधुरिमैन् 118, 18. मधुरिलै 47, 18. मधु-सर्पिणी 113, 3. 194, 45. मधुसूदन 128, 20. मध्य 74, 5. m. n. 12, 173. मध्यदिन 26, 26. मध्यम 74, 5. मध्यमस्थ 167, 25. मध्यमा 4, 23. 44, 11. मध्यमैय 74, 5. मन 15, 51. मनस् 15, 58. 37, 6. 151, 10. 71, 20. 222, 4. मनस 71, 20. °मनसैम् 222, 4. √मनस्यै 37, 6. मनोक 254, 21. मनायी 71, 40. मनु 71, 38. मनुषी und मनुष्य 81, 3. मनोज्ञा am Ende eines Bah. 155, 2. मन्तु 37, 2. 71, 34. √मन्तृयै 37, 2. मन्त्र 215, 17. मन्त्राह् und °ह्यै 25, 54. मन्त्रित 71, 80. मन्त्रिन् 83, 6. मन्थ 237, 25. मन्थै 24, 15. °मन्थ 231, 15. मन्थक m. Sg. und Pl. 184, 21. मन्थर und °रै 81, 110. मन्द 118, 27. 144, 7. 147, 21. 174, 4. 201, 8. मँन्द्रकन्य 87, 2. मन्दा 4, 11. √मन्दायै Med. 174, 4. Act. Med. 201, 8. मन्दार 150, 9. मन्दिर्मन् 118, 27. 147, 21. मन्द्र 90, 22. मन्ये 85, 82. मयूर 148, 9. मयूर-कर्ण 228, 63. m. Sg. und Pl. 29, 16. मरै 133, 19. मरीचिन् oder °चौ 163, 36. मरु m. n. 12, 240. मरुत् 136, 7. 151, 21. 176, 11. 183, 17. 212, 9. मरुत्सत् 183, 17. 176, 11. मरुत्वत् 212, 9. मरुव und मरुवत् 176, 31. मर्मत्यु doppelt betont 205, 10. मल m. n. 12, 143. मलिन 237, 17. मल्ल 236, 37. मव m. n. 12, 223. मसमसा 31, 28. मसुरकर्ण 228, 62. मसूर 166, 5. मसूरकर्ण 228, 62. m. Sg. und Pl. 29, 45. मसमसा 31, 27. मस्तक m. n. 12, 103. मह 81, 59. 156, 15. महत् 81, 131. 147, 3. मँहत् 26, 28. महत्तै 81, 131. महस् 188, 38. महा 156, 15. महाचित 248, 4. महाजन 152, 11. महानद 26, 5. महानस

26, 6. महापुत्र 248, 5. महाप्राण 26, 7. महाराज 167, 84. महाशूद्रो 4, 17. महित 71, 79. महित्री 212, 20. महिन् 156, 15. महिमेन् 147, 3. महिलापाद 261, 16. महो 37, 7. 127, 2. महौ 81, 59. √ महोयै 37, 7. महोयत्व und महोयन् 212, 12. मा 85, 29. 169. 254, 96. मांस 238, 20. 244, 14. मांसपाक 131, 18. मांसनै 244, 14. मांसशोणित n. 73, 20. मांसिक 238, 20. मांसोदन und मांसोदनिक 75, 5. 238, 20. माकथेयै 230, 85. माकरायणै 132, 21. माकष्टेयै 230, 31. माकिम् 85, 22. माकिर् 85, 24. माकोम् 85, 23. मौलव्य und मातृव्यायणै 71, 35. मौगद्य 150, 2. माघष्टेयै 230, 82. मौद्व्य und माद्व्यायणै 71, 35. माद्व्यै 58, 3. माजिरकै 228, 36. माज्जोरकै 228, 35. माटर 124, 29. माटर 164, 44. माटरक 124, 29. माटरायणै 164, 44. माडार्य 150, 8. माणव und मौणव्य 107, 3. माणिपालकै 179, 8. माणिपानिकै 198, 3. मौणडव्य und माणडव्यायनै 71, 29. माण्डारिकै 3, 5. माण्डालिकै 3, 6. *माण्डूकेय 46, 2. मौतरिपुरुष 138, 12. 187, 16. मौतरिष्वक und मातरिष्वन् 80, 3. मातामह und *हौ 81, 148. मातृ 255, 5. मात्यै 58, 9. मात्रायाम् 85, 63. माथै 95. मौद्व्य 150, 3. मौद्रकूलक 124, 20. मौद्रकस्थलक 124, 10. मौधवक 59, 12. माधुकरिणिकै 56, 11. माधुमर्त 35, 5. 245, 3. माधुर्यै und मौधुर्य 118, 18. मौध्वदिन 26, 26. माध्यमै 74, 5. मौध्यमस्थ 167, 25. माध्यमिनै 44, 11. मान m. n. 12, 219. मौनवल्लक und मानवल्लो 124, 50. मौनव्य und मानव्यायनै 71, 38. मानसै 151, 10. मौनसायन 15, 58. मौनस्थलक und मानस्थलो 124, 8. मौनस्य 71, 20. मौनायन 15, 51. मौनाय्य und मानाव्यायनै 71, 40. मानुष und मौनुष्य 167, 101. मौन्तव्य und मान्तव्यायनै 71, 34. मान्व्यै 237, 25. मान्दै 147, 21. मौन्दार्य 150, 9. मान्दै und मौन्द्य 118, 27. मान्व्यै 144, 7. मान्दै 90, 22. मान्धातकि 110, 34. माया 127, 12. 219, 2. मायावत्, मौयिक und मायिन् 219, 2. मायूरकणै 228, 63. मायेयै 127, 12. मौरीचि 163, 36. मास्तै 136, 7. 151, 21. 212, 9. मास्तुवर्त 212, 9. मार्कण्डेयै 230, 42. 88. मार्जार und मौर्जार्य 150, 8. मौर्डाकव und मार्डाकवायनै 164, 45. मौर्द 164, 47. मार्दवै 147, 2. मौर्दव und मार्दवायनै 164, 47. मार्दवायनै 164, 47. माल und मालै 236, 38. मालक 81, 51. m. n. 12, 195. मालकौ 81, 51. मालत und *तै 81, 52. माला 219, 5. 247, 13. √ माला 84, 8. मालापदो 57, 33. मालावत् und मौलिक 219, 5. मालिन् 219, 5. 247, 13. मालिन् 237, 17. मौल्ल 236, 37. मावा und मावेयै 127, 12. माष 130, 4. 163, 34. 251, 3. m. n. 12. 124. मौषक 251, 3. मौषस्थलक und माषस्थलो 124, 8. मौषि 163, 34. माषिकै 130, 4. मासुरकणै 228, 62. मासू 166, 5. मासूरकणै 228, 62. मौहकस्थलक und माहकस्थलो 124, 5. मौहत 26, 28. माहसै 188, 38. मौहाचित्ति 248, 4. मौहाजनीन 152, 11. मौहानद 26, 5. मौहानस 26, 6. मौहापुत्रि 248, 5. मौहाप्राण 26, 7. मौहाराज्य 167, 84. माहितै und मौहित्य 71, 79. माहित्रै 212, 20. मौहिषस्थलक und माहिषस्थलो 124, 7. माहिषमती und मौहिषमतेयक 39, 9. माहोयत्वै und माहोयलै 212, 12. माहेयै 127, 2. *मित 60, 2. मित्र 116, 7. 124, 18. 125, 19. मित्र्यु 77, 7. m. Sg. und Pl. 184, 16. मित्रवर्ध und *वर्ध 124, 18. मित्रो 212, 27. मित्र्य und *मित्र्य 116, 7. मिथस् 254, 76. मिथु 254, 127. मिथुन 188, 36. मिथो 254, 75. मिथ्या 85, 83. 254, 71. Mit क 243, 2. √ मिद् 120. मिमत 125, 47. मिलिक 144, 38. मिथकावण 62, 2. मौन und

मीनरै 14, 4. मीमांसक und मीमांसा 64, 4. मुकय und °यै 81, 8. मुकुन्द° 234, 4. सुकुर und °रितै 101, 51. सुकुल 101, 17. m. n. 12, 117. सुकुलितै 101, 17. सुख 116, 18. 226, 2. m. n. 12, 93. सुखकमल 217, 19. सुखजाहै 43, 4. सुखतस् und सुखतैय 74, 53. सुखपद्म 217, 18. सुख्य 116, 18. 226, 2. सुख्य 116, 18. सुवर्ण 56, 14. सुज्ज 125, 4. सुण्ड m. n. 12, 238. सुण्ड° 234, 12. सुद्र 166, 4. सुद्रल 71, 74. मुद्रा und मुद्रितै 101, 26. मुधा 85, 157. 254, 68. मुनि 3, 10. 162, 16. 200, 8. 224, 7. 228, 14. √मुनि 84, 16. मुनिचित und °चित 248, 2. मुनिपदो 57, 5. मुनिवत् und मुनिशै 200, 8. मुनिस्थल und °स्थल 56, 8. मुनै 162, 16. मुनीवतो 224, 7. मुर 58, 22. मुषित s. नग्न°. मुष्टि und °मत् 176, 23. मुसल 9, 13. 71, 75. 101, 16. 112, 2. m. n. 12, 65. मुसलितै 101, 16. मुसलोय 9, 13. मुसल्यै 112, 2. मुसल्य 9, 13. √मुह 192. मुहुस् 254, 78. मुहूर्त 32, 19. मूक 118, 20. 167, 50. मूकिर्मन् 118, 20. मूचिक 144, 53. मृढ 58, 37. मूत्र 101, 8. मूत्रपुरीष n. 73, 18. मूत्रशक्त 73, 17. मूत्रितै 101, 8. मूर्ख 118, 19. 172, 15. मूर्खिमन् 118, 19. मूर्छा und मूर्छालै 244, 47. मूल 109, 3. 160, 9. 207, 17. 218, 11. 251, 11. m. n. 12, 86. मूलक m. n. 12, 87. मूलक 251, 11. मूलपाक 131, 19. मूलभार 204, 4. मुनसै 109, 3. मूलाट und °टै 81, 95. मूलिक 144, 15. मूल्यै 160, 9. मृषिक m. n. 12, 196. मृषिका 4, 6. 163, 12. मृकण्ड 230, 88. मृकण्डु 230, 42. मृजो 171, 20. मृडाकु 164, 45. मृणाल 146, 9. m. n. 12, 144. मृणालिनो 146, 9. मृद 223, 3. मृद 164, 47. मृदु 147, 2. 164, 47. 244, 30. °मृदु 233, 11. मृदुलै 244, 30. मृमयै 223, 3. मृषो 254, 33. मृष्टलुञ्जित 194, 6. √मृ 158. 203. मेखला, °वत्, मेखलिक und मेखलिनै 219, 6. मेघ 112, 6. 116, 20. 131, 22. 226, 5. मेघ्यै 112, 6. मेघ्य 116, 20. 226, 5. °मेघ्य 116, 20. मेघ und °यै 81, 47. मेद 81, 63. मेदस्थिण्ड 45, 16. मेदे 81, 63. मेध 81, 84. मेधै 133, 24. मेधा 37, 16. 72, 9. 112, 7. 116, 8. मेधो 171, 7. मेधातपसो 113, 13. मेधानतै 133, 25. √मेधायै 37, 16. मेधाविन् 177, 5. मेधै 81, 84. मेघ्यै 112, 7. मेघ्य 72, 9. 116, 8. °मेघ्य 116, 8. मेपै 133, 22. मेपै 212, 27. मैत्रक 124, 18. मैत्रकवर्धक und °वर्धक 124, 18. मैत्रायण 11, 11. मैत्रायणै 125, 19. मैत्रायणक 11, 11. मैत्रेय 77, 7. मैथुनै 188, 36. मैथावक 177, 5. मैमतायनै 125, 47. मैलिक्यै 144, 38. मोदक m. n. 12, 29. मोदन 39, 5. 48, 22. मोदमान 48, 6. मोर und °रै 133, 36. मोहमान 48, 6. मोहो 118, 20. मोक्क 118, 20. 167, 50. मोचिक्यै 144, 53. मोचुर्कारिकै 56, 14. मोञ्जायन 114, 17. 227, 13. मोञ्जायनै 125, 5. मोञ्जायनो 227, 13. मोञ्जायनैय 114, 17. मोढ्यै 58, 37. मोदनिक (f. आ und ई) 48, 22. मोदनेयक 39, 5. मोदपण्यलादाः 46, 22. मोदमानिक (f. आ und ई) 48, 6. मोद्वै 166, 4. मोद्रल 46, 11. मोद्रलै 71, 74. मोद्रलैय 61, 29. मोद्रल्य 61, 29. मोद्रल्य 71, 74. मोद्रल्यकर und °करैय 61, 30. मोनै 228, 14. मोनिकै 3, 10. मोनितित und °चित 248, 2. मोनित्यलिकै und °स्थलिकै 56, 8. मोखो und मोख्यै 118, 19. मोयै 58, 22. मोलै 218, 11. मोलकै 207, 17. मोलभारिक 204, 4. मोलिक्यै 144, 15. मोषिक 163, 12. मोसलै und मोसल्य 71, 75. मोहमानिक (f. आ und ई) 48, 6. मोहूतै 32, 19. मोदिमैन् 147, 2. म्लेच्छै 24, 2.

य

यकन्मेदस् n. 73, 19. यजमान 179, 11. 188, 4. यजुष्पात्र 45, 12. यज्ञ 23, 12. 103, 38. यज्ञदत्त 11, 45. यज्ञपति 17, 7. यज्ञवल्क 71, 65. यत् (vgl. यद्) 85, 65. यत्र 85, 18. यथा 85, 64. यथाकाम 167, 81. यथातथा 167, 75. यद् (vgl. यत्) 222, 18. 241, 20. यदम् 222, 18. यदृच्छा 178, 81. यम् 85, 150. यमल 132, 34. यमष्टु 230, 86. यमुन्द्र 103, 9. यव 108, 4. 251, 6. दैवक 251, 6. यवखद, -वत्, यैवखदिक् und यवखदिन् 219, 20. यैवन 128, 19. यवनमुण्ड 178, 4. यवमत् 108, 4. यवाष und यिकै 55, 18. यवाम 137, 8. 146, 15. 156, 17. यवार्मिन् 156, 17. यवार्मिनी 146, 15. यैविक, यविन् und यविले 108, 4. यष्टि und यष्टी 162, 15. यस्क 228, 70. याजमानै 179, 11. 188, 4. यौजदत्तक 11. 45. याज्ञपतै 17, 7. याज्ञवल्कै und यौज्ञवल्क्य 71, 65. यौज्ञायनि 103, 38. याज्ञिकै 23, 12. याज्ञ्यानुवाक्ये 46, 26. यातृ 188, 32. 255, 4. यातोपयात und ययतिकै 2, 9. यात्रै 188, 32. यौथाक्राम्य 167, 81. यौथातथ्य 167, 75. यान 81, 83. m. n. 12, 31. यानै 81, 83. याम 125, 82. यौम 215, 20. यामलायनै 132, 34. यामष्ट्यै 230, 86. यामादनै 125, 82. यौमुन्द्रायनि 103, 9. यावत् 85, 32. यौवास und यावासै 137, 8. यास्कै 228, 70. युक्त 60, 6. दृग 69, 9. 72, 8. 112, 11. युर्गे 24, 7. युग्धर 125, 51. युगपद् 85, 9. 167, 104. युगपैद् 254, 13. युगवरत्र und यत्रा 69, 9. युग्य 72, 8. युग्यै 112, 11. युञ्जान und युञ्जानक 50, 9. युद्ध. -वत् und युद्धिन् 161, 17. युधिष्ठिर 163, 45. युवति 170, 8. युवन् 177, 14. युवराज 48, 19. 167, 85. युष्मद् 241, 26. यूकर 61, 30. यूका und यूकानै 244, 47. यूथ 14, 2. 81, 45. 116, 21. 237, 9. m. n. 12, 10. यूथरै 14, 2. यूथै 81, 45. यूथ्य und यूथ्य 116, 21. यूष 9, 19. 237, 9. m. n. 12, 68. यूषैय und यूष्य 9, 19. यूष 14, 2. 81, 44. m. n. 12, 18. यूषरै 14, 2. यूषै 81, 44. योक् 254, 49. योध 151, 17. m. n. 12, 154. योक्तरैय 61, 30. योर्गे 69, 9. यौगंधरायणै 125, 51. यौगण्ड्य 167, 104. यौगवरत्र 69, 9. यौतकि und यौक्यौ 67, 13. यौथ्यै 237, 9. यौधै 151, 17. यौधकि und यौधिक 86, 3. यौधिष्ठिर 163, 45. यौष्यै 237, 9. यौवतै 170, 8. यौवन m. n. 12, 193. यौवनक 177, 14. यौवराजिक (f. आ und ई) 48, 19. यौवराज्य 167, 85.

र

रक 220, 6. र-रक्त 84, 9. रक्तम् 136, 3. 151, 28. 172, 12. र-रक्ता 84, 9. रक्तामुख und रक्तोमुख m. Sg. und Pl. 184, 17. रक्तोऽसुर 212, 3. रक्तोहण und रक्तोहणक 80, 8. रङ्ग 35, 16. रजै 133, 18. रजत m. n. 12, 38. रजन und रने 81, 74. रजम् 172, 12. रजिमेन् 147, 27. रज्जु 119, 21. रज्जुकण्ठ 232, 11. रज्जुभार 232, 10. रण 101, 54. 125, 32. m. n. 12, 141. रणै 215, 16. रणितै 101, 54. रथ 135, 4. रथकार 56, 3. 58, 5. रथगणक 28, 8.

रथगणकै 185, 11. रथंतर 26, 25. 164, 39. रथपथ 119, 4. रथस्या 140, 3. रथिक 135, 4. रथीतर 164, 38. रमे 95. रमण 128, 13. रम्य und चवत् 176, 29. रस 103, 43. रहस् 116, 11. 174, 11. रहस्य und रहस्य 116, 11. √रहायै Med. 174, 11. रहूगण 71, 70. रौक्व 220, 6. राक्वर und राक्वर्य 144, 34. राक्षसै 136, 3. 151, 28. राक्षोऽसुरै 212, 3. राग 101, 94. 162, 45. रागक्षति 149, 14. रागितै 101, 94. रागेने 162, 45. राङ्गवै 35, 16. राजगृह und रौजगृहक 124, 15. राजन् 1, 3. 86, 11. 144, 2. 151, 36. 167, 38. राजने 151, 36. राजपथ 119, 18. राजपुरुष und रौजपुरुष 167, 62. 8, 21. राजभृत् und रौजभृत् 236, 35. राजल und राजलै 228, 88. रौजस्यलक und राजस्यली 124, 13. राजायन und रौजायनक 195, 9. राजीव und राजीविनी 146, 24. राज्ञुकण्ठिनैः 232, 11. राज्ञुभारिणः 232, 10. राज्यै 144, 2. रौज्य 167, 38. राणायनै 125, 32. राणायनि 149, 25. राणि 149, 16. राति und रतेने 162, 10. रात्रौ 254, 18. राथकारिकै 56, 3. राथकार्य 58, 5. रौथगणक 28, 8. रौथंतर 26, 25. 164, 39. राथंतरायणै 164, 39. रौथीतर und राथीतरायणै 164, 38. राधि und धेने 162, 11. रान्धिक 110, 21. राम 163, 50. रामै 95. रौमि 163, 50. रामोद und रौमोदायन 15, 17. रायस्योष und रौयस्योषक 11, 23. रावणै 228, 45. रावणि 110, 4. 149, 6. राशि 234, 5. राष्ट्र m. n. 12. 160. राष्ट्रपते und राष्ट्रपति 17, 8. रौसायनि 103, 43. राहक्षति 149, 14. राहवि 149, 5. राहूगणै und रौहूगणय 71, 70. √री 158. 203. रुक्मिणी 230, 10. रुत 71. 113. √रूच्, √रुट् und √रुट् 120. रुद्र 59, 14. रु 59, 13. 157, 6. रु 217, 12. रूप und रूपरै 14, 3. रुष्टि und रम्त् 176, 23. रूप्य und चवत् 176, 24. रुह 3, 11. रुद 230, 90. रूप und चवत् 193, 2. रूप्य 103, 10. रूप 14, 3. 37, 59. √रूप्यै 37, 59. रूपरै 14, 3. रे 85, 36. रेख 228, 41. रेखा 37, 49. रेखा 171, 15. √रेखायै 37, 49. रेणु m. n. 12, 61. रेभ 71, 12. रेवत 11, 33. रेवतेने 81, 135. रेहत् 174, 13. रेहम् und √रेहायै Med. 174, 13. रे 85, 38. रेखै 228, 41. रेभ्य 71, 12. रेवत und रेवतक 11, 33. रोग und रोगितै 101, 61. रौचन 128, 8. रौचना mit कृ 243, 5. रौचमान 86, 7. रौटक 1, 5. रौध 228, 19. रौमक 61, 8. रौमन् 61, 31. 132, 18. 176, 22. 200, 2. 237, 27. रौमवत् 176, 22. 200, 2. रौमश 61, 7. रौमशै 200, 2. रौमाञ्च und रौञ्चितै 101, 62. रौह 235, 24. रौहै 95. रौहक्षति 149, 14. रौहत् und √रौहायै Med. 174, 12. रौहिण 15, 7. रौहिणी 230, 9. रौहिणेने 81, 134. रौहिणीयेण 250, 20. रौहितक 191, 7. रौहितिक 228, 85. रौहीतक 191, 7. रौक्मिण्यै 230, 10. रौक्षै und रौक्ष्यै 71, 113. रौदेयै 230, 90. रौद्रक 59, 14. रौधै 228, 19. रौष्यायणि 103, 10. रौमत्रौय 61, 9. रौमय्यै 237, 27. रौमशौय 61, 7. रौमायणै 132, 18. रौमौय 61, 31. रौरवै 157, 6. रौरवक 59, 13. रौहिकै 3, 11. रौहिणायन 15, 7. रौहिण्यै 230, 9. रौहितक 191, 7. रौहितिकै 228, 85. रौहीतक 191, 7. रौहेयै 235, 24.

ल

लकुल und लकुल्यै 160, 6. लक्षण und लक्ष्मण 230, 35. लक्ष्मणै und लक्ष्मी 139, 14. लक्ष्मीक Bah. 30, 8. लघिमन् und लघु 147, 6. लङ्क 125, 65. लङ्कट 104, 8. लङ्कशान्तमु-

खाः 104, 7. लङ्का 210, 5. लभ्य m. Sg. und Pl. 184, 2. लमक 104, 3. 125, 9. m. Sg. und Pl. 29, 2. लम्बाविश्ववयसा (richtig बम्बाः) 205, 9. ललाट 244, 16. m. n. 12, 256. ललाटूलै 244, 16. लव 109, 18. लवण 13, 12. 81, 75. 118, 11. लैवण 128, 22. लवणै 13, 12. लवणम् mit क 243, 16. लवणमैन् 118, 11. लवणै 81, 75. लवमै 109, 18. लह्य 228, 71. m. Sg. und Pl. 184, 2. लान्णयै und लान्णयै 230, 35. लाघवै 147, 6. लौङ्कायनि 210, 5. लाङ्कायनै 125, 65. लाङ्गलेग्य, लाङ्गले und लाङ्गल 178, 7. लाट् und लौलाट्यै 37, 8. लाडि und लाड्यै 67, 2. लान्द्र und लौन्द्रक 186, 6. लामकायनै 125, 9. लावक und लौवाकायनि 103, 44. लावणै und लौवण्य 118, 11. लावरेणि und लाण्यै 74, 26. लाह्यै 228, 71. लिगु 71, 32. 125, 34. लिङ्ग m. n. 12, 242. लिट् und लौलिट्यै 37, 45. लौलिप् 181. लिप्तवासित 194, 3. लौलि 158. 203. लौलुट् und लौलुट् 120. लौलुप् 181. लौलू 158. लून und लूनक 186, 10. लूनयवम् 105, 6. लूयमानयवम् 105, 7. लूष 42, 4. लेख 37, 48. 228, 42. लेखा 37, 47. लेख्यै 171, 23. लेखाभ 230, 7. m. Sg. und Pl. 29, 41. लेखाभृ 230, 7. लौलेख्यै 37, 47. लौलेख्यै 37, 48. लेट् 37, 9. लेट 37, 9. 82, 4. लौलेट्यै 37, 9. लेख्यै 228, 42. लेखाभेयै 230, 7. लैगवायनै 125, 34. लैगव्य und लैगव्यायनै 71, 32. लौकायत 23, 2. लौचना mit क 243, 5. लौट् 37, 46. लौट 82, 5. लौलाट्यै 37, 46. लौफाण्ट und लाट्यै 81, 123. लौमक 61, 9. 103, 36. 132, 22. लौमन् 53, 6. 132, 19. 163, 42. 225, 8. 236, 28. 237, 28. m. n. 12, 241. लौमन (१) m. n. 12, 241. लौमश 61, 6. m. n. 12, 211. लौह 125, 38. 191, 3. m. n. 12, 213. लौहाण्ड und लाट्यै 81, 123. लौहित m. n. 12, 201. लौहितागिरि 50, 6. लाकात् 46, 20. लाकायतिकै 23, 2. लौम 236, 28. लौमकायनै 132, 22. लौमकायनि 103, 36. लौमकौय 61, 9. लौमनै 225, 8. लौमन्यै 237, 28. लौमशौय 61, 6. लौमायनै 53, 6. 132, 19. लौमायन्य 53, 6. लौमि 163, 42. लौपायणि 40, 4. लौह 191, 3. लौहायनै 125, 38. लौल्यै und लौल्यै 158. 203.

व

वंश 116, 24. 224, 2. वंशावतो 224, 2. वैश्य und वैश्य 116, 24. वक्र 118, 6. 131, 12. वक्रपाल 235, 30. वक्रिमैन् 118, 6. वक्रम् 151, 18. वङ्खरभण्डोरथाः 104, 2. वङ्ग und वङ्गैय 74, 8. वच्चे 133, 2. वजि und वमत् 183, 27. वज्र 235, 16. m. n. 12, 96. वज्जो 39, 14. वट् 85, 127. वट 160, 5. 176, 27. वटवत् 176, 27. वट्यै 160, 5. वटर und वटर 36, 19. वटाकु 163, 6. वटारक m. Sg. und Pl. 29, 40. वडवा 69, 2. 127, 16. 219, 15. वडवावत्, वडविक und वडविन् 219, 15. वडभोकार 58, 35. वडाक 228, 90. वण 71, 72. वणिक 206, 28. वणिकि 206, 27. वणिज् 151, 2. वत् Adverbialsuffix वत् 85, 90. 254, 40. वतण्ड 46, 14. 71, 50. 227, 23. 228, 22. वतण्डौ 227, 23. वत्स 46, 28. 71, 2. 141, 20. वत्सजरत् und वजरन्तः 46, 23. वत्सा 4, 10. वत्सिमैन् 141, 20. वत्सोद्धरण 97, 2. लौवट् 182. वद 15, 66. वदै 133, 4. वदान्य 86, 5. वदान्य 234, 15. वदि 254, 150. वध 112, 10. वधै 24, 6. वधा 85, 69. वधू 28, 13. 59, 11. वध्यै (१) 112, 10. वध्योऽग 8, 8. 164, 34.

वध्योष (१) 164, 34. वध्वा 85 69. वन 47, 9. 85, 92. 109, 4. 141, 14. 160, 12. वनको-
शाम्ब्री und *कांशाम्ब्री 127, 6. वनसे 109, 4. वनिता 61, 23. वनिनै 47, 9. वन्यै 160, 12.
वन्यो 141, 14. √वप् 182. वपे 133, 3. वपो 171, 18. वप्न m. n. 12, 91. वमै 95. वयस्
136, 5. 151, 25. 212, 17. वयस und वयसिनी 146, 33. वरण und √वरण्यै 37, 35. वरत्रा
69, 9. 195, 7. वरम् 254, 144. वराण und *सै 109, 7. *वराह 217, 8. वरिमैन् 147, 10.
वैरी 81, 144. वरु 172, 4. वरुड 59, 2. वरुण 236, 30. वरेण्य 103, 30. वर्ग, वैर्य und *वैर्य
116, 2. वर्चगर्त 124, 27. वर्चल 61, 12. वर्चस् 174, 22. वर्चस्क m. n. 12, 220. √वर्चायै
Med. 174, 22. वर्ज्य 124, 26. वर्ण 13, 14. 109, 6. 142, 6. 193, 3. m. n. 12, 67. वर्णक
71, 72. 101, 34. m. Sg. und Pl. 29, 44. वर्णकितै 101, 34. वर्णवत् 193, 3. वर्णसै 109, 6.
वर्णिलै 142, 6. वर्णु 35, 3. 245, 2. 249, 2. वर्त 92, 5. *वर्तकै 185, 15. वर्तनाक्ष 228, 46.
वर्तनै 24, 11. वर्तमान 86, 7. वर्धन 128, 6. वर्धमान 86, 7. वर्मक m. Sg. und Pl. 184, 31.
वर्मता 39, 10. वर्मन् 101, 42. 219, 12. वर्मवत् 219, 12. वर्मिक 144, 10. वर्मिक 219, 12.
वर्मित 144, 10. वर्मितै 101, 42. वर्मिन् 210, 6. वर्मिन् 219, 12. वर्षे 16, 7. m. n. 12, 177.
वर्षा 16, 7. 209, 3. वर्षाली 31, 24. वर्षिमैन् 147, 26. वर्षुक m. Sg. und Pl. 184, 31. वर्षन्
und वर्षलै 244, 41. वल 124, 18. वलभौ 206, 22. वलय m. n. 12, 104. वलि 139, 7.
वलिक 132, 7. वलिनै 139, 7. वल्लक m. n. 12, 198. वल्लु 3, 4. 37, 4. 71, 28. 206, 15.
√वल्लूयै 37, 4. वल्लोक m. n. 12, 176. वल्लक und *कौ 81, 48. √वल्लभ 84, 3. वल्ली
124, 32. वव 85, 186. वशम् 85, 95. वशा und *मत् 183, 7. वशे mit क 243, 21. वशमसा
31, 26. वषट् 31, 31. 85, 39. 254, 58. √वस् 182. वस 133, 34. वसन्त m. n. 12, 118.
वसौ 171, 19. वसाति 195, 13. वसिष्ठ 42, 2. वसु 16, 8. 103, 46. 136, 6. 151, 19. 212, 8.
m. n. 12, 179. वसुनीति 115, 5. वसुमत् 212, 11. वस्त m. n. 12, 178. √वह् 182. वह
15, 77. 172, 4. वैह 215, 24. वहचरु 172, 5. वहति und *ते 162, 41. वहद् 105, 2.
वह्यका 103, 33. वह्यस्क 164, 32. वा 85, 2. वाकिर् 85, 166. वाक्यै 58, 11. वाक्रपालेय
235, 30. वाक्रौ und वाक्र्य 118, 6. वाक्षसै 151, 18. वाग्मायन und वाग्मिन् 15, 33. वाङ्मनसे
113, 19. वाच्यै 58, 11. वाज 71, 3. वाजप्य und वाजप्यायनै 125, 12. वाजवत und वाजव-
तायनि 103, 26. वाजसनेय und वाजसनेयिनः 232, 2. वाज्य 71, 3. वाज्ये 235, 16. वाञ्ज्येक
39, 14. वाट् 85, 163. वाटाकवि 163, 6. वाडव 167, 2. वाडव 69, 2. वाडवेयै 127, 16.
वाडव्य 167, 2. वाडभाकार्यै 58, 35. वाडार्क 228, 90. वाणे 71, 72. वाणिकाज्य und वाणि-
कार्यैविध 175, 7. वाणिजै 151, 2. वाणिजक und वाणिजकविध 175, 6. वाण्य 71, 72.
वात् 85, 91. वात 125, 84. 141, 4. 244, 16. वातकि und वातक्यै 58, 16. वातण्डै 228, 22.
वातशङ्ख und वातशङ्खायनै 71, 50. वातस्यतेक 80, 15. वातागर und *रैनीय 25, 53. वातायनै
125, 84. वातूलै 244, 16. वात्यौ 141, 4. वात्रक und वात्रकक 195, 25. वात्सै 141, 20.
वात्सोद्धरण 97, 2. वात्स्य 71, 2. वात्स्यायन und वात्स्यायनी 227, 12. वादायन 15, 66.
वाधव 28, 13. वाधवक 59, 11. *वाधूलेय 46, 7. वाध्योष (१) und वाध्योषायसौ (१) 164, 34.
वाध्योष und वाध्योषायनै 164, 34. 8, 8. वानकोशाम्ब्यै und *कांशाम्ब्यै 127, 6. वानव्य und
वानव्यायनै 125, 76. वानितैनीय 61, 23. वामै 95. वामन् und वामनै 139, 2. वामन und

वामा am Ende eines Bah. 155, 14. वामरथ und °थ्य 58, 12. 47. वायरज्जु 119, 14. वायर्म 136, 5. 151, 25. 212, 17. वायुदत्त 230, 60. 235, 3. वायुदत्तेय 230, 60. वायुदत्तेय 235, 3. वार m. n. 12, 52. वारत्र 69, 9. वारत्रक 195, 7. वारवाण m. n. 12, 52. वाराटक und °क्रीय 74, 41. वाराणसी und °णसेय 127, 3. वारि 162, 9. वारिष्य 119, 3. वारिनी 162, 9. वारुहक 59, 2. वारुण 236, 30. वारुणायनि 130, 30. वार्क्याहिके 198, 7. वार्क्यन्धुके 198, 6. वार्कलि 110, 7. वार्कलि 163, 9. वार्क्यज्जिके 198, 5. वार्कि 163, 54. वार्क्ष्य 71, 22. 45. वार्क्ष्यायणी 71, 45. वार्चनक 124, 27. वार्चनीय 61, 12. वार्चनेय 46, 7. वार्ज्यक 124, 28. वार्दो und वार्द्य 118, 2. वार्णके und वार्णक्य 71, 72. वार्णके 35, 3. 245, 2. 249, 2. वार्तनाले 228, 46. वार्तिके 92, 5. वार्तय und °के 190, 12. वार्तिके 23, 20. 40, 10. वार्तय und °द्य 189, 6. वार्त्रके und वार्त्रहते 212, 26. वार्दने und वार्दग्न्य 71, 103. वार्दलो und °वत् 176, 12. वार्ष्ट्रे und वार्ष्ट्रायने 164, 36. वार्मतेयक 39, 10. वार्मिकायणि 210, 6. वार्मिक्ये und वार्मित्ये 144, 10. वार्पणके und वार्पणस्य 71, 69. वार्पने 188, 20. वार्पलि 163, 8. वार्पायणि 103, 35. वार्पिके 209, 3. वाष्ट्ये 237, 33. वार्पिके 228, 37. वान 162, 38. m. n. 12, 174. °वान Bah. (f. श्रु) 66, 7. वौलक 124, 18. वानिकाज्य und वानिकाज्येविध 175, 7. वानिकायने 132, 7. वानिज. वानिजैविध. वानिज्यक und वानिज्यैविध 175, 7. वालो 162, 38. वौलाद्य und वौलाद्यायने 71, 28. वालुके 3, 4. वान्मीक m. n. 12. 176. वान्मीक und °क्रीय 74, 42. वौल्लक 124, 32. वावटुक und °क्ये 58, 6. वाश 47, 2. वाशन 128, 2. वाशिल 47, 2. वास 47, 7. वासन 128, 2. वासव 235, 13. वासवे 136, 6. 151, 19. 212, 8. वासवायनि 103, 46. वासवेय 235, 13. वासातक 195, 13. वासिल 47, 7. वासिष्ठ 125, 32. 230, 35. वासिष्ठायनि 42, 2. वासुमते 212, 11. वासेनको und °क्ये 127, 15. वास्तुविद्ये und °विद्या 32, 11. वाह 130, 5. 216, 2. वाहद्वारेण und °द्वारेणिके 130, 6. वाहन und वाहनिके 216, 2. वाह्यायन 15, 77. वाहिके 130, 5. 216, 2. वाह्यकायनि 103, 33. वाह्यस्क und वाह्यस्कायने 164, 32. वि 154, 11. विक्रमा 230, 8. विक्रुत 55, 20. 137, 9. विक्रुतिके 55, 20. विकट und °टैनी 162, 24. विकथा 40, 2. विकम्पने mit कृ 243, 22. विकर 26, 3. 237, 36. विकर्ष 92, 15. विकल 81, 136. विकलित und °तिन् 22, 15. विकले 81, 136. विकसने mit कृ 243, 22. विकार 86, 8. विक्राम 230, 8. विक्रुधास und विक्रुथास 61, 25. विक्री 31, 17. विक्षा 90, 20. विगर्ह und विगर्हणी 116, 12. विगृहीत 238, 20. विग्र 230, 71. 248, 10. विग्रज 230, 71. विग्रह 248, 18. विधातिन् 167, 21. विघ्न. विघ्नन्त्र °तन्त्रिते und विघ्निते 101, 84. विचक्षणम् 78, 10. विचय und विचयक 18, 17. विचर्चिका und °ने 244, 47. विचार und °रिते 101, 13. विचित् und विचित्र 213, 2. विजय 207, 9. विजय und विजयक 18, 9. विज्ञात 167, 65. विज्ञापक 35, 14. विज्ञीयोपा und °यीय 25, 32. विटक und °क्री 81, 157. विटङ्क m. n. 12, 121. विटप 228, 48. m. n. 12, 140. विडङ्क m. n. 12, 122. वितङ्क m. n. 12, 233. वितण्डा 40, 5. विथक् 254, 128. विथि 181. विद् 222, 10. विद 15, 5. विदग्ध 167, 69. 207, 8. विदत् 151, 7. विदभत् 71, 7. विदेम् 222, 10. विदो 171, 3. विदेह 124, 14. विद्या 32, 14. 151, 9. विद्वम् 151, 6. विधमवृडा 178, 26. विधवा 230, 17. विधान 236, 8. विधान° 234, 8. विनत und °ता 61, 23. विनद 26, 4. विनद्ध 207, 15. विना 254, 59. विनोद 26, 4.

विन्दु 164, 21. विपथ 11, 24. विपदो 57, 11. विपात 167, 45. 186, 10. विपातक 186, 10.
 विपादिका und °लै 244, 47. विपाश् 53, 11. 222, 2. 228, 69. विपाश 11, 25. 53, 11.
 228, 69. °विपाशैम् 222, 2. विपाशा 228, 69. विप्रकर्ष 92, 11. विप्रचित und °चित 248, 3.
 विप्रयोग 92, 9. विप्रश्न 92, 14. विबद्ध und °कै 33, 9. विभक्तिप्रतिरूपक 85, 146. विभग्न
 207, 10. विभाषा mit क 243, 27. विभोतक 191, 8. विभौषण 128, 21. विमति 58, 9.
 118, 21. विमतिमैन्, विमनस् und विमनिमैन् 118, 21. विमातृ 230, 16. विमान m. n.
 12, 92. वियात 118, 21. 186, 10. वियातक 186, 10. वियातिमैन् 118, 21. विरत und विरन्त
 237, 21. विरह 237, 40. विराग 92, 17. विराधय 167, 8. विरुद्ध 207, 16. विरूपाक्ष 228, 78.
 विरोहित 71, 68. विलम्ब 71, 115. विलात 118, 21. विलाता 4, 12. विलातिमैन्, विलाभ
 und विलाभिमैन् 118, 21. विलेपिका 179, 5. विवाकु 163, 4. विवृद्धि 108, 6. विश् 222, 14.
 विश 47, 14. 116, 25. 230, 19. विशङ्कट und °टै 162, 26. विशदेव und विशदेवैभक्त
 34, 25. °विशैम् 222, 14. विशंप 15, 43. विशयिन् 83, 24. विशसि 167, 52. विशस्ति 167, 43.
 विशाख 113, 6. विशात 167, 64. विशाय 167, 63. विशायिन् 83, 22. विशारद und °दिमैन्
 118, 21. विशाल 15, 44. 25, 49. 61, 5. 162, 25. 167, 54. m. n. 12, 136. विशाला 15, 44.
 विशालै 162, 25. विशालैय 25, 49. विशिका 90, 16. विशिख 234, 20. विशिखा 90, 15.
 विशिल 47, 14. विशिष्ट 234, 20. विशेष 211, 15. विशेष 234, 7. विश्व und °विश्व
 116, 25. विश्वण 228, 44. विश्वि 77, 5. m. Sg. und Pl. 184, 13. °विश्रुत 60, 21. विश्व
 241, 2. m. n. 12, 234. विश्वकथा 40, 3. विश्वजन 152, 10. विश्वदेव 34, 25. 177, 13.
 विश्वदेवैभक्त 34, 25. विश्वधा 90, 11. विश्वरूप 167, 95. विश्वानर 15, 34. 164, 9. विश्वा-
 वसु 71, 23. विष 72, 4. 167, 59. विषपदो 57, 41. विषपुट m. Sg. und Pl. 184, 23. विषम
 74, 4. 167, 44. विषमम् 105, 16. विषमस्य 167, 23. विषमैय 74, 4. विषय 170, 14. वि-
 पयिन् 83, 25. विषाण m. n. 12, 202. विषायिन् 83, 23. विषुर्ण 139, 13. विष्ट und °पुर
 230, 2. विष्णु 161, 35. विष्णुज 71, 116. विष्णुपदो 57, 18. विष्णुवृद्ध 164, 36. विष्य 72, 4.
 विष्वक् 139, 13. विष्वक्तेनार्जुनो 194, 18. विस 47, 14. विसर्ग 238, 11. विर्मिल 47, 14.
 विस्फोटक 58, 48. विसि 230, 27. विहसने mit क 243, 29. विहायसा 254, 66. विहार m. n.
 12, 200. वीक्ष्य 15, 76. वीजरूहा mit क 243, 12. वीजर्या mit क 243, 11. वीणा 219, 18.
 244, 6. वीणालै 244, 6. वीणावत्, वीणीक und वीणिन् 219, 18. वीर 235, 14. वीरण
 11, 29. 33, 26. वीरणकै 33, 26. वीरपत्नी 240, 3. वीरुध् 131, 24. वुल und वुल्यै 160, 2.
 वृगमूल, °वत् und °मूलिन् 161, 20. वृक 163, 54. °वृक 217, 6. वृकग्राह 198, 7. वृकबन्धु
 198, 6. वृकला 163, 9. वृकवज्जिन् 198, 5. वृक्ष 25, 29. 56, 71, 22. 45, 81, 55. °वृक्ष
 217, 6. वृक्षा und °मत् 183, 25. वृक्षै 81, 55. वृक्षैय 25, 29. 56. वृद्ध und वृद्धिमैन् 118, 2.
 √ वृत् 120. वृत् m. n. 12, 78. वृत्ति 23, 20. 40, 10. वृत्तहति und °हन् 212, 26. वृथा
 254, 70. वृद्धनि 71, 103. वृद्ध 164, 36. वृद्ध und °वृद्ध 36, 9. वृद्धिगुणां 194, 49. √ वृध्
 120. 214. वृन्द und °रै 14, 7. वृष 103, 35. 147, 28. °वृष 217, 7. वृषण 71, 69. 125, 14.
 वृषल 188, 20. वृषलो 163, 8. वृष्टि 237, 33. वृष्याक 228, 37. √ वृ 158. 203. √ वे 182.
 वेग 101, 24. वेग und वेगै 24, 9. वेगितै 101, 24. वेद् 37, 15. वेट, °वत्, वेटा und °वत्

176, 28. $\sqrt{\text{वेद्यै}}$ 37, 15. वेणिमैन् 147, 30. वेणु 33, 25. 75, 7. 126, 4. 147, 30. 166, 8. 176, 4. वेणुकं 33, 25. 74, 56. वेणुकैय 126, 4. वेणुमत् 176, 4. वेतस 81, 54. 126, 6. वेतसकैय 126, 6. वेतसै 81, 54. वेताली 31, 6. वेत्र 25, 50. 126, 5. वेत्रकैय 126, 5. वेत्रैय 25, 50. वेद 72, 21. वेदे 24, 9. वेद 215, 12. वेद्य 72, 21. वेन 58, 29. वेमन् 139, 3. 236, 29. वेमनै 139, 3. वेला und $\sqrt{\text{वेलायै}}$ 37, 43. वेलायाम् 85, 62. वेण 15, 36. 116, 25. 216, 6. वेण 49, 4. वेणा und $\sqrt{\text{मत्}}$ 183, 26. वेणमकं 33, 15. वेणमन् 33, 15. 61, 4. वैश्य und $\sqrt{\text{वैश्य}}$ 116, 25. वेष्ट und वेष्टे 24, 9. वेहत् und $\sqrt{\text{वेहायै}}$ Med. 174, 17. वै 85, 145. वैकंसैयै 230, 8. वैकङ्कत und वैकङ्कते 137, 9. वैकथिकं 40, 3. वैकयत und वैकय-
तैविध 175, 9. वैकर 26, 3. वैकर्णि 110, 30. वैक्यै 237, 36. वैकर्पिकं 92, 15. वैकल्पयत und
त्यो 67, 9. वैकारिमत् 194, 26. वैकामैयै 230, 8. वैकि 110, 13. वैकुघासैय und वैकुघा-
सैय 61, 23. वैले 90, 20. वैत्यायण 15, 76. वैगर्तयन und वैगर्तयनक 11, 47. वैग्रजेयै
230, 71. वैग्रहि 248, 18. वैग्रि 218, 10. वैग्र्यै 230, 71. वैघात्य 167, 21. वैङ्कि 10, 13.
वैजग्धकं 207, 9. वैजात्य 167, 65. वैजापकं 35, 14. वैटपे 228, 48. वैटयत und त्यो 67, 7
वैणवे 166, 8. वैणुक 74, 56. 75, 7. 126, 4. वैतण्डिकं 40, 5. वैतसक 126, 6. वैतालिकणि-
कन्य 87, 7. वैतिल und वैतिलक 195, 23. वैतुलकन्य 87, 4. वैत्रक 126, 5. वैदग्धकं 207, 8.
वैदग्ध्य 167, 69. वैदजि und $\sqrt{\text{जैय}}$ 74, 35. वैदतै 151, 7. वैदभत्य 71, 7. वैदायन 15, 5.
वैदिक (f. आ und ई) und वैदो 48, 2. वैदुषे 151, 6. वैद्यै 32, 14. 151, 9. वैधवेयै 230, 17.
वैनतैय 61, 23. वैनद 26, 4. वैनदकं 207, 15. वैनोद 26, 4. वैन्दव 164, 21. वैन्यै 58, 29.
वैपयक 11, 24. वैपात्य 167, 45. वैपाशे 228, 69. वैपाशक 11, 25. वैपाशायन und वैपाशायन्य
53, 11. वैपेय und वैपेयेविध 175, 10. वैप्रकर्पिकं 92, 11. वैप्रचिति und $\sqrt{\text{चिति}}$ 248, 3.
वैप्रयोगिकं 92, 9. वैप्रश्निकं 92, 14. वैभग्नकं 207, 10. वैभौतिक 191, 8. वैमतायन und वैम-
तायनक 11, 13. वैमर्तौ 118, 21. वैमत्तायन und वैमत्तायनक 11, 13. वैमत्यै 58, 9. वैमत्य
118, 21. वैमन 236, 29. वैमनसै und वैमनस्य 118, 21. वैमात्रैयै 230, 16. वैयन्कश 121, 4.
वैयाकरणौ 32, 9. वैयाकर्तै 151, 26. वैयार्तौ und वैयात्य 118, 21. वैयायै 32, 25. वैरिक
110, 31. वैरिङ्किकं 92, 17. वैरणक 11, 29. वैरत्यै und वैरन्त्यै 237, 21. वैरह्यै 237, 40. वैरा-
णक und $\sqrt{\text{कैय}}$ 25, 40. वैराधय्य 167, 8. वैरूपार्तै 228, 78. वैरेय 235, 14. वैरोहितं und
वैरोहित्य 71, 68. वैलकि 110, 37. वैलम्बे und वैलम्ब्य 71, 115. वैलाभे und वैलाभ्य 118, 21.
वैलेपिकं 179, 5. वैल्य und वैल्यायन 15, 49. वैवाकवि 163, 4. वैशंपायन 15, 43. वैशस्य
167, 43. वैशस्य 167, 52. वैशात्य 167, 64. वैशायन 15, 36. वैशाय्य 167, 63. वैशालायन
15, 44. वैशालैय 61, 5. वैशाल्य 167, 54. वैशिकं 90, 18. 216, 6. वैशिखे 90, 15. वैशीति
110, 22. वैशेयै 230, 19. वैशेपिकं 211, 15. वैशमैय 61, 4. वैश्ववण 113, 5. वैश्ववर्ण 228, 44.
वैश्वेय 77, 5. वैश्वकथिकं 40, 3. वैश्वजनौ 152, 10. वैश्वदेव 34, 25. 177, 13. वैश्वदेवक
177, 13. वैश्वदेवैभक्त 34, 25. वैश्वधे 90, 11. वैश्वधेनव und वैश्वधेनवैभक्त 34, 22. वैश्व-
मानव und वैश्वमानवैभक्त 34, 21. वैश्वरूप्य 167, 95. वैश्वानर 164, 9. वैश्वानरायण 15, 34.
वैश्ववस्य 71, 23. वैषमस्य 167, 23. वैषम्य 167, 44. वैषयै 170, 14. वैष्टपुर्यै und वैष्ट्यै
230, 2. वैष्णव und वैष्णवायनै 164, 35. वैष्णुजं und वैष्णुज्य 71, 116. वैष्णुवृद्ध und वैष्णु-

वृद्धायर्न 164, 36. वृष्य 167, 59. वृषर्गिक 238, 11. वृषफोटक्यै 58, 48. वृषेर्यै 230, 27. वृहति 110, 32. वृषट् 11, 30. 85, 38 व्यक्त° 213, 4 व्यङ्ग 256, 4. व्यड 256, 5. व्यतिपङ्ग 131, 13. व्यर्थ 24, 6. व्यल्कश 121, 4. व्यवहार 211, 11. 256, 6. व्यस्त 251, 11. व्याकरण 32, 9. व्याकृत 151, 26. व्याकुलित und °तिन् 22, 32. व्याघ्रपाद् und व्यौघ्रपाद्य 71, 6. व्याङ्° (nicht वैयाङ्ग°) 256, 4. व्याङ्° (nicht वैयाङ्ग°) 256, 6. °व्याड 231, 4. व्याडि 67, 3. 74, 34. व्यौडि-शाला 91, 4. व्याडैय 74, 34. व्याड्यौ 67, 3. व्याधि und °ते 101, 41. व्याय 32, 25. व्या-याम, °वत् und व्यायामिन् 161, 12. व्याल und व्यौलिक 135, 7. व्यावहारिके 211, 11. 256, 6. व्यष्टिचिरात् 187, 13. √व्ये 182. वण 101, 43. वणौ 133, 26. वणितै 101, 43. व्रीहि 108, 5. 166, 2. व्रीहिकै, व्रीहिन्, व्रीहिमत् und व्रीहिलै 108, 5. व्रीहै 166, 2. √व्री 158. 203.

श

शक् 71, 16. 151, 16. 220, 4. शकट 55, 11. 125. 44. 141, 11. m. n. 12, 227. शक-टि und °टे 162, 6. शकटिकै 55, 11. शकटीकर्ण 249, 10. शकट्यौ 141, 11. शकंघि 230, 15. शकन्धु 58, 38. शकल 71, 61. 176, 18. 230, 61. m. n. 12, 230. शकलवत् 176, 18. शकला 31, 9. शकाक्षुद्र und °ट्रैय 25, 15. 16. शकुनि 18, 19. 230, 21. शकुनिक 18, 19. शकुनि-सवन 242, 13. शकुलाद 48, 7. शकृत्पदी 57, 23. शक्ति 71, 59. 162, 7. 176, 16. 216, 12. शक्तिमत् 176, 16. शक्ते 162, 7. शङ्क 71, 31. शंकर und °रैय 25, 46. शङ्कु 58, 39. 71, 31. 172, 13. शङ्कुपथ 119, 10. शङ्के 85, 100. शङ्ख 15, 3. 53, 3. 71, 14. 220, 7. m. n. 12, 8. शञ्चोपैति 205, 3. शञ्जि und °मत् 183, 23. शट 71, 15. 220, 5. शटौकर्ण 249, 10. शट 53, 7. 71, 15. शणक 46, 9. शणकब्राह्मवाः 46, 10. शेषपाठ 187, 14. शणफला 4, 15. शेषडामैर्का 205, 7. शण्डिल 71, 71. शतकुम्भ 8, 28. शतद्वार 230, 4. शतपति 17, 3. शतपत्र 225, 6. शतपथ 119, 9. शतपदी 57, 7. शतपुत्र 177, 26. शतपुष्पा 4, 16. शतमान m. n. 12, 30. शतल 230, 24. शतावर 230, 78. शत्रु 151, 16. शत्रुर्देमन 128, 25. शर्दे 95. शर्नस् 254, 8. शप 15, 36. शपथ m. n. 12, 215. शफ 162, 39. °शफ Bah. (f. श्रा) 66, 8. शफर und °रैय 25, 3. शफौ 162, 39. शवर 164, 42. शवल 61, 10. 230, 92. शव्य und °वत् 193, 6. शव्यार्थौ 194, 21. शम् 85, 123. 254, 52. शम 81, 117. शम 215, 16. शमिक 164, 24. शमी 143, 3. 176, 6. शमै 81, 117. 144. शमीकरोरै 81, 145. शमीकुण 143, 3. शमीप्रस्थ 41, 5. शमीवत् 176, 6. शयणड und शयणडैभक्त 34, 18. शयाणड und शयाणडैभक्त 34, 20. शयाणडौ 206, 5. शय्या 216, 11. शर 33, 3. 176, 13. शरकै 33, 3. शरणा und शरण्य 226, 13. शरद् 209, 4. शरदिन् 150, 3. शरद्वत् 164, 16. शरनिवास 68, 21. शरनिवेश 68, 20. शरवत् 176, 13. शराग्नि 68, 22. शराव m. n. 12, 89. शराविन् 163, 35. शरै 81, 145. शरीर m. n. 12, 156. शर्करा 33, 21. 55, 2. 207, 14. शर्कराकै 33, 21. शर्करात् 71, 82. शर्क-रिकै 55, 2. शर्कार und °रै 81, 24. शर्पणा und °वत् 176, 10. शर्मन् 236, 39. शर्मिक 144, 47. शर्पाण und °वत् 176, 10. शल 42. 19. शलै 95. शलङ्कट 104, 8. शलङ्कु 125, 10.

शलाका 58, 21. 176 19, 230, 62 79. शलाकाभृ 230, 6. शलाकावत् 176, 19. शलाचल 230, 5. शलाथल 230, 5. m. Sg. und Pl. 29, 18. शलाचल m. Sg. und Pl. 29, 18. शशादन 124, 3. शशवत् 85, 8. 174, 16. शश्वैत् 254, 23. शश्वत्तम् 24, 14. 1 शश्वायै Med. 174, 16. शष्कण्ड 81, 28. शष्कण्डो 260, 4. शष्कण्डो 81, 28. शष्कुल 3, 7. 81, 40. शष्कुलिकं 3, 7. शष्कुली 3, 7. शष्कुली 81, 40. 124, 17. शम् Suffix 85, 185. 254, 89. शौशप und शौशपे (vgl. 7, 3, 1) 137, 3. शौशपक 11, 32. शौशपायनं 125, 41. शाक 25, 30, 53, 8. 58, 40. m. n. 12, 134. शाकं 151 16. शाकट 53, 14. *शाकट 89, 5. शाकटायनं 53, 14. 125, 44. शाकटायन्य 53, 14. शाकटोत्कर्षे 249, 10. शाकण्डो 260, 4. शाकन्यव्यं 58, 38. शाकंधेयं 230, 15. शाकले 71, 61. शाकलशयकाः 49, 9. शाकलशुनकाः und शाकलसयकाः 46, 8. शाकलेयं 230, 61. शाकन्य 71, 61. शाकायनं und शाकायन्य 53, 8. शाकिन् 58, 41. शाकिने 139, 12. *शाकिन 89, 4. शाकिन्यं 58, 41. शाकी 139, 12. शाकीय 25, 30. शाकुनेये 230, 21. शाकुन्तिक und *कोय 114, 8. शाकुलादिक (t. आ und ई) 48, 7. शाक्तिके 216, 12. शातय 71, 59. शाक्ये 58, 40. शाक्य 71, 16 220 4. शाक्वर und शाक्वर्ये 144, 34. शाख्य und शाख्यिनः 232, 5. शाङ्ग्यं 58, 39. शाङ्ग्य, शाङ्ग्यायनी. शाङ्ग und शाङ्गायनी 71, 31. शाङ्ख्यायन 15, 3. शाङ्ख्यायने und शाङ्ख्यायन्य 53, 3. शाङ्ख्य 71, 14. 220, 7. शाटोक्रौ 249, 10. शाटोपटोर n. 73, 12. शाटोपट्टिक n. 73, 14. शाटोपिच्छक n. 73, 29. शाटोप्रच्छद n. 73, 13. शाठ्य 103, 7. शाठ्य 71, 15. 220, 5. शाठ्यायनि 103, 7. शाठायनं und शाठायन्य 53, 7. शाठ्य 71, 15. 103, 7. शाठ्यायनि 103, 7. शाडिकाडायनि und *नैय 74, 24. शाण्डिलं und शाण्डिल्य 71, 71. शाण्डिल्यायन und शाण्डिल्यायनक 11, 22. शातकौम्भ 8, 28. शातद्वारये 230, 4. शातन und *नै 81, 96. शातपते 17, 3. शातपते 225, 6. शातपुत्रक 177, 26. शातलेयं 230, 24. शातावरये 230, 78. शाताहर und *हरेयं 230, 32. शात्रवे 151, 16. शात्रुतपि und *पैय 114, 12. शादं 95. शाधि und *धेनी 162, 12. शान्त 25, 23. शान्तमुख 104, 7. शान्ति 215, 18. शान्तेय 25, 23. शापायन 15, 36. शापेय und शापेयिनः 232, 4. शाक्वर und शाक्वरायणं 164, 42. शाक्वल und शाक्वलि 164, 28. शाक्वलेय 61, 10. शाक्वलेयं 230, 92. शांमिक 164, 24. शायण्डायन und शायण्डायनभक्त 34, 13. शायिकं 216, 11. शार m. n. 12, 250. शारदिकं 209, 4. शारद्व 150, 3. शारद्वत 164, 16. शारवि 163, 35. शारि 162, 8. शारिकावण 62, 5. शारिनी 162, 8. शार्कराके 207, 14. शार्कराके und शार्कराक्ष्य 71, 82. शार्द्वलतादि 163, 38. शार्द्वरव und शार्द्वरविणः 232, 3. शार्मण 230, 39. शार्मिक्ये 144, 47. शाल 25, 18. m. n. 12, 56. 90. शालं 95. ८_शाल 84, 10. *शालङ्कायन 46, 16 195, 4. शालङ्कायनं 125, 10. शालङ्कायनक 195, 4. शालङ्कि 149, 2. शाला 180, 2. 219, 3. ८_शाला 84, 10. शालाका 58, 21. शालाकाभ्ये 230, 6. शालाकेयं 230, 62. 79. शालाक्ये 58, 21. शालाचलेयं und शालाथलेयं 230, 5. शालाप्रस्थ 180, 2. शालायनि 42, 19. शालावत् 219, 3. शालाम्यलि und *लेय 67, 18. शालि 219, 3. 251, 19. शालिक 219, 3. *शालिक Bah. 30, 11. शालिन् 219, 3. शालिमत् 219, 3. शालोन und शालीन्यं 58, 42. शालीन्य 25, 18. शालूक 146, 11. 230, 13. शालूकिनी 146, 11. शालूकेयं 230, 13. शाल्मलि 56, 6. 67, 17. 206, 3. शाल्मलिके und शाल्मली 56, 6. ८_शाल्मली 84, 12. शाल्मल्यौ 67, 17. शाल्व 127, 13. शाल्वामिदि

50, 2. शाल्वेयै 127, 13. शौशादनक 124, 3. शौष्यक 124, 17. शाप्येय und शाप्येयिणः 232, 5. शास्त्र und शस्त्रितै 101, 45. शिशपा 11, 32. 125, 41. 137, 3. शिकम् 85, 96. शिक्तक 64, 3. शिक्ता 32, 21. 64, 3. 90, 2. शिख Bah. (f. आ) 66, 6. शिखण्ड 81, 26. शिखण्डिन 249, 7. शिखण्डिनी 81, 26. शिखर m. n. 12, 100. शिखा 3, 17. 14, 11. 103, 5. 161, 6. 162, 37. 219, 4. शिखारै 14, 11. शिखावत् 161, 6. 219, 4. शिखावल 161, 19. शिखिक 219, 4. शिखिन् 161, 6. 219, 4. शिखिनी 162, 37. शिषु 79, 2. 157, 5. 164, 20. शितपदी 57, 17. शिविका 90, 16. शिरम् 163, 33. 226, 11. शिरस्य 226, 11. शिरा und श्रै 33, 3. शिरीपत्नी 240, 5. शिरीष 11, 36. 55, 14. 56, 7. 137, 7. 146, 4. 207, 3. शिरीषाः 206, 24. शिरीषिकै 55, 14. शिरीषिणी 146, 14. शिरोजानु 194, 43. शिरोब्राज 194, 42. शिलिक 144, 13. शिन्धिन्यन् 84, 15. शिव 15, 69. 53, 16. शिवव्यवस्था 113, 5. शिवाकु 163, 5. शिशिर 209, 6. शिष्य 124, 17. शिक्यत 103, 24. शीकर m. n. 12, 64. शीघ्र und शीघ्राय Med. 174, 2. शीत 118, 13. 244, 24. शीतम् mit क 243, 17. शीतले 244, 24. शीतिमन् 118, 13. शोधु m. n. 12, 59. शोपाल und शोपालिल 47. 22. शोम् 85, 165. शोर्ष 132. 23. 219, 21. 237, 20. शोर्षघातिन् und शोर्षपातिन् 167, 20. शोर्षभार und शोर्षभारिक 169, 4. शोर्षमाय m. Sg. und Pl 184, 28. शोर्षभार und शोर्षभारिक 169, 5. शील 167, 72. 247, 11. m. n. 12. 57. शीलिक 144, 13. शीलिन 247, 11. शीहर 235, 18. शु 254, 147. शुक्र 69, 5. 230, 18. शुक्रम् 85, 101. शुक्र 118, 7. 230, 22. 248, 9. शुक्रमैन् 118, 7. शुक्ल m. n. 12, 58. शुक्ल-कृष्णा 113, 9. शुचि 224, 8. शुचिकर्ण 56, 13. शुचिपदी 57, 24. शुचिवर्चस् und शुचिवर्चायै Med. 174, 20. शुचिम् und शुचिर्यै Med. 174, 19. शुचीवती 224, 8. शुण्डा 53, 9. शुण्डो 206, 4. शुदि 254, 149. शुद्धपिङ्गला 230, 66. शुधि und शुधिर्यै Med. 174, 28. शुनक 46, 8. 164, 17. शुनकधात्रेयाः 46, 27. शुनःशौष und शौफ 205, 6. शुनस्कर्ण 45, 4. शुनै 81, 64. शुभम् 120. शुभ 53, 10. 103, 28. शुभ्या 53, 17. शुभ 58, 25. शुम्भा 53, 15. शुल्क und शुल्ब m. n. 12, 58. शुष्क 244, 28. m. n. 12, 55. शुष्कले 244, 28. शुक् m. n. 12, 190. शूद्रक 15, 4. शूद्रा 4, 17. शूद्रार्य n. 194, 16. शून्य 186, 14. शून्ये 72, 12. शून्यक 186, 14. शूरसेन 237, 5. शूर्प 81, 42. m. n. 12, 209. शूर्पणाय 25, 25. 58, 30. शूर्पणार्येय 25, 25. शूर्पो 81, 42. शूल m. n. 12, 95. शूनपदी 57, 4. शृङ्खल m. n. 12, 247. शृङ्खल-तोदिन् 163, 38. शृङ्ग 81, 4. 226, 4. m. n. 12, 82. शृङ्गजाह्ने 43, 9. शृङ्गार und श्रितै 101, 71. शृङ्गा 206, 2. शृङ्गा 81, 4. शृङ्गा 226, 4. शृङ्ग 120. 214. शृङ्ग 158. 203. श्रेफालिका 260, 16. श्रेला und श्रेलार्यै 37, 44. श्रेवालो 31, 23. श्रेक्यत 67, 8. 103, 24. 175, 8. श्रेक-यतैभक्त 175, 8. श्रेक्यतार्यिन् 103, 24. श्रेक्यत्यो 67, 8. श्रेले 32, 22. 90, 2. श्रेखण्डिनै 249, 7. श्रेखायिन् 103, 5. श्रेखिकै 3, 17. श्रेष्वे 157, 5. श्रेष्व 164, 20. श्रेतिकालपाञ्चालेयाः 46, 6. श्रेतैनी und श्रेत्य 118, 13. श्रेविकै 90, 16. श्रेवो und श्रेव्य 227, 16. श्रेसि 163, 33. श्रेरीष und श्रेरीषै 137, 7. श्रेरीषक 11, 36. श्रेरीषकै 207, 3. श्रेरीषिकै 56, 7. श्रेषघात्य und श्रेषपात्य 167, 20. श्रेषायणै 132, 23. श्रेष्यै 237, 20. श्रेलिक्यै 144, 13. श्रेलूय und श्रेलूयक 195, 15. श्रेल्य 167, 72. श्रेवल und श्रेलितै 101, 73. श्रेवाकवि 163, 5. श्रेवायन 15, 69. श्रेवायनै und श्रेवायन्य 53, 13. श्रेशिरि 74, 28. श्रेशिरिकै 209, 6. श्रेशिरैनीय 74, 28. श्रेष्यक 124, 17.

शङ्करेय 235, 18. शोण 125, 71. 180, 3. शौणप्रस्थ. शोणा und शौणाग्रस्थ 180, 3. शोभन 128, 7. शोभमान 86, 7. शौक 69, 5. शौकेय 230, 18. शौकि 248, 9. शौकी 118, 7. शौक्रेय 189, 2. 190, 3. शौक्रेय 190, 3. शौक्रेय 230, 22. शौक्रेय 189, 2. शौक्य 118, 7. शौङ्ग und शौङ्गीय 74, 38. शौचिकशिर्षिक 56, 13. शौटोर und शौटीय 167, 49. शौणायन 125, 71. शौण्ड und शौण्डभक्त 34, 19. शौण्डायन und शौण्डायन्य 53, 9. शौण्ड und शौण्डभक्त 34, 27. शौद्धपिङ्गलेय 230, 66. शौद्रकायण 15, 4. शौद्राण, शौद्राणभक्त, शौद्रायण und शौद्रायणभक्त 34, 11. शौनक 164, 17. शौभयायन und शौभयायन्य 53, 17. शौभायन 53, 10. शौभायन 103, 28. शौभायन्य 53, 10. शौभायण und शौभायणभक्त 34, 15. शौभ्रेय 189, 3. 190, 4. शौभ्रेय 190, 4. शौभ्रेय 189, 3. शौभ्य 58, 25. शौम्भायन und शौम्भायन्य 53, 15. शौरसेन्द 237, 5. शौरणाय 58, 30. शौवन 69, 7. 121, 10. शौवनि 248, 13. 121, 10. शौवनेय 230, 74. 121, 10. शौवपाकक (vgl. 7, 3, 9) 59, 18. शौवस् 121, 9. शौवावतान und शौवावतानिक (f. श्रौ und श्रौ) 48, 18. श्मशान 148, 5. श्मशुकेश 194, 41. श्मशुजात 20, 4. श्यामाक 164, 27. श्यापर्ण 79, 8. 164, 29. श्यौपर्ण 164, 29. श्यापर्णय 46, 4. 5. श्याम 15, 30. 230, 35. 244, 25. श्यामक 79, 7. 164, 27. श्यौमक 164, 27. श्यामल 244, 25. श्यामाक 79, 6. 102, 7. 164, 26. श्यामाक 102, 7. श्यौमाक 164, 26. श्यौमायन 15, 30. श्यामेय 230, 35. श्यायक, श्यौयक und श्यायकायन 164, 55. श्यावनाय 25, 26. 58, 31. श्यावनायेय 25, 26. श्यावनाय 58, 31. श्यावपुत्र und श्यौय 58, 33. श्यावरय und श्यौय 58, 32. श्यौवल und श्यावलि 164, 28. श्रत् 31, 36. श्रद्धा 101, 30. 254, 55. mit कृ 243, 8. श्रद्धो 171, 6. श्रद्धातपसी 113, 12. श्रद्धामेधे 113, 17. श्रद्धित 101, 30. √श्रम् 221. श्रम् 254, 97. श्रमण 188, 8. श्रवण 1, 8. श्रविष्ठ und श्रष्टा 15, 26. श्रामण 188, 8. श्रावस्तो und श्रैत्ये 127, 4. श्रौविष्ठायन 15, 26. श्रौ und श्रौल 244, 38. श्रुत und श्रुतिन् 22, 20. श्रुव 71, 111. श्रैयस्क 186, 27. श्रेष्ठ und श्रेष्ठने 139, 15. श्रोत्र 151, 11. 170, 15. श्रोत्रिय 177, 10. 188, 31. श्रान्ति und श्रौतैय 74, 31. श्रोत्र 151, 11. 171, 15. 188, 31. श्रोत्रियक 177, 10. श्रौवै und श्रौव्य 71, 111. श्रौष्ट 31, 29. 85, 37. श्रलक्ष 23, 16. श्रलक्षभार und श्रलक्षभारिक 204, 9. श्रलाक्षिक 23, 16. श्रलेष्मण 139, 4. श्रलेष्मन् 139, 4. 244, 43. श्रलेष्मल 244, 43. श्रवकम् 85, 189. श्रवगुदपरिणद्ध 104, 5. श्रवन् 69, 7. 72, 12. 81, 64. 121, 10. 230, 74. 248, 13. श्रवणै 133, 32. श्रवणौ 240, 5. श्रवणक 59, 18. 131, 17. श्रवभ 24, 12. 101, 75. श्रवभित 101, 75. श्रवशुर und श्रवशुरक 251, 13. √श्रवस् 196. 253. श्रवस् 121, 9. श्रवैस् 254, 16. श्रवपाकक (vgl. 7, 3, 9) 59, 18. श्रवाफलिक 110, 35. √श्रिव 182. √श्रिवत् 120. श्रिवेत 248, 7. श्रिवेतपाकौ 260, 17. श्रिवित 248, 7.

ष

षट्पदी 57, 15. षण्ड und षण्डे 81, 114. षट्ण्ड 124, 2. षट्ठि 130, 7. षट्ठिक m. n. 12, 51. षाण्डश und श्रौ 81, 34. षोडशक 124, 2. षाष्टिक 130, 7. षोडत् 151, 8. षोडश 151, 34. षोडतै 151, 8. षोडशै 151, 34.

स

संयुग 152, 3. संयुत् 24, 10. संयोग 238, 4. संरक्ष 144, 30. संरक्षित und *तिन् 22, 12. संवत् 254, 106. संवत्सर 32, 18, 239, 9. संवत्सरे संवत्सरे 242, 16. संवर und √ संवर्यै 37, 57. संवादिन् 167, 16. संवास 238, 17. संवाह 48, 4, 75, 11. *संवात 231, 6. संवेशन 7, 4, 238, 6. संवेशनैय 7, 4. संवेशिन् 167, 17. संवेष्ट 238, 16. *संव्याड 231, 14. संशकला 31, 10. संशित 71, 26. संश्चत् und √ संश्चायै Med. 174, 14. संसर्ग्य mit कृ 243, 13. *संसेवित 60, 11. संस्कार 172, 18. संस्था 90, 4. संस्फीय 124, 24. संहतपुच्छै 122, 20. संहर्षण 128, 17. संहित 71, 108. संहिता 23, 17. सैहिता und संहिता 19, 11. संहोय 124, 24. संहृतबुसम् 105, 12. संहृतयवम् 105, 10. संह्रियमाणबुसम् 105, 13. संह्रियमाणयवम् 105, 11. सकण्डक 132, 37. सकर 235, 19. सकर्णक 132, 37, 237, 52. सकल 132, 14. सकलूक und *कौ 81, 153. सक्तु 75, 3, 238, 19, 244, 13. m. n. 12, 39. सक्तुलै 244, 13. सक्रिय und *लै 244, 21. सखिदत्त 235, 4. संकट 55, 5, 156, 9. संकटिकै 55, 5. संकटिन् 156, 9. संकथा 49, 4. संकर्षण 128, 16. संकलित und *तिन् 22, 10. संकल्पित und *तिन् 22, 34. संकसुक 172, 14. संकुचित 97, 8. संकृति 71, 4. संकन्दन 172, 19. संक्रेन्दन 128, 15. संक्राम 75, 10. संगति 211, 5. संगम m. n. 12, 187. संग्रह 23, 22, 40, 11. संग्राम 75, 8, 218, 8, 238, 3. संग्रामिक 144, 3. संघट und संघट्ट 23, 19. संघात 23, 19, 75, 9, 218, 9, 238, 15. *संचिक Bah. 155, 7. सजुप् 31, 14. सज्जि und *मत् 183, 14. संज्ञा 48, 30, 103, 3, 219, 14, 244, 49. संज्ञालै 244, 49. संज्ञावत्, सैज्ञिक und संज्ञिन् 219, 14. सट 220, 5. सणक 46, 8. सणकवाभवाः 46, 10. सत्त्वत् (vgl. सत्वत्) 26, 29. सत्पुण्या 4, 16. सत्य 90, 13. सत्यकार 58, 54. सत्यम् 85, 106, 254, 104. सत्रम् 254, 85. सत्वत् (vgl. सत्वत्) 136, 8, 151, 23, 212, 13. सद् 222, 11. सट्टे 95. *सटैम् 222, 11. सदसत् 212, 7. सदा 254, 114. सदागवी 206, 26. सदासत्त m. Sg. und Pl. 184, 6. सदृश 222, 23. सदृश 61, 17, 86, 8. *सदृशैम् 222, 23. सदृह 40, 11. सद्यस्काल 45, 5. सद्यस्कौ 45, 6. सद्योज 236, 32. सधमित्र 48, 28. सन् 254, 41. सैनत् 254, 42. सनन्द und *न्दै 81, 29. सना 254, 53. सनात् 85, 103. सैनात् 254, 43. सनुकम् 85, 98. सनुतर् 85, 104. सनुतर् 254, 5. संततम् 254, 116. संधि 228, 13. संध्यन्तर 254, 73. संध्या 239, 2. संनाह 238, 2. सपत्नी 228, 81. सपदि 254, 108. सपदि 122, 18. सपर und । सपर्यै 37, 28. सप्तन् 163, 28. सप्तल 125, 11, 235, 27. सप्तह्यचारिन् 188, 22. सभापति 17, 15. सम् 85, 94, 154, 4. सम् 74, 3, 241, 13. सम्क्षैम् 222, 21. सम्ग्र 167, 71. सम्पदाति 105, 15. सम्पाद 187, 17. सम्भूमि 105, 14. सम्म् 254, 86. समय 211, 2. समयौ 254, 28. समयाचार 211, 19. समयुग 152, 4. समर 235, 21. m. n. 12, 130. समल 132, 16, 235, 22, 237, 22. समस्त 251, 11. समस्रा 167, 22. समा am Ende eines Bah. 155, 11. *समाख्यात 60, 9. समाचार 211, 8. *समाज्ञात 60, 7. समान 240, 1. समानग्राम und *सौय 74, 16. समानशाख und *खौय 74, 15. *समाम्नात 60, 8. समौय 74, 3. समोर 237, 4. *समोर 231, 16. समोरवन 68, 30. समुत्कर्ष 211, 13. समुद्र 124, 38, 172, 8. समुद्रम्यली 124, 11. समूह 211, 14. संपत्का mit कृ 243, 23. संपन्न 213, 5. संपर 25, 36. संपराय 238, 5. संपरौय 25, 38. संपेय 238, 7.

संप्रति 105, 30. 211, 4. संप्रदान 211, 12. संप्रयोग 92, 8. संप्रश्न 92, 13. संप्रिय 195, 20. संफल 25, 2. संफला 4, 15. संफलैय 25, 2. सम्बक 164, 54. संभावित 60, 10. संभाषिन् 167, 18. संभूयस् 37, 56. 163, 53. √ संभूयस्वै 37, 56. संभ्रम 218, 14. संमति, °मैन्, संमनस् und °निर्मन् 118, 22. संमर्दिन् 83, 7. संमोदन 238, 18. सम्राज् 58, 7. 167, 86. सरक 132, 13. 235, 19. 237, 6. m. n. 12, 15. सरस 132, 15. 235, 20. सरालक 97, 15. सरोज् und °जिनी 146, 23. सरोरुह und °हिणी 146, 26. सर्ग 238, 9. सर्पे 133, 28. सर्पिमधुनी 113, 2. 194, 44. °सर्पिष् Bah. 30, 2. सर्पिष्कुण्डिका 45, 9. सर्वकेश 220, 3. सर्वजन 152, 9. सर्वपुरुष 8, 17. सर्वभूमि 8, 17. सर्वमित्र 48, 33. सर्वलोक 8, 16. सर्ववेद 167, 47. सर्वसेन 220, 2. सलक 132, 14. 163, 57. सलद und °दौ 81, 27. सलनिक 144, 44. सलन्द und °न्दौ 81, 29. सल्लक und °कौ 81, 50. सवनमुखे सवनमुखे 242, 4. 10. सवने सवने 242, 9. सष्क und °लै 244, 21. सह 85, 128. सहै 95. सहैन 128, 9. सहसा 254, 54. सहस्र 170, 7. m. n. 12, 224. सहस्रशोर्षक und सहस्रशोर्षिन् 80, 14. सांयाति und सौयातिक (f. आ und ई) 48, 3. सौयुगोनि 152, 3. सौयोगिक 238, 4. सारद्व्यै 144, 30. सांत्वसरे 32, 18. 239, 9. सौवाद्य 167, 16. सौवासिक 238, 17. सौवाहिक 48, 4. 75, 11. सौवाहिका und °को 48, 4. सौवे-
शनिक 238, 6. सौवेश्य 167, 17. सौवेष्टिक 238, 16. सौशित्य und सांशित्यायनौ 71, 26. सांस्थै 90, 4. सौस्फोयिक 124, 24. सांहितै 71, 108. सांहितिकै 23, 17. सौहित्य 71, 108. सौहोयिक 124, 24. साकण्डायनै 132, 37. साकम् 254, 83. साकरेय 235, 19. साकर्णकायनै 132, 37. साकर्णक्यै 237, 32. साकलायनै 132, 14. साकेत und सौकेतिक 124, 46. सौक्तुक 75, 3. 238, 19. साक्षात् 254, 102. साक्षिन् 116, 14. 167, 100. सौक्ष्य 116, 14. 167, 100. °सौक्ष्य 116, 14. सौखिदन्तेय 235, 4. सांकथिकै 40, 4. सौकुचित 97, 8. सौकृत्य 71, 4. सौक्रा-
मिक 75, 10. सांगतिकै 211, 5. साङ्गरव (१) und साङ्गरविणः 232, 18. सांगहिकै 23, 22. 40, 11. सांगामै 218, 8. सौगामिक 75, 8. 238, 3. सांगामिक्यै 144, 3. सांगष्टिकै und सांगष्टिकै 23, 19. सांगतै 218, 9. सांगतिकै 23, 19. सौघातिक 75, 9. 238, 15. साचि 254, 103. सौजायनि 103, 3. सौजिक (f. आ und ई) 48, 30. सौद्य 220, 5. सात्वतै (vgl. सात्वतै) 26, 29. सात्यै 90, 13. सात्यकामि 149, 4. सात्यकि 149, 3. सात्यंकामि 149, 4. सात्यंकार्य 58, 34. सात्रासाह und सौत्रासाहक 124, 16. सौत्वकि 163, 58. सात्वतै (vgl. सात्वतै) 136, 8. 151, 23. 212, 13. सादौ 95. सादसतै 212, 7. सादृशैय 61, 17. सादृहिकै 40, 11. साद्यस्क 45, 7. सौद्योत 236, 32. सौधन 128, 5. सौधमित्रिक (f. आ und ई) 48, 28. साधवै und साधिमैन् 147, 8. साधु 86, 2. 147, 8. साधुमित्र und सौधुमित्रिक (f. आ und ई) 48, 34. साधै 228, 13. साध्यै 239, 2. सौनाहिक 238, 2. सापत्नै 228, 81. सापिण्डि und सापिण्डिभक्त 34, 26. साप्तलायनै 125, 11. सौप्तलेय 235, 27. सौप्ति 163, 28. साब्रह्मचारिणौ 188, 22. साभाषतै 17, 15. सौमक 64, 5. सौमय्य 167, 71. सामन् 64, 5. 139, 8. सामनै 139, 8. साम-
याचारिकै 211, 10. सामयिकै 211, 2. सौमयुगोनि 152, 4. सौमरेय 235, 21. सामलायनै 132, 16. सौमलेय 235, 22. सामत्यै 237, 22. सौमस्य 167, 22. सामाचारिकै 211, 8. सार्मि 254, 39. सामोयै 237, 4. सामुत्कर्षिकै 211, 13. सौमुद्रक 124, 38. सौमुद्रस्थलक 124, 11. सामूहिकै 211, 14. सांपरायण und सौपरायणक 11, 7. सौपरायिक 238, 5. सांपेय und सांपेयिनः 232, 4.

सौपेयिक 238, 7. सांप्रतिकं 211, 4. सांप्रदानिकं 211, 12. सांप्रयोगिकं 92, 8. सांप्रश्निकं 92, 13. सौप्रियक 195, 20. साम्ब 163, 47. साम्बं 24, 13. साम्बक und साम्बकायनं 164, 54. साम्बि 163, 47. सौभाष्य 167, 18. सौभूयि 163, 53. सांभ्रमं 218, 14. सांभ्रतौ, सौमत्य, सांभ्रनहौ und सौमनस्य 118, 22. सौमोदनिक 238, 18. साम्राज्यं 58, 7. सौम्राज्य 167, 86. सायक und सायकायनं 125, 17. सायण्ड und सायण्डभक्त 34, 28. सार्यम् 254, 19. सार 11, 46. m. n. 12, 41. सारक 11, 46. सारकायणं 132, 13. सारकेय 235, 19. सारक्यं 237, 6. सारथि, सारथिक, सारथिक्यं und सारथ्यं 144, 27. सारपत्र und सारपत्रक 177, 25. सारसायन 34, 2. 132, 15. सारसायनभक्त 34, 2. सारसेय 235, 20. सारस्यायन und सारस्यायनभक्त 34, 2. सारालक 97, 15. सारिकावण 62, 5. सार्कण्डेयं 230, 26. सार्गिक 238, 9. सार्धम् 254, 84. सौर्पाकव und सार्पाकवायणं 164, 46. सौर्वकेश्य 220, 3. सौर्वजनोन 152, 9. सार्वपारुषं 8, 17. सार्वभौमं 8, 18. सौर्वमित्रिक (f. आ und ई) 48, 33. सार्वलोक्यं 8, 16. सौर्ववेद्य 167, 47. सार्वसेनि und सौर्वीय 114, 13. सौर्वसेन्य 220, 2. सालकायनं 132, 14. सौलिक 163, 57. सालिक्यं 144, 44. साल्व 35, 8. 168, 5. 245, 5. साल्वं 35, 8. 245, 5. साल्वक 81, 53. साल्वकागिरि 50, 2. साल्वक्री 81, 53. साल्वा und साल्वेयं 117, 13. सावर्णिमाण्डूकेयां 46, 2. सावित्रोपुत्र und सौर्वीय 114, 19. साहं 95. साहसं 170, 7. सि 85, 144. सिंह 217, 2. सिंहक 132, 26. सिंहकर्ण und सिंहकाष्ठ 97, 7. सिंहगति 119, 12. सिंहपथ 119, 11. सिकत 236, 17. सिकता 225, 12. 236, 17. सितसंमष्ट 194, 5. सिच् 181. सिजि und सित् 183, 13. सिञ्जाश्वत्य und सिञ्जास्य (vielleicht मिञ्जा; vgl. जिज्ञास्य) 194, 33. सिञ्जि und सित् 183, 13. सित und सितकं 33, 13. सिद्धगति 119, 12. सिद्धकावण 62, 3. सिन्धु 35, 2. सिन्धुपथ 119, 11. सिन्धुमित्र 48, 23. सिम् 85, 143. सिम 241, 14. सिरिध्र und सिरिन्ध्र 59, 7. सोकर 235, 18. m. n. 12, 64. सोधु m. n. 12, 59. सोम् 85, 142. सोमन्त und सन्तितं 101, 58. सोर 237, 23. m. n. 12, 243. सोरक und सोरज 132, 12. सोम 191, 2. सोहर 235, 18. सु 85, 47. 154, 17. सुं 49, 15. सुक् 85, 193. सुक 156, 25. 172, 14. सुकटा und सदिन् 156, 23. सुकम् 85, 156. सुकर 61, 14. सुकिन् 156, 25. सुकुमार 177, 20. सुकृत्य 125, 58. सुख 37, 22. 61, 20. 101, 37. 216, 10. 228, 12. सुखं 49, 13. सुखशयन 8, 27. सुखितं 191, 37. सुख्ये 37, 22. सुच् Suffix सु 254, 89. सुचक्षस् 230, 49. सुते सुते 242, 15. सुदक्ष 230, 48. 236, 9. सुदत्त 230, 47. 236, 10. सुदन्त 236, 47. सुदामन् 230, 50. सुदृशोक 63, 2. सुधामित्र 48, 25. सुधायुकाः 29, 11. सुधावत्. श्वत und श्वन् 163, 31. सुनामन् 163, 26. 230, 34. सुनेत्र 236, 13. सुन्दर und सौर्न 81, 108. सुपयिन् 237, 8. सुपदौ 57, 19. सुपरि 237, 30. सुपर्ण 25. 7. 26, 35. 212, 5. सुपर्णयै 25, 7. सुपर्णकाः 29, 11. सुपामन् 103, 31. सुपिङ्गल 236, 15. सुपिष्ट 228, 61. m. Sg. und Pl. 29, 15. सुपूत 236, 12. सुप्रेतोक 63, 3. सुप्रवृत्ति 63, 4. सुव und सुवर्न 81, 151. सुभग 28, 14. सुभग 63, 6. सुभगा 44, 2. Am Ende eines Bah. 155, 4. सुभूत 236, 11. सुभातृ 188, 18. सुमङ्गल 52, 11. 81, 106. 236, 14. सुमङ्गलिक und सुमङ्गलिकी 52, 11. सुमङ्गली 81, 106. सुमत 125, 46. सुमनस् 15, 56. 125, 45. 174, 7. सुमनार्थ Med. 174, 7. सुमित्रा 163, 17. सुयज्ञ 11, 35. सुयामन् 103, 39. सुरजम् und सुरजायै Med. 176, 24. सुरस 235, 23. सुरा 251, 7. 9. सुराक 251, 9. सुराज्ञौ 124, 51. सुराष्ट्र 46, 12. 13. सुराहिका

228, 59. सुरोहितिका 228, 58. सुल und चत् 161, 9. सुलाभिन् 71, 105. सुलिन् 161, 9. सुलोभिन् 71, 105. सुलोहिन् 71, 104. सुवक्षस् 230, 49. सुवर्चल 61, 13. सुवर्ण 25, 7. 26, 35. 109, 13. 112, 8. 212, 5. m. n. 12, 66. सुवर्णक 132, 28. सुवर्णसै 109, 13. सुवर्णायै 25, 7. सुवर्ण्यै 112, 8. सुशर्म 11, 40. सुशर्मन् 11, 40. 163, 24. सुपंधि 250, 7. सुपम 81, 30. सुप-
मम् 105, 16. सुषमै 81, 30. सुषव und ँवी 81, 31. सुषेध 250, 4. सुष्ट 250, 10. सुष्ठ
28, 10. 85, 48. 250, 10. 254, 123. सुस्त्री 188, 12. सुम्याल 168, 6. मुह्यै 63, 5. मुहित
144, 5. 167, 67. मुहुद् 188, 16. मुहुदय 188, 14. मृकर 61, 15. मृकरपदो 57, 27. मृक्त
76, 4. मृच 81, 43. 101, 7. मृचक 101, 7. 144, 31. मृचकिते 101, 7. मृचिक 144, 29.
मृचिते 101, 7. मृचै 81, 43. मृचोपदो 57, 32. मृत 67, 11. 236, 16. मृतिका 144, 14.
मृते मृते 242, 2. मृत्यो 67, 11. मृत्र m. n. 12, 148. मृत्रनड 8, 22. मृत्रपदो 57, 8. मृद
81, 118. मृदे 133, 15. मृदे 215, 13. मृदे 81, 118. 133, 15. मृनु 71, 41. मृप 9, 9. 81, 46.
मृपत् 85, 11. मृपपदो 57, 36. मृपै 81, 46. मृपैय and मृप्य 9, 9. मृर 237, 7. मृरे 133, 15.
मृसेन 237, 5. मृसे 81, 152. 133, 15. मृर्म und मृर्मै 81, 41. मृर्य 81, 152. मृकण्डु 230, 26.
मृगेट und ँटी 81, 150. मृजो 171, 20. मृपाकु 164, 46. मृपाट und ँटी 81, 38. 1/ मृ
158. 203. मेचन und नै 81, 195. मेचालिन् 249, 5. मेतकी 127, 15. सेना 59, 6. मेन्द्रिय
59, 8. मेवै 133, 21. मेवालिन 249, 5. मेहकर्ण 97, 7. मेहकायनै 132, 26. मेहकोष्ठ 97, 7.
मेकते 225, 12. मेकत 236, 17. मेकतेयै 127, 14. मेकयत 67, 8. 175, 8. मेकयतैविध 175, 8.
मेकयत्यो 67, 8. मेकरेय 235, 18. मेचालिनै 249, 5. मेनक 59, 6. मेन्द्रियक 59, 8. मेन्धव
103, 8. m. n. 12, 44. मेन्धवै 35, 2. मेन्धवायनि 103, 8. मेन्धुमित्रिक (f. आ und हुँ) 48, 23.
मेरकायणै und मेरजायनै 132, 12. मेरिधक 59, 7. मेरिन्ध 59, 8. मेरिन्धक 59, 7. 8. मेर्यै
237, 23. मेवालिनै 249, 5. मेम 191, 2. मेहरेय 235, 18. सोढ 246, 11. 247, 9. सोढ und
1/ सोढायै Med. 216, 11. सोढिन् 247, 9. सोम 81, 132. 212, 28. 223, 6. सोममैय 223, 6.
सोमापूपन् 212, 22. सोमै 81, 132. सोमे सोमे 242, 3. 14. सोमरैय 61, 14. 15. साकुमारक
177, 20. सोकत्यायनै 125, 58. सोखै 228, 12. सोखशायन् 8, 27. सोखिकै 216, 10. सोखैय
61, 20. सोचक्यै 144, 31. सोचक्षमेयै 230, 49. सोचिक्यै 144, 29. सोत 236, 16. सोतिक्यै
144, 14. सोत्रनाड् 8, 22. सोदक्ष 236, 9. सोदक्षेयै 230, 48. सोदक्ष 236, 10. सोदक्षेयै und
सोदन्तेयै 230, 47. सोदामेयै 230, 50. सोध m. n. 12, 153. सोधर्म und ँर्मै 81, 133. सो-
धातकि und ँक्यो 67, 10. सोधामित्रिक (f. आ und हुँ) 48, 25. सोधावतान und सोधावता-
निक (f. आ und हुँ) 48, 18. सोधावति 163, 31. सोनव्य und सोनव्यायनै 71, 41. सोनामि
163, 26. सोनामेयै 230, 34. सोनेत्र 236, 13. सोपन्थ्यै 237, 8. सोपणै 26, 35. सोपणै 212, 5.
सोपयै 237, 30. सोपामायनि 103, 31. सोपिङ्गल 236, 15. सोपिष्टै 228, 61. सोपूत 236, 12.
सोभग 28, 14. सोभागिनैयै 44, 2. सोभूत 236, 11. सोभार्त्र 188, 18. सोमै 212, 28. सोमङ्गल
236, 14. सोमतायन 11, 16. सोमतायनै 125, 46. सोमतायनक 11, 16. सोमनसायन 15, 56.
सोमनसायनै 125, 45. सोमनि 149, 23. सोमापाण्यै 212, 22. सोमायन und सोमायनक 11, 18.
सोमित्रि 74, 27. सोमित्रि 163, 17. सोमित्रैय 74, 27. सोयज्ञक 11, 35. सोयामायनि 103, 39.
सोरसेन्यै 237, 5. सोरसेय 235, 23. सोराज्ञक 124, 51. सोरोहिकै 228, 59. सोरोहितिकै 228, 58.

सौंये 237, 7. सौलाभै, सौलाभ्य. सौलोभै und सौलोभ्य 71, 105. सौलोहै und सौलोह्य 71, 104.
 सौव् (von स्व) 121, 11. सौवक्षस्यै 230, 49. सौवर् (von स्वर् und स्वर) 121, 2. 6. सौव-
 रायण 15, 23. 121, 2. सौवर्चलैय 61. 13. सौवर्ण 26, 35. सौवर्ण 212. 5. सौवर्णकायनै 132, 28.
 सौवस्त 121, 5. सौवादुमदव् 121, 8. सौवाध्याय् 121, 3. सौवि und सौवैय 74, 53. सौवीर
 34, 16. 124, 37. सौवीरभक्त 34, 16. सौवीरायण und सौवीरायणभक्त 34, 17. सौशर्मक 11, 40.
 सौशर्मि 163, 24. सौश्रुतपार्थवाः 46, 24. सौष्ठव 28, 10. सौस्त्रै 188, 12. सौहादै 188, 14.
 सौहित्यै 144, 5. सौहित्य 167. 67. सौहृदै 188, 16. स्कन्द 53, 12. 72, 24. 226. 9. 232, 19.
 स्कन्दविशाखा 113, 6. स्कैन्ध 72, 24. 226, 9. स्कन्ध 226, 8. 232, 8. m. n. 12, 255. स्कैन्ध
 226, 8. स्कम्भ 53, 13. 232, 7. स्कान्दायनै und स्कौन्दायन्य 53, 12. स्कान्दिनैः 232, 19.
 स्कान्दिनैः 232, 8. स्काम्मायनै und स्कौम्मायन्य 53, 13. स्काम्मिनैः 232, 7. स्वद. *दा und
 स्वैद्य 72, 8. स्तन m. n. 12, 185. स्तनपदौ 57, 39. स्तनिक 144, 39. स्तवक und कितै
 101, 20. स्तम्ब und स्तम्बक 186, 8. स्तम्भ 125, 40. 232, 7. स्तानिक्यै 144, 39. स्ताम्भायनै
 125, 40. स्ताम्भिनैः 232, 7. √स्तृ 158. 203. स्तन m. n. 12, 184. स्तोत्र 24, 11. स्तोकुमार
 n. 46. 21. 73, 10. स्थण्डिन 229. 3. स्थपुट und कितै 101, 68. स्थले 95. स्थलपथ 119, 5.
 स्थविर 188, 2. स्थगल, स्थगलिक und स्थगलिकेनै 52, 4. स्थगु 176. 3. m. n. 12, 131.
 स्थगुमत् 176, 3. स्थण्डिनै 229, 3. स्थानपते und कितै 17, 6. स्थाने 254, 143. स्थायिन्
 83, 5. स्थालै 95. स्थविरे 188, 2. स्थिर 118, 28. स्थिरक 125. 59. स्थिरा 42, 20. स्थिरमैन्
 118, 28. स्थूण 71, 84. 81. 79. 207, 7. स्थूणभार 204, 5. स्थूणा 9, 20. स्थूणापदौ 57, 30.
 स्थूणाभार 204, 5. स्थूणेनै 81, 79. स्थूणेय und स्थूण्य 9, 20. स्थूरा 71, 84. स्थूल 33, 18.
 207, 7. 230, 84. m. n. 12, 88. स्थूलकै 33, 18. स्थूलपदौ 57, 30. स्थूलपूलास 194. 30. स्थू-
 लवाहु und वाहुक 33, 18. 19. स्थैरकायणै 125, 59. स्थैरायण 42, 20. स्थैरी und स्थैर्यै 118, 28.
 स्थैरणै 71, 84. स्थैरणकै 207, 7. स्थैरणभारिक und स्थैराभा 204, 5. स्थैरण्य 71, 84. स्थैरै
 und स्थैर्यै 71, 84. स्थैलकै 207, 7. स्थैलेयै 230, 84. सौत्ता und सौत्ताप्रस्थ 180, 5. सात
 und सौतक 186, 13. सौतकै 185, 5. सातकराजानां 194. 17. सात्वाकालक 178, 45. सापकै
 185, 5. √सिह् und √सह् 192. सेह 193, 7. 244, 23. m. n. 12, 183. सेहलै 244, 23.
 सेहवत् 193, 7. स्पन्दन 137, 4. स्पर्ण und यत् 193, 5. स्पौन्दन und स्पान्दनै 137, 4.
 स्फाण्टक und क्यै 58. 50. स्फिज् 42, 8. 216, 15. स्फिज 216, 15. स्फुट 15, 24. स्फैजायनि
 42, 8. स्फैजिकै 216, 15. स्फैयकृत् 121, 7. स्फैटायन 15, 24. स्फयकृत 121, 7. स्म 85, 49.
 स्मि 85, 178. √स्यन्द् 120. 214. स्यन्दन 137, 4. स्यौन्दन und स्यान्दनै 137, 4. √संम् 120.
 सज् 72, 10. 216, 20. सैज्य 72, 10. √सम्भ् 120. सवक und कितै 101, 90. साजिकै 216, 20.
 सुच 72, 10. 172, 10. सुच 172, 9. सुच्य 72, 10. सुव 71, 111. 172, 9. सौवे und सौव्य
 71, 111. स्व 121, 11. 241, 16. स्वङ्ग 256, 3. स्वधर्म 167, 92. स्वधा 31, 33. 85, 41. 254, 57.
 स्वध्वर 256, 2. स्वन 15, 23. 248, 6. √स्वप् 196. स्वपति 256, 7. स्वभाव 167, 60. स्वयैम्
 254, 30. स्वर 121, 6. स्वर 15, 23. 121, 2. m. n. 12, 188. स्वरप्रतिरूपक 85, 146. स्वराज
 167, 83. स्वरिक 144, 54. स्ववत् 193, 10. स्वम् am Ende eines Bah. 155, 8. स्वस्ति 121, 5.
 254, 61. स्वा am Ende eines Bah. 155, 8. स्वाङ्ग 13, 13. 108, 6. स्वादवै, स्वादिमैन् und

स्वादु 147, 22. स्वादुमदु 121, 8. स्वाधर्म्य 167, 92. स्वाध्याय 121, 3. स्वाध्यायम् 78, 13. स्वाेनायन 15, 23. स्वाेनि 248, 6. स्वापिशि und °शैय 199, 2. स्वाेभाव्य 167, 60. स्वाेराज्य 167, 83. स्वाेरिक् 144, 54. स्वाहा 31, 32. 85, 40. स्वाहाप्राण und स्वाेहाप्राणक 80, 17. √स्विद् 120. √स्वृ 158. 203.

ह

ह 85, 3. हंस 5, 4. 74, 49. हंसक 125, 52. 132, 29. हंसका 132, 29. हंसकारणडवती 5, 5. हंसपथ 119, 2. हंसवती 5, 4. हंसा (°), °वत्, हंसिक und हंसेन् 219, 22. हंसेय 74, 49. हनु 224, 9. 244, 12. हनुर्ले 244, 12. हनुमत् 224, 9. हन्त 85 21. हय 81, 6. हैय 215, 5. हयै 81, 6. हरि 3, 8. 200, 4. हरिण und °णै 81, 14. हरित् 183, 15. हरित und √हरिताये Act. Med 201, 6. हरित्मत 183, 15. हरिद्रा 52, 8. हरिद्रायणिक, हरिद्रायणिकै und हरिद्रायणी 52, 12. हरिद्रिक und हरिद्रिकै 52, 8. हरिद्रु, हरिद्रिक und हरिद्रिकै 52, 9. हरिनन्दन 68, 7. हरिनन्दिन 68, 6. हरिवत 200, 4. हरिवन 68, 30. हरिशै 200, 4. हरिवेष 250, 18. हरीतकै 81, 141. हर्तृ 28, 7. 58, 44. °हर्तृ 185, 14. हर्यश्व 164, 12. हर्ष und हर्षिते 101, 52. हल 141, 12. 247, 12. m. n. 12, 147. हलै 95. हलका und -किन् 156, 2. हलबन्ध und °न्या 69, 10. हलि 77, 4. हलिन् 247, 12. हल्यौ 141, 12. हविर्धान 212, 18. हविष्य und हविस् 72, 2. हस्त 119, 15. 132, 35. m. n. 12, 145. हस्त-गृह्य 178, 5. हस्तिकर्प 48, 8. हस्तिन् 125, 54. 132, 20. °हस्तिन् 217, 9. हस्तेगृह्य 178, 5. हहे 85, 72. हा 85, 119. हांसकायनै 125, 52. 132, 29. हारौ 171, 10. हारिकै 3, 8. हार्त्र 28, 7. हार्त्रै 58, 44. हाटै 188, 24. हार्यश्व 164, 12. हौष्ट्य 77, 2. हालै 95. हालबन्ध 69, 10. हौलेय 77, 4. हाविर्धानै 212, 18. हास्तायनै 132, 35. हौस्तिकर्पक (f. आ und ई) 48, 8. हास्तिनायनै 125, 54. 132, 20. हाहा 85, 71. हाहौ 85, 158. हिंसक 132, 30. हिकम् 85, 97. हिनुक् 85, 188. हिम 176, 8. m. n. 12, 37. हिमवत् 176, 8. 222, 8. °हिमवर्तम् 222, 8. हिरण्य 48, 10. 146, 17. 156, 21. हिरण्येन् 156, 21. हिरण्येनौ 146, 17. हिस्क् 222, 9. 254, 88. °हिस्केम् 222, 9. होन 13, 13. हुम् 85, 164. हृणौ und √हृणौयै 37, 3. हुद 81, 120. हुदय 188, 24. हुदैनौ 81, 120. हृष्टि 77, 2. 176, 23. हृष्टिमत 176, 23. हे 85, 120. 254, 35. हेतु 212, 29. हेतौ 254, 34. हेमन् und हेमनै 139, 4. हेमन्त 209, 5. हेहय 228, 29. हेहे 85, 181. हेहे 85, 72. 120 fig हे 85, 121. 254, 36. हेंसकायनै 132, 30. हेतवै 212, 29. हेमन्तिकै 209, 5. हेरण्यिक (f. आ und ई) 48, 10. हेहय und हेहयै 228, 29. हेहा 85, 159. हेहे 85, 182. हो 85, 77. होड 147, 18. होडा 4, 8. होडामैन् 147, 18. होडा 4, 8. होतृ 28, 5. 179, 80. 188, 3. °होतृ 185, 9. होलै 95. होडै 147, 18. होत्र 28, 5. होत्रै 179, 10. 188, 3. हलै und हललै 95. ह्यस् 254, 15. हुद 18, 15. 81, 120. √हुद 84, 4. हुदक 18, 15. हुदेनौ 81, 120. हुसिमैन् und हुस्व 147, 23. ह्राद und ह्रादक 18, 16. ह्रास्वै 147, 23. ह्राद und ह्रादक 18, 17. ह्यलै und ह्यललै 95. √हृ 158. 203. √ह्ये 182.

Verbesserungen zur zweiten Abtheilung.

- S. 79^r, Z. 10 भृ^३ st भ, Z. 12 नृ^३ und मृ^३ st. न und म.
 S. 85^{*}, Z. 14 ऋच् 6, 19 einzuschalten.
 S. 93^{*}, Z. 1 v. u. सृक्ष^३ st. सृक्ष.
 S. 102^r, 34, 8 खाडायन zu lesen.
 S. 116^r, Z. 12 चर्ग^३ st चग.
 S. 118^{*}, 113, 5 शिववैश्वर्या zu lesen.
 S. 129^{*}, Z. 8 मुच्^३ st. मच्.
 S. 131^{*}, Z. 10 v. u. बहियोग zu lesen.
 S. 133^{*}, Z. 9 विष्वक्तेनार्जुना, Z. 10 अर्थक्रामा zu lesen.
 S. 164⁺, a, Z. 2 v. u. भर्^३ undentlich herausgekommen.
 S. 209⁺, a, Z. 2 zu streichen 6.
 S. 231^{*}, a, √ जक्ष^३ (जक्षिति) zu lesen.
 S. 239^{*}, b, दीर्घ Z. 2 und 3 lies „Heisst auch गुरु“ st. „Auch ein kurzer Vocal vor Doppelconsonanz“.
 S. 344⁺, Z. 1 v. u. वामना st वामन zu lesen.

NR

Ca²⁺
3176

Vyākaraṇa

... ..
... ..

Central Archaeological Library,

NEW DELHI.

Call No. 211-8
Sa4v/Fan/B-4

Author—Rht. Linghi, C

Title—Pāṇini's Grammar—
-A.V.

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.